HISTORIA
PLANTAR

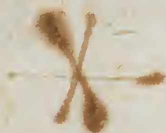
TO. 2.

3 .

HISTORIAE GENERALIS PLANTARVM,

PARS ALTERA,

Continens reliquos nouem libros.

Eodem in hac parte studio, quo in superiore amplæ Plantarum descriptiones digestæ.

LVGDVNI,

APVD GVLIELMVM ROVILLIVM,

SVB SCVTO VENETO.

M. D. LXXXVI.

Cum Priuilegio Pont. Max. Cæsareæ Maiest. & Christian. Galliarum Regis.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM

LIBER DECIMVS,

In quo describuntur & ad viuum depinguntur plantæ omnes, quæ in asperis, saxosis, sabulosis & apricis nascuntur.

BVRSA PASTORIS, CAP. I.

ONTRARIAM nunc viam ingredimur. In vndis enim & aquaticis locis stirpes, quanta potuimus diligentia, vestigauimus: nunc in aridis & sitientibus indagamus, & inter saxa rimamur, hîc natura non minùs quàm illic vires & diuitias suas ostẽtante, in quibus explicandis à vulgatioribus & notioribus ad rariores & minùs notas progrediemur. Et cui non notissima recentiorum & planta & nomenclatura Bursa pastoria, siue pera & Bursa pastoris, Gallicè *Tabouret, & bourse de berger*, Germanicè *Deschelkraut*, sic dicta à theculis siue folliculis semen cõcludentibus, marsupioli siue crumenę aut cordis effigiem referentibus: nullum enim aliud ei nomen Græcum Latinúmve à veteribus positum fuisse sciunt herbarij. *Nomina*

BVRSA, Pastoris.

Caules habet rotundos, lentos, pedales aut maiores, folia longa, altiùs incisa, irionis, aut erucæ: flores albicantes thlaspi non dissimiles, cui etiam congener est, & folliculos siue marsupiola latiuscula, in quibus semen cõcluditur exiguum, nigrum: radicem longam singularem, & cãdidam. *Forma.*

Vbiuis copiosissima est, secus vias, vrbium areas, locis incultis, asperis & saxosis. *Locus.*

Iunio & Iulio mensibus floret. *Tempus.*

Calida est & sicca tertio ordine. Sanguinem efficacissimè sistit: Nec ideò refrigerare putandum, vt recentiorum quidam non rectè tradiderunt. Nam flores gustanti acrimoniæ nonnihil inurunt. Quare non refrigerãdo, sed siccãdo cogendoq; sanguinis fluxiones cohibet. Huius herbæ decoctum potum alui fluores, dysenterias, sanguinis excreationes reprimit, & eiusdem sanguinis ex vtero, renibus, deniq; quauis ex parte profluuia inhibet, quouis modo sumpta, ita vt scripserint quidam manu *Dod. lib. 1. cap. 54.* *Temper. & Vires*

ſolùm, aut quauis alia corporis parte delatam poſſe ſanguinem ſiſtere. Prodeſt, inquit Matthiolus, attrita & emplaſtri modo impoſita, inflammationibus, & ſacris ignibus. Decoquitur pluuiali aqua cum plantagine, & armenia gleba, bibitúrque eius decoctum ad inteſtinorum difficultatem, & cruentas excreationes. Herbæ ſuccus recentiora vulnera glutinat, & auribus purulentis medetur. Siſtit menſium abundantiam, ſi eius & perſicariæ decocto inſideant mulieres, eſtúrque ad idem. Denique contra omnes ſanguinis fluxiones efficax eſt, tenui pulticula circumlita, & in oleo frixa. Additur emplaſtris quæ ad capitis vulnera componuntur, & vnguentis multis.

In cap. 150. lib. 2.

PILOSELLA, CAP. II.

Nomina

NEc etiam huius notiſſimæ herbæ meminiſſe, nec nomen vllum ei indidiſſe veteres, aiunt herbarij, quam recentiores Piloſellam appellant à copioſis pilis, quibus tum cauliculi, tum folia veſtiuntur, Galli *Piloſelle*. Eius genera duo reperiuntur. Eſt enim Piloſella maior, Germanis propriè *Nagelkraut* nominata, & Piloſella minor, Germanis *Menſzorlin*, vel *Haſenfatin* peculiariter dicta. Piloſella maior foliis eſt per terram graminis modo

Genera

Forma.

PILOSELLA Maior, Matthioli.

PILOSELLA Minor, Fuchſij.

ſparſis candicantibus, hirſutis, oblongis, aliquantum ſupernè concauis, & aurem murinam referentibus: cauliculis villoſis, gracilibus, palmaribus, & ſeſquipalmaribus: floribus luteis, aut pallidiuſculis, duplici foliorum ordine: radice digitum ſlonga, multum fibrata. Huic Piloſella altera ſimilis eſt, niſi multò minor eſſet foliis paruis, hirſutis, altera parte candidis. In ſummis cauliculis flores congeſti modò lutei ſunt, modò rubri, modò fuſci, modò varij: radix parua, fibrata. Hanc pro gnaphalio montano deſcribunt alij & depingunt. Etſi quidam Piloſellam dixerint eſſe Myoſotidem, id eſt, muris auriculam, tamen longè alia eſt à Myoſotide Dioſcoridis: nam, vt reliquas diſſimiles notas taceam, neq; maior Piloſella, neque minor florem

florem cæruleum velut anagallis obtinet. Piloſellam aliam maximam ſpectandam nobis dedit Lobellius,quam habuit Syria miſſam,foliis maioribus, carnoſis, denſè ab imo ſtipatis,candore & lanugine ſericeóve vellere, Holocerici attrectatu, hilari & ſpecioſo aſpectu,incanis. Caules ternos quaternóſve, quadrangulos, geniculatos,pedales emittit : radicẽ duriorem, lignoſam, fibratam,flores videre non contigit.Hæc Lobellius.

PILOSELLA Maxima, Syriaca, Lobellij.

Locus. Piloſella maior montoſis locis, & collibus terrenis naſcitur, & agrorum herbidis limitibus: minor in aridis montibus,& locis aliis aſperis,& incultis.

Tempus. Maio & Iunio menſibus potiſsimùm florẽt.

Temper. & Vires Fuch.c.230. Calidas & ſiccas eſſe Piloſellas guſtus demonſtrat. Habẽt enim adſtrictionẽ cum exigua quadam acrimonia coniunctam, vt hoc nomine ad purificanda & glutinanda vulnera mirè ſint vtiles. Ferunt enim foliorũ farinam id ſtrenuè efficere. Herbæ recentis ſuccũ exprimunt ad cohibendos quartanæ febris horrores. Eodẽ tingunt gladiorum aciem,vt omne ferrum aliud domet, ſecétque. Ferrum enim quod eius ſucco commaduit,tantam contrahit duritiam,vt chalybis aciẽ reſpuat.Sunt qui huius herbæ radicẽ Maio menſe effoſſam , ſiccatam , & in pulverem redactam ac potam, aut in cibo datam,efficaciſſimum eſſe aduerſus ramicem remedium tradunt. Piloſellæ vis eſt præſentiſsima ad calculum. Huic plantas duas & forma & facultate affines miſit Myconus ex Hiſpania. Prior & minor paſsim in pra-

TVBERARIA Maior, Myconi.

TVBERARIA Minor, Myconi.

tis reperitur, & terrenis locis pinguibusq;, folia habet plantagini similia, sed multò minora, humi repentia, villosa: caules dodrantales, rotundos, inanes, hirsutos, in quibus per interualla folia sunt bina, exigua, caulem ambientia, minora iis quæ circa radices humi iacent: in caulium vertice flores luteos, in quorum medio purpureum quiddam est in nigrũ vergens: semen in exiguo folliculo dilapso flore statim conspicitur, radix admodùm parua est, tenuis, nonnihil fibrata. Tota herba hirsuta est: totius etiam sapor adstringit cum siccitate. Castellani eam *Terua Turmera* vocant, id est, Herbam Tuberariam: quoniam vbi illa crescit, tubera frequentissimè reperiuntur. Quæ si veteribus cognita fuerit, eam esse suspicatur Myconus, quam apud Athenæum Pamphilus hyduophyllum vocat, quia sæpissimè tubera demonstret: vnde nomen Tuberariæ ei, quæ hîc picta est, à Castellanis inditum. Altera à Mycono Tuberaria maior dicta, quòd foliorum & florum figura, hirsutie, & facultate superiori sit similis, magnitudine tantùm distans, in locis siccis nascitur, foliis multis, plantagini similibus, minoribus tamen, hirsutis, humi iacentibus, & vix à terra sese attollentibus: caules multos fundit, subhirsutos, rotundos, in quibus folia sunt per interualla, caulem amplectentia, minora iis quæ humi repunt. In caulium summitate flores visuntur lutei: deinde semen folliculo inclusum. Radix lignosa per summa cespitum spargitur. Tota herba aliquantum pilosa est, eiúsque sapor adstringens, maioris quàm superior efficaciæ.

ANCHVSA, CAP. III.

Nomina — ΑΓΧΟΥΣΑ similiter Latinis Anchusa dicitur, Officinis Alcannæ radices, Gallis *Orcanette*, Hispanis *Soagem*, Germanis *Koolo∫chenzung*. (De morb. mulieb.) Hippocrates χεδιάδα τὴν μικρὴν, & χιδιάδα τὴν μεγάλην nominat. Galenus in glossis τὴν ἄγχουσαν interpretatur, atq; sic etiam appellari scribit. (Lib.3. c.42.) Paulus anchusam quæ spinosum, & latum, & nigrum folium habet χοιροσπέλεθρον appellari dicit, (Lib.7.c.17.) & alibi anchusam chœrospelethron, onocleã esse ipse exponit, significat autem hæc vox iugerum porcinum. Verbum Græcum ἀγχουσίζειν, quod est fucare & colorare formam, huic herbæ nomen fecit, ob radicis sanguineum floridúmve colorem, insignem nimirum eius rarámq; hanc in aliis plantis coloris notam, cuíque anchusarum cognitionẽ acceptam referre debemus: vix enim innotuissent tum propter magnam cum echiis, lycopside, buglossis similitudinem, tum propter incertam, & minùs perspicuam foliorum in Dioscoride delineationem, vt dicemus. *Genera.* (Lib.4. c.23.) Is tria anchusæ genera facit. Vnam quæ alio nomine Calix, & Onoclea appellatur, alteram quæ Alcibiadion, & Onochiles, tertiam huic haud dissimilem. Galenus (Lib.6. sim.) his quartum genus addidit, lycopsim. Plinius (Li.22.c.20.) Pseudanchusam. *Forma.* Anchusa prima, vt describit Dioscorides, (Lib.4.c.23.) folia habet luctucæ, in acumẽ fastigiata (sic vertit Ruellius, cùm tamen Græci codices, & Oribasius habeant, τὰ μὲν φύλλα ἔχει θρίδακι τῇ ὀξυφύλλῳ παραπλήσια, id est, folia habet lactucæ, cui acuta sunt folia, similia: quod nonnullis accipiendum videtur de lactuca agresti, quæ hirsutior est, & horridior. (Pet. Pen. in Adu.) Etiam Nicander lactucæ foliis Anchusæ folia comparat hoc versu. (In Theria.)

ANCHVSA Prima, Matthioli.

Δὴ

Δὴ γὰρ ὅτ' ἀγχούσης θριδακινίδα λάζεο χαίτην.

Id eſt, ſumito Anchuſæ ſimilem lactucæ comã)hirſuta,aſpera,nigra,multa(additur in veteri codice μεγάλῳ, id eſt, magna, & ita Oribaſius habet) quoquouerſum à radice per terrã ſparſa(προσπεπλασμένα τῇ γῇ dixit Dioſcorides folia anchuſæ,quam ſimiliter Theophraſtus in iis numerat, quæ ἐπιγειόφυλλα vocat, id eſt, folia per terram ſpargentia, Gaza ab radice foliata conuertit) ſpinoſa. Radix eſt digiti craſ- (Lib.7.hiſt. cap.9.) ſitudine,quæ æſtate prouenit, ac manus inficit ſanguineo colore(Ruellius ſic interpretatus eſt Græca, vt leguntur in vulgatis codicibus,τὴν χρόαν ὕφαιμος ἐν τῷ θέρει γεννωμένη, καὶ βάπτουσα τὰς χεῖρας. legendum, ἐν τῷ θέρει γενομένη:Plinius legiſſe videtur ſiue apud Crateuam,ſiue apud Dioſcoridem:ἡ δὲ ῥίζα δακτύλου τὸ πάχος τὴν χρόαν ὕφαιμος, ὡς πάπυρος σχιζομένη, καὶ βάπτουσα τὰς χεῖρας. quæ in veteri codice And. Lacu.ſic legi affirmat, τὴν χρόαν ὕφαιμος ἐν τῷ θέρει γευομένη,καὶ βάπτουσα τὰς χεῖρας Quod eſt, quæ per æſtatem guſtata colore ſanguineo ſuffunditur manúſque tingit, &c. Quæ lectio, inquit, ille, alteri præſtat. Nam dicere Anchuſæ radicem prouenire tantùm æſtate, videtur ineptum, cùm omnes omnium plantarum radices proueniant quauis tempeſtate. Marcellus ex antiquiſſimi codicis fide, pro γεννωμένη inſtaurauit γινωσκομένη, vt intelligat Dioſcorides non toto anno, ſed æſtate tantùm hanc radicem eo colore eſſe, túncque dignoſci & deprehendi certò poſſe. Sed & vulgata lectio Latinè ſic reddi poteſt,ſanguinei coloris æſtate fit,& manus inficit.) Naſcitur in pinguibus locis. Eam ex Matthiolo ſic expreſsimus. Anchuſa altera quam aliqui Alcibiadion, vel Onochiles vocarunt, à priore diſtat, quod minora folia habeat,ſed aſpera ſimiliter:ramulos tenues,in quibus flos purpureus in puniceum vergens(ſic interpretatur Ruellius ἄνθος πορφυροειδὲς ὑποφοινικίζον, ideſt, flos purpureus ſubpuniceus. Oribaſius legit,ἢ φοινικοῦν, ideſt, aut puniceus) radices rubras,benè lõgas,quæ circa meſſes ſanguineum ſuccum habent. Gignitur in arenoſis locis.Eſt etiam ex Matthiolo hîc appicta. Item tertia quæ ſecundæ ſimilis eſt, niſi ꝙ florem minùs puniceum habeat. Plinius de tribus Anchuſæ (Li.22.c.20.) generibus diuerſis in locis ſcribit. De prima hæc. Et Anchuſæ radix in vſu eſt,digitali craſſitudine. Finditur papyri modo, manuſq; inficit ſanguineo colore. De altera verò ſic tradit. Eſt & alia herba proprio nomine Onochiles, (Ibid. ca.21.) quam aliqui Anchuſam vocant, alij Architellion,alij Onocleam,aliqui rhexiam,multi Anchuſam,paruo frutice,flore purpureo, aſperis foliis & ramis,radice meſsibus ſanguinea, cæterò nigra,in ſabuloſis naſcens. Et mox addit etiam de tertia. Eſt & alia huic ſimilis, flore ru- (Ibidem.) bro,minor, & ipſa ad eoſdem vſus. Pſeudan- (Li.22.c.20.) chuſam verò primæ Anchuſæ ſubiunxit. Eſt & alia ſimilis, Pſeudanchuſa ob id appellata, à quibuſdam verò Enchuſa,aut Doris,&c. Cùm Anchuſæ primæ florem cæruleum in puniceum vergentem tribuant herbarij, ſecundæ & tertiæ huic ſimili florem purpureum, aut ſubpuniceum, lycopſidi,quæ etiam Anchuſæ generibus adnumeratur, purpuraſcentem, id quod hîc ex Dalechampio proponimus,ab omnibus his generibus floris luteo colore diuerſum ſtatuendum eſt. Naſcitur in ſabuloſis propè Lugdunum, & qua Lugduno itur Va-

ANCHVSA II. Matth.

ANCHVSA III. Matth.

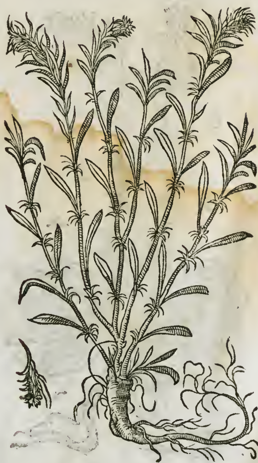

Locus. lentiam Allobrogum, in aridis campis circa D. Ramberti pagum, radice longa, crassa, sanguineo succo manus tingente, foliis Onocleæ, hirsutis, circa radicem multis, caule pede altiore, lanuginoso: flore oblongo, cauo, luteo, digitalis simili. *Forma.* Describitur etiam à Pena Anchusa lignosior, angustifolia, omnium minima, & vix Anchusa habenda, inquit, vt cuius radix nihil aut parùm sit purpurea, fundens cauliculos sesquipalmares, lignosos, satureiæ: foliola oblonga, Alcibiadij Anchusæ minora, minusq; hirsuta: flores non multùm absimiles, pusillos, cæruleos. Hæc radix lignea est, ex fusco rufescens parùm aut nihil inficiens. Marginibus agri Frontignani, & Valenæ siluæ hæc interdum occurrit. *Vires & Temper. Lib. 4. c. 23.* Non omnes Anchusæ iisdem facultatibus viribúsve præditæ sunt. Primæ radix adstringendi vim habet, inquit Dioscorides, faciens ad ambusta & vetera vlcera cum oleo & cera cocta: erysipelata cum polenta imposita sanat, & vitiligines & lepras cum aceto admota. Eadem apposita fœtus detrahit.

ANCHVSA Lutea, Dalechamp.

ANCHVSA Lignosior, Penæ.

Li. 22. c. 20. Ad decoctum ipsius datur ictericis nephriticis, splenicis, febrientibus quidem cum aqua mulsa. Folia aluum sistunt cum vino pota. Vtuntur vnguentarij radice ad spissanda vnguenta. De eadem hæc Plinius. Sanat vlcera in cerato, præcipuè

cipuè ſenum, item aduſta. Liquari non poteſt in aqua, oleo diſſoluitur, idq; ſinceræ experimentum eſt. Datur & ad renum dolores drachma eius potui in vino: aut ſi febris ſit, in decocto balani. Item iocinorum vitiis & lienis, & bile ſuffuſis. Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cum melle & farina luxatis imponuntur, & pota drachmis duabus in mulſo aluum ſiſtunt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur. In quibus Plinius vlcera ſenũ dixit, quæ Dioſcorides παλαιὰ ἕλκη, ideſt, vlcera antiqua: deinde balani decoctum pro aqua mulſa: mox lentigini vox ſuppoſita eſt pro vitiligini. Dioſcorides enim habet ἀλφοὺς καὶ λέπρας, ideſt, vitiligines & lepras: poſtremò cum mulſo dixit, pro vino. Cæterùm quod Dioſcorides dixit vnguentarios radice Anchuſæ vti ad ſpiſſanda vnguenta, Plinius de vnguentis tractans ad colorem retulit his verbis. Tertius inter hæc eſt colos à multis neglectus: huius cauſa adduntur cinnabari & Anchuſa, &c. Secundæ Anchuſæ vis foliorumq; ipſius eſt, eodem Dioſcoride auctore, vt demorſis à ſerpentibus, & maximè à viperis auxilietur, ſiue edantur, ſiue bibantur, ſiue adalligentur: & ſi quis manducata in os ſerpentis inſpuat, ipſum occidet. Eadem Plinius, atque alia quæ Dioſcorides non habet, tradidit. Efficax, inquit, contra ſerpentes, maximéq; viperas, & radice, & foliis, æquè cibo ac potu. Vires habet meſſibus. Folia trita odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus vulua procedente. Pellit & tineas cum hyſſopo: & in dolore renum aut iocinoris ex aqua mulſa, ſi febris ſit: ſin aliter, ex vino bibitur. Lentigini ac lepris radix illinitur: habentes eam à ſerpentibus feriri negantur. Tertiæ Anchuſæ ſemen manducatum, vt Dioſcorides tradit, ſi quis in os ſerpentis expuerit, ipſum necabit: radix acetabuli menſura cum hyſſopo & naſturtio pota latos lumbricos expellit. Plinius, eſt alia, inquit, huic (ſecundæ Anchuſæ ſub.) ſimilis, flore rubro, minor, & ipſa ad eoſdem vſus: tradúntque commanducata ea, ſi inſpuatur, mori ſerpentem. Galenus verò enucleatiùs & magis diſtinctè, vt ſolet, vires omnium ſic declarat. Onoclea radicem habet ſimul adſtringentem & ſubamaram, corporibus condenſandis, & modicè extenuandis idoneam, tum abſtergẽdis quoq; & abluendis bilioſis & ſalſis ſuccis. Dictum eſt enim ſuprà, quod qualitas acerba mixta amaritudini ea præſtare queat. Sic ſanè aurigini, & lienoſis, & renum affectibus eſt vtilis. Sed & refrigerare idonea eſt. Et ſanè cum polenta illita iuuat eryſipelata, & abſtergit non modò epota, ſed & foris impoſita. Proinde vitiligines & lepras ſanat cum aceto. Ac radicis quidem hæc opera ſunt, & operum facultates, quas diximus. At folia ipſius herbæ radice quidem ſunt imbecilliora, non tamen aliena ſunt à reſiccatione, & adſtrictione: itaque etiam profluuium ſanant pota cum vino. At Onochili & Alcibiadij cognominatæ vis magis eſt medicata. Nam & guſtu protinus maiorem habet acrimoniam, & eos qui à viperis morſi ſunt, admodùm iuuat, tum illita, tum ſuſpenſa, tum eſa. Reliqua verò quæ parua eſt, & ferè nomine caret, ferè ex illis ſola Alcibiadio quidem perſimilis eſt, verùm & amarior, & magis medicamentoſa, ac proinde ad latos lumbricos idonea, oxybaphi menſura, cum hyſſopo, & naſturtio pota.

Cornar. Embl. 21. lib. 4.

Lib. 13. ca. 1.

Ibidem.

Li. 22. c. 20.

Ibidem.

Li. 22. c. 20.

Li. 6. ſimpl.

LYCOPSIS, CAP. IIII.

Nomina
Li.6.ſimpl.
Li.4.ca.24.

EST Lycopſis Galeno anchuſæ quarta ſpecies. Hanc etiam anchuſam vocari teſtatur Dioſcorides. Dicta autem eſt Lycopſis ob radicis fuſcum ex purpureo colorem, quaſi fuſcedo, ſeu obſcuritas quædam, qualis eſt ſummi diluculi, & primæ lucis, quæ ortum ſolis præcedit, vel veſpertini crepuſculi, vulgo noſtro, *Entre chien & loup*, nominata: Græcis λυκόφως à lupo, cuius color cinereus eſt, nigrorem præferens, ſed non intenſiorem: niſi ſi quis ab hiſpida caulis, foliorum, & florum, impexaq; hirſutie, pedem lupinum referente, herbam Lycopſin nuncupatam fuiſſe malit. Multi, inquit Ruellius, Lycopſin hanc eſſe putant, nec abs re, quam vulgus herbariorum appellat Linguam canis, Horum ſententiam refellit Matthiolus, quòd Lycopſis, vt deſcribit Dioſcorides, folia habeat lactucæ ſimilia, longiora, aſperiora, craſſa & latiora, circa radicis caput prolapſa, caulem longum, rectum, aſperum, propagines multas emittentem, cubitales, aſperas, & in iis flores paruos, purpuraſcentes, radicem rubram, Linguæ canis autem radix candida ſit, non rubra: folia læuia, non aſpera, ſurſum ſpectantia, non ad terram recidentia, caule molli, non ſcabro. Sed aliam genuinã, videlicet Dioſcoridis Lycopſin ipſe, nec depinxit, nec deſcripſit, ait duntaxat ſe credere Lycopſin herbam eſſe anchuſæ non abſimilem, quam ideò non temerè Galenus & Aetius eum ſecutus in anchuſarum genera retulerunt, ſeq; Lycopſin legitimam vidiſſe ſæpiùs in campeſtribus, ſitientibus, aridiſq; locis enatam, anchuſæ adeò ſimilem, vt vix ab ea diſcerni poſſit. Lonicerus Lycopſin aliam hîc depictam ſilueſtris videlicet bugloſſi ſpeciem deſcripſit. Naſcitur, inquit, in campeſtribus: caulibus longis, hirſutis: floribus purpureis: foliis lactucæ, longioribus, aſperioribuſq;, circa radicem recidentibus, adnatis in ſummo multis. Denique echio ſimilis eſt, niſi quòd omnia minora habet. Periti herbarij longè aliam Lycopſin oſtendunt, eam ſcilicet herbam, quam Matthiolus verum Cynogloſſum eſſe cenſet, vt fuſiùs alio in loco diximus. Radix Lycopſidis adſtringit, inquit Dioſcorides, cum oleo impoſita vulnera ſanat: cum polenta verò eryſipelata. At ſi cum oleo trita illinatur, ſudores mouet. Plinius, Lycopſis, inquit, longioribus quàm lactuca eſt foliis, craſſioribuſq;, caule longo, hirſuto, adnatis multis, cubitalibus: flore paruo, purpureo. Naſcitur in campeſtribus. Illinitur cum farina hordeacea igni ſacro: ſudorem in febribus mouet, ſucco aquæ calidæ admixto. Hæc Plinius ferè ex Dioſcoridis ſententia. Galenus verò, Lycopſis, inquit, refrigerat & deſiccat, magíſque quàm onoclea adſtringit.

Lib.3.c.89. Ca.24.li.4. Li.4.ca.24. Forma. Pet.Pen.in Ad. Lib.de pl. quę in vmbroſ. &c. cap.27. Li.27.ca.11. Li.6.ſimpl.

LYCOPSIS Loniceri.

ECHIVM, CAP. V.

Nomina

EXION, ἀλκιβιάδιον, & ἀλκίβιον Græcis, Apuleio θηλιόῤῥιζον, & ἐχίδνιον, Latinis Echium, Alcibiadium, & Alcibion, Serpentaria, & Viperina. Vulgus herbariorũ ſilueſtre Bugloſſum vocat, quòd ſequentes Germani *Vuildochſenzungen* appellant, Galli *Borrache ſauuage, l'herbe aux*

viperes,

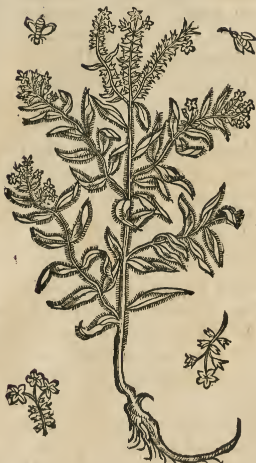
viperes, l'herbe aux serpens. Dictum est Echium teste Dioscoride, quòd semina habeat viperino capiti similia, quo indicio sagacissima natura homines commonefaceret herbam hanc aduersus viperarum & cæterarum venenatarum bestiarum morsus salutarem esse. Alcibiadion autem siue Alcibium ab inuentore Alcibio, vt scribit Nicander. Is enim cùm dormiens in extremo inguine à vipera ictus esset, excitatus à somno succum huius herbæ commanducando, palato & dentibus expressit, hausitque in corpus, mansæ verò herbæ reliquum vulneri imposuit contra dolorem: quo medicamento sanus euasit. Sed quum Dioscorides Echium vocari Alcibiadion scripserit, Nicander etiam Alcibium, mirum est Plinium dixisse Alcibiadium, qualis esset herba apud auctores non reperi. Sed radicem eius & folia trita ad serpentis morsus imponi & bibi iubent, &c. Echij vnius duntaxat meminit Dioscorides, Plinius duorum eius generum his verbis. Echios vtriusque generis Pulegio similis, foliis coronata, drachmis duabus ex vini cyathis quatuor datur. Item altera, quæ lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula viperæ similia sunt: hæc ex vino & aceto. Hæc Plinius Nicandrum fortasse imitatus, qui Echium vnum facit spinoso folio, simili Anchusæ, parua & modicè in terram descendente radice. Alterum foliis & semine viride, & alterum, modico circum flosculo, purpurea specie: cui semen est viperæ forma, durúmque supernè caput. Quo loco Nicandri Scholiastes Numenium citat, qui in Theriaco duo etiam Echij genera fecerit: vnum minus, Ocimoides nomine, quòd folia ei sint Ocimo similia. Sunt etiam herbarij qui Echij plura statuūt genera, vt dicemus. Echium Dioscoridis folia habet oblonga, aspera, aliquantum tenuia, Anchusæ proxima, minora tamen, subrubra & pinguia, spinulas tenues incumbentes, quæ etiam folia exasperant: cauliculos tenues, multos, & ab his vtrinque foliola minuta, expassa, nigra, in summo caule proportione minora: flores iuxta folia purpureos, in quibus semina capiti viperarum similia insunt. Radix digito tenuior est, & subnigra. Hæc herba Plinij Pseudanchusa videtur esse. Sic enim is de ea scribit. Est & alia similis (Anchusæ) Pseudanchusa ob id appellata, à quibusdam verò Anchusa, aut Doris, & multis aliis nominibus, lanuginosior, & minùs pinguis, tenuioribus foliis & languidioribus, &c. Echium hîc ex Matthiolo depictum vbique ferè prouenit, in aridis præsertim & asperis locis, secundæ Dioscoridis Anchusæ non absimile. Flores profert in rubrum purpurascentes inter minuta folia, ab medio caule ad summum, è quibus semen prodit nigrum, hirsutis, spinosisque inuolucris inclusum, viperarum capitibus simile. Lonicerus vulgare Buglossum, quo officinæ vtuntur, Echium Dioscoridis esse putat, describitque his verbis. Folia circa terram enascuntur, oblonga, tenuia, asperáque, cuiusmodi etiam in Anchusa conspiciuntur, aliquanto tamen minora, & crassa: caules vtrinque à terra foliis tenuibus, pennatis, linguæ similitudine in acutum exeuntibus, versus caulis summitatem minoribus sunt vestiti. Flores habet purpureos, stellatos, qui in cæruleos tandem mutantur. Semen flore decidente inuenitur rugosum & longius

ECHIVM Matthioli.

In Theria. Lib.17.c.5. Lib.4.c.25. Li.25.c.9. *Genera.* In Theria. Li.4.c.25. *Forma.* Li.22.c.20 *Locus.* Tomus 2. cap.73.

ECHIVM Leonic.

ECHIVM Fuchſij.

ECHIVM montanum Dalechampij.

& longiuſculum, cuiuſmodi in ſymphyto, ſed maius forma caput ſerpentis referens, guſtu dulce. Porrò alias duas Echij ſpecies idem addit, quibus forma ferè ſimilis eſt, ac folia Echij ſuperioris ſimilitudinem referunt, in altero tamen minus hirſuta: flore cæruleo, quas Echij ſilueſtris nomine appellat. Id cuius folia ſunt magis hirſuta, Echium eſt à Fuchſio deſcriptum, & depictum. Hîc quoque depictam plantam herbarij Echium montanũ vocânt, alij Alopecurum montanum.

Cap.102. *Locus.* In montium vdis receſsibus gignitur, radice craſſa, ſenſim graciléſcente, nonnihil ſurculoſa: caule ſingulari, terete, rubro, tenero, pedali: foliis Echij, ſed non ita aſperis, hinc inde è caule prodeuntibus, & eum circumueſtientibus, in vertice denſius confertis ac ſtipatis caudæ inſtar: flore pallido, oblongo, vaſculi inſtar, in caulis cacumine è mediis foliis ſeſe proferente, tenuibus filis geminis præpilato. Rara quidem certè & aſpectu pulcherrima hæc eſt planta.

Vires. Lib.4.c.25. Echij radix, auctore Dioſcoride, non modò morſis à ſerpentibus cum vino pota auxiliatur, ſed etiam eos qui præbiberunt conſeruat ne feriantur. Idem præſtant folia & ſemen. Sedat dolores lumborum, & cum vino aut ſorbitione ſumpta lac attrahit. Hæc Dioſcorides. Ex quibus colligere licet Echium calidum eſſe, citra tamen inſignem ſiccitatem, quod lactis procreatricem facultatem habeat. Lib.5.ſim. cap.20. Medicamenta enim Galeno auctore, quia pituitoſos humores calfacientia in ſangui

in ſanguinem vertunt,lac gignere ſolent. Galenus in libris ſimpl.medicamentorũ Echij nõ meminit,ſed Paulus ex Dioſcoride his verbis.Echium ſpinoſa herba eſt, quæ non modò à ſerpente demorſis cum vino pota auxiliatur, ſed præſumentes quoque percuti non patitur. Plinius Pſeudanchuſæ,quam Echium Dioſcoridis videri diximus,eaſdem ferè vires tribuit. Radix,inquit,oleum nõ fundit, ſed rubentem ſuccum,(Cornarius ex vetere codice emendat,Radix in oleum non fundit rubentem ſuccum:-uius contrarium paulò antè de vera anchuſa dixit, ſanguineum ſcilicet fundere ſuccum,& oleo diſſolui,aqua verò non poſſe liquari. Quidam legunt:Radix illius non fundit rubẽtem ſuccum,&c.) Et hoc ab anchuſa diſcernitur. Contra ſerpẽtes efficaciſsimà,potu foliorum,vel ſeminis. Folia ictibus imponuntur:virus ſerpentium fugat.Bibitur & propter ſpinam. Cornarius ex veteri codice legit,Virus ſerpentes fugat: quòd de odore eius dum ſuffitur,intelligit. Quod verò dicit,Bibitur & propter ſpinam,videtur id eſſe quod Dioſcorides ait, Παύει καὶ ὀσφύος ἄλγημα. Sedat & lumborum dolorem.

Lib.7. Embl.23. lib.4. Ibidem.

ONOSMA, CAP. VI.

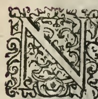
Nosma Græcis Latiniſq; dicitur,& Galeno teſte Oſmas,vel Phlomitis,vel Ononis. Folia habet,inquit Dioſcorides, ſimilia anchuſæ foliis,longitudine quatuor digitorum,latitudine vnius, per terram inſtrata,ſimillimo anchuſæ modo. Eſt autem ſine caule, ſine flore, ſine ſemine. Radix ſubeſt oblonga, infirma, tenuis,modicè rubra. Naſcitur in aſperis locis. Eadẽm ferè Plinius habet. Onoſma longa folia habet ferè ad tres digitos, in terra iacentia,tria,ad ſimilitudinẽ anchuſæ inciſa, ſine caule,ſine ſemine,ſine flore.Ex qua delineatione nullus eſt rei herbariæ peritus qui nõ coniiciat Onoſma in anchuſis habẽdum eſſe, & Lycopſidi,cognatum,quemadmodum & pictura ipſa demonſtrat.Folia eius,inquit Dioſcorides, in vino pota fœtus extrahunt: prægnans ſi ſupergrediatur abortum illi facere dicitur. Eadẽ Plinius tradit. Prægnans ſi edat eam aut ſupergrediatur, abortum facere dicitur. Conſtat enim, vt ſcribit Galenus, ex acri & amara ſubſtantia:quare creditur fœtus necare, & eiicere, foliis eius in vino potis.

Nomina Li.8.ſimpl. Lib.3.c.130. *Forma.* *Locus.* Li.27.ca.12. *Vires.* Ibidem. Li.26.ca.12. Li.8.ſimpl.

ONOSMA, *Matthioli.*

SCABIOSA MONTANA, CAP. VII.

Omen Scabioſæ de multis plantis dici ſciunt herbarij, vt & de iis quæ hîc depinguntur,vt de ea quam montanam & capitatam cognominant. In terrenis collibus alpinis prouenit,radice craſſa, nigra,valde fibrata,ſic ſe craſsiori aduoluentibus radiculis aliis, vt in mali figuram quandoque rotundentur:foliis centaurij minoris aut erucæ,craſsis,aſperis, laciniatis,caule cubitali,interdum proceriore:capitulis cyano aut centaurio magno ſimilibus, ſquamoſis: flore puniceo purpuraſcente: ſemine oblongo, papporum molli lanugine obuoluto. Scabioſam aliam maiorem vulgarem pinxit Lobellius, Pena deſcripſit verbenæ Dioſcoridis ſimilem,ſed latioribus foliis, pullis, hirſutis, in terram procumbentibus,& altioribus inciſuris,nec tam Verbenam quã maiorẽ Valerianam exprimentibus. Radix ſimplex, longior caulem ſæpiùs ſingularem,

Nomen. *Locus.* *Forma.*

SCABIOSA Montana, Dalechampij.

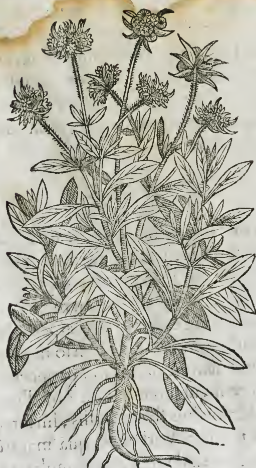

cubitum & ſeſquicubitum altum fundit, & florum comam villoſam Cyani purpurã imitantem. In ſegetibus, planis & decliuibus lætior degit. Item aliam oſtendit Lobellius Montanam calidarum regionum, quam Pena tradit, folio eſſe anguſtiore,albidiore, parùm hirſuto, leuiúſque lacinato,ad imum caulem Verbenacæ aut vulgaris Scabioſæ:ſuperioribus verò foliis in ramùlis multis,gracilioribus,& altiùs diuiſis: floribus per Iunium & Iulium albis, Scabioſæ paruæ ,aut Iaceæ, è capitulis ſquamatim compactis,vbi ſemen Trifolij Aſphaltitidis, pullum,copioſum,inuolucris membraneis arguta concinnitate effictis,anguſtiis plicarum fornicum puſillorũ cohibentibus. Colles amat plagæ temperatioris,vt Pedemontis propè Riuolium, & Narbonæ, vbi Montanam vocant Herbarij. Prætereà Lobellius Scabioſam mediã depictam dedit,quæ,Pena auctore, in marginibus agrorum Septentrionalium lætior multò & maior adoleſcit, quàm in calidis. Caulis è radice exiliore,ſimpliciore,cubitalis,in alas diuiſus: folia Iberidis aut Criſtæ galli, anguſta,aliquantum ſerrata:flores Globulariæ aut Scabioſæ. Non omittẽda hîc pictura à Lobellio poſita Scabioſæ raræ & peregrinæ elegantiæ, quæ hactenus incognita non niſi in hortis quibuſdam Belgicis ſpectatur,facie & virgultis Valerianæ rubræ, ſed floribus & ſemine Scabioſæ Hiſpanicæ. His adiecit Pena Scabioſam omnium mi-

Scabioſa peregrina, Lobellij.

Pena in Aduerſ.

SCABIOSA Peregrina, Lobellij.

SCABIOSA Maior vulgaris, Penæ & Lobellij.

nimam

SCABIOSA Montana, omnium minima, Penæ.

nimam, quæ in montibus cretaceis & incultis prouenit, cauliculos habens paucos, sesquipalmum pedémve altos, foliis in imo sæpiùs donatos, angustioribus, floribus dilutæ purpuræ è squamosis capitulis. Alias plantas hîc adscribemus, quas Clusius ad Scabiosas seu Iaceas referendas putat: quarum primam & secundam Salmanticensis Stœbes nomine donarunt. Prima Iaceæ nigræ similis folia per terram expansa habet, Scabiosæ, Iaceæq; foliis latiora, ad cichorij folia accedentia, mollia, lanuginosa, & interdum candicantia: aliquot ex eadem radice caules, cubitales aut ampliores, multis alis brachiatos, quibus inhærent minora minusq; dissecta, & mucrone quodammodo spinoso, spinosa folia: flores in summis ramis villosos, purpureos, è calicibus squammosis, semen subrufum, cẽtaurij maioris æmulũ, sed minus. Radix est longa, candida, digiti interdũ crassitudine. Huius generis aliam inueniri tradit omnibus foliis mollibus & lanuginosis, & erucæ modo laciniatis, caule infirmo, ramoso, & in terram procumbente, cuius flores superioribus maiores, barbulis exterioribus cyani æmulis, sed purpureis, villi quibusdã luteis intermixtis, medium florem occupantibus: semen superiori simile, vel cyano: radix digitalis, candida. Secunda numerosa promit folia, secundùm radicem, humi sparsa, incana, oblonga, magnis & profundis incisuris, vt in nõnullis Scabiosarũ generibus

Lib.2.stirp. Hisp.ca.18.

SCABIOSA, Seu Stœbe Salmantica prior, Clus.

STOEBE Salmantica altera, Clusij.

SCABIOSA Hispanica, Clusij maior.

aut erucæ: caules plerumq; cubitales, locis autẽ frigidioribus & humidioribus bicubitales, aut maiores, in frequentes ramos diuiſos, folia per ramos ſparſa, altè quidem inciſa, vti ea quæ ad radicem naſcuntur, ſed minora multò & breuiora, & in molles quoſdam aculeos deſinentia: ramorũ faſtigio inſident caliculi argenteis veluti ſquamis cõpacti, vnde flos exilit cyani forma, ſed purpuræ dilutioris, & medio villoſus: ſemen lanugine quadam includitur vt in Iacearũ generibus, exiguum, nigricans, ſummo capite villoſum: radix ſingularis, craſſa, & nonnũquam fibrata. Alia autem in hortis Belgicis alitur ſemine è Gallia miſſo, huic adeò ſimilis, vt ab ea, niſi à peritioribus vix dignoſci poſsit: etenim ſolis caliculis, qui tam eleganti argenteo colore non ſplendent, ſecernitur. Naſcuntur omnes præter poſtremam, Salmanticẽſi agro frequentes in aruorũ & vinetorũ marginibus. Poſtrema tum in Gallia, tum in Viennenſi agro copioſè. Florent omnes Iunio, Iulio, Auguſto: deinde ſemen proferunt. Salmanticenſes, vt diximus, priorem & alteram Stœbes nomine appellabãt, q; extrema folia vtcumq; acuminata ſint: ſed & alterã prioris generis ad cyanos referebãt, altera etiã pro Scabioſa vtebãtur. His addit Cluſius Scabioſam Hiſpanicã, quæ vulgaris Scabioſæ folia ſimilia habet, laciniata, & altè inciſa, mollia, lanuginoſaq;: caules rotundos, nodoſos interdum cubitales, è quorum geniculis folia bina

SCABIOSA Montana calidarum regionum, Lobell. & Pen.

SCABIOSA Media, Lobellij.

inter

inter se opposita:summis ramis capitula insidēt ex multis caliculis membraneis & paleaceis cōposita,qui singulos flores continēt candicātes,quibus deciduis, in medio quasi singulorū caliculorū vmbilico, exigua quædā stella subnigra cōspicitur, quatuor,quinq;,aut sex radiolis constans:paulatim verò hi caliculi excrescentes expāduntur,donec semen hirsutū & crassum (quo caliculi sustinētur)maturescere incipiat:radix cādida,crassa,vulgari similis.Alia inuenitur,inquit Clusius,huic persimilis,& sola magnitudine distās:est enim per omnia minor,foliisq; tenuiùs incisis: caliculi & flores minores,& ex cæruleo colore purpurascentes. Crescit vtraq; iuxta vinearū margines & semitas,locisq; incultis agro Salmanticensi & per reliquā Hispaniam. Florent mense Iunio.Amaræ sunt,ideoq; caloris & siccitatis participes.

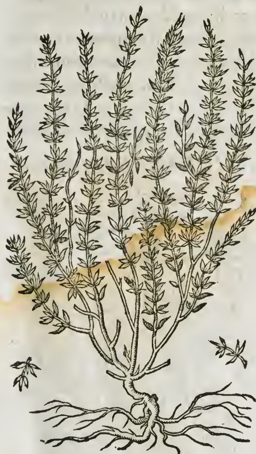
SAXIFRAGA, CAP. VIII.

MVltis plantis Herbarij Saxifragæ, Officinis Saxifragiæ dictæ, nomen imposuerunt,à mirifica in comminuendis frangendisq; calculis vi & efficacia.In quibus quædam sunt veteribus Græcis,Latinisq; fortasis incognitæ. Sed de Dioscoridis Saxifraga primùm tractabimus. *Nomina*

Saxiphagō,inquit,aliqui Sarxiphagō, vel, vt in vulgatis Græcis legitur,Sarxiphragon,aliqui Sarxiphrangon,alij Empetrum,Romani Saxifragam vocant, frutex est surculosus,in petris & asperis locis nascens,epithymo similis. Coctus in vino mox potus febricitantibus opitulatur:stranguriæ prodest, singultum sedat, calculos vesicæ frangit,& vrinam ciet. Huic tum facie,tum viribus tam aptè cōuenit, quæ hîc ex Matthiolo appicta est,vt genuinā esse nemo nunc dubitet. Nam in aridis,montosis, saxosis, sterilibus & sabulosis Italiæ, Delphinatus, Galliæ,Angliȩ locis,vbi Polium montanū & Thymum,prouenit:ramulis in summo sparsis, pedē altis,multis,crebris exilibus, serpilli,in imo cōtortis vnà & implicatis,geniculatis , in quibus foliola bina ex geniculis, in summo lōgiora & angustiora,Tunicæ:in singulis singuli flosculi, oblongi,quadātenus Tunicæ, summa ora fimbriati,vel apiculis tenuibus crenati , vbi semen subrubrum,rotundū,exiguum.Radix est parua, non multis fibris huc illuc sparsis capillata , albicans. Huic magna est cum epithymo similitudo:Matthiolus tamen non τῷ ἐπιθυμῷ, sed τῷ θυμῷ in quibusdam codicibus legi ait:quam lectionem magis probat, & Saxifragam thymo adeò similem esse scribit, vt nisi gustata ab eo discerni posit. In quibusdam codicibus neutrū legitur. Sed nec totum caput Dioscoridis esse multi putant,idq; inter notha reiecerunt. Aliis non videtur esse adscititium, cùm in omnibus ferè exemplaribus Græcis habeatur. *Forma.* *Pet.Pen.in Ad.*

SAXIFRAGA Vera,Diosc.

Eandem Saxifragam copiosam nasci, ait Pena, Iulio & Augusto,in accliui,cretaceo,& arido monte inter Chipnam & Malburgū Angliæ,Bristoliensi à Londino via,sed variare floribus,qui longè sunt minores,albidi,non secus ac tota planta. Aliud Saxifragæ genus tradit Matthiolus,quod folia in caulibus per interualla habet,parua,longiuscula,vtrinque singula, comitātibus aliis longè minoribus,multis simul ex eadem origine prodeuntibus, quæ in cacumine numerosiora sunt,& breuioribus interuallis distincta.Flores promit in summis caulibus purpureos,odoris nō iniucūdi.Prȩter has duas Saxifragas,alia tria ge-

SAXIFRAGA Anglica, Pen.

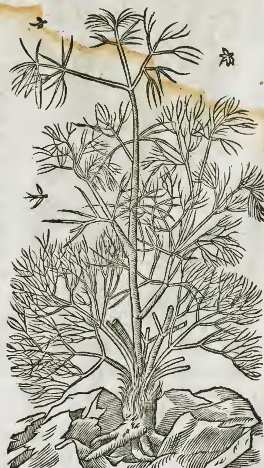

nera Matth pinxit, quæ ad frangẽdos educendosq; renũ calculos plurimũ valet. Primũ illud est quod in prima Latinorũ Commẽtariorum editione Dioscoridis Saxifragã esse suspicabatur. Nascitur inter magnos ac durissimos lapides, aut sicco & admodùm extenuato solo, foliis capillaceis fœniculi modo, sed longioribus, tenuioribus, rarioribus: caule similiter fœniculaceo, tenui, vmbella in summitate: semine vulgaris petroselini, sed longiusculo, odorato: radice albicante, pastinacæ sapore. Tota planta, subacris & subdulcis. Secundum genus est Saxifraga alba seu maior, de qua paulò pòst ex Fuchsio & Dodonæo dicemus. Tertium genus, tum à forma, tum ab affectu Saxifragam maiorem appellat à Colzolario pharmacopœo missam. In monte Baldo nascitur, ex viuo ac durissimo lapide exiliens. Frutex est surculosus caule lignoso, contorto, digiti crassitudine, duris, densis, ac rimosis surculis stipato, subalbicante exteriore libro. Folia habet parua, oblonga, in acutũ desinentia: flosculos albos, & caliculos pallidos, ocimoidis modo, crenatis oris, in coronæ modum, admodũ pusillos, in quibus semen rubrum, papauere minus. Radix altiùs petris inhæret, vt auelli nequeat. Miris laudibus plantã hanc cõmendabat Calzolarius ad calculos è renibus educendos. Saxifragia verò maior seu alba, cuius paulò antè meminimus, à floribus albis, quibusdã Chelidonioides dicta, Gallicè *Romptpierre*, vel *Saxifrage blanche*, Germanicè *Habenstein brech.* Folia fert è petiolis pilosis, rotunda, plurima, humi iacentia, in extremitatibus

SAXIFRAGIA Altera, Matth.

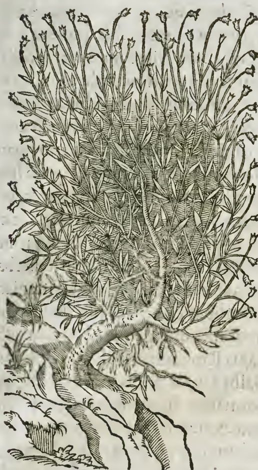

SAXIFRAGIA III. Matth.

incisa,

SAXIFRAGIA Magna, Matthioli.

SAXIFRAGA Alba, Fuch. seu Saxifragia quarta, Matth.

incisa, ac veluti cristata, mollia, asarinæ aut hederę terrestris, minora tamē, & magis ex luteo virentia: caules rotundos, villosos, pedales, & sesquipedales in summitate flores albicantes, nasturtij colore & effigie, aut erucæ: radicem nigricantem, fibris multis stipatā, ex quibus pendent quasi granula quædam qualia chelidonij minoris, aut semini coriandri paria, vel paulò maiora, fusca & obscura purpurea, acria, amara, à vulgo semina huius herbæ falsò credita, quorū in medicina vsus est. Montibus aridis, saxosisq; locis & arenosis prouenit. Maio mense floret, deinde statim euanescit. Huc inserenda est Saxifraga Alpina, sic dicta quòd foliis Saxifragiam albam imitetur, & in Alpium excelsis, niuosis, opacis mōtibus, sub fagis, abietibus, piceis in putri & vliginoso solo nascatur, nec vsquàm alibi. Crescit ad palmi altitudinem, radice breui, in tenuissimas fibras diuisa, subnigra: foliis circa radicem tribus aut quatuor, rotūdis per ambitū incisis, venosis, longo pediculo subuectis, gustus amari: caule tereti, in ramulos aliquot diuiso, & aliquot folia proferente: flore paruulo, quinque foliolis constante, colore è luteo pallescēte, & propemodū herbaceo: semine paruo, rotundo, duro. Temporaria est herba ad primū veris teporē: Aprili mense exoritur, statímque interit. Albæ Saxifragię flores, folia, & præsertim radix, cùm gustanti amara sint, calidā & siccam esse ordine tertio verisimile est. Radicis cum granulis decoctum ex vino, potu vrinam mouet, calculos frangit, & conterit. Stranguriæ itaq; confert: abstergit enim expurgatq;, & quæ in venis est crassitiē, sicut omnia alia quæ amara sunt, incidit, mēses quoq; cit, crassaq;

Forma. Fuch. c. 285. Pena in Adu.

SAXIFRAGA Aurea, Dodonæi.

Locus.

Tempus.

Temper.

Vires.

Dod.lib.2. cap.89. Pena in Adu.

SAXIFRAGA, Alpina.

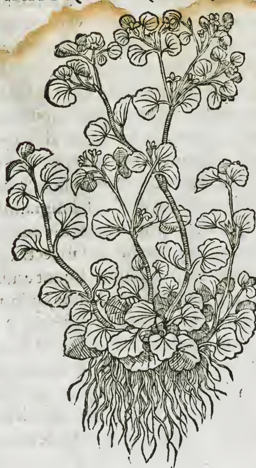

ac glutinosa ex thorace educit.Huius videtur species saxifraga aurea à floribus aureis, Gallicè *Rompepierre Dorée*, Germanicè *Golden Steinbrech*, herbula palmaris, & sesquipalmaris, perquã similis foliis:sunt enim similiter rotunda, crassiuscula, nigriora: radix tenella, humi repens, multùm fibrata, hinc inde multos cauliculos emittẽs, in quorum summitate, bina ternáve sunt foliola cõiuncta, è quorum medio flosculi emicant aurei, deinde capitula sponte hiantia: cùm matura sunt, semina exigua, rubentia, rotunda, sapore herbaceo, insipido, frigido, & eiusdẽ prorsus tum figuræ tum naturæ cum hepatica aquatica, cum qua, aut cũ lichene locis saxeis & parietinis humentibus prouenit, vnde eius vsum non alium putarũt periti herbarij, quàm hepaticæ aut lichenis. Eandẽ Saxifragiam Lichenis facie & natalibus Lobellius pinxit, Erysimi speciem Aldrouandi. Illi cõiungenda ob virium affinitatẽ quę Saxifragia Romanorũ, vulgò Herba contra grauellam, Gallis *L'herbe cõtre la grauelle* nuncupatur, meritò Lithontribos dicenda ab insigni calculi frangendi potestate. Nascitur Romæ ac vicinis in locis ferè in maceriis, ac veterũ ædificiorũ ruinis, altitudine cubitali, radice lõgiuscula, digiti crassitudine, fibrata: foliis multis, circa radicẽ humi iacẽtibus, figura sonchi, sapore acri, caulibus multis, in quibus folia supradictis minora, atriplici marinę similia, subobscurè virẽtia: flores pusilli, copiosi, è ramulorũ pediculis prodeuntes, ex albo herbacei: semen rufum, minutissimum in siliquis gracilibus & longis, feruidi gustus, quod drachmæ pondere sumptum ex decocto radicis graminis, calculum efficacissimè exterit ac expellit.

Locus.

Vires.

SAXIFRAGA Romanorũ, Lob.

SAXIFRAGA Aurea, Lob.

GNAPHALIVM, CAP. IX.

MVLTAS plantas gnaphalia herbarij nuncuparunt, quòd molli lanugine ſeu lana vel tomento eſſent obuolutæ. Eſt enim Græcis γνάφειν vellere, carperéve lanas, aut pannum, ſeu vellicando & deradendo expolire, vnde γνάφαλον, tomentum quod culcitris infarcitur, & quorũ natura mollis, candida, & omninò lanea eſt, γναφαλώδη appellãtur, cuiuſmodi ſunt dictãni folia, quæ Dioſcorides γναφαλώδη vocat, id eſt, tomentoſa ſeu tomentitia, tomento quodam pubeſcentia, ſiue mollia tomenti modo. Gnaphalium igitur herba dicta, quòd foliis eius mollibus & candidis pro tomento vterentur, auctoribus Dioſcoride & Galeno, à Latinis Centunculus & Centũcularis herba, quòd centonibus cum tomento maxima ſit cognatio, & Tomentaria ſeu Tomentitia. Aliquot gnaphalia iam expoſuimus in maritimis plantis, de aliis hîc dicemus, ac primùm de vulgari, quod filago nominatur, Gallis *Herbe à cotton*, Germanis *Rhurkraut*, ab eius facultate aduerſus dyſenteriã. Filago multos profert cauliculos ex vna radice, rotundos, graciles, cinericios, lanugine ſeu molli lana tectos, rectos, ſæpiùs ſine ſurculis, in quibus folia crebra, longiuſcula, anguſta, mollia, villoſa, ſtœchadis citrinæ foliis ſimilia, niſi q̃ longiora ſunt, latiora, & paulò viridiora. Flores glomeratim oriuntur in ſummis ſurculis, cauliculíſve, non tam lutei quàm ſtœchadis citrinæ, ſed ſublutei & pallentes. Duûm videtur eſſe generum, inquit Fuchſius. Vnum enim paulò latioribus ac candidioribus foliis conſtat, alterum tenuioribus, & minùs candidis. Illud flores fert partim mediis ſurculorum diuaricationibus, partim extremis ſurculis: hoc in cacumine tantùm. Dodonæus tria eiuſdem genera facit, primum genus Impiam herbam eſſe Plinij cenſet, ſic dictam quoniam liberi ſuper parẽtes excellant, id eſt, poſtremò geniti flores priùs genitos ſuperant. In eadem ſententia eſt Matthiolus. Tragus amaranthi lutei, ſeu Tineariæ, ſeu Eliochryſi Theophraſti ſylueſtre genus facit. Alij filaginem ad ſtœchadem citrinam potiùs referendam cenſent. Aridis & ſterilibus locis potiſſimùm prouenit. Iunio & Iulio menſibus floret. Adſtringit & exſiccat Gnaphalium. Bibuntur, auctore Dioſcoride, efficaciter eius folia in vino auſtero ad dyſenteriam. Et Galenus, Gnaphalij folia, inquit, modicè adſtringunt, ac proinde quidam exhibent ex auſterorum vinorum quopiam ad dyſenterias. Item Plinius. Datur in vino auſtero ad dyſenteriam ventris

Nomina

Lib. 3. c. 31.

Lib. 3. c. 115.
Lib. 6. ſim.

Dodo. lib. 1 cap. 60.
Pena in Ad.

Cap. 81.
Genera.

Ibid.
Lib. 24. c. 19

In cap. 115. lib. 3.
Lib. 1. c. 109

Pena in Adu.

Locus.
Tempus.
Temper.
Vires.

Lib. 6. ſim.

Lib. 27. c. 10

GNAPHALIVM vulgare, Fuch.

GNAPHALIVM, Matth.

GNAPHALIVM Montanum, Dalech.

ventris ſolutiones, menſéſque mulierum ſiſtit. Infunditur autem teneſmo. Illinitur & putreſcentibus vlcerum. Similiter Filago dyſentericis, & profluuiis immoderatis non parùm vtilis eſt. His Gnaphalij generibus cognatum eſt, quod Montanum vocant

Locus. docti herbarij, quia in excelſorum & frigidorum montium ſummis verticibus prouenit,

Forma. radice ſubnigra, breui, fibrata, multíſq; villis tenuibus & prolixis capillata, foliis propè radicem denſiùs congeſtis, in caule paucis, oblongis, albis, tomento lanuginoſis: caule dodrantali, rotundo: flore in ſummo eius vertice nunc luteo, nunc ex albo rubeſcente, in orbem vmbellæ inſtar conformato. Quidam piloſellæ genus eſſe volunt. A' ſuperioribus Gnaphaliis hæc diſcrepat floris colore, qualem diximus, in illis luteo: folio latiore, in illis anguſto: & quod humilis ſit, cauléque ſingulari, nec ſurculoſo: illæ verò proceriores, fruticoſæ, cauléque in ſurculos ſupernè diuiſo.

Lib.2.c.40. Tragus aliud Dioſcoridis Gnaphalium eſſe cenſet, videlicet Linum pratenſe, & Lanam pratenſem herbariis dictam, Germanis *Matthenfleichs*. Eſt autem iuncei graminis genus, de quo inter paluſtres diximus. Iuncum bombycinum alij vocant.

Cap.22. Pet. Pe. in Ad.

SONCHVS LANATVS, CAP. X.

Nomina TOMENTITIIS coniungi debet Sonchus lanatus, ſic dictus à candore, & mollitie ad tactum manus ſuaui, in tota planta, præſertim in capitulis florem promētibus.

Locus. Gignitur in ſaxoſis & apricis,

Forma. radice dimidio pede longiore, candida, fibrata, foliis ſonchi, rugoſis, laciniatis, ſed magnis ex interuallis, multis, coſta candida supernè diuiſis, per totum caulem naſcentibus, lanugine pubeſcentibus, ad quorum radices cauliculi exoriuntur, caule eſt cubitali, anguloſo, in ramulos ſupernè diuaricato, in quorum verticibus capitula eminent, ſuaui tomento villoſa, Soncho ſimilia, quæ in aureum florem explicantur. Tota planta lacteo ſucco turget cichoriωdum more, guſtúque amaro prædita eſt, ſed minùs quàm reliqua cichoriωde, quorum & facultatem obtinet, licet imbecilliorem. Quidam hanc Molluginem ob cauſam ſupradictam appellant, quamuis à Plinij Mollugine diuerſa ſit. Floret Iunio menſe.

SIDERITIS, CAP. XI.

ΣΙΔΗΡΙΤΙΣ Græcis, Latinis quoque Sideritis, ſic dicitur à ferro, quaſi ferruminatrix, quòd vulneribus ferro factis perutilis ſit, vel quoniam glutinandis vulneribus apta, præcipuum in bello habeat vſum, quod ſæpe ab eo metallo in Græcis ſcriptoribus indicatur. Sed cùm permultæ ſint plantæ, diuerſi etiam generis, eæq; inſignes, quæ ferro ſauciatis partibus, vel vulneribus in bello acceptis opem polliceantur, ac ob id Sideritides, & Stratiotides, id eſt, militares, meritò nuncupandæ, de omnibus hîc minimè dicendum. Satis enim benè ſtudioſis conſultum fore putamus, ſi eæ, quæ à Dioſcoride deſcriptæ ſunt, & paucæ quædam aliæ illis poſsint innoteſcere. Is tria facit ſideritidis genera. Prima eſt Sideritis heraclea, ſiue ferruminatrix herculea, fortaſſè à viribus efficaciſſimis, & planè herculeis, quæ folia marrubio ſimilia habet, inquit, ſed oblongiora, ad ſaluiæ aut quercus folia accedentia, minora tamen & aſpera: caules edit quadrangulos, palmares, aut etiam maiores, guſtu non inſuaues, & quodammodo ſubabſtringentes, in quibus per interualla verticilli rotundi velut in marrubio, & in ipſis ſemen nigrum. Naſcitur in petroſis locis. Altera Sideritis ramos habet bicubitales, tenues, folia in pediculis longis ſimilia foliis filicis, multa, vtrinq; in ſummo fiſſa, ex ſuperioribus alis propagines longas, tenues, in ſummo globi ſpeciem referentes, capitulum habentes aſperum, in quibus ſemen betæ ſemini ſimile, ſed rotundius & durius. Sideritis tertia, quam Crateuas etiam heracleam vocat, naſcentem in parietinis & vinetis, folia habet multa ab vna radice, coriandro ſimilia, circum cauliculos palmares, læues, teneros, ſubcandidos: flores puniceos, paruos, guſtanti amaros, lentos. Plinius de achillea, quę etiam ſideritis nominatur, agens, mox ob cognationem de Sideritidis generibus ſubiungit hæc verba. Aliqui & hanc (Achilleã ſubaud.) Panacen heracleam, alij Sideritim, & apud nos Millefolium vocant, cubitali ſcapo, ramoſam, minutioribus quàm fœniculi foliis veſtitam ab imo. Alij fatentur quidem illam vulneribus vtilem, ſed veram achilleam eſſe ſcapo cæruleo, pedali, ſine ramis, ex omni parte ſingulis foliis rotundis elegãter veſtitam. Alij quadrato caule, capitibus marrubij, folio quercus. Hanc etiam præciſos neruos glutinare ferunt. Alij Sideritim in maceriis naſcentem cùm teritur, fœdi odoris: Etiamnum aliam ſimilem huic, ſed cãdidioribus foliis, & pinguioribus, tenerioribus cauliculis, in vineis naſcentem. Aliam verò binûm cubitorũ, ramulis exilibus, triangulis, folio filicis, pediculo longo, betæ ſemine, omnes vulneribus præcipuas. Noſtri eam, quæ eſt latiſſimo folio, ſcopas regias vocant. Medetur anginis ſuum. Hæc Plinius ſatis indiſtinctè, vt tamen agnoſci & intelligi poſſit, primam Achileon eius, Dioſcoridis Achilleam eſſe: ſecundam, Achilleon veram, ſcapo cœruleo, &c. eſſe Myriophyllon Dioſcoridis. Tertiã quadrato caule, &c. eſſe Sideritin Heracleam primam Dioſcoridis. Quartam in maceriis naſcentem, &c. eſſe Heracleam Crateuę, apud Dioſcoridem. Quintam ſuperiori ſimilem, ſed foliis candidioribus, &c. eſſe tertiam Sideritin Dioſcoridis.

Nomina. *Genera.* *Forma.* Lib. 4. c. 29. *Locus.* Lib. 25. c. 5.

SIDERITIS *Prima*, *Matthioli.*

Lib.8.sim. In cap.29. lib.4. ſcoridis. Sextam, Dioſcoridis Sideritin ſecundam. Galenus vnius duntaxat Sideritidis meminit. Matthiolo prima Sideritis videtur eſſe ea quæ hîc primo loco expreſſa eſt, quod notis omnibus, vt ait, eam referat: nec aliud obſtare putat, quàm quòd ea frequentiùs naſcatur humidis quàm ſiccis locis: quamquam ſępè eandem virentem in locis quoq; ſiccis ſe inueniſſe affirmet. Huic tandem ſententiæ, veri

SIDERITIS Secunda, Matthioli.

SIDERITIS Tertia, Matthioli.

SIDERITIS Quarta, Matthioli.

incertus aliam ſubſtituit, his verbis: Id itaq; tantùm in cauſa eſt, vt hanc non auſim omnino legitimam facere Sideritim, præſertim cùm aliam nunc repererim plantam in Viennenſi agro, ac aliis Auſtriæ locis, arido in ſolo, quæ ſideritim primam perbellè refert. Exit enim quadrato caule, ipſoq; dodrantali, aut maiore, ramoſóque, foliis marrubio longioribus, & ad ſaluiæ faciem accedentibus, criſpis & albicantibus, per ambitum laciniatis, ſapore haud ingrato: floribus verticillatim in caule prodeuntibus marrubij modo, vt ex appicta imagine perſpicere licet. Deinde Ruellium & Fuchſium viros de re herbaria benemeritos erroris inſimulat, quòd primam ſideritidem dixerint herbam eſſe, quæ hodie noſtris herbariis & Officinis barbaro nomine Tetrahit, aliis Herba Iudaica nominatur. Poſtremò duas alias ſideritides depinxit tantùm, nulla prorſus aut figuræ, aut virium facta mentione, quas hîc quoq; expreſſimus. At periti & excercitati herbarij, tum Ruellio Fuchſioq; ætate ſuperiores, tum inferiores multis rationibus inducti Tetrahit ſiue Iudaicam herbam, primam, ſiue heracleam

Lib.3.c.92. Cap.294.

cleam

TETRAHIT, Herba Iudaica Sideritis prima, Fuch.

TETRAHIT, Sideritis Heraclea Dioſcoridis.

cleam Sideritidem eſſe cenſuerũt. Primùm omnes delineationis Dioſcoridis notę reſpondent. Nam folia habet marrubij cretici, ſed longiora, & anguſtiora, incana, ſcabra & criſpa, ambitu laciniato, vt chamædrys, aliquando laciniosã diuiſura obſcuriùs apparente in quibuſdam foliis, quæ fortaſſè cauſa fuit cur Dioſcorides illa modò cum quercus, modò cum ſaliuæ aut marrubij foliis contulerit. Caules fundit modò depreſſos, modò ſurrectos, palmum ſæpius excedentes, & pedales, quadratos, duriuſculos, ternos aut quaternos, aſperos & pungentes, non iniucundi guſtus, aliquantum adſtringentes, quos verticilla per interualla coronant, vt in marrubio Cretico videre licet: flores ſunt albicantes ex diluta purpura, vel lutei: ſemen nigrũ, radix lignoſa, marrubij. Ad hæc arida, petroſa, ſabuloſa, & inculta loca perpetuò amat. Iunio & Iulio menſibus floret, nec deſinit niſi autumni fine. Præteréa vehementer exſiccat & adſtringit, ad vulnera curanda planè nata, magnóque multorum cõmodo cognita practicis quibuſdã Iudæis, qui hac enterocelas, & alba menſtrua curant, inde Iudaicę nomen adepta, quæ cum Dioſcoride cõgruunt, ſcribente folia impoſita vim habere glutinandi vulnera, & arcendi inflammationes. His Galenus adſtipulatus, Sideritis, inquit, phlegmonen ſedat, & glutinat. Item Plinius, Sideritis tantam vim habet, vt quamuis recenti gladiatoris vulneri alligata ſanguinẽ claudat. Quare hæc prima Sideritis Dioſcoridis fuerit, non herba illa Iudaica, cuius meminit Auicenna, quæ nihil aliud eſt quam eruum. Matthioli verò Sideritis prima, minimè Sideritis dicenda, quòd notæ eius multæ ei planè refragentur, ſed Penę ſententia marrubij potiùs aut verbenæ ſpecies, quam ob id herbarij marrubium paluſtre, ſiue aquaticum vocant, de quo in paluſtribus diximus. Altera autem quam illi ſubſtituit, cannabis ſilueſtris eſt herbariorum, neutra ad vulnerum curationem commendata. Dodonæus ſideritidem primam herbam eam eſſe putat, quæ Cardiaca ab herbariis nominatur. Sideritis ſecunda Dioſcoridis multorum doctorum iudicio noſtra eſt Pimpinella, cuius partes omnes, qui cum Dioſcoridis deſcriptione conferre voluerit, has ei prorſus cõuenire perſpiciet, vt ex Sideritidis delineatiõe ſuperiore, & iis quæ de Pimpinella alio in libro diximus, intelligere licet, etiã ſuffragante in Chio inſula eius vernacula appellatione, in qua etiam hodie Sideritis appellatur. Iam verò curandis vulneribus perutilis eſt, vnde ei ſanguiſorbæ nomẽ. Sic ſecundæ

Locus. *Tempus.* *Temper. & Vires*

Lib. 8. [illegible] Lib. 26. c. 13

Lib. 2. c. 329

Cap. 47.

Lib. 1. c. 187.

Pena in Aduer.

De palu. cap. 73.

Lib.4.c.30. Sideritidis ſeminis foliorũq; vis,inquit Dioſcorides,ad vulnera præcipua eſt. Qui
In cap.31. lib.4. verò ſint illi neſcio quos Matthiolus reprehendit,quòd hanc tertiam Sideritidem faciant,cùm ei folia coriandri non ſint,nec eadem circa caules oriantur,ſed pinnata ex longo vtrinq; pediculo exeant: præterea quòd caules prçduros habeat, non teneros,ac etiam quòd flores capitulaq; non amaro,nec lento guſtu ſint,ſed aſtrin-
Pen.in Ad. genti,& auſtero. Nullus enim eſt tam ignarus,qui nõ perſpicuè videat Pimpinellã cum ſecunda, non cum tertia Sideritide prorſus conuenire. Quæ tertia Sideritis,
Lib. de iis quæ in vmbro.cap.33. Crateuæ herculea,in maceriis & vineis naſcitur eorumdem peritiſſimorum herbariorum ſententia,noſtras eſt herba Roberti notiſſima, foliis coriãdri, inter gerania à nobis deſcripta, non ſolùm vulneribus & ſanguinis eruptionibus, verùm etiam vulneribus,& potionibus vulnerariis vtiliſſima, quod & de Crateuæ herculea tradidit Dioſcorides,eam nimirum huius eſſe vim,vt quamuis recenti vulneri impoſita ſanguinem ſupprimat,interprete Ruellio,cùm Grçcè legatur, καὶ ταύτης ἡ δύναμις ἐπιτιθεμένης κολλητικὴ ἐναίμων, καὶ νεοτρώτων. Id eſt, Hæc etiam impoſita vim hab et glutinandi cruenta, & recentia vulnera. In veteri tamen codice legitur, ἐναίμων καὶ
And.Lac. νευροτρώτων, id eſt,cruenta,& vulneratos neruos, ſed prior lectio melior. Sideritides alias viri in re herbaria exercitati approbarũt, quàs hîc apposuimus.Primùm eam
Locus. quam Monſpelienſium Schola præter herbam iudaicam nouit, in agro Monſpe-

SIDERITIS, Monſpelienſium.

HERBA Venti, Parietaria Cordi, Sideritis genus.

Forma. lienſi frequentẽ,locis nimirum pinguibus,& triticeç meſſis fertilibus,radice craſſa, valde fibrata, caulibus multis, cubitalibus,anguloſis,tactu aſperis, ſurculoſis: foliis ſaluiæ longioribus, latioribus, per oras diuiſis, ſcabris, geminis ſemper, caulem & ſurculos per interualla amplectentibus,ex quorum veluti ſinu flos emicat,verticillato ambitu, denſus, puniceus: ſemen in hirſutis vaſculis, vt in marrubio. Hanc Pharmacopœi Monſpelienſes Herbam venti vocant,quòd eius folia tota pertuſa & vento peruia cernantur, vt mox dicetur. Itali Verbaſci ſilueſtris ſpeciem, periti quidam Othonnam Dioſcoridis, quòd areſcenti herbæ folia non defluant,ſed per hyemẽ in planta ipſa remanentia,ſiue à tineis, ſiue ab aëris frigidi occurſu ſic ero-
duntur,

SIDERITIS, Querno folio, Dalechampij.

duntur, vt absumpto reliquo eorum corpore durantibus, venosis, neruosisq; fibris, eo textu quo à natura reticulatim sunt implexæ, cribri modo pertusa appareant, & quasi à blattis exesa, quod apud Dioscoridē othonnę poscit historia. Alia herbariorum vulgò sideritis pratensis rubra nominatur, ob exiguã quendam cum Tetrahit officinarum foliis similitudinē, quam sideritidem appellari diximus. In pratis & humidis locis prouenit. Radicem mittit lignosam, breuem, nigrã, in multas radiculas diuisam: caules multos, quadratos surculosos: folia multa, parua, in ambitu nonnihil diuisa, gustu perquàm amara: florem copiosum, obscurè purpurascentem, luteis apicibus è medio prodeuntibus: semen minutulum in latis caliculis alsines modo. Est & iisdem sideritis pratensis lutea dicta, quæ in siccaneis pratis nascitur, flore, surculis, fructu, gustu, superiori similis, nisi quòd flos omnino luteus est: foliis autem distat, quæ longè minora sunt & angustiora, nec per margines incisa. Item aliud hîc etiam pictum Sideritidis genus statuunt herbarij, quòd recentia vulnera ferro illata solidet: quòd folia quernis affinia sint, minora tamen, in ambitu dissecta, subaspera: quòd caules per interstitia rotundæ vertebræ, vt in prassio coronent, quæ omnia in Sideritide prima Dioscor. requirit. Aliam hîc quoq; appositam Sideritidis generibus adnumerant, quæ in vmbrosis reperitur, inter saxa, & muscosos lapides, radice breui, nigra, fibra-

SIDERITIS, Pratensis rubra.

SIDERITIS, Pratensis lutea.

ALIA, Sideritis.

ta: caulibus multis, nunc ſurrectis, nunc per vicina repentibus: folio marrubij, longiore, in ambitu valde inciſo: flore luteo, aut pallido, verticillatim caulis ſuperiora ad foliorum exortum circundante, marrubio ſimili. Sideritidem Monſpelienſem Pena depinxit & deſcripſit palmum & ſeſquipalmum altam, viticulis anguloſis, rectis, multis, aridis, lignoſis, coma & verticillis hyſſopi, foliis, facie, colore ſcordij Dioſcoridis, ſed minoribus, magis rugoſis, rigidis, criſpis, piloſis quàm tetrahit Iudaicum, nec minùs lacinioſis, ſed hirſutioribus, floſculis ſatureiæ vulgaris ad foliorum articulos, guſtu amaricante & exſiccante, nonnihil aromatici ſuauíſque ſpirantibus, quod Chamædryn aut betonicam referat. Aliam ex Sabaudiæ Alpinis pictam exhibuit, quam Sideritidum vnam eſſe opinatur, & ſatis quadrare heracleę ſideritidi, ni folia anguſtiora multò eſſent, víque èfficaciore carerent: alioqui verticillatos cirros habet, aſperiuſculos, pallidos, marrubij aut tetrahit, viticulas multas, tenues, lignoſas, nec quadratas, binûm palmorum: radicem flexuoſam, prolixam, lignoſam, pullam, amaricantem guſtu, præſiccam, nec ingratam, vſu nullo exploratam.

SIDERITIS Monſpelienſis, Penæ.

SIDERITIS Montana, Penæ.

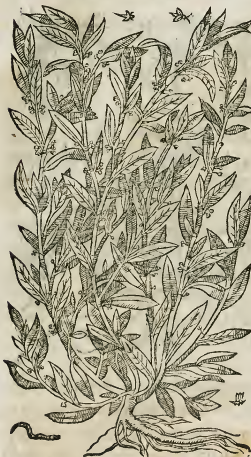

POLY

POLYGONVM MAS. CAP. XII.

ΠΟΛΥΓΟΝΟΝ ἄῤῥεν Græcè, Latinè etiam Polygonum mas, Seminalis, Sanguinalis, & Sanguinaria, Proserpinaca, Arabibus *Basiatrahagi*, Officinis Corrigiola, & Centinodia, Gallis *Renouee masle, & Corrigiole*, Italis *Poligono mascmo, & Corrigiola*, Germanis *Vuegrasz*. Polygonum à geniculorum frequentia & multitudine dicitur, seminalis à seminis multitudine, sanguinalis à cohibendo sanguine, proserpinaca à serpendo. Polygoni duo genera facit Dioscorides, marem & fœminam. De hoc in palustribus, de illo nunc dicemus, & de aliis generibus quæ recentiores herbarij adinuenerunt, de marino agemus in maritimis. Polygonum mas, vt describit Dioscorides, herba est ramos habens tenues, teneros, multos, geniculis cinctos, repentes per terram velut gramen, folia rutæ similia, sed longiora & molliora (impressi codices habent ἐπιβεϐηκέστερα, cùm legendum sit ἐπιμηκέστερα, id est, longiora, addè etiam μαλακώτερα, id est, molliora: sic enim Oribasius legit, quem secuti sunt interpretes:) fructũ iuxta singula folia fert, vnde mas vocatur: florem candidum, aut puniceum. Breuiùs sic Plinius, Polygonum Græci vocant, quam nos sanguinariam. Non attollitur à terra, foliis rutæ, semine graminis. Nascitur passim, quotidieq; pedibus conculcatur in aggeribus & semitis, item secus arces, & compita. Aestate floret. Vis epoti succi est spissare, ac refrigerare. Prodest cruentæ excreationi. Sic Ruellius Græca exemplaria secutus, quæ sic habent. δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικὴν, ψυκτικὴν ὁ χυλὸς πινόμενος, ἁρμόζει δὲ, &c. In aliis verò legitur, δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικὴν καὶ ψυκτικὴν, ὁ δὲ χυλὸς πινόμενος ἁρμόζει, &c. id est, Vim adstringentem habet & refrigerantem: succus verò potus prodest sanguinẽ spuentibus, alui fluxionibus, cholericis & vrinę stillicidio, vrinam enimẽ euidter ducit. Cum vino potus venenatorum morsibus auxiliatur. Valet etiam ad febrium circuitus hora vna ante accessionem sumptus, muliebre profluuium appositus sistit. Aurium doloribus, & purulentis auribus instillatus confert. Cum vino decoctus, melle adiecto, eximiè ad genitalium vlcera facit, folia contra stomachi ardorem, sanguinis reiectionem, herpetas, erysipelata, inflammationes, œdemata, & vulnera recentia illinuntur. Eadem ferè Plinius habet. Succus eius infusus naribus supprimit sanguinem, & potus cum vino cuiuslibet partis profluuium, excreationésque purulentas inhibet. Vis eius est spissare, ac refrigerare. Semen aluum largiùs sumptum soluit, vrinam ciet, rheumatismos cohibet, qui si non fuêre, non prodest. Stomachi feruori folia imponuntur, vesicæ dolori illinuntur, & ignibus sacris. Succus & auribus purulentis instillatur, & oculorum dolori per se. Dabatur & in febribus ante accessiones, duobus cyathis in tertianis, quartanísve præcipuè: item cholericis, dysentericis, & in solutione stomachi. Polygonum, inquit Galenus, vt adstrictionem quandam obtinet, ita sanè vincit in eo aqueum frigidum, vt videlicet secundi sit ordinis medicamentorum refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertij. Est etiam exsiccatorium. Quare quibus stomachus æstu feruet, extrinsecus illitum auxiliatur, veluti etiam erysipelata, & calidas phlegmonas iuuat. Porro tale cum sit, & fluxiones re-

POLYGONVM Mas.

Nomina

Lib. 4. c. 4. Genera Cap. 53.

Ibidem. Forma

Lib. 27. c. 12

Locus. Tempus.

Lib. 27. c. 12

Lib. 8. m.

primit,& hac ratione videtur exſiccatorium eſſe. Quare cùm herpetum tum vlcerum,aliorumq; bonum eſt remedium:efficaciſsimum autem inflammatione & fluxione laborantium partium. Eſt & cruentorum vulnerum glutinatorium. Sed & aurium vlceribus prodeſt:etſi vel ſatis puris inſit,hoc tamen etiam deſiccat. Eaſdē ob facultates, & muliebre profluuiū & dyſenteriam, & ſanguinis eiectiones,& vndecumque aliundè immoderatiores impetus ſiſtit. Refert Dioſcorides quod & vrinam prouocet exhibitum ſtillicidio affectis, non tamen affectum accuratè diſtinguit,quo dari ipſum expediat:quamuis probabile ſit vrinę ſubſtillo cōuenire, quod accidit renibus impacto lapillo, arenoſave, aut craſſa quadam materia,quoniā vim habet calculum frangendi,vt & Herniaria, proculdubio eius ſpecies. Pena alia Polygoni genera pingenda curauit. Primùm mōtanum minimum,niueum & ſericeum,herbula eſt vix vnciam & ſemūciam æquans, denſis confertiſq; ramuſculis, ſarmentoſis, duriuſculis, denſiſſimis geniculis,& foliorum quaſi denticellis,herniariæ aut thymi tenuifolij foliolis minoribus, per parua interſtitia viſu vix diſcernēda. Eximio vellere ſericeo, & niueo candore lucentibus glomerulis foliaceis , delicatiſſimis , tenuiſsimiſque membranulis contexti flores vniuerſam ſupernè plantam ornant & occulunt:exilis radix, lignea, & quàm cauliculi longior:ſemina paruula,acerosa,erythrodani marini vix viſu capi queunt præ exilitate. Alterum rarum & hactenus indictum, ramulis & cauliculis eſt ſurculoſis, prolixis , gracilibus,Serpylli,humi ſparſis. E geniculis foliola prodeunt puſilla, teretia, ſucculenta,thymo paruo noſtrati æqualia & ſimilia, radix prælonga lignoſa,ſapore amaricante,calidiuſculo. In collibus maritimis Galloprouinciæ non ſecus ac herniaria luxuriat.Tertium non minùs rarum quàm ſuperius

POLYGONVM Montanum niueum,Penæ.

POLYGONVM Alterum Serpylli folio,Penæ.

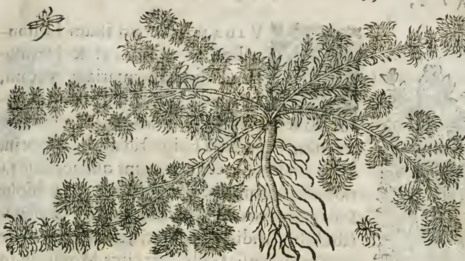

POLYGONVM Herniariæ foliis.

Lib.2.ſtir. Hiſpa.c.92 91.

POLYGONI Hispanici genus Clusij.

superius. Est perpusilla herbula & humi accumbens, cespite semiobruta, ramulis creberrimè geniculatis: foliolis & seminibus paruis, albidis, prorsum herniariæ: tota incana, flore muscoso, valde exiguo: radice ampliore quàm pro plātæ modo, dura, surculosa, implexa, & in se reticulatim conuoluta, auulsu difficili, gustu præsicco, calidiuscula. In amplissima Cretæ Salonensis Galloprouinciæ planitie, media via inter Arelatem & Salonam prouenit ad diuersorium D. Martini. Eandem plantā Clusius Polygoni maris genus esse arbitratur, eámque graphicè depinxit his ferè verbis. Lib.2. stirp. Hisp. ca. 91. Multis viticulis per terram sternitur, dodrantalibus magna ex parte, sed interdum etiam pedalibus, aut longioribus, geniculatis, foliis Polygoni maris, minoribus, & in nouella planta virentibus, deinde temporis spatio confertissimā & numerosa admodùm adnascuntur foliola acerosa & membranea, omninò alba, sic vt tota argenteis squamis constare videatur gratissimo spectaculo: flos candidus Polygoni, sed adeò paruus & inter membranulas istas latens, vt vix conspiciatur: semen Polygoni: radix candicans, oblōga & tenuis. Nusquā abundantiùs prouenire ait, quàm in collibus petrosis & siccis Salmanticæ vicinis, trans flumen Thormū: item circa Valentiā & Murciā: se etiā vidisse in eodē quo Pena loco, nēpe lapidoso illo campo supra Arelatē, nō procul à D. Martini diuersorio, qua Massiliā iter est, sed multò minorē, & vnciā vix excedentem. Floret Maio & Iunio, deinde semen profert. Murciani vulgò Asprilla vocant, à foliorum exsuccorum fortassè asperitate. Salmanticenses & Valentini Paronychiam vocāt, cùm tamen etiam Clusij iudicio nihil aliud sit quàm Polygoni maris genus peculiare, vt diximus. Etenim cùm primùm è semine prodit, à sanguinaria vulgari nihil differt, & commanducata eodem gustu deprehenditur.

CHRYSOCOME Lanuginosa, Dalech.

CHRYSOCOME LANVGINOSA, CAP. XIII.

HÆC à florum colore & foliorum lanugine, Chrysocome lanuginosa herbariis dicta, *Nomen.* in aridis collibus Alpium, *Locus.* & sabulosis cliuis gignitur: radice ni- *Forma.* gra, crassiuscula, plurimis exilibus fibris capillata, Ellebori nigri modo: caulibus multis, palmum altis, foliis hyssopi vulgaris longioribus, canis, villosis: flore aureo, ad foliorum exortū, quæ superiora caulis parte prodeunt, in pappos abeunte. Quidam impiæ à Plinio memoratæ genus esse putant, quod doctis herbariis iudicandum relinquimus.

HERNIARIA, CAP. XIIII.

ſiue Herba Turca.

Nomina. QVIDAM plantam iſtam Lithontribon ab effectu, vt & Hernioſam, ſiue Herniariam vocant, nonnulli Herbam Turcam, Cordus Millegranam, Itali *Centograna*. *Lib.1.c.181.* Tragus Empetrum, Anguillara Epipactida, alij Elleborinē Dioſcoridis eſſe cenſent. Sunt qui nec ſine ratione Polygoni ſpeciem faciunt. Matthiolus Polygoni minoris nomine, depinxit. *Locus.* Creſcit in ſabuloſis, aridis & perflatis, in aruis & oliuetis Narbonenſis Galliæ, vt circa Monſpelium, *Forma.* radice quatuor, aut quinque digitos longa, ſenſim gracileſcēte, modicè fibrata: ramos edit teneros, numeroſos, denſos, ſurculoſos, exiles, per terram repentes, folia lentis, valde parua, alſines minimæ minora, crebra, ſemina numeroſiſsima, inter foliola & ſub ſingulis cōgeſta, atriplicis & Polygoni minora, floſculi luteoli, multi, tribuli terreſtris multò minores, nec diſsimiles. Tota ex herbaceo flauet. *Vires.* Experimentis multis certíſque conſtat herbæ huius ſuccum vino albo expreſſum, & potum, efficaciſsimè renum calculos comminuere, & exterere: item eximiè valere ad ramices & hernias, vel ſi trita, imponatur extrinſecus: vel ſi bibatur ſuccus: vel ſi aridæ & tuſæ cochlear detur. Prodeſſe etiam dyſentericis aiunt, & ſanguinis eruptionibus, & aduerſus viperarum & cæterarum venenatarum animantium venena, tum ſumptam, tum foris impoſitam. Stillatitia eius aqua octo dierum ſpatio hauſta, hepatis obſtructiones, & icterum perſanare proditur.

VERBASCVLVS Alpinus.

VERBASCVLVS ALPINVS, CAP. XV.

Nomen. *Locus.* *Forma.* AB herbariis verbaſculus Alpinus, ſiue Cæruleus dicitur, proueniens in aſperis & opacis Alpium tractibus, radice breui, fibrata, candicante, foliis circa ipſam denſis, humi procumbentibus, oblongis, læuibus, tribus aut quatuor cauliculis, pedalibus, minimè folioſis: flore cæruleo in caulium cacumine, ferè inſtar vmbellæ coaceruato, ſpecioſiſsimo, ac pulcherrimo.

VALE

VALERIANA Montana, CAP. XVI.

PHv Montanum siue Valerianam Montanam herbarij plantam istã vocant, quòd odore, sapore, flore Phu vulgare æmuletur. Gignitur in opacis & vdis montium saxis, radice è nigro subrufa, dura, lignosa, parùm fibrata: foliis propè radicem multis, longiusculo pediculo nixis, alsine aut perdicio ferè similibus; in caulibus paucis, & iis semper geminis, caulem ima sui parte amplectentibus: flore Phu simili, purpurascente, odoris perquàm iucundi. Pena Valerianam aliam minimam pinxit, flore & vmbella ex candido purpurascente, thlaspi, & foliorum diuisura Valerianæ siluestri minori similem, sed illa adeò sunt exigua, vt minoris Aiugæ folia æquent. Radix candida, exilis, & nardi penè infinitis fibris similis, odore Valerianæ siluestris minoris. Interdum montosis locis è saxorum rimis erumpit, interdum in segetibus, vt propè Monspelium. Lobellius Phu minimum alterum exhibuit, Gallobelgis *Sallade de chanoine*, Belgis *Beltroppen*, quasi dicas lactucam campestrem, quia folia primo pullulatu habet lactucis aut seridis adhuc tenellis similia, & in Quadragesima cibo & acetariis expetatur lactucarum modo. Frequentissima in agro Antuerpiano. Flos & radix Monspeliacam æmulatur, folia minùs laciniata.

Nomina

Locus.

Forma.

PHV Minimum.

PHV Minimum alterum, Lobel.

AIZO

AIZOON. CAP. XVII.

Nomina ΕΙ'ΖΩΟΝ Græci,Semperuiuum & Sedum Latini vocăt, Apuleius Vitalẽ,Arabes *Beiahalalen*, ſeu *Haialhalez*, Officinæ Semperuiuũ, vulgus Iouis barbam,Galli *Ioubarbe*,Itali *Semperuiuo*,Germani *Hanſzuurtz* & *Donderbar*,quod nonnullis locis plebis animos iampridem inuaſerit opinio,non feriri fulmine domum,in cuius tegulis vireat Sedum. Aizoon autem & Semperuiuum appellant, quòd perpetuò tam æſtate quàm hyeme vireat, nec

Lib.4.c.84. vllis frigoribus,aut cæli iniuria quãtumuis frigida emoriatur. Eius tria ſtatuit ge-

Genera. nera Dioſcorides, ἀείζωον μέγα, Aizoon,Sedum & Semperuiuum maius, Apuleius στέργηθρον,& ζωόφθαλμον vocat,Galli *Grande Ioubarbe*,Itali *Semperuiuo maggiore*: ἀείζωον μικρὸν,Aizoon,ſedum & Semperuiuum minus,ſeu Semperuiuũ medium,quibuſdã τειθαλὲς,quod ter anno floreat dicitur,Apuleio Erithales,Plinio Eriſithales, Gallis *Triquemadame*,& *Petite Ioubarbe*,Germanis *Kleinhauſzuurtz*, & *Kleindonderbart*,Italis *Semperuiuo minore*,& *Pignola*,à folio tereti pineo. Tertium genus ἀείζωον τρίτον, Aizoon ſedum & Semperuiuũ tertium:quidam ἀνδράχνην ἀγρίαν, ideſt, portulacam ſilueſtrem,& telephium nominauerunt. Romani,auctore Dioſcoride, Illecebrã, Arabes *Andrachahara*, *Alſcebran*,*Tilaſon*.Herbarij plura aſsignarunt genera,& aliter diſtinxerunt. Fuchſius tria deſcripſit & depinxit. Primum maius Aizoon, deinde minus,ſed id duplex:alterum marem, quod floribus luteis ſpectatur: alterum fœminam,quod floribus candidis ſeu pallidis conſpicitur: poſtremò Aizoon minimum,de quo mox,quod tertium Dioſcoridis eſſe putat. Dodonæus quatuor, ſem-

Lib.1. c.75. peruiuum maius, ſemperuiuum minus, craſſulam minorem ſiue vermicularem Officinarum,à ſimilitudine foliorum vermiculos referentium, quod tertium genus ſtatuit:his quartum addit minimum,quod portulaca agreſtis,& Romanis Ille-

Ca.84.li.4. cebra dicitur. Matthiolus ex Sedi generibus à Dioſcoride deſcriptis,duo nota eſſe ait,nimirum maius & minus:minoris duo eſſe genera:vnum, de quo Dioſcor.tractat,quod fœminam recentiores appellant,alterum marem:tertium diu incognitũ tandem Ghini opera & induſtria veluti in lucem prodiiſſe. Pro minori,Craſſulam Officinarum ſeu vermicularem, ſiue Sedum minus fœminam Fuchſij depinxit: tertium Aizoon minimum,repens,Illecebram minorem,Gallis *Pain d'oiſeau*, Germanis *Rotzentreuble*, ſiue *Maurpfeffer*,ideſt,murinum piper, propter acrem exulcerantemq; facultatem. Gramen tertium Plinianum Anguillara, Itali *Granelloſa* & *Graſella*. His addit Aizoon arboreſcens, idq; varium. Sed hæc ex deſcriptionibus

Lib.25.c.13. dilucidiora fient. Plinius, Aizoi,inquit,duo genera ſunt:maius in fictilibus vaſculis ſeritur,quod aliqui Buphthalmum vocant,alij Zoophthalmũ, alij Stergethrũ, quòd amatoriis conueniat,alij Hypogeſon,quoniam in ſubgrundiis ferè naſcitur. Sunt qui Ambroſiam potiùs vocant,& qui amerimnon. Itali Sedum magnũ, aut oculum,aut digitellum. Alterũ minuſculum,quod Aithales,alij Trithales, quia ter floreat,alij Chryſothales,alioqui Iſoetes,Itali Sedum, alij Aizoon vtrumq;,quoniã vireat ſemper,aliqui etiam ſemperuiuum. Aliquantò poſt tertium Aizoi genus nõ facit,ſed ait. Huic(minori ſubau.)ſimilis eſt,quam Græci Andrachnen agrian vo-

Li.6.ſimpl. cant,&c.Galenus quoque duo duntaxat Aizoi genera eſſe dixit. Ac ſanè Dioſcorides,& eum ſecutus Oribaſius,illecebram non eſſe, ſed videri tantùm Aizoi ſpeciẽ eſſe ſcripſerunt,vt eam Aizois ſimilitudinis & affinitatis gratia duntaxat ſubdidiſ-

Li.4.ca.84. ſe videantur. Aizoon maius,vt deſcribit Dioſcorides,caules emittit cubitales, aut

Forma. etiam maiores,digiti magni craſsitudine,pingues, benè virentes, inciſuras characiæ tithymali modo habentes,folia pinguia,pollicis magnitudine, in ſummo linguæ ſpeciem habentia,atque ex ipſis ea quidem quæ proximiora radici ſunt, in terram reſupinata ſint,quę verò in capite,inter ſeſe cohærentia & circulum oculo

ſimilem

AIZOON Maius, siue Semperuiuum minus, Dodon

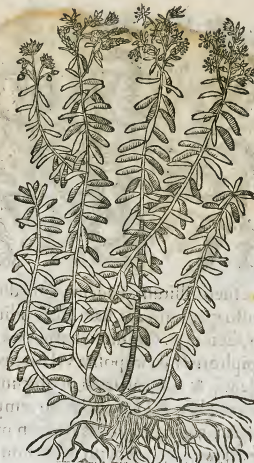

similem circunscribentia. Aizoon minus cauliculos habet ab vna radice multos, plenos: foliolis rotundis, pinguibus, paruis, in summo acutis. Emittit & è medio caulem, vmbellam & flores pallidos seu luteos sustinentem. Sic enim interpretari χλωρὰ oportet, non herbidos, vt Ruellius vertit. χλωρὰ enim hoc loco, vt aliàs sæpè, pro ὠχρὰ accipitur, id quod etiam ex Serapione constare potest, qui locum hunc Dioscoridis sic traduxit Et habet virgam in medio longam, circa lõgitudinem palmi, super quam est capitellum, in quo est flos citrinus, subtilis. Cap.350. Videtur, inquit Dioscorides, tertium Semperuiui genus esse, quod foliola habet crassiora, ad portulacæ folia accedẽtia, densa. In quæ Diosc. descriptione nihil ambiguum, nihil obscurum dici potest, nisi in dictione δασύ, quæ hîc, vt plurimis aliis in locis, non pilosum neque hirsutum, sed densum, rigidũ & cõpactum significat. Ex aliis verò descriptionibus perspicuum vera hîc Dioscoridis Aizoa depicta esse. Ac primum quidem, omnes Aizoon maius fatentur esse. Secundum, siue minus, id esse, quod Dodonæus Semperuiuum minus, Fuchsius Sedum minus marẽ vocat, clarè demonstrant ramuli à radice tenui graciles, edentes foliola angustiora, rotundiora, minora, carnosa, acuta, salicorniæ colore & modo: flosculis aureis, stellatis. Præterea iidẽ Cap.10.

AIZOON Minus, siue Semperuiuum, Dodonæi.

AIZOON Minus, Matth. idem cum proximo.

sunt

AIZOON Minus fœmina, Fuchſ. Craſſula minor ſeu vermicularis.

Pen.in Ad.

ſunt natales, eædem vires, vt dicemus. Alterum item minus, quod idem Fuchſius Aizoon minus fœminam appellat, pro ſecūdo ſiue minore ſedo depinxit Matthiolus. Sæpiſsimè colligentes id fallit propter natales eoſdē, faciemq; adeò minoris ſedi ſimilem, vt mirum magis ſit contraria pollere facultate. Diſcernitur tamen foliolis rotundis, teretibus, oblongis, magis carnoſis, ſupernè retuſis, mucronatis inſtar vermium, è totis ramis pendulis, floſculiſq; pallidis, vel albidis. Eius ſpecies eſt minimum repens, hîc quoq; appictū tertium Sedi genus Fuchſij, Illecebra Latinis, Gallis *Pain d'oiſeau*, Germanis *Katzentreuble*, puſillis ramulis parietes, ſaxoſaſq; moles & colles aridos amplexantibus, gracilibus, repentibus, foliolis valde paruis & breuibus, carnoſis, confertis: floribus aureis, ſtellatis.

Locus. Semperuiuum maius naſcitur in montoſis & tectaceis, ſupra domicilia etiam reperitur. Minus in petris, parietinis, & maceriis, nec non ſcrobibus opacis. Tertium naſcitur in ſaxis, ſicut & minimum repens.

Tempus. Aizoon Maius Iulio & Auguſto menſibus floret, reliqua genera Maio & Iunio.

Temper. & Vires. Lib.4.c.84. Aizoon maius, auctore Dioſcor. vim habet refrigerantem & adſtringentem. Folia per ſe & cum polenta illita conferunt ad eryſipelata, herpetas, nomas, oculorum inflammationes, ambuſta, podagras. Succus verò cum polenta & roſaceo capiti in doloribus infunditur. Datur à phalangio morſis in potu, diarrhœa laborantibus dyſentericiſque: teretes lumbricos cum vino potus excutit. Subditus in peſſo muliebres fluxiones ſiſtit. Succus etiam in lippitudine oculorū ex ſanguine orta vtiliter inungitur. Minoris folia eandem cum antedicto vim habent. Quod tertiū videtur Aizoi genus eſſe, vim habet calfacientem, acrem, exulcerantem, diſcutientē ſtrumas, ſi cum axungia fuerit illitum. Eadem vi prædita eſt eius ſpecies repens, ſiue illecebra minor, guſtu quaſi ari aut flammulæ. Lib.25.c.13. Plinius cū de Aizois, quæ ſuprà citauimus, ſcripſiſſet, ſubiungit. Omnium harum vis eadem perfrigerare & adſtringere. Medentur epiphoris folia impoſita vel ſuccus inunctus: purgant enim vlcera oculorum, explentq; & ad cicatricem perducunt, palpebras deglutinant. Eadem capitis doloribus medentur, ſucco vel folio temporibus illitis. Aduerſantur phalangiorum ictibus: aconito verò maius Aizoon præcipuè. A ſcorpionibus quoque, habentem id, feriri negant: Medetur & aurium dolori. Quæ magna ex parte cum Dioſcoride conſentiunt,

AIZOON Minimum repens, tertium Dioſcoridis.

consentiunt,nisi cùm omniũ vim refrigerantem & adstringentẽ faciat,eandẽ etiã tertio generi tribuat,quod cõtraria præditũ esse facultate Dioscorides scripsit. Galenus maioris & minoris duntaxat Aizoi meminit,vt diximus, & vtrũque scribit desiccare quidem leuiter,quandoquidẽ & mediocriter adstringit, omnis alterius vehementis qualitatis expers.Quare in eo plus cæteris abundat essentia aquea : cæterùm non mediocriter refrigerat : est enim ex tertio ordine refrigerantium. Hinc etiam ad erysipelata,& herpetas,& phlegmonas à fluxione natas accõmodatur. Herbarij quidam aliud Aizoon Telephium hîc quoque depictum nuncupant, quod in saxosis & lapidosis gignitur, radice parua,candida,modicè fibrata,foliis humi circa radicem iacentibus,& eam in orbem circũdantibus,vt in Semperuiuo maiore, oblongis, nonnihil incisis,crassis, hirtis, portulacæ similibus,in caule paucis,caule nunc singulari,nũc multiplici,dodrantali,flore violæ,candido, semine in siliquis exilibus,sinapi modo. Plantæ sapor initio fatuus,deinde acris vt in Nasturtio. Item aliud,quod montanum cognominant, in editissimis Alpibus proueniens, foliis multis, exiguis,circa radicem humi stratis, paucis, in caule alternatim dispositis, caule tres digitos alto,flore odorato,in medio luteo,rubris & radiatis foliolis stellato, quorũ infima pars capitulo luteo vicina,alba linea notatur.Matthiolus Li.6.simpl.

AIZOON Telephium,Dalech.

AIZOON Montanum.

AIZOON Arborescens,Matth.

duas arborescentis Aizoi species exhibuit, alteram ex Constantinopoli, alteram ex Corcyra. Pena multas eiusdem plantas se vidisse asserit Veronæ, Patauij, Venetiis, & in Hetruriæ hortis. Postea passim in maritimis Sclauoniæ seu Illyrij circa Dyrrachium nasci ex amico intellexit. Demum se in sinus Bristoiensis Anglici Oceani

SEMPERVIVVM Arborescens alterum, Matth.

VERMICVLATVS Frutex maior, Lobellij.

SEDVM Minimum arborescens. Lobellij.

Vermicularis, Siue Illecebra maior, Lob. siue Semperuiuũ minus alterũ, Dod.

insulis

insulis vocatis Homs se copiosum auulsisse ait, sed in saxosis, nec perinde carnosum aut ramosum, tamen stipite ramisq; fruticans lignosis, duris, multis, lentis: foliis paribus & similibus, vulgare maius Sedum situ & ortu æmulãtibus, minùs crassis, inter vulgare Sedum maius, laureolam & tithymalum ambigentibus. Græcum verò, quod & Illyricum, maius multò & speciosius, ramis & cortice, foliorum circinato per summa positu magis laureolam imitantibus, crassioribus, tenerioribus, breuioribus, succulentis, cubitum longis in scapo pedali, & cubitali, laureolæ crassiore. Adiungam hîc ex Dalechampio Aizoum Dasyphyllum, idest Densifolium, quod in parietibus & muris Viennæ Allobrogum nasci obseruauit, radice breui, capillata, pallida, gracili, in exigua terra & parietum cæmento hærescente: ramulis plurimis, quatuor digitos altis, perquàm spissè congestis, foliis numerosissimis, crassis,

SEDVM Minimum tertium, Lobellij.

AIZOON Dasyphyllum, Dalechampij.

teretibus, albicantibus, confertissimè stipatis, gustu fatuis cum leui quadam adstrictione: flore in virgulis tenuibus, candido, copioso, semperuiuo medio simili. In Gallia nusquam alibi quàm in eo tractu à se visam & repertam meminit. Aliud Sedum minimum tertium depinxit Lobellius, & huic, inquit, omniũ logè minimo ex Syria asportato, folia quàm Sedi minoris minora: cauliculi sesquiunciam æquãt, in quibus luteoli flores maiores pro plantæ exilitate, saxifragiæ albæ: radix implicata, fibrata. Idem Semperuiuum paruum graphicè depinxit, Crassulam minorem Dodon. Sedum fœminam Fuchsij: tum Semperuiuum minus æstiuũ, Semperuiuũ minus Dodon. Sedum minus marem Fuchsij: prætereà Vermicularem, siue Illecebram maiorem, qualem hîc expressimus, & semperuiuum minimum seu Illecebrã. Adhæc Sedum arborescens maius, candidis flosculis, & Sedum minimum arborescens vermiculatum, plantulam quam iisdem Syriæ natalibus habuit, fruticosam & densè geniculatam, cõfertisq; foliis & ramulis: flores luteoli, vermicularis acris, vti tota facies. Postremò Vermiculatum fruticem maiorẽ, fortassè Chamæpitym alteram Dioscoridis: cuius est aliqua varietas. Vtrique densi consortiq; ramuli: sed

ERVCA Muralis.

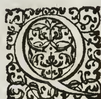

quæ maior, foliis eſt albis denſiſsimè conferta, denticulatis vermicularis acris, maioribus. Exilior totaq; minor altera, minus crebris foliis, teretibus, oblongis, & floſculis herbaceis Polygoni.

ERVCA MVRALIS,

CAP. XVIII.

Nomen. *Locus.* *Forma.*

QVAE Eruca muralis ab herbariis nominata eſt, in parietinis, murorumq; rimis & inter ſaxa naſcitur, radice parua, breui, candida, foliis propè radicem multis, circa eam ſparſis, & vndíque ambientibus, oblongis, ambitu laciniato, in caule paucis, caule pedali, tereti: flore in ſurculis gracilibus & breuibus, albo, violæ ſimili: ſemine minuto in tenuibus & longis ſiliquis, ſapore principiò fatuo, tamdem ſubacri & mordaci.

ASARVM MVRI, CAP. XIX.

Nomen.

ASARVM muri hanc plantam herbarij vocant, quòd Aſarum foliis imitetur, & quòd nuſquam alibi quàm in muris gignatur.

Locus. *Forma.*

Ex parietum fiſſuris proſilit, radice craſſiuſcula, nodoſa, è rufo nigreſcente, polypodij ferè colore, in plurimos fibrarum tenuiſsimos villos diuiſa: foliis paucis, Aſaro ſimilibus, venoſis, longo pediculó ſubnixis: nec ſemen, nec florem vidi.

ASTER MONTANVS,

CAP. XX.

Locus.

ASSTER montanus luteus in excelſis montibus gignitur, radicibus multis, è candido flaueſcentibus, odoratis: caulibus multis, cubitalibus, villoſis: foliis circa radicem denſis, in caulibus paucis, longis, venoſis, in ambitu laciniatis, hirſutis: flore in ſummis caulibus luteo, anthemidis capitulo ſimili: foliolis ſtellatim radiato, in pappos abeunte. Eſt & Aſteris lutei genus, herba hîc depicta, Oculus Chriſti minor herbariis dicta, in ſabuloſis tumulis & aridis naſcens, quâ Lugduno itur Viennam, radice craſsiuſcula, nigra fibrata,

dimidium

ASTER Montanus Luteus.

ASTER Luteus, siue oculus Christi minor.

ASTER Luteus, alter oculus Christi minor.

ASTER Montanus Hirsutus Penæ.

dimidium pedem longa: foliis propè radicem multis, per terram sparsis, canis, lanuginosis, saluiæ similimis, gustu valde amaris, caulibus tribus aut quatuor, villosis, vix pedem altis, in quibus folia pauca supradictis minora, capitulo

Chamæmeli chrysanthemi, sed paulò ampliore. Pena etiam Asterem hirsutum pinxit, caule & foliis hirsutis, longioribus, Cynoglossi parui nostri paribus & similibus, radice minùs fibrata.

MYAGRVM, CAP. XXI.

Nomina Lib. 7.

MYAΓPON Græcis, & μελάμπυρον, velut & Latinis Myagrum & Melampyrum nominatur. In Paulo duæ plantæ habentur, nomine & oleoso succo affines, Myaron, scilicet, & Myagron: μιαρὸν quidem impurum significat, & sordidum, cuiusmodi est Melampyrum. Μύαγρον autem muscipulam potiùs, siue muscariam, quæ insidentes, siue præteruolantes muscas glutine suo implicat. At Cornarius hoc Pauli loco Myagron vbique legendum censet, & non Miaron, quòd alia non sit herba à Myagro, ordinemq; lectionis hîc perturbatum esse, vt primùm habeatur Myagri semen, deinde interpositis mitulis sequatur Miaros, &c. quæ eadem sit cum Myagro: quare sic restituendum esse ordinem. Myagros, quam alij vocant Melampyrum, herba est sarmentitia ac pinguis: pinguedo ipsius corporis asperitates explanare videtur. Semen Myagri pingue est, & quod in ipso est oleosum, meatus obducẽdi facultatẽ habet. Præterea hoc loco, Myagros quã alij Melampycnum, falsò legi in Græcis codicibus μελάμπυκνον pro μελάμπυρον putat, vt ex Dioscoride liquet. Est & hîc obseruandum, Melampyrum istud ab eo diuersum esse de quo alibi diximus. Id autem triticum vaccinum, siue bouinum vulgò dicitur, quod fortassè μελάμπυρον Theophrasti & Galeni esse diximus. Est autem Myagrum siue Melampyrum,

Li. 4. c. 112. auctore Dioscoride, herba surculacea, bicubitalis, folia habens rubiæ similia,

Forma.

MYAGRVM, Dodon.

pallida, semen fœnogræco simile, pingue, quo vtuntur ad lucernas, torrefactum ipsum tundentes, & virgis oblinentes. Non eadem omninò Plinius tradit. Myagros herba ferulacea

Li. 27. ca. 12. est, foliis similis rubiæ, tripedanea, semen oleosum, quod & fit ex eo. Dioscorides herbam esse φρυγανώδη dixit, idest, surculaceam, Plinius

Li. 3. ca. 127. ναρθηκώδη, idest, ferulaceã. Id Dioscoridis Mya-

Li. 4. ca. 35. grum Ruellius, & eum secuti Dodonæus, atque alij docti herbarij, eam herbam esse putant, quæ Gallis *Cameline* & *Camemine* dicitur, Germanis *Flachdotter*, & *Leindotter*, nec eam Matthiolus sine ratione intrusit. Cauliculos emittit illa rectos, rotundos, sesquicubitales aut maiores, in multos surculos fissos, folia longa, angusta ferè rubiæ, denticulis in ambitu eminentibus. In surculorum summitatibus flosculi sunt lutei, deinde caliculi lini, sed magis compressi, in quibus semen fuluum sesamo aut fœnogræco simile, sed duplò minus & oblongum. Legitur tamen in vulgatis Dioscoridis exemplaribus semen τραχήλῳ ἐοικὸς, idest, collo simile, quod Ruellius emendauit, legitq; τήλῃ ἐοικὸς, idest, fœnogræco simile, quod & de toto caliculo accipi potest. Hanc plantam rustici in Angliæ, Batauiæ, Zelandiæ, Lotharingiæ, Leodij aruis serunt, quamuis & suæ spontis inter segetes inueniatur, melampyrum Græcis, idest,

triticum

MYAGRVM Alterum minus, Dalecham.

PSEVDOMYAGRVM, Matthioli.

MYAGRVM Aliud Thlaspi effigie, Lobellij.

triticum nigrum ideò dicta. Semen in areis pauitis rura flagris decutiunt, & vannis in auram vento silentem iactant, dum siliquarum recrementa vanescant: tum trusatilibus molis subiiciunt, versandóque subinde oleum exprimunt, quo non ad lumina tantùm lucernarum, sed & ciborum quoque condimenta pauperes vtuntur, magno huius olei prouentu. Hanc ob causam quidam minus sesanum putarũt. Hoc oleo, inquit Dioscorides, corporis scabritias læuigari, atque expoliri constat. Galenus scribit myagri semen pingue esse: nam, si tundatur, oleosum quid effundere, quod emplasticam vim habet. Diuersam ab his facultatem tribuit Plinius huic oleo, nempe quòd medeatur oris vlceribus eo perunctis. Sunt qui plantam quam ex Matthiolo hîc ostẽdimus, legitimum Myagrum esse contendant, sed cùm folia rubiæ non habeat, sed glasti potiùs, & semen ei sit nasturtij, non fœnogræci, ab eis dissentit Matthiolus, & non Myagrum sed Pseudomyagrum appellat. Nascitur passim inter linum & segetes, & eius semen auidissimè ab auiculis expetitur: est enim dulce & gustui gratum. Myagrum alterum & minus hîc depictum exhibent herbarij quidam, quod in agris, & nonnunquam in hortis gignitur, radiculis multis, candidis, tenuibus, foliis erythrodani, minoribus, pallentibus: cauliculis multis, pede altioribus, flore in summo cauliculorum vertice copioso, pusillo, purpura-

Lib.27.c.12

ſcente, ſemine minutulo, pingui & oleoſo. Aliud Myagrum ex Lobellio hîc pingendum curauimus, quod iiſdem quibus Camelina oritur locis, Anglis & Belgis hortenſe, folio paruo, Narbonenſis Thlaſpi parui vel leucoij marini minimi. Floſculi confertim ſtipati vmbellam exprimunt, ſtellati, lutei, eryſimi vel thlaſpeos.

FILIPENDVLA ALPINA, CAP. XXII.

Nomen. FILIPENDVLAM Alpinam vocant herbarij, quam gignunt ſumma Alpium iuga paſcuis, pratis, & vberrimo fœni prouentu greges innu-*Locus.* meros atque armenta ſaginantia, atque inde ruſticos ditantia. Hæret *Forma.* illa radice craſſa, nigra, multifida. Folia ex radice profert longo pediculo nixa, quæ foliolis multis conſtant, toto ambitu minutiſſimè inciſis, ex aduerſo ſitis vt in Filipendula, quæ cauſa nominis fuit. Caulis pede altior, flores

FILIPENDVLA Alpina.

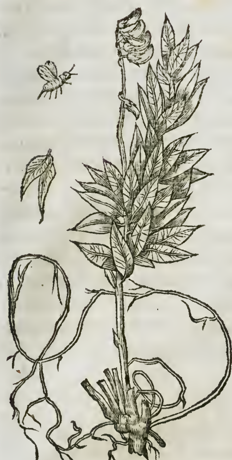

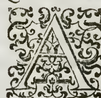
PEDICVLARIS Maior, Alpina.

luteos ſpicatim ferè congeſtos in vertice ſuſtinet, quibus dilapſis vaſcula ſuccedunt oblonga, antirrhini loculis ſimilia, minuto ſemine plena. Huic affinis eſt quæ à quibuſdam Pedicularis maior vocatur, & in vertice Montis aurei, Gergobiæ Aruernorum propinqui gignitur, radice foris nigra, napi modo gracileſcente, rugoſa, nonnihil ſurculoſa: caule fermè cubitali, virgato, vnico: foliis filicis, in longo pediculo ordine collocatis, per ambitum crenatis, exeunte per caulem alternatim vnoquoque foliorum pediculo: flore pallido, ſpicatim in ſummo caule congeſto: ſemine copioſo, in latis corticoſis vaſculis concluſo, alyſſi modo.

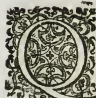
GALEGA MONTANA, CAP. XXIII.

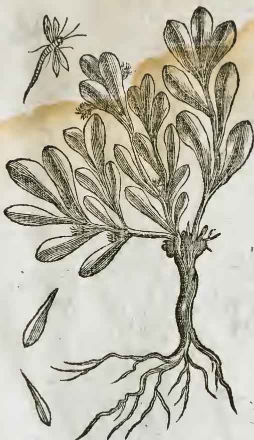

FOLIORVM Galegæ ſimilitudine, herbã hanc Galegam herbarij vocarunt, montanam autem vt à Galega vulgari diſcernerent natalium differentia. *Nomina* Naſcitur hæc in aſperis montibus, non in eorum quidem ſalebris aut præcipitiis, ſed in ipſis culminibus, ſi qua vda planites illic occurrat. *Locus.* Radice nititur craſſa, nigra, fibris longiſsimis & tenuiſsimis capillata, per ſumma terræ huc illuc oblique vagis. *Forma.* Caules multos edit pedales, teretes, folia galegæ, latiora, eminente coſta per medium diuiſa, minimè in ambitu diſſecta, denſiùs congeſta: florem in ſummis caulibus piſi vel geniſtæ, luteum: ſiliquas nigras ſeminibus plenas, lenticulæ ſimilibus. Efficacem eſſe aiunt contra venena, lumbricos, morbum caducum & peſtem, non minùs quàm Galegam alteram. *Vires.*

DENTELLARIA, CAP. XXIIII.

VIDAM Dentellariam hanc vocant, quæ in agri Monſpeliaci locis aridis gignitur, *Nomen.* *Locus.* radice nigra, ſupernè craſſa, paulatim graciloſcente, ima parte fibrata, *Forma.* caulibus multis, pedalibus, foliis longis, propè caulem anguſtis, in ſummitate latioribus, media coſta diuiſis, calendulæ ferè ſimilibus, acerrimi guſtus & cauſtici, in ſingulis caulibus ſeptenis ferè, aut no-

DENTELLARIA.

DENTELLARIA Altera, Dod.

uenis,

uenis, quamobrem Enneaphyllum Plinij quidam esse putarunt: flore pusillo, copioso, valerianæ penè modo, purpureo, in summis ramis. Dentium doloribus medentur folia trita & carpis admota, pustulis enim inde excitatis, veluti in ambustis, humor dolorem efficiens reuellitur, vnde Dentellariæ nomen ei positum fuit. Eodem modo febris quartanæ paroxysmis incipientibus tusam ægrorum carpis admouent, vt rigores citiùs desinant, & natura sensu doloris irritata humorem noxium aut vomitionibus, aut sudoribus valentiùs expellat. Vlceratis quoq; eius impositu corporis aliquot partibus, foráſque euocato pustulis ruptis seroso humore, pestis contagium vitari posse quidam affirmant: nempe venenatis succis pestilenti lue corpora nostra afficientibus, ab internis & principibus partibus, corde potissimum, ad exteriora, & ignobiliora reuocatis. Huic iungemus Dentariã alteram Dodonæi & Herbariorum, siue Alabastritem alteram (prima Alabastrites explicata est in Libro, De iis quæ flore placent. Cap. De Anemone, trifoliæ Anemones Dodonæi nomine) Coralloidem alteram Cordi, quæ folia habet non Pentaphylli, quemadmodum Dentaria minor Matthioli, in lib. de Vmbrosis explicata, sed fraxim modo digesta, mediæ costæ annexa, oblonga, lata per margines crenata, crebrò ad vnam costam septena: flores candidos, & siliquas Dentariæ minoris Matthioli similes: radices asperas & squamosas.

POLYRRHISOS, *CAP. XXV.*

Nomina A RADICVM multitudine herbæ huic nomen datum. Polyrrhizon, inquit Plinius, folia habere myrti & radices multas, cui hanc congruere *Locus.* herbarij autumant, quæ asperis gaudet. Radice est multiplini, nigra, *Forma.* caulibus multis, angulosis, palmum altis: foliis myrti paulò obtusioribus, per interualla geminis: flore pallido, semine in oblongis vasculis. Radices tu- *Polyrrh. latifolia.* sæ, inquit Plin. dantur in vino contra serpentes: prosunt & quadrupedibus. Polyr- *Locus.* rhizon aliam latifoliam vocant herbarij in Alpium obscuris riguísq; vallibus pro- *Forma.*

POLYRRHISOS Plin. Dalechampij.

POLYRRHISOS Latifolia, Dalechampij.

uenientem,

uenientem, radiculis multis, tenuibus, ab vno ceſpite confibratis, candidis, elleboro ſimilibus, circumquaque diffuſis, ob quam radicum multitudinem herbarij Polyrrhizi nomen indiderunt: caulibus multis ex vna radice prodeuntibus, ferè cubitalibus, foliis ſmyrnij, ſiue petroſelini Alexandrini Officinarum, in ambitu diſſectis, ad ſingulos ferè exortus quinis, venoſis, in acumen deſinentibus: flore candido, violæ ſimili, longiuſculis ſurculis fulto, quinque foliolis conſtante. Copioſa reperitur in montibus qui Muræ Allobrogũ oppidulo incumbunt, non procul à Gratianopoli. Valere aiunt ad vlcera maligna, & depaſcentia, pedúmque tumores.

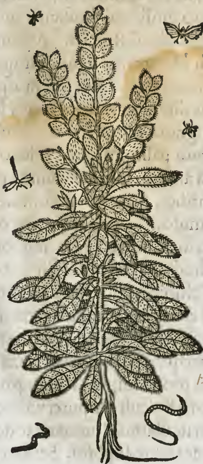
ALYSSVM, *CAP. XXVI.*

ΆΛΥΣΣΟΝ Græcis, ſimiliter Alyſſum Latinis ſic dicitur, quòd morſos à cane rabido mirificè iuuet, auctoribus Galeno, Paulo, & Plinio. Varia autem eſt Alyſſi apud auctores hiſtoria. Plinius videtur rubiam minorem Alyſſum facere: cùm enim de erythrodano ſeu rubia maiore dixiſſet, ſubiungit. Diſtat ab eo qui Alyſſum vocatur, foliis tantùm, & ramis minoribus. Nomen accepit quod à cane commorſos rabiem ſentire non patitur potus ex aceto, adalligatúſque. Mirum eſt quod additur, ſaniem conſpecto omninò frutice eo ſiccari. Quæ poſtrema Cornarius ex veteri codice ſic emendauit. Mirum eſt quod additur, inſaniam cõſpecto omnino frutice eo ſanari. Alyſſum aliud deſcripſit Aetius his verbis. Alyſſum aiunt eſſe ſideritim heracleam appellatam, quæ iuxta vias naſcitur vbique, purpureum florem habens, & folia craſſiora. Nomẽ inuenit ex eo quòd commorſis à cane rabido mirificè ſuccurrit. Item Galenus de diuerſo ab his Alyſſo loquitur, conſcripta ab Aſclepiade medicamenta ad canis rabidi morſus commemorans. Alyſſum, inquit, herba eſt marrubio ſimilis, aſperior tamen, & magis aculeata: circa orbiculos florem ad cæruleum vergentem profert. Hanc ſub caniculæ æſtu colligere oportet, exſiccata cõtundi cribrari & ſeruari debet, ne diffletur. Hæc, opinor, Alyſſa omnia à Dioſcoridis alyſſo diſcepant, ſic enim is ſuum deſcripſit. Alyſſum paruus eſt frutex, ſubaſper, folia habẽs rotunda, fructum

Nomina | Lib. 24. c. 11 | Lib. 1. | Lib. 2. Ant. | Lib. 3. c. 89 | *Forma.*

ALYSSVM, Dodonæi.

ALYSSVM, Dalechampij.

duplicis

duplicis ſcuti figura, in quo ſemen quadantenus latum. Naſcitur in montibus, & aſperis locis. Huic Dioſcoridis Alyſſo nulla planta meliùs quadrare videtur, quàm quæ hîc ex Dodonæo pro alyſſo deſcripta & depicta eſt, à recentioribus quibuſdã Lunaria maior appellata. Eſt enim caule recto, rotundo, cubitum alto, supernè in tres quatuórve ſurculos ſeſe findente: foliis primùm rotundis, deinde longis, incanis, ac nonnihil tomentoſis, aſperiuſculis, radice exili. In ſurculorum faſtigiis floſculi multi lutei nitent, deinde folliculi aſperi, candicantes, compreſsi, in rotunditate oblongi, clypeolorum effigie, quos duplicatos facit membranula diuidens vtrinque ſeminum ſeriem duplicem, quæ ſunt compreſſa, leucoij ſimilia, ſed maiora. In hortis colitur ab herbariis. Iunio floret, Iulio ſemen maturum eſt. Luculentiore figura ſic expreſſimus. Plantam aliam Itali fecerũt Alyſſum, vel Alyſſi genus, quos ſecutus Matthiolus libro tertio omiſſam tãdem depinxit. At doctiorum omnium Monſpelienſium, apud quos frequens oritur, ſententia, thlaſpeos generibus adnumeranda eſt, non Alyſſi, cui multò aptiùs cõuenit, à Dodonæo depicta. Alyſſa alia herbarij depingunt, minus videlicet, quod in ſabuloſis creſcit, radice candida, parùm fibrata, ſatis longa, cauliculis multis, rotundis, lanuginoſis, ſupra terram parùm extantibus: foliis multis albicantibus, & tanquam cinere conſperſis, aizoo minori ſimilibus, ſi rotunda & non lata forent, guſtu fatuis cum paucula adſtrictione: flore in ſummis virgis copioſo, luteo, ſemine lini, minuto, rufo, in loculis ſcuto ſimilibus, duplicibus, mẽbrana tenui & pellucida diſtinctis. Alyſſum aliud trigonum ob loculorum ſeminis triquetram figuram nominant, quod naſcitur in aſperis, lapidoſis, & ſolis diuturna mora æſtuoſis locis: radice breui, lignoſa, parùm fibrata, caulibus tribus aut quatuor palmum altis, foliis oblongis, anguſtis, in ambitu minimè diuiſis, per interualla prodeuntibus, flore Aprili emicante: ſemine rotũdo, minuto, papaueri ſimili in conceptaculis triãgularibus, ſcuto figura ſimilibus, vt & in Alyſſo. Aliud Alyſſum oſtendit Lobellius, Germanicũ Echioides, ſiue facie Molluginis, Aparine Plinij creditum. E radice geniculatis, bicubitalibus, cauliculis aſperis, Aparines ritu vicina quæuis arripit: folia bina & terna ex atro virentia, Echij modo hiſpida, Rubiæ paria, & aliquando maiora, floſculi purpurei violacei, Echij min ores verticillatim Cruciatæ modo à medio caule ſumme tenus diſpoſiti. Semen inuolucris

Lib.2.c.70.

ALYSSVM, Matth.

Pet. Pe. in Ad.

Alyſſum minus.

Locus.

Forma.

ALYSSVM Minus, Dalechampij.

Alyſ. trigo.

Locus.

Forma.

Lib.3.c.89.

uolucris foliaceis ſinuoſis ſeſamo ſimile aut Thlaſpi, fuſcum, guſtanti dulcè clauditur. Vniuerſa planta guſtu Echium æmulatur. Eximias Alyſſi vires tradit Dioſcorides, his verbis. Alyſſi decoctum, inquit, ſingultus ſine febri potu diſcutit, idem efficit ſi quis teneat, aut odoretur. Cum melle tritum lentigines, & maculas

ALYSSVM Trigonum, Dalechampij.

ALYSSVM Germanicum Echioides, Lobel.

ſole contractas purgat. Putatur & rabiem canis ſanare contuſum in edulio, & exhibitum (ſunt enim hæc Dioſcoridis verba, δοκεῖ δὲ καὶ λύσσαν κυνὸς ἰᾶσθαι συγκοπὲν ἐδέσμασι καὶ δοθὲν, quibus ſignificare videtur, Alyſſum ipſius canis rabiem ſanare, niſi λύσσαν κυνὸς eam rabiem, quæ ex cane homini inducta ſit accipere velimus, vel legatur locus is vt in veteri codice, δοκεῖ δὲ καὶ λυσσοδήκτους ἰᾶσθαι, &c. id eſt, contuſum in cibis exhibitúmque, iis, quos rabidus canis momordit, mederi videtur.) Sed & in domo ſuſpenſum ſalutare eſſe creditur, tum hominibus, tum aliis animalibus, ne à faſcino lædantur. Quin & puniceo panniculo alligatum, pecorum morbos abigit. Quod verò de ſingultu ille, idem Plutarchus ſcripſit, τὴν δὲ ἄλυσσον καλουμένην βοτάνην καὶ λαβόντες εἰς τὴν χεῖρα μόνον, οἱ δὲ καὶ προσβλέψαντες, ἀπαλλάττονται λυγμοῦ. Id eſt, Alyſſum herbam manu tenentes ſolùm, alij verò intuentes, ſingultu liberantur. Galenus dilucidiùs eius facultates declarat. Nuncupata eſt Alyſſum herba, quòd mirificè iuuet morſos à cane rabido: ſed & rabienti quoque data ſæpè in totum ſanauit, atque hoc ex totius ſubſtantiæ ſimilitudine efficit, dictúmque priùs eſt talem facultatem ſola percipi experientia, & planè nulla conſtare methodo. Quod ſi quis ad multa experiatur, cognoſcet facultatem habere mediocriter ſiccantem & digerentem, cum hoc vt abſterſorium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & vitiliginem & ephelim purgat.

And.Lac.

Lib.3.Sym.

Lib.6.ſim.

ASCLEPIAS, *CAP. XXVII.*

Nomina 'ΣΚΛΗΠΙΑ'Σ Græcis, Aſclepias Latinis, quibuſdam κίσσιον, id eſt, hederula, & κισσόφυλλον, hederæfolium, Herbariis Hirundinaria, Officinis Vincetoxicum, Germanis *Schuualbenuurtz* appellatur. Aſclepias *Forma.* autem ab Aeſculapio, qui Ἀσκληπιὸς Græcis dicitur, antiquo medicinæ auctore, nominata eſt: hirundinaria verò à ſiliquis quas producit, quæ dehiſcentes plumoſum ſemen oſtendunt, atq; adeò hirundinis effigiem referunt. Vincetoxicum, vel rectiùs νικητοξικὸν, quòd illi inſignis aduerſus venena vis inſit. Aſclepias, vt deſcribit Dioſcorides, ramulos profert longos, in quibus folia longa, hederæ ſimilia, radices multas, tenues, odoratas, flores grauiter olentes, ſemen ſecuridacæ. Lib.3.c.90. Naſcitur in montibus. Eadem prorſus Plinius habet. Lib.27.c.5. Aſclepias folia hederæ habet, ramos longos, radices numeroſas, tenues, odoratas, floris virus graue, ſemen ſecuridacæ. Naſcitur in montibus. Ex qua deſcriptione perſpicuum eſt Fuchſium & Cap.45. Dodonæum rectè Vincetoxicũ pro Aſclepiade depinxiſſe, illumq; à Matthiolo minùs Lib.3.c.4. In cap.90. lib.3. rectè reprehenſum. Nam caules fert læues, rotundos, tenues, flexiles, fractu contu-

VINCETOXICVM ſiue Aſclepias, Fuch.

VINCETOXICVM, Matthioli.

maces, cubito altiores, in his folia quidem hederæ, rigida, ex atro virentia, ſed aliquantò longiora, & quaſi ſupernè mucronata: flores in petiolis exiguos, candicantes, odoris grauis, & ingrati, herba virente, quibus ſuccreſcunt ſiliquæ teretes, oblongæ, quæ dehiſcentes ſemen cohibent ſecuridacæ ſimile, id eſt, rufum & latum, lanugine obuolutum. Radices longæ ſunt, rotundæ, innumeris ferè capillamentis fibratæ, odoratæ. His accedit locus natalis, prouenit enim in montibus aſperis, altis & arenoſis, aut aridis collibus, præſertim Narbonæ, & apud Ligures Taurinos. Prælib.3.c.90. tereà vires conſentiunt. Radices cum vino potæ, inquit Dioſco. torminibus & venenatorum morſibus auxiliantur, folia impoſita ad mammarum & vteri maligna Lib.27.c.5. vlcera faciunt. Sic Plinius. Radices torminibus medentur, & cõtra ſerpentium ictus non ſolùm potu, ſed etiam illitu. Galenus ait Dioſcoridem de Aſclepiade ſcripſiſſe ſe verò

ſe verò nondum eius periculum feciſſe. At Paulus ſcribit calidam ſiccamq; eſſe, & tenuis ſubſtantiæ: torminibus in vino potam competere, illitam verò venenatorũ morſibus,& malignis mammarum ac vteri vitiis ſuccurrere. Sic vincetoxicũ amarum eſt,parùm glutinoſa eius radix. Folia aliquam præſeferunt adſtrictionem. Recentiores eius radice vſi,primùm cùm aduerſus venena,tum ad vlcera, magnũ ſibi & plantæ nomen pepererũt, neq; poſteri potuerunt poſteà adduci, quin pro Aſclepiade agnoſcerent & vterentur.Adhæc eiuſdem radice vtuntur magna efficacia ad menſium prouocationem, & ad rabidi canis morſum, eandem in vino maceratam & coctam hydropicis mirè auxiliari tradunt:flores prętereà foliáque ſiccata, mox trita vulneribus vtiliter inſpergi aiunt,ſordida etiam vlcera purgare, & ad cicatricem perducere, genitaliúmque vitiis & rupturis egregiè mederi docent.Ob ſuperioris aſclepiadis ſimilitudinem,herbarij hîc appictam Aſclepiada nigram vocant,à floris colore. Eſt enim antedictæ toto plantæ habitu ſimilis, viribúſque iiſdem prædita, ſolo floris atro colore diſcrepans. Eadem prorſus, opinor Lobelli; eſt Aſclepias altera flore nigro, ſiue aliud Vincetoxicum,in agri Mõſpeliẽſis collibus. Frontignani vicinis, & Belgij hortis, quod à floris pullo colore, nonnihil purpurante, minimè albo, vt alterius, nigrum vocatur,cauliculis flexuoſis ternûm & quaternûm cubitorum,proxima quæuis fulcra Periplocæ modo,quam etiam quia refert, Periplocam fecerunt, ſcandendo ambit: cætera priori ſimilia, ſuccò pallido turget.

Lib.7. Fuch. Ibid. Pena in Ad.

ASCLEPIAS Nigra, Dalechampij.

CERINTHE PLINII. CAP. XXVIII.

PLINIVS Cerinthen ſcribit eſſe folio candido, incuruo, cubitalem, capite concauo, mellis ſuccum habente, horum floris auidiſſimas eſſe apes.Quam herbam coniectarunt docti herbarij eſſe eam quæ hîc depingitur, in aridis & apricis prouenientem, radice longa & craſſa, caulibus multis, rotundis, pedalibus, foliis longis in acutum deſinentibus, ſupernè candidis, punctis quaſi de induſtria notatis, infernè villoſis, caulem ima ſui parte ſic ambientibus, vt per rimam in iis diuulſis caulis traiicere videatur. In ſurculos caules diuiduntur, qui florem oblongum dactilidi ſimilem,ſed minorem,luteum, in cacumine fundunt,quo delapſo in vaſculis minutum ſemen continetur, per ambitum crenatis,extante in medio apice tenuiſſimo. Pulmonariam & alias plurimas plantas videmus maculis inſignes, ſed quæ tam crebris & denſis, atq; ita diſtinctis conſperſa ſit, nullam hactenus vidi.Pariſienſes in hortis alunt, ac nominis huius ignari telephium vocãt.

Lib.21.c.12 *Locus.* *Forma.*

ELLEBORINE PVNICEA, CAP. XXIX.

Nomina *Locus.*

FLORIS puniceo ſiue ferrugineo colore, & foliorum cum Elleboro albo ſimilitudine, hanc Elleborinem ferrugineam ſiue puniceam nominarũt herbarij, quam ab Elleborine Dioſcoridis plurimùm differre non ignorant. Eſt, inquiunt Pena & Lobellius, recentiorum calceolus Mariç, Damaſonium nothum Dodonæi de florib. In aſperis, ſitientibus, & confragoſis montium iugis naſcitur, radice obliqua polygonati modo carnoſa, ſubrufa, in quamplurimas fibras, huc illuc vagantes diuaricata: foliis Ellebori albi, ſeptem aut octo, latis, venoſis, ima ſui parte caulem amplectentibus, nec ab eo ſeparatis: caule pedali, flore in caulis vertice vnico, in quatuor foliola, radiis ſimilia extrinſecus diuiſo, quorum duo latiora ſunt, duo anguſtiora, ferruginei coloris. Hæc cauum quidpiam galero aut calatho ſimile circundant luteum, intrinſecus lineis rubris virgatum. Ex radiorum medio velut ex aperto hiantéque rictu lingua duplex porrigitur, candicans, canaliculata, extrorſum altera, altera introrſum, exili breuíque fulta pediculo, eleganti & planè admiranda floris ſpecie. Maio menſe floret. Amari guſtus eſt, & odoris nonnihil grauis. Vulnerariam herbam eſſe, plagáſque recenter illatas ſanare aiunt.

Forma. *Tempus.* *Vires.*

ELLEBORINE *Ferruginea, Dalechampij.*

THALIETRVM, *Dodon.* CAP. XXX.

Nomina Lib. 4. c. 93. *Forma.* Lib. 27. c. 13 Lib. 6. ſim.

QVOD Græcis θάλικτρον & θαλίητρον nominatur, ſimiliter Latinis Thalictrum & Thalietrum. Id ſic deſcripſit Dioſcor. Thalietrum folia coriandro ſimilia habet, ſed pinguiora, caulem rutæ craſſitudine, in quo folia. Plinius iiſdẽ ferè verbis depinxit. Thalietrũ folia coriandri habet, pinguiora paulò, caulem papaueris, naſcitur vbique præcipuè in campeſtribus. In quibus μήκωνος legiſſe videtur, id eſt, papaueris, pro πηγάνου, id eſt, rutæ. Dioſcoridem ſecutus eſt Galenus ſcribens. Thalietrum folia habet coriandro ſimilia, caulem craſsitudine rutæ. Sed tam ſuccincta delineatio facit, vt alij aliam herbam pro Thalictro exhibeãt. Doctiores tamen eam quæ hodie à Chirurgis Sophia dicitur, Germanis *Vuelſomen*, Thalietrum eſſe aſſerunt; tum propter figuram aptè congruentem, tum propter eximias ſanandi vlcera maligna vires. Eſt enim foliis minutiſsimè inciſis, coriandri, ſed tenuioribus,

Forma. Dodo. lib. 1. cap. 77. Pena in Aduer.

tenuioribus, aut abſinthij Romani albicantibus, caulibus ſeſquicubitalibus, rotun-
dis, rectis, lignoſis, rutaceis, pallidulos vel luteos flores in ſummo proferẽtibus eru-
cæ, vel ſinapi ſilueſtris, nec diſsimiles ſiliquas, ſed exiliores, ſemen exile, rubellum *Locus.*
cohibentes. Secus vias, incultis locis, maceriiſq; frequens eſt. Iunio menſe floret in *Tempus.*
Septembrẽ vſq;. Talictrum, inquit Dioſcorides, vlcera antiqua ad cicatricem per- Ibidem.
ducit. Scribit Galenus vim ei ineſſe exſiccatoriã citra morſum, quare vlcera inuete- *Vires &*
rata cicatrice obducere. Plinius folia mederi vlceribus ait cum melle. Sic Sophiam *Temper.*
tradiderunt Chirurgi practici, qui ætate Guidonis, & Petri Argelatæ vixerunt vlce Lib. 6. ſim.
ra antiquata & maligna ſanare & glutinare, ſemen eius cum vino aut aqua chaly- Ibid
beata potum dyſenteriam, alui & ſanguinis fluxiones cohibere. Fuchſius, Tragus, Cap. 1.
Cordus, perperàm Seriphium Germanicum fecère.

ATHANASIA LEVCANTHEMOS, CAP. XXXI.

THANASIA leucãthemos in nemo- *Locus.*
ribus & dumetis aridis prouenit, ra-
dice plurimis fibris capillata, caule cu-
bitali, & nonnunquam altiore, ramis
multis brachiato, foliis Athanaſiæ chryſanthemi,
paulò magis diſſectis, coriandri ferè inciſuris, guſtu
principiò ſubdulcibus, ſed cùm diu manſa fuerint,
os & fauces incendentibus, pyrethri ferè modo, ſed
imbecillius: flore in ramorum faſtigio radiato, per
ambitum candido, intus melino. Hanc plantam Lib. 2. c. 73.
Vchnam albam eſſe Auicennæ quidam volunt: vel,
vt legit Bellunenſis, Achnam, citrinam verò Atha-
naſiam chryſanthemum, licet interpres Vchnam
conuertat matricariam, quam vnius tantùm generis
& non duplicem agnoſcimus, vt propterea inter-
preti fides minùs habenda ſit. Cæterùm huic noſtræ
plantæ conuenit quod Auicenna ſcripſit, Vchnam
candidam lutea valentiorẽ eſſe. Hæc enim vt Atha-
naſiæ luteæ ſaporẽ perquàm amarum feruida acri-
monia ſua longè vincit, ſic ab ea odoris gratia ſupe-
ratur. Quare hæc videtur eſſe Tanacetum nõ odo-
rum ſilueſtre Lobellij & Penæ, ſponte in Delphinatu propè Valentiam frequens,
nullo odore præditum.

AMBROSIA, CAP. XXXII.

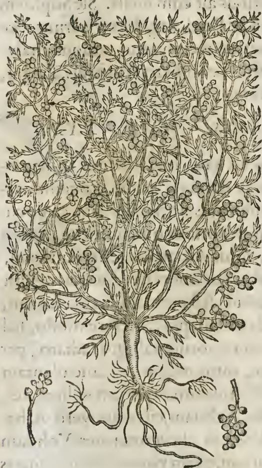

VEMADMODVM Ἀμβροσία veteribus Græcis τὸ τῶν θεῶν βρῶμα, id eſt, *Nomina*
deorum cibus dicitur, quòd mortales eam non edant, vel quòd qui
eam ederint immortales euadant, ita eximiæ fragrantiæ gratia etiam
diuis expetita, ne dum coronamentis, plantæ Ambroſiæ nomen de-
dit, vel quòd eius in cibis vſus longæuos faciat homines. Hæc, vt ſcribit Dioſcori- Lib. 3. c. 112.
des, frutex exiguus eſt, tres palmos altus, ramoſus, folia habens circa caulis exortum *Forma*
parua, vt rutæ. At cauliculi ſeminibus referti ſunt, ſimilibus racemulis, qui nunquã
florent, odor eſt vinoſus, iucundus, radix tenuis, longitudinis duorum palmorum.
Nectitur in Cappadocia in coronas. Plinius eadem tradit. Ambroſia vagi nominis Lib. 27. c. 4.
eſt, & circa alias herbas fluctuantis, fruticem vnũ habet, denſum, ramoſum, tenuem,
trium ferè palmorum, tertia parte radice breuiore, foliis rutæ. Circa imum caulem
in ramulis ſemen eſt, vuis dependentibus, odore vinoſo, qua de cauſa Botrys à qui-

In cap. 112. lib. 3. busdam vocatur, ab aliis Artemisia. Coronatur ea Cappadoces. Matthiolus genuinam Ambrosiam quam hîc depinximus, esse credit, eadem quæ Ambrosia spontanea strigosior Lobellij: alteram tamen quam prima Latinorum commentariorum editione pro vera expresserat, etiam Ambrosiam facit, vt altera mas, altera fœmina, dici posit, aut certe congeneres plantæ vt ambę censeantur. Verùm posterior non

Ambrosia tenuifolia.

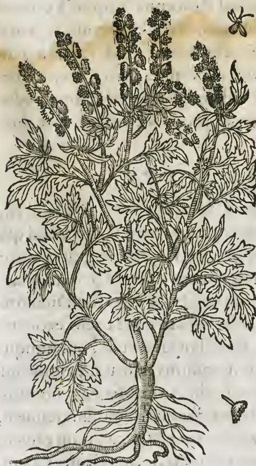
AMBROSIA Prima, Matth.

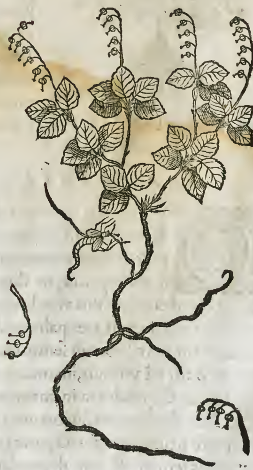
AMBROSIA Altera, Matth.

AMBROSIA Hortensis procerior, Lobellij.

AMBROSIA, Montana.

Ambrosia,

Ambrosia, sed Artemisia tenuifolia multis videtur esse. Saxosis locis sponte nascebatur Ambrosia, nunc non nisi in hortis colitur, in quibus si procerior quàm quæ sponte oritur, fuit, non est quod quis ob id Ambrosiam esse neget, cùm planta aridis vel saxosis locis nata, si in hortis colatur, facilè incrementum capere, & habitior atque vegetior reddi possit, qualem pictura hæc ostendit, quæ est Ambrosiæ hortensis campestrem & spōte enatam foliorum magnitudine, longè superantis, odore, sapore, habitu non diuersis. Vires Ambrosiæ à veteribus assignatæ tam egregiæ appellationi haud respondent. Vim habet, inquit Dioscorides, sistendi ac reprimendi, & illitu adstringendi humores, qui in aliquam partem illabuntur. Plinius, vsus eius ad ea quæ discuti opus est. Verū his verbis Plinius vim repellendi ἀποκρουστικὴν Dioscoridi dictam, in vim discutiendi διαφορητικὴν appellatam commutauit. Nam & Galenus scribit Ambrosiam illitam vim habere adstringentem & repellentem. His subiungemus plantam quam Ambrosiam montanam Herbarij vocant. Quæ ex obseruatione Dalechampij, in Allobrogum monte Gratianopoli vicino quem Diui Ænardi vocant, in alta & opaca silua gignitur, fruticosa, exili radice, prolixa admodùm, lignosa, nigricante: quatuor aut quinque cauliculis, dodrantalibus erectis: foliis Idææ viti aut pruno siluestri similibus, venosis, subrotundis, in ambitu nonnihil serratis, quatuor aut quinque ferè simul ex eodem in caulibus loco prodeuntibus: bullis multis absque flore, in caulium summis virgulis racemetim cohærentibus, angulosis, subrotundis, prominente è singulis apice, muscarum rostrò siue proboscidi simili, saporis acerbi.

Locus. *Forma.* *Ibidem.* *Li.6.simpl.* *Locus.* *Forma.*

ANTHYLLIS, CAP. XXXIII.

NTHYLLIDES aliquot explicauimus in libro de maritimis plantis, quasdam alias hoc aptiore loco declarabimus. Primùm eam quam Anthyllidem secundam vocant herbarij, Monspelienses Iuam muscatā, in agro Monspeliensi vbique nascentem, radice crassiuscula, modicè fibrata, non admodùm longa, candicante, tribus aut quatuor cauliculis, dodrātalibus, minimè surculosis, ex eadem radice surgentibus: foliis Chamæpithyos tertiæ circum caules densis, in vertice potissimùm, oblongis, in ambitu dissectis, sed non Chamæpiteos modo in triafoliola fissis: flore purpureo ad foliorū exortum ex interstitiis prodeunte, odorato: semine in vasculis exiguo. Eandē agnouit Pena, & Anthyllidem Chamæpityoidem vocat, quæ in oliuetis, inquit, & aridis aruorum marginibus Narbonæ ac Galloprouinciæ fruticat, nec alibi temerè nota. Moschata autem vulgò vocata fuit, quòd odora quidem sit, sed olfactu minimè grata, nec pinum redoleat, veræ & odoratæ chamæpityi cognata, sed rigidioribus surculis, sarmentosis, lignosis, breuioribus, foliis latioribus, longioribus, leuiter incisis, copiosis, lanugine obductis: floribus inter hæc maioribus, purpūreis, semine hirsuto: radice lignea, gustu amaro, ingrata tota, & nonnihil styptica. Clusius Anthyllidis alterius nomine depinxit. Alia est Anthyllis montana, quæ in vmbrosis montibus nascitur, radice breui, contorta, alba, modicè fibrata, caulibus

ANTHYLLIS, II. Herbariorum.

ANTHYLLIS Montana.

ANTHYLLIS Altera Italorum, Lobellij.

multis,palmûm altis,rotundis,foliis denſis,per caules alternatim diſpoſitis,longis, linariæ modo,propè caulem trifidis, guſtu ſubſalſis, è quorum medio, flos exit, deinde ſemen minutulum in rotundis loculis lino ſimilibus, quibus herbaceus apex veluti præfixus inſidet. Lobellius pinxit Anthyllidem alteram Italorum Camphoratæ congenerem(de qua in fine libri huius dicemus) ſtirpem tenuifoliã, humilem pinum exprimentem, quam Dioſcoridis alterum Anthyllidem Aiugæ foliis & ramulis putabant Itali docti. Sed quum minùs olida ſit, Monſpelienſium Iuam Moſchatam pro ſecunda Anthyllide retinendam cenſet.Surculis,foliis, ortu & facie Camphoratam adumbrat:ſed exilior tota & ſummis virgultis,tomentoſis, muſcoſis floſculis,luteo pallentibus, guſtatu præſiccis.

LINARIAE, CAP. XXXIIII.

MVLTAS Linariæ ſpecies herbarij obſeruarunt, quarum aliquot hîc depinximus.Prima eſt Linaria tenuifolia cognominata,quæ in aridis, macris,& perflatis naſcitur:radice valde capillata,nigra:caulibus multis,dodrantalibus,rotundis:folio lini,tenuiſsimo & ſubtiliſsimo:ſaporis ſubauſter:flore copioſo:priuſquam hiet,rubente:cùm apertus eſt,ex rubro albicante:ſemine minutulo:in oblongis & corticoſis vaſculis. Linaria cærulea radicē mittit duram,lignoſam,albam:folia proximè radicem multa, burſæ paſtoris ſimilia,laciniata,rariuſculè venoſa:caulem cubito proceriorem,foliis veſtitum, longis, Linariæ ſimilibus,anguſtioribus,nigrioribus,per ambitum minimè inciſis, quinis ſeniſve ex vno pediculo in caule extante ſimul prodeuntibus,capillacea tenuitate: ramulis multis, gracilibus : flore copioſo,ex cæruleo albicante,in thyrſi modum congeſto,quo decidente vaſcula ſubſequuntur infernè valde compreſſa, supernè latiora,bifida, vt in Elatine. Gignitur in aridis,ſquallẽtibus & apricis. Floret Maio deſinente. Totius plantæ ſapor amarus eſt. Vlcera ſordida purgat, lumbricos interficit,

Locus. Forma. Linar. cærulea. Forma. Locus. Tempus. Vires.

LINARIA Tenuifolia.

LINARIA Cærulea, Dalech.

LINARIA Odorata, Dod.

LINARIA Minor, Dalech.

interficit, obstructiones expedit. Linariam odoratam profert ager Lugduno vicinus foliis similem vulgari. Cæterùm huius flos ex cæruleo candicat, vulgaris subluteus est, & corniculata cauda terminatus, ille minimè: prætereà suauissimè olet, quamobrem odoratam vocauerunt, cùm vulgaris flos grauem odorem spiret. Linariam odoratã etiam pinxerunt Dodonæus & Clusius, quæ singulari est caule, nonnunquam cubitali, in multos tenues ramulos supernè diuiso, quos oblonga folia,

folia, lino ſimilia ambiunt, quæ tamen iuxta radicem ſunt humi ſparſa, longè maiora latioráque, bellidis foliis ſimilia, ſed per ambitum ſerrata, nonnulla etiam per caulem ſparſa, altiùs inciſa: flos exiguus, copioſus virgulis ſeu ramulis ſpicatim inſidet, cæruleus, lauandulæ ferè æmulus extrema parte hamuli inſtar incuruus (quem pictor non ſatis accuratè expreſsit) aliquantulum odorus: ſemen exiguum, rufum, in valuulis, linariæ ſimilibus, ſed minoribus continetur. Radice eſt ſingulari, candicante, minimi interdum digiti craſsitudine. Sponte prouenit montoſis Caſtellæ locis, lapidoſo & arido ſolo, vbi Aprili floret, & Maio, Iunioq; ſemen profert. Linaria minor in ſaxoſis & aſperis Arbæ fluuij propè Geneuam ripis gignitur: radice breui, nigricante, capillata: cauliculis multis, dodrantalibus: folio lini, numeroſo: flore purpureo, corniculo ſimili, phœniceum verticem amplectente, & contegente: ſemine paruo, in rotundis vaſculis, lino ſimilibus, præfixo pilo tenuiſsimo inſignibus, capreolo ſimili. His addenda ex Lobellio Linoſyris recentiorum, quã ſic vocarunt propter ſimilitudinem cum Linariis & Scopariis. Eſt enim virgis rigidis & foliis Scopariæ aut Oſyridis vulgaris: ſed flores in ſummitatibus luteo fuluo languent, Aſteris montani anguſtifolij vel Crithmi Chryſanthemi ſitu & poſitu: parilitate & effigie conyzæ maioris aut minoris. Cauliculi pedem & cubi-

LINOSYRIS Recentiorum, Lobell.

LINARIA Aurea, Tragi.

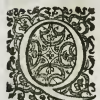
PASSERINA, Linariæ folio, Lobellij.

tum

tum æquant. Hanc in collibus Narbonensis Galliæ non procul à mari erutam meminit Lobellius: qua ad Balnea propè Frontignanum itur. Est acris gustāti, glutinosa, amaricans, Senæ æmulo sapore, ad Thymelæam accedente. Tum Linaria aurea Tragi, Hyssopus vmbellifera Dioscor. Guillandino, Helichrysi genus. Prorsus genere eadem Linosyridi videtur: facie siquidem, iisdem foliis & cubitalibus summis alis multifidis cauliculis neutiquam diuersa: sed extrema florum bullata capitula copiosis aureis villis referta, fulgent: radix lignosa, fibrata, semen exiguū. Prætereà Passerina Linariæ folio, Linariis ob similē effigiem reddēda: folia etenim Linariæ similia, sed aceruatim in capitulis coriandrinis seminibus paribus, summis Chrysocomes similibus, pallidioribus, surculosis pediculis lini flosculi pallentes. Ex agro Monspeliensi oriunda. Hæc Lobellius.

HYPERICVM, CAP. XXXV.

QVAE planta Græcis ὑπερικὸν, ἀνδρόσαιμον & χαμαιπίτυς, Latinis similiter Hypericum, Androsæmum, & Chamæpitys nominatur, Mauritanis *Reiofricon*, & *Reiofaricon*, Italis *Hyperico*, & *Perforata*, Germanis *S. Iohanskraut*, Hispanis *Coraconcillo*, Gallis *Millepertuys*. Androsæmum ob florem, qui digitis confricatus sanguineum emittit liquorem, dixerunt: Chamæpityn verò ab odore seminis resinaceo: Perforatam, & *Millepertuys*, quòd folia soli obuersa innumeris foraminibus scatere, & omni ex parte punctis quibusdam pertusa esse videantur, quod neque à Dioscoride, neque à Plinio annotatum fuit. *Nomina*

Hypericum, vt descripsit Dioscorides, frutex est surculosus, palmi altitudine, folia habens rutæ similia, florem luteum, (in vulgatis Græcis exemplaribus Leucoij mentio nulla, in Oribasio tamen legitur, ἄνθος ἔχον μήλινον, λευκοΐῳ ὅμοιον, idest, florem habens luteum, Leucoio similem, quam lectionem Matthiolus approbat. Nam Hypericum floris colore violam luteam proximè refert, vtendumq; voce Græca Leucoij cēset, ne ex albo aliqua suboriatur difficultas, quod fortasse Marcel. Florentino imposuit, qui florem Hyperici album interpretatus est,) qui inter digitos tritus sanguineum succum remittit, ramulos subhirsutos, in rotundo oblongos, magnitudine hordei (inemendati sunt hoc loco vulgati codices Græci, κλωνάρια ὑποδάσεα, προμήκη, ἐν τῷ περιφερεῖ, μέγεθος κριθῆς, ἐν ᾧ σπέρμα, &c. in quibus necessario deest vox, locū quo semen cōtineatur significans. Quare hanc lectionem minimè secutus Ruellius legisse videtur, περικάρπια ὑποδάσεα, vertit enim subhirsuta siliqua, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine, semine intus nigro, &c. Cornarius verò sic legit, κλωνάρια ὑποδάσεα, καρπὸν προμήκη, &c. Idest, ramulos subhirsutos, fructum in rotundo oblongum, hordei magnitudine, &c.) in quo semen nigrum, resinā olens. Lib. 3. c. 153. *Forma.*

HYPERICVM, *Matth.*

Nascitur in locis cultis, & asperis. Ex hac Græci codicis emendatione, & præcipuarum huius plantæ notarum declaratione, neminem latere potest, eam Hypericum Dioscoridis esse, quæ hodie à Medicis & Chirurgis maximè celebratur, & vsu quotidiano vsurpatur. Sunt autem notæ maximè duæ, quæ id certò demonstrant: *Locus.*

nempe

nempe cruentus florum contritorum ſuccus, qui odori ſunt, pingues, glutinoſo cõtactu hærentes,& ſeminis odor reſinaceus, in pericarpiis copioſi, amari & ingrati guſtanti. Plinius non omninò Diſcoridi conſentit, etiamſi de eadem herba agat,his verbis. Eadem præſtat Hypericum, quam alij Chamæpityn, alij Conon appellant,oleraceo frutice,tenui,cubitali,rubente,folio rutæ,odore acri,ſemine in ſiliqua nigro,matureſcente cum hordeo. Hæc Plinius. Hypericum æſtate floret, Iulio potiſſimùm & Auguſto menſibus. Vim habet ciendi vrinã,auctore Dioſcoride,& ducendi menſes appoſitum. A tertianis quartaníſque cum vino potum liberat. Semen quadraginta diebus potum iſchiadicis medetur. Folia cum ſemine illita ſanant ambuſta. Natura ſemini Hyperici ſpiſſandi,inquit Plinius, aluum ſiſtit,vrinam ciet. Ad calculos veſicæ cum vino bibitur. Galenus verò ſcribit calefacere & ſiccare,eſſentiæq; tenuis eſſe,adeò vt & menſes & vrinas prouocet.Sed adhæc totum ſumendum eſſe fructum,non tantùm ſemen. Porrò cum foliis viridem illitam ad cicatricem ducere cũ alia,tum omnia ambuſta Cæterùm ſi ſicca contuſa inſpergas,humida & putredinoſa vlcera ſanare. Sunt & qui iſchiadicis bibendũ exhibeãt. Hyperico,vt ſcribit Matthiolus,vis ineſt reſerãdi,reſoluẽdi,agglutinãdi, atque etiam cohibendi. Epotum ſemen ex vino calculos eiicit,& venenis aduerſatur,venenatorumq; morſibus reſiſtit,tum idem potum, tum herba ipſa deuorata hauſtáve,tum morſibus illita. Aqua ſtillatitia floreſcentis herbæ maximè prodeſſe dicitur comitialibus & reſolutis,ſi iis potanda detur. Datur ſeminis farina cõmodè cum Polygoni ſucco ad ſanguinis reiectiones. Ineſt floribus & ſemini mira facultas ad vulnera omnia ſananda, præter ea quæ in capite ſunt. Ideoq; oleum in quo diu flores & ſemine prægnantes ſiliquæ maceratæ fuerint, diuq; inſolatæ, mirificè recentia vulnera ſanant:ſed id efficaciùs præſtat, ſi cum laricеæ, aut abiegnæ lacrymæ oleo miſceatur.Idem per ſe ventri illitum dyſentericos iuuat, potum verò cochlearis mẽſura lũbricos necat. ClusiusHyperici genus oſtendit, quod multis cõſtat ramulis per terram ſtratis, numeroſis,confertíſque foliis eos ambientibus, alteri Hyperico ſimilibus, ſed planè tomentoſis & incanis: flores ſunt ſecundũ ramulos lutei, aliquantulum tamen pallidiores & minores quã in vulgari, quibus ſuccedunt capitula vulgari ſimilia:radix lignoſa

Li.26.ca.8.
Tempus.
Vires.
Lib 26.c.8.
Li.8.ſimpl.
Ca.153.li.3.
Li.2. Stirp. Hiſp. c.70.

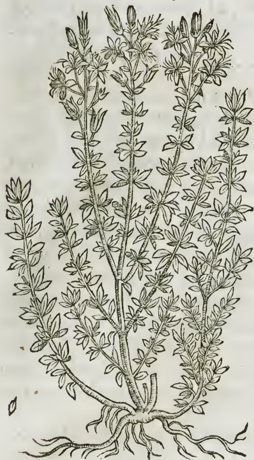
HYPERICVM Humi ſtratum, Cluſij.

HYPERICVM Tomentoſum, Lobellij.

HYPERICVM Syriacum, Lobellij.

lignosa & dura: rami etiam ipsi per terram strati radices & fibras agunt. In conuallibus quibusdam non procul à Salamantica crescit, vbi Iulio florent plantæ latè sese diffundentes: item in Valentini regni maritimis, vbi Martio florent. Proculdubiò hæc inter Hyperici genera referenda est, cùm plurimùm illi respondeat: imbecillior tamen, & vulgari magis odora. Lobellius adiecit aliud Hypericum tomentosum, quod prouenit in locis agri Monspeliensis natura vliginosis, sed feruidiore sole exustis, palmo non maius, & humi stratum, foliis item minoribus, & per interualla rarioribus: flore & semine luteolis, pallidioribus. Tota planta cana est & hirsuta, minùs odorata, Hyperici sapore, sed imbecilliore. Prætereà Hypericum Syriacum & Alexandrinum, cuius folia quadruplò minora sunt quàm nostri Europæi, quæ summis cubitalibus virgultis confertim tanquam in verticulis exeunt. Flores lutei nostrati persimiles.

ASCYRVM, CAP. XXXVI.

ΑΣΚΥΡΟΝ & ἀσκυροιδὲς, atque etiam Ἀνδρόσαιμον, Latinis similiter Ascyron & Ascyroides. Hęc Hyperici species est, inquit Dioscorides, magnitudine differens, maiores ramos habens, surculosiores, puniceosq́; folia tenuia, flores luteos, fructũ Hyperico similem, resinacei odoris, qui cùm digitis teritur, ipsos ferè cruentat: qua de causa Androsæmum vocauêre. Plinius parùm à Dioscoride discrepans, scribit, Ascyrum & Ascyroides similia sunt inter se & Hyperico, sed maiores habet ramos quod Ascyroides vocatur, ferulaceos, omninò rubentes, capitulis paruis, luteis: semen in caliculis, pusillum, nigrum, resinosum. Comæ tritæ velut cruentant, qua de causa quidam hanc Androsęmum vocauêre. Galenus Ascyron Androsæmi genus facit, vt dicetur. Verùm id Ascyrũ est à Matthiolo cum Hyperico affabrè in commentariis expressum, quale & hîc depinximus, iam notissimum, amnium & riguorum, riuulorumq́; pratensium amans valde, quadratos & rectos viticulos è radice multùm fibris sparsa exiles erigens, Hyperici foliis, paulò maioribus, venosis, poros peruios habentibus, & floribus itidem luteis, coccineum cruorem affricanti illinentibus: seminis odore resinaceo sui indice, nares feriente, haud disparis, sed infrequentioris vsus. Facit huius fructus, inquit

Nomina

Li.3. ca.150.

Forma.

Lib.27. c.5.

Li.6.simpl.

Pena in Aduers.

ASCYRVM, Matth.

Lib.3.c.54. Dioſcorides,cum hydromelitis heminis duabus potus,ad iſchiadas:ducit enim recrementa multa. Sed aſsiduè dare oportet donec ſanitati reſtituantur. Idem impoſitus ambuſtis prodeſt. Plinius, vſus ſeminis, inquit, ad iſchiadicos, poti duabus drachmis in hydromelitis ſextario. Aluũ ſoluit,bilẽ detrahit. Illinitur & ambuſtis.

Vires · *Lib.27.c.5.*

ANDROSAEMVM, CAP. XXXVII.

Nomina

ἈΝΔΡΌΣΑΙΜΟΝ quibuſdam Dionyſias & Aſcyrum, Latinis etiam Androſæmum nominatur, quaſi humanum ſanguinem dixeris, quòd ſanguineum ſuccum emittat. Ab hyperico aſcyroq; differt, ita tradente Dioſcoride, quòd fruticet ramulis ſurculoſis ac tenuibus, virgis punicei coloris, folia habens triplo aut quadruplo maiora quàm rutæ, quæ trita vinoſum ſuccum remittũt: alas in cacumine pinnatas, circa quas floſculi parui, lutei: ſemen in calice ſimile ſemini papaueris nigri, velut lineis notatum. Coma contrita reſinoſum odorem reddit. Plinius, Androſæmum, inquit, ſiue vt alij appellauêre, Aſcyrũ non abſimile eſt Hyperico, de quo diximus, cauliculis maioribus, denſioribuſq; & magis rubentibus: folia alba, rutæ figura: ſemẽ papaueris nigri. Comæ tritæ ſanguineo ſucco manant: odor reſinoſus. Gignitur in vineis medio Autumno effoditur, ſuſpenditurq;. Androſæmum ex Matthiolo hîc pictũ damus, quod etiam Lobellius & Pena approbant, in opacis & ſiluoſis proueniens, non modò floribus, ſed etiam foliis tritis & expreſsis muriceum ſuccũ reddẽs, quo vno

Lib.3.c.155. · *Forma.* · *Li.26.ca.4.* · *Locus.* · *Ca.155. li.3.*

ANDROSAEMVM, Matthioli.

ANDROSAEMVM, Dod. II. Fuchſ.

præ cæteris Androſæmum hoc agnoſcendum, & diſcernendum. Procerius eſt maiuſq; Hyperico, & altero tanto maiora folia habet, ſed pauciora, eidem etiam ſimilius flore, & ſemine procerioribus, cubitalibus, gracilibus, rotundis, rubentibus ramis. Androſæmum aliud oſtendunt Dodonæus & Fuchſius, quod Itali Clymenum putant, pleriq; Sicilianã appellant, quòd in Sicilia tantũ reperiri falſò credũt, quidam Clymenũ Plinij, Galli *Touteſaine*, quaſi Panaces, ideſt, omniũ morborum remedium

ANDROSAEMVM
Aliud, Dodon.

remedium. Hæc plãta ſemper virẽs virgas producit vimineas, vt deſcribit Pena, ſanguineas, nitentes, rectas, flexiles, nonnihil anguloſas, aut ſecundũ longitudinẽ ſtriatas, Periclymeno ſimiles & eiuſdẽ coloris: folia bina ex interuallis, infernè cæſia, ſupernè ſaturatè virẽtia, etiã Periclymeno ſimilia, niſi ꝙ ex geniculis erũpunt, nec vti illa à virgis traiiciuntur, quæ non tam ſanguineum cruorem vel fundunt, vel affricta illinunt, vt diximus de Androſęmo vero: flores lutei ſunt: deinde baccæ paruæ, primùm rubræ, deinde nigræ, cruore purpureo, & ſeminibus fuſcis, minutis turgidæ. Radix foris fuſca, intus alba, lignoſa, fragilis, pedem & ſeſquipedẽ longa, guſtanti reſinoſa, lentoris expers: nec tota planta ingrata, nonnihil gummi Elemni, aut trifolij odorati ſapit. Moderatè adſtringit digerendo, & deſiccat, parua admodùm, aut nulla calfactione. Vulnerariis remediis, balſamis, oleis, potionibus commodiſſima, & vſu multò laudatiſſima. Auctor eſt Pena in Angliæ ſiluis, lucis & nemoribus frequentem eſſe, Flandris hortenſem. Androſæmi ſemen, vt ſcribit Dioſcorides, tritum, duabus drachmis potum, bilioſa alui excrementa pellit. Iſchiadicos maximè ſanat, verùm poſt purgationem aquam exorbere oportet. Sed & herba ambuſta ſanat impoſita, & ſanguinem ſiſtit. Vulgati codices habent, καὶ αἷμα ἐπέχει, cùm in veteri legatur, καὶ νομὰς ἐπέχει, ideſt, vlcera carnem exedentia compeſcit. Qua de re fuſiùs hæc Plinius. Vſus ad purgandam aluum tuſæ cum ſemine, potæq; matutino, vel à cœna, duabus drachmis, in aqua mulſa, vel vino, vel aqua pura, totius potionis ſextario. Trahit bilem, prodeſt iſchiadicis maximè. Sed proxima die capparis radicem reſinæ permixtã deuorare oportet drachmæ pondere, iterúmque quatridui interuallo eadem facere. A purgatione autem ipſa robuſtiores vinum bibere, infirmiores aquam. Imponitur & podagris & ambuſtis, & vulneribus, cohibens ſanguinem. Androſæmum, inquit Galenus, planta fruticoſa, natura duplex. Vnum enim Aſcyrum & Aſcyroides nuncupatum eſt ſpecies hyperici: alterum verò à quibuſdam Dionyſias appellatur. Eſt autem ſemen eorum purgatorium, florum verò facultas modicè extergens, & deſiccans, vt & ambuſta curare credantur. Cæterùm in vino auſtero decocta, vinum ipſum vulnerum grandium glutinatorium efficiunt.

Vires.

Li.26.ca.4.

Li.6.ſimpl.

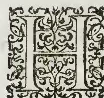
ANDROSAEMVM
Album, Dalechampij.

CORIS, CAP. XXXVIII.

Nomina

Forma.

YPERICO & congeneribus plantis Corin ſubiunxit Diſcorides, tanquam ſimilem, atque etiam congenerem, ideóq; ab aliquibus Hypericum nominari ſcripſit, foliumq; habere Ericæ ſimile, minus tamen, pinguius ac rubrum. Eſt autem frutex palmi altitudine, ori gratus, acris & odoratus. Plinius quoq; Corin hyperici genus facit, & ſimiliter ferè deſcribit, his verbis. Eſt aliud Hypericum, quod alij Corin appellãt, folio Tamaricis, & ſub ea naſcitur, ſed pinguioribus foliis & minoribus ac rubẽtibus, odoratum, palmo altius, leniter ſuaue, aculeatũ. Hîc Tamaricis folio dixit, pro Ericæ folio. Matthiolus pro Cori plantam hîc pictam exhibuit, ſcripſitq; Corin non ita Hypericum referre, quemadmodum Aſcyrõ & Androſæmum: iiſq; nudam tantùm Dioſcoridis hiſtoriam ſubdidit, eamq; plantam ſæpiùs ad ſe ab herbariis allatam, naſciq; frequentiſsimam in Italia, nulla adſcripta aut figuræ aut virium declaratione. Eam Lobellius deſcripſit. Matthioli Cori, inquit, flores ſtellati Ornithogali minores, ex rubore candicantes, quorum apiculi flauent. E' lignoſa radîce multos ſpithameos cauliculos & foliola kali aut ſpergulæ ſtellatim ex geniculis profert. Gaudet pratis in afflatu maritimo. Aliã Pena Corin pulchram & valde hilari aſpectu depinxit, quam Monſpeliacam cognominat, quia nuſquam niſi Monſpelij & Frontignani ad radices Cetij montis, & propè Magalonem reperit. Fruticat hæc ramulis multis, denſis, duriuſculis, ſurrectis, rotundis, palmum & ſeſquipalmum altis, lignoſis, cuius foliola denſè ſtipata Ericæ maiori ſimilia ſunt, & ſimiliter diſpoſita: flores in ſummis ramulis purpurei, aut ex purpura cærulei, elegantiſsimi ſpectantur: ſemen vtriculis, mollioribúſve alabaſtris paruis concluſum, rotundum, Tamarici par, glaucum vel pullum, tenuiſsimis glumis inuolutum, quaſi oculi pupilla tutior inde foret. Radix multò ſanè maior, longior & craſsior, quàm pro plantæ modo, Anchuſæ minoris par & concolor. Tota enim planta rubella viſitur, & ſucco purpureo radicis pannos imbuendo commendatur: amaricat, guſtu ſubacri, non inodora. Huius ſemen potum, inquit Dioſcorides, vrinas & menſes ducit, auxiliatur commorſis à phalangiis: iſchiadicis item & opiſthotonicis cum vino potum: ad rigores verò cum pipere. At in opiſthotonicis etiam commodè cum oleo illinitur. Plinius aliter de eius viribus ſcripſit. Vis ſemini excalfactoria, & ideo inflationem facit enterocelis, ſed ſtomacho non inutile, præcipuum

Li.26.ca.8.

CORIS, *Matthioli.*

CORIS *Monſpelienſis.*

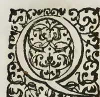

Li.1.ca.156.
Vires.

Li.26.ca.8.

præcipuum ad ſtranguriam, ſi exulcerata non ſit veſica. Medetur & pleuriticis ex vino potum. In quibus cùm hæc ſenſum rectum non habeant. Et ideò inflationem facit, &c. ſic emendat Cornarius ex veteri codice. Et ideò ad inflationem facit, ſed ſtomacho inutile, &c. Eandem Monſpelienſem Corin depinxit & deſcripſit Cluſius, florereq; ait menſe Maio, nonnunquam etiam Martio, ſiccis quibuſdam circa Salamanticam & Monſpelium locis, & maritimis Valentiæ & Galliæ Narbonenſis. Eandem dudum depingendam curauerat, & breuiter deſcripſerat Dalechampius. Radice multiplici, lignoſa, rubra, caulibus multis, dodrãtalibus, rubentibus, ſurculoſis: foliis multis, exiguis, Ericæ ſpecie, guſtu amaris. Flores in caulium faſtigiis veluti ſpicati congeſti ſunt, ex caliculis ſiue alabaſtris paruis exeuntes purpurei, venuſtiſsimi. Li.2. Stirp. Hiſp. c.94.

CHAMAEPITYS, CAP. XXXIX.

QVAE Græcis χαμαιπίτυς, Latinis quoque Chamæpitys, Aiuga, ſeu Abiga, Plinio auctore, nominatur: inuenitur & Ibiga vocari, quod nomẽ, Hermolao teſte, ferè ſeruãt hodie. Hinc abiectis duabus literis i, & g, Iba, & ab Aiuga abiectione duarũ literarũ, a, & g, Iua manauit in vulgi appellationem. Officinæ Iuã muſcatã appellant, & Iuã artheticã, Arabes *Hamefiteos*, ſeu *Chamafithius*, Itali *Chamepitio* & *Iua*, Hiſpani *Pinilho*, & *Iua arthetica*, Germani *Te lenger, ye lieber*, Galli *Iue muſcate*, & *Artetique*. Cæterũ Chamæpitys dicta eſt, ideſt, humilis ſiue pumila picea, ꝙ eius folia piceã oleant: Abiga verò propter abortus, Plinio & Dioſcor. auctoribus, quos, educẽdis iis quæ in vtero ſunt, excitare ſolet: vt & Arthetica, ſiue potiùs Arthritica, quòd iſchiadicis, & cæteris articulorum doloribus opem ferat. Dioſcorides tria Chamæpityos genera ponit. Primam repentem, foliis ſedi, alteram maiorem, tertiam marem. Plinius totidem, ſed inuerſo ordine. Primam maiorem, alteram breuiorem, tertiam marem. Chamæpitys, vt deſcribit Dioſcorides, herba eſt per terram ſerpens, ſubcurua, folia minori Aizoo ſimilia habens, multò tamen tenuiora & pinguiora, hoc eſt, Serapione interprete, quæ habent ſuper ſe humiditatem tenacem, hirſuta, circa ramos frequentia, odore piceæ: flores exiguos, luteos, aut candidos: radicem cichorij. Altera cubitalibus eſt ramis: anchoræ modo incuruis, tenuibus, coma ſupradictæ ſimili, flore candido, ſemine nigro. Olet autem & ipſa piceam. Tertia quæ mas appellatur, herbula eſt foliis tenuibus, candidis & hirſutis: caule aſpero, candido, floſculis luteis: ſemine ſecus alas puſillo: piceam & hæc olet. Plinius non adeò cum Dioſcoride cõſentiens, hæc ſcribit. Chamæpitys, Latinè Abiga appellatur, diciturq; propter abortus, ab aliis Thus terræ, cubitalibus ramis, flore pinus & odore. Altera breuior & incuruæ ſimilis. Tertia eodem odore, & ideò nomine quoque, paruulo cauliculo, craſsitudine digitali, foliis ſcabris, exilibus, albis, in petris naſcens. Prima Dioſcoridis Chamæpitys à Matthiolo depicta, ea eſt quam hîc primo loco expreſsimus: tertia, quam ſecundo:

Nomina — Li.24.ca.6. — In Coro. 176.lib.3. — Genera. — Lib.3.c.157. — Forma. — Cap.179. ſimpl. — Li.24.ca.6.

CHAMAEPITYS Prior, Matthioli.

In Aduerſ. mediam maiorem ſe non noſſe fatetur. At Lobellius & Pena primam Matthioli, & Dodonæi non primam,ſed marem,ſiue tertiam Dioſcoridis eſſe ſtatuunt, eam nimirùm,quæ compertæ vtilitatis & vulgaris cognitionis vbique prouenit. *Locus.* Sabuleta,arida,lapidoſaq; vineta & olivueta amat Narbonenſis Galliæ, vbi perquã odora:ſurculis gracilibus,hirſutis,inflexis,numeroſis:pini foliis,vel pſyllij, minoribus, incanis, cõfertis,reſinoſis, exiguis interſertis ſecus floſculos,melinos,veronicæ fœminæ,ſed ſemine oblongo,tereti,fuſco, Germaniæ Galliæ & Angliæ agris ſponte peruia,ſed paucis in locis:eóque in hortis tantùm colitur, ad medicos tamen vſus odore & viribus cultura ignauior:radix fibris duriuſculis, lignoſis, amaro ſapore, medicato,ſubacri,neutiquam dulci,ſed reſinaceo,diuq; faucibus hærente, quæ idcircò nonnullis Germanis *Vergiſzmynnicht*, ideſt, ne mei obliuiſcare, fortè dicta fuit,quod etymum dum Matthiolus à Germano Pharmacopœo & Braſauola adductum reprehendit, immeritò facit, nam ipſemet fallitur, cùm aliam vocatam

CHAMAEPITYS Tertia, ſiue altera Matth.

CHAMAEPITYS Prima, Dioſcor. Penæ & Lobel.

ye lenger ye leber, id ſonantem, quò diutius eò amantius, aut gratius (hoc autem amaræ dulci ſiue circeæ meritò quadrare diximus) in hanc transfert. Altera Chamæpitys ſiue tertia Matthioli,& tertia Dodonæi luteolis floribus iiſdem Lobellio & Pena auctoribus,prima eſt Dioſcoridis,pinum redolens,minùs nota, & paucis obuia locis,tamen odoratior, collibus aridis & aruis editioribus Niceæ Sabaudorum,& Genuæ Liguſtrum fruticat.Quinetiam eandem vireta nonnulla Belgij ſtudioſè colunt:radice fibrata,ſonchi, aut dentis leonis,minore. Ramulos ea profert palmum altos,humiſtratos,foliolis ſeptos,ſemperuiui minoris, aut potiùs vermicularis,minùs carnoſis,ſed incanis,& hirſutis, in quibus floſculi in medio albidi. Suauiorem ſpirat hæc odorem, interdum vliginoſum, quemadmodum muſcus quernus aut cedrinus. Secunda verò Dioſcoridis Chamæpitys fortaſſè eſt vermiculatus frutex maior,de quo diximus capite de Aizoo. Chamæpitys altera etiam multis dicitur quæ capite proximo Chamædrys altera, & Chamædrys fœmina

nominatur

nominatur. Ad harum genus refert Dodonæus plantam, quæ quòd foliorum ſolam formam cui imitetur, odore verò deſtituta ſit, Pſeudochamæpitym appellat. Primæ Dodonæi procumbentibus ac tenuibus pediculis foliiſque ſimilis eſt, ſed floſculis differt, qui in hac candidi ſunt, & inuerſos Lamij flores ſatis referunt, ipſis tamen & longiores & patentiores. Quaterna inde cohærent ſemina: radix mediocris craſſitudinis. Ex Hiſpaniis anonymum miſſam fuiſſe ait Dodonæus. Scribit Cluſius ſe in Hiſpaniis inueniſſe puſillam quandam plantam Aiugæ admodùm ſimilem, tum cauliculis, tum foliorum trifidorum formâ, hirſutam totam ſubſalſo guſtu, & inodoram, niſi quiddam herbaceum & ingratum redoleret. Flores extremis ramis ex alis prodeunt, Aiugæ ſimiles, ſed maiores & albi: ſemina quaterna in ſingulis caliculis cinerei coloris, maiuſcula & rotunda ferè: radix craſsiuſcula, ſubalbida. Prouenit locis incultis, & æſtate floret. Eadem eſſe videtur quæ Pſeudochamæpitys Dodonæi, aut certè ſimillima. Chamæpithyos primæ folia, au-

PSEVDOCHAMAEPITYS, Dodonæi.

AIVGA ADVLTERINA, Cluſij.

ctore Dioſcoride, ſeptem diebus in vino pota regio morbo medentur: quadraginta
verò, ex hydromelite iſchiadicos ſanant. Dantur peculiariter iocinoroſis, vrinę dif- Ibid.
ficultatibus, & renum vitiis, proſunt etiam torminoſis. Ea apud Heracleam Ponti- *Vires & Temper.*
cam, perinde atque antidoto contra aconitum vtuntur, bibentes decoctum. Ad antedicta illinitur cum polenta iure decocti macerata. Trita & cum fico pro pilulis data aluum emollit. Excepta melle, ſquama æris, & reſina, purgat. Appoſita cum melle ducit quæ ab vtero duci ſolent. (legitur enim Græcè, ἄγει δὲ καὶ τὰ ἀπὸ ὑστέρας προστεθεῖσα σὺν μέλιτι. ſignificant enim τὰ ἀπὸ ὑστέρας non ſolùm menſes, ſed etiam fœtus & ſecundas, quare Abiga ab abigendo partu, & procurãdo abortu nuncupata eſt). Mammarũ duritias diſcutit, vulnera glutinat, herpetas cum melle illita cohibet. Secũda & tertia eandem vim obtinent, non tamen adeò efficacem. Eadem ferè Plinius de vſu medico tradit. Proſunt aduerſus ſcorpionum ictus. Item iocinori, Lib.24.c.6.
illitæ cum palmis, aut cotoneis. Renibus & vrinæ decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoq; regio, & vrinę difficultatibus ex aqua decocta bibuntur. No-

uiſsima contra ſerpentes valet cum melle. Sic & appoſita vuluas purgat. Sanguinẽ denſatum extrahit pota. Sudores facit perunctis ea, peculiariter renibus vtilis eſt. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ cum ficu aluum trahẽtes. Lumborũ quoq; dolorẽ victoriati pondere in vino finit,& tuſsim recentem. Mortuos fœtus ex aceto cocta

Lib. 8. ſim. potaq;, eiicere ꝓtinus dicitur. Galenus verò multò diſtinctiùs, Chamępitys, inquit, amarũ quidem guſtu ſaporẽ validiorẽ acri obtinet: effectu verò purgat, abſtergitq; viſcera, plus quàm calefacit. Proinde regio morbo correptis,& omninò quibus facilè iecur obſtruitur, bonum eſt remedium. Quin & menſes ducit, tum pota, tum appoſita cum melle. Sed & vrinæ mouendæ aptum eſt medicamentum. Sunt qui etiam eam exhibent iſchiadicis, decoctam cum melicrato. Herba porrò ipſa viridis magna vulnera conglutinat,& vlcera putreſcentia ſanat mammarum prætereà duritias diſcutit. Eſt enim in ſiccando ordinis tertij, in calfaciendo verò ſecundi.

CHAMAEDRYS, *CAP. XL.*

Nomina

ΑΜΑΙ'ΔΡΥΣ & χαμαίδρυ Græcè, Latinè Trixago ſiue Triſſago dicitur. Officinæ Græcum nomen retinent, vulgò Quercula minor, & à ſerratis foliis Serratula appellatur, Arabicè *Damedrios, Chamadrios,* ſeu *Kemadrius*, Italicè *Chamedrio, Querciuola & Calamandrina*, Germanicè *Gamander, leyſſen Bathengel*, Gallicè *Germandree*, vel *Cheſnette*. Chamædrys autem Græcis dicta eſt, quaſi humilis ac terreſtris quercus, quòd ſcilicet, folia quercus habeat.

Genera. Dioſcorides & alij veteres vnicam faciunt Chamædryn: recentiores verò herbarij plura eius genera. Fuchſius quatuor depinxit: primùm veram Chamædryn, eámque duûm generum, marem ſcilicet,& fœminam. Deinde Chamædryn vulgarem duûm item generum, marem ſcilicet, & fœminam. Alij aliter eius gene-

Cap. 333.

Lib. 3. c. 96. ra diſtingunt. Chamædrys, vt deſcribit Dioſcorides, frutex eſt paruus palmi altitu-

Forma. dine, folia habens parua,& figura & diuiſuris quercui ſimilia, amara, florem ſubpurpureum, paruum (in veteri codice legitur ἄνθος ὑποπόρφυρον, μικρὸν, καὶ πικρὸν, id eſt,

CHAMAEDRYS, Matthioli.

CHAMAEDRYS Vulgaris, mas Fuchſij.

florem

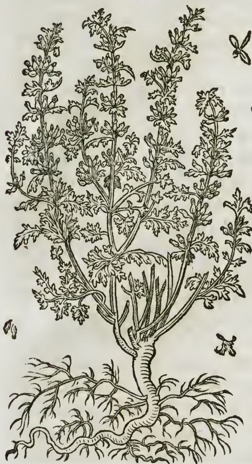
florem purpurascentem, pusillum, amarum. Oribasius legit ὑπόπυῤῥον, id est, subrufum. Ruellius Plinium secutus, vertit, flore paruo, penè purpureo). Nascitur in asperis & petrosis locis. Colligere ipsam oportet semine prægnantem. Breuiter sic Plinius. Chamædrys herba est quæ Latinè Trissago dicitur: aliqui eam Chamædropem, alij Teucriũ appellauêre. Folia habet magnitudine menthæ, colore & diuisura quercus. Alij serratam, & ab ea serram inuentam esse dixêre: flore penè purpureo. Hãc facie verè refert, quæ hîc picta est, radice exigua, surculosa, virgultis numerosis, pedem altis, foliis in ambitu serratis, binis, numerosis, vt quercus, sed profundè minùs incisis: floribus purpureis. Hæc Chamædrys minor appellari potest. Nam quæ Antuerpiæ atque alibi in hortis visitur, maior: quòd foliis sit maioribus, candidioribus, flore cęsio, pallescente, vbi etiam niues imbrésque spernit, illa cõtrà breui marcescit. His addẽda minima, quæ à quibusdam fœmina dicitur, & hoc nomine à Dodonęo pingitur humilis herbula, multis cauliculis, lanuginosis, foliis hirsutis, profundiùs & ferè decussatim insectis: flosculis purpurascentibus, circum cauliculos emicantibus: semine in rotundis capsulis, nigro, & rotundo: radice crassa, plurimis fibris capillata. Eadem est quæ à Matthiolo pro Chamædry altera picta exhibetur. Quibusdam Chamæpithys altera videtur esse, quam floribus & odore quadãtenus refert,

Locus. Lib. 24. c. 15

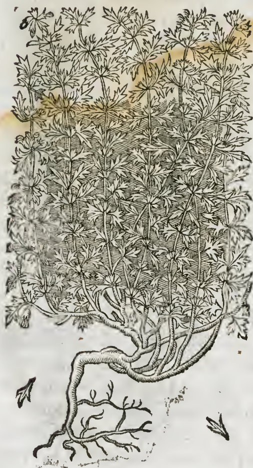
Pet. Pe. in Ad.

Lib. 1. c. 16.

CHAMAEDRYS *fœmina, Dodonæi.*

CHAMAEDRYS *Altera, Matthioli.*

CHAMAEDRYS *Vulgaris, fœmina Fuchsij.*

aliis

aliis Ocimastrum. Dodonæus in Libro Purgant. Chamæpitym tertiam facit, Lobellius Chamædrym aliam laciniatis foliis, vel potiùs Chamæpitym alteram, Tragus Chamætyparissum agrestem. Aliam hîc quoque appositam herbarij Chamædryn montanã vocant, à foliorum cum chamædry similitudine, & à natalibus, aliis Leucadem Dioscoridis, ob foliorum eximium candorem. Frutex, aut potiùs suffrutex

CHAMAEDRYS Montana, Dalechampij.

est in editissimorum montium saxosis, cõfragosisq; locis proueniens, pedis aut sesquipedis longitudine, radice nigra, longa, huc illuc sparsa, lignosa, caules multos gignente, è nigro rufescẽtes, rotundos, humi sparsos, folia quercui aut Chamedryj similia, marginibus valde incisa, supernè nigriùs virẽtia, infernè candicantia, densiùs congesta: flos longo nititur petiolo, albus, rosæ siluestri aut cistho similis, quinque foliolis constans, luteis in medio staminibus, eleganti formosoq; aspectu. Lobellius etiã Chamædryn montanam duriorem pinxit, Ceruicariam Gesneri, quorundam Italorum *Chioma di Ioue*, sic dictam à floris similitudine, qui è foliolis sericeo vellere in latam cæsariem tortilibus crinibus explicatur, in cæteris omnibus huic nostræ planè similem. Tota planta valde adstringit, vt gustus demõstrat. Chamædrys prima, auctore Dio-

Lib.3.c.69. Vires & Temper. scoride, recens ac viridis in aqua decocta & pota, conuulsis, tussientibus, lieni indurato, vrinæ difficultatibus, hydropicis inter principia auxiliatur. Cit menses, fœtúsque extrahit, lienem ex aceto pota minuit. Aduersus venenata cum vino pota & illita efficax est. Trita ad prædicta in pilulas conformatur, cum melle vetera vlcera purgat, cum oleo trita inuncta & illita oculorũ caliginem discutit. Eadẽ

Lib.24.c.15 magna ex parte Plinius tradidit. Aduersus serpentium venena pota illitaq; efficacissima. Itẽ stomacho, tussi vetustæ, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis, conuulsis, lateris doloribus. Lienẽ consumit. Vrinam & menses cit, ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius in tribus heminis aquę decoctis vsq; ad tertias. Sanat & vomicas, & sordida vlcera cum melle, fit & vinũ ex ea pectoris vitiis, foliorum succus cum oleo caliginem oculorũ discutit. Ad splenẽ ex aceto sumitur. Ga-

Lib.8.sim. lenus qualitates eius & effectus enucleatè declarat, his verbis. Chamædrys vincentem habet qualitatẽ amarã. Est & quodãmodo acris: quare meritò lienes colliquat & vrinas ac menses prouocat, crassitudinem humorum incidit, & viscerum obstructiones purgat. Ponátq; eam quispiã in tertio ordine excalfacientium & deficcan-

Lib.9.hist. cap.10. tium, plus tamẽ calefacit quàm discutit. Theophrastus aliã vim foliis, aliam semini tribuit, his verbis, τῆς δὲ χαμαίδρυος τὰ μὲν φύλλα πρὸς τὰ ῥήγματα, καὶ πρὸς τραύματα ἐν ἐλαίῳ τριβόμενα, πρός τε τὰ νεμόμενα ἕλκη. τὸν δὲ καρπὸν καθαίρειν χολὴν, ἀγαθὸν δὲ καὶ ὀφθαλμοῖς. πρὸς δὲ τὰ ἀργέματα προσάγειν τὸ φύλλον τρίψαντα ἐν ἐλαίῳ, ἔχει δὲ τὰ φύλλα οἷάπερ δρυός. τὸ δὲ ἀνάστημα τῆς ὅλης ὅσον σπιθαμιαῖον, εὔοσμον δὲ καὶ ἡδύ. Id est, Trissaginis folia ad rupta vulneraq; in oleo trita valẽt, & ad depascẽtia vlcera, semẽ bilem trahit, & oculis quoq; vtile est, foliũ ad albugines tritum in oleo prodest. Hęc Theophra. Chamędryn montanã ad vẽtris profusiones, mensiũ abundantiã, sanguinis effluxiones, vomitiones immodicas Alpini cõmendant, sed ad dysenterias pręcipuè, huiúsq; frondẽ damas auidissimè carpere narrãt in locis huius plãtæ feracibus degere cõsuetas.

VERO

VERONICA MAXIMA, CAP. XLI.

IN SEQVANIS gignitur quæ maxima Veronica dicitur à nonnullis, ad montium confragoſa præcipitia inter ipſa ſaxa, radice nigra, plurimis fibris capillata, caulibus multis fruticoſa, cubitalibus, foliis quercus, multùm crenatis, ſemper geminis, caulem Chamædryos inſtar amplexantibus, quam ob cauſam Chamædryos genus eſſe quidã volunt, ſurculis multis ex alarum ſinu prodeuntibus, minimè folioſis: flore denſo, puniceo, Veronicæ, exiguo, ſpecioſo: ſemine in loculis latis, duobus ſimul iunctis, Elatine non diſſimilibus.

TEVCRIVM, CAP. XLII.

TEYKPION vel τεύκϱις à Teucro inuentore, quibuſdam ob ſimilitudinem Chamædrys dicta, Latinè etiam Teucrium nominatur. Herba, inquit Dioſcor. virgata, ſimilis chamædryj, tenuifolia, & ciceri ſimile folium habens. Ex qua breui & fortaſſè mutila deſcriptione, quamuis minùs certa Teucrij notio ſit, tamen Chamædryos cognitio ad conſimilem herbam accommodata, fecit vt Teucrium legitimum innoteſceret, quod ob ſimilitudinem, Galli *Groſſe Germandree* vocant, Germani *Groſzbatengel*, id eſt, grandem Chamædryn. Locis montoſis & aridis fruticat, virgultis multis, rectis, lignoſis, foliis planè Chamædryos, ſed craſſioribus, aliquãtò minùs incanis, rugoſis & aſperis: flores item Chamædryj conſimiles ſunt, ſed purpuræ magis ſaturæ. De Teucrio ſic Plinius. Inuenit & Teucer eadem ætate Teucrion, quam quidam hemionitin vocant, ſpargentem iuncos tenues, folia curua, aſperis locis naſcentem, auſtero ſapore. Nunquã floret: neq; ſemen gignit. Medetur lienibus, conſtatq; ſic inuentam. Quum exta ſuper eam proiecta eſſent, adhæſiſſe lieni, eúmque exinaniſſe: ob id à quibuſdam Aſplenon vocatur. Narrant ſues, qui radicem eius edunt, ſine ſplene inueniri. Et mox addit. Quidam ramis hyſſopi (Chamædryos Dioſco.) ſurculoſam, folio fabæ (Ciceris Dioſco.) eodem nomine appellant, & colligi florentem adhuc iubent, adeò florere non dubitant, maximeq; ex Ciliciis, & Piſidiæ montibus laudant (iuxta Gentiadem & Ciſſadẽ. Dioſc.) In quibus Plinius Hemionitin Dioſcoridis priore loco Teucrij nomine deſcribit: & mox Teucriũ verum. Viridis cum poſca, inquit Dioſcorides, aut arida feruefacta pota, vim habet lienẽ potenter abſumendi. Splenicis cum ficubus

Nomina Lib.3.c.95. *Forma.* *Locus.* Lib.25.c.5. *Vires & Temper.* Lib.3.c.9.

TEVCRIVM Primum, Matthioli.

ficubus & aceto illinitur: item ſerpentium morſibus cum aceto ſolo ſine ficubus.
Lib.26.c.8. Eadē ferè Plinius tradit, his verbis. Lieni medetur Teucria, præcipuè pota arida, & decocta, quātum manus capit, in aceti heminis tribus ad heminam. Illinitur eadem
Lib.8.ſim. cum aceto, aut ſi tolerari non poſſit, ex ficu vel aqua. Teucrium, inquit Galenus, in-

TEVCRIVM Alterum, Matthioli.

TEVCRIVM Bæticum, Cluſij.

cidendi & tenuium partium facultatis eſt, quare lienes ſanat. Ponátque ipſum quiſpiam in tertio exſiccantium, ſecundo verò excalfacientium ordine. Aliud Teucriū Cluſius pinxit, quod Bæticum nominat. Interdū ad hominis altitudinem aſſurgit inquit, interdū humilius eſt, vnico ſtolone, minimi digiti craſsitie, cortice candicante obducto, in ramos non admodùm frequentes diuiſo, ordine quodam ita digeſtos, vt bini perpetuò ſint inter ſeſe oppoſiti, incani: folia vulgaris Teucrij ferè, maiora, per ambitum nonnihil ſinuoſa (quod pictor malè expreſsit) prona parte omninò incana, ſupina verò ex atro virentia, guſtu perquàm amaro: flos candidus, labris infernè prominētibus, nulla galea ſuperiùs imminente, aliquot oblongis ſtaminibus ſeu villis ex medio flore exilientibus. Perpetuò viret. Montibus Calpe vicinis, & Bæticę maritimis, in ſepibus, & inter frutices alios ſe inueniſſe ait Cluſius: tum etiam Gadibus ea parte, qua nunc inſula continenti eſt coniuncta ponte admirabili. Floret Februario.

EVFRASIA, CAP. XLIII.

Nomina
VM Eufraſiæ nomen Græcam teſtetur originem, videtur ſanè à bugloſſo veterum deſumptum eſſe. Vt enim id in vinum deiectum, vt loquitur Plinius, animi auget voluptates, vnde εὐφροσύνη, ita etiam illa quia oculos iuuat & delectat, εὐφροσύνη appellata eſſe videtur, quam vocem imperiti linguæ Græcæ deprauantes, in Eufraſiam verterunt, eamq́; ſic corruptam Officinæ, vt in plurimis aliis, retinuerunt. Etſi autem Græco & eleganti nomine donata ſit hęc herbula, nihil tamen de ea, quod ſciam, apud veteres Grę-
cos &

EVFRASIA, Matth.

EVFRASIA Secunda, Dodonæi & Lobellij.

cos & Latinos, nempe Dioſcoridem, Galenum, Plinium, adde etiam recentiores Aëtium, Paulum, & Actuarium ſcriptum reperitur: ſed à ducentis tantùm vel paulò plus annis poſteritati Eufraſiæ nomine innotuit, ad oculorum caligines, & morbos pituitoſos peruagatæ commendationis. Vnde Germanis *Angenthroſt*, id eſt, oculorum ſolatium, dicta fuit: nonnullis hac quoq; ratione motis, Ophthalmica, id eſt, ocularia. Galli, *Eufraſe* vocant, Itali *Eufraſia*. Eſt igitur Eufraſia herba parua, palmi vnius altitudine, cauliculis purpureis, ſurculoſa, foliis multis, exiguis, criſpãtibus, per ambitum ſerratis, floſculis exiguis, candidis, intus purpureo & luteo colore maculatis: radice parua, tenui, fibrata. Apricis collibus & pratis ſtrigoſis potiſsimũ gaudet. Iulio & Auguſto menſibus floret, tunc colligenda & ſiccãda. Sapor amaricans calidam & ſiccam eſſe perſpicuè docet. Vtuntur ea tam recente quàm exſiccata aduerſus omnia mala quæ oculorum claritati officiunt. Quare trita & oculis impoſita, aut ſuccus eius cum vino inſtillatus caligines delet, & viſus aciẽ reſtituit. Idem præſtat eius exſiccatę farina, ſi tribus eius partibus cũ vna parte macis commixtis, quotidie manè cochlearis menſura ſumatur per ſe, aut cum ſaccharo, aut cum vino. Nec ſolùm oculorum aciem, ſed etiã memoriã mirificè roborat, amiſſamq; reparat. Arnaldus vinũ Eufraſiatum valde commẽdat, his verbis. Eufraſię vinum fit ad oculos, ponendo herbam in muſto donec fiat vinum. Cuius vſu oculi ſenum reiuueneſcunt. Aufert hoc impedimenta eorum, & defectũ viſus in quocunq; cuiuſuis ætatis homine, pręſertim vbi pinguedo & pituita redundent. Eſt & qui permanſit nihil videns per longun tempus, & infrà annum eius vſu reſtitutus eſt ad viſum. Ipſa enim herba calida eſt & ſicca, & habet hoc à proprietate, quod quando puluis eius comeditur cum ouorum vitellis, idem mirificè pręſtat, vel quando puluis idem recipitur cum vino. Et ſuperſunt teſtes fide digni, qui fecerunt in ſeipſis, & qui non poterant legere ſine ocularijs, & legerunt poſtmodùm abſque ipſis etiam literam ſubtiliorem. Et vſus vini Eufraſiati non habet par in profitiendo viſui. Si autẽ vinum eſſet nimis forte, temperetur cum aqua fœniculi, & ſi opus eſt addatur ſaccharum neceſſarium. Hæc Arnaldus. Cui nõ omninò aſſentitur Pena, nec ei vino prorſus fidendum ſuadet, vt cuius potu tantùm trimeſtri in Heluetia vſum ſocium & ſodalem ſuum aſſerat penè ambobus orbatum oculis, & fluxionibus modo nõ oppreſſum: cùm duntaxat anteà leui cathaphora, & lacrymatiun-

Forma. *Locus.* *Temper. & Vires.* In lib. de Vinis. In Aduerſ.

culis laboraret. Quare puluere aut decocto citra vinum tutiùs vtendum. Alia est planta quam nonnulli Euphragiam vocant, minimè tamen Euphragia vera existimanda, pedalis & altior, cauliculis rotundis, surculosis, in quibus folia parua, angusta, longiuscula, sæpiùs deorsum vergentia: flores rubentes: radicem exiguam superiori similem. Hac veræ Euphragiæ vice minimè vtendum. Descripsit Dodo. pinxit Lobellius, qui Cratæogonum secundum quorumdam vocat.

SINAPI ALBVM, CAP. XLIIII.

Locus. *Forma.* IN asperis & saxosis hoc sinapi adolescit, radice dura & solida, candida, brachiata, & nonnihil fibrosa, foliis proximè radicem in orbē sparsis, multis, insectis cichorij modo, adulto caule pereuntibus, & exarescentibus, in caule numerosis, læuibus, crassis & carnosis, in cuspidē mucronatis, quâ caulem attingunt lunatis, caule cubitali, nonnumquam altiore, rotundo, infernè rubente, in ramulos multos supernè diuiso, flosculis multis scatentes, candidis, quibus succedunt graciles & prælongæ siliquæ, minuto semine grauidæ, acris & feruidi gustus, elegāti specie siliquarum tanquam vallo quodam circa caulem & surculos erectarum. Floret Maio mense. Quidā thlaspeos alij Drabæ genus esse volunt.

PTARMICA, CAP. XLV.

Nomina ETsi multis plātis olfactu sternutamenta cientibus ptarmices, id est, sternutatoriæ siue sternutamentariæ nomen competere posit, tamē quæ hîc primo loco depicta cernitur, Fuchsij & multorū herbariorum sententia id nomen adepta est, quòd acri suo odore nares feriens sternutamenta irritet. Pyrethrum siluestre à Dodonæo appellata ab acri & feruida facultate, diuq; linguam vellicante Pyrethri modo, quamquam moderatiùs, à Germanis *Vuilderbertram* vocata. Alij ptarmicas alias proponunt. Sed ptarmicæ descriptionem audiamus ex Dioscoride. Ptarmica, inquit, frutex est paruus ramulis paruis (vetus codex habet non μικρούς, id est, paruos: sed λεπτούς, id est, tenues) multis, rotundis, abrotono similibus, circa quos folia multa, oblonga, oleæ similia, in summo veluti chamæmeli capitulum, paruum, rotundum, olfactu acre, sternutamenta ciens, vndè & nomen inuenit. Quæ delineatio plantę cuius pictura hîc datur, aptè quadrat: nam surculis fruticat exiguis, multis, rotundis, abrotono non disimilibus, lentè rufescentibus, qui foliis frequentibus, longiusculis, oleæ similibus, angustis, vtrimque leuiter serratis ambiuntur flore in cacumine Anthemidis propè ad vmbellę modum qui

Cap. 245. hist.

PTARMICA, *Fuchsij.*

Lib. 3. c. 20.

Lib. 2. c. 156.

Forma.

dum, qui acri ſuo odore nares feriens ſternutamenta elicit. Inuenitur ſæpiùs in altis montibus, & ſaxoſis locis ſæpè & in pratis. Floret æſtate, radix extremo effoditur autumno. Eadem planè eſt quam Matthiolus Ptarmicæ nomine depinxit, & in Bohemiæ hortis paſſim ſeri ſcripſit, è montibus, in quibus naſcitur, illuc tranſlatam: eadem enim eius delineatio ab eo ponitur, quæ modò à nobis expoſita eſt, iidem natales. Hanc quòd acri ſit ſapore, quidam Pyrethrum vocant, quos ſecutus Dodonæus, Pyrethri ſilueſtris nomine pinxit & deſcripſit. Eadem etiam videtur, quę pro menthæ Sarracenicæ ſpecie, ex Myconi ſententia, à nobis in Horto inter menthæ genera explicata eſt. Plantam aliam Ptarmicam Matthiolus appellare voluit, quæ caules tenues habet, folia oleæ, flores vmbellatos in cacumine, & capitula quæ naribus immiſſa ſternutamenta cient. Verùm Dioſcoridis Ptarmicam eſſe ne-

Locus. *Tempus.* *Lib.3.c.20.*

PTARMICA Altera, Matthioli.

PTARMICA Montana, Dalechampij.

gat. Ptarmicã montanam herbarij vocant aliud plãtæ genus in altiſſimis & aſperrimis Allobrogum montibus, ſed tamẽ herbidis proſiliens, radice nigra, in multos ſurculos fiſſa, longa, valde fibrata, odorata, guſtu principio amara, deinde acri, caulibus multis fruticãs, teretibus, lignoſis, abrotono ſimilibus, cubitalibus: foliis in caulibus, oblongis, oleę ſimilibus, propè radicẽ latioribus, plantaginis ferè ſpecie, humi ſtratis, capitulis in ſummo cauliũ vertice chamemęlo ſimilib⁹, odorẽ validũ & acrẽ ſpirantibus, qui ſternutamenta excitat, flore in ambitu luteo. Ptarmices folia, inquit Dioſcorides, cum floribus illita, ſugillata poſſunt tollere. Flores ſternutamẽta efficaciſsimè mouent. Galenus verò, Ptarmices flores, inquit, ciẽdæ ſternutationis vim obtinent vnde ei herbæ nomen. Totus autem frutex ſi contundatur viridis, ſugillata, & reliquas ecchymoſes digerit. Eſt enim temperies eius calida & ſicca, viridis etiamnum ordine ſecundo, ſiccatæ tertio. Montanæ Ptarmices radicem mulierculæ Alpinæ ad vteri ſuffocationes, menſium ſuppreſſiones, virginum pallores, maciem & cachexiam ſummoperè commendant.

Lib.2.c.156 *Vires.* *Lib.8.ſim.*

PYRETHRVM FLORE ANTHEMIDIS, CAP. XLVI.

Nomina

Hvic plantæ Germanicè *Bertram*, Gallicè *Pirethre*, aut *Pied d'alexandre* dictæ, ob radicis eius feruorem igneum pyrethri nomẽ dederunt Officinæ, suffragante etiam Dioscoridis descriptione, quæ est huiusmodi. Lib. 3. c. 71. Pyrethrum folia caulemq; emittit vt daucum siluestre, & fœniculum, vmbellámque anethi, circinatæ rotunditatis, radix longa est, pollicis crassitudine, gustu feruidissimo. A qua descriptione solis floribus distat hæc planta, quos non in vmbellis Anethi circinatis, sed in medio luteos, foliolis candidis circundatos, planè chamæmeli, aut bellidis, magnitudine buphthalmi: cauliculos multos, sesquipalmum altos, crassiusculos, foliis multùm incisis, fœniculi vel anthemidis, stipatos, crassioribus, longioribus: radicẽ lõgam, rectam, digiti crassitudine, linguam vrentem. Est enim calida siccaq; ad tertium vsque ordinem. Quare eadem præstat quæ Pyrethro Dioscorides & Galenus tribuunt, imò maiore efficacia quàm nonnullæ aliç, quibus Pyrethri nomen dederũt quidam herbarij. Huius igitur radix cum melle sumpta, aduersus epilepsiam, apoplexiam, omnes inueteratos & frigidos cerebri morbos valet. Commansa pituitæ copiam ex cerebro elicit, vnde Saliuaris à Latinis dicta. Dentium immanes cruciatus sedat, si aceto cocta colluatur. Oleum ex recenti radice eductum mirificũ est.

PYRETRVM Alterum, Matt.

PYRETRVM, Gesneri.

PYRETRVM Verum Matth.

Plantam

Plantam aliam hîc appictam Pyrethri veri nomine ad Dalechampium ex horto ſuo miſit Conradus Geſnerus vir doctiſsimus & cādidiſsimus. Radice nititur longa, ſimplici, modicè fibrata, pallente, digiti craſsitudine, feruidi & vrentis guſtus: folia anetho ſimilia prodeunt, caulis fœniculaceus, flos in vmbella circinatæ rotunditatis, vt omninò in noſtris Dioſcoridis exemplaribus legendum ſit, σκιάδιον τροχοειδὲς, non τριχοειδὲς, id eſt, capillacea vmbella. Quare nullam prorſus notam deeſſe ad veram Pyrethri delineationem putabat ille. Matthiolus verò, Guillandinus & alij, plantam hîc expreſſam Pyrethri veri nomine donarunt, cui radices ſunt & folia cotulæ fœtidæ, vmbellæ ab vno quaſi centro multis petiolis innixæ, pectinis veneris ritu, aut Anethi, candidi floſculi, feruido & amaricante guſtu. Non tam efficaces vires habet quàm Pyrethrum Officinarum.

FLAMMVLA, CAP. XLVII.

AB HERBARIIS dicta eſt flammula, quòd non ſecus ac flamma cuti appreſſa veſicas, cruſtas, vlceraq; inurat. Huius ſpecies duas aſſignant Herbarij. Prior adminiculis eget quibus fulciatur: altera recta aſſurgit ſine adminiculis. Illa ſarmentoſos emittit cauliculos, lentos & valde obſequioſos, cortice virente veſtitos, folia minora quàm Vitalba incondita, ex vno pediculo cõplura, qui capreoli vice vicinis ſeſe alligat. Flores candidi ſunt: ſemina, *Nomina* *Forma.*

FLAMMVLA, Dodonæi.

FLAMMVLA, Matth.

exigua, cohęrētia, caneſcētibus quoq; plumis, ſed minoribus & breuioribus exornata: pro radicibus multæ ſunt & tenues fibræ. Hanc vulgi Flāmulam, Lobellius & Pena Clematidem alterā vrentem appellant. Nullam eſſe ſcribit Pena, quę tam benè quadret facie & viribus Clematidi alteri Dioſco. acri & exulcerāti. Cuti enim affricta non ſecus ac Flamma vrit. Quin tantæ tenuitatis eſt eius feruor, vt dum digitis fricantur folia, ſpiritum vrētem eminùs præſertim in nares iaculetur, cerebrumq; & ſenſus repentè magnoperè percellat: quia feruor ille non in centro intimíſque *Vires.*

terreis partibus, sed in leuioribus extimis residet. Quare succus & stillatitius liquor primus quasi è vino Flãmeus est. In Narbonẽsi & Gallica Prouincia sponte in pratis maritimis humi sparsa, tenera & humilis visitur, nisi fruticibus & sepibus innitatur, & aliis pedamentis si quæ nacta sit. In frigidioribus regionibus hortensis est.

Forma. Flammula altera foliis est amplioribus maioribúsque, vitalbæ similioribus, quam & candidissimis flosculis, & semine plumaceam cristam gerente, in fastigio cauliculorum eminentibus refert. Cauliculi cubito altiores, sine adminiculis stant, sursúmque eriguntur. Vere noua promit folia & cauliculos, æstate flores.

In cap. 7. lib.4. *Vires.* Scribit Matthiolus, Flammulæ stillatitiam aquam in morbis frigidissimis efficacissimam esse. Sunt, inquit, qui Flammulam quartanariis edendam præbeant, magno, vt ferunt, commodo. Alij eius oleum commendant ischiadicis, articulorum, iliúmque doloribus, vrinæ angustiis, & renum calculis, in quibus morbis aut calidum inungunt, aut clysteribus infundunt. Id autẽ præparant hoc modo. Flãmulæ folia tenuissimè concisa, in rosaceum imponunt, quod vitreum vas exceperit, tum per æstatem insolant obturato vase. Datur etiam in cibis hisce morbis affectis, trium drachmarum pondere. De Flammula aquatica, lib. de palustribus, diximus.

PSYLLIVM, CAP. XLVIII.

Nomina RAECE ψύλλιον, Latinè Pulicaris herba dicitur. Nomen græcum in Officinis seruatum, Arabicè *Bazara Chatona*, seu *Bezercothume*, Italicè *Psillio*, Germanicè *Psilienkraut*, Gallicè *L'herbe aux puces*, Hispanicè *Zargatona*. Tam græcam quàm Latinam appellationem à pulice, cuius effigiem semen eius refert, sortita est herba, vel, vt nonnullis videtur, quia si viridis in domum inferatur, generari in ea pulices prohibeat.

In cap. 65. lib.4. *Genera.* Duo Psyllij genera exhibuit Matthiolus. Vnum vulgare & communis vsus, alterum sarmentosius prolixiúsque, fortè Plinianum.

Lib.4.c.65. *Forma.* Psylliũ, auctore Dioscoride, folia coronopo similia habet, hirsuta, longiora, ramos dodrantales. Tota herba ad fœni graminísve formam accedit. Coma eius à medio caule incipit, capitula bina aut terna in summo, contracta conuolutáve, in quibus semen pulicibus simile, nigrum durúmque.

PSYLLIVM, Matth.

Locus. Lib.25.c.11. In aruis & incultis nascitur. Plinius, Psyllium, inquit, alij cynoides, alij crystallion, alij sicelion, alij cynomyian appellant, radice tenui, superuacua, sarmentosum, fabæ granis in cacuminibus, foliis canino capiti (cynopi herbę) non dissimilibus, semice autem pulici, vnde ei nomen: hoc in baccis. Ipsa herba in vineis inuenitur. Quæ omnia vnà cum nomenclatura vtrique generi aptè conueniunt. Prius enim folia fert incana, hirsuta, longa, angusta, scopariæ vel coronopi æmula, nõ tamen corniculata: ramulos rotundos, teneros, crebros in cacuminibus gerentes globulos, compactos, rotundos, oblongos, squamosos, florem ex viridi albicantem: semen nigrum, nitidum, pulicis effigie, colore, & magnitudine: radix est dodrantalis, subalbicans, multis stipata fibris. Alterum multò sarmentosius est, & copiosioribus refertum foliis, longioribus, angustioribus, densioribus, similiter hirsutis & incanis, atque inter sese implicatis capitula huic sunt alteri similia,

PSYLLIVM Alterum, Matthioli.

ſimilia, ſed paulò minora, & numeroſiora, in quibus ſemen alteri ſimile: radicem habet multifidam, & numeroſis ſcatentem fibris. Naſcitur in campeſtribus, ſed in maritimis frequentiùs. Flores tota ferè æſtate ex capitulis eius ſpicatis erumpentes dependent, canino capiti haud diſsimiles. Semen verò Autumno profert. Vires nunc accuratiùs expendendæ. Vis Pſyllio refrigeratoria, inquit Dioſcorides, cum roſaceo, aceto, aut aqua illitum, articulorum doloribus, parotidibus, tuberculis, œdematis, luxatis, capitiſq; doloribus prodeſt. Enterocelas puerorum & vmbilicos procidentes cum aceto illitum ſanat. Oportet autem acetabuli menſura tuſum in aquæ heminis duabus madere, & vbi aqua concreuerit, illinere: egregiè ſiquidem refrigerat, & deiectum in feruentem aquam, calorem eius reprimit. Prodeſt eryſipelatis. Aiunt ſi viridis domum importetur, prohibere ne pulices in ea generentur. Tuſa cum adipe, ſordida & maligna vlcera expurgat. Succus eius cum melle ad aures fluxione tentatas & vermiculoſas conducit.

Locus. *Tempus.* *Vires & Temper.* Li.4.ca.65.

Plinius, Vis ei, inquit, ad refrigerandum & diſcutiendum ingens: ſemen in vſu. Fronti imponitur in dolore, & temporibus ex aceto, aut roſaceo, aut poſca. Ad cætera illinitur acetabuli menſura ſextario aquæ: denſat ac contrahit: tunc terere & craſsitudinem illinere oportet cuicumq; dolori & collectioni, inflammationiq;. In quibus Plinij verbis id primùm obſeruandum quòd Pſyllio vim diſcutiendi ineſſe ſcribit, quæ cùm percalida fiat, videtur ἀποκρουστικὴν, ideſt, vim repellendi, quæ per frigida fit, vim diſcutiendi conuertiſſe, quæ eſt διαφορητικὴ. Deinde vulgata lectio: ad cætera illinitur acetabuli menſura, &c. nullam ſententiam exhibet: quare eam ſic reſtituit Cornarius ex Dioſcoride. Ad cætera illinitur. Acetabuli menſura in ſextario aquæ denſat ſe ac contrahit: tunc terere, &c. Eſt enim hîc ferè modus, quo etiam vtuntur Officinæ ad extrahendam muccaginem ſeminis Pſyllij & fœnigræci. Legunt alij, & fortaſsis rectiùs, Ad cætera cùm illinitur, acetabuli menſura ſextario aquæ maceratum denſatur, ac contrahitur. Tunc terere, &c. Et alibi Plinius, Teneſmo in aqua cum radicibus decoctum medetur. Omnibus articulorum morbis ſalutare eſt huius ſemen madefactum in aqua, admiſtis in heminam ſeminis, duobus reſinæ colophoniæ cochlearibus, thuris vno. Galenus Pſyllij qualitates ita definit, Pſyllium ſemen habet admodùm vtile, ex ſecundo refrigerantium ordine, in deſiccando verò & humectando medium quodammodo, & ſymmetrum. Quod Meſues de medulla, ſeu ſubſtantia interiore, calida, ſicca ordine quarto, acri admodùm ſcribit, commentitium eſſe arbitrantur viri docti. Quod verò aqua frigida maceratum, & agitatum, eſſe cholagogum, ac ob id febribus bilioſis conuenire & inflãmationibus thoracis, thoracem quoque lenire, & ſitim extinguere ait, id muccoſo admodùm & refrigeranti lubricantíque ſemini attribuunt.

Lib.25.c.11. Embl 60. lib.4. Li.26.c.10. Li.8.ſimpl.

SYMPHYTVM PETRÆVM, MATTHIOLI, *CAP. XLIX.*

Cap.9.li.4. *Nomina* Lib.4.ca.9. *Forma.* CREDIDIT Matthiolus plantam hîc pictam σύμφυτον πέτραιον eſſe Dioſcoridis, Latinis ſimiliter Symphytum petræum, quòd naſcatur in petris, vocatur & Alum. Ramulos habet, inquit Dioſcor. origano ſimiles, tenues, capitula velut thymum (ſic enim quædam exemplaria habent, κλώνια δὲ ἔχει ὅμοια ὀριγάνῳ, λεπτὰ, κεφάλια δὲ ὡς θύμου, alia κλώνια δὲ ἔχει ὀριγάνῳ ἐμφερῆ, λεπτὰ φύλλα, κεφαλὴν δὲ ὡς θύμου. Ideſt, ramulos habet origano ſimiles, folia tenuia, caput thymi: quam lectionem ſecutus eſt Plinius. Alij priorem ſecuti λεπτὰ κεφάλια coniungunt, nulla foliorum facta mentione:) totum lignoſum eſt & odoratum, guſtu dulce, ſaliuam ciens: radicem habet longam, ſubpurpuream, digiti craſsitudine. Plinius, Alum, inquit, nos vocamus, Græci Symphytum petræum, ſi- Lib.27.c.6. mile cunilæ bubulæ, foliis paruis, ramis tribus aut quatuor à radice, cacuminibus thymi, ſurculoſum, odoratum, guſtu dulce, ſaliuam ciens, radice longa, rutila.

SYMPHYTVM Petræum, Matthioli.

SYMPHYTVM Petræum, Lobellij.

Naſcitur in petris, ideo petræum cognominatum. Huic deſcriptioni plantam appictam nullis prorſus deficientibus notis conuenire Matthiolus ait, quas nec declarat, nec vires, nec aliud quippiam præter natales, & eius pulchritudinem, quæ præſertim cùm floret, maxima cum voluptate ad ſe contemplandam viatorum oculos allicit. At Pena qui eam vidit in Pœninis alpibus, hodie diui Bernardi, ſcribit eſſe floribus purpureis, confertis, ſpecioſis, ericæ maioris ſpicatis: foliis puſillis chamæpityos, breuioribus, aliquantùm hirſutis piloſellæ modo, in ſurculis pedalibus, lignoſis, ſed inodoram, radice lignea, non purpurea: dulcem non eſſe guſtum plantæ, nec ſaliuam elicere, quæ à Symphyto petræo Dioſcoridis multùm abſunt. Quare alij aliud, atque aliud Symphytum petræum exhibuerunt, ob vim In Aduerſ. glutinandi & coniungendi potiùs quam ob figuram & ſimilitudinem. Pena tradit

CHAMAEMYRSINE Quorumdam, Dalechampij.

Prunellã, de qua in libro de iis quę in vmbroſis prouenĩũt diximus, vulgò à Monſpelienſibus Symphytũ petræũ vocari. Aliud eſt Lob. Symphytum petræũ, Veronica recta Herbariorũ. Folia Teucriis ſimilia profert, aut Lyſimachiæ cæruleæ, cui congener etiã cũ folio, tum flore. Cap. 46.

CHAMAEMYRSINE *Quorumdam,* CAP. L.

Alii Chamæmyrſinen, alij Ocimũ montanum plantam hanc à foliorum ſimilitudine vocant, quæ in altiſsimorum montium ſuperciliis creſcit, radice exigua, candida, inutili: ramulis multis, in orbem humi ſparſis, dodrantalibus, rotundis, folioſis: folio myrti, ſed minus acuminato: vel, vt alij volunt, ocimi, paruò: flore inæquali ſerie per ſummos caules exoriente, copioſo, purpureo, ſex foliolis cõſtãte, nitidiſsimi venuſtiſsimiq; coloris: ſemine in loculis minutulo. Pulcherrima hæc plãta floris ſui purpura ſic viatorũ oculos recreat, vt ad colligẽdũ inuitet.

TORMENTILLA CANDIDA, CAP. LI.

Hanc plantam Tormentillam candidam herbarij vocant, ob radicem Tormentillæ æmulam, & ob foliorũ in aduerſa parte candorẽ. Ad Pentaphylli genera pertinere veriſimile eſt, vt ex eius deſcriptione perſpicuum fiet. In gelidiſsimorũ & altiſsimorum montiũ pratis herbidiſq; locis prouenit, radicibus multis, nodoſis, implicatis, è rufo nigreſcentibus, fibroſis, multas alas huc illuc ſparſas ad nouã caulium & foliorum procreationem ex ſeſe gignentibus: foliis loti pratenſis, minimè diſſectis, interdum quinis, interdum ſeptenis, interdum nouenis, tenui longóque pediculo appenſis, ſupina parte virentibus, prona cãdidis, albæ populi modo: iunceis cauliculis, flore herbaceo, copioſo, muſcarij ritu congeſto, quale viſitur in pede leonis, ſiue Alchimilla, ſiue ſtellaria vulgò dicta: ſemine minuto ex luteo viridi, ſiliquis aut vaginis exiguis incluſo. Ad ſanguinis eruptiones vndecumq; profluat, huius radicem tritam & potam multum laudant Alpini, narrántque eam, ſi quis vel collo tantùm geſtet, ſanguinem è naribus profluentem cohibere. Eadem ſiccata & in farinam tuſa, iuſculíſque inſperſa dyſenteriæ medetur.

Nomen.

Locus.

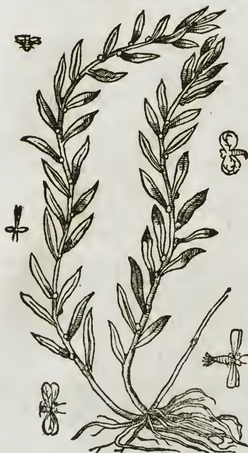
TORMENTILLA Candida, Dalechampij.

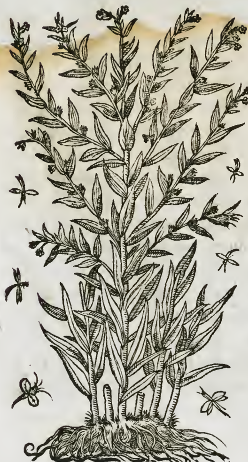
LITHOSPERMVM, *CAP. LII.*

Nomina ΙΘΟΌΣΠΕΡΜΟΝ Græcis, Lithoſpermum Latinis, Officinis & medicis hodie omnibus Milium Solis, Arabibus *Kulb*, *Cult*, *Colt*, ſiue *Calab*, Italis *Lithoſpermo*, Germanis *Meerhirſz.* & *Steinſomen*, Gallis *Gremil*, & *l'herbe aux perles*. Nomen à lapidea ſeminis duritia accepit. Neque enim Lithoſpermum aliud ſonat Græcis quàm Lapideum ſemen. Quum itaque ſemina tanquam calculos ferat, duritia lapidea, cãdore & rotunditate margaritarum, cõmodiſsima voce Lithoſpermum dictum eſt, & Gallis l'*herbe aux perles*, recentioribus verò non Milium ſolis, quòd ſemen id candore & lucis ſplendore fulgeat nominandum fuit, ſed Miliũ Soler, auctore Serapione, quod auctoritate *Aben Iuliel*, naſcatur in mõtibus Soler. Dioſcorides & Plinius vnius duntaxat Lithoſpermi meminerunt, recentiores duo aſsignarunt genera, maius & minus. *Genera.* Alij alia addiderunt. Dodonæus tradit Lithoſpermum aliud eſſe hortenſe, aliud agreſte. Hortẽſe aliud maius, aliud minus. Lithoſpermũ, *Li.2.ca.90.* auctore Dioſcoride, *Li.3.ca.141.* *Forma.* folia habet oleæ ſimilia, longiora tamen, latiora ac molliora: quæ in ima parte ſunt, humi iacent: ramulos rectos, tenues, craſsitudine iunci acuti ſolidos, lignoſos, in quorum cacuminibus bifidi exortus cauliculorum ſpeciem exhibent, foliis longis, inter quæ paruum ſemen, rotundum, &c. (Sic Ruellius ex vulgari codice, cùm in antiquo legatur, ἔχουσα φύλλα μικρὰ, παρ' οἷς σπέρμα λιθῶδες, στρογγύλον, λεπτὸν, ὀρόβῳ μικρῷ ἶσον. Ideſt, folia habentes parua, inter quæ ſemen lapideum, rotundũ, tenue, oroboq; exiguo æquale.) *Locus.* Naſcitur in aſperis & ſublimibus locis. *Li.27.ca.11.* Plinius idem graphicè depinxit his verbis. Inter omnes herbas Lithoſpermo nihil eſt mirabilius. Aliqui Ægonychon vocãt, alij Dioſpyron, alij Heracleã. Herba quincuncialis ferè, foliis duplò maioribus quàm rutæ, ramulis ſurculoſis, craſsitudine iunci: gerit iuxta folia ſingulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos cãdore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia verò lapidea Ipſi qua pediculis adhærent, cauernulas habent, & intus ſemen. Naſcitur in Italia, ſed laudatiſsimum in Creta. Nec quicquã inter herbas maiore quidem miraculo aſpexi. Tantus eſt decor velut aurificum arte, alternis inter folia candicantibus margaritis, tam exquiſita difficultas lapidis ex herba naſcentis. Iacere atque humi ſerpere auctores tradunt. Ego vulſam non hærentem vidi. *Ca.141.li.3.* Matthiolus legitimum Dioſcoridis Lithoſper

LITHOSPERMVM
Maius, Matth.

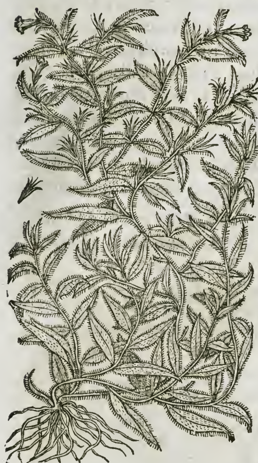
LITHOSPERMVM
Minus, Matth.

Lithoſpermum id eſſe putat quod maius eſt hîc pictum, Fuchſiumq; reprehendit quod pro vero Lithoſpermo, illud quod Officinæ Lithoſpermum minus vocant, depinxerit. Dodonæus Lithoſpermũ maius depinxit cauliculis, longis, gracilibus, hirſutis, magna ex parte humi inſtratis, quos longiuſcula cingunt folia, nigricãtia, hirſuta, inter quę & cauliculos caliculi ſunt hirſuti, primùm ferentes florem cæruleum, deinde ſemen rotundum, durum, lapideum, maiuſculũ. Lithoſpermũ verò minus cauliculis rectis, rotundis, lignoſis, ſurculoſis, foliis longis, anguſtis, acuminatis, nigricantibus, minoribus quàm Lithoſpermi ſuperioris. Inter quæ & cauliculos floſculi oriuntur candidi, tandẽ ſemen producẽtes aſpectu pulchrũ, rotundũ, candidũ, durũ, lapideũ, vnioni ſimile, minus ſupradicto. Maximus huius vbiq; in Officinis vſus, maioris rarior, quia minùs frequens, minorq; ſuppetit copia, nec perinde ſeminis eſt ferax: verùm calculo exterendo, lotioq; mouẽdo efficacius multò. Floret Iunio & Iulio mẽſibus, eoq; tẽpore ſemẽ etiam profert. Id ſemen cuius maximus vſus eſt calidũ ſiccumq; eſſe ex eius facultatibus coniicitur. Omnia etenim vrinam cientia, Galeno teſte, calida & ſicca ſunt. Vim habet ſemen, inquit Dioſcorides, atterẽdi calculos, & ducendi vrinã, ſi cum vino albo bibatur. Plinius, his lapillis, inquit, drachmæ pondere potis in vino albo, calculos frangi pelliq; cõſtat, & ſtranguriã diſcuti.

Lib.2.c.90. *Temper.* Li.5. ſimpl. Li.3. ca.141. *Vires.* Li.27. ca.11.

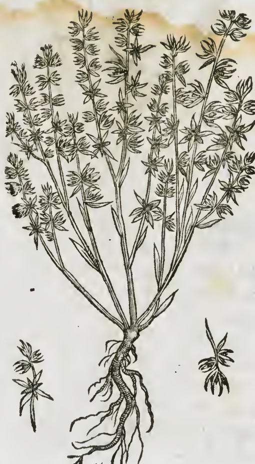
LITHOSPERMVM
Maius, Dodon.

LITHOSPERMVM Fuchſ.
Minus Dodon.

LITHOSPERMVM
Nigrum, Dalech.

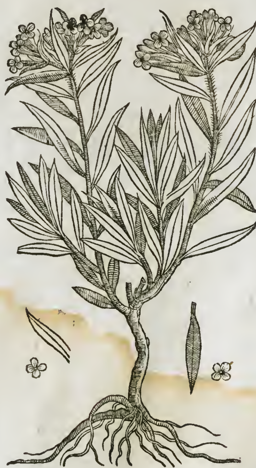
Matthiolus

In cap.141. lib.3. Matthiolus tradit dari vtriusque semen potandum vtiliter diebus multis sesquidrachmæ pondere, addita aspleni semidrachma, & succini scrupulis duobus ex succo plantaginis aut portulacæ aut lactucæ ad gonorrhœam. Item dari magno sanè auxilio minoris Lithospermi seminis drachmas duas ex lacte muliebri potandas, fœminis ægrè parturientibus. Quidam herbarij Lithospermum nigrum vocant plantam hîc appositam, quæ radices habet breues ac inutiles, caules bicubitales, nodosos, teretes, surculosos, aridos: folia rubiæ, tactu aspera: semen rotundum, nigrum, oleosum & pingue, quod in areis cum tritico simul exteritur, simulq; molitur, & estur nulla capitis offensa. Hoc alij Myagrum Dioscoridis, alij Melampyrum Theophrasti esse autumant. Est prætereà aliud Lithospermi genus, quod arundinaceum vocant. Id Monspelij in hortis prouenit ad nihil aliud vtile, quàm quod ex eius lapidosis seminibus coloris varietate formosis, nectuntur mulieribus corollæ ad numerandas preces, quibusdam & monilia. Incolæ vocant lacrymas, herbariorum vulgus Lacrymam Iob: quòd rotunditate & nitido splendentéque læuore ex oculis manantes lacrymas vtcumque imitentur. Gaudet hæc planta solo

LITHOSPERMVM Arundinaceum, Dalech.

LITHOSPERMVM, Anchusæ facie, Lobellij.

madido & irrigari solito. Quamobrē ad puteos in hortis effossos seritur, vt aquam situlis dum hauriunt, effusam, vel dum olera lauant, radicibus excipiat. Assurgit ad *Forma.* sesquicubiti proceritatem, radice milio simili, foliis arundinaceis, latis, neruosis, tactu rigidis, ad singulos caulium articulos exeuntibus, vt tenuia stamina fructui præfixa, fructúmque ipsum inuolucri vice protegant. Quod dictu auditúque mirum est, & huic plantæ ferè proprium, ante floris exortū fructus formatur & grandescit, absolutúsque florem quasi intra se delitescentem & occultum summo vertice promit, candicantem, spicatim congestum. Fructus color per initia herbaceus: cùm maturuit, è cinereo purpurascens, iucunda quadam & oculis grata varietate, figura non omninò globosus, sed infernè latiusculus, supernè tantillum cōpressus & fastigiatus, silicis duritia, & lineis quasi virgatus. Semen intus milio Indico simile,

ſimile, rufum,guſtu cæreale,non iniucundo,tunicis multis albis obuolutũ, ex quo veriſimile eſt & farinã & panẽ confici poſſe, non aliter quàm ex milio & panico Indicis.Raræ huius plantæ nullus in medicina traditur vſus ab herbariis. Quidam eſſe putant Coïcem Theophraſti,Arundinis foliis inſignem,memoratum cap.16. lib.1.Hiſtor. Item aliud Lobellius Lithoſpermum habet Anchuſæ facie,in decliuibus ſaxoſis vallis Oſtenſis Pedemontium naſcens,fruticoſis pedalibus ramulis hirtis:foliis Lithoſpermi & floribus Anchuſæ aut Echij aut Bugloſsi facie, purpuraſcentibus,radice lignoſa.

CHAMAEPEVCE PLINII, CAP. LIII.

CAMPHORATA minor hæc planta vulgò ab herbariis nominatur, quæ Chamæpeuce Plinij à quibuſdam eſſe creditur. In ſquallidis & arenoſis locis gignitur,radice ſubnigra, longa,craſſa,ſurculoſa:ramis multis,humi circa radicem iacentibus:foliis numeroſiſsimis per cauliculos ex interuallis confertim prodeuntibus, larici ſimilibus, nullo flore, nullo fructu. Chamæpeuce,inquit Plinius, laricis foliis ſimilis lumborum & ſpinæ doloribus propria eſt. Chamæpeuce frutex eſt plurimis à terra aſſurgens virgis in ſummitate rubente lanugine obſitis, folia habet ſexquiunciali longitudine, angusta, gracilia, retroflexis vtrimque laterum extremitatibus & à tergo modicè *Nomina* *Locus.* *Forma.*

CHAMAEPEVCE Plinij, Camphorata minor, Dalech.

CHAMAEPEVCE, Cordi.

hirſuta,flaua hyeme virentia: flores veris exitu in ſummis virgis producit paruos, candidos & foliaceos,corymborum modo coaceruatos,his ſinguli ſuccedunt parui,aridiq; fructus hordeo minores,in quibus tantillum clauditur ſemen,radicibus nititur longis,obliquis & fibratis,foris in flauo rubentibus:odorem folia,flores,& fructus grauiſsimum habent:ſaporem verò acrem & vehemẽter tenuem. Naſcitur macris,putridis,vliginoſiſq; locis ſub Tedis arboribus.Dioſcorides verò flores roſæ ei tribuit,quod fortè perperàm legitur. Plinius florum non meminit.

THLASPI, *CAP. LIIII.*

ORTENSIBVS plantis acri facultate præditis aliquot genera Thlaſpeos adiunximus: quædam alia à recentioribus obſeruata hoc commodiore loco exponemus. Primùm, id genus quod à Dalechampio obſeruatum eſt propè Arcem pini in Sequanis, haud procul à Lugduno Salinario. In aridis naſcitur, radice parua, breui, candida, ſuperuacua, in exiles fibras diuiſa: foliis octo, nouem, decem paruis, ocimo ferè ſimilibus, nõnihil laciniatis, humi iacentibus, exorientem caulem ambientibus, qui rotundus eſt, ima parte ruber, ſupernè viridis, dimidium pedem altus, ſæpiùs vnicus & ſingularis, nonnunquam in ramulos brachiatus, foliis tribus vel quatuor ex interuallis perfoliatæ modo eum ſingulis veſtientibus, non binis ſimul, vt in aliis multis plantis, eo ſpatio quod inter caulem & folia eſt, tanquam ex ala prodeuntibus aliis foliolis & floſculis: floribus violæ minutis, albis, quos capillacei pediculi ſuſtinent: ſemine in vaſculis bifidis, cordis figura, extrorſum velut in vmbonem prominentibus, introrſum velut in alueolum cauatis, numeroſo, lato, velut compreſſo, acri: foliorum & caulis ſapore fatuo principio, mox ſubamaro, tandem fauces vrente: quare eadem ei vis, quæ & cæteribus Thlaſpeos generibus. Huius pictura deſideratur. Alterum eiuſdem Thlaſpi montanum candidum, ad vicum quem incolæ vocant D. Guilielmum deſerti, haud procul ab Agnania cœnobio gignitur, in præruptiſsimo ſaxo, ramoſa ſurculoſaq; planta, radicibus multis, huc illud diſperſis, caule procero, in multos ramos diuiſo, cortice ſcabro, è fuſco nigreſcente: foliis denſis, leucoio ſimilibus, ſed breuioribus, candicantibus, guſtu acribus: flore in ſummis ramis copioſo, puſillo, candido: ſemine minutulo in latis vaſculis Thlaſpeos vulgaris modo, acrimonia ſua linguam pungente. Tertium Dalechampij Thlaſpi montanum minimum in vmbroſis montiũ receſsibus gignitur, radice quatuor digitos longa,

THLASPI Montanum Candidum.

THLASPI Montanum, Minimum, Dalech.

tereti,

tereti, candida: ramulis permultis ferè humi iacentibus, quibuſdam erectis, dodrantalibus, folioſis: folio minimo, oblongo, ordine diſpoſito vt in Aphaca, guſtu acri: flore candido, minutulo, in cauliculorum vertice copioſo: ſemine perquàm exiguo, in latis vaſculis, acris ſaporis. Dodonæus quatuor Thlaſpeos genera poſuit. Primum quòd à Lobellio quoque depictum & à Pena deſcriptum eſt, foliis longioribus, anguſtis, mollioribus leuiter laciniatis, Drabæ, caule multis alis diuiſo, gracilibus, lentis, obſequioſis, flores Iunio ferentibus, puſillos: deinde foliacea inuolucra, multa, compreſſa, perfectè circinata, ſupernè fiſſa, quæ ſemen continent puſillum, rotundum, oblongum, nigricans, acre, guſtu feruens, & quemdam allij, ſinapi aut cepæ ſaporem exhibens. In maceriis vetuſtioribus, & aruis Galliæ, Germaniæ, Angliæ frequens. Alterum id quod à Matthiolo primo loco poſitum eſt. Tertium cum Fuchſio minus & anguſtifoliũ, Germanorũ *Byſenkraut.* Foliis eſt & caulibus minoribus quàm Thlaſpi primum, ramulis multis & gracilibus fruticat, in quibus flores, fructus, & ſemina ſicut in primo genere, ſed omnia hæc minora habet. Quartum eſt Creticum vmbellatum, Iberidis folio, pictum etiam à Lobellio, cuius folia ſerrata ſunt, inquit Pena, vulgaris Iberidis, ſed maiora: caulis cubitalis, multos ramulos fundens, in quorum extremo vmbellæ & flores, ſambuci

THLASPI Anguſtifolium, Dodonæi & Fuchſij.

THLASPI Incanum Mechliníenſe, Lobellij.

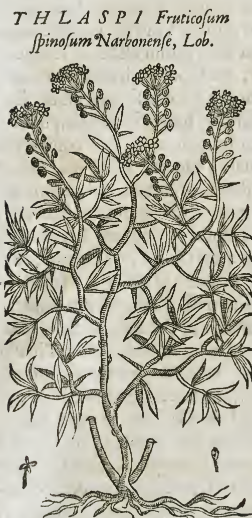

THLASPI Fruticoſum, foliis Leucoij marini minoris.

paluſtris ſimiles, ex candido purpuraſcentes Iulio & Auguſto, deinde ſemen in corniculis Thlaſpeos minoris ſimilibus, acre & guſtu feruens. Dodonæus Drabam etiam eſſe cenſet, de qua in horto diximus. His addenda quædam alia à Lobellio expreſſa. Primum Thlaſpi incanum Mechlinienſe, quod finitimo Mechliniæ ruri fruticat, oleæ foliis, multiſq; ſummo diuiſis, hirtis ramulis, pedem & ſeſquipedem longis. Flos albus, & in pericarpiis quadantenus rotundis, ſummum caulem ambientibus, ſemẽ exiguum, minùs cæteris acre. Alterum eius Thlaſpi fruticoſum eſt, foliis Leucoij marini minoris. Virgæ numeroſæ, ſparſæ, crebris Leucoij minoribus foliis: flores candidi, copioſi, & ſemen compreſſum Thlaſpi parui. Radix lignoſa, fibrata, in Belgij hortis. Aliud fruticoſum ſpinoſum Narbonenſe, quod non niſi ſterilibus cautibus rupibúſve propè Nemauſum & Monſpelium fruticat, dodrantalibus ramulis, multis alis diuiſis, nonnihil ſpinoſis & ſinuoſis Poterij ritu: folia oleæ, puſilla, albida, flores candicant. Semen acre glumis includitur. Item aliud folio eſt thymbræ, hirſuto, rigido: cauliculos emittit multos, pedales, fruticis ſpecie, è quorum ſummis flores, albi, & ſemina in compreſsis folliculis. Huc adducenda etiam alia à Pena prodita. Ac id primum quod nuſquam ſe

THLASPI Fruticoſum ſpinoſum Narbonenſe, Lob.

THLASPI Fruticoſum Alterum, Lobellij.

THLASPI Narbonenſe, Penæ.

vidiſſe

THLASPI Minus Clypeatum, Penæ.

THLASPI Aliud umbellatum, Penæ.

vidisse ait, nisi in agro Narbonensi & Monspeliensi, locis squallidis, sabulosis, propè pusillas anchusas proueniens. Folia, flores, seminaq; ex luteo pallent, & peltæ superioris sunt, sed penè pergamenæ chartæ instar pellucida, tenuia, similitudine, sapore Leucoij: vnde quidam Leucoium marinū putarunt: ramuli sunt exiles, palmares, nitidi, foliolis albicantibus thymi, non ita numerosis. Aliud eiusdem pusillum Thlaspi propè Monspel. ad Castrum nouum cis Ladum amnem nascitur, aridis viarum crepidinibus, ramulos multos spargens, rectos, vimineos, palmares & sesquipalmares, albidos: foliola polygonati, minora, aut centunculi, aut lauandulę: flosculos albidos, Iberidis aut Thlaspi Cretici: Clypeolos non dissimiles fert, sed duplò minores. Tota planta albicat, gustuq; Thlaspi aut nasturtium indicat. Hoc Itali Alysson fecère, sed doctiorum iudicio Thlaspis potiùs adnumerandum quàm Alysso, cui aptior alia stirps inuenta est à sedulis herbariis, quàm in hortis alunt. Item aliud eiusdem Thlaspi est id, quod montosis satis Narbonæ ad Lupi montis radices oritur, Maio & Iunio flores muscosos, vmbellísque confertos, superioris non absimiles edens, sed albidos; semenq; minus multò, sed admodùm acre, foliola exiliora, diuisura nasturtij hortensis, per totos cauliculos numerosos, grandes, è radice non profunda, nec multū fibrosa, sapore acerrimo, Thlaspeos postremam

SINAPI Et Thlaspi media Prouincialis planta, Penæ.

addo ex eodem Pena nouam plantam, propter communes inter ſinapi, buniadem, & Thlaſpi figuram ac vires. Prouenit non procul à Magdalenæ fano, in excelſiſsimis illis cautibus Gallicæ prouinciæ, floreſq; Auguſto promit luteos eryſimi, nec ſiliquas diſpares, in gracilibus ramis ad ſummum & imum, vna è radice digitum craſſa, denſa, pedem longa: capiſtri folia, Thlaſpi, aut drabæ, leuiter laciniata, albida & hirſuta, ſapore eryſimi aut buniadis barbareæ.

AGERATVM, CAP. LV.

Locus. *Forma.*

AGERATVM ſecundum & ferulaceum Plinij in pinetis gignitur, ac fruticat, arido macroq; ſolo, radice nigra, rugoſa, contorta, lignoſa, dimidij pedis longitudine: folio ferulæ aut fœniculi, ſtatim ab radice copioſo, per caulem impari exortu diſpoſito: caulibus multis, anguloſis, cubitalibus, ferulaceis: flore aureo, inodoro, ſenecioni ſimili, in vmbellæ rotunditatem formato, licet ramuli floſculos ſuſtinentes, & in vmbellæ orbẽ coëuntes diuerſis caulis partibus attollantur: pertinaci in floribus aurei coloris fulgore, & gratia, vnde Agerati, ideſt, non ſeneſcentis nomen, guſtu ſubamaris. Odor foliorum, dum teruntur, artemiſiã leptophyllon vulgarem refert. Floret Iunio mẽſe. Ageratum purpureum, herbariis quibuſdam dictũ, in nudis ferè cautibus gignitur,

AGERATVM Ferulaceum.

AGERATVM Purpureum.

vbi putris ſaxi puluiſculus ſubeſt, vel riuulus aliquis illabitur, aut ſcaturiẽtis aquæ guttis, vel aſpergine rupes madeſcit: radice breui, capillata, ſubflaua: foliis paruis, numeroſis, circa radicem ſparſis, Agerato ſimilibus, guſtu ſubamaris, antrorſum obtuſis: ob quam ſimilitudinem Ageratum vocant: cauliculis plurimis per ſaxi crepidines pendulis, ſaxumq; aulæorum inſtar ornantibus, & contegentibus: flore violæ, purpureo, copioſiſsimo, ſuauiſsimè olente, vt vel ea ſola dote mirũ in modum placeat, tanta ſcilicet odoris gratia violis non poſtponenda: ſemine minuto, in oblongis vaſculis. Germani quidam Moſchatellam cæruleam vocant. De Agerato multò plura diximus in libro de Vmbelliferis.

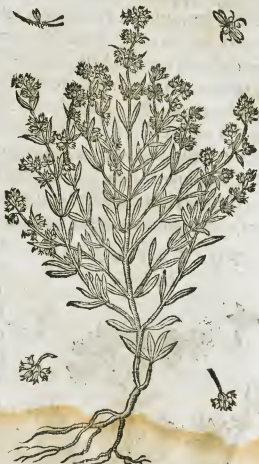
SYNANCHICA, CAP. LVI.

HERBA hæc in ſabuletis & macris locis prouenit, radice nigra, lignoſa, ſex digitos longa, fibrata, tenuiſsimis villis capillata: ramis multis, pedalibus, quadratis, infernè rubentibus, geniculatis: foliis multis, lino vel galio ſimilibus, ad geniculorum interſtitia nodóſque exorientibus, quinis, ſenísve: flore in ſummis caulibus, cauliúmque ramulis copioſo, principiò rubro, poſt candicante: nullus in ea guſtanti ſapor deprehenditur. Siccat abſque morſu. Ad anginas vtiliſſima eſt ſumpta, & admota, quadecauſa Synanchi- Locus.

SYNANCHICA.

SYNANCHICAE Species, Iuncaria Salmanticenſis, Cluſij.

cam nominarunt. Synanchicæ ſpecies videtur planta, quam Cluſius ait à Salmanticenſibus Iuncariam vocari, à iunceorum cauliculorum forma & gracilitate. Tota enim iuncea eſt, inquit, ſed equiſeti modo aſpera, & geniculata, foliis vtrinque lini, & frequentibus ramulis ex alarum ſinu prodeuntibus, copioſos & paleaceos, candicantéſque flores proferentibus, ſemen deinde exiguum, nigricans: radix tenuis & candida. Tota herba ſubdulcis eſt. Prouenit locis arenoſis inter vineta ſecundo à Salmantica lapide. Floret Iulio, ſemen fert Auguſto.

LONCHITIS, CAP. LVII.

LONCHITIS in iis quoque eſt quæ in aſperis & ſiccis locis prouenit, foliis valde porri ſimilibus, inquit Dioſcorides, latioribus, ſubrubris, Lib.3.c.144 plurimis, ad radicem circumfractis, velut terram verſus paucis in caule, in quo flores ſeu pileoli, figura verò commicis perſonis hiantibus ſimiles, nigri quidem, ſed album quidpiam ab ipſis eminet, ex hiatu ad inferius labrum velut ligula: ſemẽ ſimile eſt lanceæ, triangulare, inuolucris clauſum, vnde nomen accepit. Radix ſimilis eſt dauco. Plinius, Lonchitis, inquit, non, vt plerique Lib.25.c.11. exiſtimauerunt, eadem eſt quæ xiphion, aut phaſganion, quamquam cuſpidi ſimi-

lis ſemine.Habet enim folia porri,rubentia ad radicem,& plura quàm in caule,capitula comicis perſonis ſimilia,paruam exerentibus linguam, radicibus prælongis. Naſcitur in ſitientibus. Sed galericulata iſta herba herbariis ignota eſt,quamtumuis diu multúmque in montibus & aridis locis eam veſtigarint. Herbariorum quidam Lonchitin eſſe volunt Helleborinen Dodonæi: deſcriptam cap.25. lib.3.à nobis libro de plãtis.Quæ in vmbroſis,&c. Alij,Helleborinen noſtram ferrugineam, deſcriptam ſuprà,cap.30.Vtriuſque flos,ſed præcipuè Ferrugineæ,,comicæ perſonę ſimile quidpiam oſtendit, de altera lonchitidis ſpecie diximus, libro modò citato.

POLEMONIVM, CAP. LVIII.

Nomina ΟΛΕΜΟΝΙΟΝ Græcis & φιλεταίριον,ſiue φιλεταιρία,& χιλιοδυνάμις à
Lib.4.c.8. Cappadocibus,auctore Dioſcoride,vocatur. Latinis Polemonium, & Polemonia, & Philætæria. Polemonium quidem,quaſi in bellis vtile dicas, adeò vt de eius inuentione ſibi vendicanda certatum inter reges ſit, quòd herba
Lib.4.c.8. eſſet chiliodynamis,id eſt,mille viribus prædita. Ramulos habet, inquit Dioſcori-
Forma. des,tenues,pinnatos: folia paulò maiora quàm rutæ,ſed oblongiora, ad polygoni aut calaminthę folia accendentia: In ſummo velut corymbi ſunt,in quibus ſemen nigrum,radix cubitalis eſt (πηχυαία: alij παχεῖα legunt, id eſt,craſſa,) ſubalbida, ſi-
Locus. milis ſtruthio.Naſcitur in montibus, & aſperis locis. Plinius ita depinxit. Polemo-
Lib.25. c.6. niam alij philetæriam, à certamine regum inuentionis appellant, Cappadoces autem chiliodynamin:radice craſſa,exilibus ramis,quibus in ſummis corymbi dependent,nigro ſemine,cæterò rutæ ſimilis. Naſcitur in montoſis.Sed quænam planta pro polemonia ſtatuenda ſit, dubitatur à multis.

POLEMONIVM, Dodonæi.

Lib.3.c.22. Dodonęus duas polemonij ſpecies depinxit, prius cauliculis teneris, geniculatis, foliis latiuſculis, binis ſemper in ſingulis geniculis ex aduerſo. In ſummis caulibus flores oriuntur conferti,candidi, deorſum vergentes: deinde ſemẽ nigricans caliculis rotundis concluditur, radix eſt cãdida,læuis,longa. Spumeum papauer vulgò putatur,propter ſpumeam & ſputi ſimilem aſperginem,quæ non raro albicans foliorum & geniculorum ſinibus inſidet, fortaſſè Melandryõ Plinij, lib.26. cap.7. inquit Lobellius. Alterum Polemonium cauliculos profert etiam geniculatos,ſed longiores: folia in eis longa, ima parte latiora,in anguſtum deſinentia: flores rubellos in vmbellis,ferè valerianæ.Vtrumque locis aſperis montoſis & ſaxoſis prouenit. Iunio & Iulio menſibus florent. Ocimaſtrum Valerianthes vocant Pena & Lobellius, aliis Valeria nam rubram, Saponariã alteram & Struthium Vlyſſes Aldrouandus. Recentiores nonnulli prius, Behen album eſſe putant,alij Ocymocides Dioſcoridis alterum Behen rubrum,quę ta-
Cap.223. men cum Behen Serapionis minimè conuenire videntur. Sic enim ſcribit, Aben Meſuai.Species Behen ſunt duæ,ſcilicet rubri & albi,& ſunt ambæ venæ in magnitudine radicis paſtinacæ paruæ,quarum quædam ſunt tortuoſæ, deferuntur ab Armenia, odor eius eſt bonus,& eis viſcoſitas quædam: & ambæ ſpecies ſunt calidæ humidæ, & augmentũ faciunt in ſpermate.Polemonium aliud accuratè pingẽdum curauit

POLEMONII, Altera figura.

curauit Dalechampius, dudúmque deſcripſit, quod ſponte vbiuis in agro Mompelienſi gignitur, Lugduni verò in hortis ſolùm, pergulis veſtiendis, & hortorum ſepibus contegendis, ab olitoribus dicitur Iaſminum luteum, quod albi iaſmini modo in vicina ſcandat: fruticat hæc planta flagellis multis, longis, lentis, rotundis, in adminicula propinqua reptantibus foliolis: folio rutæ, ſed obſcuriùs virente: flore luteo, Iaſmino ſimili, ſpecioſo: baccis poſtquàm defloruit, nigris, purpureo ſucco tingentibus, ſi quid imbuatur. Pena non aliam polemoniam exhibet, non multis ab hinc annis Academiæ Mompelienſi notam ac vires experientia compertas. Frutex, inquit, ipſe vndequaque exquiſitè quadrat delineationi Dioſcoridis. Virgultis enim multis fruticat, lignoſis, rectis, rotundis, gracilibus, cortice in pullo viridi, ternos & quaternos cubitos altis, in quibus aduſq; ſummum hærent vtrimque pinnatim ramuli, & folia terna, cityſi aut rutæ, maiora, ſaturè virentia, craſſiuſcula, & rigida. Flores Maio & Iunio emicãt lutei, puſilli, vt iaſmini, qui cedũt baccis nigris, vnà circinatim collectis, plenis, paribus, liguſtri, aut corni fœminæ, ſucco ianthino vel atro, purpureo inficiente prægnantibus: radice prolixa, lignea, implexa & vario flexu ſparſa, intus alba, ſaporis nonnihil acris & amari, euulſu difficili. In Monſpelienſi agro ad caſtri noui aridos colles, & æſtuoſas margines oliuetorum,

POLEMONII Species, Dodonæi.

POLEMONIA Monſpel. Iaſminum luteum.

& in

Ibid. & in luci Gramuntij cāpeſtribus ſaxoſis,quàm plurima. Polemonij radix, teſte Dio
Vires. ſcoride,bibitur in vino contra ſerpentes,& dyſenteriam: & ex aqua aduerſus vrinę difficultatem,& coxendicum cruciatus.Datur ex aceto drachmę pondere lienoſis. Eadem ſcorpionis plagæ alligatur. Tradunt eum qui radicem geſtauerit, (non vt legitur,qui guſtauerit,τὸν ἔχοντα,) à ſcorpione non feriri, eúmque ſi ictus ſit,nihil
Lib. 8. ſim. moleſti paſſurum.Dentium dolorem manſa mitigat.Polemonium,inquit Galenus, tenuium partium eſt,& deſiccandi vim habet: quamobrem quidam radicem eius cum vino ad iſchiadicos,dyſenteriam,lienémque induratum potui exhibent.

HOLOSTIVM, *CAP. LIX.*

Nomen. ὉΛΟ'ΣΤΙΟΝ herba,id eſt, tota oſſea dicta eſt per antiphraſin,quòd nihil duri oſſeíve habeat: tota enim tenella & graminea eſt. Parua
Lib. 4. c. 10. eſt herba,inquit Dioſcorides, tribus aut quatuor digitis eminens ſu-
Forma pra terrā,foliis & viticulis coronopo aut gramini proximis, adſtringentibus, radice valde tenui pili inſtar, alba (vulgares codices habent λευκὴν τῷ εἴδει, quod eſt albam ſpecie,qui ſenſus videtur friuolus.At in veteri legitur,λευκὴν,
Locus. ἰνώδη,id eſt,albam,fibroſam,)longitudine quatuor digitorum.Naſcitur in editioris
Lib. 27. c. 10 terræ locis.Plinius,holoſteon, inquit, ſine duritia eſt herba, ex aduerſo appellata à Græcis, ſicut fel dulce,tenuis vſque in capillamenti ſpeciem, longitudine quatuor digitorum,ceu gramen foliis anguſtis,aſtringens guſtu. Naſcitur in collibus terre-
In cap. 10. lib. 4. nis.Pro qua molli herbula aliam atque aliam herbarij depingunt. Mathiolus etſi genuinum Holoſtium nulli dum in Italia notum eſſe putet, tamen nullam plātam ſe reperiſſe ait,quæ verum referat, quàm ea quę vulgò à Goritienſibus Serpentina
In cap. 123. lib. 2. vocatur,de qua in Horto egimus,Capite De Coronopo.Eſt enim herba exigua humi procumbens, quæ foliis cauliculíſque coronopi modo exit, guſtu adſtringenti-
Pena in Adu. bus,radice tenui lignoſáque. Naſcitur quoque in collibus & ſabuloſis locis. At hoc Matthioli holoſtiū à multis improbatur, quod eius radix minimè capilli tenuitate

HOLOSTIVM, *Matthioli.*

HOLOSTIVM, *Quorumdam.*

ſit,quod vult Dioſcorides, imò craſſitie lignoſa, fuſca, minimi digiti craſſitudine: reliquáque planta capitulis & ſemine plantaginis,non mollis aut tenera, ſed durior rigidiórque,quàm vt holoſtio datum ſit,folia illi iuncea, anguſta,crebra,in terram procumbentia. Matthiolus ipſe mutata ſententia in poſtrema commentariorum editione Holoſtium aliud pictum exhibuit, nulla adiecta aut figuræ aut virium declaratione.Longè diuerſam pro legitimo holoſtio proponit Pena,quæ multò breuioribus & crebrioribus gramineis, vix palmaribus viticulis, & foliis exit,coronopi diuiſura, in ſuperiore ambitu ex fuſco virentibus, delicatioribus, fermè vt capillarium, ſparſis : radix tenuiſſimis cirris, & capillis pluribus adianti veri; ternos vel quaternos digitos prolixa, pulla,& albicans fuſcedine.In Narbonenſi prouincia ad Veganium, & propè Lugdunum,etiámque in Alſatia Germaniæ ſe vidiſſe ait, ſaxoſis & incultis, ſterilibúſque collibus. Guſtu exſiccat & adſtringit, grata ſatis, & cuiuſdam lentoris non immunis. Eaſdem facultates Dioſcorides holoſtio tribuit. Poteſt,inquit,ſi ſimul coquatur, carnes compingere : bibitur & ad rupta cum vino.Sic & Plinius. Vſus eius ad vulſa,rupta in vino potæ. Vulnera quoque conglutinat. Nam & carnes coguntur addita. Quæ ex veteri codice ſic legit Cornarius. Nam & carnes, cùm coquuntur addita. Item Galenus,Holoſtium deſiccãdi vim habet cum adſtrictione. Quamobrem ipſum ad rupta potui exhibent.Sed id Penę holoſtium filix ſaxatilis Tragi videtur eſſe,quam pictã dedimus in lib. de plantis, Quæ in vmbroſis,&c. Aliud holoſtium quorundam ſententia hîc appinximus.Naſcitur in terrenis collibus,apricis & perflatis, radice quatuor digitos longa vel circiter,paulatim gracileſcente ad pili vſque tenuitatem : foliis coronopi ſiue herbæ ſtellæ, paulò latioribus,villoſis, incanis, ſed inſtar coronopi minimè per ambitum fiſſis ac laciniatis, cauliculis dodrantalibus, ſpicam gerentibus ſeminibus grauidam,guſtu adſtringentibus.Lonicerus plantam aliam omni ex parte molliſsimã,quam Ruellius Denticulam canis Gallis vocari ſcripſit,pro Holoſtio depinxit,adſcripta Dioſcoridis delineatione. Cluſius aliud Holoſtium Salmanticenſe demonſtrauit, his ferè verbis.Herbula eſt,inquit, foliis ferè plãtaginis anguſtifoliæ, verùm minoribus, anguſtioribus, crebris, per terram ſtratis, & incana lanugine obſitis, ſubaſtringente guſtu : inter quæ quini aut ſeni cauliculi nudi exiliunt, palmum alti,qui à medio ferè ad ſummum vſque,multis & ſeſe mutuo contingentibus floſculis ex herbaceo candicantibus ornati ſunt, vti in coronopo,quibus deinde ſemen plantaginis ſuccedit theculis incluſum : radix eſt longa

Marginal notes: In Aduerſ. — Ibidem. — *Vires.* — Lib.27.c.10 — Embl 9. lib.4. — Lib.8. ſim.

HOLOSTION, Loniceri.

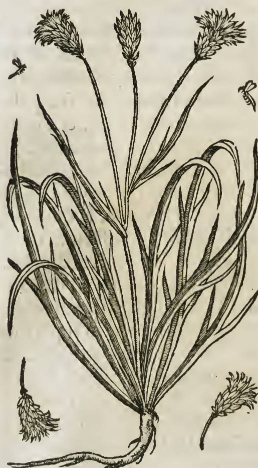

HOLOSTIVM Salmanticenſe, Cluſij.

longa tenuis,lignoſa. Collibus aridis Salmanticæ vicinis prouenit, maior & candidior iuxta Valentiam Hiſpaniæ ſecus vias. Floret illic Maio.Valentiæ verò Martio & Aprilis initio.Salmanticenſes Holoſtium vocant.

CATANANCE Quorundam, *CAP. LX.*

Nomina

Locus.

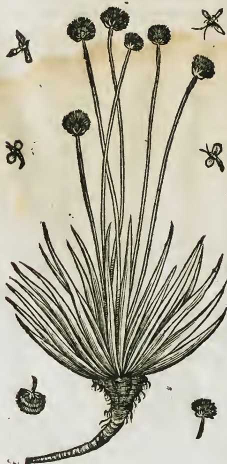
Forma.

Vires.

ERBAM hîc adpictam Catanãcen priorem herbarij quidam eſſe volunt, coniectura quidem nõ aſpernanda moti, quòd multę in hiſtoia Dioſcoridis commemoratæ notæ illi cõueniant. Gignitur in aridis & ſabuloſis locis,radice tenui,iuncea,nigra,non altè deſcendente,foliis crebris, albicantibus, coronopo ſimilibus, cauliculis gracilibus capitula ſuſtinentur quina ſenáve, cyano ferè ſimilia,latiuſculis & aceroſis laminulis compacta,albicantibus.Flos eſt puniceus, ſemen minutulum. Herbæ totius guſtus adſtringens. Quare vtilem eſſe aiunt ad cohibendas ſanguinis, aliorumq; humorum ex quauis corporis parte eruptiones, ad gargareonis inflammationes, & aphthas, ſi eius decocto os colluatur, ad maligna tibiarum vlcera. Hanc itaque plantam ſi pro Catanance agnoſcamus, haud verùm fuerit ad amatoria tantùm expeti, cùm experientia docuerit variis hanc morbis prodeſſe.Catanance alia deſcripta eſt à nobis in lib.de maritimis plantis.

STATICE, *CAP. LXI.*

Nomen.

Locus.

Forma.

TATICE à præſentiſſima vi qua pollet, ſiſtendæ ſanguineæ & cuiuſuis alius fluxionis nominata eſt hæc herba,à Statice Plinij diuerſa, perperàm etiam cantabrica eiuſdẽ, Caryophyllus montanus alter nonnullorum. In aridis & petroſis naſcitur, quinetiam ex lapidum ſaxorumq; rimis emergit, vt integram euellere volentibus ſaxum diffringendum ſit. Catanances alterum genus Pariſienſes herbarij eſſe putant. Radices agit ſolidas, craſſas, flexiles, nigras, in vetuſta planta proximè folia multas, rugoſas, nodoſas,in vnam grandiorem & ampliorem ex variis partibus coëuntes, folia fert multa, humi ſtrata, lanceolatæ vulgari ſimilia, anguſtiora, venoſa, craſſa, in cauliculis nulla, quos multos emittit, iunceos, rotundos, plerumq; cubitales, glabros, in quorum faſtigio capitulum inſidet rotundum, alueolis multis pertuſum, fauorum cauernis ſimilibus, in quibus floſculi è phœniceo candicantes nitent,quibus delapſis,capitulum velut

lum velut tomento lanuginoſum cernitur, & in cellulis illis minutum & exile ſemen coërcetur. Sapor totius plantæ adſtringens, facultas ei ad miraculum vſque deſiccãdi, & erumpentium humorum impetum cohibendi ſiue trita admoueatur, ſiue ſuccus eius bibatur. Dyſenteriis ſuccurrit, menſium abundantiam, ſanguinis è naribus profluuium ſiſtit, ſanguinem excreantibus opitulatur. Denique vulneraria eſt, & maligna vlcera ad cicatricem perducit. *Vires.* *Locus.*

SCORPIOIDES MONTANVM, CAP. LXII.

SCORPIOIDES montanum herbariis quibuſdam dictum in altis & aſperis montibus naſcitur, radice principiò craſſiuſcula, nigra, in fibras multas & breues ſe diducente: foliis multis, longis, anguſtis, lanuginoſis, leucoio purpureo ſimilibus, ſed margine non inciſis, caule palmum alto, foliola pauca mittente, floſculis tribus vel quatuor, cæruleis, in exiguum, rotundum, virgatúmque capitulum ſiue corymbum conglobatis. Rara hæc planta eſt, montiúmque ſolitudinibus inacceſſis tantùm familiaris. *Forma.* *Locus.*

TVNICA MINIMA, CAP. LXIII.

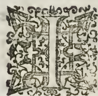

IN SABVLETIS, aridis locis & murorum ſuggrundiis Tunica minima naſcitur, radice candida, in multas partes fiſſa, valde fibrata, cauliculis quamplurimis, dodrante non altioribus, geniculatis, ſurculoſis, flexilibus: flore paruulo, quinque foliolis conſtante, ex albo puniceis, ex paruo allabaſtro, vt in caryophyllo noſtrate prodeuntibus, guſtu auſtero. Holoſtium quidam eſſe putant. *Locus.* *Forma.*

IACEA, CAP. LXIIII.

Locus. *Forma.*

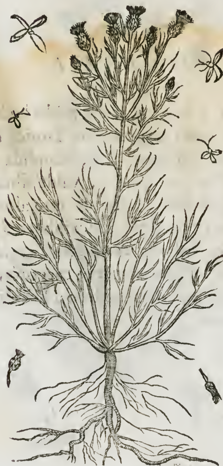

IAcea montana in apricis & glareosis montium locis gignitur: radice ferè rotunda, veluti ex foliis in sese coëuntibus coagmentata, fibris multis capillata: foliis statim ab radice multis, erucæ modo diuisis, sed laciniis maioribus & latioribus, incanis lanuginosis: caule pedali, capite in eius fastigio, Acano simili, pro reliquo plantæ habitu, crasso, corticosis laminis & vnguibus substructo, Cinaræ instar, sed minimè pungentibus: flōre albo: semine oblongo. Floret Aprili mense. Semen Iunio maturescit. Quidam Iaceam Acanophoram vocant. Iacea alba in lapidosis & saxosis prosilit: radice ferè pedali, contorta, lignosa, extrinsecus propè nigricante, fibrata: foliis paruis, minutim insectis, absinthio marino non dissimilibus, exilioribus, & magis incisis: caule cubitali, anguloso, lanuginoso, in multos ramos supernè diuiso, quorum in vertice capitellum exiguis laminulis compactum extat, Iaceæ nigræ modo, ex quo flos ruber prodit. Sapor in tota planta perquàm amarus est. Floret Iunio mense. *Vires.* Ad affectus ventriculi frigidos commendatur, ad hepatis & lienis obstructiones, & ad menses prouocandos. Iaceas alias demonstrant Lobellius & Pena. Maiorem folio multùm laciniato, in segetibus Galliæ & Anglię potiùs quàm in pratis nascentem, caules cubito & sesquicubito altiores proferentē, circa quem folia multa multúmq; laciniata Hieracij modo

IACEA, Montana.

IACEA, Alba.

IACEA Maior, Lobel.

sunt,

ſunt, globulos duplò maiores, turbinatos, ex ſquamulis compactos gerit, apicibus florum purpureorum obductos Cyani maioris. Radix digitum æquat, lignoſa: ſemen cnici, minus. Cyani floris eſt congener. Nonnunquam Mechliniæ in hortis, floribus albis & capitulis ſpinoſis viſitur, auctore Lobellio. Huic nouam ſubdit

IACEA, Montana Narbonenſis, Lobell.

IACEA, Incana folio oleæ, Lobell.

IACEA, Maior Lutea Penæ.

IACEA Humilis, hieracij folio Penæ.

IACEA, Incana.

idem Lobellius Iaceam montanam Narbonenſem propter aliquam inter ſe ſimilitudinem. Cautibus & collibus Caſtri noui conterminis agri Monſpelienſis ab eo reperta cauliculo riget dodrantali & pedem alto, rotundo, folia Iaceæ luteæ & chamæleonis læuis Theophraſti media edente, altera parte incana, glauca, tantillum hirta: flores Iaceæ aut cirſij, ſed minores: radicem ſeſquipalmarem, gracilem, minùs fibratam, guſtu cyani amaricat. Addit Lobellius Iaceam puſillam incanam folio oleæ, ptarmicæ ſpecie. Eſt alteri Stœbe Salamanticæ Cluſij per omnia ſimilis capitulis & floribus exotica Syriaca plantula: ſed cauliculus minùs diuiſus, palmaris & ſeſquipalmaris: folia maiora oleæ, magíſque incana, minimè ſerrata: capitula item habitiora, nitidis argenteis ſquamis, guſtu inſipido, minimè amaro. Iaceas aliàs tradidit Pena. Iaceam lutea maiorē, quæ in ſegetibus Monſpeliacis reperitur, floribus luteis, venuſtis, à cartamo ſilueſtri nullo modo diſtans capitulis, foliis, caulibus, niſi quòd tota aſperiuſcula eſt. Altera minor eſt, ſerpens, rarior, & fere Narbonenſium eſt, in marginibus ſatorum naſcitur, ad pontem à Monſpelio miliari diſſitum, via qua Frontignanum itur, foliis paruis, hieracij modo laciniatis, minoribus, retuſioribus, vnà cum cauliculis dodrantalibus humi ſtratis: capitula gerit prorſus cyani, cærulea, minùs obſoleta: flores purpuraſcentes, vel albidos: radix eſt craſſior: ſemen cæteris non diſſimile. Tertia propior eſt cyano quàm Iaceæ, vtrique tamen non abſimilis. Lobellius Ptarmicam vulgarem Herbariorum vocat, propter ſaporem acriorem, amarum, halitúmque tetrum, ſternutamenta crebrò extorquentem. A' radice duriore multos caules emittit, folia crebra, gnaphalij triplò maiora, leuiter ſerrata, ab imo multa, ad ſumma vſque, oblongiora, acutiora, graciliora: capitula ex ſquamulis albidis compacta, cyani aut Iaceæ, apices villoſos, ex purpuraſcente colore in pallidum langueſcentes. Tota piloſa eſt, & hirſutiæ incana. In Narbonenſibus vinetis, & non procul à Monſpelio naſcitur. In hortos etiam tranſlata eſt.

PHYLLVM, CAP. LXV.

Nomina VM φύλλον nihil aliud quàm folium ſignificet, vix vllam herbæ notionem in animis informat. At ἐλαιόφυλλον, id eſt, oleæ folium, herbam foliis oleæ ſimilem deſignat, quæ & vel foliorum eruptionis argumento vel à Muſci ſimilitudine, Bryonia dicitur, auctore Dioſco-
Lib.3.c.123. ride, qui duo eius genera aſſignat.
Genera Thelygonum, id eſt, Fœminiparum, & Arrhenogonum, id eſt Mariparum, & vtrumque deſcribit his verbis. Phyllum, quod Elæophyllum vocant, alij bryoniam (ſunt qui βρύον legant, quod muſci modo exeat qui βρύον Græcis dicitur) naſcitur in petris.
Locus. Eſt autem quod thelygonum dicitur, veluti muſcus, oleæ folio, viridiore: caule tenui, breui: flore albo: ſemine papaueris, maiore (vulgares enim codices habent, καρπὸν μείζονα, ὥσπερ μήκωνος, cum legatur in exemplari veteri, καρπὸν λεπτὸν, μικρὸν, id eſt, fructu tenui atque puſillo.)
Forma. And.Lac.

Arrheno

PHYLLVM Thelygonum, Dalechamp.

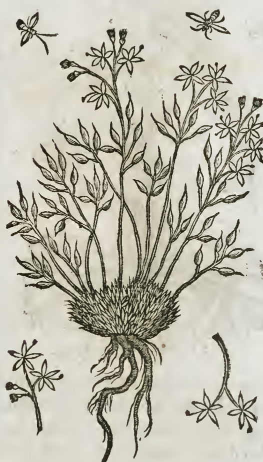
Arrhenogonum verò in cæteris quidem prædicto ſimile eſt, ſed fructu differt. Habet enim fructum racemoſum, ſimilem flori oleæ quæ defloruit. Dicitur Arrhenogonum potum maſculos partus facere, Thelygonum fœmininos. Hæc de illis narrat Crateuas, ſed eorum hiſtoriam hactenus mihi produxiſſe viſum eſt. Quibus verbis Dioſcorides, inquit Pena, non plan- In Adu.
tas quin ſint, qualéſve ſint in dubium reuocat, ſed duntaxat ambigit num ſexus optionis compotem quempiam facere poſſit earum vtrauis, nempe maris aut fœminæ, quod Crateuas prodidit, & fabulæ affine eſſe Theophraſtus monuit. Dioſcoridis igitur ſunt deſcriptiones non Crateuæ, aut ſaltem non ſolius, ſed ex aliis quos legerat Dioſcorides auctoribus. Plinius ex iiſdē Lib.27.c.12
mutuatus eadem ferè prodidit his verbis. Phyllum à Græcis vocatur herba in ſaxoſis montibus naſcens: fœmina magis herbacei coloris: caule tenui: radice parua: ſemine rotundo, papaueri ſimili. Hæc ſui ſexus facit partus. Mas autem ſemine tantùm differens, quod eſt incipientis oliuæ. Vtrumque bibitur in vino. Pli- Lib.26.c.15.
nius alio in loco, Arſenogonum & Thelygonum herbæ ſunt, inquit, habentes vuas oleæ floribus ſimiles, pallidiores tamen, ſemen album papaueris modo. Thelygoni potu fœminam concipi narrant. Arſenogonum ab eo ſemine oleæ, nec alio diſtat. Huius potu mares generari perhibentur, ſi credimus. Alij vtrumque ocimo ſimile tradunt. Arſenogoni autem ſemen geminum eſſe, teſtibus ſimile. Quibus verbis Plinius partim eadem quæ ſuprà ex Dioſcoride, partim diuerſa ex Theophraſto genera deſignare videtur. Sic enim Theophraſtus. διὸ καὶ καλοῦσι Lib.9.hiſt. cap.19.
φύλλον, τὸ μὲν ἀῤῥενόγονον, τὸ δὲ θηλύγονον. ὅμοια δὲ ἄμφω, καὶ μόρφην ἔχοντα ὠκίμου. ὁ δὲ καρπὸς τοῦ μὲν θηλυγόνου, καθάπερ ἐλαίας βρύον: ὠχρότερος δὲ τοῦ ἀῤῥενογόνου, οἷονπερ ἐλαία ὅπαν ἄρτι φύηται ἐκ τοῦ βρύου, δίκρουν δὲ ὥσπερ ὄρχεις ἀνθρώπων. Id eſt, Quare Phyllum aliud mariparum, aliud fœminiparum vocant, ſimilia ambo, & ſpeciem habentia ocimi, fructus fœminipari eſt inſtar oleæ florentis muſci, tamen pallidior: Maripari verò inſtar oleæ iam primùm ex muſcoſo flore emergentis, & geminus, teſticulorum hominis modo. Hinc ſuſpicantur quidam duarum herbarum eandem & repetitam eſſe delineationem, quare Dioſcoridis caput de phyllo irreptitium eſſe, alij minimè, ſed vtroque phyllo vtramque mercurialem marem & fœminam exprimi. Alij ex diligenti perueſtigatione & deſcriptionum collatione alia phylla adinuenerunt, Phyllúmque thelygonum Dioſcoridis eſſe, quod in ſaxis & rupibus apricis Allobrogum & Sequanorum, non aliter quàm muſcus quidam innaſcitur, per aridam terræ ſquallidæ cruſtam: radicibus exilibus, breuibus, & atris, ſerpendo huc illuc ſe ſpargens, magnúmque tandem ſpatium occupans: folia denſiſſimè congeſta, procul intuentibus nonnihil aizoum æmulantur ſimiliter craſſa, non tamen ſimiliter acuminata, ſed tanquam in ſummo retuſa, oleæ ſimilia, magis tamen virentia, in ambitu crenata, & notis candidis ad ſingulas inciſuras ſignata, quæ humi iacent, & largè terram operiunt: caulis tenuis & plerumque humilis, nonnumquam procerior, vt terram nactus eſt, vel

ſicciorem, vel humoris illapſu madidiorem, in tenuibus ſurculis: florem album, copioſum, violæ ſimilem edit, ſuauiter olentem. Sapor totius plantæ aquoſus eſt ac dulcis. Sunt qui ſemperuiuum montanum appellant. Quidam Lichenem primum Plinij eſſe arbitrantur, deſcriptum cap. 4. 26. foliis imis ad radicem latis:

PHYLLVM Thelygonum, Matthioli.

PHYLLVM Arrhenogonum, Dalechampij.

PHYLLVM Arrhenogonum maius, Dalechampij.

caule vno, paruo: longis foliis dependentibus: qui cum melle tritus delet ſtigmata. Aliud Phyllum Thelygonum oſtendit Matthiolus à Cortuſo miſſum, quod genuinum eſſe putat adſtipulantibus notis omnibus. Quibus in locis Thelygonum, in iiſdem reperitur & arrhenogonum, muſci modo ſaxis hærens: radice pro plantæ habitu craſſiuſcula: foliis numeroſis, minimis, in ea exiguitate oleæ ſimilibus: flore luteo: fructu ſimili oleæ, quæ flore euaneſcente formari tantùm incipit, & adhuc minutula eſt, in ſummo ferè gemino inſtar teſticulorum hominis. Alterum Arrhenogonum hîc appictum eſt, quod quidam maius vocant, vt à ſuperiore diſcernatur, in Sequanis ad Sillij fluuij originem, haud procul à cœnobio Balmenſi, in exigua & tenui terræ cruſta proueniens, quæ nudos alioqui ſcopulos contegit: radice longiuſcula, candida, paulatim gracileſcente, fibrata: virgulas prætenues huc illuc in orbem mittente, è quibus aizoi modo, folia radiatim ex quibuſdam veluti globoſis

PHYLLVM Arrhenogonum Thelygonon, Theophrasti.

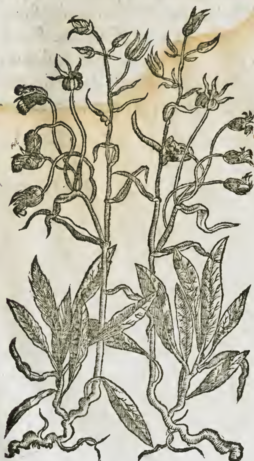
bosis capitulis prodeuntia, stellæ aut oculi figuram referunt, oblonga, carnosa & crassiuscula, rigidis villis eorum margines ambientibus, & in circuitu præfixis, qui tractantium manus blandè pungunt ac vellicant: cauliculis dodrantalibus, nudis, teretibus: flore albo, fructu oleæ nascenti simili, ferè semper gemino, instar testiculorum hominis, semine minutulo. Sapor qualis Aizoi fatuus & subausterus. Phyllum Theophrasti in aridis Monspelio vicinis agris frequens nascitur, notis ab eo traditis prorsus conuenientibus: fruticosa planta: radicibus multis, fibratis: caulibus cubitalibus, hirsutis: foliis ocimi, lanuginosis, tactu mollibus: semine vel in racemosum pediculum congesto, vel gemino, testiculorum modo, non aliter quàm in mercurialis vtroque genere: grauis tetérque odor in tota planta nares offendit.

PHYTEVMA, *CAP. LXVI.*

VT φύτευμα Græci, sic etiam Latini Phyteuma vocant, fortassè quòd ad amorem, gignendámque prolem aptum sit, quod ad amatoria conuenire nonnulli scriptum reliquerunt, vt tradit Dioscorides, Li.4. c.125. atque ita describit: Folia habet struthij, minora: copiosum semen, *Forma.* perforatum: radicem paruam, tenuem, per summa terræ nitentem. Ex qua breui descriptione difficilè est certi aliquid de vero Phyteumate decernere. Matthiolus scribit quibusdam Herbariis visum fuisse plantam hîc appictam Phyteuma esse: quæ nihil aliud est, quorundam sententia, quàm Campanula siue Ceruicaria Fuchsij, Thrachelium maius, siue Cap.163. hist. Vuularia Dodonæi, de quo & Trachelio minori diximus in libro de plantis, Quæ flore Li.2. ca.20. placent. Dodonæus, libro de Floribus, putat Campanulam hortensem à Matthiolo pingi pro Phyteumate. Sunt qui Phyteuma esse volunt plantam tenui radice, gracilibus fibris capillata, saporis & odoris, si teratur, acris & vehementis, caulibus multis, palmum altis: foliis propè radicem in orbem per humum sparsis, betæ primùm nascenti similibus, longioribus, per caules impari situ dispositis, priuatim singulis, non multis in vno pediculo hinc inde ordinatis, vt in Resedis: flore herbaceo, luteis apicibus decoro, in spicam

PHYTHEVMA, Matth.

denſam non coaceruato, ſed ex ſuperiore caulium parte exeunte, longis pedicu-lis ſubnixo: ſemine in membranoſis conceptaculis, amplis, quibus herbacea foliola ſex, ſtellatim diuiſa ſubſternuntur: floret Maio. Aliud Phyteuma viſitur

PHYTEVMA Quorumdam, Dalechampij.

PHYTEVMA Narbonenſium, Penæ.

hodie, inquit Pena, in Gallorum prouinciæ & Narbonæ oliuetis propè Monſpe-lium, effigie Valerianæ minimæ: verùm folia illi in imo infectoriæ luteolæ ſunt, ſuperiora autem diuiſura & magnitudine puſillæ Valerianæ: pluſculi ſunt flores muſcoſi, albidi, oleæ: ſemina puſilla, & inſtar vnionum rotunda. ſed paululum compreſſa, veſtigium parui foraminis impreſſum habentia; incluſa folliculo Plinianæ Reſedæ, in cauliculis palmaribus & ſeſquipalmaribus, reptantibus. Radix exigua Valerianæ minimæ.

RESEDA

RESEDA, CAP. LVII.

PLINIVS Resedæ herbæ meminit his verbis. Circa Ariminum nota est herba, quam Resedam vocant. Discutit collectiones, inflammationésq; omnes. Hanc nonnulli Herbarij esse opinati sunt quæ hîc picta est, & Resedam luteam vocant. Radice est fibrata, minimi digiti crassitudine, intus lignosa, cortice crasso vestita, & saporis, & odoris, cùm teritur, acris & validi, nasturtij aut raphani modo: caulibus multis, pedalibus, angulosis: foliis erucæ ferè instar diuisis: flore spicato, luteo, perquã exiguo: semine minutulo, copioso in membranosis folliculis, angulosis, in extremo ruffis, occlusis & conniuentibus, non vt in phyteumate radiatim diductis. Hanc Resedam Pycnocomon quidam esse putauerunt, conueniente profectò & historia & facultate, si radix raphano similis, exiguum malum figura imitaretur cyclamini modo. Alia est Herbariis quibusdam Reseda candida, quam etiam nostro sæculo propè Ariminũ rustici Li.27. c.12.

RESEDA Lutea.

RESEDA Candida.

Resedam vocant. Radicis figura, odore, sapore superiori est similis, item caulium multitudine: folia simpliciora sunt, & simpliciùs diuisa, in vnoquoque pediculo plurima: flos in spica densisimè congestus, exiguus, è cinereo candicans: semen minutulum in vasculis oblongis, pariter vt & alterius angulosis, summo vertice non compresis, sed velut hiantibus & multifidis. Sponte nascitur in agris propè Ariminum: apud nos in hortis satum semine. Plinius de hac ita scribit. Qui curant ea addunt hæc verba. Reseda morbos Reseda, scísne scísne, quis hîc pullos egerit radices, nec pedes, nec caput habeant. Hæc ter dicunt, totiésque despuunt. Hæc Plinius. Quæ plena sunt plusquam anili superstitione.

SVCVDVS AVICENNAE, CAP. LXVIII.

MYCONVS medicus perdoctus plantam hanc misit ex Hispania, & Sucudum Auicennæ appellauit, tum quòd Mauritani Valentini, qui Gandiæ oppidum incolunt, nomen id ad hæc vsque tempora seruarunt, Sugudum nominantes, tum quòd Gentilis Sucudum, filicem interpretatur, quæ interpretatio huic plantæ maximè conuenit, cuius folia filici mari persimilia sint. Planta est cubiti altitudine, multos & rectos ex radice proferens caules, quadratos, lignosos, geniculatos, qui in ramulos etiam geniculatos & quadratos sparguntur, aliquantulum hirsutos. Ex geniculis folia prodeunt, propè radicem maiora, caulium summitati propiora, minora, serrata, filicis maris æmula. In caulium fastigiis capitula sunt, ex purpureo cærulea, odorata, stœchadis Arabicæ capitula repræsentantia. Radices ei multæ sunt, candidæ, lignosæ: semen minutum, candidum, planum, acerosum, insipidum. Nascitur in incultis, aridis, montosisq; locis. In hortis etiam colitur. Diu floret & in hortis præsertim toto anno. Herba est odorata, sapore cum acrimonia amaro, Græcis fortassè ignota, aut si nota fuerit, altera fuerit stœchadis species, id quod sapor, odor, vires eædem quæ stœchadis, demonstrant. Quam sententiam secutus Clusius Stœchadis alterius nomine pinxit & descripsit. Sucudus calefacit, auctore Auicenna, datur succus eius in potu aduersus dolores. Alphis illinitur, vlcera vetera ad cicatricem perducit, excrescentem carnem puluis eius absumit, cum aceto podagræ imponitur, ex eo dulcibus, admistis fiunt eclegmata ad tussim, drachmi, duobus cum hydromelite bibitur ad cardiogmum: item duæ drachmæ cum hydromelite valent ad dysenteriam & difficultatem vrinæ: in pesso subditus menstrua ciet. Hæc Auicenna. Quæ omnia platam hîc appictam præstare posse manifestæ eius qualitates satis probant.

SVCVDVS Auicennæ, Myconi.

Li.1. Stirp. Hisp. c.60.

SELAGO PLINII, SIVE CAMPHORATA, CAP. LXIX.

Li.24. c.11. SIMILIS herbę Sabinę est Selago appellata, inquit Plinius. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidêre Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum vitia fumum eius prodesse. Hanc Plinij Selaginem quidam esse volunt Ericæ prius genus, alij Hyssopum ne-
Lib.1.c.189. morensem, alij Chamæpeucen, alij Musci terrestris genus descriptũ à Trago, nomine Sabinæ siluestris, de quo tractauimus, libro De plantis quæ in vmbrosis, &c. maior pars herbariorum plantam hîc depictam, quam Monspelienses Camphoratam vocant, ob similem caphuræ odorem, quem trita vibrat, Selaginem vocat.
Locus. Arenosis & macris locis gaudet, in pinguibus tamen & humidis procerior fit. Ra-
Forma. dice est crassa, subnigra, caule cubitali, nonnunquam altiore, tereti: ramis multis, propè

SELAGO, Siue Camphorata.

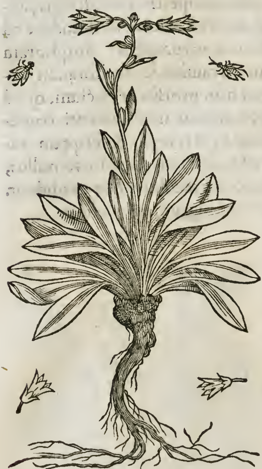
propè radicẽ longioribus, quà propiores fastigio sunt, breuioribus opertis foliis, longis, angustis, Sabinæ aut Tamaricis æmulis: odore cũ herba digitis friatur ac rumpitur, Camphoram referente: quam ob causam Camphoratam vocarunt, Officinis non prorsus neglectam, quòd in Martiati operosissimi medicamenti confectionem à Nicolao Myrepso descriptam admittatur: licet Græcorum Arabúmve nullus, quod sciam, vires eius facultatésque tradiderit. Quidam Cneorum nigrum esse volunt.

CONYZA MONTANA, CAP. LXX.

MYCONVS peritus Medicus & rei herbariæ studiosus, plantam hîc pictam à foliorum florúmque forma, odore, sapore Conyzæ speciem esse iudicauit, & à natalibus montanam cognominauit. Nascitur enim in saxosis, præruptis & montosis, præsertim inter saxorum rimas, radice lignosa, solida, intus candicante, foris nigrescente, minimi digiti crassitudine, gustu aliquantum adstringente, exsucca non minùs quàm suberis cortex. Ex hac stolones multi prodeunt, teretes, villosi, solidi, dodrantales, in quibus folia tenuia, hyssopi vulgaris, sed glutinosa Ledi modo, odore graui & viroso, & hircinum quid olente. In summo cauliculorum sunt flosculi, soncho similes, luteoli, in pappos abeuntes. Gustu subamara est cum leui acrimonia, caput tentans. Floret Augusto maximè.

TRACHELIVM MONTANVM, CAP. LXXI.

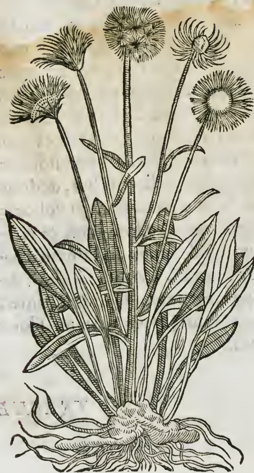

DE Tracheliis aliis in libro de Plantis, Quæ flore placẽt, tractauimus. Nunc de Trachelio montano, quod in aſperrimis montibus gignitur, radice nigra, ſupernè craſſa, in ſurculos infernè diuiſa, fibris paucis capillata: foliis circa radicem multis, eam vndique cingentibus, longis anchuſæ modo, hirſutis, caule vnico, paucis foliis veſtito, alternatim diſpoſitis: flore & ſemine reliquis Tracheliis, figura coloréque ſimilibus.

DORONICVM, CAP. LXXII.

DORONICVM Arabibus *Haronigi, Doronigi*, ſiue *Durungi*, dicitur. De Doronico vulgari ſiue Officinarũ hîc tractamus. Huius triplex differentia, nõ ita magna, imò potiùs varietas quædam à Pena aſsignatur, tribus Iconibus à Lobellio expreſſa. Primæ puſillæ caules teneri, folia molliuſcula, oblonga vti plantaginis, nonnihil ex virente flauentia, perſpicuè hirſuta piloſellæ modo, ſiue cucumeris agreſtis, ſed attrectanti læuia, ambitu rotundo, nonnihil laciniato, & ſupernè anguſto, cucumeri agreſti quàm Cyclamino ſimiliore, terna vel quaterna in pediculis enatis ex radice exigua terete, orbiculata, & ſenſim in anguſtum deſinente, ſubtus & tranſuerſim quaſi ſquammularum toruli; articulata, ſcorpionis cadauer & caudam exprimente, multùm fibrata. Color illi candidus, ſapor dulcis amaricat, & lentorem multum cum pauxilla adſtrictione coniunctum pręfert. Caulis ſeſquipalmum altus: flores in ſummo fert luteolos aut pallidos, radiatos, buphthalmi aut mediæ Conſolidæ. Frequens nunc hæc in hortis Belgij, & prorſus eadem cum Doronico vulgari & minori Officinarum, quod in montibus reperitur, & collibus Pedemontanis, nonnullis etiam Franciæ. Secunda maiorem & multò longiorem radicem profert, multis corticoſis ſquamulis nitentibus, candidis, marmoreis, per tranſuerſum cinctam alam vtrinque vnam ſquillę marinæ cancellíve forcipulis non diſsimilem, ſubdulcem guſtanti: folia, flores, & caulis maiora paulò & rotundiora. Vmbroſis montibus gaudet, non ſolùm Alpinis ad meridiem, ſed etiam frigidis ad Septentrionẽ. Huic ſimilis tertia, magnitudine tantùm diſtans à Lobellio ex Dodonæo picta, dudum à nobis & picta & deſcripta. In vmbroſis montium locis gignitur inter ſaxa & cautes, radice parua, candida,

DORONICVM Minus officinarum, Penæ & Lob.

DORONICVM Brachiata radice, Aconitum Pardalianches, Plinij, & Matth.

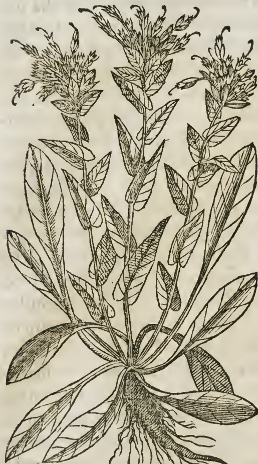

DORONICVM Radice Scorpij figura, Dalech.

candida, geniculis velut articulata, fibris multis vtrinque donata ſerpentibus, Scorpium optimè referente, ex cuius inferiore parte alia ſubnaſcitur, quæ aliam ſimilem procreat, tanta radicum in aliis procreandis fœcunditate, vt interdum plures duodecim cohæreant: foliis tribus aut quatuor Melanio non diſsimilibus, hirſutis, tactu mollibus, caule pedali, aliquot foliolis veſtito: flore Chryſanthemi æmulo, & medio velut diſco, & orbiculato ambitu luteo. Radix tuſa & cum axungia ſuilla mixta, ſcabiem ſanat, notiſsimò ruſticis remedio. Dodonæus Aconitum Pardalianches eſſe cenſet. Pena & Lobellius, vt diximus, & multi alij Herbarij Doronicum, Officinæ quoque paſsim Doronici vice, huius radicibus in compoſitionibus vtuntur. Quod autem Arabes Doronicum dicunt, ab illo ſiue Aconito Pardalianche differt. Nam Auicenna Doronigi calidum & ſiccum in tertio gradu eſſe ſcribit, cui etiam aſſentitur Li.2.c.209. Serapio, Doronicum calidum & ſiccum in eodem gradu conſtituens, à quo temperamento Cap.325. ſimpl. Doronici vulgaris, ſiue Aconiti Pardalianchis radices multùm abſunt: nulla enim acrimonia, nulla amaritudo tanta, aut alia qualitas in iis percipitur, quæ tam calidas eſſe & ſiccas demonſtret, ſed dulcis tantùm ſapor ignauior & emplaſticus, qui eas temperie media, aut ei proximas eſſe oſtendit: quam ob cauſam medicamentis oculorum anodynis admiſcet. Idem Auicenna Aconito Pardalianchi, quod Strangulatorem Leopardi vocat, ſeorſum alio in loco ſuas vires ex Dioſcoride & Theophraſto adſcribit. Li.2.c.685. Matthiolus Doronicum ſecundo loco Ca.73.li.4. pictum Aconitum Pardalianches Plinij facit. Tertium verò Doronicum vulgare à Cortuſo miſſum Aconitum Pardalianches minus, falsò Doronicum, ab eodem Cortuſo admonitus Doronicum inter Aconita eſſe recenſendum, quod certò ſciret ſæpiùs facto à ſe periculo facilè extingui canes, qui huius radices deuorauerint: id quod etiam Matthiolus ipſe expertus, confirmat. Quare Doronicum iſtud tanquam venenum execratur, & ex Officinis & Pharmacopoliis omnibus eiiciendum cenſet. At Pena Theophraſti, Dioſcoridis, Plinij Thelyphonum, Pardalianchen, Cammorum vnius huius plantæ nomina diuerſa putat, nec genere differre, ſed Cyperorum ritu, magnitudine tantùm, ſitu, & numeroſa radicum propagine, vt ſuprà declarauimus: alioqui facies, ſapor, odor omnibus idem, iidémque fermè natales. Doronico verò vim

GLASTVM Montanum, Dalechampij.

inesse canes interficiendi non negat, sed respondet Aloë saluberrima, & amygdalis amaris vulpes necari etiam Plutarcho auctore: & nulli vnquam perniciosa fuerunt quæ Doronicum recipiunt Electaria de Gemmis, de Aromatibus, Confectio de moscho dulcis, quibus frequẽtissimè vtuntur Medici. Qua de re & de Aconito fusiùs differemus in lib. de venenatis.

GLASTVM MONTANVM, CAP. LXXIII.

Locus. Forma.

GLASTVM montanum in niuosis verticibus montium gignitur, radice crassa, nigra, fibris multis capillata: foliis circa radicem multis, longo, crassoq; pediculo subnixis, venosis, Glasto similibus, sed in summo magis obtusis: caulibus multis, pede altioribus, in quibus folia supradictis angustiora, & acutiora: flos copiosus in cauliũ vertice luteus nitet, oblongi vasculi figura, supernè in cuspides diuisus, prominente ex eius medio sinu, tenui pilo.

MELANIVM MONTANVM, CAP. LXXIIII.

Locus. Forma.

MELANIVM montanum in algidis montium verticibus prouenit, cauliculis multis, exilibus: foliolis multis, humi iacentibus: flore cæruleo, duplò ampliore & maiore quã in Melanio vulgari, rara quadã & eximia specie, si foliorũ exiguitatẽ cũ inusitata floris magnitudine cõferas.

IASME Montana, CAP. LXXV.

Locus. Forma.

PLANTAM hãc Iasmen montanam vocãt ob eximiam odoris suauitatem, quæ Iasmini nostri flores æmulatur. In montiũ excelsorum iugis apud Rhœtos crescit, radiculis breuibus, subluteis, caule tres digitos alto, hirsuto, nudo, simplici: foliis propè radicem multis, Aizoo ferè similibus, in orbem humi stratis, villosis: summum caulem foliola quatuor vel quinque coronant, è quorum medio flores emicant partim albi, partim punicei, gratissimum odorem spirantes. Candidum principio florem æstate rubescere compertum est.

PERSICARIA SILIQVATA, CAP. LXXVI.

IN montibus & collibus aſperioribus Germaniæ & Sabaudiæ gignitur, à Belgis in hortis colitur herba, quam Germani *Sprinckkraut* vocant, quaſi eruptricem ſiue ſalientem, aut ſubſilientem herbam dicas, propter ſiliquam quæ teres, gracilis, longa, pendula, chelidonij, ſemina parua, rotunda, balſaminæ fœminæ claudit, quibus turget, ſimul ac tantillum tangitur, in vultum proximi cuiuſque quaſi impetu vindicabunda, & ſe tangi queribunda, excludit. Idcirco, Noli me tangere vulgus Herbariorum vocat. Qua nota & nomine iam diu notiſſima eſt. Virgulta, folia, faciéſque ipſa Balſaminem, Mercurialem & Amaranthum exprimunt. Quare cauendum ne quis Mercurialem putet, neque eam in eoſdem vſus colligat.

Locus. *Forma.*

OSTEOCOLLVM HIEROCLIS ET ABSYRTI, CAP. LXVII.

OSTEOCOLLON in mœnibus & ſaxis propè Sedunum Valeſiorum caput naſcitur, ac dependet, radice candicãte, graminis inſtar geniculata, tenuibus fibris capillata, è geniculis & internodiis exorientibus ramulis permultis, penſilibus, iunci modo læuibus, teretibus, ſed geniculis diſtinctis, cirroſis, tenuiori proceriori'q; ſparto ſimilibus, perpetuò virentibus, nullo folio veſtitis: flore in aceruum ſpicatum cõgeſto, è fuſco nigricante, ex cauliculorum articulis prodeunte, petiolo ſubnixo. Quidam Polygonium, alij Talcuition, alij Symphytum vocant. Oſteocollon quidem, quòd fracta oſſa ferruminat: Symphytum, quod diſſectas carnes coaleſcere: vulgus credat, ſi coquatur vnà, efficaciſſima enim glutinandi facultate partium diuortia committere, & ſeparata cogere. Viridem eruunt, vino coquũt, dum ſuperſit liquoris pars tertia. Decocto veterina ſalinant Hiſpani, eo medicamine morbos arcentes, & à vitiis quæ imminent, aſſerentes: tum etiam ſi quid intus ruptum eſſe ſuſpicãtur, ab hac auxilium petentes. Hæc Abſyrtus & Hierocles memoriæ prodiderunt.

CVCVLLATA, *CAP. LXXVIII.*

VCVLLATA, ſeu, vt quidam volunt, Criãs Apuleij, altiſsimis & niuoſis montibus gaudet: è ſaxis proſilit, riuulo quopiam præterfluente madentibus, radiculis multis, perquàm tenuibus, nigris, breuibus: foliis propè radicem multis, læuibus, craſsis, in ambitu minimè crenatis, nec venoſis, betæ naſcenti ſimilibus, guſtu amaris, priuſquàm ſeſe explicent alabaſtri modo candicantibus, cùm ſeſe explicuerunt, lætiùs & nitidiùs virentibus: cauliculis quinque aut ſex, teretibus, nudis, ſubrubentibus, præſertim ſuperiore parte: flore nunc albo, nunc purpureo, vertici caulium velut affixo, in ſingulis cauliculis vnico, figura quadam rara & eximia, coloriſq; iucundiſsimi: ſemine minutulo in capitulis paruis, faſtigiatis, anguloſis. Floret Iunio, etiam antequàm niuibus liquatis montium cacumina detecta appareant. De Criade hæc prodidit Apuleius. Crias naſcitur in Lucania: marmoris albi colorem habet, quatuor rubicundis ornata cauliculis. Radix piſta & promalagmate impoſita, tertio die curat iſchiadicos: eadem trita & impoſita locis dolore affectis, quoſuis dolores ſanat.

SCORZONERA, *CAP. LXXIX.*

Nomina

IRCI barbæ congener eſt herba, quam *Scorzoneram*, aut *Scurzoneram* appellat Hiſpania, quod Latinè Viperinam ſiue Viperariam, aut Serpentariam ſonat: ſic dicta, quòd contra venena viperarum ac ſerpentum efficax habeatur: nam Hiſpani Viperam *Scurzo* vocant. Noua

Ca.137.li.2. hæc eſt planta, vt refert Matthi. inuenta primùm in Catalonia Hiſpaniæ à quodam ſeruo Aphro, à Ceruero Leridano pretio empto. Cùm enim quidam meſſores in agro à viperis demorſi fuiſſent, is qui in Africa plantam iſtam nouerat, propinato eius ſucco incolumes ſeruabat omnes, quótque demorſi fuiſſent. Sed nemini plantam oſtendebat, ne lucro fraudaretur. Tandem cum vafri homines locum obſeruaſſent ex quo plantã deferebat, illuc profecti eam nacti ſunt, inuentis nuper reſciſſæ herbæ reliquiis. Ea eruta, factoq; ipſius periculo euulgata res eſt, & Scorzoneram appellarunt. Hanc ſiccam primùm ad ſe miſſam fuiſſe, ait Matthiolus à Ioanne Odorico Medico paulò pòſt viridem, viuentémque ſe vidiſſe ad Cæſarem Ferdinandum ex Hiſpania delatam: non multò pòſt tempore copioſam quoque in Bohemia ſe comperiſſe Doctoris Riberæ Medici diligentia, in monte

Forma. quodam ſiluoſo vliginoſoq;, non longè à Poggebrot. Folia edit ſpithamæ longitudine, ſuccisæ æmula, ſed longiora, ſubcandida, carnoſa, acuminata, quæ ſolo propiora longo preſſoq; pediculo à radice prodeunt, humiq; accubant, quorum nonnulla leuiter ſinuata ſpectantur. Caulem fert ſeſquidodrantalem ſæpè maiorem, rotundum, geniculatum, in quo folia breuiora anguſtioraq;: flores aureos, hirci barbæ proximos, vt alterum ab altero vix dignoſcas. Hi flacceſcentes in papposum mutantur orbem, in quo ſemen continetur album, longum, hirci barbæ ſemini

ſemini ſimile. Radix ſubeſt ſeſquidodrantalis, pollicari craſsitudine, raris adnatis fibris, cortice ſubnigricante, vegeta, tenera, fractu facilis, ſuccoſa, alba intus pulpa, lacteo ſucco prægnans, dulcis, & guſtatu iucunda. Naſcitur in ſiluis & vliginoſis locis atque obſcuris Hiſpaniæ. Naſcitur & in Germania, Thuringia, ac

SCORZONERA Hiſpanica, Matth.

SCORZONERA Boemica, Matth.

Bohemia in ſiluis ac montibus humentibus. Flos in Hiſpania Maio menſe prodit, in Germania ſeriùs, Iunio, videlicet ac Iulio menſibus. Foliorum aut radicis ſuccus datur præſentaneo remedio potandus aduerſus viperarum, cæterorumq́; venenatorum animalium ictus: quinetiam ad quoſcunque peſtiferos morbos. *Tempus.*

Deuorata radix quotidie peſtilentiæ contagia arcet, & venenis quibuſcumque reſiſtit. Datur eadem aut eius ſuccus vtiliter quoque comitialibus. Item cardiacis, vertiginoſis, & animi deliquiis cordiſq́; tremori obnoxiis. Commanducata per ſe radix triſtitiam diſcutit, hilaritatémque conciliat. Lacteus eius ſuccus oculorum aciem acuit. Denique tota planta magni eſt ad omnia vſus. *Vires.*

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER VNDECIMVS,

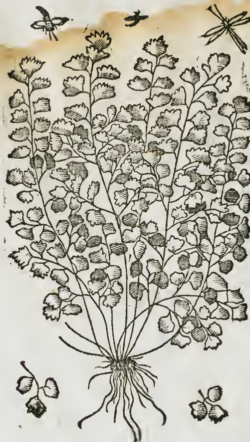
Qui plantas omnes, quæ in Vmbrosis, vdis, vliginosis & pinguibus locis proueniunt, exactè & ad viuum repræsentat.

ADIANTVM, *CAP. I.*

T FIDEM nostram liberemus, stirpium quæ locis palustribus lacustribusq; proximis gignũtur, nempe vdis vliginosisq; ac pinguibus, item vmbrosis, natura hîc explicanda. Sunt autem quàm plurimæ: quare iis in locis paulò diutiùs immorari necesse fuerit. Quod si quædam libro superiore reperientur, quæ aptiùs hîc collocari possent, aut contrà, id nemini absurdum, aut mirũ videri debet: quod non solùm nataliũ, sed foliorum aut cuiusuis alterius partis, aut virium, aut quæuis alia similitudo, atq; affinitas proximas quasq; sibi adiungat atq; adsciscat. Hîc verò vt in aliis, ab iis quæ notiores sunt, & magis vulgares exordiemur. Primũ à celeberrimo illo, & omnibus Officinis nomine potiùs quàm re, præterquã in Narbonẽsi regione, notissimo Capillo veneris, sic etiam à Latinis, Apuleio teste, nominato: qui à Græcis vocatur ἀδίαντον, quòd οὐ διαίνεται, idest, quòd in aqua non madescat, vel, vt Theophrastus ait, οὐ δὲ ὑγραίνεται τὸ φύλλον βρεχόμενον, οὐδὲ ἐπίδηλον ἐστὶ διὰ τὸ τὴν νοτίαν ἐπιμένειν. ὅθεν καὶ ἡ προσηγορία. Quæ Plinius sic reddidit. Aliud Adianto miraculum: æstate viret, bruma non marcescit: aquas respuit, perfusum mersúmve sicco simile est. Tanta dissociatio deprehenditur: vnde & nomen à Græcis. Nicander non ἀδίαντον dictum significat, quòd in aqua mersum ac irrigatum, immadidum non permaneat, quasi verò longiore mora in aqua æquè ac aliæ herbæ non madescat: sed quòd imbris è cælo descendentis stillicidia foliis eius non insideant.

ADIANTVM, Match.

Nomina

Lib.7. c.13.

Li.22. c.21.

In Theria.

Ἀχραὲς τ' ἀδίαντον, ὃ οὐκ ὄμβροιο ῥαγέντος
Λεπταλέη πίπτουσα νοτὶς πετάλοισιν ἐφίζει.

Impollutũ Adiantũ, quod denso imbre cadẽte.
Destillans tenuis foliis non insidet humor.

Ca.28.hist.

Vel quòd Fuchsio magis placet, ab interioribus

puteorum

puteorum parietibus, & fontium marginibus, quas coronat, dictũ est Adiantum, quòd nimirum quasi sitiens illorum aquas, quas tamen odit & respuit, quærat. Polytrichon autem, quasi multicomum, quòd capillos multos ac densos faciat, eorúmque defluuia expleat. Callitrichon verò, quasi pulchricomum, quòd capillos tingat, pulchrioresque reddat. Nec alia ratione capillus veneris hæc herba dicta est, quàm à speciosis reddendis capillis nec alio nomine Veneris vox adiecta est, quàm quòd hæc pulchricoma pingatur. Plinius, Adianton quidam Callitrichon Lib.22.c.21 vocant, alij polytrichon, vtrumque ab effectu, tingit enim capillum: & ad hoc decoquitur in vino cum semine apij, adiecto oleo copiosè, vt crispum densúmque faciat: defluere autem prohibet. Hæc Plinius. Latinè Cincinalis, Terræ capillus, Supercilium terræ, Crinita, Arabibus *Berscegnascen*, seu *Bersausan, Culbare albir*. Gallicè *Cheueux de venus*, Germanicè *frauuenhar*, Hispanicè *Cullantrillo de pozo*. Theophrastus Lib.7. hist. scribit esse γένη ἀντοῦ ἀδιάντου δύο. τὸ μὲν λευκὸν, τὸ δὲ μέλαν. χρήσιμα δὲ ἀμφότερα πρὸς cap.13. ἔκφυσιν κεφαλῆς τριχῶν, ἐν ἐλαίῳ τριβόμενα. φύεται δὲ μάλιστα πρὸς τὰ ὑδρηλά. Id est, Gaza *Genera.* interprete. Genera adianti duo, candidum, atque nigrum. Ambo ad defluum capillum vtilia, oleo trita. Nascuntur maximè locis humidis. Quæ Plinius conuer- Lib.22.c.21 tere voluisse, sed Theophrasti sensum assecutus non fuisse videtur. Duo, inquit, eius (adianti) genera candidius, & nigrum, breuiúsque. Id quod maius est polytrichon: aliud trichomanes vocant. Vtrique ramuli nigro colore nitent, foliis filicis, ex quibus inferiora aspera ac fusca sunt, omnia autem contrariis pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla. Vmbrosas petras, parietúmque aspergines, ac fontium maximè specus sequitur, & saxa manantia, quod miremur, cùm aquas non sentiat. Quibus verbis perspicuè declarat Plinius se trichomanes alterum facere adianti genus, scilicet candidum. At Theophrastus cum de vtroque Adianti genere dixisset, eo quem modò citauimus loco, subiicit de trichomane, diuersa planta quæ sequuntur. ὡς δὲ οἴονταί τινες, καὶ πρὸς στραγγουρίαν τὸ τριχόμανες ποιεῖ. ἔχει δὲ τὸν καυλὸν ὅμοιον ἀδιάντῳ τῷ μέλανι, φύλλα δὲ μικρὰ σφόδρα, καὶ πυκνὰ, καὶ πεφυκότα καταντικρὺ ἀλλήλων. ῥίζα δὲ οὐκ ὑπέστι. χωρία δὲ φιλεῖ σκιερά. Id est, Trichomanes vrinæ stillicidiis confert, caulem similem habet adianto nigro: folia parua admodùm & densa, & ex aduerso opposita, radix nulla subest. Opacis locis gaudet. Hîc Theophrasto trichomanes Adianti genus non est, sed sui generis planta, prætereà cùm dicit cauliculos habere adianto nigro similes, apertè demonstrat trichomanes Adiãtum candidum non esse. Matthiolus credidit aliquando, Adiantum candidum eam esse In cap. 132. plantam, quæ vulgò saluia vita, & ruta muraria vocatur, quæ cum trichomane in lib.4. petris, parietum ac fontium asperginibus nascitur. Deinde mutata sententia eam paronychiam Dioscor. fecit, de qua re paulò pòst dicemus. Alij, quorum potior Pet. P.. in sententia, Adiãtum nigrum & album Theophrasti siue Plinij, putant esse duas ha- Ad. sce Adianti differentias, quibus omnes Belgij, Germaniæ, Burgundiæ, Franciæ & Sabaudiæ Officinæ, non solùm hoc tempore, sed omni ferè hominum memoria semper nigri & albi Adianti nomine vsi sunt. Iis radix pusilla, capillamentis den- Adiant. sis compacta, nigris, rectis: cauliculi iuncei, paulò crassiores & prolixiores quàm alb.& nig. trichomani, ex herbido pallentes, aut albicantes: foliola vtrimque & altrinsecus *Forma.* plumatim dissita, filicis maris diuisura, & situ, sed multò minora, altera facie virentia, altera in glauco punctulis rubescentibus notata, series geminas habent, sesquipalmum, aut paulò magis alta, quæ nihil planè differunt, nisi quòd nigro adianto cauliculi nigricant politiore nitore, foliáque sunt saturatiore virore, albo minùs. Vires prorsus eædem, à doctis quamplurimis multis annis exploratæ ad quotidianas & consuetas potiones, magno commodo, nullo detrimento, vt eos errare hinc perspicuum sit, qui filicis maris species, aut dryopteres esse autumant, cùm nihil calidi, aut acris, nedum septici hæ temperatæ & innoxiæ capillares habeant. Sed vt

Adian.Verum. ad verum Dioſcoridis Adiantum redeat oratio,id, eodem auctore,puſilla gerit fo-
Forma. lia,ſimilia coriandri,in ſummo inciſuris diuiſa,cauliculi quibus exoriuntur, nigro
colore nitent, prætenues, palmum alti : radice ſuperuacua, neque caulem, neque
fructum,neque florem profert. Vmbroſis & paluſtribus, circa parietum aſpergi-
nes,& fontium ſpecus enaſcitur. Ex qua deſcriptione liquet,neque ſaluiam vitam,
neque Adiantum nigrum,aut album Officinarum, verum eſſe Dioſcoridis Adian-
tum,ſed id quod hîc pinximus.Fibris prætenuibus,capillaribus,nigris nititur,com-
pactis,vnde prodeunt numeroſi cauliculi,iuncei,valde tenues,veluti cincinni,pal-
mum aut ſeſquipalmum alti, ſericeo colore & nigro nitentes. Folia aniſi vel co-
riandri diuiſura,latiuſcula, alterno ſitu tenuiſſimis pediculis appenſa,tenella,vtrin-
que lateribus rectis clauſa, trianguli ſpecie, ſed ſuperiore ambitu laciniato & circi-
Locus. nato. Hoc eſt verum Dioſcoridis Adiantum, nullibi quàm Narbonenſi regioni
frequentius : ſaxis riguis, vmbroſis, petroſiſq; locis in cemeneis illic montibus fi-
nitimis, ac rupium, fontium & puteorum labris vel aſperginibus Monſpelij, Ne-
mauſiq;, raro alibi in Gallia, Germania, Belgio, Anglia, aut nuſquam prouenit,
quin ne Italiæ quidem multis locis. Quare ex ſupradictis locis Lugdunum,Lute-
tiam, Antuerpiam, & in alia celebriora emporia aſportatur, caróque à ſeplaſiariis
emitur ad Syrupi capilli veneris dicti apparatum. Eundem ſyrupum Galliæ ditio-
res & aulici quotannis Monſpelij ſibi conficiendum curant,indéque adferendum,
Vires. quo recentiore ac pręſentiore vtantur. Mirum enim quantum thoracis affectus,
Lib.4.c.131. hepatis,renúmque iuuet,quas vires cum pluribus aliis inſignibus, Dioſcorides aſſi-
gnat his verbis. Decoctum herbę potum prodeſt ſpirandi difficultati, ſuſpirioſis,
lieni, & felle ſuffuſis, & vrinæ difficili, calculos frangit, aluum ſiſtit,ſerpentium
morſibus auxilio eſt, contra ſtomachi fluxiones in vino bibitur. Secundas ciet &
menſtrua,ſanguinis reiectiones inhibet. Contra ſerpentium morſus cruda herba
illinitur, alopecias denſat, ſtrumas diſcutit : furfures & manantia capitis vlcera ex
lixiuio emendat : defluentes capillos continet cum ladano & myrtino, & ſuſino
aut hyſſopo(ſic enim vulgata habent exemplaria, καὶ σουσίνω ἢ καὶ ὑσσώπω, vt & Ruel-
lius conuertit,ſed in vetere rectiùs legitur, σουσίνω ἢ καὶ οἰσύπω, quod eſt, ſuſino, aut
œſypo) vinóque. Decoctum eius cum lixiuio & vino infuſum idem præſtat.
Coturnices & gallinaceos pugnaciores facit, in cibos eorum additum.Seritur gra-
Lib.22.c.21 tia vtilitatis pecorum circa ouilia. Eadem ferè de Adiantis ſuis ſcripſit Plinius.
Calculos è corpore mirè pellit, frangítque vtique nigrum. Qua de cauſa potiùs
quàm quod in ſaxis naſceretur,à noſtris ſaxifragum appellatum crediderim. Bibi-
tur è vino quantum terni decerpſere digiti. Vrinam cient. Serpentium & araneo-
rum venenis reſiſtunt. In vino decocti aluum ſiſtunt. Capitis dolores corona ex
his ſedat. Contra ſcolopendræ morſus illinuntur, crebrò auferendi, ne pereant:
hoc & in alopeciis. Strumas diſcutiunt, furfuréſque in facie, & capitis manantia
vlcera. Decoctum ex his prodeſt ſuſpirioſis & iocinori,& lieni,& felle ſuffuſis, &
hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum abſinthio. Secundas cient &
menſtrua. Sanguinem ſiſtunt ex aceto,aut rubi ſucco poti. Infantes quoque exul-
cerati perunguntur ex iis cum roſaceo & vino priùs. Folium in vrina pueri impu-
bis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum ventri mulierum, ne rugoſus fiat,
præſtare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant,in cibum eorum
Lib.6.ſim. additis,pecoriq; eſſe vtiliſſimos. Sed breuiùs & diſtinctiùs de his Galenus. Adian-
tum in caliditate ſymmetrum eſt. Verùm deſiccat & extenuat, & digerit. Etenim
caput ex alopecia glabrum capillis conueſtit, & ſtrumas & abſceſſus digerit, lapi-
déſque frangit epotum, & viſcoſorum craſſorúmque è pectore pulmonéque ex-
creationibus non mediocriter confert,& ventris profluuium ſiſtit : non tamen vl-
lam manifeſtam caliditatem affert, ſicut nec frigiditatem. Verùm poſuerit ipſum
quiſpiam

quiſpiam ſecundum hanc oppoſitionem & temperiem in ordine medio. Meſues etiam adianti temperiem & vires inſignes recenſet, inter quas & vim purgatoriam ei tribuit, Græci verò & Plinius nullam. Illius hæc ſunt verba. Capillus veneris temperatus eſt, aut temperato proximus. Conſtat ſubſtantia aquea & terrea, ſed tenui modicè, eáque ſtyptica, altera verò ſuperficiaria, calida tenui admodùm, ob quam virtus eius facilè reſoluitur: quia virtus imbecilla à ſubiecto imbecillo promptè diſſipatur. Hac autem tenuant, obſtructa aperiunt, digerunt, ventrem ſoluunt, præſertim recentes: ſicci enim conſtringendo fluxum ſiſtunt, bilem verò flauam & pituitam ventre toto & hepate, humoréſque craſſos quamuis imbibitos etiam ex thorace & pulmone ſcreatu educunt, reſpirationem ob id liberam efficiunt, ſanguinem clarum reddunt, & inde colorem commendant, & partium prædictarum dolorem leniunt, obſtructiones hepatis ac lienis tollunt. Ob id ictero & morbis omnibus obſtructionem ſequentibus infuſi, præſertim in aqua apij & intybi, aut decocto cicerum nigrorum, aut ſemiquatuor, aut ſero lactis. Cum oleo autem chamæmelino ſtrumas delent. Syrupus ex his pleuritidi, peripneumoniæ prodeſt. Vrinam mouet: decoctum eorum calculum frangit: purgat vterum à partu. Parte verò ſtyptica fluxiones cohibet, ſanguinem ſiſtit, ventriculum & ventrem roborat, ne excrementa promptè recipiant, roborat etiam capillorum radices, ob id eorum defluuium ſiſtit: quinetiam partem pilis replet, præſertim cum oleo myrtino, aut oleo ladani, & vino ſtyptico. Idem præſtat puluis eorum vſtorum: cinis ipſorum vel decoctum ex vino furfures lotione abigit, fiſtulas lacrymantes ſanat. Imbecillitatem eorum in purgando corrigunt violæ, caſſia fiſtula, manna, ſerum lactis, paruam ſuſtinent decoctionem. Meliores benè habiti, foliis virentibus: ſtrigoſi enim & foliis flaueſcentibus inutiles. Datur decocti ad aluum ſubducendam libra vna. Lib. ſimp. purg.

TRICHOMANES, CAP. II.

ΤΡΙΧΟΜΑΝΕΣ Græcè, Latinè etiam trichomanes dicitur, & capillaris, à Gaza filicula, Officinis Polytrichum, quod nomen eſt adianti herbæ Dioſcoridis, & veterum aliorum teſtimonio, Gallicè *Polytric*, Germanicè *Vvilderrot*, & *Abtham.* Trichomanes autem Græci à vi ſua vocauerũt, quòd rara cute fluentem capillũ explet, & ſubnaſci facit. μανὸν enim illi rarum vocant, & τριχὰ capillum. Hoc etiam nomine capillarem Latini dixerunt. Naſcitur, inquit Dioſcorides, iiſdẽ in locis quibus adiantum, filici ſimile, ſed exilius: foliis lenticulæ, tenuibus, acerbis, fuſco colore ſplendentibus. Quę deſcriptio apertè demonſtrat herbam hodiè Officinis vbique omnibus polytrichi nomine non minùs vſitatam quàm cognitam, verum eſſe Dioſcoridis & veterum trichomanes, radice parua, fibris nigricantibus comante, à qua penè ſtatim foliati cauliculi iuncei prodeunt, nigri, nitidi, rigidiuſculi, gemina vtrinque foliorum ſerie, quæ rotunda ſunt, & lenticulæ figura, ex atro auerſa parte virentia, auerſa maculis ferrugineis notata, rutæ murariæ ritu, ſine flore, ſine ſemine. Paluſtribus & vmbroſis locis vberrimum, humentibus muris & ſaxis, & fontium ſpecubus

Nomina. Lib. 4. c. 132. *Locus.* *Forma.* *Locus.*

POLYTRICHVM Aureum maius & minus.

Polytr. Aureũ. Fuch. cap.140. Dodo. lib. 3.cap.71.

Nomina

Genera.

Forma.

ſpecubus haud ſecus atque adiantum, & ſimiliter perpetuò vireſcit, viribus & ſapore quoque illi proximum, quare etiam Galeno & Dioſcoride auctoribus, eadem quæ & adiantum præſtare poſſe conſtat. Herbarij herbulam aliam Polytrichum nominant, quòd ſanè forma ab eo quod deſcripſimus alieniſsimum eſt, Germani *Gulden vuiderthon*, Galli *Politric doré*, à colore aureo, Polytrichum autem à ramulis, qui capillorum inſtar tenues ſunt. Duo eius genera faciunt, vnum maius, alterum minus: neque enim differunt niſi ſola magnitudine. Fuchſius Polytricum Apuleij eſſe ſcribit, cùm tamẽ idem cum Dioſcoridis trichomane videatur eſſe. Polytrichum aureum maius cauliculos habet valde exiles, haud palmum altos, colore aurum referentes, circúmque hos folia multa capillacea, in ſummo capitula lentis aquaticæ ferè forma, eiuſdem cum cauliculis coloris. Minus ſuperiori prorſus ſimile, niſi quod omnibus partibus eſt minoribus. Maius naſcitur in pratis humidis, & vliginoſis, minus in petris ac muris humidis. Menſe Iulio vtrumque reperitur. In caliditate & frigiditate ſymmetra ſunt: deſiccant tamen, extenuant & digerunt. Decoctum vtriuſque in aqua aut lixiuio, capillorum radices firmat, ideóque in alopecia caput glabrum capillis veſtit, potum viſcoſorum craſſorúmque è thorace pulmonéque excreationibus non mediocriter confert, lapides frangit & vrinas ducit, morbo regio correptis, & lienoſis auxiliatur: ſtrumas diſcutit, denique eadem quæ adiantum præſtat. Recentiores vana ſuperſtitione ducti multa & incredibilia illis tribuunt. His ob magnam cum capillaribus affinitatem adiungenda herbula, admirãdis viribus, multis plantis apud antiquos celeberrimis proculdubio præferenda, quibus fortaſſè ignota fuit.

Locus. *Tempus.* *Temper. & Vires*

ROS SOLIS, Dodon.

Dodo. lib. 3.cap 71. Pet. Pen. in Ad.

Nomina

Ros ſolis & Rorella herbariis dicitur, Germanis *Sondau*, Gallis *Rouſee de ſoleil*, à mirabili natura nomen adepta, quantumuis diu ſol feruidus æſtate eam illuſtret, eius tamen folia ſemper rore & humiditate madent, eorúmque lanugo guttulis aſperſa manet. Et quantò ſol feruidior, tantò magis humiditatem eius augere & fouere videtur, tantùm abeſt vt exhauriat. Radice eſt fibrata, foliis rubeſcentibus, in rotunditate oblongis, hirſutis, cauis, puſilli cochlearis, aut auriſcalpij inſtar, inter quæ proueniunt cauliculi, ternos, quaternósve digitos longi, rubeſcentes, in ſummitate inflexi, candidos floſculos gerentes. Sabuloſis & vdis ſcrobibus gaudet, aliquando vmbroſis ſiluis. Totius guſtus acris eſt, ſubadſtringens, nõnihil acidus, & acerbus, admodũm reſiccãs. Herbula hæc corpus tabeſcens roborat, ad ſalſæ pituitæ decubitum in pulmones efficaciſſima. Quare eorum vlcera ſanat. Aqua ex foliis & floſculis deſtillata, quæ fulua aureaq; eſt, propinatur phthiſicis, aſthmaticis, tuſſiculoſis, aut quouis alio pulmonũ vitio laborãtibus.

RVTA MVRARIA, *Paronychia*, CAP. III.

A Medicis & pharmacopœis exercitatioribus in capillarium numero, & iure quidem habetur, quæ vulgò Saluia vita dicitur, peritioribus muralis siue muraria Ruta, ob quandam foliorum similitudinẽ, & quod albicet pallido colore Rutaceo, Gallicè *Rue de mur, & Sauue vie* Germanicè *Maurauten*, & *Steinrrauten*, Belgicè *Stenrruyte*, id est, petræa Ruta. *Nomina*

SALVIA VITA.

Quibus enim locis verus capillus veneris, aut cęteræ capillares desunt, aut aliundè asportatæ, vietæ redditæ sunt, Saluia vita vtuntur, certissimo felicissimoq; euentu. Sunt qui ab effectu inter saxifragas recenseant, & ob natales empetron vocent. Radice est nigra, tenera capillata, superuacua: cauliculis siue iuncis tenuibus, non ita dissimilibus adianti, nisi quòd atro colore non nitent, tenuibus & breuibus pediculis foliola hærent, quadantenus rutæ hortensis similia, minora tamen & parùm crenata, aduersa parte læuia, auersa punctis quibusdam notata. Hæc etiam folia adianti nõ parùm referunt, sed minora huic, crassiora, & incisuris pluribus atque altioribus: sine caule, sine flore sine semine, vti cæteræ capillares. Vetustis parietibus, humentibus, & inter ceterach, polytrichum, cæterasq; capillares, locis saxeis lubens prouenit: nec solùm Vere & æstate, sed etiam autumno & hyeme eius copia suppetit. Gustum consulentibus eodem quo cæteræ capillares temperamento esse videbitur, qua re moti periti viri in veri adianti inopia, ad pectoris & pulmonum vitia, ad hydropes, atque alia ad quæ adiantum valet, vsum eius feliciter accommodarunt. Prętereà vrinam ciet, arenulas & calculos renum pellit, quapropter in saxifragorum generibus habetur. Peculariter autẽ valere hanc compertum est ad puerorum enterocelas. Asseuerat enim Matthiolus nonnullos esse sanatos, hausto tantùm huiusce plantæ puluere, continuis quadraginta diebus, quibus collapsa in scrotum intestina apertè cernebantur. Eandem plantam qua de hîc agitur, idem Matthiolus paronychiam Dioscoridis esse credit, à quo multi dissentiunt. Paronychia, inquit Dioscorides, exiguus frutex, in petris nascens peplo similis, minor longitudine, maioribus foliis. Sic, inquit Matthiolus, planta ista in saxis gignitur, atque etiam in veterum ædificiorum parietibus, foliis Rutæ adeò similibus, vt Ruta muralis inde nũcupetur: peplus autem, cui Paronychiæ folia comparat Dioscorides, eodem teste, foliis Rutæ paulò altioribus prouenit. Aliam plãtam exhibet hîc quoque pictam, quam quidam legitimã Dioscorides Paronychiã faciunt, quorum sententiam

Forma. *Locus.* *Temper.* Matth. in Cap. 49. lib. 4. Ibid. Paronych. Lib. 4. c. 49 Ibid. *Forma.*

PARONYCHIA Altera, Matthioli,

Forma.

PARONYCHIA Alsinefolia, Lobellij.

Paronych. Lonic. To. 2.cap.74.

Nomina

Forma.

tentiam nec probat, nec improbat. Habet hæc folia peplo longiora, flores paruos, copiosos, racematim cohærentes, albos. Paronychiā aliam repręsentat Lonicerus, quæ dicitur aliàs Lunaria Italica, quòd noctu folia eius luceant, Italica verò ad differentiam alterius Lunariæ Germanicæ. Illi lunariæ descriptionem Dioscoridis non admodū repugnare scribit. Nascitur enim locis saxosis, foliis pepli, sed maiorib⁹, & aliquātum incisis, noctu lucentibus: florē fert luteum, quadrifolium, paruū: radicem hirsutam. Planta est odorata. Paronychias alias pictas dedit Lobellius, prior est pusilla planta Alsines figura, raris foliis, alsines vel lenticulæ, sed ad imū cauliculū dodrātalem, albidum, admodùm exilem, humi strata & maiuscula sunt. In summo flosculi candidi & folliculi minimi Thlaspi pares, sed compressi & foliacei, gustu aliquantulum acri. In tectis & parietinis reperitur. Altera etiam in parietinis locisq; vmbrosis & petrosis cum superiore nascitur, cauliculis dodrantalibus, crassiusculis: foliola rutę bifida, interdum trifida incisura, eademq; magnitudine quadantenus cernuntur, succulenta, pallida, subrubra: flores albi: semina parua in folliculis Scorpioidis myosotidis non disparibus. Vtraq; exeunte hyeme, Vere primo flosculos edunt: deinde minimo æstu marcescūt, vt nusquā toto anno cōpareant. Hæc Pena. Paro-

Vires.

PARONYCHIA Altera, rutaceo folio, Lobellij.

MEDICA SYLVESTRIS Altera, Luneta.

Lib. 8. sim.

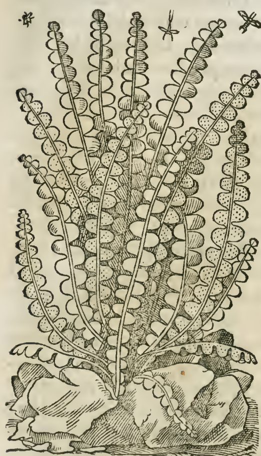
nychia, inquit Dioscorides, illita Paronychiis atq; fauis remedio est. Similiter Galen⁹ Paronychia, inquit, ab effectu nominata est, sanat enim Paronychias, &, vt refert Dioscor. fauos quoque. Vis eius est tenuium partium, & exsiccatoria morsu vacans: talia enim sint oportet, quæ Paronychias sanant. Porrò satis constat tale esse idoneum ad digerendos affectus omnes qui digeri postulant: talia enim sunt quæ cùm ex tertio sint ordine excalfacientium & desiccantium, velut & hoc, essentiæ insuper subtilis sint.

ASPLENVM, CAP. IIII.

ΆΣΠΛΗΝΟΝ quòd ſplenẽ iuuet, Græcis dicitur, & σκολοπένδϱιον, & σπλήνιον, & ἡμιόνιον, Theophraſto ἡμίονον, & πλέϱιξ, non πλέϱυξ, vt in vulgatis codicibus legitur, Latinis ſimiliter Aſplenum, & ſcolopendrium, Gazæ Mula, Mauritanis *ſcoloſendrium, ſculuſendrium*, Officinis *Cetrach & Ceterach*, Italis *Aſpleno, Scolopendria*, & Herba inodorata, Hiſpanis *Doradilha*, Gallis *Ceterac*. Aſplenũ, inquit Dioſcorides, folijs eſt multis, ſcolopendræ animali ſimilibus, ab radice vna prodeuntibus. Naſcitur in parietibus, ſaxiſq; ſiliceis & opacis, nec caulem, nec florem, nec ſemen habet, folia filiculæ modo diuiduntur, ſubter flaueſcentia, hirſuta, supernè viridia. Plinius. Aſplenum ſunt qui hemionium vocant, foliis trientalibus, multis, radice limoſa, cauernoſa ſicut filicis, candida, hirſuta: nec caulem, nec ſemen, nec florem habet. Naſcitur in petris, parietibuſq; opacis, humidis. Laudatiſſima in Creta. Theophraſtus. ὅμοιον τῆς ἡμιόνυ φύλλον σκολοπενδϱίῳ (ſic vulgati codices habent, ſed legendum ex Dioſcoride, τῇ σκολοπένδϱᾳ) ῥίζας ᾗ λεπτάς. ὀϱεινὰ δὲ χωϱία φιλεῖ, καὶ πετϱώδη. Id eſt, Hemionum folium habet ſcolopendrę ſimile, radices tenues, loca montoſa & ſaxoſa amat. Ex qua deſcriptione, tum ex huius plantæ viribus ad iuuandum ſplenẽ efficaciſſimis, tum ex certiſſima & appoſitiſſima collatione qua Dioſco. eius folia comparat ſcolopendræ animalculo noxio, tum ex natalibus conſtat, Arabum *Ceterac* verum eſſe Dioſcoridis & aliorum veterum Aſplenum ſiue ſcolopẽdrium, ſuſcribente etiam peritiorum huiuſce temporis herbariorum iudicio, contra maiorum noſtrorum tum medicorum, tum pharmacopœorum peruicaciam, qui phyllitim ſiue linguam ceruinam vulgò dictam, verum ſcolopendrium eſſe credebant, eamq; aſpleni vice medicamentis immiſcebant. Sunt prætereà qui contendunt *ceterach* Aſplenum non eſſe, quòd eius folia Dioſcorid. polypodij foliis conferat, quæ ſunt illis planè diſſimilia. At is illa ſcolopendræ, non polypodij ſimilia dixit, ſed ἐντετμημένα eſſe ait, ὡς τὰ τῦ πολυποδίυ, id eſt, inciſa vt polypodij folia, quod præcipuè in eo polypodio cernitur, quod in mõtibus prouenit, cuius folia foliis *ceterach* ſunt perquàm ſimillima, niſi quòd paulò ampliora. Ad hæc Aſplenum à ſcolopendrio diuerſum eſſe aiunt auctoritate Galeni freti, ſic ſcribentis. Nam quæ maiores ſunt lienis obſtructiones vehementiora deſiderant, nempe capparis corticem, radices tamaricis, ſcolopendrium & ſcillam, & eam quæ idipſum nomine repręſentat Aſplenon appellatam. Quibus reſpondet Matthiolus deprauatum hunc eſſe Galeni locum, & præter eius ſententiam nimia ſcioli cuiuſdam diligentia, vocem ſcolopendrium in contextum irrepſiſſe: quoniam ſequentibus libris, in quibus de ſimpl. medicamentorum quæ nouerat, facultatibus diſſerit, nuſquam ſcolopẽdrij, ſed Aſpleni tantùm meminit, aut, quod verius fuerit, ſcolopendrij aut Aſpleni nomine hemionitim intelligit, vt ipſemet teſtatur, cùm recenſet pharmaca ab Andromacho conſcripta, quæ ſplenicis opem ferunt, hemionitis à veterum quibuſdam Aſplenũ, ab aliis ſcolopendrium nominata eſt. Quare nihil mirum ſi Galenus illo loco Aſ-

ASPLENVM.

Nomina

Lib. 3. c. 134.

Forma.

Locus.

Lib. 27. c. 5.

Lib. 9. hiſt. cap. 19.

Lib. 5. ſim. cap. 12.

In cap. 134. lib. 3.

Lib. 9. cõpoſ. phar. loc. cap. 2.

plenum vel ſcolopendrium pro hemionitide vſurpauerit, cùm præſertim hæc vi lienem abſumendi prædita ſit, vt paulò pòſt dicetur. Ceterach quibus locis naſcatur diximus. Præſtantiſſimum in Creta, & ibi repertum Vitruuius affirmat, circa Potereum amnem, qui duas vrbes Gnoſon & Cortynam interlabitur, parte quæ ad Cortynam ſpectat pecoribus ſine liene inuentis, quia herbam eam roderent. Ex altera parte quæ ad Gnoſon eſt, lienem habentibus, quia ibi herba illa non appareat.

Vires. Tota hyeme viret. Vim habent folia, auctore Dioſcoride, in aceto ferueſacta, vt per

Lib.3.c.134. dies quadraginta pota lienem abſumant: quibus etiam contritis lienem ex vino illini oportet. Stranguriæ & regio morbo prodeſt, ſingultum ſedat, calculos in veſica comminuit. Conceptum adimere creditur per ſeſe, aut cum muli liene appenſa. Tradunt noctu ſilente luna, huius rei gratia effodiendam. Eadẽ ſic breuiter Pli-

Lib.27.c.5. nius, tradit. Huius foliorum iure in aceto decoctorum per dies quadraginta poto, lienem abſumi aiunt. Et, illinuntur autem, eadem ſedante ſingultus (ſic in vulgatis legitur, emendatiùs in veteribus. Et illinuntur eadem, ſedant & ſingultus). Nõ dan-

Lib.9.hiſt. cap.19. da fœminis, quoniam ſterilitatem facit. Theophraſtus. τῆς δὲ ἡμιόνου τὸ φύλλον ταῖς γυναιξὶν εἰς τὸ ἀγονεῖν (ποιεῖν φασὶ ſubaud.) μίγνυσθαι δὲ φασί τι τῆς ὁπλῆς τοῦ ἡμιόνου, καὶ τοῦ δέρματος (alij σπέρματος legunt) χαίρειν δὲ σφόδρα καὶ τὴν ἡμίονον αὐτῷ. χρῆσθαι δὲ καὶ πρὸς τοὺς σπλῆνας, ὥσπερ τῷ κλυμένῳ. Id eſt, Hemionij folium mulieribus ſterilitatem adferre aiunt. Miſcendum autem eſſe aliquid vngulæ muli, & pellis eius, ſiue ſeminis. Mulas hac herba plurimũ delectari. Vſus eius ad lienes, vt clymeni. Hîc Theophraſtus an ad conceptionem impediendam folium hemionij alligari, an potari velit cum vngula, aut pelle, aut ſemine muli, non diſtinxit. Et quod eius rei gratia tradit Dioſco. ſilente luna effodere oportere, Serapio aliter expreſſit, nempè opor-

Lib.6.ſim. tere ipſum ſuſpendi die aliquo in cuius nocte luna non apparuit. Galenus breuibus aſpleni vires perſtrinxit, his verbis. Aſplenum tenuium eſt partium non tamẽ calida eſt herba. Hac itaque ratione & lapides frangit, & lienes liquat. Aureus pul-

In cap.134. lib.3. uis, inquit Matthiolus, qui in Aſpleni auerſa foliorum parte inuenitur, drachmæ pondere cum albi ſuccini pulueris ſemi drachma ex ſucco portulacæ aut plantaginis potus gonorrhœa laborantes mirificè iuuat. Herbæ totius decoctum datur vtiliter potandũ ad omnes melancholicos affectus, præſertim ad eos qui ex Hiſpanica lue prouenerint.

ASPLENVM, Silueſtre.

Aſpl.ſilueſtre. Lib.1.c.188. Alterum aſplenum ſiue ſcolopendrium exhibet Tragus, & ſilueſtre appellat,

Locus. quod in vmbroſis & humidioribus ſiluis naſcitur,

Forma. radice nigra, villoſa, cõpacta, ac ceſpitis inſtar contexta, è qua ſupra ſexaginta aliquando folia, primo exortu linguæ ceruinæ modo recurua, poſteà cùm ſe explicarint, non tam lata quàm illius, ſed adſtrictiora, vtrinq; profundis, mediámque venam, quæ punicei eſt coloris, & vicem caulis tenet, attingentibus inciſuris diuiſa, nequaquam in altum erecta, ſed humi procumbentia, vermémque per omnia longum imitantia, exeunt. Iunio menſe appetente alia multa longè anguſtiora prioribus foliis ſubnaſcuntur, polypodij inſtar inciſa, in altum ſe attollentia, longiſſimis gallinaceorum pennis ſimillima, altera parte exiguis & luteis punctulis notata, ſicut & polypodij. Autumno accedente hæc, quæ iam diximus, folia,

protinus

protinus pereunt, reliqua verò quæ ſubinde noua erumpunt,humi per totam hyemem illæſa procumbunt. Elegantiſſima ſanè planta,ſed quæ non paſsim occurrit. Vbi tamen inuenitur,ibi magna copia prouenire ſolet. Dodonæus, vt paulò pòſt indicabimus,Lonchitin aſperam eſſe iudicauit.

HEMIONITIS, *CAP. V.*

HMIONI'TIΣ & σπλήνιον Græcis, Latinis ſimiliter Hemionitis, quaſi mulariam dicas, & Splenium dicitur, ac rectè,vt quidam volunt, quòd eius folium, ſicut & Phyllitidis, medicorum Splenia,nimirùm oblongas plagulas figura imitetur, folium, inquit Dioſcorides, dracunculi emittit, lunatum: radicibus multis cohæret,tenuibus: numquam flores, neque ſemen, neque caulem gignit,in petroſis naſcitur,auſtero ſapore. *Nomina* Lib.3. c.135. *Forma.* *Locus.*

HEMIONITIS, Matth.

Quam deſcriptionem Leonicenus, Manardus, Ruellius,& eos ſecutus Fuchſius, ad eam accõmodarũt,quæ vulgò lingua ceruina,de qua proximè dicemus,falſò ſcolopendria dicitur. Verã enim ſcolopẽdriam, ſiue ſcolopendrium aſplenum eſſe diximus. Aiunt enim illi folia eſſe dracunculi,ſeu ari, inſtar lunæ corniculantis falcata: etſi enim interdum in altum ſurgunt,tamen inter initia potiſsimùm incurua, & lunæ creſcentis modo falcata ſunt: radicibus etiam cohæret multis,exilibus,nunquam floreſcens, neque ſemen,neque caulem proferens. At recentiores quidam,in quibus ſunt Matthiolus, Dodonæus,Anguillara,aliam Hemionitim, eamq́; veram ſeſe reperiſſe aſſerunt, à Dioſcoridis hiſtoria nihil prorſus diſſidẽtem, quæ Romæ naſcitur in quibuſdam ruderibus,ædificiorúmque ruinis propè magnum amphitheatrum, vnde herbarij eam in ſuos hortos tranſtulerunt. Pena tamen atque alij recentiores etiam dubitant adhuc, num ea quæ ex Matthiolo hîc pingitur Hemionitis, ſit ſpecie diuerſa à lingua ceruina vulgò dicta, quod ei perquàm affinis & germana videatur: quíque in quibuſdam Italiæ hortis eandem hanc,ſed aliquantùm loco lætiorem,diuerſam cùm iudicent, fruſtrà Romę in ruderibus collapſorum ædificiorum vnà cum multis etiam quæſiiſſe:tamen Anguillaræ ſedulo herbario nihil refragari, qui monuerat plãtam indidem ſe habuiſſe, ſed adeò obſcuris notis diſtantem,vt perparùm aut nihil prorſus differre videretur à vulgari lingua ceruina. Nec enim minùs fibroſam radicem nigricantibus villis,ſummo ceſpite hærentibus huic ineſſe,folia autem auerſis exarata decliuibus lineolis, ſeu obliquis liris, vt in lingua ceruina, baſim tamen latiorem habere,& circum pediculum falcatam arcuatámve volubilis modo. Hæc Anguillara. Idem Pena in Anglia occidua ad rupes antroſáſque cautes. D. Vincentij vno aut altero miliari ab vrbe Briſtoia, vberrimè luxuriantem quandam facie linguæ ceruinæ plantam inueniſſe ſe ſcribit, cui terna quaternáve ſunt folia, minora multò, vix enim maxima tres digitos longitudine excedunt, minimè craſſa aut rigida, ſed mollicella, inter quem & alias plantas capillares,alioqui lætas & benè adultas ita exilis naſcitur, nec vllis à tergo lituris aſperata, ad mucronem lateribus

Fuch. c.111. In cap. 135. lib. 3. Lib.3. c. 65. Pena in Adu.

HEMIONITIS, Minor Penæ.

vtrinque ad medium ſinuatis & reductis, baſi latiore ſinuata, ſegmento quaſi vtrinque interiùs recuruo, guſtu à lingua ceruina non diuerſo. Cluſius Hemionitidem peregrinam oſtendit, peregrina elegantia, quæ naturæ luxu foliis duplicatis ad baſim latioribus falcatas apophyſes vtrinq;, lateribus mucronatas exerit. Modus, ortus & parilitas ſuperioris Hemionitidis hîc picta in vmbroſis, vdis, ſaxoſis & gelidis creſcit. Ex aceto pota, auctore Dioſcoride, lienem abſumit. Galeno verò Hemionitis ſimul & adſtrictionem & amaritudinem habet, quamobrem cum aceto pota lienoſis auxilio eſt. Nec rectè quibuſdam Hemionitis videtur eſſe quam Plinius Teucrion, quod eam Teucer inuenerit, quidam Hemionium vocant, ſpargentem iuncos tenues, folia curua, aſperis locis naſcentem, auſtero ſapore: numquam floret, neque ſemen gignit. Medetur lienibus, &c. Eadem, inquiunt, Hemionitidi ferè à Dioſcoride tributa ſunt. Nam quod Plinius iuncos tenues ſpargentem deſcribit, Dioſcorides multiplici & exili radice demonſtrauit, quod ille foliis curuis, is foliis dracunculi lunæ modo incuruis delineauit, id eſt, μηνοειδῆ. At ſi integri ſunt hoc loco Plinij codices, teucrium cum Hemionio ſiue Hemionitide perperàm confudit: ſunt enim prorſus diuerſæ plantæ, vt in teucrio demonſtrabitur. Ex vetuſtis exemplaribus quidam legunt, Inuenit & Teucer eadem ætate Teucrion, & quam quidam Hemionion vocant, &c. Lectione facili & perquàm commoda. Alij non Hemionium illic, ſed Hermion ex veteribus & emendatioribus libris legendum eſſe affirmant. Ex quorundam herbariorum ſententia aliam Hemionitidem hîc pingendam curauimus, quæ in Ilua prouenit, radicibus multis capillacea tenuitate, breuibus, ſubnigris: cauliculis pedalem altitudinem vix attingentibus, in folia ſeptem ferè aut nouem diuiſis: quorum quaterna vel ſena vtrinq; caulem pari ordine veſtiunt, terna verò in ſummo caule extantia inferiorum foliorum verſum claudunt. Sunt autem ea omnia longa, anguſta, in ambitu nonnihil crenata, obliquis inciſuris vtraque parte diſtincta, quas per medium folium procedens & eminens coſta ſeparat.

Locus.

Vires. Lib.3. c.135. Lib.6.ſim.

Ruell. lib.3 cap.68. Lib.25.c.5.

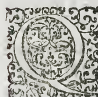
HEMIONITIS Altera, Dalechampij.

Vires. Vis ei eadem quæ alteri hemionitidi: flos nullus, nullum ſemen, atque adeò ne auerſam quidem foliorum partem ſubflauus puluiſculus contegit, qui in aliis id genus plantis cernitur.

PHYLLITIS, CAP. VI.

Nomina

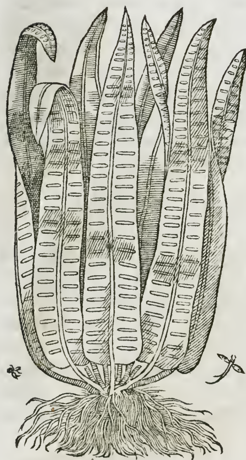

QVAE Græcè φυλλῖτις quaſi folioſam dicas, vt quæ caulis, floris, ſeminis expers, nihil niſi folia aut folioſus ceſpes appareat, Latinè quoque Phyllitis nominatur. Officinis Lingua ceruina, perperàm ſcolopendria, vt proximè diximus, Gallicè *Langue de cerf*, Germanicè *Hirſzung*.

Lib.3.c.104

Forma. Phyllitidem deſcribit Dioſcorides foliis eſſe rumici ſimilibus, longioribus, & viridioribus,

PHYLLITIS.

PHYLLITIS, Laciniata, Clusij.

dioribus, ſenis aut ſeptenis, rectis, quæ parte anteriore læuia cernuntur, à tergo autem penſiles quaſi vermiculos oſtendunt. In vmbroſis & opacis hortorũ locis emicat, guſtu acerbo, neque caulem, neque florem, neque ſemen profert. Quas notas omnes, qui propiùs inſpexerit, minimè ambiget Phyllitida eam eſſe quæ lingua ceruina & ſcolopẽdria vulgò nuncupatur. Primùm vmbroſis, opacis, humentibuſq; locis prouenit, fontium & puteorum parietibus, veterum aliorum parietum & ſiluarum vdis, deinde foliis eſt vulgaris lapathi, maioribus, longioribus, viridioribus, rectis, ſenis, ſeptenis, aliquando pluribus, è radice multis capillamentis fibrata, nigricante, adianti ſimili, anteriore parte læuibus & virentibus, à tergo multas tranſuerſas lineolas ſeu liras extantes, ſubrubentes habentibus, ab ima & latiore parte ſecus mediũ neruum digeſtas, adſummum vſque quâ in mucronem deſinũt, lapathi vulgaris aut linguæ ſimilem, vnde ei linguæ ceruinæ nomen Officinæ indiderunt, quæ lineolæ, vt Dioſcorides ait, penſiles vermiculos referunt. Adhæc guſtu eſt acerbo, ſubaſtringente, exſiccante, non ingrato. Denique caule, flore, ſemine caret. Quod ſi eiuſmodi plantæ quædam reperiantur, quæ multò plura ſenis ſeptenísve folia emittant, ne id quidem Dioſcoridi repugnat. Nam ab vna radice non multò plura quàm Dioſcorides ait, folia eriguntur, ſed à multis coniunctis, quas ſi ſepares non plura ſenis ſeptenísve prodire conſpicies. Quare à Leoniceni, Manardi, Ruellij, Fuchſij ſententia, qui Phyllitida linguam ceruinã non eſſe, ſed hemioni tida cõtendunt, plerique omnes docti herbarij diſſentiũt. Hemionitis enim etſi caule, flore, ſemine careat: folia tamen lapathi minimè habet, ſed dracunculi, curua, & lunæ creſcentis ritu falcata. Deinde alia reperta eſt Hemionitis, legitimã ac veram notis omnibus referens, vt ſuperiore capite declarauimus. Non omittenda hîc eſt propter elegantiam Phyllitis Cluſij, quę ſola foliorum forma à vulgari differt, alioqui per omnia ſimilis: ſunt verò ea palmari longitudine, ſena aut ſeptena, ex radice multis nigris capillamentis fibrata prodeuntia, eiuſdem læuoris & viroris interna parte, at externa nullis aut rariſsimis tranſuerſis lineis notata, & extrema parte multipliciter diſſecta. Hanc in Cantabria non procul à monte D. Adriani nuncupato, qua per eius ſpecum & fornicem tranſitus eſt in Hiſpaniam, locis vmbroſis in rupibus ſe obſeruaſſe ait, raram tamen inter pleraſque alias vulgares, Folia Phyllitidis, inquit Dioſcorides, in vino

Locus.

Matth in Cap. 104. lib. 3.

Lib. 3. c. 104

Vires.

pota serpentium morsibus aduersantur, quadrupedibus per os infusa auxilio sunt: & si dysenteria aut resoluta aluus excercet, potui datur. Eadem breuiter sic Galenus. Phyllitis cùm qualitatis sit acerbæ, non absurdè diarrhœas & dysenterias pota iuuat. Phyllitida vulgus vsurpauit ad lienis affectus, quibus prodesse experimento constat. Nec desunt qui eiusdem stillatitia aqua vtantur ad cordis affectus, & contra singultum. Eandem gargarissandam quoque præbent ad prolapsam columellam. Refrigerat iocinoris & ventriculi ardores siccorum foliorum farina eadem aqua excepta & illita. Eadem quoque aqua os colluendum præcipiunt ad palati desquamationes, & cruentas gingiuas.

Lib.8. sim.

Matthiol. in cap. 104. lib. 3.

LONCHITIS, CAP. VII.

Nomina

Genera.

ONCHITIS Latinè dicitur vt Græcè λογχῖτις à seminis triangula figura cuspidi lanceolæ've mucroni simili, id nomen sortita. Dioscoridi duplex est. De priore, in libro de Plantis quæ in asperis, &c. tractabimus. Altera verò Lonchitis τραχεῖα, id est, aspera dicta, quam Dioscorides tradit foliis esse scolopendrij, sed asperioribus, maioribúsque, ac multò magis diuisis, ex Matthiolo hîc proponitur, quòd folio sit scolopendrij proximo, longiore tamen & magis diuiso, & ad polypodij formam potiùs accedente, spithamæ longitudine, vtrinque disparibus incisuris dissecto, te-

Lonchitis asper.

In cap. 145. lib. 3.

Forma.

LONCHITIS Aspera maior, Matthioli.

LONCHITIS Aspera minor, Matthioli.

nuibus aculeatísque denticulis serrato, & vbique aspero, vnde illi nomen. Caulem nullum profert, neque flores, neque semen, polypodij & aspleni ritu, quorum imaginem refert. Radice nititur multiplici, tenui, subrubente sicuti Phyllitis. In Italiæ locis quibusdam nascitur humectis & vliginosis. Duo eius genera depinxit Matthiolus. Vnum maius, quòd à Luca Ghino, minus quod à Iacob.

Locus.

Genera.

Ibid

PSEVDOLONCHITIS Aspera, Matth. Lonchitis aspera, Maranthæ.

LONCHITIS Aspera, Dodonæi.

LONCHITIS Aspera Iluensis.

Iacob.Anto.Cortuſo nactus eſt. Prætereà Pſeudolonchitin aſperam, quæ eſt Lonchitis aſpera Maranthæ. Cauliculis eſt ſpithameis, nitidis, fuſcis, rigidis, foliis Adianti Pliniani, ſed gemino ſitu, filicis fœminæ ritu, craſsioribus multò, altera parte virentibus, altera Aſpleni modo rubigineis. Radix puſilla, capillamentis crebris fibrata. Aliam Lonchitin aſperam exhibet Dodon.& à quibuſdam Longinam & Calabrinam nominari ait, ab aliis recentioribus Aſplenum magnum & ſilueſtre, Germanicè *Spicaut*, & *Miltzkraut*, filicibus ſimilem, memoratam ſupra ex Trago, & luculentè deſcriptam, cap. De Aſpleno. Lonchitis aſpera alia in Ilua creſcit, radice numeroſa, foliis multis, dimidio pede longioribus, è ruſo ſubnigris, in alia foliola diuiſis, noſtrati Aſpleno ſimilia, supernè viridia, infernè ruſa & puluerulēta lanugine obducta, ſaporis auſteri, qualis in aſpleno deprehēditur: quapropter ea iuuari lienoſos quidā affirmāt. Lōchitidis primę radix, auctore Dioſc. ex vino pota vrinā ciet. Lōchitis aſpera vulneribus mirū in modū prodeſt, in eiſq; inflāmationes excitari nō patitur. Pota ex aceto lienē abſumit. De vtraq; etiā ſic ſcribit Gale. Lōchitidis eius videlicet quæ ſemē habet triāgulare, figura lanceę ſimile, radix potiſsimū quodāmodo ſimilis eſt radici dauci: proinde vrinā ciet. Porrò eius q̄ ſcolopēdrij ſimilia habet folia, ea ad glutinādā vulnera vtilia ſunt viridia: ſed ſicca cū aceto pota lienes induratos ſanāt.

Lōchi.aſp Dod. lib.3. cap.66.
Nomina
Forma.
Locus.
Lōch. Iluē.
Forma.
Vires.
Lib.3.c.145.
Li.7.ſimpl.

FILIX, *CAP. VIII.*

Nomina RAECIS πτέρις & πτέριον, Latinis Filix nominatur, Arabibus *Sarax* & *Sarachs*, Italis *Felce*, Germanis *Vualdtfarn*, Hiſpanis *Helechoyerua*, Gallis *Feugiere*, & *Feuchiere*. Officinæ Latino nomine vtuntur πτέρις autem & πτέριον à Græcis dicitur ab alis auium, quarum ſpeciem in ramulis diſpoſita eius folia referunt: pennatus enim & pennatis foliis frutex Filix eſt. Dicitur & Plinio auctore Blechnon: quanquam alij non βλῆχνον, ſed βλάχνον dicant. Nicander βλῆθρον appellat hoc verſiculo.

Li.27.ca.9.

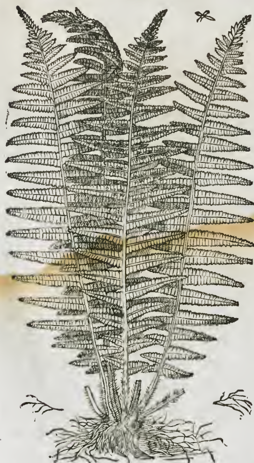
In Theria. Ἐν δὲ πολυχιδέως βλῆθρον περιβάλλεο χάρτην.

Vbi Scholiaſtes βλῆθρον interpretatur πτερίδα, & βλάχνον, ideſt, Filicem. A qua Latinis Filecta, vt à carice carecta nominantur, & Filicones à veteribus pro malis & inutilibus accipiebantur. Filix duplex eſt Dioſcoridi, Theophraſto, Galeno, Plinio, πτέρις ſimpliciter dicta, quæ Latinis Filix mas nominatur, *Feugiere maſle*, & Filix fœmina, quæ θηλυπτέρις, & νυμφαία πτέρις, *Feugiere femelle*, vtraque quamuis ſterilis planta vulgatiſsimæ cognitionis. Filici folia ſine caule, ſine fructu, ſine flore, ex vno pediculo cubitali longitudine exeunt, multifida, alarũ auium

Genera.

Forma. Dioſc. li.4. cap.178.

FILIX Mas, Matth.

FILIX fœmina, Matth.

modo expaſſa, ſubgraui odore: radice per ſumma ceſpitum nigra, oblonga, adnata ſiue propagines multas fundente, ſubadſtringente guſtu. Naſcitur in montibus vmbroſis & ſaxoſis. Filix fœmina foliis eſt ſuperioris Filicis, quæ non vno, vt illa, pediculo nitantur, ſed ſurculos ſiue ramulos multos & altiores habentia: radicibus longis, pluribus, obliquis, quæ ex nigro in luteum flaueſcũt: aliquæ etiámnum rubræ inueniuntur. Plinius ſic ferè deſcripſit. Filicis duo genera, nec florem habent nec ſemen. Pterin Græci vocant, alij Blechnon: cuius ex vna radice complures exeunt Filices, (Dioſcorides dixit ῥίζων πολλὰς ἔχειν ἐκφύσεις, ideſt, multas habere radiculas adnatas, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graues odore, (Dioſcoridi folium eſt ὑποδυσώδες, ideſt, odore nonnihil graui.) Ex vetuſtis quidam

Locus.

Lib.27.c.9.

quidam legunt, ſubgraui odore, hanc marem exiſtimant. Alterum genus Thelypterin Græci vocant, alij Nymphæam Pterin. Eſt autem non ſingularis atque fruticoſa (deprauata hîc ſunt exemplaria, in quibus legitur, Eſt autem ſingularis, atque non fruticoſa) breuior, molliórque & denſior, foliis ad radicē canaliculata. Vtriuſque radice ſues pingueſcunt. Folia vtriuſque lateribus pinnata. Vnde nomen Græci impoſuêre. Radices vtríque longæ in obliquum, nigræ. Dioſcoridi fœminæ radix è nigro flaueſcit, &. interdū rubra eſt) præcipuè cum inaruere. Siccari autem eas ſole oportet. Naſcuntur vbique, ſed maximè frigido ſolo. Hæ deſcriptiones Filices noſtras adamuſsim delineant, atque euidenter diſtinguunt. Mas enim ſtatim ab radice multis compacta appendicibus, crebros emittit & prolixos bicubitales, vel proceriores non caules, ſed pediculos, pennatim folioſos. Fœmina verò ſæpius vnum, interdum aliquot promit caules, ferè à medio in multos diuiſum, pennatim etiam folioſos ramos, & radice eſt minore: quod diſcrimen Theophraſtus expreſsit his verbis. Διαφέρει δὲ τῆς πτέριδος θηλύπτερις, τῷ τὴν μὲν φύλλον ἔχειν μονόκωλον (fortaſsè μονόμοσχον, vt in Dioſcoride legitur) ῥίζαν δὲ μεγάλην, καὶ μακρὰν, καὶ μέλαινον. Ideſt, Differt fœmina Filix à maſcula, quòd folium hæc habeat ex vno membro ſiue pediculo, & radicem magnam, & longam, & nigram. Sed de ſemine Filicis ambigitur. Quamuis enim Theophraſtus, Diſcor. Galenus, Plinius eam ἄκαρπον eſſe affirmauerint, ideſt, ſterilem & ſine ſemine: quinetiam medici Arabes & Perſæ ad magicas vanitates nati, huius ſeminis nō meminerint, tamen non ſolùm Agyrtæ vulgi ignorātiæ ad queſtum impudenter illudentes, ſed etiam neoterici quidam, qui ſe naturalium rerum indagatores profitentur, Filicē ſemen ferre aſſeuerant, auerſis foliis inhærens, ſed adeò minutum, vt viſum ferè fallat: legiq; abſciſsis propè radicem foliis, & in domo ſuſpēſis, ſubſtrato linteolo, aut papyro, circa finem Iunij: hoc enim ferè tempore matureſcere. Alij vna ſolſtitiali nocte florere, eademq; hora cùm defloruit, maturum ſemen in terram cadere: ideoq; niſi quiſpiā tunc affuerit, nec videri florem, nec colligi ſemen poſſe. Agyrtæ cuncta illa fieri & obſeruari natali nocte D. Ioānis Baptiſtæ nugantur. Quæ commentitia ſunt & ſuperſtitioſa. Verumtamen rudimentum quoddā ſeminis edunt puluerulentæ foliorum Filicis fimbriæ & rugoſæ: ac iſtas atomos admodùm exiles tenuiſsimis veluti araneorum filis de ſummo earum ramo pendentes, paſsim Filicis fœminæ ſemen eſſe dictitant, & plebi perſuadere conantur. Filicem locis aſperis nimis frequentem, & humentibus locis, atque in agrorum marginibus videmus. Fœminam in ſiluis & montibus. Aprili menſe folia erumpunt, Septembri marceſcūt. Filicis radix, auctore Dioſcor. latos lūbricos excutit ſumpta drachmis quatuor ex aqua mulſa: melius ſi cum ſcammoniæ, aut veratri nigri totidem obolis detur: ſed qui ſumunt, allia præſumpſiſſe debent. Laborantes lienis incremento recreat. Radix & pota & illita cum axungia vulneribus ſagitta arundinea factis eſt auxilio: cuius rei probatio talis eſt. Peribit Filix quam per ambitum ſata copioſior arundo coronet: contrà euaneſcens abibit arundo, quam obſepiens multa Filix in orbem cinxerit. Qui poſtremus locus in vulgatis Græcis ita mutilus eſt, vt verba aliquot deſiderentur, ita reſtituēda, ἔνθ' ἐστὶ πολὺς κάλαμος δ' ἐβλάχνον στεφανῶν, ἀφανίζεται ἐβλάχνον: καὶ ἔνθα πολὺ ἐβλάχνον τὸν κάλαμον στεφανῶν ἀφανίζεται κάλαμος. Filicis fœminę radices latum lumbricum expellunt, cum melle in eclegmate ſumptæ: potæ cùm vino drachmis tribus rotundum lumbricum eiiciunt: datæ fœminis ſterilitatem faciunt, & prægnantibus abortum, ſi ſupergradiantur (ſic enim conuertenda Græca, κἂν ἔγκυος διαβῇ, ἐκτιτρώσκει. Lacuna tamen legit ex vetere codice, κἂν ἔγκυος λάβῃ, ἐκτιτρώσκει: ideſt, & ſi prægnans ſumpſerit abortum facit) farina humidis vlceribus & cicatrici repugnantibus inſpargitur. Iumentorum ceruicibus medetur. Folia recentia in oleribus cocta manduntur, vt ventrem emolliant. Plinius eadem

Lib. 9. hiſt. cap. 20.

Pet. Pen. in Ad.

Locus.

Tempus.

Li. 4. c. 178.

Vires.

Li. 27. c. 9.

magna

magna ex parte habet. Vſus radicis in trimatu tantùm neque ante, neque poſtea: pelluntinteraneorum animalia,ex his tænias cum melle(ſic rectè vetus codex habet,vulgati falsò tineas)cętera ex vino dulci triduo potæ:vtraque ſtomacho inutiliſsima: Aluum ſoluit,primò bilem trahens,mox aquam:meliùs tænias cum ſcammonij pari pondere. Radix eius duorum obolorum pondere ex aqua, poſt vnius diei abſtinentiam bibitur, melle prægustato contra rheumatiſmos. Neutra danda fœminis:quoniam grauidis abortum,cæteris ſterilitatem facit:farina earum vlceribus tetris inſpargitur,iumentorum quoque ceruicibus: folia cimicem necant, ſerpentem non recipiunt. Ideò ſubſterni vtile eſt in locis ſuſpectis:vſtæ etiam fugant nidore. Hæc Plinius: quorum nonnulla partim ex Dioſcoride, partim ex
Lib.9. hiſt. cap.20. Theophraſto mutuatus eſt ſic ſcribente: ἡ δὲ θηλύπτερις χρήσιμον πρὸς τὰς ἕλμινθας, τάς τε πλατείας, καὶ τὰς λεπτὰς πρὸς μὲν τὰς πλατείας ἀναδιδομένη μέλιτι. πρὸς δὲ τὰς λεπτὰς ἐν οἴνῳ γλυκεῖ μετ' ἀλφίτων διδομένη. γυναικὶ δὲ ἐάν γε δοθῇ, ἐὰν μὲν ἐγκύμονι, ἐκβάλλειν φασίν. ἐὰν δὲ μή, τὸ ὅλον ἄτεκνον γίνεσθαι. Ideſt, vtilis Filix fœmina contra latos ventris lumbricos,& contra tenues: contra latos quidem cum melle, contra tenues verò ex vino dulci cum polenta. Quinetiam ſi mulieri detur, grauidis quidem abortum,ſimpliciter autem fœminis ſterilitatem facere dicitur. Theophra. & Plinius Filicis fœminæ cibo potúve fœminas ſterileſcere,grauidas abortum facere tradunt:neuter autem ſi grauida ſupergrediatur abortum fieri tradit.Quorum auctoritas locum Dioſcoridis ſupra citatum,rectè à Lacuna emendatum eſſe con-
Ibid.ca.22. firmat. Scribit item Theophraſtus: ἡ δὲ τῆς πτερίδος ῥίζα μόνον, τῷ χυλῷ γλυκὺ στρυφνός. ἕλμινθα δὲ πλατεῖαν ἐκβάλλει, σπέρμα δὲ οὐκ ἔχει, οὐδὲ ὀπόν.(nempè lacteum ſuccum medicatum,& catharticum,vulnere & inciſura ſtillantem, qualem mittit ſcammonium,cuius proximè antea meminerat,& cum quo Filicem aliqua ex parte confert.)τέμνεσθαι δὲ ὡραίαν μετοπώρου φασίν.Ideſt,filicis radix ſucco dulci & acerbo ſimul eſt.Latum lumbricum pellit: ſemen non habet, neque lacteum ſuccum: ferunt tempeſtiuam Autumno ſecari: Quod verò de diſsidio inter filicem & arundinem
Lib.18. c.6. Dioſcorides tradit,legitur etiam apud Plinium his verbis.Filix biennio moritur, ſi frondem agere non patiaris. Id efficaciſsimè contingit germinantis ramis baculo decuſsis. Succus enim ex ipſa defluens necat radices. Aiunt & circa ſolſtitium euulſas,non renaſci,nec arundine ſectas, aut exaratas arundine vomeri impoſita. Similiter & arundinem exarari filice vomeri impoſita. Repetit idem alio in loco.
Lib.24.c.11. Arundinis radix contrita & impoſita filicis ſtirpem corpore extrahit: item arundinem filicis radix. Sed hoc prior ipſo Celſus tradidit. Peſsima ex ſurculis, inquit,
Lib.5.ca.6. arundo eſt,quia aſpera eſt,eademq́; offenſa etiam in filice eſt.Sed vſu cognitum eſt vtramque aduerſus alteram medicamentum eſſe, ſi contrita ſuperimpoſita eſt.
Lib.8. hiſt. cap.8. Extirpandę verò & prorſus abolendæ filicis rationem aliam Theophraſtus docet, his verbis: καὶ ἡ κόπρος χρήσιμος, οὐ μόνον τοῖς περὶ τὸν σῖτον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις, πλὴν πτερίδι. ταύτην δὲ φθείρειν φασὶν ἐπιβαλλομένην. ἀπόλλυται δὲ καὶ ἡ πτερὶς καὶ ἐπικοιμωμένων τῶν προβάτων. Ideſt,ſtercoratio vtilis non ſolùm frumentis, verùm etiam aliis herbis,præterquàm filici eſt:hanc enim fimo ſuperiniecto interire affirmant: interit
Li.8. ſimpl. & pecore incumbente. Galenus breuiter Filicum vires ſic declarat. Filix radicem habet maximè vtilem: latum enim lumbricum interficit, ſi quis eam quatuor drachmis cum melicrato ebibat. Ad eundem modum partum viuum quidem necare,mortuum autem eiicere mirum non eſt. Eſt enim amara paulùm habens adſtrictionis. Quamobrem vlceribus impoſita vim habet valenter deſiccandi, non tamen mordax eſt.Similem ei vim habet thelypteris.Armoricos,& Neuſtriorum vltimos,qui vaſtas ſiluas colunt,in frugum inopia,è radice Filicis panem conficere notum eſt,eiuſdémque cineribus nitri loco iniectis,ſaxa liquare, & vitrea vaſa fingere,colore viridi,& ſubobſcuro,quibus vinum album,dulce turbidum potare

Andes,

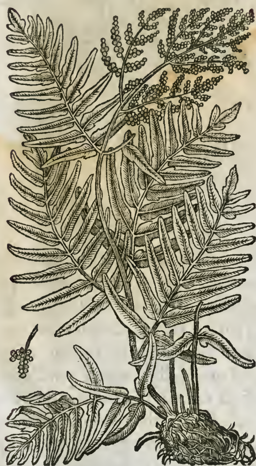
Andes, Vnelli, Cenomani gratiſsimum habent. Recentiores herbarij plantas alias filicis nomine donarunt. Imprimis eam quæ Filix aquatica, & Oſmunda, ſiue Oſmunda regalis, à regiis & præclaris viribus nuncupatur, à nonnullis filiquaſtrum, à Chemiſtis Lunaria maior, à Gallis *Oſmunde*, ſiue *Feugiere aquatique*, à Germanis *Vuatter-varn*. Filicibus ſupradictis ſimilis eſt, niſi quòd folia crenata non habet: *Forma.* Dod. lib. 3. cap. 61.

FILIX Aquatica, Dodon.

caulem emittit triangulum, rectum, tenuem, cubitalem, interdum bicubitalem, quem folia vtrinque æquis interuallis alarum ritu expaſſa ſtipant, ſicuti in polypodio inciſa. In caulium, & ramulorum, ex caulium lateribus prodeuntium vertice, granula rotunda, aſpera, ſeminum ſpeciem oſtendentia. Radix magna, craſſa, ex multis radiculis implexis compacta, in cuius medio albũ quidpiam ineſt, quod cor Oſmundæ vocant. Hanc Pſeudolonchitidem aſperam vocat Matthiolus, eóque nomine depingit. In cap. 145. lib. 3. Locis humidis, vmbroſis, & nemoribus gaudet. *Locus.* Aprili menſe folia ſicut aliarum filicum erumpunt, hyeme ineunte pereunt, viuaci tamen radice in terra manente. *Tempus.* Calida primo gradu, ſicca ſecundo, nõnihil acris, odoris nõ ingrati. *Temper.* *Vires.* Radices ad contuſa, rupta, luxata: item ad hernias perutiles eſſe conſtat experientia certiſsima. Pet. Pen. in Aduerſ. Quinetiam colicis & ſpleneticis plurimùm conferunt. Tragus aliud Filicis maioris genus exhibet, quæ & forma & colore reliquas omnes antecellit. Oſmundã vocat Lobellius, cùm

FILIX Floreſcens, Tragi.

FILIX Arborea, Tragi.

tamen

tamen ab Oſmunda ſuperiore differat. Habet enim caules longos, viri proceritatem attingentes, virides planè: radicē craſſam, nigram & piloſam. Folia in vtroque caulis latere pinnata, & inciſuris diſtincta inſtar foliorum polypodij: florem fert in vertice candidum, copioſum, qui circa diem ſacrum D. Ioannis Baptiſtæ nullo poſt ſe relicto ſemine decidit. Raro, inquit Tragus, hoc filicis genus reperitur, nec
Locus. multis cognitum eſt. In Vuaſgoiæ altiſsimis ſiluis propè Circulum arcem ducis Bipontini prouenit. Ea fortaſsè Dryophonon Plinij fuerit. Dryophonon, inquit,
Li.27.ca.9. ſimilis dryopteridi herba eſt, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circundatis vtrimq; foliis, pollicari amplitudine, qualia oxymyrſines, ſed candidioribus molliori-
Li.1.ca.183. buſq;, flore candido ſambuci. Idem Tragus duo alia Filicis genera exhibet. Vnum quòd in veterum & cæſorum roborum caudicibus naſcitur, folio Filicis, multò ta-
Forma. men minore inciſura diuiſum, caule non altiore polypodio, ſed multò tenuiore. Paſsim non occurrit, ſed in altiſsimis tantùm montibus. Alterum eſt Filix nuda
Li.1.ca.184. ſeu ſaxatilis, folio orbata, caulem proferens digitum longum, multiplicem & copioſum, vna è radice, eaq; capillata, ſicut & ruta muraria, in cacumine binis vel

FILIX Saxatilis, Tragi.

CHAMÆFILIX Marina Anglica, Lobellij.

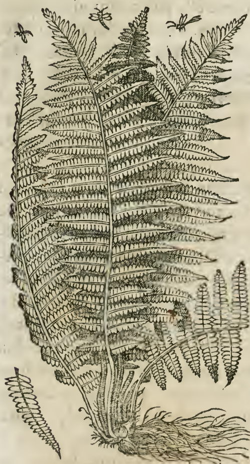
ternis corniculis, aut ſi mauis incuruis quaſi ſetis, quæ purpureis aliquando notantur punctis, cōſpicuum. Guſtu & odore cum filice vulgari cōuenit: è ſaxis prorumpit. Capilli veneris, ſeu polytrichi Apuleij genus eſſe exiſtimat Tragus, nempè eius quod ramuſculos habet quaſi ſetas porcinas. Hîc Chamæfilicem marinam Anglicam ponemus, quam non niſi ſaxorum rupiúmve interueniis aut petroſis aſperginibus Cornubiæ innatam reperit ad maris alluuiones. È puſilla multis implexa cirris pullis & compacta radice, foliola emittit binûm ternûmve vnciarum numeroſa, rigida, carnoſa, ex atro virentia, lucida, filicis maris diuiſura, ortu, poſitu, & guſtu, lituris etiam aduerſa parte extantibus, ferrugineis, quorum pediculi & medius neruus ſericeo nitore ex fuſcò lucent. Hæc Lobellius.

DRYOPTERIS, CAP. IX.

HÆc Filicis species à foliorum figura & loco natali δρυοπτερὶς Grecis dicitur, Latinis Filix querna, & Filix quercus, Gallis *Feugiere de chesne*, Germanis *Eickenfarn*. Dryopteris, vt describit Dioscorides, filici similis est, multò minore foliorum incisura, radicibus inuicem implexis, hirsutis, gustu acerbis, in dulcedinem vergentibus. Nascitur in veterũ quercuum musco. Ex hac descriptione hanc protulit Dryopterida Matthiolus, quæ filicem foliis optimè refert. Nascitur etiam, inquit, in humenti solo inter vepres circa quercuum caudices, seq; in Goritiensi agro multis locis inuenisse extra quercuum caudices affirmat, nullis repugnantibus notis. Sunt qui aliam Dryopterin, eamq; veram sic pingunt ac describunt. Folia huic polypodij prorsus, aut filicis fœminæ, minora tamen multò, non minoribus laciniis, tenuiora, & teneriora, in iuncis exilibus pedem altis, pennatim & aduerso situ exorientia, auersa parte notulis aspersa, non extantibus, rubiginosis, sed candidis appictis, serie gemina secus foliorũ neruulum medium. Radix longa, variè inflexa, humi decurrens, fusca, subhirsuta, & villis fibrata, polypodij (nisi multò gracilior esset) ita similis, vt aliquando minùs peritos pharmacopœos in periculosum errorem induxerit, miscentes hanc decoctis polypodij radicis vice. Dodonæus Dryopterides duas pinxit ac descripsit, hanc candidam, illam nigram. Candida filici mari haud absimilis, sed multò minor, palmum non excedens, caule, flore, semine orbata: folia candida, tenera, multùm scissa, crenis toto ambitu densioribus & minutioribus quàm in filice mare, à tergo punctis notata: radix spissa, nigricans, ex radiculis multis & implexis compacta. Nigræ Dryopteridi foliorum pediculi nigricant, item folia, superioris minora & breuiora, non tam crebris incisuris, cætera similia, & auersa parte notis paruis signata, tota hyeme virentia. Vtraq; Adiantum est officinarum album & nigrum, quibus adianto vero destitutæ, innoxiè, saltem nigra vtuntur, ac fortassè adiantum album & nigrum Plinij, vt in vero adiãto diximus. Vmbrosis viis circa quercuum radices, non tamẽ vbiq; proueniũt. Dalechampius verã hanc Dryopterida exhibet, quæ in editissimis montibus nascitur ad quercuum muscosas radices, foris per terram vagantes, radice capillata fibris densis, valde tenuibus, inter sese implexis, subatris, gustu adstringentibus cum paucula dulcedine,

Nomina. *Li.4.ca.181.* *Forma.* *Locus.* *Ca.181.li.4.* *Lib.3.c.63.* *Forma.* *Locus.*

DRYOPTERIS, *Matth.*

DRYOPTERIS *Alba*, *Dodonæi.*

DRYOPTERIS Nigra, Dodon.

quæ cum aliqua andiu mensæ fuerint, percipitur: foliis multis, obliquis, virentibus, & herbaceum virorem constanter seruantibus, etiam dudum collecta planta, vnico pediculo adnexis, altiùs incisis, pennarum ritu explicatis, supernè læuibus & glabris, infernè exiguis & subluteis punctis, & quasi vermiculis puluerulentis & asperis maculata: sine caule, sine flore, sine semine, nisi quis (vt vulgò multi de filice nugātur) sessiles & pensiles in aduersa foliorū parte quasi vermiculos, dū flaui adhuc hærent florem esse putet, cum nigricantes decidunt, fructum ac semen. Dioscorides Dryopteridis facultates tradit, his verbis. Αὕτη ἐπιπλασθεῖσα λεία σὺν ταῖς ῥίζαις, τρίχας ψιλοῖ. δεῖ δὲ ἀποψᾶν (alij ἀποσπᾶν legunt) τὸ πρῶτον μετ' δ' ἰκμάσαι τὸν χρῶτα, καὶ νεαρὸν ἐπιπλάσσειν. Hęc interpretes Plinium potiùs secuti, quàm verba & sensum Dioscoridis, malè conuerterunt. Sic enim Ruellius. Psilothrum est cum radicibus trita: illinitur enim primùm vsque dum sudorem euocet, mòx sudor abluitur, & recens imponitur. Sic verò Cornarius. Hæc vnà cum radicibus trita imposita pilos abolet. Oportet autem postquā corpus exudauit, priorem deradere, & rursus recentem imponere. Plinius verò hoc modo. Dryopteris filici similis, in arboribus nascitur, tenui foliorum subdulcium incisura, radice hirsuta: vis ei caustica est, ideò psilothrū est radix tusa. Illinitur enim vsque dum sudores euocet: iterúmque & tertiò, vt ne sudor abluatur. Primùm foliis dulcedinem quandam is tribuit, Dioscorides verò non folia, sed radices in dulcedinem vergere scribit: deinde ῥίζας δασείας, idest, densas & crebras, Plinius hirsutas dixit, prætereà radicem tusam psilothrum esse, Dioscorides verò herbam ipsam cum radice tusam. Adhæc adhibendi psilothri modum videtur nō rectè expressisse, vertit enim, ἰκμάζειν, sudorem euocare, cùm scribit, illinendam esse radicem, vsque dum sudores euocet, &c. cùm ἰκμάζειν sit humectare & mollire, vt Dioscorides intelligat corporis partem depilandam aquæ tepidæ fotu priùs humectandam esse, quod est ἰκμάζειν, deinde pilum deradendum, si ἀποψᾶν legas, vel auellendum, si ἀποσπᾶν, quod huic loco optimè conuenit, quoniam efficacior est vis psilothri profundiùs subeuntis auulso pilo, vtpotè via magis patefacta, & postremo recentem Dryopteridem, non radicem solùm, sed cum ea herbam ipsam cataplasmatis, aut emplastri modo imponendam. Sic igitur Dioscoridis locus conuertendus. Dryopteris cum radicibus trita & imposita pilos abolet. Oportet autem cùm pars pilosa aqua humectata fuerit, primùm eam deradere, vel pilum auellere, deinde recentem Dryopteridem cataplasmatis modo imponere. Quibus verbis Dioscorides

Li.4. c.181.
Vires.

DRYOPTERIS, Dalech.

Lib.17.c.9.

Dioſcorides, id quod plerumque facit, non ſolùm Dryopteridis depilatoriam vim, ſed vtendi quoque modum declarare voluit. Siue enim pſilothrum, ideſt, medicamentum quod pilos detrahit, cauſtica & ſeptica vi id efficiat, quod prius eſt pſilothri genus: ſiue inſigniter & extremè frigida, aut à totius ſubſtantiæ proprietate, quod alterum genus eſt, capillum renaſci prohibens, primùm oportet vt cutis tepentis aquæ fotu rareſcat, & relaxetur, deinde pili auellantur, vel deradantur nouacula, aut ſeptico cauſticóve aliquo detrahantur: quod hodie Turcæ illitu ſui Rhuſma faciunt, tum alterum pſilothrum parti imponatur, ne pili renaſcantur, quem ordinem hîc docet Dioſcorides. Vult enim prius χρῶτα ἰκμάζειν, deinde pilos ἀποψᾶν, poſtremò νεαρὰν δρυοπτερίδα ἐπιπλάσσειν. Galen. itidem ſcribit Dryopteridem guſtu mixtam qualitatem præ ſe ferre, dulcem, acrem, amaram, in radice verò etiam acerbam: facultatem habere ſepticam, proinde etiam pilis glabram cutem efficere. Dantur, inquit Matthiolus, Dryopteridis radices in puluerem contritæ, & cum furfuribus mixtæ, addito ſalis & furfuris momento equis deuorandæ aduerſus inteſtinorum vermes: namque potenter illos expellunt & interimunt.

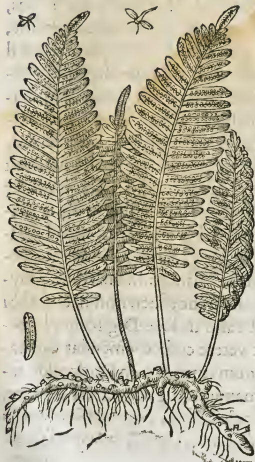
Li.6.ſimpl. Ca.181.li.4.

POLYPODIVM, CAP. X.

ΠΟΛΥΠΟΔΙΟΝ Græcè, Polypodium & Filicula Latinè, Catoni felicula, niſi mendoſi ſint codices, Gallicè *Polipode*, Germanicè *Engelſuſz*, & *Baunfarn*, Italis *Polipodio*, Arabibus *Bisberg, Aibeig, Beſſaigi*, Officinæ Græcum nomen retinuerunt. Polypodij nomen à radice quæ cirros & acetabula polyporum modo habet, inditum eſt, filiculæ verò à foliorum cum filice ſimilitudine. Polypodium palmi eſt altitudine, ſimile filici, ſubhirſutum, inciſum, non tamen adeò tenui diuiſura: râdix ſubeſt piloſa, cirros veluti Polypus habens, craſsitudine minimi digiti, deraſa intus viridis eſt, auſtera guſtu & ſubdulcis. Naſcitur in muſcoſis petris, & in vetuſtis caudicibus quercuum. Hæc Dioſcorides. Eadem ferè Plinius tradit. Polypodium, quod noſtri filiculam vocant, ſimilis eſt filici. Radix eſt in vſu, piloſa, coloris intus herbacei, craſsitudine digiti minimi, acetabulis cauernoſa, ceu polyporum cirri, ſubdulcis, in petris naſcens, aut ſub arboribus vetuſtis. Hîc altera radicis qualitas à Plinio omiſſa eſt, nempè adſtringēs. Adde etiam folia auerſa parte fuluis maculis notata eſſe. Ex his notius eſt quàm vt probatione egeat, Polypodium noſtrum, id eſſe de quo veteres ſcripſere, quo frequentiſsimè hodie, præſertim querno, in dilutis & decoctis medici vtuntur. Matthiolus duo eius aſsignat genera. Vnum id de quo diſſeruimus, quod omnibus notum eſt, & quod vbiq; frequens prouenit. Alterum non niſi paucis cognitum, inquit, folio aſpleni, ſed longiore, viridiore, magiſq; per ambitum laciniato, radice priori ſimili, ſed paulò graciliore. Hoc plurimum naſcitur in montium ſiluis. Sed diſsimilitudo iſta ex loci non ſpeciei diuerſitate pendet: loco enim macilen-

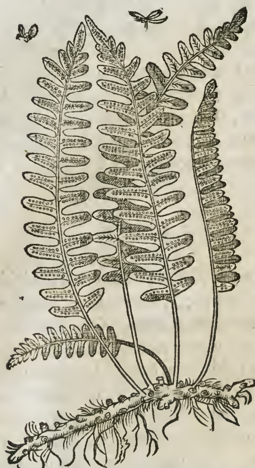
Nomina. Cap.158. *Forma.* *Locus.* Li.4. c.180. Li.26. ca.8. *Genera.* In cap.180. lib.4.

POLYPODIVM Primum, Matthioli.

tiore natum,gracilius & ſtrigoſius, lætiore amplius & vegetum magis. Sic etiam quibuſdam opacis nemoribus folio eſt adultiore. Non ſunt tamen iſta ſpecie diuerſa. Sic & Ilua thyrrheni maris inſula Polypodium gignit ab aliis diuerſum, ſicut & alias quaſdam raras plantas veluti Lonchitin aſperam, & hemionitin, de

POLYPODIVM Secundum, Matthioli.

POLYPODIVM Iluenſe.

Forma. quibus diximus. Polypodium Iluenſe in ſaxis naſcitur, radice vt in aliis generibus
velut polyporum cirris nodoſa,fibrata:caulibus pedalibus, è rufo nigreſcentibus,
læuibus,infernè hirſutis:foliis oblongis,pinnatis,inæquali ſitu in caule diſpoſitis,
altera parte virentibus, altera puluiſculo obſitis, guſtu ſubdulcibus, & nonnihil
auſteris,nullo flore,nullo ſemine. Ad eadem valere aiunt, ad quæ alterum Poly-
podium,niſi quòd magis ſiccet,ob natalium ariditatem,tum ſoli natura, tum ma-
ris afflatu,maiorem. Quid autem Polypodium præſtare poſsit,declarat Dioſcori-
Vires. des, his verbis. Radix purgandi vim habet. Coquitur cum gallina, aut piſcibus,
Li.4. c.180. aut beta,aut malua ad purgationem. Aridæ farina aquæ mulſæ inſparſa detrahit
bilem & pituitam. Trita efficaciter luxatis illinitur, & aduerſus rimas, quæ inter
Lib.26.c.8. digitos fiunt. Plinius eadem,ſed paulò plura tradit. Exprimitur ſuccus aqua ma-
defactæ: & ipſa minuta conciſa inſpergitur oleri, vel betæ,vel maluæ,vel ſalſa-
mento,vel cum pulticula:coquitur ad aluum,vel in febri leuiter ſoluendam. De-
trahit bilem & pituitam:ſtomachum offendit. Aridæ farina indita naribus, poly-
pum conſumit. Florem & ſemen non fert. Quæ autem hoc loco non habet, alibi
Li.26. c.12. recenſet. Radix Polypodij illita luxatis medetur.Et alio in loco.Digitorum in pe-
Cap.11. dibus rimis Polypodij radix prodeſt. Sic enim ex vetere codice emendat Corna-
Embl.164. rius, cùm in vulgatis legatur, cubitorum ac pedum rimis,&c. In Dioſcoride ta-
lib.4. men rimæ ἐν μεσοδακτύλοις, & ad pedum & ad manuum digitos referri poſſunt.
Theophraſtus, ἡ δὲ πολυποδίου δασεῖα, καὶ ἔχουσα κοτυληδόνας, ὥσπερ αἱ τοῦ πολύποδος
Lib.9.hiſt. cap.14. πλεκτάναι. καθαίρει δὲ κάτω, καὶ περιάψηταί τις, ὥς φασιν, ἐμφύεται πολύπους. ἔχει δὲ
φύλλον

φύλλον ὅμοιον πτερίδι τῇ μεγάλῃ, καὶ φύεται ἐν ταῖς πέτραις, Ideſt, Gaza interprete, Filicula verò hirſuta, & acetabulis cauernoſa, ceu polyporum cirri: purgare inferiùs apta eſt: vbi quis eam contigerit polypum innaſci affirmant. Folium filicis magnæ proximum eſt. Sententia vna in tanto auctore tam abſurda neceſſariò efficit vt locum deprauatum eſſe dicamus. Quid enim à ratione magis alienum quàm contingere Polypodium, vt polypus, ideſt, morbus narium, ſiue polypus piſcis innaſcatur. Quare legendum τὶς φασὶν οὐκ ἐμφύεσθαι, & περιάπτειν, hîc non ſignificat contingere, ſed pro amuleto appendere, adalligare, vt ſit is verborum Theophraſti ſenſus. Polypodij radix hirſuta eſt, & acetabula habet, veluti polyporum cirri. Purgat deorſum: & ſi quis adalliget aut appendat, polypum innaſci negant. Folium habet ſimile filici magnæ. In petris naſcitur. Galenus breuiter Polypodij facultates ſic declarat. Polypodium dulcem ſimul & auſteram habet vincentem qualitatem, vt facultatis ſit admodùm quidem deſiccantis, citra morſum tamen. Meſues eaſdem fuſiùs explicat. Polypodium quòd lapidibus innaſcitur humiditate excrementoſa, cruda, flatulenta, ventriculum ad nauſeam euertente abundat: præſtantius quòd arboribus, præſertim glandiferis innaſcitur, præcipuè quòd magnum eſt, recens, ſolidum, nodoſum, foris ex nigro rubeſcens, colore intus herbaceo, vt piſtacium, ſapore dulci, auſtero, tandem ſubamaro, nonnihil aromatico. Dioſcoridi calidum eſt tertio gradu, ſiccum ſecundo. Humores craſſos, lentos terget, digerit, ſiccat, bilem atram & pituitam vel craſſam, vel lentam purgat, etiam à iuncturis. Affectibus ob hæc melancholicis prodeſt, vt quartanis, præſertim cum mulſa, epithymo, ſale indo: colico etiam dolori, & ſplenis duritiei quouis modo vſurpatum. Contra rimas quæ inter digitos ſunt tritum illinitur: corpora enim extenuat & ſiccat. Ne verò ventriculum ad nauſeam euertat, vtque citiùs vacuet, datur ex mulſa vel aqua hordei, vel decocto vuarum paſſarum, vel ex iuſculo gallorum & gallinarum, vt ſuaſit Hamech, coctum, vel ſero lactis. Bibitur vtiliſsimè mixtis ſeminibus odoris, vel aliis aromaticis, vt Dauco, aniſo fœniculo, zingibere, vel ſimili, animam & facultatem ventriculi naturalem corroborante. Longam ſatis coctionem ſuſtinet. Datur à drachmis duabus ad aureos quatuor. Quod Meſues Polypodium magnum alij præfert, Dioſcorides & Plinius craſsitudine minimi digiti eſſe aiunt. Quod ſcribit Dioſcoridi calidum eſſe tertio gradu, ſiccum ſecundo, id falſum eſt. Bilem enim, inquit ille, & pituitam trahit ſine graduum mentione, quorum nec meminit Galenus. Auicennæ calidum eſt ſecundo gradu, ſiccum tertio. Paulo Ægin. Polypodij radix læuis mulſæ inſperſa, aut cum ea contrita, eundem quem colocynthis effectum præſtat. Prætereà quod ille ait Polypodium corpora extenuare, & ventriculum ad nauſeam euertere, item Plinio ſtomachum ab eo offendi, negat Auerroës, qui cenſet Polypodium ſecurum eſſe medicamentum, & epithymo præſtantiùs, cui aſſentitur Manardus aſſerens Polypodium imbecilliter & leniter purgare: quare corpora extenuare non poſſe, idemq; per ſe exhibitum nullam ſtomacho inferre iniuriam. In eadem eſt ſententia Actuarius. Filicula bilem & maximè atram, ac pituitam ducit. Dantur purgatæ radicis ſemi ſcrupuli affuſa aqua mulſa: purgat quoque mediocriter & citra moleſtiam, in gallinaceo iure, & in ptiſſanæ cremore cocta radix. Hæc Actuarius. Quantum ad doſim attinet, vncia vna noſtratis vacuat parum & ſine moleſtia.

Cornar. Embl. 164.

Li. 8. ſimpl.

Li. 2. medi. purg.

Li. 2. c. 542.

Li. 5. meth.

ALSINE, CAP. XI.

Nomina

ΑΛΣΙ'ΝΗ Græcè & μυοσώτις, Latinè etiam Alſine, & auricula muris, & recentioribus quibuſdam Hippia dicitur, vulgò Morſus gallinæ, inde Gallis *Morgeline*, quòd gallinis & auiculis cibo grata ſit, eæq; caueis incluſæ, ac cibum faſtidientes herba iſta recreentur, Germanis *Vogelkraut*, Italis *Centone*, *Pizzagallina*, & *Panarina*, quòd iunioribus anſeribus gratum ſit pabulum. Alſine autem quòd lucos, quæ Græci ἄλση vocãt, vmbroſaq; loca & nemoroſa amet. Auricula muris, quòd muris auribus folia ſimilia habeat, ſiue ob magnam admodùm cum vera Myoſotide foliorũ ſimilitudinem. Quãuis Dioſcorides, Galenus, Plinius vnius tantùm Alſines mentionem fecerint, tamen recentiores multò plura eius adinuenerunt genera. Dodonæus quatuor, maiorem ſcilicet Alſinem, mediam, minorem, & marinam. Fuchſius tria, maiorem mediam & minorem. Alij maximam ſeu maiorem aliam addiderunt: Præterea vernam, nodoſam, muſcoſam. Alſine, vt breuiter deſcribit Dioſcor. herba eſt ſimilis helxinæ, ſed humilior, foliis longioribus, vel, vt quidam, nõ abſque ratione, legunt, minoribus, (μικροφυλλότερα non μακροφυλλότερα,) & non hirſuta, quod Plinius oſtendit, cùm minorem eſſe teſtatur. Cùm teritur odorẽ cucumeris reddit. Vmbroſis locis, lucíſque gaudet: vnde illi nomen. Ita

Genera.

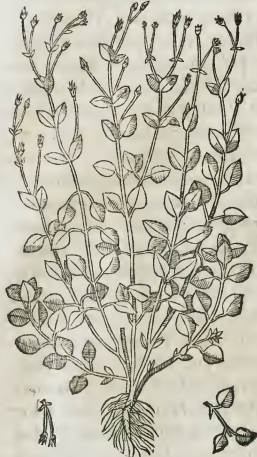
Lib.1. c.34.

Cap.7.hiſt.

Forma.

Locus.

ALSINE, *Matthioli.*

ALSINE *Maior, Dodonæi.*

ALSINE *Media, ſiue minor Dodon. maior Fuchſij.*

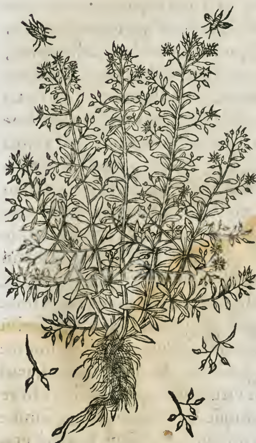

Plinius

ALSINE Minor siue minima, Dodon.

ALSINE, Maxima.

Plinius, planè ex Dioscoridis sententia. Alsine quam quidam myosotida appellant, nascitur in lucis, vnde & Alsine dicta est. Incipit à media hyeme, arescit æstate media: cùm prorepit, musculorum aures imitatur foliis. Sed aliam docebimus esse, quæ iustiùs myosotis vocetur. Hæc eadem erat quæ helxine, nisi minor nihílque hirsuta esset. Nascitur in hortis & maximè in parietibus, cùm teritur, odorem cucumeris reddit. Quæ primo loco hîc picta datur, Matthioli sententia Alsine est Dioscoridis, & aliorum veterũ. Cauliculis serpit rotũdis, geniculatis: foliis circa singula genicula ex aduerso collocatis, helxines, multò minoribus, nõ hirsutis, cùm teruntur herbaceum cucumeris odorem, non illam peponis maturi iucunditatem subolentibus: flore exiguo, candido, foris herbaceo, stellato: semine exiguo in siliquulis rotundis, oblongis. Hæc Alsine est media Dodon. maior Fuchsij, cuius folia cùm videret multò minora helxines, id est, parietariæ foliis, Dioscoridem (non rectè) censet illa helxines, quæ cissampelos alio nomine dicitur, foliis comparasse. Alsine maior Dodon. plurimos ramulos rotundos, geniculatos, rectos, non humi repẽtes, vt prior, edit, ex singulis geniculis bina folia sibiipsis aduersa, satis ampla, aliquando duorum digitorum ferè latitudine, helxines, id est, parietariæ foliis haud dissimilia, longiora, minùs hirsuta. In cauliculorum fastigio inter folia exeũt petioli cum capitulis exiguis, quę in flosculos exiguos, & incisos dehiscũt, quibus dilapsis reperias siliquulas longiusculas & rotundas, in quibus semen. Tota herba ad parietariæ faciem satis accedit. Sunt enim in ista cauliculi æquè pellucidi, circa genicula rubescentes, folia eiusdem ferè amplitudinis. Ex quibus effici vult Dodon. genuinam hanc esse Dioscoridis Alsinen, scribentis eam helxinem ferè, ni humilior esset, foliis longioribus & non hirsuta. Tertia Dodon. Alsine quæ minor est, & dicitur, ab ea quæ primo loco descripta depictáque est, quam mediam Dodonæi esse diximus, parùm differt, sed omnibus suis partibus multò minor est, ita vt cauliculi capillari sint tenuitate, folia haud maiora foliis thymi, cætera supradictæ similis. In vmbrosis & humidis locis proueniunt, & in sepibus & dumetis cum cæteris herbis. Aliorum herbariorũ Alsine maior, siue maxima, radice est supernè crassiuscula, paulatim gracilescente innumeris fibris capillata: caulibus multis, pedalibus, foliis Alsines primæ, per interualla sæpè quaternis, interdum singulis, interdum binis, ramulis multis, breuibus, copiosum florem producentibus, antequam hiet oblongo & acuminato capitulo inclusum, cùm apertus est, candidum, exiguum, radiatum, sex foliolis constantem, ac totidem filis tenuissi-

Lib.27.c.4.

In cap. 82. lib.4.

Lib.1. c. 34. Cap.7.hist.

Alsin. maior. Dodo. *Forma.*

Alsin. minor Dod. *Forma.*

Locus. mis.In opacis gignitur. Alſine verna appellata in agris humentibus & vitibus creſcit,radicula breui,exili,candida: foliis cæterarum Alſinarum ſimilibus, læuibus, è viridi pallentibus,circa radicem multis, terræ inſtratis,cauliculis multis, tres digitos altis nodoſis,foliis binis ex ſingulis articulis prodeuntibus, cauliculum amplectentibus, interdum quaternis, interdum ſenis in ſingulis cauliculis: floſculis albis,quinque foliolis conſtantibus, Alſinis reliquis ſimilibus, ſaporis aquoſi & fatui. Nondum prorſus exacta hyeme Februario menſe floret,appetēte Vere, aliæ media æſtate, quamobrem Alſinen vernam herbarij nuncuparunt.

Alſin. verna.

ALSINE, Verna.

Alſin. nod.

Forma.

Alſine nodoſa in agro Monſpelienſi plurima gignitur,radice ſimplici, longa,parùm capillata,ex candido flaueſcente: foliis propè terram multis,longiuſculis, anguſtis, Alſines haud multùm diſſimilibus: caulibus multis, pedalibus: flore albo,ex quinque foliolis compoſito: ſemine in nodoſis ſtriatiſq; globulis multis,ſeſe ordine conſequētibus, & quaſi verucula transfixis, peculiari omninò figura.

Alſin. Muſcoſa.

Alſine muſcoſa in truncis putrium arborum muſcoſis, in vdis aſpergine parietibus, & aliis opacis humidíſque locis proſilit, radice tenui, breui,capillata, ramulis multis, per humũ ſparſis,à terra modicè ſeſe attollentibus: foliis paruulis, exilibus, capillari tenuitate, denſis: flore albo,ſemine in loculis oblongis.

ALSINE, Nodoſa.

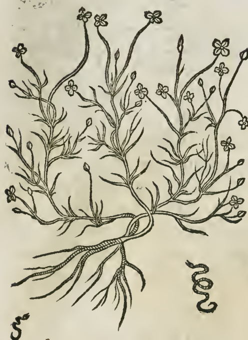

Alſin. villoſa.

Alſine villoſa in lapidoſis gignitur, radice parua, breui,candida,in fibras tenues fiſſa: foliis Alſines,caulem per interualla æquis ſpatiis alarum modo amplectentibus, hirſutis, vnde ei cognomentum: caulibus multis, pedalibus, lanugine quadam obductis: flore albo, decem foliolis conſtante, Bellidi non abſimili.Floret maio menſe. Alſine purpurea in agris pinguibus propè Monſpeliũ naſcitur,radice tenui ſublutea: caulibus multis: foliis Alſines, paulò amplioribus, læuibus, pari ordine caulem vtrinque amplectentibus: flore purpureo, quinque foliolis conſtante: ſemine in caliculis membranoſis,oblõgis, infernè gracilibus,ſupernè craſſioribus.Alſine lutea in vmbroſis abietum ſiluis,& niuoſis montium cacuminibus naſcitur, radice multis fibris capillata, caulibus multis humi iacentibus, rotundis, ima parte ſubrubentibus: foliis Alſine vulgari ſimilibus,craſſioribus,lætiùs virentibus,ordine diſpoſitis, guſtu amaris: flore puſillo, luteo, ex quinque foliolis compoſito: ſemine minutulo,in caliculis rotundis: floret Iunio. Aliam tradit Alſinem Cluſius,quam Corniculatam nominat. Palmaris herbula eſt, vnico caule,in ramulos aliquot fiſſo, geniculato, tenero, hirſuto vt in Alſine vulgari: folia alſines paulò oblongiora, hirſuta etiam, inter ſeſe oppoſita, & ex interuallis gemina: alarum cauis inſident puſilli flores candicantes,

quibus

ALSINE, Muscosa.

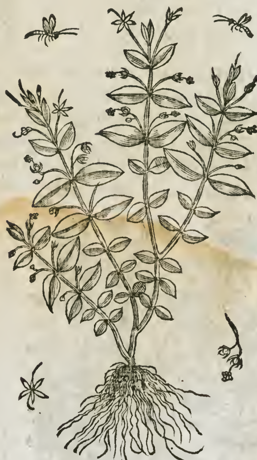

quibus succedũt cornicula membranea & transparentia, gallinaceorum calcarium forma, quæ lento quodam conspersa humore tangẽtibus deprehenduntur: semen in illis exiguum, cum maturuit nigrum: radix inutilis & annua. Tota insipida est. Inter segetes agro Salmanticensi frequens, vbi Maio floret, & semen perficit, fortassè Nigellastri genus. Alsine, auctore Dioscoride, Lib.4.c.82. refrigerandi astringendíque vim habet, oculorum *Vires.* inflammationibus cum polenta illita conuenit. Succus eius aurium doloribus instillatus prodest. In vniuersum eadem quæ helxine potest. Vsus eius, inquit Plinius, ad collectiones Lib.27.c.4. inflammationésque, & ad eadem omnia quæ helxine, sed infirmiùs Epiphoris peculiariter illinitur: item verendis, vlceribúsque cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur. De quibus apertiùs Galenus. Alsine aũt myo- Lib.6.sim.

ALSINE, Purpurea.

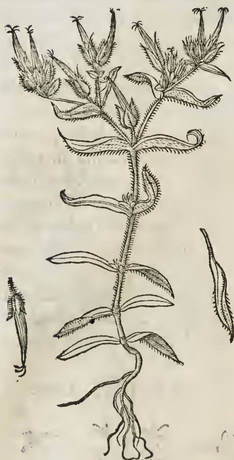
ALSINE, Lutea.

sota facultatem helxines obtinet, nempe refrigerantem & humectantem. Est enim essentiæ aqueæ, frigidæ: quare & citra adstrictionem refrigerat. Quocirca ad feruentes phlegmonas & mediocria erysipelata competit. In quibus Galenus apertè Dioscoridi contradicit scribenti Alsinem δύναμιν ἔχειν ψυκτικὴν, στυπτικὴν, id est, vim habere refrigerantem & adstringentem. Sed vocem στυπτικὴν pro qua non absurdè quidam legunt ἐφεκτικὴν, temerè, & præter Dioscoridis mentem in contextum insertam fuisse, perspicuum est ex iis, qui ex Dioscoride & Galeno plantarum historiam & facultates exscripserunt, qui eam vocem non habent.

Sic

ALSINE Corniculata, Clusij.

Lib. 15. Lib. 7.

Sic enim Oribaſius. Alſine eſſentiæ eſt aqueæ & frigidæ, quare citra adſtrictionem refrigerat. Paul. Alſine vim habet helxinæ ſimilem, quæ refrigerat humectátque, &c. Eaſdem facultates Ætius aſſignat. Eaſdem quoque herbis, quas Morſus gallinæ vulgò nominant, noſtri temporis herbarij tribuunt, quod ſcilicet ad feruentes inflammationes, ac eryſipelata proſint. Omnes enim, vt dictum eſt, refrigerant atque humectant. Hinc eſt, inquit Fuchſius, quod minorem aliqui Germanorum *fieberkraut* vocent, quia ſcilicet febribus accommoda & vtilis ſit. Alſines præſertim mediæ & minoris decoctum in aqua cum ſale ſcabioſarum manuum ſingulare eſt remedium, ſi frequenter eo proluantur.

Cap. 7. hiſt.

Dodo. lib. 1. cap. 34.

ANAGALLIS, CAP. XII.

Nomina

ΝΑΓΑΛΛΙΣ Græcè, vt & Anagallis Latinè, Officinis inuſitata, non morſus gallinæ, vt vult Matthiolus, qui eſt alſine, Gallis *Mouron à fleurs rouges & bleües*, Germanis *Gauch hegil*, quaſi ſalus fatuorum: quod nomen fortè à Germanis inditum eſt, quòd Anagallis in limine veſtibuli ſuſpenſa contra maleficiorum introitum pollere credita ſit. Plinius corchoron à quibuſdam appellari tradidit: Et corchori vox habetur etiam inter nothas Dioſcoridi adiectas. Sed an id de corchoro Theophraſti ſit accipiendum iure dubitari poteſt, & an is corchorus ſit Anagallis. Is enim corchorum inter olera quæ cruda coctáue eduntur recenſet his verbis. ἐν οἷς καὶ παροιμιαζόμενός ἐστι διὰ πικρότητα κόρχορος, ἔχων τὸ φύλλον ὠκιμῶδες. Id eſt, In quibus & corchorus eſt, ob amaritudinem in prouerbium tranſlatus, folio ocimi figura. Eſt & apud Græcos frequens prouerbium, καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις. Id eſt, Etiam corchorus inter olera, dici ſolitum in homines nullius pretij, qui tamen in numero aliquo ſtudeant haberi, vt corchorus genus oleris viliſsimi habeatur, quod Plinius inter herbas in cibis vulgares numerat, ſupra citatum Theophraſti locum exprimens. Dioſcorides duo anagallidis genera eſſe tradit, quæ tantùm flore diſtant. Nam quæ cæruleo flore eſt, fœmina dicitur, mas quæ phœniceo. Totidem genera herbarij omnes conſtituunt, & norunt ex Dioſcoridis deſcriptione, quæ eſt huiuſmodi. Anagallides frutices ſunt parui, in terra iacentes, folia in quadrangulis cauliculis puſilla habentes, & ſubrotunda, ad helxines folia accedentia: ſemen rotundum. Eadem Plinius

Lib. 25. c. 13.

ANAGALLIS, Mas.

Lib. 7. hiſt. cap. 7.

Lib. c. 215.

Lib. 2. c. 174

Genera

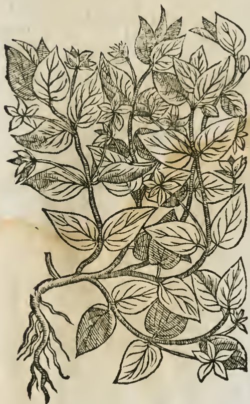
Forma. Ibidem.

Lib. 25. c. 13.

ANAGALLIS, Fœmina.

ANAGALLIS Lutea, Lobellij.

nius ſcribit. Anagallida aliqui corchoron vocāt. Duo genera eius. Mas, flore phœniceo: fœmina cæruleo, non altiores palmo, frutice tenero, foliis puſillis, rotundis, in terra iacentibus. Naſcuntur in hortis & aquoſis. Prior floret cærulea. Hîc vtraque Anagallis noſtra paſſim fruticat teneris cauliculis, quadrangulis, geniculatis, per humum ſparſis, & foliis Alſines mediæ, rotundioribus, ſupernè viridibus, & minutis punctis nigricantibus ſignatis: floribus copioſis, in hac phœniceis, in illa cæruleis: ſemine puſillo, circinato in pericarpiis. Vliginoſis locis lætior prouenit. In aruis tamen, vineis, & ſecus vias etiam reperitur. Floret menſe Maio vſque in Autumnum, & per æſtatem vtriuſq; prouentus maximus, potiſſimùm menſe Auguſto. Pena luteam Anagallidē eſſe ſcripſit, viſu pulchram & raram tranſmarinis regionibus, crebram in Angliæ nemoribus, lociſq; opacis. Menſe Iunio & Iulio flores promit luteos: vmbroſis gaudet, cætera mari & fœminæ ſimilis. Vtraque Anagallis Dioſcoridis, vim habet mitigandi, inflammationē arcet, ſurculos extrahit, vlcera ſerpentia compeſcit. Succus earum gargarizatus pituitam capitis purgat, & naribus infuſus, dentium dolores ſedat, ſi in contrariam aurem iniiciatur. Argema cum melle Attico purgat, & oculorum caligines iuuat. Prodeſt & à vipera commorſis cum vino potus: item nephriticis & hepaticis. Additur in vetere codice καὶ ὑδρωπικοῖς, id eſt, & hydropicis. Poſtremò, Dioſcorides ex aliorum hiſtoriis recenſet, Anagallidem quæ cæruleum habet florem, prolapſam ſedem reprimere, quæ verò phœniceum illitu euocare: Quorum ſententia Anagallides nō ſolum flore, ſed & effectu differrent. Eundem vſum medicum docet Plinius, his verbis. Vtrinque ſuccus caliginem oculorum diſcutit cum melle, & ex ictu cruorem, & argema, rubētis magis, cum Attico melle inunctus. Pupillas dilatat: & ideò hoc inungūtur ante, quibus paracenteſis fit. Iumentorum quoque oculis medētur. Succus caput purgat per nares infuſus, ita vt deinde vino colluantur. Bibitur & cōtra angues ſucci drachma in vino. Mirùm quòd pecora fœminam vitant. At ſi decepta ſimilitudine (flore enim tantùm diſtant) deguſtauêre, ſtatim eam quæ Aſyla appellatur, in remedio quærunt: ea à noſtris ferus oculus vocatur. Et, Iocinori Anagallides mirè proſunt. Et, Aluum purgat Anagallis ex aqua mulſa. Rurſus, Anagallis cærulea procidentia ſedis retroagit, è diuerſo rubens prorritat. Sed de his multò clariùs & diſtinctiùs Galenus locutus eſt. Anagallis vtraque tam ea quæ cæruleum habet florem, quàm

Locus.
Tempus.
Li.2. c.174.
Vires.
Lib.25.c.15.
Lib.26.c.7.
Ibid.cap.8.
Lib.6.ſim.

ea quæ

ea quæ purpureum admodùm extergentis sunt facultatis. Habent verò quendam etiam calorem attractorium, ita vt & infixos corpori aculeos extrahant. Succus earum ex naribus purgat eadem de causa. In summa autem desiccandi vim habent citra mordacitatem, quamobrem & vulnera glutinant, & putrida adiuuant. Hæc Galenus, ex quibus colligere licet errare eos, qui anagallidas frigidas & humidas esse statuunt, cùm sint calidæ siccæq;, ac detergentis facultatis, ita vt mulieres quæ asperiorem ac decolorem à natura cutem acceperint, ad læuorem nitoremq; vultus harum succo vtātur. Paulus in compositionem ex corallio podagricam, recipit anagallidis russeum florem habentis, quam vocant corallium, vnciam. S. his verbis. Ἀναγαλλίδος τῆς τὸ ῥούσσιον ἄνθος ἐχούσης, ἣν καλοῦσι κοράλλιον Γο. S. Hîc russeum Latina voce puniceum vocat colorē, & anagallidem corallium ex colore floris puniceo. Sunt tamen qui ex vetustissimorum exemplarium fide κολλάειον legēdum esse censent, & ipsam compositionem διὰ κολλαείου inscriptam esse, non κοραλλίου, vt nomē collarij ex glutinandi vi anagallidum accepisse intelligatur. Minimè tamen absurda fuerit vulgata lectio.

Lib. 7. c. 11 Cor. Emb. 168. lib. 2.

ELATINE, CAP. XIII.

Nomina Lib. 4. c. 36. *Forma.*

VT Græcis ἐλατίνη, ita Latinis Elatine, Arabibus Athin, quam describit Dioscorides foliis esse helxines, minoribus, rotundioribus, pilosis, vel, vt alij, densis: tenuibus & dodrantalibus ramulis, quinis senísve, à radice foliolis: vel, vt alij, à radice prodeuntibus, foliorum plenis, gustu acerbis. Nascitur in segetibus & cultis. Eadē Plinius habet. Elatine folia habet helxinæ, pusilla, rotunda, semipedalibus ramulis quinis senísve, à radice statim foliosis. Nascitur in segetibus. Oribasius in Dioscoride φύλλα μακρότερα pro μικρότερα legit. Scribit enim, Elatine folia habet helxinæ similia, sed longiora, rotundiora, hirsuta: ramos tenues, &c. Quænam verò ex tot nostratibus plantis pro genuina Elatine habenda sit, inter herbarios controuersia est. Matthiolus eos reprehēndit, qui

Li. 27. ca. 9.

Lib. 11.

In cap. 36. lib. 4.

ELATINE Prior, Dodon.

ELATINE, Matthioli.

numulariam

nummulariã quam vocant, item eos qui pimpinellam Elatinen esse cēsent. Etenim nummulariæ folia pilosa non sunt, neque in segetibus, neque in cultis prouenit, sed in scrobium marginibus, præsertim vligine madentibus. Pimpinella verò multò plures senis ramulos edit, in terram procumbentes, folia toto ambitu laciniata.

ELATINE Altera, Dodon.

ELATINE Polyschides, Dalechampij.

Ruellius Elatinem vulgò campestre rapistrum vocari scribit, cuius sententia Matthiolo minimè placet. Idem Ruellius eorum refellit opinionem, qui pilosellam Elatinen esse putant, reclamantibus apertè natalibus, totáque facie. Matthiolus penultima editione ingenuè fatetur se plantam, quæ veram Elatinen referat nõ vidisse, picturam tamen exhibet plantæ hirsutæ, cuius folia notulis signata sunt, & ad foliorũ helxines cissampeli figuram accedunt. Postrema editione eandē depinxit Patauio, à Iacob. Anto. Cortuso ad se missam, cui nihil deesse ait, quod desiderari possit. Eam tamen nec describit, nec vires explicat. Hîc oritur quæstio, cùm folia elatines foliis helxines cõparat Dioscorides, helxinéne cissampelos accipienda, an helxine parietaria vulgò dicta? Serapio Elatinē volubilis minoris speciem cõstituens, eiusq́; foliis Elatines folia similia esse scribens, helxinen cissampelon intelligere videtur. Pauli interpres helxinen parietariam. Elatine, inquit, herba est parietariæ similis. At verò probabile est Dioscoridē similes plantas similibus cõiungere solitum, & Elatinen helxinæ cissampelo subiicientem, huic illius folia comparasse. Dodonæus Elatines genera duo describit & depingit. Vnã quæ à quibusdam Morsus gallinæ nuncupatur, similiter à Germanis *Hünerbisz*, & à Belgis *Hænderbeet*, id est, morsus gallinæ. Alteram quæ à Germanis *Hunerserb*, à Belgis *Hændererne*, id est, hereditas gallinæ. Prior elatine cauliculis multis fructicat, hirsutis, auriculæ muris modo: foliis subrotundis, asperis & hirsutis, sæpius parùm incisis: cætera alsinæ nõ multùm dissimilibus, flores cęruleos aut purpureos edit, deinde parua capitula, in quibus semen includitur. Hanc Fuchsius nomine Alsines mediæ depinxit. Morsum Gallinę folio hederulæ vocat Lobellius. Altera Elatine similes priori cauliculos edit, sed longiora folia, angustiora, toto ambitu crenata: flores cæruleos semen in binis folliculis iunctis: radicem fibratam. Vtraque locis vmbrosis, incultis, secus vias & in agrorum marginibus frequēs. Maio mense & Iunio florent. Recentiorum quidam, iidēq́; periti, & admodùm in hac scientia excercitati, veram ac legitimam antiquorum Elatinen viribus & figura consentientibus eam esse credunt, quæ à Germanis præsertim à Fuchsio Veronica fœmi-

Lib.3.c.94. Cap.41. Lib.7. Lib.1.c.37. *Genera.* *Forma.* Lib.7.hist. *Locus.* *Tempus.* Pena in Aduer.

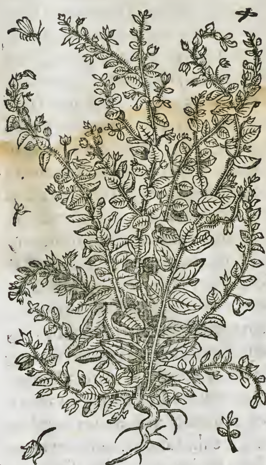
ELATINE, Triphyllos.

LAPPVLA Rusti. Elatine Tragi.

VERONICA Fœmina, Fuchsij.

na vocitatur, mirificè ad cruenta, ac vetera vulnera & vlcera sananda, scabiem deniq; , & omnia cutis vitia commendata, de qua diximus libro de Palustribus, cap.35. Neutram verò illarum quas proposuit Dodonæus, Elatinen Dioscoridis esse contẽdunt, quod prior, figura plurimùm distat ab helxine: posterior, nec foliis sit villosis, nec helxinæ similibus: veriùs Elatinen dici posse, quàm is pro myosotide secunda depinxit, de qua hoc libro tractauimus. Cæterùm secundæ Dodonæi Elatines herba hîc depicta congener est: foliis tamen discrepat maioribus, crebriùs, profundiúsque incisis, vnde ei cognomentum, circa caules densioribus. Nascitur in aridis & sabulosis. Habetur & alia Elatine à quibusdam herbariis, quæ dicitur triphyllos, squallidis & sabulosis gaudens, radice gracili, quatuor digitos longa, candicante, modicè fibrata, foliis paruis, simul ternis, vt in loto: quam ob causam triphyllon cognominarunt: flore pusillo cæruleo, per ramulos sparso: semine minuto in loculis Elatinarum modo, tãquam geminis. Trago Elatine est frutex exiguus qui in agris frumentariis nascitur, surculosus, senecioni non dissimilis, folio non prorsus rotundo, at minori, foliis parietariæ exiguæ, aspero, ita vt vestibus facilè adhærescat, lanuginoso, cærulei coloris, lithospermi instar, flosculos gerit cæruleos, qui tandem in echinos lappaceos vestibus adhærentes abeunt, quod & semen eius est, coriandrum

Elatine tri phyl.

Lib.1.c.64. Lappula Rusti. elati ne Tragi.

coriandrum magnitudine æquantes. Qua ex causa Germani quidam *Klettenkraut*, id est, lappaceam herbam nominant. Vim habent Elatines folia, auctore Dioscoride, cum polenta illata, inflammatos, & fluxione infestatos oculos iuuandi. Ipsa herba cocta & absorpta dysenteriam sistit. Plinius eadem prorsus tradidit. Elatine gustu acerba, & ideò oculorum fluxionibus efficax, foliis cum polenta tritis & impositis, subdito linteolo. Eadem cum lini semine cocta sorbitionis vsu dysenteria liberat, quorum effectuum rationem breuiter docet Galenus, cùm scribit. Elatine modicè tum refrigerat, tum adstringit. Ibidem. *Vires.* Li.27.ca.9. Lib.6.sim.

HELXINE, CAP. XIIII.

ἙΛΞΊΝΗ & περδίκιον Græcè, Latinè etiam Helxine, Perdicium, Vrceolaris, herba muralis, & Partheniũ Celso dicitur, aliis sideritis, aliis heraclea, Officinis parietaria, Gallis *Paritoire & Parietaire*, Germanis *Tagvndnacht, Glaszkraut*, Italis *Parietaria & Vitriola*, Hispanis *yerua del muro*. Dicta autem est Helxine, quòd aspera foliorum hirsutie, asperoq; semine tenaci nexu vestimentis obuiis adhæreat. Perdicium, quòd perdices ea libenter vescantur. Vrceolaris, quòd detergendis vrceolis vasisq; vitreïs efficax sit. Muralis & Parietaria, quòd muros ac parietes natales locos sibi elegerit. Nominari autem parthenium non solùm Celsus, verumetiam Galenus & Plinius ex Celso testantur. Sed animaduertendum est Plinium huius nominis homonymia deceptum, duas herbas diuersissimas in vnam cõfundere, nimirum parthenium Dioscoridis, & Helxinen hanc nostram siue parietariam. Sic enim ille Celsum citans. Parthenium alij leucanthemum, alij amaracon vocant. Celsus apud nos perdicium & muralium, &c. Quæ de parthenio Dioscо. intelligenda. Nam herba muralis, siue perdicium à Celso quidem parthenium dicitur, sed nõ hoc de quo hîc Plinius, & Dioscorides lib.3. tractant: verùm id de quo infrà Dioscorides, & Plinius ipse his verbis. Helxinē aliqui perdicium vocant: quoniam perdices ea præcipuè vescantur, alij sideritim, nonnulli parthenium, &c. Helxinen depingit Dioscorides cauliculis esse tenuibus, subrubris: foliis similibus mercuriali, hirsutis: circa caules velut seminibus paruis, asperis, vestes apprehendentibus, nascíque in sepibus & parietibus. Plinius. Helxine folia habet mistæ similitudinis plantagini & marrubio: cauliculos densos, leuiter rubentes: semina in capitibus lappaceis adhærentia vestibus: vnde & Helxinen dictam volunt. Hæc Dioscoridis descriptioni planè respondent, nisi quòd marrubio non mercuriali, vt Dioscorides, folia comparat, quamquam facili lapsu vox vna alteri substitui potuit. Hæc Helxine nostra est parietaria, vsu frequentissima, notissimáque omnibus tum facie, tum natalibus, tum foliis & semine vestibus adhærente, fruticosa enim est, cubitalis, cauliculis tenuibus, leuiter rubescentibus, teneris, succulentis, foliis mercurialis herbæ, aut amaranthi, hirsutis, non crenatis: flosculis minutissimis, pallentibus, aut purpureis: semine perquam exili, nigro, tunicula aspera operto, obuias quasque vestes arripiente, radice subrubra, fibris capillata. Nascitur in sepibus, muris, maceriis, parietibus & vinetis. In hortis etiam plantata ita prouenit, vt inde vix exigi possit.

Nomina Lib.2.c.33. Lib.3.c.138. Lib.21.c.30. Lib.4.c.81. Lib.22.c.17 Ibid. *Forma.* Lib.22.c.17 *Locus.*

HELXINE.

Tempus. Iulio menſe potiſsimùm floret: folia vim habent refrigerantem, & adſtringentem, auctore Dioſcoride, quare impoſita ſanant ignes ſacros, condylomata, ambuſta, panos incipientes, omnem inflammationem ac tumores. Succus eius ceruſſa admixta illitus eryſipelata & herpetas ſanat, & podagras cerato cyprino, aut adipe hircino exceptus, prodeſt & tuſsi diuturnæ ſuccus cyathi menſura hauſtus. Tonſillis quoque inflammatis vtiliter gargarizatur & illinitur, aurium dolori cum roſaceo inſtillatus prodeſt. Helxine inficit lanas, inquit Plinius, ſanat ignes ſacros & tumores collectionéſque omnes. Aduſta & panos ſuccus eius cum plimmythio, ignes ſacros & vlcera quæ ſerpunt (in vulgatis exemplaribus verba hæc, (& tumores collectionéſque) perperàm leguntur ex priore verſu repetita) & guttura inſipientia turgeſcere. Item veterem tuſsim cyatho hauſto, & omnia (in ore tumida, ſic enim legendum,) ſicut tonſillas: Et aurium dolores cum roſaceo (eadem exemplaria habent varices cum roſaceo, nullo ſenſu. Helxine enim cum roſaceo in varices nihil agere poteſt, nec eius facultatis meminerunt Dioſcorides, neque Galenus. Vetus codex arietes vocem habet, ſed itidem corruptam, & nihil indicantem. Quare locum ſic vt poſuimus Cornarius emendauit ex Dioſcoride ſic ſcribente. καὶ ὠταλγίαν σὺν ῥοδίνῳ ἐγχεόμενον ὠφελεῖ.) Imponitur & podagris cum caprino ſeuo, (hircino Dioſcorides,) ceráque cypria. Hîc cera cypria more ſuo dixit Plinius, pro cerato cyprino. Galenus. Helxine, inquit, quam alij perdicium nominant, alij parthenium, alij ſideritin, alij heracleam, vim habet abſtergendi, & leuiter adſtringendi cum ſubfrigida humiditate. Quamobrem phlegmonas omnes in initio & vſque ad vigorem, maximè calidas ſanat. Quinetiam incipientibus phygetlis cataplaſmatis ritu illinitur. Tum etiam ad aurium dolores phlegmonoſos ſuccus eius mediocriter profuerit. Gargarizandum nonnulli exhibent ad pariſthmian. Sunt verò medici qui diuturna tuſsi vexatis exhibuerunt. Certè euidens extergendi experimentum præbet in vaſis vitreis. Aëtius. Facit ad alopecias & impetigines herba ipſa per ſe aſsiduè affricata. Aperit & hæmorrhoidas ſedis, & fiſtulas ſanat, & ſinus occludit cum modico ſale trita, & cataplaſmatis modo impoſita. Ex his intelligere licet multos helxine abuti, qui eam in frigidis vitiis pro fomento vſurpant, cùm refrigerandi conſtringendíque vi prædita ſit. Cæterùm cùm adſtringendi facultas ei quoque inſit (eſt enim guſtu nitroſo, bliteo, & ſuperficie abſtergente) poteſt etiam calculoſis, & iis qui difficultate vrinæ laborant exhiberi. Succus enim eius trium vnciarum pondere hauſtus, auctore Matthiolo, ſuppreſſam vrinam mirè prouocat, eadémque ſuper tegula calefacta, vinóque cretico irrorata, & pubi illita, calculoſis & vrinæ difficultate laborantibus mirè auxiliatur, potiſſimùm, inquit Fuchſius, ſi aliquid quod maiorem abſtergendi vim habeat, admiſceatur. Sic Aëtius hæmorrhoidas aperire tradit, ſi cum ſale cui detergendi vis ineſt, trita apponatur. Multi hodiè vſus eſt in enematibus ad ventris & vteri dolores paratis, & ad balnea abſterſioni accommoda. Eiuſdem vis magna eſt ad recentia vulnera ſananda. Si enim recens ſemicontuſa vulneri alligetur, tertióque die ſoluatur, non erit opus alio vti medicamento. Succus in ore detentus denſium dolores mulcet. Stillatitia eius aqua faciem abſtergit, & nitorem addit.

Vires. Lib.4.c.81. Lib.22.c.17 Cor.Emb. 74.lib.4. Lib.6.fin. Lib.1. In cap.81. lib.4.

VRTI

VRTICA, CAP. XV.

'ΚΑΛΥΦΗ & κνίδη Græcis, Vrtica Latinis nuncupatur, Arabibus *Huniure, Vraithlatum, Angiara*, Gallis *Ortie*, Italis *Ortica*, Hispanis *Ortiga*, Germanis *Nessel*. Officinæ latino nomine vtuntur. Acalyphe, auctore Athenæo, καὶ εὐφημισμὸν τῆς ἀντιφράσεως ὠνόμασται. οὐ γὰρ πραεῖά ἐστι, καὶ ἁπαλὴ τῇ ἁφῇ. τραχεῖα δὲ καὶ ἀηδής. Id est, acalyphe bono omine per antiphrasim nominata est, neq; enim tactu suauis & mollis, sed aspera & iniucunda, vel ὅτι οὐ καλὸν αὐτῆς ἅπτεσθαι, id est, quòd iniucundo sit tactu: pruriginē enim ciet. Cnide autē, quòd vellicet, pungat, & suo morsu sensum lacesset, à verbo κνίζειν, quod pungere ac vellicare significat. Vrtica ab vrendo, quòd pruritum pustulásque igni similes excitet. Dioscorides duo Vrticæ genera esse ait. Vnam, quæ siluestrior est, asperior, latioribus & nigrioribus foliis, semine lini semini simili, sed minore. Alteram non æquè asperam minuto semine. Plinio differentiæ plures. Ex omnibus his generibus, inquit, Vrtica maximè noscitur, acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus, sæpè altior binis cubitis. Plures eius differentiæ, siluestris, quam fœminam vocant, mitior. Et in siluestri quæ dicitur Cania (Cornarius legit canina,) acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis foliis. Quæ verò etiam odorem fundit herculanea vocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirùm sine vllis spinatum aculeis lanuginem ipsam esse noxiam, & tactu tantùm leui pruritum pustulásque confestim adusto similes existere. Notum est & remedium olei. Sed mordacitas non protinùs cum herba ipsa gignitur: nec nisi solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est, ad pellendos totius anni morbos. Siluestrium quoque radix omnem carnem teneriorem facit simul cocta. Recentiores alia adiecerunt genera, de quibus ordine dicetur. Vrtica prima Dioscoridis est quæ siluestris & mas, & Romana dicitur, non ob natales: est enim calidioribus regionibus vt Hispaniæ, Narbonæ, Italiæ frequentior & vulgatior, sed propter seminis maioris maiorem efficaciam, caulibus rotundis, cauis, flexuosis, asperis & hirsutis: foliis longis, asperis, mordacibus, vrentibúsque, altiùs quàm cæteræ Vrticæ incisis, inter quæ & caulem è petiolis paruis pēdent pilulæ villosæ echinum referentes, plenę semine fusco, compresso, lubrico, lini, sed rotundiore & minore. Rara in septentrionalibus regionibus, nisi ab herbariis in hortis colatur. Secūda Vrtica communis,

Nomina — Lib.3. dipn. — Lib.4.c.89. *Genera.* — Lib.21. c.15. — Embl.79. lib 4. — *Forma* — Vrtica. 2. canina.

VRTICA I. Matth.

VRTICA II. Matth.

VRTICA. III. Matth.

VRTICA, Hercules Tragi.

VRTICA, Oligophyllos.

vrtica fœmina, Vrtica maior, ſupradictæ æqualis caulium proceritate atque aſperitate, interdum etiam procerior, foliis hirſutis, punctoriæ vſtionis dolorem inurentibus, nigrioribus, interdum rubeſcentibus, non tam altè ſerratis: ſemine in filamentis racemoſis deorſum vergentibus, milio ſimili, ſed minore, ſubrufo: radice longa, gracili, lutea, huc illuc ſerpente. *Locus.* Maximo importunóque prouentu hac cõmuni vrtica tota ſcatet Europa. Vrtica tertia minor, Canina Plinij, acrior, ſimilis planè maiori communi, ſed minoribus foliis, & viridioribus, & caule breuiore, rotundo, hirſuto, magis mordaci & vrente vi: ſemine craſſiuſculo: radice breuiore. Vrtica. Hercu. *Forma.* Formoſiſſima ea eſt Vrtica, quæ in ſiluis ac dumetis naſcitur, caule & herba vulgari conſimilis, grauiſſimi odoris, attamen grati quemadmodum & meliſſa, purpureis floribus circa caulem vſque ad ſummum veſtita, inſtar ſpicæ vel ocimi. Semen huius quoque in folliculis continetur teres, nigrum, minutius ſemine rapi, per omnia ocimi ſemen referens. Herculeam Vrticam Plinij Tragus eſſe arbitratur. Lib. I. cap. I. Vrtica oligoph. Inter magnas & vrentes Vrticas ponitur à Trago ea quæ à foliorum paucitate meritò oligophyllos dicenda eſt, Ibid. *Forma.* radicibus longis, in ſeſe contortis & implicatis, humi ſerpentibus, coloris crocei. Aduentante Vere quotannis nouas cymas emittit, vnde nonnunquam vna de radice quini, ſeni, aliquandò plures, interim & pauciores aſperrimi, lanuginoſi ac quadrati caules prodeunt, quorum alij aſperrimis & ſpadiceis, alij nigrioribus, & vndiq; inſtar ſerræ inciſis foliis veſtiuntur. Semen cauli inter folia expanſis fibris adnaſcitur, quod ibi autumni

tempore

tempore maturuerit,& extritum fuerit albidum eſſe,& ad figuram milij(licet minus illo ſit)accedere apparet. Hæc Vrtica vehementer adurit, ſua ſponte affatim luxurians, agricolis vt & cæteræ omnes vrentes maximè inuiſa. Sed Vrticæ id vnicum vitium multis aliis commodis penſant. Folia enim impoſita cum ſale canis morſus ſanant,inquit Dioſcorides,gangrenas,carcinomata, ſordida vlcera & cacoethe:item luxata,tubercula, parotidas,panos, abſceſſus. Eadem lienoſis cum cerato imponuntur. Faciunt & ad ſanguinis è naribus eruptiones folia cum ſucco trita indita. Menſes cient trita cum myrrha ſubdita. Vterum prolapſum reſtituunt folia recentia admota. Semen ex paſſo potum ad venerem concitat, & vterum aperit. Idem cum melle delinctũ orthopnœæ, pleuritidi & peripneumoniæ prodeſt. Educit & quæ in thorace hærent. Admiſcetur quoque erodentibus medicamentis. At folia cum conchis cocta aluum emolliunt, vrinas mouent, inflationes diſcutiunt. Verùm cum ptiſana cocta quæ in thorace hærent educit. Decoctum foliorum cum modica myrrha menſes mouet. Succus gargarizatus vuam inflammatam reprimit. Sic enim conuertenda hæc Græca: ὁ δὲ χυλὸς ἀναγαργαριζόμενος σταφυλὴν κιονίδα φλεγμαίνουσαν: non quemadmodum vertit Ruellius, Inflammatione turgentem gargarizatus ſuccus exprimit. Nam reprimere eſt vuã ipſam, humoréſque illapſos repellere ad loca vnde fluxêre, id quod expedit in partis illius inflammatione. At exprimere contrà eſt ad externa præmere, quod eſt maximè noxium partibus inflammatione tentatis. Plinius Vrticæ vires & vſum medicum exponit planè ex Dioſcoridis ſententia, ſed fuſiùs, vt Dioſcoridi intelligendo non parùm lucis adferat. Vrtica, inquit, quid eſſe inuiſius poteſt? At illa præter oleum quod in Ægypto ex ea fieri diximus, vel plurimis ſcatet remediis. Semen eius cicutæ contrarium eſſe Nicander affirmat: item fungis, & argento viuo. Apollodorus & ſalamandris cum iure decoctæ teſtudinis. Item aduerſari hyoſcyamo, & ſerpentibus, & ſcorpionibus. Tum illa ipſa amaritudo mordax vuas in ore, procidenteſq; vuluas, & infantium ſedes tactu reſilire cogit: lethargicos expergiſcit factis cruribus, magíſque fronte. Eadem canis morſibus addito ſale miſcetur. Sanguinem trita naribus indita ſiſtit, & magis radice carcinomata, & ſordida vlcera ſale admixto: item luxata ſanat & panos, parotidas, carneſq; ab oſsibus recedentes. Semen potum cum ſapa vuluas ſtrangulantes aperit, & profluuia narium: ſiſtit impoſitum. Vomitiones in aqua mulſa ſumptum à cœna faciles præſtat, duobus obolis: vno autem in vino poto laſsitudines recreat. Vuluæ vitiis toſtum, acetabuli menſura: potum in ſapa reſiſtit ſtomachi inflationibus. Orthopnoicis prodeſt cum melle, & thoracem purgat, eodem eclegmate. Et lateri medetur cum ſemine lini: addunt hyſſopum & piperis aliquid: illinitur lieni. Difficilem ventrem toſtum cibo emollit. Hippocrates vuluã purgari poto eo pronunciat. Dolore leuari toſto acetabuli menſura cum dulci poto, & impoſito cum ſucco maluæ. Inteſtinorum animalia pellit cum hydromelite & ſale. Defluuia capitis ſemine illito cohoneſtari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo vetere, aut folia cum vrſino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tuſa cum aceto non minùs vtilis: item lieni. Et cocta in vino diſcutit panos, cum axungia vetere, ſalſa: eadem pſilothrum eſt ſicca. Condidit laudes eius Phanias Phyſicus, vtiliſsimam cibis coctam conditámve profeſſus, arteriæ, tuſsi, ventris deſtillationi, ſtomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo ſudorem, coctam cum conchyliis ciere aluum, cum ptiſana pectus purgare, mulierumq; menſes: cum ſale vlcera quæ ſerpunt cohibere. Succus quoque in vſu eſt. Expreſſus illituſq; fronti ſanguinem narium ſiſtit: potus vrinam ciet, calculos rumpit: vuam gargarizatus reprimit. Semen colligi meſsibus oportet. Alexandrinum maximè laudatur. Ad omnia hæc & mitiores quidem teneræq; efficaces, ſed præcipuè ſilueſtris illa in vino pota, quæ &

Vires. Li.4.ca.89.

And.Lacu.

Li.22.ca.13.

amplius,lepras in facie tollit. Si quadrupes initum non admittant,Vrtica naturam fricandam monſtrant. Galenus euidentiùs & vires & effectus Vrticæ tradit,tanquam de vno genere loquens. Vrticæ herbæ & ſemen & folia, (nam hæc potiſsimùm ſunt vſui)admodùm digerentis ſunt facultatis, adeò vt & phymata & parotidas ſanent. Sed & quiddam flatuoſum obtinent, quo & venerem extimulent, maximè ſi cum paſſo ſemen bibatur. Porrò quòd non vehementer excalfaciat, ſed multùm tenuium ſit partium, teſtimonio eſt craſſorum viſcoſorúmque humorum ex pectore pulmoneq; eductio,tum quòd partes quas contigerit,pruriant. Porrò flatuoſum eius cuius eſſe particeps dicta eſt, dum concoquitur, naſcitur. Non enim actu flatuoſa eſt,ſed facultate. Ventrem autem ſubducit modicè, ipſa duntaxat abſterſione, ac veluti titillatione, non purgatione. Et gangrenoſa, & cancroſa,& in totum quæ exſiccari citra mordacitatem poſtulant,ea conuenienter ſanat,nimirùm cùm ſubtilium ſit partium,& temperaturæ ſiccæ, non tamen tantùm habens caliditatis vt mordicet.

Li.6.ſimpl.

LAMIVM, CAP. XVI.

Nomina Lib.21.c.15. & 22.14.

VRTICA iners & mortua, vulgò Archangelica, Plinij Lamium eſſe putatur. Sic enim ille cùm de Vrtica tractaſſet,quæ innoxia, inquit, morſu carens Lamium vocatur. Gallis *Ortie morte*, Germanis *Todtneſſel*,ſiue *Taubneſſel*. Iners & mortua cognominata eſt, quòd foliis ſit non mordacibus neque pungentibus, & mitiſsima. Archangelica ab eximiis viribus. Lamium fortaſſè à florum figura,veluti cucullo laruatam Lamiam quandam repræſentante. Itali *Milzatellam*, & *Herbam de la Milza* vocant,ab inſigni eius aduerſus ſplenis obſtructionem & duritiem efficacia,qui ſplen illis *Milza* nominatur.

LAMIVM, Fuchſ.

Genera. Ea duplex eſt,florum colore diſtans: alia enim albo,alia luteo conſtat. Eſt & alia Vrtica mortua, de qua mòx. *Forma.* Lamium ſiue Archangelica flore albo, foliis eſt vrticæ vrentis ſimillimis, fimbriatis,candidioribus, lanugine nequaquã mordaci:caule quadrato: floribus oblongioribus, maioribus, fabæ, per foliorum interualla quaſi cucullis,aut galeis apertis, ſiue anſis inflexis,caules amplexantibus, minùs graueolentibus, albidis, ſeu pallentibus, radice fibrata. *Locus.* Paſsim circa ſepes & ſemitas naſcitur. Eſt Lobellio Galeopſis Matthioli proximo capiti appicta. Lamium luteum à ſuperiore differre non videtur, niſi proceriore caule, numeróſiore, hirſutiore folio: flore pereleganti luteo, non diſsimili. In ſiluoſis & opacis potiùs reperitur. Dalechampio eſt Galeopſis lutea proximo capite picta. Maio potiſsimùm menſe floribus abundant, & tota ferè æſtate. *Temper.* Calidum ſiccúmque eſt Lamium,vt & cætera vrticæ genera,id quod ex guſtu & facultatibus eius deprehenditur. Li.22. c.14 Plinius cum vires & facultates vrticæ fuſiùs expoſuiſſet, ſubiungit. Ea quoque quam Lamium inter genera earum appellauimus, mitiſsima, & foliis *Vires.* non mordentibus,medetur cum mica ſalis contuſis, incuſiſq; inuſtis & ſtrumis, tumoribus

tumoribus,podagris,vulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus ſacris medetur. Quidam è noſtris tempore diſcreuere genera. Autumnalis radice alligata in tertianis,ita vt ægri nuncupentur,cùm eruitur illa radix,& dicatur quæ, & cui,& quorum filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem contra quartanas pollere. Iidem radice vrticæ addito ſale infixa corpori extrahi: foliis cum axungia ſtrumas diſcuti,vel ſi ſuppurauerint,erodi,compleriq;. Recentiores vrtica mortua vtuntur ſiſtendo ruentis à naribus ſanguinis impetu, imæ ceruici vel ſcapulis alligando:nam inde ſperant in aduerſum trahi cruoris manantis impetum.Vlceribus denique,putredinibus, & fiſtulis mirificè conferre ac mederi tradunt:& vtrumq; Lamium non diſsimilibus viribus, ſed luteum multò efficacioribus eſſe ad vulnera,vlcera, & tumores.

GALIOPSIS, CAP. XVII.

ΓΑΛΙΟΨΙΣ vel γαλήοψις, & γαλεόβδολος Græcis, Latinis etiam Galiopſis,vel Galeopſis,vrtica labeo, Vrtica fœtida, Gallis *Ortie puante*. Dicitur autem Galiopſis ſi cum, ι, ſcribatur à florum effigie Galeata, quòd eius flores galeæ aſpectum referant. At quoniam inuſitatum fuit Græcis præſertim veteribus,Latina nomina cum Græcis componere, γαλήοψις potiùs per η ſcribendum erit,vt & multa exemplaria habent, & Plinius ita legendum teſtatur, qui galeopſin hanc herbam nominat: à florum figura muſtellæ faciem & rictum quadamtenus exprimente.Id quod etiam videtur innuere τῆς γαλεοβδόλȣ nomen,ideſt,muſtellæ fœtidæ:quo & quæ nam ſit herba indicatur, nulla videlicet deſcriptioni aptiore quàm vrtica mortua fœtida. *Nomina.*

GALEOPSIS, *Matthioli.*

Nam Galeopſis,vt ſcribit Dioſcorides, quam aliqui Galeobdolon nominant. Totus frutex cum caule & foliis vrticæ ſimilis eſt,ſed folia læuiora ſunt, & dum teruntur valdè grauem odorem reddunt: flores tenues, purpurei coloris. Naſcitur in ſepibus & circa vias,& ædificiorum areas vbique. Sic Plinius, ita vt ex Dioſcoride transſcripſiſſe videatur. Galeopſis, aut vt alij Galeobdolon,vel galion, caulem & folia habet vrticæ,læuiora,& quæ grauem odorem trita reddunt: flore purpureo.Naſcitur circa ſepes ac ſemitas vbique. Sic vrtica fœtida,vrticam aut fœtidum marrubium foliis ac caule refert. Floribus ea purpureis,exilibus, oblongis galericulis, aliquantùm muſtellina effigie expreſsis viſitur.Deinde iuxta ſepes,rudera & vias oritur paſsim. Hæc à Lobellio ſic picta eſt Galeopſis ſiue Vrtica non mordax Lamium Anguillaræ, Purpurea Galeopſis,Heraclea Plinij Tragi:quamquam ab Heraclea Tragi hæc prorſus differre videatur. Quæ verò perperàm Herbariis, Matthiolo, Lacunæ Galeopſis dicitur,Lobellio eſt Lamium ſiue Archangelica flore albo ſuperiori capite explicata. Scrophularia verò maior, quæ opinione Fuchſij & Dodonæi galiopſis eſt,Vrticæ minùs aſsimilatur,multò minus fœtet,in locis riguis & vliginoſis, ſiluoſis,& ab ædificiis multùm diſsitis naſcitur. Radicem habet magnam, albam, ſtrumoſam,adeò notatu dignam,vt hanc indictam minimè prætериiſſet Dioſcorides. Prætereà galiopſis folia, caules, ſuccus, & ſemen vim habent diſsipandi duritias

Lib.4.c.90. *Forma.* *Locus.* *Li.27.ca.9.* *Vires.*

duritias, carcinomata, ſtrumas, parotidas, panos. Oportet autem cum aceto bis die imponere, & cataplaſma tepidum facere. Sed & decoctum ipſius vtiliter in fomentum affunditur: facit etiam ad nomas, gangrænas & putredines cum ſale impoſita. Quas inſignes facultates non ſolùm antiqui, ſed etiam poſteriores & docti medici experti ſunt, & literis mandarunt, qui vrticæ mortuæ & fœtidæ nomen indiderunt, qua nota facilè dignoſcitur à congenere lamio & perquã ſimili.

GALEOPSIS Purpurea, Lobellij.

GALEOPSIS Lutea, Dalechamp.

Lib.27.c.9. Eaſdem vires Plinius ex Dioſcoride videtur deſcripſiſſe, his verbis. Folia cauleſq; duritias & carcinomata ſanant ex aceto trita & impoſita. Item ſtrumas, panos, & parotidas diſcutiunt. Ex vſu eſt & decoctæ ſucco fouere. Putreſcentia quoque & gangrænas ſanat cum ſale. Hîc minimè prætermittenda Galeopſis lutea herbariorum, quam deſcripſit & depinxit Dalechampius. In aſperrimis montibus prouenit, radice fibrata, nigricante, inutili, caulibus multis, cubitalibus, anguloſis: foliis vrticæ, amplis, imo caule minoribus, medio latioribus, graue quidpiam ſubolentibus, tactu minimè aſperis, villoſis, flore in caulis vertice interuallis paribus exeunte, luteo, duobus foliis conſtante, quorum inferius falcato ſinu in capacem aluum extuberat, ſuperius autem operculi modo impoſitum cõtegit, pallidis ſtaminibus in medio ſubrectis: ſemen, flore delapſo, in herbaceis calicibus veluti fixum hæret. Inuenitur frequens hæc planta in montis Æguebelletij ſummo iugo, quâ Lugduno Cameriacum itur. Eſt & copioſa Galeopſis rubra in dumetis noſtris opacis, huic cætera ſimilis, flore tantùm rubro diuerſa. Vtrumque hoc genus à Lamio Plinij & inodoro & fœtido plurimùm diſtat. Pena & Lobellius Lamium fecère à Lamio ſiue Archangelica ſpecie non differens, flore albo, vt ſuperiore capite delaratum eſt.

CARDIACA, CAP. XVIII.

RECENTIORES rei herbariæ ſtudioſi, huic herbæ (vetere eius nomine nondum comperto) Cardiacæ nomen dederunt, ab eximiis viribus aduerſus cordis affectus. Galli *Agripaume* vocant, & *Creneuſe*, à crenatis foliis, Germani *Hertſzgſpan*, ſiue *Hertſzgſper*. Dodonæus Sideritis primam ſpeciem eſſe exiſtimat. Alij marrubij genus. Caulem emittit quadratum, geniculatum, nigrum, folia ferè vrticæ, aut marrubij, latiora, nigriora, longioribus, crebrioribus, & altioribus multò inciſuris, per interualla in caule ex ſingulis geniculis prodeuntia: flores purpureos, vrticæ fœtidæ non diſsimiles, ſed minores, verticillatim caulem ambientes, odore quadãtenus marrubium referentes: radicem luteam, intortam, capillamentis fibratam. Paſsim in ruderibus, circa ſepes naſcitur. Cùm amara admodùm ſit, calidam ſecundo ordine, ſiccam tertio eſſe conſtat. Recentiores rectè contra cordis palpitationem, conuulſionem & reſolutionem conducere tradunt. Decoctis cordi amicis vtiliter miſcent. Poteſt enim cùm amara ſit, ſua caliditate & ſiccitate craſſos humores qui in venis & aliis partibus, neruoſis potiſsimùm ſunt, incidere, extenuare, diſcutere. Hac etiam ratione morbo comitiali confert, vrinas mouet, menſtrua educit, pectus à pituita detergit, obſtructiones aperit, quas frigida cauſa induxerit, lumbricos necat: in puluerem contrita, & cochlearis menſura ex vino hauſta difficilè parientibus mirum in modum opitulatur. Impoſita vulnera ferruminat.

Nomina · Lib. 1. c. 87. · Pet. Pen. in Aduerſ. · *Forma.* · *Locus.* · *Temper.* · Fuchſ. cap. 148. hiſtor. Matthi. in ca. 90. li. 4.

CARDIACA, *Matth.*

CHELIDONIVM MAIVS, CAP. XIX.

ΧΕΛΙΔΌΝΙΟΝ μέγα Græcis, Chelidonium maius, & Hirundinaria maior Latinis, Officinis Celidonia, Arabibus *Kauroch, Callidunium, Chilodomontoma*, & *Memiram*, Gallis *Chelidoine*, & *grande Eſclaire*, Italis *Celidonia*, Germanis *Scheluurtz*, & *Schlekraut*, Hiſpanis *Celiduenha*, & *Ierua de las golandrinas*. Chelidonio autem ſiue Hirundinariæ auis hirundo, quæ Græcis χελιδὼν dicitur, nomen dedit, vel, vt auctor eſt Plinius, quòd hanc primùm auis illa monſtrauit, & ea oculis pullorum in nido reſtituit viſum, vt quidam volunt, etiam erutis oculis: vel quod floret aduentu hirundinum, diſceſſu marceſcit, quod de minore verè dicitur. Quam Græci nominis vim ignorantes imperiti quidam, præſertim Chymiſtæ, non Chelidonium, ſed cæli donum vocitant. Ac ea falſa nominis præſtantia freti, ex hac herba quandam quintam eſſe fieri prædicant, non modò ad vanas illas chymicas metallorum medicationes accommodatam, ſed ad tuendam etiam hominum ſanitatem, morbóſque plurimos profligandos vtilem. Genera eius duo. Chelidonium maius & minus: de minore diximus. Maius caulem emittit cubitalem & maiorem, gracilem, adnata, foliis plena habentem: folia ranunculo ſimilia, teneriora tamen, & colore ſub cæſio, iuxtaq; ſingula folia florem leucoio ſimilem. Succus illi croceus, acris, mordax, cum aliqua amaritudine, & odoris grauitate: radix ſupernè ſingularis, infernè

Nomina · Lib. 25. c. 8. · *Genera.* · *Forma.*

CHELIDONIVM Maius, Matth.

fernè autem plures. Fructus cornuti papaueris instar tenuis,longus veluti comis, hæc tamen verba duo,tanquam ſuperuacua,quidã delent: in quo exigua ſemina ſunt, papaueris ſemine maiora. Hæc Dioſcoridis delineatio Chelidonio huic noſtro planè conuenit. Eſt enim fruticoſa herba cubitali altitudine: cauliculis rotundis,lanuginoſis,teneris,ſurculoſis:foliis ranunculi,ſiue aquilegiæ tenuioribus, magis inciſis, & magis anguloſis, aduerſa parte cæſiis, auerſa incanis: floribus in ſurculorũ ſummitate venuſtis,luteis, leucoio ſimilibus: ſemine papaueris exiguo,pallido, quod in corniculis ſeu ſiliquis longis, exilibus includitur. Vulnerata ſuccũ croceum emittit, guſtum vellicantem:radix ſuperiore parte vna, inferiore multis luteis fibris capillata. In locis opacis, parietinis,hortorum ſcrobiúmque marginibus paſſim obuia. Menſe Aprili florere incipit, atque adeò toto deinceps Vere & ęſtate floret. Tertij ordinis eſt in calfaciendo & deſiccando. Succus eius mixtus melli,inquit Dioſcorides,& in æneo vaſe prunis decoctus, contra oculorum caliginem prodeſt. Exprimitur ſuccus ex foliis,radicibus,& floribus ineunte æſtate,ſiccatúrque in vmbra,& in paſtillos conformatur. Radix cum aniſo & vino albo pota,impoſitaq; etiam cum vino,regio morbo, ſerpentibúſque vlceribus medetur:manducata autem dentium dolorem ſedat. Eadem Plinius tradit. Florentibus ſuccus exprimitur,& in æneo vaſe cum melle Attico leniter cinere feruenti decoquitur,ſingulari remedio contra caligines oculorum. Vtuntur & per ſe ſucco in collyriis, quæ Chelidonia appellantur. Galenus enucleatiùs eadem docet. Chelidonium extergentis admodùm & calidæ facultatis eſt: ſed & ſuccus eius ad acuendum viſum commodus eſt,vtique in quibus craſſum quiddam in pupilla colligitur,digeſtione atque diſcuſſione indigens. Vſi ſunt radice eius quidam ad auriginem ab obſtructione iocinoris proficiſcentem,in vino albo potui exhibentes cum aniſo. Similiter manſa confert dentium doloribus. Herba in calceis delata, inquit Matthiolus, ſi nudis pedibus contingatur, ictericos ſanare creditur. Eadem mammis mulierum admota menſium abundantiam ſiſtit. Tuſa herba vnà cum radice & oleo chamæmelino feruefacta,& vmbilico illita,tormina ventris,& vteri dolores tollit. Totius plantæ puluis vulnera vlceraq; ſanat. Succus ad oculorum maculas, argema, nubeculas, & cicatrices plurimùm præſtat: verùm cùm acerrimus ſit,adhibendus non eſt, niſi iis additis quæ eius acrimoniam retundunt,cuiuſmodi eſt lac muliebre. Idem cauis dentibus inditus eos frangit & eiicit. Cadunt quoque verrucæ & areſcunt,ſi frequenter eo illinantur. Quod Plinius & Dioſcorides in capitis calce ſcripſerunt hirundines pullis Chelidonio viſum reſtituere,etiam erutis oculis, Celſus fabuloſum eſſe ſcribit: id enim ſponte naturæ per ſe fieri. Eius hæc ſunt verba. Extrinſecus verò interdum ſi oculum ictus lædit,vt ſanguis in eo ſuffundatur, nihil commodiùs eſt quàm ſanguine vel columbæ,vel palumbi, vel hirundinis inungere. Neque id ſine cauſa fit, quum horum acies extrinſecus læſa interpoſito tempore in antiquum ſtatum redeat, celerrimeq; hirundinis. Vnde etiam locus fabulæ factus eſt, per parentes id herba reſtitui,

Locus. Tempus. Temper. Li.2. c.176. — Li.25. ca.8. — Li.8. ſimpl. — In cap.176. lib.2. — Li.& ca.6.

restitui, quòd per se sanescit. Id quod ab Aristotele Celsus mutuatus est, qui lib. de animal. ortu, inter aues quæ cæcos pullos excludunt, recenset etiam hirundines, quarum si quis, dum adhuc iuuenes sunt, oculos pungat, rursus sanantur: dum enim fiunt, nondum perfecti sic corrumpuntur: quare rursus nascuntur, & producuntur. Id enim significant Aristotelis ipsius verba: Τῶν χελιδόνων ἐάν τις ἔτι νέων ὄντων ἐκκεντήσῃ τὰ ὄμματα, πάλιν ὑγιάζονται. γινομένων γὰρ, ἀλλ' οὐ γεγενημένων φθείρεται. διόπερ φύονται, καὶ βλαστάνουσιν ἐξ ἀρχῆς. 4. cap. 6.

EVPATORIVM, CAP. XX.

ΕΥΠΑΤΟΡΙΟΝ vel ἡπατόριον Græcis, Latinis Eupatoriū, siue Hepatorium, Arabibus *Cafal*, *Cafil*, seu *Gafel*, Officinis Agrimonia, Gallis *Eupatoire*, & *Agrimoine*, Germanis *Odermenig*, & *Bruchuurtz*. Eupatorium verò ab Eupatore rege, qui illud primus inuenit nominatum esse volunt. Hepatorium autem, quòd iecori potissimùm medeatur. Eupatorium, describente Dioscoride, herba est fruticosa, (vel meliùs surculosa, φρυγανώδης: non enim fruticat quæ vno tantùm scapo surgit,) vnum efferens scapum, tenuem, lignosum, rectum, nigrum, hirsutum, cubitalem, aut etiam maiorem: folia ex interuallis fissa in partes maximè quinque, aut etiam plures, quinquefolij aut cannabis potiùs foliis similia. Sunt & ipsa subnigra, & serræ modo in extremitatibus diuisa (legendum Græcè πρινωειδῶς ἐντετμημένα, non πρινοειδῶς, idest, ilicis modo incisa: quamquam, si sic legatur, non mutatur sententia, sunt enim ilicis folia serræ instar incisa:) semen à medio caule enascitur subhirsutum, deorsum mutans, vt etiam siccatum vestibus inhæreat. Similiter Plinius. Eupatoria quoque, inquit, regiam auctoritatem habet, caulis lignosi, nigricantis, hirsuti, cubitalis, aliquando & amplioris: foliis per interualla quinquefolij, aut cannabis, per extremitates incisis quinquepartitò, nigris & ipsis, plumosisq;: radice superuacua. Ex hac delineatione notisq; omnibus planè cōstat nostratem Agrimoniā, verum esse Dioscoridis Eupatorium. *Nomina* *Lib. 4. c. 37.* *Forma.* *Li. 25. ca. 6.*

EVPATORIVM
Verum, Matth.

Præterea nomen argemone in agrimoniam detortum idem testatur, quod argemonen errantes quidam Eupatorium esse arbitrabantur, vt in fine capitis scribit Dioscorides: quo loco tamen codices Græci corrupti sunt: ἔνιοι ταύτην ἀρτεμισίαν, ἐκάλεσαν, πλανηθέντες: non enim legendum est ἀρτεμισίαν, sed ἀργεμώνην. Hanc enim aliam esse quàm Eupatorium iam dixerat. ἔνιοι πλανῶνται τὴν ἀργεμώνην εὐπατόριον ὀνομάζοντες. Idest, Sunt qui errore ducti argemonen Eupatorium nominant. Vires etiam agrimoniæ cōsentiunt multò magis, & multò plures quàm quas Dioscorides enarrauit. Verumtamen attentiores Herbarij in Dioscoridis & Plinij historia non abs re dubitant, & hærent quónam pacto in Agrimonia folium obseruari possit, vt monstrat historia, Cannabi vel Pentaphyllo simile, & pariter vt in vtraq; illa planta, in quinque partes, vel etiam plures diffissum, cùm Agrimoniæ folium vnicum sit, & porrectum simpliciter, nisi fortè existimandum sit, in Græcia plantam hanc folia mittere illo modo diuisa, vt multarū speciē figuramq; *Li. 2. c. 172.*

videmus loci diuersitate mutari. Planta hæc est vulgaris notitiæ, frequentißimi vsus & commodi, fruticosa, cubitum & sesquicubitum alta, caulem producens sæpißimè vnicum, durum, lignosum, tenuem, rectum, striatum, angulosum, hirsutũ, subpurpureum, cuius ramulis folia quasi pediculo innixa foliorum vlmariæ, aut potentillæ, aut rosæ effigie, hirsuta, nonnihil incana: flores à medio caule ad summum vsque exigui, lutei, stellati, pentaphylli minores, vbi seminum series lapposa hirsutáque pannis hęrens, quos vel tactos mordicus tenet: medulla intus alba, sapore non ingrata, vti nec tota planta: radix crassa, satis longa, fusco rubore, dura. Huius legitimi Eupatorij vice pharmacopœi ferè omnes in decoctis suis, & medicamentorum cõpositionibus Eupatorium illud cannabinum siuè potiùs pseudoeupatorium vsurpant: de quo iam diximus. Alij quòd plantas istas distinguere non norint, alij vel quòd pseudoeupatorio suo maiores inesse vires experientia compererint, vel quod etsi agrimoniam verum Dioscorides Eupatorium esse non ignorent, tamen à consueto errore deduci nolint. Agrimonia in satorum & viarum marginibus, & circa sepes, & in pratis prouenit. Æstate floret, Autumno semen maturum est. Maio mense colligenda est & siccanda, quæ in medicos vsus asseruatur. Huius folia, auctore Dioscoride, cum adipe suillo vetere trita & imposita vlcera difficilè, cicatricem contrahentia sanant. Herba & semen in vino pota dysentericis, iocinorosis, serpẽtium morsibus auxiliatur. Idem de semine Plinius. Semen dysentericis in vino potum auxiliatur vnicè. Galenus μεθοδικοῖς ἔργοις easdem facultates exponit. Eupatorium herba ipsa tenuium partium, incidendi, extergendíque facultatem citra manifestam caliditatem obtinet. Quare obstructiones iecoris expurgat. Inest itidem ei & adstrictio quædam, per quã robur visceri addit. Radix exsiccat, & moderatè adstringit: quare externis & internis affectibus perutilis: pota enim viscerum, hepatis præsertim tonum restituit, intemperiem ferè omnem corrigit, obstructiones aperit. Præterea decoctum dilutúmve eius colore limpido vini gilui placet. Serapio in iis recenset, quæ primo ordine calida siccáque sunt.

(Margin: Pena in Aduers. — Locus. — Tempus. — Lib.4.c.37. — Vires. — Li.25.ca.6. — Li.6.simpl. — Pet.Pen.in Ad. — Cap.77.)

BALLOTE, CAP. XXI.

ΒΑΛΛΩΤΗ & μέλαν πράσιον Græcis, Latinis Ballote, Officinis Marrubium nigrum, Marrubiastrum, Prasium fœtidum, Gallis *Marrube noir*, & *Marrube puant*, Italis *Marrobiastro*, & *Marrobio bastardo*, Germanis *Schwuartz Andorn*, Hispanis *Marroio negro*. Marrubium à foliorum similitudine, nigrum à colore, qui ad colorem fuscum magis vergit quàm in Marrubio, dicta est Ballote: Prasium fœtidum ab odore graui, & fœtore. Ballote caules edit quadrãgulos, nigros, subhirsutos, ex vna radice plures: folia marrubio similia, sed maiora, rotundiora, hirsuta, vel, vt alij, densa, (Oribasius addit μέλανα, ideſt, nigra: nec abs re, quod alteri eius nomini bellè conueniat, quódque ita descripserit Plinius, Ballote foliis est marrubij, maioribus, & nigrioribus,) per interualla in caule disposita, similia apiastro, graueolentia, vnde etiam apiastrum vocauerunt. Flores in rotæ speciem caules ambiunt. Plinius similiter depingit. Ballote alio nomine Μέλαν πράσον Græci vocant, herbam fruticosam, angulosis caulibus, nigris, hirsutis: foliis vestientibus maioribus quàm porri & nigrioribus, graueolentibus. Sed quod μέλαν πράσον pro μέλαν πράσιον legit, & φύλλα πρασίῳ μείζονα foliis maioribus quàm porri conuertit, ita vt Prasium, ideſt, marrubium in πράσον, ideſt, in porrum sæpiùs commutarit, in hoc, vocum similitudine deceptus, vehementer errat. Ex his veram Balloten hîc depictam esse cõstat, quod illa sit fruticosa herba, quadrangulis caulibus assurgens, nigris, hirsutis ferè. Folio marrubij, sed maiore, piloso,

(Margin: Nomina. — Forma. — Lib.11. — Lib.27.c.8. — Ibidem.)

BALLOTE, Matthioli.

piloſo, cingente caulem per interualla, odore graui: floribus purpureis, verticillatim caulem circumplectentibus. Naſcitur vmbroſis in locis, propè ſepes, cœmeteria, vias & domos. Floret in fine Iunij menſis & initio Iulij, quo tempore commodè carpi poteſt. Amara & acris eſt, ideò calfacit in ſecundo ordine iam cõpleto, aut tertio remiſſo: deſiccat autem in tertio. Huius folia, inquit Dioſcorides cum ſale trita canis morſibus medẽtur. Feruenti cinere flacceſcunt, vt condylomata reprimãt: ſordida vlcera cum melle purgant. Quæ Plinius iiſdem ferè verbis retulit. Vis eius efficax aduerſus canis morſus ex ſale foliis tritis impoſitis: item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & ſordida vlcera cum melle. Galenus Ballotes ne meminit quidẽ in ſimpl. medicamen. cenſu. Sed Paulus acrem & abſterſoriæ facultatis eſſe ait. Vnde cum ſale impoſitam ad canis morſus prodeſſe, non rabioſi, ſed eius qui aliàs momordit, vt idẽ alibi teſtatur. Eſt alia doctis herbariis dicta Ballote minor, ſeu criſpa, circa ſepes, ædificiorum areas, ſemitas, rudera, naſcens: ſolo gracili & macro: radice candida, fibris quãplurimis tenuiſsimis capillata: cauliculis multis fruticans, quadrangulis, palmum altis: foliis ſubrotundis, priori Ballote ſimilibus, lætiùs virentibus, minùs craſsis, rugoſis, grauiter olentibus, per interualla in caule diſpoſitis, & orbiculatim eam circundantibus: floribus purpureis, verticillato ambitu caulem coro-

Locus. *Tempus.* *Temper.* Li 3. ca. 100. *Vires.* Lib. 27. c. 8. Lib. 7. Lib. 5. ca. 4.

BALLOTE Criſpa.

BALLOTE Criſpa maior.

nantibus:ſemine in oblongis caliculis, minutulo. Ante hyemem exactā appetente Vere floret, longè tempeſtiuus quàm Ballote maior. Quidam Coronopum vocauerunt. Eſt altera Ballote criſpa maior, alioqui valde ſimilis, quæ in locis cultis propè hortorũ areas & ſemitas naſcitur, radice cãdida, plurimis fibris villoſa, breui: caulibus multis, quadratis, dodrantalibus, ramoſis, foliis rotundis, laciniatis, venuſta inciſurarum ſpecie, orbiculatim caulem ex interuallo circundantibus: flore copioſo, verticillatim inter folia prodeunte, puniceo, exiguo: ſemen in oblongis caliculis minutulum continetur. Floret Februario. Quidam etiam Coronopum nominarunt.

PLANTAGO, *CAP. XXII.*

Nomina ΡΝΟΓΛΩΣΣΟΝ Græcis, Arnogloſſum & Plantago Latinis, Arabibus ***Liſen***, aut ***Leſan alhamel***, Italis ***Piantagine***, Hetruſcis ***Centinerbia*** corrupto ex quinqueneruia vocabulo, Germanis ***Uuegerich***, Hiſpanis ***Lhanten***, ***Tamehagẽ***, Gallis ***Plantain***. Officinæ nomen Latinũ Plantaginis retinuerunt. Arnogloſſum quòd folia eius agninæ linguæ ſimillima ſint, appellarunt Græci, Latini autem Plantaginem ducto à planta vocabulo. Sunt qui à ſimilitudine neruorum, quibus quaſi coſtis in dorſo per longitudinem folia diſtincta ſunt, Polyneuron vocant. Duo Plantaginis genera, inquit Dioſcor. maior
Genera. & minor. Totidem genera Plinius agnoſcit. Recentiores herbarij plura fecerunt,
Li.2.ca.119. Plantaginem mediam, Plantaginem roſeam, Plantaginem aquaticam, de qua dixi-
Lib.25. c.8. Lib.de pal. mus, Plantaginem marinam. Matthiolus Plantaginem maiorem eam eſſe ſcribit,
cap.40. cuius folia ſeptem fibris tanquã neruis diſtinguntur, quã ob id Græci ἑπτάπλευρον,
In cap.119. lib.2. ideſt, ſeptineruiam nuncuparunt: mediam in cuius foliis quinque apparent coſtę, πεντάνευρον, ideſt, quinqueneruiam ab iiſdem appellatam. Officinæ quoniam folium arctius deſinit in acumen, & velut in lanceæ mucronem faſtigiatur, Lanceo-

PLANTAGO Vulgaris latifolia, Matthioli.

PLANTAGO Maior, Matthioli.

latam

latam,vulgus Lanceolam nominat. Minimam verò,cuius folia,quæ leuiter hirſuta ſunt,tres tantùm neruos habent,quamobrem τρίνευρον, ideſt,trineruia dici poteſt. Verumtamen iconibus poſtremæ editionis Arnogloſſa nominibus aliis diſtinxit. Plantaginem enim mediam pinxit ſeptineruiam foliis latiſsimis,cauliculis

PLANTAGO Minor, Longa Matth.

PLANTAGO Minor, Dodonæi.

longis,à medio floribus ſpicatis, caudas muriũ referentibus. Hæc eſt Plantago vulgaris latifolia. Deinde Plantaginem maiorẽ, & ſeptineruiam foliis ſimiliter latis, cauliculis longioribus,in quibus flores vertici propiores. Tertiã Plantaginem longam, quam quinqueneruiam & Lanceolatam appellari diximus. Dodonæus Arnogloſſa exhibet:Maius,medium, de quo in Cynogloſsis,minus,& marinum. Alij aliter ex foliorum magnitudine & modo Plantaginum varietates & appellationes, diſtinxerunt. Plantago maior amplior & lætior latis conſtat foliis, oleracei, generis (Ruellius ſic conuertit λαχανώδες, quòd alij potiùs vertendum cenſent betæ ſimilis: ſæpè etenim Attici λάχανον pro beta vſurpant:quare Dioſcor.eo vocabulo maiorem Plantaginem betæ ſimilem eſſe indicauit,vt reuera illi maximè aſsimilatur, cùm in exprimenda ſimilitudine ſpeciatim loqui non generatim conueniat.) Caulis in hac eſt anguloſus,ſubruber, cubitali altitudine, à medio ad ſummum vſque tenui ſemine circundatus, radices ſubſunt teneræ, hirſutæ, candidæ, digiti craſsitudine.Plantago minor folia habet anguſtiora, minora, molliora, lęuiora & tenuiora: cauliculos ad terrã inclinatos, flores pallidos, ſemen in ſummis cauliculis. His deſcriptionibus Plantago noſtra maior latifolia, & minor pulchrè reſpondent. Pro minore Matthiolus eam,opinor,pingit,quam longam vocat. Dodonæus quinqueneruiam,cuius folia anguſtiora,rigidiora, quibuſdam raris per ambitũ denticulis, mucronata: radix rotundior, breuior, pluribus capillamentis depacta:cauliculi anguloſi, iuncei:flores albi, ſtipati in glomeroſis & breuioribus ſpicis. Eſt & plantago incana,Lobellij & Penæ,cui folia incana ſuperficie pubẽt, rigidiora,craſsiora, & in ambitum humi, neruulis magis extantibus refracta: radix craſsior, longior,minuſq; fibrata:rectioribus, altioribus cauliculis,floribus breuioribus,ſed magis ſparſis & ſpecioſis,albis,caudatis. Iunio & Iulio defluentibus. Præterea Plantago quædam in hortis ad voluptatem colitur, cui omnia Plantaginis maioris ſimilia præterquã cauliculus ſummus,eleganti ambitu,foliolis multis,ſibi ęquali

Li.1. ca.61.

Forma.

Lib.2. c.61.

PLANTAGO Rosea, Penæ.

PLANTAGO Rosea, Lob.

ſerie mutuò incumbentibus, atq; ſenſim in faſtigiũ coëuntibus, vbi quaſi imbricatim ſquamatimve ſeſe decuſſantia folia vmbellam elegantem, quaſi florem conſtituunt herbidum, vt in quadam ſpecie primulæ veris cernere licet. Semen è medio foliorum interſtitio exilit, ſed priori ſimile. Ab hac Plantago alia à Lobellio picta, diſtat ſola panicula ſpicatim ſparſa, onuſta innumera fœtura he. baceorum floſculorum racematim cohærentium, in Belgicis hortis. De Plantagine marina alibi dicendum.

Locus. Plantago maior naſcitur in cœnoſis, ſepibus & humidis locis. Minor itidem circa aggeres, ſepes, prata, & lacunoſa loca. Herba & flores æſtatis initio, Maio & Iunio menſibus, ſemen Auguſto carpitur.

Li.2.ca.119. *Vires.* Vim habent folia, auctore Dioſcoride, exſiccantem atque adſtringẽtem, ideò ad omnia vlcera maligna, elephãtica, quæ humore ſcatent, & ſordida conferunt. Eruptiones ſanguinis, nomas, carbunculos, herpetas, epinyctidaſq; cohibent. Vlcera vetera & inæqualia cicatrice obducunt, chironia ſanant, ſinus glutinant. Morſibus canis, ambuſtis, inflammationibus, parotidibus, panis proſunt. Strumis & ægilopiis cum ſale illita conferunt. Olus cum aceto coctum & ſale dyſentericis & cœliacis ſumptũ ſubuenit. Datur & in locum betæ cum lenticula coctum. In leucophlegmatia poſt aridas epulas in medio herba decocta datur. Comitialibus & aſthmaticis data proficit. Foliorum ſuccus oris vlcera continua collutione purgat. Cum creta cimolia & ceruſa eryſipelatis medetur: fiſtulas infuſus ſanat. Aurium doloribus & lippitudinibus ſuccus inſtillatus, & collyriis additus prodeſt: gingiuis ſanguinolentis, & ſanguinem reiicientibus potus confert: dyſentericis clyſtere infunditur: bibitur contra tabem. Aduerſus vteri ſtrangulationes in lana apponitur. Item vuluæ fluxiones & ſanguinis excreationes ſiſtit. Radix decocta collutione & manducata dentium dolores ſedat. Eadẽ cũ foliis in paſſo ad veſicæ renumq; vlcera præbetur. Ferunt tres radices, cũ tribus vini cyathis, & pari aqua potas, tertianis auxiliari, & quatuor quartanis. Sunt qui radice è

Lib.25. c.8. collo ſuſpenſa ad ſtrumas diſcutiendas vtuntur. Verba Plinij totam hanc rem, & Dioſcoridem ipſum declarant. Celebrauit & Themiſon medicus vulgarem herbam Plantaginem, tanquam inuẽtor, volumine de ea edito. Duo eius genera, minor anguſtioribus foliis & nigrioribus, linguæ pecorum ſimillimis, caule anguloſo, in terram inclinato, in pratis naſcens. Altera maior foliis laterũ modo incluſa,

quæ quia ſeptena ſunt, quidam eam heptapleuron vocauêre, ſic πλευρας vertit Plinius,re non ſatis explicata:aptiùs erat,folio tanquã coſtis diſtincto, quæ quia ſeptenę ſunt,&c.Huius & caulis cubitalis eſt,& anguloſus(ſic ex vetere codice legit Cornarius nõ,napi ſimilis,vt in vulgatis habetur)Naſcitur in humidis multò efficacior. Vis mira in ſiccãdo denſandoq; corpore,cauterij vicem obtinẽs. Nulla res æquè ſiſtit fluxiones,quas Græci rheumatiſmos vocãt.Alias eius facultates & multò plures idẽ Plinius variis locis tradit. Stomachũ corroborat plãtago per ſe ſumpta in cibo cum lente,alicæ've ſorbitione.Strumis medetur.Semen eius in vino tritum,vel ipſa ex aceto cocta,aut alica ex ſucco eius ſumpta,dyſentericis datur.Lichenis fœdo malo medetur trita.Vitia ſedis & attritus celerrimè ſanat. Ex aqua mulſa duabus horis antè acceſsionem pota duabus drachmis, tertianas leuiores facit, vel ſuccus radicis madefactæ,vel tuſę,vel ipſa radix trita in aqua ferro calefacta.Quidã ternas radices in tribus cyathis aquæ dederunt. Iidẽ in quaternis quaternas fecerunt.Hydropicos ſanat in cibo,cùm priùs panẽ ſiccum comederint,ſine potu:folia podagras refrigerant,& in primo impetu podagræ rubentis,hoc eſt, calidę conueniunt.Oris vlcera ſuccus emẽdat,& folia radiceſq;,cõmanducata,vel ſi rheumatiſmo laboret os.Vitio reiectionis ſanguinis idẽ medetur,phthiſmi ſanat ſi bibatur,& ipſa decocta in vino cum ſale & oleo à ſomno matutino refrigerat. Luxatis dolores & tumores tollunt folia tuſa,addito ſale modico,fiſtulis infuſis ſuccus auxilio eſt.Sanguinis profluuiũ ſiſtit ſemen,ſi ore reiiciatur,ſiue aluo fluat, ſiue fœminarum vtero. Succus vomentibus ſanguinẽ datur.Contuſis,euerſis omnibus modis ipſa ſumitur. Medetur omnium generũ vlceribus, peculiariter fœminarũ, ſenum & infantium igne mollita, melior & cum cerato.Sed vt eas vires habeat plãtago, quas Dioſcor. & Plin.ipſi tribuunt,tẽperamẽtum eius mixtũ facit,quod declarat Galen. his verbis. Plãtago mixtę eſt tẽperaturę,habet enim quiddã aqueum frigidũ,& auſterum quiddã,id quod terreũ eſt,ſiccum,frigidum.Itaq; refrigerat ſimul & deſiccat,& in vtroq; ſecũdi exceſſus à mediis eſt.Porrò medicamenta quæ cum hoc quod refrigerant vnà etiã adſtringunt,ea & ad vlcera rebellia omnia,& ad fluxiones & putredines conueniunt, ac proinde & ad dyſenterias. Nam & ſanguinis profluuia ſiſtũt,& ſi quid aduratur refrigerant:tum ſinus quoq; glutinant,& alia vlcera recẽtia ſimul & vetera. In omnibus ferè id genus medicamẽtis primas tenet, aut certè nulli ſecunda eſt plantago idq; tẽperaturę ſymmetria & cõuenientia,ſiccitatẽ enim obtinet morſus expertẽ,& frigiditatẽ quæ nondũ obſtupefaciat: & fructus & radix ſimilis ſunt facultatis, niſi ꝙ tum ſiccioris,tum minùs frigidæ. Sed & ſemẽ ſubtilium eſt partium:radices verò craſsiorum,atq; herbæ folia exſiccata ſubtilium partium exiſtunt,& minùs frigidæ facultatis:nẽpe difflatè ex eis ac digeſto excremẽto aqueo. Hac ratione & radicibus vtuntur ad dentiũ dolores,tum mandentes, tum colluſionibus incoquentes. Præterea ad iocinoris & renum obſtructiones nõ has tantùm adhibẽt; ſed folia quoq;, & multò magis ſemina.Hæc enim omnia quandam in ſe abſtergendi facultatẽ obtinẽt,quam & in tota herba viridi ineſſe ſatis coniici poteſt, verùm ab humiditatis copia deuinci. Inſignes alias eiuſdem facultates neoterici prædicãt, maioris & minoris ſemen tritum ouoq; exceptum, & calente tegula inaſſatum, dyſentericos iuuare frequenter deuoratum. Succus ex roſaceo fronti adhibitus capitis dolores à cauſa calida ortos mulcet.Datur quoque vtiliter ad cruenta ſputa cum armenia bolo,aut hæmatite lapide.Idem cum millefolij ſucco mixtus cruẽtam vrinam reddentibus mirificè medetur potus,præſertim addita philonij perſici drachma. Illinitur quoque rectè eryſipelatis cum aceto & ſolani ſedíque ſucco. Stillatitia plantaginis aqua cum æquali aceti acerrimi portione ſanguinem è naribus fluentem cohibet, ſi linteola in ea madefacta pedum plantis,manuum volis,& iocinori applicentur.

Embl.112. lib.2.

Lib.6.ſim.

Matth.in c.119.lib.2.

GENTIANA, *CAP. XXIII.*

Nomina GENTIANH Græcis,Latinis & Officinis omnibus Gentiana,Germanis *Entzian & Bitteruurtz.* Gallis *Gentiane.* Sic à Gentio Illyriorum Rege,qui in bello primus eius vires reperit dictam fuiſſe teſtantur Dioſcorides & Pli-
Forma. nius.Alij,inquit Apuleius,Aloen Gallicam,alij Narcen,alij Chironium,alij Cyminalem vocant , folia Gentianæ iuxta radicem erumpunt, iuglandi aut plantagini ſimilia, ſubrubentia:quę verò à medio caule, præſertim autem cacumine prodeunt,breuiora ſunt & anguſtiora,vno verbo, minora. Eſt enim apud Dioſcoridem legendum : τὰ δὲ ἐν μέσῳ τῷ καυλῷ καὶ μάλιστα τὰ καὶ ἄκρον κείμενα, μικρότερα. Caulis illi magnus , læuis digiti craſſitudine , binûm cubitorum , interdum hominis altitudine,geniculis interſectus,ex maioribus interuallis folia proferens.Flores lutei, primùm calicibus cõcluſi,poſteà intumeſcẽtes explicantur , ſemen in calicibus habet latum, læue,aceroſum, ad ſpõdylij ſemẽ accedens,radicem longam , ſimilem ariſtolochiæ longæ, craſſam, amaram , intus flauam.

GENTIANA.

Lib.25.c.7. Plinius Dioſcoridis deſcriptionem non omninò expreſſit his verbis. Gẽtianam inuenit Gentius Rex Illyriorum,vbiq; naſcentem, in Illyrio tamen pręſtãtiſſimam,folio fraxini, ſed magnitudine lactucæ:caule tenero, pollicis craſſitudine, cauo & inani, ex interuallis foliato, triũ aliquando cubitorum:radice lenta, ſubnigra, ſine odore,aquoſis montibus ſub alpinis plurima. Vſus in radice & ſucco. Naſcitur in
Locus. altiſsimis montium cacuminibus,in locis vmbroſis & aquoſis, elleboro albo foliis
Tempus. ac natalibus adeò affinis,vt parùm exercitatum eminùs fallat. Floret æſtate , Iunio
Temper. potiſsimùm menſe:dein Iulio ſemen producit. Auicenna Gentianam calidam eſſe
Lib.2.c.288 ſcribit ordine tertio,ſiccam ſecundo. Radix calfacientem & adſtringẽtem vim ha-
Lib.3. ca. 3. bet,vt tradit Dioſco. Venenatorum morſibus ſuccurrit duarum drachmarum põ-
Vires. dere cum pipere, ruta, & vino pota.Succi drachma laterum doloribus, ex alto cadentibus,ruptis & conuulſis opitulatur.Hepaticis,ſtomachicis pota cum aqua ſubuenit.Radix collyrij modo ſubdita partus eiicit.Vulneraria eſt impoſita vt lycium: vulneribus ſinuatim depaſcentibus potiſsimùm ſuccus medetur : oculis inflammatione laborantibus illinitur:cum meconio collyriis acribus miſcetur ſuccus. Apud Dioſcoridem μετὰ,loco ἀντὶ,legẽdum eſſe res ipſa monſtrat. Non enim medicamẽ-
Lib.25 c.7. ti frigidiſsimi loco ſubſtituitur, quod calidum & ſiccũ eſt : radix vitiligines abſter-
Ibid.cap.8. get.Plinius hæc quidem breuiter. Radicis natura eſt excalfactoria , ſed prægnantibus non bibenda.Reliqua verò à Dioſco.tradita ſparſim idem Plinius habet. Gentiana præcipuè aduerſus angues,duabus drachmis cum pipere & ruta, vini cyathis ſex,ſiue viridis,ſiue ſicca.Et,Adiungunt & Gentianę ſuccum,quem collyriis acrio-
Ibid.cap.12 ribus cum meconio miſcent.Item,.Illinitur autem gentiana vlceribus quæ ſerpunt,
.Lib.26.c.14 radice tuſa vel decocta in aqua ad mellis craſsitudinem, vel ſucco:vulneribus ex ea factum lycium.Sic enim habent vulgati codices, & ſic locus intelligi poteſt. Sicut lycium ex ſua planta expreſſum , ita ſuccus ex Gentiana velut lycium expreſſus vulneribùs imponitur, quod dilucidius Dioſcorides expreſsit. ἔστι δὲ καὶ τραυματικὴ ἐπιτιθεμένη

τιθεμένη ὡς τὸ λύκιον. Aliis in locis. Tanta huic vis eſt, vt iumentis etiam non tuſſientibus modo, ſed ilia quoque trahentibus auxilietur pota. Stomachum corroborat ex aqua pota, farina eius ex aqua tepida fabæ magnitudine pota, interaneorum vitiis occurrit. Radix trita vel decocta, à ruptis, conuulſis, & ex alto deiectis potatur. Galenus omnem vim Gentianæ radici ex amaritudine attribuit. Gentianæ radix, inquit, multũ eſt efficax, cùm opus extenuatione, abſterſione, purgatione, obſtructionis liberatione. Nec mirùm ſi hæc poſſit, cùm impenſè amara ſit. Hęc Galenus. Gẽtianæ radix vrinam & menſes ciet, aduerſus ſcorpionũ ictus cæteris antidotis præſtat. Eius aqua ſtillatitia febres ab infarctu tum viſcerũ, tum naſorum excitatas mirificè ſanat. Alui lumbricos necat, maculas in facie quaſcunq; deterget, ſi ea frequẽtiùs abluantur. Eadem radix in vinum immiſſa ad laſsitudinem diſcutiendam, & appetitum excitandum commendatur. Putredinis hoſtis eſt infeſtiſsima, & veneni mors. Peſti adeò remedium præſens, vt non modò homini, ſed etiam brutis incolumitatem tueatur, & amiſſam inſtauret.

Lib. 6. ſim.

Matth. in cap. 3. lib. 3.

Pet. Pen. in Adu.

CRVCIATA, CAP. XXIIII.

Nomina

Facie & facultatibus adeò affinis eſt Gentianæ hæc planta, vt docti Gentianæ ſpeciem faciant, quare Gentiana minor à quibuſdam dicitur, vulgò Cruciata, priſco nomine nondùm comperto. Sic autem nũcupatam quidam exiſtimant, quòd radix ſecundùm longitudinem tripartitò aut quadripartitò fiſſa ſit, ſed foliis cruciatim cauli incumbẽtibus nominis

CRVCIATA ſiue Gentiana minor, Matth.

CRVCIATA ſiue Gentiana minima, Matth.

etymum potiùs debetur, Gallicè *Croiſette*, Germanicè *Madelgeer*, nominatur. Caule eſt rotundo, dodrantali, ac etiam maiore, in ſummo rubeſcente, paribus ferè interuallis ab imò ad ſummum geniculis interſecto, à quorum ſingulis alis bina prodeũt folia, craſſa, anguſta & oblonga, vulgaris ſaponariæ æmula, & gentianæ foliolis in ſummo caule erumpẽtibus ſimilia: flores purpurei vel cærulei diluti in ſummitate

Forma.

circum

circum caulem in orbem ex cauliculis herbacei coloris exeunt. Radix alba, longa, amarissima, locis aliquot ab vtroq; latere crucis instar perforata. *Locus.* Multa & passim oritur locis incultis, sed non ita arduis vt Gentiana: *Tempus.* floret Iulio mense. *Temper.* Ex summa amaritudine calidam & siccam esse colligere licet, & viribus Gentianæ proximis præditam. *Vires.* Recentiores magnum eius contra pestilentiæ venena vsum esse affirmant: item ea quæ in thorace hærent educere, posse hausto foliorum aut radicis decocto, aut sumpta eius siccatæ farina. Menses mouet, comitialibus prodest. Vino in quo inferbuerit vulnera & vlcera maligna lauasse & fouisse prodest, aut puluerem in ea iniicere: deterget enim & glutinat. Est alia Cruciata, minor cognominata, quæ ad Rubiæ & Aparines similitudinem quadãtenus accedit, sed mollis & hirsuta herba, cauliculi tenelli, quadrangulares, geniculati, folia è singulis internodiis quaterna, decussata, breuiora, sed latiora ferè quàm Aparines. Flores exigui verticillati in cauliculos ambiunt, dilutè lutei: radices subsunt perquàm tenues. Iuxta fossas, riuulos, & quandoque agrorum margines, inter sentes, à Maio ad finem vsque æstatis reperitur, & cum flore. Matthiolus addit Cruciatam minimam.

VNIFOLIVM, CAP. XXV.

Nomina OLIO etiam plantaginis est vnifolium, Germanis ***Einblat*** dictum, Gallis ***Unefueille***. Quare μονόφυλλον possumus appellare. Gramen est Parnasi Cordi & Loniceri. *Forma.* Foliũ vnum per initia ab imo promit. Deinde semine iam perfecto in cauliculo rotũdo & tenero, duo prodeũt folia priori similia, sed minora, plantaginis figura, & neruulis striata, supernè acutiora, alterum superiore est loco: flores supereminent albi, galij odori: deinde acini parui, rotundi, pallidi initiò, dum maturuerunt rubentes, gustu amaro & ingrato, radix gracilis & geniculata, trãsuersim euagatur. *Locus.* Vmbrosis lucis & nemoribus frequens. *Tempus.* Maio mense floret. *Temper. & Vires.* Temperie est calida siccáque. Recentiorum quorumdam sententia vnifolij radix aduersus pestem, & omne genus veneni singulare est remedium, hausta statim initio pulueris eius semidrachma cum vino generoso aut aceto, aut vtroque, ita vt cùm æger hauserit in lecto sudet. Folia cum radice recentibus vulneribus admouisse prodest, quod ea ab inflammatione & suppuratione tueantur.

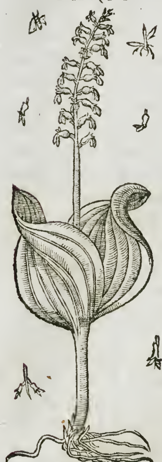
VNIFOLIVM.

BIFOLIVM SIVE OPHRYS Plinij. CAP. XXVI.

Nomina RTV, folio quoque, plantagini simile est Germanorum ***Zuyblat***, id est, bifolium à geminis foliis, Gallicè ***Double feuille***, à nonnullis ob foliorum cum plantagine similitudinem, & quòd locis humentibus familiaris sit, Damasonium creditum: à quibusdam Gramen Parnasi, à Dodonæo Pseudorchis bifolium, ab aliis perfoliatæ species, ab aliis Elleborine, ab aliis, & rectiùs quidem, Ophrys Plinij: *Lib. 26. c. 15* non quòd fucandorum superciliorum facultate, hanc plantam præditam esse compertum sit, sed à binis foliis. *Forma.* Caule est rotundo, læui, duo duntaxat proferente folia, vtrinque vnum ex aduerso, plantagini

OPHRYS.

tagini maiori ſimilia, viridantia, ſecundum longitudinem fibris diſtincta, à medio ferè caule ad ſummum vſque caliculi vtrinque multi ſunt, & in his velut linguæ diſſectæ, nutantes floſculi, ex pallido ſiue ex flauo herbacei, quos etiam muſcis, ſiue paruulis volucribus plumis exutis comparare poſſis, nec non teſticulorum quorumdam floribus. Radix ſubeſt tenuis, cum adnaſcentibus radiculis multis, oblongis & odoratis. In montibus, pratis vdis & frigidioribus frequens naſcitur. *Locus.* Maio & Iunio menſibus floret, dein ſtatim euaneſcit, quare hoc potiſſimùm tempore colligenda. *Tempus.* Guſtanti glutinoſa eſſe apparet, & quodammodo dulcis, ideò calidam & ſiccam eſſe coniicere licet. *Temper.* Fuch.c.213. Cùm igitur facultate non ſit adſtringente, damaſonium eſſe nequit, tamen ad fracturas & vulnera conglutinanda hac herba recentiores vtuntur. Capillum denigrat Ophrys herba, inquit Plinius, denticulato oleri ſimilis, foliis duobus: quidam hoc loco cenſent legendum, lenticulato, betam exponentes, quam ideò ſic dictam volunt, quòd ea ſæpiſſimè cum lenticula veſcerentur olim, cibum eiuſmodi τευτλοφάκην nominantes. Pet. Pen. in Ad. Lib.26.c.15.

CYNOGLOSSVM, CAP. XXVII.

VT arnogloſſo ab agnina, ita Cynogloſſo à canina lingua nomen dederunt antiqui. *Nomina* Græcis igitur κυνόγλωσσον & κυνόγλωσσος dicitur, Latinis Cynogloſſum & canina lingua, Officinis Cynogloſſa, & lingua canis, Gallis *Langue de chien*, Germanis *Hundzzuug*. Quænam autem ex aliquot plantis, quas ad caninæ linguæ ſpeciem natura effinxit, verum ſit & facie & viribus Cynogloſſum, magna eſt inter herbarios contentio, cùm ne veteres quidem in huius herbæ delineatione conſentiant.

CYNOGLOSSVM, *Quorundam.*

Dioſcorides enim Cynogloſſo caulem adimit, quem Plinius eidem tribuit. Sic igitur deſcribit Dioſcorides. Li.4.c.124. Cynogloſſum folia plantagini latifoliæ ſimilia habet, ſed anguſtiora, minora, & lanuginoſa, caulem non habet, & humi ſternitur. Plinius verò. Iungitur & Cinogloſſos caninas imitans linguas, topiariis operibus gratiſſima. Li.25.ca.8. Aiunt, quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe, quæ quatuor ad quartanas. Eſt alia ſimilis ei quæ fert lappas minutas. Eius radix pota ex aqua ranis & ſerpentibus aduerſatur. Recentiores ad vires attenti, & ad eos effectus quos catapotia de Cynogloſſa inſcripta pollicentur, aliud atque aliud Cynogloſſum oſtendunt. Nonnulli plantam eam, quæ Plantago media à Dodonæo nominatur, Lib.1.c.61. ab aliis plantago villoſa ſeu ſeſsilis, quæ *Forma.* plantagini maiori ſeu latifoliæ ſimilis eſt, niſi quòd folia habet anguſtiora, minora, parùm hirſuta, caules quoque hirſutos in ſummo ſpicas proferentes

proferentes breuiores quàm in maiore plantagine: flores ex albo purpureos: radicem candidam & longiorem. *Locus.* Locis humidis & herbidis, secúsque vias nascitur, *Temper.* frigido siccóque est temperamento ad tertium vsque ordinem. *Cynoglos. Monspe.* Est aliud Monspeliensium vulgare Cynoglossum, cui folia sunt mollia, leuia, lanugine pauca, ad tactum minimè aspera, mollitie & effigie linguæ caninæ, vel glasti, nonnihil venosa, albicantia, *Forma.* plantagine latifolia arctiora: caulis rotundus, incanus, in alas diuisus, quibus flores punicei, angusti folij buglosi, paruum semen lappulis hirsutis vel clypeolis contentum, vestibus, vt agrimoniæ & caucalidis pertinaciùs hærens. *Locus.* Pinguibus & sabulosis locis prouenit, sed hîc pusillum, & vix sesquipalmum aut pedem excedens, alibi pinguibus & humentibus aruis multò procerius. Quantum ad caulem & flores attinet, nullos fert nonnullis annis, præcipuè vmbra salinea aut vicinis sepibus opacatum, aliis annis, & aliis in locis caulem & flores & semen promit. *Vires.* Si vires considerentur, nulla est quæ potiores aut conuenientiores habeat, & quæ omnes quos pollicetur certiores quàm hæc effectus præstet. Ambustis siquidem opitulari vel mulierculæ sciunt, refrigerandi scilicet manifesta qualitate & siccante, dolorémque leniente, & maiorem affluxũ prohibente, præsertim cum axungia liquefacta, feruidáve instillata: eadem alopeciis, ab acri & erodente humore capillis defluentibus, confert. Prætereà emollit aluum visua malactica & mucrosa vino incocta quod eius frigiditatem retundit. Radix symphyti est magnitudine, muccore & colore, odore penè soporifero, maximi hodie vsus ad acres & te-

Per. Pen. in Adu.

CYNOGLOSSVM Pusillum, Narbonense.

CYNOGLOSS. Vulgare floridum Matth. secundum Plinij.

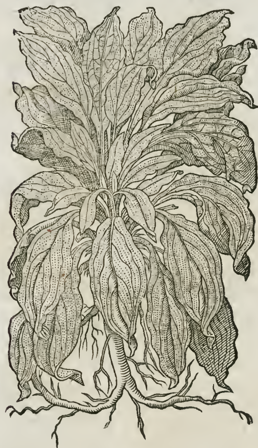
CYNOGLOSSVM, Matthioli.

nues

nues fluxiones: magis tamen ſpiſſat quàm refrigerat. Quare catapotiis ad acrem & tenuem fluxionem ſiſtendã Trallianus immiſcet, quæ recipiunt myrrhæ drachmas ſeptem, hyoſcyami, opij ſingulorum drachmas quatuor, corticis radicis Cynogloſſi herbæ drach. quatuor & ſemiſſ. Ea ſimiliter deſcripſit Meſues ad catarrhum, coryzam, tuſsim, alioſq; his ſuccedentes affectus, addita croci drach. vna & Lib.2. c.4.

CYNOGLOSS. Vulgare Matth. Lycopſis Lacunæ.

LYCOPSIS Anglica, Lobellij.

ſemiſſe. Matthiolus legitimum & Dioſcoridis Cynogloſſum quod neque caulem, neque flores, neque ſemen gignit, ſe adinueniſſe putat, ſæpiùs à ſe tum viſum, tum lectum Romæ pòſt Adriani molem in ſabuloſis quibuſdã locis enatum, quod à vulgari Cynogloſſo quo paſsim Officinæ vtũtur, longiſsimè diſtat: quippe quod in radiantis Solis morem folia fert ſuppinguia, tenui lanugine albicãtia, humi ſtrata, caule perpetuò viduum. At Penæ & Lobellio hæc planta non Cynogloſſum ſed Lycopſis, vel degener anchuſa Æginetæ eſſe videtur, non perpetuo caule carens, verùm toto quidem anno caulem florémque nullum edens, ſed vno & interdum altero anno poſt, æſtate caulem ſeſquicubitalem gignens, rotundum, hirſutis alis multis diuiſum, iuxta quas & folia erumpunt ex interuallis, floréſque echij fimbriati, diluta purpura, exili ſtamine: ſemen borraginis, minùs nigrum: radix craſsior digito rufeſcit lignoſa, parùm aut nihil attrectantem inficiens. Huic iungit Lobellius Lycopſin alteram Anglicam, quæ via qua Bathonia & Briſtolia Londinum itur, per meſſes multa & læta viſitur, hilari aſpectu, floribus tantùm diſtans, quos non ſecus foliorum & alarum interualla, ſed in ſummis caulibus habet ſaturatiore purpura. In cap.124. lib.4.

QVINQVEFOLIVM, CAP. XXVIII.

ΠΕΝΤΑΦΥΛΛΟΝ Græcis, Quinquefolium Latinis & Officinis & Pentaphyllum, Gallis *Quintefueille*, Germanis *funffingerkraut*. Nomen à numero foliorum habet: in vnoquoque enim pediculo quinque eſſe deprehenduntur. Dioſcorides vnicum Quinquefolij genus poſuit. Ab herbariis aliis *Nomina* Lib.4. c.38. *Genera.*

QVINQVEF. Luteum, maius.

QVINQVEF. Luteum, minus.

tria, ab aliis quatuor, vel quinque animaduersa sunt genera, florum colore & foliis distantia.

Ibidem. Quinquefol. luteum maius. *Forma.* Quinquefolium, ita describente Dioscoride, ramulos fert festucarũ similitudine graciles, dodrantales, & in iis semen: folia menthæ similia, in singulis pediculis quina, rarò plura, in ambitu serrata: florem ex candido pallescentem, auri æmulum: radicem subrubram, oblongam elleboro nigro crassiorem. Quibus verbis Dioscoridem Quinquefolium maius luteum delineasse perspicuũ est. Etenim ex vna radice oblonga & subrubra ramulos emittit tenues & festucaceos, sese quâ solùm subierint propagantes, in singulis folia quina, in ambitu serræ modo crenata, mẽthæ similia: flores luteos vel aureos, in quina folia diuisos, qui cùm depereunt in parua veluti mora vertuntur, fragis similia, in quibus semen. His accedunt natales, & insignis adstringendi facultas, de quibus mòx dicemus. Prætereà radix quadrata cùm arida facta fuerit, quod verissimè obseruatum est à Theophrasto sic scribente. Lib.9. hist. cap.14. ἡ δὲ τοῦ πενταφύλλου, ἢ πενταπέτου (καλοῦσι γὰρ ἀμφοτέρως) ὀρυττομένη ἐρυθρὰ, ξηραινομένη δὲ μέλαινα γίνεται, καὶ τετράγωνος. ἔχει δὲ τὸ μὲν φύλλον ὥσπερ ὄιναρον, μικρὸν δὲ καὶ τὴν χροιὰν ὅμοιον. καὶ αὐξάνεται καὶ φθίνει ἅμα τῷ ἀμπέλῳ. πάντα δὲ πέντε τὰ φύλλα. διὸ καὶ ἡ προσηγορία. καυλοὺς δὲ ἐπὶ γῆς ἵησι λεπτοὺς, καὶ κνήμας ἔχει πυκνάς. Id est, Radix Quinquefolij siue quinque peti (nam hoc etiam nomine appellatur) cùm effoditur rubra est, arida verò nigrescit, & quadrata fit. Folium habet Arbuti ὀινάρου paruum, colore illi simile, augetur & desinit vnà cum vite, folia omnia quina, vndè ei nomen, caules emittit super terram, tenues, & crebris internodiis constat. His similia Plinius tradidit. Lib.25. c.9. Quinquefolium nulli ignotum est, quod etiam fraga gignendo commendetur. Græci vocant Pentapetes, siue Chamæzelon, vel, vt alij, chamæmelum, siue pentaphyllum. Quum effoditur rubram radicem habet. Hæc inarescens nigrescit, & angulosa fit. Nomen à nũmero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum vite. Adhibetur & purgãdis domibus. Hæc ex Theophrasto conuersa esse constat, præter illud quod Quinquefolium fraga gignendo commendari dicit, quod obscurum est & ambiguum, quæ enim fraga gignit herba, alia à Quinquefolio est, nec quina in singulis pediculis, sed terna folia habet.

Quinquefolium luteũ minus. *Forma.* Quinquefolium luteũ minus superiori persimile est foliis, per terram serpendi modo, caulibus, floribus, nisi quòd multò minus est, nec ita facilè cauliculis terræ hærentibus propagatur, folia

QVINQVEFOLIVM, Album.

QVINQVEFOLIVM, Rubrum.

folia ferentibus minora, quâ terram spectant, albicantia. Quinquefoliũ candidum magnitudine ferè par Pentaphyllo luteo maiori, cauliculis repentibus, teneris, gracilibus, & foliis in quinque diuisis simile, nisi quòd caules hirsuti sunt, folia longa, anteriùs duntaxat crenata, flores candidi sunt: radix non simplex, sed adnata & ra- *Forma.*

PENTAPHYLLVM Album, Matthioli.

PENTAPHYLLVM Rubrum, Dodonæi.

diculas multas habens huc illuc vagantes. Quinquefolio rubro Pentaphyllis aliis haud absimili, præsertim luteo maiori folia quinq; partita, toto ambitu crenata, infernè candicantia, supernè nigricantia: caulis palmum vnum aut pedem altus, colore fusco aut rubescente, geniculatus, læuis, in cuius summo flores sæpiùs bini, saturato rubore: deinde veluti mora parua, rotunda, fragorum instar rubescentia, sed duriora, in quibus semen includitur: radix tenera huc illuc dispergitur. Sunt apud Penam & Lobellium duo alia Pentaphilli genera. Maius flore subluteo, interdum albo, & rubro. Caulibus rectis, firmis, pedalibus & cubitalibus, in quibus folia quinq; partita, sed altioribus & crebris incisuris, Geranij robertiani vel Alceæ modo: floribus candidis, interdum purpureis, radice foris nigricãte intus rubescente, digitum lata, palmum longa & sesquipalmũ. In Narbonẽsis Sauenæ pingui solo, Iunio & Iulio flores edit candidos, in Apennino Italiæ purpureos. Aliud Pentaphylli generi facie cognatum est: medium enim est inter Tormentillam, Pentaphyllum, & Potentillam. Flosculos ex luteo pallentes, summa folia, caducos cauliculos, & radicem Pentaphylli habet, sed folia ima ex atro virentia in longo pediculo aptantur, Argentinæ siue potentillæ æmulatione: fructus autem fragariæ sterilis simillimus. Hæc Lobellius. Pentaphyllum nascitur in riguis, inquit Dioscorides, & in aquariis ductibus. Sic Pentaphilla nostra locis opacis & decliuibus proueniunt, & aquosis, præcipuè rubrum, quod solùm in scrobium marginibus, & scrobibus ipsis, & stagnantibus aquis reperitur. Florent Maio & Iunio potissimùm mensibus. Quinquefolium plurimis pollere remediis scribit Diosco. Radicis decoctum ad tertias, si ore contineatur dentium dolores sedat: putredines in ore si colluatur sistit: arteriæ asperitates si gargarizetur emendat. Contra alui profluuia & dysenterias auxiliatur: item articulorum & coxendicũ dolores potum sanat. Cocta radix in aceto, & illita herpetas cohibet. Strumas discutit, duritias, œdemata, aneurysmata, abscessus, erysipelata, pterygia digitorum, cõdylomata, scabiésq; sanat. Teneræ radicis succus cõtra iocinoris & pulmonis affectiones, & venena prodest. Folia cum hydromelite aut vino diluto, aut exiguo pipere contra febrium circuitus bibuntur, in quartana quidem quaternûm ramulorum folia, in tertiana verò ternûm, in quotidiana vnius. Tricenis diebus pota

PENTAPHYLLVM Flore albo & rubro, Lobellij.

PENTAPHYLLVM Supinum, Tormentillæ facie, Lobellij.

Locus.

Tempus.

Lib. 4. c. 38.

Vires.

pota comitialibus auxiliantur. Foliorum ſuccus per dies aliquot trium cyathorum menſura potus celeriter morbum regium ſanat. Vulnera quoq; & fiſtulas cum ſale & melle ſanant:inteſtinorum ramice laborantibus ſuccurrunt. Quinquefoliū ſanguinis profluuia ſiſtit potum & illitum. Plinius eadem quæ Dioſcorides variis locis tradit. Quinquefolium ſtrumis medetur, inquit,& pectoris vitiis.Idē iſchiadicis bibitur & imponitur:panos ſanat,impoſitum articulis vtiliſſimū, fiſtulis quæ in omni parte ſerpunt auxilio eſt cum ſale & melle, phalangio aduerſatur,lichenas emendat.Succus de quinquefolio potus ciathis tribus anginæ medetur. Idem iocinoris & pulmonis vitiis, ſanguinémque reiicientibus, cuicunq; ſanguinis vitio intus occurrit. Multi ſupra omnia laudant ad deploratos dyſentericos Quinquefoliū decoctis in lacte radicibus & potis.Idem decoctum ad tertias in vino ictericis dari atq; illini vtiliſſimum eſt.Eius folia ex aqua comiliales ſanant. Item contrita ex vino ſumpta triginta diebus in betonicæ farinæ pondo denariorum tredecim cum aceti ſcillitici cyatho,comitialibus morbis liberant. Celerrimè ſuccus regio morbo medetur tribus cyathis cum ſale & melle potus. Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedêre,quaterna quartanis, plura cæteris, omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulſa. Galenus Pentaphylli radicem ſcribit deſiccare vehementer, minimùm verò acrem eſſe,ob id multo eſſe vſui,velut alia quoq; omnia, quæ cùm ſint tenuium partium,citra morſum deſiccant.Eſt enim hæc radix,inquit,deſiccatoria ex tertio ordine minimùm habens euidentis caliditatis. Idem Quinquefolij radicem in vino coctam dentium dolores leuare tradit. Li.8.ſimpl. Lib.5.med. local.ca.9.

TORMENTILLA, CAP. XXIX.

ἙΠΤΑΦΥΛΛΟΝ Græcè, Septifolium Latinè, vulgò Tormentilla nominatur,Gallicè *Tormētille*,Germanicè *Rotheiluurtz*,& *tormētill*.Heptaphyllum à ſeptenario foliorum numero, Tormentilla verò quia tormentum cruciatúmve dentium ſæuiſsimum placat, atq; venenatarum quarundam rerum compeſci furorem cruciantem. *Nomina*

TORMENTILLA.

Quinos, ſenos,octonósve ramulos,graciles, rotundos, humi repentes & ſubrubentes ex vna radice profert:folia parua, quina, ſæpiùs ſeptena,in ſingulis pediculis crenata,quinquefolij minoris lutei ſimilia, floſculos luteos, radicem craſſam,biſtortæ ſimilē,modicè intortā,atq; intus rubrā,foris nigricantē. Ex hac deſcriptione cōſtat falli eos, qui Tormentillam Dioſcoridis pentaphyllum eſſe putant:hoc enim quina tantùm,illa ſeptena ſæpiùs folia fert,hoc radicem oblongam, rectam, elleboro nigro craſsiorem, illa breuem,cōpactam, intortam, biſtortę ferè inſtar. Propiùs ad Chryſogonum Dioſcoridis accedere videtur, quod denſe fruticat, quernis foliis, flore coronarij verbaſci: radix vt rapum extuberat,intus ruberrima,foris nigra. *Forma.* Lib.4.c.51. Pena & Lobel.

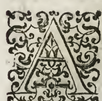
Tormētilla nemoribus opacis, montoſis etiam, ſiccis macilentíſque locis gaudet. *Locus.*

Serò & æſtatę floret. *Tempus.*

Deſiccatoriā eſſe tertio ordine, nullatenus tamen manifeſta caliditate participare vires effectúſque demonſtrant:nam vulnera glutinat,

farina herbæ vel radicis cum ſucco plantaginis pota vrinæ incontinẽtiam ſupprimit. Eadem inſparſa vulnera ad cicatricem perducit, cum oui albo ſubacta, & figlino decocta datur cholericis, foliorum ſuccus deploratis fiſtulis inſtillatur, neque non oculis ad diſcutiendas maculas. Ad putreſcentia oris vlcera herba & radix cõmanducata, & ore retenta valent. Herpetas, ſtrumas, duritias, tumores, aneuryſmata ſanat. Denique eaſdem quas quinquefolium facultates habet. Quare venenis reſiſtit, dyſenterias & omnes ſanguinis eruptiones compeſcit. Radicum puluis cauis dentium inditus cum aluminis & pyrethri momento, non modò dolorem ſedat, ſed fluxiones cohibet. Heptaphyllo herba trita, inquit Apuleius, & cum oleo mixta pedes perunges: id tertio die dolorem tollit.

SANICVLA, *CAP. XXX.*

VETERVM nullo deſcripta, ſed à recentioribus inuenta quemadmodùm & multæ aliæ vulnerariæ herbæ, cenſetur herba hæc, cui à potiore medici munere, nempè ſanandi, nomen ſaniculæ datum: ſanat enim vulnera. Germanis *Sanniker*, Gallis *Sanicle* dicitur, à nonnullis Diapenſia. Matthiolus hanc quartum pentaphylli genus facit, minimè ex aliorũ etiam peritorum herbariorum ſententia. Sed cùm herbis aliquot Saniculæ nomen poſitum ſit, hîc de duabus duntaxat tractabimus, quarum vna eſt, quæ propriè Sanicula, & Sanicula mas nominatur, altera quæ cùm forma & facultate ad veram Saniculam, quæ mas dicitur, proximè accederet, Sanicula fœmina à Fuchſio, & aliis herbariis nominata eſt. Sanicula mas folia fert vitis aut apij, rotunda, in quinq; partes diſſecta, altiore diuiſura, fimbriata, ex atro virentia, læuia, numeroſa, ſingula è ſingulis pediculis purpuraſcentibus, ex radice prodeuntibus, ex qua & caules folia ſuperantes, glabri, teneri, graciles in quorum verticibus rotunda capitula, floribus albis referta, deinde ſemen hirſutum & aſperum: radix fibrata ellebori nigri modo, foris nigra, intus alba. Sanicula fœmina cauliculos emittit teneros, glabros, flexiles, in quibus folia quinquepartita, parùm crenata, geranij columbini aut ſaniculæ inciſura, aſpera, nigricantia, in quibus ſummis flores in vmbella congeſti, candidi, aut cæruleí diluti: ſemen ſtriatum, oblongum: radix quamplurimis fibris longis, nigris conſtat, ex vno nexu appenſis, ellebori nigri radici planè ſimilis: Quare nonnulli, in quibus eſt Dodonæus, elleborum nigrum eſſe voluerunt. Cordus Aſtrantiam nigram appellat. Sanicula mas naſcitur in ſiluis vdis, & vmbroſis locis ſeptentrionalium regionum magis quàm calidiorum, copioſiſſima & notiſſima Anglis & Germanis, à quibuſdam etiam in hortis colitur. Sanicula fœmina vmbroſis quoque, montoſis, ſed celſioribus & Alpinis delectatur. Iunio & Iulio menſibus florent. Sanicula mas adſtringit ſimul & amara eſt, vt hoc nomine calfactoriam & exſiccatoriam eſſe nulli dubium ſit. Statuunt autem calidam & ſiccam eſſe ordine ſecundo Dodonæus ſiccam ordine tertio, & adſtringentem eſſe ſcribit. Saniculam vulneribus conferre mirificè experientia compertum

SANICVLA, Mas.

Margin notes: *Nomina* — In cap. 38. lib. 4. — *Genera.* — Cap. 260. giff. — *Forma.* — Lib. 3. c. 26. — *Locus.* — Pena in Adu. — *Tempus.* — *Temper. & Vires.* — Ibid.

SANICVLA *Fœmina, Fuchſ.*

compertum eſt:quare Gallis, inquit Ruellius, Li.2. c.147. in adagium venit vulgò iactatum, eos non egere chirurgo, qui Saniculam habuerint. Germani chirurgi ad interna vulnera, enterocelas & fiſtulas maximè vtuntur, eius puluerem vel decoctum potui exhibentes. Vis eſt eius eximia ad internorum excrementorum commotionem inhibendam, ſiſtendamq; ne in partes imbecilliores corruant. Tumores enim reprimere decoctam herbam, aut impoſitam, aut eius ſuccum illitum tam in homine quàm in pecudibus conſtat: neque aliud præſentius eſt auxilium, cùm ad pulmones vel fauces vitium decumbit, foliis & radice in aqua melle addito coctis, & potui datis, malignis & putridis oris, gingiuarum, & faucium vlceribus collutione & gargarizatu medetur. Denique omnia, quæ ſymphytum, præſtat etiam Sanicula potiſsimùm verò ſanguinis ſputo dyſenteriæ, renúmque vitiis medetur decocta in aqua vel vino & pota.

CORTVSA, CAP. XXXI.

MATTHIOLVS herbam quandam eximiis viribus inſignem celebrat, Ca.17. li.4. quam Cortuſam ab inuentore Cortuſo Patritio Patauino nominauit. Lobellius Veronenſium Caryophyllatum flore Saniculæ vrſinæ. Prouenit hæc foliis ferè vitis, ſed minoribus, ſubrotundis, atque ſubaſperis, adſtringente quadamtenus ſapore, in longis pediculis. Caules edit tenues, rectos, foliis nullis veſtitos, qui in cacumine magno naturæ artificio flores gerunt extima parte purpureos, intima aureo fulgore ſplendentes, aureiſq; ſtaminibus intus refertos. Eſt etiam quæ violaceos, & quæ candidos flores ferat, ſed prima frequentior. Radicibus nititur numeroſis, tenuibus, prolixis. *Forma.* Naſcitur vmbroſis locis, nunquã à Sole illuſtratis, cretaceo & albicante ſolo. *Locus.* Nuſquam ab inuentore Cortuſo viſa eſt præterquàm in agro Vincentino, in eo tantùm tractu, quem vulgò appellant *Valleſtagna*. Tota planta dum recens eſt gratiſsimum odorem ſpirat, mellis fauis ſimilem, ſed multò gratiorem, qui in ſicca euaneſcit. Experientia compertum eſt valere hanc plantam ad mulcendos neruorum & articulorum dolores, à quacumque cauſa exortos. *Vires.* Nam ipſius floribus in amygdalino oleo recente ac roſaceo, quod completum vocant, pari pondere commixtis ac diu inſolatis, fit ad hoc

CORTVSA, *Matthioli.*

medicamentum præstantissimum, si egelidum illinatur. Nec dubium quin tota planta adstringere, ac roborare, & vulnera vlceráque sanare possit. Ea recentiores vtuntur pota ad thoracis vulnera interna. Eius succum admixta ærugine cuniculosis contumacibúsque vlceribus vtiliter iniiciunt: olfactu spiritus recreat, frigidum cerebrum roborat. Epota prodest cœliacis, dysentericis, fœminarúmque profluuiis, & cruenta expuentibus. Tam intus sumpta, quàm foris illita enterocelis auxilio est. Quæ omnia efficit temperamento excalfaciente & exsiccante, quod radices perspicuè indicant, vtpote quæ gustu odoratæ adstringentésque sint. His nimirùm facultatibus attenuare, discutere & adstringere, atque roborare valet.

Temper.

CONSOLIDA SARRACENICA, CAP. XXXII.

Nomina

VULGAREM ac tritam Herbariorum nostri temporis appellationem secuti cùm nullum à veteribus huic impositum nomen esse videatur, Consolidam siue Solidaginem Sarracenicam nominamus. Consolidam quidem siue Solidaginem à coniungendis, siue claudendis vulnerum labris (Chirurgi barbari Consolidare dicunt.) Sarracenicam verò quòd Sarraceni & Turcæ quamuis barbari, opinionẽ magnæ peritiæ in medicamentis, præsertim vulnerariis, apud nos aliquãdo essent assecuti. Dicitur & Herba fortis, Gallicè *Consoulde*, & *Consolide Sarrazine*, Germanicè *Heidinsch-vundkraut*. Ex radice multis & crassioribus fibris capillata caulem erigit rectum, rotundum, rubescentem, cauum, trium aut quatuor cubitorum altitudine, circa quem folia longa, foliis salicis similia, aut amygdali, leuiter crenata: flores in summo pallidi, qui in auras euanescunt. In locis vdis & depressis, siluis vmbrosis & humentibus, & in

Forma.

Locus.

SOLIDAGO Sarracenica, Fuchsij.

SOLIDAGO Sarracenica Lobellij.

montosis

montosis vliginosis fruticat. Siccat tertio propè gradu. Gustu amara est & adstringens. Potui datur cæterarum Consolidarum modo: tam internis vulneribus & vlceribus medetur, quàm externis, imposita cum vnguentis, oleis, emplastris. Decoctum eius in aqua hepati dissoluto tonum reddit, idipsum & vesicam fellis obstructione liberat. Quare ad icterum febrésque diuturtas vtile, & ad incipientem hydropem. Eiusdem decoctum gingiuarum, gutturis, & oris vlcera & fœtorem sanat. Aliud genus Sarracenicæ Solidaginis ponit Tragus, quod nascitur in asperis & lapidosis agrorum limitibus, radice, caule, & foliis quæ habet, cinerea Balsaminæ acutæ, idest, mēthastro per omnia simile. Floret Iulio & Augusto mensibus. Flosculi lutei è rotundis vasculis erumpunt. Mirificè sanandis vulneribus, si decocto herbæ colluãtur, prodest. Est etiã Consolida Sarracenica maior ab Herbariis dicta, quę in locis vdis & vmbrosis prouenit, radice valde fibrata: caule bicubitali, terete: foliis per interualla singilatim è caule prodeuntibus, latis, crassis, per ambitũ crenatis, venosis, in acutum desinētibus: flore senecioni ferè simili, luteo, in pappos abeunte, saporis amari & adstringentis. Consolidam aliam auream nemorum protulit Pena ex Aureliæ Gallicæ siluosis densissimis, quæ folia habet betæ nigræ aut Limonij, ex atro virentia, carnosa, aliquantùm hirsuta, crassa, venosa, herbæ Aureæ

Temper. & Vires.

Li.1.ca.164.

CONSOLIDA *Sarracenica, tertia Tragi.*

CONSOLIDA *Sarracenica, maior.*

CONSOLIDA *Aurea nemorum, Penæ.*

Narbonen

Narbonenſium ſimilia, cauliculos amplectentia binos aut ternos, in quorũ ſummitate flores ſunt radiati, Calendulæ ſimiles & concolores, ſcitè pectinatim conſertis & commiſsis foliolis antequàm dehiſcant, eleganti ſpectaculo. Radix multis capillamentis ſparſa per ſummum ceſpitem Bellidis modo, ſaporis Cõſolidæ mediæ tantillum acrimoniæ prodentis, aut herbæ Aureæ, cuius etiã vires, & aromaticum quid æmulatur. Conuenit, inquit Lobellius, cum Aliſmate Matthioli, & Chryſanthemo latifolio Dodonæi. In Friſia ſecus Zutphon & Hackfort frequentiſsima. De Conſolidis aliis diximus, in libro de Paluſtribus.

VIRGA AVREA, *CAP. XXXIII.*

Nomina

EST & hoc nomen recentiorum Herbariorum inuentum, veluti fortaſſè & herba ipſa, apud vulnerarios tantoperè celebris, Gallicè *Verge d'or*. *Forma.* Initio folia per terram ſpargit, longa, latiuſcula, perſicæ foliis latiora, tenuia, tantillum crenata, coſti hortẽſis modo, multò anguſtiora, inter quæ prodit caulis tenuis, gracilis, leuiter rubeſcens, cubitalis & ſeſquicubitalis, foliis ſimilibus veſtitus, ſed minoribus, qui circa ſummum in multos ramulos finditur, confertim floribus luteis ſiue aureis ornatos, tandem in auras euaneſcentibus, Conſolidæ Sarracenicæ modo: radice fuſca, fibrata. *Locus.* Nemoroſis & ſaltuoſis opacis Germaniæ, Galliæ, Angliæ copioſiſsimè prouenit. *Tempus.* Auguſto menſe floret. *Vires & Temper.* Vis eius adſtringendo efficax, ſed ſiccando multò efficacior. Chirurgi iis fœliciter exhibent, quibus intrò inflicta ſunt vulnera, & ad fiſtulas. Eſt enim glutinandis vulneribus, & vlceribus tam externis quàm internis, atque ſanguini ſiſtendo efficaciſsima. Arnaldus hanc ſummoperè laudauit ad vrinam ciendam & ad calculos exterendos. Pota alui fluxiones cohibet, & clyſteribus infuſa. Eius decocto ſanantur oris vlcera, firmanturq; dentes. Item gargarizata anginam & columellæ inflammationem arcet, & fauciũ morbis medetur. Verbaſci genus quidam

VIRGA Aurea, Matth.

VIRGA Aurea, Dodon.

eſſe

HERBA Aureæ, Penæ & Lobellij.

DOREA, Siue herba Aurea Narbonensium, Penæ.

VIRGA Aurea altera, Lobel.

esse volunt. Aliis est Leucophragis Plinij, & Herba scripta Anguillaræ, à conspersis quibusdam notulis locis, nonnullis potissimùm conspicuis. Huic attexenda Herba Aurea Narbonensium, vulgò *l'Herbe doree*, foliis Limonij aut Lapathi, flore luteo tripolij. Radix ei parua pro plantæ magnitudine, radici ellebori albi par, capillamentis & fibris, & toto habitu similis: caulis rectus, procerus, circa quem, vt & à radice, numerosa exeunt folia, longa, crassa, rigida in imo angusta, in medio palmæ latitudinem æquantia, intensæ viriditatis, extantibus in eis transuersis & purpurascentibus neruis: flores sunt in summo caule in ramulos diuiso senetionis aut tripolij marini in pappos abeuntes. Sapor, odor radici & foliis aromaticus & medicatus, Angelicæ siluestris, & nonnihil nitroso gustu minimè acri. Plurimũ hac vtuntur vulnerarij, & eam plurimi faciunt Medici quidam. Quæ coniectura cæteris congruentibus notis, magis persuadet esse Theophrasti Chironium, Lapathio simile, aut certè vnum eorum quæ ad Theophrastum Plinius retulit, vt Pharnaceum. Galloprouinciæ & Narbonæ amnibus non admodùm rapidis, & iisdem natalibus quibus Limoniũ gaudet: vnde in hortis Belgij & Angliæ trãslata fuit. Hæc Pena. Priori Virgæ aureæ similis est Virga aurea altera Lobellij serrato foliolo, & tantoperè illi effigie totoq; habitu conuenit, vt neutram ab altera discernere queas, nisi magnitudine & foliorum

& foliorum diuiſura:aſſurgit enim procerioribus duplò caulibus, maioribus, magis ſerratis foliis. Belgis hortenſis eſt, Italoq; ſemine orta putatur.

HERBA TRINITATIS, CAP. XXXIIII.

Nomina RAECIS & Mauritanis incognita videtur fuiſſe hæc quæ hodie ab Herbariis Hepatica, quòd hepaticos iuuet, & Herba trinitatis à foliorum figura nominata eſt, & Hepaticũ Trifolium, Gallis *Hepatique.* Folia fert ampla, in tria diuiſa, trifolij acetoſi foliis haud abſimilia, ſed *Forma.* maiora, longis pediculis appenſa, auerſa parte Cyclamini modo ſubpurpurea, aduerſa albis quibuſdam maculis reſperſa. Cauliculos emittit tenues, in ſingulorum verticibus primo ſtatim vere flos emicat cæruleus, è quo capitulum exoritur echinata ſpecie, in quo ſemen oblongum, ſubcæruleo colore. Radicibus nititur numeroſis, tenuibus, nigris vel ſubrubentibus. Locis prouenit vliginoſis, & inter fruteta: *Locus.* gaudet enim opacis. Probatur maximè à recentioribus medicis ad vulnera glutinanda tam foris illita, quàm intus ſumpta: item ad enterocelas, in quem vſum puluerem dimidij cochlearis menſura ex vino auſtero propinant. Tota planta decoquitur in vino eodem ad columellæ fauciumq; inflammationes. Refrigerat enim

HERBA Trinitatis, Matthioli.

HEPATICA Polyanthes, Lobellij.

ſiccat & roborat. Quare aduerſus intemperies calidas, & inflammationes hepatis & febrium calores perutilis. Huius flores colore variant, aliàs cærulei purpurei & quandoque niuei. Nonnunquam etiam folia maiora maculis notulísve variegata ſpectantur. Alia Hepatica Polyanthes cognominata à Lobellio exhibetur, floribus in purpureo cæruleis multiplicibus ſtipata peregrina elegantia. Alioqui folia, radix ſuperiori haud abſimilia. Hæc Lobellius.

GERA

GERANIVM, CAP. XXXV.

ΓΕΡΑΝΙΟΝ Græcis, Latinis similiter Geranium, Gruina & Gruinalis aptißima similitudine nominatur, quòd in eius vertice fastigia consurgant nutantia capitulis Gruum cum rostellis similia, in quibus semen occluditur. Diuersæ species diuersa sortitæ sunt nomina. Dioscorides duo duntaxat tradit Geranij genera: sed cùm multis Europæ regionibus tres quatuórve aliæ differentiæ, Dioscoridi, & fortaßè priscis aliis ignotæ copiosè proueniant: quibus ob rostrata semina rostrati capitis gruini referentia effigiem, herbarij meritò geranij nomẽ indiderint, de omnibus hîc dicemus. Ac primùm de iis duobus quæ à Dioscoride prodita sunt, non vt reliqua paßim obuia. Primum, inquit, folium habet anemonæ simile, fissum, longius, radicem subrotundam (alia exemplaria & Oribasius habẽt στρογγύλην, idest, rotundam) dulcem, quæ editur. Hoc Geranium Ruellius esse putat, quod Acus pastoris, Acus muscata, Rostrum ciconiæ, & Rostrum gruis hodiè Officinis & Herbariis dicitur, Gallicè *Bec de cicogne* & *Bec de grue*, Germanicè *Storkenschnabel*. In eadẽ sunt sẽtẽtia Fuchs. Dodon. Sed cùm huic radix mali modo rotunda non sit aut subrotunda, nec folia anemones, alij aliud atque aliud exhibent. Matthiolus quidem vbique Ruellij sententiam insectatur, scribitq́; primum Dioscoridis Geranium in Ananiæ vallis agro & paßim ferè prouenire, foliis anemones modo laciniatis, floribus in purpura albicantibus, è quibus gruum capitula prodeunt, radice alba, ferè rotunda ac dulci. Verumtamen prima Latinorum commentariorum editione, Geranij primi pictura nullũ aliud exprimere videtur, quàm Acum pastoris, siue Muscatam, Ruellij, Fuchsij, Dodonæi Geranium primum. Postremis verò editionibus posita nihilominus superiore Geranij primi descriptione, aliquantò pòst longè aliud Geranium describit ac depingit his verbis. Primum Dioscoridis Geranium folia gerit anemones, longioribus tamen diuisuris, in vnoquoque folio senis. Caulem mittit ab ipsa radice rectũ, tenuem, geniculatum: flores è geniculis in caule prodeunt punicei vnà cum foliis, rosarum ferè figura, sed longè minores, qui quinque tantùm foliis constant, è quibus rostella oriuntur, inferna parte lunata. Radice rotunda nititur, nuce pontica maiore, subnigricante, & dulci sapore prædita. Nascitur incultis locis. Copiosum in Dalmatia prouenit. Cui delineationi

Nomina

Li.3.ca.114.

Genera.

Geran. I. Dioscor.

Forma.

Li.3.ca.62.

Ca.76.hist.

Lib.1.ca.31.

In cap.114. lib.3.

GERANIVM I. Matth.

GERANIVM I. quorundam, Dalechampij.

GERANIVM II. Diosc. III. Matth. Pes Columbinus.

GERANIVM Tuberosum, Dodon.

pictura quam apponit, prorsus respondet. Alij id pro Geranio primo Dioscoridis habẽt quod in maritimis, circa Tolonem & Antipolim Galloprouinciæ oppida nascitur, radice rotunda, pruni aut exigui mali magnitudine, intus candida, cortice crasso vestita, è nigro rufescente, plurimis villis & tenuissimis capillata, ex radicis capite prodeuntibus, longiusculis, rufis: foliis aquilegiæ, minoribus, longo & gracili pediculo nixis: caule dodrantali, foliolis tribus media parte cincto, cætera nudo: flore puniceo, elegantissimo, foliolis multis radiato, apicibus intus nigricantibus. Pena bulbosum & paruum Geranium primum Dioscor. describit radice pallida, subliuida, rotunda, sapore insipido, insulso & vesco: foliis in longis petiolis ab vno centro quinquepartitis, diuisura Geranij Robertiani: floribus non ita intensè purpureis: rostellis multis, Oeniponti à se visum, rarum in Gallia & Italia. Geranium primum radice tuberosa aliter depinxit Dodonæus, & vt opinor, fideliùs quàm Matthiolus. Folia huius vti ranunculi, in multas finduntur lacinias: ad anemones folia accedunt, maiora tamen, & profundioribus incisuris dissecta: cauliculi tenues, ramosi, in quibus flores quinq; foliorum, exiguas rosas mentientes, diluti ruboris, oblongum, tenuem, acuminatumq; instar rostri gruis fructum post se relinquentes, vnde nomen: radix crassa, rotunda, & tuberosa non absque fibris nonnullis. Geranium alterum Dioscoridis cauliculos habet tenues, lanuginosos duorum palmorum altitudine, folia maluæ similia, & in summis alis eminentias quasdam rursum spectantes, veluti gruum capita vnà cùm rostris, aut dentes caninos. Geranium istud secũdum Dioscoridis, Fuchsij, Dodonæi & aliorum sentẽtia, idest quod Geraniũ columbinũ, & Pedem columbinũ vulgus vocat, Galli *Pied de pigeon*. Germani *Tanberfusz*. Nam caules tenues, rubentes, à radice statim lanuginososq; obtinet, folia maluæ minoris, candidiora, vel saniculæ, circinata, senis octonis've incisuris laciniata, flaccida: flosculos subpurpureos, capitella gruini capitis modo rostrata, radicem tenuem & oblongam. Matthiolus non dubitat Geranium secũdum Dioscoridis eam esse herbam, quæ Pes columbinus vocatur, quod nullis prorsus reclamantibus notis hæc illi respondeat: eamq; pro secundo Geranio, prima commentariorum editione depinxit. Idem in postremis editionibus initio confirmat, deinde hæc subiungit. Aliam ab his (primo scilicet Geranio

Pena in Aduers.

Geran. II. Diosc. Ibidem. Pet. Pen. in Ad.

Ca. 114. li. 3.

& Pede

GERANIVM Aliud, ſecundum, Matth.

GERANIVM Tertium Plinij, Acus muſcata.

& Pede columbino.)Geranij plantam vidimus in multis hortis ac viridariis ſatam, foliis rotundis, ſecundi Geranij modo per ambitum laciniatis, maluam magnitudine æquantibus, fructu gruinis capitulis ſimili. Hanc herbariorum nonnulli Momordicam nuncupāt quemadmodum & balſaminam: alij eodem nomine vocant, eámque cæteris præferunt in potionibus ad interna vulnera glutinanda. Hæc mea quidem ſententia, inquit, magis reſpondet alteri Dioſcoridis Geranio, vt quæ foliis ad maluam propiùs accedat. Quare & hanc magis eandem eſſe cum illo putauerim. Verumtamen haud eam inficias quin Pes columbinus idem ſit geranium:ſed id quis rectiùs fortè geranium minus dixerit. Paulò pòſt geranium illud ſecundum aliud à Pede columbino ita deſcribit. Secundum foliis eſt maluæ minoribus, ped culis tenuibus, longis & ſubrubentibus appenſis:caulibus gracilibus, flexilibus, rotundis:floribus puniceis, ex quibus acuminati apices oriuntur gruinis capitibus ſimiles. Radicem habet tenuem, palmarem & fibroſam. Naſcitur ſecus itinera, locis incultis, ac etiam in hortis. Idq; ſecundi geranij nomine appinxit, quod prima eorumdem commētariorum editione pro tertio poſuerat. Duobus Græcorum geraniis Plinius tertium Latinorum geranium videtur addere, his verbis. Geranium aliqui Myrrhin, alij Myrrhica appellant, ſimilis eſt cicutæ, foliis minutioribus & caule breuiore, rotundo, ſaporis & odoris iucundi. Noſtri ſic eam tradunt. Græci foliis candidioribus paulò quàm maluæ, caulibus tenuibus, piloſis, ramoſam ex interuallis, binûm cubitorum & in his folia, inter quę in cacuminibus folia ſunt gruū. Alterum genus foliis anemones, diuiſuris longioribus, radice mali modo rotunda, dulci. Geranium Latinorū etſi myrrhis, Plinio auctore, à quibuſdam nominetur, tamen à Dioſcoridis myrrhide differt, cuius hiſtoriam Plinius etiam alio loco tradidit. Sed Matthiolus cum quibuſdam aliis rectè cēſet eſſe, id quod à Fuchſio & Dodonæo pro primo Dioſcoridis geranio poſitum fuiſſe diximus, & roſtrum ciconiæ, Acū paſtoris & Muſcatam appellatum, Gallis *Bec de cigogne*. Folia etenim fert myrrhidis aut cicutæ, minoribus tamen diuiſuris, humi iacentia, quæ ſeneſcentia rubeſcunt:cauliculos multos, breues, rotundos, graciles, teneros, ſubpurpureos, hirſutos, præſertim cum adulti ſunt: floſculos in ſummo venuſtos, purpureos, ſtellæ figura, deinde capitula gruum aut ciconiarum

Li.26.ca 11. G. ran.3. Plin j.

Li.24 c.16.

Forma.

HERBA Roberti. Geranij IIII. genus, Matth.

GRVINALIS, Dodon.

terna quaternáve ſimul cum roſtellis, longitudine acus: vnde Acus paſtoris nomen, & muſcatæ ab odore iucundo, vt ait Plinius, cicutariæ veræ aut myrrhydis: radix eſt digitum longa, rotunda, candida, dulcis. Id pro tertio Geranio pinxit Matthiolus in poſtremis commentar. editionibus. Huius Geranij ſpecies, eodẽ Matthiolo auctore, eſt herba geraniis etiam adnumerata, quæ à caulium, foliorum & florum rubro colore primùm Ruberta dicta eſt, deinde Herba Roberti, Herba Robertiana, & Geraniũ Robertianũ haud dubiè à ſuperſtitione aliqua Diui, qua ſuperior ætas mirificè imbuta fuit, Gallicè *l'Herbe Robert*, Germanicè *Ruprechtskraut*.

Ca.114.li.3. Gera. IIII. Herba Roberti.

Forma. Fuchſ.cap. 76. Hiſtor. Pet.Pen.in Aduerſ.

Cauliculos ſpargit multos, graciles, hirſutos, purpuraſcentes, vel phœniceos, geniculatos: folia chærephylli vulgaris aut coriandri, ſiue pentaphylli, aut artemiſiæ diuiſura, ſed profundiore, ſubhirſuta: flores multi in ſummo quinque foliolis conſtant, purpurei, circinati, qui defluentes roſtratos mucrones aut acus ex latiore baſi in rectum deſinentes relinquunt, in quibus veluti ſiliquis paruis ſubhirſutis & ſubaſperis puſillum ſemen includitur. Radix ex flauo viret. Hanc Matthiolus poſtremis commentar. editionibus quinti Geranij, Fuchſius & Dodonæus tertij nomine depinxerunt.

Geran.V. Gruinalis.

Robertianæ ſpecies eſt quæ gruinalis & geranium gruinale à Dodonæo nominatur. Germanicè *Kramchhalſz*,

Forma. cauliculis hirſutis, rubentibus: floribus purpureis, capitellis gruini capitis inſtar roſtratis, ſuperiori ſimilis. Floribus maioribus duntaxat differt, & foliorum altioribus inciſuris. Radix eius eſt intus candida, foris ſublutea. Fuchſio & Dodonæo quartum eſt geranij genus.

Gera. VI. Hæmatod.

Forma. Tertia item Robertiana cauliculis multis, teneris, nonnihil hirſutis, foliis altiùs inſectis, floribus purpureis, capitellis gruini capitis formam referentibus, ſecundæ Robertianæ ſimillima eſt, præterquàm quòd huius tertiæ caules proceriores ſunt & longiores, folia maiora, flores item maiores, roſeo colore & ambitu: radix ſanguineo intus & foris colore, à quo geranium hæmatodes à quibuſdam, & à Germanis *Blutuurtz*: radix ſanguinea, aut à mirifica eius in ſiſtendo ſanguinis profluuio facultate. Periti quidam herbarij hanc

Li.4. ca.32. tertiam cenſent eſſe Dioſcoridis Achilleam ſideritim, tum quia deſcriptioni quadret, tum quia præſtet planè ea quæ Dioſcorides eidem reddidit. Anguillara Panax Heracleum. Dodonæus quintum, Fuchſius ſextum geranij genus faciunt.

Gera.VII. Batrach.

Aliud geranij genus quintum Fuchſij, ſextum Dodonæi, quartum Matthioli in poſtremis commentar. editionibus, Batrachoides & magnum à foliorum figura & magni

GERANIVM Hæmatodes.

GERANIVM Batrachoides.

GERANIVM Fuſcum, Lobellij.

& magnitudine, cæruleum à florum colore dicitur, à Germanis *Gottes gnad*, ideſt, gratia Dei, ab inſigni in ſanandis vulneribus effectu. Caules ſimiliter habet longos, rubentes, hirſutos, ramoſos, aculeatos, qui copioſi à radice propagantur, & variè inclinantur atque huc & illuc procumbunt: folia cæteris maiora, rotunda, fiſſa, peramplis, multiſq; diuiſuris, ex pediculis glabris, pluribus ab vno caulium internodio ortis: flores cæruleos vel violaceos, qui cùm deciderint gruina, vt in cæteris, prodeunt capitula cum roſtellis craſsioribus quàm ſuperiorum, in ſummitate triplici apice coronæ inſtar fiſsis, nonnihil inflexis, cùm iam præ ætate marcidi deorſum nutant flores: radicem cæteris craſsiorem, longiorem, robuſtioremq;: multis radiculis fibratam, colore rufeſcente, lignoſa intus materie. Lobellius tradit alterum eſſe Geranium Batrachoidi cognatum, quod prolixiore ſerpit radice, flexibus variis in obliquum & ceſpite ſummo ſparſa, rufeſcente, ſubtus fibrata, geniculata & odorata, digiti parui craſsitudine. Folia Saniculæ rotundiora, aut Geranij Batrachoidis, albida, nonnihil incana, pediculi & floſculi purpurei violacei, alterius minores. Angliæ & Belgij hortis inquilina. Huic Geranio longiùs radicato & Saniculæ figura, ſimile eſt geraniũ fuſcũ ab eodẽ Lobellio deſcriptũ his ferè verbis. Folia illi quã Geranio ſupradicto maiora, maculis fuſcis pullíſve nigricãtia. Ineunte æſtate pereleganti flore liuido purpuraſcente, medio

GERANIVM Batrachoides alterum longius radicatum, Lob.

GERANIVM IIII. Matthioli.

GERANIVM VI. Matthioli.

candicante, reflexo, cauliculis pedalibus, multis, exilibus, alis donatis fruticat, & propagines fundit è radice oblonga. In hortis Belgij viget. Hæc Lobellius. Matthiolus in postremis commentar. editionibus sextum idq; nouum geranij genus cæteris addidisse sese putat, foliis altheæ proximis. Sed cùm in eodem commentario plantam hanc in hortis sibi visam, & herbariis quibusdam momordicam nuncupatam dixisset, & pro secundo Geranio Dioscoridis pinxisset, ad eiusdem commentarij finem tanquam rerum incertus vel oblitus, eandem, quasi alterius generis planta foret, vt Calzolarij donũ, pro sexto Geranio describit & appingit. Folia illi althææ proxima, caules multi, lẽti, hirsuti, geniculati: flores parui, rubẽtes balaustij seu cytini figura, è quibus gruina prodeunt capita, rostro vt in cęteris acuminato. Radix sesquidodrãtalis, digiti crassitudine, quæ humo tenus rubescit. Hæc Matthiolus. Geraniũ hoc vocant Pena & Lobellius μαλαχοειδὲς. Geranium columbinum cultis & incultis passim inodorum prouenit. Acus pastoris siue moscata in ruderibus, circa sepes, secus itinera, saxoso & extenuato solo. Geranium Robertianum in vmbrosis locis & dumetis, in ruderibus parietinis, & suggrundiis tectorum, deniq; in segetibus & aruis. Secunda Robertiana in agrorum limitibus & iuxta sepes. Tertia, locis montosis & saxosis. Batrachoides in pratis

Locus.

in pratis. Acus paſtoris inter initia veris Aprili menſe floret. Pes columbinus, Robertiana prima, & ſecunda Maio menſe florent. Geranium hæmatodes & Batrachoides Iunio & Iulio menſibus. Geranij primi radix, auctore Dioſcoride, pota in vino, vteri inflationes diſſoluit. Eadem radix, tradente Plinio, reficientibus ſe ab imbecillitate vtiliſſima. Bibitur contra phthiſim drachma in vino cyathis tribus bis die. Item contra inflationes, quæ & cruda idem præſtat. Succus radicis auribus medetur. Opiſthotonicis ſemẽ, drachmis quatuor, cum pipere & myrrha potum. Rurſus, Radix è geranio peculiariter ſecundis, inflationibúſque vuluarum conueniens. Geranium ſecundum inutile eſſe ſcribit Dioſcorides. Galenus vtrumque omiſit. Paulus verò Dioſcoridem ſecutus eadem planè de vtroque tradidit. Sed ſi ſecundum Dioſcoridis geranium ſit pes columbinus, poſterior ætas quotidiana experientia in ſanandis vulneribus ac fiſtulis eius ac reliquorum etiam mirum eſſe effectum comperit. Quare eas herbas his ipſis in potu mirificè conferre tradunt. Antiquus quoque herbarius prędictorum geraniorum folia, magnam vim obtinere in glutinandis vulneribus, & articulorum doloribus leniendis tradit. Peculiariter pedem columbinum balneis perutilem aſſerunt practici: ad ventris tormina vtiliſſimum eſſe certum eſt. Acus moſchatæ radicem mouendi vrinam facultatem habere ait herbarius ille: ideóque calculoſis, ſtranguria & difficultate vrinæ laborantibus prodeſſe. Robertiana vulneribus perefficax, quod docet ſapor adſtringẽs, non ingarti odoris, ad mamillarum, pudendorúmq; vlcera ſananda mirificè conducit. Nullum ad ſanguinem vndecumque emanantem compeſcendum præſtantius Geranij genus, quàm tertia Robertiana, ob id ſanguinaria radix dicta. Geraniũ batrachoides dictũ adeò vulneribus efficax eſt, vt inde Gratię Dei nomẽ inuenerit.

Tempus. *Lib.3.c.114.* *Vires.* *Lib.26.c.11.* *Ibid.cap.15* *Fuch.c.76.* *Pena in Ad.*

STELLARIA, CAP. XXXVI.

HÆc vulgò ab herbariis Leonto podium, id eſt, Pes leonis, & Planta leonis, à foliis inſtar leonini pedis latis, & rotundis, nominatur: minimè verò eſt Dioſcoridis Leontopodiũ, id quod ex deſcriptione conſtat. Dicitur & Alchymilla, quòd Alchymiſtarum præconiis celebrata ſit, Droſiũ à Cordo, & à Germanis chirurgis Sanicula maior, quod ſit illi, tum facie, tum viribus admodùm affinis. Stellaria etiam à foliorum expanſorum & florum figura, Gallicè *Pied de Lion*, Germanicè *Synauu, Louentapen, & groſz Sanikel.* Folia huic ex pediculis hirſutis qui ſtatim à radice exeunt rotunda, lata, ſenis pluribúsve angulis quaſi plicis diſtincta, ſerrata, antequam erumpant vnà farcta, & conuoluta, diapenſiæ haud abſimilia, ſed multò minus altè inciſa, ſeu maluæ, virentia, polita, duriora, inter quæ cauliculi exeunt, hirſuti, ſeſquipalmum & pedem alti, albi, rotundi, in quorum verticibus floſculi ſtellati, ex herbido lutei racematim cõgeruntur: in ſiliquulis herbidis ſemen luteum, exile, portulacæ vel papaueris, radix eſt craſſa, digitum longa, foris nigra, fibrata vmbroſa, montoſa, & rigua editiora, vt prata amat. Maio menſe erumpit, Iunij initio floret: folia & radix adſtrictione vehementi participant, atque adeò exſiccant, minùs calida quàm ſanicula, quare vulneribus, ſi inflammationis ſuſpitio deſit, ad-

Nomina *Forma.* *Locus.* *Tempus.* *Temper.* *Vires.*

STELLARIA.

modum opportuna,non ſolùm externis,ſed etiam interioribus,atq; etiam ſinuoſis vlceribus.Eam ob cauſam Germani Chirurgi miris eam laudibus celebrant, & potionibus vulnerariis admiſcent,decocto eius omnia vulnera lauant, linteum quoque in eo madefactum imponunt. Mulierum mammas impenſè laxas linteum decocto eius intinctum & impoſitum duras ſolidaſq; efficit, præſertim hypociſtide, equiſeto, alumine, & roſis ſiccis admixtis. Aridæ puluis in ſuo ipſius decocto aut ſtillatitia aqua ſumptus,ramices inteſtinorum in pueris potiſſimùm ſanat, tāta eius in glutinando vis eſt. Datur idem puluis ex vino,aut iure, cochlearis mēſura,quindecim aut viginti diebus iis quibus adempta ſit concipiendi facultas,à nimia vteri humiditate, ob quam iniectum ſemen contineri non poteſt. Stillatitia aqua pota,tum in vuluam iniecta,alba mulierū profluuia mirificè ſiſtit, adeò vt eius quoq; diutina iniectione corrupta ab incorrupta vix dignoſci poſſit conſtrictis valde locis,quod tum citiùs,tum efficaciùs præſtatur,ſi decocto eius fœminæ inſideant.

BETONICA, CAP. XXXVII.

Nomina Eϛρον Græcè,Betonica,Vetonica & ſerratula Latinè: Officinæ Betonicæ nomen retinuerunt. Dicitur etiam ψυχότροφον, quoniam frigidis in locis reperiatur. κέϛρον autem à floris ſpicata & mucronata acutie
Li.35.ca.11. veruculum, ſeu, vt apud Plinium in vulgatis exēplaribus legitur, viriculum præferente,ſic enim ille ceſtrum interpretatur. Encauſto,inquit,pingendi duo fuiſſe antiquitus genera,cera,& in ebore ceſtro,id eſt,viriculo. Et paulò ſuperiùs dixerat.Penicillo pinxit,& ceſtro in ebore. Suidas quoque ceſtron dixit genus eſſe teli bello perſico inuenti.Sophocles etiam ceſtron dixit pro ſtimulo ſiue ſtylo.
Lib.25.c.8. Betonica,eodem Plinio auctore, ab inuentoribus Vetonibus Hiſpaniæ populis, Arabicè *Chaſtara*,Gallicè *Betoine, & Betoeſne*,Germanicè *Braunbetonik*. Galenus vno
Lib.7.ſim. loco ceſtrum & Pſychotrophon Romanis Betonicā dici ſcripſit. Alibi tamen ce-
Lib.5. de ſanit. ſtrum à Betonica diſtinguere videtur,& ceſtrum quod apud Gallos naſcitur,ſarxiphagum vocari ait. Verba eius hæc ſunt. ἐπεμβάλλεται δὲ τῷ οἴνῳ πετροσέλινον, καὶ μόνον ἀρκεῖ τοῦτο τοῖς ἀρθριτικοῖς. ἐπὶ δὲ τῶν λιθιώντων, ἔ τῆς βετονίκης τι πρὸς μίγνυται, καὶ κέϛρου τοῦ παρὰ τοῖς κέλτοις γεννωμένου. καλοῦσι δὲ τὴν βοτάνην ταύτην σαρξίφαγον. Id eſt, Coniicitur autem in vinum petroſelinum, atque id ſolùm articularibus ſatisfaciat: iis verò qui calculo laborant, aliquid Betonicæ & ceſtri quod in Galliis naſcitur. Vocant autem herbam eam ſarxiphagon. Apud Aëtium quoque locus hîc tranſ-
Lib.4.c.30. ſcriptus ita legitur ἐπὶ δὲ τῶν λιθιώντων καὶ βετονίκη μίγνυται, καὶ κέϛρου τι τῆς καλουμένης σαρξιφάγου.Ex quibus colligitur non ſolùm Latinorum Betonicam, ſed etiam Gal-
Lib.7. lorum Sarxiphagō,Ceſtron nominatum fuiſſe.Paulus perſpicuè duplicem Betoni-
Genera. cam ſtatuit: Vnam ramulis exilibus, pulegio ſimilibus,ſed tenuioribus, & propemodùm,ſi guſtes,nullam qualitatem referentibus, naſcentem potiſſimùm petroſis locis, qua in renum medicinis vtuntur. Alteram Romanorum betonicam,quam Dioſcorides nominat ceſtrum, alij pſychoſtrophum, eò quòd frigidis locis gau-
Lib.4.c.1. deat,quæ nihil ſimile cum prędicta habet,præter vires,& facultatem,&c. Hæc Be-
Forma. tonica,vt deſcribit Dioſcorides, herba eſt caulem ferens tenuem, cubiti altitudine aut etiam maiorem,quadrangularem: folia longa,mollia, quernis ſimilia,per ambitum fiſſa, odorata, ad radicem maiora. In ſummis caulibus ſemen eſt, thymbræ modo ſpicatis.nam apud Dioſcoridem ἐϛαχυωμένων. ſub.καυλῶν,legendum eſt, non ἐϛαχυομένον. ſub.σπέρμα:radices ſubſunt tenues velut ellebori. De eadem ſic breuiter
Lib.25.c.8. Plinius. Vetones in Hiſpania (inuenerunt) eam quæ Betonica dicitur in Gallia, in Italia autem ſerratula, à Gręcis Ceſtrum & pſychotrophum, ante cunctas laudatiſsima.Exit anguloſo caule, cubitorum duûm, à radice ſpargens folia, ferè lapathi,

BETONICA.

thi, ſerrata, ſemine in ſummis caulibus, ſpicatis, thymbrę modo flore purpureo: ſic prorſus legendum. Hæc eſt omnium conſenſu Betonicæ illius omnibus notiſſimæ delineatio, frequẽtiſſimi hodiè in medicina, & maximè varij vſus foliis longiuſculis & latiuſculis, ex atro virentibus, ſerratis, odoratis, inter quæ caulis erigitur, quadrangulus, rectus, pedalis, & cubitalis, aſper, in ſummo ferens breuem ſpicam, floribus odoratis confertam, elegantibus, purpureis, deinde ſemen longum, nigrum, anguloſum, radix albicat, multas ſpargens fibras ellebori nigri modo. Naſcitur in pratis, ſiluis, montoſis, frigidis & opacis locis. Maio & Iunio menſibus floribus abundat. Calida & ſicca eſt in primo ordine completo, aut in medio ſecundi, folia, vt tradit Dioſcorides, carpuntur & ſiccantur plurimos ad vſus. Radices cum hydromelite potæ pituitoſam vomitionem prouocant, folia dantur ruptis, conuulſis, vuluæ affectionibus, & eiuſdem ſtrangulationibus drachmæ vnius põdere, cum hydromelite. Ternæ in vini ſextariis duobus contra ſerpentium morſus ebibuntur. Herba ipſa illita venenatis morſibus prodeſt, aduerſus etiam venena drachma in vino pota conuenit. Hanc ſi quis præſumpſerit, letale hauſtum venenum nihil nocebit. Vrinam cit, aluum ſubducit, medetur comitialibus, & furioſis cum aqua pota. Iocinoris & lienis vitiis drachmæ pondere cum aceto mulſo pota ſuccurrit. Concoctionem adiuuat, ſi quis à cœna eam fabæ magnitudine cum melle cocto deuorauerit. Eodem modo & acida ructãtibus propinatur, ſtomachicis eam manducare, & ſuccum deuorare proderit, ſi poſteà dilutum vinum ſorbeatur. Datur ſanguinem excreantibus trium obolorum pondere, cum diluti vini egelidi cyatho vno: iſchiadicis, renum & veſicæ doloribus ex aqua: hydropicis autem binis drachmis, febrientibus cum hydromelite, non febrientibus cum mulſo. Regio morbo laborantes recreat, menſes ducit drachmæ pondere cum vino pota. Aluum purgant drachmæ quatuor cum hydromelitis cyathis decem potæ cum melle tabidis, purulentis auxiliatur: folia cùm inaruerint trita fictili vaſe recunduntur. Eaſdem vires, & quaſdam alias eidem Plinius aſſignat, his verbis, folia ſiccantur in farinam plurimos ad vſus, fit vinum ex ea & acetum ſtomacho, & claritati oculorum, tantúmque gloriæ habet vt domus in qua ſata ſit, tuta exiſtimetur à piaculis omnibus. Et aliquantò pòſt. Morſibus imponitur Betonica præcipuè: cui vis tanta perhibetur, vt incluſæ circulo eius ſerpentes, ipſæ ſeſe interimant flagellando. Datur & ad ictus ſemen eius denarij pondere, cum tribus cyathis vini: vel farina drachmis tribus cũ ſextario aquæ, farina & imponitur. Obolis tribus in aqua contra purulentas, contraq; cruẽtas excreationes facit, faciles pręſtat vomitiones radix eius, ellebori modo, quatuor drachmis in paſſo aut mulſo. Iſchiadicos dolores & ſpinę leuat eiuſdẽ farina ex aqua mulſa. Aluũ ſoluit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis nouem. Paralyſin ſanare dicitur. Eadem torpentibus membris prodeſt. Ad lateris & pectoris dolores farina eius bibitur. Galenus vim habere incidendi ſcripſit, vt guſtus indicat. Amariuſcula enim eſt, & ſubacris herba, id quod oſtendit particulatim edita eius actio. Nam conſiſtentes in renibus calculos rumpit, pulmonem, pectus, & iecur expurgat, abſtergítque: menſes quoq; ciet,

Locus. *Tempus.* *Temper.* Lib.4. c.1. *Vires.* Lib.25. c.8. Ibidem. Variis in locis. Lib.7. ſim.

ciet;& comitialibus prodeſt, tum rupta conuulſaque curat, & in omnibus beſtiarum morſibus vlceri illita auxiliatur, poſtremò acidum ructantibus & iſchiadicis pota auxilio eſt. Multò plures eáſque perexcellentes eius dotes celebrant alij herbarij,vt Apuleius. Scripſit & de iis proprium libellum Antonius Muſa clariſſimus Auguſti Cæſaris medicus,in quo hæc de ea memoriæ prodidit.Herba Betonica naſcitur in pratis,& montibus mundis & opacis,circa frutices. Animas hominum & corpora cuſtodit,& nocturnas ambulationes à maleficiis,& periculis.Loca ſacra & buſta à viſis metuendis tuetur,& defendit:denique res omnino ſancta eſt. Ceſtron vocatur, & Pſychotrophon, ſiquidem frigidis reperitur in locis, radicibus tenuibus,thyrſo pariter tenui,cubiti altitudinem excedente,quadrangulo, folia profert quercus,odorata:ſemen in ſummitate thyrſi ſpicati thymbræ modo.Pollet vniuerſa planta dotibus ferè innumeris quandoquidem tuſa, capitíſque vulneribus illita, ea mira celeritate conglutinat.Præſtat id tamen efficaciùs,ſi tertio quoque die iterum atque iterum imponatur. Aiunt prætereà tam valentis eſſe facultatis, vt oſſa quoque fracta extrahat. Radicum ex aqua decoctum ad tertias,fotu,oculorum doloribus medetur,quod item præſtant contrita folia,& fronti ſuperimpoſita. Succus à foliis per ſe tritis expreſſus,aut priùs aqua maceratis,aurium dolores mulcet, ſi addito roſaceo in aures egelidus inſtilletur. Idem drachmæ pondere hauſtus in aquæ calidæ cyathis quatuor ſanguinem illum per inferna trahit,cuius redundantia caligines oculis offundit, quò fit vt etiam viſum acuant comeſa folia. Eadem cum ſalis momento contuſa, naribúſq; immiſſa ſanguinem inde fluentem ſiſtit. Betonicæ decoctum ex vetere vino, aut ex aceto dentium dolores finit,ſi eo os ſæpiùs colluatur.Herba ipſa ex tepēte aqua pota ſuſpirioſis & anheloſis maximè proficit,folia melle excepta tabidos iuuant,præſertim qui purulenta extuſſiunt.Eadem tribus diebus continuis deuorata drach.quatuor pondere,aut ex frigidæ aquæ cyathis quatuor ebibita ventriculi dolores mulcet, iocinoris verò, ſi ex calida hauriatur.Ex vino decocta lienis vitiis medetur. Sanat & renū vitia ex mulſo bibita duarum drach.pondere:ex vino autē vetere trium drach. pondere, additis piperis granis ſeptem & viginti:ad lateris lumborúmque dolores vtiliſsimè bibitur.In duobus aquæ calidę cyathis ſumpta,alui & inteſtinorum tormina remouet,ſi tamen à crudis non fiant ſuccis, foliorum quatuor drachmis in aquæ mulſæ cyathis octo epotis, commodè citatur aluus, ſananturq; iis ex vino ſumptis coli inflammatione vexati.Betonica in eclegmate ex melle ſumpta nouā dieb⁹ tuſsim ſedat.Pota in aquæ calidæ cyathis quatuor duarum drachmarum pondere, addita plantaginis drachma, febres quotidianas expellit, quod tamen in acceſsionibus tantùm fieri debet. Idem præſtat etiam in tertianis, ſi cum pari pulegio aſſumatur. Sanat ipſo quoque ordine etiam quartanas in quatuor aquæ calidæ cyathis hauſta, quatuor drachmarum pondere: addita mellis vncia calculi franguntur. Betonica ex tepēte aqua fœliciter bibitur hydropicis. Pariendi celeritatem adfert,vteríque cruciatus à frigiditate conceptos mulcet, ſi ex calida aqua,aut mulſo duarum drachm. pondere propinetur.Contrita folia & illita præciſos glutinant neruos,& reſolutos iuuant. Eadē trium drachmarum pōdere ex caprillo lacte ſumpta tribus diebus, ſanguinem ore reiectum cohibent: pari vini veteris mēſura,medentur ruptis,& ab alto deuolutis. Præſumpta,ebrietatem arcet. Ex vino frequenter hauſta ictericos ſanat: ſuillo adipi admiſta carbunculos curat.Pota ex aceto mulſo vnius drachmæ pondere viatoribus longo itinere defatigatis vires mirificè reficit: faſtidia abſtergit,& ſtomachicos recreat.Aduerſatur venenis,& ſerpentium,& venenoſorum,rabidorumq; quorumcumq; animalium morſibus, non modò intus ſumpta, ſed etiam extra emplaſtri modo impoſita. Cuniculoſa ſinuoſaque ſanat vlcera cum ſale indita. Ex vino hauſta menſes ciet. Potu dolores podagricos lenit, præſertim radicum decoctum

potum, idemq; præstant cõtrita folia imposita. Hæc Anton. Musa. In hac herba id obseruandum, radicum facultates longè dispares à foliorum & florum viribus, vt potè quæ multùm stomacho oríque ingratæ, nauseam, rugitus, vomitumq; cieant, folia contrà odora, aromatica, & grato sapore nonnihil roborante, cibo & medicamento naturæ amica.

BISTORTA, CAP. XXXVIII.

HERBARII & Officinæ Bistortam appellant & Serpentariam, Galli *Bistorte*, Germani *Natterwurtz*. Bistortam quidem, quòd radice sit serpentis iacentis modo in se cõtracta & intorta: serpentariã verò, quòd vbi primùm è terra erumpit, linguæ serpentis tenui pelle vestitæ formam obtinet. Sed diligenter cauendum ne hæc serpentaria cum Græcorum δρακοντίῳ, Latinorum Dracunculo siue serpentaria confundatur, quòd hæc ab illa forma & viribus plurimùm discrepet. Quo verò peculiari nomine à veteribus Græcis medicis & latinis appellata sit Bistorta, inter herbarios nondùm constat. Quidam *Nomina*

BISTORTA, Matth.

BISTORTA, Maior.

Britanicã Dioscoridis ex foliorum similitudine & viribus iisdem esse contendunt. Quod si qui μελάντερα καὶ δασύτερα folia obiiciant, aiunt illi, μελάντερα saturatiore esse colore, & quasi purpura nigricante, vt in viola martia, quam idem μέλαναν vocat, folia aduersa parte, idq; significari: δασύτερα verò non hîc pilosiora intelligi oportere, sed rigidiora, densiora, & firmiora. Quod addunt radicem britanicæ λεπτὴν esse, respondent alij Dioscoridem aut minoris Bistortæ radicem intellexisse, quæ non admodùm crassa est, aut locum hunc à quopiam rei ignaro temerè immutatum, qui cùm radicem breuem legisset, παχὴν in λεπτὴν mutauit: quia quæ sunt breues radices, sæpiùs sint etiam tenues, breuem verò esse videre licet cum lapatho aut minoribus collatam. Duo sunt herbariis & Officinis Bistortæ genera forma non admodùm diuersa. Vnum, Bistorta maior, & serpentaria fœmina, quibusdam Colubrina. Alterum Bistorta minor, seu Bistorta mas. Adiiciunt quidam Bistortam minimam. Bistortæ maiori folia sunt longa, rumicis acuti simillima, aliquantò

Lib. 4. c. 2. *Genera.* Fuch. cap. 296. *Forma.*

aliquantò minora,non tam læuia,ſed rigidiora & parùm rugata, ambitu paululùm ſinuata,auerſa parte cæſia,aduerſa ex atro virētia:cauliculi teneri,glabri,tenues,pedales aut cubitales, rotundi, in ſummo ſpicati cum floribus purpureis,ſemine anguloſo,fuſco:radix longa,intorta,foris nigra & fibrata,intus rufeſcens,ſapore glandis,nimirùm perquā auſtero,& adſtringēte. Huic minor & minima planè ſimilis, niſi quòd hiſce folia anguſtoria,læuiora,radix breuior, minórque, ac magis in ſeſe conuoluta,& contorta, ſine vllis fibris, foris fuſca,intus ex atro rubeſcens,eodem

Locus. quo maior ſapore.Naſcuntur locis montoſis, vmbroſis & humidis. Florent menſe

Tempus. Maio & Iunio. Omnium radices mirificè adſtringunt,vt refrigerandi & exſiccādi

Temper. facultate præditas eſſe nemini dubium ſit.Antiquus manuſcriptus herbarius frigi-

& Vires. das & ſiccas eſſe in tertio ordine cenſet. Quare vulnera glutinant,fœtum in vtero

Fuch. cap. 296. retinent,vomitum bilioſum reprimunt,dyſenteriam ſanant. Efficaciſſima ad vlce-

Pet.Pen.in Adu. ra ſerpentia, & ad fungoſa polyporum in naribus & palato interiore flagella abſumenda aqua earum ſtillatitia, quæ etiam ad hepaticam ſanguineámque reſudationem plurimùm pollet epota.

CENTAVRIVM, CAP. XXXIX.

Nomina ΚΕΝΤΑΥΡΙΟΝ Græcè, Latinè ſimiliter Centaurium, Arabicè *Kanturion*,in Officinis Centaurea nominatur. Dioſcorides, Galenus,

Genera. cæteriq; omnes priſci medici centaurij genera duo ſtatuerunt,effigie & natura multùm diuerſa. κενταύρειον τὸ μέγα, Centaurium magnum,ab aliquibus dicitur,teſte Apuleio,Maronion,Neſſion,Pelethronia,Limnites,Hemeroten,αἷμα ἡρακλέους,id eſt,ſanguis Herculis, Polybidion & Vnefira, Arabicè *Kanturion Kibir*, ſiue *Sacurion habre*, in quibuſdam Officinis non ſine errore Raponticum. Alterum κενταύρειον δ' μικρὸν, Latinè Centaurium paruum,Limneſion & Limnæum,

Lib.25.c.6. Libadion Plinio,febrifuga,fel terræ, multiradix, Arabibus *Kanturion ſege & ſegir*,ſeu *kanturion ſages*, Officinis Centauria minor, Gallis *petite centauree*, *& fiel de terre*, Germanis *klein Tanſendt*,Italis *Centaurea minore*,*Hetruſcis Biondella*, quòd detergere, & fla-

Lib.25.c.6. uos reddere ex lixiuio mulierū capillos poſsit. Dictum eſt Cētaurium, teſte Plinio, quòd eo Chiron Centaurus curatus ſit cùm Herculis excepti hoſpitio tractanti arma,ſagitta excidiſſet in pedem,quare aliqui Chironium vocant. Limneſiū & Limnæum, quòd ſecundùm aquarum ſcatebras & paludes, quas Græci λίμνας vocant,

Lib.3.c.7. naſcatur,ſic enim Dioſcorides ſcribit. κενταύρειον τὸ μικρὸν (additur in vetere codice καὶ λεπτὸν) ὅτινες λιμναῖον καλοῦσιν, ἐπειδὴ ἐνίκμους φιλεῖ τόπους. Id eſt,Centaurium paruū & tenue, quod nōnulli Limnæum vocant,quoniam humida loca amat. Ruellius,

Lib.25.c.6. Centaurium limneſium aliqui vocauêre,&c. Quæ cùm Plinius conuertiſſe videatur his verbis.Eſt alterum Cētaurium cognomine lepton minutis foliis, quod aliqui libadion vocant,quoniam ſecundū fontes naſcitur,&c. pro limneſium & limnæum (quamquam hæc vox tolerabilior quàm Limneſium) libadion vox in Dioſcoride reponenda videtur, quòd circa λιβάδας, id eſt, locos irriguos naſcatur. Fel terræ propter ſummam quam habet amaritudinem: febrifuga,quòd febres pellat è

Ibid. corpore. Præterea Plinius Exacon Gallis dici Centaurium minus ſcribit, quoniam omnia mala medicamēta potum è corpore exigat per aluum, quæ vox Exacon an

Cornar. Embl.7. lib 3. rectè legatur dubitari poteſt, & an Gallica ſit,& non ſuppoſita ab aliquo ad Græcam formā ab ἐξάγειν efficta,his enim verbis ſententiam Dioſcoridis hanc expreſſiſſe videtur.ἀφεψηθεῖσα δὲ καὶ πινομένη ἄγει κατ' κοιλίαν χολώδη καὶ παχέα. Id eſt, De-

Ibidem. Lib.25.c.6. cocta autem & pota,bilioſa ac craſſa per aluum ducit.His Plinius tertiam Centau-

Cap.1.lib.9 hiſt.& cap. 9.lib. eiuſdem. rij ſpeciem ſubiungit ex Theophraſto,quæ centauris & triorchis appellatur. Verba eius hæc ſunt.Tertia eſt Centauris cognomine triorchis,qui eam ſecat rarum eſt vt non vulneret ſeſe.Hęc ſuccum ſanguineum mittit.Theophraſtus defendi eam impugnariq;

pugnariq; colligẽtes tradit à triorche accipitrũ genere, à quo & nomẽ accepit. Imperiti cõfundunt hæc omnia, & primo generi aſsignãt. Sed Plin. ex ſuo, ipſius iudicio hanc tertiã ſpeciẽ excogitauit contra Græcorũ omnium ſentẽtiam, qui, vt diximus, maius & minus duntaxat Centauriũ, agnoſcũt. Et Theophra. de Cẽtauride nõ vt de tertia aliqua ſpecie ſcripſit, ſed ſimpliciter centauridẽ nominauit, non triorchen, ſic enim ait. φυλάττεσθαι δὲ καὶ τὴν κενταυρίδα τέμνοντα, τρίορχην, ὅπως ἄτρωτος ἀπέλθῃ. Quæ malè cõuertiſſe Gaza videtur his verbis, febrifugã quoq; ſecãtes accipitrẽ triteſtigerũ nuncupatũ cauere, vt ſine vulnere poſſint diſcedere. Videtur enim cẽtaurida Centaurium minus accepiſſe, quod febrifugam appellari diximus, cùm apertè Plinius hanc ab illo diſtinguat. Poſtremò Plinius alios reprehendens qui ſuccum ſanguineũ, & cætera primo generi aſsignãt, ipſemet errat. Primũ enim genus ſuccũ ſanguineum emittit, ſubrubente ſucco plena radice, vt Dioſcorides ſcribit. Herbarij recentiores centaurij minoris duo genera faciunt, quæ foliorum duntaxat inciſura differunt. Id quod ſerratis eſt foliis Dodonæus depinxit, quo vireta Belgica abundant. Prætereà centaurij lutei duo alia genera.

Cor. Emb. 7. lib. 3.

Lib. 9. hiſt. cap. 9.

CENTAVRIVM, Maius.

Centaurium magnum deſcribit Dioſcorides foliis iuglandis, oblongis, colore viridibus vt in braſſica, in ambitu ſerratis, caule ſeu lapathi, duorum aut etiam trium cubitorum, qui à radice multas propagines habet, in quibus capita ſunt papaueri ſimilia, in ambitu oblonga, flos eſt cæruleus, ſemen cnico ſimile, ceu laneis quibuſdam floribus inuolutum, radix craſſa, ſolida, grauis, bipedalis, ſucci plena, acris cum quadam adſtrictione ac dulcedine, ſubrubra. Codices quidam vetuſti habent, ὅμοιος δὲ καὶ ὀχυλὸς ἐρυθρὸς, id eſt, ſimiliter autẽ & ſuccus rubet. Hanc Dioſcoridis deſcriptionẽ declarauit Plinius his verbis. Folia ſunt lata & oblõga, ſerrata in ambitu, denſa ab radice: caules ternûm cubitorum, geniculati. In his capita ceu papauerũ. Radix vaſta, rubeſcens, tenera, fragiliſq;, ad bina cubita, madida ſucco, amara cum quadam dulcedine (amaritudo, Cẽtaurij minoris radici potiùs cõuenit,) eſt enim alterius radix ex Dioſc. δριμεῖα μετ̀ ποσῆς στύψεως καὶ γλυκήτητος, id eſt, acris cum quadam adſtrictione & dulcedine.) Naſcitur in collibus pingui ſolo. Laudatiſsima in Arcadia, Elide, Meſſenia, Pholoë, & Lyceo, atq; in Alpibus, pluribúſque aliis locis. Dioſcorides ſcribit amare ſolum pingue & apricum, ac ſiluas & colles. Copioſiſsima eſt in Lycia & Peloponeſo, in Arcadia, Elide & Meſſenia, pluribuſq; locis circa pholoen, Lyciam & ſmyrnam. Herbarij multi diligẽter hodie colũt in hortis. Hoc Centaurium nihil aliud eſt quàm inſignis illa planta cuius vaſtam radicẽ patres noſtri rhaponticum eſſe crediderunt. Floret Maio & Iunio menſibus, Iulio ſemen profert. Alterum Centaurij maioris genus Cluſius oſtendit, quod folia habet oblonga. Armoraciæ ſimilia, & ad Glaſti foliorum ſimilitudinem accedentia, non in particulas diuiſa, vt vulgare maius, ſed per ambitum duntaxat ſerrata, intenſo virore & amariuſculo ſapore. Caules inter folia prodeũt cubitales aut ampliores, rotundi, in ſummo bifidi aut trifidi, ſcabra capita ſuſtinentes, alterius Centaurij maioris æmula, & florem villoſum, ſed colore candicante, deinde ſemen Cnico ferè ſimile, ſeu potiùs alterius maioris. Radix craſſa admodùm, dura & longa, denſo cor-

Forma. Lib. 3 c. 6.

Lib. 25. c. 6.

Locus.

Tempus.

CENTAVRIVM Maius alterum, Clusij.

tice tegitur, foris nigro, intus flaueſcente, ſuccúmque croceum reſudante, qui cum quodam amarore aromaticus eſt. Supra Olyſſiponem, lapidoſis iuxta Tagum collibus duntaxat inuenit Cluſius, vbi Luſitani Tagi accolæ Rapontis vocant. In Belgio peregrinum eſt. Dodonæus in Hiſtoria ſtirpium Rha, in Purgantium Hiſtoria Centaurium alterum magnum vocat. *Temper.* Calidum id ſiccumq; eſt ad tertium vſq; ordinem, ſimul & adſtringens. Lib.3.c.6. *Vires.* Radix eius conuenit ruptis, inquit Dioſcorides, conuulſis, pleuriticis, ſpirandi difficultati, tuſſi antiquæ, ſanguinem ſpuētibus, non febrientibus cum vino, febrientibus cum aqua, ita vt radicis duæ drachmæ tritæ, ſimiliter ad tormina & vteri dolores. Ducit etiam menſes & fœtus, in collyrij formam deraſa, & vtero appoſita. Eadē ſuccus præſtat. Vulneribus prodeſt, humida quidem contuſa, arida verò priùs madefacta, atq; ita contuſa: coniungit enim ipſa & glutinat. Quin & carnes dum coquuntur inter ſe committit, ſi quis ipſam contuſam ſimul coquat. In Lycia ſuccum ex ipſa exprimunt, quo pro lycio vtuntur. Quæ ſequuntur quædā Dioſcor. exemplaria non habent. ἐκλήθη δὲ πανάκά, ἐπειδὴ πάντα τὰ φλεγμαίνοντα πάθη παύει, καὶ κρούσματα πληγῶν. Id eſt, Eſt autem vocata panacea, quòd ſanet omnes inflammatos affectus, ac vulnerum contuſiones. Quibus Ruellius de ſuo quędam addit. Cognominata eſt, inquit, & panacea, quoniam medetur omnium morbis, vbi aliqua inflammatio timetur omninoq; multis morbis opifera eſt. Illita vulnerum labra conſolidat. στραγγουρίας τε παύει ἐν ἐνέμασι, καὶ λιθιῶντας. συνάγεται δὲ τοῦτο ἡλίου μέλλοντος ἀνατέλλειν ὥρᾳ ἁγνῇ, ὅτε πληροῦνται ἅπαντα. Quæ ſic Ruellius. Stillicidia vrinæ calculoſq; ſanat iniectione. Legēda præcipitur cum in eo ſol eſt, vt emergat, hora pura, dum luce ſideris erumpentis vniuerſa complētur. Alij ſic interpretati ſunt. Legitur matutinis ſole ad ortum ſpectante, hora diei pura, cum omnia complētur. Sic verò Andr. Lacuna. Colligitur autem hæc ad exortum ſolis, puriſsimo vere aduentante, quo tempore vniuerſa cōplentur. Plinius centaurij huius maioris faculta-
Lib.25.c.6. tes eaſdem recenſet, ſed diuerſis in locis. Vis in vulneribus tāta, vt cohæreſcere carnes etiam tradant, ſi coquantur ſimul. In vſu radix tantùm duabus drachmis bibēda, quibus dicetur, ſi febris ſit, in aqua trita, cæteris in vino, medetur omnium mor-
Lib.25.c.8. bis decoctæ ſuccus. Alij ouium legunt non omnium. Et medetur ſerpentium ictui
Lib.26.c.15 centaurij maioris radix drachma in vini albi cyathis tribus. Eadem vuluæ dolori-
6.7.8.13.14. bus potu fotuq; prodeſt. Deraſa verò & appoſita extrahit partus emortuos: ſanguinem reiicientibus medetur, ſtomacho & dyſpnœæ eclegmate, pleuriticis & peripneumonicis bibitur, maiori centaurio tormina diſcutiuntur. Ruptis conuulſiſq; &
Lib.25.c.12. ex alto deiectis datur. Vlcera quæ cacoëthe vocāt ſanat in ſparſum vel illitum. Ocu-
Lib.7.ſim. lorum aciem centaurio maiore putant adiuuari, ſi addita aqua foueantur. Galenus ex Centaurij contrariis in guſtu qualitatibus contrarios eiuſdem effectus colligit his verbis. Centaurij magni radix ſicut guſtu cōtrarias qualitates, ita in vſu contrarios effectus præſtat. Guſtu itaq; acris ſimul adſtringénſque apparet cum leuicula dulcedine. At in actionibus, acrimonia quidem caliditatis opera oſtendit menſes prouocans, & fœtum mortuum detrahēs, viuumq; corrumpens atque eiiciens. Ad-

ſtrictio

ſtrictio verò opera craſſæ terrenæq; frigiditatis cùm vlcera glutinet, & ſanguinem reiicientibus proſit. Exhibentur autē eius drachmæ duæ febrientibus quidem cum aqua, non febrientibus cum vino. Porrò ſecundum omniū ſimul qualitatum actionem ruptis, conuulſis, dyſpnœæ inueteratæ tuſſi cōuenit. Nec enim in talibus euacuare ſolùm quod præter naturam eſt, oportet, ſed partem quoque euacuatam roborare. Vacuationi itaq; accommoda eſt acrimonia, vtique cùm non ſola ſit ac pura, ſed aut dulcedini iuncta, aut certè non prorſum amaritudini. Siquidem vehemētiam hanc atque violentiam mixta illi temperata quædam ſubſtātia cuiuſmodi eſt dulcis, non obtinebit. Porrò ad ea quæ euacuata ſunt, roboranda, contrahendáque, adſtrictione eſt opus. Eadem quæ radix & ſuccus ipſius efficit. Arabes, vt *Meſues*, Auicennas, Alcanzi vires maioris & minoris centaurij ferè contrarias cōfuderunt, vt dicemus. Datur Centaurij maioris radix, auctore Matthiolo, hydropicis, ictericis, & iocinoroſis, tum vino macerata, tum in puluerem trita. Eiuſdem recentis ſuccus vnciæ pondere hauſtus, ac etiam vulneri illitus auxiliatur à ſerpente demorſis. In cōm. c. 6 lib. 3.

CENTAVRIVM, *Minus.*

Centaurium minus hyperico aut origano ſimile eſt, caule anguloſo, palmum excedente, flores è puniceo colore ad purpureum inclinantes, ad lychnidis ſimilitudinem: folia parua, prælonga velut ruta: ſemen ſimile tritico: radix parua leuis, inutilis, guſtu amara. Huic deſcriptioni multùm lucis adfert Plinius his verbis. Eſt alterum Centaurium cognomine lepton, minutis foliis, quod aliqui libadion vocant, quoniam ſecundū fontes naſcitur, origano ſimile, anguſtioribus & longioribus foliis: anguloſo caule, palmum alto, fruticante: flore lychnidis: radice tenui & ſuperuacua, ſucco efficax. Hoc Cētaurium noſtri fel terrę vocant propter amaritudinem ſummā. Id verùm legitimumq; eſſe quod in Officinis paſſim vſurpatur, notiùs eſt quàm vt probatione egeat. Propter lacus & rigua loca creſcit auctoribus Dioſco. & Plinio. Apuleio verò in ſolidis & pinguibus quoque locis. Floret æſtate & Autumno, quo maximè tempore, quia ſemine prægnans eſt, colligitur. Herba recens contuſa, inquit Dioſcorides, & impoſita vulnera glutinat, vetera vlcera purgat, & ad cicatricem perducit. Decocto & potu (legendum enim πινομένη non χαλαπινομένη, id eſt, ſi deuoretur) bilioſa ac craſſa per aluum ducit. Decoctum ipſius conuenientiſſime iſchiadicis infunditur, ſanguinem ducēs & dolorem leuans. Succus ad ocularia medicamenta vtilis eſt, purgans cum melle quæ pupillis tenebras offundunt. Idem ſubditus menſes & fœtus extrahit. Epotus autem peculiariter neruorum affectibus prodeſt. Horum quædam Plinius tradit ſparſim. Purgat aluum ſuccus Cētaurij minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo ſalis, & aceti, bilémque detrahit. Eiuſdem ſuccus potū fotúque menſes ciet. Articulis ſuccus ex Cētaurio minore prodeſt, idem neruis vtiliſſimus. Succo eiuſdem cum melle culices, nubeculas, obſcuritatem diſcuti, cicatrices extenuari putant. Sed ſucci exprimendi modum Plinius nec rectè, nec perfectè tradidit. Quidam, inquit, caules conciſos madefaciunt diebus xviij. atque ita exprimunt. Dioſcorides contrà dilucidè & integrè non huius ſolùm, ſed omnium ſuccorum extrahendorum rationem exponit. Galenus diſtinctiùs Centaurij minoris temperamentum & vires perſequi-

Forma. Lib. 25. c. 6. *Locus.* *Tempus.* *Vires & Temper.* Lib. 3. ca. 7. Lib. 26. c. 8. 15. 11. Lib. 25. c. 12 Lib. 7. ſim.

tur his verbis. Centaurij minoris radix planè inefficax eſt, ſed caulis eius extremus & folia potius quæ illic inhærent,& flores vtiliora ſunt.Vincit in eis qualitas amara,pallulum habens & adſtrictionis, atque ob eiuſmodi temperamentum, admodũ exſiccatorium eſt medicamẽ,expers mordacitatis. Vlcera itaq; magna herbæ ipſius recentis illitu glutinantur, & vetuſta, quæque ægrè ad cicatricem perduci queunt, cicatrice eodem modo vtentibus obducuntur.Arefacta verò glutinatoriis & deſiccatoriis miſcetur medicamẽtis,iis ſcilicet quæ ſinus & fiſtulas ſanare poſſunt,vetereſque duritias emollire,tum vlcerum maligna & cacoethe curare.Miſcetur etiam iis quæ rheumaticis affectibus medentur, In quibus ea medicamenta præſtantiſſima ſunt,quæ vehementer deſiccãtia cum quadam adſtrictione nullã habent mordacitatem.Decoctum herbæ quidam iſchiadicis infundunt,ceu biliosa & craſſa ducens:nam & talia purgant,quamquam cum adeò vehemẽter operabitur vt cruenta euacuet,tunc plus proderit. Succus porrò eius cum ſimilis ſit facultatis, hoc eſt exſiccatoriæ & abſterſoriæ, &c. iam comprehenſa pulchrè præſtare poteſt: & cum melle oculis illinitur, menſéſque ac fœtum euocat. Sunt qui ipſum præbeant & iis quibus nerui affecti ſunt, vt euacuet & deſiccet innoxiè quæ impleta ſunt: quippe quum iocinoris quoq; obſtructiones optimè expediat, bonúmque ſit lienis indurati remedium foris impoſitum,nec ſecus ſi quis bibere ſuſtineat.Extat liber de virtute centaureæ Galeno falsò inſcriptus,in quo permultæ & permagnæ eius facultates enarrantur.Meſues,vt diximus,temperamẽtum vtriuſque Centaurij & facultates confundit,& vtrumque purgare pituitam crudam,& bilem ſcribit,ſed minùs magis, cui ſoli vis hæc à Dioſcoride, Galeno Paulo tribuitur,nõ etiam magno:ſanguinem quidem vacuare, ſi clyſtere in iſchiade iniicitur, Galenus minori tribuit. Datur Centaurij minoris decoctum vtiliter potãdum tertiana febre laborantibus, quod bilem per inferna deiiciat,vnde febrifugæ nomen.Idem aut ſuccus iocinoris & lienis obſtructiones ac duritias tollit.Alui lumbricos pellit drachmę pondere ex melle potus, tum vmbillico illitus. Herbæ comæq; decoctum lentigines,varos,alphos,& cætera cutis vitia exteria adhibitũ,inſtillatur ſuccus verniculoſis auribus, quinetiam illinitur cõtra papulas,& manantia capitis vlcera.

Li.2. ſimpl. cap.10.

Matth.in cap.7.lib.3.

CENTAVRIVM, *Luteum prius.*

Forma.

Centaurium luteũ radice nititur exigua, fibris criſpis, tenuibus,candidis capillata. Caulis ei eſt ſeſquipalmum altus, rotundus, viridis, ſed albo quodam veluti puluiſculo pubeſcens, qui digitorum affrictu facile deraditur: folia ex interuallis bina,aut potius vnicum binis apicibus vtrinque donatum,craſſa, carnoſa,centaurij minoris ſimilia,latiora, non ita venoſa, concauo alarum ſinu lacunoſa, & dipſaci modo velut alueum efficientia, quo ros imbérve contineri poſſit. Ex alueolorum medio ſurculi aſſurgunt nunc plures, nunc pauciores qui florem ſuſtinent aureum,foliolis octo conſtantem.

Locus.

In aſperis & ſaxoſis gignitur.Tota planta guſtu eſt amaro. Huic ſimile eſt caulibus foliiſq; Centaurium aliud luteum, hoc diſcrepans quod nullos ſurculos edat vt ſuperius, quibus flores inſideant, ſed in ſummo caulis faſtigio florem ſingularem mittit chryſanthemo ſimilem. Iiſdem in locis reperitur, eodemq; eſt guſtu.Eſt & Centaurium nothum in humidis Alpium vallibus prouenniens,radice craſſa,nigra, lignoſa,huc illuc ſparſa, intus alba,guſtu amaro:caulibus multis,cubito altiorib⁹,

denſa

CENTAVRIVM Luteum, alterum.

CENTAVRIVM Nothum, Dalechampij.

denſa lanugine obſitis, anguloſis: foliis cannabis, vtrinq; diſſectis, in vno pediculo villoſo & ferè cubitali multis, ordine collocatis, numero ſemper imparibus, vt ferè tredecim aut quindecim ſingulis ſint pediculis, qua pediculi florem ſuſtinentes è caule prodeunt, ipſum caulem vtrinque amplectentibus, & illic in longum & anguſtum diuiſis, floris capitulo, ſcabioſæ vulgari ſimili, hirſutis erectiſque ſquamis compacto, flore luteo.

FVMARIA, CAP. XL.

KΑΠΝΟΣ Græcis, καπνιον & καπνίτης, Latinis Fumaria, poteſt & fumus & fumida dici, Arabibus *Scheiteregi*, Officinis Fumus terræ, Gallis *Fumeterre*, Germanis *Erantrauch*. Dicitur Fumaria au ctore Dioſcoride, Galeno, Plinio, quòd eius ſuccus oculis inditus veluti Fumus lacrymas moueat. Dioſcorides vnius duntaxat, Plinius duorum Fumariæ generum meminit. Herbarij recentiores ad Fumariæ genus tres alias ſpecies referunt. Fumaria tradente Dioſcoride, herbula eſt fruticoſa, coriãdro ſimilis, valde tenera, foliis candidioribus, cineracei coloris, vndique numeroſis, flore purpureo. Ea eſt Fumaria hodie multo vſu, & reſtibili fertilitate omnibus notiſſima, quadratis ſurculis, fruticoſis, foliis plurimis, mollibus, teneris, ex viridi in cinereum pallorem languentibus, crebris inciſuris: floſculis purpuraſcentibus, interdum albidis, interdum rubellis: ſemine minuto admodum, rotundo, virente ex fuſco, radice ſingulari, pauciſſimis fibris. Naſcitur in ſegetibus, hortis, vineis, ſepibus & maceriis, aliiſque locis incultis ac pinguibus. Plinius duas herbas capni nomine proponit. Capnos prima, inquit, quam pedes gallinaceos vocant, naſcens in parietinis & ſepibus, ramis tenuiſſimis ſparſiſque: flore purpureo, viridis, ſucco caliginem diſcutit. Itaque in medicamenta oculorum additur. Similis & nomine & effectu, ſed alia eſt capnos, fruticoſa, prætenera, foliis coriãdri, cineracei coloris, flore purpureo, naſcitur in hortis & ſegetibus hordeaceis, claritatem facit inunctis oculis, delacrymationémque

Nomina — *Genera.* — Lib.4. c.105 — *Forma.* — Li.25. ca.13.

FVMARIA.

FVMARIA Phragmites, Dodonæi.

ceu fumus, vnde nomen accepit. Posterior vulgaris nostra & Dioscoridis, Galeni, Pauli, Fumaria est. Prior ex Dodon. sententia hîc depingitur quæ multis ramulis fruticat, teneris, in quibus folia numerosa, incisa, colore, sapore, & quadãtenus forma alteri fumariæ similia, prætenera, viticulis & capreolis herba ipsa sepibus & vicinis plantis pertinaciter adhęret: flosculi eius cãdidi, cæruleo colore nonnihil distincti: in siliquis paruis semen: radix singularis, longitudine digitali. Vere primo vt & nostra vulgaris prodit, Maio & Iunio vtráq; floret & carpitur. Hæc capnos, inquit Dodon. Plinij imitatione, *Pied de geline* dici potest. Hermolaus κάπνον φραγμίτην nominat. Certe Hermolaus in Corollariis hanc capnon Plinij Chelidonium phragmitem vocari ab Aetio scripsit, ad exanitiones partium in iocinore curuarum vtilem dictam, vt putat: quoniam succo discutit caliginem vt chelidonium, & ob id in medicaméta oculorum additur, vt in collyrium Marciani eam Chelidoniã capnitida cognominantis. Aliis Fumaria lutea siue mõtana, Illyriorum Splith, capnos seu chelidonium phragmites Aetij creditur, quibusdã Galeni Corydalis. Crescit hęc planta foliis chelidonij maioris, vel Fumarię bulbosę, sed minoribus multò, glaucis cineritiis, pluribus, sesquipalmaribus: cauliculis exilibus & pedalibus: floribus luteis, stellatis, chelidonij minoris: radicibus numerosis, tenuibus, latiùs sparsis, subalbicantibus: semine rotundo, depresso, abro virente in corniculis Fumariæ bulbosæ, vel chelidonij maioris, minoribus multo, cui admodum similis facie & colore est. Vnde rectè coniicere videntur nõnulli, vt diximus, esse capnoñ chelidoniam Aetij. In calidiorum regionum montibus Illyriæ, Dalmatiæ, Hetruriæ & Narbonæ prouenit. Seriùs quàm Fumaria ñostra, nempe Iulio & Augusto floret. Matthiolus cum legerit in nothis simplicium appellationib⁹ Dioscoridi ascriptis capnon quibusdam corydalion dici, & cum Galenus de Galerita scribens quæ Corydòs Græcè dicta valde colicis cõfert, herbæ meminerit quæ corydalis appellatur, magnæ quoque aduersus colicum dolorem vtilitatis, quam facultatem Capno vulgari alibi minimè tribuit, suspicatus est aliam capni speciem hîc corydalim intelligi, nimirum Splith Illyricam capno congenerem, quam colicis valde prodesse sese expertum esse affirmat. Sed anceps valde & infirma est hæc ratio. Etenim nostras etiam Fumaria non instrenuè colicis opitulatur, digerẽdo ac discutiendo viscidam pituitam, eamq; è renibus eliciendo, quæ non

Cap.2. Pli. Lib.1.c.15. *Forma.* — *Tempus.* — Ibid. — In cap.111. lib 4. — Pena in Ad. — Fumaria lutea. *Forma.* Matth. in cap.105. lib.4. — *Locus.* — In cap. 105. lib.4.

FVMARIA Lutea montana Corydalis, Matth.

FVMARIA Bulbosa, Matthioli.

non rarò colici doloris speciem efficit. Quare aliis potiùs Corydalis videtur esse Fumaria bulbosa,ab effigie alaudæ auiculæ,cuius capitis galericulatum verticem emulantur flores cristati, turbinataq; cornicula. Mollis in vniuersum planta est, quæ vere primo vnà cum chelidonio exoritur, & Maio, vel ad summum Iunio contabescit: tenellis subalbidísque foliis coriandro vel ranunculo primi generis proximis, læuore cæsio & diuisura ad Fumariæ folia accedentibus, maioribus tamen floribus purpureis,& aliquando albis,radice tuberosa, inferiore parte sessili, superiore monticuli instar elata,intus caua,nigro exterius cortice, buxea interiùs pulpa,odore aristolochiæ,gustu amara,semine pellucido in corniculis. In vmbrosis,decliuibus, & nemorosis saltibus frigidioribus nascitur. Martio & Aprili mense floret. Hanc plantam herbarij quidam aristolochiam rotundam esse prodiderunt,eandémque etiam tanquam veram rotundam vsurparunt. Fuchsius minimè genuinam esse aristolochiam rotundam scribit, sed Plinij pistolochiam, ab illa multùm differentem,vt scribit Matthiolus.Nam Plinianæ pistolochiæ radix, tuberosa & inanis non est,sed clematide tenuior,densis capillamentis,iunci plenioris crassitudine. Quare rectiùs veriúsque,inquit Matthiolus, dicenda Plinij Fumariæ genus alterum,quod his depingitur verbis. Alia est capnos fruticosa, prætenera, &c. At hanc Dioscoridis Fumariam & nostram vulgarem esse testatur hæc Plinij delineatio ex Dioscoride ita expressa,vt eius descriptionis verba totidẽ Latinis verbis perspicuè reddiderit. Addit Matthiolus eandem esse de qua locutus sit Aetius in curatione obstructi iocinoris, vbi chelidonij capni meminit, quod vna cum chelidonio primùm erumpit, hirundinum aduentu. Contra doctis aliis scriptoribus placere diximus Fumariam luteam siue mõtanam & Splith Illyricam Aetij potiùs esse capnon chelidoniam. Diuersum ab his omnis Fumariæ speciem pictam Doct. Myconus misit,& sic ferè delineauit, Eius folia sæpius humi sternuntur cinerea,multùm ad Fumariam accedentia,maximè quæ in imo

Pen.in Aduers. Fumaria Bulbosa.
Forma.
Matth. in cap.4.lib.3.
Locus.
Tempus.
Ca.31. hist.
Li.25. ca.13.
Lib.19. c.2.

ſunt: nam quæ in caulibus viſuntur, tenuiora & fœnicularea ſunt. Cauliculos profert multos, quadratos, cauos, geniculatos, ſurculoſos, palmum altos, in quibus folia tenuia admodum, vt diximus. In horum faſtigiis flores multi congeſti ſunt, Fumariæ ſimiles, ſingulis candido, purpureo, luteo variegatis: radicem tenuem, candidam non profundam. Floret Aprili menſe. Totius plantæ ſapor ſubamarus eſt cum leui acrimonia. Cùm forma & ferè qualitatibus à Fumaria non diſtet, Fumariæ genus ille putat eſſe, quamuis ab ea amaritudine vincatur, & hæc illam acrimonia ſuperet. Vulgus etiam Fumariam vocat. Paſsim in vinetis ſegetibúſque pullulat. Eandem Cluſius depinxit & deſcripſit Capni tenuifoliæ nomine. Inueniri ait in pleríſque Hiſpaniæ regionibus in agrorum limitibus, & iuxta vias, nonnullíſque Narbonenſis Galliæ locis, præſertim ſupra Arelatem. Quidam in Hiſpania Sideritim tertiam ſine ratione facere voluerunt. Vulgò à nonnullis *Palomilla*, & *Palomina* dicitur, quemadmodum Fumaria communis. Huic iungen- (Lib. Stirp. Hiſp. 2. ca. 46.)

FVMARIAE Species. Myconi.

CAPNOS Fabacea radice, Penæ & Lobellij.

da Capnos alba latifolia, à Lobellio tradita Splith album quorundam. Floribus albis, & latioribus foliis in ſegetibus Cornubiæ, & ſiluoſis agrorum marginibus Brabantiæ prouenit: capreolis ſepes arripit. Nec omittenda Capnos alia fabacea radice, cui ſingularis radix, & Fumariæ bulboſæ radici Penæ par, ſed minor, ſine vlla cauitate. In Belgio, Germania, Sabaudia, vti Geneuæ, aruorum quorundam margines & ſepes hac ſcatent. Nunc ſingularum vires declarandæ. Fumariæ

Li. 4. c. 105. ſuccus, auctore Dioſcoride, acris eſt, viſum acuit, lacrymas ducit, vnde nomen ha-

Vires & Temper. bet. Illitus cum gummi euulſos palpebrarum pilos renaſci non ſinit. Herba ipſa cum cibo accepta vrinas ducit bilioſas. Eadem planè de poſteriore ſua Fumaria

Li. 25. ca. 13. Plinius habet. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationémque ceu fumus. vnde nomen accepit. Eadem euulſas palpebras renaſci prohibet. Et alio in loco.

Lib. 26. c. 7. Capnon herbam, inquit, qui edêre, bilem per vrinam reddunt. Galenus non alias

ei qualita

CAPNOS *Alba latifolia, Lobelij.*

ei qualitates viresque aſsignat his verbis. Acris ſimul & amaræ qualitatis eſt particeps, neque tamen planè expers eſt acerbæ:quamobrē vrinam multam, bilioſamq; prouocat, ſanátque iocinoris obſtructiones & debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit non parum trahens lacrymarum, velut ipſe fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea vti ſolebat ad ſtomachum roborandum, vnaq; ventrem lubricandum: ſiquidem herbam primum deſiccatam condebat: cùm verò vti volebat, ſubductionis quidem gratia, melicrato aſpergebat, roborandi verò cauſa vino diluto. Arabes verò multò plures eáſque inſignes dotes ei tribuerunt. Meſues, Fumaria inquit, in ſuperficie calida eſt, in profundo frigidior, non abſolute frigida cum quibuſdam, ſicca ordine ſecundo. Ab illa autem ſubſtantia calida (quæ ſemini maior ineſt) & amara & ſubacris, purgatoria, attenuans, obſtructa aperiens. A frigida autem ſtyptica conſtringendo ventriculū, hepar, & cætera viſcera laxiora & molliora roborat. Quapropter ad actionem nullo externo eget auxilio, cum per ſe purget ac roboret. Purgat verò bilem & vſtos humores etiam ex venis: clarum ob id & purum efficit ſanguinem. Quare mirè prodeſt morbis omnibus hos humores ſequentibus, lepræ, ſcabiei, pruritui, impetigini, ſerpigini, & ſimilibus cutis vitiis. Quia autem obſtructa liberat, morbos omnes inde natos ſanat, vt febres bilioſas, putridas. Herba eſt innocens, quia tamen magna vbiq; copia luxuriat, vileſcit. Flore eſt nunc ſubalbo, nunc cinericio, nunc pallido violaceo. Optima eſt viridis, tenera, foliis teneris, planis, non criſpis, flore ſubuiolaceo. Herba & ſuccus eius veris initio ſunt efficaciſsima: ſemen veris exitu. Quoniam verò imbecillius purgat, fortior euadet cum myrobolanis, ſenna, ſero lactis vuis paſsis exacinatis, & illarum melle. Succus datur ab vncia dimidia ad vncias duas: puluis à drachmis tribus ad drachmas quinque: decoctum ab vnciis decem ad vncias quindecim. Auicēnas frigidam eſſe primo gradu, ſiccam ſecundo ſtatuit, & reliqua quæ Meſues, attribuit. Fumariæ luteæ ſiue Splith ſapor ferme qualis vulgaris Fumariæ, efficacius tamen ea videtur craſſos humores tenuare, & inciſos per lotium educere, vnde laus magna ad hydropen: robur etiam addit viſceribus, reliquáque præſtat quæ Meſues de Fumaria vulgari tradit. Aetius, præclarè, inquit, obſtructione liberat ſimúlq; firmitatē tum hepati, tum ſtomacho addit Capnium, quod & chelidoniæ nomen inuenit, ſucco eius expreſſo & deſiccato: reponitur autem in paſtillos coactus, & ſemel quidem exhibitus dolorem omnem tollit, ter autem datus in totum ab affectione liberat, præterquam quod & firmitatem viſceribus addit. Decoctum quoque huius herbæ potatum ſimilem vim habet, etiamſi valde febri citent ægri: aliquando herba ipſa exſiccatur, contuſaq; & cribrata cochlearis menſura exhibetur.

Li.7. ſimpl.

Li.2. ſimpl. cap.14.

Pet.Pen.in Ad.

Lib.10.c.2.

DENTI

DENTICVLATA, CAP. XLI.

Nomen. Forma.

OCTIS Herbariis Denticulata hæc dicetur à radice velut è dentibus paruis coagmentata, paulatim gracileſcente, albicantibus fibris capillata: ab hac cauliculi multi proſiliunt dodrantales, in quibus folia apij, ſiue potiùs fumariæ luteæ, ſiue bulboſæ, in ambitu minimè ſerrata. Flos non in folia explicatur ranunculi modo, ſed vt in pimpinella, in capitula anguloſa conglobatur, ex viridi ſubluteus: ſingulis capitulis quini ferè ſunt floſculi, ſiue ſepteni, guſtu amaro & ſubacri. Ad fontiū ſcaturigines, riuuloſq́; prata rigantes, & in vmbroſis ſepibus naſcitur cū ranunculo nemorenſi primo vere, ſtatimq́; perit. Sunt qui alabaſtritem vocent, ob radicis ferè pellucidæ ac nitentis ſplendorem, & candorem alabaſtro ſimilem: alij Moſchatellam pratenſem. Alia eſt à nonnullis Dentaria maior appellata, auctore Matthiolo, à quibuſdam ἄφυλλος, quòd ſine foliis proueniat. Naſcitur in opacis ſiluis aut aliis vmbroſis locis. Germinat primo ſtatim vere. Caules profert dodrantales, teneros, fragiles, ſuccoſos, orobanches æmulos, in quibus à medio ad ſummum flores exeunt in purpura albicantes, & hirſuti, foliolis eiuſdem ferè coloris in latere concomitantibus: è floribus caliculi oriuntur, in quibus paruum concluditur ſemen papaueris modo. Radice nititur albicante, magna, ſuccoſa, fragili, ex compactili ſquamarū congerie, miro ſanè naturæ artificio conſtans, guſtu acerbo cum quadam amaritudine. Cordi Amblatum videtur eſſe. Aliam tradit Matthiolus Dentariam minorem, quæ Germanis Sanicula vocatur, & inter ſymphyti genera recenſetur. Folia habet pentaphylli, maiora, radicem candidam, admirando naturæ artificio ex nodulis quibuſdam & inciſuris cōſtructam, dentium ſpeciem quandam repræſentantibus. Dodonæus eaſdem plantas aliter depinxit & deſcripſit. Priori cauliculum dodrantalem tribuit, folia cannabis aut Pentaphylli, quinque vni hærentia pediculo, oblonga, lata, in ambitu ſerrata: floſculos leucoiis ſimiles colore, ex puniceo ſubpurpureos: ſiliquas etiam quales leucoiis, in quibus ſemina: radicem oblongam, inæqualem, multis craſsis exaſperatā ſquamis. Alterius Dentariæ folia non Pentaphylli, ſed fraxini modo digeſta, coſtam habentia mediam cui annectuntur. Sunt verò ea oblonga, lata & in ambitu crenata, crebrò ad vnam coſtam ſeptena: flores candidos, ſiliquas priori

Locus.

DENTICVLATA.

Cap.9.li.4.

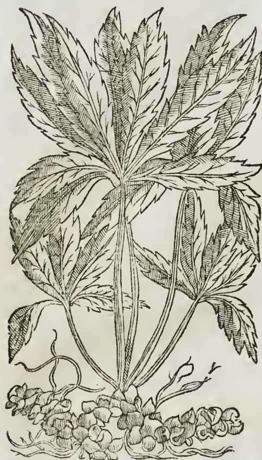
DENTARIA Maior, Matthioli.

Ibidem.

priori ſimiles : radices quoque aſperas & ſquamoſas, ſed quàm prioris minùs. Dodonęus peregrinas eſſe ait,& ad Leucoij genera referri poſſe. Matthiolus inter ſymphyta ac ſolidagines vtrámque reponit. Alia Dentellaria à quibuſdam nominata hîc exhibetur,à Dalechāpio collecta in vertice montis per quem Geneua

DENTARIA Minor, Matthioli.

DENTELLARIA Rubra, Dalechampij.

DENTELLARIA Rondel.

LEPIDIVM Annuum, Lob.

itur

itur ad Sequanos, proximè Pagum quem Incolæ vocant *Sainct Sorgue*, quaſi Diuum Sergium. Serpit inter ſaxa & ſilices, radice ſic eminentibus articulorum vertebris compacta, vt ex coniunctis dentibus contexta videatur, mirabili naturæ in ea ſtruenda artificio, vnde Dentellariæ nomen: caule læui, pede altiore, foliis eius plantæ quam Saniculam fœminam Fuchſius appellat: flore violæ, copioſo, rubente, pulchro aſpectu, ſemen in oblongis ſiliquis. Dentariam aliam Pena pinxit, Rondeletij & Narbonenſium, quæ paſsim, inquit, propè ſepes & ſata in agro Romano & Monſpelienſi fruticat, radice longiuſcula: fibrata, caule, bicubitali, ſurculoſo, foliis imis maioribus, cauli incumbentibus Iſatidis drabæ've ritu: floribus purpureis dilutis, extremo caulis ambitui confertim aggeſtis, quibus defluentibus ſemina gemmeis, villoſis & hirſutis, & aliquantulùm tenacibus folliculis includuntur, nigra. Tota planta guſtu eſt acerrimo, & vrentis facultatis, qua tantoperè pollet, vt aliquãdiu manu detenta, volæ manus vibicem inurat liuidum. Quare viri quidam docti Molibdænam eſſe Plinij opinati ſunt, aut Lepidium Æginetæ. Vulgus ſtudioſorum Dentariam putabat vocatam à Rondeletio: qui hac, vt pyrethris, aut ſimilibus vrentibus vtebatur ad ſæuos dentium cruciatus mitigandos. Aliam tamen nouimus in agri Mõſpelienſi aridis locis ſatis frequentẽ, quæ etiam vulgò Dentellaria vocabatur, de qua diximus in lib. De plantis, quæ in aſperis naſcuntur. Herba eſt alia quæ à ſimili cum figura tum ortu foliorum, Dentellariæ Mõſpeliacíve Lepidij cauli incumbentium Herbariis Lepidium dicitur. Caulis bicubitalis, multifidus: flores albi, & ſemen foliaceis Thlaſpi inuolucris clauſum, acre guſtu: radix fibrata. In Belgio hortenſe, hyeme virens, foliis Lepidio maioribus. Hæc Lobellius.

VERBASCVM, CAP. XLIII.

Nomina ΛΟΜΟΣ Græcis & φλόμος Galeno auctore, Verbaſcum Latinis dicitur, Officinis Tapſus barbatus, Apuleio Lycnitis & Pycnitis, nonnullis Candela regis, Candelaria, & Lanaria, Gallis *Bouillon*, Germanis *Vuilkraut*, Italis *Verbaſco*, & vulgò *Taſſo Barbaſſo* Phlomon autem dixerunt Græci ἀπὸ τῆς φλογὸς à flamma, quòd eius foliis & caulibus in laternis pro ellychniis vterentur. Candelariam quoque recentiores nominarunt, quòd caulibus adipe, ſeuo, vel pingui aliquo illitis nõnulli pro candelis ſiue funalibus vtantur, Officinæ Tapſum, aut potiùs taxũ, quia toxiacis aduerſetur, barbatum à denſa lanugine. Dioſcorides & Galenus quatuor Verbaſci genera aſsignarunt. Verbaſcum album marem, *Bouillon blanc maſle*, Verbaſcum album fœminam, *Bouillon blanc femelle*, Verbaſcum nigrum, *Bouillon noir*, Verbaſcum ſilueſtre, *Bouillon ſauuage*. Plinius à Dioſcoride diſſentiens tria duntaxat poſuit. Verbaſcum album marem, nigrum fœminam, tertium ſilueſtre, anxiam illam generũ diſtinctionem ſuperuacuam ratus. Diſtingui genera hæc penè ſuperuacuum eſt, inquit, cùm ſint omnia eiuſdem effectus. Recentiores herbarij alia repererunt genera, quæ ordine hîc picta ſunt. Verbaſcum album fœmina, folia habet braſsicæ

VERBASCVM I. Matth.

Li.4.ca.99.
Li.8. ſimpl.
Genera.

Li.25. c.10.

Forma.

braſsicæ ſimilia, hirſutiora, multò latiora, & alba: caulem cubitalem aut etiam maiorem, album, ſubhirſutum: flores albos, ἢ ὕπωχρα, id eſt, ex luteo palleſcentes, ſiue, vt legit Oribaſius, ὑπόχλωρα, id eſt, ſubuirides: ſemen nigrum, radicem nigram, guſtu acerbam, craſsitudine digiti. Verbaſcum mas, λευκόφυλλον Græcis dictum à foliorum candore, oblongius eſt, folia alba & anguſtiora habet, caulem quoque tenuiorem. Verbaſcum nigrum, albo prorſus ſimile eſt, latiora tamen & nigriora folia habet. Silueſtre, virgas producit altas & lignoſas, ſiue arborea ſpecie, folia ſaluiæ ſimilia: ramos habet circa virgas, velut marrubium: florem luteum, auri ſpecie. Sic enim exprimenda Dioſcoridis verba, vt in vulgatis exemplaribus leguntur: quæ in vetere codice aliter legi affirmat Andr. Lac. Γίνεται δὲ ἡ λεγομένη ἀγρία ῥάβδους ὑψηλὰς φέρουσα, καὶ δενδρώδεις: φύλλα δὲ ἐλελισφάκῳ ὅμοια ἔχει, κύκλῳ περὶ τὰς ῥάβδους, ὥσπερ πράσιον. Quod eſt, Naſcitur etiam & Verbaſcum agreſte, altas ferens virgas & lignoſas: folia ſaluiæ ſimilia circa ipſas in orbem, vt marrubium: quæ lectio doctis multis ſummoperè placet. De his breuiùs & indiſtinctiùs Plinius ſcribit his verbis. Verbaſcum Græci Phlomon vocant. Genera habet prima duo. Album, in quo mas intelligitur, alterum nigrum, in quo fœmina. Tertium genus non niſi in ſiluis inuenitur. Sunt folia braſsiſſæ, latiora, piloſa: caulis erectus cubitali

Dioſc.li.4. cap.99.

Li.25.ca.10.

VERBASCVM II.
Matthioli.

VERBASCVM III.
Matthioli.

VERBASCVM Nigrum
Saluifolium, Lobell.

VERBASCVM IIII. siluestre, Matth.

amplior, ſemen nigrum inutile: radix vna craſſitudine digiti. Siluestri folia elelisphaci, alta ramis lignoſis. Horum pleraq; etiam vulgò notiſsima, plura verò peritis herbariis. Verbaſcum mas, primum eſt Verbaſcum Matthioli. Verbaſcum fœminam exhibuit Lobellius, albis floribus, & ſenis foliolis diuiſis, alióqui folio conſimili & pari. Verbaſcum tertium Matthioli, Lobellius vocat nigrum ſaluifolium, purpureo flore, pratis ſabuloſis, familiare nō procul Taurino Pedemontium, inquit Pena, & Germaniæ, Angliæ, & Galliæ, pratis ſaxoſis, herbidis & ruderibus. Folia quam maximè ſaluiam agreſtem, aut Herminum emulantur, in caule & ramulis quadratis numeroſi floſculi purpurei, vel cærulei. Verbaſcum quartum Matthioli, idem Lobellius vocat Saluifolium fruticoſum, luteo flore: nam foliis Saluiam imitatur ſcabris, albidis, aliquantulum hirſutis, floſculis per interualla foliorum luteis. Dodonæus præter Verbaſcum album fœminam flore albo, aliud album fœminam floribus aureis ponit, ſuperiori fœminæ & mari, caulibus ac foliis ſimile, niſi quod folia maiora habeat, flores luteos roſam paruam referentes, erectis è medio ſtaminibus rubris. Id propter ſimilitudinem cum ſupradictis non appinximus, pro Verbaſco nigro Fuchſius deſcripſit & depinxit: quemadmodum pro ſilueſtri id quod Dodonæus pro nigro Verbaſco poſuit. Folio id eſt amplo, ſcabro, nigro, tactu

Lib.1. c.79. Verbaſ. album fœm. flor. aureo.

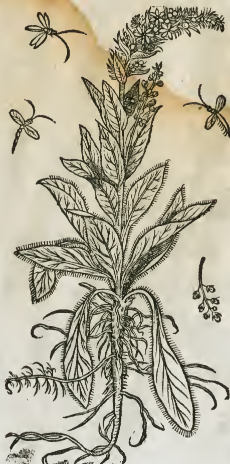
Cap.326. hiſtor.

Ibidem. Verbaſcũ nigr. Dod.

VERBASCVM Fœmina, Lobellij.

VERBASCVM Album fœmina, flore albo. Dodon. & Fuchſ.

aſpero

VERBASCVM Album mas, Fuchſ. & Dod. flore luteo.

aſpero, grauis odoris, flore luteo, cæteris ſimili, ſed minore, ſimilibus item caulibus & radice. Siluestre verò Dodonæus tam caulibus quàm foliis ſaluiam referre ſcribit, ramulos multos habere quadrangulos, lignoſos, binos ſemper ex aduerſo, ex eodem geniculo prodeuntes, folia læuia & candicantia, foliorum ſaluiæ emula, ſed maiora & læuiora: ramulorum faſtigia flores lutei verticillatim ambiunt, vt in marrubio. Longe diuerſum ab his Verbaſcum depinxit Matthiolus foliis laciniatis: cuius folia, inquit, cornuti papaueris faciem exprimũt. Ideò nihil mirum ſi Dioſcorides eius papaueris folia, Verbaſci foliis compararit. Lobellius aliud Verbaſcum ſilueſtre oſtendit, foliis ſaluiæ tenuifoliæ: item Verbaſcum ſilueſtre ſaluię folio, exoticum, foliis rotundioribus, candidioribus, denſioribuſq́;, minùs tamen lanugine canis, ſed ſaluiæ emula concretione, alioqui lignoſa fibratáque radice, caule & facie non ita diſsimilibus: iiſdem gaudet Syriæ natalibus, quibus phlomos Syriaca, de qua mox, flores ille non vidit, quia marcidi. Verbaſcum album & nigrũ in campeſtribus, aggeribus agrorum, & ſecus vias prouenit. Silueſtre in campeſtribus potiſsimùm ſiccis & lapidoſis. Verbaſca Iulio & Auguſto menſibus potiſſimum florent: ſilueſtre etiam ſerius. Radix Verbaſci albi & nigri, ita tradente Dioſcoride, adſtringit, vnde alui profluuio laborantibus tali ludicri magnitudine

Verbaſcũ ſilue. Dod.

Ca. 99. li. 4. Verbaſcũ laciniatũ.

Locus.

Tempus.

Vires.

VERBASCVM Silueſtre, Dodonæi.

VERBASCVM Silueſtre folio Saluiæ tenuifoliæ, Lobel.

VERBASCVM Silueſtre exoticum, Lobellij.

VERBASCVM Laciniatum, Matthioli.

cum vino vtiliter bibenda datur. Decoctum ruptis, conuulſis, contuſis & antiquæ tuſsi auxiliatur. Dentium dolorem collutione mitigat. Verbaſcum cui flos aureus, capillos tingit (ſic in vulgatis exemplaribus, ὁ δὲ χρυσοειδὴς τὰ ἄνθη, in vetere autem, τῆς δὲ χρυσοειδοῦς τὰ ἄνθη, ideſt, aurei Verbaſci flores capillos tingunt) & vbicumque poſitum fuerit, blattas in ſe colligit. Cocta folia in aqua ad œdemata, & oculorum inflammationes illinuntur, & ad ſyderata vlcera cũ melle aut vino, cum aceto autem vulnera ſanant. Contra ſcorpionum ictus auxilio ſunt. Silueſtris folia ambuſtis igni ſunt cataplaſmata. Aiunt fœminæ folia caricis interpoſita à corruptione eas immunes ſeruare.
Li.25.ca.10. Plinius multis Verbaſcorum vires explicat his verbis. Aiunt in foliis eius quam fœminam diximus, ficus omnino non putreſcere. Contra ſcorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua, magna amaritudine, Galeno tamen acerba eſt, ſed effectu pari. Et variis in locis. Verbaſcum priuatim tonſillis in aqua potum medetur. Tribus obolis bibitur Verbaſcum cuius flos aureus eſt, contra omnia pectoris vitia, tuſſem, & purulenta excreantibus. Tanta huic vis eſt, vt iumentis etiam non tuſsientibus modo, ſed ilia trahentibus auxilietur potu. Lateris & pectoris dolores verbaſcum cum ruta ex aqua ſedat: panos ſanat cum ſua radice tuſum, vino aſperſum, & ita cinere calfactum, vt imponatur calidum. Semen ex vino decoctum & cõtritum luxatis medetur, dolorem & tumorem tollẽs. Radicis medulla collyrij tenuitate in fiſtulam additur. Cõtuſis, euerſis, & ſi febris ſit, potatur in aqua verbaſcum, cuius flos auro ſimilis eſt. Folia ex aceto imponuntur in ſtrumis. Semine ac foliis decoctis ac tritis omnia corpori
Li.8.ſimpl. infixa extrahuntur. De quibus breuiter ſic Galenus. Radix priorum duorũ acerba guſtu eſt, & fluxionis effectibus prodeſt, ſed & ad dentium dolorem quidam eam colluunt. Attamẽ folia digerendi vim habent: ſic & aliorum folia, maximè eius quod aurei coloris flores habet, qui etiam capillos flauos reddunt. Omniũ enim folia ſiccandi, & modicè detergendi vim habent. Experientia cõſtat, inquit Matthiolus,
In cap.99. lib.4. omnia Verbaſci genera omnibus ferè ſedis vitiis mirificè ſubuenire: adſtringunt enim & exſiccant. Quamobrem ſeminis & florũ puluis additis chamæmeli floribus, & laricis reſina, procidentem ſedem ſuffitu cohibet, & tineſmum, præſertim dyſentericis, tollit. Verbaſci fœminæ folia inter lapides cõtuſa, ſi equi claudicãtis ex clauorum

ex clauorum noxa, vngulæ prius excauatæ imponantur, mirum dictu quam breui tempore is liber euadit. Radicis eiuſdem ſuccus antequam caulem proferat, duarũ drachmarum pondere ex vino cretico hauſtus ipſa acceſsionis hora, vt Arnaldus refert, quartanam fugat, cum hoc tamen quod tribus aut quatuor iteratis vicibus hauriatur. Succus tam florum quam foliorum aſperis verrucis illitus, eas facilè delet, etſi læuibus nihil proſit. Idem facit ſiccæ radicis farina. Dantur flores commodiſsimè in puluerem triti, contra ventris tormina, & colicos dolores. Folia & ſummitates eius quod minoribus eſt foliis, in aqua decoctę vel illitę, podagricis auxiliantur. Stillatitia florum aqua oculis iniecta deſtillationes cohibet, eadem illita faciei ruborem tollit, quam Arabes guttam roſaceam vocant, præſertim addito caphuræ momento. Illinitur eadem ad eryſipelata, ambuſta igni, ſerpigines, vitiligines, impetigines, & cætera cutis vitia. Verbaſci flores vna cum oui vitello, mica panis & foliis illiti, optimè faciunt ad cohibendas hæmorrhoidas. Idem præſtant eiuſdem folia ſuffita ex molari lapide accenſo. Phlomis phlomidas, ideſt, verbaſcis verbaſcula ſubiungit Dioſcorides. De duabus alibi dicetur, de tertia hîc dicendum, quæ Lychnitis appellatur & thryallis, quod propiùs ad verbaſca accedat. Folia terna aut quaterna, aut etiam plura habet, hirſuta, craſſa,

Phlomides.

Lychnitis. *Folia.* Dioſ. ibid.

PHLOMIS Lychnitis, Matthioli.

PHLOMIS Lychnitis, Penæ.

VERBASCVLVM Quorundam.

Ca.99.li.4. pinguia. Vtilis est ad ellychnia in lucernis: vnde Lychnitidis ei nomen: ex Matthiolo hîc pictam damus. Aliam ostendit Pena, quæ plerisq; agri Narbonensis collibus glareosis Monspelio vicinis fruticat, rara alibi in Italia & Gallia, peramęno aspectu florum luteorum fabæ, caulem verticillatim ambientium, vt in Marrubio secundum foliorum exortus, pallidis staminibus. Folia sunt scabra, crassa, densa, lanugine, incana, tactu aspera, Saluiæ angustifoliæ foliis angustiora, sed longiora, & ad elychnia valde accommoda. Clusius aliam profert, cui folia sunt scrabra, crassa, Saluiæ tenuifoliæ similia, oblongiora tamen & angustiora, candicantia, inferiore parte densa, lanugine omnino cana: cauliculi dodrantales, quadranguli, hirsuti & candicantes: è quorum geniculis folia bina, oblonga, superioribus similia, inter sese opposita nascuntur, & in caulis fastigio breuiora, & sede latiuscula: flores lannij circa extremos cauliculos verticillatim ex densa lanugine & veluti villis pallidis prodeunt lutei coloris, coma plerumq; inflexa & nutante: radix nigricans & lignosa. Oritur in collibus siccísque & petrosis locis per totam Hispaniam, Lusitaniam, Narbonensem Galliam. Floret Maio & Iunio, semẽ subruffum, verbasco siluestri ferè simile profert. Monspelienses Verbascum siluestre vocant, Castellani *Candilera*, Granatenses *Menchera*. His interserit Lobellius Lychnitin alterã Syriacam,

PHLOMIS Lychnitis, Clus.

PHLOMOS Lychnitis altera Syriaca, Lobellij.

VERBASCVLVM Minimum.

nouam

nouam plantam nec minus ſpecioſam, à ſuperiore diſſidentem florum ortu & modo: ſunt enim Lychnidis ſilueſtris, vel Chalcedonicæ, coloris flaui: foliis item anguſtis, & virgultis quadratis tomento craſſo incanis, & radice lignea. Verbaſculis annumerant quidā plantam quam nomine Veronicæ fœminæ deſcripſit & depinxit Fuchſius, itē Lonicerus, quæ per terrā ſerpit caule lanuginoſo, foliis rotūdis inſtar herbæ quæ centimorbia & nūmularia hodie vocatur, in ambitu minimè inciſis: floribus in luteo purpureis, ſemine in vaſculis rotundis, radice tenui. Dodonęus hanc nomine heliotropij minoris exhibuit. Aliud hîc pictū eſt, quod Minimum dicitur: In ſepibus ac dumis prouenit, radice nigricante, lignoſa, breui, nodoſa, fibris albis, craſſiuſculis capillata, caryophyllatæ modo, guſtu adſtringēte: caule vnico, cubito altiore, rotundo, inferne rubente, fungoſo, nonnihil villoſo: foliis paucis, non pluribus ferè quam ſeptem aut nouē in caule alternatim diſpoſitis, violæ propemodū ſimilibus, longioribus, per ambitū crenatis, auerſa parte lanuginoſis, ſaporis adſtringentis, & ſubamari: flore in caulis vertice ſenetionis, luteo, copioſo, in pappos auolante. Floret tardiſſimè Septembri circa æquinoctium ad initium vſque Octobris. In Epito.

BLATTARIA, CAP. XLIII.

EST herba inquit Plinius, ſimilis verbaſco, quæ ſæpe fallit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta Blattas in ſe contrahit, ideóque Romæ Blattariam vocant. Hæc Plinius. Eundem verò effectum Dioſcorides illi verbaſci generi aſsignauit, quod floribus aureis deſcripſit. Quæ res multis perſuaſit Blattariam Plinij & verbaſcum illud Dioſcoridis, cui flores ſunt aurei, vnam & eandem plantam eſſe. Fuchſius & Dodonæus pro Blattaria proponunt eam, quæ hîc picta eſt, quæ Germanis *Schabeukraut*, Gallis *Herbe aut mittes, Herbe vermineuſe & Blattaire* nominatur. Foliis eſt viridantibus, minimè hirſutis, nec candidis, crenatis, per humum ſparſis, ex quorum medio duo trésve emergunt caules venuſtis floribus, aureis interdum & purpureis, ornati, verbaſco ſimillimis: ſemen folliculis incluſum, minus quam verbaſci: radix breuis & lignoſa. Naſcitur iuxta aquas & fluminum ripas. Floret Iunio & Iulio menſibus. Vehemens amaritudo eius ſatis docet calidam & ſiccam eſſe, quare qui ea vti voluerit, eadem quæ alia amara in corpore noſtro efficiet. Sed cum calida ſiccáque ſit, & vehementer amara guſtanti, qua vi niſi arcana & occulta Blattas allicit? num potius abigit?

Lib.25.c.9. Lib.4.c.99. Cap.66.hi. lib.1.c.8. Blattar. Fuch. & & Dodon. *Nomina* *Forma.* *Locus.* *Tempus.* *Temper. & Vires.*

BLATTARIA, Matth.

AETHIOPIS, CAP. XLIIII.

VT Græcè αἰθίοπις, ita Latinè Aethiopis dicitur, quod nomen herbæ dedere magicæ vanitates, quòd ea herba, inquit Plinius, amnes ac ſtagna ſiccentur coniectu, tactu clauſa omnia aperiantur, tamen veriſimiliùs eſt quod optima ex Aethiopia adueheretur, ſic dictam eſſe, vel quod fuliginoſa & veluti cinere aſperſa ſit. αἴθοψ enim fuligo eſt, ſiue fauilla aduſta. Verbaſco folia ſimilia habet, ſed valde hirſuta, & denſa, in orbem circa radicis imum: caulem quadrangulum, craſſum, & ſcabrum, ſimilem apiaſtro aut arctio, multis alis

Nomina Pena in Adu. Lib.26.c.4 *Forma.* Dioſ.lib.4. cap.100.

AETHIOPIS.

concauum:ſemen erui magnitudine geminum in vno conceptaculo: radices ab eodem ceſpite multas, longas, craſſas, guſtu glutinoſas. Hæ ſiccatæ, nigræ ac duræ fiunt, cornibus ſimiles. Plurima naſcitur in Meſſenia, ac Ida. Eadem prorſus habet Plinius, vt ex Dioſcoride trāſcripſiſſe videatur. Aethiopidem herbam, inquit, ab exuſto ſyderibus axe rerum natura oſtendit. Et aliquanto poſt. Aethiopis, folia habet phlomo ſimilia, magna & multa, & hirſuta à radice: caulem quadrangulum ſcabrum, ſimilem arctio, multis concauum alis: ſemen eruo ſimile, candidum, geminum: radices numeroſas, longas, plenas, molles, glutinoſas guſtu. Siccæ nigreſcunt indureſcuntque, vt cornua poſsint videri. Præter Aethiopiā naſcuntur & in Ida monte Troadis, & in Meſſenia. Rurſus alio in loco tradit Aethiopida in Meroe naſci, ob id & Meroida appellari, folio lactucæ, hydropicis vtiliſsimam è mulſo potam. Hanc diu ignotam ex Græcis & Illyricis montibus maritimis allatam, iam ſatis vulgatam alunt horti multi Italiæ, Galliæ, Germaniæ, thapſo barbato admodum ſimilem, magis tamen incanis foliis, molliori-bus, delicatiore & longiore lanugine, vt in dictamno. Cretenſi, eorumdem vndatim laciniatis oris, circa imum caulem accubantibus, & ipſum ambientibus quadratum, hirſutum, binûm pedum, & ſeſquicubitalem, multas alas habentem, quem verticillatim flores ambiunt, ſclares, aut hormini, ſed candidi, & ſemen nōn diſſimile. Radix verbaſcis cognata. Huius radix, auctore Dioſcor. cocta & pota, iſchiadicis, pleuriticis, ſanguinis ſputo, arteriæ aſperitati auxiliatur, ſumitur etiam cum melle in eclegmate. Plinius eadem ferè tradit. Radices medentur vuluis potæ in vino albo, iſchiadicis, pleuriticis, faucibus ſcabris decoctæ, potui dantur. Sed quæ ex Aethiopia veniunt, eximiè atque illico proſunt. Atque hæc recta & veteris codicis lectio eſt. Hanc herbam Galenus in ſimplicium catalogum non retulit. Paulus verò ex Dioſcoride hæc exſcripſit. Aethiopis ſimilia verbaſco folia habet. Radicis decoctum, potui datur iſchiadicis, pleuriticis, & ſanguinem reiicientibus, & arteriæ aſperitates cum melle lenit.

Locus. Lib. 27. præfat. — Li. 24. c. 17. — Pena in Adu. — *Vires.* Li. 4. c. 100. — Lib. 72. c. 4. — Lib. 7.

ARCTIVM, *CAP. XLV.*

Nomina — ΑΡΚΤΙΟΝ ſiue ἀρκτοῦρον Græcis, Latinis ſimiliter Arctium vocatum, affine etiam eſt verbaſco foliis, vt ſcribit Dioſcorides, niſi quòd hirſutiora & rotundiora habet: radicem teneram, dulcem, albam: caulem mollem, longum: ſemen cumino paruo ſimile. Quam Dioſcoridis deſcriptionem planè expreſſit Plinius his verbis. Arctiū aliqui arcturum vocant. Similis eſt verbaſco foliis, niſi quod hirſutiora ſunt: caule longo, molli: ſemine cymini. Naſcitur in petroſis, radice tenera, alba, dulci. Plātam, quæ hîc depingitur, arctium eſſe putant docti herbarij, quæ naſcitur in aſperis montibus Allobrogum, radice craſſa, longa, tenera, candida: foliis multis verbaſco ſimilibus, auerſa parte cādidis & valde lanuginoſis, aduerſa viridioribus, & minùs villoſis, venoſis: caule molli, & in hac, quæ hîc pingitur breui, denſa lanugine pubeſcente: flos luteus in capite

Lib. 4. c. 101 — *Forma.* Lib. 27. c. 5. — *Locus.*

ARCTION, Quorundam.

ARCTION Dodon.ex Codice Cæſareo.

capite nitet,craſſo, ſcolymo ſimili non tamẽ acu-
leato, ſquamis compacto , qui tandem in pappos
auolat : ſemen oblongum cymino non diſsimile.
Quidam in Dioſcoride legunt καυλοῦ δὲ μαλακοῦ,
μικρὸν , καρπὸν δὲ μακρὸν κυμίνῳ ὅμοιον. vt voces μακρὸν
& μικρον locis permutatæ fuiſſe videãtur , & ita le-
git Marcellus. Præterea quid paruum cyminum
Dioſcorides hîc appellet , non ſatis conſtat , niſi
fortaſſe ſilueſtre intelligat.Vulgatam tamen Dio-
ſcoridis lectionem ſecuti ſunt Galenus,Plinius,& *Vires.*
Oribaſius.Verbaſco foliis ſimile eſt, quod Arctiũ
dicitum , lanuginoſis videlicet ac hirſutis , ſed ta-
men hirſutioribus ac rotundioribus (Plinius hir-
ſutiora tantummodo eſſe tradit:) caulis longus &
mollis : ſemine vt parui Cymini : radice tenera,
alba, dulcíque,vt auctor Dioſcorides. Et hac qui-
dem forma depingitur Arction in vetuſto Cæſa-
reæ bibliothecæ Codice: foliis videlicet latis,am-
bitu crenatis : caule tenero erecto : capitulis ali-
quot in faſtigio mollibus ac lanuginoſis , vt pri-
mi Cymini ſylueſtris. Naſci ait Plinius in petro-
ſis. Αρκτìον Græcè: Latinè ſimiliter Arction : item
& Αρκτοῦρον & Arcturon appellant : Ab vrſo no-
men habet, qui Græcis αρκτος dicitur. Allucinan-
tur qui Arction idem cum Arceio ſiue Perſonata
faciunt,multò verò magis,qui & cum Vngula ca-
ballina coufundunt. Inter Vngulam enim cabal-
niam,quæ Græci Βήχιον, & Action Plurimum eſt
deſcrimini . Facultatis autem Arction eſt admo-
dum tenuiſũ partium,vt Gal.ait, & ob id exſiccã-
tis,extergentis tamen modicè. Decoquitur in vi-
no (inquit Plinius lib.27.cap.5.)radix ad dentium
dolorem,ita vt ore contineatur decoctum. Bibi-
tur & propter Iſchiada & Stranſguriam è vino.
Ambuſtis & Pernionibus imponitur : fouẽtur ea-
dem cum radice ſemine trito in vino. Arctij
radix & ſemen in vino decocta, dentium do-
lorem mitigant , ſi decoctum ore contineatur.
Ambuſta & perniones eodem decocto fouentur.
Bibitur item ad coxendicum dolores & ſtrangu-
riam è vino. Eadẽ Plinius tradit. Radix decoqui- Lib.27.c.5.
tur in vino ad dentium dolorem,ita vt continea-
tur ore decoctum. Bibitur & propter iſchiada &
ſtranguriam è vino. Ambuſtis imponitur & per-
nionibus,fouentur eadem cum radice ſemine tri-
to è vino.Et rurſus Ambuſta ſanantur plantagine, arctio, ita vt cicatrix fallat,folia Lib.26.c.12
eius in aqua decocta & contrita illinuntur.Galenus idem confirmat his verbis. Ar-
ctium quod verbaſco eſt ſimile,radice tenera,candida,dulci, caule oblongo & mol Lib.6.ſim.
li,ſemine cymino ſimili, facultatis eſt admodum tenuium partium , & ob id exſic-
cantis, extergentíſque , tamen modice , quamobrem radix ac ſemen cocta in vino
quadan

quadantenus dolores dentium mitigant. Porrò ambusta & perniones non harum modo decoctum affusum, sed & caules teneriores sanare possunt.

CACALIA, CAP. XLVI.

Nomina AKAΛIA & λεοντικὴ Græcis, similiter Latinis Cacalia & Leontice. Gale. in simpl. medicamentorũ numero Cacaliã non recenset, sed Cacanũ eam appellare videtur, prætermissa Cacaliæ voce, quod tamẽ facere nõ solet in variis plantarũ nomenclaturis, vtpote qui vnã atq; alterã semper adiiciat. Quod autẽ Cacanũ, legendum sit in Galeno, & non Cancanũ, vt in vulgatis exẽplarib⁹ legitur, ex Paulo perspicuũ est, qui apertè κάκανον habet, de quo eadẽ planè tradit quæ Galen. & eadẽ prorsus vterque quæ Dioscorides de Cacalia, ita vt Paulus qui post Cacanum scribit Cacaliam viribus & vsu Cacano similem esse, eandem omnino dicere debuisse videatur, cùm Galenus eandem fecerit, vt dicetur. Ex iisdem intelligi licet bacanum pro Cacano mendosè legi locis aliquot apud Paulum, quibus medicamenti hepatici ex Cacano meminit. Cacalia, ita describente Dioscoride, folia fert alba, bene magna, caulis è medio ipsorum prodit rectus, albus, qui florem habet quercui aut oleæ similem. Nascitur in montibus. Ex qua delineatione Dalechãpius Cacaliam esse quæ hîc pingitur opinatus est, in summis excelsorum montium iugis prouenientem, radicibus multis, candidis, implicatis, crassiori cuidam velut caudici circumpositis, fatuis & gustatu lentis tragacanthi modo: caule cubitali, recto, lanugine candicante: foliis multis, latis, amplis, crassis, subrotundis, in ambitu crenatis, longo crassóque pediculo nixis, venosis, auersa parte candida lanugine hirsutis: flore copioso, puniceo, in pappos abeunte. In florum vmbilico granum rotundum prominet niueum, margaritæ simile, cui rectè Plinius comparauit, quod excusso flore nudum nitidúmque dependet. Cacaliæ radix, inquit Dioscorides, in vino macerata vt tragacantha, & per se ipsam delincta, aut manducata, tusses & arteriæ asperitates sanat. At grana quæ postquam defloruit, enascuntur, trita, cerato excepta & illita, faciẽ extendunt, & à rugis cõseruant. Quibus vide num similia de cacano scripserit Galen. vt eadẽ dicenda sit planta quæ cacalia. Cacani radix facultatem habet mordacitatis expertem, & modicè exciccantem, essentiam crassam, & emplasticã. Quapropter macerata vino sicut tragacantha, & lincta asperitates arteriæ sanat: nec minùs si quis eam mandat, succus eius defluens prodest arteriæ similiter vt glycyrriza, quæ solùm transcripsit Paulus. Eadem etiam & quædam alia de Cacalia tradit Plinius. Cacalia siue Leonticę vocatur, semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè. Huius grana quindecim in oleo macerãtur, atq; ita aduerso capillo caput vngitur. Et rursùs. Radix Cacaliæ cõmanducata, & in vino madefacta, nõ tussi tantùm, sed & faucibus prodest. Et alio in loco. Cacaliæ grana mixta ceræ liquidę extẽdunt cutem in facie erugantq;. Loco verò supra citato non intelligendum semen inter folia grandia folia dependere, hoc enim falsum est, sed caulem in cuius surculis & adnatis semen dependet, ex grandiũ foliorum congerie sese attollere.

CACALIA.

Marginal notes: Corna. Emb. 106. — Lib. 7. — Lib. 3. c. 46. & 7. c. 16. — Lib. 4. c. 118 — *Forma.* — *Locus.* — Lib. 25. c. 11. — Lib. 4. c. 118 — *Vires.* — Lib. 7. sim. — Lib. 7. — Lib. 25. c. 11. — Lib. 26. c. 6. — Ibid. cap. 15

CHAMAE

CHAMAECISSOS, CAP. XLVII.

ΧΑΜΑΙ'ΚΙΣΣΟΣ Latinè etiam Chamæciſſus, id eſt, humilis ſiue puſilla hedera. Sed quænam ſit planta quæ verè Chamæciſſus Dioſcoridis dici poſſit, inter herbarios ambigitur. Sunt qui hederam terreſtrem Officinis dictam Chamæciſſum eſſe volunt, effigie, viribus, vulgari appellatione conſentientibus, qua de re paulò pòſt dicemus. Alij horum reiecta ſentẽtia, Chamæciſſum eſſe contendunt eam quam pro conſolida media Mattbiolus & Fuchſius exhibuêre, bene cõuenientibus notis omnibus quæ Dioſcorides Chamæciſſo aſſignat. Ea, inquit, folia habet hederis ſimilia, longiora tamen, & tenuiora, multa: ramulos palmi altitudine quinque aut ſex, à terra foliis plenos: flores violæ ſimiles, minores tamen, & guſtui valde amaros. Radix tenuis, alba, inutilis eſt. Naſcitur in locis cultis. Sic, vt à natalibus incipiamus, quæ hîc picta eſt. In cultis gignitur, ſcilicet in agrorum marginibus & aggeribus, radice candida, tenui, inutili, quaternos & interdum plures cauliculos mittit, dodrantales, folioſos: folia circa cauliculorum verticem hederæ folia prorſus referentia, prope radicem longiora, & vtrobique tenuiora, ſubhirſuta, quod Dioſcorides non habet flores violæ ſimiles, (ſic enim conuerte λευκόια, non violæ albæ ſpeciatim: nam etſi leucoij nomine viola alba ſignificetur, tamen pro lutea, & cærulea, & purpurea ſolet vſurpari) minores (non candidiores ac tenuiores, vt vertit Ruellius, nam hæc in Græcis non legimus, quæ habent ἄνθη λευκοίοις ὅμοια, μικρότερα καὶ πικρὰ & cætera.) è candido cæruleos quòd Dioſcorides omiſit, amariſſimos. Quòd ſi his vires ſuffragentur, & quemadmodum Chamæciſſi Dioſcoridis folia iſchiadicis vtiliſſima ſunt, trium obolorum pondere in tribus cyathis aquæ ad dies quadraginta aut quinquaginta pota, & eadẽ morbum regiũ purgant eodem modo pota ſex aut ſeptẽ dies, ita ſi ea quæ hîc exhibetur, facultates habeat ad iocinoroſos, lienoſos, iſchiadicos ſanandos inſignes, magnum fuerit tuendæ illorum opinionis argumentum. Plinius aliter de Chamæciſſo quàm Dioſcorides ſcripſiſſe videtur, vt hanc cum alia cõfuderit, aut de diuerſa herba ſcripſerit. Sic enim ille. Eſt & rigens hedera quæ ſine adminiculo ſtat ſola omniũ generũ, ob id vocata orthociſſos. E' diuerſo numquam niſi humi repens Chamæciſſos. Rurſus. Iidẽ (Græci) Chamæciſſum appellant hederam nõ attollẽtem ſe à terra. Et hęc cõtuſa in vino acetabuli mẽſura, lieni medetur: folia ambuſtis cũ axungia. At hunc Chamæciſſi vſum Dioſcorides nõ tradit. Et alio in loco. Chamæciſſos ſpirata eſt tritici modò, ramulis quinis ferè folioſa: quum floret exiſtimari poteſt alba viola, radice tenui. Bibunt iſchiadici folia tribus obolis in vini cyathis duobus ſeptẽ diebus, admodum amara potione. Quæ non in totum, ſed aliqua ex parte tantùm cum his quæ Dioſcorides tradit, cõſentiunt. Item Plinius alibi etiam tertiã cyclaminon ſibi demonſtratam eſſe dicit cognomine Chamæciſſum, vno omnino folio, &c. Dioſcoridi Galenus aſſentitur his verbis. Chamæciſſi flos cum ſit admodum amarus, iecur obſtructione liberat, datúrque ex coxendice laborantibus.

Nomina — *In c.9.lib.4 c.146.hiſt.* — *Forma.* — *Vires. Dioſ.lib.4. cap.121.* — Lib.16.c.34 — Lib.24.c.10 — Ibid. ca.15. — Lib.25.c.9. — Lib.8. ſim.

CHAMAECISSVS, *Quorumdam.*

PRVNEL

PRVNELLA, CAP. XLVIII.

Nomina

AVD compertum adhuc eſt, quòd nomen huic herbæ à veteribus tum Græcis tum Latinis poſitum fuerit, quare vulgarem medicorum & herbariorum nomenclaturam ſecuti, Prunellam ſiue Brunellam, ſiue cōſolidam minorem hîc vocamus. Germani *Braunnellam, & Gottheyl*, Galli *l'herbe au charpentier.* Sunt qui ſymphytum petræum eſſe credant, quorum opinio peritioribus parum probatur. Solidago minor quam Germani Prunellam vocant, inquit Matthiolus, caulibus exit quadrangulis, hirſutis, ſpithamæ longitudine: foliis oblongis, in extremo acuminatis, menthæ proximis, ac etiam ſubaſperis, flores gerit in caulium, ramuſculorúmque faſtigiis ſpicatos, purpuraſcentes, & quandóque candidos. Radix ſubeſt parua, prolixior, fibrata. Naſcitur in pratis & ſiluis opacis. Maio & Iunio menſibus floret. Calidam ſiccámque eſſe ſcribit Fuchſius, quòd guſtu glutinoſa ſit, & modicè amara. Dodonæus ſiccã quidem eſſe, ſed caliditate & frigiditate temperatam, ſeu modicè frigidam. Vulneraria eſt herba, nam vbi vulnera glutinare, adſtringere, & reprimere ſit opus, fœliciter hanc vſurpant. Succum eius cum aceto & roſaceo mixtum, vehementes capitis dolores ſedare, recentiores vno conſenſu tradunt, ſi tempora eo inungantur, aphthas & oris vlcera, fauciúmque vitia ſuccus eius ſanat. Iiſdem viribus quibus Bugla & cochlearia pollet, inquit Lobellius, ſed efficacius ſiccat, adſtringit, cohibet & reprimit.

PRVNELLA Siue Conſolida minor, Matth.

In cap. 9. lib. 4. Forma. Locus. Tempus. Cap. 237. hiſt. Lib. 1. c. 88. Temper. Vires. Matth. ibi. Fuch. & Dodo. ibi.

MALACOCISSOS, CAP. XLIX.

Nomina

ΜΑΛΑΚΌΚΙΣΣΟΝ in Geoponicis legimus, quæ Latinis eſt mollis hedera. Eam periti herbarij quidã eſſe opinãtur, quæ hedera terreſtris & terræ corona Latinis & Officinis nominatur, quòd ramulos ſuos per terram ſpargens, folioſo veluti ſerto eam coronare videatur, Gallis *Lierre terreſtre*, Germanis *Gundelreb*, vel potiùs *Grundreb*, hoc eſt humi repens viticula. Qui hanc legitimam eſſe Dioſcor. chamæciſſum eſſe contendunt, præter vulgarem hederæ terreſtris nomenclaturam: eius etiam vires eaſdem eſſe cum iis quas Dioſcorides chamæciſſo attribuit, medicorum crebro experimento teſtatum eſſe volunt, vtpote quæ amarore & cæteris qualitatibus ad obſtructiones, & ad arthriticos dolores plurimum ſint efficaces. Quantum ad figuram attinet, iis qui folia chamæciſſi ex Dioſcoride μακρότερα id eſt, longiora obiiciunt, reſpondent vnius literæ mutatione μικρότερα, id eſt, minora eſſe, vt folia hederæ terreſtris, foliis hederæ quidem ſimilia ſint, ſed rotundiora, atque adeò minora & tenuiora. Et hîc lapſus in Dioſcoridis exemplaribus frequens eſt, id quod aliquoties annotauimus. Vt vt res hæc habeat, planta hæc ex eadem radice fibrata, cauliculos multos per terram repentes emittit, quadrangulos, teneros, in quibus folia quadentenus rotunda, ſcabra, vbique crenata grauis odoris, guſtu amara, minora, rotundiora, teneriora, foliis hederæ inter quæ flores emicant guſtu amari, cærulei, qui color etiã leucoiorum

Pena in Adue. Dodo. lib. 3 cap. 50. Forma.

leucoiorum est,vel purpurei. Vbique ferè,sed præcipuè opacis & vdis locis crescit. *Locus.* Martio statim erumpit,& floret in magnam vsque æstatis partem, sæpiúsque toto *Tempus.* anno viriditatem suam conseruat Calidam siccamq; esse præsertim florum amaritudo insignis demonstrat.Quare ad discutiendas obstructiones iocinoris & lienis, *Temper. & Vires*

HEDERA TERRESTRIS Malacocissos, Matth.

MALACOCISSOS Ex pictura, Dodon.

& ad purgandũ icterum præcipuè valet, & ad coxendicum,& ad alios arthriticos dolores suppressos,menses euocat,vrinam mouet: manibus confricata & contrita, *Fuch.Ibid.* auribusq; immissa,earum sonitus & obtusum auditum sanat. Contra pestem etiam tradunt efficacem esse,id quod equites quoque sciunt,hi enim quoties fibula dicta pestis equum corripuerit,hac contra eandem herba magna efficacia vtuntur. Folia hederæ terretris,auctore Trago,exulcerationi vitiisq; colli & faucium gargarissatu conducunt. *Lib.2.c.87.* Idem decoctum scabiei atque oris & muliebrium locorum vitiis, medetur.Succus eiusdem fistulis, aliisq; id genus malis purgandis maximè prodest.

ELLEBORINE. CAP. L.

ΕΠΙΠΑΚΤΙΣ & Ἐλλεβορίνη Græcis, similiter Latinis Epipactis & *Nomina* Elleborine dicitur.Dioscorides breuissimè de epipactide tractans, non *Lib.4.c.104* quia similis esset aut facie aut viribus Elleboro albo vel nigro Elleborinem dictam fuisse ait, vt quæ'nam sit hodie herba quæ genuina Elleborine dici possit iudicare perdifficile sit, sed quia Elleboro albo misceretur,& iisdem locis nasceretur, vt etiam Theophrastus auctor est,de Elleboro albo scribens *Lib.9.hist. cap.11.* his verbis. μίσγεται δὲ πρὸς τὴν πόσιν ὅπως εὐεμέσῃ, τὸ τῆς ἐλλεβορίνης σπέρμα. τοῦτο δ' ἐστὶν ποάριον.Id est,Miscetur autem potioni, vt vomitus bene succedat, Elleborines semen.Hæc herbula quædam est.Verùm Dioscorides θαμνίσκον μικρὸν vocat, id est, fruticulum paruum, exigua foliola habentem, sed θαμνίσκου voce sæpe is abutitur, quemadmodum & Plinius abuti potuit, hanc modo fruticem,modo herbam paruam appellans. In Asia & Græcia, inquit, nascuntur frutices, epipactis quam alij *Lib.13.c.20.*

ELLEBORINE, Matth.

Lib.27. c.9.

Elleborinen vocant, paruis foliis, quæ pota cõtra venena prosunt, sicut erices contra serpentes. Et rursus. Epipactis ab aliis Elleborine vocatur, parua herba, exiguis foliis, iocinoris vitiis vtilissima, & contra venena pota. Recentiores herbarij nominis similitudine adducti, existimantésque Elleborinen Elleboro facie similem herbam esse, hi Elleboro albo, illi nigro similem herbam commenti sunt. Quare si Epipactis Elleborine dicta est, inquit Matthiolus, quod cum Elloboro nigro similitudinem habeat, ea nobis epipactis erit, quæ nascitur in Goritiensi agro, quam epipactida appellare libuit, non quod Dioscoridis Elleborine sit, sed quod Elleborum nigrum quadantenus repręsentet foliis, floribus, atque etiam radicibus. Alpinam Elleborinen Saniculæ & Ellebori nigri facie vocant Pena & Lobellius. Iisdem mõtosis, vmbrosis, sed altioribus & Alpinis gaudet. Radice est fibris multis, ex vno nexu appensis donata, ex qua eriguntur pediculi teneri, glabri, flexiles, in quorum summitatibus folia quinque partita, parum crenata, Geranij columbini, aut Saniculæ diuisura: flores radiati, ex senis foliolis, gustu non ingrato, sed acriore. Quia radicem habet Elleboro nigro simillimam, Elleborum nigrum esse voluerunt. Quæ ex Dodonæo hîc picta est, Elleborum album refert, nisi quòd omnibus partibus minor est.

In cap. 104 lib.4.

ELLEBORINE, Dodonæi.

Lib.3.c.25.

Forma. Caule est recto, foliis virgatis, Ellebori albi aut plantaginis folia referentibus, sed minoribus, flores ex caule pendent albi, in medio caui, notis luteis & purpureis, miro modo variegati, in siliquis crassiusculis semen veluti sabulum continetur. Radices huc illuc sparsæ, succulentæ, denso, ortice gustu amaro. *Locus.* Pratis vliginosis, locísque vmbrosis & opacis gaudet. *Tempus.* Iunio & Iulio mensibus floret. *Temper.* Calida siccáque est temperatura. *& Vires.* Li.4.c.104. Elleborine, auctore Dioscoride, iocinoris vitiis vtilis est, & contra venena pota.

HERBA PARIS, *CAP. LI.*

Nomina HERBA Paris recentiorum, & Vua lupina, siue vua versa, Gallis *Raisin de renard*, Germanis *Vuolffsbeer*, Lobellio & Penæ solanum tetraphyllum dicitur, quod herba sit quaternis foliis, cyclamino aut cucumeri haud absimilibus, credidit Fuchsius aconitum esse pardalianches Dioscoridis. At cum notæ sint hodie alię & veræ aconiti differentiæ, nec huic herbæ vlla venenata insit facultas, imo contra venena præstantissima ex ea parentur remedia, certum est à pardalianche longe diuersam esse. Solanum est monococon Gesnero, aconitum monococcon Cordo, asternon

HERBA PARIS.

atticus Trago. Caule eſt vnico, rotundo, læui, gracili, palmum aut ſeſquipalmum alto, à cuius pluſquam medio quaterna exoriuntur folia, decuſſatim aut ex aduerſo ſita, crucis inſtar, nigricantia, rotunda, oblonga, tenuia, ſanguineæ ſimillima: totidem in caulis ſummitate, eodem ſitu, ſed minima & longiuſcula circa florem ex luteo herbaceum, è cuius medio purpureus vinoſúſque extat globulus, acino vuæ ſimilis, in quo ſemen album, minutum: radix longa, gracilis huc illuc ſummo ceſpite ſpargitur. Siluas vmbroſas & frigidiuſculas ſeptentrionales amat. Aprili menſe floret, Maio ſemen maturat. Baptiſta Sardus ſcripſit nouiſſe ſe quoſdam, quorum aliqui morborum diuturnitate, alij verò veneficiis ſemiſtulti facti erant, hoc tantum Herbæ paridis ſemine, ad vigeſimum vſque diem in puluerem hauſto drachmæ pondere, priſtinæ ſanitati omnino reſtitutos fuiſſe. Refrigerat inſigniter, quare arſienici vim reprimit. *Locus.* *Tempus.* *Vires.*

LVNARIA MINOR, CAP. LII.

VETERIBVS ignota, aut certe nullo ab his nomine donata hæc à recentioribus Lunaria & Lunaria minor, & Lunaria racemoſa dicta, à foliis lunæ creſcentis modo falcatis, Gallis *Petite lunaire*, Germanis *Monkraut*. Serpit humi vnico vtrinque folio profundius diuiſo, craſſiuſculo, vel foliis multis ſuperne rotundis, inferne falcatis, quibus ſcolopendrium verum refert. è medio cauliculus exit, palmaris, ferens in ſummo racemoſum florem ambroſiæ, aut botridis, & quadantenus ophiogloſſi ſimilem, radix fibris multis conſtat. In ſcrobium marginibus & aggeribus vligine madentibus & ſecus vias plerumque naſcitur. Maio & Iunio menſibus reperitur, deinde deperit. Guſtu ſicca eſt admodum & adſtringens, quare frigida ſiccáque eſt temperatura, ophiogloſſi vt quodammodo aſpectu, ita facultate ſimilis, vel efficaciori, ad vulnera optimè glutinanda, vlcera cicatrice obducenda, luxata coniungenda. Conſtat etiam experientia ad ſupprimendos menſes, & ad album muliebre profluuium, mirifice hanc herbam conferre. Quidam Tragium ſecundum Dioſcoridis eſſe putant, in montibus & præcipitiis naſcens, folio Scolopendrij, radice tenui, candida, Rhaphano ſylueſtri ſimili, quæ cruda & cocta dyſentericis prodeſt. Conſtat certe folia grauiter olere inclinante æſtate, vnde nomen inditum putat Dioſcorides. Alia eſt ab herbariis Luna- *Nomina* *Forma.* *Locus.* *Tempus.* *Temper.* *Vires.* *Lunar. alia*

LVNARIA Minor, Matth.

Forma. ria minor nominata, ſiue cærulea à florum colore, & Lunaria Magorum Arabum, radice multiplici, fibrata, longiuſcula, ſublutea, amara, odorata, foliis multis paruis, rotundis, craſsis, aſaro ſimilibus, longiuſculo pediculo nixis: cauliculis ſurrectis, læuibus, nudis: flore violæ in caulis faſtigio nitente, cæruleo, venuſto, in quinque foliola diuiſo, quæ extrema parte radiatim velut in exilia ſtamina finduntur: ſemine in ſiliquis oblongis, in tenue filum deſinen-

LVNARIA Alia minor cærulea, Dalech.

LVNARIA Lutea, Dalecham.

Locus. tibus. In niuoſis montibus prouenit, etiam ſub niue ipſa, ita vt niue liquata,
Tempus. ſtatim exurgat. Floret menſe Aprili & Maio. Quibuſdam placet hanc eſſe Aſclepiadem legendum, quæ apud Dioſcoridem, φύλλα μικρὰ (non μακρὰ) κισσῷ ὅμοια: notis reliquis bene conuenientibus. Præterea, alia eſt Lunaria minor ſiue lutea, à Monſpelienſibus nominata, quæ in pratorum & humidorum agrorum marginibus proſilit, radice ferè ſimplici, modice fibrata, candida: caulibus tribus aut quatuor, ſeſquipedalibus parum aut nihil folioſis: foliis circa radicem multis, craſsis, longis, per oras laciniatis, hirſutis, punctis albicantibus maculoſis, guſtu valde adſtringentibus: flore luteo, tribus tantum foliolis conſtante: ſemine exiguo in latis vaſculis Lunariæ modo, per caules ſparſis, Ancyliis Romanorum non diſsimilibus, velut ex rotundis diſcis duobus compoſitis, è quorum medio tenuis pilus eminet. Pena thlaſpi paruum hieracifolium vocat.

TELEPHIVM, CAP. LIII.

Fabaria, crassula, & crassula maior, & faba crassa vulgo, Germanorũ *Vundkraut*, Gallorum *Orpin, seue grasse, & seue espaisse*, Telephium Dioscoridis peritis multis esse videtur, Latinis etiam Telephium dictum. Fabaria & faba crassa, à foliorum fabæ similitudine & crassitudine. Telephium verò quod vlceribus malignis & deploratis, quibus Telephus Mysię Rex ab Achille vulneratus consenuit, quæ ob id etiam telephia vocantur, auxilietur. *Nomina.* Cauliculum profert rotundum, spissum, fragilem, foliis vestitum crassis, carnosis, succo plenis, portulacæ hortẽsi haud absimilibus: flores elegãtes in vertice albos, vel luteos, vel purpureos in vmbellis drabę, radix alba est, carnosa, tuberosa, cõpacta. *Forma.* Hanc plantam Dioscorides etiam delineasse videtur his verbis. *Lib.2.c.181* Telephium herba & caule & foliis portulacæ similis est, alas binas in singulis foliorum geniculis inhærẽtes habet, à radice seni septenive ramuli prodeunt, cęruleis, crassis, viscosis, carnosis foliis referti: flores illi sunt lutei aut albi. Quæ Plinius transtulisse videtur. scribens, *Lib.27.c.13.* Telephium portulacæ similis est, & caule, & foliis. Rami à radice septeni Octonive fruticant, foliis crassis, carnosis. Hæc Plinius. Nascitur, inquit Dioscorides, in vineis, & locis cultis, vere. *Locus.* Sic crassula in vinetis, cultis incultis, humidis, siluosis, & passim alibi abundat. Vere statim prosilit, Iulio & Augusto mensibus floret. Præter *Tempus.*

TELEPHIVM Floribus purpureis, Lobellij.

FABARIA Matth. & Fuch.

TELEPHIVM Purpurascẽs, Fuch.

Telephium, quod flores albos profert & luteos, ex Fuchſio Telephiũ quod purpuraſcentibus floribus emicat, hîc pictum damus, quod ad differẽtiam ſuperioris, Telephium purpuraſcens appellauit. Præter flores qui in primo candidi ſunt, in hoc autem purpuraſcentes, foliorum etiam colore differunt, qui in candido viridis & herbaſcẽs eſt, in purpuraſcente paulò pallidior. Cætera omnia in his ſimilia apparent folia potiſsimum, quæ fabacea prorſus ſunt, niſi quod pinguiora & craſsiora. Huic Lobellij Telephiũ floribus purpureis appinximus. Aliud Telephiũ Hiſpanicũ Cluſius deſcripſit, quod habet duos aut tres pluréſve caules, ex radice prodeuntes, cubitales, ſucculẽtos, procumbentes, in quibus folia ex interuallis bina ſemper inter ſe oppoſita, vt in myrto, craſſa & ſucci plena, quemadmodum Craſſula maior, ſed maiora, & magis carnoſa: flos in extremis ramis quaſi vmbellatim naſcitur, quemadmodum in craſſula, pallidus: radices illi plurimæ, glanduloſæ, craſſulæ radicibus ſimiles. Viuax admodum eſt, adeò vt rami eius in terram depacti, ſtatim radices agant. Naſcitur in Hiſpania, vmbroſis quibuſdam, frigidioribuſque locis. Telephium vocant Hiſpani, Cluſio craſſulæ genus potius videtur, quandoquidem cærulea folia non habet, ſed ex herbaceo pallentia, portulacæ ſatiuæ lætioris triplo aut quadruplo maiora. Præterea Lobellius Telephium aliud pinxit minus repens, ſemper virens, folio rotũdiore, flore rubro, radice fibroſa, cauliculis cepæę craſsioribus. Dodonæus craſſulam refrigerare tertio ordine, & iiſdem viribus ſemperuiuum preditam eſſe ſcripſit. Dioſcorides verò folia ſenis horis illita, albas vitiligines ſanare, ſed oportere poſtea hordeacea farina illinere locum. Quinetiam alphos tollere cum aceto in ſole inunćta, ſed cum inarueriñt, abſterguntur. Galenus verò Telephium exſiccandi & detergendi facultate eſſe, non tamen inſigniter calida. Verum in hoc forſan primi eſſe ordinis, deſiccare autem ſecundo ordine intenſo, aut certè principio tertij. Quare ad putrida vlcera conuenire, & leucas & alphos cum aceto ſanare. Cum igitur craſſula detergentis exſiccantiſque facultatis minimè particeps ſit, foliáque ferat portulacæ maiora, eorũ ſententiam reiiciendam eſſe cẽſet Matthiolus, qui Telephium eſſe putant, quamuis illa notis multis Telephium referat. At qui medicamentorum experientiam profitentur, reſpondent craſſulam multis viribus pollere, & plura præſtare quàm quæ Dioſcorides Telephio tribuit. Præterea caliditas illi non

Lib.2.ſtirp. Hiſp.c.25.

TELEPHIVM Hiſpanicum, Cluſij.

Lib.1.c.26. *Temper. & Vires.*

TELEPHIVM Minus ſemper virens, Lobell.

Lib.8.ſim.

Pena in Ad.

non deeſt,neque ſiccitas tanta,quantam Galenus & Paulus tradiderunt:nempe caliditas primi ordinis,quę guſtu vix percipiatur:ſiccitas, cuiuſmodi in ſemperuiuo: abſterſio,qualis ineſt farinæ fabarum & portulacæ,quæ videtur potius lenire glutinoſo ſucco,cum primo appulſu linguam tangit. Adhæc non ſolùm calfacientibus,exſiccantibus & detergentibus, telephia vlcera curantur, ſed etiam potionibus,pultibus,fomentis ex craſſula paratis,ad acrimoniam ſaniei erodentis,& opus naturæ impedientis rotundendam,ac cacochymiam corrigendam intus & foris. Plinius quantum ad vſum contra vitiliginem attinet,à Dioſcoride diſſentit: ſcribit enim. Illinitur lentigini,& cum inaruit,deteritur. Illinitur & vitiligini ternis Li.27.ca.13. ferè menſibus,ſenis horis noctis aut diei:poſtea farina hordeacea illinitur. Medetur & vulneribus & fiſtulis.

AVRICVLA MVRIS, CAP. LIIII.

MYOΣ ὦτα vel μυὸς ὦτις & μυὸς ὤτιον Græcis, Latinis Auricula muris, *Nomina* Gallis *Oreille de ſouris*, Italis *Orechia di topo*, Germanis *Menſzorlin*. Dioſc. vnius myoſotidos meminit.Recẽtiores plura fecerũt genera, omnia *Genera.* à foliorũ figura auri murinæ ſimili. Auricula muris, ita deſcribente Dioſc.caules emittit ab vna radice plures,infernè ſubrubẽtes, cauos:folia oblõga, Li.2. c.179. anguſta,dorſo elato,nigricantia,ex interuallis gemina, in acutum deſinentia: tenues cauliculi ex alarum ſinu enaſcuntur,in quibus floſculi parui, cærulei, velut *Forma.* anagallidis:radix digitali eſt craſsitudine: cum multis adnatis. Similiter deſcripta eſt à Plinio his verbis. Myoſota ſiue Myoſotis læuis herba, caulibus pluribus ab vna radice, aliquatenus rubentibus, concauis ab imo: foliis anguſtis, oblongis, Li.27. c.12. dorſo acuto,nigris,per interualla aſsiduè geminatis: & tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus, flore cæruleo: radix digitali craſsitudine, multis capillamentis

AVRICVLA Muris, Matthioli.

AVRICVLA Muris, altera, Dodon.

fibrata. Quæ omnia aptiſsimè competunt in eam, quæ hîc ex Matthiolo appingitur. In pratis, agris, hortis, ſecus vias, & paſsim ferè copioſa, menſe Maio floret. Dodonæus alteram pinxit, quæ pleríſque Auricula muris videtur. Eſt autem humilis herba, quæq; ſæpius per terram ſerpit, lanugine delicata mollique onuſta, cæterùm alſinæ mediæ ſatis ſimilis: multos enim ab vna radice cauliculos profert, ima parte rubeſcentes: folia longa, aſpera, & hirſuta, Aures murinas apprime referentia: floſculos albos, ſiliquas longiuſculas velut alſine: radicem fibratam. Hanc periti quidam herbarij veram Dioſcoridis Elatinen eſſe ſuſpicantur ſatis congruente hiſtoria. Naſcitur enim in cultis & ſegetibus, ramulos quinos ſenóſve emittit è radice dodrantales, foliis plenos, guſtu adſtringentibus, helxinæ ſimilibus, hirſutis, rotundioribus. His tertiam adiicit, ſed non depingit, idem Dodonæus, quæ per terram minimè ſerpit, ſed recta inter cæteras herbas accreſcit, aliis ſimilis caulibus & foliis, ſed maior & candidior, lanugine operta, ad tactū glutinoſa, & perinde digitis hærente, ac ſi melle rigata foret. Flores ex capitulis prodeunt vt in ſuperiore, ſemen in ſiliquulis concluditur. Hæc eſt Ocimoides minus albū, à nobis in Horto deſcriptum ac depictum. Iſtæ duæ quibuſdam vt diximus, Auriculæ muris ſpecies eſſe cenſentur, aliis potius alſines. Eſt præterea Myoſotis parua Dalechampio, quæ in locis pinguibus, agris, ſecus vias gignitur, radiculis paruis, breuibus, inutilibus: foliis aizoi modo in orbem humi ſtratis, oblongis, parum laciniatis, nonnihil hirſutis: caule tres digitos albo, tenui, flore albo, quatuor foliolis conſtante, ſed ſic diuiſus vt octo eſſe videantur: ſemine minutulo in exiguis loculis marſupio ſimilibus, ſaporis fatui. Floret ſtatim Februario menſe, cum alſine verna, & gramine minimo. Refrigerat & humectat. Radix Auriculæ muris illita ægilopas ſanat, auctore Dioſcoride, Deſiccat ordine ſecundo, inquit Galenus, cæterùm nullam euidentem caliditatem habet. A quibus diſſentit Plinius, qui cum iiſdem planè verbis quibus Dioſcorides Auriculam muris delineaſſet, vis ei ſeptica, inquit, & exulceratrix, ideóque ægilopas ſanat.

In cap. 179. lib. 2. — *Locus.* — *Tempus.* — Lib. 1. ca. 35. Auricula muris 2. — *Forma.* — Ibidem. — Myoſ. parua, Dalec. *Forma.* — *Tempus.* *Temper.* Li. 2. c. 179. Li. 7 ſimpl. Li. 27. c. 12.

MYOSOTIS Parua, Dalechampij.

VERONICA MAS, CAP. LV.

CELEBERRIMA eſt apud recentiores herba quæ Veronica mas ab illis dicta eſt, Græcis & Latinis ſcriptoribus fortaſsis incognita, Gallis *Veronique maſle*, Germanis *Ereubreiſz*, & *Grundheyl*, ob mirificam ſanandi vlcera ac vulnera facultatem. Dodonæus Betonicam Pauli vocat. Herba eſt per terram ſerpens cauliculis dodrantalibus, gracilibus, purpuraſcentibus, villoſis: foliis longiuſculis nigricantibus, parum hirſutis, ſerratis: floſculi in ſummitate diluti purpurei ſunt: ſemen in loculis minutum: radix tenuis, fibrata, breuis. In marginibus agrorum & ſiluarum prouenit. Iunio & Iulio menſibus, floribus & ſemine abundat. Veronicam maiorem Septentrion alium marem Fuchſ. & Dodon. Lobellius vocat. Amaritudinem quamdam & vehementem adſtrictionem

Nomina — Lib. 1. c. 17. — *Forma.* — *Locus.* — *Tempus.* — *Temper.*

VERONICA Mas, Fuchs.

VERONICA Mas, Matth.

VERONICA Recta minima, Lobellij.

adstrictionem gustu præ se fert, vt hinc calidam siccámque esse coniicere liceat. Mirificè ad cruenta & vetera vlcera, & vulnera sananda confert. Scabiei & omnibus cutis vitiis medetur. Tumores in quacumque corporis parte fuerint, potissimum autem in ceruice, discutere potest. Recétiores eius vsum summopere commendant in febribus pestilentialibus, propinantes siccæ puluerem drachmarum duarum pondere cum theriace drachma ex vino meraco, ea tamen lege vt statim sudent ægri. Eadem datur potanda ex sua ipsius stillatitia aqua vtiliter contra tussim & vitia omnia pectoris & pulmonis: nam tabidos & suppuratos iuuat. Præterea aperit iocinoris & lienis obstructiones, vterum, renes & vesicam expurgat. Lobellius Veronicam marem, Matthioli Veronicam rectam appellat, foliis & flore in surrectis pedalibus cauliculis, aliis non dissimilibus, sed maioribus amœnioribúsque. Huic appingit Veronicam rectam minimam, quæ vix vnciam & sesquiunciam æquat, foliis Veronicæ nostratis, aliquanto minoribus. Flosculi non dissimiles, sed densiores comosioré sque spicati, corniculis, crebris succedentibus. Hæc Lobellius. *Vires.*

COCHLEARIA, CAP. LVI.

Nomina Dod.lib.1. cap.78. *Forma.*

ERMANORVM *Leffelkraut*,& Belgarum *Lepelkraut*, ideſt, Herba Cochlearis huic herbæ cochleariæ nomen fecit, Gallicè *l'Herbe aux cuilliers*, à foliorum caua rotunditate, cochlearis connexam intimamq; ſuperficiem exprimente. Hæc foliis eſt latiuſculis, craſsis, vmbilicatis, & nonnihil cauis, parui cochlearis more, ambitu interdum anguloſis, oxalidis rotundæ ferè ſimilibus, ſed nec tenera ſunt, nec candicantia, imo duriuſcula, & ex fuſco viridantia: cauliculi quadãtenus anguloſi, palmares aut pedales: floſculi candidi, ſemen paruũ, rubeſcens in ſiliquulis: radix tenuis, fibrata, albicans, guſtu acri. In Friſia & Holandia, frequentiſsima ſecus ſepes & in pratis. Aprili & Maio menſibus floret, per æſtatem ſemen fert. Calida ſiccáque eſt herba, guſtu acri, naſturtij, aut Sij cardamines. Quare ſunt hodie eruditiſsimi herbarij qui Britannicam Plinij eſſe cenſent, quod iiſdem locis reperiatur, iiſdemq; viribus prædita eſſe comperiatur, quas Cæſaris milites, trans Rhenum promotis caſtris, aduerſus Stomacacen edocti, à Friſiis colonis experti ſunt, vt ex eodem Plinio fuſiùs alibi diximus. Verùm cum hæc Plinianæ deſcriptioni minimè conueniat, & ſint multæ, vt naſturtia, & Sium cardamine eidem perſimiles guſtu, nec facie multum diſſimiles, ad eadem vtiles, nullum inde certum ſumi poteſt argumentum, quo Britanicam hanc eſſe probare quis poſsit. Quidam, inquit Dodonæus, hanc telephium Græcorum eſſe putant. Cochlearia in aqua decocta frequenti collutione, contra putrida oris vlcera, & cætera eius vitia ſummoperè efficax eſt. Singulari etiam remedio eſt aduerſus oris affectum, quem Plinius Stomacacen, Marcellus Oſcedinem, Holandi Friſiíque *Scicerbuych* nominant. Quod cum frequens experientia comprobarit, magno eſt apud Holãdos & Friſios in vſu, & commendatione. Iſti congener eſt vel ſimilis, quæ Cochlearia Anglica à Pena & Lobellio dicitur, flore, ſemine, & ſapore, ſed foliis non tam vmbilicatis, aut in Cochlear efformatis, potiùs Atriplicem aut Lapathum paruum referentibus, vnciam latis, & in ſeſquiunciæ aut vnciarum duarum longitudinem porrectis, craſsis, denſis, ſucculentis, guſtu & colore ſuperioris Cochleariæ: radice maiore. Æque vt ſuperior laudatur ad Stomacacen. In anglia ad Tameſis fluenta, & qua Londinum præterlapſus eſt, & in Briſtoiæ ſinu Occidui Occeani prouenit.

Locus. *Tempus.* *Temper.* Pena in Aduerſ.

COCHLEARIA, *Dodon.*

COCHLEARIA *Britãnica, Lob.*

Li.1.ca.178. *Vires.* Dod.ibid.

PERFO

PERFOLIATA, *CAP. LVII.*

Ix affirmare quis poſsit, fuerítne veteribus cognita deſcriptaq́; hæc herba, quæ Perfoliatum & Perfoliata hodie vocatur, quòd caulis ſingula eius folia perforet, & penetret, Gallis *Perſefeuille*, Germanis *Durchwuachſz*. Ambigitur hodie à nonnullis ſit ne Dioſcoridis Cacalia. Eiuſdem cotyledon à nonnullis crederetur, niſi radix obſtaret, quæ oliuæ inſtar rotunda non eſt. Perfoliata caulem mittit rotundum, gracilem, ramulis multis & tenuibus fruticantem, folia ſingula Perforantibus rotunda, in acutum tamen deſinentia, caua, tenera, læuia, colore ex glauco virentia: flores in ramulorum faſtigiis parui, inter foliola radiatim ſita ex aureo pallidi: ſemen fuſcum, radix vnica, candicans, fibrata. Inter ſegetes, in pratis, agrorum marginibus prouenit, & à Chirurgis in hortis colitur. Iulio & Auguſto mẽſibus floret, deinde ſemina producit. Amara modicè eſt, & adſtringens, ex quo intelligere licet, calidam ſiccamq́; eſſe. Decoctum eius in aqua aut vino, vulneribus medetur: quinetiam herbæ ipſius folia recentia trita, & impoſita, cera aut quopiam alio curandis vulneribus vtili vn-

Nomina *Dod. lib. 11. cap. 93. Fuchſ. cap. 242.* *Forma.* *Locus.* *Tempus.* *Temper. & Vires.*

PERFOLIATA, Dodonæi.

PERFOLIATA Longifolia, Dalechampij.

guento excepta, ramices puerorum ſanant. Eadem herba trita & cum farina vinoq́; admota, prominentias vmbilici infantium reprimit. Plurimus huius apud Chirurgos vſus. Perfoliata alia longifolia cognominata, in cõuallibus altiſsimorũ Iure cacuminum denſis, vmbroſiſq́; ſiluarum ſolitudinibus, hominis proceritate creſcit, radice nigra, craſſa, dura, ex quibuſdam tuberculis fibras mittente: caule ſimplici in virgas minimè diuiſo, foliis oblongis, caulem amplectentibus, non autem vt in altera & vulgari per medium traducentibus, craſsis, guſtu amaris, flore è rubro nigreſcente, non coronæ modo, vt in altero genere, caulis verticem ambiente, ſed ex eius faſtigio prodeunte pediculis ſubuecto.

COTY

COTYLEDON SECVNDA, *CAP. LVIII.*

Nomina ΚΟΤΥΛΗΔΩΝ ἑτέρα & κυμβάλιον, Latinè etiam Cotyledon altera & Cymbalium,& Vmbilicus veneris alter, & Acetabulum alterum, Gallis *Le petit nombril de Venus.* *Forma.* Folia habet vmbilico primo latiora, pinguia, densa circa radicem, veluti oculum medium describentia, quemadmodum Aizoon maius, gustu adstringentia, cauliculum tenuem, & in ipso flores & semina hyperico similia, radicem verò maiorem. Quæ hîc picta est, à doctis herbariis creditur esse verus ille vmbilicus Veneris alter, foliis latioribus, crassis, ferè rotundis, in orbē circa caulem latiùs sparsis, vt in Aizoo maiore: caulis medius eminet tener, flosculos ferens. *Locus.* Montosis locis crescit, & in hortis colitur ab herbariis. *Vires.* Facit ad eadem, ad quæ etiam semperuiuum, inquit Dioscorides. Qua in re ab eo dissentit Plinius, alioqui in delineatione magna ex parte consentiens, his verbis. Est aliud genus eiusdem (Cotyledonis) sordidis foliis, latioribus, densioribusq́; circa radicem velut oculum cingentibus, asperrimi gustus, longiore caule, sed pergracili. Vsus eius ad eadem, quæ iridis. Sic omnia exemplaria habent, quæ tamen ex Dioscoride emendanda videntur, & iridis voci aizoi vox substituenda, quæ cum rursus sequatur, eam videtur aliquis perperam mutasse: est enim iris calida siccaq́; facultate, Cotyledon altera refrigerante & humectante. Præatereà folia τῇ γεύσει στύφοντα vertit asperrimi gustus pro

Matthi. in ca.88. li.4. Dod.lib.1. cap.25.

Lib.4.c.88.

Li.25. ca.13.

COTYLEDON II.
Matthioli.

COTYLEDON III.
Dalechampij.

CYMBALARIA,
Matthioli.

aſtringentis guſtus:& folia ſordida dixit,perinde ac ſi ῥυπαρὰ pro λιπαρὰ legiſſet. Herbarij quidam Cotyledonem aliam ſiue Cymbalium diuerſum à ſuperiore depingunt:radice fibris multis nigríſque capillata, foliis multis, craſsis, pinguibus, longo pediculo nixis,circa radicem in orbem circumiectis, & tanquam rotundũ oculi ambitum deſcribentibus, venoſis, in ambitu crenatis: caule palmum alto, villoſo,tenui:flore hyperici, candido. Vmbroſis & opacis ſiluarum receſsibus, & latebris gaudet. Refrigerat & humectat vt aizoum. Saxifragiæ maiori, ſeu albæ perſimilis eſt, non tamen eadem: differt enim viribus potiſsimum, & radicibus. Eſt apud Inſubres vulgaris herba,quæ cum Cymbalaria vocetur, à Cymbalio videtur illis nomen duxiſſe,verúſque eſſe veneris vmbilicus alter. Venetiis Pataaij, & vicinis pagis paſsim ex parietinis & maceriis comæ modo dependet, cauliculis numeroſis,tenuibus,lentis,tenerrimis,capillaceis,pedalibus & ſeſquipedalibus, è quibus folia prodeunt hederacea,laciniata,mollia,læuia, logis tenuibúſque petiolis nixa:floſculi ex luteo virentes, qui è tenuiſsimis quoque pediculis emergentes, clauicularum modo ſeſe implicant. Illic Pharmacopœi veri vmbilici Veneris penuria & ignoratione hac herba vtuntur,iiſdémq; pollere facultatibus exiſtimant. Valere eam ad alba vteri profluuia Matthiolus affirmat, ſi ipſa recens ſæpius in acetariis deuoretur,vt Itali ſolent,prima menſa.

Cotyled. tertia. *Forma.* *Locus.* *Temper.* *Cymbalaria Matth. in cap. 88. lib. 4.* *Pet. Pen. in Ad.* *Forma.* *Vires.* *Ibidem.*

MVSCVS, CAP. LIX.

BRYON & σπλάγχνον Græcis appellatur,qui Muſcus Latinis,Arabibus *Axnec*,& *Vſnec*,Gallis *Mouſſe*,Italis *Moſco*, Germanis *Mooſz*. Sphagnõ etiam Plinius vocat,item Ætius Sphagnum & Hypnum. Multiplex eſt Muſcus: Arboreus,terreſtris,ſaxatilis,marinus. De arboreo & terreſtri hîc tractabimus. Eſt autem Muſcus præſertim arboreus, nihil aliud quàm villi,ſeu foliola incana minutius & profundius inciſa,naſcentia, & pendentia ex arboribus ſine radice,ſine flore,ſine ſemine. In cedro arbore,inquit Dioſcorides, populo alba & quercu inuenitur. Optimum eſt cedrinum,proximum populneũ, in quo genere candidum & odoratius præſtat, nigricans improbatur. Plinius de eadem ſcribit his verbis.Sphagnos in Syrenaica prouin-

Nomina *Lib. 12. c. 23.* *Lib. 1.* *Genera.* *Forma.* *Lib. 1. c. 20.* *Li. 12. c. 23.*

MVSCVS Arboreus.

MVSCVS I. Terreſtris, Tragi.

cia maximè probatur, alij Bryon vocant: secundum locum obtinet Cyprius, tertium phœnicius. Fertur & in Ægypto nasci: quin & in Gallia non dubitauerint. Sunt enim hoc nomine etiam arborum villi, quales in Græcia videmus, sed odore præstantes. Laus prima candidissimis atque altissimis, secunda rutilis, nulla nigris. Et in insulis petrísque nati improbantur, omnésque quibus palmarum atque non suus odor inest. Galenus his addit Muscum, qui in picea arbore reperitur. Nascitur etiam in abiete, & aliis arboribus. Cæterùm in eo genere quod in Italia prouenit, inquit Matthiolus, is nobilior & odoratior videtur, qui in larice nascitur: quare & viribus fortasse præstantior erit. Tragus aliud Musci genus facit, idq; vulgatissimum in pratis & hortis nascens, villosum, sed reliquis generibus gracilius & tenuius, ex luteo viride. Idem & recentiores alij, Muscum quoque terrestrem appellant plantam quæ longis viticulis repit, numerosissimis foliis obsitis, funiculos esse diceres, qui sæpe ad septem & octo vlnarum longitudinem protenduntur: multis vtrinq; adnatis ramulis, similibus foliolis obseptis, vt piceæ arboris summitates esse videantur. A Lobellio Muscus clauatus dicitur, Pes leoninus, perpe-

Li.7.simpl. In cap.20. lib.1. Lib.3.ca.2. Musc.terrst r.1. *Forma.* Musc. terrestris. 2. Trag.lib.1. cap.189. *Forma.*

MVSCVS Terrestris II.

MVSCVS Terrestris III.

ram Chamæpeuce à Cordo. Tota planta ad tactum sicca est & subaspera, colorē ex viridi pallescente. Serpit humi & inter saxa Musco scatentia, nititurq; radicibus per interualla multis, capillaribus quæ ex viticulis obsequiosis prodeunt, vt in hedera, quibus sese propagat, & gyros nectit, spirasq; an fractuosas multas. Iunio verò emittit ex ramusculorum fastigiis iulos ferè corylaceos, subflauo colore. Nascitur in siluis, sabulosis & inuiis locis, præsertim inter muscosos lapides. Terrestri huic Musco Tragus herbulā subiungit, quæ æstate & hyeme virens omnino satiuā sabinā refert, odore omni destituta, gustu planè amara, Musci terrestris superioris instar, luteos in cacumine iulos ferēs, qui & ipsi nullo post se relicto fructu, protinus pereūt. Quidā Plinij Selaginē esse volūt Sabinę similē, Gallorū Druidis summoperè laudatā cōtra omnia vitia oculorū, & omnem perniciem. Musco terrestri non absurdè subiungetur herba Græcis Latinísq; veteribus forte ignota, quibusdam

Locus. Musc.terrestr.3. Lib.1.c.189. *Forma.* Lycopod. Dodon.

MVSCVS Alius terrestris Lycopodium, Dodon.

MVSCVS Fœniculaceus.

MVSCVS Terrestris denticulatus, Lobellij.

quibusdam Officinis pro spica celtica non sine graui errore vsurpata, vulgi appellationē secutus Dodonæus λυκοπόδιον nominat, idest, Pedem lupinum, Gallicè *Pied de loup*, vel *Patte de loup*, Germanicè *Beerlap, Gurtelkraut*, & Musci quintum genus facit. Viticulis per humum serpit, foliolis veluti pilis densis admodum vestitis, radiculis in quibusdam partibus terræ infixis, & inhærentibus. Ex his enascuntur aliæ in tres quatuórve particulas fissæ, in apices candidos desinentes, lupinos vngues satis aptè referentes, producentésque cauliculos rectos, tenues, candicantes; rarioribus pilis hirtos, tenues veluti spicas ferentes, foliolis plenas, quæ flosculis candidis similes sunt. Vdis locis, & siluis vmbrosis, crescit. Muscum alium fœniculaceum vocant herbarij, quem gignunt arbores in frigidissimo Allobrogum tractu, locis asperrimis, & maximè saxosis educatæ, præsertim quercus & fagi. Nascitur is non alterius Musci arborei modo, sed sparsim in variis arborū partibus, trunco, ramis surculis, fruticátque singulis priuatim quasi plantis: plurimi ex vna tanquam radice nigra ramuli prodeunt, duos digitos alti, exiles, in tenuissimos villos fœniculo similes diuisi. candidi, iucundum quidpiam olentes, vasculis multis lacunatis, inanibus, ramulorum vertici affixis, in ambitu hirsutis, quæ ad seminis conceptaculum natura formasse videtur, vt in Androsace, licet vacua perpetuo sint. Quasdam alias Musci varietates tradidit Lobellius. Quædam enim denticulis, & viticulis paruis sarmentosis pinnatis, compressis, arguta naturæ solertia elaborata, rependo, serpendóque innumeris flexibus implicatur. Huic alia non dissimilis ortu & modo, sed ramuli toti densissimis foliorū quasi denticulis compressis, vel squamulis. Illecebræ multò minoribus, attrectatu sericeis cōferti sunt. Est Clusij Muscus terrestris, repēs, Lusitanicus. Herbula, inquit, dodrantalibus aut interdum pedalibus repens, viticulis filo tenuioribus, numerosis, vtrinque adnatis ramulis in obliquū expansis & capillaribus, terræ inhærentibus quibusdam suis fibris. Tota integitur numerosissimis foliolis, siue squamulis potiùs tenuissimis, pulcherrima serie digestis, dilutiore & pallescēte virore, & tactu mollibus quidam, sed veluti siccis, gustu adstringente, cum

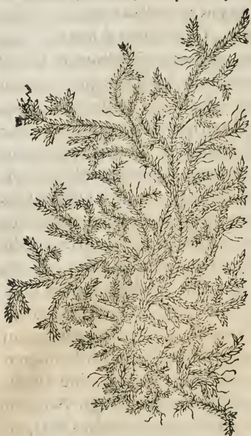
Lib.3 ca.71.

Locus.

Musc.fœn.

Forma.

MVSCVS Terrestris denticulatus, alter Muscus terrestris repēs, Clus.

MVSCVS Scoparius, Lob.

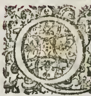

quadam tamen grata dulcedine. Nusquam hoc Musci genus se conspexisse ait Clusius, quàm in aggeribus vmbrosis oliuetorum, ad Colibriam vrbem Lusitaniæ, trans flumen Mādego, Latinis Munda nuncupatum. Lobellius Sommerseti Angliæ sterilibus montibus (Mendip vernacule) vbi plumbū effoditur, nōnusquam magna prouenit copia, in aggeribus & saxis. Est & Lobellij alius Muscus Scoparius cognominatus, Muscidorum & vdorum Belgij & Frisiæ Orientalis sectator, multis dodrantalibus, pedalibus, atque etiam amplioribus ramulis, purpura aurea nitentibus, innumero cirrorum tenuium sobole comosis, è quibus singulis oriuntur capitula Lini, Ericæ aut Selaginis minora. Hæc Lobellius. Muscus arboreus vim habet adstringendi, vt tradit Dioscorides. Facit ad vteri affectus in decoctis ad insessus. Sic & Galenus. Vim habet adstringentem, inquit, inualidam: nec enim multùm est frigidum, sed propinquum ferè mediis: quia videlicet & digerendi, & emolliendi facultatis est particeps, maximè quòd in cedrinis lignis reperitur. Scribit Serapio, vinum epotum in quo diebus aliquot Muscus is maduerit, altum somnum inducere, ventriculum roborare, vomitiones compescere, & aluum sistere. Muscus, inquit Auicenna, vtiliter cordis medicamentis inseritur, quòd odoris fragrantia defectus animi iuuet. Muscus terrestris ad calculi affectus maximè commendatur: nam si vino incoquatur, eo epoto, renum calculi franguntur, pelluntúrque certißimo experimento. Nonnulli etiam aquam ex eo destillant ad eandem affectionem. Idem contusus & ex aqua decoctus, inflammationes & dolores, à calida causa exortos, mulcet: quare à multis vsurpatur ad podagram à calore prouenientem. In vinum vappescens pendulus impositus, breui restituit. Tantum autem Musci accipiendum, quantum vas ipsum siue paruum, siue magnum postulare videbitur.

Vires. Lib.1.c.20. Li.6.simpl. Cap.93. Trag. lib.1. cap.189.

PVLMONARIA, *CAP. LX.*

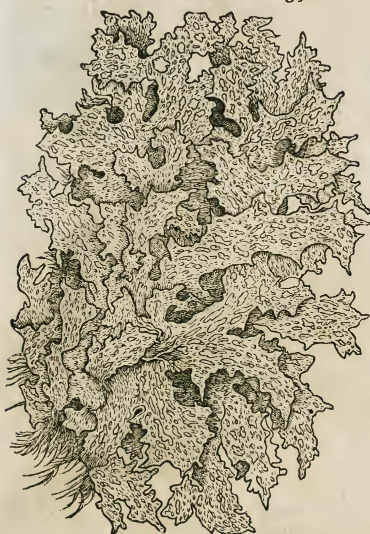
Nomina *Genera.* *Forma.* Matth. in c.148.li.4. Diosc. lib.3. cap.71.

QVI pulmonariæ nomen audit, statim aliquā cum pulmonibus similitudinem, vel insignem quādam ad iuuandos pulmones facultatem animo concipit. Plantas tres huius nominis describemus. Prima est quæ Gallis *l'Herbe aux poumons*, Germanis *Lingenkraut* nominatur. Lichem herbæ quadātenus similis, in quercuum aliarumq; siluestrium arborum

caudicibus

PVLMONARIA Fungosa.

caudicibus naſcitur opacis præſertim ſiluis, aridior, ambitu latiore, ſupernè vireſcens, infernè palleſcens, maculis frequentibus ita conſperſa, vt effigiem pulmonis præbeat, quæ cauſa nominis fuit. Vtuntur hac quidã magis fortaſſe nomine quàm viriũ experientia inducti ad tabem, pulmonum vlcera, & cruenta ſputa. Nec deſunt qui eam commendent ad vulnera ſananda, ad pudendorum vlcera, & ad vtrúmque muliebre profluuium. Prætereà dyſentericis eam exhibent, & bilioſa vomentibus. Sunt quoque qui ea vtuntur ad ſuſpirioſos, aſthmaticos cum glycyrrhizæ ſucco, hyſſopo, helenij radice, & ſcillino oxymelite. Valet ad ouium & cæterorũ quadrupedum tuſsim, & reſpirandi difficultatem: quamobrem paſtores eam tundunt, morboſiſq; ouibus mane cum ſale propinant. Huic multum diſsimilis eſt recentioribus herbariis & medicis dicta Pulmonaria, ſiue pulmonalis, Gallis *l'Herbe aux poumons*, & *l'Herbe de cœur*, folio bugloſsi, latiuſculo, hirſuto, nigricante, maculis lacteis, & quibuſdam nigris aſperſo, quibuſdam in regionibus ſine maculis: inter hæc cauliculi erumpunt molliores, guſtu oleraceo, palmares & ſeſquipalmares, qui in vertice flores ferunt purpureos, & capitula in quibus nigra ſemina: radix longa, craſſa, viſcida, fibrata nigricat, guſtu ingrato. Montoſis, humidis opacis gaudet. Primo vere floret, mox: ſemen eius maturum eſt. Huic plantæ herbarij magnas vires tribuunt ad pulmonis vlcera ſananda. Qua in re & ſanguinis reiectione mirabili ſucceſſu exhiberi prædicant, ſi decoquatur ad medias, deturq; decoctum potandum addito ſaccharo, vel ſi ſuccus ex ea expreſſus in ſerapiũ cum ſaccharo coquatur. Iuſculis miſcent folia mulierculæ, aut tuſa cum ouis in placentas formant, & ad pulmonis vitia, cordiſque affectus conferre prædicant. Pulmonariam minorem herbarij quidam plantam hanc vocant, alij Echium primum Plinij. Gignitur in ſepibus & dumis collium, nonnunquam & in nemoribus, ſolo pingui, radice longa, nigra, modice fibrata: caulibus multis ex radice ima prodeuntibus, ferè cubitalibus, ro-

Vires. Pulmon. maior. *Nomina* *Forma.* *Locus.* Matthi. in ca.48. li.4. *Vires.* Pulmo. minor. Li.25. ca.9. *Locus.*

PVLMONARIA Maior.

PVLMONARIA Minor, Dalechampij.

PVLMONARIA Gallorum: siue Auricula muris maior, Tragi.

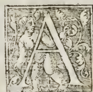

tundis, hirſutis,& ſubaſperis: foliis per interualla ex caulibus exortis, longis, mucronatis,ſenis aut ſeptenis in ſingulis caulibus,nec ferè pluribus: flore in caulium vertice coaceruato, priuſquam recludatur ex cæruleo rubente, cùm apertus eſt prorſus purpureo, pulmonariæ ſimillimo. Alia eſt Pulmonaria Gallorum, quæ quamuis eo nomine donata ſit, propior tamen videtur in tubaceo generi, inquit Pena, flore luteo Hieracij, in parietibus & dirutis muſco obſitis, Lugduni & Monſpelij, tenello cauliculo, intubaceo, palmari & ſeſquipalmari, gracili, è radice exiliore, betonicæ, nonnihil fibrata. Scribit Lobellius eſſe Auriculam maiorē Tragi. Eius tamen icon villos nullos repræſentat, quos habet pictura Tragi, qui tradit folia humi ſparſa iacere, ſingula Auriculam muris alpini, ſeu leporis exprimere, piloſa, & leuiter per ambitum inciſa.

CAVDA MVRIS, *CAP. LXI.*

Nomina Dod. lib.1. cap.63. Pet.Pen. in Aduer.

A RECENTIORIBVS perappoſitè *μυοσῦρος* vocatur hæc herba, Latinè Cauda muris, Gallicè *Queue de ſouris*, Germanis *Tauſent korn.* Humilis eſt herba, foliis anguſtis, gramineis, pollicem & ſeſquipollicem altis, rigidis, guſtu plantaginis: inter quæ è radice proueniunt cauliculi tenues, floſculis albicantibus, palmaribus, breui marceſcentibus veſtiti, qui in falcatum mucronem deſinunt: teretem, oblongum, muris caudæ haud abſimilem, in quo ſemina exigua, nigricantia. (*Forma.*) Pinguibus agris & pratis gaudet. (*Locus.*) Aprili menſe floret: Maio ſemen maturum eſt. (*Tempus.*) Refrigerat, nec multum à plantagine viribus differt. (*Vires.*) Guſtu plantaginis eſſe ſcribit Pena, Lobellius legit guſtu hydropiperis.

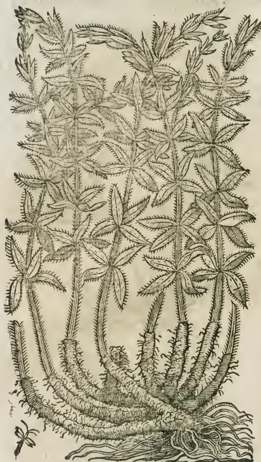
RVBIA, CAP. LXII.

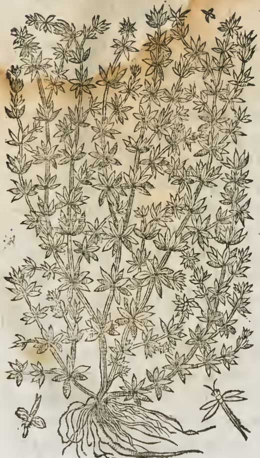
'ΡΥΘΡΟΔΑΝΟΝ Græcè, quod etiam Erythrodanum & Rubia Latinè, *Paue & feuealsabagin* Arabicè, *Erythrodano, & Rubbia* Italicè, *ferberroet* Germanicè, *Ruuia* Hiſpanicè, *Garance* Gallicè, Officinis Rubia tinctorum. A' rubore radicis quo lanæ & coria tinguntur: factum eſt illi Græcum Latinúmque nomen. Dioſcoridi & aliis duo ſunt rubiæ genera. Vna ſatiua eſt, altera agreſtis. Satiuæ caules ſunt quadranguli, longi, aſperi, aparinæ caulibus ſimiles, ſed per omnia maiores & robuſtiores, folia per interualla in ſingulis geniculis ſtellarum modo in orbem circumiacentia: flores in caulium verticibus, ex pallido lutei: fructus rotundus per initia viridis, mox ruber, poſtea cum maturuit, niger: radix longa, tenuis, rubra. Agreſtis illi ſimilis eſt, ſed minor, & minus aſpera tota, folia minora, numeroſiora, genicula crebriora ſtellatim ambientia: floſculi candicant. Sic Plinius etiam deſcribit. Sunt etiamnum duo genera, non niſi ſordido nota vulgo, quum quæſtu multo polleant. Imprimis Rubia tingendis lanis & coriis neceſſaria. Laudatiſſima Italica, & maximè ſuburbana, etſi omnes penè prouinciæ ſcateāt ea. Sponte prouenit, ſeritúrque ſimilitudine eruiliæ. Verū ſpinoſus ei caulis, ac geniculatus eſt, ſic enim legendum ex vetuſto codice, quinis circa articulos in orbem foliis, ſemen eius rubrum eſt. Pingui fertiliq; ſolo ſeritur, multis regionibus, magni prouentus & quæſtus gratia. Silueſtris vbique ferè prouenit ſponte in agris, & in ſepibus. Floret vtráque æſtate, eiuſque tum etiam radix effoditur. Rubiam minimam addit Lobellius, quam in rupibus Vincentij nō procul Briſtolio Angliæ enatam legit, foliis eſt Herniariæ paribus mucronatis, poſitu rubiæ, cauliculis repentibus, ſeſquiunſciam altis, in quibus floſculi luteoli. Radix exilis rubræ, corallio concollor. Pinxit etiam Rubiam læuem Taurinenſiū, cui Aſperulæ ritu ſummis cauliculis, flores cādidi, ſtellati, verticillatim prodeunt. Folia quaterna decuſſatim poſita, cacubalo Plinij paria, Solano tetraphyllo minora, in cauliculis ſeſquipedalibus, & bicubitalibus, ex interuallis geniculatis. Frequens hæc in Pedemōtium collibus Taurino finitimis. Quot in medicina vſus habet rubia, tradit Dioſcor. his verbis. Radix vrinā ciet, quamobrē morbo regio laborātibus, cum aqua mulſa, auxiliatur. Itē iſchiadicis, & reſolutis. Ducit vrinā multā & craſſam, nōnumquam etiam

Nomina. *Genera.* *Forma.* Rubia ſilueſt. Lib. 19. c. 3. Lib. 3. c. 143. *Vires.*

RVBIA SATIVA.

RVBIA, Silueſtris.

ſanguinẽ, bibentes quidẽ quotidie lauari oportet, & excremẽtorum quæ redduntur differẽtiam ſpectare. Aduerſus venenatorũ morſus ſuccũ cum foliis bibere prodeſt. Semẽ ex oxymelite potũ, lienẽ abſumit. Appoſita radix fœtus, menſes, & ſecũdas educit. Albas vitiligines ex aceto illita ſanat. Plinius his multũ lucis adfert de medico eiuſdem vſu ſcribens. Alia res Erythrodanum, quam aliqui Ereuthodanum vocant nos Rubiam, qua tinguntur lanæ, pelléſque perficiuntur. In medicina vrinam ciet, regium morbum ſanat ex aqua mulſa, & lichenas ex aceto illita, & iſchiadicos & paralyticos, ita vt bibentes lauentur quotidie. Radix ſeménque trahunt menſes,

Lib.24.c.11

RVBIA Minima, Lobellij.

RVBIA Læuis Taurinenſium, Lobellij.

aluum ſiſtunt, & collectiones diſcutiunt. Contra ſerpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum inficiunt. Inuenio apud quoſdam morbum regium ſanari hoc frutice, etiã ſi adalligatus ſpectetur tãtum. In hoc duntaxat Plinius à Dioſcoride diſſidet, quod contra ſerpentes ramos cum foliis imponi ſcripſit. Dioſcorides contra venenatorum morſus ſuccum cum foliis bibi, vt videatur, in Dioſcor. non legiſſe θηριοδήκτοις τε βοηθεῖ ὁ χυλὸς μετὰ τῶν φύλλων ποθεὶς, ſed θηριοδήκτοις τε βοηθεῖ χαυλὸς μετὰ τῶν φύλλων ἐπιτιθεὶς. Rubiæ radix, inquit Galenus, acerba eſt, & guſtu amara. Itaque quæcumque agere dictæ ſunt vbi eiuſmodi coierint qualitates, ea omnia in hac radice luculenter conſpicies: quippe cum & lienem & iecur expurget, & vrinas craſſas, multáſque moueat. Quin & menſes ciet, & mediocriter, quæ exterſionem poſtulant, extergit, quare vitiligines albas, cum aceto illita iuuat. Sunt qui eam iſchiadicis & reſolutis, in potu cum melicrato exhibeant.

Lib.6.ſim.

APARINE, CAP. LXIII.

Nomina

VALDE affinis eſt erythrodano quæ ἀπαρίνη Græcis dícitur & φιλάνθρωπος, Gallis *Grateron*, Italis *Speronella*, Germanis *Klebkraut*. φιλάνθρωπος hominis amans, quòd caulium foliorumq́; aſperitate prætereuntium veſtes apprehendat, perinde ac ſi comitatis & humanitatis gratia retinere vellet. ὀμφαλόκαρπος ab vmbilici ſimilitudine, quam ſemẽ eius in medio cauũ refert.

APARINE.

refert. Ex quo intelligere licet in Galeni, Pauli, Aetij, Plinij exemplaribus ὀμφακόκαρπον: mẽdosè legi, pro ὀμφαλόκαρπον, vt rectè legimus in Dioſcoride. Aparine, inquit ille, ramos habet *Forma.* multos, paruos, quadrangulos, aſperos: folia ex Lib.3.c.88. interuallis in orbẽ circumpoſita vt in erythrodano: flores albos, ſemen durum, album, rotundum, à medio vmbilici modo leuiter concauũ. Herba ipſa veſtibus adhæreſcit. Ab his diuerſa non ſunt quæ Plinius de eadẽ prodidit, his ver- Lib.27.c.5. bis. Aparinen aliqui omphacocarpũ (omphalocarpum legendũ eſſe diximus) alij philãthropon vocant, ramoſam, hirſutam, quinis ſenísve in orbem circa ramos foliis per interualla. Semẽ rotundum, durum, cõcauum, ſubdulce. Naſcitur *Locus.* in frumentario agro, aut hortis pratís ve, aſperitate etiam veſtium tenaci. Hæc eſt omnium cõſenſu noſtra Aparine, quę, vt Theophratus ſcribit, naſcitur prę̨ſertim inter lentes, nobis paſſim circa ſepes, dumos, macerias, & in hortis. Tota *Tempus.* æſtate floret & ſemen producit. Calidæ ſiccæq; eſt temperaturæ. Succus huius, inquit Dioſcori- *Temper. & Vires.* des, ex ſemine, caulibus & foliis expreſſus, phalangij & vipere morſibus auxiliatur: ſi bibatur cum vino, aurium dolores infuſus ſuccus ſanat. Herba ipſa axungia trita excepta, ſtrumas diſcutit. Eadem ferè Plinius habet. Efficax cõtra ſerpentes ſemine Lib.25.c.5. ex vino poto drachma, & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex vulneribus reprimũt folia impoſita. Succus aurib⁹ infunditur. Galeno verò modice extergit & Lib.6.ſim. deſiccat, habetq; nõnihil ſubtiliũ partiũ. Huius ſuccũ, inquit Matth. valde cõmen- In cap.88. dant aliqui ad recẽtia vulnera glutinanda, & ad papillarũ rimas. Stillatitia eius aqua lib.3. datur vtiliter potanda dyſentericis, ſiccæ farina vulnera glutinat, & vlcera ſanat.

SPERGVLA, CAP. LXIIII.

A DODONAEO & aliis Spergula dicitur ad imitationẽ Spurry Belgarum & Anglorũ, hanc herbam ſic nominantium, Officinis, & fortaſſis antiquis incognitã. *Nomina* Lib.1.c.37. *Forma.* Dodo. ibi. Pena in Adu. Cauliculos edit rotundos, graciles, geniculatos, palmum altos, crebrioribus quàm in aparine, circa ipſa genicula, foliis anguſtioribus, ſtellæ modo radiatis, galij foliis ſimilibus, in ſummis cauliculis floſculi multi candidi ſpectantur, & caliculi ſiue capitula ſicut in lino, in quibus ſemen nigricans continetur, radix gracilis eſt, digitum longa. Vmbroſis locis gaudet, ſeritur etiam in agris. Maio & Iunio menſibus *Locus.* floret. Saginãdis bubus & vaccis vtiliſſima. Qua- *Tempus,* de cauſa Brabanti hac vere agros cõſerunt, quòd *Vſus.* eius pabulo mirificè vaccas ſaginari, lactiſq; copiam augeri longa experientia compertum habeant. Semen vomitu pituitoſos humores educere

cere plerique referunt, inquit Dodonæus: eſtur tamen à Gallinis & columbis, & hoc paſtu oua plura & citius excludere creduntur.

LINARIA, CAP. LXV.

Nomina Fuch. cap. 2. 6 hiſt. Dodo. lib. 1. cap 53. Per. Pen. in Adu.

INARIA Officinis dicta, quod caule & foliis linum referat, à nonnullis Vrinalis, & Vrinaria, nominatur à vi diuretica, à qua etiã ὄσυρις dicta. Vrina enim Græcis eſt ὀρὸς, ὀῤῥὸς & ὑρὸς & οὖρον & συρῶ traho. quare cum linaria inſigni facultate ducendi vrinas prædita quemadmodum Oſyris, eíque figura maximè ſimilis ſit, minimè dubitandum eſt, quin illa vera ſit Dioſcoridis Oſyris, quæ vt tradit Dioſcorides, fruticulus eſt niger, tenues

Forma. habens virgas, ægrè fragiles, in quibus foliola terna quaternáve, aut quina, aut ſena, ceu lini, nigra initio, deinde mutato colore, ſub rubeſcentia. Plinius Dioſcoridi nõ omnino

OSYRIS, Linaria.

Lib. 27. c. 12 conſentit, hęc de eadem ſcribens. Oſyris ramulos fert nigros, tenues, lentos, & in his folia nigra ceu lini, ſemenq; in ramulis nigrum initio, deinde colore mutato, rubeſcens. Hîc ſemini coloris mutationem tribuit Plinius, Dioſcorides foliis, de ſemine nullum verbum facit. Quæ ſi diligentiùs expendas, nullam delineationis Oſyridis notam in Linaria deſiderabis. Linaria enim cauliculis fruticat tenuibus, lentis, nigricantibus, in quibus folia numeroſa, longiuſcula, & anguſta lini facie, ſiue Eſulam minorem adeo aptè referẽtia, vt herbarij iſto verſiculo vtramque diſtinxerint alioqui valde affines,

Eſula lacteſcit, ſine lacte Linaria creſcit.

Flores in ſummis caulibus elegantes, lutei, à fronte latiuſculi clauſiq;, os ranæ imitantes, cauda anguſta & inflexa, vt in conſolida regali: ſemen quoque in ſiliquulis rotundis, incluſum nigricat tantiſper dum matureſcit, poſtquam maturuerit, rubeſcit, ſeneſcentes quoque ramuli nigrorem in

Locus. rubore vertunt. Paſſim locis incultis, circa ſepes,

Tempus. & in agrorum marginibus. Floret potiſſimum Iunio & Auguſto menſibus. Amara eſt: quare qualida, vim ineſſe vrinas mouendi ſcribunt herbarij, & ſtranguriæ re-

Temper. & Vires numq; ac veſicæ obſtructionibus, ſingulari eſſe remedio, quibus facultatibus prædictam eſſe Oſyridem veteres teſtantur. Decoctum enim eius potum, inquit Dio-

Lib 4 c. 138. Lib. 27. c. 12. ſcorides, morbo regio laborantibus auxiliatur. Plinius Smegmata mulieribus faciunt ex his radicum decoctum potum ſanat arquatos. Eædem, priuſquam matureſcat ſemen, conciſæ, & ſole ſiccatæ, aluum ſiſtunt, poſt maturitatem verò collectæ, & in ſorbitione decoctæ, rheumatiſmis ventris medentur, & per ſe tritæ ex aqua

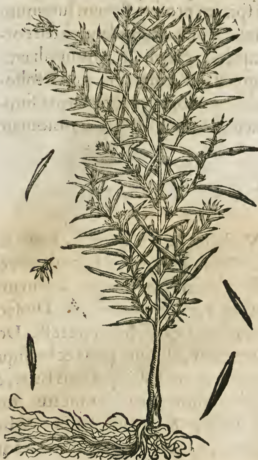
Cor. Emb. 124. lib. 4. cæleſti, bibuntur. Dioſcorides radicum non meminit, quibus tum alia tum illud attribuit, quod Dioſcor. toti frutici. Sed & ſmegmata mulieribus fieri ex ramulis

Lib. 8. ſim. Dioſcorides prorſus omiſit. Oſyridi herbæ, inquit Galen. ex qua fiunt & coremata, amara ineſt qualitas, & obſtructiones impediendi facultas, quare & in iecore conſiſtentes adiuuat obſtructiones. Quæ autem hîc Galenus, & eum ſecuti Paulus & Aetius κορήματα vocant, alij ſcopas interpretantur, à verbo κορεῖν, quod cum non

Fuch. cap. 206. ſolum verrere ſignificet, ſed etiam κοσμεῖν & καλλωπίζειν, id eſt, ornare ſiue purgare & venuſtare, alij κορήματα intelligunt κόσμητα Suida & Phauorino auctoribus, id eſt,

id eſt,comptoria, & venuſtantia faciẽ medicamenta, è quorum ſanè numero Oſyris eſt,quæ cum amara ſit,extergere etiam,faciei potiſſimum maculas poteſt,vt illi κορήματα dixerint,quæ Plinius ſmegmata dixit. Ex eo autem quod ex Oſyride κορήματα id eſt, ſcopas fieri illi ſcripſerint,colligunt nõnulli reiecta Linaria veram Oſy- Scoparia.

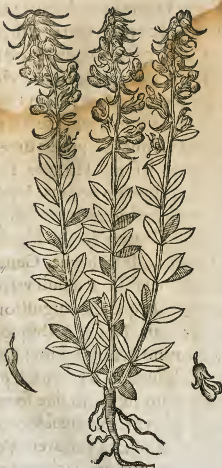
LINARIA Magna, Beluedér.

SCOPARIA, Beluedér.

LINARIA Valentina, Cluſij.

ridem Italorum eſſe *Beluedere*, quod ad verendum ſit aptior, quòd foliis creſcat lini ſimilibus amplioribus numeroſiorib⁹: caule ſingulari, anguloſo, cubito maiore, ſurculis plurimis fructicante: flore exiguo, rubro, ſemine minutulo, rotundo, è cinereo nigreſcente: radicibus numeroſis, denſis, cappillaceis, nigricantibus. Qui formoſarum plantarum aſpectu delectantur, hanc ſerunt, & adultam alunt in ædiũ feneſtris, denſa eius coma vmbram captantes, & nitido virore oculos recreantes, ob foliorum venuſtatem Itali *Beluedere* nominarunt. In aridis potiùs quàm pinguibus luxuriat, tamẽ voluptatis gratia pridem coli cępit etiam in hortis noſtris. Seritur & à multis ad ſcopas ex ea cõficiendas, vnde Scoparia à quibuſdã nominata eſt. Quòd ſi eam propius inſpicias, videbis folia eſſe longiora quàm Linariæ, numeroſiora, non amara, qualem tamẽ Galenus & Paulus voluerunt eſſe Oſyridem, nec iotericis ac hydropicis perutilẽ, vt eſt Linaria. Quòd ſi ex Oſyride κορήματα id eſt, ſcopas fieri voluit Galenus, non protinus hæc ſcopis accommodatiſſima, Oſyris fuerit, Forma

cum

cum ſint plurimi alij frutices, ex quibus ſcopæ optimæ parari poſſunt, qui tamen Oſyrides non ſunt. A' Cluſio Linaria alia exhibetur quam Valentinam vocat. Circa Valentiam, inquit, in pratis & locis vmbroſis. Lunariæ genus creſcit, vulgari multò lætius & craſſius, ternos quaternóſque caules ab vna radice proferens, ſingulares, pedales, interdum ampliores, quos folia centaurij minoris ambiunt, inferiore parte iuxta terram terno ordine diſpoſita plerúmque, ſuperiore verò parte ſparſim & nullo ordine: extremis ramis veluti ſpicam profert, florum luteorum Linariæ vulgari ſimilium, quibus tamen rictus lanuginoſus eſt, cauda verò ſeu corniculum purpuraſcentis coloris, hos ſequuntur capitula, exiguis loculis ſimilia: radice eſt ſingulari, alba. Floret Martio. Hanc appellauit Linariam, non à foliorum ſimilitudine, quæ non conueniunt, ſed quod eius flores vulgari forma ſimiles, & eiuſdem ferè ſint temperamenti. Nam præmanſa manifeſtam acrimoniam cum aliquo amarore coniunctam exerit.

Lib. ſtirp. Hiſpa. 2. cap. 32.

VERBENACA, CAP. LXVII.

Nomina

ΠΕΡΙΣΤΕΡΕΩ'Ν Græcis, Latinis Verbena & Verbenaca, herba ſagminalis, Columbaris, Columbaria, ſeu Columbina, ferraria, herbariis & officinis Verbena, Gallis *Verueine*, Italis *Berbena*, *Verminacola*, Germanis *Eirſenkraut & Eiſeinhart*, id eſt, ferraria à ferri duritia. Periſtereon auctore Dioſcoride, quod columbæ in ea libenter verſentur. Verbena quaſi herbena teſte Donato. vel potiùs quod ea verrendis iouis aris vterentur, aliiſque pacis & bellique ritibus, vnde ſagminalis nomen. Plinius. Sagmina in remediis publicis fuere, & in ſacris legationibúſque Verbenæ, certè vtròque nomine idem ſignificatur, hoc eſt gramen ex arce cum ſua terra euulſum: hoc ſemper & legati vſi cum ad hoſtes, clarigatùmque mitterentur, id eſt, res raptas clare repetitum. Vnus itaque Verbenarius vocabatur. Dioſcorides herbas duas περιστερεῶνος nomine, quamquā diuerſis capitibus comprehendit. Vnam, quæ iam dicta eſt: alteram quæ ἱερὰ βοτάνη nominatur, Latinè ſacra herba, compoſitáque voce hierabotane, & Verbenaca teſte Plinio, ſacra quidem herba, quod ea olim apud Romanos domus purgabantur, familiæ luſtrabantur, Iouis menſa ad ſacrificium & epulas verrebatur, & fæcialis in ſacris legationibus illa coronabatur, vel, vt Dioſcorides inquit, quod in expiationibus ſuſpenſa & illigata mire vtilis ſit. Herbarij hanc περιστερεῶνα ὕπτιον, id eſt, Verbenacam ſupinam, quòd ſemper humi ſupinè procumbat, illam ſuperiorem περιστερεῶνα ὄρθιον, id eſt, Verbenacam rectam nominarunt, quòd rectis ramulis ſemper aſſurgat, cum contra hæc ſupina ſiue ſtrata & humilis potiùs dicenda ſit, illa veriùs recta, quod rectis ramulis & pluribus adoleſcat. Plinius à ſexu duo genera conſtituit, marem, rectam, vt aiunt fœminam ſupinam vocans. Verba eius hæc ſunt. Nulla Romanæ nobilitatis plus habet quàm hierabotane, aliqui periſtereona, noſtri Verbenacam vocant. Hæc eſt quam legatos ferre ad hoſtes indicauimus, hac Iouis menſa verritur, domus purgantur, luſtrantúrque. Genera eius duo ſunt, folioſa, quam fœminam putant: mas, rarioribus foliis. Ramuli vtriúſque plures, tenues, cubitales, anguloſi: folia minora quàm quercus anguſtioráque, diuiſuris maioribus, colos glaucus, radix longa, tenuis. Naſcitur vbique in planis aquoſis. Quidam non diſtingunt, ſed vnum omnino genus faciunt: quoniam vtráque eoſdem effectus habet. Hæc Plinius. Fuchſius duo Verbenacæ ponit genera, Verbenacam rectam ſiue marem, Verbenacam ſupinam ſiue fœminam. Dodonæus etiam rectam & ſupinam, ſed hanc duplicem, marem ſcilicet & fœminam. Matthiolus cum duo itidem genera poſuiſſet, ſupinam, vulgarem Verbenacam, & legitimam Dioſcoridis ἱερὰν βοτάνην eſſe affirmat, rectam verò quæ periſtereon

Lib. 4. c. 55. In And. Terent. Lib. 22. c. 2. Lib. 4. c. 55. & 56. *Genera.* Lib. 25. c. 9. Lib. 25. c. 9. Cap. 225. hiſt. Lib. 1. c. 84. In cap. 55. & 56. lib. 4.

riſtereon prior eſt Dioſcoridis, quæq; vnico tantùm caule, & vnica radice conſtat: nuſquam ſe vidiſſe ingenuè fatetur, quæ notis omnibus legitimam referat, etſi nō deſint qui eam eſſe velint quam inter ſideritidas primo loco depinxit. At quum hæc ab vna radice plures edat caules, etiam ſeſquicubitales, folia haud ſubalbicantia, flores in caule verticillatim prodeuntes vt in marrubio, denique cum nihil habeat Verbenacis ſimile, eorum ſententiæ minimè ſubſcribit. Idem ait à ſe obſeruaſſe iis in locis quæ Verbenacæ plurimum ſunt feraces, quaſdam plantas, quæ caules rectos edere, quaſdam humi ferè procumbere, vt hinc fortaſſe differentiam ſumpſerint ij, qui Verbenacam in rectã & ſupinam diuiſerunt, Plinio quoque his ſuffragante, qui à quibuſdam hanc non diſtingui, vnúmque omnino genus eſſe ſcripſit, quoniam vtráque eoſdem effectus habeat, Id quod eſt à Dioſcoridis ſententia alieniſſimum, qui alteram ab altera figura, natalibus, nomenclatura, facultatibus diſtinxit, vt facilè perſpiciet qui vtriuſque hiſtoriam diligentius expenderit, his verbis explicatam. Periſtereon ſiue Verbenaca naſcitur in aquoſis locis. Ex eo nominata eſſe videtur, quod columbæ in ea libenter verſentur. Herba eſt palmi altitudine, aut etiam maior: folia inciſa ſubalbida è caule prodeunt: ſingulari plerúmque ramo, ac radice reperitur. Sacra herba quam periſtereona vocant, virgas emittit cubitales aut etiam maiores, anguloſas, circa quas folia ſunt ex interuallis, ſimilia quernis, ſed anguſtiora & minora, per ambitum inciſa, ſubglauca, radicem habet oblongam, tenuem: flores purpureos, tenues. Hæc igitur ramulos multos producit, cubitales aut maiores, folia ſubglauca. Illi dodrantalis eſt & vnus è ſingulari radice caulis, folia ὑπόλευκα, natales aquatici. Iam verò ſi vires ab auctoribus traditas perſcruteris, eas diuerſas eſſe comperies. Periſtereonis folia cum roſaceo aut adipe ſuillo recenti impoſita, inquit Dioſcorides, vteri dolorem eximant. Herba cum aceto impoſita eryſipelata reprimit, putredines coercet, vulnera glutinat, & vetera cum melle ad cicatricem perducit. Hæc autem efficere ſiccando & adſtringendo auctor eſt Galenus, ſcribens, periſtereona vim habere adeò deſiccantem, vt vulnera glutinet, aſſentiente etiam Paulo his verbis. Periſtereon adeò deſiccat & adſtringit, vt vulnera glutinet, & ſanguinis profluuium ſiſtat. At communis Verbenacæ ſiue Sacræ herbæ folia, & radix pota cum vino, aduerſus ſer-

Dioſ. lib. 4. cap. 55. *Locus.* *Forma.* *Dioſ. Ibid. cap. 56.* *Vires & Temper.* *Lib. 4. c. 55.* *Lib. 8. ſim.* *Lib. 7.*

VERBENACA vulgaris Matth.

VERBENACA Recta ſiue mas, Fuchſij.

pentes valent. Eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tribus in vini veteris, hemina quadragenis diebus ieiunis bibuntur, contra regium morbum. Veteres tumores & inflammationes impoſita mitigant, & ſordida vlcera purgant. Tota in vino decocta, tonſillarum cruſtas abrumpit: oris nomas gargariſſatu ſiſtit. Aiunt ſi aqua ſpargatur triclinium qua maduerit, lætiores compotores fieri. Datur in tertiana bibendum tertium à terra geniculum cum circumpoſitis foliis, in quartana quartũ. Hæc igitur Verbenaca ſiue ſacra herba non modo œdemata antiqua & tumores non ſiſtit, vt illa, & mitigat, ſed & tonſillarum cruſtas abrumpit & exſiccat, nimirum calfaciente vi, qua etiam capitis dolores chronicos diſcutere ex frigiditate & craſſis humoribus tradidit Galenus, his verbis. *Lib.2.com po.ph.loca* Omnium verò longe maximè diſcutit, & perfectè corroborat, Verbenaca recta, maximè viridis, imò & arida cum radicibus, & ſimul cum ſerpillo oleo incocta. Coniicienda etiam ad ea crocodiliadis, maximè iuxta aquas naſcentis radix. Quin & ipſam per ſe Verbenacam ſi oleo incoxeris, oleóque inde rigaueris, omni capitis dolori antiquo, ex frigiditate aut ex craſſis humoribus oborto medebe-

HERBA SACRA Quorundam, Dalechampij.

VERBENACA Recta, Dodonæi.

Sacra herba alia. ris. Herbarij quidam pro Sacra herba aliam exhibent, quæ in nemoribus & ſiluis prouenit, radice tenui, longa, multifida: caulibus ternis, aut quaternis, anguloſis: *Forma.* foliis per interualla vtrinque æqualiter diſpoſitis, quercui ſimilibus, minoribus, pariter inciſis, ex quorum alis pediculi nonnumquam exeunt terna gerentes folia minora: flos ruber, candicans, ad tres vel quatuor ſuperiores foliorum ſinus, emicat ex calice virente oblongior, amœnus, Lamij lutei, ſemen in oblongo loculo affixum, vt in Ormino. Hanc pro Meliſſophyllo Fuchſij Lobellius pinxit, ſed fallitur, opinor, nam Fuchſius pro Meliſſophyllo oſtendit Calamintham montanam præſtantiorem eiuſdem Lobellij, quemadmodum in Libro de Odoratis *Lib.1.c.84.* cap. De Meliſſa monuimus. Verbenaca recta Dodonæi caule eſt recto, pedali & *Forma.* maiore, ramulis multis fruticante, in quibus floſculi cærulei: folia viridantia,

crenata,

crenata, & quadantenus incisa: radix breuis, multum fibrata. Ea videtur esse Verbenaca supina siue fœmina à Fuchsio depicta. Verbenaca supina mas & Hierabotane eiusdem Dodonæi cauliculos fert teneros, hirsutos, angulosos, humi repentes, pedem longos, atque eo longiores: folia quadantenus rotunda, in am- Cap. 225. hist. Sacra her. mas Dod. *Forma.*

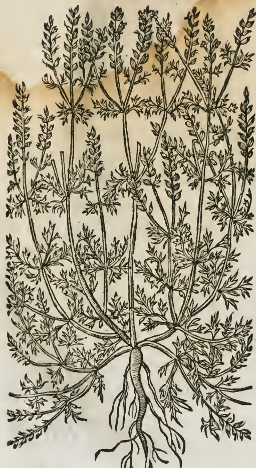
HIERABOTANE Mas, Dodonæi.

HIERABOTANE Fœmina, Dodonæi.

VERBENACA Supina & tenuifolia, Clusij.

bitu crenata, quercus aut chamædryos foliis similia, his maiora, illis minora: flores elegantes, cæruleos in ramulis: folliculos latiusculos, radicem fibratam. Fuchsius hanc nomine chamædrios vulgaris fœminæ depinxit. Altera Dodonæi Verbenaca supina, siue Hierabotane fœmina, superiorem valde refert cauliculis, foliis, floribus, sed huius cauliculi rotundiores, folia paulò minora, ramuli plures ex vna radice, flores magis coaceruati. Fuchsius pro chamædry vulgari mare depinxit. Clusio alia est ἱερὰ βοτάνη id est, Sacra herba, & περιστερεὼν ὕπτιος id est, Verbenaca supina, cui quaterni aut quini sunt cauliculi, angulosi siue quadranguli, vti in vulgari Verbenaca, tenuiores tamen, supini & in terram procumbentes: folia vulgari colore similia, & ex viridi cæsia, sed magis incisa & multifida: flos in summis virgis vulgari similis ex cæruleo purpureus, minor tamen: semen idem: radix tenuis & vulgari similis. Agro Salmaticensi frequens, & quibusdam aliis Castellæ locis, vbi minor & exsucca: & decliuibus fluminúmque ripis,

Cap. 333. hi. Sacra her. fœmina Dodon. *Forma.*

Ibidem. Lib. 2. stir. Hispa. c. 45

præſertim verè ad flumen Thormini quod Salmanticam, & Albam vrbes alluit, vbi maior & vegetior. Florebat iſtic Iulio & Auguſto: deinde ſemen ferebat. Eiuſdem eſt cum vulgari, temperamenti, quare ad eadem vtilis, & aliquanto forte efficacior.

CIRCAEA, CAP. LXVIII.

Nomina

IPKAI'A & δυρκαία Græcis, Circæa & Dircæa Latinis dicitur. Circæa fortaſſe quadam cum mandragora virium ſimilitudine: nam

Pena in Ad. mandragoras Circæa nominata fuit, & forſan vtriuſque ad amatoria vſus, id quod de mandragora Dioſcorides ſcripſit. Circæa, inquit

Lib.3.c.117. *Forma.* idem, folia habet hortenſi ſolano ſimilia, propagines multas, florés nigros, multos, ſemen milij ſpecie, in quibuſdam veluti corniculis, radices dodrantales tres aut quatuor, albas, odoratas, excalfacientes.

Locus. Lib.27.c.8. Naſcitur in quibuſdam petroſis locis, apricis, & perflatis. Eadem ferè Plinius tradit, Circæa ſtrychno ſatiuo ſimilis eſt, flore nigro, puſillo, paruo ſemine vt milij, naſcente in quibuſdam corniculis, radice ſemipedali, triplici ferme aut quadruplici, alba, odorata, guſtus calidi. *Hæc Plinius*, qui radices guſtus calidi dixit, quas Dioſcorides θερμαντικάς, id eſt, calfaciendi vi præditas. Quænam verò hanc Dioſcoridis Circæam referat non parum ambigunt herbarij. Sunt & ij quidem perdocti, qui hîc depictam pro Circæa proponunt, quæ in perflatis & aſperis gignitur, radice dodrantali, candida, odorata, niueas & molliuſculas propagines quotannis mittente, ex tuberculis quibuſdam exeuntes: caule cubitali, folio ſolani maiore, acutiore: crebris agnatis: flore exiguo, copioſo, priuſquam pandatur nigro, cum apertus fuerit è rubro candicante: ſemine puſillo in corniculis oblongis, hirſutis.

CIRCAEA, *Dalech.*

Pena in Adu. Alij Circæam eſſe putant quod ſalanum lignoſum à quibuſdam herbariis dicitur, & Dulcamara, & Amara dulcis, Germanis *Gelenger ioleber*, de quo alio in loco.

Vires. Lib 3.c.117. Circææ radix minarum quatuor pondere tuſa, inquit Dioſcorides, & diem & noctem macerata in vini dulcis heminis ſex, & triduum pota vterum expurgat. Semen in ſorbitionibus ſumptum, lac attrahit.

Lib.27.c.8. Plinius. Diluitur in vino, bibiturque ad dolorem vuluæ, & vitia. Macerari oportet in ſextariis tribus quadrantem radicis tuſæ, per noctem & diem. Detrahit eadem potio & ſecundas. Semine lac minuitur in vino, aut mulſa aqua poto. Sed in hoc is à Dioſcoride diſſentit, quod quadrantem radicis tuſæ macerari iubet, Dioſcorides quatuor minarum pondus, quod fortaſſe etiam æquo maius eſt. Quod verò ſemen lac minuere dixit, planè contrarium eſt ei quod

Lib.7. Lib.7. ſim. Dioſcorides habet. γάλα κατασπᾶ, lac attrahit, hoc eſt γάλα γεννᾶ vt Paulus ait. Et Galenus ex Dioſcoride ſcribit ſemen Circææ in ſorbitione exhibitum ad lactis generationem conducere. Quidam Plinij locum hunc ſic legunt, ſemine lac mouet, vino aut mulſa aqua pota.

HERBA

HERBA MORA, CAP. LXIX.

ITALI plantam iſtam herbam moram vocant, quæ ſecus vias naſcitur, folio abſinthij, tenuiore, nigriore: flore in ſummis ramis & caulibus exiguo, luteo, copioſo, folia trita & impoſita vlceribus inueteratis mirificè mederi aiunt. *Forma.* *Vires.*

CHAMAEROPS, CAP. LXX.

CHAMAEROPS hęc videtur eſſe, quę in ſiluoſis gignitur, radice craſſa & multiplici, caulibus multis & cubitalibus, foliis myrti circa caulem geminis: flore copioſo, e foliorum ſinibus naſcente, ſemine in oblongis vaſculis. Eoſdem effectus lateris doloribus habet Chamærops, inquit Plinius myrtes circa caulem geminis foliis, capitulis Græculæ roſæ ex vino pota. *Forma.* Li.26.c.7.

CHAMAEROPS, Plinij.

ANTIRRHINVM, CAP. LXXI.

ἈΝτίῤῥινον & Ἀνάῤῥινον, Græcis, Theophraſto etiam ἀντίῤῥιζον, niſi locus mendoſus ſit, Latinis ſimiliter Antirrhinum, Cynocephalis Apuleij, Germanis *Orant*, Gallis *Mouron violet*, cuius inſignis nota, nempe narium vituli ſimilitudo quam ſemen refert, fecit vt hæc herba innotuerit. *Nomina* Lib. 9. hiſt. cap.21. Sed cùm aliquot ſint plantæ quarum ſemina aut potus caliculi ſeu capitula quibus ſemina includuntur, vitulinam faciem aut quid ſimile exprimant, herbarij diuerſa fecerũt antirrhina. *Genera.* Matthiolus ſcribit ſe quatuor obſeruaſſe antirrhini genera, quibus omnibus capita naſcuntur, quæ ſemen minutum continent, vitulinis admodum ſimilia, quæ non niſi magnitudine differunt: In cap. 128. lib.4. Dodonæus duo, vnum maiùs alterum minus. Lib.2.c.17. Et ſanè varia eſt apud veteres antirrhini hiſtoria. Theophraſtus aparinæ ſimile facit, Lib.9. hiſt. cap.21. Dioſcorides anagallidi, Lib.4.c.128 quædam eius exẽplaria lychnidi, vnde lychnis ſilueſtris nuncupetur, Plinius lino, niſi mendoſi ſint codices. Lib.25.c.10
Antirrhinum, inquit Dioſcorides, alij anarrhinum, Ibid. quidam lychnida ſilueſtrem vocant. Herba eſt caule *Forma.* & foliis anagallidi ſimilis, flores ſunt purpurei, ſimiles leucoio, minores tamẽ, ideoque ſilueſtris lychnis nominata eſt, ſemen fert vituli naribus ſimile, ruſſeum aſpectu. Græca enim exemplaria habent ῥούσιον ἰδεῖν, quod ab interpretibus omnibus omiſſum fuit. Eſt autem Lib. 7. c.11. ῥούσιον idem quod rurſſeum & ruſſum Latina voce Græcis vſurpata. Sic Paulus angallidem ῥούσιον ἄνθος ἔχουσαν dixit. Plinius, Antirrhinum vocatur ſiue anarrhinum, Lib.25.c.10.

ANTIRRHINVM, Matth.

ſiue lychnis agria, ſimilis lino, radice nulla, flore hyacinthi, ſemine vituli narium. Ex hoc perunctos venuſtiores fieri, nec vllo malo medicamento lędi poſſe, aut veneno, ſi quis in brachiali habeat, arbitrantur magi. Similiter ea quam Eupleam vocant, traduntque ea perunctos commendatioris eſſe famæ. Theophraſtus,

Lib.9. hiſt. cap.12.

εὔκλειαν γὰρ φασὶν ἀεὶ ποιεῖν δ' ἀντίρρινον καλούμενον. τοῦτο δὲ ὅμοιον ἐστὶ τῇ ἀπαρίνῃ· ῥίζα δὲ οὐχ ὕπεστιν. ὁ δὲ καρπὸς ὥσπερ μόσχου ῥῖνας ἔχει. τὸν δὲ ἀπὸ τούτου ἀλειφόμενον εὐδοξεῖν. Id eſt, Aiunt Antirrhinum gloriam perpetuo parere, id aparinæ ſimile eſt, radicem non habet: ſemen vituli naribus ſimile, eo perunctos gloriam conſequi. Qui locus à Plinio conuerſus eſt, & corruptus, quoniã mendoſè Euplea pro Euclea legitur, & εὔκλειαν non herbam facit Theophraſtus, ſed Antirrhinum ad εὔκλειαν conducere ait, & eo perunctos εὐδοξεῖν, Dioſcorides ἐπίχαριν ποιεῖν, quod Plinius dixit venuſtiores fieri. Antirrhinum magnum Dodon. cauliculos fert rectos, rotundos, ramoſos, folia nigricantia, longiuſcula & latiuſcula, à foliis anagallidis non multum diſtantia, bina ſemper ex aduerſo vt in Anagallide. Circa ſummos ramulos flores ſpectantur longiuſculi, & parte anteriore lati oris, ramæ figura, linariæ floribus non multùm diſſimiles, ſed maiores, & pediculos carentes, in pallido lutei, quibus ſuboriuntur calices longi & rotundi, caput, oculos, nares, deníque hiatum oris vitulini expri-

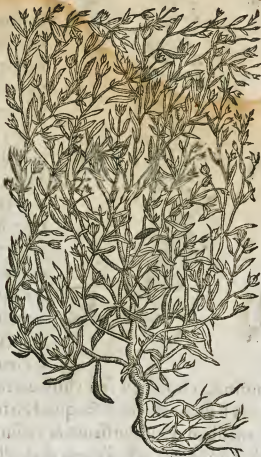
Antirrh. mag. Dod. lib.2 c. 27.

Forma.

ANTIRRHINVM II. Matth.

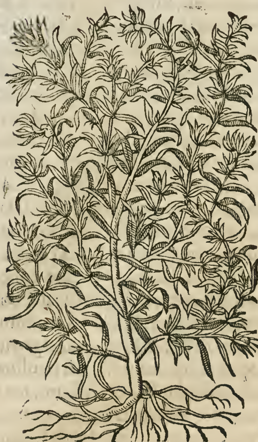

ANTIRRHINVM III. Matth.

mentes,

ANTIRRHINVM IIII. Matthioli.

ANTIRRHINVM Magnum, Dodon.

mentes, quibus ſemen concluditur. Eſt & aliud magnum Antirrhinum, foliis longis & anguſtis, oſyridis ferè ſimilibus, floribus roſeis, aliquando candidis, cætera præcedenti ſimile. Antirrhinum paruum eiuſdem, caput ſimiæ quorũdam, cauliculos habet tenues, teneros, non ita ramoſos: folia longa, anguſta: inter hæc & cauliculos floſculi oriuntur rubri, ſuperioris ſimiles, multò tamen minores, deinde capitula rotunda, membranacea, vituli aut ſimiæ caluariæ prorſus ſimilia, quæ ſemen continent. Quartum eſt Antirrhinum Matthioli. Iſtud Archigenis ὀρόντιον eſſe multis creditur, cuius meminit Galenus, pharmaca recenſens ab Archigene ad ictericos conſcripta. Herbam orontium, inquit, coquito, & cum decocto lauato, & decoctum confeſtim viride reddes. Qui locus Cornario diu ſuſpectus fuit, donec tandem in eam opinionem venerit, orontium herbam nullam aliam eſſe quàm origanum, & fortaſſe etiam ὀρίγανον pro ὀρόντιον eſſe legendum. Antirrhinum vtrumque in cultis & incultis naſcitur, colitur etiam in hortis. Magnum Iulio & Auguſto menſibus, paruum Iulio floret. Narrant id appenſum, inquit Dioſcorides, veneficiis aduerſari. Galenus ſimilis eſſe cum bubonio facultatis ſcribit. Auctor eſt Matthiolus illini Antirrhini folia, flores etiam & ſemen cum

Antirrhi. paruum, Dod. ibid.

Forma.

Lib. 9. ph. local. ca. 9.

In cõmen.

Locus.

Tempus.

Vires.

Li. 4. c. 128. Li. 6. ſimpl. In cap. 128. lib. 4.

ANTIRRHINVM paruum, Dod. ſiue Orontium.

rosaceo & melle ad vteri præfocationes,& mensium difficultates. Herbam scorpionibus adeò contrariam esse,vt illico ea visa torpescant, eandem fronti alligatam præstare ad delendas oculorum albugines. Tragus pro Antirrhino Resedæ speciem depinxit & descripsit,his verbis. Id incultis,areis, limitibus agrorum, &

Antir. Tra. Lib.1.c.118.

ANTIRRHINVM, Tragi.

secus itinera nascitur. Primo quidem vere nullum emittit ex se caulem, sed folia eius quæ habet oblonga, angusta, nigricantia, & quasi corrugata humi procumbunt, è quibus altero demum anno proceri, teretes & concaui exiliunt caules, nonnunquam bicubitales, multísque ramulis & surculis brachiati. Caules ipsi infernè angustissimis & prælongis foliis circumuestiuntur. Folia violarum candidarum vel lutearum foliis similia sunt, sed longiora,viridiora,& corugata,ac plicata.Floribus caules quamplurimis luteis ex ordine collocatis vndíque ornantur, non aliter quam verbascorum genera. Ex iis flosculis suboriuntur folliculi instar crucis dissecti, ac quadripartita distinctione hiantes, quorum singuli vitulinas imitantur nares. In his ipsis,vt ita dicam, naribus semina nigra & perexigua latent, minora portulacæ. Porrò sponte sua hæc herba seritur, radicem habens mediocris magnitudinis,albam, rectámque, ac fœniculo similem. Hac herba non nisi linimentis lectorum luteo colore tingendis vtuntur, & calidæ humidæq; esse temperaturæ iudicat Tragus. Quidam herbarij herbam istam phyteuma esse volunt.

Temper.

LEONTOPODIVM, CAP. LXXII.

Nomina

ΛΕΟΝΤΟΠΟ'ΔΙΟΝ Græcis, similiter Latinis Leontopodium dicitur,& pes Leoninus, propter villosam foliorũ & florũ effigiem: crus pedi annexum aliquatenus referentem, & κήμος, Cemos vt inter Dioscoridis supposititia habetur. Sic autem videtur appellari auctore Hermolao,ex floris siue calicis figura,quoniam pyxidula Athenis ita nominabatur,per quam suffragia in subiectum vasculum quod cadiscum vocabant, demitti consueuerant. Duûm digitorum herbula est,inquit Dioscorides,folia ferens angusta,longitudine ternûm quaternúmve digitorum,hirsuta, ad radicem lanosiora,& subalbida. In summis caulibus capitula sunt velut perforata, in quibus flores nigri:semen autem eius vix conspici potest ob circũfusam ipsi lanuginem: radix subest parua. Leontopodium istud non est herba quæ vulgo herbariorum Pes Leonis, Planta & Pata Leonis, Alchimilla & stellaria dicitur, sed auctore Lonicero quæ hîc depicta est,quam Ruellius,inquit,vulgo cruciatam vocari putat,diuersam tamen ab ea cruciata de qua diximus. Humi dicit eam serpere, digitali longitudine,folio angusto,lõgo ternos ferè digitos,hirsuto, ab radice lanoso, & canescẽte:in cauliculorũ cacuminibus capitula tanquã pertusa,in quibus flosculi dehiscũt nigricantes:semen spissa occulitur lanugine, vt vix conspici queat, radice exili. Aliud Leontopodiũ exhibuit Matth.herbulã duûm ternúmve digitorum,fo

In Coroll. 132.lib.4. Li.4.c.126. *Forma.* T.2.c 49. Li.3.ca.130.

LEONTOPODIUM Loniceri.

rum, foliis angustis, hirsutis, auersa parte canescentibus, iis præsertim quæ circa radicem sunt: capitulis in summo caule quasi foraminibus distinctis, floribus nigricantibus, semine densa, lanugine obuoluto. Ex Baldo monte misit Calzolarius. Idem opinor pinxit Lobellius, nonnihil tamen diuersum videtur, qui paruum Leontopodium adiecit, effigie totoq; habitu superiori simile, singulari dodrãtali cauliculo, & folio Gnaphalij montani, densa lanugine incauis: flosculis summo caule in luteo pallentibus, Gnaphalij montani, exili ligneaq; radice. Hæc Lobellius. Aiunt hanc ad amatoria philtra commodam esse, inquit Dioscorides. Eam ob causam Cemos Plinij Leontopodium Dioscoridis esse creditur à doctis: sic enim ille. Eadem ex causa & Cemos silebitur nobis. Dixerat autem antea catanancen describi superuacuum esse, quum sit eius vsus ad amatoria tantum. Eadem fortasse de causa neque Galenus, neque posteriores eius meminerũt. Affirmat Marcellus Vergilius vidisse se antiquissimos & optimos Græcorũ Codices, in quibus nõ Leontopodium, sed Camos huius capitis titulus erat. Et habere se vetustissimũ Longobardis literis scriptum Latinum Dioscoridem, in quo pariter non Leontopodiũ, sed Camos est, eadem vniuersa prorsus historia. Sola in Græcis & Latinis tituli capitis, & plantæ appellationis diuersitas est, magno argumento non

Vires. *Li. 27. ca. 8.*

LEONTOPODIVM, Matthioli,

LEONTOPODIVM paruum, Lobel.

differre

PSEVDOLEONTO-podium, Matthioli.

differre Leontopodium à Camo, nisi sola appellatione. Ac vt idem sit Cemos Plinij & Leontopodium Dioscoridis, certè Leontopodium huius ab illius Leontopodio plurimùm distat. Sic enim scribit Plinius. Leontopodium alij Leuceoron, alij Doripetron, alij Thorybetron vocant. Cuius radix aluum sistit, purgátque bilem in aquam mulsam, addito pondere denariorum duûm. Nascitur in campestri & gracili solo. Semen eius potum lymphatica somnia facere dicitur. Et rursus. Leontopodij semen tritum in aqua, & cum polenta illitum, spicula sagittarum extrahit. Et alio in loco. Omnia corpori infixa extrahunt, folia tussilaginis, daucum, semen Leontopodij tritum in aqua cum polenta. A superioribus differt planta quam ex Matthiolo hîc exhibemus, passim in Bohemia proueniens, quæ etsi longiore sit caule, omnes tamen Leontopodij notas habet, inquit Matthiolus. Ideo Pseudoleontopodium appellat. Lobellio est Chrysocome Germanica, Heliochrysos siluestris Trago.

Li.26.ca.8.

Ibid.ca.14.

Ibid.ca.12.

CHAMAEMELVM SILVESTRE, CAP. LXXIII.

Nomina

ANΘΕΜΙΣ vulgaris siue siluestris, & χαμαίμηλον vulgare siue siluestre dicitur ab herbariis, vt discernatur ab Anthemide vera & quę seritur in hortis. Vulgo & Officinis Camomilla, Gallis *Camomille vulgaire*, Germanis *Chamill* & *Chamillen*. Eius genera aliquot ab herbariis obseruata sunt, quorum tria hîc ponemus ex Dodon. Primum Chamæmelum vulgare siue siluestre albũ, cauliculis tenuibus, duris, lentis, foliolis teneris, minutim incisis: floribus in singulorum summitatibus, luteis in medio, foris foliolis candidis in orbem adiacentibus, veri hortensis Chamæmeli leucanthemi prorsus similibus, odoris iucundi, non tamen adeo suauiter, neque adeo vehementer fragrantis atque in hortensi Chamæmelo. Secundum genus est quæ hodie herbariis & Officinis Cotula fœtida nominatur, Thuscis Cauta, vnde diminutiuum Cautula, tandem corrupta voce Cotula, fœtida autem à graui eius odore, quibusdam Camomilla fœtida, & Græcè κυνάνθεμις, & κυνοβοτάνη, id est, Camomilla canina, Germanis *Krottendill*. Cauliculis est crassioribus, viridibus, succosis, teneris: foliis latioribus & viridioribus quam Chamæmeli vulgaris: floribus illi valde similibus, nisi quod media depressiora sunt & latiora. Tota herba insuaui ingratoq; est odore, gustu amaricante. Hanc partheniũ esse

Genera.

CHAMAEMELVM Siluestre, Matth. siue Anthemis.

Lib.2.c.30.

Forma.

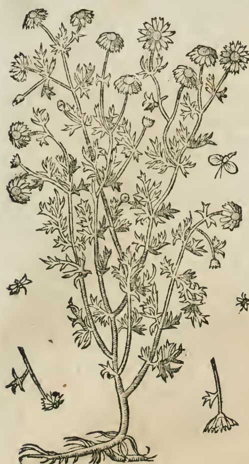

Cotula fœtida.

Nomina

Forma.

CHAMAEMELVM Siluestre, Dodon.

esse Leptophyllum doctiores censent, cuius meminit Hippocrates, & de præputio pustulas thymiáve deducere scribit. Tertium genus Cotula non fœtida vocatur, & Camomilla fatua, & Camomilla seu Cotula inodora, cauliculis gracilibus, teneris, lentis, multis ex vna radice prodeuntibus: foliis longioribus, maioribus, & candidioribus quam chamæmeli vulgaris, inodoris: radice crassa, multùm fibrata, quæ hyeme non deperit, sed quotannis regerminat. Hanc pro buphthalmo depinxit ac descripsit Fuchsius. Hæc tria genera in agris luxuriant, iuxta semitas, & in hortorum sepibus. Iunio mense totáque æstate florent. Chamæmelum vulgare ad calidum & humidum vergit, & à chamæmeli veri temperamento parùm differt. Cotulam fœtidam calidam siccámque esse, odor sapórque demonstrant. Cotula inodora moderatè calida est, & ad chamæmeli vulgaris temperaturam quadamtenus accedit. Quemadmodum autem chamæmelum vulgare temperie, ita facultatibus & viribus simile est, nisi quod illius imbecilliores sunt, nec adeò efficaces. Experientia tamen docuit aduersus colicum dolorem, & renum calculum plurimùm valere, lotium ciere, eodem modo quo chamæmelum hortense vsurpatum. Quod ex eo oleum conficitur, dolores omnes, attrita, contractiones, duritias sanat, non aliter quàm oleum ex chamæmelo hortẽsi paratum, eóque vtilius

Lib de Vlcerib.
Cotula nõ fœtida.
Nomina
Forma.
Cap. 51. histor.
Locus.
Tempus.
Temper.

COTVLA Fœtida, Dodonæi.

COTVLA Non fœtida, Buphthalmum Fuchsij.

febric

febricitantium enematis immiſcetur. Cotula fœtida vtero prolapſo, aut in alte-
ram partem conuerſo mirè ſuccurrit, ſi eius decocto ægrotæ pedes lauentur: item
vteri præfocationi ſi aut edenda, aut odoranda præbeatur, in hoc muliebri malo
caſtorij viribus proxima.

CEPAEA, *CAP. LXXIIII.*

Nomina Lib.3.c.150. *Forma.* *Vires.*
ΚΗΠΑΙ'Α ſic Latinis Cepæa dicitur. Portulacæ ſimilis eſt, inquit
Dioſcorides, ſed nigriora habet folia, & radicem tenuem. Folia in vi-
no pota vrinæ ſtillicidio & ſcabioſæ veſicæ auxiliantur: maximè au-
tem hoc faciunt, ſi cum decocto aſparagi myacanthini bibantur. Ea-
dem ferè Plinius tradit, ſed locus in vulgatis exemplaribus corruptus eſt, ſic enim
Li.26. ca.8. habet. Vel magis cepæa ſimilis portulacæ: quē
ex veteris codicis veſtigiis ſic emendat Corna-
Embl. 151. lib.3. rius. Veſicæ malis medetur cepæa, ſimilis por-
tulacæ, nigriore radice, ſed inutili, naſcens in li-
toribus arenoſis, guſtu amara. In vino cum
aſparagi radice veſicæ plurimū prodeſt. Plan-
tam hîc poſitam Matthiolus cepæam eſſe aſſe-
uerat, Venetiis ad ſe miſſam, nulla tamen ad-
ſcripta nota vel figuræ, vel facultatum, vel lo-
corum, vt Cepææ Dioſcoridis adamuſsim con-
Lib.5. c.22. uenire probet. Dodonæus pro Cepæa anagal-
lidem aquaticam ſeu Germanorum *Becabnugam*
exhibuit. Aliis videtur Cepæa nihil aliud eſſe
quàm hortenſis portulacæ ſpecies, id quod
vel κηπαία teſtatur & eadem hortenſis portu-
lacæ figura, vna aut altera nota radicis & colo-
ris foliorum additis. Præterea eædem quæ ſati-
uæ portulacæ facultates. Lobellius accuratius
Cepæam pinxit, & deſcripſit. Teretibus peda-
libus & ſeſquipedalibus, numeroſis, reptanti-
bus ſurculis fruticat, Semperuiui minoris ſtel-
latis floſculis albis confertis. Foliola minora,
portulacæ agreſtis, anguſtiora & longiora, te-
nera, carnoſa, ſucco prægnantia. Radix exilis. In Belgij viretis luxuriat, Patauio
delata. Hæc Lobellius.

CEPAEA, Matthioli.

ASTRAGALVS, *CAP. LXXV.*

Li.4. ca.57. *Forma.*
ΑΣΤΡΑ'ΓΑΛΟΣ Latinè etiā Aſtragalus: paruus eſt, inquit Dioſco.
à terra frutex, foliis & ramis ciceri ſimilis: flores ſunt purpurei, parui,
radix rotunda, raphani modo grandis, propagines habens ſolidas,
nigras, duras veluti cornua, inter ſe implicatas, guſtu adſtringentes.
Locus. Naſcitur in locis ventoſis, vmbroſis & niuoſis: multa in Phæneo Arcadiæ, (ita le-
gunt Galenus, Paulus, Oribaſius, Plinius, vt corrupta ſint Dioſcoridis exemplaria,
in quibus pro ἐν φαινεῷ legitur ἐν μεμφίδι τῆς ἀρκαδίας.) Radix in vino pota aluum ſi-
Vires. ſtit, vrinam mouet: facit & ad vetera vlcera, arida inſperſa: ſanguinem ſupprimit.
Li.6.ſimpl. Difficile tunditur propter ſoliditatem. Hæc Dioſcorides. Galeno frutex eſt par-
uus, radices habens adſtrictorias: quamobrem etiam ex numero eſt non inſtrenuè
deſiccantium: vlcera vetera glutinat, aluum fluidam ſiſtit, ſi quis in vino decoctam
radicem bibat. Plurimus huius prouentus eſt in Phæneo Arcadiæ. Eadem Paulus
& Oribaſius

& Oribaſius habent, Galenum ſecuti. Plinius aliter quidem deſcribit, ſed eaſdem vires attribuit his verbis. Aſtragalus folia habet longa, inciſuris multis, obliquis circa radicem: caules tres aut quatuor foliorum plenos: florem hyacinthi, radices villoſas, implicatas, rubras, præduras. Naſcitur in petroſis apricis, & iiſdem niualibus, ſicut Phæneo Arcadiæ. Vis ei ad ſpiſſanda corpora: aluum ſiſtit radix in vino pota, quo fit vt moueat vrinam repercuſſo liquore, ſicut pleraq; quæ aluum ſiſtunt: ſanat & dyſentericos in vino rubro tuſa. Difficile autem tunditur. Eadem gingiuarum ſuppurationi vtiliſsima eſt fotu: colligitur exitu Autumni, cùm folia amiſerit. Siccatur in vmbra. Pro Aſtragalo plantam hîc appictam Matthiolus olim propoſuit, quæ frequens naſcitur in agro Tridentino, in vallis Ananiæ montibus, folio ciceris maiore, floribus purpureis, radice rhaphani æmula, adnatis appendicibus firmis, nigris, præduris, inter ſeſe implicatis, & guſtu adſtringentibus. In vltimis verò editionibus planta diligentiùs inſpecta, cùm quædam in ea deſiderari perſpexiſſet, quæ Aſtragali ſunt propria, ſententiam retractauit. Herba ij quidam Aſtragalum purpureum eſſe ſtatuunt hîc expreſſum, qui in Iuræ montis ſaxoſis collibus prouenit, radice grādi, craſſa, nigra, lignoſa, longa, ſurculoſa: caulibus multis, lanuginoſis, humi repentibus: foliis ciceris ſilueſtris, in vno pediculo multis ordine collocatis, villoſis, guſtu adſtringētibus: flore ex albo purpuraſcente, velut in capitulis coaceruato: ſemine in ſiliquis. Pena Aſtragali deſcriptionem, niſi apud Dioſcoridem corrupta foret, videri ait aptiſsimè quadrare ei plantæ quam Germani *Aker*, *Rychel*, & *Grund rychel*, id eſt, Balanum terreſtrem vocant, Galli *Gland de terre*, Sequani *Des Tarnotes*. Spargit humi tres quatuórve ramulos in imo rubellos, ciceris aut piſi folio & clauiculis donatos, quibus, ſi adſint, proximas quáſque plantas amplectitur: flores item purpurei piſi ſunt, & in ſiliquis paruis exiguum ſemen: radices verò oblongæ, oliuarum vel glandium inſtar, foris nigris, intus albidæ, multis quaſi traiectæ vel appenſæ veluti funiculis, variæ inuicem implexis, & latè fuſis. Germaniæ, Angliæ, Normaniæ ſiluoſis opacis iuxta ſepes, Narbonæ, Italiæ, cæteríſque æſtuoſis regionibus, non niſi in arduis & niuoſis eruitur. Sapor illis ſubdulcis, glandis, aut caſtaneæ adſtringēs. Siccatæ multùm dureſcunt. Hanc in libro de Bulboſis pinximus ex Dodonæo Chamæbalani nomine. Primū Dioſcoridis deſcriptionem

Lib. 26. c. 8.

In cap. 57. lib. 4.

Aſtragalus purpur.

Forma.

ASTRAGALVS Matthioli.

ASTRAGALVS Purpureus.

vitioſam eſſe diximus, qua in memphi Arcadiæ pro in Phæneo naſci dicitur. Deinde Plinius paulùm diuerſam deſcriptionem tradit. Adhæc Galenus & Paulus ſcripſere Aſtragalum paruum eſſe fruticem ἔχοντα τὰς ῥίζας adſtingentes, qua i plures, nec raphani meminerunt. Quare vbi in Dioſcoride habetur στρογγύλη ὥσπερ ῥάφανος, legendum fortaſsè ὥσπερ βάλανος, id eſt veluti glans. Cluſius plantam aliam elegantem & à nemine fortaſſe ex recentioribus cognitam depinxit, quam ſi facultates non refragarentur, legitimũ Aſtragalum eſſe cẽſeret, quòd eius deſcriptioni plurimis notis conueniat. Cubitales & ampliores ſunt illi caules, minimi ferè digiti craſsitudine, pentagoni ſiue anguloſi, duri, ſubrubentes, & lanuginoſi: folia lanuginoſa & incana, in longa coſta ex aduerſo ſemper inter ſe oppoſita, vti in vicia & cicere, guſtu primùm adſtringente, deinde feruido: flores copioſi, lupini aut fabæ, ſecundum obliquos pediculos ex alarum ſinu prodeũtes, ordine digeſti, albi omnino, ſed antequam aperiantur: ex luteo foris nigricantes. Fructum ferre dicitur in ſiliquis faſelo minori Dodonæi ſimilem, qui guſtatus fauces, os, & linguam inflammatione torqueat: radix pro ſtirpis magnitudine amplíſsima, brachiali interdum craſsitie, palmari longitudine, deinde in duos aut tres ramos ſeſe

Li. 2. Stirp. Hiſp. c. 86.

ASTRAGALVS Forte, Cluſij.

ASTRAGALVS Syriacus, Lobellij.

findens, foris nigra, rugoſa, intus candida, dura & lignoſa, ingrato ſapore, quæ areſacta, cornu duritie ſuperat. Primũ eam in collibus quibuſdam ſupra Vlyſsiponẽ, quos Tagus alluit, inter vepres ſe obſeruaſſe, Cluſius ait, deinde frequẽtiorem ſiluoſis locis nõ procul Hiſpali. Luſitani *Alfabeca* vocant, Baëtici *Garauancillos*, quaſi Cicer exiguũ dicas. Videtur ea quam Amatus Luſitanus Apocynon facit, & Luſitanis *Atramoços de can*, hoc eſt Lupinos caninos vocari ait. Perelegantẽ aliam leguminoſam plantam Lobellio debemus, quæ Aſtragalis ſanè cõgener eſt. Etenim foliorum & cauliculorum ſimilitudine, & implexu radicum proreptantiũ Aſtragalon refert. Sed florum denſo exortu congeſtorum decore, effigie, elegantia, magnitudine & rubore ornatur amœniſsimo. Ex Alepo Syriæ hanc plantam primũ nactus eſt, poſtea in Vrceis penſilibus Brancionis ex Italo ſemine natam vidit.

ASTER

ASTER LVTEVS, CAP. LXXVI.

OCVLVS Christi dicitur ab herbariis, qui à quibusdã lutei asteris genus habetur. In agris pinguibus Monspeliaci soli prouenit, radice crassa, fibrata: caule sesquipedali, anguloso, ramoso, nigricante: foliis longis, angustis, lapatho hortensi vtcúmque similibus: flore aureo in squamosis capitulis micante, ramulorum verticem occupantibus, substrata foliorum nouenûm ferè aut denûm ambientium corona, vt in Astere: quã ob causam *Nomina* *Forma.*

OCVLVS *Christi.*

BELLIS *Lutea, Dalechamp.*

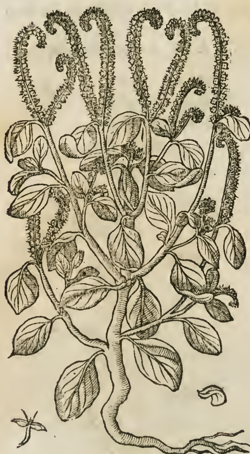
Asterem luteum nuncuparunt. Aliud Asteris lutei genus, pratis, vdisq; locis gaudet. Quorundam sententia hæc est Bellis lutea: alij oculum Christi vocant. Radice nititur valde fibrata, nigra: caules multos emittit, cubitales, foliis vestitos paucis, longis, acuminatis, venosis, in ambitu, nec serratis, nec insectis. Flos caulium verticibus insidet aureus, chrysanthemo similis. Bellis lutea. *Forma.*

HELIOTROPIVM, CAP. LXXVII.

ETSI multæ sint stirpes quæ Heliotropiæ & Helioscopiæ meritò dici possunt, quòd ad Solem semper conuertantur, & cum eo circumagantur, tamẽ hîc particulatim de Dioscoridis Heliotropio dicemus, quod vt Græcis ἡλιοτρόπιον, & σκορπίουρον, ita Latinis Heliotropium & Verrucaria nominatur, Gazæ Solaris recentioribus Herba cancri, Gallis *Tournesol*, & *l'Herbe au chancre*, Germanis *Creesteruyt.* Heliotropium verò quod, vt Dioscorides ait, folia vna cum solis inclinatione circumagantur, vel quod auctore Theophrasto, solstitio tantum floreat. ὅσα δὲ, inquit, τὰς ἀνθήσεις βλαστάνουσιν ἀκολουθοῦντα τοῖς ἀγρίοις, οἷον τὸ ἡλιοτρόπιον καλούμενον, καὶ ὁ σκόλυμος (ἅμα γὰρ ταῖς τροπαῖς καὶ οὗτος.) Quæ cum mendosa sint in vulgatis exemplaribus, ex Gazæ conuersione sic emendãda videntur. ὅσα δὲ ἢ ἀνθεῖ, ἢ βλαστάνει, ὡς ἀκολουθοῦντα τοῖς ἄλλοις. Idest. Quæ verò ita florẽt vel germinãt, vt alia sequãtur, velut Heliotropiũ & Carduus, nam id quoq; solstitio floret. Et aliquãto ante Heliotropiũ in iis numerat, quæ particulatim & diu *Nomina* Lib.4.c.185. Lib.7. hist. cap.14.

florent his verbis. Τούτων δὲ ἔνια κατὰ μέρος, ὥσπερ ἐλέχθη καὶ περὶ τοῦ ὠκίμου. διὸ καὶ πολυχρόνιον ἀνθεῖ καθάπερ ἄλλά τε πολλὰ, καὶ τὸ ἡλιοτρόπιον, καὶ τὸ κιχώριον. Id eſt, Quædam particulatim florent, vt de Ocimo diximus: quare diutius florent ſicut alia multa, & Heliotropium & Cichorium. Scorpiuron vocarunt à floris effigie: inſtar caudę Scorpionis inflexi: à tollendis verrucis, Verrucariam. *Genera.* Eius genera duo aſsignat Dioſcorides, maius & minus. *Ibidem. Li.22. c.21.* Plinius duo itidem genera: vnum Tricoccum, alterum Heliotropium. Sed Tricoccum cum maiore Heliotropio Dioſcoridis, confundere videtur, vt dicemus. Dioſcorides vero omiſſum tricoccũ, videtur ſub Heliotropio minore cõprehendiſſe. *Li.4. c.185. Forma.* Heliotropiũ maius vt deſcribit Dioſcorides, folia habet ocimi, ſed hirſutiora, candidiora (Græcè tamen legitur μελάντερα, nigriora, & ita Oribaſius habet) & maiora: ramulos à radice ternos, quaternos, quinósve, & in his alas multas: in cacuminibus florem album, ſubfuluum (legitur enim in vulgatis ὑπὸ πυῤῥον, in vetere ὑπο πόρφυρον, id eſt ſubpurpureum) incuruum veluti ſcorpionis cauda: radix eſt tenuis & inutilis. *Locus.* Naſcitur in aſperis locis. *Heliotro. minus. Forma.* Heliotropium minus folia habet ſimilia antedicto, ſed rotũdiora: ſemen rotundum, depẽdens vt penſiles verrucæ. Naſcitur in locis paluſtribus & iuxta ſtagna. *Li.22.c.21.* Plinius. Heliotropij miraculum ſæpius diximus cum ſole ſe circumagentis etiam nubilo die: tantus

HELIOTROPIVM Maius, Matthioli.

HELIOTROPIVM Alterum, Matth.

HELIOTROPIVM Minus, Matth.

ſideris

ſideris amor eſt. Noctu velut deſiderio contrahit cæruleum florem. Genera eius duo. Tricoccum & Heliotropium: hoc altius, quamquã vtrũq; ſemipedalem altitudinem non excedat, ab ima radice ramoſum: ſemen in folliculo meſsibus colligitur. Naſcitur non niſi in pingui ſolo, cultoq; maxime, tricoccum vbiq;. Et paulò poſt. Alterum genus quod tricoccum appellauimus, & alio nomine Scorpiuron vocatur, foliis non ſolùm minoribus, ſed etiam in terram vergentibus. Semen ei eſt effigie ſcorpionis caudæ: quare ei nomẽ. Heliotropij magni faſciculus, vt ſcribit Dioſcor. cum aqua coctus ac potus, pituitam & bilem per aluũ ducit. Vtile eſt & ictis à ſcorpione cum vino potum & impoſitum. Adalligatur ad conceptus arcendos. Tradunt ſeminis grana quatuor cum vino pota hora vna ante acceſsionẽ, quartanas finire, tria verò, tertianas. Illitum ſemen formicãtes verrucas penſiléſq; & thymos, & epinyctidas exſiccat. Folia podagris & luxatis, & pueris ſiriaſi, ideſt, partium, circa cerebrum & membranas eius inflammatione laborantibus, vtiliter imponũtur. Menſes cient, fœtus ducunt trita appoſita. Minoris vero Heliotropij vires hæ ſunt ex eodem. Herba cum ſemine addito nitro, hyſſopo & naſturtio ex aqua pota, latas tineas & teretes expellit. Tollit & penſiles verrucas cum ſale illita. Plinius genera confundit, & vni tribuit quod Dioſcorides ad alterum refert. Sic enim ille. Si decoquantur, inuenio cibis placere. Et in lacte iucundius aluum mollire. Et ſi decocti ſuccus bibatur, efficaciſsime exinaniri. Maioris ſuccus excapitur æſtate hora ſexta: miſcetur cum vino, ſic firmior. Capitis dolores ſedat roſaceo admixto. Verrucas cum ſale tollit ſuccus è folio: vnde noſtri Verrucariam herbam appellauere, aliis cognominari effectibus digniorem. Et paulò poſt de tricocco.

Ibidem.

Vires.

Ibid. c.186.

Li.22. c.21.

VERRVCARIA Alia Minor.

Vis ad omnia venenata & phalangia, & cõtra ſcorpiones præcipuè illita, non feriuntur habentes. Et ſi terram ſurculo Heliotropij circumſcribat aliquis, negant ſcorpiones egredi. Impoſita verò herba, aut inde omnino reſperſum protinus mori. Seminis grana quatuor pota quartanis prodeſſe dicũtur, tria verò tertianis, &c. Galenus Heliotropium in ſimpliciũ medicamentorum catalogo præteriit. Paulus Heliotropium magnum, inquit, quod & ſcorpiuron vocãt, calidam & ſiccam, & extergentẽ facultatem habet. Deinde cætera ex Dioſcoride tranſſcribit. Heliotropiũ aliud minus, ſiue Verrucaria minor, eſt quorumdã ſentẽtia quæ hîc appicta eſt. Naſcitur in quibuſdã pinguibus & humidis locis Mõſpeliaci agri, ramulis, folio, flore, fructúque maiori ſimilibus, tametſi minoribus, niſi quod ſurculorũ ſupremæ parti, in exiles virgulas attenuatę, fructus ordine collocatus, inſidet. Ad eadẽ valet ad quæ & Myrmecias maior. Cluſius Heliotropij maioris genus pinxit, quod χαμαίζηλον, vel χαμαιπετὲς iure dici poteſt. Heliotropium ſupinũ ille vocat. Maiori Heliotropio perquam ſimile eſt, minus tamen. Etenim ramulos fert graciliores, multis alis concauos, aliquantum lanuginoſos, humi ſtratos: folia maiori cum ſapore, tum colore & forma ſimilia, minora tamen, & ocimi foliis proxima: extremi ramuli ſcorpionis caudæ modo etiam incuruantur, eíſque ordine inſident, vti in maiore, floſculi candidi, quibus ſuccedit ſemen, non quadrifariam

Li.7. ſimpl.
Lib.7.

Forma.

HELIOTROPIVM Humi ſparſum, Cluſij.

vti in altero diuiſum, aut quaterna ſemina iuncta, ſed vnicũ ferè ſemper, quandóq; geminũ, illo maius & oblongius, fuſcumq;, cortice quodam & veluti pericarpio incluſum: latent etiam interdum parui pediculi, cũ tribus aut quatuor ſeminibus duntaxat: radix parua, foris nigricans: hyeme perit, & ſemine deciduo ſingulis annis renaſcitur. In marginibus quorũdam agrorum, præſertim, vbi melopepones ſeri ſolent, Salmanticæ reperitur. Floret ſub finem Iulij, & Auguſto, quo menſe & & interdum Septembri ſemen perficit. Vt eiuſdem cum maiore eſt temperamẽti, ita eiſdem pollere viribus veriſimile eſt. Idem Cluſius Heliotropium minus Tricoccum pictum dedit, quod vnico aſſurgit caule, pedali, multis ramis brachiato: folia ſuperiori haud ſimilia, ſed ad Xanthij nonnihil, ſolani verò ſomnifici folia plurimum accedunt, mollia & candicantia: flos exiguus, racematim compactus, luteolus, inutilis, quippe qui ſine ſemine perit, vt in quibuſdam aliis plantis, quæ non ex floribus ſemina ſua proferunt: ex alarum tamen cauis dependent è longis pediculis, & foliis quaſi occultãtur ſine flore enatæ ſiliquæ triangulæ, vti tithymalorum, ſed aſperiuſculæ, ſcabræ & nigricantes, in quibus ſemen cinerei coloris. Hæ ſiliquæ pannis affricatæ viuaci viridíque inficiunt colore, qui mox in cæruleum elegantémque mutetur colorem: radix inutilis & minime viuax. Salmanticenci agro frequentiſsimam eſſe hanc plantam ait Cluſius, multíſque aliis Hiſpaniæ locis. Naſcitur & copioſe in Narbonenſi Gallia. Iulio & Auguſto floret: deinde ſemẽ ad maturitatẽ perducit. Hoc Plinij Heliotropion Tricoccũ Galli vernacula lingua *Tournesol* appellant, heliotropiis proculdubio adnumerandũ, tametſi à Dioſcor. videatur præteritũ, inquit Pena, aut minoris heliotropij deſcriptione cõprehenſum, vt diximus. Semina eius Tricocca capſula tithymali aut chamælææ proxima includuntur, ſed ſcabra, ex viridi nigricãte, affrictaq; pãnis aut chartis, virorẽ viuacẽ impartiũtur, qui mox in cæruleũ hilarẽ & purpureũ mutatur: quæ magno quæſtu colligunt ruſtici Lunellæ, Maſsiliargues, aliiſq; Narbonæ tractibus, in oliuetis, vbi plurima maturaq; ſunt ſeptẽbri, quę vendũt infectoribus. Romani agri vinetis etiã familiaria, Belgis, Frãcis, Germanis, Anglis in hortis coluntur. Pãnoſæ lacinię quæ in Officinis nomine *Tournesol* vęneunt, ad gelatinas aliaq; medicamẽta coloranda, pereleganti purpura huius ſucco vinóque remiſto creduntur imbutæ.

HELIOTROPIVM Tricoccum, Cluſij.

SCORPI

SCORPIOIDES, CAP. LXXVIII.

SICVT Scorpioides Græcis, ita Scorpioides Latinis dicitur, Plinio Scorpius. Herbula eſt, inquit Dioſcorides, folia habens pauca, ſemina caudæ ſcorpionum ſimilia. Ita Plinius. Ex argumento nomen accepit Scorpius herba: ſemen enim habet ad ſimilitudinẽ caudæ ſcorpionis, folia pauca. Quæ breuis apud veteres delineatio fecit, vt aliam atque aliam *Nomina* Lib. 22. c. 15. lib. 4. c. 18. *Forma.* Lib. 22. c. 15.

SCORPIOIDES, *Dodonæi.*

SCORPIOIDES, *Matth.*

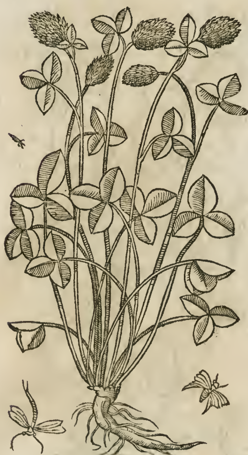
herbam pro Scorpioide herbarij exhibeant. Dodonæi Scorpioides herbula hæc eſt humilis, palmi altitudinem non excedens, cauliculis tenuibus, in quibus quina ſenáve folia anguſta: floſculi lutei: ſemina aſpera & hirſuta, terna quaternáve cohærentia, nodis diſtincta, & inflexa inſtar caudæ ſcorpionis. Lobellius Scorpioides repens bupleuri folio vocat. Matthiolus Scorpioides aliud depinxit, quod ſiliquata fert cornicula, ſcorpionis caudæ inſtar reflexa, & articulis diſtincta: docti quidam telephij genus eſſe non ſine magna ratione ſuſpicãtur: eſt enim folio portulacæ, flore luteo, guſtu & facultatibus non multùm diuerſis. Monſpelienſibus cum ſatis tum viretis Lattenſis portæ admodum familiare, non eſt colutea Scorpioides de qua diximus. Scorpioides, inquit Dioſcorides, impoſitum ictis à ſcorpione ſummoperè auxiliatur, Plinius. Scorpius valet & aduerſus animal nominis ſui. Galenus verò excalfacere ordine tertio, deſiccare ſecundo ſcribit. Lib. 1. c. 42. In cap. 187 lib. 4. Ibidem. *Vires.* Lib. 22. c. 15. Lib. 8. ſim.

TRIPHYLLVM, CAP. LXXIX.

DE Triphyllis quibuſdam in Agro diximus, nunc de aliis quæ vdis locis gaudent, primùm de eo quod τρίφυλλον ἐν χορτοκοπείοις γεννώμενον dicitur, Latinè Trifolium pratenſe, Gallicè *Treffle des pres & Triolet*, Germanice *Vuyſſenkler.* Caulem gerit rotundum, tenerum, ramulos exiles, folia quadantenus rotunda, terna ſemper in vno pediculo, flores in ſummo ferè purpureos, velut in breuem ſpicam coagmentatos, deinde ſemen rotundum in paruulis ſiliquis, radicem longam & fibratam. Trifolium pratenſe alterum, ſupe- *Nomina* *Forma.* Trif. prat. alterum. *Forma.*

Locus. *Vires.* Fuch.cap. 315.h ſt. riori proximum eſt, niſi quod cauliculos paulò aſperiores & hirſutiores habet, folia longiora & anguſtiora, in quorum medio nonnumquam macula alba apparet, creſcentis lunæ figura: flores candidos, cætera ſuperiori ſimiles. Scatent iis prata ferè omnia. Maio & Iunio menſibus florent. Adſtrictoriæ cuiuſdam qualitatis ſenſum

TRIFOLIVM Pratenſe, I. Matth.

TRIFOLIVM Pratenſe alterum, Matth.

TRIFOLIVM Luteum minimum Penæ, & Lobellij.

in guſtu præ ſe ferunt, non tamen multum admodum, vt nihilominus ſint tenuium partium & exſiccatoria, quãdoquidẽ etiam exigua quaſi acrimonia prædita videantur. Quare haud dubie mediocriter concoquendi & exſiccãdi vim habent, vt non temerè quidam ex recentioribus herbariis tradant trifolia hæc albo mulierum profluuio mirificè conferre. Eadem etiam inflammationibus impoſita, eas cõcoquunt, & ad maturationem perducunt. Eſt Trifolium luteum omnium minimum, & non ita vbiq; obuium, inquit Pena, gracilibus puſillis, cauliculis reptantibus, iunceis folio terno, aliquãtum crenato, luteolis floribus in orbem compactis. In pratis & cultis reperitur. Antuerpiano agro frequentiſſimum eſſe ait Lobellius. Eſt trifoliis adnumeranda planta, quæ à vulgaribus herbariis panis cuculi vocatur, vel quòd cuculus auis ea veſcatur, vel quia hac erumpẽte, cuculus vocem ſuam edere incipiat, & Alleluya, in Officinis Trifolium acetoſum ab acido ſapore, à Plinio Oxys eandem ob cauſam, Gallicè *Pain de Cocu*, Germanicè *Saurerkler*. *Forma* Cauliculos ſiue potius

TRIFOLIVM Pratense luteum, Fuchsij.

TRIFOLIVM, Acetosum.

tius longos pediculos ab radice fundit per multos, quorum singuli in summitate terna folia sustinent perinde atque Trifolium, cordis figura, & in pediculũ fungi modo plerúmque reflexa, mollia, acido gustu. Flores edit albicantes, in quinque diuisos apices, stellæ figura, qui peculiares pediculos habent ex eadem radice enatos, singuliq; singulos flores sustinent. Radicem habet subrufam, veluti squamis contectam, quæ nucamenti speciem referunt. Opacis locis maximè prouenit, & in siluis. Aprili & Maio mensibus floret. Obseruasse autem sese scribit *Locus.* Fuchsius, atque adeò multorum experientia cognitum, quod eius herbæ copiosi flores crebras illius anni pluuias, & aquarum inundationes certo portendunt, pauci contra siccitatem. Tota planta auctore Matthiolo, refrigerat oxalidis *In cap.106. lib.3.* modo. Quare deuorata, sitim & ventriculi ardores extinguit, iecur refrigerat *Vires & Temper.* & cor corroborat. Stillatitia huius aqua datur vtiliter potanda acuta febre laborantibus, sed multò magis præstat succus ex saccaro potus. Illinitur idem per se erysipelatis & inflãmatis locis: osque eo colluitur, cũ lingua, palatum, faucésque calida fluxione laborant. De ea hæc Plinius. *Lib.27.c.12* Oxys folia terna habet. Datur ad stomachum dissolutum. Edunt & qui euterocelen habent. Diuersum ab his Trifolium pratẽse protulit Clusius, quod *Lib.2.stirp. Hispa.cap. 89.* non

OXYS LVTEA CORNICVLATA Repens, Oxys lutea, Clusij.

TRIFOLIVM PRATENSE Salamanticum, Clusij.

nō multum à nostro vulgari distat, hoc passim in pratis circa Salmanticam nascitur, cauliculis pedalibus quinis aut senis, humi sparsis, folia in iis terna sunt simul iuncta, vti in nostro, minora tamen, in ambitu serrata, ꝙ tamen in icone non repræsentatur: petioli ex alarum sinibus prodeunt, sustinentes capitula flosculorum elegantissima purpura rubentium, quibus succedunt membranei folliculi, & in his semen exiguum, subrufum: radix vti vulgaris trifolij. Tota æstate floret. Hispani *Trebol de prados*, & simpliciter etiam *Trebol* quemadmodum alia omnia Trifolij genera vocant. Oxys alia à superiore & eius veluti genus allusio ostenditur, ramulis dodrantalibus, interdum longioribus, gracilibus, rotundis, rubentibus, per terram repentibus, & ad singula internodia radices proferentibus, nouósque inde surculos & ramulos: folia illi Oxys vulgaris, terna in singulis petiolis, sed minora & pallidius virentia, sapore acido, quæ sub vesperam aut imminente imbre complicantur, & veluti vmbonem quendam faciunt: flores in oblongis petiolis terni aut quaterni simul nascuntur, quinque foliolis stellatim decussatis conspicui, vulgari minores, lutei: oblongiora deinde mucronataque capitula, semine exiguo, rufo plena: radix tenuis & capillata. Vmbrosis quibusdam circa Hispalim locis nascitur, atque etiam Monspelij, Hec Clusius.

BETONICA AQVATICA, CAP. LXXX.

Nomina BETONICA Aquatica Septentrionalium, quibusdam Clymenum Dioscoridis, Scrophularia secunda Dodonæi lib. 1. Hist. stirp. non picta quidem sed descripta Terebintharia Dilhij, à Terebenthinæ dote similis Ocimastrum alterum Tragi, Belgis *Breckscuym cruyt, & S. Antuenis cruyt*, id est, S. Antonij Herba, Anglis *Vvatter Betony*. *Forma.* Caulem edit quadratum, fuscum, bicubitalem, geniculatum, cauum, rectum & crassum, folia ex viridi nigricantia, ambitu, figura & crenis Betonicæ, aut Scrophulariæ, sed maiora: alis nonnullis in summo, floribus nigricātibus purpureis, pusillas cassides emulantibus: seminibus pusillis in lagenulis pusillis Blattariæ, aut digitalis purpureæ: radice fusca, multum fibrata. *Locus.* Amat, quemadmodum Betonica, vmbrosa & frigida, sed magis humida, vt margines fossarum qui hac scatent in Nortmannia & Anglia. Hanc summopere celebrauit Vigonus Chirurgus:

gus: miſcetur enim vtiliter medicamentis vulnerariis & rypticis ad ſordida vlcera deſtergenda, & propter inſignes dotes quidam Clymenum eſſe putauerunt. *Vires.*

SERRATVLA, CAP. LXXXI.

EST & alia à Betonica quæ Serratula dicitur, à foliis minutim ſerratis. *Nomina* Caule conſtat purpuraſcente, tenui, & in multos ramulos diuiſo: *Forma.* folia habet antequam in caulem euadat, betonicæ ſimilia, toto ambitu tenuiter ſerrata, ſed cum caulem protulit, faciem immutantia: nam exortis multò profundioribus inciſuris, maioris Phu ſimilia fiunt: quæ verò in caule ſunt, multò minora & breuiora viſuntur: flores in ramulorum ſummitatibus, ex ſquamoſis capitulis purpurei. In ſiluoſis Bohemiæ & pratis naſci ſcripſit Matthiolus. *Locus.* Pena etiam in nemoroſis & decliuibus Pedemontis & Septentrionalium Nortmanniæ & Angliæ. *Vires.* Ad vulnera & enterocelas commendatur.

CLYMENVM MINVS, CAP. LXXXII.

CLYMENVM Minus, Dalechampij.

CLYMENVM minus ab Herbariis dicitur planta hæc, quæ in humidis, riguis & opacis gignitur, radice geniculata, modicè craſſa, in plures fibras diuiſa, caulibus tribus aut quatuor, pede altioribus, quadrangulis, foliis Clymeni maioris, anguſtioribus, venoſis, grauiter olentibus, auſteri ſaporis: flore in pallido purpuraſcente, ſuperne ſpicato, betonicæ modo, infra cacumen foliis binis, veluti alis vtrinque erumpentibus.

ALOPECVRVS MONTANA, CAP. LXXXIII.

HANC plantam, Alopecurum mõtanam vocant herbarij, à fructus villoſi quadam ſimilitudine: cum eius animalis cauda. Naſcitur in altorum montium opacis cõuallibus, arborum frequentia vmbroſis, & illapſu aquarum vdis: radice nigra, tuberoſa, fibrata: caulibus multis, cubitalibus, rotundis, ima parte veſtitis, corticis quibuſdam extantibus, veluti laciniis, partim viren

ALOPECVRI, Genus.

tim virentibus,partim è nigro rufis densius cõgestis, desinentibus in cuspidem: foliis betonicæ, rotundioribus, breuioribus, latioribus,venosis,qua medius neruus protenditur,nigris,ad extremam oræ marginẽ valde crenatis, magnis interuallis per caules prodeuntibus,geminis,ex aduerso positis: in caulium vertice ex geminorum foliorum tanquam ala caput exoritur, oblongum,metæ figura, innumeris villis hispidũ, densissimè stipatis,candicãtibus, eleganti prorsus huius congeriei figura, emicanti omni ex parte illa pilorum cæsariæ:quorum situs, ordo, & densitas, vtcúmque Vulpinæ caudæ speciem æmulatur, vnde nomen impositum est:qua facultate prædita sit, & ad quas ægritudines valeat,nobis compertum nondum est.

CHRYSANTHEMVM Latifolium, Dodonæi.

CHRYSANTHEMVM Latifolium, CAP. LXXXIIII.

LATIFOLIVM Chrysanthemũ mox à radice folia promit oblõga, lata, virentia, superiore parte aliquãtulum aspera,inferiore verò læuiora, dilutiúsque colorata, inter quæ scapi exeunt tenues, cubitales, aliquantulum hirsuti, duobus aut tribus geniculis articulati,à quorum singulis bina contra se posita folia, atque subinde pediculi exeunt, in quorum fastigiis ampli orbiculati flores, Bupthalmi aut Chrysanthemi æmuli, sed maiores coloratioresq́;, & medio Disco,& circumambiẽtibus foliolis,luteo resplendentes colore, quorum medius discus tandem in pappos vanescens,oblonga,tenuia,nigricantiaq́; semina mittit, radix fibrosa est.In Germaniæ incultis ac syluosis locis frequenter reperitur.Iunio mense in hortis Belgij cum flore conspici potest:sequenti mense semen cum pappis à vento rapitur. Germanis *Vvaldiblum* dicitur. Sunt qui Alisma Dioscoridis esse velint:Sed vbi Plantaginis similia sunt folia,& caulis? Alimati siquidem, quod Damasonium etiam dicitur, Plantaginis similia sunt folia, & caulis thyrso similis, quæ huic nõ adsunt. Chrysanthemum idcirco Latifolium citiùs appellandum, quàm temerè Alismatis nomen ei tribuendum.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER DVODECIMVS,

In quo omnes plantæ, quæ ad Mare & in ipso Mari nascuntur, ad viuum depinguntur.

PLANTAGO MARITIMA, CAP. I.

E PLANTARVM quæ in aquis ipsis proueniunt, ac earum quæ locis aquosis, & sui natura, aut quauis alia de causa vdis ac vliginosis gaudent, historia, satis multa fortasse dixerimus, si ad illas de quibus iam tractauimus, has quæ ad mare, vel in ipso etiam mari nascuntur adiunxerimus, ab iis more nostro exordientes, quæ frequentius illic sunt obuiæ, atque eam ob causam multis notiores. Maritimas verò plantas omnes nobis cognitas breui hac tractatione non complectimur, quòd harum quædam aut consecutionis ordine, aut tanta affinitate aliis minimè maritimis ita coniunctæ sunt, vt ab iis disiungi minimè possint, vt cum catharticis non possumus non empetron, alypon, scammonium, peplium recensere. Inter olera cum brassicis hortensibus & siluestri, brassica, atriplex, portulaca, marinæ sedem occuparunt: vmbelliferis crithmum, bulbosis pseudomoly, spinosis, Tragus Matthioli, hippophaes, hippophaestum, eryngium sese sociarunt. De plantagine marina primùm dicam, quæ Græcis Ἀρνόγλωσσον θαλάσσιον, Gallis *Plantain de mer* nominari potest. Radice est crassiuscula, fibrata, ex qua folia crebra, longa, angusta, spissa proueniunt, porraceis tum colore, tum consistentia similia: cauliculi palmum alti à medio sui floribus & semine spicatis, plantagini vulgatissimæ notionis simillima. Litoreis Narbonæ, Angliæ, Zelandiæ frequens.

Nomina

Dodo. lib. 1. cap 61. Pet.Pen.in Adu.

Forma.

Locus.

PLANTAGO *Maritima.*

LEVCOIVM MARITIMVM, CAP. II.

Forma.

Evcoivm maritimum maius, in litoribus mediterraneis Narbonẽsis prouinciæ frequens, folia longa, angusta, humi spargit, ad cichorij vel erucæ modum diuisa, crassa, albida, paria hortensis, sed magis lanuginosa, & gustu acriora, florem puniceum edit leucoiis similem, semẽ minutum in siliquis. Iisdem in locis Leucoium multò minus prouenit, radice parua, breui, cãdida, foliis multis humi procumbentibus, Leucoio purpereo similibus, minoribus, angustioribus: caule humilis, flore puniceo: semine paruo in siliquis. Niuea lanugine tota planta operta est, vehemẽtiore acrimonia linguam vellicante. Est Hesperis Theophrasti quibusdam. Aliud Leucoium marinum latifolium protulit Lobellius, non ita diuersis foliis, sed latioribus, rigidioribus, hirsutioribus, flores exceruleo purpurascunt in palmaribus & sesquipalmaribus cauliculis. Semen in siliquis minoribus multo Leucoij lutei.

Leuc. mar. minus.

Forma.

LEVCOIVM Maritimum, minus.

LEVCOIVM Marinum alterum latifolium, Lobellij.

CISTVS

CISTVS MARINVS, CAP. III.

Floris ſpecie dicitur Ciſtus frutex hîc, in maritimis proueniens, cubitalis, nonnúmquam altior, denſis, numeroſiſque radicibus, caulibus multis, ſurculoſis, cortice ex rufo rubente, foliis longis, in ambitu laciniatis, acuminatis, ſupernè obſcuriùs virentibus, infernè candicantibus, & parùm lanuginoſis, flore Ciſti, roſæ've ſilueſtris, albo, vel ex albo purpuraſcente.

LYCHNIS MARINA, CAP. IIII.

Ychnidem marinam Anglicam pictam dedit Pena, in aggeribus maritimis Vectis inſulæ Angliæ, totóque illo tractu frequentem. Herbula eſt ab ima radice multis foliis cincta, craſſis, minoribus & anguſtioribus quàm portulacæ marinæ, caules creberrimi, flexiles, humi fuſi, cubitales & ſeſquicubitales, in quorũ ſummo caliculus albus ocimaſtri aut Lychnidis eſt, cui hęrent floſculi candidi, perquam elegantes, ocimaſtri non diſſimiles, apiculis intus nigris. Semen in folliculis fuſcum, Lychnidis aut ocimaſtri. Salſo eſt guſtu non tamen inſuaui, eſu tenera, non niſi inter ſilices & braſſicas marinas qua ferme vndæ alluant, naſcitur. Floret menſe Iunio, Iulio, Auguſto & Septembri.

LYCHNIS *Marina Anglica, Penæ.*

ANDROSACES, CAP. V.

Atinis Androſaces vt Græcis ἀνδρόσακες dicitur, forte, vt putare quis poſſit ὑδρόσακες, ab vrina & hydropicorum aquis educendis. *Nomen.* Herba eſt, inquit Dioſcorides, alba (legendum in Dioſcoride λδυκὴ pro λεπτὴ, Oribaſio & Plinio auctoribus) tenui ramulo, amara, ſine foliis, folliculum in capite habens, quo ſemen cõtinetur. Naſcitur in Syria in maritimis locis. *Lid.3.c.133.* *Forma.* Plinius accuratius hãc hiſtoriam quàm quamuis aliam ex Dioſcoride, vel alio herbario exſcripſiſſe videtur, his verbis. *Lib.11. Lib.27. cap.4.* Androſaces herba eſt alba, amara, ſine foliis, folliculos in cirris habens, & in his ſemen. Naſcitur in maritimis Syriæ maximè. *Lib.27.c.4.* Verum Androſaces Piſis à doctiſsimo Ghino ad ſe miſſum Matthiolus in commẽtariis depinxit. Ghino doctiſsimi herbarij aſſentiuntur. *In cap.133. lib.3.* Sed in illis commentariis quadruplo maior *Pet.Pen.in Adu.*

quam viua planta ſit, depicta eſt, per puſilla etenim & perelegans eſt planta, vmbilicata, è fundo in ipſa aqua, ideo à Dioſcoride proximè nymphæas deſcripta, non in aëre creſcẽs & viuens, ſæpius chamæ conchæ quæ humi obuoluta ſit, dorſo ſtriato innaſcens, pediculis, cirrísve glabris, nitidis, exilibus, crebris, rectis, binos pollices altis, ſingulis ſingulos clypeolos medio cẽtro ſuſtinentibus, circinatum vmbilicum vrachis appenſis referẽtibus: quam ob cauſſam Monſpelienſes vmbilicum marinum nominarunt. Viret primùm in aqua exſqualido cinereoq;: poſtea eiectũ vndis, & litore exceptum, albeſcit, guſtu ſubſalſo, & amaro. In illis vmbilicis quos θυλάκια vocat Dioſcorides, Plinius folliculos, ſemen vix vnquã reperias, qui cum petiolorũ ſiue ſimpliciũ & ſine vllo capitulo ſummitati inhæreant, videtur Plinius legiſſe in Dioſcoride, vel in eo auctore ex quo vterque tranſcripſit, θυλάκιον non ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ſed ἀντὶ τῆς κεφαλῆς, id eſt, folliculum pro capitulo. Vim habet hæc herba, inquit Dioſcorides, duarum drachmarum pondere in vino pota, vt vrinas multas in hydropicis educat, ſed & herbæ decoctum & ſemen potum idem facit (legitur tamen in vetere codice, καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ τῆς πόας, καὶ ὁ καρπὸς αὐτάρκης μεθ' οἴνου πινόμενος, τὸ αὐτὸ ποιεῖ. Id eſt, Ipſius etiam herbæ decoctum, ſemenq; abunde potum cum, vino eundem effectum præſtant) Imponitur etiam vtiliter podagricis. Eadem planè Plinius habet. Datur hydropicis drachmis duabus tuſa, aut decocta in aqua, vel aceto, vel vino: vehementer enim vrinas ciet. Datur & podagricis, illiniturq;. Idem effectus eſt & ſeminis. Galenus, Androſaces, inquit, humida & acris eſt herba, poteſt autem ſiccata & pota tum ipſa tum ſemẽ eius vrinas abunde ciere, & diſcutere, ac ſiccare. Sed Paulus & Oribaſius pro voce ὑγρὰ, id eſt, humida, habent πικρὰ, id eſt, amara, quo modo etiam Dioſcor. & Plinius deſcripſere, reipſa etiam id comprobante, eſt enim plantula ſiccior actu & tactu quàm calidior, & multùm diu retica, vt in Galeno πικρὰ quoque legendum eſſe videatur & non ὑγρὰ, niſi ὑγρὰν recentem intelligat, eamq; τῇ ξηρανθείσῃ, id eſt, ſiccatæ opponat. Matthiolus in iiſdem commentariis aliam plantam à ſuperiore longè diuerſam à Cortuſo miſſam pro Androſace altero exhibuit, quæ minimè androſaces, ſed morſus gallinæ, vel alſines potius ſpecies eſt, non ex Syria, ſed ex vetere quadam macerie decerpta.

ANDROSACES.

Forma. — *Lib.3.c.133.* — *Lib.27.c.4.* — *Lib.6.ſim.*

ANDROSACES Alterum, Matthioli.

CNEORVM,

CNEORVM, CAP. VI.

CNEORVM de multis dici plantis testis est Plinius, qui thymelæam Cneorum à quibusdam appellari scripsit. Et alio in loco Cneorium casiam ab Hygino vocari, & mox, Cneori duo genera sunt, inquit, nigri atque candidi, hoc & odoratum, ramosa ambo, florent post æquinoctium Autumni. Quæ ex Theophrasto trãslata sunt, de Cneoro à thymelæa longè diuerso hæc scribẽte. δύο δὲ εἴδη ἐστὶ τοῦ κνεώρου. ὁ μὲν γὰρ λευκὸς, ὁ δὲ μέλας. ἔχει δὲ ὁ μὲν λευκὸς τὸ φύλλον δερματῶδες, πρόμηκες, ὁμοιόσχημον τρόπον τινὰ τῇ ἐλαίᾳ. ὁ δὲ μέλας οἷον ἡ μυρίκη, σαρκῶδες. ἐπίγειος δὲ μᾶλλον ὁ λευκός. ἔστι δὲ ὀσμώδης, ὁ δὲ μέλας εὔοσμος. τὴν δὲ ῥίζαν τὴν εἰς βάθος ἄμφω μεγάλην ἔχουσι, καὶ ἀκρέμονας πολλοὺς καὶ παχεῖς, καὶ ξυλώδεις ἀπ' αὐτῆς τῆς γῆς ἢ μικρὸν ἄνω σχιζομένους. ξυλωδεστάτην δὲ, γλίσχρον δὲ σφόδρα. διὸ καὶ χρῶνται πρὸς τὸ καλαθεῖν, καὶ προλαμβάνειν, ὥσπερ τῷ οἴσῳ. βλαστάνει δὲ καὶ ἀνθεῖ μετ' ἰσημερίαν μετοπωρινὴν, καὶ ἀνθεῖ πολὺν χρόνον: Quæ sic cõuertit Gaza, Cneoron casiã interpretatus. Casiæ quoq; duo genera: alia enim cãdida, alia nigra. Candidæ folium modo cutis oblongum, figura quodãmodo oleagineo simile: nigræ, quale tamarici, carnosum. Cãdida magis se humi spargit, odorataq; est: nigra odore caret. Radix ambabus quæ altè descendit, grãdis, ramíque permulti, crassi, surculosiq; ab ipsa protinus Tellure aut paulò superius sparsi, lenti admodum constant, quamobrem hisce ad colligandum iunci modo vtuntur. Germinant floréntque post æquinoctium autumni, & multum denique temporis florent. Quæ sic emendatiùs legi possunt. Cneori genera duo. Vnum album, alterum nigrum. Albo folium est cutaceum, oblongum, figura oleæ quodammodo simile, nigro quale tamaricis, carnosum. Album supra terrã minùs se attollit, & parum quid olet, nigrum valde odoratum est (vt legatur, ὁ δὲ μέλας εὔοσμος, nõ vt legit Gaza ἄοσμος) radix vtriúsque in profundum descendit magna: rami multi, breues & lignosi, qui à terra vel paulò supra diuiduntur, lenti admodũ (nam Græcè legendum βραχεῖς καὶ ξυλώδεις. ἀπ' αὐτῆς τῆς γῆς, ἢ μικρὸν ἄνω σχιζομένους, γλίσχρους σφόδρα, &c. voce ξυλωδεστάτην expuncta, quam etiam omisit Gaza) Quam ob causam hisce ad colligandum & comprehendendum (προσλαμβάνειν, non προλαμβάνειν, vt in vulgatis legitur) vtuntur vitilium modo ὥσπερ τῷ οἴσῳ, non τῷ σχοίνῳ. Germinant floréntq; post æquinoctium autumnale, multóque tempore florent. Hæc à Theophrasto tradita Cneori albi delineatio plãtæ hîc appictæ quadrat, quorumdam herbariorum sententia. Locis lapidiosis & saxosis maritimis prouenit, radice grandi in profundũ subeunte, folio argenteo, cutis modo crasso, oblongo, angusto, oleæ simili, interdum longiore. In ramos multos, breues, lignosos statim ab ipsa terra diuiditur, eosq; valde flexiles, quamobrem ad ligandum & nectẽdum iis vti licet, amerinæ modo. Germinat & floret post æquinoctiũ autumnale, florisq; prouentũ in multos dies prorogat, flos autem in summo ramorũ vertice velut in corymbos aceruatus emicat, semen nigrũ, crassum, in folliculo tãquam gluma reconditũ. Matthiolus plantam aliam se obseruasse ait in Bohemiæ siluis, cuius iconem hîc expressimus,

Nomina

Lib. 13. c. 21.

Lib. 21. c. 9.

Lib. 6. hist. cap. 2.

Locus.

Forma.

CNEORVM *Album, Dalechampij.*

CNEORVM Album, Matthioli.

quæ omnibus notis Cneorum candidũ referat, quia cutaneum illi folium eſt, oblongum, rami flexiles, lenti, ſurculoſi, ab ipſa protinus terra aut paulò ſuperius emergentes, & per humum ſeſe diffundentes: flores in ſurculorũ cacuminibus purpurei, odorati teſticuli odore: radix altè deſcendens, non tenuis. Sed vere floret. Franciſcus Myconus medicus Barcinonenſis, rei herbariæ ſtudioſiſſimus, iſtud Matthioli Cneorum albũ fructicem eſſe ait, quem in Pyrenæis montibus frequẽtem obſeruauit, ab incolis Gauechs nuncupatum, notis omnibus Matthiolus non meminit ei adſtipulantibus, dempto fructu, qui in hoc frutice rubet, cuius Cneorũ tamen eſſe non arbitratur, ſed Auicennæ alteram oleandri ſpeciem, quam ſilueſtrem vocat. Silueſtris, inquit, folia ſunt ſicut folia portulacæ (vel alcannæ vt Bellunẽſis) ſed ſunt ſtrictiora, & eius thyrſi ſunt longi, expanſi ſuper terram, & apud folia ſunt ſpinæ, & naſcitur in domibus deſertis. Hæc Auicenna. Quæ ſi quis, inquit Myconus, cum Matthioli Cneoro modo deſcripto cõferat, oleandrum ſilueſtrem Auicẽnæ eſſe comperiet. Præterea naſcitur in deſertis locis, & ſummis montium iugis, foliis myrti maioris, acutis, quæ non multùm à foliis portulacæ vel alcannæ diſtant: item per terram frequẽter ſerpit, aut non multũ attollitur. Ad hæc flore, forma, colore, odore ad oleandrum vulgarem accedit. Eſt verò id notatu dignũ, quod obſeruaui Myconus à nullis animãtibus, fruticem hunc attingi aut arradi. Et cùm mille huiuſmodi plantas foliis & floribus onuſtas viderit, nullam vnquam reperire potuiſſe aſſerit, in qua præciſum aut arroſum aliquid fuiſſet. Sed nigrũ Cneorũ multò eſt ignotius. Quidam id non ſine probabili coniectura herbam eam eſſe ſuſpicãtur, quæ herbariis præſertim Monſpelienſibus Cãphorata maior nominatur, quòd radice magna altè deſcendit, vt è terra prodiit, ſtatim in ramos finditur, vitilium modo lentos, folio eſt carnoſo, tamarici ſimili, validum ſpirat odorem, qualis ferè eſt caphuræ, vnde & Caphuratæ nomen. Quæ omnia in Cneoro nigro Theophraſtus adnotauit. Alij ſelaginem Plinij eſſe volunt, alij ericæ prius genus, alij hyſſopum nemorenſem, alij muſci terreſtris genus depictũ à Trago, cuius alibi meminimus. Lib. quę in Vmbroſ. cap. 59. & lib. quæ in Aſperis cap. 71. Frãciſcus Myconus plantam aliam Pala marina vulgo dictam, à Barcinonenſibus ad nos miſit pro Cneoro nigro depictam, vt videtis, & deſcriptam his ferè verbis. Frutex eſt duorum cubitorum altitudine cum multum adoleuit,

Lib. 2. c. 530

CNEORVM Nigrum, Myconi,

Cneorum nigrum.

Nomina

Lib. 24. c. 11.

Lib. 1. c. 189.

adoleuit, caule rotundo, flexili, aliquantum aſpero, & fere nodoſo, qualis in Aizoo folijs detractis cernitur, ramulis multis ſimiliter nodoſis brachiato, in quibus folia minuta, perpetuò virentia, quæ quò fruticis ſummitati propiora, eò minora conſpiciuntur, vt quæ in ſummitate ſunt cupreſsi foliis ſimilia ſint, paulò tamen latiora: omnia nonnihil craſſa ſunt, carnoſa, incana, caulem complectentia. Flores in viridi lutei: radices craſſæ, digitales, lignoſæ, albo cortice veſtitæ, ſatis in terram deſcendentes. Totus frutex & maximè cortex manu tritus, grauis eſt odoris: ſed vigente canicula folia, ſi confricentur, zibeti odorem quadamtenus ſpirant. Barcinone naſcitur locis arenoſis, & maritimis, aut non multum à mari diſtantibus. Floret Autumno, & floris prouentum ad Maium vſque producit, foliis aliis decidentibus, aliis renaſcentibus. Foliorum ſapor cum lentore ſubadſtringit. Fotu huius herbæ hæmorrhoidum inflammationem ſedari aſſerunt: quod & ſuffitu Li.24.ca.11.

CNEORVM Aliud Theophraſti, Matthioli.

præſtatur. Hanc plantam Cneori deſcriptioni à Theophraſto traditæ optimè quadrare putat Myconus. Ea eſſe videtur quam libro de catharticis nomine Seſamoidis minoris depinximus. Cluſius Sanam vndam ſecundam fecit. Anguillara Lauandulam vulgò vocatam Cneorum album eſſe arbitratur: nigrum verò roſmarinum coronarium à Theopraſtro nuſquam memoratas plantas, quamuis tota Peloponneſo & Hellade, vtráque copioſa gignatur. Eius opinionem pluribus refellit Matthiolus, In cõmen. quod Cneorum vtrúmque floret poſt æquinoctium Autumni, roſmarinum bis anno, ca.12.lib.1. nempe poſt æquinoctium vernum, & ante æquinoctium Autumni. Lauandula æſtate tantùm. Præterea vtriq; Cneoro Theophraſti radix eſt grandis, altè deſcendens, Lauandula & roſmarino minimè, cùm per ſumma ferè ceſpitum mediocres radices fundant, & ob id frigoris impatientes plantæ. Ad hæc vtriúſque Cneori rami lenti flexiléſque ſunt, & ad ligandum apti, cuiuſmodi non ſunt lauandulæ, nec roſmarini. Idem Matthiolus in poſtrema commentariorum Latinorum editione In cap.167. lib.4. ſcribit, Cneorum Theophraſti Roma ad ſe miſſum nullis deficientibus notis: ſed eas nec deſcribit, nec addit ſit ne candidum, an nigrum Theophraſti Cneorum, quod hîc expreſsimus.

CONIZA MARINA, CAP. VII.

Locus.

Forma.

IN maritimis creſcit hoc Conyzæ genus, quod à foliorũ longitudine macrophyllũ cognominarunt, radice ſicca duráque, caule dodrantali, ſurculoſo, foliis in eo multis, longis inſtar plantaginis anguſtifoliæ, aut etiam anguſtioribus, guſtu fatuis ſimul & nonnihil amaris: flore luteo in luteis corymbis, ſurculorum vertici inſidentibus, qui in pappos tandem abit.

CATANANCE, DODON. CAP. VIII.

Nomina

Lib.4.c.49.

Forma.

ΚΑΤΑΝΑΓΚΗ Græcorum, & Latinorum Catanance, quaſi coactrici, à vi & neceſsitate adigendi ad amorem, Dodonæi ſententia valde affinis hæc eſt: foliis anguſtis, longis, gramineis, ſed minoribus, quæ areſcentia in terram recuruantur: cauliculos fert teneros, graciles, breues, in quibus floſculi & ſiliquæ rotundæ, tenues, longiuſculæ, ſemine rufeſcente refertæ. Eiuſdem generis eſt altera, quæ non rotundas ſiliquas ſed compreſſas & latiuſculas habet, cætera ſuperiori ſimillima. Hæc in litoribus marinis reperitur, illa etiã quãdóque in agris. Videtur, inquit idem Dodon. prior eſſe Catanances ſpecies à Dioſcoride deſcripta, quæ folia Coronopi habet longa, radicẽ iunci modo prætenuem, capitula ſena ſeptenáve, in quibus erui ſemen ineſt: areſcens in terram flectitur, & milui exanimati vnguibus ſimilis euadit. Eruũ ſilueſtre Dodonæus in frument. Hiſtoria. Lobellius & alij Herbarij faciunt. Vt vt res habeat, hanc noſſe minimè neceſſe eſt, ſatiuſq; eſt de hac amatoriis tantùm illecebris dicata ſilere, quàm diligentiùs de ea inquirere, ſicuti Plinius conſuluit, & Dioſcorides non vires, ſed alienam duntaxat hiſtoriam citat, nec Galenus poſterioréſque medici de hac quicquã tradiderunt, eadem fortè ratione ducti qua Plinius, qui de ea hæc literis mandauit. Catanancen Theſſaliam herbam qualis ſit, à uobis deſcribi ſuperuacuum eſt, quum ſit eius vſus ad amatoria tantùm. Illud non abs re eſt dixiſſe, ad detegendas magicas vanitates, electam ad hunc vſum coniectura, quoniam areſcens contraheret ſe ad ſpeciem vnguium milui exanimati.

CATANANCE, Dodon.

Locus.

Li.4.c.129.

Li.27.ca.8.

TRIBV

TRIBVLVS MARINVS. CAP. IX.

TRIBVLVM Marinum plantam hanc quidam vocant, alij paſtinacã marinam, alij Hippophaes Dioſcoridis eſſe contendunt. In ſabuloſis & maritimis naſcitur, radice craſſa, molli, cortice rugoſo & ſubatro cõtecta, ſaporis amari, caulibus multis, anguloſis, latè diſperſis: foliis longis, oleæ ſimilibus, verùm anguſtioribus & longioribus, qualia floribus ſubſtrata cernuntur, albis, ſpinoſis, ſpinarum aculeis, ſicuti & caulis, anguloſis: flore corymbis hederæ non diſsimili, ac veluti racemoſo, minuſculo, candido, leuiuſculè rubente. Quæ ferè omnia Hippophais hiſtoriæ reſpondere videntur: ſic enim Dioſcorides illud deſcripſit. Hippophaes naſcitur in maritimis & arenoſis locis. Frutex eſt ſurculoſus, denſus, vndiq; amplus, folia habens longa, ad oleæ folia accedentia, ſed anguſtiora, tenuiora, & inter ea ſpinas ſiccas candicantes, anguloſas, inter ſe diſtãtes: flores corymbis hederæ ſimiles, & racematim inter ſe cohęrentes, ſed minores, & molles, & cum candore punicei ex parte coloris: radix craſſa, mollis, ſucci plena, guſtu amara. At huic Dioſcorides non folia ſpinoſa, ſed præter folia, ſpinas ſiccas, albas, anguloſa tribuit. Præterea eius ſucco vim purgandiählioſa, aquoſa ac pituitoſa deorſum, quod de ſuperioris ſucco neminem adhuc experientia comprobaſſe arbitror. Quare ſit ne hæc Dioſcoridis hippophaes, lectoribus, & maritimis locis vicinis, diligentius diſquirendum relinquimus.

Nomina / Li.4. c.156. / Locus. / Forma. / Li.4 c.156.

TRIBVLVS *Marinus quorumdam.*

MVSCVS MARINVS, CAP. X.

BPY'ON θαλάσσιον, Latinis Muſcus marinus vocatur, *Thahabel*, ſiue *Thaleb* Arabibus, Gallis *Mouſſe de mer*, Germanis *Mermieſz*. Naſcitur, inquit Dioſcorides, in lapidibus & teſtis iuxta mare, capillaceus, gracilis, ſine caule. Plinius eundem Muſcum ita deſcribit, vt in quibuſdam à Dioſcoride diſſentiat. Bryon marinum, inquit, herba ſine dubitatione eſt, lactucæ foliis ſimilis, rugoſa, veluti contracta, ſine caule, ab vna radice (nõ ab ima, vt in vulgatis codicibus habetur) exeuntibus foliis. Naſcitur in ſcopulis maximè teſtiſq; terra comprehenſis. Idem alio in loco. Aliud genus fruticum Bryon vocatur, folio lactucæ, rugoſiore tantùm iam hoc interius naſcens. Plinius itaque Muſcũ herbam & fruticem facit, ipſiq; lactucæ folia attribuit. Dioſcorides pilos pro foliis: dicit enim eſſe τριχῶδες, quod fortaſsis Plinius θριδακῶδες legit, & lactucę folio conuertit, in cæteris notis, præſertim in viribus conſentiens, niſi fortè Muſcum marinum cum Fuco marino, ſiue alga Theophraſti confuderit, de qua mox dicemus. Plinio veterẽ codicem ſuffragari ſcribit Andr. Lacuna, in quo θριδακῶδες legitur, etſi Muſcus marinus, inquit Lacuna, capillorum quã lactucæ maiorem ſimilitudinem referat. Matthiolus eorum probat ſententiam qui Muſcum marinum veterum plantam eam eſſe cenſent, quæ hodie Corallina vocatur, & ab iis frequentius reperitur, qui corallia piſcantur, coralliis, ſicuti ſcopulis, & piſcium teſtis,

Nomina / Lib.4.c.94. / Locus. / Forma. / Li.27. ca.8. / Lib.13.c.25. / Cornar. Embl.84. lib.4. / In cap.94. lib.4.

MVSCVS Marinus Plinij, Matthioli.

MVSCVS Marinus, siue Corallina, Dodon.

MVSCVS Marinus vulgatißimus, Muſcus marinus candidus Coralloides.

teſtis eodem modo quo Muſcus arboribus innaſcens cæteris ea prçfertur quæ coralliis (vnde ei corallinæ nomen) inhæret: quæ ſaxis, ſecundo loco probatur, colore rubeſcente: cinerea improbatur. In eadē eſt ſententia Dodonæus, qui Corallinam Officinarum pro Muſco marino pinxit, & deſcripſit. Conſtantinus accuratius iſta perſcrutatus perſpicuè demōnſtrauit Bryon thalaſsion ſiue Muſcum marinum Corallinam non eſſe quam depinxit Matthiolus. Fruticoſa enim planta & ſurculoſa eſt Corallina: Muſcus verò marinus herbula capillacea, & veluti villoſa inſtar Muſci arborum: congener ſiquidem huic eſt, & forma non tantùm nomine ſimilis: albicante autem colore eſt aut rufeſcente, non autem herbaceo, aliquando etiam glauco: ſcopulis qui mari alluuntur concreſcit, radice nulla notabili, & ſæpe oſteorū, gammarorum aut mytulorum teſtis atque operculis cùm inueterauerint, adhæreſcere firmiter obductus conſpicitur: cùm exaruit, facile confringitur, & friabilis eſt, quòd è diuerſo in fuco marino accidit. Corallina autem frutex eſt, & genus fuci marini, de quo proximo capite tractabimus. Matthiolus Muſci marini à Plinio deſcripti, effigiem hanc pictam dedit, eíque perbellè notis omnibus reſpondere ſcribit. Dodonæus Βρύον θαλάσσιον Theophraſti eſſe putat, viderique primam ſpeciem eſſe fuſci marini ſiue Algæ, à Dioſcoride deſcriptæ. Lobellius appellat Bryon lactucæ foliis Plinij, Muſcum Intybaceum criſpum marinum, fuci primam ſpeciem Dioſcor. Lactucam marinam herbariorum. Idem Lobellius Muſcum vulgatiſsimum exhibuit, intybaceum, criſtatis oris, fruticoſum, ſurculoſum: item Muſcum candidum, Coralloidem, ſquamulis loricatum. Muſcus marinus multùm adſtringit, vt ſcribit Dioſcorides, facit ad inflammationes & podagras quæ adſtrictione opus habent: nam in excuſis omnibus legitur,

Lib. 3 ca. 71.

Vires. Li. 4. ca. 94.

legitur, τὰς σύψεως δεομένας:tamen Ruellius vertit quæ refrigerare opus sit:perinde ac si ψύξεως legisset pro σύψεως,vt & Plinius legisse videtur, qui easdem omnino vires huic Musco tribuit. Præcipua siccandi ei spissandiq́; vis,inquit, & collectiones omnes inflammationesq́; cohibendi,pręcipuè podagræ, & quicquid refrigerare opus sit. Ab eadem sententia minimè alienus est Galenus,scribens Muscum marinum ex terrea & aquea essentia compositum esse, vtráque frigida:in gustu enim adstringere,& calidis quibusuis impositum,refrigerare & adiuuare. Lib.27.c.8. Li.6.simpl.

PHVCVS MARINVS, CAP. XI.

ΦΥ'ΚΟΣ θαλάσσιον,Latinè Fucus siue Phucus marinus & Alga, vt etiam in Theophrasto rectè Gaza vertit,quicquid dicat Plinius non habere lingua alia nomen,quod Græci vocant Phycos, quoniam Alga herbarum magis vocabulum sit,Phycos autem frutex. Nam ipsemet alibi Phycos algã conuertit & Fucum marinum,vt ostendemus. In Oceano Normanico *Bray*, aut *Brac* vocatur, à voce Græca βρύον. Dioscorides tria Fuci marini genera ponit. Fucus marinus,inquit,nascitur partim latus,partim oblongus & puniceus,partim albus, qui in Creta ad terram nascitur,valde floridus,& nõ putrescens. Plinius de eadem re scribens,tria quoque genera facit. Præcipuè verò liberat,eo malo Phycos thalaßion,id est Phucus marinus,lactucæ similis,qui conchyliis substernitur, nõ podagræ modo,sed omnibus articulorum morbis impositis priusquam arefiat. Tria autem genera eius,latum:& alterum longius quadamtenus:rubens:tertium crispis foliis,quo in Creta vestes tingunt:omnia eiusdem vsus. Nicander ea & aduersus serpentes in vino dedit. Hæc ita ferè etiam Dioscorides tradit, nisi quod Plinius lactucæ folia huic,veluti etiam musco marino attribuit,& similiter conchyliorũ testis insterni dicit. Idem Plinius. Non habet lingua alia nomẽ,inquit, quod Græci vocant Phycos:quoniam alga herbarum magis vocabulum intelligitur, hic autem est frutex:folia lata,colore viridi gignit,quod quidam Prason vocant,alij Zostera. Alterum genus eiusdem capillaceo folio,simile fœniculo,in saxis nascitur: superius in vadis,haud procul litore:vere vtrúmque, & interit Autumno. Circa Cretam insulam nato in petris,purpuras quóque inficiunt, laudatißimo à parte Aquilonis,aut cum spõgiis. Tertium est gramini simile,radice geniculata, & caule qualiter calami. Aliud genus fruticum Bryon vocatur,folio lactucæ, rugosiore tamen,iam hoc interius nascens. Et alio in loco. Et Algam,inquit,maris theriacẽ esse Nicander tradit. Plura eius genera vti diximus,longo folio,& latiore, rubẽte, aliáque crispo. Laudatißima quæ in Creta insula,iuxta terram in petris nascitur, tingendis etiam lanis ita colorem alligans,vt elui postea non posit: è vino iubet eam dari. Nicander autem quem Dioscorides & Plinius citant, in Theriacis aduersus Trygonis venenum inter cætera remedia Algam marinam rubentem numerat hoc versu.

Nominã
Lib.13.c.25.
Lib.4.c.95.
Forma.
Li.26.c.10.
Lib.13.c.25.
Lib.32.c.6.

Ἠ̃ὲ καὶ φοινίσσον δὴ καταβάλλεο φῦκος.

Sed ad Plinium reuertamur. Is indistinctè & inconstanter Fuci marini genera tradidit,vt facilè perspiciet qui locos supra citatos,item eum quem capite de Musco marino protulimus,inter se conferet. Præterea aperte Phycos thalaßion algam vertit,quod tamen alibi in alia lingua nomen habere negat,modoq́; herbam vocat,modo fruticem. Adde quod βρύον,id est Muscum,& φύκος cõfundit. Quæ omnia ex Theophrasto transcripsit,qui tamen multò clarius & diffusius eadem explicauit,non tria duntaxat,sed quinque Fuci marini genera aßignans,his verbis. Τοῦ γὰρ φύκους τὸ μὲν ἐστι πλατύφυλλον, ταινιοειδὲς, χρῶμα ποῶδες ἔχον, ὃ δὴ καὶ πράσον καλοῦσί τινες, οἱ δὲ ζωστῆρα. ῥίζαν δ' ἔχει δασεῖαν ἔξωθεν, ἄνωθεν δὲ λεπυρώδη (legendum ex conuersione Gazæ ἔσωθεν, siue ἔνδοθεν δὲ λεπυρώδη) μακρὰν δὲ ἐπιεικῶς καὶ εὐπαχῆ,

Li.27.c.10.
Lib.4. hist. cap.7.

παρό

παρόμοιαν τοῖς κρομμυγηθύοις. τὸ δὲ τριχόφυλλον ὥσπερ τὸ μάραθρον, οὐ ποῶδες, οὐδ' ἔξωχρον, οὐδ' ἔχον καυλὸν, ἀλλ' ὀρθὸν πως ἐν αὑτῷ. φύεται δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν ὀστράκων, καὶ ἐπὶ τῶν λίθων, οὐχ ὥσπερ θάτερον πρὸς τῇ γῇ (mendoſe pro ἐπὶ τῆς γῆς) πρόσγεια δὲ ἄμφω, καὶ τὸ μὲν τριχόφυλλον πρὸς αὐτῇ γῇ, πολλάκις δὲ ὥσπερ ἐπικλύζεται μόνον ὑπὸ τῆς θαλάττης. θάτερον δὲ ἀνωτέρω. γίνεται δὲ ἐν μὲν τῇ ἔξω, τῇ περὶ ἡρακλείας στήλας, θαυμαστόν τι τὸ μέγεθος, ὡς φασὶ, καὶ τὸ πλάτος μεῖζον ὡς παλαιστιαῖον. φέρεται δὲ τοῦτο εἰς τὴν ἔσω θάλατταν τῷ ῥῷ τῇ ἔξωθεν. καλοῦσι δὲ αὐτὸ πράσον. ἐν ταύτῃ δὲ, ἔν τισι τόποις ὥστ' ἐπάνω τοῦ ὀμφαλοῦ. λέγεται δὲ ἐπέτειον εἶναι, καὶ φύεσθαι μὲν τοῦ ἦρος λήγοντος, ἀκμάζειν δὲ τοῦ θέρους, τοῦ μετοπώρου δὲ φθίνειν. τὸν δὲ χειμῶνα ἀπόλλυσθαι καὶ ἐκπίπτειν. ἅπαντα δὲ καὶ ἄλλα φυόμενα χείρω καὶ ἀμαυρότερα γίνεσθαι τοῦ χειμῶνος. ταῦτα μὲν οὖν οἷον πρόσγεια, περί γε τὴν θάλατταν. τὸ δὲ πόντιον φῦκος ὃ οἱ σπογγεῖς ἀνακολυμβῶσι πελάγιον, καὶ ἐν κρήτῃ δὲ φύεται, πρὸς τῇ γῇ ἐπὶ τῶν πετρῶν, πλεῖστον, καὶ κάλλιστον. ᾧ βάπτουσι οὐ μόνον τὰς ταινίας, ἀλλὰ καὶ ἔρια καὶ ἱμάτια. καὶ ἕως ἂν ᾖ πρόσφατος ἡ βαφή, πολὺ κάλλιων ἡ χρόα τῆς πορφύρας. γίνεται δὲ καὶ ἐν τῇ προσβόρρῳ καὶ πλεῖον καὶ κάλλιον (ἡ χρόα ſubaud. non καλὸν, vt in excuſis legitur) ὥσπερ αἱ σπογγιαὶ καὶ ἄλλα τοιαῦτα. ἄλλο γάρ ἐστιν ὅμοιον τῇ ἀγρώστει (perperam codices vulgati habent, ἄλλα γάρ ἐστιν ὅμοια) καὶ γὰρ τὸ φύλλον παραπλήσιον ἔχει, καὶ τὴν ῥίζαν γονατώδη, καὶ πεφυκυῖαν πλαγίαν ὥσπερ ἡ (non τῇ) τῆς ἀγρώστιδος. ἔχει δὲ καὶ καυλὸν καλαμώδη καθάπερ ἡ ἄγρωστις, μεγέθει δὲ ἔλαττον πολὺ τοῦ φύκους. ἄλλο δὲ βρύον (ſic Plinius & Gaza legunt: quare mendoſa ſunt exemplaria quæ βότρυον habent.) ὃ φύλλον ἔχει ποῶδες τῇ χρόᾳ, πλατὺ δὲ καὶ οὐκ ἀνόμοιον ταῖς θριδακίναις, πλὴν ῥυσιωδέστερον, καὶ ὥσπερ συνεσπασμένον. καυλὸν δὲ οὐκ ἔχει, ἀλλ' ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς πλείω τὰ τοιαῦτα, καὶ πάλιν ἀπ' ἄλλης. φύεται δὲ ἐπὶ τῶν λίθων τὰ τοιαῦτα πρὸς τῇ γῇ, καὶ τῶν ὀστράκων, καὶ τὰ μὲν ἐλάττω σχεδὸν ταῦτ' ἐστιν. Id eſt Gazæ interprete. Nam Algæ quoddam genus folio lato (addendum ex Græco ταινιοειδές, id eſt diſtento, pro quo fortaſſe legendum ταινιοειδὲς, id eſt tæniæ modo exporrectum) colore herbido eſt, quod (πράσον) porrum quidam appellant, alij (ζωστῆρα) cingulum, radice hirta extrinſecus, ſquamata intrinſecus, longa admodum craſſaq; plene, cepigethyis non abſimili (melius, longa modice & bene craſſa, crommygethyis, &c.) Aliud folio crinito, terræ ipſi adhærens, fereq; à mari tantùm alluitur, alterum altius degit. Hîc multa omiſit Gaza ex Græco ſic reponenda. Aliud folio capillaceo fœniculi modo, colore nec herbaceo, nec valde pallido, caule caret, ſed per ſeipſum quodammodo ſubrigitur: oſtreorum teſtis innaſcitur & ſaxis, non quemadmodum alterum, zoſter ſcilicet, in terra ipſa defixum. Terræ quidem ſiue litori vicinū vtrumque, ſed capillaceum terræ ſiue litori ita propinquum eſt, vt à mari alluatur tantùm, alterum à litore longius diſtat. Sic pergit Gaza. Naſcitur quidem in mari extero circa Herculis columnas, mira magnitudine, latitudineq;, vt ferunt, amplius quam vt manu apprehendi poſsit. Fertur hoc ad mare internum fluxu extrinſecus, porrumq; id appellant: annuum eſſe, &c. Quæ fidelius ſic verti poſſunt. Naſcitur quidem fucus fœniculaceus circa Herculis columnas in externo Occeano, mira proceritate, maioréque latitudine quàm palmæ vnius: ad internum verò ſiue mediterraneum mare externi ſiue Occeani influxu defertur: porrum id vocāt. Ibidem & aliis quibuſdam in locis tam altè ſurgit, vt hominum vmbilicum magnitudine ſuperet. Annuum eſſe aiunt (vertit Gaza,) & naſci vere deſinente, vigere æſtate, minui (langueſcere fortè melius) Autumno, interire atque decidere Hyeme. Quin & reliqua omnia naſcentia deteriora, obſcurioraq; (flaccidiora melius) hyeme fieri. Hæc itaque ceu terrena circa mare deprehenduntur, (vel potius, Hæc igitur circa mare prope litus ſeu terram creſcunt) Alga verò proueniens in alto, quam ſpongiarij pelagicam deferunt, in Creta inſula iuxta terram ſuper ſaxa, plurima optimaq; prouenit, qua non ſolùm vittas, ſed etiam lanas veſteſq; inficiunt, & quādiu recens infectio ſit, color longè purpuræ præſtat. Gignitur parte Aquilonia tum copioſior, tum melior, vt etiam ſpongiæ, reliquáque ſimilia. Sunt alia

graminibus proxima, &c. Dilucidiùs ſic reddi poſſunt. Alga verò marina quam ſpongiarij vrinantes referunt ex alto, in Creta quoque iuxta terram, ſuper ſaxa, plurima optimaq; prouenit, qua non ſolùm vittas, ſed etiam lanas veſtéſque inficiunt, & quamdiu recens tinctura ſit, color longè eſt præſtantior purpura. Gignitur parte Aquilonia tum copioſior, tum melior, vt etiam ſpongiæ, reliquáque ſimilia. Eſt alius fucus gramini ſimilis, quippe folio ſimili, radice geniculata, lõga, obliquè adhærente modo graminis, & caule calamaceo (arundinaceo) vt gramen, magnitudine alga multò minora (minor.) Eſt aliud Bryon dictum, folio coloris herbidi, amplo, nec lactucis diſsimili, rugoſiore tamen, & velut contracto, caret caule: ſed ab vno initio plura folia huiuſmodi exeunt, & rurſus ab alio. Naſcitur ſuper lapides fictiliáque iuxta terrã. Et minora quidem hæc ferme traduntur. Hac oratione, vt diximus, luculenter Theophraſtus quinque Fuci marini genera declarauit: Zoſtera ſiue Proſon capillaceum, ſiue fœniculaceum, Tinctorium ſpongiariorũ, ſiue Pelagicũ, Gramineum, Lactucaceum. Præterea ex eodem facilè eſt intelligere Plinium non rectè ſcripſiſſe Fucum zoſtera & capillaceum vere naſci, & inter ire Autumno, cum de capillaceo ſolo ſcribat Theophraſtus, vere deſinente prodire, & non Autumno, ſed hyeme perire. Zoſter idem quod ζώνη, id eſt cingulum, ſiue baltheus, vbi vis in litore maris Nortmannici viſitur, lõgitudine vlnæ, aut etiã maiore, quamuis abruptus, digiti craſsitudine, & trium digitorum latitudine, coriaceis mulionum baltheis ſimilis, ambitu, præſertim cũ inario, ſic criſpus, vt laciniatus videatur. Nortmannici Oceani litus hac algæ ſpecie viroſum grauémque odorem ſpirante etiam ſi longius abſis, conſtratum fere eſt. Fucum capillaceum ſiue fœniculaceum qui ſaxis & oſtreorum teſtis innaſcitur, noſtram Corallinam eſſe doctiores cenſent: vt enim ille, ita hæc frutex eſt, folio capillaceo, fœniculo ſimili, ſimiliter ſaxis & oſtreorum teſtis innaſcitur. Longe aliam Corallinam Britannicam exhibuit Pena, ſcribẽs ſe in Angliæ litore mediterraneo inſulæ Portlandiæ, ex aduerſo Nortmanniæ inter fluitantes Algas reperiſſe plantæ quoddam rudimẽtum, cuius ſi ſpectes & attrectes ſurculos palmares, & ſeſquipalmares, puſtulatos, molles, flexiles, ſpongiam prorſus dicas, cui etiam cõcolor eſt, & viuere putes: ſin habitum & ortũ ramis brachiatum, corallinis affiniorem dicas: vnde quidam coniecerũt eſſe Plocamon Iſidos, de quo ſic Plinius. Circa Troglodytarum inſulas fruticem vocari in alto Iſidos Plocamon, Corallio ſimilem, ſine foliis, præciſum, mutato colore in

FVCVS Capillaceus, ſiue Corallina.

CORALLINA Britannica, Penæ.

Marginal notes: Li.13. ca.25. — Fucus Zoſter. Locus. Forma. — Fucus capillaceus. Locus. Forma. — Li.13. c.24.

AAA

CONFERVAE Marinæ genus, Lobel.

nigrum, durescere, cùm cadat frangi. Hæc Plinius. Ea tamẽ, inquit Lobellius, videtur esse Antipathes Dioscoridis, de quo capite proximo. Fucus quem πόντιον vocat Theophrastus, quem etiam Tinctoriũ (Fucus tinctor. Locus.) nominare possumus, in scopulis & petris nascitur, vnde auulsum vrinantes spongiarij referunt, foliis etiã est tenuibus, fœniculo similibus, rubris, sic tamen vt quędam intermixta spectentur adhuc albicantia. Huic similis est, fortasse idem Muscus marinus, foliis Abrotoni maris, Lobellij, folliculis non dissimilibus, sed nonnunquã triplo maioribus, radicem Asphodeli æquantibus, colore quadãtenus rubentibus, vel ferrugineis. Fucus alius gramineus dici potest, quod folio sit graminis siue arundinis minoris, sed æqualiter lato, ac molliore, nec mucronato, vel acuto, quale est agrostis, pollicari latitudine, vlnæ longitudine, vndis innatãtę, figura ligulæ, aut tæniæ vittatę. In vadis nascitur, vt & Zoster. Hæc est alga quã rustici litoribus eiectam & dispersam æstate, vt fœniseces (hoc enim fœnũ est marinum, & Monspeliẽsium vulgus Paleam marinam vocat) rastellis accumulant, & in cãpo expositã furcillis versant quoad perarescat: deinde probè siccatam fœni instar in metas construunt, aut important in fœnilia vel palearia: eaq; sunt quæ tum præparant pecorum & boum hybernæ stabulationi stramenta. Ex eo qui hinc cõficitur fimo, agros nimia defrugatione emaciatos, & exinanitos stercorant, læto segetũ prouentu. Hac pocula & cætera vasa vitrea qui procul asportare volunt, inuoluunt & circũtegunt, ne mutuo collisu confringantur. Eadem siccata rustici tomenti loco culcitras suas infarciunt: Quæ olim consimiliter cognita ipsius cõmoditas in farciendis centonibus in castris locum habuit,
Lib.10.c.2. quod intelligitur ex Vitruuio de testudinis constructione hæc scribente. Circũ tabulata collocentur crates ex tenuibus virgis creberrimè textis, maximeq; recentibus percrudis coriis duplicibus consutis, farctis Alga, aut paleis in aceto maceratis
Lib.5.c.97. circa tegatur machina tota. Hæc Algula est, cui Dioscorides in odore corallia cõparat, vt mox dicemus, cùm ait: ἔτι δὲ ὀσμὴν βρυώδη, καὶ φυκίοις ἐμφερῆ ἔχον. de qua etiam intelligit Nicander cùm scribit: βρύα λεπτὰ πολυφλοίσβοιο θαλάσσης. qui etiam scitè admodũ dixit φυκιόεντας ἐγμοὺς, algosas vias, id est litora. Huic iungendus Fucus ferulaceus Lobellij, sic dictus ob folia ferulacea, minutius diuisa. Scapum emittit pedalem, in quo Corallina candida sæpius innascitur. Hæc Lobellius.

FVCVS, Siue Alga Tinctoria.

Quintum Algæ siue Fuci marini genus Lactucaceũ, in litore aut vadis sicuti superiora prouenit, sed scopulis & saxis inhæret, foliis lactucæ latis, crispis, siue rugosis, virentibus, ex vno principio multis, nullo caule. Hanc Algam pro Musco altero pictam esse à Matthiolo postremis Commentar. editionibus supra diximus, à Dodonæo βρύον θαλάσσιον Theophrasti appellari viderique primam speciem esse Fuci marini,

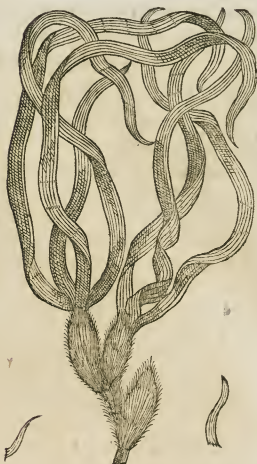
(Fucus lact. Forma. In cap.94. lib.4. Lib.3.ca.71.)

Lib.12.c.35. siue Algæ à Dioscoridæ descriptæ. Aetius Lactucam marinam vocat de curatione eorum scribens, qui obtenuem fluxionem articulari morbo laborant. Et quoque, inquit, quæ in mari nascuntur plerúmque talia sunt, vtpotè quæ Lactucæ appellantur. Sunt autem germina lata, & oblonga, ac viridiora, tenuia, & subrugosa, ac

FVCVS, siue Alga marina graminea.

FVCVS, seu Alga marina, Lobellij.

FVCVS Ferulaceus, Lobellij.

veluti cõduplicata, ad litora maris per fluctus eiecta: præstãtiores autẽ fiunt cum posca decoctæ. Viridia itẽ, quæ in Fuco siue Alga tinctoria ad radices sita sunt. Hæc de Fuci marini generibus. Nũc vires eorũ explicandæ. Omnia vim habent refrigerandi, inquit Dioscorides, vtilem in cataplasmatis non podagræ modo, sed etiam inflammationibus: verùm iis humidis vti oportet priusquam siccentur. Nicander Puniceum aduersus bestias venenatas valere dicit, eo versu quem suprà citauimus. Et Galenus, Fucus, inquit, humens adhuc & virens ex mari exemptus, desiccat & refrigerat ordine secũdo: habet enim quiddam modicè acerbum. And. Lacuna scribit in veteri Dioscoridis codice pro ψυκτικὴν legi στυπτικὴν, id est adstringentem pro refrigerantem, eámque lectionem rationi esse consentaneam, quod herbæ omnes marinæ ob salsuginem insitam, non tam refrigerare quàm adstringere cogeréque videantur. Fucum

Temper. & Vires.

Lib.4.c.95.

Li.8.simpl.

FVCVS, Siue Alga Intybacea.

capillaceum ſiue fœniculaceum, id eſt, Officinarum Corallinam recentiores ad necandos lumbricos maximopere commendant, cæteríſque medicamentis præferunt, quod eos non modo interficiat, ſed etiam eodem die expellat, magna ſæpe ſpectantium admiratione: qua virtute muſcum aut Fucum marinum pollere veterum nullus, quod ſciam, memoriæ prodidit.

CORALLII FRVTEX, *CAP. XII.*

Nomina ΚΟΡΑ'ΛΛΙΟΝ, Latinè Corallium ſimiliter, dicitur frutex marinus, cuius natura non ita omnibus eſt perſpecta, vt ipſum vulgò eſt notiſsimum. Aliqui λιθόδενδρον vocant, inquit Dioſcor. quaſi lapideam *Lib.5.c.97.* arborem dixeris, Arabes *Baſſad*, *Mergen*, *Beſd*, ſiue *Morgian*, Galli *Coral*, Itali & Hiſpani *Corallo*, Germani *Coraln*. Genera eius rubens, candidum, nigrum. *Genera.* Candidi tamen neque Dioſcorides, neque Plinius meminere, niſi hoc fuerit quod Dioſcorides ex quorumdam interpretatione colore pallidum dixit, & vt vitioſum improbauit. Corallium, inquit idem Dioſcor. planta marina videtur eſſe, du- *Li.5.ca.97.* rari autem cum ex alto extracta fuerit, extra mare poſita, & tingitur, ſiue compin- *Forma.* *Lib.5.c.97.* gitur tanquam à circũfuſo nobis aëre: quibus verbis expreſſa ſunt hæc Dioſcoridis Græca. Κοράλλιον δοκεῖ μὲν εἶναι φυτὸν ἐνάλιον. στερρὸ ποιεῖται δὲ ὅταν ἐκ τῶν βυθοῦ ἑλκηθῇ, ἔξαλον γινόμενον, καὶ βαπτόμενον ἤτοι πηγνύμενον ὥσπερ ὑπὸ τοῦ περικεχυμένου ἡμῖν ἀέρος. *Embl.103. lib.5.* In quibus voces duas deeſſe putat Cornarius, ὕδατι σίδηρος, vt ſit legendum, ἔξαλον γινόμενον καὶ βαπτόμενον, ἤτοι πηγνύμενον ὥσπερ ὕδατι σίδηρος ὑπὸ τοῦ περικεχυμένου, &c.

CORALLII Frutex.

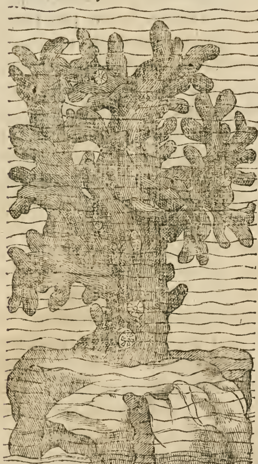
quæ ſic conuertit, & extra mare poſita, vt quæ à circunfuſo nobis aëre velut ferrum ab aqua tingitur, ſiue compingitur. Cuius emendationis occaſionem illi dedit, opinor, vox βαπτόμενον. Cum enim βάπτειν tingere, intingere, immergere ſignificet, inde ſuſpicatus eſt Dioſcoridem intelligere Corallium in aquis molle, inde extractum, ab ambiente aëre ſtatim ſolidari, quemadmodum ferrum igni emollitum in aquam immerſum, ſtatim dureſcere. Et certe vox βαπτόμενον à Ruellio omiſſa eſt, qui ſic locum hunc conuertit. Corallium marinum eſſe fruticem conſtat, qui alto extractus, duratur ſtatim atque emergit, tanquam offuſo aëre protinus cõcreſcat. Idem Dioſcorides locum, *Ibidem.* delectum, odorem & effigiem Corallij ſic deſcribit. Plurimum inuenitur ad Syracuſas, in promontorio, cui pachyno nomen eſt. Optimum eſt, colore rubẽs, & colore ſimile antherico, aut ſandyci ſaturatæ, quodq; facilè teritur, æquabiléque eſt toto concremento: præterea quod odore eſt muſci marini, & ſimili algulæ ſiue Fuci marini. Ad hæc quod ramoſiſsimum eſt, & forma cinnamomum fruticem refert: quod verò concremento lapidoſum eſt, ſcrupuloſum (ſic Ruellius interpretatur τῇ χρόᾳ ψωρὸν, id eſt ſcabrum, Plinium opinor imitatus, qui ſcabroſum conuertiſſe videtur. Cornarius legit ὠχρὸν, cùm nullus color, inquit, ψωρὸς dictus, vertitq; colore pallidum) cauernoſumq; ac inane vitioſum eſſe putandum eſt, Plinius de eodẽ ita tractat. Quantum *Lib.32.c.2.* apud nos Indicis margaritis precium eſt, tantum apud Indos Corallio: namq; iſta perſuaſio

persuasione gentium constant. Gignitur quidem & in rubro mari, sed nigrius: item in Persico vocatur *Iace*. Laudatissimum in Gallico sinu, circa Stœchadas insulas, & in Siculo, circa Heliam ac Drepanum (Cornarius Æolias pro Heliam emendat) Nascitur & apud Grauiscas, & ante Neapolim Campaniæ, maximéque rubēs, sed molle, & ideo vtilissimum Erythris (vox Erythris planè supposititia est, & delenda, eodem Cornario auctore) forma est ei fruticis, color viridis. Baccæ eius candidæ sub aqua ac molles: exemptæ confestim durantur & rubescunt, quasi (legendum qua, eodem emendatore) corna satiua specie atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapidescere, si viuat. Itaque occupari euelliq; retibus, aut acri ferramēto præcidi. Hac de causa curallium vocitatum interpretantur: probatissimum quàm maximè rubens, & quàm ramosissimum, nec scabrosum, aut lapideum, vel rursus inane aut concauum. Auctoritas baccarum eius, non minùs Indorum viris quóque pretiosa est, quàm fœminis nostris vniones indici. Aruspices eorum vateq; imprimis religiosum, id gestamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaque & decore & religione gaudent. Priusquam hoc innotesceret, Galli gladios, scuta, galeas, adornabant eo. Nunc tanta penuria est vendibili merce, vt perquā rarò cernatur in hoc orbe. Hæc Plinius de Corallio: quod in mari Ligustico circa Stœchadas Massilienses insulas nasci Solinus etiam testatur: atque hodie quoque nascitur, ac in mari Siculo ac Tyrrheno magna copia, cùm Plinius de eius penuria conqueratur. Quod verò is de baccis tradit, falsum esse aiunt, quod nullæ omnino in Corallio baccæ nascantur, sed ex ramis eius ab artificibus torno & lima effingantur pro materia, & vt quibusuis visum fuerit in vsum aliquem efformare. Ad hæc Corallia cum ex mari extrahuntur, muscosa sunt vndiquaq;, nec rubent: deinde artificibus tradita ita poliuntur, vt nitescant & rubeant. Præterea quod dixit Plinius, quod euellatur retibus, aut acri ferramento pręcidatur dictum esse Corallium, id intelligendum dici Corallium, quasi curallium, ἀπὸ τῆς κουρᾶς, vel quasi τῇ κουρᾷ ἁλωτὸν, id est tonsura & præsectione captum: nec aliter Theophrastus quàm curallium appellat, à radendo, scilicet. Certe Corallium in mari ex succo lapidescente concrescere, & priusquam extrahatur sub aquis, molle esse, ac virescere, cùm extractum est, aliàs rubere, aliàs niueo candore albescere, aliàs atrum esse constat. Iisdem in locis candidū reperitur, non tam cōpactum, neque tam ponderosum, quàm rubrum, sed leuius ac rarum, & spōgiarum modo inane, sub iisdem Thyrrheni maris vndis euellitur. Appingitur etiam à Lobellio Coralloides, siue Corallij albi varietas, stipite longè crassiore, brachium æquante, & materia magis fungosa, multis acetabulis insculpta, aut inscripta. Vniuersa planta pedem vnum longa est, vixque curbitum proceritate superat. Is verò Corallij frutex quem depictum proponimus saxo adhuc inhærentem, altera sui parte & surculosiore candicabat, minutisque foraminibus pertusus erat, altera in pauciores virgulas diuisa rubebat, & tubercula quædam, veluti baccas tuberosas ferebat, cornis satiuis non dissimiles. Quare immerito reprehenditur Plinius, quòd huic frutici baccas tribuerit, vt aliis arboribus

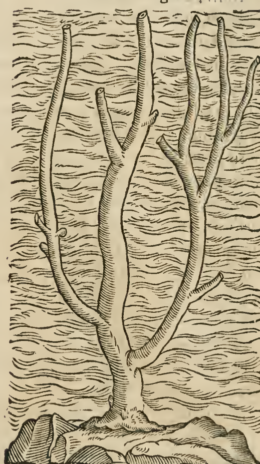
CORALLIVM Album & rubrum, Lobel.

CORALLOIDES, Siue Corallij albi varietas.

ANTIPATHES, Siue Corallium nigrum.

Ibidem. ſuos fructus. Quod verò Antipathes vocant, inquit Dioſcorides, Corallium eſſe putandum eſt, ſpecie ſolùm differens. Eſt autem colore nigro, arboris figura, ra- In cap. 97. lib. 5. moſum magis. Tale ſe Neapoli vidiſſe affirmat Matthiolus, ebenum colore referens: plantam eius aliam poſtea ſibi dono datam, propè radices brachij ferè craſsitudine, à medio trunco in ramos ſeſe diffundentem, rem quidem raram, & aſpectu pulcherrimam. Maſsiliæ inter Corallia occurrit, inſigni læuore perpolitum, colore nigerrimo. Deinceps de Corallij vſu & viribus dicendum.

Vires & Temper. Coralliũ adſtringit & refrigerat moderatè, auctore Dioſcoride, reprimit extuberantia, & cicatrices Ibidem. in oculis exterit: replet etiam caua (redundant hîc voces duæ καὶ οὐλὰς ex præceden- Embl. 103. lib. 5. te verſu repetitæ Cornarij ſententia. Ruellius eas retinet: vertit enim, vlcerum caua & cicatrices explet.) Ad ſanguinis reiectiones maximè efficax eſt, & in vrinæ difficultate conuenit. Splenem quoque liquat cum aqua potum. Antipathes eandem vim habet. Hæc Dioſcorides. Candidum creditur longè magis quàm rubrũ Lib. 32. c. 2. refrigerare. Plinius de eiuſdem vſu partim etiam hodie vulgò nota, partim eadem quæ Dioſcorides habet. Surculi, inquit, infantiæ adalligati, tutelam habere creduntur, contráq; torminum, ac veſicæ & calculorum mala in puluerem igne redacti, potíque cum aqua auxiliantur. Simili modo ex vino poti, aut ſi febris ſit, ex aqua ſomnum adferunt. Ignibus diu repugnant. Sed eodem medicamine ſæpius poto tradunt, lienem quoque abſumi ſanguinem reiicientibus, excreãtibúſve medentur. Cinis eorum miſcetur oculorũ medicamentis: ſpiſſat enim ac refrigerat: vlcerũ caua explet, cicatrices extenuat. Hæc Plinius. Coralliũ, inquit Matthiolus, In cap. 97. lib. 5. comitialibus commodè adalligatur, hauriendúmque præbetur. Ædes, vt aiunt, à fulminum iniuria tuetur: menſium abundãtiam cohibet, dentes cõmotos firmat, deſquamatas gingiuas emendat, oris vlcera ſanat: potu dyſentericos iuuat, ſeminis profluuiũ in viris, in fœminis alba vteri profluuia reprimit. Receſetur ab Auicenna inter ea quæ cordi hilaritatẽ adferũt. Corallij Galenus in lib. ſimpl. medica. non meminit, ſed lib. 7. de compoſ. medicam. local. multa deſcribit medicamenta ad incipientem phthiſim, ad hæmoptoicos, ad ſuppuratos, quæ Corallium recipiunt.

KALI

KALI, CAP. XIII.

MAVRITANI plantas quaſdam Kali & Alkali vocant, ex quibus vſtis ſal fit, Salkali ab iiſdem dictum. Tres huiuſcemodi cōgeneres & maritimas recenſet Pena, quæ crithmum, inquit, repreſentare quibuſdam videri poſſent, nulla tamen antiquis videtur nota fuiſſe aut deſcripta: tātum abeſt vt Salkali, quod vocāt, ex vna iſtarum vſta, & quod magis mirum eſt, fuſa fieri nouerint, vix tacituri ſi ſciuiſſent. Quare vt nomen, ſic & plātam ipſam, & modum ſalis iſtius parandi videmur Græcis recētioribus, aut philoſophis Arabicis, Chymiſtis & Hyalurgis debere. Prima ſpecies hîc picta notior eſt in maritimis Galliæ Narbonenſis, vbi tum ſponte, tum ſata campos maritimos frequenti caulium rubentium operit purpura, fruticat caule cubitali & ſeſquicubitali, carnoſo, portulacæ concolori, foliis denſis, anguſtis, ſemperuiui medij ſiue minoris, teretifolij duplo lōgioribus, acutioribus, inter quæ ſemina limacē puſillum vel ſpiram imitantia, colore fuſca, folliculis maluæ ſeminis ritu occluſa. Hanc dudum ſic depinximus. Minus obuia hæc Septentrionalibus, imo nuſpiam ferè. Iſtius copia per initia Autumni coaceruatur metæ inſtar, ſuper ſcrobe cui ligna inſunt decuſſatim inſtructa, quibus accēſis herba vritur, & biquatur, & in profundum ſcrobis defluit, vbi cogitur in glebam coloris nigricantis vel cinerei, quod Kali & Alkali ſicuti & herbam nominant, Galli *Soude*, ad vitrum conflandum, quod in Italiam & Septētrionem ex Gallia Narbonenſi & Aquitania defertur. Vrit non ſecus ac Cauſticum. Eoſdē ad vſus ſedulo colligūt maritimi coloni Narbonenſes ſecundam hîc pictam, iiſdem natalibus, ſed foliis & caulibus minoribus multo, minuſque carnoſis, anguſtioribus, nec ita rubentibus, ſed ex pallido virentibus, vnde vulgo *blanchette* quaſi Kali album vocatur. Semen exiguum, nigrum, vrticæ aut acetoſæ. Non ſolum calidioribus regionibus, ſed etiam ad Septentrionem, Angliȩ, Normanniæ, Belgio familiaris. Multo frequentiſſima eſt in quibuſlibet maritimis oris tū Oceani tum mediterranei maris, quæ Salicornia vulgo vocatur, ſiue Kali geniculatum, ſed effigie multum diuerſa, & cuius folia videntur eſſe teneri turiones ramulorum. Sunt enim è radice fibroſiore permulti cauliculi cubitales, recti, denſius geniculati, extremis quaſi foliis craſsis, pinguibus, carnoſis, teretibus, rubentibus, per

KALI *Magnum, Pœnæ.*

KALI *Maius, Penæ.*

KALI, Geniculatum Pænæ.

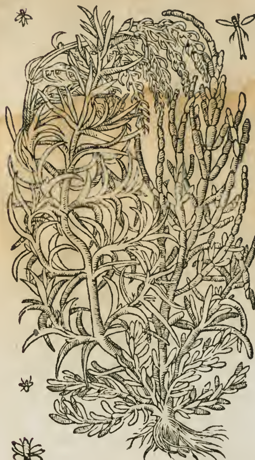
KALI, Dalech.

SALICORNIA, siue Kali, Matthioli.

Lib.1.c.76.

Enarr. 150. in lib.3. Diosco.

crebra genicula insertis,& pyxidatim quasi paruorum alabastrorum instrar,quadã equiseti similitudine,& cornua recta, obtusius mucronata imitantibus,gustu non insulso, nec temperamento aut vsu à cæteris dispari, sed vbíque neglecta. Semen nullum profert. Dodonæus tria Kali assignat genera. Primum est,secunda Anthyllis,secundũ,Tragus Dioscoridis, Tertium, Salicornia, cuius picturam dat ab ea quam hîc ex Pena expreßimus, plurimum distantem. Amatus Lusitanus scribit omnem cinerem qui ex Syria aduehitur ad conficiendum saponem, & vitrum, ex herba anthyllide combusta fieri, hodiéque multos ignorare cinerem istum Alkali esse: omnes istas herbas abstergendi vires habere, ac stigmata & maculas faciei delere. Quod ex istis dum vruntur, liquatur & tãquam plumbum fluit, cum refrigeratum est, concrescere, & veluti cineres conglobatos esse, quos etiam Alumen Catinum vocant , ex quo vitra conficiuntur. Hos si quis an veri sint experiri voluerit, in ignem coniiciat: quod si eliquantur ac ebullierint, verum Kali esse dicet, sin minus,contra. Ex horum cinerum lixiuio sal Alkali cõfici, & ex vitri materia fluit & cogitur,axungia vitri hodie nuncupatur, Gallicè *Sein de verre*. Matthiolus duas Kali species tum sua deliniatione, tum pictura,in vnam cõfundit, scilicet Kali magnum sedi minoris folio, Gallis *Soude* nuncupatum, & id quo de hîc agitur, quod salicornia vel Kali geniculatum nominatur.Pictura hîc videtur,delineatio eius est eiusmodi.

In cap.112. lib.2.

eiusmodi.Cum primum,inquit,è terra emergit,folium est tereti forma,minori sedeno non absimile, atque deinde crescens caule erecto, geniculato, non multo post tempore in digitalem ferme longitudinem attollitur, cum verò amplius adoleuerit,è geniculis folia mittit pinguia ac crassa, in medio caua, & ex lata origine mucronata, vbi denique planta adulta senescit, folia in caulium cacuminibus longe minora exilioráque conspiciuntur colore rufo: ex quorum ortu pilulæ prodeunt rotundæ ac paruæ, quibus exile semen includitur. Caules habet pingues & rufos. Hæc Matthiolus.

CRITHMI SPECIES, Matthioli. CAP. XIIII.

Illis subiungenda tertia Crithmi species à Matthiolo tradita, quæ in maritimis prouenit, & ab vna radice multos emittit caules rectos, circa quos folia habentur, per interualla tamen plura ex vna origine aceruatim prodeuntia,longiuscula,crassa, & salso etiam gustu,sub horum exortu peculiare quoddam erumpit folium,cæteris duplo longius, vnde prope caulis cauitatem pediculus exit,è quo sex,septémve folia breuiora prodeunt,vt eius appicta effigies ostendit,flores fert in cacumine orbiculatos villosósque,colore pallido. Radice nititur longa, tereti, non sine adnatis. Hæc est ex Matthiolo huius herbæ delineatio, quæ nihil prorsus cum Dioscoridis Crithmo similitudinis habet. Crithmum enim foliis fruticat pinguibus, longioribus & latioribus

In cap. 122. lib. 2.

Forma.

CRITHMI SPECIES Tertia, Matth.

GRITHMVM Chrysanthemum, Dodonæi.

quàm portulacæ, salsis, floribus candidis, &c.Quare alij herbarij minimè Crithmum esse censent. Lobellius litoreum Chrysanthemum appellat, Asterem Atticum marinum. Crithmum Chrysanthemum Dodonæus exhibet huic simile, si non idem,sed flore quantum ex Micone perspicere licet, differens: habet enim in cacumine ramulorum florem Chrysanthemi æmulum, & medio videlicet disco, & orbiculato ambitu luteum,& Crithmum verò tertium Matthiolus scribit habere orbiculatum,villosúmque,colore pallido.

ANTHYL

ANTHYLLIS, CAP. XV.

Nomina

'ΝΘΥΛΛΙ'Σ Græcis dicitur, & Latinis Anthyllis, Plinio Anthyllion quam alij Anticellion vocant, inquit. Videtur autem ἀνθυλλὶς ἀπὸ τοῦ ἀνθεῖν dicta, nempe à floreſcendo, quaſi florida, à lanugine cana qua pubet: vel à floſculorum elegantium copia. Anthyllidis genera duo ſunt Dioſcoridi, Plinio, Galeno. Quædam enim folia lenti ſimilia habet, ramulos palmi altitudine, rectos, folia mollia, radicem tenuem, & paruam. Naſcitur in ſalſuginoſis locis & apricis, guſtanti ſubſalſuginoſa. Altera foliis & ramulis chamæpityi ſimilis eſt, hirſutioribus tamen, breuioribus & aſperioribus, flos eſt purpureus, vehementer grauis odoris, radix velut cichorij. Plinius in paucis à Dioſcoride diſſentit: Eſt & herba anthyllion, inquit, quam alij anticellion vocant, duorum generum, foliis & ramis lenticulæ ſimilis, palmi altitudine, ſabuloſis, apricis naſcens, ſubſalſa guſtanti. Altera chamæpithyi ſimilis breuior & hirſutior, purpurei floris, odoris grauis. Hîc ſabuloſis dixit, quod Diſcorides ὑφαλμύροις, id eſt, ſalſuginoſis. Anthyllidem priorem hîc depictam Dodonæus eſſe putat, à lente foliis & caule parùm diſtantem, niſi candidior, mollior, & minor eſſet. Caulis eſt pedis altitudine, albus, tangenti ſuauis, folia explicata, mollia & alba, minora & denſiora quam in lente floſculi: in caulis ſummitate congeſti, palliduli aut lutei: ſemen in paruis ſiliquis: radix tenuis & lignoſa. Perquam affinis eſt aut eadem hîc appicta Medica

(Margin: Genera. Dioſ. lib.3. cap.136. — Forma. — Lib.21.c.29 — Lib.1.c.7.)

ANTHYLLIS Prior, Dodonæi.

ANTHYLLIS Altera, Dodonæi.

marina à quibuſdã dicta. Anthyllis altera Dodonæi à recẽtioribus quibuſdã Borda dicta Kali ſpecies, vt multi exiſtimant, quinos, ſenos, pluréſve ramulos emittit, graciles, per humũ repentes, foliolis veſtitos, anguſtis, denſis, inter quæ & ramulos floſculi emergunt purpurei, deinde ſemen, radix gracilis eſt, digitali lõgitudine. Tota ſucco plena eſt, eoq; ſalſo. Salſuginoſis ſabuloſiſq; locis & litoribus marinis Zelandiæ frequens. Iunio mẽſe floret: Iulio ſemen maturum eſt. Deſiccat, & vulneribus

Locus.

glutinandis

glutinandis eſt vtilis. Anthyllides alias Pena exhibuit: primam quæ in Angliæ inſulis auſtralibus, ea præſertim quæ Portlandia vocatur, litore Nortmanniæ obuerſo plurima & puſilla prouenit in ſabuletis & arenoſis vadis depreſsis & apricis, ramulis palmum trésve vncias longis, anguloſis, pallentibus, foliis lenticulam vel alſinem minorem referentibus, floſculi cauliculis ſummis inſunt ex buxeo herbacei, dentatim ſtellati ſedi minoris Iunio & Iulio: ſemen tithymali in perexiguis & triquetris thecis alit, radix prolixior eſt, exilis, geniculata, ſabulo altè infoſſa ſoldanellæ modo. Tota ſalſa eſt, guſtanti amaricat, & parum quiddam calfacientis indicat. Alteram quæ in maritimis agri Nitrobrigum ad vicum Peraus dictum, & Latera paſsim reptat vti ſuperior, ramulis compluribus, ſeſquipalmaribus, foliolis al-

ANTHYLLIS Portlandiæ lentifolia, Penæ.

ANTHYLLIS Marina Narbonenſ. Alſines folio, Penæ.

ANTHYLLIS Valentina, Cluſij.

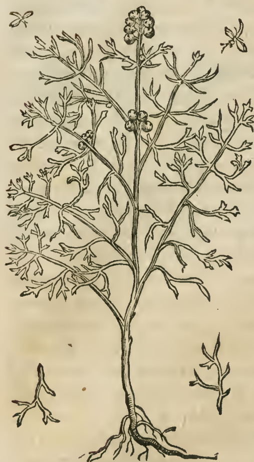
ſinæ, aut potius lenticulæ, ſed per interualla quædam, quaſi circũ genicula exortis, numeroſis: copioſiſsimis item floſculis, in ſummo aggeſtis, muſcoſis, albidis, floridum quaſi nomen Anthyllidis oſtentantibus & teſtãtibus, ſeminis etiã puſilli feraciſsimis, guſtu amaricante, ſubſalſo, nitroſo, calidiuſculo. Tertiam quæ iiſdem locis maritimis repit, cæteris multò ſalſior, foliis & facie eſt herniariæ aut chamæſycæ, floſculis puſillis ſubter foliola ex albo purpuraſcẽtibus: ſemina in florum calyculis quàm clinopodij

clinopodij minoribus multò occluduntur. Tota gustu salso, acidulo, lactei succi expers & exuccas, nec proinde Chamæsycæ statuenda, vt quidam prodiderunt. Ad hanc accedit, aut eadem est Anthyllis Valentina à Clusio descripta & picta, quæ cauliculos multos ex vna radice profert, dodrantales, ramosos, humi stratos, subrubentes: foliola Lentis exigua, seu potius Chamæsyces, salso gustu, & plerúmq; cum suis ramis veluti quadam salsugine respersa: flores inter ipsa folia pusilli, quatuor foliolis constantes, ex albo purpurascentes: radix singularis, nigricans. Tota chamæsycæ adeò similis est, vt primo aspectu Chamæsycen putarit, lacte tamen caret. Hanc nusquam se vidisse meminit, quàm ad fossas vrbis Valentiæ in Hispania. Illic Anthyllidem D. Placa vocabat, & ad primum genus à Dioscoride descriptum referebat: cui Clusius non assentitur. Etsi enim reuera inter Anthyllidas recensenda sit, prima tamen esse non potest quæ rectis ramulis assurgit, cum hæc repentes habeat ramulos, totáque facie Chamæsycem propemodum referat. Hæc auctore Lobellio, consimili facie cum Herniaria & Chamæsyce in vinetis & oliuetis Boutonetum versus, & Castrum nouum fusè humi spargitur, cauliculis palmaribus & dodrantalibus, flosculi ex albo purpurascunt, quatuor foliis conflati. Hanc olim cum aliis Chamæsycen alteram putauit, sed non lactescit, gustu salso, præsicco. Anthyllides, vt scribit Dioscorides, potæ drachmis quatuor vrinæ difficultati, & nephriticis plurimum auxiliantur. Lid. 3. c. 136. Tritæ vuluæ pituitas emolliunt cum rosaceo & lacte impositæ (Sic Ruellius ex mendoso codice vertit. Lacun. Legendum verò ἐκμαλάσσουσι φλεγμονὰς ἐν ὑστέρᾳ λεῖαι, id est, tusæ emolliunt vteri phlegmonas, &c. Quæ lectio rationi magis consentanea est. nam pituitæ expurgantur, phlegmonæ emolliuntur) vulneribus medentur. Quæ chamæpityi similis est, præter alia etiam comitiales sanat cum aceto mulso pota. Lib. 21. c. 29 Plinius ampliorem eius vsum medicum descripsit, & nonnihil à Dioscoride dissentit. Prior Anthyllis, inquit, vuluis aptissima, & ex rosaceo & lacte imposita etiam vulneribus. Bibitur in stranguria, renumq; doloribus tribus drachmis. Altera bibitur in duritia vuluarum, & in torminibus, & in comitiali morbo, cum melle & aceto quatuor drachmis. Li. 26. c. 8. Repetit eadem alio in loco. Anthyllion est lenti fisimillima, quæ in vino vesicas vitiis liberat, sanguinem sistit. Lib. 26. vlt. Altera est Anthyllis chamæpityos similis, &c. Scribit & idem Anthyllides duas esse vuluis vtilissimas, torminibus, & more secundarum in vino potas. Lib. 6. sim. Dioscoridi Galenus assentitur. Anthyllis, inquit, duplex est, sed vtráque modice desiccat, vt & vlcera glutinet. Cæterùm altera chamæpityi similis quadantenus subtiliorum est partium, adeò vt & comitialibus competat. Quin & ipsa magis quam altera extergere potest.

ANTHYLLIS Marina altera Narbonens. Pena.

ERVCA CINEREA, CAP. XVI.

Foliorvm ſimilitudine & odore hæc ab herbariis Eruca vel Artemiſia cinerea nuncupata eſt,quę in maritimis Corcicæ prope Aiaceam gignitur, radice modicè fibrata, craſſa, caule ſeſquipedali, anguloſo, lanugine candida, & molli contecto:foliis Erucæ ſiluestris,aut Artemiſiæ minoris profundiùs inciſis, auerſa parte candicantibus, aduerſa cinereis, lanuginoſis, denſis: flore in vertice caulium, & ad ſuperiorum foliorum exortum velut racematim congeſto, ſpiſſa lanugine, incano, nigris punctis maculoſo, odore & ſapore Artemiſiæ, cui ſimiles vires habere putatur. *Nomina.* *Locus.* *Forma.*

CINERARIA, CAP. XVII.

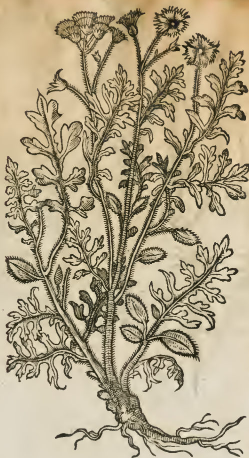

Totivs plantæ colore cinereo vocata Cineraria,in maritimis prouenit, procera, ſurculoſa,& ramis multis fruticante, lignoſis, duris, folio Artemiſiæ, ſed craſſiore & ampliore: flore luteo, ſenecioni ſimili, copioſo, virgulis inſidente,in quas caulis faſtigium diuiditur.Qui procul hanc plantã aſpexerit è Cinereo candicantem, & tanquam lanugine opertam, eam cinere totam conſperſam de induſtria obductamq; iudicauerit,non iniucundo ſpectaculo,quare Cinerariæ nomen ei ab herbariis inditum eſt.Vnicum eius ramulum depinximus, Pena plãtam integram,rariorem, & littorum marinorum indigenã,maiorem fru- *Nomen.* *Locus.* *Forma.*

CINERARIA.

IACOBÆA Maritima, Penæ.

IACOBAEA Marina, Dodonæi.

ticosioréмq; senecione, pluribus virgis duris, & foliis maioribus, profundiúsq; incisis & sinuatis vt Artemisiæ rigidioribus, crassio ribus, cinereo tomento obductis, vti & reliquæ partes. Flores sunt melini, Iacobææ senecionis pappis diffluētes. Exsiccat valde, digerit, & inodora est, sed plãtarum maxima pars quę in littore maris, aut non ita procul crescunt & aluntur, eum ferè colorem cõtrahunt, siue salsi vaporis afflatu quem mare allidit, siue alimenti salsugine id fiat: pereunte, non solum languescēte colore il lo cum in hortos translatæ coluntur, vt in absinthio seriphio marinóve obseruare licet, quod in litore maris albicat, in hortis educatum mutato colore, herbaceo virore pallet. Alius est Senetio marinus quorundam, Iacobæa marina Dodonæi, quæ & Artemisia marina à nonnullis dicitur, Iacobææ maiori quadantenus similis est, sed huic cauliculi non rubent: foliis est minoribus, cãdidioribus, profundius & minutius insectsi, flores etiam similes, tamen pallidiores: radix est longa, fibrata, serpítque surculos multos producens. Locis mari proximis crescit.

ASTERIAS SIVE STELLARIA, CAP. XVIII.

Nomina

Asterias siue Stellaria nomen est multis plantis commune. Hoc enim nomine donantur Bubonium, Coronopus, Alchimilla, Cardui genus Theophrasti Myachantha, perdicij quoque alterum genus à Plinio Astericum quasi stellare nominatum.

Lib.22.c.17

Locus.

Forma.

Præter omnes alias sua est Monspeliensibus Asterias siue Stellaria hîc depicta herbula, haud procul à mari in salsis sabuletis proueniens, radice superuacua, pilo vix crassiore: caule dodrantali, tribus aut quatuor exiguis ramulis surculoso: foliis galij, breuioribus & angustioribus, stellatim per interualla caulem ambientibus, vt in aparine: flore rubro, minimo, in stellulis hirsutis micante. Siue foliorum ordinem, siue florem intuearis, vbique stellarum effigies occurrit. Quapropter Asteriam siue Stellariam nuncuparunt.

SPERGVLA MARINA, CAP. XIX.

SIMILITVDO quæ huic herbæ eſt cum Spergula vulgari locis vmbroſis, incultis, àtque etiam aliquando cultis naſcente, fecit vt Spergula marina diceretur, quòd in maritimis proueniat, hoc illi diſſimilis, quod àd caulium articulos pauciora, breuiora, & candidiora folia ferat, quodque guſtu ſalſo ſit, vt cæteræ plantæ quæ marinam aquam proliciunt. *Nomen. Locus. Forma.*

CASSIA LIGNEA MARITIMA, CAP. XX.

CASSIAM ligneam herbarij plantam iſtam vocant, cuius nominis cauſa mihi adhuc eſt incognita. In maritimis creſcit, radicibus copioſis, denſis: caulibus multis ex vna radice prodeuntibus, ſurculoſis, lentis, fractúque contumacibus, virgatis: foliis lenticulę numeroſis, per ſurculos inæqualiter diſpoſitis, guſtu adſtringentibus. In ramulorum & ſurculorum verticibus fructus exiguus eminet, oblongus, niger, vmbilicatus, ita guſtu adſtringens, vt acerbitatis nonnihil habeat. Quidam geniſtæ marinæ genus eſſe putant, licet ſiliquas nullas edat. *Nomen. Locus. Forma.*

CASSIA Lignea, Maritima.

ERYTHRODANVM Marinum, CAP. XXI.

SIMILITVDINE etiam erythrodanum marinũ nominatur, quod in litoribus arenoſis gignitur, radice prælonga, è rufo rubeſcente, lignoſa, ſurculoſa: ramulis multis in orbem humi ſtratis: foliis rubiæ minoris, ex interuallis ramulos verticillatim ambientibus, rigidis: flore puſillo, herbaceo, ex foliorum aceruo prodeunte, filis tenuiſſimis ſubnixo. *Nomen. Locus. Forma.*

ERYTHRODANVM Marinum, Dalech.

POLYGONVM MARINVM, CAP. XXII.

Nomen. Locus. Forma.

MARINVM Polygonum ab herbariis planta hæc vocatur, quòd rami vt in Polygono alio per terram ſpargantur, foliiſque Polygonum vbiuis naſcens imitetur. In littoribus & locis quæ maris fluctus alluit, gignitur, radice è rubro nigricante, craſſa, lignoſa, pauciſſimis fibris capillatata, ſenſim gracileſcente: caulibus multis, humi ſtratis, in orbem diffuſis: foliis denſis, nigricantibus, interuallo diſpari caules ambiẽtibus, Polygono affinibus, ſed myrto proximioribus, ſingulorum foliorum exortum mẽbranoſus cortex & candicans cõtegit, quaſi decidui aut renaſcẽtis foliis follicuIoſa ſquama. Semen nõdum mihi viſum. Aliud Polygonum in maritimis fruticat, radice lignoſa, nigricãte, modicè fibrata, caulibus multis, vno & altero cubito proceriorib⁹, cortice ſubrubro veſtitis, ramoſis: foliis admodũ denſis, ramos & ſurculos operientibus, Polygono mari ſimilibus nõnihil anguſtioribus & longioribus, guſtu in maritimis

POLYGONVM Marinum prius, Dalecham.

POLYGONVM Marinum alterum, Dalecham.

ſalſo, alioqui adſtringẽte. Herbarij quidam Polygonum ſilueſtre à Plinio deſcriptũ eſſe putant. Quartũ genus, inquit, ſilueſtre appellatur, penè arboris modo frutex, radice lignoſa, ſtirpe cedri rubicundo: ramis ſparti binûm palmorum, nigris geniculorum ternis quaterníſve articulis, fuere qui Aizoum marinum vocauerint.

Lib.27.c.12

GNAPHALIVM MARINVM, CAP. XXIII.

NAPHALII nomine plantas aliquot donarunt herbarij, ob densam lanuginem qua operta sunt earum folia, cuiusmodi hæc est quæ in litoreis sabuletis prouenit, radice lignosa, subatra, crassiuscula: caulibus multis, palmum altis, foliis satis densis, gracilibus, longis, angustis, acuminatis, rarismarini ferè aspectu, incanis. In caulium singulorum verticibus capitula emicant squamatim compacta, turbinata: flos luteus, in pappos abit prolixos, densos, pictorum penicillis similes. Num hæc impia herba Plinij potius fuerit? Sic enim ille. Herba impia vocatur incana, rorismarini aspectu, thyrsi modo vestita, atque capitata: inde alij ramuli exurgũt sua capitella gerentes: ob id Impiam appellauere, quoniã liberi super parentem excellant. Alij potius ita appellatam, quod nullũ animal eam attingat, existimauere. Est aliud Gnaphalij genus in

Nomen. *Locus.* *Forma.* Lib.24.c.19

GNAPHALIVM *Marinum, Dalechampij.*

GNAPHALIVM *Marinum Tomentosum.*

maritimis quoque proueniens, tomentosum ab herbariis cognominatũ à densiore lanugine qua totum obsitum est, vt si qua alia plãta, certè hæc Gnaphalij nomine sit dignissima. Radice nititur crassa, longa, lignosa, sæpius exesa: caules edit multos, sesquipedales, foliis circũtectos mollissimis, albis, rutaceis, verùm paulò amplioribus, cana lanugine contectis, gustu adstringenti: flores in summis caulibus congestos, luteos, corymborum specie. Ad dysenteriam vtiliter folia trita ex austero vino bibuntur.

Forma. *Vires.*

TRAGVS SIVE SCORPIO MARITIMVS, CAP. XXIIII.

RAGVM & scorpionem de multis plantis dicĩ ex Plinio intelligere licet scribente, In totum spina est asparagus, scorpio, nullum enim folium habet, quod de scorpione Theophrasti accipiendum, qui Nepa Latinè à Gaza dicitur. Et alio in loco. Tragon & Asia fert (vulgati

Nomina Lib.21.c.15. Lib.6.hist. cap.1. Lib.13.c.21.

codices Tragion habēt) siue scorpionem, veprem sine foliis, racemis rubentibus
Lib.27.c.13 ad medicinę vsum. Et rursus. Est & alia herba Tragos, quam aliqui scorpium vocāt, semipedem alta, fruticosa, sine foliis, pusillis racemis rubentibus, grano tritici, acuto cacumine, & ipsa in maritimis nascēs. Quib⁹ in locis de Trago loquitur de quo

Lib.22.c.15. *TRAGVS siue Scorpio maritimus, Dalechampij.*

hîc agimus. Item, Ex argumento nomē accepit Scorpius herba. Semen enim habet ad similitudinem caudæ Scorpionis, folia pauca. Est & alia eiusdem nominis affectúsq; sine foliis, aspa ragi caule, in cacumine aculeum habens, & inde nomen. Vbi prioris scorpij nomine heliotropium magnum intelligit, quòd tamen Dioscorides non Scorpium, sed Scorpiurum vocat, & florem habere ad similitudinem caudæ Scorpionis, non semen scribit, vt ipsius etiam rei in-

Lib.15.c.10. spectio demonstrat. Postremò Thelyphonon etiam Scorpium vocat. Thelyphonon, inquit,

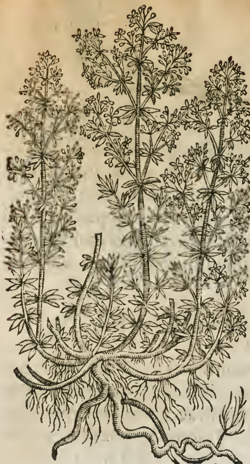
Lib.9. hist. c. p.19. ab aliis scorpio vocatur, propter similitudinem radicis, &c. Quod de Theophrasto mutuatus

Cap.86. est. Est & Tragos cerealis, de quo Dioscorides

Cap.46. lib. 2. Hîc verò de Trago tractamus maritimo, de quo idem lib.4. quem aliqui, inquit, Scorpiū vocant. Dicitur autem Tragos vt & cerealis ille, non ab hirci aut odore, aut aliqua alia similitu-

Lib.4.c.46. dine, sed ἀπὸ τοῦ τρώγειν, id est, à comedendo, vnde & troganon vocari testatur Dioscorides, id est, edule, vnde etiam τραγήματα Latinis Bellaria dicta, Gallis *Dragee*. Est autem Tragus verus pridem à Dalechampio cognitus, & amicis communicatus, atque ita descriptus antequam recentiorū vllus de eo quicquam literis mandasset.

TRAGON, Matthioli & Lobellio.

Locus. Herba maritima in arenosis tumulis & litoribus gignitur, fluctu maris allidi & obrui saliti,

Forma. radice crassa, lignosa, longa, cortice fusco vestita: foliis nullis, ramulis quamplurimis, palmo altioribus, genistæ modo læuibus, & gracilibus, instar equiseti geniculatis, cacumine pungentibus, adnatis multis, vertice quoq; subulæ instar tractantium manus perfodientibus: flore minutulo, candido, in oblongum sertum coaceruato: semine grano tritici magnitudine pari, angulosō, principio rufo, postea nigrescente, in singulis loculis herbaceis gemino, pediculo ad ramulorū alas subnixis, gustu adstringente. Quæ omnino cum Dioscoridis delineatione conue-

Lib.4. c.46 niunt. Tragus, inquit, nascitur maximè iuxta mare, frutex paruus, per terram oblongus, non magnus, palmi altitudine, aut maior, foliis caret. Verùm in ramis adhærent veluti acini parui, rufi, magnitudine tritici, cacumine acuti, multi, gustu valde adstringētes. Plinius iis quos supra

ſupra citauimus locis ſimiliter ferè depingit, niſi quod veprem eſſe ait, & rubẽtes racemos edere, cum veteres, nec ſentibus nec vepribus adnumerarint, licet extremo cacumine pungat, nec rubentem fructum ferat, ſed πυῤῥὸν, id eſt rufum. Huius *Vires.*
fructus acini nimirum decem, inquit Dioſcorides, in vino poti, cœliacis & fœminis fluxione vuluæ laborantibus auxiliantur. Quidam ipſos tundunt, & paſtillos ex ipſis fingunt, quos reponunt, & ſic vtuntur. Plinius ramorum cacuminibus, quod Dioſcorides acinis, tribuit ſcribens. Huius ramorum decem aut duodecim cacumina trita ex vino pota, cœliacis, dyſentericis, ſanguinem excreantibus, menſium abundantiæ auxiliantur. Matthiolus Tragum hunc maritimum, ſiue Scorpium Dioſcoridis eũdem cum ſcorpio facit, de quo hæc Theophraſtus. Ergo aculeatorum alia ex toto aculei ſunt, ceu corruda & ſcorpius (nepam reddidit Gaza) hæc enim nullum præter aculeum folium habent. Similiter de eodem ſcorpio Plinium loquentem, citat duobus locis, videlicet. Eſt & herba Tragos quam aliqui ſcorpium, &c. Et ſpinoſarum multæ ſpecies, &c. Cùm hic de ſcorpio Theophraſti intelligendus ſit, ille de hoc Dioſcoridis ſcorpio, ſiue Trago longe diuerſo. Tragus autem quem Matthiolus depinxit, (de quo in lib. De Spinoſis) Dioſcoridis Tragus non eſt, ſed Kali ſpinoſum propiùs ad eam ſpeciem accedens, quam crithmum alterum faciunt: eſt enim ſurculenta herba, nullos acinos ruffos habet, tritico pares, ſupernè acutos, numeroſos, magnopere adſtringentes: quæ omnia Dioſcoridis Trago inſunt, quem ſine foliis & ſpinis ille deſcripſit. At Tragon Matthioli folia Aizoi carnoſa habet, ſpinis horrida, aſtrictionem penitus nullam. Hoc ſic expreſsit Lobellius, figura à Matthioli pictura & ſatis diuerſa.

Ibidem. *Li.27.ca.13.* *In cap.46.* *ca.4.* *Lib. hiſt.6.* *lib.1.* *Li.27. c.13.* *Lib.21. c.15.* *Lib.6. hiſt. cap.1.*

TRIPOLIVM DODON. CAP. XXV.

ΡΙΠΟ΄ΛΙΟΝ Græcis, ſimiliter Tripolium Latinis, Serapioni *Turbith* dicitur, non illud quidem Meſues & Auicennæ *Turbith*, ſed aliud quod ab illo plurimùm diſtat. Vulgare eius nomen nullum, quod ſciam, niſi quod nonnulli *Camomille bleüe*, vel *Marguerite bleue*, non rectè vocant, cùm neque in chamæmeli, neque in bellidum generibus ſit: ferunt autem vocatum Tripolium, quod flores ter die colorem mutẽt. Hîc ex Dodonæo depingitur, & deſcribitur ab eodem foliis longis, latis, viridibus, læuibus & lubricis, glaſti foliorum effigie, inter quæ caulis erigitur rotundus, ſeſquipedalis & maior, ſimilibus foliis veſtitus, niſi minora eſſent, circa ſummum in multos ramulos fiſſus, in quo flores venuſti, purpurei antequam dehiſcant, hiantes verò lutueam intus coronam oſtentant, foliolis cæruleis eam ambientibus, effigie chamæmeli floribus ſimiles: quibus depereuntibus ſuccedit ſemen hirſutũ, candidum, quod in auras abit: radix longa eſt, craſſa, craſsiuſculo cortice amicta. In littoribus maris mediterranei & Oceani copioſè prouenit, quæ æſtus maris reciprocus ſæpe alluit, vt aliquando aquis obruatur, aliquando in ſicco hæreat. In Zelandia magna copia inuenitur. Tripolium vulgare, & Tripoliũ littoreũ vocãt Lobellius & Pena. Iulio & Auguſto menſibus

C.330. ſimp. *Lib.3.ca.33.* *Forma.* *Locus.* *Tempus.*

TRIPOLIVM, Dodon.

TRIPOLIVM Vulgare, Lobellij.

Li.4. c.130. floret. Quæ omnia ſatis apte Dioſcor. Tripolio congruunt, ſic ſcribentis. Tripoliū naſcitur in maritimis locis, quos alluit mare, & refluit, neq; in ſicco, neque in mari. Folia habet, ſatidi ſimilia, craſsiora tamē, caulem palmi altitudine, ſuperne diuiſum. Narrant huius florem ter die colorem mutare, mane album, meridie purpureum, veſpere Phœniceum. Radix alba eſt, odorata, calidi guſtus.

Vires. Hæc pota in vino drachmarum duarum pondere, per aluum aquam ducit, & vrinas. Secatur etiam in alexipharmaca.

Li.26. ca.7. Plinius, Tripolium, inquit, in maritimis naſcitur ſaxis, vbi allidit vnda, neque in mari, neque in ſicco, folio ſatis craſsiore, caule palmo alto, in mucrone diuiſo: radice alba, odorata, craſſa, calidi guſtus. Datur hepaticis in farre decocta. Hæc herba eadem videtur quibuſdam quæ polium, de qua ſuo loco diximus. Hęc Plinius. Qui ſanè & ipſe ex iis eſt qui polium cum Tripolio cōfundunt. Quod enim Theophraſtus de Tripolio, id Plinius de polio ſcripſit, Muſæum & Heſiodum citans his verbis,

Lib.21. c.7. Saliuncā veſtibus interponi gratiſsimum, ſicut apud Græcos polium herbam, inclytam Muſæi & Heſiodi laudibus, ad omnia vtilem prædicantium, ſupérq; cætera ad famam etiam ac dignitates prorſusq; miram, ſi modo, vt tradūt, folia eius mane candida, meridie purpurea, ſole occidente cærulea aſpiciūtur. Duo genera eius, campeſtre maius, ſilueſtre quod minus eſt. Quidam Teuthrion vocant. Folia canis hominis ſimilia à radice protinus, nunquam palmo altiora.

TRIPOLIVM Minus, Lobellij.

Lib.9. hiſt. cap.21. Theophraſtus verò. Καὶ ὥς δή φασι, inquit, τὸ τριπόλιον καθ' Ἡσίοδον καὶ Μουσαῖον, εἰς πᾶν πρᾶγμα σπουδαῖον χρήσιμον εἶναι. διὸ καὶ ὀρύττουσιν αὐτὸ νύκτωρ, σκηνὴν πηξάμενοι. Id eſt, Et, vt aiunt, Tripolium Heſiodo & Muſæo auctoribus, ad omnē rem ſeriam peragendam vtile: quare id effodiunt noctu tabernaculo ſtructo. Sic apertè Plinius poliū pro Tripolio conuertit. Gaza tamen Plinium fortaſſe ſecutus polium etiam reddidit. Quod autem Plinius adiicit, ſuperq; cætera ad famam

Li.13. c.20. etiam ac dignitates, &c. Et quod rurſus aliquāto poſt ad idem poliū refert, Polio, inquit, Muſæus & Heſiodus perungi iubent dignationis gratia, gloriæq; auidos polium tractare, colere. Id, inquam, male intellectum, neque ad polium pertinens ex Theophraſto peruertit, vt declarāt ipſius Theophraſti verba, quæ modo citata proximè conſequūtur.

Cornar. Embl 117. lib.4. Καὶ τὰ περὶ τῆς εὐκλείας δὲ καὶ εὐδοξίας ὁμοίως καὶ μᾶλλον. εὔκλειαν γάρ φασιν ἀεὶ ποιεῖν τ' ἀντίρρινον, &c. Qui locus vt rectiùs inte [illegible] licet Theophraſtum de œnothera

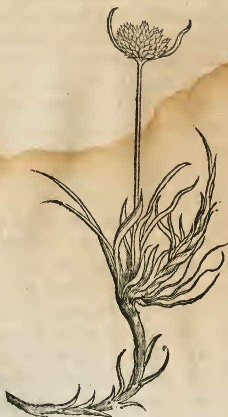
thera cuius radices è vino datæ mores mitiores hilarioréſque efficiunt locutum, ſubiungere. Non videtur autem hoc abſurdum. Nam velut aſſumptio quædã fit eius quod vinoſam vim habet. Verum ſtolidiora illa & magis incredibilia (legendum enim εὐηθέϛερα καὶ ἀπιθανώτερα) & amuleta, & omnino alexipharmaca, & quæ corporibus, & quæ domibus adhibentur: &, vt aiunt, Tripoliũ ex Heſiodi & Muſæi ſententia, ad omnem rem grauem aggrediendam vtile eſſe. Quare etiam noctu tentorio fixo ipſum effodiunt. Sed & ea quę ad bonam famam, ac exiſtimationem pertinent ſimiliter, & adhuc magis. Bonam enim famam dicunt facere antirrhinum, &c. Præterea foliorum polij colorem ter die mutari ſcribit Plinius, quod de Tripolij floribus tradidit Dioſcorides. Tripolij breuiſsime meminit Galenus his verbis. Tripolij radix guſtanti acris eſt, & facultate calida in tertio exceſſu. Hęc ille. Recentiorum quidam aiunt huius herbæ folia vulneribus omnibus perutilia eſſe: eorúmque ſuccum inſtillatum, aut ipſa contuſa & impoſita, ea conglutinare. Aliud Tripolium Lobellius pinxit, ad Padi oſtia proueniens, longè minus Monſpeliaco, minorem Conyſam folio, radice, & flore vix æquans. Li.8.ſimpl.

GRAMEN, OXYAGROSTIS MARI, CAP. XXVI.

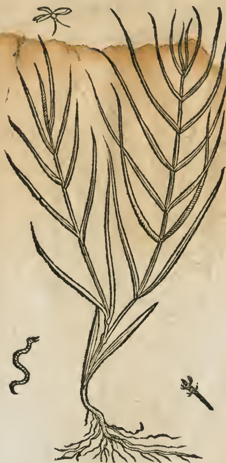

GRAMEN hoc in maritimis prouenit, radice longa, rufa, geniculata, lignoſa: foliis graminis, circa radicem multis: caule pedali, iunceo, læui, tereti, enodi, foliis nudo, corticoſo, ac ſquamoſo capite, ex luteo rufeſcente, foliolis duobus vtrimq; ſubiectis, & veluti cornua prominentibus. Eſt & graminis marini ſpecies ſecundo loco picta, Oxyagroſtis marina meritò dicenda: in maritimis enim creſcit, radice non geniculata, vt in ſuperiore *Locus.* *Forma.*

GRAMEN Maritimum, Dalechampij.

OXYAGROSTIS Maritima, Dalechampij.

Gramine, ſed fibris multis capillata: caule pedali, ſurculoſo, nodoſo, foliis ad ſingulos nodos geminis prodeuntibus, longis, anguſtis, gramini ſimilibus, atrociter prætereuntes pungentibus.

XYRIS

XYRIS MARITIMA, CAP. XXVII.

INTER permulta & varia purgamẽta quæ in littora fluctus eiiciũt, planta hæc ſepius reperitur, quam Xyrim marinam vocant herbarij. Radice eſt longa, craſſa, geniculata, cortice rufo obducta, multum fibrata: caule pedali, foliis vndiq; aggeſtis operto, longis, virgatis, in cacumine mucronatis. In caulis faſtigio tres quatuórve ſiliquæ prominent, & ipſæ rufeſcentes, anguloſæ, ſeminibus farctæ velut compreſſu dilatatis, rufa membrana contectis, perſpicua tamẽ vtrinq; macula in medio nigra, cum manduntur lignoſis & duris, guſtu ſubadſtringentibus.

Forma.

CICHORIVM BVLBOSVM. CAP. XXVIII.

Nomina
Locus.
Forma.

EST & hæc planta maritima, quæ à foliorum effigie & à radice Bulboſa Cichorium bulboſum iure dicitur, in arena maris proueniẽs, radice bulboſa, articulorum veluti cingulis diſtincta, ſuperiore & inferiore parte exilibus fibris villoſa, oblongum, geniculatum, & craſsiuſculum caulem ex ſe emittente, terræ inſtratum, quamplurimis, ac valde exilibus fibris ex geniculorum nodis huc illuc ſe ſpargentibus, & arenis ſe infigentibus: foliis Cichorij in ambitu diſſectis, paucis, lacte manantibus, guſtu non inſuaui, flore luteo, hieracio ſimili in pappos abeunte. Quidam perdicium eſſe ſuſpicantur à Theophraſto memoratum his verbis. Καὶ τὸ περδίκιον καλούμενον, καὶ γὰρ τοῦτο παχείας τε καὶ πλείους ἔχει τὰς ῥίζας, ἢ φύλλα. καλεῖται δὲ τὸ περδίκιον, διὰ τὸ τοὺς πέρδικας ἐγκυλίεσθαι καὶ ὀρύττειν. Id eſt, Et perdicium. Etenim id craſſas & multas habet radices, aut folia: vocatur autem perdicium, quod perdices ad id ſe volutent, & id effodiant. De quo Theophraſti perdicio (hoc enim nomine diuerſi auctores diuerſas plantas nuncuparunt) ſtatim poſt Cichorium vulgare loquitur Plinius. Cichoriũ & ſimilia circa terrã folia habent, germinãtibus ab radice poſt Vergilias. Perdicium & aliæ gentes quàm Ægyptij edunt: nomen dedit auis id maximè eruens. Craſſas plurimáſque habet radices. Quæ ex Theophraſto Plinium conuertiſſe perſpicuum eſt, niſi quòd ab Ægyptiis, aut ab aliis gẽtibus edi Theophraſtus non ſcripſit. Sic noſtrũ iſtud Cichorium craſſas habet radices, nempe bulboſas, & non ſolùm plurimas, vt ait Plinius, ſed & folia, vt ſcribit Theophraſtus, ſi quis radiculas innumeras ex caulis humi iacentis nodis prodeuntes intelligat.

Lib.1. hiſt. cap.11.

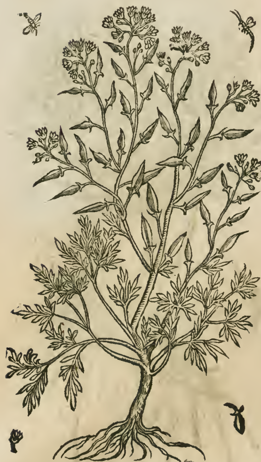
Li.21.ca.17.

CICHORIVM Bulboſum, Dalechampij.

NAST

NASTVRTIVM MARITIMVM, CAP. XXIX.

NASTVRTIVM marinum in ſabuloſis maritimis prouenit, radice candicante, multiplici, caule pedali, folio Naſturtij hortenſis, acri: flore purpureo, copioſo, ſemine in loculis haſtæ auſpidi ſimilibus, rara mirabilíque figura, & huic plantæ penè dixerim peculiari. *Locus.* *Forma.*

THLASPI MARITIMVM, CAP. XXX.

THLASPI marinum idq; minimũ in maritimis proſilit, radice lignoſa, longiuſcula, in ſurculos diuiſa, candida: caulibus multis, dodrantalibus, ſimplicibus, folioſis: foliis multis, exiguis, anguſtis, longis: flore in ſummis caulibus copioſo: ſemine flauo, lato, thlaſpi ſimili, acri in loculis turbinatis concluſo. *Locus.* *Forma.*

THLASPI *Maritimum, Dalechampij.*

CHAMAEMELVM *Maritimum*, CAP. XXXI.

IN LITORIBVS & arenis maritimis gignitur, radice nigra, craſsiuſcula, in fibras multas diuiſa: caulibus multis, humi ſparſis: foliis cotulæ grandioris, in caulibus vtrínque diſpari ſitu diſpoſitis: flore leucanthemi. Quidam cotulam marinam vocant.

CHAMAEPEVCE *Maritima*, CAP. XXXII.

IN MARITIMIS quoque naſcitur, radice craſſa, obliquè exporrecta, tota inferiore ſui partè radiculas multas mittente, carnoſas, ſuperiore verò caules multos propè radicem, velut tubis in ſeſe mutuo farctis coagmentatos, ſurculoſos, foliis piceæ aut aſparagi, diſparibus interuallis ex caule prodeuntibus, vno coalitu multis, & tanquam in penicilli comam congeſtis: flore paruo, purpureo, ex ſurculorum alis emergente. Sunt qui aſparagi marini ſpeciem eſſe contendant.

CHAMAEMELVM maritimum, Dalech.

CHAMAEPEVCE maritima, Dalech.

ERVCA MARITIMA, CAP. XXXIII

Nomina PLANTAM hanc Doct. Myconus Erucam marinam vocat, quod ſapore Erucam æmuletur, & nõ niſi in maritimis naſcatur. Cathalani etiam *Rucas de mar*, id eſt, Erucam marinam, appellãt. Ad cubitalem altitudinem attollitur, folia habet craſſa, læuia, laciniata, ad ſenecionis folia accedentia, pinguia, ſuccoſa, humi repentia, infernè quandóque rubeſcentia: ex quorum medio cauliculi tres, quandóque plures prodeunt, ab imo rubeſcentes, rotundi, ſtriati, ſurculoſi, læues, ſolidi, modo recti, modo humi iacentes: in quorum verticibus floſculi emicãt purpuraſcentes, raphani floribus ſimiles: ſemen in ſiliquis triquetris concluditur minutum: radices longæ, tenues, candidæ, intus lignoſæ, per ſumma arenæ ſparſæ, guſtu aliquantum acres.

Forma.

ERVCA Maritima.

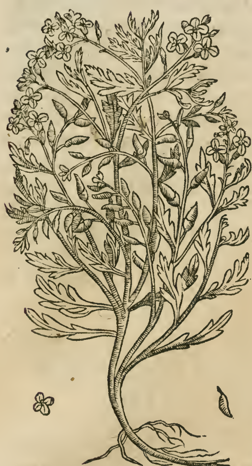

Locus. Naſcitur in arenoſis maritimis, vt diximus, floret Aprili & Maio. Foliorum, caulis, deníque totius plantæ ſapor acris eſt, cum quadam amaritudine, & medius inter Erucam & ſinapi. Hæc fere Myconus.

Vires. Qui præterea ſcripſit ſe frequenti experimento obſeruaſſe & compertum habere, aquam huius plantæ ſtillatitiam tepidam, quatuor vnciarum pondere mane potam, colicis doloribus, nephriticis, calculoſis, mirè conferre. Eadem planè, vel certè ſimilis huic eſt planta quæ à Lobellio & Pena Cakile

Serapion

CAKILE Serapionis, Lobel.

PARTHENIVM Maritimum minimum.

Serapionis Erucæ folio, napi flore, vulgo Eruca marina dicitur, quia non niſi in littoribus maritimis, aut inde in hortos tranſlata reperiatur: plurima autem prope Venetias & Magalonam, foliis laciniatis, diuiſura crebra ſenetionem, vel Erucam, niſi craſsiora, & candidiora eſſent, referens. Flores autem purpureos iuxta caulium ramulos ſparſos, magnitudine & ſimilitudine napi habet: ſemen oblongum, mucronatum, fungoſum, ex ſingulis floribus ſecundum caulem binos, ſibíq; mutuo apicum duntaxat cohæſu iunctos, guſtu Erucæ aut napi, ſalſo: radicem lignoſam. Strenuè purgare aſſerit Anguillara.

PARTHENIVM Maritimum.

CAP. XXXIIII.

MARITIMVM & minimum Parthenium ſiue Cotulam exhibuit Pena: quæ ad Ceſtij Narbonenſis radices non procul à piſcatorum attegiis oritur, & cichorio bulboſo lubens aſſociatur. Exilibus palmaribus cauliculis humi ſternitur, quibus folia inſunt Caphthalmi vulgaris paria, diuiſura bellidis maioris, carnoſa, odore feriente, putidulo, cotulæ vulgaris, floribus non ita diſsimilibus. Vires autem nec inferiores, nec diſpares. Permultæ ſunt aliæ plantæ maris accolæ, vt diximus, ſed aliis eiuſdem generis ita affines, vt ab iis diſiungi, ac diuelli commodè non poſsint. Quare non hac, ſed eadem cum illis tractatione comprehenduntur.

IVNCVS MARINVS,

CAP. XXXV.

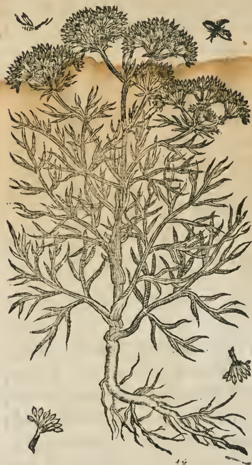

IVNCVS marinus gramineus Pſeudoſchœnanthum etiam dicitur, quod ſpecie, magnitudine, culmo, colore vero ſchœnantho ſimilis ſit, adeo vt illius congenerem eſſe quidam dixerint. Sed viribus quàm maximè differunt. Præterea Iuncus marinus foliis eſt gramineis, flore multum diſsimili, nimirum ſpecioſo, pappoſo, denſè congeſto in vulpinam caudam quincuncialem & ſex vncias longam, ſericeo argenteóve nitore alopecuri ritu faſtigiato. In Adriaticis littoribus frequens occurrit, & aliis mediterraneis, vt in litore mediterraneo

MARINVS Gramineus Iuncus, Lobell.

PASTINACA marina Pen. & Lob. Crithmum II. Matth.

agri Monſpelienſis pone aquas marinas. Hæc ex Lobellio. Maritimum alium depinxit Pena, qui tantum in littoribus, & arenoſis Narbonæ & Galloprouinciæ reperitur, vix ſeſquipalmum & pedem æquans, foliis multis, tenuibus, candicantibus, anguſtis, & caule ſeſquipalmari duplo longioribus, lentis, ſparſis, inflexis, è radice nigra, ſimpliciore cyperi longi modo, geniculata, longius ſerpente, multis fibris capillata, ſapore grato. In ſummo caule foliola plurimùm terna conſpiciuntur, tres pollices longa, flos globoſus, Iunceis ſeminibus glumoſis ſtipatis, aſperiuſculus, ex fuſco & purpureo pallidulus, ampeloprаſi magnitudine & figura.

PASTINACA MARINA, CAP. XXXVI.

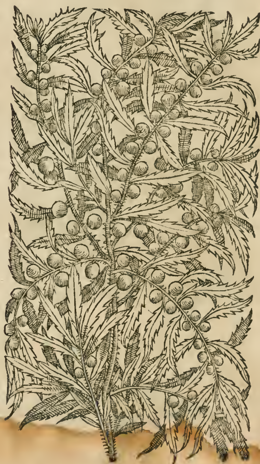

CRITHMVM ſecundum Matthiolus facit plantam hîc appictam, à Cortuſo miſſam, quæ fœniculo marino, Crithmo primo eiuſdem, ferè ſimilis eſt, niſi foliis eſſet anguſtioribus, & cacumine mucronatis, atque pungentibus, ſalſo & acuto ſapore: caulibus magis ſuccoſis, vegetioribúſque, in quorum cacumine ramuli exeunt bini, terni, quaternive, ſinguli ſingulas vmbellas ferentes, albis floſculis refertas, è quibus ſemen oritur fœniculo quadamtenus ſimile, ſpinulis obſitum: cui ſimilem quoque radicem profert. Dodonæus, qui etiam fœniculum marinum Crithmum primum eſſe arbitratur, hanc plantam Crithmum ſecundum ſtatuit, & Crithmum ſpinoſum vocat. Rectiùs, opinor, Pena & Lobellius Paſtinacam marinam, quia in maritimis ſabuletis Narbonenſis Prouinciæ, inter eryngia naſcitur, cuius radices erutas plebecula eſitat, & Paſtinacam marinam vocat: ſunt enim prorſus eodem ſapore, nec longè à figura abſunt. De tertio Chrithmi genere à Matthiolo tradito diximus hoc libro.

LENTICVLA *Marina Serapionis,* CAP. XXXVII.

SERAPIO Lenticulæ marinæ meminit, quam ex Lobellio hîc repræsentamus. Tyrrheni maris & Adriatici indigena est, inquit, foliis angustis Osyridis scopariæ dictæ, in flexilibus loricatis petiolis sesquipalmaribus refertis & onustis, copiosis baccis, vacuis, mẽbranaceis, Cap 235. simp.

LENTICVLA *marina Serapionis, & Vua marina quorundam.*

LENTICVLA *marina serratis foliis, Lobell.*

teretibus, lenticulis similibus & paribus, vnde ei nomen. Est huic persimilis & eadem, nisi latiora & breuiora, nonnihil ambitu serrata essent folia.

EX SVRCVLIS ARBORVM CONCHAE ANATIFERAE, CAP. XXXVIII.

MVLTA à veteribus Historicis literis mandata fuere, falsi suspecta, imo fabulosa & risu digna credita, quæ tandem à verò non abhorrere cogimur fateri, à natura magis stupenda miracula nobis ob oculos ponente. Quid enim admirabilius quam ex putridis nauium lignis, aut ex arborum stipitibus surculísve in littus proiectis, & maris alluuionibus perpetuò irrigatis conchas, & ex iis aues generari? At id verissimum esse non solùm testantur Septentrionalium rerum Historici, sed etiam harum rerum studiosi & curiosi viri, qui viderunt non solùm in Scotia, vt illi narrant, aut Orcadibus maris Caledonij Arctici, olim à Romanis classe deuictis, sed etiam in Anglia, & Galliæ Britannia. Scribunt Pena & Lobellius se ad Tamesim amnem, qua Londinum præterfluit, conchas pediculo rugoso, crassiore, è nauis annosæ carina auulsas habere. Sunt eæ conchæ pusillæ, circinatæ ferè rotunditatis, foris albidæ, lucidæ, leues, tenuitatémque testæ ouaceæ fragilem, biforem Mytuli modo præferentes,

EX Surculis Arborum Conchæ Anatiferæ.

nuci Amygdalæ compressæ pares. Pendulæ autem hæ erant foris ad imum ventricosæ nauium carinæ, cui musco & limo semiputridæ innati erant, quasi fungi pediculi, quos fere vrachum vmbilici parui dixisses, cuius extremum, fructuum ritu inserebatur latiusculæ basi conchæ, quasi vitam alimoniamq; inde suggerent auiculæ, quarum auicularum rudimenta è summa parte conchæ hiantis conspiciuntur. Pediculos istos ferunt Historici, primum è vermiculis concreari, quod non potuerunt illi scire, neque adhuc credere. Præterea certò asserunt, easdem conchas elegantissimè efformatas è surculis arborum temerè quà maris æstus alluit, proiectarum enasci. Earũ conchas quæ humi & in sicco manent, emori. Ex iis quæ in maris alluuionibus rapiuntur, aues excludi, & in Anatem, aut ei congenerem auem adolescere. Has Angli, & Britanni Galli *Barnacles* vocant, Scoti *Clakis*, qui his auiculis abundant, & capiuntur dum per brumam gelu concreuerunt paludes. Sapit nobis hesitantibus, inquit Lobellius Anatem, aut Anserem siluestrem.

LIGNA LAPIDEA, *CAP. XXXIX.*

EST & id permirum, sed verum, quod & vidi, & tradunt Pena & Lobellius, esse amnes & riuulos in quibus mersi pali lignei, ridicæ, contive, aliquot mensibus lapidescunt, imo fere in ferri naturam abeunt, eadem perstante superficie, situ striarum, & fibrarum ductu pristino: & quas eminus assulas ligni diceres, attrectando & lapidi illidendo, dicas esse lapidem ferri metallo immixtum, soliditate, grauitate, duritie, & duratione lapidea, nec flammis obnoxia.

PHALLVS HOLLADICVS, *CAP. XL.*

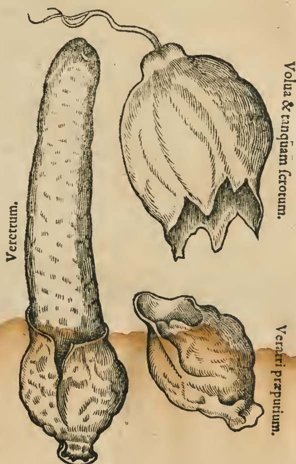
PHALLVS, in maritimis Hollandiæ, ac Zelandiæ arenosis gignitur, hominis pudendo suo præputio contecto adeò similis, vt inde nomen sit tributum. Siue integrum, & partibus adhuc suis constantem, ac compactum, minimè diuisis, siue in partes è quibus componitur, iam discissum inspiciamus, ad verendorum hominis figuram sic accedit, vt in eo generando lusisse natura videatur lasciuius, succo in arenis frigidis siccis

ſiccíſque reperto, è quo penem hominis fingere meditata ſit, afflatu etiam maris fortaſsis adiuta, cuius vim maximè genitalem eſſe periti rerum naturalium omnes teſtantur, & ſuis Poëtæ fabulis indicant, τὴν ἀναδυομένην ἀφροδίτην verſibus celebrantes, nempè Venerem è maris fluctibus exorientem, ac emergentem. Poſteriore parte velut inter duas prominulas nates, cauum patet:(malo enim cum podice comparare, quàm cum muliebri vulua.) In id cauum, tanquam in Scroti fundum, tenue filum ſubit, bifidum, quo tanquam radice, in arenoſo ſolo defigitur. Quod terræ proximum eſt, Bulgæ figura, inferiora Phalli operit, extremaq; ora laciniata, in apices extantes diducta, vndíque illum amplectitur, rugoſi Scroti quadam imagine. Bulga detracta ſubeſt aliud inuolucrum, tanquam elytroeides tunica in hominis teſticulis. Superiore anguſtius, ac minus, Phallum circundans orbe ſim-

PHALLVS Batauicus integer.

PHALLI Batauici ſeparatæ partes.

plici linea circumeunte, non tamen continuato, ſed interrupto rima, quæ veluti duorum teſtium interuallum, ac interſtitium oſtendit. In tuberculum ſubrotundum id deſinit, radici vicinum, cui radix inſeritur. Inde penis in longum porrigitur, mentulæ ſpecie, punctis quibuſdam notatus, in ſummo, ſub præputio, pertuſus, rotundo foramine, quod in extremo hominis veretro fiſſuram imitatur, qua vrina profluit. Munit ſummum illud faſtigium, & veſtit præputium, (ſic enim aptiſsimè vocari poteſt,) vndíque circumuolutum, cutis plicatilis modo. Extrema parte præputij. carnoſi oſculi rotundus. velut apex eminet, fiſtuloſus, pelle circum criſpata, humani præputij corrugato fini ſimilis. Raræ huius & admirabilis plantæ exactiorem & ampliorem hiſtoriam tradidit, vulgato de eius forma libello, Belga quidam, vir huius tractationis ſtudioſiſsimus, ac imprimis diligens.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER DECIMVS-TERTIVS,

In quo omnes plantæ, quæ non nisi aliis innixæ scandunt, describuntur.

VITIS, CAP. I.

TIRPIVM quidem plurimarum erecta est ad cœlum natura, nostræ perfectionis æmula, cœli appetens, longe quàm nos fœliciùs, qui frustra spectamus ipsum, nec nisi terram sapimus, vt ait Scaliger, tamen nonnullæ sunt natura tam imbecilles & caducæ, vt nisi ridicis & pedamentis fulciantur, vel nisi pergulis, sepibus, arboribus, fruticibus adnascantur, aut prope ista serantur, vel iis veluti adminiculis nixæ attollantur, & adolescant, per humum repentes aut aridæ & exuccæ permaneant, imperfectéque frutificent, aut breui emoriantur. Quæ res differentiam perspicuam parit, qua stirpes istæ ab aliis secernuntur, quæ nullius fulcri ope sese attollunt, adolescunt, vigent, florent, & fructus perfectos edunt. In illorum genere vitis habetur, quæ sursum versus serpit, omnibus tum facie, tum liquore suauissimo quem fundit, notissima. Eam hîc intelligimus quæ Græcis ἄμπελος οἰνοφόρος, & ἄμπελος ἥμερος, Latinis Vitis vinifera, & satiua seu culta nominatur, Arabibus *Harin, karin* seu *karni*, Italis *Vite vinifera*, Germanis *Vueinreb*, Gallis *Vigne*. Dicitur autem ἄμπελος quasi ἔμπηλος, vinea, quia πηλὸς olim vinum significabat. Vitis verò à vino, vel, vt scribit Ruellius, quoniam inuitetur ad vuas pariendas. Innumera vitium reperiuntur genera. Quare singula persequi superuacaneum fuerit: quandoquidem varietatem accipiunt multiplicem à soli conditione, moréque, & solis ab æquatore inclinatione. Si quis tamen illa disquirere desiderat, rei rusticę scriptores Pliniúmque legat, qui profecto non omnia, sed maximè insignia persecutus est: quippe quæ totidem pene sunt, inquit, quot agri. Hoc tantum dicam, vites quasdam esse simplices in prouinciis quibusdam, quæ per se sine vllo pedamento, vt ait Plinius, artus suos colligunt, & breuitate crassitudinem pascunt: alias arbustinas, quæ Græcis ἀναδενδράδες, & δενδρίτιδες dicuntur, ipsa verò arbusta quibus maritatæ fulciuntur, eisdem nominantur vocibus. In Campaniæ agro, vt ait Plinius, populis nubunt, maritásque complexæ, atq; per ramos earũ procacibus brachiis geniculato cursu scandẽtes, cacumina æquant, in tantum sublimes, vt vindemiator authoratus rogum ac tumulum excipiat. A radice vitis caudex vnus contortus exit, qui in ramos frequentes scinditur. Multiplici cortice vestitur, rimoso, membranaceo, flagellis longe latéque vagantibus, sarmentorum foliis latis, multifidis, platani aut aceris diuisura, & per extremum

Nomina. *Genera.* Lib.14.c.2. & 3. Lib.14.c.1. Ibidem. *Forma.*

VITIS Vinifera.

Lib. 14. c. 1.

ſerratis, quæ ex longo pediculo pendula laſciuiunt: floribus fructum ambientibus, lanugineis. Vua compluribus aciuis aceruata, ſeminibus tunica clauſis. Acini numeroſi, qui magnitudine, colore, ſaporibus multiplicantur in vino, hîc purpureo lucentes colore, illic fulgentes roſeo, nitentéſque viridi. Candidæ enim vuę nigræque vulgares. Tument verò mammarum modo Bumaſti, vt ſcribit Plinius: prælongis dactyli porriguntur acinis. Eſt & alia naturæ laſciuia, vt pręgrandibus adhæreant pergulis parui, mites, & ſuauitate certantes, Leptoragas vocant. Vini omnes in vniuerſum facultates ex Dioſcoride, Plinio, Galeno, commemorare ſuperuacaneum & tædio plenum foret. Quare aliarum vitis partium vſum medicum exponemus. Vitis viniferæ folia capriolíque trita & illita, inquit Dioſcorides, capitis dolores ſtomachique inflãmationes & ardorem cum polenta mitigant, folia etiam per ſe impoſita, vt pote quæ refrigerant & adſtringunt. Succus ex ipſis potus dyſentericis, ſanguinem expuentibus, ſtomachicis, & citta laborantibus mulieribus prodeſt. Madefacti in aqua capredi & poti eadem efficiunt. Lachryma verò eius quæ veluti gummi in eius caudicibus concreſcit, pota cum vino calculos pellit. Illita lichenas, ſcabies & lepras ſanat. Oportet autem locum nitro antea confricaſſe. Eadem cum oleo frequenter inuncta pilos denudat: potiſſimum aquoſus humor, qui ex incenſis viridibus ſarmentis exudat. Hîc etiam myrmecias inunctus eiicit. Cinis ſarmentorum & vinaceorum circa ſedem quæ antea ablata amputatáve ſint codylomata & thymia, cum aceto illitus ſanat. Confert luxatis & viperarum morſibus, lienis inflammationibus cum roſaceo & ruta & aceto illitus. Plinius ea ex Dioſcoride referens, in paucis ab eo diſſentit, folia vitium, inquit, & pampini capitis dolores, inflammationéſque corporum mitigant cum polenta, folia per ſe ardores ſtomachi ex aqua frigida: cum farina verò hordei articularios morbos. Pampini triti & impoſiti, tumorem omnem ſiccãt. Succus eorum dyſentericis infuſus medetur. Lachryma vitium, quæ veluti gammi eſt, lepras & lichenas, & pſoras nitro ante præparatas, ſanat. Eadem cum oleo ſæpius pilis illitis, pſilothri effectum habet, maximéque aqua, quam virides accenſæ vites exudant: qua & verrucæ tolluntur. Pampini ſanguinem excreãtibus, & mulierum à conceptu defectioni diluti potu proſunt. Cortex vitium & folia arida vulnerum ſanguinem ſiſtunt, ipſúmque vulnus conglutinant. Vitis albæ viridis tuſæ ſucco & thuræ, impetigines tolluntur. Cinis ſarmentorum vitiúmque & vinaceorum condylomatis & ſedis vitiis medetur ex aceto: item luxatis & ambuſtis, & lienis tumori, cum roſaceo & ruta & aceto. Item igni ſacro ex vino citra oleum aſpergitur: & intertrigines & pilos abſumit. Dant & bibendum cinerem ſarmentorum ad lienis remedia aceto cõſperſum, ita vt bini cyathi in tepida aqua bibantur, vtque qui biberit in lienem iaceat. Clauiculæ ipſæ quibus repunt vites, tritæ ex aqua potæ, ſiſtunt vomitionum conſuetudinem. Cinis vitium cum axungia vetere, contra tumores proficit, fiſtulas purgat, mox & perſanat: item & neruorum dolores frigore ortos, contractionéſque: contuſas verò partes cum oleo: carnes excreſcentes in oſſibus cum aceto & nitro: ſcorpionum & canum plagas cum oleo.

Vires & Tempor. Lib. 5. c. 1.

Lib. 23. proem.

oleo. Corticis per ſe cinis combuſtis pilos reddit. Quas mulieres Dioſcorides κισσώσας dixit, Plinius mulierum à conceptu defectionem interpretatur. Id malum κίττα dicitur, quod vitium auctore Paulo, accidere cõſueuit: tertio à conceptu menſe potiſſimum, varia & à natura aliena mulieribus appetẽtibus, veluti carbones extinctos, cretam cimoliam, aliáque complura, ob vitioſa quæ in ventriculi tunicis continentur excrementa. Plinius Malaciam ſtomachi vocauit. Præterea cinerem vinaceorum dixit τέφραν τῶν στεμφύλλων. Sunt enim στέμφυλα Galeno auctore, τὰ στερεὰ λείψανα τῆς σταφυλῆς, ἐπειδὰν ἐν τοῖς ληνοῖς ἐκθλιβῇ πᾶς ὁ χυλὸς αὐτῶν. ἃ καὶ ἀνὰ συντιθέασιν ἐν πίθοις οἱ ἄνθρωποι, σφίγγοντές τε καὶ πηλοῦντες ἰσχυρῶς, ὀνομάζοντες τε τρύγα αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ ἔγω στέμφυλον ἐκάλεσα. τὴν δὲ τοῦ στεμφύλου προσηγορίαν ἐπιφέρουσιν αὐτῷ τῶν κλημάτων ἐκπεφυκότι ῥιζώματι τῶν ῥαγῶν. Id eſt, Sunt enim ſtemphyla id eſt vinacea, ſolidæ vuæ reliquiæ, quum in torculari ſuccus ipſius omnis prorſus expreſſus fuerit, quas etiam homines in doliis componunt, ſtipantes ipſas valde atque conſtringentes: appellántque idipſum τρύγα, id eſt, fæcem, quod ego στέμφυλον, id eſt, vinaceos appellaui. Nomine autem στεμφύλου id eſt, vinaceorum, acinorum radicem quę ex palmite enaſcitur, appellant. Plinius ſarmenta vuarum in quibus acini fuère nuncupauit: Columella, pedem & Scipionem acinorum: fructus verò vitis facultates hæ ſunt ex Dioſcoride. Vua (Græci σταφυλὴν à Staphylo liberi patris filio appellant) recens quæuis aluum turbat, & ſtomachum inflat. Minus horum particeps quæ aliquandiu decerpta pependit, quod in ea copia humoris exaruerit. Stomacho accommodata eſt, appetentiámque cibi excitat, & imbecillis conuenit. Quæ autem in vinaceis aut vinario vaſe ſeruatæ ſunt, ori & ſtomacho gratæ ſunt. Aluum ſiſtunt, veſicam tamen & caput tentant. Proſunt ſanguinem expuentibus. Similes iis ſunt quæ in muſtum coniectæ ſunt. Sapa verò aut muſto conditæ ſtomachum magis infeſtant. Reponuntur & cæleſti cum aqua, prius paſſæ factæ, minúſque vinoſæ fiunt, ſiticuloſis, ardentibus & longis febribus vtiles. Vinacei eorum reconditi inflammatis, duris, turgentibúſque mammis cum ſale illinuntur. Vinaceorum decoctum dyſentericis, cœliacis, & fluxui muliebri infuſum confert. Ad inſeſsiones quoque ac clyſmata aſſumitur. Nuclei acinorum adſtringunt, ſtomacho grati. Teſti autem & triti, & pro farina illiti, dyſentericis, cœliacis, & ſtomacho reſolutis proſunt. Plinius de iiſdem eadem ferè tradit. Recentes vuæ ſtomachum & ſpiritum inflant, aluumq; turbant: itaque in febri damnantur, vtique largiores. Grauedinem enim capitis, morbúmque lethargicum faciunt. Innocentiores quæ decerptæ diu pependere: qua ventilatione etiam vtiles fiunt ſtomacho ægríſque: Nam & refrigerant leuiter, & faſtidium auferunt. Quæ autem in vino dulci conditæ fuere, caput tentant (Alij legunt, Quæ in vino aut dulci conditæ fuere &c.) Proximæ penſilibus palea ſeruatæ. Nam in vinaceis ſeruatæ & caput, & veſicam, & ſtomachum infeſtant. Siſtunt tamẽ aluum, ſanguinem excreantibus vtiliſsimæ. Quæ verò in muſto fuere, peiorem vim etiam habent, quàm quæ in vinaceis. Sapa quoque ſtomacho inutiles facit: ſaluberrimas putant medici in cæleſti aqua ſeruatas, etiam ſi minimè iucundas: ſed voluptatem earum in ſtomachi ardore ſentiri, & in amaritudine iecoris, fellíſque vomitione in choleris, hydropicis cum ardore febrium ægrotantibus (Alias, fellíſque vomitione, & in choleris, ac hydropicis cum ardore febrium. At in ollis &c.) At in olla ſeruatæ & os & ſtomachum & auiditatem excitant (in aliis exemplaribus ſcriptum eſt, & in os & ſtomachum auiditatem &c.) Paulò tamen grauiores exiſtimantur fieri vinaceorum halitu. Vuæ florem in cibis ſi edere gallinacei, vuas non attingunt. Sarmenta earum in quibus acini fuere, adſtringendi vim habent, efficaciora ex ollis. Nuclei acinorum eandem vim obtinent. Hi ſunt qui in vino capitis dolorem faciunt. Toſti tritique ſtomacho vtiles ſunt. Inſpergitur farina eorum, polentæ modo, potioni,

Lib.28.c.7.
Lib.2 Ali.
Lib.23.c.1.
Lib.23. c.1.

potioni, dyſentericis, cœliacis, & diſſolutis ſtomacho. Decocto etiam eorum fouere pſoras & pruritum vtile eſt. Vinacei per ſe minus capiti aut veſicæ nocent quàm nuclei: mammarum inflammationi triti cum ſale vtiles. Decoctum eorum veteres dyſentericos & cœliacos iuuat, & potione, & fotu. Hoc Plinius à Dioſcoride diſſidet, quod in ollis ſeruatas ſtomachum infeſtare dixit, Dioſcorides εὐςομάχους, id eſt, ſtomacho gratas. Interim varij ſeruandarum vuarum modi ab vtróque indi-
Lib.2. Ali. cantur, quos & declarat Galenus his verbis. In vinacea ollas nouas vuis refertas condunt, operculis exactè obturantes, ne alicunde difflentur, & qua operculum cum olla committitur, pice illinunt, perſpiratus omnes obſtruentes. Huiuſmodi vua ventriculum diſſolutum roborans, hominibus cibum faſtidientibus appetentiam excitat, non tamen per aluum ſubſides: & ſi ſumpta largius fuerit, caput ferit. Quæ in muſto conditur, magis adhuc quam hæc caput infeſtat. Penſilis verò nihil prorſus caput lædit, ventrem autem nec ſiſtit, nec ad deiectionem irritat. Sic Dioſcorides κρεμασθείσας habet, & Plinius peſiles, & τὰς ἐκ τῶν ςεμφύλων, καὶ ἐκ τῶν βρύτων. Plinius primum in vinaceis, deinde in ollis ſeruatas appellat, addens has grauiores exiſtimari vinaceorum halitu, vt in ollis ſeruatas eaſdem eſſe oſtenderet, quæ & in vinaceis ſeruantur. Vinacea autem vocat ςέμφυλα, id eſt, vuarum expreſſarum reliquias, vt ex Galeno expoſuimus: in ollis conditas & ſeruatas Cœlius Aurelianus
Lib. 14.c.1. Ollares nuncupat, in palea, Paleares. Hunc modum ſeruandarum vuarum Plinius ſic declarat. Durant aliæ per hyemem, penſili concameratæ nodo. Aliæ in ſua tantum continentur anima, ollis fictilibus, & inſuper doliis incluſæ, ſtipatæ vinaceis circumſudantibus. Hîc tamen annotat Hermolaus in codicibus vetuſtis legi foliis
Lib.15.c.17. non doliis ex Plinij ipſius auctoritate ſic ſcribentis. Liguria maritima Alpibus oroxima vuas ſole ſiccatas iunci foliis inuoluit, cadíſque conditas gypſo includit. Hoc idem Græci platani foliis, aut vitis ipſius, aut fici, vno die in vmbra ſiccatis, atq; in cado vinaceis interpoſitis. Sunt & alij ſeruandarum vuarum modi præter hos tres, quorum Dioſcorides & Plinius meminêre. Nam & ſapa aut paſſo condiebantur, & in aqua pluuia componebantur. Eſt & id annotandum à Plinio ſarmēta vitium in quibus acini fuere ςέμφολα dici, & nucleos acinorū, γίγαρτα Dioſcoridi, Latinis vinacea, rurſus vinaceos ςέμφυλα, quorum decoctum dyſentericos & cœliacos iuuare tantum dixit, Dioſcorides addit καὶ ῥοικὰς, ſubaudiendo γυναῖκας, Ruellius fœminas fluxione vuluæ laborantes interpretatus eſt, nec id abſurde, iis enim vinaceorum decoctum aptiſſimum eſt remedium. Cornarius tamen ῥοικὰ legit, & ῥοικὰ τὰ πάθη intelligit, quæ & fluidas alui affectiones conuertit, quod & cōfirmare videtur
Lib.6.ſim. Galenus ſcribens. Vinacea ſecundo ordine ſiccant, refrigerant primo. Subſtantia eorum craſſa eſt, & terrea, quod guſtus indicat: nam omnibus ventris cum profluuio iunctis affectibus cōferunt. Eſt & Vua quæ Græcis ςαφὶς & ἀςαφὶς vocatur, paſſa
Lib.14.c.1. latinis. A' patientia nomen acinis datur paſsis, inquit Plinius. Aliis placet paſſum eſſe quod in rugas eſt contractum, vnde vua paſſa dicta, quod ſit rugis implicita, cum in ſole ſuſpenſa fuerit, vt paſſa frons, & caperata, rugis exaſperata. Sic myrtus nigra Catoni in vmbra perareſcit, dum erit paſſa. Vuæ paſſæ facultates hæ ſunt ex
Lib.5.c.4. Dioſcoride. Vua paſſa alba adſtringentior eſt. Prodeſt caro earum eſitata arteriæ, tuſsi, renibus, & veſicæ. Item dyſenteriæ, ſi per ſe cum vinaceis edatur, & cum milij & hordei farina, & ouo commixta, cum melle in ſartagine fricta. Valet & ad pituitam è capite detrahendam per ſe, & cum pipere commanducata. Sedat teſtium inflammationes, impoſita cum farina fabacea, & cumino. Epinyctidas, carbunculos, fauos, & putredines circa articulos, & gangrænas, ſine vinaceis trita & cum ruta impoſita, ſanat. Podagræ conuenienter cum panacis ſucco illinitur: mobiles vn-
Lib.23.c.1. gues illita celerius extrahit. A' quibus non diſcrepat Plinius niſi in paucis duntaxat. Vua paſſa quam Aſtaphida vocant, ſtomachum, ventrem, interanea tentaret, niſi pro

pro remedio in ipsis acinis nuclei essentiis exemptis vesicæ vtilis habetur, & tussi alba vtilior. Vtilis & arteris & renibus, sicut ex his passum, priuatim & serpētibus, contra hæmorrhoida potens. Testium inflammationi cum farina cumini aut coriādri imponuntur: item carbunculis, articularibus morbis, siue nucleis tritæ cum ruta: fouere ante vino vlcera oportet. Sanant epinyctidas, & ceria, & dysenteriam cum nucleis. Et in oleo coctæ gangrænis illinuntur cum cortice raphani, & melle. Podagris & vnguium mobilibus cum panace, & per se ad purgandum os, capútque, cum pipere commanducantur. Vitis satiuæ facultas, inquit Galenus, adsimilis est agresti, sed ad omnia imbecillior. De eadem Symeon Sethi ex eodem fusiùs hæc prodidit. Vuæ plus nutriunt reliquis operis, minùs tamen ficis: neque mali succi sunt, si maturæ fuerint exquisite. Tamen his non robusta nec densa, sed laxa & flaccida caro gignitur. Maximum quidem horum bonum, inquit Galenus, quod celeriter subeunt, atque adeo si retinentur, lædunt: neque enim tunc probè concoquūtur, sed crudum gignunt humorem, qui non facile in sanguinem transmutetur. Nucleorum natura sicca, & quodammodo adstringens est. Pertranseunt igitur omnia intestina non alterati. Pensiles verò vuæ neque sistunt ventrem, neq; proritant, cæteris autem facilius concoquuntur. Neque vuarum parua est in dulcedine, & austeritate, & acore & aciditate differentia. Dulces quidē calidiorem habent succum, austeræ verò & acidæ frigidum. Aluum subducunt dulces, & maximè quando humidæ fuerint. Omnium itaque tutissimus vsus est quando carnosæ fuerint, & maturæ, & mediocriter quis ipsas sumat. Vuæ albæ magis subducunt aluum quàm nigræ. Omnes autem ciborum appetentiam excitant, & ventrem. Conuenit, cum eduntur, membranam & nucleos expuere, quod difficulter conficiantur. Quæ immaturæ sunt, ventrem sistunt, at stomacho bonæ. Caliditatem à flaua bile ortam, sedant, minus verò nutriunt. Oportet autem non solum vuas, sed etiam omnes fructus molli cortice præditos ante reliquos cibos apponere. Vua passa, auctore Galeno, satiua quidem concoquendi, adstringendi, & leuiter digerendi facultate prædita est. At agrestis vehementer acrem obtinet, adeo vt ex capite purget, abstergátque valenter. Itaque ad psoram accommoda est: sed & vrendi vim habet. Idem vini vsum medicum breuiter perstringit his verbis. Vinum ex secundo est ordine excalfacientium: sed quod admodum vetus est, ex tertio: sicut mustum quod vocant, ex primo. Caliditati eius proportione respondet siccitas. Vina vetusta neruos lædunt, inquit Dioscorides, & reliqua sensuum instrumenta: gustu tamen iucundiora sunt. Quare ab iis qui partem aliquam internam debilem habent, cauenda sunt. Attamen in secunda valetudine paucum, aqua dilutum innoxiè sumitur. Nonum inflat, ægrè concoquitur, grauia somnia inducit, vrinam ciet. Aetate medium vtráque vitia effugit. Quare ad victus sanorum ægrorúmque vsurpatur. De eodem & hæc Plinius tradit. Vino aluntur vires, sanguis colósque hominum. Et mox, Vino modico nerui iuuantur, copiosiore læduntur, sic & oculi. Stomachus recreatur, appetentia ciborum inuitatur, tristitia & cura hebetatur, vrina & algor expellitur, somnus conciliatur. Præterea vomitiones sistit, collectiones extra lanis humidis impositis, mitigat. Asclepiades vtilitatem vini æquari vix Deorum potentia posse pronuntiauit. Et alibi, Vino natura est hausto accedendi calore viscera intus, foris infuso refrigerandi. Nec alienum fuerit cōmemorare hoc loco, quod Androcydes sapientia clarus ad Alexandrum magnum scripsit, intemperantiam eius cohibens. Vinum potaturus Rex, memento te bibere sanguinem terræ. Sicut cicuta homini venenum est, sic cicutæ vinum. Quibus præceptis si ille obtemperasset, profecto amicos in temulentia non interemisset. Prorsus vt iure dici possit, neque viribus corporis vtilius aliud, neque aliud voluptatibus perniciosius, si modus absit. Sunt in regno Menin oppidi Syriæ nobilissimæ magnitudinis tum

Lib. 6. sim. — Lib. 6. sim. — Lib. 5. [illegible] — Lib. 5. c. 7. — Lib. 23. c. 1. — Lib. 14. c. 5.

tum acini,tum racemi, quos ipsi lingua patria priuatim vocant *Alzibib*: nam generi commune est nomen *Haneb*, nos à succo vuam. Illius vocis imitatione suas grandiores vuas corrupto vocabulo Prouinciales dicunt *Augibim*. Sunt & vuæ quædam ἀπύρηνοι, id est, sine nucleis, quæ *Corinthiæ* vulgo vocantur, in Italicis & Pedemontanis hortis. Effigie nihil planè differunt à communibus: sed algidioris cœli impatiētes, gracilitate tantum racemorum, & exilitate acinorum superantur, qui piperina aut sambucina tantum æquant. In Madera quoque vuæ sunt sine granis vllis. Theophrastus auctor est ad Elephantinen & circa Memphim vites perpetua fronde virere, tametsi annuas tantum proferant vuas. Vites quidem & triferas esse Plinius tradit, quas ob id insanas vocant: quoniam in iis alia maturescunt, alia turgescūt, alia florent. Varro auctor est vitē fuisse Smyrnæ apud mare biferam. Lib.16.c.27

LABRVSCA, CAP. II.

Nomen. RAECIS ἄμπελος ἀγρία, Latinis Vitis siluestris, & Labrusca propriè dicitur, Gallis *Vigne sauuage*, Italis *Lambrusca*, Germanis *Vuilduueinreb*. Labruscam dici putant, quod in marginibus terræ ceu labris quibusdam nascatur. Sed ne quem hominymia in errorem inducat, admonendus est lector aliam esse plantam quæ ἄμπελος ἀγρία Græcis, Latinis vitis siluestris nominata est, de qua proxime dicetur. *Forma & Genera.* Labrusca viti satiuæ sarmentis, foliis & capreolis similis, Dioscoridi duplex est. Altera vuam ad maturitatem non perducit, sed ad florē tantum vsq; œnanthen verò quam vocant, gignit: altera quę fructū perficit, sed paruos acinos habet, nigros, & astringentes. Lib.5.c.2. Oenanthe, vt idem paulo post inquit, vitis siluestris quæ fructum fert, flos est. Sic enim restitui debet vterq; locus ille vitiosus. Recondi oportet in fictili non picato cum collecta est, & subiecto linteo in vmbra siccata. Optima est in Syria, Cilicia, & Phœnice. Lib.12.c.28 Plinius huius Oenanthes historiam fusius exponit his verbis. Eodem & Oenanthe pertinet. Est autem vitis Labruscæ vua. Colligitur cum floret, id est, cum optime olet. Siccatur in vmbra substrato linteo, atq; in cados conditur. Præcipua ex Parapotamia, secunda ab Anthiochia, atq; Laodicea Syriæ, tertia ex montibus Medicis. Hæc vtilior medicinæ. Quidā omnibus iis præferunt eam, quæ in Cypro insula nascitur. Nam quæ in Africa fit ad medicos tantum pertinet, vocatúrque Massaris. *Vires.* Omnis autem ex alba labrusca præstantior, quàm è nigra. Lib.5.c.2. Labruscæ folia, caules, & capreoli auctore Dioscoride, vim habent viti satiuæ similem, quemadmodum contra Galenus dixit, vitis satiuæ vires siluestris viribus similes esse. Quæ verba ad vitem siluestrem, de qua proxime dixerat, referenda non sunt, vt mox dicemus, sed ad labruscam. Lib.5.c.5. Oenanthe autem eodem Dioscoride auctore, vim habet adstringēdi. Quare pota stomacho vtilis est. Ciet vrinam, aluum sistit, & sanguinis sputum. Sicca verò imposita contra fastidia & acorem stomachi efficax est. Capitis doloribus tam viridis quàm sicca ex aceto & rosaceo infunditur. Cataplasma ex ea fit, cum melle, croco, rosaceo & myrrha trita ad inflammationes arcendas in cruentis vulneribus, oris vlceribus, incipientibus ægilopis, & pudendorum nomis. Pessis miscetur adsistendum sanguinem. Illinitur & contra oculorum fluxiones & æstuantem stomachum cum polentæ polline & vino. Vsta verò intesta ad prunas, facit ad ocularia medicamenta. Reduuias & pterygia, & abscedentes gingiuas cruentasque cum melle sanat. Lib.23.c.1. Eundem vsum medicum Plinius exponit his verbis, quæ multum lucis Dioscoridi afferunt. Omphacio cohæret œnanthe, quam vites siluestres ferunt, dicta à nobis in vnguenti ratione. Laudatissima in Syria, maximè circa Antiochiæ & Laodiceæ montes, & ex alba vite. Refrigerat, adstringit, vulneribus inspergitur, stomacho illinitur. Vtilis vrinæ, iocinori, capitis doloribus, dysentericis, cœliacis, cholericis.

ricis. Contra fastidia obolo ex aceto pota. Siccat manantes capitis eruptiones, efficacissima ad vitia quę sunt in humidis: ideóque & oris vlceribus, & verendis ac sedi. Cum melle & croco aluum sistit. Genarum scabiem, vel, vt in manuscripto legitur, scabritiem, emendat, oculorúmque lacrymationes: ex vino stomachi dissolutionem: ex aqua frigida pota sanguinis excreationem. Cinis eius ad collyria, & ad vlcera purganda, & paronychias & pterygia probatur. Vritur in furno donec panis percoquatur. Massaris odoribus tantum gignitur.

VITIS SILVESTRIS, *CAP. III.*

Itis siluestris Græcis ἄμπελος ἀγρία nominatur vt & labrusca, quamuis hæc ab illa plurimum discrepet. Est enim labrusca viti viniferę tam similis, vt solo cultu differat, At vitis siluestris sarmenta quidem vitis modo producit longa, vt describit Dioscorides, sed aspera, cortice in rimas dehiscente: folia hortensi solano similia, sed latiora & longiora: florem velut capillos muscosos: fructum paruis vuis similem, cum maturuit, rubentem, rotunda acinorum figura. De eadem vite hæc Plinius, Labrusca quoque œnanthen fert, satis dictam. Quæ à Græcis ἄμπελος ἀγρία nominatur, spißis & candicantibus foliis, geniculata, rimoso cortice, fert vuas rubentes cocci modo &c. Quibus verbis labruscam quæ etiam ἄμπελος ἀγρία vocatur, cum vite siluestri confundere videtur, nisi ita contextum distinguamus, vt verba hæc, Quæ à Græcis ἄμπελος ἀγρία nominatur & cętera, ad præcedentia non referantur, sicuti reuera referri non debent, sed ea velut à nouo principio legamus, vt de duabus stirpibus Plinium hîc loqui accipiamus, priore labrusca, altera vite siluestri, quæ etiam ἄμπελος ἀγρία appellatur. Idē alibi vitem siluestrem aliam esse à labrusca prodidit his verbis. Probatur & vitis silvestris alia quam labrusca, & ipsa hederæ modo arborem scandens. Matthiolus pro vite siluestri herbā pingit ab Herbariis Dulcamaroni & Solanum lignosum nuncupatam. Eam Theophrasti μήλωθρον esse Dalechampius & quidam alij periti esse coniiciunt, cuius fructus solano similis est. Sed cum repugnet florum figura, quod muscosi non sint, nec capillacei, verum racematim cohærentes, ex Oribasio non βρυώδεις, id est, muscosos, sed βοτρυώδεις id est, racemosos legendum arbitratur. Præterea cum hæc planta rimoso cortice non sit, vocem φλοιοῤῥαγοῦσα in Dioscoride expungēdam esse, quod in Oribasio non legatur. Quæ omnia refelli possunt. Primum quod vel diuersum à nostro Oribasium nactus est, vel βρυώδεις flores legit non βοτρυώδεις. Sic enim ex Dioscoride vitem agrestem delineauit. Vitis agrestis sarmenta vitis viniferæ modo longa emittit, lignosa, aspera: folia hortensi solano similia, longiora tamen, & latiora: florem habet vt capillos muscosos: fructum fert exiguis vuis similem, cum maturuit rubrum. Rotunda est acinorum figura. Deinde tantum abest vt vox φλοιοῤῥαγοῦντα in Dioscoride delenda sit, vt Oribasij descriptioni adscribenda sit potius: quoniam vitem siluestrem rimoso cortice esse scripserit Plinius, item Serapio Dioscoridis verba transscribens. Planta est cuius rami longe protēduntur, similes palmitibus vitis viniferę, cuius lignum est grossum, & cortex separabilis ab eo, & cætera. Hîc tamen monendi sunt studiosi Serapionē eo loco, & Auicennam vitem hanc siluestrem cum labrusca siue vite siluestri turpiter confudisse. Dodonæus vitem siluestrē depingit, & describit eam quam Matthiolus pro vite nigra proposuit, alij pro cyclamino altera. Dalechāpius diuersam ab his, Vitem siluestrem statuit, eam nimirum quæ hîc picta est, Vitalba nominata, Gallis *Viorne*, Germanis *Lynen* vel *Lenen*, quibusdam *Vualdreben*, quam Matthiolus Clematidem tertiam facit, Dodonæus Clematidis alterius speciem tertiam, Fuchsius Vitem nigram. Nam ea sarmenta vitis modo prælonga emittit, aspera, lignosa,

Nomina — *Forma.* — Lib.4.c.175 — Lib.23.c.1. — Li.16.c.40. — Lib.3.hist. cap.18. — Lib.11. — cap.35. fin. — Lib.2.c.734 — Lib.3.hist. cap.47. — L.4.c.177 — Lib.2.c.7. — Lib.3.c.48. — Cap.35.inf.

VITIS Siluestris, Dalechampij.
Clematis III. Matth.

rimoſo cortice: folium ſolani hortenſis, longius latius: florem cãdidum, odoratum, capillaceum, qui in muſcoſos villos & incuruos, auium pinnulis ſimiles tandem abit, ſemen rubrum, racematim congeſtũ obtegentes, & exornantes criſtarum modo, quæ galeis militum præfiguntur. Denique nihil eſt quod viti ſilueſtri Dioſcoridis non quadret aptiſſimè. Idem ſentit Pena ſcribens Viornam vocatam Gallis, nuſquam non frequentem & notam (forte quia viarum ſepes ornat) nulli aptiùs quàm viti ſilueſtri conuenire. Sarmẽta quippe ei cæteris clematidibus prolixiora, duriora, craſſiora, rugoſiora, labruſcæ vel viniferæ vitis colori ſimiliora, folia etiam ſunt ſolani hortenſis, & maiora, & ſingulis clauiculis quina, quibus lubens obrepit arboribus, atque hederæ modo editiora fulcra ſcãdit. Sed interdũ ambitu ſuperne ſerrato, ternis aut quaternis dentibus, vt in ſolano nõnulla viſuntur, quæ laciniata pedem anſerinum, atriplicis ſpeciem, tam bellè referunt, vix vt diſcernãtur ſintne ſolani, an triplicis. Flores radiati, puſilli, conferti, numeroſi, albidi, muſcoſi, & ſtamineis apiculis ornati, odori, Maio & Iunio, capillaceo tomento cinguntur carptæ lanuginis albidæ, læuis, quæ etiam in multam hyemem durat, foliis amiſsis. Acini etiã complures confertim ſtipantur ab vno pediculo apti, rotundi, rubentes ex fuſco, compreſsi tamen. Quare docti nonnulli vbi περιφερὲς τὸ σχῆμα τῶν κόκκων legitur, id eſt, ſphærica figura acinorum ſeu grauorum, πλατυφερὲς leuiuſcula immutatione & commodiore ſenſu legi volunt, id eſt, rotundam ſed compreſſam figuram. Plinius. Idem ſtaphiſagriam Vuam Taminiam quibuſdam falſo vocatam fuiſſe ait tamen alio in loco ſcribit, Naſcuntur enim in ſanguine ipſo hominis animalia exeſura corpus. Reſiſtitur vuæ taminiæ ſucco, aut veratri, cum oleo perunctis corporibus. Taminia quoque in aceto decocta etiã veſtes eo tædio liberat: quæ de Staphide agria Galenus & ipſemet alibi tradidere, vt in hac re parum ſibi conſtare Plinius videatur, certe Cornelius Celſus Vuam Taminiã σταφίδα ἀγρίαν à Græcis nominari aperte dicit. Vitẽ ſilueſtrem Atragenam eſſe Theophraſti docti herbarij eſſe putant. Sic enim ille. Ἄριστον μὲν ἐκ τῆς ἀθραγένης χαλουμένης ὑπό τινῶν. τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ δένδρον ὅμοιον τῇ ἀμπέλῳ, καὶ τῇ οἰνάνθῃ τῇ ἀγρίᾳ. ὥσπερ ἐκεῖνα καὶ τοῦτο ἀναβαίνει πρὸς τὰ δένδρα. Id eſt, Igniarium optimum à quibuſdam fit ex Atragena. Arbor eſt viti ſimilis & labruſcæ, & illarum modo arbores ſcandit. Idem autor cap. vlt. lib. 3. hiſto. Similacis aſperæ fructum cum vitis Sylueſtris (τῆς σταφυλῆς ἀγρίας,) & Melothri vua comparat. Vitis ſilueſtris radix ferueſacta in aqua, auctore Dioſcoride, & cum vini aqua marina diluti cyathis duobus pota, purgat aquoſa. Sic enim Græca in vulgaribus exemplaribus deprauata, ſunt reſtituenda. ταύτης ἡ ῥίζα ἀποζεσθεῖσα ἐν ὕδατι, καὶ πινομένη μεθ' οἴνου τεθαλασσωμένου κυάθων, β. & cætera. Aliter legit Cornarius, ἀποζεσθεῖσα ἐν οἴνῳ τεθαλασσωμένῳ, καὶ μεθ' ὕδατος πινομένη κυάθων. β. Id eſt, ferueſacta in vino marinam aquam admixtã habente, & cum aquæ cyathis duobus pota, & cætera. Sed prior lectio melior, quam approbat Plinius, vt dicemus, itẽ Serapio his verbis. Radix huius vitis quando coquitur in aqua, & bibitur cum duobus cyathis vini quod fit cum aqua marina, laxat per vẽtrem humores aquoſos. Datur &

In Aduerſ.

Lib. 23. c. 1.

Lib. 26. c. 13.

Lib. 1. med. local. ca 7.

Lib. 23. c. 1.

Lib. 5. hiſt. cap. 10.

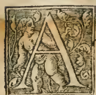
Vires ac tẽperam.

cap. 35. ſim.

& hydropicis, inquit Dioscorides. Vuæ eius maculas cutis in facie à sole cōtractas, & omnes alias expurgant. Recentes eius ramuli muria condiuntur in cibum. Plinius, Vitis siluestris vuæ cutem in facie mulierum purgant, & variis coxendicū & lumborum vitiis tusæ cum foliis & succo prosunt. Radix decocta in aqua, pota in vini Coi cyathis duobus, humorē alui ciet: ideo hydropicis datur. In quibus perperam legimus in vulgatis exemplaribus, & variis coxendicum, pro & varos. Coxendicum & cætera. Eadē repetit Plinius alio in loco. Ampelas agria vocatur herba foliis duris, cineracei coloris, de qua nos satis diximus, viticulis longis, callosis, rubentibus. Flos qualis eius quā Iouis flāmam appellauimus in violis: fert semen punici mali simile acinis. Radix eius decocta in aquæ cyathis ternis, additis vini Coi cyathis duobus, aluum soluit leuiter: ideòque hydropicis datur. Vuluæ vitia & cutis in facie mulierum emendat (Idem mendum locum hunc occupauit: legendum enim ex herbæ ipsius natura, Varos & vitia cutis in facie & cætera, pro quib⁹ Dioscorides ἐφήλεις καὶ, πάντα σπίλον) Ischiadicos quoq; vti hac herba prodest tusa cum foliis, & illita cum succo suo. Hanc tamen Plinij descriptionē perspicaciores herbarij conuenire putant non viti syluestri, de qua hoc loco tractamus, sed eiusdem autoris Salicastro, quod cap. 1.23. Viti syluestri dixit esse simile, eosdémque vsus habere. Huius enim plantæ cæruleus flos similis est Aquilegiæ flori, quā Theophrasto vocatam fuisse Iouis florem plærique omnes credunt, vitis autem syluestris de qua hîc nos agimus, sicut reliquarum omnium, flos albus est. Theophrastus has etiam vires huic plantæ tribuit. θερμαντικὸν δὲ καὶ δριμὺ καὶ τῆς ἀμπέλου τῆς ἀγρίας ἡ ῥίζα. διὸ καὶ εἰς ψίλωθρον χρήσιμον, καὶ ἐφηλίδας ἐπάγειν (lege ἀπάγειν) τῷ δὲ καρπῷ ψιλοῦσι τὰ δένδρα (inepte δένδρα pro δέρματα legit Theodorus secutus vulgatos codices) τέμνεται δὲ πᾶσαν ὥραν, ὀπώρας δὲ μάλιστα, Id est, Theodoro interprete. Radix quoque vitis siluestris calfactoria, acrísque est: quamobrem ad psilothri vsum idonea, & vitia cutis in facie emēdat, Fructu eius defoliare arbores solent (Vertēdum, fructu eius depilant coria) Succiditur omni tempore, sed præcipuè Autumno. Vitis siluestris racemi, inquit Galenus, cutem extergendi vim habēt, vt ephelεis & næuos, & id genus omnia in extima cute vitia curare possint. Sed & adstrictionem quandam extrema germina obtinent, quæ & sale condiuntur.

Lib. 23. c. 1. — Lib. 27. c. 7. — Lib. 9. hist. cap. 22. — Lib. 6. sim.

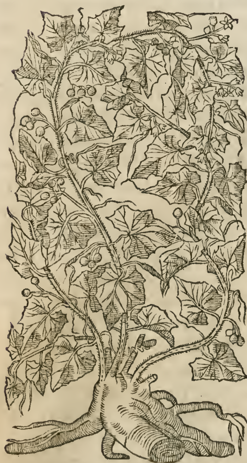
VITIS ALBA, CAP. IIII.

ΜΠΕΛΟΣ λευκὴ Græcis, βρυωνία & ψίλωθρον, Latinis Vitis alba, & Bryonia, & Bryonias Columellæ, & Psilothrū, Officinis & Herbariis similiter Bryonia dicitur. Vulgus Viticellā nominat, Mauritani *fesire, Alfesire fessera* seu *Alfescera, Hezargiesan, & Hezarchasan*, Itali *Vite Bianca, & Zucca saluatica*, Germani *Stickuurtz*, Hispani *Nuexa & Anorca*, Galli *Couleuree*. Vitis alba dicta est, non q̄ vitis sit, sed q̄ ei similis. Sic etiam Viticella Psilothrū quod ex eius acinis coria depilari ac confici possint. βρυωνία verò à βρύω forte, quod est pullulo, atque adeo extollo & exalto, quod in vicinos frutices scandens se extollat, atq; late pullulet. Hanc sic descripsit Dioscorides. Sarmenta, folia, capreolos satiuæ viti similia habet, hirsutiora tamē omnia. Propinquis fructicibus se implicat capreolis apprehendens, fructum fert racemosum, rubentem, quo coria depilant. Radix est alba, crassa, magna, quam omisit Dioscorides, aut certe qui Dioscoridem transscripserunt ante verba illa, ταύτης οἱ ἀσπάραγοι, vt ex radice exeuntes asparagos intelligamus, sicuti Plinius habet. Vitis alba est, inquit, quam Græci Ampeloleucen, alij Ophiostaphylon, alij Melothron, alij Psilothrum, alij Archezostin, alij Cedrostin, alij Madon appellant. Huius sarmenta longis & exilibus internodiis geniculata scandunt, folia pampinosa, ad magnitudinem hederæ, diuiduntur vt vitium. Radix

Nomina — Lib. 4. c. 176 — *Forma.*

BRYONIA siue vitis alba, Matth.

alba, grãdis, raphano similis initio: ex ea caules asparagi similitudine exeunt. Hanc vulgi & Officinarum Bryoniam esse nullus inficiatur, quæ multas à radice teneras, graciles, & hirsutas viticulas emittit, quæ sese attollentes per sepes & fruteta, obuia quæq; scandunt, & suis capreolis quos multos habent, amplectuntur, folia vitis, aut balsaminæ magis incana, hirsutiora, asperiora, in quaternas aut quinas altiores incisuras fissa: flores pallidiores, stellati, multi simul aggesti: fructus acinos solani hortensis vel asparagorum magnitudinem æquant, succulẽti, acriores vti tota planta, primum virides, per maturitatẽ rubẽtes, quandoq; nigri, vt annotauit Matthiolus, qui tales acinos in Vngaria & Bohemia copiosos se vidisse ait, quod iis in locis nulla sit Bryonia cuius fructus rubescat. Semen in acinis delitescit, subrotundum ac parum acuminatum. Radix luculentæ est magnitudinis, tenera, raphani colore & concretione, ima parte diuaricata, succosa intus pulpa. Paſsim in sepibus ac senticetis nascitur, vicinos quósque frutices scãdens, vt cecinit Columella.

In c. 176. lib. 4.

Locus.

Quæque tuas audax imitatur Nysie vites
Nec metuit sentes: nam vepribus improba surgens
Achrados, indomitas Bryonias alligat vlmos.

Tempus. Floret æstate, Autumno fructum producit. Bryoniæ, in prima germinatione asparagi, auctore Dioscoride, elixi manduntur: vrinam & aluum cientes, folia, fructus, & radix, acrem vim habent. Eapropter chironiis, gangrænicis, phagedænicis, & tibias putrefacientibus vlceribus cum sale illita, auxiliantur. Radix abstergit corpus, & erugat. Vitia faciei, varos, lentigines, & cicatrices nigras cum eruo, terrachia, & fœnogræco emendat. Ad eadem prodest decocta in oleo vsq; dum liquescat. Sugillata tollit, & digitorum pterygia compescit. Cum vino illita, inflãmationes discutit, & abscessus rumpit. Ossa extrahit trita & illita. Miscetur apte medicamentis quæ exedendo sunt. Bibitur comitialibus drachmæ pondere quotidie per annum. Attonitis & vertigine laborantibus consimiliter assumpta prodest. Contra viperarum ictus pota drachmis duabus prodest. Mentem aliquando subturbat. Cit vrinam pota. Eclegma ex ea fit cum melle, quod præfocatione oppreſsis, tuſsientibus, latera dolentibus, & ruptis datur. Apposita vtero fœtus & secũdas trahit. Lienem trium obolorum pondere ex aceto triginta diebus pota consumit. Illinitur eadem vtiliter cum fico ad eadem. Ad insessus decoquitur: vuluas siquidem purgat, & abortum facit. Vere ex radice eius extrahitur succus, bibiturq; cum mulsa ad eadem, pituitam ducens, fructus eius ad psoras & lepras illitus & inunctus facit. Lactis abundantiam efficit succus fructus eius, si cum tritico decocto sorbeatur. His satis consentanea sunt quæ Plinius de eadem re prodidit. Bryoniæ asparagi decocti in cibo, aluum & vrinam cient, folia & caules exulcerant corpus: vtíque vlcerum phagedænis, & gangrænis, tibiarúmque tædio cum sale illinuntur. Semen in vua raris acinis dependet, succo rubente, postea croci (vetus codex habet crocino) Nouere id qui coria perficiunt: illo enim vtuntur. Psoris & lepris illinitur: Lactis abundantiam facit coctum cum tritico potumq;. Radix numerosis

Li. 4. c. 176. *Vires & Temper.*

Lib. 23. c. 1.

roſis vtilitatibus nobilis,contra ſerpētium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie,varoſq; & lentigines,& ſugillata emendat,& cicatrices.Eadémque præſtat in oleo decocta, Decoctæ datur & comitialibus potus(Vetus codex habet, Datur & comitialibus in potu)item mēte cōmotis, & vertigine laborātibus,drachmæ pondere quotidie anno toto.Et ipſa autem largior aliquanto ſenſus purgat(turbat non purgat legēdum eſſe ex Dioſcoride.perſpicuum eſt, qui habet ὑποταράττει τὴν διάνοιαν) Illa vis præclara, quod oſſa infracta extrahit trita in aqua & impoſita (Sic enim legēdum ex Dioſcoride)vt Bryonia: quare quidam hanc albam Bryoniā vocant.Alia verò nigra efficacior in eodem vſu cum melle & thure(In veteri exemplari legimus,albam Bryoniam vocant:aliam verò nigram efficaciorem in eodem vſu:cum melle & thure ſuppurationes &c.)Suppurationes incipientes diſcutit, veteres maturat & purgat.Ciet menſes & vrinam.Ecligma ex ea fit ſuſpirioſis, & cōtra lateris dolores,vulſis,ruptis. Splenem ternis obolis pota triginta diebus conſumit.Ill:nitur eadem cum fico,& pterygiis digitorum. Ex vino ſecūdas fœminarum appoſita trahit:& pituitam drachma pota ex aqua mulſa. Succus radicis colligi debet ante maturitatem ſeminis:qui illitus per ſe & cum eruo,lætiore quodam colore & cutis teneritate mangonizat corpora, ſerpentes fugat (Duæ poſtremæ voces in vulgatis codicibus redundant,nec in veteribus reperiuntur, nec huc pertinent) Tunditur ipſa radix cum pingui fico,erugatq; corpus,ſi ſtatim bina ſtadia ambulētur:alias vrit,niſi frigida abluatur. Iucūdius hoc idem præſtat nigra vitis:quoniam alba pruritū adfert.Bryoniæ prima germina, inquit Galenus,ab omnibus pro more edi ſolent,vtpote edulium ſtomacho propter adſtrictionem gratum, ſed & ſubamaram & modice acrem adſtrictionem habent:quare & vrinam modice ciēt. At radix & abſtergentem,& deſiccantem vim habet, & moderate calidam: quare & lienes induratos liquat tum epota, tum foris cum ficubus impoſita: & lepram & pſoram ſanat.Porro fructus eius racemoſus iis qui coria depſant, eſt vtilis. Lib.6. ſim.

VITIS NIGRA, *CAP. V.*

ΑΜΠΕΛΟΣ μέλαινα Græcis, & Βρυώνια μέλαινα, & χειρώνεια ἄμπελος, *Nomina* Latinis Vitis nigra, & Bryonia nigra, & Vitis Chironia nominatur, Arabib⁹ *Feſire ſentanim*, Italis *Vite nera*, Gallis *Couleuree noire*.Nigra vero vitis dicta eſt ab acinis radiceq; nigris, & quod vitis ſimilitudinē habeat.Vitem nigram deſcribit Dioſcorides foliis hederæ ſimilibus,magis tamen ad ſimilacis folia accedentibus,ſed maioribus,ita & caulibus ſimilibus.Clauiculis etiā hanc arbores amplecti,fructu eſſe racemoſo,initio viridi,cū maturuit nigro: radice foris nigra,intus buxei coloris. Plinius cum de vite alba dixiſſet ſubiungit. Eſt ergo & nigra quam proprie Bryoniam vocant,alij Chironiam, alij Gynecanthen, aut Aproniam,ſimilem priori,præterquam colore:huius enim nigrū eſſe diximus. Radix foris nigra,intus buxeo colore.Fuchſius pro vite nigra Vitalbā ſeu Viornam Gallorum, Germanorum Lynen ſeu Lenem exhibuit, quam pro Vite ſilueſtri poſuimus.Matthiolus Italorum Tamaro,à tamo, ſiue à Tano, quam in Italia edulem eſſe Plinius ſcribit cap.15. 21. vocabulo, Vitem nigram Dioſcoridis eſſe putat, quæ Herbariis & Officinis Sigillum beatæ Mariæ nuncupatur,Gallis *Signet de Noſtredame, & Couleuree ſauuage*, Dodonæo Vitis ſilueſtris,vt diximus. Illius ſententiæ duo maxime refragari videntur,quod vitis nigræ radix foris nigra ſit,intus buxei coloris,quodq; racemos nigros ferat: vnde Viti nigræ nomen. At ſigillum Mariæ ſi in pratis,aut humidis aut vliginoſis locis naſcatur,radice eſt craſſa Bryoniæ inſtar,foris ſubrufa,intus alba,tactu viſcida.Si in aſperis,ſaxoſis & opacis,tenuis,fibrata,perpetuò alba,fructu ſemper rubente,nō nigro.Qui fructus color Matthiolum à ſen-

Margin notes: Li.4.c.177. — *Forma.* — Lib.23.c.1. — Cap.33 hi. — In cap.177. lib.4.

VITIS NIGRA, Matthioli.

tentia deducere non potuit, Nam in Vngaria & Bohemia, inquit, omnis Bryonia fructũ fert nigrum, quem Dioſcorides rubere tantum dixit: Quod & in Sambuco ſpectatur: eius enim ſi in mõtibus prouenit, fructus rubet, alterius, ex purpura nigricat. Solanum quoq; hortenſe quibuſdam in locis vuas fert modo nigras, modo rubẽtes, modo croceas: natura plerumq; in florum & fructuum colore ludere ſolita. Quantum ad ſolanum attinet, reſponderi poteſt fructus ſolani varietatem à Dioſcoride obſeruatã fuiſſe, nempe μέλανα ἢ κιῤῥὸν μετὰ δὲ πεπανθῆναι, id eſt, nigrũ aut fuluum poſt maturitatem. Quæ varietas ſi in vite nigra reperiretur, à Dioſcoride prætermiſſa nõ fuiſſet. Prætera color radicis intus buxeus, foris niger, tam inſignis eſt, tantiq; ponderis, vt nec excuſari poſſit, nec diſſimulari. Quinetiam in hac plãta ſapor radicis diu mãſæ cum fatuo humore multo leuiuſculè tãtum mordet, & quod vix ſentias, at Bryoniæ radix, qua valentiorem longe eſſe Vitis nigræ radicem omnes prodiderunt, acris & amara eſt vehementer, vnde colligi poteſt hanc plantam à Vite nigra nõ parum diſtare. Vuam Taminiam Plinij, diuerſam à ſtaphiſagria, quã falsò quidam ita vocabant, hanc eſſe docti herbarij cenſent, rubentibus acinis, in apricis naſcentem, præſertim cum Tamaro Italicum vocabulum ad Vuæ Taminiæ ſonum accedat, ſiue ad Tamum, cuius vuam, Taminiam vocarunt. Vitem nigram ab alba tantũ illis duabus notis diſcrepãtem, quas expreſſit Dioſcorides in Vveſtphalia, Saxonia, Heſſia, Miſnia frequentem eſſe, è Germanorum ſcriptis ac epiſtolis cõpertum ſibi eſſe Dalechampius ait. Quare Sigillum Mariæ, non vitem nigram, ſed potius Dioſcoridis Cyclaminum Ciſſanthemon eſſe Ruellius & quidam alij docti Herbarij non temerè cenſent: Vitem verò nigrã nondum planè notam, in qua eſt ſententia Dodonæus. Pena leuioris momenti eſſe ait, quod duę ſupradictæ notæ Sigillo Mariæ deſint, nẽpe color rubẽs in acinis, & buxeus internus radicis: quia alioqui folia ſunt hederacea, ſimilaci aſperæ quamſimillima, circa frutices & ſentes flexuoſi gyri, viticularum multiplici capreolo proxima quæq; amplectente, racemi multis aggeſti acinulis, virentibus primùm, deinde rubellis: demum ad maturitatẽ quaſi vietam progreſſis, ex fuſco rubore in fuſcedinem atram vergentibus. Cætera (vti radix quæ Bryoniam magnitudine, figura, efficacia & teneritudine inuitatur, foris nigra, intus alba) planè tam vera, quã vulgo notiſſima ſunt: etenim vbiq; in Gallia & Germania ſiluoſis & aſperis dumetis arbores ſępéſque ſcandit, & vuis ſpecioſis, oblongis, floribúſq; muſcoſis labruſcæ, vel oleæ, pallentibus conueſtit. Hæc eſt Penæ ſentẽtia: cui addit, vires etiã ſatis cõuenire. Scribit enim Dioſco. viticulas prima germinatione erũpentes olerum modo in cibi vſum venire, vrinas ciere, menſes pellere, ſplenẽ liquare: comitialibus vertiginoſis & reſolutis prodeſſe: radicẽ ſimilem albæ vitis radici vim habere ad eadem vtilẽ, ſed minus efficacẽ, folia cum vino exulcератis iumentorũ ceruicibus, cõmodiſſimè illini, & luxatis ſimiliter imponi. Plinius Vitis nigræ aſparagos, inquit, Diocles prætulit veris aſparagis in cibo, ciendæ vrinæ, lieniq; minuẽdo. In frutetis & arundinetis maximè naſcitur: radix foris nigra, intus buxeo colore. Oſſa infracta vel efficaciùs extrahit quàm ſupradicta. Cæterũ eidem peculiare

Marginal notes: Lib.3.c.46. (beside "Dodonæus") — Lib.4.c.177 *Vires & Temper.* (beside "tẽtia: cui addit") — Lib.23.c.1. (beside "tis iumentorũ")

peculiare est, quod iumẽtorũ ceruicibus vnicè medetur. Aiunt si quis villã ea cinxerit, fugere accipitres, tutásque fieri villaticas alites. Eadem in iumẽto homineq́; phlegma, aut sanguinẽ qui se ad talos deiecerit, circũligata sanat. In aliis exẽplaribus exaratũ est, sanguinẽ qui screatur, talis circũligata sanat. Quã lectionẽ mẽdosam esse & decurtatã putat Hermolaus. Id quod ipsa medicinæ indicat absurditas. Quid enim stultius, aut quæ'nã est hæc antipathia, vt adalligata hominis, aut iumẽti talo herba, pituitã, aut sanguinẽ qui reiiciatur curet. Et sane codices vetustos longe aliter habere, etiam si corrosi & ipsi laceríq; sint: Dioscorides luxatos sanari circũligata ea scribit, vt fortasse legendũ sit, Talos circũligata sanat, videlicet qui moti sunt. Priora autẽ verba separatũ & facilẽ sensum habent. Vitis nigra, inquit Galenus, quæ propriè vocatur Bryonia, supradictæ ad omnia similis est, nisi quod imbecillior. Sic cõpertum est vel mulierculis, ait Pena, Sigillum mariæ vehementius vrinã, renumq́; sabulũ & mensiũ saburram impellere potu. Verũ quod scribit Matthiolus, Vitis nigræ radici vim præstantissimam inesse ad excitandam venerem, si sub feruẽtibus cineribus decocta deuoretur, id ille negat: quin potius quosdam suo malo expertos fuisse lumbos eneruare, sanguinem renésque inflammare. Li.6.simpl.

DVLCIAMARA, CAP. VI.

A Peritis recẽtioribus Herbariis herba hæc quæ vt supra descriptæ, sepibus & fruticibus sese intorquet, & circũuoluit, γλυκύπικρον & γλυκυπικρὶς nominatur, Latinè Dulciamara, siue Amaradulcis, à studiosis Luteriæ & Mõspelij præsertim, Solanũ ligneũ, vel lignosum, Germanis *Ieleger Ieleber*, id est dulciamara, & *Hinschkraut*, quod ad morbũ pecorũ, *Die Hinsc* appellatũ faciat Sarmẽtis multis, lõgis, gracilibus, teneris, rotundis, lignosis, fruticat, quibus vicinis arboribus, sepibus & dumis heret. Folia ei sunt lõgiuscula, obscurè virentia, ferè hederæ, sed minora, siue solani, vel similacis, vel Sigilli mariæ, sensim acuminata, quorũ nõnullis infernè vtrinq́; foliolũ vnũ quasi appẽdicula vel pinnula adnascitur, acetosę minoris, vel saluię nobilis modo: flores multi aggesti violaceis saturatiores, singuli in quina foliola mucronata, recurua, angusta, diuisi, è quorũ medio luteus apiculus prominet, vnde succrescũt acini oblõgi, teretes, cõferti, primùm virides, cũ maturuerint, rubri, coralli rubri modo, granulis intus miliaceis, cõpressis, ingrati planè saporis. Radix parua est & fibrata. Plantæ huius cortex primũ quidẽ gustatu amarus est, & insuauis, deinde quo diutius mãditur, eo dulcior & iucũdior redditur: vnde ei nomẽ. Secus sepes & dumos viasq́; vliginosas luxuriat. Mõspelij etiã in ruderibus, maceriis & macilentis. Floret Iulio mẽse, Augusto semẽ maturũ producit. Calida & sicca esse tẽperie scribũt Herbarij. Quare decocti foliorũ eius, siue sarmentorũ & radicum in vino potu, hepar obstructionibus omnibus liberari, & regiũ morbũ inde sanari. Idẽ decoctũ ex alto delapsis, cõtusis, luxatis, ruptis, vulneratis prodesse, quòd sanguinẽ concretum per vrinas vacuet. Hæc herba peritis quibusdã herbariis Theophrasti μήλωθρον, Penæ & Mõspeliensibus, circæa esse creditur, Dodonæo Cyclaminus altera, Matthiolo Vitis siluestris. Plinius,

Nomina

Locus.

Tempus.

Lib.3. hist. cap.18.

DVLCIAMARA, siue Vitis siluestris, Matth.

quod antea monuimus, in Historia Vitis siluestris, Ampelon agriam in salictis nascentem, ideóque Salicastrum vocatam esse tradit.

LVPVLVS, CAP. VII.

BRYONIIS & Vitibus adiungenda hæc quæ in veterum Græcorum Latinorúmque monumentis non extat, nisi sit Plinij Lupus salictarius inter herbas sponte nascentes, quibus pleræq; gentium vtuntur in cibis, numeratus. Officinis Lupulus dicitur, Latinis recentioribus Lupulus salictarius, & Lupus salictarius, quia subit scandítque salices, & arbusta omnia circumuoluendo sese complectitur: hinc etiam Lupulus reptitius à nonnullis hodie nominatur, à Græcis hodie vernacule Βρυωνία, aliquot Italiæ rura ad Græcam appellationem alludentia Bruscandulam, quasi Bryon vel Bryoniā scaufilem vocant, Galli *Houbelon*, & *Houblon*, Germani *Hopffen*. Lupulus duûm est

Genera. *Forma.* generum, siluestris & satiuus. Siluestris sarmenta producit longa, hirsuta, tactu aspera, multis capreolis virgulta & frutices vicinos amplectentia, folia vitis albæ, asperiora, triangula: flores pallidos, foliaceos, ac multis tenuibus foliculis structili serie compactiles, qui ferè allium vinúmque suboleant: sêmen compressum, pullū, genistæ, sed minus: radicē nigram, longam, longiùs proreptantem & surculosam. Lupulum ex siluestri satiuum sedulo cultu fecêre septentrionales, multísque pedamentis ac ridicis tenellos eius capreolos fulciunt, quæ fulcra, quia ferè semper saligna sunt, ideo forte salictarium Lupulum vocarunt. Hic siluestri prolixis sarmentis foliis & floribus est per quam similis, sed lætior multò tota planta cultu euadit, florumq; thyrsis foliaceis & squamosis adultioribus, semine item multò maiore.

LVPVLVS, Matthioli.

Locus. Lupulus siluestris iuxta sepes & vepres prouenit: item in hortorum & agrorum marginibus. Satiuum colunt Germani & Flandri in hortis, atque in campis patentissimis vinetorum modo, solo humentiore, lætiore, pinguiore.

Tempus. Augusto mense floret & Septembri.

Li 2 simpl. cap. 24. *Temper. & Vires.* Lupulus auctore Mesue, temperatus est, vel potius frigidus, principio ordinis primi. Sanguinem bile flaua purgat modicè, eúmque clarū reddit, & sedato eius calore temperat, præsertim sero lactis infusus. Icterum syrupus ex eo sanat, febribúsq; biliosis & sanguineis prodest. Ipse quoque & succus eius cum hordei polēta, cephalalgiam calidam sanat, & ventriculi ac hepatis intemperiem calidam. Cúmque tam efficax sit medicamētum, mirum subit cur à nostræ tempestatis medicis in vsu tam raro habeatur. Hæc Mesues. Quibus haud assentiuntur recentiores. Flores enim calidos & siccos esse,

Ca. 58. hist. odoris grauitas & notabilis amaritudo testantur, inquit Fuchsius. Antiquus etiam

Lib. 3. c. 59. hist. Herbarius calidum & siccum secundo ordine esse tradit. Denique constat radices quoque eius calidas esse. Item Dodonæus Lupulum, flores potissimū calidos sic-

In cap. 140. lib. 4. cosq; esse secundo ordine statuit. Matthiolus eiusdem flores, folliculos & radices calfacere, aperire, extenuare, abstergere & expurgare. Turiones verò quibus elixis vtimur in acetariis cùm plus humiditatis habeant, parū tum excalfacere, tum siccare: esse sumentibus & cibum & medicamentum, quoniam sanguinem mūdant, ventrem soluunt, obstructiones aperiunt, palatóque grati sunt. Florum & folliculorum

lorum decoctum dari vtiliter potandũ contra hausta venena, ſcabiem, Hiſpanicã luem, aliaq́; huiuſmodi vitia quæ extimam cutem inficiunt, veluti lichenas, ſerpigines, impetigines, alphos atque cætera id genus. Dari & in febribus diuturnis ab infarctu iocinoris prouenientibus: deſeſsionibus additos, valere ad induratos & tumidos fœminarum locos, & ad eos qui difficulter vrinam reddunt: ſemẽ tritum & potui datum ſemidrachmæ pondere interaneorum animalia necare: mẽſes prouocare, vrinã pellere. Fuchſius eiuſdẽ vires ex recentioribus tradit. Bilem vtrámq; detrahit, inquit, abſceſſus diſcutit. Pituitam in aqua inter cutem per aluum ducit. Succus eius crudus hauſtus ventrẽ magis ſubducit, minus vero obſtructiones aufert. Coctus vero magis ab obſtructionibus liberat, minúſque ventrem ſubducit. Auribus inſtillatus eas à putredine vindicat, & à fœtore liberat. Radices obſtructiones tollunt, lienis potiſsimum, & iocinoris. Ex his perſpicuum eſt, diuerſas lupuli partes diuerſo eſſe temperamento: aſparagos primo vere erumpentes, quos tam ſilueſtres quam ſatiuos acetariis miſcẽt, cichorij terra defoſsi, vt fit ab holitobus, ſapore non ingrato, item folia, calore eſſe temperato, flores & folliculos atque ſemen tum calidiore, tum ſicciore eſſe temperie. Flores Septentrionales regiones frigidiores decerpunt, ad Bieræ, ſiue Ceruiſiæ confectionem. Ca 58. hiſt.

HEDERA, *CAP. VIII.*

ΚΙΣΣΟΣ & Κιττὸς Græcis, Hedera Latinis, Mauritanis *Cuſſus*, Italis *Hedera*, Germanis *Epheuu*, Hiſpanis *Edera*, Gallis *Lierre*. Κίσσον autẽ dictum putant à Ciſſo, quem puſionem Liberi patris fuiſſe Græci fabulantur, & in nominis ſui fruticem conuerſum, dum miniſter cum eo Deo ſaliens, alliſus terræ periit. Athenienſes *Citton Bacchum* ipſum vocant, & apud ſe Acharnis vico, Hederam primo natam volunt. Hederam Dionyſiam à Baccho, id eſt Bacchicam appellauit antiquitas, hoc honore Liberum patrem dignata, qui primus ex India in Græciam Hederam aſportauit: itaque in tutela Liberi patris putabatur eſſe. Nam vt ille iuuenis ſemper, ita hæc perpetuò viret. Nec ſecus omnia, quàm ille mentes hominum illigat. Vel potius Κίσσος Hedera dicta eſt ἀπὸ τοῦ κίος, id eſt à verme ſiue curculione. Cis enim auctore Theophraſto, in hordeo & tritico naſcitur, cui natura eſt ſemina illa cuſpide potiùs, quàm ore, exiguis foraminibus terebrare: vnde & κισσηρὶς pumex ob fiſtuloſas cauitates ita dicitur. Sic & κίσσος à textura poroſa & ſpiraculis innumeris ferè peruia, qua vinum tranſmittit, Catonis experimento ſic ſcribentis: Si voles ſcire an in vinum aqua addita ſit, nec ne, vaſculum facito de materia hederacea. Vinum id quod putabis aquam habere, eodem mittito. Si habebit aquam, vinum effluet, aquã manebit: nam non continet vinum vas hederaceum. Inde & κισσύβιον Homero vas paſtorale ex hedera factum. Hederam vero Pompeius dictam cenſet quòd hæreat, vel potius quòd edita petat, vel quia id cui adhęſerit edat, & enecet. Plurimæ Dioſcoride auctore, ſunt hederæ ſpecies, ſed maximè generales tantum tres, candida, nigra, quæ & vulgo Dionyſia, & tertia Helix. Theophraſto quoque Hedera multiplex eſt, id quod fuſiùs declarat his verbis. Πολυειδὴς δὲ ὁ κιττός. καὶ γὰρ ὁ μὲν ἐπίγειος, ὁ δὲ εἰς ὕψος αἰρόμενος. καὶ τῶν ἐν ὕψει πλείω γένη. τρία δ᾽ οὖν φαίνεται τὰ μέγιστα. ὅ τε λευκὸς, καὶ ὁ μέλας, καὶ τρίτον ἡ ἕλιξ. εἴδη δὲ ἑκάστου τούτων πλείω. λευκὸς γὰρ, ὁ μὲν τῷ καρπῷ μόνῳ, ὁ δὲ καὶ τοῖς φύλλοις ἐστί. πάλιν δὲ τῶν λευκοκάρπων μόνον, ὁ μὲν ἁδρὸν καὶ πυκνὸν, καὶ συνεστηκόταλον (lege συνεστηκότα τὸν) καρπὸν ἔχει καθάπερ εἰς σφαῖραν, ὃν δὴ καλοῦσί τινες κορυμβίαν. οἱ δὲ ἀθήνησιν ἀχαρνικὸν ἁδρυνόμενον: ὁ δὲ ἐλάττω, διακεχυμένον, ὥσπερ καὶ ὁ μέλας. ἔχει δὲ καὶ ὁ μέλας διαφορὰς, ἀλλ᾽ οὐχ ὁμοίως φανερὰς. ἡ δὲ ἕλιξ ἐν μεγίσταις διαφοραῖς. καὶ γὰρ τοῖς φύλλοις πλεῖστον διαφέρει, τῇ τε μικρότητι, καὶ τῷ γωνοειδεῖ καὶ τῇ εὐθυμότερα εἶναι (emenda, γωνιοειδῆ καὶ εὐρρυθμότερα) τὰ δὲ τοῦ κιττοῦ περιφερέστερα καὶ ἁπλᾶ: καὶ τῷ μήκει τῶν κλημάτων, καὶ ἔτι τῷ ἄκαρπον εἶναι. διατείνονται γάρ τινες, τῷ μὴ ἀποκιττοῦσθαι τῇ φύσει τὴν ἕλικα, ἀλλὰ τῇ ἐκ τοῦ

κιττοῦ

Nomina

Li. 4. cauſſ. ca. 16.

Cap. III.

Li. 2. ca. 175.

Genera.

Lib. 3. hiſt. cap. 18.

κίττου τελειουμένην. (Qui locus valde deprauatus ſic reſtituendus videtur. καὶ ἔτι τῷ ἄκαρπον εἶναι, τίνες ἀποκιττοῦσθαι μὲν φασὶ τὴν ἕλικα ἀλλαγῇ εἰς τὸν κίττον τελειουμένην:) εἰ δὲ πᾶς ἀποκιττοῦται, καθάπερ τινές φασιν, ἡλικίας ἂν εἴη καὶ διαθέσεως, οὐκ εἴδους ἡ διαφορά, καθάπερ καὶ τῆς ἀπίου πρὸς τὴν ἀχράδα. πλὴν τό γε φύλλον καὶ ταύτης πολὺ διαφέρει πρὸς τὸν κίττον. σπάνιον δὲ καὶ τοῦτο, καὶ ἐν ὀλίγοις ἐστίν, ὥστε παλαιούμενον μεταβάλλειν, ὥσπερ ἐπὶ τῆς λεύκης καὶ τοῦ κρότωνος. εἴδη δὲ ἐστὶ πλείω τῆς ἕλικος, ὡς μὲν τὰ προφανέστατα καὶ μέγιστα λαβεῖν τρία: ἥτε χλοέρα καὶ ποώδης, ἥπερ καὶ πλείστη, καὶ ἑτέρα ἡ λευκή, καὶ τρίτη ἡ ποικίλη, ἣν δὴ καλοῦσί τινες θρακίαν. Εκάστη δὲ τούτων δοκεῖ διαφέρειν. καὶ γὰρ τῆς χλοώδους ἡ μὲν λεπτοτέρα, καὶ μακροφυλλο-
Li.15.ca.34. τέρα (Plinius legiſſe videtur τακτοφυλλοτέρα, id eſt, εὐρρυθμοφυλλοτέρα) καὶ ἔτι πυκνοφυλλοτέρα. ἡ δὲ ἧττον πάντα ταῦτ᾽ ἔχουσα. καὶ τῆς ποικίλης, ἡ μὲν μεῖζον, ἡ δὲ ἔλαττον τὸ φύλλον, καὶ κατὰ τὴν ποικιλίαν διαφέροντα. ὡσαύτως δὲ λευκῆς, καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῇ χροιᾷ διαφέρουσιν. εὐαυξεστάτη δὲ ἡ ποώδης, καὶ ἐπὶ πλεῖστον προϊοῦσα. φανερὰν δὲ εἶναί φασι τὴν ἀποκιττουμένην, οὐ μόνον τοῖς φύλλοις, ὅτι μείζω καὶ πλατύτερα ἔχει, ἀλλὰ καὶ τοῖς βλαστοῖς. εὐθὺς γὰρ ὀρθοὺς ἔχει, καὶ οὐχ ὥσπερ ἄλλαι κατακεχυμένη (Gaza legit κατακεκλασμένους. Poteſt etiam legi κατακεκλιμένους.) καὶ διὰ τὴν λεπτότητα, καὶ διὰ τὸ μῆκος. τῆς δὲ κιττώδους, καὶ βραχύτεροι καὶ παχύτεροι, (Gaza ποώδους legit) καὶ γὰρ πᾶς ὁ κίττος ὅταν ἄρχηται σπερμοῦχειν μετέωρον ἔχει καὶ ὀρθὸν τὸν βλαστόν. πολύρριζος μὲν οὖν ἅπας κίττος, καὶ πυκνόρριζος, συνεστραμμένος, ταῖς ῥίζαις δὲ ξυλώδεσι, καὶ παχείαις, καὶ οὐκ ἄγαν βαθυρρίζοις. καὶ μάλιστα δὲ μέλας, καὶ τοῦ λευκοῦ ὁ τραχύτατος καὶ ἀγριώτατος. διὸ καὶ χαλεπὸς παραφύεσθαι πᾶσι τοῖς δένδροις. ἀπόλλυσι γὰρ πάντα, καὶ ἀφαναίνει παραιρούμενος τὴν τροφήν. λαμβάνει δὲ μάλιστα πάχος οὗτος, καὶ ἀποδενδροῦται, καὶ γίνεται αὐτὸ καθ᾽ αὑτὸ κιττόδενδρον. ὡς δὲ ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀεὶ πρὸς ἑτέρῳ φιλεῖ καὶ ζητεῖ (Lege φιλεῖ ζῆν) καὶ ὥσπερ ἐπαλλόκαυλόν ἐστιν. ἔχει δὲ εὐθὺς καὶ τῆς φύσεώς τι τοιοῦτον. καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν βλαστῶν ἀφίησιν ἀεὶ ῥίζας ἀνὰ μέσον τῶν φύλλων, αἷς ὥσπερ ἐνδύεται τοῖς δένδροις, καὶ τοῖς τείχοις, οἷον ἐξεπίτηδες πεποιημέναις ὑπὸ τῆς φύσεως, διὸ καὶ ἐξαιρούμενος τὴν ὑγρότητα, καὶ ἕλκων ἀφαναίνει. καὶ ἐὰν ὑποκοπῇ κάτωθεν δύναται διαμένειν καὶ ζῆν. ἔχει δὲ καὶ ἑτέραν διαφορὰν κατὰ τὸν καρπὸν οὐ μικράν. ὁ μὲν γὰρ ἐπίγλυκύς ἐστιν, ὁ δὲ σφόδρα πικρός, καὶ τοῦ λευκοῦ, καὶ τοῦ μέλανος. σημεῖον δὲ ὅτι τὸν μὲν ἐσθίουσιν αἱ ὄρνιθες, τὸν δὲ οὔ. τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν κίττον οὕτως ἔχει.

Quæ dilucidius ſic verti poſſunt quàm Gaza reddiderit. Hedera multiplex eſt: quædam enim humi repit, alia in altum attollitur. Atque excelſarum genera plura. Summa verò tria ſunt, Candida, Nigra, & quæ Helix appellatur, (clauiculā verbum è verbo Gaza interpretatus eſt, Plinius Græca voce vtitur.) Singularum item ſpecies multæ. Alia enim fructu ſolo, alia etiam foliis candida eſt. Rurſus fructum tantum candidum ferentium, quædam grandiorem, denſum, & veluti in orbem circumactum fructū producit, quam nonnulli Corymbian vocant, Athenienſes Acharnicam, quæ in riguis naſcitur, quædam minorem, ſparſiorem nigræ modo. Habet & nigra differentias, ſed non ita perſpicuas. At Helix maximis differentiis diſtinguitur. Etenim foliis plurimum differt, tum quòd minora, tum quòd anguloſa & concinniora ſint. (Sic Plinius & Gaza interpretati ſunt γωνιοειδῆ καὶ εὐρρυθμότερα. Quare Cornarij non placet emendatio, qui in hac foliorum Helicis delineatione apud Dioſcoridem, ἔχει τὰ φύλλα λεπτά, γωνιώδη καὶ ἐρυθρά, id eſt, folia habet tenuia, anguloſa, & rubra, vocem ἐρυθρὰ falſò legi cum perſpiceret, quòd nullus in foliis Helicis rubor conſpiciatur, æquè falſo in vulgatis Theophraſti codicibus εὐθυμώτερα, quæ cōcinniora Plinius reddidit, hic εὐχυμότερα, id eſt ſucculētiora legit, in Dioſcoride verò εὐτραφῆ eadem ſignificatione, id eſt craſſa, Hederis autem reliquis rotundiora, & ſimplicia. Differt etiam flagellorum longitudine, longius enim porriguntur: præterea quod ſterilis ſit. Quidam Helicem aiunt Hederæ naturam adipiſci, mutaríque in eam, cùm perfecta iam adoleuerit. At ſi in eo genere omnes in Hederam adoleſcant (hederaſcere Gaza vertit) vt nonnulli volunt, ætate ſanè & affectu, non genere conſtabit hæc differentia, qualis eſt piri à piraſtro. Tamen eius Helicis folium ab Hederæ folio plurimum diſtat. Raro autem & in paucis

paucis euenit, vt vetustate cõmutentur, velut in populo alba, & Ricino. (Quæ sic expressisse videtur Plinius, Maximè foliorum vnitas in suo cuiq; genere permanet, præterquam populo, Hederæ, crotoni, quam & Cici vocari diximus) Sunt igitur Helicis genera multa, maximè verò nota & summa tria. Prima est virens siue herbacea, quæ plurima est, secunda candida, tertia versicolor, quam Thraciam quidam nominant. Et singularum differentiæ quædã sunt. Nam virẽtis alia tenuiore est, & longiore folio (Plinius habet, in ordinem digesto) densioréque. Alia minus hæc omnia habet. Et versicoloris alia maius, alia minus folium habet, & colorum varietatem in eo dissimilem. Similiter & magnitudine & colore distant candidæ folia. Facillimè augetur herbacea, & altissimè assurgit. Manifestum esse aiunt Helicen in Hederam transituram, non solùm foliis quæ maiora latioraq; gerit, sed etiam germinibus: protinus enim recta gerit, non inflexa vel inclinata, tum ob tenuitatem, tum ob longitudinem. Nam aliis hederis (Gaza legit ποώδεις, id est herbaceæ pro κιττώδεις) breuiora crassioraq; sunt germina. Nam Hedera cum semen parit, sublime & rectum germen edit. Est quidem Hedera omnis, radice numerosa, densa, intorta, lignosa, crassa, nec valdè in profundum acta, sed maximè nigra, & inter candidas quæ asperrima, maximeq; siluestris. Quare non sine damno arboribus adnascitur: omnes enim necat & arefacit, sublato ipsis alimento. Crassescit hæc maximè & arborescit, ipsaq; per se arborescit. Maiore autem ex parte super aliud viuere solet, caulibus suis vicinas arbores velut amplexando, tale quid statim habens sua natura. Etenim è germinibus assiduè radices per media folia emittit, quibus quasi de industria à natura datis, muros & arbores subit, & iis pertinacius hæret. Atque ita sublato humore, atque exhausto, ipsas tabefacit. Quod si inferius succidatur, durat, nec emoritur. Est & huius non parua differẽtia à fructu sumpta. Nam alius dulcis est, alius valdè amarus, tam candidæ, quam nigræ. Id demonstrãt aues, quæ alio vescuntur, alio minimè. Hæc de Hedera Theophrastus literis mandauit, cùm quibus Plinij locum in quo eadem genera distinxit, conferre, nec iniucundum, nec inutile fuerit. Duo genera Hederæ prima, inquit, vt reliquarum, Mas & fœmina. Maior traditur mas corpore, & folio duriore etiam ac pinguiore, & flore ad purpuram accedente. Vtriúsque autem flos similis est rosæ siluestri, nisi quod caret odore. Hæc scilicet Plinius quæ περὶ τοῦ κίστου sunt audienda, τῷ κισσῷ, id est Hederæ incogitanter tribuit.) Species horum generum tres. Est enim candida & nigra hedera, tertiáque quæ vocatur helix. Etiámnum hæ species diuiduntur in alias: quoniam est aliqua fructu tantum candida, alia & folio: fructum quoque candidum ferentium aliis densus acinus, & grandior, racemis in orbem circumactis, qui vocantur Corymbi. Item selenitium, cuius est maior acinus, sparsior racemus (Hæc aliter legisse videtur Plinius quàm in Græcis nostris exemplaribus exaratum sit, in quibus selenitium vox deest, & hederam Corymbiam vocari legimus) Simili modo in nigra. Alicui & semen nigrum, alij crocatum, cuius coronis Poëtæ vtuntur, foliis minùs nigris, quam quidam Nysiam, alij Bachicam vocant, maximis inter nigras corymbis. Quidam apud Græcos etiámnũ duo genera huius faciunt, à colore acinorum Erythranum (rectius fortasse Erythrocarpum) & Chrysocarpum. Plurimas autem habet differentias helix, quoniam folio maximè distat. Parua sunt & angulosa, concinnioráque, cum reliquorum generũ simplicia sint. Distat & longitudine internodiorum, præcipuè tamen sterilitate, quoniam fructum non gignit. Quidam hoc ætatis esse, non generis, existimant: primoq; helicem esse, deinde fieri hederã vetustate. Horum error manifestus intelligitur. At enim helicis plura genera reperiuntur, sed tria maximè insignia. Herbacea ac virens, quæ plurima est, altera cãdido folio, tertia versicolor quæ Thracia vocatur. Etiámnũ herbaceæ tenuiora folia, in ordinem digesta, densioraq;. In alio

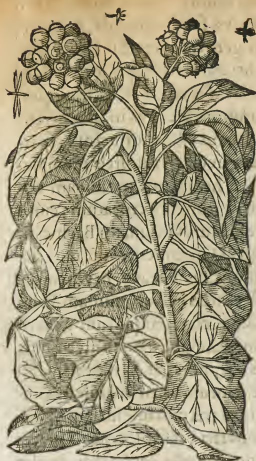
Li. 16. c. 22.

Li. 16. c. 34.

genere

genere diuersa omnia. Et in versicolori alia tenuioribus foliis, & similiter ordinatis, densioribúsque est: alteri generi neglecta hæc omnia. Maiora quoque, aut minora sunt folia, macularumq; habitu constant: & in candidis alia sunt candidiora. Adolescit in longitudinem maximè herbacea. Arbores autem necat candida: omnemq; succũ auferẽdo tanta craßitudine augetur, vt ipsa arbor fiat. Signa eius, folia maxima, atque latißima ramos erigẽtis (non mãmas: nam μαςὺς legisse videtur pro βλαςὺς) qui sunt cæteris inflexi: racemi stantes atque surrecti. Et quanquam omnium hederarum generi radicosa brachia, huic tamen maximè ramosa, ac robusta: ab ea nigræ. Sed proprium albæ, quod inter media folia emittit brachia vtrínque semper amplectens arbores: hoc & in muros, quamuis ambire non possit. Itaque etiam pluribus locis inter cisa, viuit tamẽ duratq;: & totidem initia radicum habet, quot brachia, quibus incolumis & solida arbores sugit, ac strangulat. Est & in fructu differentia albæ nigræq; hederæ: quoniam aliis tanta amaritudo acini, vt aues non attingant. Est & rigens Hedera, quæ sine adminiculo stat, sola omnium generũ ob id vocata Cissos. Hactenus Plinius. Matthiolo duæ sunt
In cap 175. ca. 2.
præcipuè Hederæ differentię, maior & minor. Maiorem vocat arboream, quę non solum in siluis excelsas arbores scandit strangulatq; arcto brachiorum complexu, sed etiam antiquis ædificiis, vrbium mœnibus, sepulchrisq; adeò pertinaciter hæret, vt tandem ea diruat, & vna cum iis collabatur. Minorem quæ sterilis est, helix dicta, raro arbores scandens, sed aut humi repens, aut per saxa, macerias, sepes aut
In Aduers.
aggeres serpens. Duo quoque Hederæ summa genera nostra ætate nota sunt. Primum genus est Hederæ vulgaris arboreę cunctis notę. Huius multæ varietates, inquit Pena, antiquis persuadere potuerunt, vt plures differentias, siue species statuerint: tametsi discrimen è baccis duntaxat Dioscorides accersat, vt in malis, nucibus, & aliis fructibus vulgò fit. Quinetiam arborescit quædam, suopteq; stat stipite, nulli innixa pedamento, qualem in siluosis quibusdam Angliæ se vidisse ait. Orthocisson antiqui dicunt. Interdum etiam quibusdam locis perampelino colore folia nitent. Pisis sibi demonstratas ab Herbariis corymbis cæsij & albicantis coloris: melinos subfuscos corymbos pleràsque plantas satas in hortis Italicis & Germanicis ex Campania & Apulia hodie maturare. Alterum genus est humilis planè, minoris & infrequentioris hederæ, quæ concinne Helix vocata fuit à quamplurimis clauiculis capreolisq; viticeis, quibus serpit & propagatur. Duo ista genera hîc appinximus, tertium ex Dalechampio hîc adiecimus. Hedera alba, inquit Dioscorides, album fert fructum, nigra nigrum, aut crocei coloris. Helix nullum fert fructum, sed alba habet sarmenta (Antiquus codex habet λεπτὰ ἔχει τὰ κλήματα, id est tenues viticulas habet) & folia tenuia, angulosa & concinniora. Hedera nigra vulgaris est nostra arborea fruticosa stirps, quæ brachia fundit dura, lignosa, cortice cinereo, spisso contecta, quibus arbores, parietes, & quicquid nancisci potest, amplectitur. Folia primùm cum pubescit, angulosa, quamplurimis in triangulam figuram exeuntia, quæ cum vetustiora sunt, rotũdantur, pinguia, dura, læuia,

HEDERA Arborea, Matthioli.

Lib. 2. c. 175.

Forma.

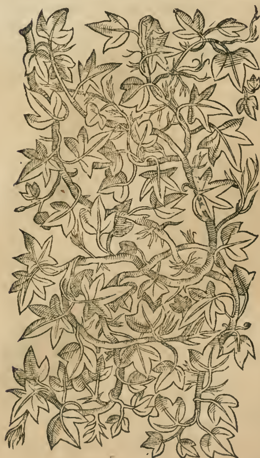
læuia, etiam inuita bruma virentia: flores cōgerie muscarij glomerosi, pallidi, non inodori, quibus æstate delapsis baccæ racemosæ, primum herbaceæ, deinde atræ ineunte hyeme maturescentes, ex longiore pediculo in vuæ modum dependent, ligustro similes, corymbos vocant. Radicem spargit numerosam, densam, flexuosam, contortam, ac surculosam, nec admodum profundam. Helix, vt describit Pena, ex sarmētis, seu viticulis capreolos emittit, qui humi panguntur, & propagatione quadam quasi in spiras & anfractus prouoluuntur: interdum etiā serpēdo muscidis truncis & caudicibus aduoluitur, gracilioribus sarmentis, folia minora, altius triquetra diuisura, sinuata edentibus, planè superioris, sed minora, minorísque vsus: nec enim vel folia eius decerpuntur, vel gummi vllum Officinæ ex hac colligunt. Quin nec fructus quidem vllus in ea obseruatur: vnde sterilis putatur. Hedera Chrysocarpos dicta ab acinorum colore aureo, Dionysia aut Bachica, quod coronis ex ea Poëtæ vterentur. Dionysiacos enim artifices Græci olim vocabant, qui aut cantu, aut musicis instrumentis scenæ ludísque publicis inseruirent, ex congeneribus nigris folium habet minùs atrum, minimè angulosum, crassum, carnosum, venosum, in acumen fastigiatum, nec admodum densum: in corymbis acinos luteos aureo nitore fulgentes, maximè ex congeneribus aspectu pulchros. Hæc radicosis brachiis reliquarum modo vicinas arbores enecat, succo earum exhausto. Raro in Gallia prouenit. Helix in siluis humi serpit. Nigra & arborea vulgaris, circa vda, & circa ripas humentium regionum, frigidarū, & temperatiorum: nam calidissimarum impatiens est. Hedera omnis auctore Dioscoride, acris est, & adstringens, neruos tentat. Flores trium digitorū captu in vino bis die poti, ad dysentericos faciunt. Ambustis cum cerato illiti prosunt. Tenera folia cum aceto cocta, aut cruda cum pane detrita, lienes sanant. Foliorum & corymborū succus cum irino vnguēto, melle, aut nitro, naribus infunditur. Et contra veteres capitis dolores valet, atque eo perfunditur caput cum aceto & rosaceo. Dolentibus & purulentis auribus cum oleo medetur. Nigræ Hederę succus, aut corymbi epoti imbecillitatē pariunt, mentémque turbant, largius sumpti. Pilulæ quinque corymborum tritæ calfactæq; in malicorio cū rosaceo, si instillentur in cōtrariam aurem, dolorem dentium mitigant. Denigrant capillos illiti corymbi. Folia in vino decocta, omnium

Locus.

Li. 2. c. 172.

Vires & Temper.

HEDERA Helix, Matthioli.

HEDERA Dionysias, Dalechampij.

vlcerum generi,etiamsi cacoethe sint,illinuntur:vitia cutis in facie,& ambusta,vt iam diximus,decocta sanant.Mouent menses triti & subditi corymbi. Iidem poti post purgationes fœminarum,sterilitatem faciunt. Pediculus foliorum melle irrigatus & vuluæ inditus,menstrua & fœtus extrahit. Succus instillatus naribus graueolētiam & putredines expurgat. Lachryma eius depilat,pediculósque illita, necat.Radicum succus cum aceto potus,phalangiorum morsibus succurrit. In veteri codice habetur σὺν ὄξει ἑψηθεὶς καὶ ποθεὶς,id est,cum aceto potus coctusq;. Eundem vsum medicum hederarum Plinius exposuit etiam prolixiùs his verbis. Li.24. c.10. Hederæ genera viginti demonstrauimus. Natura omnium in medicina anceps. Mentem turbat,& caput purgat. Largiùs pota,neruis intus nocet. Iisdem neruis adhibita foris prodest. Eadem natura quæ aceto ei est. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam cient potu,capitis dolorem sedant, præcipuè cerebro continentiq; cerebrum membranæ vtiliter mollibus impositis foliis, cum aceto & rosaceo tritis & decoctis,addito posteà rosaceo oleo. Illinuntur autem fronti: & decocto eorum fouetur os,caputq; perungitur. Lieni & pota & illita, prosunt. Decoquuntur & contra horrores febrium,eruptionésque pituitæ,aut in vino teruntur. Corymbi quoque poti vel illiti lienē sanant,iocinora autem illiti. Trahunt & menses appositi. Succus hederæ tædia narium graueolentiámque emendat, præcipuè albæ satiuæ.Idem infusus naribus caput purgat,efficaciùs addito nitro. Infunditur autem purulentis auribus,aut dolentibus cum oleo.Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus, satisq; est acinos sex in vini cyathis duobus sumi. Acini quoq; ex eadem alba terni,in aceto mulso poti,tineas pellunt:in qua curatione ventri quoque imposuisse eos vtile est. Hederæ quam Chrysocarpum appellauimus, baccis aurei coloris viginti, in vini sextario tritis, ita vt terni cyathi petentur,aquam quæ cutem subierit, per vrinam educit Erasistratus.Eiusdem acinos quinque tritos in rosaceo oleo,calefactósq; in cortice punici,instillauit dentium dolori à contraria aure. Acini qui croci succum habent, præsumpti potu, à crapula tutos præstant:item sanguinem excreātes aut torminibus laborantes. Hederæ nigræ candidiores Corymbi poti, steriles etiam viros faciunt. Illinitur decocta in vino omnium vlcerū generi, etiam si cacoethe sint.Lachryma hederæ psilothrū est, phthiriasimq; tollit. Flos cuiuscumq; generis trium digitorum captu, dysentericos & aluum citam emendat in vino austero bis die potus. Et ambustis vtiliter illinitur cum cera. Denigrant capillum Corymbi.Radicis succus in aceto potus contra phalangia prodest. Huius quoque ligni vase spleneticos bibentes sanari inuenio.Et acinos terunt, móxque comburunt,& ita illinunt ambusta,priùs perfusa aqua calida. Sunt qui & incidant succi gratia,eóque vtantur ad dentes erosos,frangíque tradunt,proximis cera munitis, ne lædantur.Gummi etiam in hedera quærunt, quod ex aceto vtilissimum dentibus promittunt. Hæc Plinius.Galenus easdem vires distinctiùs docet. Li.7. simpl. Hedera,inquit,ex contrariis cōposita est facultatibus. Habet enim quiddā adstringentis substātiæ,quæ terrena & frigida est, habetq;

THLASPI Hederaceum, Lobell.

habétq; etiam nonnihil acris,quæ calida. Nec deest tertia, aqueam námque substantiam quandam tepidam habet,si viridis sit. Cùm enim arescit, hæc prima exhalet necesse est,manétque quæ est terrena,frigida & adstringens, & ea quæ calida est,& acris. Viridis foliis in vino decoctis,vlcera grandia glutinat, quæq; maligna sunt,ad sanitatem reducit. Igne etiam factas exulcerationes,cicatrice includit. Cum aceto decocta folia lienosis prosunt. Flores autem quodammodo validiores sunt,vt ad læuorem redacti cum cerato ambustis conueniāt. Præterea succus medicamentum est,quòd naribus infusum,capiti purgando idoneum est. Vetustas aurium fluxiones sanat. Adhæc vlcera vetera,tum in auribus, tum in naribus. Porrò si acrior appareat,aut rosaceo,aut dulci oleo miscetur. Lachryma eius pediculos interimit,pilis nudat,vsque adeò calidæ potestatis, vt obscurè adurat. Plantam aliam Hederaceam ex Lobellio pictam damus,Hederaceam Thlaspi vocat. In Portlandiæ peninsula,Cornubiæ vicino portu Plimmoavve,aliísque maritimis cautibus repit herbula,dodrātalibus & spithameis gracilibúsque cauliculis, striatis,puniceis,foliis sinuosis Hederaceis,carnosis. Flosculi cādidi & semen exile in folliculis gustu & habitu Thlaspi exprimunt. Hæc Lobellius.

SMILAX. CAP. IX

SMILACIS vox valde est ambigua,vt quæ quasdam cognatas vel similes plantas,significet,quasdam admodum discrepantes, & viribus planè cōtrariis pollentes,veluti taxū venenatā,(σμίλαξ enim Dioscoridi dicitur)& Smilacem asperam quæ venenis aduersatur, præterea Smilacem læuem,facultatis non admodum exploratæ, quandoquidem vtilitatem nullam,sed tantum incommodum turbulenti somnij parere Dioscorides scribit. De duabus hîc agimus,quarum prior σμίλαξ τραχεῖα Græcis dicitur, μίλαξ Galeno,Latinis Smilax aspera,& Hedera Cilissa,aliquibus volubilis aculeata, vel pungens,Italis *Hedera spinosa*, & *Rouo ceruino*, Gallis *Liset piquant*,Germanicè, inquit Fuchsius,*Stechendbuindt* ab aculeis quos habet apte nominari potest: σμίλαξ vero λεῖα,siue μίλαξ λεῖα Græcis altera vocatur, Latinis Smilax læuis vel leuis, Plinio Conuoluulus, Officinis & Herbariis Volubilis maior, nonnullis Campanella, & funis arborum,Italis *Vilucchio maggiore*,Gallis *Grand Liset*, vel *Liseron*, Germanis *Vvindenkraut*. Læuis porrò non alia ratione appellatur quàm quod aculeis careat. — *Nomina*

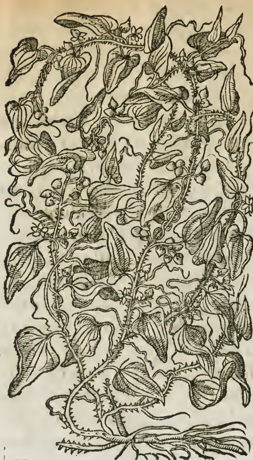
Smilax aspera vt describit Dioscorides,folia habet periclymeno similia, ramulos multos,tenues,paliuri,aut rubi modo aculeatos. Circumuoluitur arboribus sursum deorsum se circumagens:fructum fert racemosum, paruum, cū maturuit rubentem,gustu leuiter mordentem:radicem duram,crassam. Smilax læuis hederæ folia similia habet molliora tamen,læuiora,& tenuiora:ramulos supradictæ similes,aculeis carentes. Conuoluitur & hæc arboribus vt prior. Fructum fert lupino similem,nigrum,paruum:flores circumquaque albi,copiosi,orbiculati per totam Smilacem exeunt. Æstáte tabernacula ex ipsa fiunt:Autumno folia decidunt. — Li.4. c.139. *Forma.*

Smilax aspera,vt Dioscorides ait,nascitur in palustribus & asperis,vt Plinius, in conuallibus opacis,at Smilax læuis amat culta,& in iis potissimum gignitur. Nascitur nobis passim per fruteta,& sepibus se aduoluit. — *Locus.*

De vtráque Smilace Plinius hæc prodidit. Similis est hederæ,è Cilicia quidem primum profecta,sed in Græcia frequentior quam vocant Smilacem,densis geniculata caulibus, spinosis, fruticosa, ramis & folio hederaceo,paruo, non anguloso, à pediculo emittente pampinos: flore candido,olente lilium. Fert racemos labruscæ modo,non hederæ,colore rubro,cōplexa acinis maioribus nucleos ternos,minoribus singulos,nigros,durosq;: infausta omnibus sacris,& coronis,quoniā sit ligubris,virgine eius nominis propter amorem iuuenis Croci mutata in hunc fruticem. Et mox. E Smilace fiunt — Lib.16.c.35.

codicilli, propriúmque materiæ est, vt admota auribus leuem somnũ reddat. Quæ Plinius ex Theophrasto sumpsit, sic scribente: ἡ δὲ σμίλαξ ἐστὶ μὲν ἐπαυλόκαρπον. ὁ δὲ καρπὸς ἀκανθώδης, καὶ ὥσπερ ὀρθόκανθον (mendosa hæc, sic enim legenda. ἐπαλλόκαυλος, ὁ δὲ καυλὸς ἀκανθώδης, καὶ ὥσπερ ὀρθάκανθος.) τὸ δὲ φύλλον κιττῶδες, μακρὸν, ἐγγώνιον, κατὰ τὴν μίσχου πρόσφυσιν, καὶ πλατύτερον. ἴδιον δὲ ὅτι τήν τε διὰ μέσου τεινομένην ὥσπερ ῥάχιν λεπτὴν ἔχει, καὶ τὰς στημονίους διαλήψεις (Rectius καὶ τὰς στιμονίων διαλήψεις) οὐκ ἀπὸ ταύτης, ὥσπερ τὰ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ περὶ αὐτὴν περιφερεῖς, ἠγμένας ἀπὸ τῆς προσφύσεως τοῦ μίσχου τῶν φύλλων. παρὰ δὲ τὸν καυλὸν τὸν ἄτονον, καὶ παρὰ τὰς διαλήψεις τὰς φυλλικὰς, ἐκ τῶν αὐτῶν μυχῶν τοῖς φύλλοις παραπέφυκεν καυλὸς λεπτὸς, καὶ ἑλικτὸς, ἄνθος δὲ λευκὸν, καὶ εὐῶδες ἠρινὸν (Repone ex Plinio λειρινόν) τὸν δὲ καρπὸν ἔχει προσεμφερῆ τῷ στρύχνῳ, καὶ τῷ μηλώθρῳ, καὶ μάλιστα τῇ καλουμένῃ σταφυλῇ ἀγρίᾳ, κατακρέμαστοι δὲ οἱ βότρυες κίττου τρόπον, παρεγγύζει δὲ μᾶλλον πρὸς τὴν σταφυλὴν, ἀπὸ γὰρ ἑνὸς σημείου οἱ μίσχοι οἱ ῥαγικοί. ὁ δὲ καρπὸς ἐρυθρὸς, ἔχων πυρῆνας, τοὺς μὲν ἐπίπαν δύο, ἐν τοῖς μείζοσι δὲ τρεῖς, ἐν δὲ τοῖς μικροῖς ἕνα. σκληρὸς δὲ ὁ πυρὴν εὖ μάλα, καὶ τῷ χρώματι μέλας ἔξωθεν. ἴδιον δὲ τῶν βοτρύων, ὅτι ἐκ πλαγίων τὸν καυλὸν παραθριγγίζουσι, καὶ κατ' ἄκρον ὁ μέγιστος βότρυς τοῦ καυλοῦ, ὥσπερ ἐπὶ τῆς ῥάμνου, καὶ τῆς βάτου. τούτῳ δὴ δῆλον ὡς καὶ ἀκρόκαρπον καὶ πλαγιαπαλαιόκαρπον. mendosè pro πλαγιόκαρπον, vel, πλαγιοπλεόκαρπον. Id est, Smilax caulibus suis sese aliis implicat, & obuoluit. Caulis eius spinosus, veluti rectos aculeos gerit. Folium hederaceum, oblongum, angulosum, quà pediculo annectitur, & latius. Propriũ huic quod mediũ ipsum neruus, spinæ tenuis modo secat, & staminum diuisiones non ab ipsa spina, vt in aliis foliis, sed circa ipsam in orbem circumactas ducit ab ipso pediculi annexu. Ad caulem verò imbecillum, quà folia velut interstitio quodam ab ipso seiunguntur, ex eodẽ sinu enascitur cum foliis cauliculus gracilis & conuolutus: flos est albus, odoratus, liliũ olens (Sic Plinius. Ex quo perspicuum est λειρινὸν legisse, Gazam verò ἠρινὸν, sicuti habent vulgata exemplaria: vertit enim, Verno proueniens tempore.) Fructus similis solano, aut melothro, & maximè viti siluestri, racemis vt hederæ pendentibus, propiùs tamen ad vuæ figuram accedentibus: quoniam ab eodem puncto pediculi acinorum exeunt. Fructus ruber sæpius quidem nucleos binos complexus, maior ternos, minimus singulos. Foris nigri sunt nuclei, & valde duri. Peculiare habent racemi, quod ex obliquo caulem sepiunt, & vnus omniũ maximus est in summo caule, velut in rhamno, atque rubo. Vnde liquet Smilacem & in summo, & in latere fructiferã esse. Hactenus Theophrastus. Smilacem asperam esse plantam hîc depictam censent Herbarij, quæ, inquit Pena, non nisi montosis collibusq; feruidiorum tractuum, Romaniæ, Hispaniæ, Lingagothiæ, prouenit. Vbi plurima horridis, aduncis, crebrísque spinis rubi ritu amplexatur proxima quæq;, assurgitq; vltra supraq; parietes, & sepes vicinas. Folia hederacea, longiora, bryoniæ nigræ ambitu, & superficie, non incisa, sed læuia, & in medio secundum strias neruulorum spinulas habentia, ex atro virentia. Fert acinos rubros racematim copiosos, ribes vulgaris magnitudine & modo: nec flores dissimiles ribes vtriusuis, racemosos, sed albos. Radices tametsi longiùs excurrant subter humum, ternis, aut quaternis vlnis longiores, non tantum tamen cum

SMILAX Aspera, Matth.

Lib. 5. hist. cap. 18.

cum Zarsa parilla similitudinis habent, quantum hactenus persuasum fuit doctis quibusdam, qui scripserunt Zarzam parillam, nihil aliud esse quàm Smilacis asperæ radices. Qua de re suo loco dicemus. Ab hac Smilace aspera, foliis, viticulis, spinosis, floribus, vuis, radice, viribus, deniq; natalibus differt Smilax læuis, ab Herbariis vulgò dicta Volubilis maior, Italis *Vilucchio maggiore*, Gallis *Liseron*, Germanis *vuidenkraut*.

SMILAX Læuis, Matth.

Consentiunt notæ omnes dempta collatione seminis huius, nigri & angulosi, cũ lupino cõpresso & rotundo. Quare suspicatur Pena pro θέρμου legendum esse in Dioscoride nomẽ ἐρβου ex Latino Græcum factum. Suspitionem augẽt verba proximè sequentia, quæ neutiquam s[i]tè cohærent, Semen veluti lupini, paruum, & nigrum. At semẽ lupini, nec paruũ est, nec nig[r]ũ. Non est igitur quod quis conuoluulum reiiciat, inquit Pena. Est enim nõ modo sarmentis viticeis, mollioribus, longissimis, & aptissimis ad fornicatas opacationes, sed etiam foliis læuibus, hederaceis, flore albo, orbiculato, radice longa, sparsa, flexuosa. His accedit antiqui & manuscripti Herbarij testimonium, qui Smilacem læuem, Volubilem maiorẽ interpretatur. Quidam aptiùs pro re ipsa, nescio an veriùs, at meliùs, legũt apud Dioscoridem, καρπὸν δ' ἔχει ἐπὶ θυλάκου, μέλανα, μικρόν: alij verò, ἐπὶ τοῦ ἔρκους, id est, fructum nigrum & paruum habet, folliculi septo inclusum. Eius etiam p[i]ctura, Volubilem, quam maiorem appellauimus, penitus exprimit. Smilacis asperæ folia, auctore Dioscoride, si antè & pòst bibantur, cõtra lethalia venena efficacia sunt. Tradunt si tritum ex his aliquid nuper in lucem edito infanti bibendum detur, nullum illi postea venenum nociturũ. Conciditur etiam in Alexipharmaca. Smilacis læuis semen, eodem auctore, cum Dorycnio, & vtrúmq; trium obolorum pondere potum, somnia multa & turbulenta facere traditur. De vtriúsq; viribus hæc Plinius scripsit. Smilax quoque, quæ & Nicophoros cognominatur, similitudinem hederæ habet, tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorũ numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera Smilacis dixere. Alterum immortalitati proximum, in conuallibus opacis, scandentis in arbores, comantibus acinorum corymbis, contra venenata omnia efficacissimis, in tantum, vt acinorũ succo infantibus instillato, nulla postea venena nocitura sint. Alterum genus culta amat, & in iis gignitur, nullius effectus. Illa est Smilax prior, cuius lignum ad aures sonare diximus. Galeno Milacis folia leniter acria gustu sunt, alioqui vtentibus calida: cui similes quodammodo vires Milax lęuis obtinet. Empirici hodie succo Volubilis maioris ad calidos vtuntur affectus, capitis potissimùm, & oculorum.

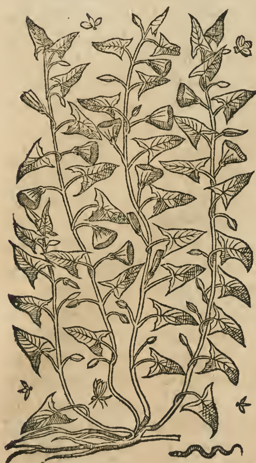
Li.4.ca.139. *Vires.* Li.24.c.10.

HELXINE CISSAMPELOS, CAP. X.

Nomina

Ἑλξίνη κισσάμπελος Græcis, Helxine Cissampelos Latinis nominatur, Arabibus *Acsin*, vulgus Herbariorum & Officinæ Volubilem mediã, & vitealem appellant, Gallicè *Liseron de vigne*. Est autem dicta ἑλξίνη ἀπὸ τοῦ ἕλκειν, quod significat trahere & arripere. Cissampelos autem, quòd tum folio sit hederæ, tum viticea propagine vicinis sese obuoluat, vnde

HELXINE Ciſſampelos, Matthioli.

Li. 4. ca. 35. *Forma.* Conuoluuli nomen, & quod in vineis potiſsimum naſcatur, vnde & Viteal s. Hæc, inquit Dioſcorides, folia habet hederę ſimilia, minora tamen, ramulos exiguos, circumplectentes quodcunq; *Locus.* contigerint. Naſcitur in ſepibus, vineis, & frumento. Hæc, inquit Matth. ſatis declarāt Helxinem Ciſſampelon eam eſſe quæ in aruis tū ſegetes ipſas, tū linū, tum legumina irretit, ac vincit, & in vinetis, palis, ac vitibus circumuolui- tur, quam Hetruſci *Vilucchio minore* appellant, Tridentina rura *Minutola*, Recentiores Volubilem minorem, & Conuoluulum minus, Galli *Petit Liſeron*, Germani *Kleyn vuindekraut.* Cap. 274. hiſtor. At Dodonæus & Lobellius Smilacis læuis ſpeciem eſſe ſtatuunt, & ad eam referunt. Ille Smilacem læuem minorem, hîc cum Pena Smilaci læui maiori ſubiungens, Conuoluulum minorem purpureum vocant. Maiorem Smilacem ſatis refert, ſed humilior, tenerior, ac omnino minor eſt: tenues illi quoque & viticuloſi cauliculi, quorum nonnulli humi repunt, alij herbas frugéſque ſcandunt, & crebris eas voluminibus vinciunt: folia oblongiora, hederaceis minora, mollia, ac læuia: flos ſimiliter calathi figura, nonnihil odoratus, magna ex parte candidus, relucente tamen in eo diluto rubentis purpuræ colore, & radiantis ſtellæ effigie: ſemen exiguum, radices tenues, candidæ, velut prioris ſparguntur. Helxinem vero Ciſſampelon Dodonæus, tum in Lib. 3. ca. 53. & Purg. 3. cap. 6. Stirpium, tum in Purgantium Hiſtoria eam eſſe cenſet, quæ ad Smilacis læuis genus quoq; pertinet, & Conuoluulum nigrum, & Volubilis nigra dicitur, à Democrito in Geoponicis μοιλαχόκιασος, Latinè Mollis hedera, Officinis Volubilis media, Germanis *Schuuartz vuindt, & Mittel vuindt.* Huic prætenues multæ cirrorum inſtar ſubrubentes viticulæ, quibus fruticibus, & omnibus quæ contingit vicinis ſeſe crebris circumuolutionibus implicat, ab imis ad ſumma proſerpens: folia lata ſunt, longa, acuminata, hederæ foliis molliora, tenuioráq;: flores exigui racematim cohærent, candiduli, ſemen triangulare, nigrum, tenuibus & ſubrubentibus membranis, veluti glumis integitur: radix exigua breuíſq; eſt. Iuxta ſepes & ſæpius in vinetis reperitur. Vindemiæ tempore ſemen perficitur. Pena & Lobellius Helxinem Ciſſampelon alteram Atriplicis effigie nominant. Foliorum ſuccus, *Vires.* inquit Dioſcorides, potu deiicit aluum. Et Galenus, Helxine, quæ Ciſſampelos Li. 6. ſimpl. nuncupatur, digerendi facultatem habet.

HELXINE Ciſſampelos, Dodonæi.

VOLVV

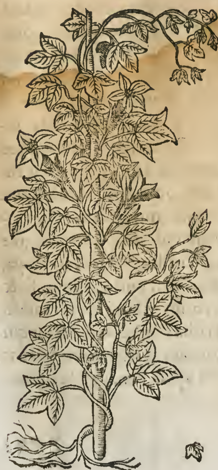
VOLVVLVS TERRESTRIS, CAP. XI.

Olvvlvm terreſtrem plantam iſtam nominarunt Herbarij, quòd florem Voluulo ſiue conuoluulo, ſiue volubili ſimilem proferat, terreſtrem, quòd caules perpetuò per humum ſpargat, nec conuoluulorum more in proxima adminicula ſcandat. *Nomina* Radice eſt craſſiuſcula, nigricante, modicè fibrata, caulibus multis, ſeſquipedalibus, humi iacentibus, villoſis, *Forma.* cùm franguntur nullum lac emittentibus, quorundam Voluulorum modo, guſtu ſubauſteris: foliis longis, anguſtis, rugoſis, non ita denſis: flore Conuoluuli minoris, ſuperiori capite deſcripti, è puniceo candicante, ſuauiter olēte, ex decem veluti foliolis conſtante, ſed quæ à ſeſe minimè diſiuncta ſunt, verùm lineolis tantùm diſcreta, alioqui cohærentia. Prouenit in aridis, macris, ſabuloſis, apricis. *Locus.* Alius eſt Voluulus ſiue Conuoluulus hederaceus, ſiue cæruleus, omnium huius claſſis rariſsimus & pulcherrimus, inquit Pena, nec niſi hortis Italiæ, Galliæ, Belgij notus, vti amœna purpura porrectis attextíſque ſecus parietes, & perticas, longis viticulis, gracilibus, vmbracula concinnat, aſpectu periucundus: viſendus quoq; floribus è pediculorum calice exeūtibus, Vincæperuincæ colore ſimilibus, in ambitu quinis prominentibus angulis, Nolæ cæruleæ effigie: vnde Campana Lazura Italis dicitur. Folia ternis angulis ſingula, in teneriuſculis pediculis Cyclaminū, hederámve annoſam imitantia, nōnihil hirſuta: longa & gracilis radix. Nulla ſui parte in vſum à Medicis aſſumitur. Serapio cap. 273. Granum Nil vocat, etiam ab Auicenna memoratum, & ita deſcribit: Conuoluulo ſimilem eſſe: flagellis duobus, aut tribus, applicare ſeſe arboribus: virētibus ramis & foliis: purpureo flore, oblongo, calatho ſimili, ad exortū foliorum prodeunte: ſeminibus, flore delapſo in ſuo capitulo tribus, nigris, lęuibus, minoribus quàm Staphyſagriæ: quæ huic plantæ conueniunt omnia. Dodonæus eſſe putat Liguſtrum nigrum Columellæ. Alij, quod non eſt contemnendum, cenſent Virgilij, Columellæq; vnum ac idem Liguſtrum eſſe, album Virgilio dictum à colore floris, nigrum Columellæ à colore fructus. Quidam Pothon cæruleum Theophraſti eſſe credunt, ornamento & vmbraculis ſepulchrorum laudatū antiquitus. Alij Pothon illum eſſe malunt Cōuoluulum purpureum duplicē Cortuſij, illuſtris viri, laudandíque multis nominibus, caulibus prælongis ſeſe vicinis perticis aduoluentem, in altero genere ſpinoſis, in altero læuibus: folio lato, læui, minimè anguloſo, in ea ſpecie quæ caret ſpinis, prona parte candicante: flore eleganti purpura nitente: ſemine læui, nigro, ſplendido. Cluſius Conuoluulum *Lib. 2. ſtir. Hiſpa. c. 50.*

VOLVVLVS Terreſtris, Dalechampij.

VOLVVLVS Cæruleus, ſiue Cāpana Azura, Lobel.

CONVOLVVLVS *Folio Althææ, Clusij.*

alium peregrinum pinxit,qui vepribus atque fruticibus adnaſcitur, illíſque ad uoluitur,alioqui humi iacens , nec ſeſe attollens, quòd viticulis ſeu clauiculis ſit infirmiorib⁹,gracilibus, pedalib⁹ aut cubitalibus,ſubhirſutis. Folia illi hederæ, ſiue althæę minora, incana,per ambitum criſpa , nonnunquam ſerrata , & nonnihil laciniata, guſtatu gũmoſa,ſubacria,& ſubamara. Flores ex alarum ſinu promit, longis pediculis hærentes,conuoluuli floribus ſimiles,qui ita complicantur, vt pluribus foliis conſtare videantur, ex purpureo candicantes, interdum omnino purpuraſcentes. Radix tenuis,exilis,fuſca,per ſummos ceſpites repit,& alias plantas producit. In collibus iuxta Tagum læto ſolo,in Baetica, plurimíſque aliis Hiſpaniæ locis frequẽtem eſſe
Lib.& c.22 ait,floreréque Martio & Aprili. Ad quam ſtirpem à veteribus deſcriptam referri poſſit, ignorat, niſi forte Iaſionem,cuius meminit Plinius,eſſe quis exiſtimet. Valentini Conuoluulum folio althææ , Hiſpani vulgari nomine *Campanilla* , id eſt, Campanulam,Luſitani *Verdezilla* vocant,& ad vulnera curanda efficaciſſimam eſſe aiunt. Cõuoluulum peregrinum Cluſij vocat Lobellius, & Conuoluulũ Scammonij facie, Helxinẽ Ciſſampelõ Dioſcoridis. Aliam huic congenerem idem Cluſius pinxit, quæ ad Voluulum terreſtrem Dalęchampij videtur accedere.

CONVOLVVLVS *Minimus, Clusij.*

Conſtat multis tenuibus iunceíſque ramulis , ex eadem radice prodeuntibus , humi procumbentibus , pedali aut cubitali longitudine , duris, flexilibus tamen , & lanuginoſis , qui in ſummo aliquot flores proferunt purpuraſcentes,inodoros,ſuperiori ſimiles,minores tamen, vnico folio conſtantes,ſed ita implicato, vt quinque conſtare videatur, foris margine in totidem angulos prominente: folia per ramulos nullo ordine ſparſa , oblonga, anguſta , tenui lanugine obducta , ſalicis foliis haud abſimilia, guſtu gummoſa, & aliquantulum amara : radix candicans , ſingularis, perennis, infima parte ramoſa. Naſcitur iiſdem quibus ſuperior locis,atque etiam in Gallia Narbonenſi. Sunt qui Camtabricam Plinij eſſe putent. Conuoluulum minimum ſpicæfolium vocant Pena & Lobellius,cuius effigies minus ſcitè expreſſa eſt apud Penam , Scammonium tenue Plinij quorundam.

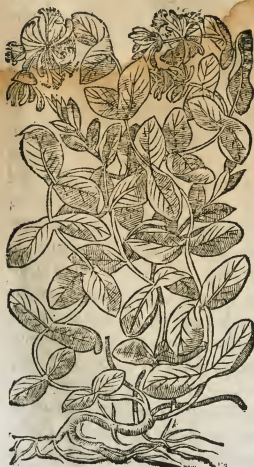
PERI

PERICLYMENVM, CAP. XII.

ΠΕΡΙΚΛΥΜΕΝΟΝ Græcis, Periclymenum Latinis, Scribonio Syluæ mater, Græcis hodiernis περιπλοκάδα, vulgò, Officinis & Herbariis Caprifolium, Matrissylua, Volucrum maius, & Lilium inter spinas, Italis *Vincibosco*, Germanis *Geyszblalt, & Speckgilgen*, Gallis *Cheurefeuil*. Periclymenum autem dictum, quòd circumuoluendo ad se vicinas arbores aut frutices vocet, & ab Italis *Vincibosco*, quòd vicinas plantas vinciat. Periclymenum, vt describit Dioscorides, simplex frutex est, ex interuallis folia spargens ipsum amplectentia, subcandida, hederæ similia: iuxta folia erumpunt germina, in quibus est semen hederæ simile, flos albus, fabæ similis, subrotundus, quasi in folium procumbens: semen durum ægre euellitur: radix crassa, rotunda. Oribasius, qui stirpium delineationes ex Dioscoride transscripsit, sic depingit. Periclymenum frutex paruus est, simplex, caule quadrato, per interualla foliolis circundato, albicantibus, hederæ figura. Inter folia surculi exeunt, in quibus fructus est hederę similis, qui quasi in folium procumbit, durus, & qui difficulter auellitur: radix longa. Oritur in aruis & sepibus, sese fruticibus adstantibus inuoluens. Eodem ferè modo Plinius. Periclymenos fruticat & ipsa, ex interuallo duo folia habens, subcandida, mollia: in cacumine autem semen inter folia durum, & quod difficulter euellitur. Nascitur in aruis ac sepibus, conuoluens sese adminiculis quibuscunq;. Hanc Periclymenon Officinarum esse Caprifolium, & Herbariorum Matrissyluam censent periti: quibus minimè placet eorum opinio, qui hanc in dubium reuocant, negantq; esse Periclymenũ, quia radicem non habeat παχεῖαν, περιφερῆ, vt ait Dioscorides, id est, crassam, rotundam. At στρογγύλον is non dixit, nempe orbiculatam, siue tuberosam, sed περιφερῆ, id est, rotundam, non angulosam. Alij locum corruptum esse censent, atque ex Crateua & Oribasio restituunt, παχεῖαν καὶ μακρὰν, id est, crassam & longam, vt iam omnis dubitandi & rixandi occasio sublata sit. Sed in hoc frutice duplex obseruatur varietas foliorum, vt annotauit Pena. Nam folium Italicę & Narbonensis vulgatioris surculis vnũ cùm sit, ac continuum, gemini tamen speciem præbet, quasi vmbilico medio traiectum, vt in Centaurio luteo, Perfoliata, & Tithymalo serrato: ideóque Periclymenum perfoliatum dictum, quasi pertusum aut perforatum. Extremo verò cacumine viticularum folium acetabuli forma vel vmbilici circinatum, florum delitias continet, ex purpura niueo candore nitentes, & alicubi luteo aspersas, sensim in longitudinẽ porrectas, quasi promuscides elephantorum, aut lagenulas, floribus fabaceis figura multùm similes: semine rotundo, coccineo, bryoniæ, succulẽto. Istud Dalechampius Periclymenum grandius vocat. In septentrionalibus verò regionibus, vt in Germania, Gallia, Anglia, Belgio, frequentius vsitatiúsque est Periclymenum non perfoliatum. Longis, tenuibus, lignosis, & in ramulos diuisis sursum repit cauliculis, circa quæ ex interuallis folia bina ex aduerso sita, oblonga, mollia, dilutè virentia, infernè magis canescentia, non continua, nec à cauliculis pertusa: flores

Nomina — *Lib. 4. c. 15.* — *Forma.* — *Lib. 27. c. 12.* — Pena In Aduers.

PERICLYMENVM perfoliatum.

PERICLYMENVM, non perfoliatum, Lobelij.

Tempus.

Vires & Temper.

Lib.4.c.13.

sa: flores in summis ramulis multi pariter emicant, oblongi, candidi, suaue olētes, interius caui, vna parte prominētiores, staminibus aliquot ę medio exeūtibus fructus acinis similis in exiguarum vuarum modum compactus per maturitatem rubet, in quo semen duriusculum: radix lignosa cum multis adnatis. Periclymenum Iunio & Iulio mensibus floret: semen Augusto & Septembri maturum est. Id postquam maturuit collectum & in vmbra siccatū datur Dioscoride auctore, drachmę pondere in vino quadraginta diebus, vt lienem minuat absumatq́; & lassitudinem discutiat. Orthopnœæ & singultui prodest. Vrinam cit à sexto die cruētam. Partum accelerat. Habent easdem vires & folia, quę triginta septem diebus pota sterilitatem facere putantur. In periodicis febribus cum oleo inuncta, earum horrores mitigant. Quod interpretes verterunt, sterilitatem facere putantur, Gręcè legitur ἀγόνους ἱστορεῖται ποιεῖν, quod est interprete And. Lacuna, Impotentes facere viros ipsos produntur. Sterilitas enim, inquit, defectus est fœminarum, quas ἀτόκους perpetuo vocat Dioscorides, dum ipsis notam sterilitatis inurit: quemadmodum ἀτόκια medicamenta omnia illa, quæ vim concipiendi adimunt. E diuerso autem solet vocare ἀγόνους eos viros, qui prolifico sunt semine destituti, aut illud adeò frigidum, languidum, inefficax quæ habent, vt ex eo neutiquam gigni animal possit. Hanc

Lib.25.c.7. verò Periclymeni facultatem Plinius ad Clymenum retulit. Cum enim Clymenum descripsisset, subiungit. Quibus morbis pota medeatur, dicemus. Sed hîc indi-

Lib.9.c.19. candum est dum medetur, sterilitatem potu etiam viris fieri. Qua in re Theophra-

9. stum Plinius secutus est scribentem. Ἀδυνατεῖν δὲ φασι γεννᾶν, καὶ ἐάν τις τοῦ κλυμένου τὸν καρπὸν πίνῃ συνεχῶς τριάκοντα ἡμέρας ἐν οἴνῳ λευκῷ, συλλέξας ὅσον χοίνικα τὸ ἴσον ἀν' ἑκάστην ἡμέραν. ἐὰν γὰρ ἐκτελέσῃ τὴν πόσιν, ἀγονεῖν τὸ ὅλον. Id est, Gignere nequaquam posse aiunt eum qui Clymeni fructum biberit continuo triginta diebus in vino albo, collectum sextarij mensura, æqualibus quotidie portionibus, hac enim potione

Lib.27.c.12 absoluta penitus sterilem fieri hominem aiunt. Alias Periclymeni vires tradit Plinius parum à Dioscoride dissidens. Semen eius in vmbra siccatum tunditur, & in pastillos digeritur. Hi resoluti dantur in vini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem, eumq́; vrina cruenta, aut per aluum absumit. Quod intelligitur à decimo statim die. Vrinā cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis prosunt. Partum quoque adiuuant, secundásque pellunt pota simili modo. Galenus Periclymeni tum

Lib.8. sim. fructus, tum folia, inquit, adeò vehementer incidentis & excalfacientis sunt facultatis, vt si plusculum bibantur, vrinam sanguinolentam efficiant, principio quidem vrinam duntaxat mouentia. Porro foris cum oleo illita excalfaciunt. Iuuant lienosos & difficulter spirantes. Competens potionis mensura est drachmæ vnius cum vino. Porro desiccat quoque semen: & quidam aiunt si copiosuis bibatur, sterilitatem bibentibus adferre. Sed & sunt qui certum dierum numerum ad talem potionem præfiniunt, vt Dioscorides, qui septem & triginta dies eos tradi refert. Hîc etiam vrinam cruentam reddi à sexto die memorat. Matrisilua, inquit Fuch-

Cap.249. histo. sius, cum gustu acrimoniam pręse ferat, omnia quæ veteres Periclymeno tribuunt præstat.

præſtat. Quibus accedit quod recentiores Herbarij ſuo Caprifolio eaſdem vires aſſignent. Exſiccare enim ipſum tradunt vlcera humida & ſordida: ſanare impetigines,& alias cutis fœditates,lienem abſumere, difficultati ſpirandi conferre,partus celeritatem facere,calculos pellere,faciei maculas abſtergere.

CVCVBALVS PLINII, *ſiue Ocimoides repens.* CAP. XIII.

PLANTAM iſtam Cucubalum eſſe Plinij ſiue Cacubulũ quaſi maleficum,quidam eſſe arbitrantur, quam alio nomine,inquit, Strumum appellant, alij Græcè Strychnum ob foliorum cum Solano ſimilitudinem. Eſt Cyclaminus altera Lucæ Ghini,Cluſij Alſine repens, aliis Ocimoides repens. Naſcitur in ſepibus radice cãdida,craſſa,ramoſa: flagellis multis in vicina adminicula ſcandentibus: foliis Ocimi vel Solani,in ambitu minimè diuiſis, candicantibus, per interualla ſemper geminis: flore candido, quinque foliolis conſtante,per medium fiſsis: baccis rotundis,nigris,fructui Solani ſimilibus, quas foliola quinque herbacea ſuſtinent & amplectuntur, fœtidi & ingratiſsimi ſaporis. Sunt qui hanc Clymenum herbam eſſe putent à Plinio deſcriptam foliis hederæ,ramoſam,caule inani, articulis præcinctam, odore graui,& ſemine hederæ, ſiluestribus & montoſis naſcentem. Alij Cucubalum Plinij Solanum hortenſe

Lib.27.c.8. — *Locus.* — *Forma.* — Lib.25.c.7.

CVCVBALVS, Plinij.

OCIMOIDES Repens, Polygoni folio.

Græcorum eſſe credunt,nimirum cuius acini nigricant,quòd in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus legerunt, Solanum hortenſe à Romanis Strumum & Cucubalum vocari. Sed hæc & permulta alia huiuſmodi notha eſſe,& Dioſcoridi falſò adſcripta,à viris doctis dudum obſeruatum fuit.Præterea cùm Plinius aliis locis de Solano tractarit, credibile non eſt eum in vulgatiſsimæ herbæ cognitione lapſum fuiſſe. Cucubali folia trita cum aceto ſcribit Plinius ſerpentum ictibus & ſcorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine Strumum appellant, alij Græcè Strychnum.Acinos habet nigros. Ex his cyathus ſucci cum mulſi duobus medetur lumbis:

Vires. — Lib.27.c.8.

bis:item capitis doloribus cum roſaceo infuſus. Ipſa ſtrumis illita. Aliud Ocimoides repens polygoni folio pictum dedit Lobellius, quod, vt deſcribit Pena, è cauliculis gracilibus, geniculatis reptãtibus, teneris, flexuoſis, Alſines maioris folia profert bina iuxta genicula, oleæ ſilueſtris, myrti, aut polygoni ſimilia, ſed paulo latiora: flores in caliculis oblongis, ſaponariæ concoloribus, multò minoribus: radicem exilem. In Taurinenſium ad Padum collibus vmbroſis & ſiluoſis & iuxta ſepes frequens oritur, atque etiam in Veganij herbidis & vmbroſis marginibus, ſecus riuulos è ſaxorum commiſſuris.

IESEMINVM, *CAP. XIIII.*

Nomina Cap.176. ARABES vernacula lingua *Zambach & Sambach* appellant auctore Serapione, & Græcos imitari volentes Ieſemin, à Iaſme Græco nomine, quod violaceum ſignificat. Qui cum Gelſemini ſiue Iaſmini (ſic enim plantam iſtam nominamus, Itali *Gelſimino,* Galli *Ioſemin & Iaſmin,* Recentiores quidam Apiariam, quod apes eius floribus plurimum delectentur) flores odoratos, albicantes albæ violæ modo conſpicerent, ipſi violæ nomen indidere, quod eſt Ieſemin. *Genera* Huius tria genera Serapio eſſe tradit. Vnum cui flos albus, alterum cui luteus, tertium cui cæruleus. Quartum adiecit Dalechampius *Forma.* flore puniceo. Ioſeminum planta eſt pergularum ornamentis aptiſsima, & quæ induſtria & pedamentis ad fornices concinnè erigitur, à radice prolixiſsima fundens virgulta octo vel decem cubitorum longitudine, flexilia, viridia, ex quibus folia prodeunt, fere ſemper ſeptena, ex atro virentia, mollia, oblonga, in mucronem ſenſim deſinentia, ſuperne acutiora quam lentiſci, toto ambitu minimè crenata. Flores in virgultorum ſummitate racematim prodeunt, oblongi, ſuauiter olentes, albi, ex quibus rariſsime ſemen oritur, in quibuſdam tamen locis edere lupino ſi-

IASMINVM Album, Matthioli.

POTHOS Cæruleus, Matthioli.

mile ſcribit Matthiolus, quod à Cortuſo ad ſe miſſum fuiſſe ait. Calidos & amœnos tractus amat, paſsimq; habetur in hortis & viridariis. Flores Iulio & Augusto profert. De Iaſmino luteo tractauimus in libro de iis quæ in aſperis naſcuntur. Tertium genus quibuſdam Pothos Theophraſti purpureo flore, Clematis peregrina cærulea & purpurea Penæ & Lobellij, Clematis altera Matthiolo & Dodonæo & in Stirpium, & in Purgantium, Hiſtoria. Prolixis admodum, tenuibus, geniculatis & ſubrubentibus ſarmentis, per arbores, frutices, perticas, pergulas, pedamenta ſcandendo in altum prorepit. Folia multa, prioris flammulæ modo diuiſa, ſed tamen maiora latioraq;. Flores elegantes è tenuibus & longis dependent pediculis, expanſis quaternis ex aduerſo ſitis foliolis conſtantes, ſæpe cærulei, quandóque purpurei, ſtaminibus aliquot mediis: ſemina plana, rotunda, lata, acuminata in globulum congeruntur. Radices prolixæ, tenues, in omnem partem ſparguntur. In hortis colitur, nec vſpiam alibi ſe vidiſſe Pena refert. Quare Dodonæo impoſuerunt, qui in Anglia iuxta ſepes & agrorum margines ſponte prouenire perſuaſerunt. Plantam iſtam quidam inter Ioſmini genera numerant. Sed cùm nec foliorum figura, nec poſitus, nec floris ſpecies Iaſmino quadret, hanc ab illo diuerſam eſſe multi credunt. Quartum Ioſmini genus numerari poteſt, quod Galli *Ioſmin rouge, & Ioſmin large* appellant propter floris & colorem & amplitudinem. E' Chio inſula planta Genuam primùm aduecta, inde Lugdunum, fruticat recto proceróque caudice, ſambuco non diſsimili, fungoſo, læui, non admodum craſſo, eius cortice ima parte rugoſo, ramorum viridi & tenui. Flagellis multis luxuriãt in cameras & pergulas hortorum ſcandentibus. Folia in ramulis alarum modo expanſis ſepteną aut nouena, ordine ex aduerſo ſita, extremo quod impar eſt longo, acuto, molli tamen cuſpide, nec pungente, cæteris breuioribus & rotundioribus quàm in Iaſmino albo, craſsis, nigricantibus, minimè inciſis: flore priuſquàm dehiſcat purpureo, cùm recluſus eſt, intus candicante, foris verò purpuraſcentibus foliolis duobus, qui priuſquàm hiaret, florem candidum contegebant, quàm in albo latiore, ampliore, venoſiore. Qui Byzantium profecti ſunt, affirmant plãtam hanc in eo tractu, & multis Peloponneſi locis, à Græcis & Turcis coli ſtudioſiſsimè, & vbiuis in hortis ſpectari. Sunt docti Herbarij, qui Pothon albũ, à Theophraſto memoratã inter coronarios æſtiuos flores, Iaſminum eſſe putant: cœruleum verò, plantam à nobis demonſtratam, & explicatam ſuprà ad finem capitis vndecimi. ἔτι δὲ ὁ πόθος καλούμενος. οὗτος δὲ ἐστι διττὸς. ὁ μὲν ἔχων τ' ἄνθος ὅμοιον τῷ ὑακίνθῳ. ὁ δ' ἕτερος ἄχρους, λευκὸς, ᾧ χρῶνται περὶ τοὺς τάφους, καὶ χρονιώτερος οὗτος. Quæ Plinius ſic interpretatus eſt. Sed maximè ſpectabilis Pothos. (Deſiderium vertit Gaza) Duo genera huius. Vnum cui flos hyacinthi eſt: alterum candidius, qui ferè naſcitur in tumulis. (Rectiùs dixiſſet, quo circa ſepulcra vtebantur, nimirùm prope ea ſerentes, vt eius vaga fronde contegerentur, deciduíſque floribus conſpergerentur: id enim apud veteres in religione poſitum fuit, vt vita defunctorum

In cap. 66. lib. 1.

Locus.

Tempus.

Lib. 3. c. 48.

In Aduerſ.

Lib. 6. hiſt. cap. 7.

IASMINVM Puniceum, Dalechampij.

FFF

buſta, & ſepulcra, manéſque floribus & coronis ornarentur.) quoniam diuturnior eſt. Diutius floreſcentem Theophraſtus intellexit ac viuaciorem, quia quotannis non moriatur, vt cœruleus. Pothon priorem vulgare Iaſminum floribus albis, quod dixi, pleríque eſſe credunt. Alterum ſuprà deſcriptum, flore hyacintho ſimili, cœruleo, venuſtiſsimo: Iaſminum album ſicut odore fragrat, ita & viribus

Vires & Temper. multis pollet. Serapio tradit calidum eſſe in principio ſecundi gradus, humores diſcutere, aduerſus phlegma ſalſum valere, ſenibus frigidis vtile eſſe, doloribus à pituita viſcida ortis & catarrhis prodeſſe: folia eius tam humida quàm ſicca impetigines & lentigines abſtergere: dolorem capitis facere iis qui calida ſunt temperie. Ex floribus paratum oleum frigidis affectibus confert. Ex iiſdem vnguentarij oleum conficiunt, quod Zambacinum ſiue Sambacinum vocatur, cum amygdalino oleo hominum barbæ odoris tantùm gratia affundendum, quod tamen temperie calidis caput adeò excalfacit, vt quandoque ſanguinem è naribus eliciat. Flores Iaſmini cum amygdalis dulcibus tamdiu & toties commiſcent, quouſque eorum humore odorato illæ imbutæ fuerint. Tundunt deinde eas in mortario lapideo, & calidas ſacculo concluſas prelo committunt, vnde oleum exprimitur perquàm odoratum. Sunt qui vocum ſimilitudine decepti Sambacinum oleum & Sambucinum à Sambuco dictum idem eſſe falſò credunt. Dioſcorides apud Perſas Iaſminum oleũ fieri prodidit ex albis floribus Leucoij, quod inter epulandum odoris gratia vſurpabatur. Vnguentum hoc ex ea viola compoſitum intelligit Hermolaus, quæ vulgò Gelſeminum vocatur, diſtinctiones & arundineos parietes in hortis opere topiario conueſtiens. Nec de vllo alio violarum genere Iaſminum Dioſcoridis vnguentum intelligit Marcellus, Vergilius, quàm de vulgari Gelſemino: cuius vnum genus cùm ſit flore cæruleo, quartum id violarum eſſe genus colore cæruleo à Dioſcoride traditum is autumat. Quorum ſententia ab omnibus doctis hodie improbatur. Nam Gelſeminum viticulis, foliis, ramulis, flore, radicibus, totius denique plantæ habitu ab omni Leucoio differt. Præterea Iaſminum vnguentum ex Gelſemini flore quod cæruleum Leucoium Dioſcoridis Marcellus eſſe vult, non fit, ſed ἐκ τῶν ἀνθῶν τῶν λευκῶν τοῦ ἴου, id eſt, ex floribus albis violæ. Ad hæc Iaſminum grauiùs ſpirat Dioſcoridi, quàm vt libenter à pleriſque recipiatur, quod demonſtrat ex noſtro Ielſemino non fieri. Poſtremò Serapio Dioſcoridis interpres, alterum ab altero diuerſis capitibus diſtinxit, & ſeorſum de vtriſque tanquam de diuerſis diſſeruit. Probabilius eſt quod exiſtimant attentiores herbarij, vnguentum id parari ex Albæ violæ floribus, qui inter omnia τῶν λευκοίων genera iucundiſſimi & validiſſimi ſunt odoris, vt ſuauitate & vehementia rubras, puniceas, cœruleas violas longè ſuperent.

Lib. 1. c. 66.

DE IASMINO RVBRO, Dalechampij.
CAP. XV.

QVAM plantam Iaſminum rubrum vocant herbarij, in hortis colunt ac ſerunt olitores, floris gratia pulchritudinéque inuitati. Radice ea nititur craſſa, longa, carnoſa, fibroſa, inæquali ac verrucoſa, foris nigra, intus alba, cùm manditur, ſapore acri. Caulis ad altitudinem propè hominis ſurgit, iuxta radicem ſcabro & ruffo cortice tectus, ſuprà herbaceo, ac virenti, maluæ inſtar, quadrangulus, canaliculatus, medulla candida farctus, ſtatim nodoſus, nodis alternatim & ſigillatim protuberantibus, non ex aduerſo, alarum modo, ſitis. E ſingulis nodis rami pro

DE IASMINO Rubro, Dalechampij.

mi prode unt, bicubitales, quadranguli caulis modo, atque medulla pleni, canaliculo exculpto ſtriati, nodis per interualla ad cacumen vſque prominentibus, è quibus minores ſurculi naſcuntur. Folia Amaranthi purpurei, aut Bliti, ſed in extremo acutiora, ordine ſic digeſta, vt perpetuò inuicem bina opponantur, neruo per media porrecto, venis hinc illinc ad medium neruum diſtentis, vel à neruo ad extremam oram folij pertinentibus: in ſummo faſtigio, quà flos exoritur, ſena, ampliora nempe duo, minora quatuor: ſaporis principiò fatui, deinde acris. Flos coccineus, coloris nitidiſſimi, Periclymeno ſimilis, anguſtus infernè, ſuprà latiuſculus, apicibus extantibus inſignis, è quatuor decuſſatis granis emicat, compreſsis, quibus, delapſo flore, ſemen continetur, rotundum, nigrum. Quod è ſapore iudicare licet, aquoſa & humida eſt quædam eius portio: ignea verò, calidáque, & ſicca altera, quæ diſcutere valenter poſſit tumores frigidos. Alias eius facultates nondum cognitas eſſe intellexi, aut proditas. Seneſcente caule, addito ſtercore munitam, perferre hyemem aiunt, vêreque repullulaſcere.

CLEMATIS ALTERA BAETICA, CAP. XVI.

PEREGRINVM herbæ genus Cluſij induſtria nacta eſt poſteritas, quod ſarmenta longa, lenta & ramoſa habet, quæ binos per interualla capreolos contrariis ſemper inter ſe pediculis naſcentes proferunt, quibus per vicinas arbores & frutices ſcandit: folia pyri ferè, minora, dura, viridia, & per ambitum inciſa ſiue ſerrata, ſapore acri & feruido, ſingula in ſingulis pediculis, ſed plurima ſimul ex claiculaurum alis prodeuntia: inter quæ ex vtroque ſarmentorum latere pediculi exeunt calyculum ſuſtinentes vt in tithymalis, ex cuius medio capitulum eminet è multis ſeminibus milio ſimilibus congeſtum, quibus inſident oblongi cincinni, villoſæq; veluti plumulæ albæ. Hanc primùm ſe inueniſſe ait Cluſius inter Aſindum (vulgò Medina Sidonia) & Calpen ſecundum fluenta, vicinas arbuſculas operientem, & pondere ſuo deprimentem: deinde aliis Bæticæ locis, Ianuario iam ſuos cincinnos explicantem. Cenſet ad Clematida, cuius meminit Dioſcorides, referendam eſſe, quia illi admodum ſimilis eſt cùm forma, tum temperamento. Huic adiungenda Clematis altera minor, longifolia Lobellij, cui folia ſunt flammulæ, ſiue Clematidis albæ, multò longiora, ex aduerſo bina. Cubitales & bicubitales cauliculos humi ſpargit. Semen,

Forma. *Locus.* *Lib.4.*

CLEMATIS Bætica, Clusij.

CLEMATIS Altera minor longifolia, Lobellij.

radix, cæteróque facies non diuersa à Clematide vulgari. Hanc quidam Clymenum esse arbitrantur.

HISTO

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER DECIMVS-QVARTVS,

In quo omnes Cardui & aliæ spinosæ aculeatæq; plantæ describuntur, & ad viuum depinguntur.

SPINOSARVM PLANTARVM DIFFERENTIAE. CAP. I.

ONGE' diuersam à superioribus plantarum differentiam prosequimur, eámque admodum conspicuam, vt pote quæ nobis inuitis se prodat, nec inultos abire sinat eos qui paulò imprudentiùs plantas huius classis vel colligant, vel cõtrectent. Hac differentia plantæ multæ ab aliis, spinis, sentibus, aculeis, muricibus, echinis discrepant. Eâdem spinosarum siue aculeatarum caulibus, surculis, foliis, flore, fructu, carduorum & acanaceorum genus constituitur. Spina Ruell. lib. 1.cap.1. vocatur, quod prętenue in durum mucronem occalluit, sic vt vellicet, vel stimulo quodam lacessat, non aliter quàm si quamprimùm *Spina.* à tangentibus sentiatur, sentis consueuit nominari. Aculei, quæcunque duriuscula *Sentis.* in cuspidem turbinata punctionem infligunt spiculorum modo. Quicquid numerosa congerie aculeorum stipatur, siue tegmen, siue caput, siue cacumen, *Aculeus.* echinus est, sic dictus quòd globoso spinarum agmine marinum echinum siue *Echinus.* erinaceum imitetur. Nec longè secùs murex paucioribus sæuit aculeis. In istis autem producendis tantus fuit, & sic prodigus, vt ita dicam, naturæ luxus, vt ipsis *Murex.* etiam veteribus tam difficile fuerit omnes earum differentias nosse, quàm accuratè eas describere, & notis inter se discernere. Nobis verò qui multò plures spinosas plantas & carduos diligenti herbariorum conquisitione notiores, quàm de eorum lectione habemus, & quibus hodie cardui innotuerunt longè admirabiliores nostratibus, nusquam à veteribus memorati, longè difficilius fuerit ex obscuris ipsorum delineationibus prisca nomina passim obuiis accommodare, qualia sunt polyacanthos, onopyxos, myacanthos, tetralix, chalceios, leimonia, &c. atque iis quæ nominibus carent propria ponere. Præterea cùm inter sese diffidentes herbarij eandem plantam variis nominibus designarint, de hac controuersia iudicare arduum fuerit. Quare vt plantarum istius generis cognitionem capere possimus, primùm operæpretium est ipsas exquisitè nouisse: deinde eas quæ ad veterum cognitionem referri, & priscorum nominibus nuncupari possunt, ita expendere, alias ab iis aut præteritas, aut ignotas neutiquã omittere, sed & tum accuratis descriptionibus, tum aptè cõfictis appellationibus indicare. Quod vt rectè fiat, primùm ipsarum diuisionem vniuersè ponemus ex Theophrasto, deinde singulorũ tractatione aggrediemur. Ἀκανθώδη igitur, id est, spinosa siue aculeata Theophrasto sunt, Lib.6. hist. cap.3.

τὰ μὲν ἀκανθώδη ὅλως, id eſt, in totum ſpinoſa, alia non in totum. In totum ſpinoſa, Corruda, Scorpio. Non in totum ſpinoſa ſunt φυλλάκανθα, id eſt, quę folia omni ex parte ſic in ſpinas diuiſa habent, vt tangenti præter ſpinas vndique nihil occurrat, vt acorna, drypis, acanacea, ſpinoſa foliata Gaza vertit. Alia εἰς ὀξὺ προήκουσι, καὶ παραγωνίζουσι. id eſt, mucronātur, & habent latera anguloſè diſſecta, vt ſmilax, phellodrys, ilex: in acutū producta, & in angulum depreſſa Gaza interpretatus eſt. Alia εἰς ὀξὺ προήκουσι, καὶ μὴ παραγωνίζουσι, vt ruſcus, hippogloſſum. Alia ſunt ἀκανθώδη ἐκ τῶν ἄκρων, καὶ πριονώδη, καὶ εὐθίχιστα, id eſt, mucronata, & inſecta pectinum modo,
Lib. 1. hiſt. cap. 16. vt abies, pinus, picea, cedrus, iuniperus. Alia παρακανθίζοντα ἐκ τοῦ ἄκρου καὶ πλαγίων,
Ibidem. id eſt, quæ ſpina foliis addita (id enim παρὰ ſignificat) & mucrone pungunt & la-
Lib. 1. hiſt. cap. 16. teribus, vt ilex, phellodrys, ſmilax, agria, Gaza reddidit quæ cùm extremo tum lateribus ſinuata cōcidunt. Alia παρὰ τὴν ἄκανθαν φύλλον ἔχοντα, id eſt, præter folium minimè ſpinoſum aculeis horrentia, vt rhamnus, tribulus, ononis, ſtœbe. Gaza non rectè reddidit, quæ iuxta aculeum folium gerunt, cùm præter aculeum dicere debuiſſet. Alia ἐκ τῶν καυλῶν ἄκανθαν ἔχοντα καὶ φύλλον ἐπακανθίζον, id eſt, ſpinas caulibus enaſcentes habentia, foliumq́; inſuper aculeatum: hoc enim ἐπὶ ſignificat, vt cappa
Lib. 6. hiſt. cap. 3. ris Aegyptia Gaza reddidit quæ non ſolùm caulem aculeatum, ſed etiam folium habent hiſpidum. Quædā ὀρθάκανθα, id eſt, arrectis ſpinis muricata, vt ſmilax, quæ-
Lib. 3. hiſt. cap. 18. dā voce ex ſuperiore conficta καμπυλάκανθα dicta, id eſt, vncinatis arcuatisq́; ſpinis
Lib. 21. c. 15. armata. Quæ Plinius ſic expreſſit. Spinoſarum multæ ſpecies. In totum ſpina eſt aſparagus, ſcorpio: nullum enim folium habent. Quędā ſpinoſa foliata ſunt, vt carduus, eryngium, glycyrrhizon, vrtica: iis enim omnibus foliis ineſt aculeata mordacitas. Aliqua & ſecundum ſpinam habent folium, vt tribulus, ononis, phleos, quod aliqui ſtœbē appellauêre: hippophaes ſpinis auguloſis. Quædam in folio habent, & in caule, vt Capparis. Tribulo (non tribula, vt vulgati codices habent) proprietas, quod & fructum ſpinoſum habet. Hæc Plinius ex Theophraſto, corrigēda, vt adnotauimus. At nos de ſpinoſis omnibus hîc dicere non inſtituimus. Quædam enim ſuperioribus libris ſparſim ſui ſimilibus coniunctæ ſunt, aliæ hîc explicabuntur, potiſsimùm cardui & acanacea, à vulgatioribus & notioribus ad alia minùs nota progrediendo.

SCOLYMVS, CACTVS, CYNARA, CAP. II.

Nomina ΚΟ'ΛΥΜΟΝ Græcorum, Latini Carduum interpretantur generatim. κινάραν autem à quibuſdam per i, ſcriptam teſte Galeno, ab aliis per ypſilon, quidam corrupta voce Articocum, alij Alcocalum vocant, nunc vulgus herbariorum Articocalum, Arabes *Raxos, Harxos*, Germani *Strobildorn*, Itali *Articoca, Carcioffo*, Hiſpani *Cardo de comer*, Alexander Trallianus ἀρτυτικὴν, Galli *Artichaut*. Cynaræ nomen dedit puella eiuſdem nominis, quam in hanc herbam conuerſam fuiſſe fabulantur. Sunt qui à cinere dictam velint, quo, vt Columella & Palladius aiunt, lætatur. Hoc etymū Græcos nomē id à Latinis mutuo ſumpſiſſe indicat, tametſi contra huius vocabuli notionem, ex Græcia veniſſe in Latium vetuſtiſſimi
Lib. 2. quique Græci tum Poetæ tum oratores demonſtrent, qui apud Athenæum cynaræ ſpinæ meminerūt, Sophocles, Hecatæus Mileſius, Callimachus, & alij. Sunt qui potiùs à cane dictam malunt κύναραν, quòd Apollinem conſulenti Locro redditū eſt oraculum, vrbem ibi conderet, vbi ligneo cane morderetur, tandem in crure cyna-
Lib. 3. c. 14. ra vulneratus, oppidum cōſtruxit. Sed Didymus apud Athenæum *Cynosbaton potiùs*, id eſt, canis ſentem intellexit. Dioſcorides de ſcolymo tātùm egit, de cynara mini-
Genera. mè. Verùm ne ambiguitate ſignificationis deceptus lector vel hallucinetur, vel
Lib. 20. c. 23 fluctuet, hîc monendus, Scolymum Dioſcoridis, alium eſſe quàm Theophraſti: amboſque Plinium confudiſſe his verbis: Syluеſtrium genera ſunt duo: vnum

fruticoſius

fruticoſius à terra ſtatim (Scolymus eſt Theophraſti) alterum vnicaule, craſſius (Scolymus Dioſcoridis iudicatur) vtrique folia pauca, ſpinoſa, muricatis cacuminibus: ſed alter (nempe Dioſcoridis: nam alterius luteus flos eſt:) florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter caneſcentem, & abeuntē cum aura. Scolymum Græci vocant. Idem cùm tradit Orientem Scolymum quoque in cibos recipere, & alio nomine Limonium vocare, fruticem nunquā cubitali altiorem, criſtíſque foliorum, ac radice nigra, ſed dulci, Eratoſtheni quoque laudata in pauperis cœna, &c. de Scolymo Theophraſti illa ſunt intelligenda, quamuis quod ſubiungit emedullatæ radicis vnciam vnam graueolentiam alarum emendare, & vitium id ex alis per vrinam effluere, petitum ſit ex Dioſcoride. Quod verò ibidem alio loco tradit, Scolymum quoque vocari Limonium, apud Theophr. legiſſe videtur σκόλυμος, ὃς καὶ λειμωνία, cùm tamen illic apertiſsimè Leimωnia Cardui genus à Scolymo diſcernatur. His ita diſtinctis priùs Scolymum Dioſcoridis proponamus, deinde alterum Theophraſti. Scolymus Dioſcoridi folia Chamæleonis habet, aut eius plantæ quam albam ſpinam vocant, nigriora, craſſiora: longum caulem edit, foliis vndiq; plenum, cui ſpinoſum caput ineſt: radix nigra, & craſſa, cuius vis vtilis eſt iis quorum alæ & reliquum corpus grauiter olent, ſi illínatur, (Cornarius pro καταπλασσομένη, id eſt illita, legit καταπασσομένη, id eſt inſperſa, cū in puluillum detrita fuerit,) aut ſi bibatur in vino decocta: copioſa ſic vrina & fœtida expellitur. Herba recens nata, aſparagi modo elixa manditur vt olus. Scolymus hic circa Mōſpelium in lætis agris ſecus vias proſilit, quem indigenæ vocant *Chardonnerette*, Officinę Chamæleontam, nulla prorſus nota ex iis quas Dioſcorides memorat reclamante: partu etiam cùm adhuc tener eſt, in cibis grato, & germinibus, ac radicibus, quæ præſertim germinibus connectuntur (nam inferiores & altiùs depactas ob lignoſam duritiem reſpuunt) eſu ſuauiſsimis. Hanc plantam Pena Scolymum ſilueſtrem, ſiue Cynaram ſilueſtrem vocat: quia tota facie Cynaram aculeatam refert. Hoc tantū intereſt, quòd foliis anguſtioribus, aridioribus, & multò denſioribus ſpinis ſit: flores item eleganti purpura multi, conferti lanugine. Huius delibratis caulibus teneriuſculis & capitulis nōdum in flores erumpentibus victitare ruſticos Italos ait Pena. Eius flore lac dēſant in caſeum: eiuſdē florem vulgò credunt contra fœminarū ſterilitatem valere, & grauidarum partus ad iuſtum vſque tempus continere. Scolymo Theophraſti hoc proprium quod nō ſolùm elixa radix veſcendo eſt, ſed etiam cruda: quod tum eſu iucundiſsima eſt cùm planta floret: quòd dureſcens lacteſcit: ſed maximè peculiare floreſcēdi tempus, circa ſolſtitium. In cibo grata eſt tumeſcentis capitis carnoſa moles, oblonga, minimè aculeata, & omnino ei propria in illarum genere quibus ſpinoſum folium, contrà quàm in Chamæleone, cui folium aculeatum, non autem ſpinoſum caput. Scolymi flos ſeneſcens in pappos abit, velut Acornæ, ixines, & aliarum quæcumq; his ſimiles. Ad æſtatis vſque finem capita & florem parit indeſinenter. Semini humoris & medullæ parum. Areſcens folium elangueſcit, deſinitq; pungere. Hactenus Theophraſtus.

Li. & c.22.

Lib.25. c.9.
Lib.6. hiſt. cap.3.

Lib.6. ca.4. hiſt.

SCOLYMVS Dioſcoridis, Cynara ſilueſtris, Penæ.

Plantam hanc Græci etiámnum hodie vocant Scolymum: Vegetius libro de Veterinaria Eryngium nominat. Eryngium luteum Monſpelienſes, & Itali Bononienſes appellant. Naſcitur prope Narbonam in maritimis: radici craſsities pollicis, rhaphani figura: color ſubflauus: ſucci lactei copia, vt denti leonis: eſtur illa cruda & cocta à perquammultis: ex ea caules numeroſi prodeunt, craſsitie digiti, cubiti altitudine, nonnunquam proceriores, folioſi: folia prope radicem maiora, longiora, obſcurè virentia, vt in aliis Carduis laciniata, albis maculis notata: per ſummos caules minora: flos luteus: ſemen compreſſum, in capitulis Cnico ſimilibus, magnitudine nucis moſchatæ, aculeis præduris adeò tota planta horret, vt vix tractari poſsit illęſa manu. Cluſius eandem plantam Scolymum Theophraſti eſſe cenſet, eóque nomine depinxit, quæ caules cubitales profert, admodum ramoſos, ad quorum alas ſingulas folia intenſiùs viridia, ſinuoſa, & albis ſpinis horrida: flos illi luteus Cnici ferè modo: ſemen in capitulis ſpinoſis latum, foliaceum, ſquamatim cohærens: radix longa, digiti craſsitudine, carnoſa, dulcis, qua libenter veſcuntur ſues, quemadmodum & Eryngij vulgaris radice, eáque de cauſa in agris vtramque roſtro eruunt. Tota planta dum recens eſt, lacteo ſucco manat. Salmanticenſi agro & tota Caſtella frequentiſsimam eſſe ait. Tota æſtate florere, & interdum etiam Autumno, deinde ſemen proferre. Similem etiam eſſe circa Monſpeliũ, ſed multò lætiorem, paucioribus ramis, & altiùs aſſurgentẽ, neque flore adeò copioſo, & foliis veluti lacteis maculis inſignitis. Salmanticenſes Silybum nuncupant, vulgus *Cardon Lechal*, ſiue *Lecher*, id eſt Carduum lacteum. Iidem tenellam adhuc plantam & primùm germinãtem cum ipſa radice elotam, crudam aut cum carnibus coctam edunt: ipſius lacte omne lactis genus coagulãt, & flore crocum adulterant. De hoc Scolymo legimus apud Plinium, gulã, quæ portenta terrarum in ganeam vertit, etiam ea quæ refugiũt quadrupedes conſciæ, Scolymum in hortorum areas & puluinos tranſtuliſſe, vbi cultus mangonio domita feritate manſueſcit, licet quidam de Carduis altilibus & Cactis exponãt, ex agris in hortos tranſgreſsis, & ad hanc mitiorem naturam, qua hodie tantùm placent, olitorum diligẽtia perductis. Scolymorum caulibus adhuc teneris, & capitulis nondum florem oſtendentibus, Itali ruſtici etiámnum hodie veſcuntur, vt diximus. Præter vtrumq; hunc Scolymum, ſunt

SCOLYMVS Theophraſti, Cluſio.

Li.2. Stirp. Hiſpa. cap. 78.

CACTVS, Matth. Carduus Aculeatus.

Li.19. ca.8.

CYNARA Non aculeata, Matthioli.

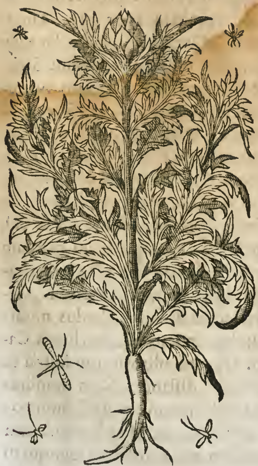

CARDVVS Vulgaris, Matthioli.

ſunt in hortis frequentes Cacti, ac Cynaræ cũ cuius foliis albi Chamæleonis folia Dioſcorides confert. Galliæ vulgus Cactos appellat *Cardons*, Cynaras *Artichautz*, hac differentia quòd Cactorum capita non mandantur, ſed radicis pars ſuprema, foliorum ima, cũ tenellis germinibus, planta terra ſepulta per multos dies, quoad tenereſcat, albeſcat, dulceſcat, ídque ferè tota Hyeme, & Autũno iam progreſſo: contrà in Cynara nullus earum partium vſus eſt, ſed capitum ſolùm. Præterea Cactis & folia & capita nunquã nõ aculeata ſunt: Cynaræ verò cùm duplex genus ſit, alteri, pariter ea, vt & Cactis, ſpinis armantur, alteri ſpinis carent, diuerſo hac in re palatorum iudicio, quibuſdam eam magis commendantibus quæ ſpinoſa eſt, aliis contra eam quæ ſpinis nullis pungit, Theophraſtus vtrámque hanc plantam Cacti nomine indicauit, nulla facta Cynaræ mentione. Galenus, Paulus, Aëtius Scolymum ſtomacho prodeſſe adnotarunt. Cynaram autem vitioſum ſuccum gignere, præſertim, vt Galenus ait, cùm iam induruit, nempe melancholicum, aliàs verò bilioſum & tenuem, ideoq; elixam adiecto coriandro potiùs edendam, ex oleo, garo, & vino: vel abſq; iis, ſi in patinis, aut ſartagine cocta fuerit, quo modo eius ſtrobilos, ſiue capita multi præparant. De Cacto iam Theophraſtum audiamus ſic ſcribentem: ἡ δὲ κάκτος καλουμένη περὶ Lib.6. hiſt. ca.4. σικελίαν μόνον, ἐν τῇ ἑλλάδι δὲ οὐκ ἔστιν, ἴδιον δὲ παρὰ τὰ ἄλλα

CYNARA Non aculeata, Dodonæi.

CARDVVS Altilis, Cynara sine capitibus acuta, Dod.

τὰ ἄλλα τὸ φυλόν. ἀφίησι γὰρ εὐθὺς ἀπὸ τῆς ῥίζης καυλοὺς ἐπιγείους. τὸ δὲ φύλλον ἔχει (adde ex Gaza, Plinio, & Athenæo πλατύ) καὶ ἀκανθῶδες. καλοῦσι δὲ καυλοὺς (deest vox κάκτους, ex Athenæo & Plinio addenda) ἐδώδιμοι δὲ εἰσὶ περιλεπόμενοι (emenda περιλεπόμενοι) μικρὸν ἐπίπικροι (lege ὑπόπικροι ex Athenæo) καὶ θησαυρίζουσιν αὐτοὺς ἐν ἄμη (mendose, pro ἐν ἅλμῃ) ἕτερον δὲ καυλὸν ὀρθὸν ἀφίησιν, ὃν καλοῦσι πτέρνικα. γίνεται δὲ καὶ οὗτος ἐδώδιμος, πλὴν ἀθησαύριστος. τὸ δὲ περικάρπιον ἐν ᾧ τὸ σπέρμα, τὴν μὲν μορφὴν ἀκανθῶδες (lege ἀκανῶδες) ἀφαιρεθέντων δὲ τῶν παππωδῶν σπερματίων, ἐδώδιμον καὶ τοῦτο, καὶ ἐμφερὲς τῷ τοῦ φοίνικος ἐγκεφάλῳ. καλοῦσι δὲ αὐτὸν σκαλίαν. (Ascaliam legit Plinius, Athenæus Ascaleron.) Id est, Cactos in Sicilia tantùm nascitur, in Græcia nusquam habetur: planta est suæ proprietatis: statim enim à radice caules emittit, non in terram repentes, vt Gaza interpretatus est, sed in terram vergentes, folium latum & spinosum: caules vocant Cactos, qui delibrati sunt edules, paulùm subamari, quos & muria seruant: caulem alium rectum edit, quem pternica appellant: is quoque vescendo est, sed seruari non potest. Fructus in quo semen acanaceam speciem gerit: sed detractis papposis seminibus, is quoque vescus est, & palmæ cerebro similis. Scaliam eum appellant.
Li.21. c.16. Plinius quoque hæc sic conuertit. Et Cactos quoque in Sicilia tantùm nascitur, suæ proprietatis & ipso, cuius in terra serpunt caules à radice emissi, lato folio & spinoso. Caules vocant Cactos: nec fastidiunt in cibis inueteratos quoq;: vnum caulem rectum habent, quem vocant Pteruica, eiusdem suauitatis, sed vetustatis impatientem. Semen ei lanuginis, quam pappum vocant: quo detracto & cortice, teneritas similis cerebro palmæ est: vocant Ascaliam. Hæc cùm Theophrastus scriberet, Cacti in Sicilia tantùm, nusquam in Græcia, nec Italia fortasse colebantur. Sed cùm eò tandem colendi ratio manasset, nihilq; essent aliud Siculi Cacti quàm carduorum genus, Græci Cactos & Cynaras, Itali Carduos nomi-
Lib.2. narunt: quod auctoritate Athenæi comprobatur, sic scribentis: φαινίας δὲ ἐν πέμπτῳ περὶ φυτῶν, κάκτον σικελικήν τινα καλεῖ ἀκανθῶδες φυτόν, ὡς καὶ Θεόφραστος ἐν ἕκτῳ περὶ φυτῶν. ἡ δὲ κάκτος καλουμένη, & cætera quæ modò citauimus ex Theophrasto: quibus subdit Athenæus. τοῖς δὲ τούτοις οὐχὶ πειθόμενος θαῤῥῶν ἂν εἴποι τὴν κάκτον εἶναι ταύτην τὴν ὑπὸ ῥωμαίων μὲν καλουμένην κάρδυον, οὐ μακρὰν ὄντων τῆς σικελίας, περιφανῶς δὲ ὑπὸ τῶν ἑλλήνων κυνάραν ὀνομαζομένην, ἀλλαγῇ γὰρ δύο γραμμάτων κάρδος καὶ κάκτος ταυτὸν ἂν εἴη. Id est, Phænias lib. quinto de plantis Cactum appellat Siculam quandam plantam spinosam, velut etiam Theophrastus in libro sexto de plantis. Quæ Cactos vocatur, &c. Quis non iis notis persuasus intrepidè dicat, inquit Athenæus, Cacton eandem esse, quæ Romanis qui non procul à Sicilia absunt, Cardus nominatur, & perspicuè reliquis Græcis Cynara? Siquidem mutatis duabus literis Cactus & Cardus in eandem vocem consentient. Cynaræ olitorum industria & mangonio quædam est varietas, præcipuè capitis figura distincta. Nam omnibus
Cap.14. lib.3. est non quidem echinatum, vt scribit Matthiolus, (echinatum enim esse non potest, quin sit etiam spinis horridum,) sed omnibus squamarum, seu laminularum ordine structili coagmentatum. Verùm in quibusdam aculei sursum eriguntur, in

aliis

aliis deorſum inclinantur, quarumdam capita prorſus aculeis carent, vt iam monuimus, cæteriſq́; vt vulgus credit, in cibis præſtant. In hoc genere caput nonnumquam in longam & ſenſim gracileſcẽtem metam faſtigiatur, nonnumquam in compreſsiorem & rotundiorem globum extuberat, laminis interdum ſponte dehiſcentibus, & ſeſe recludentibus, interdum arctiùs coniunctis & compactis. Spinis carebunt Carduorum capita, vt ait Palladius, ſi cacumina ſeminum confringas, vel, vt olitores aiunt, ſi delibratis lactucæ radicibus & diſſectis, ſemina integra condantur. Cynaram Columella pinxit his verbis. Lib. 10.

*Hiſpida ponatur Cynara, *quæ dulcis Iaccho* * Quidam: hæc non dulcis Iacchum.
*Potanti * veniat, nec Phœbo grata canenti.* * Quidam: ueniet, non.
Hæc modo purpureo ſurgit glomerata corymbo,
** Myrtiolo mod crine viret, * deflexáque collo* * Quidam: Luteolo. * deuexa.
Nunc adoperta manet, nunc pinea vertice pungit,
Nunc ſimilis calatho eſt, ſpiniſque minantibus horret.
*Pallida nonnumquam * tortos imitatur Achanthos.* * totos.

Qui potiùs & Carduum altilem, ſiue Cacton, & Cynaram videtur delineaſſe: vtraque planta foliis conſpicitur albæ ſpinæ, vel Cardui ſilueſtris, caulibus altis, quorum ſummi vertices in ſquaroſum extuberant globum, corticoſis vnguibus turgentem, ſpiciſq́; ſquamatim compactilibus coagmentatum, quorum orbis exterior viret, interior niueo candore niteſcit. Hac ſtructili nucleorum ſerie pineã nucem videtur exprimere. Quare cùm Galenus ſcribit Cynaræ capita σπονδύλους Græcis dici, στροβίλους potiùs legendum crediderim. Flos purpureo rutilat colore, & tandem euaneſcit in pappos. Caput vetuſtate diſsilit in corticeas laminas, ſemen oſtendens Cnici figura. Hæc eſt Scolymi, Cynaræ, Cacti dilucidior, opinor, & magis enucleata quàm ab aliis quibuſdam tradita diſtinctio: quas plantas ſatis indiſtinctè Matthiolus explicauit & depinxit. Galenus ſcribit Scolymi radicem copioſam vrinam graueolentem elicere, ſi quis eam in vino coctam bibat, ac proinde graueolentiam ſanare tum alarum, tum totius corporis. Atque hoc, ſanè medicamento ineſt ex tota ſubſtantia, nimirùm cùm ſuccus ſit purgatorius. At quæ ſecundum qualitates editur actio, calidum in ſecundo ordine completo, aut tertio incipiente medicamen indicat, ſiccum verò in ſecundo. De Scolymi viribus plura Plinius habet. Scolymus vrinam ciere præcipuè traditur: ſanare lichenas & lepras ex aceto, venerem ſtimulare in vino, Heſiodo & Alcæo teſtibus: qui florente eo cicadas acerrimi cantus eſſe, & mulieres libidinis auidiſsimas, viroſq́; in coitum pigerrimos ſcripſère, velut prouidentia naturæ, hoc adiumento tum validiſsimo. Item graueolentiam emendat radicis emedullatæ vncia, in vini falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balineo ieiuno, itémque poſt cibum cyathis ſingulis pota. Mirum eſt quod Xenocrates promittit experimento, vitium id ex alis per vrinam effluere. Hæc Plinius. Nunc nullis non hortis cardueta ſpectantur, plurimæ hortorũ areæ Cynaris refertæ ſunt, nec iam ſine cibo hoc, niſi tempus anni neget, opipura vel adiicialis vlla ſit cœna. Apponuntur capita nondum floreſcẽtia Aſparagi modo iuribus incocta, eorúmque pulpa eſtur cum ſale & pipere. Itali rarò decoquunt, ſed cruda cum ſale vorant. Hac ob miram, tum raritatem, tum venuſtatem non omittendus carduus peregrinus, quem ex Pena depictum & deſcriptum hîc exhibemus. Hunc, inquit, ſponte edunt noui orbis inſulæ occiduæ, præſertim ea quæ D. Margaretæ ſacra eſt, vnde reduces naucleri Anglicis oris Morgano pharmacopœo Londinenſi attulerunt. Videtur autem hic quaſi quidam naturæ cinnus ex pepone, melone, & carduo coaluiſſe. Ob id ille Echinomelocactum, ſiue melocarduum echinatũ, ſignata magis, quàm recepta nomenclatura vocauit. Turbinata illi metæ effigies, torulis, calloſiſq́; quatuordecim quaſi coſtis

In cap. 14. lib. 3. Li. 2. alim. Li. 8. ſimpl. *Vires.* Li. 22. c. 22. In Aduerſ. *Locus.* *Nomina* *Forma.*

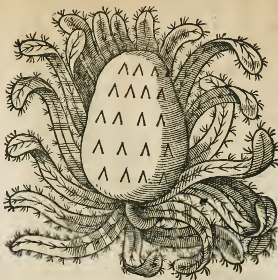
MELOCARDVVS Echinatus, Pena.

costis canaliculata, à sessili & latiore basi secundùm longitudinem in conũ obtusiorẽ coëuntibus, ex quo quasi vertice emicat tomentosa, vt in cynara, sericea bombax admodum farcta & delicata, ferè qualis lapidis amianthi, qua inuoluũtur mucronatæ vaginulæ, siliquosæ, sanguineæ, capsico concolores & similes, sed perquàm exiles, semine pusillo, rotundo, amaranthi, plenæ, multis setis croceis supernè se exerentibus, sed rigidis & pungentibus. Dorsa autem summa striarum, quà latiùs protuberant, exerunt infestos hystricis, aut echini aculeos aduncos, corneos, denos & duodenos, quasi hamos, radiatim septenas vt plurimũ stellas effigiantes: adeoq; vniuersum conum armant instar echini, vix vt inultus manu premas. Est autem cutis externa callosior, crassiórque tota, aloës aut cucumeris colore, & concretione. Caro subtus albicat, pinguis, flaccida, melonem, aut adipem referens, gustu insulso & acidulo, non ingrato, aqueo, refrigerante, innoxio. Quasi autem melo foret, interiore & superna sui parte, quæ flori subest, carduis simili, carnem firmiorem dissepit membranula per medium ducta, cellulámque efformans ferè qualis cucurbitæ, sed seminis vi fungosiore minúsque cõpacta medullam ibi inuoluit. Eius natales qui viderunt tum naucleri, tum familiares quidam, maritima sabuleta esse referebant. Cùm maturuit, peponem mediocrem, vel maximum melonem æquat. Nouem libras & vnius trientem hæc pendebat. Humi sessilis est, nusquam apparentibus ne minimis quidem foliorum vestigiis in ipsa planta, aut radice, quæ exilis est, aliquot appendiculis vimineis, pullis, prolixis, firmis, nec fractu facilibus sparsa. Carduum non minùs admirandũ

Li.8. c.24.

CARDVVS Pitahaya fructum ferens.

descripsit Ouiedus in Hispaniola insula nascentem. Pitahaya, inquit, fructus est pugni mediocris magnitudine. Hunc profert Cardui genus, spinis quidẽ horridum, sed aspectu iucundum & pulcherrimum: foliis enim caret, sed horum & ramulorum vice brachia quædam habet, sex pedes longa, quadrangula, in medio canaliculata, in quo medio & in angulis spinæ sunt valde pungẽtes, venenatæ, satis longis spatiis à sese distantes, ternæ simul, aut quaternæ digiti maximi longitudine. Inter hæc brachia fructus medius exoritur, qui Pitahaya illic nominatur, cortice crasso, spisso, & veluti squamoso contectus, qui tamen facilè cultro inciditur, etiamsi tota interiore parte granulis carni permixtis ficuum nostratium modò sit refertus, coloris venustissimi, nempe chermesini saturati. Est & tota hæc pars edulis, manusq; inficit mori modo. Qui comederit, non statim, sed duabus horis ab eo sumpto, vrinam reddit planè crudam. Est tamen innoxius & spectatu elegantissimus, sed qui eum profert Carduus horrendus, specie valde agresti & admiranda, viridi, cinerea, candicante, qualem hîc pictam videtis ex Ouiedo.

ACAN

ACANTHVS, CAP. III.

ΑΚΑΝΘΟΣ & ἄκανθα Græcis, μελάμφυλλος & παίδερος, Latinis Acanthus & Acantha dicitur: Officinæ à ſimilitudine, quàm eius folia cum anterioribus vrſorum pedibus habẽt, Brancam vrſinam vocant. Ad quam etiam ſimilitudinem reſpicientes Germani *Bernkrauu* nominant, Galli *Branche vrſine*. Adnotauit Fuchſius hanc herbam olim etiam Romanis Marmorariam eſſe dictã, quæ vox in omnibus Dioſcorid. exẽplaribus inter nothas appellationes deprauata eſt, ac in Mamolariam detorta, quod eius, columnarũ, maximè Corinthiarũ folia capitulis inſculpebãtur, quarũ identidẽ, tam ſcapi, quàm vertices marmore ſplẽdebant. Antiqui etiam Acãtho pateras & pocula alia ornabant. Acanthi genera duo Dioſcorides tradidit, ſatiuum, ſiue hortenſem, & ſilueſtrem. Satiuum deſcribit folia habere multò latiora, longiora quàm lactuca, erucæ modo inciſuris diuiſa, nigricantia, pinguia, læuia, caulem læuem, bicubitalẽ, digitali craſsitudine: ex interuallis verticem foliolis quibuſdam circundatum, veluti nucamẽtis aculeatis, è quibus flos candidus promitur: ſemen illi eſt oblongum, luteum, caput thyrſi ſpecie: radices ſubſunt glutinoſæ, mucoſæ, rubentes, longæ. In quibus hæc in Græcis ſic exarata, οἱονεὶ κιτλαρίοις ὑπομήκεσιν, ἀκανθώδεσιν, vertit Cornarius, veluti pileolis oblongis, pro nucamentis: per κιτζάρια intelligens foliorum inuolucra illa ad oblongi pileoli figuram obtorta. Eſt enim κίτλαρις & κιτζάριον pileoli genus. Eſt etiam id notandum in quibuſdam exemplaribus Græcis ſcriptum inueniri ὑακινθώδεσι pro ἀκανθώδεσι, ſed perperam: nam minuta caulis folia, nec figura, nec colore hyacinthinis reſpondent, quin potiùs exilia, & ſpinulis armata, quæ verò humi procumbunt, ampliſsima, vt quæ arearum puluinos poſsint veſtire, nullis tamen aculeis rigentia. Acanthus ſilueſtris eodẽ Dioſcoride auctore, ſcolymo ſimilis eſt, aculeatus, breuior quàm ſatiuus & is qui in hortis prouenit. Satiuus in hortis, petroſis, & humentibus locis naſcitur. Iunio præcipuè & Iulio mẽſibus ſemine & floribus abundat. Plinius breuiùs duo Acanthi genera notauit. Acanthus eſt topiaria & vrbana herba, lato longóque folio, crepidines marginum, aſſurgentiumq; puluinorum toros veſtiẽs. Duo genera eius ſunt, aculeatum & criſpum, quod breuius: alterum læue, quod aliqui pæderota vocant, alij Melamphyllon. Hæc Plinius. Etſi Acanthus, vel Acantha

Nomina

Lib. 15. hiſt.

Genera.

Forma.

Embl. 17. lib. 3.

Locus.

Tempus.

L1. & c. 22.

ACANTHVS Satiuus, Matth.

ACANTHVS Silueſtris, Carduus pratenſis, Tragi.

ſpinam ſignificet, & Branca vrſina omnium herbariorum ſententia Acanthus Dioſcoridis credita, rigidis ſpinis non horreat, non ob id tamen vera Acantha non dicẽda: ſpinoſa etenim eſt, verùm thyrſo duntaxat ex Dioſcoridis deſcriptione, & columnarũ apud Vitruuium epiſtyliis, ſed mollibus duntaxat ſpinis, ideóq; à Vergilio mollis Acanthus dicitur: nec vlla alia eſt, cui Dioſcoridis deſcriptio ve-
[Ruel.lib.3. ca.16.] riùs reſpondeat. Siquidem quinis ſeníſve foliis extenditur, lactucæ, longioribus multò, ac latioribus, vt quæ nonnunquam cubiti longitudinẽ æquent, pinguibus, carnoſis, erucæ ritu laciniatis, ſubnigris, caule tripedaneo, digitum craſſo, læui, cuius vertex foliorum in aculeos molles exeuntium cingitur vallo, & veluti in dehiſcentem paniculam nucamentúmve faſtigiatur. Summatim caput erumpit thyrſi figura, flores candidi, ſemen oblongum, luteum, radices oblongæ, pingues, lentæ.

[Lib.2.ca.13.] Trago & Lonicero ἀγρία ἄκανθα Dioſcoridis videtur eſſe Carduus pratẽſis, Germanis *Uuiſenkoel*, & *Graſzkoel*, id eſt Braſsica pratenſis nominatus, quòd huius folia teneriuſcula vêre cum cæteris oleribus colligantur, & in cibos veniant, guſtu ſuauia, nec molliuſculis ſpinis linguam, aut palatum offendentia. Folio eſt ſatis longo latóq;, ac vtrinque diuiſo, exiguis teneriſq; aculeis, ſpinoſiſve exaſperato, ex viridi penè albicante, ac dipſaco quadamtenus conſimili. Iulio menſe caulem emittit cubitalem, nonnunquam proceriorem, nodoſum, teretem, è geniculis bina folia fundentem, quæ dipſaci modo imbrem exceptum retinent. In horum & ramulorum cacumine oblonga capitula, florem in pallorem langueſcentem, ſed purpureis ſtaminibus oculis rubrum quid oſtendentem ſuſtinent. Flore marceſcente ſemen maturatur, paruum, album, tenera & candida veluti & in aliis Carduis lanugine inuolutum, quæ in pappos tandem euaneſcit. Planta eſt hyemis contemptrix, & quæ frigora facilè ferat. In pratis naſcitur, vbi rediuiua quotãnis, Aprili menſe folia emittit, radice candida, fibrata, craſſa, plerumq; exeſa. Ex locis natalibus coniecturam ſumpſêre quidam hunc Carduum Leimoniam eſſe Theophraſti, à pratis ſic dictam, quam nullis prorſus notis
[Lib.6. hist. cap.3.] inter ſpinoſas numerat, nempe ἄκαρναν, λευκάκανθαν, χάλκειον, κνῆκον, πολυάκανθον, ἀτρακτυλίδα, ὀνόπυξον, ἰξίνην, χαμαιλέοντα, σκόλυμον, quibus additur ἡ λειμωνία. Ineptè Betam ſilueſtrem Gaza interpretatur nominum ſimilitudine deceptus, quia Leimonium minimè ſpinoſis foliis à Leimonia valde diuerſum eſt. Hîc quòque Plinius bis lapſus eſt, ſcribens ſcolymũ in cibos ab Oriente recipi, & alio nomine Leimonion appellari, tum quòd Leimonium, id eſt Betam ſilueſtrẽ ἀπὸ τῆς λειμωνίας ſpinoſa planta non ſeparet, niſi fortè mendoſus ſit codex, tum quòd Leimoniã ſpinoſam plantã à Theophraſto inter aculeatas acanaceáſque proximè ſcolymum memoratã cum ſcolymo confundat. Eſt etiam planta alia

ACANTHVS Silueſt. alter, Dalechamp.

[Acanthus ſilueſtr.2. *Forma.*] hîc picta, quibuſdam alter Acanthus ſilueſtris, aliis Leimonia, quòd vt & ſuperior in pratis naſcatur. Radice eſt foris nigricante, in multas appendices aſphodelo pæoniæ've ſimiles diuiſa, quæ quotannis alias atque nouas, veluti ſobolẽ recẽtem ex ſeſe gignunt, exareſcente radice ex qua propendent: folio craſſo, inciſuris ſinuoſo, oblõgo, aculeis armato, ſic à natura factis, vt aculei ſinguli ex tribus cuſpidibus in vnum

in vnũ coeũntibus videantur esse coagmẽtati, pallidè virentibus, caule recto, procero, gracili, parũ ramoso, capitulo echinato, vno fere tantùm vel altero: flore puniceo, semine oblongo, paruo, lanugine contecto, quæ in auras tandem euolat. Ob aculeos ternos, quemadmodũ suprà dixi, vna stipatos, herbarij quidam Carduum τειγλώχινα vocant. Quidam Leucacanthã, de qua posthac nos agemus, esse volunt. Lobellius pinxit alium Acanthum siluestrem Scolymo similem aculeatum Dioscoridis, vel potiùs nouam aculeatam Brancam vrsinã, & subiicit, in agro Bononiensi Lombardiæ, adeò flores & folia similia fuisse huic Acantho spinoso, vt crediderit Dioscoridis esse Acanthum siluestrem, quem assimilauit Scolymo siluestri, & satiuo Acãtho breuiorem & aculeatum dixit. Chamæleonta Monspeliensium esse non potest quia caput habet echinatum. Acãthi satiui radices, auctore Dioscoride, vstis & luxatis illitæ prosunt. Potæ vrinã mouent, & aluũ sistũt. Tabidis, ruptis, conuulsis mirè vtiles sunt. Eadẽ Plinius tradit. Huius radices vstis luxatisq; mirè prosunt: item ruptis conuulsis, & phthisim metuentibus incoctæ cibo, maximè ptisanæ. Podagricis quoq; illinuntur tritæ & calefactæ calidis. Galenus, Acanthi folia, inquit, mediocriter digerentem facultatem obtinẽt: radix exsiccatoria est, & leuiter incisoria, & tenuium partium. At quotidiana & diuturna experientia constat nostri Acanthi satiui radices emollire, vniuersamq; plantam muccosam esse, ac ob id ad enematum emollientium decoctiones duntaxat, in hortis haberi. Quare mirũ Dioscoridem dixisse radices στρέμμασι, id est luxationibus prodesse, cũ iis obsit potiùs relaxando: aptiùs fortasse στρέμματα hîc cõuertas torsiones, ligamentorúmve tractiones, quibus medentur initio suauia malactica, dolorem sedando, & leuiter digerendo, si quid affectæ parti influxerit: hac enim ratione fractis & conuulsis proderunt. Acanthi siluestris radix ad eadem ad quæ superior efficax est, nihilq; à satiuo differt, nisi mollitie & magnitudine.

Lib. 3. c. 17. *Vires & Temper.* *Li. & c. 22.* *Li. 6. simpl.* *Pena in Aduers.*

BRANCA Vrsina aculeata, Lobellij.

ACANTHIVM, CAP. IIII.

QVOD Græci ἀκάνθιον, Latini similiter Acanthiũ nominant, Germani *Vueisz vuege distel*, Galli *Chardon argẽtin*, cuius hæc est in vulgatis Dioscoridis exemplaribus descriptio. Ἀκάνθιον ἐμφερῆ τὰ φύλλα ἔχει τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ, ἐπ' ἄκρῳ δὲ ἀκανθώδεις ἐξοχὰς, οὓς συλλεγομένους, &c. Quæ ex Plinio, multò verò tutiùs ex Oribasio viri docti sic restituerunt. Ἀκάνθιον ἐμφερῆ τὰ φύλλα ἔχει τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ, ἐπ' ἄκρῳ δὲ ἀκανθώδεις ἐξοχὰς, καθ' ἃς ἀραχνοειδὴς ἐστι χνοῦς, vel καὶ ἐπ' αὐτῷ χνοῦν ἀραχνοειδῆ, ὃς συλλεγόμενος, καὶ ὑφαινόμενος βαμβακοειδὴς γίνεται). Id est, Acanthium folia similia habet albę spinæ in summis extremitatibus aculeata, in quibus est lanugo, instar telæ araneæ, quæ collecta & texta bombycis effigiem præbet. Plinius. Spinæ albæ similis est spina illa, quã Græci Acanthium vocant, minoribus multò foliis, aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis: qua collecta etiam vestes quædam bombycinis similes fiunt in Oriente. Dioscorides folia quidem Acanthij figura candoréve cum Alba spina confert, sed citra

Nomina *Forma.* *Li. 24. c. 12.*

ACANTHIVM, Matth.

magnitudinis, aut paruitatis comparationem, vt id de suo, quod plerumque solet, Plinius videatur adiecisse, aut in nostris exemplaribus vox, minoribus, deesse. Anguillara pro Rutro hoc Cardui genus describere videtur. Acanthium Officinis creditur esse Carduus iste omnium ferè maximus vbiq; viarũ obuius, & iuxta sepes in arenosis, incultisq; locis satis frequens, radice prægrandi, crassa, foris nigra, amara, caule procero, valde crasso, aculeato, cauo, candida tenuiq; lanugine obducto, telis aranearũ simili: foliis admodum longis & latis, incisis, per oras vncis spinis stipatis, molli araneosaq; lanugine pubescẽtibus, capitulis in caulium vertice aculeatis & echinatis, leucographidi similibus, flore purpureo, Iulio & Augusto mẽsibus fatiscẽte, semine nigricante, & rotũdiore quàm Cnici, amaro, acri, candida lanugine inuoluto. Hunc Carduũ Fuchsius nomine spinæ albæ siluestris descripsit & depinxit. Aliud Acanthiũ ex Dalechampio exhibemus, montanum cognominatum, quod in gelidis montibus, vt in monte

Ca 16. hist.

Acanthiũ montanũ.

Forma. Iura, vnde & hoc aduectũ est, nascitur. Radice est crassa, numerosa, caulibus multis, intus cauis, angulosis, densissima lanugine opertis, foliis albæ spinæ similibus, toto ambitu marginibus aculeatis, prominentibus, araneosa lanugine obductis, quã neri posse, & in vestes texi omnino credibile, cũ digitis summis tractata non abrumpatur, & quàm longissimè ducatur, flore purpureo, lana candida & tam

ACANTHIVM, Spina alba siluestris, Fuchsij.

ACANTHIVM Montanum, Dalech.

spissa

ſpiſſa vndiq; per initia ſic obuoluto, ac circũcluſo, vt priuſquã detegi poſsit, veluti lanæ glomus ſit dilacerandus & euoluendus. Acanthij radix & folia, inquit Dioſcor. in potu opiſthotonicis auxiliantur. Eadem prorſus Plinius tradit. Ipſa folia vel radices ad remedia opiſthotoni bibuntur. Galenus verò radicem & folia facultatis eſſe excalfactoriæ, & iis qui conuelluntur auxiliari. Li.3. ca. 16. *Vires.* Li.24. c.12. Li.6. ſimpl.

DIPSACVS, CAP. V.

ΔΙ'ΨΑΚΟΣ Græcis, Labrũ veneris, & Carduus veneris Latinis, Virga paſtoris Officinis, & Carduus fullonũ vulgò dicitur, Gallis *Chardon à carder*, vel *Chardon à foullon*, Hetruſcis *Cardo da cardare*, Foroiulienſibus *Garzo*, Germanis *Kartendiſtel, Bubenſtrel, Vueberkarten.* Dipſaci autẽ, id eſt ſitibũdi nomen à cõtrario inuenit, quoniã concauo alarũ ſinu rorẽ, vel imbrẽ recipiat, quo velut ad abigendas ſitis iniurias abutitur. Labri veneris nomenclaturã à carinato foliorum habitu contraxit, quæ ſe anfractuoſa ſinuantia ambage, peluis vel ſolij ſpeciem conſtituunt, & intra ſe humorem retinent. Virga paſtoris dicta eſt, ob longas virgas, quas detractis Carduis paſtores fortè ſumũt, & ea parte qua poſsit manu capi aculeis nudant, reliqua autẽ aculeata gregẽ ducunt. Carduus fullonius appellatus eſt, quòd eo rudes pãnos, velut echino quodã poliũt, detractiſq; floccis carminãt. Cæterùm hîc animaduertendũ Auicẽnæ & Serapionis interpretes Virgæ paſtoris nomine minimè Dipſacum, ſed Polygonũ vtrũque Dioſcoridis intellexiſſe. Herbarij duo Dipſaci genera fecere. vnum ſatiuum, alterũ qui ſua ſponte paſsim prouenit, eumq; duplicẽ, nẽpè Dipſacũ ſilueſtrẽ maiorẽ, quẽ Dipſacũ purpureũ vocat Fuchſius, & Dipſacũ ſilueſtrẽ minorẽ. Dipſacũ, vt deſcribit Dioſcorid. aculeatarũ generis eſt. Caulem habet albũ, ſpinis horrentẽ, folia caulẽ amplectẽtia, lactucæ ſimilia, in ſingulis geniculis bina, oblõga, atq; etiã ſpinoſa, quæ in dorſi medio intus & extrà veluti bullas ſpinoſas habent, cõcauo, quo ſe vtrimq; geniculis cõiungunt ſinu, quo aquæ, rores & imbres aſſeruantur, vnde Dipſaci quaſi ſitientis nomen

Nomina. Li.2. c. 736. c. 351. ſimp. *Genera.* Ca. 81. hiſt. Lib. 3. ca. 11. *Forma.*

DIPSACVS Seu Labrum veneris, Matth.

DIPSACVS Satiuus alter, Matthioli.

DIPSACVS Silueſtris maior, Fuchſ.

traxit. In cacumine caulis ſingulis ſurculis capitula ſingula echinis ſimilia inſunt, oblonga, aculeata: quæ poſtquam exaruerũt, candida apparẽt. diſſectũ per mediã medullam caput vermiculos habet. Li.27.ca.9. Plinius eadẽ breuiter & dilucidè tradit. Dipſacus folia habet lactucæ, bulláſq; ſpinoſas in dorſi medio, caulem duûm cubitorũ, iiſdẽ ſpinis horridum, genicula eius binis foliis amplectẽtibus, cõcauo alarũ ſinu, in quo ſubſiſtit ros ſalſus. In cacumine capitula ſunt echinata ſpinis. Naſcitur in aquoſis. Huic deſcriptioni ſi paſtoriã virgã cõferas cõperies notas omnes optimè reſpondere Dipſacus ſilueſtris ſatiuo ſimilis eſt, foliis tamen eſt anguſtioribus, & floribus purpureis. Nec ſolo cultu videtur eueniſſe, inquit Pena, vt ſatiuus Dipſacus aculeis aduncis, recuruis & rigidioribus à ſilueſtri & ſpõte prodeũte tantùm diſtet. Nam pleraq; omnia culta, molliora & teneriora, minúſq; ſpinoſa euadunt. At hîc ſatiuus capitibus eſt reductioribus, oblõgis ſpinis, crebris, adũcis, terram verſus reflexis, adeò rigidis, vt ſtamina carpendo, & vellendo filamenta, non facilè effringãtur: ſilueſtris verò mollioribus, minoribus, ſurrectis, nec aduncis, longioribus multò, imbecillioribus: foliis itẽ mollioribus, minoribus, haud diſſimilibus, capitulis crebris, & bituminoſo trifolio ſimilibus. Naſcitur in agrorum & ſcrobium marginibus, & in viis iuxta ſepes. Dipſaci tertiũ genus minimum, nec adeò frequens, ſuperiori ſilueſtri ſat ſimile eſt, non tamẽ ita ſtriato caule, nec tam ſpinis horrido, foliis itẽ infirmioribus, capitulis multò minoribus, vt quæ oliuæ magnitudinem vix ſuperent. Sunt autem capitula hæc tenuibus capillis referta, ita vt ſericis viridi colore infectis floccis ſimilia videantur. Quidam Plumbaginem eſſe Plinij credunt, nec temere fortaſsis.

DIPSACVS Silueſtris minor, ſeu Virga paſtoris, Matth.

Matthi. in ca.11. lib.3.

Lib.3.ca.11. *Vires & Temper.* Dipſaci radix, auctore Dioſcoride, cum vino decocta & tuſa vſque dum cerati craſsitudinẽ accipiat, impoſita rimas fiſtuláſque ſedis ſanat. Oportet autem medicamentũ hoc ærea pyxide recondere. Ferunt præterea formicis & verrucis penſilibus remedio eſſe. Vermiculi capitis eius in folliculo clauſi, & collo aut brachio appenſi quartanas ſanare produntur. Li.27.ca.9. Eadem breuiter Plinius dixit. Sanat rimas ſedis: item fiſtulas, decocta in vino radice, vſq; dũ ſit craſsitudo ceræ, vt poſsit in fiſtulã mitti: itẽ verrucas omniũ generũ. Quidã & alarũ, quas modò diximus, ſuccũ iis oblinũt. Dipſaci ſpinę radix, inquit Galenus, eſt ſecũdo ordine exſiccatoria, habetq; nõnihil abſterſoriũ. Li.6.ſimpl. Scribit Pena priora duo Dipſaci genera refrigerãtis & ſiccãtis eſſe facultatis, & canceroſis vlcerationibus multùm conferre: tertium vſui incompertum. In Aduerſ.

CNICVS

CNICVS, CAP. VI.

ΚΝΙ´ΚΟΣ & κνῆκος Græcè, Cnicus & Cnecus Latinè nominatur, Mauritanis *Kartam*, siue *Charthom*, Officinis Mesuen & Serapionem secutis, Carthamus, Italis *Zaffarano Sarrasinesco*, Germanis *Vuildengarten saffran*, Gallis *Saffran bastard*. Dicitur autem Cnicus seu Cnecus ἀπὸ τοῦ κνίζειν, quod mordere & pungere significat: est enim spinosus carduus, vel ἀπὸ τοῦ κνησμοῦ, quòd pungendo pruriginem excitet. Carthamus verò ἀπὸ τοῦ καθαίρειν, quod est purgare. Dioscorides de Cnico satiuo duntaxat scripsit. Theophrastus & Plinius duo genera fecêre, satiuum siue hortense, & siluestre. rursus siluestris species duas. Cnicus satiuus, vt describit Dioscorides, folia habet oblonga, incisuris diuisa, aspera, aculeata, caules cubitales, in quibus capita oliuæ magnitudine, florem similem croco, semen candidum & rufum, oblongum, angulosum. Nascitur in hortis, & agris satus. Floret Iulio & Augusto mensibus, ac subinde semē etiam profert. Cnicum alterum pictum dedit Clusius, cui vnicus caulis, interdum bini, terni, aut quaterni, cubitales, firmi & lignosi vti alterius, nullis tamen aut paucissimis ramis: folia Cnici vulgaris, candidiora, & paulò longiora: capitula Cnici: flos diuersus, quippe qui non sit luteus, sed ex multis staminibus cærulei coloris constans: semen Cnico & minus & subrufum: radix pollicari crassitudine, carnosa, succulenta, foris nigricans. Circa Cordubam in segetibus inuenitur, & agro Hispalēsi. Floret Maio & Iunio. Vulgare nomen nullum nouit. Sed cùm tota facie Cnicum vulgarem referat, Cnicum alterum nominauit. De reliquis generibus hæc prodidit Theophrastus. τοῦ κνίκου δὲ εἰσὶν ὁ μὲν ἄγριος, ὁ δὲ ἥμερος. τοῦ δ' ἀγρίου δύο εἴδη. τὸ μὲν προσεμφερὲς σφόδρα τῷ ἡμέρῳ, πλὴν εὐθυκαυλότερον. διὸ καὶ πηνίοις ἔνιαι τῶν ἀρχαίων ἐχρῶντο γυναικῶν. καρπὸν δὲ ἔχει μέλανα, καὶ μέγαν, καὶ πικρόν. ὁ δ' ἕτερος δασὺς τοὺς καυλοὺς ἔχει σογχώδεις, ὥστε τρόπον τινα ἐπιγειόκαυλος γίνεται. διὰ γὰρ μαλακότητα τῶν καυλῶν καταχλίνεται πρὸς τὰς ἀρούρας. καρπὸν δὲ ἔχει πικρὸν πωγωνώδους ἀσπέρματος. ῥίζαι πᾶσι πλείους: μείζους δὲ, καὶ πυκνότεραι τοῖς ἀγρίοις. ἴδιον δ' ἔχει πρὸς τὰ ἄλλα ἄγρια. τὰ μὲν γὰρ σκληρότερα, καὶ ἀκανθωδέστερα τῶν ἡμέρων. αὐτὸς δὲ μαλακότερος καὶ λειότερος. Id est, Cnicus est siluestris, & mitis. siluestris species duæ. Vna miti consimilis admodum, sed rectiori caule. quare ex ea priscæ quædam mulieres pro fuso vtebantur. Fructum

Nomina

Lib. 4. c. 18

Genera.

Ibidem.

Forma.

Locus.

Tempus.

Lib. 2. stir. Hisp. c. 81.

Lib. 6. hist. cap. 4.

CNICVS *Satiuus, Matth.*

CNICVS *alter, Clusij.*

fert nigrum, magnum, amarum. Altera ſpecies hirſuta caules ſonchi profert, & quodammodo humi accubat, nam propter caulium mollitiem in terram inclinatur, fructum gignit amarum (πυκνὸν pro πικρὸν legit Gaza, & vertit frequentem) barbatum ſemen. omnibus radices multæ, denſiores tamen ſilueſtribus, & maiores.

CNICVS Silueſtris prior. Atractylis, Dalech.

Præ aliis ſilueſtribus hoc peculiare eſt, quòd cùm duriora ſpinoſioráque ſint mitibus, vrbanus Cnicus mollior ſit & læuior. Quę ex Theophraſto ſic tranſcripſit Plinius. Multas præterea ignobiles habent, ſed maximè celebrant Cnicon Italiæ ignotum, ipſis autem oleo non cibo gratam. Hoc faciunt è ſemine eius. Differentia prima ſilueſtris & ſatiui. Silueſtrium duæ ſpecies. Vna mitior eſt, ſimili caule, tamen rigido, itaque & colu antiquæ mulieres vtebantur ex illis: quare quidam atractylida vocant. Semen eius candidum (hîc Plinius contradicit Theophraſto, qui ſemē nigrum eſſe ait) & grande, amarum. Altera hirſutior toroſiore caule (σαρκώδεις caules legit Plinius, quos σογχώδεις Theophraſtus) & qui penè humi ſerpat, minuto ſemine. Aculeatarum generis hæc eſt. Hæc Plinius. Cnicus ſilueſtris prior Ruellij, Fuchſij, Dodonæi Atractylis eſt. Is durus eſt & erectus, ſatiuo non diſſimilis, foliis aſperis & pungentibus: capitula multis foliolis anguſtis & per extremitates aculeatis muniuntur, ex quibus hirſutus flos prodit, magis quàm Cnici hortenſis ex luteo palleſcens. Semen Cnico par, oblongum & anguloſum, ſed ſubatrum, non vt Cnici album: magnitudo ei quæ homini. Quamobrem priſcæ mulieres, vt ſcribit Theophraſtus, ſi locus mendo careat, pro colu vti poterant eius ſtipitibus ſatis firmis & longis ad lanam ſuſtinendā quæ nebatur, vt pro fuſo atractylide, humili planta, ſuis capitulis momentū & pondus præbente ad intorquendum & circumagendum filum. Alteram Cnici ſilueſtris ſpeciē, Carduum eſſe, qui Benedictus ob admirabiles eius vires contra varios morbos nominatur, iamdiu doctis omnibus perſuaſum eſt, qui hunc cum alterius Cinci ſilueſtris deſcriptione à Theophraſto tradita diligentiùs cōtulerunt. Herba eſt vſu & viſu omnibus cognita, radice longa, tenera, valde fibrata, foliis longis, pinguibus, teneris, mollibus, hiſpidis, profundiùs inciſis: caules ei hirſuti villoſiq́;, σογχώδεις, id eſt, leues, inanes, fragiles ſonchi modo, non σαρκώδεις, vt legit Plinius, id eſt, toroſiores, in terrā ſparſi, quoniam ob comæ foliorumq́; mollitiem recti nō ſtant, ſed caduci ſolo procumbunt, & inclinātur, hirſuta

Lib.21.c.15.

Lib.3.c.55.

Cap.42. hiſto.

Lib.4.c.70.

CARDVVS Benedictus. Cnicus ſilueſtr. alter.

ſuta quoque, capitula foliis pungentibus circundantur. Flos ex luteo pallet, ſemen copioſum, oblongum, cinereum, pilis barbatum, amarum, lanuginoſis pappis obuolutum. In arduis alpibus Galloprouinciæ teſte Pena prope Monſterias quas Marignols vocant, vbi effodiuntur Cryſtallinæ, Irides, & varij coloris alij lapides, creſcit, in ſummis montibus, rigidior, & aliquantùm minor hortenſi. Nunc paſſim in hortis omnibus magno ſtudio colitur ob eximias eius dotes. Cnici ſatiui flore priſci vtebantur in obſoniis auctore Dioſcor. Semen tundebatur, & ex eo exprimebatur ſuccus, vt tum hydromelite, aut gallinaceo iure datus aluum purgaret. Stomacho tamen aduerſatur. Fiebant etiam placentæ ad aluum emolliendam, ſucco eius amygdalis, nitro, aniſo, & melli cocto admixto. Oportet autem ante cœnam in partes quatuor diuiſas iuglandis nucis magnitudine, duas aut tres ſumere. Eas hoc modo conficere oportet. Sumatur Cnici candidi ſextarius, amygdalarum toſtarum & decorticatarũ cyathi tres, aniſi ſextarius vnus, aphronitri drachma vna, caricarum triginta carnes. Seminis ſuccus lac cogit, & ad ſoluendam aluum efficacius efficit. Cnici ſemine duntaxat vtimur ad purgationes, inquit Galenus. Tertij ordinis eſt excalfacientium ſi foris admoueatur. Sed de eius temperamento & facultatibus fuſiùs diſſeruit Meſues his ferè verbis. Cnicus eſt agreſtis & ſatiuus, idémque melior ſemine, præſertim eo magno, albo, plano, pleno, medullæ pinguis, cortice tenui. Nec inutilis eſt flos croci pilorum effigie. Calfacit ordine primo, ſiccat ſecundo. Agreſtis flos minùs calidus ac ſiccus. Pituitam & aquas vomitu & deiectione vacuat ſumptus, & clyſtere iniectus. Ob id morbis inde natis, vt colico affectui & ſimilibus confert. Thoracem quoq; & pulmonem expurgat, præſertim eclegmate ſequente & oleo ſuo, vnde & vocem claram reddit: ſperma quoque vſu auget, ſed alimentum eſt prauum, ſtomacho valde noxium, in eo & mammis lac dicitur cogere, faſtidiendum ac nauſeabundum eſt, ac conturbans, facultate eſt lactariarum plantarum, ſed remiſſa, terget, aperit, etiam flore cum mulſa icterum ſanante. Ne ventriculum lædat, ei miſce ſtomachica, aniſum, galangam, maſtichen: acriora verò, vt cardamomum, zingiber, ſal panis, ſal gemmæ addita actionẽ ipſius celerant, & inteſtinorum noxam prohibent. Sic medullæ eius drachmæ decem, cum cardamomi aureo vno in catapotia cicerum magnitudine drachmis quinq; ſufficienter purgant Paulo auctore. Eadem medulla panno ligata, oxymeliti præſertim ſcillitico incoquitur merſa, & purgatoriũ id efficit. Medullæ eiuſdẽ aurei duodecim, penidiorum aurei quatuor, cardamomi, zingiberis ana aureus vnus, cum melle forma bolos nucis magnitudine, da vnum vel duos. Medulla eadem ex iure galli vel gallinæ cum ſpeciebus prædictis cocta, idem præſtat: vel medullæ eius drachmæ tres, amygdalarum drachma vna, ſtrobilorum drach. ſemis, cum melle cocto & ſicco ſcillæ fiat eclegma, mirificum in thoracis affectibus. Hæc ex Meſue. Sed id animaduertendum orientalem Cnicum multò faciliùs & vtiliùs minori quantitate purgare. Noſtrum multò imbecilliorem eſſe, vt pote qui non minore quàm duarum vnciarum, vel ſaltem vnius & ſemiſſis mole, aluum ſubducat, nec obſtructiones meſaraicarum æquè probè reſeret. Carduus verò benedictus obſtructiones internorum viſcerum tollit, vrinam mouet, calculum frangit, vlcera potiſſimùm pulmonis ſanat. Percuſſis à feris venenatis medetur tam interiùs ſumptus, quàm venenatis ictibus aut morſibus impoſitus. Negant etiam peſtis ſentire contagia, qui cum cibo aut potu præſumpſerit. Iam quoque correptis magno fore præſidio vulgus ſibi perſuaſit. Item contra capitis vehementiſſimos dolores, vertiginem, memoriam amiſſam, in cibo aut potu ſumptum valere tradunt. Item ad putreſcentia vlcera, mammarum potiſſimùm, ſi in puluerem redactus inſpergatur: cacoëthe tam recẽs quàm ſicca herba, pota & admota ſanat, cuteq; obducit. Quamobrẽ decoctis miſcetur, quæ ex ligno Gaiaco parantur Hiſpanica lue laborantibus. Confert

In Aduerſ.

Vires & Temper.

Lib. 7. ſimp.

Lib. 2. c. 11.

Confert maximè iis qui quartana febre aut aliis febribus laborant, quarum acceſſiones cum frigore redeunt, hauſto eius decocto, aut ſtillatitia aqua, aut pulueris drachma pota. Proſunt eadem comitialibus infantibus eodem modo pota. Herbæ decoctum ex vino ſumptum, ilium & renum dolores mulcet, ventris tormina ſedat, ſudorem cit: alui tineas necat, & vteri vitiis auxiliatur.

CHAMÆLEON, CAP. VII.

Nomina. ΑΜΑΙΛΕΩΝ λευκὸς Græcis, Chamæleon albus Latinis nominatur, Carduus varius, Carduus ſuarius, & Cardopatium, Arabibus *Chemeleon leuce*, ſeu *Chamalium*, Italis *Carlina*, *& Chameleone bianco*, Hiſpanis *Cardo pinto*, Germanis *Eberuurtz*, eleganti alluſione ad Carduum ſuarium. χαμαιλέων μέλας, Latinis Chamæleon niger. Chamæleon autem à foliorum

Lib.3.c.8. varietate dicitur Dioſcoride teſte: mutant enim cum terra colorem. Hîc enim viridia, illic albicantia, alibi cærulea, nonnuſquam rubra inueniuntur. Suarius autem carduus, quòd ſues, ſi in polenta exhibeatur, perimat. Carlina verò quaſi Carolina quòd credat vulgus hanc herbã Magno illi Carolo Regi olim ab Angelo demonſtratam fuiſſe ad propulſandam ab exercitu ſuo peſtem, tanquam antidotum omnium præſtantiſsimum. Quam ob cauſam multi ad arcendam peſtilentiam huiuſce herbæ radices miris efferunt laudibus. Chamæleon albus à nonnullis Ixias vo-

Lib.3.c.8. catus, vt ait Dioſcorides, quòd quibuſdam in locis ἰξὸς, id eſt, viſcum ad radices eius inueniatur, quo pro maſtiche vtuntur mulieres. Folia habet ſilybo aut carduo ſimi-

Forma. lia, aſperiora tamen & acutiora, nigroq; Chamæleone robuſtiora. Caule caret, ſed è medio ſpinam echino marino aut cynaræ ſimilem erigit: flores purpureos velut pilos, qui in pappos euaneſcunt, ſemen cnico ſimile: radicem in pinguibus collibus craſſam, in montoſis graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, graueolentem, & dulcem. Chamæleon niger & ipſe foliis ſcolymo ſimilis eſt, minora tamen & tenuiora, & robuſtiora hæc habet. Caulem emittit digitali craſsitudine, dodrantalem, ſubrubrum, qui vmbellam gerit, & flores ſpinoſos, tenues, hyacinthi æmulos, varios, radix craſſa, nigra, denſa, quandoque etiam corroſa, quæ

Locus. diſſecta ſubflaua eſt, & commanducata mordax. Prouenit in campeſtribus, ſiccis &

Lib.22.c.18 cliuoſis tractibus & maritimis. Plinius de iiſdem hæc prodidit. Chamæleonem aliqui Ixiam vocant. Duo genera eius. Candidiora, aſperiora folia habet, ſerpit in terra echini modo ſpinas erigens, radice dulci, odore ſuauiſsimo. Quibuſdam in locis viſcum gignit album, ſub alis foliorum, maximè circa canis ortum, quo modo thura naſci dicuntur: vnde & Ixias appellatur. Hoc vt maſtiche vtuntur mulieres. Quare & Chamæleon vocetur, varietate foliorum euenit: mutat enim cum terra colores, hîc niger, illic viridis, alibi cyaneus, aliubi croceus, atque aliis coloribus. Et paulò pòſt. Ex nigris marem dixêre cui flos purpureus eſſet, & fœminam cui viola-

Lib.9.hiſt. cap.13. ceus. Vno naſcuntur caule cubitali, craſsitudine digitali. Theophraſtus de vtroque Chamæleone hæc quoque Dioſcoridi conſentanea literis mandauit. χαμαιλέων δὲ ὁ μὲν λευκὸς, ὁ δὲ μέλας. αἱ δὲ δυνάμεις τῶν ῥίζων, καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ῥίζαι τοῖς εἴδεσι διάφοροι. τοῦ μὲν γὰρ λευκὴ καὶ γλυκεῖα, καὶ παχεῖα, καὶ ὀσμὴν ἔχουσα βαρεῖαν. Et paulò pòſt. φύεται δὲ ὁμοίως πανταχοῦ, καὶ ἔχει τὸ φύλλον ὅμοιον σκολύμῳ, μεῖζον δὲ, ἄλλο δὲ πρὸς τῇ γῇ, τὴν δὲ κεφαλὴν ἔχει ὁμοίαν ἀκάνῳ, μεγάλην. οἱ δ' ἄκανον καλοῦσιν. ὁ δὲ μέλας τὸ μὲν φύλλον παρόμοιος: σκολυμῶδες γὰρ ἔχει (non σκολυκῶδες, vt habetur in vulgatis exemplaribus) πλὴν ἔλαττον καὶ λειότερον (λεπτότερον ex Dioſcoride) αὐτὸς δὲ ὅλος ἐστιν (lege ἔχει) ὥσπερ σκιάδιον. ἡ δὲ ῥίζα παχεῖα, καὶ μέλαινα. διαῤῥαγεῖσα δὲ, ὑπόξανθος. φιλεῖ δὲ χωρία ψυχρὰ, καὶ ἀργά. Id eſt, Chamæleon quidam eſt albus, alter niger, radicum facultates, atq; ipſæ etiam radices ſpecie differunt: illius enim radix alba eſt, dulcis, craſſa, & grauis odoris.

Naſcitur

Nascitur similiter multis locis, foliúmque habet scolymo simile, sed maius, & terræ proximum, caput autem magnum acano simile, quod nonnulli acanum vocant. Niger simili est folio, scilicet scolymi, sed minore & tenuiore. Tota planta habet veluti vmbellam, radix crassa est, nigra, & disrupta, subflaua. Locis gaudet frigidis & incultis. Gaza non ἀργά, sed ὑγρὰ legit, id est, humida, cui contradicit Dioscorides scribens plantam istam in campestribus & siccis locis prouenire. Idem Theophrastus alio in loco Chamæleonem album ἰξίνην appellat, quam Carduum pineam interpretatus est Gaza, ratus fortasse diuersam hîc à Chamæleonis genere plãtam describi. At si quis plantas istas diligentiùs expendat, & Theophrasti locos conferat, rem aliter habere comperiet. Nam Chamæleonis facta mentione, alteram eius speciem, nimirum Ixinem accuratè omnibus suis partibus delineat, præterquam radice, quæ velut hîc omissa luculenter declaratur loco suprà adducto. Quod autem Ixine, vel, vt in Dioscoride legitur, Ixia, Chamæleon sit albus, eius historia fidẽ facit, tum ex Theophrasto iam descripta, tum ex his eiusdem verbis. ἡ δ' ἰξίνη φύεται μὲν ὡς πολλαχοῦ (lege φύεται μὲν ὁμοίως πολλαχοῦ, vt & loco iam citato) ῥιζόφυλλον δὲ ἐστιν. ἀπὸ δὲ τῆς ῥίζης μέσης ὁ σπερματικὸς ἄκανος ἐπιπέφυκεν, ὥσπερ μῆλον, οὗ μάλα ἐπικεκρυμμένον ἐπὶ τῶν φύλλων. οὗτος δὲ ἐπὶ τοῦ ἄκρου φέρει τὸ δάκρυον εὔστομον, καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ ἀκάνθη χία ἡ μαστίχη. emenda, ἡ ἀκανθικὴ μαστίχη, quod confirmat Plinius, vt diximus. Id est, Chamæleon albus æquè locis multis nascitur, à radice folia emittit, ex qua media seminibus grauis acanus veluti malum exoritur, in foliis ipsis absconditus. (Videtur Theophrastus hîc acanum dicere spinosum & echinatum caput carduorum, quod Dioscorides nunc echinũ vocat, nunc ἀκανθώδη κεφαλὴν, nisi fortè pro ἄκανον legendum sit ἐχῖνος) Hîc lacrymam ori gratam parte summa profert, quæ est acanthice mastiche. Qui hos duos Theophrasti locos cum Chamæleonis albi historia à Dioscoride tradita contulerit, vnam & eandem plantam ab vtroque describi iudicabit: hodie periti herbarij Carlinam esse credunt. Hæc, inquit Dalechampius, vbinis in Allobrogum montibus frequens est, Diensibus *Chardousse* dicta, quasi Carduus siluestris, radice longa, crassa, subrufa, cùm gustatur principiò fatua, mox subdulci, tandem acri, foliis latis, albis, aculeatis, humi iacentibus. ex horum medio absque caule echinus prodit, cynaræ capitibus similis, in metam fastigiatus, cõpactili squamarum pungentium aceruo horridus, quo exsecto, sicuti & diuulsis eius laminulis succus lacteus manat, visci aut glutinis modo lentus ac tenax, sic contrectantium manibus inhærescens, vt vix detergatur, vt ab eo ixias meritò dici possit. Flos purpurascit, quo dilapso hiat echinus, papporúmque densam lanuginem media orbis sui area complectitur, quæ in auras auolat. Semen cnico simile est. Huius echinos adhuc cõpressos priusquã floreant, indigenæ detractis corticosis vnguibus, structilíque laminularum serie reuulsa, concidunt in orbes, & raporum ritu in cibos coquunt, vel cum butyro in prunis, vel super foculo parant, sale & pipere condiunt, gustu multò quidẽ palato suauiore & lautiore, quàm echinorum cynaræ, vel scolymi satiui. Quare cùm tam vulgaris sit in ea regione hîc cibus, sentiendum

Lib.4.c.9.

Lib.3.hist. cap.4.

Lib.6.hist. cap.4.

CHAMAELEON Albus, Matthioli.

CHAMÆLEON Niger, Matth. & Fuch.

Lib.4.c.68.

In cap. 9. lib.3.

In Aduerſ.

CHAMÆLEON Niger, alter Matth.

ſentiendum viſcidũ hunc echinati capitis lentorem minimè venenatum, neque exitioſum eſſe, cùm citra noxam cum ſui globi fruſtulis comedatur, vel Allobrogũ Chamæleonẽ innocentiorem eſſe quàm Græcorum, vel igne, præparatione, conditura maleficam eius vim obtundi. Pleriſque herbariis & Officinis ferè omnibus perſuaſum eſt, duplicem eſſe Carlinam, aliam caule carentem, aliam caule donatam, quam Leucachantham facit Dodonæus: Matthiolus & Fuchſius nigrum Chamæleonta. Sed ſi vti nos, inquit Pena, vtriuſq; radices, & vtriuſque gummi ſubflauum, vermiculoſum, nonnihil pellucidum, odore viroſo, guſtu & viſu exploraſſent: demúmque eadem radice & flore, caulḗque donatam, alias verò caule carentes: & alibi etiam proximè copioſè enatas, partim caule viduas, partim vtróque præditas obſeruaſſent, volentes ſententiam mutaſſent. Id ſe expendiſſe ait non procul ab arido & gelido dicto D. Bernardi monte, atque etiam via qua Iſpurgo itur Tridentum locis lapidoſis & ſiccis. Quare herbariorum Carlinam varietate non genere duplicem, non eſſe Leucacantham, ſed Chamæleonem album Dioſcoridis eſſe cenſet. Matthiolus aliam Chamæleonis nigri iconem exhibuit à Marantha Neapoli ad ſe miſſam, quæ tametſi, inquit, vmbellas ſimilibus Hyacinthi floribus ſcatentes proferat, cùm tamen folia rubris maculis diſtincta non ſint, cùm minimè rubeat caulis, cùm manſa radix nullo modo ſit acris, non exeſa, non flaueſcens, nec caules digitali craſſitudine, hanc plantam genuinum Chamæleonem nigrum eſſe minimè putat. Sed hæ notæ ne illiquidem inſunt, quam Chamæleonem nigrum ipſemet ſtatuit. Tragus Carlinam Officinarum, Chamæleonem vulgarem nigrum facit, alterum & exiguum eius genus ſine caule, Cordus Chamæleonem album, Lobellius Carduum ἄχυρον Septentrionalium. Vbique ferè prouenit, inquit Tragus, potiſſimùm in aſperis montibus, ac forti albaq; terra, radice, foliis & ſemine Chamæleonti vulgari ſimile, ſed minùs. Flos eius aculeatus & purpureus humi procumbit, & caule caret. Lobellius ſcribit Angliæ collibus, Picardiæ & Gallobelgij ſatorum marginibus obuium & frequentem eſſe hunc Carduum, figura & foliis Carlinæ, ſed retuſioribus laciniis, minoribus. Flores purpurantes, & capitula Carlinæ vulgaris, caule carentes, in pappos euaneſcentes. Semen Cnico ſimile. Radices aliquantulum rubeſcentes, grauiſsimi odoris. Auguſto menſe floret. Tragus pinxit alium

CHAMAELEON Exiguus, Tragi, Dalech.

CHAMAELEON verus Niger, Dalech.

alium verum Chamæleonem nigrum, pallidulis cæteríſque carduis ſimilibus floribus, ſemine oblongo & capillato. Chamæleonem nigrum in Gallia nuſquam reperit Dalechampius, ſed ex eius planta integerrima ex Calabria à Reinerio Solenandro viro humaniſſimo & doctiſſimo medico delata, illiq; dono data, effigies hæc ad viuum expreſſa eſt. Radix illi palmum longa erat, digitum craſſa, foris nigra, & qua lacerata hiabat, intus flaueſcens: folia Chamæleonis albi, anguſtiora, minora, tenuiora, caulis dimidio pede non procerior, in cuius ſummo vmbella floris purpurei ſplendebat, Hyacinthi colorem prorſus æmulantis, niſi candor eximius intermiſceretur, & quamuis exaruiſſet, viuidũ ſuum nitorem retinentis, abſque echino globoſóve capite, quod videlicet ex omnibus plantis quibus aculeata folia ſunt, id peculire ſortitus eſt Chamæleon, vt citra echinatum verticẽ flos emicet auctore Theophraſto duobus in locis, in quibus tamen litera adeò deprauata eſt, vt ex ea rectus ſenſus vix elici poſsit. Prior locus is eſt, Ἀλλὰ τά γε τοιαῦτα πάντων, οἷον ἄκορνα, λευκάκανθα, χάλκεος, κνῆκος, πολυάκανθος, ἀβακυλὶς., ὀνόπυξος, ἰξίνη, χαμαιλέων, πλὴν οὗτος οὐ φυλλάκανθος, σκόλυμος, ἢ λειμωνία, φυλλάκανθα καὶ τὰ ἄλλα. In quo cum de Phyllacanthi loquatur, & Chamæleonem foliis aculeatis eſſe ex Dioſcoride conſtet, falſò οὐ φυλλάκανθος dicitur. Quare legit Dalechampius per parentheſim (πλὴν οὗτος φυλλάκανθος οὐκ ἀκανίζει) σκόλυμος, &c. Alter locus eſt. Σαρκώδης δὲ καὶ ἐδώδιμος ἡ τοῦ ὄγκου κύησις, οὐκ ἀκανθώδης, ἀλλὰ προμήκης. καὶ τοῦτο ἴδιον μόνον ἔχει τῶν φυλλακάνθων, ἀντιστραμμένως ἢ ὁ Χαμαιλέων. ὁ μὲν γὰρ ἀφυλλάκανθος ὢν ἀκανίζει. quẽ ſic reſtituit Dalechampius. ὁ μὲν γὰρ φυλλάκανθος ὤν, οὐκ ἀκανίζει. Illi tamẽ corruptæ lectioni ſubſcripſit Plinius ſcribens, Chamæleon in foliis nõ habet aculeos, &c. Sed error is vnicus non fuit: nam pro Cnico Cnidos ibidẽ, & bis Helxine pro vxine legitur. Diuerſum à ſuperiore Chamæleonem pinxit Cluſius, quem Salmãticenſem vocat. Planta eſt, inquit, ex Acanaceorum genere, caule pedali, interdum etiam cubitali, multis alis ſiue ramis concauo, & quaſi foliato, duro tamen & firmo: folia numeroſa, longa, anguſta, candicantia, ſpinis horrida: ſummis ramis veluti vmbellæ ex quinque aut ſex caliculis ſeu capitulis ſpinoſis conſtantes innaſcuntur, in quibus flos purpureus dilutior, qui maturo ſemine in pappos euaneſcit, reliquorum Acanaceorum more: ſemen Cnici, minus, dulce, intus candidũ, foris ſubnigrum aut cinereum: radix nigra, dura, dulcis ſi mandatur Tota plãta firmis ſpinis vndique riget. Agro Salmanticẽſi frequens. Floret Iulio, ſemẽ Auguſto maturum.

Lib.6. hiſt. cap.3.

Lib.6. hiſt. cap.4.

Lib.21. c.16.

Lib.2. ſtir. Hiſpa. c.79

CHAMÆLEON Salmanticensis, Clusij.

Lib 3.c.8.

PICNOMON CRETÆ Salonensis, Penæ & Lobellij.

Vocatur à Salmanticēsibus Chamæleon,& eum referre videtur quem Anguillara pro Chamæleone nigro Dioſcoridis proponit. Verùm hiſtoria non reſpondet. Huc fortaſſe Chamæleonis nigri ſpeciem referemus Carduum puſillum & rarum, qui in planitie illa, quæ eſt inter Arelatem & Salonam, & Creta Salonenſis dicitur, prouenit, ideò à Pena & Lobellio Picnomos Cretæ Salonēſis nuncupatus. Radice eſt exigua,manſu glutinoſi quidpiam præferente, foliis longis,ſecus longitudinem cauli adhærentibus, Chamæleontæ Monſpelienſis modo, ſed nagustioribꝰ,in ramis magnitudine Calcitrapę, & illius modo in ambitu ſparſis, ſpinoſis, longíſque aculeis adeò ſtipatis, vt arrepturo nihil pateat aditus: floſculi ſenetionis æmuli, ſed maiores in oblongis, ſpinoſis & tomētoſis capitulis: ſemen exiguum, Cnico ſimile, paleaceum. Picnomon eſſe nō aſſeuerat Pena, ſed quia plāta eſt ſpinis munitiſſima,ſignificationi alludentes ita vocauit.Radix Chamæleonis albi,vt docet Dioſcorides, acetabuli menſura pota latos lumbricos expellit,bibitur autē in vino auſtero cum origani decocto. Hydropicis cōmodè datur drachmæ pōdere cum vino :ipſos enim extenuat.Decoctum eius contra vrinæ difficultatem propinatur. pro theriaca eſt cum vino pota.Occidit canes & ſues:mures item necat ſubacta cum polenta,aut hydrelæo madefacta.Chamæleonis nigri radix trita admixto modico chalcantho, cedrino oleo & axungia, ſcabiem abigit, deterget impetigines ſulfure & bitumine additis,cocta in aceto & illita.Decoctū collutione dentium dolores ſedat.cum pari pipere & cera radix dentibus oblita, ipſis dolētibus auxiliatur.fouentur etiā dentes ipſa cocta in aceto & affuſa. dolenti denti per ſcalpellum calida admota ipſum frangit.maculas cutis in facie à ſole contractas expurgat,& vitiligines cum ſulfure. Miſcetur & medicamentis erodentibus, phagædenica vlcera feraq; in cataplaſmate impoſita extirpat ac ſanat. Theophraſtus de harū radicum facultatibus hæc prodidit,primùm de Chamæleonis albi radice. χρησίμη δὲ, φασὶ, πρὸς τοὺς ῥοῦς, ὅταν ἑψηθῇ κατατμηθεῖσα ὥσπερ ῥαφανὶς ἐνειλομένη (lege ἐνηλωμένη) ἐφ' ὁλοσχοίνου, καὶ πρὸς τὴν ἕλμινθα τὴν πλατεῖαν, ὅταν ἀσταφίδα προφάγῃ πίνειν (lege πίνειν δεῖν) ἐπιχέοντα ταύτην, ὅσον ὀξύβαφον ἐν οἴνῳ αὐστηρῷ. ἀναιρεῖ δὲ καὶ κύνα, καὶ σῦν. κύνα μὲν ἐν ἀλφίτοις ἀναφυραθεῖσα μετ' ἐλαίου καὶ ὕδατος: σῦν δὲ μετ' ῥαφάνων μιγνυμένη τῶν ὀρείων. γυναικὶ δὲ δίδοται ἐν τρυγὶ γλυκείᾳ, καὶ ἐν οἴνῳ γλυκεῖ. καὶ ἐὰν βούληταί τις ἀσθενοῦντος ἀνθρώπου διαπειράσασθαι εἰ βιώσιμος,

Vires & Temper.

Lib.9. hiſt. cap.13.

βιώσιμος, λούειν κελεύουσιν τρεῖς ἡμέρας. κἄνπερ περιενέγκῃ, βιώσιμος. Deinde de nigri Chamæleonis radice. δύναται δὲ λέπραν ἐξελαύνειν ἐν ὄξει τριβόμενος, καὶ τριβεὶς ἐπαλειφόμενος, καὶ ἄλφον ὡσαύτως. ἀναιρεῖ δὲ καὶ τοὺς κύνας. Id est, Chamæleonis albi radix ad fluxiones vtilis esse traditur, cõcisa raphani modo, & iunco velut clauo transfixa ac decocta: & aduersus latos lumbricos cum vua passa acetabuli mensura in vino austero pota. Occidit & canes & sues. Canes in polẽta subacta cum aqua & oleo, sues mixta cum brassica mõtana. (Quæ sequuntur, Mulieri datur ex fece vini pasi, aut ex vino passo, Gaza non expresit, fortasse ea notha ac supposititia esse ratus.) Quòd si quis experiri voluerit, moriturus sit æger nec'ne, præcipiunt ea radice lauandum triduo, quòd si tolerauerit moriturum negant. Nigri Chamæleonis radix in aceto trita & illita lepram & vitiligines exterit. Occidit & canes. Plinius partim ex Dioscoride, partim ex Theophrasto hæc exscripsit. Chamæleon cãdidus hydropicos iuuat succo radicis decoctæ. Bibitur drachma in passo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli mensura succi eiusdem in vino austero cum origani succo. Facit ad difficultatem vrinæ. Hic succus occidit canes, suésque in polẽta addita aqua & oleo. Contrahit in se mures, ac necat, nisi protinus aquam sorbeant. Radicem eius aliqui cõcisam seruari iubent funiculis pendentem, decoquuntq; in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant. Et mox de nigris addit. Radicibus eorum lichenes curantur, cum sulphure & bitumine vna coctis: commanducatis verò dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant, & ricinos canum necant, iuuẽcas quoq; anginæ modo: quare à quibusdam Vlophonon, vocatur, & Cynozolon, propter grauitatem odoris. Ferunt & hæc viscum vlceribus vtilissimum. Omnium autem generum eorum radices scorpionibus aduersantur. Atq; hoc postremum videtur innuere, quod Dioscorides theriacam esse dixit. Cum origani verò succo bibi ait, quod Dioscor. dixit, μετ' ὀριγάνου ἀποζέματος, quibus cum origani decocto bibendum esse significatur. Galenus de iisdem radicibus hæc scribit. Nigri Chamæleonis radicẽ lethale quidpiam habere: quamobrem foris vsum eius ad psoras adhiberi, & lichenas, & vitiligines, & in summa quæ detersionem postulant. Præterea digerentibus & emollientibus pharmacis commisceri, & phagædenica vlcera illitam sanare: esse enim siccam tertio ordine, calefacere secundo completo. Porrò albi Chamæleonis radicẽ potui dari cum vino austero mensura oxybaphi contra latos lumbricos: exhiberi etiam aqua intercutem laborantibus, adsimilémque habere temperiem ipsius nigri radici, nisi quòd hac illa amarior sit. Paulus quoque, Oribasius, & Aëtius tradunt Chamæleonis nigri radicẽ si intra corpus sumatur, veneni loco esse, & cętera eadem quę Galenus. At Dioscorid. Theophrastus, Plinius neutrius venenatam esse radicem dixerunt. Neque enim venenatam eam esse intelligas, quæ canes, sues, & mures perimat. Quędam enim sunt iis animalibus noxia, quæ nobis salutaria sunt: nam eandem ad pellendas latas interaneorum tineas propinant: item hydropicis, & contra difficultatem vrinæ. Prætereà Dioscorides de Chamæleone albo tractans, Ixiam venenum esse non ait, neq; Theophrastus, cùm scribit, ἔχει δὲ δάκρυον καὶ ἡ ἰξία ἡ ἐν Κρήτῃ. Id est, Lacrymam fundit Chamæleon albus, qui in Creta nascitur. Sed Dioscorid. de venenis agens, Ixiæ veneni incommoda & noxias vires, & remedia tradit ex Nicandro, qui ἰξιόεν ὀλοφόνον vocat. Eius scholiastæ fides habenda nõ est, qui Ixiam genus blattę esse scribit, quod sit colore nigrum, odore verò in potu ocimi semini simile, quum apertè Dioscor. viscum esse dicat quod ad radices Chamæleonis albi reperitur. At Paulus & Aëtius de venenis tractãtes, cùm de vtriusq; Chamæleonis veneno & curatione dixissent, seorsum de Ixiæ veneno eadem quæ Dioscorides retulerũt. Cùm verò Chamæleon albus Ixias nominetur, ob viscidũ illud gummi, quod ex radicibus manat, num etiã Chamæleonis nigri radices gummi fundunt? vt quæ de Ixiæ veneno veteres literis

Lib. 22. c. 18.

Lib. 8. sim.

Lib. 7.
Lib. 15.
Lib. 1.

Lib. 9. hist. cap. 1.

In cap.21. lib.6. mandarunt,ad ſuccum etiam è radicibus Chamęleonis nigri pertineant. Matthiolus non ſolùm Ixiæ nomenclaturam vtriq; Chamæleoni communem eſſe ſcribit, quod vterq; gummi viſco ſimile proferat, ſed etiam Ixiam Dioſcoridi de venenis Lib.6. agenti,nihil aliud eſſe quàm Chamæleonem nigrùm. Idem cùm Carlinam in caulem aſſurgẽtem nigrum eſſe Chamæleonem ſibi perſuaſerit, vêre ex vtriuſque radice gummi exudare ex quorundam Cretenſium oratione in vtraque Carlina id cõcreſcere narrantium,aſſerere nõ dubitauit. Quod verò Ixia Dioſcor. Chamæleon niger ſit, haud verùm eſt: ſoli enim Chamæleoni albo Dioſcor. Ixiæ,Theophraſtus Ixiæ & Ixines appellationẽ perſpicuè tribuerunt,nuſquã Chamæleoni nigro: quorum auctoritas maioris apud omnes ponderis eſſe debet,quàm nothæ illæ ac Lib.22.c.18 ſuppoſititię Ixiæ appellationes,& Plinij oratio quæ eſt eiuſmodi. Ferunt & hęc,inquit,viſcum vlceribus vtiliſsimum. Quæ verba cùm de Chamęleonum generibus, de quibus promiſcuè ſuprà tractauerat,citra diſtinctionem proferũtur, vtriq; Chamæleoni videntur viſcum aſsignare. Quod Ruellium mouit vt eum locum aliter quàm eſt in Plinij codice citaret ad hunc modum. Chamæleonem etiam nigrum ferre viſcum vlceribus vtiliſsimum Plinius cõmemorat. Verùm hæc de albo,nõ de nigro, audienda eſſe ex iis quæ diximus perſpicuum eſt. His adde Penæ periti Herbarij ſententiam,qui gummi quod Ixia dicitur,è Carlinę caule carentis,& caule dofol.367. natæ radice exudare viroſum,& guſtu ingratum ſe certò ſcire affirmat, venenũ ſit nec ne,nondum compertum habere. Id etiam aſſerit non niſi vnam eſſe plantam vtramque Carlinam,vt dictum eſt,neque etiam Dioſcoridem viſcum vllum agnoſcere in verò Chamæleone nigro. Ixiam Græcorum Plinius locis quamplurimis vi Lib.3.c.9. ſcum conuertit. In cauſa fortaſſe fuit vtriuſque conſimilis lentor,inquit Ruellius. Nam ſicut viſcum cuiuſcumq; rei cui hęſerit,tenax eſt, ità ſi deuoretur Ixias,omnia glutinat interanea,omnéſq; contrahit recrementorum exitus,& colligat. Sic forſitan cùm pro veneno Pliniũ Latina defeciſſet appellatio, maluit vti largiuſcula nominis ambage,quàm vel Græcam ſequi,vel nouam effingere nomenclaturam. Hoc vtique pacto Plinius ab erroris ſuſpitione poſſet vindicari, quanquam Scribonius Largus antiquior eo,Græco contentus vocabulo,libellis ſuis Ixiæ vocem ſatis protriuerat. Quare nomen hoc ἀμφίβολον ad viſcum arboreum, & aucupiis dicatum vitio non caret, cùm pugnent viribus viſcum & Ixia, ſitq; viſcum in remediorum, Ixia verò in venenorum cenſu numerandum. Id quod pridem obſeruauit doctiſſimus Leonicenus.

ERYNGIVM, CAP. VIII.

Nomina ΡΥΓΓΙΟΝ Græcis & ἠρύγη, Latinis Eryngium, Officinis corrupto vocabulo Iringus vocatur. Plerique etiam Centumcapita nominant, à numero nimirùm capitũ quæ in ſummo obtinet. Vnde Galli Eryngium vulgare vocant *Chardon à cent teſtes*. Græci philoſophi, inquit Pena, Eryngium quaſi ἐρύγην, id eſt,ructum,dictum autumãt, quòd capræ quæ morſu ſurculum Eryngij præciderint,vel deglutierint, cunctum gregem ponè ſe-Lib. 3.c.21. quẽtem quaſi ſtupore attonitum ſiſtunt, donec Eryngium ructu reiecerint. Dioſ-*Genera.* corides Eryngij vnius meminit. Plinius ſcribit aliud eſſe albicans,aliud nigrum:& Lib.2.c.7. 8.&.9. ſatiuum quidem eſſe,& ſpõte naſci in aſperis & ſaxoſis:& in litoribus maris durius nigriuſq;,folio apij. Ex his cãdidum à Romanis Centumcapita vocari. Sunt,inquit, qui & acanon Eryngio adſcribãt, ſpinoſam,breuemq; ac latam herbam,ſpiniſq; latioribus. Recentiores quoq; herbarij aliquot Eryngij genera obſeruarunt, ducti ſi-Lib. 3.c.21. militudine quæ illis eſt cum Eryngij deſcriptione à Dioſcoride tradita. Eſt autem *Forma.* huiuſmodi. In aculeatarum ſtirpium genere eſt Eryngium, cuius folia initio ſale condîta olerum modo comeduntur. Sunt autẽ lata,& in ambitu aſpera,guſtu odorata. quum verò adoleſcunt, in multis caulium eminẽtiis ſpinis aculeãtur, in quorũ ſummita

ERYNGIVM Montanum, Matthioli.

ERYNGIVM Marinum, Matthioli.

ſummitatibus globoſa capita duriorum acutiſſimarumq; ſpinarũ ambitu ſtellę inſtar circumuallantur, quorum color modò viridis, aut candidus, interdum cæruleus inuenitur. Radix illi oblõga, lata, foris nigra, intus alba, pollicis craſſitudine, & ipſa odorata, & aromatica. Naſcitur in aſperis & campeſtribus. **Locus.** Hæc quamuis ſatis dilucida ſit à Dioſcoride tradita delineatio, quodnam tamen Eryngium propiùs repræſentet, nondum inter herbarios conſtat. Aliis enim Eryngium cãpeſtre deſignari placet: aliis Eryngium marinũ indiciis omnibus propiùs exprimi, quod Dalechãpius luculenter ſic deſcripſit. **Fuchſ. cap. III. hiſt. Pena In Aduerſ. Eryng. Marinum.** In litoribus & ſabuloſis, quæ exundãs maris fluctus irrigat, ſæpius hoc creſcit: radice dulci, ex interuallis geniculata, decem duodecim've pedes longa, & nonnumquam longiore, vt integrã extirpare vix liceat: folio magno, lato, ſubrotundo, albicãte, craſſo, per ambitum inſecto, & ſpinoſo, cùm manditur ſuauiter olente: caule pedali, rotundo, ima parte rubente: in cuius cacumine globoſa capitula, pilulæ forma, nucis magnitudine, aculeis horrida protuberant, circumfuſis exiguis floribus, tractu noſtro cæruleis, quinis, ſeníſve foliolis ſpinoſis, in orbem ſubtus muricato ſpiculorum vallo ſtellæ modo radiantibus, colore quoque cæruleo, quem caulis, floris, foliorum colorẽ in aliis regionibus variare quidam aſſerunt, quibus aſſentitur ille, ſed quale Eryngium in maritimis noſtris vidit, tale & deſcripſit in eorum gratiam qui procul à mari abſunt. Hoc Eryngiũ Plinius in litoribus maris folio apij eſſe dixit, quod aut falſum eſt, aut deprauati codices, vt pro σκολύμου, σελίνου, id eſt, apij folia, alicubi legiſſe videatur. **Lib. 22. c. 7.** Apud Theophraſtum quo loco aculeatarum ſtirpium differentias ex caulium ramorumq; numero ac ſitu inueſtigat, ῥῦθρος, vel, vt Gaza legit, ῥῦθρον mendoſè pro ἠρύγγιον exaratum eſt, quod ex Pliniana loci illius Theophraſti interpretatione facilè demonſtratur: quanquam Plinius mentem illius non omnino expreſſerit, neque is Theophraſti locus ex Plinij conuerſione integer eſſe deprehẽdatur. Multis igitur enumeratis ſpinoſis herbis ſubiungit Theophraſtus. διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων πρὸς τοῖς εἰρημένοις, τῷ τὰ μὲν πολύκαυλα εἶναι, καὶ ἀποφύσεις ἔχειν, ὥσπερ ὁ κνῆκος. ἔνια δ' ἄνωθεν ἔχειν ἐξ ἄκρου, καθάπερ τὸ ῥῦθρος. **Lib. 6. hiſt. cap. 3.** Quæ ſic Plinius conuertit. Eſt & illa differentia, quòd quædam in iis multicaulia ramoſaq; ſunt, vt carduus. **Lib. 21. c. 16.** Vno autem caule, nec ramoſum, cnicos. Quædam cacumine tantùm ſpinoſa ſunt, vt Eryngium. Ex quibus intelligere licet legendũ eſſe, καὶ ἀποφύσεις

ἔχειν, ὥσπερ ὁ σκόλυμος, τὰ δὲ μονόκαυλα, καὶ ἀποφύσεις οὐκ ἔχοντα, ὥσπερ ὁ κνῆκος, & pro ῥῦθρος legendum ἐρύγγιον: Plinium tamen non rectè dixisse, quædam cacumine tantùm spinosa esse: dicendum enim fuerat, quædam cacumine tantùm ramos & adnata fundere, quemadmodum Eryngium.

Locus. Eryngium montanum in salebrosis montibus nascitur:

Forma. foliis multis, à radice prodeuntibus, venosis, amplis, in ambitu crenatis, & leuiter pungentibus, vrticæ similibus, albicantibus, longo pediculo subnixis: caule sesquipedali, virgato, quà surculi echinos sustinentes prodeunt, foliis oblongis & valde muricatis stellatim coronato: echinis ouo similibus, foliorum spinosorum vallo munitis albæ spinæ modo, quod huic carduo peculiare est: dum maturescunt cæruleo colore nitentibus: radice ferè Helenij, foris nigra, intus candida, odorata, gustu Eryngij.

ERYNGIVM aliud montanum, Dalecham.

Aliud Eryngium montanum recentiores fecere, scilicet Crithmum quartum Matthioli. Nascitur in Bohemia inter segetes, in agrorũ marginibus & secus vias, foliis lõgis, angustis, firmis ternis ex pediculo longo prodeuntibus, vtrinq; denticulatis, iis quæ in summis caulibus sunt minoribus & breuioribus. Caulẽ habet ramosum, alis cõcauum, geniculatum, in summo alis diuisum, in quibus floridæ albicantésque vmbellæ, in eis semen oblongum, paruum, acre, odoratũ. Radix siluestri haud absimilis est, minor tamẽ, sapore primùm dulci, deinde acri & odorato. Hæc Matthiolus.

Lib.6.c.16. Pena scribit gustu & odore esse Eryngij, radice simili, Crithmo dissimili. In Flãdria prouenire scribit Lobellius. Aëtius aliud Eryngium montanum describit, foliis angustis & paruis, floribus aureis, & oculorum speciem præbentibus, ex cuius radice pharmacum cõficit, quod qui per anni spatium sumpserit, à comitiali morbo non corripitur. Huius Eryngij folia non solùm contactu, sed etiam propè admota, vi prorsus admirabili salamandras aquatiquas interficiũt. Matthiolus Eryngium aliud pictum dedit, quod planum vocat, omissa prorsus eius descriptione. Potest Eryngium læue dici.

ERYNGIVM Planum, Matthioli.

Lib.2.stir. Hisp.c.82. Clusius aliud exhibuit, quod pumilum appellat: tenuifolium etiam dici potest. Hoc passim ferè in agro Salmanticẽsi in colliculis nascitur, palmi, nonnunquam pedis altitudine, caule gracili, multis alis brachiato: folia secundùm radicẽ maiuscula, latiuscula & molliora, circa radicem rotæ instar humi sparguntur: sed quæ in ipso caule sunt sub alis, multifida sunt, tenuia & aculeata: in ramulorum summitatibus globosa capitula plerumq; octo, spinosorum foliolorum ambitu

ambitu ſtellatim circumuallantur, & ipſa etiam ſinuoſa ſunt: flos & tota capitula cum ſuis foliolis ea ambientibus cærulei ſunt coloris: folia ſtatim exſiccantur & decidunt, vt rarò plantam cum foliis reperire liceat, præſertim, vbi defloruit: radix lignoſa & tenuis, quæ ſingulis annis perit. Poſt meſſes plerumque inuenitur loco ſuprà dicto. Huic ſubdendum aliud puſillum Eryngium planum Mutoni ex Lobellio, quod rarò ruri, vel in hortis apud Belgas viſitur, foliis quàm Dipſacus lon-

ERYNGIVM Pumilum, Cluſij.

PVSILLVM Eryngium planum Mutoni, Lobel.

gè minoribus, anguſtioribus, cauliculis dodrantalibus & pedalibus, anfractuoſis, & & diuaricatis, in quibus ſummis & ſecundùm longitudinem floſculi minores quàm campeſtris Eryngij: radix Corrudę, aut Aſparagi, ſed minor multò, perennis. Nuſquam ſe vidiſſe ait Lobellius, quàm in hortis Mutoni. Dioſcoridi Eryngij radix calfaciendi vim habet. Pota menſes & vrinas pellit: tormina & inflationes diſcutit: cum vino iocinoroſis, venenatorũ morſibus, & iis qui lethiferũ quid hauſerunt ſuccurrit. Bibitur aduerſus plurima cum ſtaphylini ſemine pondere drachmæ vnius. Appenſa & illita tubercula diſcutere proditur: cum hydromelite pota opiſthotonicis, & comitialibus medetur. Plinius, Clara imprimis aculeatarũ Eryngium eſt, contra ſerpentes, & venenata omnia naſcens. Aduerſus ictus morſuſq; radix eius bibitur drachmæ pondere in vino: aut ſi plerumque tales iniurias comitatur febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra cherſydros, ac ranas. Omnibus verò contra toxica, & aconita efficaciorem Heraclides medicus in iure anſeris decoctam arbitratur. Apollodorus aduerſus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua. Eryngium Galenus, ait caliditate parum, aut nihil, quod temperatum eſt ſuperare, cæterùm non paruam habere ſiccitatem in tenui eſſentia conſiſtentem. Aëtius ſcribit potum radicis decoctũ colicis mederi: mulſo addito calculos, ſtillicidia difficultates vrinæ, & renum vitia ſanare: quod per quindecim iugiter dies & ieiunos, & in lectum ituros bibere oportet. Quod ſi cum eo ſium quoque decoxeris, magis proficies. Affirmabat quidam aſsiduo Eryngij vſu, nunquam poſtea minxiſſe calculos, cùm priùs eo morbo frequẽtiſsimè vexaretur.

Li. 22. ca. 7

Li. 6. ſimpl.

Lib. 1.

SPINA ALBA, CAP. IX.

Nomina Lib.3.ca.12. *Forma.*

ἌΚΑΝΘΑ ΛΕΥΚΗ' Græcis,Latinis Spina alba,Arabibus *Bedeguar,* folia fert, vt Dioſcorides deſcribit,albo Chamæleonti ſimilia,ſed anguſtiora,& candidiora,aliquãtùm hiſpida,ſpinoſa,caulem ſupra bina cubita altum,pollicari,aut ampliori craſsitudine,albicantem,intus cauum,in cacumine capitulum ineſt ſpinoſum,echino marino ſimile,ſed minus, & oblongum,flores purpurei,in quibus ſemen ceu Cnicum,ſed rotundius.Naſcitur in montibus & ſiluoſis. Diuerſi rei herbariæ ſcriptores diuerſas ſpinoſas plantas pro Spina alba proponunt. Fuchſius Spinæ albæ genus vnum eſſe ſcribit, quod Carduus Mariæ hodie nominatur,& Spinam albam hortẽſem appellat. Alterum genus,ſilueſtre,quod Acanthiũ ex Dodon.& aliis eſſe diximus. Alij Spinã albam, Carduũ benedictũ,vulgò dictũ eſſe putant:alij Carlinã:alij Cynarã aculeatam:alij Scolymum,alij alios ſilueſtres carduos ſpinis rigẽtes.Dalechamp. Spinã albã eſſe arbitratur quę hîc picta eſt,notis omnibus à Dioſco.traditis ei aptiſsimè quadrantibus.Gignitur in niuoſis,aſperis, & lapidoſis montibus Allobrogum , locis ad Orientem ſolem,aut Meridiem couerſis,quà celſi montium vertices in cliuoſos tractus ſummittuntur.Planta cubito procerior aſſurgit,radice pedali,intus candida,foris ex albo flaueſcente,parum ſurculoſa,guſtu adſtringente : caule anguloſo, ſupernè ramoſo,inani,pollicis craſsitudine: foliis Chamæleonis albi , candidioribus,anguſtioribus,altiùs inciſis,ſpinoſis,ſubhirſutis:echinis oblõgis,ouatis,aculeis

Locus. — *Ca.16. hiſt.*

SPINA *Alba, Dalechampij.*

SPINA *Alba, Matthioli.*

innumeris rigentibus,dipſaci ſatiui echino prorſus ſimilibus, horrido ſpinarum erectarum vallo cinctis,quod huic vni ac Eryngio cæruleo ex omnibus ſpinoſis plantis ab eo viſis peculiare eſt : aſpectu pulcherrino : flore purpureo, in echino ſub aculeorum velut radice prodeunte:ſemine Cnici, minore. Hæc deſcriptio ex planta viua expreſſa omnibus notis Spinam albam, ita repręſentat,vt nihil deſiderari queat,& eius cognitio herbariorum de Spina alba diſſenſionem dirimere debeat,

SPINA Alba altera, Matth.

debeat, ac in posterum medicamentarios docere syrupo de Eupatorio indendā. Matthiolus legitimam Spinam albam Patauio à Cortuso ad se missam ait, quā hîc expreßimus. Hæc, inquit, Spinā albā Diosc. notis, omnibus, quas modò ex eo recensuimus, refert. Est & altera planta aculeata, inquit, cuius iconem hîc exhibemus, quam quidam Spinam albam esse censent: sed multa in hac desiderātur. Hanc tamen depinxit Pena, nomine Spinæ albæ, quā in horto Patauino vidit, indicante Melchiore Guillandino illi præfecto, Carduum scilicet totum albidum, infernè albidiorē quàm supernè, habentem folia Chamæleonis, minora in regionibus siccioribus. Nam quem in Anglia seuit ille, latiora aliquantò habuisse ait. Fuit quidem illi caulis bicubitalis, etiam tricubitalis, digitū crassus, & incanus totus: echinos marinis similes rotundos habuit: quando florent ex albo purpurascentes, inter quos defluentes sese in summo, multò altiùs erigunt ternæ quaternæ've, papposæ glumæ cōfertæ rigidis mucronatis tunicis, semen claudentibus oblongum, auenæ excorticatæ æquale & simile. Hæc, inquit, posterioribus, & accuratioribus peritiorum sententiis omnium maximè quadrare videtur Spinæ albæ: semen tamen, cuiusmodi dixit, auenæ aut secali similius, sed rotundius Cnico. Huius iconem capite de Spina Arabica ostendimus. Spinæ albæ radix pota, vt tradit Dioscorides, sanguinē expuentibus, stomachicis, & cœliacis prodest: ciet vrinas: & ad tumores in cataplasmate imponitur. Decoctum ipsius in dolore dentium collutum confert. Epotum semen infantibus qui conuelluntur, & à serpente demorsis auxiliatur. Aiunt & amuletum ex ipso appensum serpentes fugare. Inter Spinarum genera Plinius Spinæ albæ meminit his verbis. Spinæ albæ semen contra serpentes auxiliatur. Corona ex ea imposita capitis dolores minuit: nec alibi ipsam describit, nisi quod ait, in Papyris & Ferulis, Spinaq; alba caulis ipse pomum est. Galenus scribit Spinæ albæ radicē desiccatoriam esse, & modicè adstringentem: quamobrem cœliacos & dysentericos iuuare, & sanguinis reiectiones cohibere, œdemataq; illitu contrahere, ac dentibus dolentibus prodesse, si decocto eius colluantur. Semen tenuis essentiæ & calidæ facultatis esse, itaq; potui datum iis qui conuelluntur conuenire.

Vires & Temper. Lib. 3. c. 12. Li. 24. c. 12. Lib. 15. c. 28. Li. 6. simpl.

LEVCACANTHA, CAP. X.

ΛΕΥΚΆΚΑΝΘΑ Græcis, Alba spina Latinis, non solùm vocum transpositione & compositione ab ἄκανθα λευκὴ soluta compositione, idest Spina alba differt, sed etiam re ipsa maximè: quod apertè prisci auctores demonstrant, qui seorsum & diuersa de vtraque tractant: imprimis Dioscorides, qui cùm ea, quę suprà diximus, de Acantha leuce tradidisset, aliquantò pòst de Leucantha hæc breuiùs, quàm nobis ad eius cognitionem comparandam necesse fuerat, scripsit. Leucacanthæ radix similis est Cypero, amara, valida, vel, vt alij legunt, πικρὰ ἰσχυρῶς, idest amara valde. Nec fusiùs Plinius, Leucacantha, inquit, quam alij Phyllon, alij Ischiada, alij Polygonatō appellant, radice Cyperi, &c. Ex qua breui mentione quę sit hodie Leucacantha, haud facilè est decer

Nomina. Lib. 3. ca. 19. *Forma.* Li. 22. ca. 16.

I.1 cap 19. lib.3.

CARDVVS Lacteus, Matthioli.

Lib.4.c.68.

Cap.7.

Lib.1.ca.4.

LEVCACANTHA, quorundam.

Lib.1. cauf. cap.10.

est decernere. Matthiolus Leucacantham suspicatur esse aculeatum illum Carduum, cuius folia albis maculis notata sunt, vnde ab Italis Carduus lacteus nuncupatur, ab aliis Carduus Mariæ. Nam præterquàm quòd coniectura quadam dici posset, inquit, ab albis maculis nomen inuenisse, radicis etiã ipsius tum durities, tum amaritudo, etsi forma cyperi radicem non referat, satis cõsentire videtur. Dodonæus Carlinam quæ caulem profert, pro Leucacantha depinxit & descripsit, quam Chamæleonem album esse ostendimus. Aliam quidam pro Leucacantha monstrant, quæ hîc picta datur. Hæc in agro Valẽtino Allobrogum, & in agro Sesteriensi, reliquaq; Galloprouincia frequentissima nascitur, agricolis, messoribus & viatoribus infestissima, quòd eorum crura spinis suis validissimis configat, & sauciet. Sesterienses *Auriole* vocant, à floris aureo colore. Prouenit vbique in aruis & segetibus, radice subnigra, lignosa, perquàm amara, terete, quasi geniculorum lineis virgata, cypero simili (nam, vt scribit Dioscorides, Cyperi radices nũc rotundæ sunt, cum quibus Leucacanthæ radicẽ comparare possumus, nunc oblongis oliuis similes inter se cohærent) caulibus sesquipedalibus, foliis ferè cyani, oblongis, carnosis, è cinereo virentibus, prope radicem altissimè laciniatis, in extremo caule nihil incisis, læuibus & exarmatis, flore aureo, spinis candidissimis (quam ob causam Albam spinam veteres nominarunt) stellatis, myacantho similibus, & pariter, vt in myacantho collocatis, tam rigidis, & sæuis, vt prætereuntium caligis transfixis sæpissime tibias dilanient. Huius folius & myacanthi folia in carduorum generibus, nullis spinis rigent. Monspelienses hanc spinam Solstitialem nominant, quòd æstiuo solstitio floreat, atque etiã seriùs. Quidam ἄκανθαν βασιλικὴν Theophrasti esse coniiciunt, id est Spinam regiam, quæ ante æstatem non germinat, conueniente cum huius natura germinationis tempore, & hac insuper cõiectura, quòd cùm Theophrastus alibi τῆς ἀκάνθης λευκῆς meminerit, nusquam mentionem fecerit τῆς λευκακάνθης plantæ veteribus notissimæ, & ab altera diuersæ. Auget &

Lib.3. c.19. hanc suspitionem, quod legitur in vetustis Dioscoridis exẽplaribus, Leucacanthã

Vires & Temper. Spinam quoque regiam nũcupatam fuisse. Dioscorides tradit Leucacanthæ radicem manducatam dentium dolores sedare. Decoctum ipsius cyathorum trium mensura cum vino potum auxiliari pleuriticis diuturnis, ischiadicis, ruptis, & conuulsis,

conuulsis:quin & succum radicis potum eadem præstare. Plinius, Leucacãthæ radix, inquit, commanducata dentium dolorem sedat: item laterum & lumborum vt Hicesius tradit, semine poto drachmis octo, aut succo. Eadẽ ruptis, conuulsisq́; medetur. Galenus Leucacanthi, quam aliqui Polygonatõ, alij Ischiada nuncupãt, radicem amaram esse scribit, ac proinde incidere & exsiccare tertio ordine, calfacere autem primo. Leucacanthæ hîc depictæ radicibus vtuntur hodie ad tollendas hepatis & lienis obstructiones prospero successu: eiusdem succo ad aquam intercutem, aquas mirificè per vrinas, ac nonnunquam per aluum educente. Aliam Monspelienses Leucacantham vulgò appellant, hîc quoque appositam, quam neq; Spinam albam, neque Leucacantham genuinam esse iudicant periti herbarij. In asperis & saxosis prouenit, radice crassa, succosa, modice fibrata, caulibus multis, sesquipedalibus, ramosis, foliis laciniatis, incanis, lanuginosis, aculeatis, capitulis echinatis, flore purpureo, coloris viuidissimi & nitidissimi, in pappos abeunte, semine oblongo. Pena nullam stirpem propiùs ad Leucacantham Dioscoridis accedere existimat, quàm Carduum bulbosum Monspeliensium, qui locis vdis & pratensibus circum Monspelium frequens oritur inter Narcissos & Aristolochias, cui folia palmũ alta, pinguia, aut crassiora, in ambitu laciniata & serrata Acanthij modò cernuntur, tenuibus spinis ambientibus: caulis binos cubitos altus, gracilis, cui in summo capitula, floribus purpureis stamineis oppleta, semine Cnici, sed minore: radices multæ, confertæ, ex vno quasi nodulo aptæ, in multos oblongos globulos diductæ, Asphodeli, Cyperíve modo, mandẽti multum glutinis exhibentes, nonnihil caloris, & tenuium partium, tametsi amarores penè nihil. Quidam Carduum Triglochina suprà descriptum cap.3. Leucacantham esse malunt.

Li.22. c.16.

Li.7. simpl.

In Aduers.

LEVCACANTHA Monspeliensium, Dalech.

SILYBVM, CAP. XI.

GRAECIS σίλυβον, Latinis similiter Silybum nominatum, tam breuiter à Dioscoride delineatur, vt pronunciare difficile sit, quæ'nam ex nostratibus aculeatis stirpibus hoc nomine sit donanda. Sic enim ille scribit. Silybum spina est lata, folia habens Chamæleoni albo similia. Et Plinius, Silybum, inquit, Chamæleonti albo similem, æquè spinosam ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice, vbi nascitur, coquere tanti est: ita operosa eius culina traditur. In medicina nullum vsum habet. Quare cùm breuitas ista obscuritatẽ nobis pariat, diuinare potiùs licet, quàm de eius plantæ aculeatæ notione certi aliquid statuere. Silybum igitur quidam esse arbitrantur plantã illam aculeatam quam Lonicerus nomine Leucacanthę exhibuit & descripsit, & à Germanis *Vueisz distel* appellari scripsit, vel ad differentiam Spinæ albæ *Vveiz garten distel, Iungkfrauuen distel*, id est Carduum puellarum, quod in virginum serta & coronas veniat, *Zamgarten distel*, id est Carduum satiuum hortensem. Spinæ, & in aliquot aliis Germaniæ ciuitatibus inter coronarias plãtas magna diligẽtia in hortis colitur & seritur à puellis, quæ ex Libanotidis foliis, & huius cardui floribus intertextis

Nomina

Lib.4. c.153.

Li. & c.22.

SILYBVM, Siue Leucacantha Loniceri.

intertextis corollas nectunt. Radice est longa, candida, amara, fibris villoſa: caule procero, ramoſo, aſpero, & aculeatis carduis inter ſegetes naſcentibus ſimili, altero demũ anno poſt ſationem emergẽte: foliis magnis, latis, Chamæleonti albo non diſsimilibus, valde diſſectis, ſpinoſis, capitulis perquàm multis, ſpinis rigentibus, flore candido, ſuauiter olente, ſemine Cardui benedicti, minore, alba lanugine concluſo: cùm deperiit flos, tota planta moritur. Folia recentia in acetariis edũt, nec inſalubria, nec inſuauia. Pena pro Silybo quæ lata ſpina proditur, non reſpuendum eſſe opinatur Carduum lacteum, ſeu Carduum Mariæ, ſeu argentatum, de quo infrà tractabimus. Eſt enim foliis prægrandibus, latis, ſpinoſis, maculis & ductibus lacteis, crebris, aſperſis, viridibus. Caulis ei bicubitalis, craſſus, ſpinoſus, & echino donatus ſpinis cincto, purpureo flore referto, ſemen Cnici compreſſum, lapidi exterendo optimum etiam muliercularum experimẽto. Imum caulẽ pullulantem delibatum, & radicem in acetariis aliàs ſe in Italia eſitaſſe ait. Plebecula muliercu-
Li.4. c.154. larum copiam lactis illius eſu prouocat. Dioſcorides tradit Silybi radicem cum
Vires & Temper. ſale oleóque coctam edi: radicis ſuccum drachmæ pondere potum vomitiones mouere. Sed de hoc carduo aliquantò pòſt plura dicemus.

SPINA ARABICA, CAP. XII.

Nomina "KANΘA Ἀραβική Græcis, & αἰγυπτία, Spina Arabica, & Ægyptia Latinis dicitur, Mauritanis *Suchaba.* Hanc Spinæ albæ ſubiicit Dioſco-
Lib.3.ca.13. rides, non tamen deſcribit, ſed ſimilem natura videri ait Spinæ albæ, adſtringentem, & ad fluxum muliebrem, ad ſanguinis reiectionem,
Li.24. c.12. & ad alias fluxiones radicem eius ſimiliter vtilem eſſe. Plinius Spinæ Ægyptiæ, ſiue Arabicæ laudes, inquit, in odorum loco diximus: & ipſa ſpiſſat adſtringitq́; deſtillationes omnes, & ſanguinis excreationes, menſiúmque abundantiã, etiámnum radice valentior. Ita vetus codex, ſed in vulgatis, Ægyptiæ ſiue, voces deſunt. Quæ eadem planè ſunt cum iis quæ Dioſcorides tradidit, niſi quòd ῥοῦν γυναικεῖον, menſium abundantiam pro fluxu muliebri more ſuo conuertit. Locus autem quo
Lib.13. c.9. ſe Ægyptiæ Spinæ laudes dixiſſe ait, eſt is. Nec minus Spina celebratur in eadem gente, duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id vtiliſsima nauium coſtis. Candida facilè putreſcit. Aculeus Spinarum eſt in foliis, ſemen in ſiliquis, quo coria perficiuntur gallæ vice. Flos & coronis iucundus, & medicamentis vtilis. Manat & gummi ex ea, &c. At non ſatis animaduertit Plinius aliam eſſe ſpinam Ægyptiam, ex qua Acacia præparatur, quæq́; etiam Acacia appellatur,
Ca.11. li.13. de qua & hoc loco, & capite ſequẽti agit, ſcribens, Gummi optimum eſſe ex Ægy-
Li.24. c.12. ptia Spina conuenit, vermiculatum, &c. Item alio in loco ſuprà à nobis citato, vbi Acaciæ ſpinam vocat, ab hac ſpina Arabica quæ etiam Ægyptia vocatur, de qua primo loco à nobis adducto tractat, eíque eadem omnia quæ Dioſcorides, attri-
Li.6.ſimpl. buit, cùm tamen hæc herba ſit, illa arbor. Galenus quoq; ſcribit ſpinam Ægyptiã, quàm & Arabicam vocant, ſimilem eſſe Spinæ albæ noſtrati, verùm facultate validius

SPINA Arabica.

validiùs adſtringere pariter & deſiccare. Itaque profluuiũ muliebre radicem eiusiuuare, & alia quibus auxilio eſt, quæ apud nos naſcitur ſpina: ſed efficaciùs tamẽ omnia iuuare tũ radicẽ, tũ fructum. Hunc verò & columellæ prodeſſe, & iis quæ in ſede inflata ſunt: tum vlcera ad cicatricem ducere, mediocrem hábentem, & non moleſtam adſtrictionẽ. Cùm hi omnes auctores ne vna quidem vel minima notula Arabicam ſpinam deſignarint, illúdque quod ſcribit Dioſcorides, ſimilem eſſe κατὰ φύσιν τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ, quidam ad figuram, alij ad vires referãt, haud facilè dictu eſt quænam ex tot aculeatis, ſiue noſtratibus, ſiue peregrinis ſtirpibus, Spina Arabica cenſeri poſsit. Attamen ſunt qui Carduum illum tantopere aculeatum, quem Matthiolus nomine Spinæ albæ exhibuit, Spinam Arabicam eſſe opinentur, quæ hîc depingitur. Nam ab illius natura & facultatibus parum diſtat, quanquam ſpecie nonnihil diſsideant. Natales iidem ſunt, editorum montium iuga, & aprici ſaxoſiq; ſaltus, caulis magnitudine par & anguloſus, ſed latiora, longiora & ampliora folia, echinus rotundior, rigentium ſpinarum cinctu non ſic vallatus, flos vt in ſuperiore purpureus. Quare cùm poteſtate effectúque, & aliqua ex parte figura conueniant, nemini mirum videri debet Dioſcoridem has duas plantas coniunxiſſe, & tanquam germanas à Meſue in ſyrupi de Eupatorio compoſitionem accitas fuiſſe.

ATRACTYLIS, *CAP. XIII.*

ἈΤΡΑΚΤΥΛΙΣ Græcis, Latinis quoque Atractylis dicitur, quòd ea antiquæ mulieres pro fuſo vterentur: ἄτρακτος enim fuſum ſignificat: quare Gaza fuſum agreſtem Latinè appellauit. Vocatur etiã κνῖκος ἀγρία, id eſt, Cnicus ſilueſtris, quòd ei ſimilis ſit: ſic enim Dioſcorides deſcripſit. Atractylis ſpina eſt Cnico ſimilis, ſed multò longiora folia habens in ſummo virgularum, caulem etiam magna ex parte nudum aſperúmque, quo fœminæ pro fuſo vtuntur: capitula in cacumine aculeata, florẽ pallidum, radicem tenuem, & inutilẽ. Hanc Atractylidem quæ ex aculeatis & Acanaceis eſt, Dalechampius circa Lutetiam & Lugdunum frequentem naſci tradit, in montoſis ſcilicet, aridis, & macris, radice breui, valde fibrata, caule nũc vnico, pedali, & interdum altiore, recto, gracili, nunc multiplici, rotundo, lanuginoſo, foliis longis, aculeatis, valde laciniatis, capitulis in ſummo plantæ vertice echinatis, floribus luteis, ſemine Cnici, minore. Totius plantæ odor grauis eſt: de qua hæc Theophraſtus prodidit. Ἀτρακτυλὶς δέ τις καλεῖται, ἣ λευκοτέρα πάντων. ἴδιον δὲ ἔχει τὸ φύλλον, ὅτι ἀφαιρούμενον, καὶ τῇ σαρκὶ προσφερόμενον, αἱματώδη ποιεῖ τὸν χυλόν. διὸ καὶ φόνον ἔνιοι καλοῦσι τὴν ἄκανθαν ταύτην. ἔχει δὲ τὴν ὀσμὴν δεινήν, καὶ φονώδη. ὀψὲ δὲ καί τελειοῖ τὸν καρπὸν πρὸς τὸ μετόπωρον. Id eſt, Quæ Atractylis vocatur, his (Cnico & Acorua) candidior eſt. Foliũ eius id peculiare habet, quòd decerptũ, & carni admotũ, ſanguineum emittit ſuccum: quam ob cauſam ſpina hæc à quibuſdam nominata eſt φόνος, id eſt cruor: grauis etiam odore, cruorémque repręſentans. Serò perficit fructum, ſcilicet Autumno. Sic vertit Gaza ἔχει δὲ τὴν ὀσμὴν, &c. ſed auctoris mentem

Nomina

Li.3. ca. 91.

Forma.

Lib.6. hiſt. ca.4.

ATRACTYLIS.

Lib.3.ca.55.

ATRACTYLIS flore purpurea.

mentem assecutus non videtur, sicuti neque Ruellius, qui vertit odore grauis, & pestem denuntians: nam cùm quotannis repullulascens odorem suum vibret, oporteret pestilentem quoque luem quotãnis hanc minari. Alij exponunt, olêre cadaueris trucidati, & in tabũ iam marcescentis fœtidum virus, quod ad auctoris sensum aptius est, non tamen verum. Atractylis enim resinosum & iniucundum quidpiam spirat, non autem tam abominandum, ac putidũ. Mendosus igitur locus est, & sic corrigendus. ἔχει δὲ τὴν ὀσμὴν δεινήν, καὶ δυσώδη, id est graui est, & ingrato odore. Alij legunt, ἔχει δὲ τὴν ὀσμὴν δεινὴν, καὶ χυλὸν φονώδη. Hæc peculiaris Atractylidis nota, quod foliis sanguineum succum effundat, ob id ἀνδροσαίμων ab Aëtio nuncupata, Atractylidem hîc appictam genuinam esse arguit. Si quis enim echinorum squamas euellat, è plaga manabit cruor: si verò distractum & dilaceratum capitulum manibus, vel pãnis albis affrices, colore sanguineo tingentur: quod experientia quẽuis docere potest. Est & in agro Mõspeliẽsi Atractylis purpurea freques̃, luteæ Atractylidi caule, folio, radice, echino, odore, succo similis, hoc verò distans, quòd nec pubescit lanugine quemadmodum lutea, & florem edit purpureũ, seu potiùs coccineum. Ad hanc accedere videtur Atractylis Cypria, quam descripsit Anguillara, foliis Cnico similibus, minoribus, nonnihil crispis: ex horum medio surgit caulis, in cuius fastigio echinus protuberat, ex quo dodrantales ramuli graciles, foliis nudi, huc illuc procedunt, echinos in vertice pusillos sustinentes, flore dum explicantur purpureo, Anemonæ simili. Horum simul omnium, nempe & caulis & ramulorum, cubitalis est altitudo: semẽ album, Cnico simile. Nascitur & hoc Cardui genus in agro Bononiensi prope montem, quem *Mangianigo* vocant, prope villam Medesanum, & in Marsis prope oppidum, quod *Chieti* nominant, & in Narbonensi prouincia inter Masanum & Insulam oppidum, sed flore ad luteum inclinãte. Est præterea Atractylis marina cognominata, quòd in maritimis gignatur, Pena Pycnocomon appellat, radice vulgari Atractylidi simili: foliis paulò latioribus & longioribus, partim ex caule ramísque extrorsum distentis, partim, quod isti plantæ peculiare est, cauli & ramis pennarum ritu natiuo coalitu sic agglutinatis, vt cohæreant, & vtrinque cauli ramísque incumbant, tanquam de industria admota & impacta: flore Cnici, croceo, in oblongis capitulis fulgente: semine quoque Cnici. Quidam sunt, inquit Matthiolus, qui plantam

Lib.I.

ATRACTYLIS Marina, Pycnocomon Penæ.

ATRACTYLIS quorundam, Matthioli.

plantam cuius iconem hîc expressam videtis, Atractylidẽ esse existiment. Quorũ opinionem approbaret, si folia sanguineum succum funderent, & caules rectiores essent. Sit itaque ea de re aliorum iudicium. Atractylidis folia, coma & semen, auctore Dioscoride, trita cum pipere vinóque pota, contra scorpionum ictus prosunt. Sunt qui dicant à scorpionibus percussos quamdiu teneant eam herbam, non sentire dolorem, deposita verò dolore affici. Plinius de eadem hæc tradit. Nec de Cnico, siue Atractylide verbosiùs dici par esset, Ægyptia herba, ni magnũ cõtra venenata animalia præberet auxilium, item aduersus fungos. Constat à scorpione percussos quamdiu teneant herbam, non sentire cruciatum. Et Galenus scribit Atractylidem, quæ ex spinosarum est genere, facultatem habere desiccandi, & modicè digerendi.

In c.91.li.3.

Vires & Temper.

Li.21. c.32.

Li.6.simpl.

CARDVNCELLVS, Penæ.

CARDVNCELLVS, CAP. XIIII.

IN NARBONENSIS agri montanis ad montis Lupi ima, meridiem versus, scribit Pena oriri prope pusillum amnem, aut torrẽtem, hanc Cardui speciem omnium minimam, eóque Carduncellum ab ipso nuncupatam. Plantulæ huic radix est implexa, altè humi depacta, à qua mox foliola pluscula, exilibus & altis diuisuris

In Aduers.

Forma.

dentata. Caulis vix dodrantalis, læuis, gracilis, humi demissus: caput maius quàm pro foliorum proportione, spinis horridis, foliosis cinctum florem claudit, purpureum, Atractylidis, cui etiam folia, ipsaq; vniuersa planta valde similis est, sed longè similior Aëtij Atractylidi purpureæ à flore vocatæ, fortè & eadem. Vsus incognitus, quia planta vix nota. Hæc Pena.

CARDVVS STELLATVS, Dalecham. CAP. XV.

PRAETER Carduorum genera partim dicta, partim dicenda, & ad priscas nomenclaturas coniectura quàm maximè fieri potuit verisimili reuocata, quædam alia hodie nobis innotuerunt, specie non minùs quàm illa consideranda & explicanda: inter quę primus occurrit Carduus stellatus, alius à Myacantho Theophrasti, quem Officinæ nomine Cardui stellati ostendunt.

Nomen.

Hic noster foliis est breuibus & paruis, nec valde laciniatis, nec spinis aut multis, aut rigidis armatis: caule cubitali, parum surculoso: capitulo toroso & crasso, candicante, spinis vndique muricato, stellæ figura radiatis, ex aculeis septem vnaquaq; spinarum congerie coalescente, longissimo eo qui medius extat, breuioribus aliis vtrinque tribus qui medium ambiunt, elegantissima harum spinarum structura: flore puniceo.

Forma.

CARDVVS CHONDRILLODES, Dalech. CAP. XVI.

Nomen.

CARDVVS hic Chondrillodes cognominatur, quòd foliis Chondrillam secundam valde imitetur.

Forma.

Crescit in asperis & saxosis, radice dodrantali, lignosa, dura, candida, obliqua, tenuissimis villis capillata: foliis proximè radicem multis, laciniatis, & circumrosis Chondrillæ modo, breuibus, aculeatis, in superiore caule paucis, qui pedalis est: in ramulos ferè duos tantùm diuisus, teres, angulosus, in cuius cacumine capitulum nullum, sed eius vice corticosus vertex, vt in Borragine circinatus, velut in radios dispertitus: flos aureus, in pappos euanescens. Quod itaque Scolymo proprium esse vult Theophrastus, vt spinoso capitulo, quod acanum vocat, is careat, id & huic Carduo commune est præter aliorum Carduorum naturam.

CARDVVS ARAEOPHYLLOS, *Dalechampij*.

CAP. XVII.

Est et Carduus alius, Aræophyllos dictus, quòd caulis, qui etiam angulosus est, raris foliis vestiatur. Hæc ex interuallis singula longiuscula, angusta, oleæ similia, paucis & mollibus spinulis aspera prodeunt in caule terete, pedem alto, in cuius summo quatuor, aut quinque conspicias capitula, subalbida, minimè aculeata, sed laminularum positu, ordinibus, & scansili inæqualitate leuissimè tantùm attrectantium manus scabentia: flos purpureus est: semen paruum, oblongum, inter omnia Carduorum genera mollissima & longissima lanugine reconditum. *Nomen.*

ONOPYXOS. CAP. XVIII.

ΟΝΌΠΥΞΟΣ inter spinosas stirpes à Theophrasto numeratur, & à Plinio. Buxum asininum vertit Gaza, quòd sit Carduus asinis in cibo gratissimus, & summopere expetitus: quanquam non desint, qui non per υ, sed per η, ὀνόπηξον legendum esse putent, quòd ad eum pascendum asinus perpetuò defigatur & hæreat: qua ratione & Dipsacum ὀνοκάρδιον, ideò nuncupant, quòd ad eum asinus magna alacritate feratur cùm senserit, quasi asini corculum. Cùm verò asinos vbiq; obseruauerimus ad quosdam Carduos libentiùs accurrere, iis libentiùs, & maiori cum voluptate vesci, ab iisdem magis allici, meritò ὀνοπύξους nominauerimus, atque imprimis eum qui nascitur passim secus vias, in agrorum limitibus, scrobium marginibus, siluarum aditu, & vbique ferè in campis obuius: radice longa, nigra, valde fibrata: caule bipedali, rotundo, ramoso: foliis Acanthio vulgari similibus, sed læuibus, nec lanuginosis, minoribus, nigrioribus, aculeatis: capitulis in summo caule spinosis, rotundis, atrocirer pungentibus: quæ cùm dehiscunt, purpureum florem Iulio & Augusto promunt, coloris venustate insignem: semen reliquis Carduorum generibus par. Notior est iste Carduus asinorum pabulo, quàm viribus, Dodonæo Cardui siluestris nomine descriptus, & depictus. Est & ὀνόπυξος alter, non in agris tantùm, sed in pratis etiam frequens, radice nigra, pedali: caule tres quatuórve pedes alto, vel nudo, vel paucis ramulis vestito, tereti: foliis superioris, minoribus, angustiorib⁹, vndique hamatis: capitulis initio rotundis, deinde oblongis, parum aculeatis: flore purpureo. Tertius quoque ὀνόπυξος dicetur, qui in macris

Nomina Lib.6.hist. cap.3. Li.21. c.16.

Forma.

ONOPYXVS, *Dodon.*

ONOPYXVS alter.

ONOPYXVS tertius, Dalechamp.

& ſabuloſis agris naſcitur radice craſſa, nigricante: caulibus multis, cubitalibus, rotundis, rigidiſsimo ſpinarum vallo armatis, hinc inde in ramos diuiſis: foliis longis, nigricantibus, in ambitu profundè laciniatis, atrociter pungentibus: echinis in caulium vertice horridis, florem egregiè rubentem explicantibus, deinde ſemen longum, exile, Cnico proximum.

ONOPORDON.

ONOPORDON, CAP. XIX.

Li.27. c.12. PLINIVS Onopordon memorat his verbis. Onopordon ſi comederint aſini, crepitus reddere dicuntur. Id Cardui genus Onopordon rectè dici poſſe Dalechampius putat, quod Pariſienſes ſeruata Græci nominis ſignificatione *Pet d'aſne*, vulgò vocant, aiúntque, & affirmant aſinos eo guſtato ſubſultare, crebróque pedere. In locis cultis & pinguibus pecudum morſu non violatum, ad hominis proceritatem creſcit, duos ferè trésve caules proferens, anguloſos, lanuginoſos, medulla candida farctos:

Forma. radicem pedalem, craſſam, nigram, fibris paucis capillatam, guſtu amaram: folia, quæ ramorum loco ſunt, pedis longitudi

longitudinem æquant ſupra radicem, prope verticem breuiora, in foliola diuiſa, oblonga, oleæ ſimilia, ad exortum & in cacumine ſpinoſa, guſtu ſubamaro & ſubauſtero: capitula è foliorum ſinu prodeunt ſuo pediculo ſurrecta, rotunda, antequàm floreſcant albo tomento lanuginoſa, ſpinulis multis armata, extra lanuginem ſeſe exerentibus, rubris: flos ex rubro purpuraſcit: ſemen eſt oblongum, vt in aliis Carduis.

POLYACANTHOS, Theophraſti. CAP. XX.

ΠΟΛΥΆΚΑΝΘΟΝ quoque in ſpinoſis ſtirpibus Theophraſtus & Plinius recenſuerunt. Theodorus Aculeoſam Latinè dixit. Sic autem nominatus eſt hic Carduus à ſpinarum infinito ferè numero, quòd nullū ſit Cardui genus pluribus, magíſque confertis aculeis contectum & armatum. Gignitur ferè in pratis & madidis locis, radice tenuiſsimis fibris capillata, & quam fibras multas potiùs eſſe dicas quàm radicem: caule tres aut quatuor pedes alto, recto, non valde ramoſo, vndique ſpinis rigēte: foliis Onopyxi ſecundi, anguſtioribus, & magis aculeatis: capitulis etiam minoribus: flore purpureo: ſemine minuto & candido. Dodonæus Cardui ſilueſtris tertium genus facit. *Nomina* Lib.6. hiſt. cap.3. Lib.21.c.16. *Locus.* *Forma.* Lib.4.c.72.

MYACANTHOS. CAP. XXI.

PLINIVS Corrudā ſiue ſilueſtrē Aſparagum à Græcis Myacanthum, Dioſcorides Aſparagum petræum Myacanthā, Galenus eundem Aſparagum Myacanthinum vocari ſcripſere. Myacātham autem quidam dici volunt, quòd in carnariis ſuſpenſa carnes à murium iniuria tuetur, quia propter eius aculeos mures irrepere non audeant. Alij quòd ſub cauis radicum huc illuc vagantium mures occultantur, eáſque alîus cibi penuria arrodunt. Alij quòd mures occidat, vt & canes. Sed ab hac Myacantho plurimùm diſcrepat ea cuius meminit Theophraſtus, & quā Gaza Spinā murilem interpretatus eſt. Nam cùm Corruda tota ſpina ſit, ſpináſque pro foliis gerat, vt & Scorpius ſiue nepa, in iis numerat Myacanthon, quæ, vt Ononis, foliis exarmatis innoxiæ, aculeis præter foliorū comam rigent. Quod cùm in hac ſpinoſa planta nos ſpectemus, quam Officinæ Calcitrapam, alij Stellariam, quidam Carduum ſtellatum, Cordus Polyacantham, Galli *Chauſſetrappe*, Germani *Vvuallendiſtel* nuncupant, vt in Leucacantha dictum, eam Theophraſti Myachanthon eſſe non ſine ratione arbitratus eſt Dalechampius. Proſilit in pratis & locis incultis, ſeptáque villarum & rudera obſidet: radice longa, foris nigricante, intus candida, carnoſa, ſubdulci, foliis hirſutis, profundè laciniatis: caule bipedali, ramoſo: capitulis multis, quàm in aliis Carduis minoribus, ſtellæ modo in complures aculeos ſiue radiorum cuſpides fiſsis, principiò ex viridi rubentibus, poſteà albicātibus: ea cùm patefiunt, purpureus flos emicat, deinde ſemen paruum, nigrum, rotundum, carduelibus expetitum. Dodonæus Cardui ſtellati nomine propoſuit, qui ſemen eius cum vino tritum potúmque vrinam prouocare, & lapides exterere tradit. Adiiciunt alij radicem eiuſdem quotidie manè ſumptam fiſtulis, in quacumque corporis parte ſint, prodeſſe, & arcere peſtis contagia. Huius generis eſt planta, quam Lib.19.c.8. Lib.2.c.118. Lib.6. ſim. Lib.6. hiſt. cap.4. *Locus.* *Forma.* Lib.4. c.60 *Vires.*

Iaceæ nomine depinxit Clusius: nam radiatis & aculeatis capitibus, foliis, floribus & semine cum superiore conuenit: sed omnia longè maiora hæc habet: capitula quoque Cnicum siluestrem superant. Semen item & flos non dissimilia, quo marcescēte è medio centro veluti gummi quoddam flori permixtum protuberat, ver-

MYACANTHOS, Theophra.

IACEA LVTEA, Clusij.

miculorum modo conuolutum, aut veluti Officinarum Tragacantha, rufi coloris: vnde Tragacanthi nominis occasio Salmanticensibus, apud quos in vinetis, agrorúmque marginibus frequens oritur. Est & huic cum Leucachanta nostra, seu Spina solstitiali suprà descripta, magna affinitas, vt eadem videri possit.

LEVCOGRAPHIS. CAP. XXII.

Lib.27.c.11. EVCOGRAPHIDOS meminit Plinius his verbis. Leucographis qualis esset, scriptum non reperi. quod eo magis miror, quoniam vtilis proditur sanguinem excreantibus, tribus obolis cum croco: item cœliacis trita ex aqua & apposita: profluuiis fœminarum, oculorum quoque medicamentis, & explendis vlceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis. Hanc si non facies, quam nec descripsit, nec ab aliis descriptam reperit Plinius, *Nomina* saltem vires Dalechampio occasionem dedere coniiciendi esse Carduum Mariæ vulgò dictum, Germanicè *Mariendistel, & Frauuendistel*, Gallicè *Chardon nostre dame*. Lib.4. c.63. Dicitur & Carduus lacteus ab albis maculis, vnde & à quibusdam Galaxias. Dodo- Cap. 16. histo. næus Spinam albam, & Arabum *Bedeguar* esse credit. Fuchsius Spinam albam hor- *Locus.* tensem. Hunc Carduum prope olera in hortis, & in neglectis locis, præsertim si pinguis & lætus ager fuerit, sponte nasci videmus, siticulosum Dipsaci modo: nam in- *Forma.* ter caulem & foliorum sursum tendentium concauos sinus aqua colligitur. Radice est crassa, longa, candida, facultate sicca & astringente: caule procero, terete, surculoso, spinoso, digiti crasitudine: foliis latis, amplis, albicantibus, notis maculísque lacteis distinctis & aspersis, multis & acutissimis spinulis horridis, in ambitu

pungentibus

LEVCOGRAPHIS Plinij, Carduus Mariæ.

pungentibus: capitulis in ſummo caulium ramorúmque globoſis, ſquamis muricatis rigentibus, aſperrimis, in orbem rotæ inſtar ſpiculis prælongis munitis: flore purpureo: ſemine Cnico ſimili, longo, læui, guſtu dulci, nucis iuglandis ferè ſapore, nigriore, lanugine tenera & candida obuoluto. Floret Iunio & Iulio menſibus, hieméque moritur. *Tempus.* Ea præſtat quæ ex Plinio ſuprà recitauimus. *Vires.* Præterea aqua è foliis deſtillata caliditati hepatis, & animi deliquiis in linteolis extrinſecus admota opitulatur. Lateris morbo ſuccurrit, peſtilenti veneno, & multis aliis partium internarum morbis: efficaciúſque id præſtat addita ſeminis drachma dimidia.

CROCODILIVM. CAP. XXIII.

ΡΟΚΟΔΕΙΛΙΟΝ Græcè, *Nomina* ſimiliter Crocodilium Latinè, cuius nomenclaturæ ratio à nullodum, quod ſciam, explicata eſt, neq; deſcriptio tam aperta, vt à tot aculeatis plantis facilè ſit genuinum Crocodiliũ diſtinguere & internoſcere: quæ deſcriptio à Dioſcoride tradita eſt his verbis. *Lib.3.c.10.* Crocodilium ſimile eſt nigro Chamæleoni: naſcitur *Forma.* in locis ſiluoſis, radicem habens longam, leuem, aliquantùm latam, odore acri veluti naſturtium. Radix ferueſacta in aqua & pota ſanguinem copioſum per nares pellit. Datur lienoſis, eos euidẽter adiuuans. Semen vrinam ciẽdi vim habet, & rotundum, & duplum veluti ſcutum. Quæ Plinius ſic videtur reddidiſſe. Crocodilium *Lib.27.c.8.* Chamæleontis herbæ nigræ figuram habet: radice longa, æqualiter craſſa, odoris aſperi. Naſcitur in ſabuletis. Pota ſanguinem per nares pellit copioſum craſſumq;, atque ita lienem cõſumere dicitur. In quibus Plinius legiſſe videtur ἐν τοῖς ἀμμώδεσι, id eſt, in ſabuletis, pro ἐν τόποις δρυμώδεσι, id eſt, ſiluoſis, vt habet Dioſcorides: deinde pro ὑποπλάτην aliquantùm latam, ἰσοπλάτην, ſiue ὁμαλῶς παχεῖαν, id eſt, æqualiter latam, ſiue æqualiter craſſam, Oribaſius ſubcraſſam legit. Quem verò ὀσμὴν δριμεῖαν Dioſcorides, Plinius ſuo more odorem aſperum dixit. Oribaſius radicem acrem, odorémque naſturtio ſimilem. Quod verò ad ſemen attinet rotundum, duplicis ſcuti figura, id à Plinio omiſſum eſt, & ab Oribaſio, qui integras hiſtorias ex Dioſcoride exſcribere conſueuit. Præterea id à Dioſcoride præter morẽ additum fuiſſe videtur, abſoluta ſcilicet hiſtoria & viribus explicatis, atque falſò huic plantę attributum, cùm ἀκανθώδη ferè omnia ſemẽ edant Cnico ſimile. Quare adiectitia hæc viri docti cenſent, & ex Tordylij hiſtoria, cuius ſemini figuram hanc Dioſcorides *Lib.3.c.54.* aſsignat, huc à ſciolo quodam nominum vicinitate decepto aſcita fuiſſe. His adde, quòd in Crateuæ fragmentis deſunt verba illa, προσεμφερὲς ὄν, καὶ διπλοῦν ὡς ἀσπίς, id eſt, rotundum, & duplum vt ſcutum. Quantùm verò ex ſatis obſcura delineatione colligi poteſt, cùm præcipua Crocodilij nota ducatur ex ſimilitudine Chamæleonis nigri, & altera Carlina, quæ in caulem attollitur, nigro Chamæleoni tam affinis ſit, vt Matthiolus, & plerique alij Chamæleonem nigrum eſſe contenderint, Carlinam illam Crocodiliũ eſſe non ſine ratione Dalechampius iudicauit. Etenim in ſiluoſis ſabuloſiſq; prouenit: foliorum ſpecie, & ſubrubro colore nigrum Chamæleonem

mæleonem imitatur;radice eſt longa, leui, non ſolida,ſed exeſa,nonnihil lata,odoris vehementis & acris,ad naſturtium accedentis : ſemen Cnico ſimile, cinereum. quod enim de ſemine Crocodilij legitur in Dioſcoride, falſum eſſe ac ſuppoſitium diximus. Sanguinem quidem per nares potu eliciendi vim nullus in Carlina agnouit, quæ ſi Crocodilio ineſt, tanquam inſignis & eximia magnifacienda eſt, verùm optanda potiùs quàm aſſerenda videtur. Nam in Dioſcoride ſcribitur, ἡ ῥίζα ζεσθεῖσα ἐν ὕδατι καὶ πινομένη: pro πινομένη legunt quidam ἐπισπωμένη, id eſt, ſi
Lib.2.c.154 per nares attrahatur, quemadmodum de Ocimo ſcripſit Dioſcorides, ποιεῖ δὲ καὶ πταρμοὺς πλείονας ἐπισπώμενον δι' ὀσφρήσεως, ideſt, ſternutationes multas excitat ſi per nares olfactu attrahatur. Alias Crocodilio vires aſsignarunt Galenus, & eum ſecuti
Lib.3.c.54. Paulus & Aëtius, quas omnes de Tordylio tradidit Dioſcorides, vt hoc magno ſit argumento confuſam fuiſſe vtriuſque hiſtoriam. Maranthæ & Anguillaræ Chamæleon, inquit Pena, videtur aut verum eſſe Crocodilium, aut certè genuini opinionē ſuſtinere poſſe, vſque dum doctis magis accurata deſcriptio, aut planta Crocodilio aptior occurret. Adeò enim ad deſcriptionem accedit, vt illis nigrum eſſe Chamæleonem perſuaſerit. Hunc capite de Chamæleone pinximus. Aliud Cardui

CROCODILIVM, Carlina caulem habens.

CROCODILIVM Monſpelienſium, Dalech.

genus Crocodilium Monſpelienſes vocant, in aridis & apricis proſiliens, radice palmum longa, nigricante, guſtu amara; caulibus ferè duobus aut tribus, cubitalibus, anguloſis, lanuginoſis, ramoſis: foliis auerſa parte candida lanugine pubeſcentibus, aduerſa in viridi pallidis, multis, aculeatis, Carlinæ ſimilibus: capitulis multis, pilæ modo rotundis & globoſis, pungentibus, aſpectu cinereis, flore copioſo, purpureo Hyacinthi modo, ſubamaro, ſemine longo, nigricante. Quidā Silybum eſſe volunt, quidam Galedragon. Lobellius Crocodilium Fuchſij & Cordi pinxit, plantam quam Dodonæus Spinam peregrinam vocat, Tragus perperàm Chamæleonem verum, inquit Lobellius, cuius effigiem ſuprà poſuimus.

TRAGVM

TRAGVM, Matthioli. CAP. XXIIII.

TRAGIVM & Scorpium de multis & diuersis plantis dici iam monuimus. Aculeatam verò stirpem hîc depictã Matthiolus legitimum Dioscoridis Tragum, siue Scorpium, siue Traganon esse credit: item Plinij Tragum,& eiusdem atq; Theophrasti Scorpium. At alio in loco Tragum alium genuinum Dioscoridis ostendimus,qui à Scorpio Theophrasti, quem Nepam vertit Gaza,longè alius sit:præterea Matthiolum citatis duobus Plinij locis de Trago & Scorpio, Tragũ Dioscoridis cum Scorpio Theophrasti perperàm confudisse. Quod verò Tragus Matthioli à Trago Dioscoridis plurimùm dissideat,descriptio ipsa perspicuè declarat. Tragus, inquit Dioscorid.nascitur maximè iuxta mare:frutex paruus,per terram, oblongus,non magnus, palmi altitudine, aut maior:folia non habet, verùm ramis adhærent velut acini parui,rufi,magnitudine tritici,cacumine acuti,multi,gustu valde adstringentes.At hic Tragus Matthioli, succulenta est planta, non frutex, vt dilucidè demonstrat Pena.nullos acinos habet rufos,tritico pares,& supernè acutos, numerosos, magnopere adstringentes:foliis nõ caret,carnosa enim habet,spinis horrida, astrictionem penitus nullam. Quare fuerit ille illegitimus Matthioli Tragus, eodem Pena auctore,Crithmi salicornij,seu kali cõgener, propiùs ad eam speciem spinosam accedens, quam Pastinacã marinã, aut Secacul, aut alterum Crithmum faciunt,pedem aut cubitum altam, intortis,crassis,densis ramulis diuisam,& adeò horridam, armatamq; foliis pungentibus, Aizoi colore & figura,carnosis, crassioribus, numerosis in imo,in summo muricatis, cuiusmodi in Tribulo terrestri & aquatico,vt impune effringere surculum nequeas. Hisce ad imam basim interiorem flosculi herbacei,rotundi,ex quibus semen exit compressum. Radix cespite summo exilis,lignosa, kali & herbaceo prorsus gustu, succóque multo glutinoso prægnans,minimè adstringente,salso,& nullius alioqui excellentis facultatis. Hæc Pena. Lobellius Tragum hunc Matthioli paulò aliter expresit quàm Matthiolus.Illius picturam posuimus in libro de maritimis.

Lib. de marit. cap, 22.

Lib. 4. c. 46

In Aduers.

TRAGVS, Matth.

TRAGACANTHA. CAP. XXV.

Nomina

ΤΡΑΓΑΚΑΝΘΑ Græcè, Latinè similiter Tragacãtha, & Hirci spina, Arabicè *Chitira, Itica, Chatheth,* Gallicè *Espine de bouc*, in Galloprouincia, potissimùm circum Massiliam, *Barberenard, & Ramebouc*, id est, Barba vulpina, & Surculus hircinus. Gummi ex ea manans τραγάκανθα quoque Græcè nominatur, Latinè Tragacanthæ lacryma, in Officinis gummi dragaganti. Tragacanthæ spinarum barbulæ nomen dederunt. Radix est lata, & lignosa, inquit Dioscorides, supra terram etiam apparens, à qua surculi humiles, robusti, plurimũ sese diffundentes, in quibus foliola sunt multa, tenuia, quæ spinas albas, robustas, rectas inter se occultant. Eius iconem sic expressit Matthiolus. Est

Forma Lib. 3. c. 20.

etiam

TRAGACANTHA, Matth.

etiam Tragacantha lacryma, quæ vulnerata radice concreuit. Præſtat pellucens, læuis, gracilis, pura, & ſubdulcis. Plinius. Eadem & Tragacãthen (Creta gignit) ſpinæ albæ radice, multùm prælatam apud Medos, aut in Achaia naſcẽti: de qua & Theophraſtus ait, ἐν ἀρκαδίᾳ δ' ἡ τραγάκανθα πολλὴ, καὶ οὐδὲν χείρων, ὡς οἴονται τῆς κρητικῆς, ἀλλὰ καὶ τῇ ὄψει καλλίων. Id eſt, Tragacantha in Arcadia copioſa, & nihilo deterior, vt arbitrantur, Cretica, ſed & aſpectu pulchrior. Sed hæc non ſolùm in Media & Creta, ſed etiam in Galliæ prouincia plurima fruticat, prope pomeria Maſſiliæ, vt aſſerit Pena, in marinis collibus ad Auſtrum ſpectantibus aliiſq; finitimis locis paſſim multa. Frutex humilis, denſus, totus candicat, vno ceſpite copia multa aggeſtus, radice alba, longa, lignoſa, digiti craſsitie, prolixis & flexilibus fibris ſubter humum merſa: caulis, cùm maximè procerus, cubitalis, ex quo ſpicula foliata vtrinque quaſi pinnis oriuntur, quæ ima & vetuſtiora nihil aliud quàm veprem oſtentant: ſuperiora pallentia perpetuò ſunt. Is caulis ab vna radice multiplex, ſolidus, lignoſus, cãdidus, quem veſtiunt ſpinæ foliatæ ſpinis rigidiſsimis. In ſummo inter ſpinoſa folia & ſpinas ſtipãtur multi floſculi inuicẽ collecti, geniſtellæ ſimiles, ſed albi. Siliqua etiam numeroſa, recta, ciceris aut geniſtellæ ſpinoſæ modo, ſed multò minor & cãdida, in qua ſemina exilia, albicantia includuntur, ſinapi magnitudine, anguloſa. Hæc Pena. Ei ſimillima eſt planta, inquit Cluſius, fruticoſa admodum, multos habens pedales ramulos flexibiles, latè circumquaque ſeſe diffundentes, candicantes, & dum adhuc tenelli ſunt lanuginoſos, multis longis candicãtibus ſpinis horrentes: foliorum plurimæ ſimul iunctæ alæ lenticulæ aut Tragacanthæ proximæ, exiguæ, candidæ, lanuginoſæ primo vêre per interualla exeunt, ſapore dulci: foliis hieme decidentibus, nerui medij, quibus folia inhærebant, in ſpinas rigidas & acutás euadunt, vt eo tempore tota planta ſine foliis conſpiciatur, contrà quàm in Tragacantha, quę hieme etiã folia virẽtia retinet: radix lenta, lõga, in multos ramos diuiſa, nigro cortice obducta, materie intus cãdida fungoſaq; & dulci, cor ipſum gummoſum quiddã & ſubdulce refert. Neq; florentem, neq; fructum ferentẽ vidit ille, ſed ſub ea plurimos folliculos bombycinis ſimiles, aut Hypecoi Matthioli ferè inuẽnit, inanes, quos ab hac planta excidiſſe, & florem ex ſimilibus prodire incolæ referebant, album, non magnum. De ſemine nihil certi intellexit. Naſcitur plurima circa Guadix & la Venda el peral, in collibus arido

Lib.13.c.21.

Lib.9.hist. cap.15.

TRAGACANTHA Altera, ſiue Poterium, Cluſij.

bus arido & inutili ſolo. Cùm adeò ſit Tragacanthæ ſimilis, facilè ſibi perſuaſerit Cluſius eſſe Poterium legitimum Dioſcoridis. Hæc Cluſius. Tragacantha, vt tradit Dioſcorides, vim habet meatus obducendi gummi ſimilem. Vſus eius eſt ad medicamenta ocularia, ad tuſſes, ad arteriæ aſperitates, vocem interceptam, & deſtillationes in eclegmate cum melle. Subditâ quoque linguæ liqueſcit, ſed & macerata in paſſo bibitur drachmæ pondere contra renum dolorem, & veſicæ roſiones admixto cornu ceruino vſto, & loto, aut modico alumine ſciſſo. Galenus breuiter de Tragacātha ſcribit, ſimilem gummi vim habere emplaſticam quandam, quæ acrimoniam obtundat, & ſimiliter deſiccare. Tragacanthæ lacryma, inquit Matthiolus, collyriis addita non ſolùm humorum acrimoniam in oculos defluentium retundit, ſed oculos quoque roborat, & magis adſtringit quàm ſarcocolla. Præterea lacte macerata & illita, oculorum vngues, palpebrarum puſtulas, pruritum, & ſcabiem ſanat. Valet ad pulmonum, pectoris, aſperæ arteriæ morbos, & medetur eorum vlceribus, ad defluxiones omnes in fauces, guttur, pectus permeantes, & tuſſim excitantes. Datur vtiliter vlceratis renibus: auxiliatur quoque dyſentericis toſta, & ex cydoniorum vino pota, tum clyſmate infuſa. Denique vbi læuigare, obtundere, ac reprimere opus eſt, præſtantiſſimum fuerit medicamentum.

Vires. Lib. 3. c. 20.

Lib. 8. ſim.

In cap. 21. lib. 3.

DRYPIS. CAP. XXVI.

ΡΥΠΙΣ, Cardui ſpecies, à veteribus dicta fuit ἀπὸ τοῦ δρύπτειν, id eſt, σπαράττειν, νύττειν, ξύειν, à lancinādo, pungendo, vellicando, quòd aculeis ſuis attrectantes & colligere volentes vulneret. Huius ſemel tātùm, quod ſciā, ſolus Theophraſtus meminit, ſcribens Acornam, Drypida, Acanum ſpinoſis eſſe foliis, nihílque præterea. Quare cùm huius hiſtoria à nullo veterum tradita ſit, Carduum iſtum in ſatis & ſegetibus frequētem, diris aculeis rigentem, Drypida quidam nominant. In aruis inter fruges quaſi earum vitium, & auenam præcipuè, Carduus hîc naſcitur, interdū viri proceritate, interdum humilior, alba radice, & craſſa: foliis caules ambientibus muricatis, diſſectis & inciſis: capitulis vt in Scolymo echinatis: flore aliàs purpureo, aliàs candicante, aliàs puniceo: ſemine oblongo, læui, paruo, rufeſcente. Agricolis & meſſoribus plerumque impedimento eſt. Nullus huius vſus in medicina ab herbariis traditus eſt, quanquam ob calidam ſiccámque huius naturam ad ſecundum vſque gradum varias vtilitates quiſque meditari & excogitare poſſit. Hoc Carduo tenero aſini vt Onopyxo, libentiſsimè veſcuntur priuſquàm obduruerit, & in caulem aſſurrexerit. ſurculos ruſtici effodiunt, & iumentis ſuibúſque pro cibo & pabulo obiiciunt. Anguillarę Drypis, à ſuperiore diuerſa, in Marſis haud procul à mari naſcitur, radicibus ſub terra huc illuc ſerpentibus, graminis inſtar, exilibus: tenuibus ramulis, geniculatis, cubitalibus: foliis aculeatis, Iunipero ſimilibus: vmbella in ſummis caulibus: flore candido: ſemine, priuſquàm cortex adimatur, orizæ

Nomina

Lib. 1. hiſt. cap. 16.

Forma.

DRYPIS.

DRYPIS, Theophr. Anguillaræ.

DRYPIS, Loniceri.

ſimili cùm detractus eſt, Sertulæ campanæ, coloris valde lutei. Quibuſdã Eryngium marinum Drypis Theophraſti videtur eſſe: aliis, quorum opinio magis arridet, Drypis eſt Acanos Plinij lib. 22. cap. 9. breuis herba, ſpinoſa, lata, latioribúſque ſpinis. Guillandino Tragus Matthioli. Eſt & alia Drypis, ſeu Cardui ſylueſtris ſpecies, quam Gaza Aculeoſam, Ruellius Agriachantam, Lonicerus Carduum ſylueſtrẽ, ſeu Scolymum his verbis: Præterea ſylueſtris eſt quædam Cardui ſpecies in agris paſsim impedimentum, cuius meminit Vergilius, Carduus & ſpinis ſurgit Paliurus acutis: Latinis Scolymus, ſeu Carduus ſylueſtris, poterit appellari. Naſcitur in aruis maximè auenaceis bicubitali altitudine, ſæpe maior, aut etiã minor: foliis aculeatis, inciſis, capitulis aculeatis: flore in quibuſdam purpureo, in quibuſdam albo, in quibuſdam puniceo: quandiu tenera aſinis gratiſsima, bobus verò nõ ingrata. calidum eſt in ſecundo completo aut tertio incipiente ordine, ſiccum verò in ſecundo. recens Aſparagi modo in oleribus coquitur. Radices ex ſale & pipere in ſecundis menſis hyeme eduntur: in cibis decocta vrinam cit copioſam fœtidámque educit. Extrinſecus radix illita graueolentiam alarum totiúſque corporis emendat.

CHALCEIOS. CAP. XXVII.

Nomina

ΧΑΛΚΕΙΟΣ Theophraſto, & Chalceios Plinio ſeruato nomine Græco, Gazæ Aeraria Latinè dicta, inter ſpinoſas & acanaceas ſtirpes ab iiſdem recenſetur. Eius hiſtoria quamuis apud Theophraſtum Pliniúmve nuſquam extet, ac ne nomenclaturæ quidem ratio vlla ab illis tradita ſit, ſi coniecturæ locus eſt, eam ſpinam ſic vocatam fuiſſe arbitrantur quidam quòd eius foliis vaſa aënea detergerentur, vel quòd æris coloris ſit, nempe virentis obſcuriùs, interſperſo flaueſcentis nitoris paululo, ſplendentis. Poſterius etymum magis placet, quòd peculiare quiddam aſsignet, cùm prius ſpinoſis omnibus propter foliorum aſperitatem congruere poſsit, niſi fortè egregia quædã detergendi facultas huic inſit, vt Struthio. Herbam certè ſpecioſam, raram, & elegantem, cuius figuram hîc appoſuimus, Chalceion eſſe ſuſpicantur quidam: quod

CHALCEIOS.

quod tamen peritis herbariis diſquirendũ magis, quàm aſſerendum proponunt. Gignitur in *Locus.*
macris & aridis locis: radicibus multis, foris ni- *Forma.*
gricantibus; caule tereti, ſubatro, quatuor, vel quinque pedes alto: foliis magnis, latis, profundiùs inciſis, per ambitum pungẽtibus, parte ſuperna virentibus, ſed obſcuro, fuſco ac triſti colore, qualis in aëre conſpicitur, vnde fortaſſe eſt illi nomen inditum: inferna verò cinereis & villoſis: capitulis rotundis, echinatis: flore in cæruleo candicante, qui ex capitulis vndique promitur, & Iunio menſe Iulióve prodit. Folia inter digitos trita odorem validũ ac iniucundum vibrant, acriáque guſtatu ſunt. Hanc igitur plantam Chalceion vocant, quouſque certiora de eius natura & ſpecie herbarij compe-
rerint. Obſeruandum apud Plinium in catalo- Lib.21.c.16.
go ſpinoſarum plantarum pro Chalceio legi Chalceon, quemadmodum pro Ixine Helxinẽ,
Chalcetumq́; herbam ab eodem alibi memora- Lib.26.c.7.
tam, plurimùm diſſidere à Chalceio ſpinoſo
Theophraſti. Fuchſius olim Chamæleonem ni- Cap.338 hi.
grum, ſed poſteà rectiùs ſentiens Spinam peregrinam nuncupauit. Dodonæus in ſtirpium hi- Lib.4.c.64
ſtoria Spinæ peregrinæ nomine pinxit & deſcripſit: in lib. purgantium Sphærocephalum Carduum primum fecit, quam hîc pro Chalceio exhibemus. Pena Rithrum, ſiue Ruthrum Theophraſti eſſe opinatur, quæ Spina peregrina fuit Dodonæo, Echinopus ſeu Carduus Echinatus Geſnero, Sphærocephalus Cordo, Germanis *Vvelſchediſtel*, Belgis *Roomſchediſtel.*

RVTHRVM, Theophraſti.

Theophraſtus vno tantùm loco Rithri ſeu Ru- Lib.6 h.ſt.
thri meminit, quo ſcilicet ſtirpiũ aculeatarum cap.3.
differentias ex caulium ramorúmque numero ac ſitu inueſtigat. ſed hîc ῥῦθρος ſeu ῥῦθρον pro ἐρύγγιον mendoſè legi docuimus capite de Eryngio. Eius tamen iconẽ, quam Ruthrum vocãt,
ex Pena hîc appoſuimus, & deſcriptionẽ. Dupli- In Aduerſ.
cis eſt differentiæ, inquit, & Chamæleonis ritu variat, radice exigua pollicem æquante: foliis Chamæleonis albi, longè minoribus: caule nullo, interdum exiguo, nonnunquam palmum, & aliàs cubitum alto: foliis ſemper proportione exiguis, & Spinæ albæ modo profundè inciſis. Echinus illi cæruleus, eximiè purpuraſcens, orbiculatus, ſpectatu iucundus, & magnitudine quanta ſphærula luſoria. Semen & eius glumæ ſimilia Spinæ albæ: nullas tamẽ ſurſum rectas procul aculeatas vaginulas porrigit, tametſi ſint aceroſæ intus & lanuginoſæ, vt in Spina alba. Ruthrum eſſe Theophraſti cenſet Anguillara, qui tamen proximæ, vt videtur, deſcriptionis immemor, ean-

dem Spinæ albæ notis accommodat, iiſdem ferè verbis. Altera, quam Crocodilium Fuchſius putauit, prorſus genere eadem huic eſt, ſed magnitudine multò maior. In ſilua tamen Valena, quà Gangem oppidum itur, ſe collegiſſe ait cæruleam, & hanc excaulem, aliam caule palmum alto præditam, quæ alibi ad duos, ternos, & quaternos cubitos aſſurgit. Echinus candidus eſt, non cæruleus, & cùm maximus eſt & rotundus magnitudinem mediocris mali Arantij aſſequitur: ſemine alterius, ſed multò maiore. Cauli imo ſecundùm longitudinem ſtriato adnaſcuntur permagna folia, Acanthi ſimilia & ſpinoſa. Belgici horti & Britannici hanc ſpectaculo alunt, vbi luculenta magnitudine Spina peregrina dicitur. Dodonæus deſcripſit Carduos alios Sphærocephalos. Secundus Sphærocephalus acutus folia ſuperiore minora habet, ac ſpinoſiora: capitula quoque globata, ſed è quibus longæ quædam, & duræ eminent ſpinæ. Tertius primò forma figuráque ſimilis, ſed longè minor, & eius floſculi ad cæruleum magis accedunt colorē. Quartus minimus eſt, foliíſque acutiſſimis ac ſpinoſiſſimis, capitulóque exiguo, cuius floſculi vt primi candicant. Huc referri alius poteſt, qui tamen capitulo eſt minùs globato, compreſſiore videlicet, ac ſuperiùs latiore, è quo floſculi cærulei. Tenuis huic caulis exili lanugine candicat: folia oblonga, vtrinque ſimiliter laciniatim diuiſa, ad ſingulos angulos ſpinis munita. Hunc plerique eſſe volunt, quem Matthiolus pro Spina alba proponit. Anguillara prorſus diuerſam ab his Chalceion memorat his ferè verbis. Ad Chalcei naturam accedere videtur ea, quam in Peloponneſo & Zacyntho etiamnum appellant Chalcoma. Lignoſa & humilis eſt planta, rubens, aculeata, tenuibus ſpinis, folio lentis, minore, in ramulis ordine digeſto ſicuti in Lente, qui fracti lacteum ſuccum fundunt Tithymali modo. Quidam Hippophæſton Dioſcoridis eſſe putant.

CARDVVS Sphærocephalus acutus, Dodonæi.

TETRALIX, CAP. XXVIII.

Nomina ΤΕΤΡΑ'ΛΙΞ à Theophraſto cum reliquis aculeatis plantis Acarna, Leucacantha, Cnico, Chalceio, Polyacantho, Atractylide, Onopyxo, Ixine, Chamæleonte numeratur: item à Plinio eum imitato, qui tamen alibi Ericam Athenienſibus Tetralicem appellari, in Eubœa Siſaram auctor eſt. Ex quibus colligere licet Tetralicem ſpinoſam ab Ericæa diuerſam eſſe: quia Ericam ſpinis armatam eſſe nullus vnquam herbariorum prodidit, id quod etiam perſpicuum eſt ex Dioſcoride & Plinio de Erica tractantibus. Deinde Tetralicem Ericæam poſt primos Autumni imbres florere, nempe ad Idus Septembres, & Calendas Octobres idem Plinius teſtatur. Alio verò in loco Tetralicem & Ixinem florere tradit æſtate: quanquam Theophraſtus, ex quo hæc Plinius mutuatus eſt, Ixinem & Tetralicem non ſcribit florere æſtate, ſed germinare.

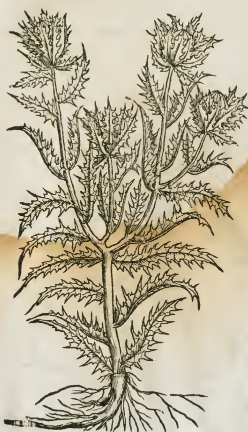
Lib.6.hiſt. cap.3.
Lib.21.c.16
Lib.11.c.16.
Lib.1.c.100
Lib.24.c.9.
Lib.11.c.16.
Lib.24.c.9.
Lib.6.hiſt. cap.3.

TETRALIX Spinosa, Tragi.

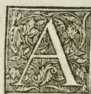

germinare. Caue igitur, Tetralicem hanc cum illa confundas. Spinoſam Tetralicem putant eſſe quidam, quam Tragus pro vero Chamæleonte nigro pictam oſtendit, poſt Carduum vulgarem, & Chamæleonem album. Ea radice craſſa, longáque nititur, & fibrata: caule alto, anguloſo: foliis latis, amplis, profundiùs inciſis, vt ferè ſinuoſa videantur: florè pallidulo, in mitioribus globulis quibuſdam, & læuioribus emicante, non cæterorum Carduorum modo horridiùs, echinatis: ſemine oblongo & capillato. *Lib.2.c.108* *Forma.*

ACORNA, Theophr.

ACORNA. CAP. XXIX.

ΆΚΟΡΝΑ & ἄχαρνα, (vtroque enim modo legitur in noſtris Theophraſti exemplaribus) inter ſpinoſas & acanaceas ab eodem Theophraſto, & Plinio reponitur. Cuius etſi nulla, quod ſciam, apud hos auctores extet amplior deſcriptio, præter hanc Theophraſti, ἡ δὲ ἄχαρνα προσεμφερὴς, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κατὰ τὴν πρόσοψιν τῇ κνίκῳ τῇ ἡμέρᾳ. χρῶμα δὲ ἐπίξανθον ἔχει καὶ λιπαρὸν, vbi deeſt vox χυλὸν, ex Plinio reponenda, id eſt, Acorna, vt paucis dicam, Cnico miti figura ſimilis eſt, colore ſubflauo, & ſucco pingui: apud Plinium, Acorna colore tantùm rufo diſtinguitur, & pinguiore ſucco: tamen Acornam eſſe hanc ſpinoſam herbam ſuſpicantur quidam, Fuchſius Atractylidem mitiorem, Dodonæus Carlinam ſilueſtrem, Lobellius & Pena Sequanorum Cirſium luteum vocant. In aridis gignitur: radice alba, breui, non admodum craſſa, fibrata: caulibus interdum multis, ſæpius vnico, rubentibus, lanugine tectis: foliis circa radicem multis, per terram in orbem ſtratis, exareſcentibus cùm caules aſſurgunt per eoſdẽ inæqualiter ſparſis, ſpinoſis, Atractylidi ſimilibus, anguſtioribus, infernè candicantibus: flore in capitulis valde pallido, initio compreſſo, & cùm dilatatur in arida ſtamina ſeſe explicante, Carlinæ, aut Chamæleonis modo: ſemine Cnici, ſtrigoſo & tenui. capitulis auulſis nullus cruor emanat, vt in Atractylide. Huic ſimilem Cluſius Carlinæ ſilueſtris minoris nomine depinxit: ſeſéque nuſquam hanc alibi obſeruaſſe ait, quàm in aridis petroſiſq; & deſertis circa Salmanticam locis, florentem Auguſto menſe. Ad Acarnæ Theophraſti genus referri poſſe, ſiue ad Eryngium, quod Aëtius de Archigenis ſententia deſcribit, foliis Atractylidis, durioribus, & ex candido pallidioribus, multis ramis ab

Nomina — Lib.6. hiſt. cap.4. — Li.21.ca.16. — *Forma.*

ACARNA, Carlina siluestris minor, Clusij.

vna radice cubitalibus, floribus Buphthalmi similibus, sed oculi formam stamina in medio nascentia perturbant. Huc referendæ spinosæ duæ plantæ à Lobellio depictæ. Prior est Acarna Theophrasti Anguillaræ, flauentibus aculeis horrida: virentibus sinuatis foliis, auersa parte tomento incanis, vti tota planta: plures fundit sesquicubitales caules: flores luteolos: semen Cnici, sed minus in squamoso & spinis horrido capitulo. Hanc Valerandus Doureus Iustinopoli Illyrij rediens Venetias detulit, sicut & sequentem eiusdem Valerandi Acarnam, foliis longioribus, spinis horridis caulem pinnatim secundum longitudinem ambientibus, quasiq; pennis telo affixis. Incana lanugine tota pubet. Caulis dodrantalis, interdum cubitalis: flores Cardui benedicti, confertim stipati minores, & Senecionis maiores: semen Cnici minus. Huc etiam Clusij planta noua, & sanè perelegans adducenda, quæ dodrantalis est, in orbem per terram diffusa, spinis multis virentibus siue aculeis horrida: flores Pisi ex cæruleo purpurascentes, minores, caliculis concluduntur hispidis & villosis & ferè incanis, bini aut terni semper coniuncti: foliola interdum, sed raro, producit dum floret, eáque perpauca, lenticulæ similia, quæ cùm breui decidant, tota planta maxima ex parte sine foliis spectatur, & multiplici spinarum vallo erinaceum

ACARNA Theophrasti, Anguillaræ, Lobel.

ACARNA Valerandi altera.

planè

ERINACEA, Clusij.

planè refert: radix lignoſa eſt, & magna pro plantæ proportione. Naſcitur in regno Valentino, copioſè autem circa Sieteaguas, ſeptimo ab vrbe Valentia miliari, itinere Madritiano, aſperis locis, & ſecus vias. Floret Aprili. Incolæ *Enzo* vocant, quoniam Erinaceum animal terreſtre, aut marinum aculeorum & ſpinarum vallo prorſus æmulatur: qua de cauſa Erinaceæ nomen ei Cluſius dedit.

HIPPOPHAES, HIPPOPHAESTVM. CAP. XXX.

ἹΠΠΟΦΑΕ'Σ Græcis, & κνάφον Nomina
& στύβον Galeno teſte, Latinis quoq; In Gloſſ.
Hippophaës. Theophraſtus ἱππό- Hippo.
φυον habet, mendoſè opinor, pro Lib.6. hiſt. cap.4.
Hippophaës, vel ἱπποφεὼς, vt ſtatim pòſt eodẽ Ca.5.
in loco legitur, Lappaginẽ cõuertit Gaza. Et alio in loco καὶ τὸ τιθύμαλλον, ἐξ οὗ καὶ τὸ Lib.9. hiſt.
ἱπποφαὲς, ἄριστον δὲ τὸ περὶ Τεγέαν, ait, id eſt, ex Tithymalo optimum Hippophaës ca.15.
confici apud Tegeam: quod Hippophai ſpinoſæ plantæ conuenire non poteſt.
Quare hîc non Hippophaës, vt Gaza legit & conuertit, legendum iudicat Cor- Embl.141.
narius, ſed Hippomanes, vt in Græcis exemplaribus exaratum eſt: cæterum hîc le- lib. 4.
gunt attentiores, τιθύμαλλον, καὶ τὸ ἱπποφαὲς, vt nulla ſit occaſio tam anxiè hunc lo-
cum examinandi. Plinius vno loco Hippophaës vocat, in alio Hippophyes, ne- Lib.21. c.15.
ſcio an rectè, pro Hippophaës. ἱππόφαιστον Latini etiam Hippophæſtum dicunt, Li.22. c.12.
quod Plinius alterũ Hippophaës appellaſſe videtur: cùm enim de Hippophaë
priore dixiſſet, ſtatim ſubiicit quæ etiam à Dioſcoride poſt Hippophaës de Hip-
pophæſto ſcribuntur. In vulgatis tamen exemplaribus corruptè legimus Hippo-
pe pro Hippophyes, vel Hippophaës. Eſt & altera (ſub. ſpina) Hippophæſtũ, in-
quit, &c. Aliis etiam in locis idem Hippophæſtum vocat. Quidam verò in Spina Li.16.c.44.
fullonia Hippophæſton, &c. Et, Hippophæſtum naſcitur in ſpinis, &c. Idem Pli- Li.17.c.10.
nius harum vocum etymum explicat, à iuuandis veterinariis has plantas nuncu-
patas fuiſſe indicans: φάος enim vox non ſolùm pro lumine, ſed etiam pro auxi-
lio & ſalute accipitur. Has autem ſpinoſas plantas Dioſcorides ſic deſcripſit. Hip- Li.4.ca.156.
pophaës, quo veſtes poliunt, naſcitur in maritimis & arenoſis locis. Frutex eſt &157.
ſurculoſus, denſus, vndiquaque amplus: folia habens longa, ad oleæ folia acce- *Forma.*
dentia, ſed anguſtiora & tenuiora: & inter has ſpinas ſiccas, ſubalbicantes, angulo-
ſas, à ſeſe diſtantes: flores corymbis hederæ ſimiles, & racematim inter ſe cohæ-
rentes, ſed minores & molles, & cum candore ex parte rubeſcentes: radix craſſa,
& mollis, ſucci plena, guſtu amara, ex qua ſuccus colligitur velut ex Thapſia. Hip-
pophæſtum verò, quod & Hippophaës vocant, naſcitur in iiſdem locis, in qui-
bus Hippophaës, éſtque Spinæ fulloniæ ſpecies. Eſt autem humilis herba, foliola
ſolùm parua habens, ſpinoſa, & capitula inania: neque caulem, neque florem pro-
fert: radicem habet craſſam & mollem. Plinius eadem paucioribus verbis com- Li.22.ca.12.
plexus eſt. Hippophaës in ſabuloſis maritimíſque naſcitur, ſpinis albis, hederæ
modo racemoſa eſt: candidis, & ex parte rubentibus acinis: radix ſucco madet,
qui aut per ſe conditur, aut paſtillis farinæ. Et mox. Eſt & altera, Hippopæſton,
ſine caule, ſine flore, foliis tantùm minutis. Huius quoque ſuccus hydropicis

mirè prodest. Debent accommodatæ esse equorum naturæ, neque ex alia causa nomen accepisse. Quippe quædam animalium remediis nascuntur, locupleti diuinitate ad generanda præsidia, vt non sit mirari satis ingenium eius disponentis auxilia in genera, in causas, in tempora, vt aliis prosit, atque aliis horis, diésque nullus propè sine præsidio reperiatur. Et alio in loco.

Li.27. c.10. Hippophæstum nascitur in spinis, ex quibus fiunt aeneæ fulloniæ, sine cauliculo, sine flore, capitulis tantùm inanibus, & foliis paruis, multis, herbacei coloris, radiculas habens albas, molles. Hoc loco Hippophæstum scriptum est in Plinij exemplaribus, & ita habet etiam Paulus sub litera υ. Quod verò dixit, ex quibus fiunt aeneæ fulloniæ, corruptum est: quæ enim esse possunt aeneæ fulloniæ? Quidam hîc legunt, pectines fullonij: alij, venæ fulloniæ, &c. Quidam, Hippophæston spina in maritimis nascitur: hac implentur cortinæ fulloniæ, &c. auctore Hermolao, quemadmodũ &

Cap.13. lib.24. Vulgaris quoque hæc spina, ex qua cortinæ fulloniæ implentur.

Embl. 142. lib.4. Cornarius legendũ putat, ex quibus fiunt pilæ fulloniç.

Lib.6. hist. cap.3. Theophrastus Hippophaës inter παρὰ τὴν ἄκανθαν ἔχοντα φύλλον recenset, id est, quæ iuxta folium spinas habent.

Cap.4. Et paulò pòst ait esse ἀνάκανθον τοῖς φύλλοις, μονόρριζον δὲ καὶ ἐπίγειον, καὶ χαμαίκαυλον, id est, folia sine spinis habere, vnica niti radice, & deiectis in terram caulibus. Hæ delineationes quanquam perspicuè satis & scitè Hippophaës fulloniam plantam exprimant, nullis tamen, aut certè paucis herbariis, etiam diligentissimis inuestigatoribus, adhuc comparuit, nisi fortè Anguillaræ huius historiæ peritissimo, qui sibi hanc visam affirmat.

HIPPOPHAESTVM quorundam, Dalech.

Pen.in Aduers. Sabulosis Peloponnesi maritimis oritur, inquit, vocatúrque vulgò Spina purgatoria, radicibus palmo longioribus, lacteum succum frangendo fundentibus, amarissimum, odore graui. Florem aut fructum tunc non vidit. Cætera similia Hippophæsto fuerunt. Tribulus marinus, siue Pastinaca marina, quædam cum Hippophaë similia habet, sed alia ita dissimilia, vt Hippophaës dici non possit: qua de re alibi

Li.de marit.ca.11. diximus. Hippophæstum notius non est Hippophaë. Spina hîc depicta ad Dalechampium Hippophæsti nomine missa est è Melita insula, de qua nihil asserit, sed lectoribus liberam iudicandi potestatem relinquit. Est autem Spina candida, diffusis huc illuc ramulis, aut potiùs spinis, sparsa: flore exiguo, albo, veluti racematim congesto. An cathartica sit, an succus lacteus purgatorius radice, caulibus, foliis exprimatur, asseuerare non potest, quoniam arida planta missa est, nulla adiuncta mittentis historia.

Li.4. c.156. *Vires.* Hippophaës, auctore Dioscoride, succum ex radice emittit, qui syncerus pituitosa, biliosa, aquosaq; oboli pondere deorsum purgat, erui farina exceptus quatuor obolorum pondere cum aqua mulsa. Sed & ipse frutex cum radicibus tunditur, & datur tritus cum aquæ mulsæ sesquihemina. Exprimitur etiam ex radice & herba succus, velut è Thapsia. Huius drachma vna datur ad purgationes. Ex Hippophæsti foliis, radice, & capite expressum succum siccato, & pondus trium obolorum cum aqua mulsa cui voles exhibeto: per hunc enim purgatio aquam & pituitam ducit. Priuatim verò conuenit orthopnoicis, comitialibus, & neruorum vitiis hæc purgatio. Plinius eadem

eadem breuiùs tradit. Radicis Hippophæsti ſuccus ad detractiones in comitiali morbo vtiliſsimus habetur. Et ſuccus earum (radicum Hippophęsti) exprimitur æſtate ad ſoluendam aluum tribus obolis, maximè in comitialibus morbis, & tremulis, hydropicis, contra vertigines, orthopnœas, paralyſeis incipientes. Galenus Hippophaës & Hippophæſtum in ſimplicium cenſu omiſit. Paulus ea, quæ Dioſcorides de vtroque tradidit, exſcripſit. Li.16.c.44. Li.27.c.10. Lib.7.

POTERIVM. CAP. XXXI.

ΠΟΤΗΡΙΟΝ & νευρὰς Græcis, Latinis Poterium & Neuras, & Phrynium teſte Plinio. Poterium autem, quia potrix herba paludoſum riguumq; ſolum amat, vt ſcribit Dioſcorides: Neuras quòd neruis amica ſit. Hanc ſic depingit Dioſcorides. Frutex eſt magnus, ramos habens longos, molles, lori modo lentos, tenues, Tragacanthæ ſimiles: folia parua, rotunda. Totus autem frutex tenui, lanoſa lanugine obductus eſt, & ſpinoſus (in aliis exemplaribus legitur, ὅλος δὲ ὁ θάμνος περίκειται φλοιὸν λεπτὸν, καὶ πολὺ χνοῦ ἐριώδη. Id eſt, totus frutex tenui cortice obductus eſt, & multa lanugine lanoſa:) flores ſunt parui, albi. Fructum fert guſtu odoratum, acrem, & inutilem (ſic enim legendus is locus, vt in Aldino exemplari. καρπὸν δὲ γευομένῳ εὐώδη, καὶ δριμὺν, &c.) Naſcitur in paluſtribus & collibus. Radices ſubſunt duûm, aut trium cubitorum, robuſtæ, neruoſæ, quæ prope terram reciſæ lacrymam emittunt gummi ſimilem. Poterij duobus locis meminit Plinius: priore his verbis. Sunt & ramis venena, rubetis maximè: vidimúſque Pſyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam quàm aſpidum pernicie. Auxiliatur eis Phryniō in vino pota. Aliqui Neurada appellant, alij Poterium, floribus paruis: radicibus multis, neruoſis, bene olentibus. Poſteriore verò ſic. Poterium, aut vt alij vocant Phrynium, vel Neuras, largè fruticat, ſpinis retorrida, lanugine ſpiſſa: foliis paruis, rotundis: ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus: flore longo, herbacei coloris: ſeminis nullius vſus, ſed guſtu acuto, & odorato. Inuenitur in aquoſis collibus: radices habet duas, aut tres, binûm cubitorum in altitudinem, neruoſas, candidas, firmas. Circunfoditur Autumno, & præciſo frutice dat ſuccum gummi ſimilem. Priore loco Plinius flores paruos dixit, qui ἄνθη μικρὰ legerit: poſteriore verò flores longos, eóſque herbacei coloris, id eſt, ἄνθη μακρὰ καὶ χλωρὰ, quum recta lectio ſit, ἄνθη μικρὰ, λευκὰ, velut Dioſcorides habet. Poſtremò Plinius pro fructu ſemen dixit, & δριμὺν acutum pro acri reddidit. Poterium fruticem, quem Dioſcorides ramulis & foliis Tragacanthæ aptè confert, genuinum ſe pinxiſſe putat Matthiolus. Peculiariter, inquit, ſupremos ramos habet in vertice extuberantes, & tenui lanugine obductos, quod in Tragacantha non cernitur. Pena hoc Matthioli Poterium nihil aliud quàm Tragacanthum eſſe ait, aut ex eius icone depictum: neque enim ſpinæ, neque cortex ſimilia, neque in ſpinis folia, neque multa alia à verò diſsidentia. Verum autem & legitimum vidiſſe ſe ait in horto Patauino, atque alibi. Sparſum & latè porrectum fruticat multis cauliculis, exilibus, cortice nigricante, ac tenui veſtitis, etiam aridis, non rectis vti Tragacanthum, ſed vltro citróque flexis, & ordine intortis vt Nepa, & Corruda: ſic etiã ſpinulæ nullo ordine digeſtæ, ſed multò delicatiores quàm Tragacanthæ, & minores paſsim cancellatim & reticulatim implicantur foliis nudæ. Foliola non albida, ſed nigricantia, quæ non ex aculeis, ſed è caule fibris exilibus, triplo quàm Tragacanthæ minoribus, Lenticulæ modo, vel Aſtragali exeunt: ſemem puſillum, rubellum, Rhoï ſimile, & minus. Poterium in Allobrogibus, prope Muram oppidulum Gratianopoli vicinum, in ſiluoſis conuallibus reperitur. Poterij radices contuſæ, & in cataplaſmate impoſitæ neruos diſſectos & vulnera glutinant. Decoctum quoque ipſarum neruorum affectibus pro

Nomina. Lib.3.ca.15. Forma. Locus. Li.25.c.10. Li.27.ca.12.

POTERIVM, Matthioli. *POTERIVM, Penæ & Lobel.*

Li.27. c.12. bus prodeſt. Eadem Plinius tradit. Radix mira vulneribus ſanandis traditur, præcipuéque neruis, vel præciſis illita. Decoctum quoque eius cum melle potum diſſolutiones neruorum, & infirmitates & inciſuras iuuat. Quibus ſuffragatur Galenus ſcribens, Neuras, quidam Poterium vocant: deſiccandi abſque morſu facultatem habet, adeò vt & neruos inciſos glutinare credatur. Radices eius potiſsimùm eiuſmodi vim habent: quin & decoctum earum quidam exhibet iis quibus affecti ſunt nerui.

Vires.

Li.8.ſimpl.

CARDVVS Eriocephalus, Dodonæi.

CARDVVS ERIOCEPHALVS. CAP. XXXII.

Nomen. In hiſtor. purgant.

A Capitvlo lanoſo Carduum hunc Eriocephalum Dodonæus alio nomine deſtitutus nuncupauit, Lobellius Carduum tomentoſum Anglicum, Coronam fratrum Herbariorum. Caulibus altis aſſurgit, craſsis: folia eius laciniosa, magna, ſpinoſa, prona parte candidiora: capitula rotunda, multa, tenui, candida mollíque lanugine veſtiuntur, eminentibus vndiquaque aculeis exiguis, pungentibus, ſuperiùs verò ſtamineis purpureis floribus. Semen oblongius, ſplendens vt multis Carduis. Aliunde in Belgium tranſlatum fuiſſe auctor eſt Dodonæus: Lobellius Artheſiæ & Neruienſis agri collibus paſsim, non ſecùs ac in Angliæ Sommerſeti præfectura, obuium eſſe.

CEANO

CEANOTHVS, ACANVS ANGVILLARAE.

CAP. XXXII.

HEOPHRASTVS cùm dixiſſet gramen è geniculis oriri, quòd eius radices geniculatæ eſſent, atque è ſingulis germen ſurſum, radicem ſubtùs erumpere, ſubiicit, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ἄκανθα κεάνωθος: ἀλλ' οὐ καλαμώδης, οὐδὲ γονατώδης ἡ ῥίζα ταύτης. Id eſt, Similiter & ſpina, quæ Ceanothus appellatur, germinat. Verùm huius radix, neque arundinacea, neque geniculata. Hanc Ceanothon Anguillara opinatur eſſe, quæ in agro Patauino vbiuis naſcitur: radicibus ſub terra procul huc illuc ſerpentibus: folio Sonchi, magis ſpinoſo: caule ſtriato: multis in eius vertice capitulis, aculeatis: flore purpureo, in pappos abeunte: ſemine Cnici, paruulo. Vulgus *Aſtone* vocat. Acanus verò quamuis priuatim ſpeciem nullam Cardui ſignificet, ſed ſpinoſarum omnium echinatum caput, miſſum tamen è Creta fuiſſe aſſerit Anguillara ſpinoſæ plantæ ſemen, Acani titulo, quod cùm herbam edidiſſet, humi ſparſa eius fuerunt in orbem folia, minùs longa quàm lata, obſcurè virentia, ſed neruis per ea diſcurrentibus candidis: ex quorum medio caulis exit, in ramos exiles diuiſus ferè tres, & nonnunquam plures, in vertice tribus foliis cinctos, è quorum medio prodit echinus puſillus, Cacto ſimilis, floris rubri, ſemine Cnici coloris cineritij. Harum plantarum quamuis figuræ deſint, intereà dum opera dabitur alicunde vt ad nos mittantur, hiſtorias ex Anguillara addendas hîc putauimus.

CARDVVS FEROX, *Lobell.*

CAP. XXXIII.

CARDVVM hunc totius acanacei generis facilè Phœnicem, Leonem & ferocem dixere recentiores, Itali *Cardo fiero, Leone ditto*, à ſpiculis & infeſtiſsimis ſpinis: nihil enim aliud è foliis altiùs diuiſis, & capitulorum exordiis, quàm ſpicula & vepres vnciam & ſeſquiunciam longas videas: cauliculus vix palmum æquat. Flos Cnici ſilueſtris, pallidus, ſpinis & aculeis ſæuientibus horridiſque cinctus. Plantæ raræ, & vix notæ nullus vſus. Aiunt in quibuſdam collibus Italiæ, ab Apenninis non ita diſsitis, magna copia prouenire. Hæc Lobellius.

HISTOR

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM

LIBER DECIMVS-QVINTVS,

In quo describuntur & ad viuum depinguntur Plantæ bulbosæ, carnosæ radicibus, & geniculatæ.

LILIA. *CAP. I.*

EX DIFFERENTIIS à plantarum partibus sumptis tum multæ, tum rei herbariæ studiosis maximè cognitu necessariæ sunt, quæ à radicum diuersitate petuntur, quas diligẽter Theophrastus explicauit. Nam vt arborum radices omittamus, in oleraceo genere aliæ sunt lignosæ, inquit, vt Ocimi (legendum enim εἰσὶ μὲν γὰρ αἱ ξυλώδεις, vt legit Gaza, pro λαχανώδεις) aliæ carnosæ, vt Betæ, & multò magis Ari, Asphodeli, Croci: aliæ ex carne & cortice cõstant, vt Raphani & Rapi: aliæ sunt geniculatæ vt Arũdinum & Graminum: aliæ ex tunicis multiplicibus & corticibus cõponuntur, vt Scillæ, Bulbi, & Ceparum. De quibus omnibus hîc non agimus, sed de bulbosis: quo nomine tum eas intelligimus, quæ ex multis capitulis cohærentibus coagmẽtatæ sunt, vnde etiam capitatæ appellantur, quæ capitula, bulbi, & nuclei, & spicæ Latinis dicũtur, sicut Græcis Gelges, Aglithes, & Aglidia grana, sicuti in Allio, tum eas quæ rotundæ suis membranis tunicantur, quæ radices etiam Bulbi nominantur, quales sunt Lilij & Narcissi. Tum de carnosis hoc libro dicemus, & de geniculatis, id est, iis quæ nodis quibusdam interstinctæ protuberant, rotundæ & leuiter capitatæ. Ac primùm de iis quæ etiam vulgò notæ sunt, quale est quod κρίνον Græcis dicitur, & λείριον & καλλείριον, & κρινάνθεμον, Latinis Lilium & Iunonis rosa, Lilium album Officinis, Mauritanis *Susen*, Gallis *Lys*, Germanis *VVeisz Gilgen*, & *Lilgen*, Italis *Giglio*. Λείριον tamen, id est, blandum, suaue, ac concupitum, nõ Lilium duntaxat, sed plures alios venustos flores, & bulbaceas herbas significat. Iunonis rosa dicitur, quòd veteres Poëtæ Græci finxerunt ex Iunonis lacte resperса terra natum Lilium. Nam cùm Hercules puer, quem ex Alcmene sustulerat Iuppiter, Iunonis dormientis vberibus admotus esset, & lacte se replesset, post suctũ digressus mamma lacte copioso profluxit. Quod in cælo perfusum est, lacteã effecit viam: quod humi sparsum, Lilium lacteo flore nitens creauit, vnde Iunonis rosa dictum. Lilij genera sunt album & rubrum, testibus Dioscoride & Plinio, quæ sponte non arte oriuntur, etiam si colores Lilio candido mangonio quæsitos fuisse Plinius asse-

Lib. 1. ca. 9. & 10.

Nomina

Genera.

LLL

Forma.

LILIVM album, Matth.

ueret. Lilium album folia fert longa, lata, carnoſa, pallido virore nitentia, ſecundùm longitudinem ſtriata: ex horum medio caulem rectũ, rotundum, cubitalem, & maiorem, foliis multò minoribus veſtitum, in cuius ſummitate flores Croci, maiores, eximij candoris, odorati, ſenis vt plurimum foliis ordine diſpoſitis conſtant, longiuſculis, anguſtis, calathi vel nolæ effigiem exprimentibus, repandis, è quorum medio fibræ croceáve ſtamina exeunt lingularum effigie. Inter hæc vnus omnium longiſsimus & rectus apex, in extremo quadãtenus rotundus, herbacei coloris, nolæ plectro ferè ſimilis: radix rotunda, candida, cepæ magnitudine, compactili laminularum ſurſum ſpectantium ſerie, infernè fibrata, viſcido ſucco turgens. Huius bulbaceæ plantæ vt notiſsimæ delineationem Dioſcorides prætermiſit: quam tamen Plinius affabre depinxit his verbis. (Lib. 21. c. 5.) Lilium roſæ nobilitate proximum eſt, & quadam cognatione vnguenti oleiq́; quod Lirium appellatur. Et impoſitum etiam maximè roſas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec vllis florum excelſitas maior, interdum cubitorum trium, languido ſemper collo, & non ſufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, foliis foris ſtriatis, & ab anguſtiis in latitudinem ſeſe laxantibus, effigie calathi, reſupinis per ambitum labris, tenuiq́; filo & ſemine, ſtantibus in medio crocis. Ita odor colorq́; duplex, & alius calicis, alius ſtaminis, differentia anguſta. Et paulò pòſt. Eſt & rubens Lilium, quod Græci Crinon vocant. Alij florem eius Cynorrhodon. Laudatiſsimum in Antiochia, & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide. Quartum locum obtinet in Italia naſcens. Sunt & purpurea Lilia, aliquando gemino caule, carnoſiore tãtùm radice, maioríſq; bulbi, ſed vnius Narciſſum vocãt. Huius alterũ genus flore cãdido, calice purpureo. Differẽtia à Liliis eſt & hæc, quòd Narciſsis folia in radice ſunt, probatiſsimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem, calix herbaceus. Omnes ſerotini: poſt Arcturum enim florent, ac per Æquinoctium Autumni. Inuenta eſt & in his ratio inſerendi, mõſtrificis hominum ingeniis. Colliguntur namque menſe Iulio ſcapi areſcentes, Liliáque ſuſpenduntur in furno. Deinde nudantibus ſe nodulis, in fæce nigri vini vel Græci menſe Martio macerantur, vt colorem percipiant, atque ita in ſcrobiculis ſeruntur heminis fæcis circũfuſis. Sic fiunt purpurea Lilia: mirúmque ita tingi aliquid, vt naſcatur infectum. (Lib. 6. hiſt. ca. 6.) Quæ partim ex Theophraſto tranſlata ſunt. τὰ δὲ κρίνα, inquit, τῇ μὲν χροιᾷ τὴν εἰρημένην ἔχει διαφοράν. μονόκαυλα δ' ἐστιν, ὡς ἐπίπαν, δίκαυλα δὲ σπανίως. τάχα δὲ τοῦτο χώρας καὶ ἀέρος διαφορᾷ. καθ' ἕκαστον δὲ καυλὸν ὁτὲ μὲν ἓν κρίνον, ὁτὲ δὲ πλείω γίνεται. βλαστάνει γὰρ τὸ ἄκρον. σπανιώτερα δὲ ταῦτα. ῥίζαν δὲ ἔχει πολλὴν, σαρκώδη καὶ στρογγύλην. ὁ δὲ καρπὸς ἀφαιρούμενος ἐκβλαστάνει, καὶ ἀποδίδωσι τὸ κρίνον, πλὴν ἔλαττον. ποιεῖ δέ τινα τὴν συῤῥγὴν. (lege συῤῥοὴν) ἣν καὶ φυτεύουσιν. Id eſt, Lilia ſuprà dicta coloris differentia inter ſeſe diſtant. Vnicum ferè caulem habent, duplicem rarò: quam differentiam cælum & ſolum efficiunt. Ex ſingulis caulibus aliquando vnum, aliquando plura Lilia emergunt: pars enim ſuprema germinat. Sed hæc rariora. Radice eſt copioſa, carnoſa, rotunda. Fructus detractus germinat, & Lilium emittit, ſed minus. Reddit & lacrymarum confluxum quendam, quem

etiam

etiam ferũt. Gaza, nescio qua ratione motus, vertit. fecit & lacryma cæcum quoddam confluuium, quod etiam ferunt. Cæterùm quod dixit Plinius rubens Lilium Crinon vocari à Græcis, docti quidam legendum censent, ἐρυθρὸν κρίνον, vel composita voce ἐρυθρόκρινον: nam etiam albũ Lilium Crinon vocant. Quod autem Lilij florem Cynorrhodon vocari apud eundem legitur, alij ex Hesychio lectionem hanc retinendam, alij falsi suspectam, & Crinorrhodon legẽdum censent: maximè cùm Lilium paulò antè Crinon vocari dixerit, & Cynorrhodi appellatio nihil cum Lilio commune habeat: & Crinorrhodon propriè Lilij rosam & florem significet, voce ad exprimendum rubentis cocci splendorẽ aptiore, vt quæ cum rosa Lilium comparat, non alba quidem, sed rubente, & purpura fulgente: quod Crinorrhodon Hippocrates Crinanthemum nuncupauit. Lilium purpureum, quòd auctore Matthiolo Chymistæ in Italia Martagon vocant, Dodonæus Liliũ siluestre, Germani *Goldttuurtz* à flauo Bulbi colore, Galli *Lys sauuage*, Itali *Giglio rosso*, caules edit bicubitales, aut altiores, rotundos: folia longa, lata, acuminata, non per caulem incerto ordine sparsa, sed quibusdam interuallis stellæ modo radiatis eum ambientia: flores è suis pediculis deorsum dependent, Lilij diuisura, sed minores, colore purpureo obsoleto, purpureísque aliquot maculis splendentes, & staminibus eiusdem coloris in medio, quorũ foliola retrorsum reflexa in orbem ferè incuruantur: radices bulbosæ, veluti ex nucleis multis compositę, aurei vel flaui coloris, ex quibus fibræ dependent. Nascitur Lilium istud in multis Germanię locis, in siluis & mõtibus, Fuchsio & Gesnero testibus. Belgæ cum aliis Liliis in hortis habent. Floret sub finem Maij, aut Iunij initio, candida Lilia anteuertens. Fuchsius pro Asphodelo fœmina depinxit. Tragus pro Hyacintho Poëtarum. Est Herbariorũ Hemerocallis. Peruenusta alia planta à quibusdam Liliis rubris adnumeratur, quæ florem vnum pulcherrimè & suauissimè rubentem profert, magnum instar Lilij rubri, quam Turcico vocabulo *Tulipam* vocant: de qua cum Tulipis aliis dicemus. Dodonæus Lilia alia purpurea proposuit. Vnum maius, caulibus proceris, longis, sæpe altioribus quàm Lilij albi: foliis nigrioribus & angustioribus, circa caulem multis, ante eius exortum nullis: flores summo caule erumpunt copiosi, decem, duodecim, aut plures, vsque ad decem & octo, & viginti, alij super alios incerto ordine digesti, Lilij alterius forma & magnitudine, colore rubro ad croceum inclinante, multis, exiguis, nigris quasi punctulis, literarum quarundam veluti rudi-

MARTAGON, Matth.

LILIVM Purpureum maius, Dodonæi.

De florib. ca. 33. & 35.

mentis resperſi: radices Bulbi magni ſunt, ex multis quoque nucleis, vt Lilij candidi, ſed maiores. Dodonæus etiam Hyacinthum ſcriptum & Comoſandalon nuncupat, Fuchſius Lilium croceum, Lobellius Lilium cruentum, alij ſilueſtre Lilium. Eſtq; aut Hemerocallis, aut eius congener. Negat tamen Dodonæus Hemerocallidem eſſe: cùm enim Hemerocallis, auctore Dioſcoride, in ſingulis apophyſibus tres, aut quatuor flores proferat colore valde luteo, Lilium autem iſtud apophyſes, id eſt, ramulares propagines nullas habeat, & flores in caule non modò tres, aut quatuor, ſed non rarò decem & octo, & viginti, coloris non lutei, ſed purpurei crocei, Hemerocallis dici non poteſt, quin potiùs Lilium, quod Dioſcorides πόρφυρον vocat, Plinius rubens. At hæc de apophyſibus & florum numero ratio leuis eſt momenti, vt ait Pena: nam ſi quis Lilium candidum contempletur interdum exortus iſtos edere, in quibus aliquādo complures flores congeſti ſunt, interdum ſinguli, non magnopere refragabitur. Alterum purpureum Lilium minus, caule eſt multò breuiore, cubitali, videlicet tantùm, aut minori: foliis ſimiliter nigricantibus, anguſtioribus & minoribus. Flores è ſummo caule erumpunt, ſinguli tamen ſuis pediculis, modò breuoribus, modò longioribus inſidentes, coloris quoque purpurei crocei, notulis ſimiliter quibuſdam nigris, & perquàm exiguis ornati, Lilij etiam diuiſura, ſed paulò minores: pro radicibus & minores Bulbi ſunt, ſupra quos & infra fibræ adhærent. Floret ſub finem Maij, reliqua Lilia ante-

LILIVM Cruentum bulbos gerens, Lobellij.

LILIVM Cruentum aliud, Lobellij.

cedens. Lilium iſtud Dodonæus Ouidij Hyacinthum eſſe credit. Hæc duo Lilia cultu tantùm diſtare videntur, vt maius ſatiuum ſit, minus agreſte. Neutrum verò purpureo eſt flore, ſed colore corticis mali aurei. Quædam alia pulcherrima Lilia Lobellius picta dedit. Prius eſt Lilium cruentū bulbos gerens, ſummo alis diuiſo, cui flores rutilant, & bulbos nucleis ſtipatos profert. Alterum, Lilium cruentum, Lilio purpureo maiori minus, flore Martagi rutilo, & ſecundùm caulē ſeſquicubitalem bulbulis à medio ad ſummū vſq; ornatū. Tertiū, Lilium Perſicū, vulgò *Pennachi*

LILIVM Perſicum,Lob. *CORONA Imperialis,Dod.*

nachi Perſiano, quod rarius Germaniæ, Galliæ & Angliæ:Lierę ſolùm Belgarum viſitur,inquit, in horto amœniſsimo, ſtirpiúmque exoticarum ditiſsimo generoſi viri Ioannis Dilfij. Caulis eſt ternûm cubitorum,quem fuſè ambiunt folia ex cæruleo virentia,mucronata, Liliis cruentis paria: flores nutantes, nolarum effigie obſoleta purpura nigricant: radix bulboſa, fiſſa, minimè ſquamis loricata, albida, auerſa parte ſeſsilis & plana porrectis ſubtùs,obſcurè flauentibus. Nec multũ à Liliis differt Chalcedonicũ Lale, quod ſupradictis Belgij hortis prouenit, ſeſquipedem alto caule,foliis longioribus Lilij montani. Flores rubentes, nutantes Lilij Perſici ritu nolarũ figura,quales pictura docet,ſe non potuiſſe obſeruare ait:caulem quidem edidiſſe, ſed qui ſummo ſtatim marceſcere cœpit. Radix cepacea cõcretione tetri & viroſi Colchici,vti tota planta,odoris. In Belgium miſſum Lale, Turſani & Coronæ Imperialis nomine. Myconus plantam aliam ex Hiſpania miſit, quàm Lilium polyrrhizon nominauit. Lilium quidẽ,quòd florũ figura,colore,dulci & glutinoſo ſapore Liliũ albũ referat:polyrrhizon à radicum copia.rectè,an ſecùs,id peritis Herbariis æſtimandũ relinquens. Herba hęc Haſtulã regiam prorſus æmulatur,ſiue folia cõſideres, quæ illius foliis adeò ſimilia ſunt,vt priuſquàm florere incipiat,Haſtulæ regiæ eſſe dicas. Radices multas habet non admodum craſſas,albas,huc & illuc ſparſas, nõ multũ in terram demiſſas,dulces,glutinoſas:ex quibus caulis erigitur,ſæpius duos cubitos altus, cauus,ſine medulla,in quo flores candidi,Lilij effigie,odorati,multò tamẽ minores,

LILIVM Polyrrhizon Myconi, Phalangium quorũdam.

ſtamina quædã lutea intus habentes: ſemen in vaſculo triangulari cõcluſum, nigrũ, triquetrũ. Naſcitur in montibus, ſed terrenis humidíſque locis, quãdoq; iuxta fluenta. Quibuſdã Phalangium videtur eſſe, aut Phalãgij genus, diuerſum à Phalãgij icone quã Matthiolus dedit. Ex Lilij

Lib.3.c.99. *Vires & Temper.* flore, vt ſcribit Dioſcorides, vnguentũ fit, quod ab aliis Lirinũ, ab aliis Suſinum appellatur, ad emolliẽdos neruos, priuatimq; vuluarũ duritias aptũ. Folia herbæ illita ſerpentiũ morſibus ſubueniunt, feruefacta ambuſtis proſunt, eadem in aceto cõdita vulneribus opitulantur. Succus foliorũ cũ aceto & melle in æreo vaſe coctus, cõtra vetuſta vlcera & recẽtia vulnera medicamẽtum fit. Radix aſſa, aut cũ roſaceo trita ambuſtis medetur, vuluã emollit, mẽſtrua ducit, & vlceribus cicatricẽ inducit. Cũ melle ſubacta neruorum præciſionibus & luxatis auxiliatur. Alphos, lepras, furfuresq; emẽdat. Achores abſterget, faciemq; expurgat, & erugat. Teſticulorũ inflammationes trita cũ aceto, aut Hyoſcyami foliis & farina tritici demulcet. Semẽ cõtra ſerpentiũ morſus potũ valet. Illinuntur eryſipelatibus ſe-

Li.21. c.19. men & folia cũ vino trita. Vſum Lilij medicũ etiam Plinius prolixè expoſuit his verbis. Lilij radices multis modis florẽ ſuũ nobilitauere, contra ſerpentiũ ictus ex vino potæ, & contra fungorũ venena. Propter clauos pedũ in vino decoquuntur, triduoq; nõ ſoluũtur. Cũ adipe, aut oleo decoctę, pilos quoq; aduſtis reddũt. E mulſo potæ inutilẽ ſanguinẽ cũ aluo extrahunt, lieniq;, & ruptis vulſis proſunt, & menſibus fœminarũ. In vino verò decoctę, impoſitæq; cum melle, neruis præciſis medentur. Lichenas, & lepras, & furfures in facie emẽdant, erugãt corpora. Folia in aceto cocta vulneribus imponũtur: epiphoris teſtium in melle cũ Hyoſcyamo & farina tritici. Semen illinitur igni ſacro, flos & folia vlcerum vetuſtati. Succus qui flore expreſſus eſt, ab aliis mel vocatur, ab aliis Siriũ, ad emolliendas vuluas ſudoreſq; faciẽdos, & ſuppurationes coquẽdas. Vbi pro Syriũ, Seiræum, quaſi ſapã Dalechãpius legit: Cornarius falsò legi putat, Mel vocatur, & legendũ eſſe, Phaſelinũ

Li.23.ca.41. vocatur, ab aliis Syriũ, ex eodẽ Plinio demõſtrat, qui hunc locũ citat alibi his verbis. Lirinũ, quod & Phaſelinũ & Syriũ vocauimus, renibus vtiliſsimũ eſt, ſudoribúſque euocãdis, vuluæ emolliẽdę, cõcoquendiſq; intus: quo tamen loco Dalechãpius legit, Lirinõ, quod & Melinũ & Seiræũ vocamus. Sed & laudatiſsimũ in Laodicea Syrię, & mox in Phaſelide Liliũ eſſe Plinius ipſe dixit loco à nobis primùm

Li.7.ſimpl. adducto. Galenus diſtinctiùs hæc declarat. Lilij flos, inquit, temperaturã miſtam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia, ex qua vtiq; habet, vt guſtu ſit amara, partim ex aquea, eaq; tẽperata. Itaque etiã quod ex ea cõficitur oleum, citra morſum digerẽdi, ſimulq; emolliẽdi facultatẽ habet: vnde fit vteri duritiei aptiſsimum. Porrò radix foliaq; per ſe trita deſiccãt & abſtergunt, & digerũt moderatè: proinde ambuſtis quoq; cõpetunt. Radicẽ ergo toſtã, deinde cũ roſaceo contritã, ambuſtis, quoad obducatur cicatrix, imponũt: quippe cũ alioqui & aliorũ vlcerũ omniũ bonũ ſit inducẽdæ cicatrici remediũ. Quinetiã neruos emollit, menſeſq; prouocat. Folia verò præcoquẽtes, & ipſa ad obductã vſq; cicatricẽ imponũt, non in ambuſtionibus dũtaxat, ſed aliis quoq; vulneribus. Sũt & qui aceto ea cõdiẽtes,

ad vulnera

ad vulnera ſuo tempore vtuntur. Plus tamen ineſt abſtergentis facultatis in radice quàm in foliis: quanquam tamen nec in ea ipſa multùm inſit: nam primi ordinis abſtergentium eſt medicamentum. Itaque cùm aut vitiligines, aut pſoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere volumus, commiſcemus ei aliquid aliorum medicamentorum validius extergentium, cuiuſmodi eſt mel. Cæterùm ſi id moderatè illi ac conuenienter admiſceatur, & ad neruorum diuiſiones competit, & ad alia vniuerſa, quæ valenter exſiccari poſtulant abſque morſu. Impoſuimus verò etiam quandoque & foliorum ſuccum cum aceto & melle coctum. Quinque partibus ſucci plus vtroque erat, atque inſigne medicamen ad omnia ea quæ exſiccari poſtulant abſque morſu: ceu vulnera omnia ingentia, & maximè quæ in capitibus muſculorum eueniunt, tum ea quæ nimis mollia ſunt & diuturna, atque ægre ad cicatricem perducuntur. Tradit Matthiolus elixam Lilij radi- In cap.99. lib.3. cem, veteri axungia exceptam & illitam, pedũ clauos tollere, ſed ante triduum remoueri non debere. Eandem ex adipe & oleo adhibitam fluxos pilos replicare: cum mulſo autem potam, ſanguinem extra vaſa concretum per aluum eiicere, ſuppurationes moliri & concoquere, & duritias quaſcumque emollire. Stillatitiam florum aquam dari vtiliter potandam ægre parturientibus, & ad pellendas ſecundas addito croco & caſſia. Oleum quod ex floribus paratur, valere ad omnes frigidos neruorum morbos, nempe ad conuulſiones, & reſolutiones: præſtat item ad emollienda articulorum impedimenda, & ſcirrhoſos quoſcunque tumores. Illinitur quoque puerperis vteri dolore languentibus, addito oleo è Lini ſemine, præſertim cùm ſuccida lema iis calidis imbuta ventri ſuperponatur. Additur clyſmatibus cùm induratas fæces mollire fuerit opus. Lilia, quæ diu in oleo macerata fuerunt, illita, priùs calefacta, apoſtemata calida citra dolorem maturant ac digerunt, præſertim ea quæ ſunt in articulis.

HEMEROCALLIS. *CAP. II.*

RAECIS ἡμεροκαλλὶς & ἡμεροκαλλὲς, Latinis ſimiliter Hemerocallis & Hemerocalles dicitur, Gazæ Elium, Italis *Giglio ſaluatico*, Gallis *Lys ſauuage*. *Nomina* Hemerocallis, vt deſcribit Dioſcorides, folia & caulem habet Lilio ſimilia, Porri modo viridia: flores in caule per ſingulas propagines terni aut quaterni erumpunt, Lilij diuiſura quum hiare cœperint, colore perquàm pallido (Græcè legimus, τὴν δὲ χρόαν ἰσχυρῶς ὠχράν, id eſt, colore valde ochreo. Ochra autem, teſte Dioſcoride, μήλινα eſt, id eſt, lutea, & melior quæ ſaturata. Quare colorem florum Hemerocallidis Dioſcorides intelligere videtur ſaturatè luteum, non valde pallidum:) radix eſt bulboſa valde magna. Plinius Hemerocalles inter ea, quę folio tantùm coronant, numerat. Alio in loco, Hemerocalles, inquit, pallidum è viridi & molle folium habet, radicẽ odoratam & bulboſam. Quæ de Hemerocallide Dioſcoridis accipienda eſſe perſpicuum eſt. Theophraſtus ſuffrutices coronarios recenſet, Roſam, Violam, Iouis florẽ, Amaracum, Hemerocalles, item Serpyllum, Siſymbrium, Helenium, Abrotonũ. ἅπαντα γὰρ ταῦτα, inquit, ξυλώδη καὶ μικρόφυλλα. διὸ καὶ φρυγανικά. Id eſt, Omnia hæc lignoſa ſunt, & minutis foliis conſtant. Quare ſuffructices ſunt. Et alio in loco, τὰ δ' ἄλλα ἄνθη, inquit, τὰ προειρημένα, πάντα σπείρεται, οἷον ἴωνια, διὸς ἄνθος, ἴφυον, φλὸξ, ἡμεροκαλλὲς. τὰ γὰρ αὐτὰ, καὶ αἱ ῥίζαι ξυλώδεις. Id eſt, Reliqui autem omnes ſuprà dicti flores ſemine exeunt, vt Viola, Iouis flos, Iphyum, Phlox, Hemerocalles. Nam & ipſa, & eorum radices lignoſæ ſunt. Ex quibus intelligere licet, Hemerocalles Theophraſti radice lignoſa, ab Hemerocallide Dioſcoridis bulboſa diſſidere. Athenæus ex Theophraſto Hemerocalles inter coronarios flores numerari ſcripſit. τοῦ δὲ ἡμεροκάλλους καλουμένου ἄνθους ὁ τὴν μὲν νύκτα μαραίνεσθαι, ἅμα δὲ τῷ ἡλίῳ ἀνατέλλοντι θάλλει. Id eſt, Hemerocallis florem nocte tabe-

Lib.3.c.120. — *Forma.* — Lib.5.c.68. — Lib.21.c.10 — Lib.& c.21. — Lib.6.hiſt. cap.1. — Lib.6.hiſt. cap.6. — Lib.15. Dipnoſ.

ſcere,oriente ſole pullulare. Quod ſic intelligendum, florem hunc noctu contrahi collabiq́; in ſeſe, diu verò ſeſe explicare, ac veluti reuiuiſcere : quod Soliſequiis

HEMEROCALLIS prior, Matthioli.

HEMEROCALLIS altera, Matthioli.

In c.120. lib.3. & Heliotropiis cæteris accidit. Matthiolus Hemerocallidem nuſquam non in Italia prouenire tradit, circa meſſem in aruis inter ſegetes,in pratis, in montibus, & in vallibus, aureo colore micantem, Lilium ſilueſtre vulgò dici : radice niti bulboſa, Lilio hortenſi ſimili, ſed alio colore : flores ſuo tempore dehiſcentes fulgentis auri modo rutilare, quem colorem perquàm pallidum perperàm appellat, nec eum intelligit Dioſcorides, cùm dicit χρόαν ἰχυρῶς ὠχρὰν, colorem valde ochreum quem ſaturatè luteum à Dioſcoride intelligi diximus.Hemerocallidis genus alterum idem Matthiolus facit, ſpecie quidem ſuperiori ſimile, ſed radice ex multis & pa uis coagmentata bulbis, floribus aliam diuiſuram habentibus, vt eius pictura demonſtrat. Priorem Hemerocallidem ſuperiori capite diximus eſſe De florib. cap.31. Lilium purpureum maius Dodonæi, qui huic Hemerocallidem aliam ſubſtituit, Lilium videlicet non bulboſum. Cuius duo reperiuntur genera, florum colore diſcreta. Vni flos luteus : alteri in rubro dilutiori purpureus.In lutei genere flos vnius minor,alterius paulò maior eſt : vterque tamen purpureo minor,qui maximus eſt, & Lilio candido magnitudine ferè par. Sunt autem Lilio non bulboſo folia oblonga & anguſta,Porri aut Aſphodeli foliis ſimilia : caulis cubito altior, rotundus,læuis,abſque foliis , ſuperiùs in apophyſes duas vel quatuor diuiſus : in quorum ſingulis flores tres aut quatuor, Lilium forma & diuiſura referentes, colore in vno quidem ochræ, id eſt,vt diximus, luteo, in alio rubro purpureo, cuius tamen medium floris luteum eſt. Poſt flores craſſæ, triangulares gignuntur ſiliquæ, in quibus ſemen nigrum & ſplendens,Pæoniæ fœminæ ſimile,ſed minus. Radices ſubſunt non bulboſæ,ſed veluti Aſphodeli lutei , multæ, oblongæ, cohærentes,& vni quidem, cui videlicet flores maiores & purpurei , craſſiores nodoſioréſque : alteri verò minoris floris, tenuiores & longiores, è quarum annexis fibris quædam craſſiores

LILIVM Non bulboſum, Hemerocallis Dodo.

LILIVM Rubrum non bulboſum.

ſiores ſerpunt, quibus non ſecùs ac Aſphodelus luteus in plures plãtas facilè multiplicatur.Peregrinum Belgio iſtud Lilium eſt:floret ante Lilia candida.Lilium luteum nonnulli appellant,ſed rectiùs Lilium non bulboſum dici Dodonæus putat: alij Liliaginem: plerique Liliaſtrum:Pena & Lobellius Liriaſphodelum luteum Liliflorum: veteres, inquit Dodonæus, Hemerocallida, quia caules non bulboſi Lilij in propagines ſeu ramulos diſtribuuntur, ſingulíque flores tres aut quatuor promunt, & eos quidem ochræ colore in vno genere.Iam & porphyranthes Hemerocallis nominata reperitur: quæ appellatio purpurei floris non bulboſo Lilio conuenit. Quæ omnia non bulboſum Lilium Hemerocallida legitimam eſſe perſpicuè oſtendunt. Quod verò tribuit Dioſcorides Hemerocallidi radicem bulboſam,innuit iſtud,inquit,apud Dioſcoridem Hemerocallidis deſcriptionem deprauatam: vel enim ſuperuacuorum ſcilicet, & veritati repugnãtium adiectione ampliatam, vel duorum Liliorum deſcriptiones in vnam contractas. His rationibus Hemerocallidem ſuam aſſerere nititur Dodonæus.Herbarij tamen Matthioli Hemerocallidem magis amplectuntur. Lilio non bulboſo eſt perſimilis planta hîc appicta, Lilij rubri non bulboſi nomine meritò donanda: radicibus duntaxat differt,quas multùm fibratas habet. His pulchrius Hemerocalles pictum damus. Semine ex Conſtantinopoli delato Lugduni in horto quodam Dalechampij induſtria creuit.rara hæc ſtirps, aſpectu perelegans, Hemerocalles Conſtantinopolitanum phœniceum,vnico flore ab ipſo appellata,è qua viua pictura hæc expreſſa eſt. Bulbum planè Lilij vel Hemerocallidis Matthioli pro radice habet, fibris plurimis capillata,ex qua erigitur caulis vnicus, cubitalis, teres, læuis,herbaceus,nodis & geniculis diſtinctus: è nodis ſingula folia,ex ſingulis geniculis modò bina, modò quaterna,rariùs terna prodeunt,caulem ambientia,Lilij foliis ſimilia, ſed minora &acuminatiora. In caulis ſummo vertice vnicus flos emicat, qui ſex foliis conſtat,ſtriatis,florum Lilij ſpeciem referentibus, niſi minora eſſent,& colore phœniceo pulcherrimo: ex quorum medio ſex apices ſeſe exerunt phœnicei,ſtaminibus

pallidis

pallidis nixi, & media inter ipſos claua apicum ſtaminibus concolor. Verùm non tam venuſtus eſt flos tum ſpecie, tum colore, quàm ſtructura,& foliorum ſitu admirandus. Non enim quemadmodum floris Lilij iam hiantis folia ſolummodo terram verſus inclinata & repanda ſunt,ſed ita foras inflexa & intorta, vt ipſorum cacumina omnia in idem quaſi cẽtrum coëant in ipſius caulis vertice, vnde primùm exiere, apicibus ex ipſo floris vmbilico foris pendulis, qui in Lilio & ſimilibus recti ſtant. Hemerocallidis radix trita,auctore Dioſcoride, tritã pota,aut cum melle & lana in peſſo appoſita,aquã educit & ſanguinem:folia trita impoſita mammarum ex partu & oculorum inflammationes mitigant. Radix & folia ambuſtis commodè imponuntur. Plinius, Hemerocallidis radix cum melle impoſita ventri, aquam pellit, & ſanguinem etiam inutilem : folia epiphoris oculorum, mammarúmque poſt partum illinuntur. Quæ eadem ſunt cum iis quæ ex Dioſcoride diximus, niſi quòd radix ventri imponenda non eſt, vt Plinius dicit, ſed ad vterum apponenda in lana cum melle, vt peſſus fiat, vt Dioſcorides ait, σὺν μέλιτι ἐν ἐρίῳ προστεθεῖσα πεσσὸς ἐστιν ὑδραγωγὸς, καὶ αἱμαγωγός. Galenus Hemerocallidis radix, inquit, ſimilis eſt Lilij radice & ſpecie & viribus. Prodeſt non ſecùs atque illa igni ambuſtis:nam & leuiter diſcutit, & nonnihil repellit.

Lib.3.c.120

Vires.

Lib.& c.21

HEMEROCALLES Conſtantinopolitanum Phœniceum vnico flore.

BVLBVS. *CAP. III.*

Nomina
Genera.
Lib.7.hiſt. cap.13.

BΟΛΒΟΣ Græcis,Bulbus Latinis,Arabibus *Baſar*, *Alzir*.Bulbi eſculenti,qui βολβὸς ἐδώδιμος, & vomitorij,qui βολβὸς ἐμετικὸς dicitur, tantùm meminit Dioſcorides.Theophraſtus plura genera poſuit. τῶν δὲ βολβῶν, inquit, ὅτι πλείω γένη φανερόν. καὶ γὰρ τῷ μεγέθει, καὶ τῇ χρόᾳ, καὶ τοῖς σχήμασι διαφέρουσι, καὶ τοῖς χυλοῖς. ἐνιαχοῦ γὰρ οὕτω γλυκεῖς, ὥστε καὶ ὠμοὺς ἐσθίεσθαι, καθάπερ ἐν χερρονήσῳ τῇ ταυρικῇ. Id eſt, Multa eſſe bulborum genera conſtat: differunt enim magnitudine,colore,figura,ſucco : nam quidam adeò ſunt dulces, vt crudi comedantur,quemadmodum in Cherroneſo Taurica. Et paulò inferiùs. πλείω δὲ καὶ τὰ βολβώδη, καὶ ἐλάττω (Gaza legit καὶ οὐκ ἐλάττω) ταῦτα δὲ καθάπερ τὸ λευκόϊον, τὸ βολβίνη,
Cap. 16. Lib.10. καὶ ὁ πιτίων, καὶ κύιξ(Lege κόιξ, quemadmodum apud eundem Theophraſtum lib.1. & apud Pollucem legimus) καὶ τρόπον τινὰ τὸ σισυρίγχιον. βολβώδη δὲ ταῦτα, ὅτι στρογγύλα ταῖς ῥίζαις, ἐπεὶ τοῖς τε χρώμασι λευκὰ, καὶ οὐ λεπυρώδη. ἴδιον δὲ τοῦ σισυριγχίου, τὸ τῆς ῥίζης αὐξάνεσθαι τὸ κάτω πρῶτον, ὃ καλοῦσι χειμῶνα (Emenda πρῶτον, καὶ χειμῶνα) τοῦ δὲ ἦρος
Lib.19. c.5. ὑποφαινομένου(Plinius addit, τοῦ δὲ ἦρος ὑποφαινομένου τοῦ ἴου) τοῦτο μὲν ταπεινοῦσθαι, τὸ δὲ ἄνω τὸ ἐδώδιμον αὐξάνεσθαι.Id eſt, Plura autem ſunt Bulboſa,nec iis pauciora,veluti Viola alba,Bulbine,Opition(ſic legit Gaza)Coix,& quodammodo Siſyrinchium.Bulboſa autem hæc ſunt, quòd radices habeant rotundas, colore candidas, & non ſqua-
Lib. 19.c.5. moſas.Quæ ſic conuertit Plinius. Bulborum genera differunt colore,magnitudine,ſuauitate: quippe cùm quidam crudi mandantur,vt in Cherroneſo Taurica. Et paulò pòſt.Genera Greci hæc fecere.Bulbinen,Setanion,Pition,Acrocorion,Siſyrinchium.

rinchium. In hoc mirum, imas eius radices creſcere hyeme, verno autē cùm apparuerit viola, minui & contrahi, tum deinde Bulbum pingueſcere. Ex quorum locorum cōparatione perſpicuum eſt vtriuſuis auctoris locos corruptos eſſe: nec enim Setanion Bulbum, nec acrocorion Theophraſti exemplaria habent. Idem Plinius Lib. 19. c. 5.
Catonem Megaricos Bulbos celebrare ait. Deinde cùm tantæ ſuauitatis eſſe in Cherroneſo Taurica natas dixiſſet, vt crudi mandantur, poſt hos, inquit, in Africa nati maximè laudantur, mox Apuli. Eſt & hic obſeruandum, Bulbum eſculentum & vomitorium propriè Bulbos appellari. Verùm generaliter omnes olerum radices, quæ ſimilitudinem Bulbi habent, Bulbos dici. Sic Celſus. Ex oleribus valetiora Lib. 2. c. 18.
Rapa, Napiq; & omnes Bulbi, in quibus Cepam quoq; & Allium numero. Quare Theophraſtus loco citato non βολβοὺς, ſed βολβώδη appellat. Id verò magis mirum quod de lanigeris bulbis Theophraſtus prodidit his verbis. μεγίστη δὲ καὶ ἰδιωτάτη Lib. 7. hiſt.
διαφορὰ τῶν ἐριοφόρων. ἔστι γὰρ τι γένος τοιοῦτον, ὃ φύεται ἐν αἰγιαλοῖς. ἔχει δὲ τὸ ἔριον ὑπὸ τοὺς cap. 13.
πρώτους χιτῶνας. ὥστε ἀνὰ μέσον εἶναι τοῦτο ἐδωδίμου τοῦ ἐντὸς, καὶ τοῦ ἔξω. ὑφαίνεται δὲ ἐξ αὐτοῦ τὰ πόδια (Athenæus & Pollux legunt πόδεια, Plinius interpretatur mapalia) Lib. 19. c. 2.
καὶ ἄλλα ἱμάτια. διὸ καὶ ἐριῶδες τοῦτο, καὶ οὐχ ὥσπερ ἐν ἰνδοῖς τριχῶδες. Id eſt, Maxima autem & maximè propria differentia eſt lanigerorum. Eſt enim tale quoddam genus in litoribus naſcens. Lanam ſub primis tunicis habet, ita vt in medio ſit eius, quod edule eſt tum internum, tum externum. Texuntur ex ea & togæ (Sic πόδεια vertit Gaza, Bayffius faſcias pedum, ſeu faſcias crurales) & alia veſtimenta: eſt enim id lanoſum, non quemadmodum apud Indos capillaceum. Qua de re Plinius ita ſcribit. Lib. 19. c. 2.
Theophraſtus auctor eſt, eſſe Bulbi genus circa ripas amnium naſcens, cuius inter ſummum corticem, eámque partem qua veſcuntur, eſſe laneam naturam, ex qua mapalia veſtéſque quædam conficiuntur. Sed neque regionem in qua id fiat, neque quicquam diligentius, præterquàm Eriophoron id appellari in exemplaribus, quę quidem inuenerim, tradit. Ex his colligas, multa quondam genera Bulborū fuiſſe omnibus nota, quod Dioſcorides de eſculento Bulbo dixit, cuius ob id deſcriptionem prætermiſit, nobis verò ignota: quia, vt ait Pena, non ſecùs atque Aſphodeli, In Aduerſ.
Bulbi plerique omnes edi mortalium luxu & mollitie deſiere, præſertim Europæis regionibus, ſeu fuerint guſtu minùs commendabiles aut vtiles quàm Bulbacea multa, Porrū, Cepæ, Allia, & ſimilia: viſcidi enim ſunt omnes & muccoſi, & plerique inſulſi, & magis ad excipienda condimenta, vt Hyacinthi multi, & Galenicus Aſphodelus, quàm ad condiendum apti. Quare ex Dioſcoride diuinare ſeu coniectari potiùs licet, quàm aſſeuerare quid ſit eſculentus Bulbus: pro quo Aſcaloniam cepam, de qua dicemus, Officinæ vſurparunt, quòd venerem ſtimulare vulgò dicatur, quod de Bulbis antiquitas prodidit, vt Martialis cecinit his verſibus.

Cùm ſit anus coniux, & ſint tibi mortua membra,
Nil aliud, Bulbis quàm ſatur eſſe potes.

Bulbi nuſquam hodie in hortis coluntur: quare ſatiuis caremus. Silueſtres multi- Bulb⁹ eſculētus multorum.
plices ſunt: quidam edules, quanquam paucis, nempe Græcis & Apulis, eo ſatiuis deteriores quòd nullo cultu manſueſcant. Gignuntur paſſim ac in ſegetibus, ra- **Locus.**
dice bulboſa, cortice ſubrufo, (quamobrem quidam Pancratium eſſe putauerunt) **Forma.**
altè defoſſa: foliis Porri, longis & latis: caule tereti, nudo: flore per initia racemoſo, paulatim ſeſe diſpeſcente purpureo: ſemine paruo, nigro, in loculis triangulis, primis Bulbi tunicis ſubamaris, vt in Bulbina, media cartilagine dulciore. Huius pi- In cap. 58. lib. 4.
cturam pro Hyacintho primo Matthiolus, Fuchſius, & Tragus exhibuerunt: flo- Cap. 323. hi.
ret Aprilis initio iam defloreſcente Bulbina. Horum flores ruſtici noſtrates ſerto- Lib. 2. c. 79.
rum manipulis, quos in foro vendunt, immiſcent, ob purpurei floris venuſtatem. Lib. 5. hiſt.
Allium eſt caninum Dodonæi, quem Bulbum eſculentum & hortenſem vocat, cap. 76. &
quòd alibi in ſiluis, in Belgio non niſi in hortis cultu naſcatur. Non eſt tamen De florib. cap. 52.

Allij

BVLBI esculenti genus maius, Dodonæi. Hyacinthus, Matth.

Allij species aliqua, inquit, sed Bulbi esculenti genus quoddam, veluti Bulbina, cui certè simillimus est: Bulbo enim Bulbina rubet, & porri folia habet, Plinio auctore. Videtur autem hæc ex Africa Bulbus esse, quem Afrum cognominant: huius enim Dioscorides πυῤῥόν, id est, rufum Bulbum esse ait. Huic adiunxit Bulbi esculenti genus minus illi simile foliis, floribus & radice, nisi minus esset. Tragus Hyacinthum exiguum vernum appellat, Germani *Hundtszuuibel*, vel *Hundtsknoblauch*, hoc est, Cepam caninam, vel Allium caninum. Prius genus peritis Bulbus siluestris Plinij Pericarpus videtur esse, sic dictus, quòd fructus caulem cingat & ambiat: alterum genus Bulbina, herba, inquit Plinius, porraceis foliis, rubicundo Bulbo. Ex eodem Dodonæo Bulbũ alium hîc depinximus foliis Allij siue Porri, paucioribus, videlicet vnico aut duobus duntaxat: caule rotundo, cauo, dodrantali; multis, sinuatim emicãtibus floribus luteis, speciosis, sex foliolis ex calatho stellatim radiatis, capillo intus croceo, capitulo seu siliqua floribus delapsis triãgulari, seminibus plena: radice rotunda ceu Cepa siue Allium, citra odorem glutinosa. Multis Germaniæ locis crescit, sabulosis & vmbrosis, atque circum conualles & riuulos, nonnunquam in sepibus. Per initia veris Aprili & Martio mensibus erumpit: ac statim deinde euanescit. Quomodo veteres nuncuparint, hactenus incompertum esse ait. Sunt qui

Lib.2.c.79. Lib.25.c.10. Lib.20.c.9.

BVLBI esculenti genus minus, Dodonæi.

BVLBVS siluestris Fuch. & Dodonæi.

Bulbinam

Bulbinam vocent, alij βολβὸν ἐδώδιμον, id eſt, Bulbum eſculentum. Quorum ſententia illi & peritis herbariis haud placet. Quare Bulbum ſilueſtrem nominauit quemadmodum & Fuchſius, Germani *Feldszuuibel*, id eſt, Cepam agrariam ſilueſtrem. Ruellius Bulbum ſilueſtrem prior nuncupauit, quem rura Gallica, quòd radice & foliis Porrum imitetur, Porrion vocant. Quibuſdam Theophraſti Perdicium eſſe placet, quod radices craſſas habet, & plures radices quàm folia, multis in vnam aceruatis. Dictum eſt autem Perdicium, quòd perdices ad id ſe volutent, terrámque ſuffodiant. Non deſunt qui vomitorium Bulbum eſſe credant, quòd vſu compertum ſit radicis decoctum vomitiones ciere, & aluum valenter ducere, non diſſentiente Dioſcoridis delineatione, ſcribentis Bulbum vomitorium folia habere lori modo latiora, & multò longiora quàm Bulbus eſculentus: radicem ſimilem Bulbo, cortice nigro. Quæ ſi per ſe edatur, vel decoctum eius bibatur, veſicæ malis medetur, & vomitiones mouet. Matthiolus Bulbum alium vomitorium depinxit tantùm, & ſine vllis notis nudam imaginem cum nominis inſcriptione exhibuit. Alij Hyacinthi ſpeciem eſſe ſtatuunt. De quo fuſiùs diſſeremus capite proximo de Hyacinthis. Dodonæus hunc ex eſculentorum Bulborum genere eſſe cenſet, & Bulbum vomitorium ab iſto planè diuerſum deſcribit, de quo in Narciſſis dicemus. His Bulbis idem Dodonæus Lucanthemum addit. Sed cùm Ornithogalon legitimum Dioſcoridis eſſe putet, de eo magis idoneo loco tractabimus. Bulbum alium ex Dalechampio hîc proponimus, quem æſtiuum meritò cognominat. Gignitur in ſabuletis aridiſſimis & perflatis: radice mali inſtar rotunda, ſubter fibrata cepæ modo, guſtu lenta, & pauxillulum acri cùm diu manſa fuerit: foliis multis anguſtis, tenuibus, croco ſimilibus, tres digitos longis: caulibus tribus aut quatuor ex interiore Bulbi rima naſcentibus, vt in Colchico, quatuor digitos altis, floſculis plenis, ex purpureo rubentibus: ſemine anguloſo, paruo, nigro, guſtu perquam amaro & ſubacri in loculis oblongis, triangularibus. Scillæ modo ſub finē Iulij Auguſto toto & Septembri ante foliorum exortum hæc planta caulem florémque gignit: nec priùs exeunt folia, quàm dilapſo flore conceptum ſemen fuerit. Hyacinthum quidam eſſe credunt. Sed ab eo plurimùm diſſidet, quòd aduētante Vere ad Februarij finem, Martij've principium Hyacinthus floreat, hic verò bulbus deſinēte Iulio, Auguſto toto & Septembri: quòd duo

Ca.60.hiſt. Li.1. cap.11. Li.2. c.166. Bulbus Vomitorius. De florib. cap.52. De florib. cap.53. Bulbus æſtiuus. *Locus.* *Forma.* *Tempus.*

BVLBVS Vomitorius, Matthioli.

BVLBVS AEſtiuus Dalech. Tiphyum Theophraſti.

aut ſummum tria folia Hyacinthus edat, hic verò plura quàm octo,graciliora,anguſtiora, breuiora: quòd Hyacinthi flos emergat poſt folia, huius verò flos cum caule ante folia exoriatur. His adde,Hyacinthum vmbroſis ſiluis,humidis ſepibus, locíſque aliis vdis gaudere,Bulbum hunc ſicciſſimis, ſqualidiſſimis, apricis, ventóque expoſitis. Iam verò vnico tantùm caule Hyacinthus aſſurgit, hic verò duobus, tribus, quatuor. Poſtremò paucis diebus florem Hyacinthus retinet, hic menſem integrum, atque etiam diutius: qui flos in Hyacintho omnino purpuraſcit, in hoc Bulbo in purpura rubet.

BVLBVS Eriophorus, Dodonæi.

Lib.7. hiſt. cap.12.

Sunt qui Bulbum hunc Theophraſti eſſe coniiciant,quòd florem ante folia promat. Bulbos ἐριοφόρους diximus eſſe ex Theophraſto, qualem Belgij ſe in horto Ioannis Brancionis vidiſſe refert Dodonæus. Bulbus erat qualis ceparum ex multis tunicis compactus, inter quos lenta quædam veluti lanugo reperitur. Iconem Patauio ad ſe à Cortuſo miſſam fuiſſe ait, quam hîc in nullo mutatam, nec vllo modo mutilatam expreſſimus. Sed hanc commentitiam eſſe veri & gemini Bulbi Eriophori pictura demõſtrat, quam fidus & accuratus rei herbariæ ſcriptor Cluſius expreſſit, qui eundẽ etiam Bulbum deſcripſit his ferè verbis. Habet folia multa oblonga,Hyacinthinis ferè ſimilia, minùs carnoſa & ſucculẽta,duriora tamen, viridia,mucronata,ſapore ingrato, quibus minutiſſimè etiam confractis, tenuia quædam fila inſtar telæ araneorum diduci poſſunt. Ex horum medio caulis exit cubitalis aut amplior, rectus, Scillini caulis æmulus, læuis, nudus, vireſcens, ſuperiore verò parte ad cæruleum colorem tendens: in ſummo veluti oblongam ac denſam fert ſpicam,in denos vel plures verſus diſtinctam,viridem primùm,ſed paulatim (dum ſeſe explicat in flores) cæruleum colorẽ contrahentem: conſtant flores ſenis foliolis ſtellatim expanſis, triangulo vmbone in medio protuberante,Hyacinthi autumnalis floribus propemodum ſimiles, inodori,colore cum ſuis pediculis cęruleo, & internis ſtaminibus, quorũ apices initio purpurei ſunt, & vbi ſeſe explicarunt, veluti palleſcente quadam farina aſperſi. Incipit florere ab imo, vt Scilla ſolet,& reliqui magna ex parte Bulbi, qui flores racemi aut ſpicæ in modũ confertos habent. Semen ſe obſeruaſſe Cluſius ait,ſed flores admodum caducos ſtatim marceſcere cœpiſſe, & relictis in caule tantummodò pediculis decidiſſe. Radix craſſa & bulboſa eſt,ex plurimis tunicis contexta,alba, tomentoſa, & veluti aranearum

Append. lib.purg. cap.31.

Append. lib. ſtirp. Hiſpanic.

BVLBVS Eriophorus, Cluſij.

BVLBVS paruus vnifolius, Penæ.

nearum telis obſita, multos adnatos Bulbos habens, & craſſis oblongíſque fibris nitens. ἐριοφόρυ nomen huic Bulbo inditum ob tomenti copiam, quòd lanæ modo in ſtamina diduci poteſt. Hîc non omittendus Bulbus paruus vnifolius aut bifolius batrachoides Penæ, qui recto, gracili caule conſtat, palmari vel ſeſquipalmari, vnicum folium aut ſummũ duo in medio quaſi centro ſuſtinente, multis & altis inciſuris radiatim diuiſum Aconiti modo, in cuius medio quaſi vmbilico flos vnicus, herbaceus pallénſque, Aprili & Maio cõſpicitur, Ellebori prorſum, deinde ſemen ſiliquatum etiam ſtellatum, & effigie Ellebori: radicis Bulbus paruus, quãtus Fumariæ Plinij, admodum acris guſtanti. Hunc collegiſſe ſe ait Pena in collibus Patauio vicinis, in quibus viperę capiuntur. His atteximus admirabiliorem Bulbum, nõ ἐριοφόρον, ſed τριχώδη. De quo hæc legimus in Nauigationibus Italico ſermone cõſcriptis, inter quaſdam inſulas tantam ſtirpis elegãter expreſſæ copiam prouenire, vt naues hanc ſupergredi coactas quandoque remoretur. In fundo maris creſcit, quatuordecim vel quindecim brachiorum longitudine; quatuor vel quinque altitudine extra aquam eminens, colore ceræ luteę, caule ſatis craſſo, ex quo per interualla exoriuntur Bulbi, ex faſtigiis capillitium quoddam emittentes. Radix eſt craſſior, bulboſa, quamplurimis fibris capillata. Bulbus eſculentus, vt docet Dioſcorides, ſtomacho & aluo vtilis eſt, rufus, & qui ex Lybia defertur. Amarus verò & Scillæ ſimilis ſtomacho vtilior eſt, & concoctionem adiuuat. Omnes Bulbi acres ſunt, & calfaciunt, & venerẽ ſtimulant. Exaſperant linguam & tonſillas: multùm nutriunt, carnes gignunt, inflationes pariunt. Ad luxata, fracta, articulorũ dolores, & ſurculos extrahendos illiti conducunt. Gangrænis & podagris cum melle & per ſeſe, hydropicorumq; tumoribus & canũ morſibus ſimiliter cum melle & pipere trito impoſiti proſunt. Sudores cohibent & ſtomachi dolores mitigant: furfures & achoras cum nitro toſto exterunt: ſugillata & varos per ſe, aut cum oui vitello purgant, & lentigines cum melle aut aceto: fractis articulis vnguibúſque ex polenta medẽtur. Iidem calidis cineribus torrefacti tollunt ficos, item cum cinere è mænarum capitibus impoſiti. Cremati verò & cum alcyonio miſti vitia cutis in facie, & cicatrices nigras in ſole illiti emaculant: faciunt ad rupta, ſi cum aceto cocti edantur. Sed copioſiore eorum cibo abſtinendum, quoniam neruos tentant. Plura de Bulbi viribus à Plinio prodita ſunt his verbis. Bulbi ex aceto & ſulphure vulneribus in facie medentur. Per ſe verò triti neruorum contractioni, & ex vino porrigini: cum melle canum morſibus: Eraſiſtrato placet cum pice. Sanguinem idem eos ſiſtere tradit illitos cum melle. Alij ſi è naribus fluat, coriãdrum & farinã adiiciunt. Theodorus & lichenas ex aceto Bulbis curat, & erumpentia in capite cum vino auſtero aut ouo. Et Bulbos epiphoris idem illinit, & ſic lippitudini medetur. Aequè vitia

BVLBVS Marinus crinitus.

Marginalia: Bulbus Crinitus marinus. — *Locus.* — *Forma.* — Lib.2.c.65. — *Vires & Temper.* — Lib.20.c.9.

quæ ſunt in facie,eorum rubentes maximè(id eſt,ſilueſtres quibus cortex radicis rubet)in Sole illiti, cum melle & nitro emendant:lentiginem cum vino,aut cucumi coćto (cum melle vel aceto Dioſcorides.) Vulneribus quoque mirè proſunt per ſe, aut (vt Damion) ex mulſo,ſi quinto die ſoluantur. Iiſdem & auriculas fractas curat, & teſtium pituitas. In articulorum doloribus miſcent farinam. In vino cocti illiti ventri duritiem præcordiorum emolliunt.Dyſentericis in vino ex aqua cæleſti tẽperato dantur.Ad conuulſa intus,cum Silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad ſudorem tuſi illinuntur. Neruis vtiles, ideo & paralyticis dantur (contrà Dioſcorides monet à largiore eorum cibo abſtinendum , διὰ τὸ ἄπλεον τοῦ νευρώδους.) Luxata in pedibus qui ſunt rufi ex his,citiſſimè ſanant cum melle & ſale. Venerem maximè Megarici ſtimulant.Silueſtres interaneorum plagas & vitia cum Silphio pilulis deuoratis ſedant.Et ſatiuorum ſemen contra phalangia bibitur in vino.Ipſi ex aceto illinuntur contra ſerpentium ictus. Semen antiqui bibendum inſanientibus dabant.Flos Bulborũ tritus crurum maculas varietatéſque igne factas emendat.Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos aſsis minùs vtiles eſſe adiicit,& difficilè cõcoqui ex vi vniuſcuiuſque naturæ. Bulbine traditur vulneribus mirè vtilis, duntaxat recentibus. Galenus Bulbum edulem frigidiorem & craſsiorem eſſe, lentumq; ſuccum procreare ſcribit:nam & coctu difficilis eſt,& flatuoſus, & venerem prouocat. Attamen illitus ob amaritudinem ſimul & adſtrictionem, abſtergit ſimul & glutinat,atque etiam exſiccat. Bulbus vomitorius multò eſt calidioris temperaturæ. Veretrum,inquit Marcellus Empiricus, id eſt, Bulbus,quod eſt genus cepæ, in aceto decoquitur,idq; acetum ore continetur,vt mobilitas dentium ſiſtatur.

Lib.6.ſim. (margin)

Cap.12. (margin)

HYACINTHVS. CAP. IIII.

Nomina
Lib.4.c.58.
Lib.6.hiſt. cap.7.

RAECIS ὑάκινθος, Latinis Hyacinthus dicitur. Dioſcorides vnicum Hyacinthum deſcripſit. Theophraſtus Hyacinthum inter vernos flores recenſet,eúmque duplicem,tum ſatiuum, tum ſilueſtrem. Recentiores Herbarij multò plures Hyacinthorũ ſpecies obſeruarunt. *Genera.* Hyacinthus,vt deſcripſit Dioſcorides,folia Bulbo ſimilia habet: caulem dodrantalem, *Lib.4.c.58.* læuem,minimo digito tenuiorem,viridem,comam incumbentem incuruam, florum purpureorũ plenam:radicem etiam ipſam Bulbo ſimilem. *Forma.* Quis ſit iſte Hyacinthus ſcitu perdifficile eſt. *Li.3.c.104.* Ruellius frequentem in Gallia Hyacinthum eſſe ait, eúmque florem à ruſticis *Vaciet* appellari:in quo Romani vocabuli rudimẽta quædam relucent,quaſi Vaccinum & Vaccinium innuant, quo Vaccinij nomine Hyacinthum à Romanis dici inter notha Dioſcoridis legimus. Et Seruius,Vaccinium pro Hyacintho Maroni acceptum in carmine,affirmat. *Lib.2.hiſt. cap.4. De florib. cap.51. 1.Hyac.* Dodonæus etiam Hyacinthum *Vaciet* Gallici nomine deſcripſit, foliis oblongis, anguſtis, læuibus,& ſplendentibus,Porri,ſed minoribus: caule glabro,terete,cuius coma florum pondere & mole, cùm primùm dehiſcere incipiunt,grauata, deorſum incuruatur:floribus oblongis, rotundis, concauis,in latius ſe pandentibus, per oras reflexis, colore plurimùm cæruleis,nonnunquam albicantibus, aut candidis ſiue niueis,aliquando purpureis : ſemine in ſiliquis triangularibus paruo,rotundo,nigro:radice rotũda, bulboſa,candida,lento ſucco,vti & tota herba, plena. *Lib.1.plan. cap.101.* Cordus in Germania reperiri ſcribit in apricis quibuſdam tumulis. Dodonæus in Belgio etiam in aruis,& iuxta agrorum margines fruticibus aut arboribus conſitos , & præcipuè quidem prope Mechliniam vrbem,ibíque copioſè naſci:florere Aprili & Maio menſe. Hunc eſſe Dioſcoridis Hyacinthum citra adiectionem autumat : item eum cuius meminit *Lib.10.* Columella,diuerſitatem coloris quæ eſt in floribus vno verſiculo complexus,

Nec non vel niueos,vel cæruleos Hyacinthos.

Ipſe

HYACINTHVS, Dodon.

Ipſe Dodonæus Hyacinthum non ſcriptum vocat, ad differentiam alterius, nempe ſcripti, qui luctus notas inſcriptas habet. Pena & Lobellius Anglicũ & Belgicum: quiá nuſquam maiori copia prouenit, quàm in Anglia & Belgio. Matthiolus Hyacinthum pinxit, quem Bulbum eſſe diximus: item aliũ, quem Orientalem vocat, eumq́; duplicem, quòd ex Orientalibus regionibus ad Cortuſum miſſus ſit: alij Gręcum nuncupant. Dodonæus priorem Orientalem & legitimum à *Vaciet* Gallico, ſiue *Iacinthen* Germanico non diſtinguit, niſi quòd hîc minor ac magis ſerotinus eſt, ille maior ac præcocior. Et reuera tum inter ſeſe ſimiles ſunt duo iſti Orientales Hyacinthi, tum ab Hyacintho non ſcripto Dodonæi non multùm diuerſi, teſte etiam Pena, qui hos Patauij prímùm ſe vidiſſe ait: floribus tamen, foliis & bulbo dinſtinguuntur. Hos Lobellius feliciùs & accuratiùs multò expreſſit. Prioris, qui Hyacinthus Oriẽtalis Græcus ab eo dicitur, triplex differentia folio & flore: anguſtifolius, latifolius, & polyanthes alter ſeu minor. Cùm defloruerit duntaxat, maculis vipereis caulis variat. Præcox dilutiore eſt flore: ſerotinus ſaturatiore, hilari, cæruleo, amœno. Hyacinthus Orientalis, maior polyanthes, quem mutilum & deprauatum Matthiolus pinxit, vt ait Lobellius, à medio cubitali caule ad ſummum vſque, in vnam partem vergente florum peramœnorum, cæruleorum ordine decoratur, eximiæ magnitudinis, ca-

In cap. 58. lib. 4.

De flo. c. 51.

HYACINTHVS Dioſcoridis: non ſcriptus, Dodonæo.

HYACINTHVS Orientalis Græcus, Lobellij.

lathis,ſeu alabaſtris paruis ſimilium: folia latiora: bulbus Narciſsi par. Lobellius in Appendice Hyacinthum alium Orientalem,brumalem,album Louanio à Cornel. Gemma Medico oſtendit cum hac ferè deſcriptione. Rarum hoc atque exoticum videtur Hyacinthi genus: nam etſi foliorum & florum forma cùm pleriſ-

HYACINTHVS Orientalis maior polyanthes, Lobel.

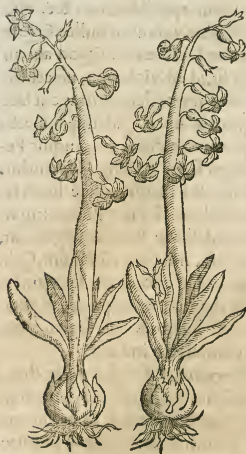
HYACINTHVS brumalis, Orientalis Gemmæ ex Lobel.

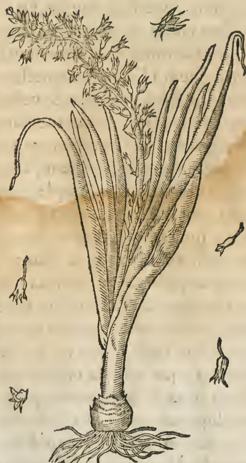
que aliis conueniat, id tamen ſibi vendicat ſingulare, quod ſtatim ſub ſolis hybernum tropicon terra erumpat, caulem quoque protrudens interdum per medias niues: florem quoque venuſtiſsimum edat circa principium Ianuarij, vel à fine Decembris ferè ad medium vſque menſis Martij: folia ſunt,non vt cæteris laxa & mollia, ſed ſucculenta, ſpiſſa, ac ferè ſemper erecta vt in generibus Aizoi. Nerui in his nulli conſpicui, ſed ſtriæ ſolummodò rectæ, ac veluti tenues fibræ. Durant autem virore conſtante vſque ad finem Iunij, ac multò diutius quàm in cæteris: flos leni caule,nonnihil circa faſtigia ad pediculos ſingulos excauata, propendet candidus, nonnihil tamen ſub initia & circa ſupremas oras quiddam ſubcæruleum leuiter præ ſe ferens,quo quidem euaneſcente ſenſim Februario menſe totus fit lacteus, odore fragrantiſsimus, in ea ſpecie deinceps menſe plus integro perſeuerans. Radix bulboſa, intus candida, foris ruffa, circa foliorum exortus maculas quaſdam, quales in Serpentariæ maioris caule ſpectantur, effundit, interfuſa purpura nigro. Verùm id maximè ſub Veris auſpicia, & cùm terræ rurſus mandata caulem emeritum gerit. Hæc Lobellius ex Gemma. Poëticum Hyacinthum, vt ſcribit Plinius, comitatur fabula duplex, luctum præferens eius quem Apollo dilexit, aut ex Aiacis cruore editi, ita diſcurrentibus venis, vt Græcarum literarum figura, AI, legatur inſcripta. Quam duplicem fabulam Ouidius in vnam contraxit, &, AI, literarum figuram, non Aiacem, ſed Apollinis luctum referre dicit. Verſus eius hi ſunt.

Lib.21.c.11.

HYACINTHVS Orientalis, I. Matth.

HYACINTHVS Orientalis, II. Matth.

Ecce cruor, qui fusus humi signauerat herbas, Li.10. Metamor.
Desiniit esse cruor, Tyrióque nitentior ostro
Flos oritur, formamq; capit quam Lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Nō satis hoc Phœbo est (is enim fuit auctor honoris:)
Ipse suos gemitus foliis inscripsit, & Ai, Ai,
Flos habet inscriptum, funestáque litera ducta est.

Hîc tamen etiam Apollo de altera fabula vaticinatur his versibus.

Flósque nouus scripto gemitus imitabere nostros.
Tempus & illud erit, quo se fortissimus heros
Addet in hunc florem, folióque legetur eodem.

Huius Hyacinthi meminit etiā Theocritus: Idill.19.

Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα, ϗ πλέον αἰ, αἰ,
Λάμβανε τοῖς πετάλοισι –

Poëticum istū Hyacinthum Dodonæus κρίνον πορφυρὸν, id est, Lilium purpureū, siue rubrum minus esse censet, vt iam monuimus, quòd ex sanguine Hyacinthi adolescentis ruber flos ortûs sit, eadémque de causa à Poëtis Latinis ferrugineum cognominari, vt à Vergilio. Lib.2. hist. cap.39. De florib. cap.33. Li.4.Geor.

Et pinguem tedam, & ferrugineos Hyacinthos.

Et à Columella. Lib.10.

Syrpiculum ferrugineis cumulare Hyacinthis.

Ferrugineum verò Hyacinthum dici, quòd ad similitudinē ferruginis rubeat. Est autē ferrugo, inquit, ferri corruptela, velut æris rubigo, quæ à colore subrubente rubigo appellatur: vnde & ferrugineus color, instar ferruginis rubens. Sunt qui velint ferrugineum Hyacinthum appellari, quasi lugubrem & funestum: aiunt enim ferrugineum fuscum esse & subobscurum colorem, Vergiliumq; cùm ferrugineum nominat Hyacinthum ad fabulam eius alludere, quæ Hyacinthum ex sanguine Hyacinthi adolescentis natum fingit: ferrugineam etiam ab eo dici Charontis funestā & luctuosam cymbam. Sed his cōtradicere videtur ipse Vergilius scribens Hyacinthum suauiter, id est, non intensè rubere his versibus. Eclog.3.

Et me Phœbus amat, Phœbo sua semper apud me
Munera sunt Lauri, & suaue rubens Hyacinthus.

In qua significatione Ouidium loco superiùs adducto purpureum dixisse Dodonæus putat, quòd purpureus omnis qui rubet color in floribus nominari consueuerit. At Plinius purpureas violas, quas Vergilius nigras vocat, sola Greco nomine à cæteris discerni, appellariq; Ia, & ab his Ianthinam vestem, & colorem purpureum qui in viola, Ianthinum nuncupat his verbis. In quibus vnguento vicisse naturam gaudens luxuria, vestibus quoque prouocauit eos flores, qui colore commendantur. Hos ani- De florib. cap.33. Lib.21.c.6. Ibid. ca.8.

maduerto tres esse principales:vnum in cocco, qui in rosis micat. Gratius nihil traditur aspectu,& in purpura Tyria, dibaphâq; ac Laconica. Aliũ in Amethysto qui in viola:& ipse in purpureum,quémque Ianthinum appellauimus, &c. Hic violarum Martiarũ color violaceus perspicuè intelligitur,vbi rubor nullus.Quare non omnis purpureus in floribus color rubet,vt sentit Dodonæus. Quod autem Hyacinthinus color Ianthino vt voce,ita re similis sit,id est,violaceus, nõ cruentus à cruore,ostri Tyrij color violaceus,siue Ianthinus apertè demonstrat,cui laus
Lib.9. c.38. summa,inquit Plinius,color sanguinis cõcreti,nigricans aspectu, idémq; suspectu
In Aduers. refulgens. Eundem colorem violaceum ostentat purpura,cuius sanies,inquit Pena,ex violaceo tantillùm rubet.Vnde apud Vergilium suaue rubens Hyacinthus dicitur. At Lilio purpureo non suauiter rubent flores,sed flammeo,siue luteo saturato rutilant,vt diximus. Porrò ferrugine tinctum Ibera cũ canit Poëta, innuit colorem,quem politæ casides igni calefactæ,aut candefactæ simulac frigescunt, violaceum rubidum, nitidum cõtrahunt,Galli vocant *Brunissure*. De quo etiam ferrugineas violas dixit Claudianus, neutiquam, vt putarunt, funestas aut lugubres intelligens: nam Virgilij versus contrarium indicat,

HYACINTHVS Poëticus,Penæ & Lobellij.

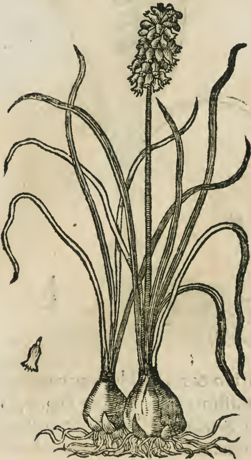
Pictus acu chlamydem,& ferrugine clarus Ibera.

Quare alium à Lilio purpureo Hyacinthum poëticum proposuerunt Pena & Lobellius,qui magnam cum Lilio,Iride,& Gladiolo similitudinem habet. Flore etenim, semine, vniuerso caule & siliqua Iridem refert,bulbo, foliis porraceis,colore Ianthino Hyacinthum,foliorum similitudine Gladiolũ, quem in Angliæ,Flandriæq; viretis pasim videri ait.Hanc plantam Clusius à Lobellio ad se missam Iridis bulbosæ genus facit, cuius iconem à Lobellio expressam omisit: sed descripsit folio crasiore & veluti cepaceo,viridiore,parte interiore canaliculato & candido,multisq; veluti bulbis argenteis respersо:caule crasiore & firmiore, quem, vt in aliis Iridum bulbosarũ generibus, amplectuntur folia quaterna, aut quina. Hic ex vaginulis binos flores exerit inuicem succedentes,quàm in aliis Iridibus bulbosis maiores & latiores, prorsus violaceo & elegantisimo colore,inodori tamen,quibus pro fimbria, lutea macula est,vt in reliquis:succedunt binæ siliquæ magnæ,laxæ, in quibus semẽ reliquis maius,erui vulgaris magnitudine, pallidum, rotundum, rugosum, quod maturum,in siliquis,si quatiantur,sonum edit:radix est reliquis maior, & multis membranis tenacioribus nigricantibúsque circũuestita, quæ nucleis etiam separatur,sed nõ tam copiosis,atque in varia Iride & lutea, quæ singulis annis quinq; aut sex huiusmodi nucleos deponunt. Floret quo reliquæ tempore. Verisimile est Hispanicis nauibus primùm ex Hispania,aut Lusitania in Angliam delatam.Idem Lobellius Hyacinthum Poëtarum luteum pictum dedit,à superiore nulla prorsus nota discrepantem,nisi floris colore,qui in hoc luteus est, in illo violaceus. Her-
De florib. barij,vt diximus,multos alios Hyacinthos esse iudicant, spurios à Dodonæo vo-
cap.52. catos:quorum primus folia habet angusta,quasi rotunda,bene virentia, per terrã magna parte strata:cauliculos inter ea rotũdos,glabros,palmo lõgiores, in quorũ summo

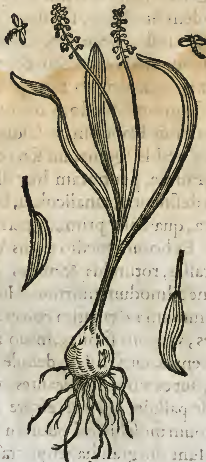
ſummo floſculi parui, rotundi, caui, hiantes, colore cæruleo, aliàs diluto, aliàs ſaturato: poſt quos ſiliquæ membranoſæ, in quibus ſemen paruum, nigrum: radix ſubeſt bulboſa. Peregrinus Belgis hic Bulbus eſt, inquit Dodonæus, neque vſpiam illic ſua ſponte naſcitur: in hortis ſatus facilè comprehendit, & in plures bulbos citò multiplicatur. Folia ante Hyemem exeũt, cauliculi primo Vere, flores Martio. Hunc Hyacinthum Lobellius & Pena Hyacinthũ comoſum minorem vocãt, ad verum Dioſcoridis proximè accedentem, qui in toto Meridiano tractu multò frequentiſsimus eſt, Septentrionalibus, in hortis tantùm. Vere ornat editiora, agrorúmque margines herbidos, floſculis item venuſtis, & in comã perſpicuam per verſus congeſtis, lagenulas numeroſas & admodũ exiles, confertas & patulas oſtentantibus: vnde vulgus Prouincialium *Barrelets* vocat, quaſi lagenulas. Cauliculis eſt ſeſquipalmũ altis: foliis iunceis, tenerioribus, ſparſis, ſtriatis. Dodonæo Bulbi eſculenti genus eſſe videtur, Hyacinthum ſilueſtrem vocat Cordus, Tragus Hyacinthum exiguum, Herbarij Hyacinthum botryoidem. Hyacinthum etiam Fuchſius appellat, & alterã eius ſpeciem facit, de qua mox: quem tamen Fuchſius foliis non ita iunceis, & ferè rotundis, ſed latiuſculis & ſtriatis depingit, & Hyacinthum cæruleum maiorem nuncupauit. Alterum Neotericorum Hyacinthum ſuperiori ſimilem pro Matthioli Bulbo vomitorio præcedenti capite deſcripſimus, depinximúſque. Tertius inter ſpurios Hyacinthos is eſt, quem Fuchſius, Matthiolus, Tragus primã Hyacinthi ſpeciem ponunt, quem Bulbum eſculẽtum, ſiue Bulbum hortenſem, & Allium caninum vulgò nominatũ fuiſſe ex Dodonæo diximus. Sunt qui velint Scillæ, aut Pancratij ſpeciem eſſe: quorum iudicium Dodonæus non probat, quòd Scillæ & Pancratij bulbi grandes ſint, huius autem paruus, & ſi cùm illis conferas exiguus. Pena & Lobellius hunc Hyacinthũ ſpurium, ſiue recentiorum, tertium Dodonæi, vel Dioſcoridis geminum eſſe arbitrantur, vel certè quàm maximè ad illum accedere. Etenim foliis eſt porraceis, Bulbi vomitorij latioribus, in terram reflexis: caule albicante, læui, herbaceo, tenero, in quo à medio à ſummum vſque numeroſi floſculi vtrinque congeſti, oblongi, purpurei, ex paruulis petiolis, qui ſupernè comoſam vmbellam, latiuſculam, deorſum vergentem & incuruam efficiunt, purpuream violaceam, ſuaui rubore permixto. Radix cepacea,

Ca.323.lin.
Ca. de Bulbo.
Lib. 5. hist. cap. 76.

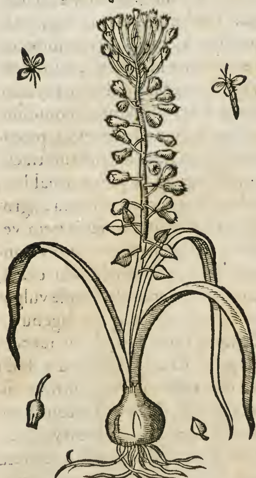
HYACINTHVS comoſus minor. Bulbine Plinij.

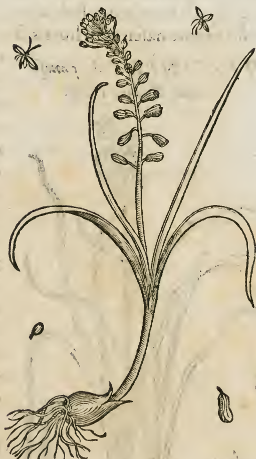
HYACINTHVS cæruleus maior, Fuchſij.

HYACINTHVS maior, Bulbus siluestris.

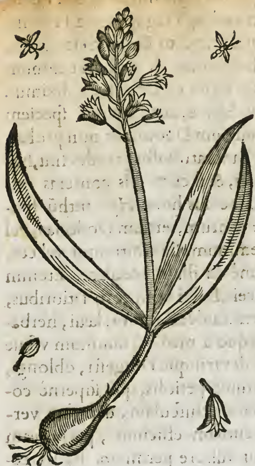

HYACINTHI comosi maioris genuina effigies, Lobellij.

pacea, fermè quanta Narcissi, exteriore cortice nitido & roseo dilutiore purpura: qua de causa Bulbinam Plinij quidam docti esse existimarunt. Sponte sæpius in Septentrionalibus regionibus prouenit. Germani *Brunlingt*, Hispani *Maios flores*, Galli *Vaciet*, Cordus siluestrem Hyacinthum nominant. In appendice verò hanc protulit Lobellius Hyacinthi comosi maioris genuinam effigiem: atque aliam Hyacinthi comosi albi eiusdem generis, qui reperitur in hortis Belgij, foliis quidem similibus, sed flore albo, intus cæruleis staminibus decorato. Radicis tunicæ minimè rubent. Ad Hyacinthũ comosum referenda planta, quæ tum ob formæ elegantiam, tum ob suauissimum odorẽ minimè silentio prætereunda fuit. Hanc pinxit Clusius, & descripsit his ferè verbis. Quina, aut sena oblonga folia habet, inflexa, per terram huc illuc diffusa, in acutum desinentia, canaliculata, satis crassa & succulenta, quæ cùm primùm germinant purpurascũt. Ex horum medio caulis Vere erumpit, satis crassus, rotundus & nudus, sed pro sua crassitudine admodum infirmus. Hunc à medio ferè ad summum racematim cohærentes ambiunt flores, vrceolis similes, initio interdum purpurascentes, aut virides, deinde ex purpura virentes, aut ex virore albicantes, vel nigricantes, deinde pallidi, qui marcescere incipientes gratissimum moschi ferè odorem referunt. His succedunt prægrandia, triquetra, & veluti

HYACINTHVS Comosus albus, Lobellij.

DIPCADI Chalcedonicum, Bulbus vomitorius, Matth.

DIPCADI candidis floribus, Lobellij.

veluti pinnata capitula, in quibus ſemen continetur nigrum, rotundum, magnitudine orobi. Radix ſubeſt magna, albicans, multis tunicis ceparum ritu contexta, & frequẽtibus craſsis fibris lignoſis, viuacibus ſubtùs firmata. Huius notitiã Cortuſo acceptam refert, qui in Belgiũ miſit Tibcadi nomine. Conſtantinopoli ſemper miſſa fuit Muſcari appellatione, ob inſignẽ odoris ſuauitatem, quæ ad moſchum accedere videtur, vel potiùs ad paſtillorum fragrantiam, qui ex Beniuino & aliis odoratis fieri ſolent. Lobellius Dipcadi Chalcedonicũ vocat, Matthiolus Bulbum vomitorium. Idem Lobellius alterum Dipcadi floribus candidis pictum dedit, cuius varietas gemina. Quæ niueo cãdore, alicubi & purpura diluta conſpiciuntur, folia ſupernè latiora ferunt. Floribus ex cæruleo virentibus alioqui ſuperioribus ſimilis in hortis Belgicis viſitur. Quartus ex ſpuriis Hyacinthis eſt, Orientalis alter à Matth. nominatus: foliis oblongis & latis: caule longiuſculo, ab imo ferè vſq; ad ſummum floſculis circũueſtito: radice bulboſa, cuius imaginem ſolam Matthiolus expreſsit. Quintus Hyacinthus ſerotinus eſt, foliis anguſtis, paruulis & minoribus quã primi: cauliculis breuibus, tres aut quatuor digitos altis: floſculis in ſummo raris, cęruleis: ſtaminibus in medio exiguis: ſemine in ſiliquis triangularibus exiguo: radice parua & bulboſa. Naſcitur in Galliæ quibuſdam prouinciis, vt iuxta Pariſiorum

HYACINTHVS Autumnalis, Dodon.

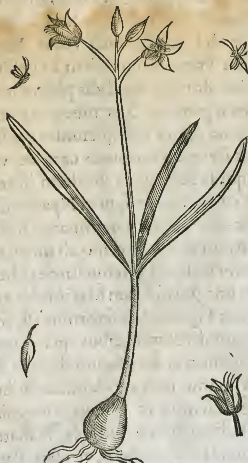

HYACINTHVS Autumnalis maior. Tiphyum Theoph.

ſiorum Lutetiam.Floret exitu æſtatis Auguſto, aut Septembri. Autumnalem Hyacinthum ea de cauſa & Serotinum nominant. Tiphyum Theophraſti à nobis cap.ſuperiore deſcriptum videtur eſſe. Hunc eundem Hyacinthum minimum,ſed pulchellum ſcribit Pena ſe primum omnium Autumnalis donatũ nomine Antuerpiam è Veronenſi agro miſiſſe: plurimũ poſteà etiam Lutetiæ Pariſiorũ,& Narbonæ ad Aquas marianas,& ad Cellam nouam Monſpelij à ſe viſum,glareoſis,aſperis,Autumno ineunte,non Vere,vt ſuperiores, nõ floſculos lagenis ſimiles edere,ſed radiatos,quinis, ſenis've foliolis, cæruleis, Ornithogali minoribus.Cætera prorſus eadem, ſed minora. Eius aliud genus Cluſius obſeruauit,altius,maiore bulbo, latioribus foliis & numeroſiore flore. Floret maturiùs aliquantò ſuperiore. Quare ad Tiphyum Theophraſti,de quo in cap.de Bulbis diximus, propiùs videtur accedere.Eſt & Hyacinthus ſtellaris albicans, ſerotinus Lobellij, foliis exilioribus:flore aſpectu iucundo,albicante. Seriùs hic floret. Ex Biſcayæ montibus in Belgium delatus eſt. Item alius Hyacinthus ſtellaris,Lilifolius,floridus Mutoni à Lobellio depictus:& Liliaceus Hyacinthus,ſiue ſtellaris Hyacinthus Liriophyllus,ex Biſcayæ montibus itidem aſportatus,rarus & perelegans, appoſitè Liliaceus dictus: radix enim eſt ſicuti Lilij bulbus,ſed minor & oblongior flaueſcens:folia Lilio candido

HYACINTHVS Stellaris albicans, Lobellij.

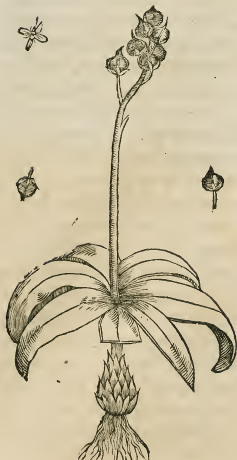

HYACINTHVS Stellaris alius Lilifolius.

ſimillima

HYACINTHVS Liliaceus, Lobellij.

ſimillima, ſena, aut ſeptena, inter quæ medius exilit ſine foliis ſpithamæus caulis, in cuius ſummo flores Hyacinthi ſtellaris in cæruleo purpurei. Præter hos, & alios duos deſcripſit pro Hyacinthis Fuchſius. Vnum foliis ternis, alterum binis, latiuſculis, Porri minoribus: floribus circa cauliculi ſummum ſparſis, multùm & radiantis ſtellæ ferè ſimilitudine patentibus, colore in priore cæruleis, in altero candicantibus: quibus ſuccedunt capitula rotunda, ochri magnitudine, in quibus ſemen milio ſimile: radice rotunda, bulboſa. Priorem Hyacinthum cæruleum marem minorem Fuchſius appellat, alterum Hyacinthum albicantem, ſeu fœminã: plerique à floris effigie Hyacinthum ſtellatum. Pena & Lobellius Hyacinthum Germanicum Liliflorum ſtellarem. Dodonęus Satyrij genera eſſe aliquando exiſtimauit: quam ſententiam poſteà retractauit, quòd Satyrio caulis ſit cubitalis, folia Lilij, bulbus mali magnitudine, bulbo verò iſti folia paruula, anguſta, bulbus exiguus, cauliculus breuis. Reperitur vterque in pleriſque Germaniæ locis, læto pinguiq́;, ſed inculto ſolo. Martio, quandoque etiam Februario flos exit. Alium Hyacinthum ex Dalechampio hîc pinximus, latifolium cognominatum, qui in Monte Aureo Aruerniæ ſpõte creſcit: radice corticoſa, Lilio ſimili: foliis ſex, aut octo, nigricantibus, craſsis, latis, Lilij ferè: floribus purpureis elegantibus, particulatim ſeſe

Ca.323. hiſt.

Lib. 2. hiſt. cap. 48.

De florib. cap. 52.

HYACINTHVS Cæruleus mas minor, Fuchſ.

HYACINTHVS Albicans, ſeu fœmina, Fuchſij.

NNN

Li.4. ca. 58.
Vires.

HYACINTHVS Latifolius, Dalechamp.

expandentibus: ſemine in capitulis rotundis, herbaceis. Dioſcorides tradit Hyacinthi radicẽ pueris cum vino albo impoſitam impuberes ſeruare, vt creditur. Siſtere autem aluum, & vrinam ducere potam. Opitulari demorſis à phalangio. At ſemen aſtringentius eſſe, & theriacis expetitum: regium morbum expurgare cum vino potum. Quæ Plinius prodidit his verbis.
Li.21. c.26. Hyacinthi radix eſt bulbacea, mangonicis venalitiis pulchrè nota: quæ è vino dulci illita pubertatem coërcet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum morſibus reſiſtit. Vrinam impellit. Contra ſerpentes & ſcorpiones, morbúmque regium ſemen eius cum abrotono datur.
Li.8. ſimpl. Galenus, Hyacinthi radix bulboſa eſt, inquit, ordinis primi in deſiccando, ſecundi verò completi, aut tertij incipientis refrigerando. Itaque pueros diutiſsimè ſeruare impuberes creditur illita. Fructus leuiter extergit & adſtringit. Quamobrem & ipſe regio morbo laborantibus exhibetur in vino, ordine quidem tertio deſiccans, cæterùm in medio conſiſtens caliditatis ac frigiditatis.

NARCISSVS. *CAP. V.*

Nomina

HYACINTHIS congener eſt νάρκισσος Græcis, Narciſſus Latinis, Arabibus *Narces*, ſeu *Nargies* dictus, Gallis *Narciſſe* & *Iannette*, Italis & Hiſpanis *Narciſſo*, non à Narciſſo adoleſcente, nimiùm ſuipſius amante, vt fabulantur Poëtæ, ſed à vi ſtupefaciẽdi & ſopiendi, quam Græci νάρκωσιν appellant, & νάρκην, quod & Torpedini piſci nomen, quia eminus ſtupidam tangentis manum efficiat: qualem vim inimicam neruis & caput grauantem Narciſſo ineſſe teſtatur Plinius, item Plutarchus his verbis. (Lib.21. c.19. Symp.4.) Καὶ τὸν νάρκισσον οὕτως ὠνόμασαν, ὡς ἀμβλύνοντα τὰ νεῦρα, καὶ βαρύτητας ἐμποιοῦντα ναρκώδεις. διὸ καὶ σοφοκλῆς αὐτὸν ἀρχαῖον μεγάλων θεῶν στεφάνωμα, τουτέστι τῶν χθονίων προσηγόρευκε. Id eſt, Narciſſum nominarunt, quia neruos hebetet, & torpidas grauitates efficiat. Quare Sophocles ipſum velut magnorum Deorum ſubterraneorum coronamentũ vocauit. Quòd hi torpeant, vtpote mortui. Theophraſtus & Dioſcorides Narciſſum etiã λείριον appellari ſcripſere, Apuleius ἄνυδρον, βολβὸν ἐμετικὸν, αὐτογενές. Ἄνυδρον quidem montanum, quòd procul ab aquis proueniat: βολβὸν ἐμετικὸν ab effectu, quòd vomitum cieat. Eſt tamen alius Bulbus vomitorius propriè dictus, de quo diximus. Αὐτογενὲς, id eſt, à ſeipſo genitus, vel per ſe naſcens, quòd ſponte germinet. λείριον etiam Lilium dicitur: & Iulius Pollux (Li.4. ca.155.) λειρίου appellatione Homerum omne genus florum comprehendere auctor eſt. Narciſsi genera duo notauit Dioſcorides, vtrumque flore albo, ſed vnum intus croceum, alterum intus purpureum. (*Genera.* Lib.21. c.5.) Plinius de Narciſſo cum Liliis tractat, & hunc ab illis ita diſtinguit. Sunt & purpurea Lilia, aliquando gemino caule, carnoſiore tantùm radice, maioríſque bulbi, ſed vnius: Narciſſum vocant. Huius alterum genus flore candido, calice purpureo. Differentia Liliis eſt & hæc, quòd Narciſsis folia in radice ſunt, probatiſsimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem, calix herbaceus. Omnes ſerotini: poſt Arcturum enim floret, ac per æquinoctium Autumni. Clariùs aliquantò pòſt de iiſdem agit

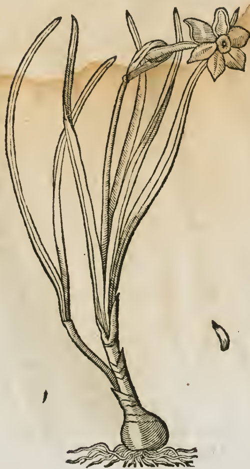
Narciſs

Narcisi duo genera in vsu medici recipiunt. Vnum purpureo flore, & alterum herbaceum. Hunc stomacho inutilem, & ideo vomitorium, aluósq; soluentem, neruis inimicum, caput grauantem, & à narce Narcissum dictum, non à fabuloso puero. Hîc Plinius Narcissum purpureo flore nominat, quem priùs flore cãdido, calice purpureo dixerat, id est, cui medium purpureum est, ob id purpureus à Vergilio nuncupatus est. Eclog. 5.

Pro molli viola, pro purpureo Narcisso, &c.

In alio à Dioscoride dissidet, quòd hic herbaceum, ille in medio croceum dixit. Neoterici multò plures Narcissos ostentant. Narcissum sic depinxit Dioscorides. Li. 4. c. 155. *Forma.* Folia Porro similia habet, sed tenuia, multò minora, & angustiora: caulem vacuũ, sine foliis, palmo maiorem, in quo flos albus, intus croceus, in quibusdam purpureus. Radix est intus alba, rotunda, bulbosa: semen velut in tunica, nigrum, oblongum. Nascitur optimus in montosis locis, odoratus. Cæteri Porrũ referunt, atque herbaceum odorem emittunt *Locus.* Theophrastus sic describit. ὁ δὲ νάρκισσος ἢ τὸ λείριον, (οἱ μὲν γὰρ τοῦτο, οἱ δὲ ἐκεῖνο καλοῦσι) τὸ μὲν ἐπὶ τῇ γῇ φύλλον ἀσφοδελῶδες ἔχει, πλατύτερον δὲ πολύ, καθάπερ ἡ κρινωνία: τὸν δὲ καυλὸν ἄφυλλον μὲν, ποώδη δὲ, καὶ ἐξ ἄκρου τὸ ἄνθος. καὶ ἐν ὑμένι τινὶ καθάπερ ἐν ἀγγείῳ μέγαν εὖ μάλα (legendum prorsus καὶ ἐν ὑμένι τινὶ καθάπερ ἐν ἀγγείῳ καρπὸν μέγαν εὖ μάλα, &c. Hæc enim de semine dici ex Dioscoride perspicuũ est, sic scribente, καρπὸς ὡς ἐν ὑμένι, μέλας, προμήκης) καὶ μέλανα τῇ χροιᾷ, σχήματι δὲ προμήκη. οὗτος δὲ ἐκπίπτων ποιεῖ βλάστησιν αὐτόματον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ συλλέγοντες πηγνύουσι, καὶ τὴν ῥίζαν φυτεύουσι. ἔχει ῥίζαν σαρκώδη, στρογγύλην, μεγάλην. ὄψιον δὲ σφόδρα: μετὰ γὰρ ἀρκτοῦρον ἡ ἄνθησις, καὶ περὶ ἰσημερίαν. Lib. 6. hist. ca. 6. Id est, Narcissus, aut Lirium (alij enim hoc, alij illo nomine appellant) folium ad terram Asphodeli folio simile habet, sed latius multò veluti Lilium: caulem sine foliis, herbaceum: florem in cacumine, & fructũ in membrana quadam velut in vasculo, valde magnum, nigrum, figura oblongum. Hic excidens sponte germinat: sed & qui colligunt, id figunt, & radicẽ quoq; plantãt, quam habet carnosam, rotũdam, magnam. Serotinus valde est: nam post Arcturũ floret, & circa Æquinoctium. Quod postremũ conuertit Plinius loco à nobis suprà citato, & omnibus generibus attribuit. Quod autem Theophrastus Narcisi foliũ Asphodeli, Dioscorides Porri folio confert, nulla est in eo differentia: nam & Dioscorides Asphodeli folium Porri magni folio assimilauit. Narcissus primus medio purpureus ex Dodonæo hîc depictus De florib. ca. 55. folia habet virentia, oblonga, Porri foliis similia: caulem angulosum, absque foliis, dodrante, aut pede altiorem, & in summo florem è membrana erumpentem, sæpe vnicum, nonnunquam geminum, mediocriter amplum, odoratum, ex sex candidis foliolis cõgestum, in quorum medio breuis calix est, circinatæ rotunditatis, purpurei per oras coloris, intra quem stamina breuia cum apicibus subluteolis: capitula inde angulosa: semen in his nigrum: radix bulbosa, Cepæ similis, quæ nucleos ex sese dimittẽs in multos facilè bulbos multiplicatur. Eundem Narcisi Poëtici medio purpurei nomine pictũ dederunt Pena & Lobellius. Reperiuntur huius generis tres, forma, colore, aut odore

NARCISSVS Medio purpureus, Dodonæi.

nequaquam, ſed florendi tempore differentes, magnitudine etiam nonnihil, ſed parùm diſsidentes. Maiores medij, præcoces & ſeriùs prodeuntes minores ſunt. Quamuis Dioſcorides optimum & odoratum in montoſis locis naſci tradiderit, tamen Mediopurpurei Narciſsi apud Heduos & Sequanos in pratis reperiuntur: item Narbonenſia & Galloprouinciæ prata, inquit Pena, Liliaceo florũ ſtellatim radiantium candore ornant Februario & Martio menſibus, qui ſunt odoris ſuauiſsimi & verè ſoporiferi, & quaſi quiddam Nymphææ redolentis. Theocritus etiã in pratis Narciſſum naſci teſtis eſt, vbi Europam cum ſuis prata ingreſſam beneſpirantem Narciſſum carpſiſſe canit. Dodonæus florere in Belgij hortis ait primi generis præcoces Narciſſos initio Aprilis, medios ſub finem, ſeriores Maio menſe. Alter Narciſſus in medio luteus folia habet longiora, latiora, & aliquantò minùs virentia: caules proceriores, craſsiores, in ſingulis flores ternos quaternóſve, prioribus ſimiles, ſed medio luteos: ſemen & radicem bulboſam ſimilia. Huius generis & alius quidam tertius Narciſſus à Dodonæo deſcribitur, foliis non modo quàm primus, verùm etiã quàm Aſphodelus latioribus longioribúſque: floribus in ſingulis caulibus quaternis, aut pluribus, candidis, minoribus, medio eorum luteo, calice eminentiore, multò tamen quàm Narciſsi lutei ſilueſtris breuiore: radix ſimilis eſt & bulboſa. Iiſdẽ in pratis florent, & in Belgij hortis ferè ſub finem Aprilis. De primo horum Narciſſorum, ſcilicet Mediopurpureo, Theophraſtũ ſcripſiſſe autumat Dodonæus, quo loco Narciſſum ter florere vti Scillam refert, & tria quidem arandi tempora, vti illam demonſtrare. Quæ ex his Theophraſti verbis meliùs intelligũtur. θαυμαστὸν δὲ ἐπὶ πάντων, ὅπερ ἐπί τε τῆς σκίλλης καὶ τοῦ ναρκίσσου συμβαίνει. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων, καὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς φυλλομένων, καὶ τῶν βλαστανόντων, καθ' ὥραν τὸ φύλλον ἀνατέλλει πρῶτον, εἶθ' ὕστερον ὁ καυλός. ἐπὶ τούτων, ὁ καυλὸς πρότερον. τοῦ ναρκίσσου δὲ, ὁ τοῦ ἄνθους μόνον, εὐθυπρόωρον γὰρ τὸ ἄνθος. τῆς δὲ σκίλλης καθ' αὐτὸν εἶς ὕστερον· ἐπὶ τούτῳ τὸ ἄνθος ἀνίσχον προσκθήμενον (lege, καθ' αὐτὸν πρότερον, ὕστερον δὲ ἐπὶ τούτῳ τὸ ἄνθος ἀνίσχει), &c.) ποιεῖται δὲ τὰς ἀνθήσεις τρεῖς. ὧν ἡ μὲν πρώτη δοκεῖ σημαίνειν τὸν πρῶτον ἄροτον. ἡ δὲ δευτέρα τὸν μέσον. ἡ δὲ τρίτη τὸν ἔσχατον. ὅσαι γὰρ ἂν αὗται γένωνται, οἱ ἄροτοι σχεδὸν οὕτως ἐκβαίνουσιν. ὅταν δὲ οὕτως ἀπογηράσῃ, τότε ἡ τῶν φύλλων βλάστησις πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ναρκίσσου, πλὴν οὔτε καυλὸν ἕτερον ἔχει παρὰ τὸν τοῦ ἄνθους, ὥσπερ εἴπομεν, οὔτε καρπὸν φανερὸν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἄνθος ἅμα τῷ καυλῷ καταφθίνει, καὶ ὅταν ἀπανθῇ, τότε

In Aduerſ.

Idil. 20.

De florib. cap. 55.

Ibidem.

Lib. 7. hiſt. cap. 12.

NARCISSVS Medio luteus, Dodon.

NARCISSVS Medio luteus alter, Dodon.

τότε τὰ φύλλα ἀναβάλλει. Quæ ſic conuertit Gaza. Mirum quod in Scilla Narciſſoq; euenit: cæterorum enim tam recens ſatorum, quàm regerminantium, ſuo tempore folium oritur, deinde caulis exit. In his verò caulis priùs, & Narciſsi quidem floris tantùm caulis protinus exit: flos enim eius plurimùm feſtinat, Scillæ autem caulis per ſe priùs, tum flos ex eo emergens inſidit, eadémque florum prouentus ternos oſtendit: quorum primus tempus arandi primum ſignificare videtur, ſecundus medium, tertius nouiſsimum: quot enim fuerint iſti, totidem & arandi tempora fermè occurrunt. Sed cùm ita ſenuerit, tunc foliorum exortus multis poſteà diebus inceptat. Idem in Narciſſo fieri ſolet, niſi quòd nec alium caulem præterquàm floris proprium habet, vt diximus, neque fructum conſpicuum parit, ſed ipſe flos vna cum caule deſinit, & cùm refloreſcit, (legendum, cùm exaruerit) tunc folia exeunt. In his quidem, inquit Dodonæus, Scillæ caulem florum ternos exortus oſtendere Theophraſtus ſcribit: Narciſſum autem caulem non habere alterum iuxta eum qui floris eſt: fieri autem non poteſt, vt ex eodem caule ter floreat. Quare tres differentes bulbos eſſe conſequitur, qui tribus temporibus floreant, vti Narciſſum Mediopurpureum facere iam diximus. Hunc etenim ter florentem exiſtimare poſſunt, qui vno eodémque loco reperiunt, & differentes bulbos eſſe non animaduertunt. Sed vbicumque hoc Theophraſti loco νάρκισσος legitur, Plinius κρόκος legit. Notabilis & Scillæ Crocíque natura, quòd cùm omnes herbæ folium primùm emittant, mox in caulem rotundentur (alij protrudantur) in his caulis prior intelligitur (aliàs impellitur) quàm folium. Et in Croco quidem flos impellitur caule: in Scilla verò caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eadémque ter floret, vt diximus, tria tempora ſationum (Theophraſtus habet arationis) oſtendens. Secundi verò & potiſsimùm tertij Narciſsi Ouidius meminit, vbi Narciſsi formoſi adoleſcentis mutationem in florem ſui nominis deſcribit his verſibus. Li.21.ca.17.

Nuſquam corpus erat, croceum pro corpore florem
Inueniunt folijs medium cingentibus albis.

NARCISSVS totus albus, Dodonæi.

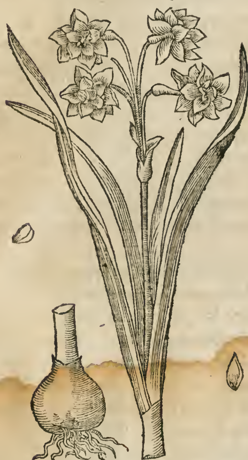
De tertio verò ea ſcripſiſſe Theophraſtum putat quæ ſuprà citauimus, & diuerſo ab eo cuius lib.7. meminit. Hîc enim folium ei tribuit ϛενὸν, id eſt, anguſtum, quale vtique primus Narciſſus habet: illic verò folium ἀσφοδελῶδες, πλαθύτερον δὲ πολὺ, καθάπερ ἡ κρινωνία, id eſt, folium Aſphodelo ſimile, multò latius Lilij modo: vt diuerſis locis de diuerſis Narciſsis Theophraſtum ſcripſiſſe perſpicuum ſit. Eodem verò Theophraſti loco paulò antè à nobis citato Dodonæus pro μέλανα τῇ χροιᾷ, legendum cenſet μήλινα, id eſt lutea, vt non niger, ſed luteus Narciſsi flos intelligatur. At locum aliter emendandum, & de ſemine Narciſsi, non de flore, hæc verba accipienda eſſe demonſtrauimus. Præterea quartus quidem eſt Narciſſus Dodonæo, antedictis forma ſimilis, ſed per totum florem & medio quoque candidus: quem etiam Cluſius depinxit folijs oblongis, viridibus, ternis, aut quaternis, è quorum medio caulis ſatis latus, angulo-ſus tamen & concauus exit, cui inſident ſeni, ſepteni, interdū deni flores oblongi & omnino

Cap.12. 4.Narciſ. Li.2. Stirp. Hiſp. c.1.

candidi, quorum videlicet calix, qui in alio luteus, etiam albus est & odoratus: radix superioribus similis. Sunt & Narcissi multiplicibus floribus, inquit Dodonæus, tum primi, tum alterius generis, foliis & bulbis aliis haud dissimiles. Ita varia semper natura, & ad stirpiũ genera multiplicanda fœcũda, tum ad ea permutanda prona, præsertim si cultus mangonio adiuuetur, vel in alium locum stirpes transferantur: hæc enim ad stirpiũ mutationes plurimũ possunt. Idẽ Pena asserit culturæ lenocinio Narcissum variatis foliis, floribus & bulbis posse admodùm à pristina effigie desciscere, seseq; audiisse iamdiu apud Venetos, quosdam stirpium mangonio, in dies bulbi seminibus quibusdã, vel insertis pullulationibus nouas & miras excitasse figuras. Clusius Narcissum etiã flore multiplici depinxit, latioribus, & quodammodò carinatis foliis, multiplici flore: quia medius ille calix luteus interiora sex cãdida folia sic intersecat & distinguit, vt calicis formam ampliùs non

5. Narcis. — In Aduers. — Ibidem.

NARCISSVS flore multiplici, Clusij.

NARCISSVS Iuncifolius, Dodon.

seruet, sed veluti apophysis quædã lutea ad singula folia adnata videatur. Odoratissimus est flos iste, & grauedine quadã caput tentans. Dodonæus Narcissis etiã annumerat plantã, quã Hispani, à similitudine quã folia cũ iuncis habẽt, Ionquillos vocãt: vnde Narcissum Iuncifoliũ appellat. Folia huic oblõga, angusta, crassa, interim propemodũ rotũda, admodũ læuia & flexibilia, iuncis cũ læuore, tũ colore, & quodãmodò flexibilitate, nec nõ rotũditate similia, inter quæ caulis medius exit, in cuius vertice flosculi tres, aut quatuor, vel plures, odorati, Narcissis forma similes, verũ minores, & colore per totũ florẽ lutei: radix bulbosa, candida, tenui, nigra membrana integitur. Nascitur plerisq; Hispaniæ locis sua sponte. In Belgio Aprili mense florem promit. Hunc βολβὸν ἐμετικὸν, id est, Bulbum vomitorium Diosc. esse cõtendit Dodonæus, quòd eius descriptio huic Narcisso simillima sit. Etenim folia ei sunt multò quàm alterius Bulbi ἱμαντωδέστερα, id est, flexibiliora, vtpote iuncei propemodùm lentoris, & perquàm longa, longioráque multò quàm esculenti Bulbi, & radix in tenui nigra membrana reconditur. Hanc plantam Narcissi Iuncifolij alterius & pusilli nomine descripsisse videtur Clusius.

6. Narciss. — De floribus, cap. 56. — Li. 2. stirp. Hispa. ca. 1.

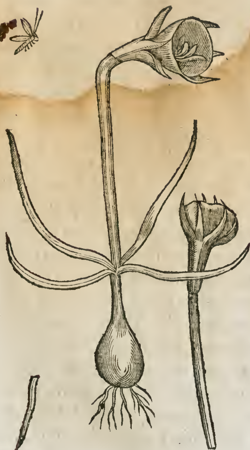
Priorem

Priorem verò Iuncifolium depinxit & descripsit aliquantùm diuersum. Huic, inquit, bina aut terna sunt folia, oblonga, angusta, carnosa, & propemodùm rotunda, iuncis viridioribus & medullosis, læuore, colore, & flexibilitate quodammodò similia: inter quæ medius erumpit caulis, rotundus, cauus, absq; foliis, in cuius summo ex tenui quadam mẽbrana flores quatuor, quinque aut sex prodeunt oblongi (gemelli interdum) forma Narcissinis similes, sed odoratiores, & omnino lutei, hoc est, tam interiore calice, quàm ambientibus eum foliis, quæ nunc mucronata, nunc quodammodò circinata conspiciuntur. His succedunt siliquæ triangulares, sed obtusis angulis, semine nigro & anguloso plenis, vt in Narcißis, verùm minore. Radix parua, bulbosa, candida, nigricantibus densisq; membranis tecta. Hunc sponte nasci in pratis montanis non procul Toleto, & circa Guadalupe ait Clusius. Alterum ex Dodonæo proximè descriptũ, vliginosis inter Hispalim & Gades locis cum ipso flore se collegisse mense Ianuario: in Belgio non nisi Aprili vtrunque florere, interdum etiam media hieme. Quare Lobellius Narcissum Iuncifolium Dodonæi, qui alter est & pusillus Clusij Narcissum Iuncifoliũ luteum præcocem vocat. Narcissum Iuncifolium priorem Clusij appellat Narcissum Iuncifolium serotinũ, paucioribus foliis & floribus duntaxat diuersum: tamen pictura plura in hoc quàm in alio folia demonstrat. Addit Lobellius in Appendice Narcissum montanum Iuncifolium minimum. Palmari est longitudine, tenuibus foliolis, iunceis multò exilioribus, interdũ erectis, interdum ad terram reflexis: inter quæ cauliculus palmaris erumpit, in cuius summo ex tenui, instar cæterorum Narcissorum, consimili membrana flos singularis luteus vulgato Narcisso montano simili, & penè par, aspectu suauißimo & hilariore, cui siliqua Narcißi succedit. Radicis bulbus quãtus nucis Ponticæ nucleus. In figulinis seruatur & colitur. Huic subdit idẽ Lobellius tres alios Narcissos. Primum Narcissum montanum Iuncifoliũ minimum alterum, flore luteo fimbriato: rugosis plicis, fimbriatísque floribus ex montibus Byscaiæ, alioqui non differt à superiore. Alter est Narcissus montanus omnium minimus Hispanicus, flore Narcißi lutei, sed albo. Tertius est Narcissus Iuncifolius, flore circinatæ rotunditatis roseo. His addunt Dodonæus & Clusius Narcissum, quem Autumnalem minorem vocant. Planta est digitalis, inquit Clusius, vnicum 7. Narcissus.

NARCISSVS Iuncifolius prior, Clusij.

NARCISSVS montanus Iuncifolius minimus, Lobellij.

NARCISSVS montanus.

NARCISSVS Autumnalis minor, Dodon.& Clusij.

Narcissus iuncifolius flore rotundo roseo, Lob.

cauliculum gracilem & vacuum ferens, & in summo florem album Narcissi, odoratum, sex foliolis constantem, & in medio caliculum luteum: siliqua angulosa semen nigrum, exiguũ, angulosum continet: radix Narcissi iuncifolij, minor tamen, bulbosa, multis tunicis candidis, lentóque succo prægnantibus cõstans, quam ambit membrana quædam nigra. Tota planta amara est. Nascitur plurimus ad Anam flumen in Turdulis, floretq; sine vllis foliis sub Octobris finẽ, à Bæticis *Tonnanda* dicitur. His addi potest, inquit Clusius, & is quẽ nonnulli Narcissum vocant, tametsi flore Narcisso dissimili: foliis quinis aut senis, oblongis, & pollicem latis, præ virore ferè nigricantibus & splendentibus, humi sparsis: inter quæ breuis exit pediculus potiùs quàm caulis, florem suo cacumine ferens luteum, Colchici forma, sex foliis constantem (quorum tria maiora, alia tria interiora, quę minora sunt, amplectuntur) ex membrana veluti vasculo protuberantem, intra quem sex stamina cum suis apicibus & medio pistillo videre licet: radice crassa, rotunda, intus candida, foris vt in reliquis Narcissis nigricante. Sub Augusti finem & Septembris germinare incipit, & plerunq; floret. Gaudet montosis quibusdam Hispaniæ pratis. Vide quæ de eo scripsimus capite De Satyrio. Appellant & Narcissum totum luteum, siue Narcissum

NARCISVS Autumnalis quorundam, ex Clusio.

Ibidem. 8.Narcis.

9.Narcis.

NARCISSVS luteus siluestris, Dodonæi.

Narcissum montanum Theophrasti, siue Narcissum siluestrem, siue Pseudonarcissum, qui Gallis *Coquelourde* dicitur, Hispanis *Campanilla*, Germanis *Geelttornungs blumen*, Belgis *Geel Tydeloosen.* Folia Porri aut Narcisi similia habet, sed breuiora ac minora: caules dodrantales, atque in singulis flores singulos Narcisis similes, sed medio eorum calice longiore, oblongioris calathi similitudine, colore in totum luteo, absque odore: capitula rotunda, oblonga. Nemorosa Angliæ Belgiíque prata isto scatent, auctore Pena, Februario mense & Martio. In regionibus Meridiei propioribus, vt Narbona, Vasconia, Hispania, non nisi editis montibus nascitur, & Maio Iunióq; floret, vt in Veganiis, Mindenis, Pyrenæísque iugis non procul Tholosa, inodorus, inefficacior, nec perinde narcesin inuehit. Codion Theophrasti nonnulli esse opinantur, pro quo ineptè in vulgatis codicibus Codiaminon legitur, vt dudum annotauimus in libro de iis quæ flore placent: quidam Bulbum vomitorium. Narcisi siluestris lutei species est Narcissus multiplex, quem hîc proponimus ex eodem Dodonæo, ab illo solo flore folia multiplicante discrepans: colore etenim totus luteus est: folia quoque ac bulbi conueniunt. Alius est Narcissus flore multiplici, quem ex Clusio paulò antè depinximus. Multos etiam Narcissos Matthiolus exhibet sine vllis descriptionibus, quos tamen excepto primo non Narcissos, sed omnino alterius generis flores esse iu- In Aduers.

NARCISSVS luteus multiplex, Dodonæi.

NARCISSVS Constantinopolit. I. Matthioli.

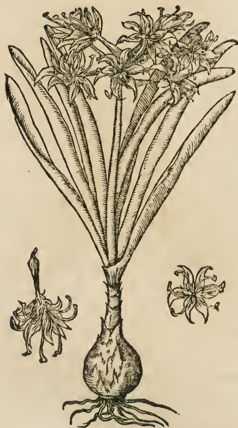
dicat

De florib. cap. 55. dicat Dodonæus. Nam quos ſecundo, tertio, & octauo locis depinxit, Scillarum aut Bulborum litoralium ſpecies videntur, quales in Gallia Narbonenſi pleriſque locis, & alibi proueniunt. Quartus ſimilis eſt illi Bulbo, quem Marcellus capite de Narciſſo in commentariis deſcribit his verbis. Nos in Apennini montibus his

NARCISSVS II. Matthioli.

NARCISSVS III. Conſtantinopolitanus, Matth.

NARCISSVS IIII. Matthioli.

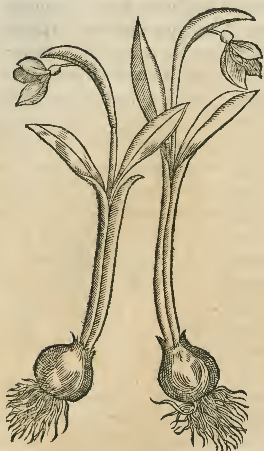

NARCISSVS V. Matthioli.

noſtris,

NARCISSVS VI.
Matthioli.

NARCISSVS VII.
Matthioli.

noſtris frequentem vidimus, florem Auguſto & Septembri menſibus florentem, figura Lilij, dodrantali altitudine: foliis qualia in Narciſſo deſcribuntur: ſingulari caule, iiſdémque aliis omnibus, excepto colore, qui nec candidus nec purpureus, vt Plinius docet, ſit, ſed inter candidum & luteum colorem, nullius aut exigui odoris. Vidimus & in mitioribus collibus enatum, ſed non tam ſpecioſum & magis albicantem: ſed de quarto hoc Narciſſo plura dicemus cap. De Ornithogalo. Quintum omnes Tulipam vocant, de qua aliquantò pôſt dicemus. Sextus & ſeptimus Leucoia ſunt bulboſa, flores à Narciſsis multùm diſſidentes, de quibus mox. Pena Narciſſum tertium Matthioli, quem Conſtantinopolitanum appellat, nihil aliud eſſe cenſet, quàm Pancratium maritimum, de quo ſuo loco agemus. Alium verò radice ſquamoſa & nucleis ſtipata: floribus multiplicibus & folioſis ſecundo loco pictum, olitorũ induſtria & mangonio, non natura, talem videri. Matthiolus tamen non explicat vbi, quando, & quomodo naſcatur, & an arte, an ſponte, quemadmodum nec alterum veri Narciſſi bulbo, ſed florum foliis prolixioribus, anguſtioribus, porrectioribus ſtaminibus. Narciſſi radix ſiue eſtur, ſiue bibitur, vomitiones ciet, auctore Dioſcoride, ambuſtis igni prodeſt cum melle trita. Diſſectos neruos agglutinat impoſita. Luxatis malleolis, diuturniſque articulorum doloribus trita cum melle

In Aduerſ.

Vires & Temper.

Lib.4.c.155.

NARCISSVS VIII.
Matthioli.

melle & impoſita ſubuenit. Purgat & maculas in facie & vitiligines cum ſemine vrticæ & aceto. Cum eruo & melle vlcerum ſordes expurgat. Abſceſſus, qui ægre matureſcunt, rumpit. Educit aculeos infixos cum loliacea farina & melle impoſita. Lib. 21. c. 19. De eiuſdem vſu medico Plinius eadem ferè tradit. Vtriuſque radix mulſei ſaporis eſt. Ambuſtis prodeſt cum exiguo melle. Sic & vulneribus & luxatis: panis verò cum melle & auenæ farina. Sic & infixa corpori extrahit. In polenta tribus oleóque contuſis medetur, & lapide percuſsis. Purgat vulnera permiſtus farinæ. Nigras vitiligines emaculat. Ex hoc flore fit Narciſsinum oleum ad emolliendas duritias, Lib. 8. fin. calfacienda quæ alſerint: auribus vtiliſſimum, ſed capitis dolores facit. Narciſſi radix, vt ſcribit Galenus, vſque adeò exſiccandi facultate pollet, vt maxima vulnera glutinet, vel ad inciſiones vſque, quæ circa tendones accedunt. Habet verò quiddam abſterſorium & attractorium. Hæc Galenus. Narciſſi lutei ſilueſtris radicum decoctum per aluum lentos & pituitoſos humores, nec non ſeroſos expurgare recentiorum quorũdam experimento exploratum eſt: & his prodeſſe qui crudorum humorum copia grauantur, ſemine aniſi, & zinziberis pauxillo additis, vt minùs noceat, minúſque ventriculo moleſtum ſit.

LEVCOIVM BVLBOSVM. *CAP. VI.*

Lib. 6. hiſt. cap. 7. HEOPHRASTVS ſcribit, inter vernos flores τὸ μὲν πρῶτον ἐκφαίνεται τὸ λευκόϊον, ὅπου μὲν ὁ ἀὴρ μαλακώτερος, εὐθὺς τοῦ χειμῶνος, ὅπου δὲ σκληρότερος, ὕστερον. Id eſt, Leucoium inter vernos flores primùm emicare, vbi cœlum clementius fuerit, ſtatim etiam hyeme. Vbi verò immitius, Lib. 7. hiſt. cap. 13. poſteà. Quod de eo Leucoio accipiendum eſſe docti cenſent, quod ipſe poſteà de Bulbis diſſerens, bulboſis annumerat: quia id præ cæteris Lucoiis florere feſtinet. Quare Leucoium vnum non bulboſum Dioſcoridis, de quo diximus, alterum bulboſum Leucoium Theophraſti ſtatuere neceſſe eſt, à Leucoio Dioſcoridis planè *Nomina* diuerſum. Leucoium bulboſum, Fuchſius nomen Græcum exprimens, Violam albam vocat: nec abs re, inquit, flos enim huius herbæ colorem album, & violarum odorem refert: Germani *weiß Hornungs blumen*, Lugdunenſes *Campanes blanches*. *Genera.* De florib. cap. 58. Dodonæus Leucoij bulboſi tria obſeruauit genera. Vnum Triphyllum, alterum Hexaphyllum, tertium Polyanthemum cognominat. *Forma.* Primum Triphyllum, à tribus floris foliolis dictum, folia ex ſingulis bulbis bina promit, oblonga, anguſta, in virore albicãtia: foliis Pſeudonarciſſi lutei colore proxima: inter quæ medius exit cauliculus palmaris: in cuius ſummo flos è vaginula oblonga erumpit, à tenui pediculo deorſum dependens, foliolis tribus conſtans, maioribus candidis, intra quæ alia tria breuia ac minora, pallidè virentia, & aliquantulùm ſtriata: in medio floris ſtamina cum apicibus luteis: radix bulboſa eſt, foris obſcuri, & eius cuius Caſtaneæ nucleus coloris, quæ facilè in plures bulbos multiplicatur. *Locus.* Peregrinus Belgio flos, ſed Italiæ & aliis regionibus familiaris. Exit præmaturè Februario menſe reliquos omnes ferè antecedens. Matthiolus

NARCISSVS, Matthioli.

thiolus ſextum Narciſsi genus facit. Lobellius & Pena Leuconarciſſolirion minimum, palmari cauliculo: paucis foliis, quæ terna vel quaterna habet: flore exiliore, qui vnicus illi eſt, herbaceus, lacteolus. Septentrionalibus etiam regionibus, vt Antuerpiæ, & in Normania frequens. Videtur Leucoium bulboſum Theophraſti: cuius meminimus in libro de iis quæ flore placent. *Tempus.*

VIOLA ALBA bulboſa, Fuchſij.

Secundo generi, Hexaphyllo non abs re dicto à ſex floris foliolis, folia ſimiliter ſunt anguſta, Porri & Pſeudonarciſsi ſimilia, ſed breuiora, viretiora, læuiora, & magis ſplendentia, verſus terram aliquatenus reflexa: cauliculi tenues, palmares: flores in ſingulis ſinguli, rariſsimè gemini, deorſum quoque penduli, colore candidi, ex ſex foliolis aliquantulùm ſtriatis commiſsi, ſtaminibus in medio cum luteolis apicibus: ſemen in rotundis capitulis paruum, rotundum, læue, & colore flauum: radix candida & bulboſa in plures bulbos facilè propagatur. Pleriſque Germaniæ ſuperioris locis in vmbroſis & humidis ſiluis reperitur, apud Belgas hortorum areas exornat: floret eodẽ quo ſuperius tempore, aut non multò pòſt. Matthiolus pro ſeptimo Narciſſi genere depinxit. Leuconarciſſolirion paucioribus floribus à Lobellio & Pena nuncupatur, quos non diſſimiles, ſed ſingulos in ſingulis cauliculis minoribus habet, luteis capillamentis è medio erumpentibus, ſemine fuſco. Tertium Leucoium bulboſum, Polyanthemum à florum vno ex cauliculo dependentium multitudine cognominatum, caule & foliis ſecundo ſimile eſt, maius tamẽ ac procerius: florem in ſingulis cauliculis non vnicum, ſed quinq; aut ſex, & particulatim quidem florentes profert, alterius floribus forma & magnitudine per omnia ſimiles. Eſt in Belgio hortenſe tantùm. Non primo Vere cũ aliis duobus, ſed multò pòſt, Aprili videlicet menſe vna cum Narciſſo floret. Lobellius & Pena Leuconarciſſolirion pratenſe vocant. Hoc Narbonẽſe multiflorum, inquit Pena, vt cæteris maius, ita multò pulchrioribus eſt floribus: ſunt enim lacteo Ornithogali candore, ſed Lilij parui effigie, in ſingulorũ cauliũ ſummo ſeni vel ſepteni ex nodo vno procumbentes: deinde ſemen rotundum, nigrum, Pæoniæ ſimile in membraneo folliculo: folia & radices ſunt Narciſſi Mediolutei. Copioſè floret in pratis vel decliuibus locis herbidis, & lacunoſis ſcrobibus, non procul Mõſpelio & Magalona ad Lateranum caſtrum dirutum: ſemen fœniceciis maturat. Eadem planta quibuſdam videtur eſſe Narciſſus ſecundus Matthioli. Dodonæus alio in libro aliud Leucoium bulboſum minus pinxit, à reliquis diſtans, quòd non Vere ſed Autumno floreat.

Forma. *Locus.* *Tempus.* *Forma.* *Locus.* *Tempus.* Lib. purg.

LEVCOIVM bulboſum minus Autumnale, Dodon. & Cluſij.

OOO

Idcircò Leucoium bulboſum minus Autumnale vocat,quod ſic deſcripſit Cluſius. Cauliculo eſt palmum alto,gracili, vnum,interdum alterum & tertium ferens florem,candidum omnino ſeu lacteum,pendulum,ſex foliolis conſtantem,& in calathi ſeu tintinabuli modum formatum, inodorum & ingrati ſaporis: flori inſunt pallida ſtamina, eóque iam aperto primùm prodeunt folia quatuor aut quinque, capillaria & viridia: radix bulboſa,ſatíſque magna pro plantę proportione,candida, multíſque tunicis glutinoſis compacta & amara, quæ candicante membrana tegitur. Ad Anam flumen naſcitur: floret ſub finem Octobris & Nouembris initio.Nuſquam alibi hanc plãtam ſe vidiſſe Cluſius ait, cui Leucoij Autumnalis nomen indidit,quòd Autumno duntaxat florẽtem inuenerit. De horum Leucoiorũ viribus nihil neque à veteribus proditum eſt, neque à recentioribus obſeruatum. Fuchſius tamen ex foliis omnis ferè qualitatis expertibus, radice autem dulci & glutinoſa, digerentem leuiter, & cum hoc adſtringentem facultatem,ſicut & reliquos Bulbos,habere colligit.

...2. ſtir. ...pa. c.8.

Locus.

TVLIPA. CAP. VII.

Nomina

FLOREM peregrinum peregrino & Turcico vocabulo recentiores Tulipam nominarunt: ſic enim Dalmatæ & Turcæ vocant pileum ſeu amiculum capitis quod geſtare ſolent, quòd ei inuerſi flores iſti aperti ſimiles ſint effigie. Eſt autem Tulipa ex bulboſarum numero: cuius variæ & quamplurimæ ſunt ſpecies, & varietates,magnitudine & florum colore diſſidentes: de quibus accuratiſſimè pertractauit Cluſius.Is Tulipæ duo obſeruauit genera, non quòd forma à ſeſe differant, ſed quòd alterius flores ſoleant eſſe præcoces,& alterius ſerotini. Hoc genus Turcæ ſua lingua *Canala lale* appellant, illud *Caſe lale*, à locis vnde primùm Conſtantinopolim fuerunt allata,nomine indito: *lale* enim illis florem ſignificat.Vtrunque pedalem profert caulem,interdum cubitalem aut ampliorem, rotundum,virentem,& breui quadam incanáque lanugine aſperſum,non cauum,ſed firma medulla plenum: hunc plerunque terna amplectuntur folia,nonnunquam quaterna & quina, inferior lata & liliacea, longiora & craſſiora,ſupra terram ſeſe expandentia & contorquentia, ſuperiora minora & anguſtiora,vel propendentia,vel ſurſum erecta,omnia colore ex cæruleo virente,aut ærugineo, veluti farina aſperſo, & oris interdum adeò inflexis vt ſinuoſa videantur, interdum minimè. Summo cauli inſidet magnus flos ſurſum ſpectans, ſex foliolis ſæpius conſtans,interdum ſeptem aut octo,calathi aut cyathi modo ſeſe in fundo pandens,ex quo ſena,aut totidem, quot folia ſunt, ſtamina erumpunt, modò lutea, modò pallida, modò nigricantia,pediculis etiam, quæ ſtamina ſuſtinent, mirum in modum colorem variantibus. Dilapſo flore ſuccedit membraneum triangulare caput,ſatis magnum, quandoque oblongius, quandoq; breuius, & ventre magis prominulo: quo in tres partes à ſummo dehiſcente, conſpiciuntur ſex ordines ſeminis plani,cartilaginei,ferè liliacei, & circinatæ propemodũ rotunditatis, pallidi,fului, aut rubeſcentis. Radix bulbacea interdum breuior eſt,interdum oblõgior, craſſa, inferiore ſede nonnihil prominente, vti ferè in Colchico,fibris aliquot tenuibus donata, & foris nonnunquam fulueſcente, ſæpius nigricante membrana obducta, quæ interiore parte lanuginoſa eſt quemadmodùm caſtanearum cortex, quandoque tam denſo tomento plena, vt molliſsimè recubet radix,quæ ſolida eſt & firma, & veluti albumen oui coctum candida,guſtantíque dulcis,nec ingrata.Eſt autẽ in *Caleſlale*,id eſt,Tulipa præcoce tanta coloris varietas, quanta in nullo alio flore videri poteſt.Nam flos aut eſt omnino luteus,aut ruber, aut albus,aut purpureus: interdum bini vel plures ex his in eodem flore permixti colores

Genera.

Forma.

TVLIPA maior, Clusij.

TVLIPA minor, Dodonæi.

colores conſpiciuntur. Simplices illi colores etiam variant:aut ſaturatiores,aut dilutiores,aut aſpectu iucundi,aut inelegantes & obſoleti.Permixtorum & variorum adeò multiplex eſt differentia,vt eam deſcribere perdifficile ſit. In ſerotina Tulipa tam variam colorum differentiã ſe non obſeruaſſe ait Cluſius, ſed luteas duntaxat & rubras. Tulipas varias quidam curioſè in hortis alunt ob excellẽtem florum venuſtatem, quarum nonnullas hîc pictas damus.Prima Tulipa maior nominatur, Matthiolo Narciſſus quintus,Lobellio Lilionarciſſus purpureus, cui ab eodem appictus eſt Lilionarciſſus Chalcedonicus totus luteus, ſanguineo puniceo par & ſimilis, à Dodonæo maioris Tulipæ nomine donatus & expreſſus. Minores Tulipæ foliis ſunt anguſtiorib⁹, & ferè Porraceis:cauliculis tenuioribus ac breuioribus:floribus minoribus, & minùs in latitudine ſe pandẽtibus, bulbis minoribus.In Thracia & Cappadocia Tulipa prouenit. Italiæ,Galliæ, & Belgio peregrinus eſt flos:quare in hortis tantùm colitur. Aprili menſe floret in Belgio Lobellio Narbonenſis Lilionarciſſus luteus montanus. Pena Narciſſolilium luteũ vocat, quem erutum ex Dei Paradiſo in iugis Cemenei Narbonenſis, iam multi ſunt anni, in Belgium deferendum curauit, amicis Antuerpianis communicandum, qui primi illic Tulipam nominarunt. Huic appingit Lobellius Bononienſem Lilionarciſſum luteum,ſiue Tulipã, qui Narbonenſi, folio, caule & flore proximus eſt,omnia tamen vegetiora & grandiora habet: quandoque flores in caule bipartito geminos, ſtellatos, & alicubi ternos, iucũdo Leucoij lutei odore. Sequuntur duæ aliæ pictæ à Lobellio. Prior Lilionarciſſus luteus latifolius, obtuſis phœniceis rubentibus oris dicitur,cuius flos ſex foliis obtuſis purpurei ſanguinei Lilionarciſsi conſtat. Radix item & caulis perſimilis,in quo quatuor & nonnunquam plura folia,Liliaceis & Porraceis media.Interdum innatum bulbum in folio notauit Lobellius. Altera eximio eſt flore ſeſe pandente,,ſupremis foliorum oris & fundo ad baſim luteis pallentibus, medium ſanguineo fuſco cingente: caliculorum oris & media carina foris luteis: cætera omnia ſanguineo fuſco exoleto ſimilia,medio intus ſtamine nigro,flaminibus croceis obducto.Semina,vti reliquarũ,compreſſa in oblongo,tripartito,mẽbraneo,anguloſo folliculo: quæ itidem ſata colorũ varias ſubeunt mutationes,& ſæpe degenerant. Lilionarciſſus luteis oris,flore patulo nominatur. His adnumeranda ſpecioſiſsima flore planta, quã

LILIONARCISSVS luteus Bononienſis, Lobel.

Lilionarciſſum purpureum variegatũ Lobellius appellat, alij Fritillariam, rectiùs Meleagridem dici poſſe Dodonæus arbitratur : Meleagridis enim auis plumas non coloris quidem ſpecie, at varietate, ſitu, magnitudineq; macularum refert: eſt autem auis hæc variis ſparſa plumis. Hæc planta à Narciſsis differt, Tulipæ ſimilior, ſed minor. Flos pulcherrimus deorſum vergens è ſenis quoq; foliolis componitur, violaceo colore purpuraſcens, quẽ dilutè admodũ purpureæ, ac quaſi albicantes, ordine cõcinno digeſtæ, ac intermixtæ maculæ elegantiſsima varietate commendant, & foris quidẽ. Interiore parte nigricantibus ſparſim diſpoſitis lituris, circa baſim maioribus ac frequẽtioribus exornantur. Stamina hinc quoq; ſex, & medius piſtillus, colore ſub lutea. Caulis tenuis, circa quẽ quina, oblõga, anguſta foliola, Croci, è virore candicantia. Radix bulboſa, rotunda, & candida eſt. Semẽ albidum, cõpreſſum, ſiliquis Hemerocallidis minoribus, Tulipæ Bononienſis paribus clauditur. Nõnihil hæc planta accedere videtur ad figurã Colchici Orientalis Matthioli. Tulipæ genus quidam eſſe arbitrantur plãtam, quam Ouloudiam Græcum vulgus appellat, & in hortis colit. Bulbi aduecti ſunt nobis ex hortis Eremitarũ & Monachorum qui mõtem Atho incolunt, ſolitudine & innocentia vitæ ſic venerabiles, vt ob eorum integritatem

TVLIPA ſiue Lilionarciſſus luteus latifolius, Lobel.

MELEAGRIS flos, Dodonæi.

&

OVLOVDIA seu Tulipa lutea.

& pietatem mons is Sanctus ab omnibus vocetur. Radix illi bulbosa est, magnitudine Cepæ mediocris: caulis rotundus, cubitalis, crassitie minimi digiti: folia plerunque tria, Lilio aut Ephemero Colchico similia, lata, venosa, è viridi nigricantia, non prorsus diducta, sed quasi in alueolum plicata, & imbricata, caulem ambientia: flos luteus, Lilio similis: vnde Tulipam luteam seu flauam cognominarunt, foliis foris striatis sex, ab angusto in latum sese pandentibus, effigie calathi, resupinis per ambitum labris, & in medio tot staminibus pallidis, quot floris folia sunt. Egregia sanè hæc est planta, & admiratione digna.

CROCVS CAP. VIII.

AFFINIS est Narcissis Crocus non modò figura & natalibus, sed etiam facultatibus peculiaribus, quæ vtrique epispasticæ, deinde quadãtenus odoris soporiferi insunt. κρόκος Græcis dicitur, *Nomina* sic & Latinis & Officinis Crocus, Arabibus *Zahafaram & Zafaran*, Italis *Zaffarano*, Germanis & Gallis *Saffran*. Crocus verò vocatus est à Croco iuuene, qui propter amorem Smilacis virginis in florem sui nominis mutatus est. Quod Lib. 4. Metamor. Ouidius testatur hoc versu,

Et Crocon in paruos versum cum Smilace flores.

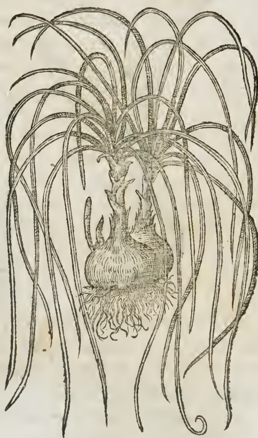
De quo fabuloso Croco aliter hæc scripsit Galenus. Li. 9. med. local. Adolescens Crocus cum Mercurio disco ludens, & incuriosiùs consistens, illapso in caput ipsius disco statim mortuus est: ex sanguine autem ipsius in terram delapso Crocus natus est. Sed & κρόκη filum, villúmve & tomentum significat, cuiusmodi sunt Croci flaua flammeáve stamina & villi, & flocci κροκίδες vocantur. Crocus est satiuus & siluestris. *Genera.* Crocus satiuus vbique notissimus est, non medicis solùm Officinis, sed etiam culinis, ad obsonia grato colore tingenda, quanquam & sapore & odore illa commendet, & concoctionem iuuet. *Forma.* Folia fert oblonga, perquàm angusta, graminea, per humum sparsa, densa, mollia: caules nudos, in quibus flores cærulei ex sex foliolis, in singulis filamenta terna quaternáve, crassiusculo cacumine, colore flammeo nitentia, odore cùm inaruerint intenso, & caput implente atque soporifero, quæ cæteris partibus præferuntur, sedulóque colliguntur, & adseruantur, & Croci nomine vel sola veniunt. Radix subest bulbosa, carnosa, copiosa, & viuax. De hoc Theophrastus hæc prodidit. Lib. & c. 6. histo. ὁ δὲ κρόκος ποώδης μὲν τῇ φύσει, καθάπερ καὶ ταῦτα, πλὴν φύλλῳ στενῷ, σχεδὸν γὰρ ὥσπερ τριχόφυλλόν ἐστι. ὀψίανθες δὲ σφόδρα, καὶ ὀψιβλαστὲς, ἢ πρωϊανθὲς, ὁποτέρως τὶς λαμβάνει τὴν ὥραν. πλειάδι γὰρ ἀνθεῖ, καὶ ὀλίγας ἡμέρας. εὐθὺς δὲ καὶ ἅμα τῷ φύλλῳ καὶ ἄνθος ὠθεῖ, δοκεῖ δὲ πρότερον. Crocus sine flore. ῥίζα δὲ πολλὴ, καὶ σαρκώδης, καὶ τὸ ὅλον εὔζωον. φιλεῖ δὲ καὶ πατεῖσθαι, καὶ γίνεται καλλίων καταστριβομένης τῆς ῥίζης. διὸ καὶ παρὰ τὰς ὁδοὺς, καὶ ἐν τοῖς κροτητοῖς κάλλιστος. ἡ δὲ φυτεία ἀπὸ τῆς ῥίζης. Id est, Crocus natura herbaceus quemadmodùm & alia, sed folio est angusto, & ferè in capillamenti modum extenuato. Valde serò floret, seróque germi-

nat, vel præpropere floret, vtro ſcilicet modo tempus acceperis: floret enim Vergiliarum occaſu, & paucis diebus: ſtatim enim cum folio florem pellit, imò & priùs florem mittit quàm folium. Radix huic multa, carnoſa, & omnino viuax. Calcari gaudet, atque ita lætior fit, radice deorſum verſus attrita. Quare iuxta vias & fontes optimus. Seritur radice. Quæ ferè expreſsit Plinius

CROCVS ſatiuus, Matthioli.

CROCVS non florens, Matthioli.

Lib.21. c.6. his verbis. Vſus Croci in coronis nuſquam. Herba eſt folio anguſto, penè in capillamenti modum. Floret Vergiliarum occaſu paucis diebus, folióque florem expellit. Viret bruma & colligitur. Siccatur vmbra, meliùs etiam hyberna. Carnoſa & illi radix, viuaciórque quàm cæteris. Gaudet calcari & atteri,

Locus. pereundóque meliùs prouenit. Ideò iuxta ſemitas & fontes lætiſsimum. Crocus optimus erat Dioſcoridi Coryceus, ex Coryco Ciliciæ monte. Secundum locum dat Coryceo è tractu Lyciæ contermino. Tertium Lycio è monte Olympo. Quam Ruellij conuerſionem non probat Marcellus Verg. hæc ſcribens. In his verbis, δευτερεύει δὲ ὁ ἐκ τῆς πρὸς λυκίαν κωρυκίου, καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ λυκιακοῦ ὀλύμπου, articulus præpoſitiuus, & Corycij in genitiuo caſu illic occurrentes, legitimam ſermonis ſeriem miſcent. Ideóque nos ſecundæ bonitatis à Corycio ex Cilicia eſſe dicimus eum, qui ex agro ad Lyciam, & Lyciæ Olympo monte afferatur. Sic & conuertit Cornarius. Secundum locum obtinet qui extra Corycum ad Lyciam naſcitur, & qui in Lyciaco Olympo. Deinde qui ex Aegis Aetoliæ vrbe adfertur. At Cyrenaicus & Centuripinus omnium in Sicilia naſcentium in-

Lib.21. c.6. firmiſsimis eſt viribus. Similiter Plinius, Prima nobilitas Cilicio, inquit, & ibi in Coryco monte: dein Lycio, monte Olympo: mox Centuripino Siciliæ. Aliqui Phlegræo ſecundum locũ dedêre. Hodie verò non ſolùm regiones ad Meridiem, Africa, Cyrene, Sicilia, Gallia, ſed etiam ad Septentrionem ſitæ Anglia, & Hibernia laudatiſsimum ferunt, quo Belgium, Germania, aliiq; vicini cibos condiunt,

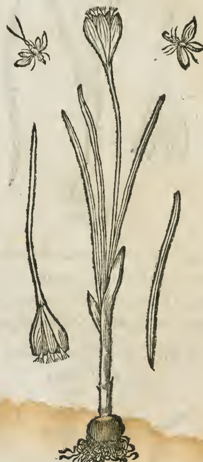
ac

ac medicamentis miſcent. Matthiolus Crocum ex Aquila Veſtinorum vrbe primum ſibi locum vendicare in Italia ſcribit, eo tamen prçſtantiorem eſſe qui ex Vienna Auſtriæ metropoli defertur. Probatur, inquit Dioſcorides, recens, boni coloris, parùm candidi gerens in circuitu, oblongus, integer, non fractus, cui nihil deeſt, plenus, dum diluitur manus tingens, non cariem, aut ſitum redolens, odore iucundo & acri. Qui talis non eſt, aut vetus eſt, aut humore perfuſus. Crocus, auctore Theophraſto, tam montanus inodorus, quàm ſatiuus Autumno florere incipit: ſtatim enim primis imbribus floret. Quare flores ante folium edit continuo ferè menſe: quibus collectis folia exeunt, tota Hyeme vireſcentia ſpretis algoribus. Deinde areſcunt, ac Vere depereunt, nec Æſtate apparent. Croci In cap. 25. lib. I. Electio. Lib. 6. hiſt. cap. 7. *Tempus.*

CROCVS ſilueſtris I. Dalechampij.

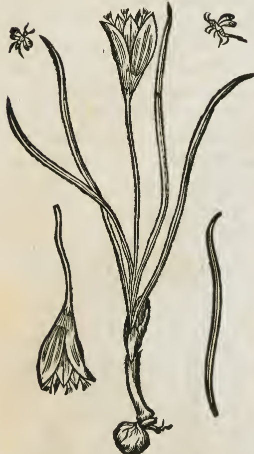

CROCVS ſilueſtris II. Dalechampij.

ſilueſtris verus (alium enim Officinæ Crocum ſilueſtrem faciunt, nempe Ephemerum Colchicum, ob floris eius cum ſatiuo Croco ſimilitudinem) à ſatiuo cultura, & ſatu differt. Huius tria obſeruauit genera Dalechampius. Primum minimum radice bulboſa, exigua, rotunda, multiplici cortice veſtita, infernè Cepæ modo fibrata: cauliculo dodrantali, duobus latiuſculis foliis obuoluto, vſque ad floris exortum ferè aſcendentibus, quatuor inſuper, aut quinque foliis ex lateribus vtrinque enatis, oblongis, anguſtis, linea cãdida quæ media interſecat, diuiſis: flore Croci hortenſis, paruo, supernè purpureo, infernè flaueſcente, extantibus in medio ſtaminibus croceis. Secundus priori in multis ſimilis eſt, in quibuſdam diuerſus: nempe quòd radice ſit ampliore, ac denſiùs fibrata: caule proceriore, grandiore, craſsiuſculo: foliis paucioribus: flore maiore & latiore. Tertius radice eſt gemina, Gladioli modo, læuiore, integriore, minúſque lacero cortice obducta, parùm fibrata: foliis quatuor, aut quinque, longiſsimis, ſed anguſtiſsimis, linea media candidiſsima diſtinctis: caule foliis vacuo, recto: flore media ſui parte purpura nitente, ſuprà & infrà candido, interdum prorſus albo. Crocus ſilueſtris in pleriſque Galliæ locis, ſed in Allobrogibus potiſsimùm naſcitur, præſertim primus & tertius in niuoſis Crocus ſilueſtris.

CROCVS ſilueſtris III. Dalechampij.

Li.2. ſtirp. Hiſpa.c.4.

montibus, terra nigra & pingui. Liquata niue, & ſub finem Maij florem & folia ſtatim promunt. Hanc ob cauſam, opinor, Crocum Vernum Cluſius appellauit, quòd flore ſit Croci, Veréque floreat: cuius genera duo conſtituit, Crocum Vernum minus, & Crocum Vernum maius. Croci Verni minoris ſpecies tres. Primo anguſtifolio, ſeu minori bina, aut terna ſunt folia oblonga, crocinis longè anguſtiora, gracilioraq́;, rotunda & capillaria ferè, viridiaq́;. Inter ea cauliculus erumpit pollicari longitudine, anguloſus, in quo flos vnicus Croci ferè, ſed minor, ſenis foliis conſtans, ima parte foris flaueſcentibus, intus nonnihil candicantibus, reliqua cæruleis, ſiue violaceis, (inueniuntur & toti candidi) odoratis, quibus inſunt aliquot parua ſtamina: ſuccedit folliculus trigonus, in quo ſemen exiguum, fulueſcens: radix exigua auellanæ magnitudine, duro ſpadiceóque cortice tecta, intus alba, firma, ſubadſtringente guſtu. Bini plerũque flores, interdũ terni ex eodem cortice, qui totidem bulbulos complectitur, prodeunt. Plurimus inuenitur Gadibus, atque inter Aſindum & Calpen, locis ſalebroſis & apricis. Alterum genus cùm foliis, tum radicis externo cortice huic omnino ſimile Cluſius obſeruauit in Beturiæ collibus Luſitaniæ conterminis, flore paulò minore, & ex albo purpuraſcente, víxque è terra prominente, qui ex octo foliis compoſitus eſt, quatuor

CROCVS Vernus minor I. & III. Cluſij.

CROCVS Vernus maior, Cluſij.

exterioribus

exterioribus paulò maioribus: radix illi candida & gemina, vna alteri inſidente: ſuperior firma, dulcis, edulis inferior flaccida. Tertium genus vberioribus & craſſioribus eſt foliis, interdum rectis, cùm reliquorum folia humi ſparguntur: flos ſuperioribus multò minor, totúſque cæruleus, tribus exterioribus foliis exceptis, quæ foris vireſcente colore diluta ſunt: radix ſuperioribus ſimilis, ſed paulò maior, & ſemen craſsiuſculum. Hunc Crocum Gadibus duntaxat iuxta priorem Cluſius inuenit. Florent omnes Ianuario & Februario. Crocum Vernum maius, inquit, foliis ſatiuum omnino refert, niſi breuiora eſſent: ante florem ea prodeunt, deinde ſubſequuntur bini, aut terni flores crocinis ſimiles, ſex foliis conſtantes, quorum exteriora terna, quæ pallidula ſunt, tres purpureæ ſaturatiores, & quaſi nigricantes lineæ, ab infima baſi ad extremum folium ductæ verſicoloria efficiunt, intus verò tum hæc, tum tria interiora candicant, ſtaminaq; in medio habent Croco montano ſimilia: floribus ſuccedunt ſiliquæ paruæ, oblongæ, anguloſæ, ſubrufo, & rotundiuſculo ſemine refertæ. His adiungit Lobellius duas alias Croci Verni ſpecies. Prior eſt Crocus Vernus ſerotin⁹, flore ex purpureo rubente, violaceis lineis ſtriatus. Alter eſt Crocus Vernus ſerotinus, cæruleis oris, ſparſis in latera foliis. Præterea Cluſius Crocum mõtanum Autumnalem depingit, qui flore eſt ſatiui Croci, ſed dilutiore, ſtaminibus intus tribus croceis, inter quæ veluti penicillus luteus emicat: folia quaterna Crocinis ſimilia, viridia, interiore parte veluti lineam quandam candicantem ſecundùm longitudinem, exteriore verò duas huiuſmodi lineas & quaſi canaliculos habent: radix ſatiui candida, plena, & veluti internodiis diſtincta, ſubdulcis primùm, deinde ingrati ſaporis, integitur cortice quodam denſo, & multis villis contexto. Naſcitur in nonnullis Luſitaniæ rupibus, præſertim iuxta mare. Floret iſtic toto Nouembri. Siliquas Maio fert craſſas, anguloſas, ſemine plenas, quale Croci Verni eſt. Eſt & in Calcaris, vulgò *de L'eſperon*, præcelſo Galliæ Narbonenſis monte, Crocus montanus albo flore. Theophraſto κρόκος ὀρεινὸς dicitur, Latinis Crocus montanus, Autumnalis, ſilueſtris, Luſitanis *Pie de Borro*, id eſt, Pes aſininus. Crocus ſatiuus, vt tradit Dioſcorides, concoquit, emollit, leuiter adſtringit, vrinam cit, & coloris bonitatem efficit. Arcet crapulam cum paſſo potus. Fluxiones oculorũ cum muliebri lacte inunctus ſiſtit: potionibus, quæ pro interaneis parantur, vtiliter miſcetur: item iis quæ vuluæ ſedíque ſubiiciuntur & illinuntur. Venerem ſtimulat. Inflammationes eryſipelatodes inunctus lenit. Aurium remediis vtiliſsimum eſt. Lethalem ſanè dicũt hunc, ſi trium

Lib. 1. ca. 25.

Vires & Temper.

CROCVS ſerotinus cum flore, Lobellij.

CROCVS montanus, Cluſij.

ſi trium drachmarum pondere cum aqua bibatur. Radix eius cum paſſo pota vrinam cit. Hæc & alia quædam de eodem prodidit Plinius. Diſcutit inflammationes omnes quidem, ſed oculorum maximè ex ouo illitum. Vuluarum quoque ſtrangulatus, ſtomachi exulcerationes, pectoris & renum, iocinoris, pulmonum, veſicarúmque, peculiariter inflammationi earum vehementer vtile: item tuſsi & pleuriticis. Tollit & pruritus, vrinam ciet. Qui Crocum priùs biberint, crapulam non ſentiunt. Ebrietati eo reſiſtunt. Coronæ quoque ex eo mulcent ebrietatem. Somnum facit. Caput leuiter mouet. Venerem ſtimulat. Flos eius igni ſacro illinitur cum creta Cimolia. Ipſum plurimis medicaminibus miſcetur. Crocus, inquit Galenus, paulùm quid adſtringens habet, quòd terreum frigidúmque eſt: ſed ſuperat in eo calfaciens & qualitas & facultas, vt tota eius eſſentia ſecundi ſit ordinis excalfacientium, & primi exſiccantium. Quare cōcoquendi vim quandam obtinet, adiuuante ſcilicet in hoc paucula illa adſtrictione. Scribit Auicenna Crocum cephalalgiam excitare, & capiti nocere. Id quod non exiguo, ſed nimio vſu efficere poteſt. Vigilias enim copioſus inducit, quæ modum excedentes capiti & ſenſibus obſunt. Moderatus autem Croci vſus cerebro prodeſt, ſenſus vegetiores reddit, ſomnum & torporem excutit, lætitiam gignit, corroborat cor. Thoracis crudos humores ad concoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obſtructione liberat: & ad hæc tam efficax eſt remedium, vt ſubinde phthiſicis in ſummo vitæ diſcrimine, & propemodùm animam agentibus, ſpiritum reducat, & vitam ad aliquot dies proroget: ſcrupuli dimidij, aut ad ſummum integri pondo, cum paſſo, aut vino dulci propinatus. Quo etiam modo grauiſsimas ſubitò irruentes dyſpnœas citra febrem, ſtatim & momento temporis tollere experimento compertum eſt. Laudatur ad hepatis & fellis obſtructiones, & ad regium morbum. Croci ſtamina trita carpis, aut ſub mammis admota illitáve, vires ſuas cordi cerebroq; illico tranſmittunt, quaſiq; vertiginem tenebricoſam inuehunt, aciem oculorum præſtringunt, aut hebetant. Scribit Serapio ex auctoritate Rhazis Crocū drachmarum duarum pondere partum accelerare, maximè inebriare ſi cum vino miſceatur: tantam lætitiam parere, vt ex nimia lætitia inſaniam gignat. Quod experimento confirmat Amatus Luſit. aſſerens ſe mercatorem vidiſſe, qui cùm in ollam in qua carnes coquebantur, multùm Croci inieciſſet, poſt earum eſum in tam profuſum riſum prorupit, vt parum abfuerit quin riſu nimio & cachinno è vita exceſſerit. His addenda Symeonis Sethi auctoritas. Crocus ſtomacho bonus eſt, inquit, ciborumq; concoctionē efficit. Obſtructiones tollit. Pituitoſa & lethargica vitia iuuat. Diſcutiendi quoq; vim obtinet, vlceribus vtilis eſt, & ad ſpiritus difficultatem conducit. Si quis illo mediocriter vtatur, bonum colorem habebit: ſin verò vltra modum, pallorem contrahet, & capitis dolorem, cibiq; inappetentiam faciet. Cum opio & lacte & roſaceo pedum doloribus impoſitus vbi dolent, ſummopere prodeſt, ſuperpoſitis Betæ foliis. Croco ſilueſtri verno maiori, quem ex Cluſio deſcripſimus, foris duntaxat vtendum eſſe cenſet Pena. Illitus pubi vrinas elicit crebras atque craſſas, tumores hydropicorum diſcutit, ſpicula euellit.

Li.21.c.10. Li.7.ſimpl. Li.2.c.129. Cap.173. ſimpl. In Aduerſ.

CEPA. *CAP. IX.*

Nomina

KPO'MNYON Græcis, Cepa & Cepe in neutro genere Latinis & Officinis, Arabibus *Baſsil*, ſeu *Baſſal*, Italis *Cipolla*, Germanis *Zunibel*, Hiſpanis *Cepolha*, Gallis *Oignon*. κρόμμυον autem Ariſtotele in Problematis auctore dictum eſt παρὰ τὸ κόρας μύειν τῶν ἐσθιόντων, quòd oculorum tunicam pupillamq; mordaci vapore lancinando, conniuere contrahiq; cogat lacrymas eliciendo: vnde Latinis Cepa lacrymoſa. Cepa autem à capitis magnitudine. Quemadmodum Theophraſti & Dioſcoridis æuo, ita etiam hodie magna

Genera.

magna Ceparum varietas è locis, colore, magnitudine, acrimonia, teneritudine, varióque mangonio petenda. De iis sic scripsit Theophrastus. πλείω δὲ τοῦ κρομμύου τὰ γένη, οἷον τὰ κατὰ τὰς χώρας ἐπικαλούμενα, γάρδια, κνίδια, σαμοθράκια. (Sic enim Gaza legit: Plinius pro γάρδια, Sardia, pro κνίδια, Alsidena: fortasse κάρδια pro γάρδια ἀπὸ τῆς καρδίας vrbe Thraciæ, ex facie loci nomine accepto, Plinio auctore) καὶ πάλιν τὰ σητάνια, καὶ σχιστὰ, ἀσκαλώνια. τούτων δὲ τὰ μὲν σητάνια μικρὰ, γλυκέα δὲ εὖ μάλα. τὰ δὲ σχιστὰ καὶ ἀσκαλώνια, καὶ ταῖς θεραπείαις διαφέροντα, καὶ δῆλον ὅτι τῇ φύσει γὰρ σχιστὸν τῷ μὲν χειμῶνι μετὰ τῆς κοιμήσεως ἀργὸν. ἅμα δὲ τῷ ἦρι τὰ φύλλα περιάγουσι τὰ ἔξω. Quæ admodùm deprauata sic restitui possunt. τὰ δὲ σχιστὰ καὶ ἀσκαλώνια καὶ θεραπείαις διαφέρει, καὶ δηλονότι τῇ φύσει. σχιστὸν γὰρ τοῦ μὲν χειμῶνι μετὰ τῆς κόμης ἀργὸν ἀπολείπουσιν. ἅμα δὲ τῷ ἦρι τὰ φύλλα περιαίρουσι, καὶ τὰ ἄλλα θεραπεύουσι. περιαιρεθέντων δὲ τῶν φύλλων, τὰ ἕτερα βλαστάνει, καὶ ἅμα κάτω σχίζεται, διὸ καλοῦσι σχιστά. οἱ δὲ καὶ ὅλως φασὶ πάντων δεῖν, ὅπως ὁ δύναμις εἰς τὰ κάτω, καὶ μὴ σπερμοφυῇ. Id est, Ceparum genera multa, à locis cognominata, Gardiæ, Cnidiæ, Samothraciæ: item fissiles, Ascaloniæ. Ex his Setaniæ paruæ, valde dulces: fissiles & Ascaloniæ cultu differunt, atque etiam natura. Fissilem enim cum sua coma hyeme incultam relinquunt. Vere folia detrahunt, & reliqua colunt. Detractis his foliis altera germinant, & simul infernè finditur: vnde fissiles appellant. Quidam prorsus omnibus generibus detrahenda folia censent, vt vis omnis in profundum subeat, & non in semen abeant. Ex quibus hæc mutuatus est Plinius. Cepæ genera apud Græcos Sardia, Samothracia, Alsidena, Setania, Schista, Ascalonia ab oppido Iudeæ nominata. Omnibus etiam odor lacrymosus, & præcipuè Cypriis, minimè Cnidiis. Omnibus corpus totum pinguitudinis earum cartilagine. (Quæ cùm deprauata sint, & sine vllo sensu, sic correxit Dalechampius. Omnibus radicum corpus tectum pingui cartilagine.) E' cunctis Setania minima, excepta Tusculana, sed dulcis. Schista autem & Ascalonia condiuntur. Schistam Hyeme cum coma sua relinquunt, Vere folia detrahũt, & alia subnascuntur iisdem diuisuris: vnde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoque generibus detrahi iubent, vt in capita crescant potiùs quàm in semina. Deinde explicata Ascaloniarum natura alias Ceparum differentias Theophrastus persequitur. Διαφέρει δὲ ἔνια καὶ τοῖς χρώμασιν. ἐν Ἴσῳ γὰρ (Sic legit Gaza, non ἐν νήσῳ, vt habent vulgata exemplaria, Plinius legit ἐν σάμῳ) τὰ μὲν ἄλλα ὅμοια τοῖς λευκοῖς, λευκὰ δὲ σφόδρα τῇ χροιᾷ. φέρειν δὲ φασὶν ὅμοια τοῖς σαρδιανοῖς. ἰδιωτάτη δὲ ἡ φύσις τῶν κρητικῶν, παραπλήσια δὲ τρόπον τινὰ τοῖς ἀσκαλωνίοις, εἰ μὴ ἄρα καὶ ἡ αὐτή. ἐν κρήτῃ γάρ τι γένος, ὃ σπειρόμενον μὲν ῥίζαν ποιεῖ, φυτευόμενον δὲ καυλὸν καὶ σπέρμα. κεφαλὴν δὲ οὐκ ἔχει, γλυκὺ δὲ τῷ χυμῷ. τοῦτο γὰρ οἷον ἀνάπαλιν ἔχει τοῖς ἄλλοις. ἅπαντα γὰρ πηγνύμενα, καὶ βελτίω, καὶ θᾶττον παραγίνεται). Id est, Cepæ quædam colore differunt. Nam in Iso cætera quidem similia candidis, valde autem candidæ sunt. Aiunt & similes esse Sardianis. Cretensium peculiaris quædam natura est, sed Ascaloniis quodammodò similis, nisi eadem sit. Est enim in Creta genus quoddam, quod satum radicem gignit, depositum verò caulem & semen fundit. Caput non habet, dulciq; est succo. Quod ei contrà quàm cæteris euenit: omnes enim depositæ, & meliùs & celeriùs proueniunt. Quæ Plinius sic exscripsit. Est & colorum differentia. Samo enim & Sardibus candidissimæ proueniunt. Sunt in honore & Creticæ, de quibus dubitant, an eædem sint quæ Ascaloniæ: quoniam satis capita crescunt: depositis caules & semina. Distãt sapore tantùm dulci. Latinis etiam sua sunt genera. Plinius apud nos, inquit, duo prima genera. Vnum condimentariæ, quam illi Gethyon, nostri Pallacanam vocant. Seritur mensibus Martio, Aprili, Maio. Alterum capitatæ, quæ ab Æquinoctio Autumni, vel à Fauonio. Genera eius austeritatis ordine, Africana, Gallica, Tusculana, Amiternina. Optima autem quæ rotundissima: item rufa acrior quàm candida, sicca quàm viridis, & cruda quàm cocta, sicca quàm condita. Similiter nostri

Lib. 7. hist. ca. 4.

Lib. 19. c. 6.

Ibidem.

Li. 19. ca. 6.

Lib. 19. c. 6.

Ibidem.

noſtri hodie duo Ceparum genera norunt. Vnum quod ſeritur, alterum quod deponitur. Forma. Cepa capitata foliis conſtat fere porraceis, intus concauis glabris: caule rotundo, vacuo, nitente, per cuius faſtigium flos in capite, ſiue caliculo villoſo, candido, vel purpuraſcente: deinde ſemen copioſum, nigrum, Nigellæ: radix capillata, bulboſa, quibuſdam maior, aliis minor, oblonga, orbiculata, & turbinata quibuſdam, plurimis verò & communioribus Cepis à caulis ceruice ſenſim in compreſſam latiorem, ſed à lateribus reductam vtrinque circunferentiam bulbaceam abeuntibus, cuius vmboni fibrarum numeroſa copia aptata ſubeſt, Ellebori albi modo: quod Cepis omnibus eſt commune, ex pluribus tunicis compacta eſt, & prætenuibus, ſæpiſsime rufis, interdũ ſaturè rubẽtibus, nonnunquã candidis, rariùs viridibus veſtitur mẽbranis. Hæc ſimplex, quæ non fruticat, neq; habet ſoboles Li.12.ca.19. adhærentes, quam ob id Vnionem à veteribus ruſticis vocatam teſtatur Columella: vnde Galli huius Cepæ nomen vſurparunt, *Oignon* nominantes, quaſi *Vnion*,

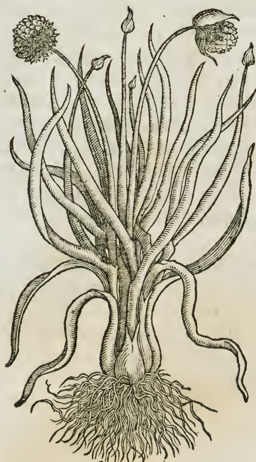
CEPA Satiua, Matthioli.

CEPA Sectilis, Matth. 11. & Cepula Columellæ.

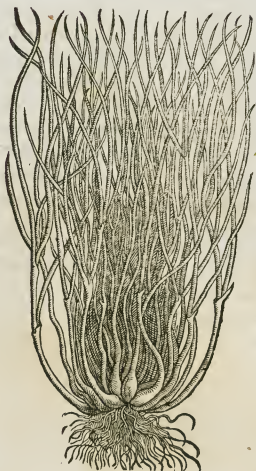
Vnionem. Cepa ſectilis, quæ tota in frondem luxuriat, ſæpiuſq; retondetur vt Porrum, γήθυον Græcis dicitur, Gallis *Ceboule*, quaſi Cepula, aliis *Siboule*, nonnulli *Ciues* & *Ciuons* vernaculo ſermone proferunt. Sic à Theophraſto deſcribitur. Lib.7. hiſt. cap.4. τὸ δὲ γήθυον καλούμενον ἀκέφαλόν τι, καὶ ὥσπερ αὐχένα μακρὰν ἔχον. ὅθεν καὶ ἡ βλάστησις ἄκρα, καὶ ἐπικείρεται πολλάκις ὥσπερ τὸ πράσον. διὸ καὶ σπείρουσιν αὐτὸ, καὶ οὐ φυτεύουσι. Quæ ſic Plinius interpretatus eſt. Lib.19.c.6. Gethyum penè ſine capite eſt, ceruicis tantùm longæ, & ideò totum in fronde, ſæpiúſque reſecatur vt Porrum. Ideò & id ſerunt, nõ deponunt. Quæ ſint Cepæ σχισταὶ, id eſt, fiſsiles, in Hetruria vulgò *Cipolle maligie* nominatæ, ex Theophraſto demonſtrauimus, qui de Aſcaloniis & hæc ſcribit. Lib.7. hiſt. cap.4. τῶν δὲ ἀσκαλωνίων ἰδία τις ἡ φύσις. μόνα γὰρ σχιστὰ, καὶ ὥσπερ ἄγονα ἀπὸ τῆς ῥίζης. ἔτι δὲ ἐν αὐτοῖς ἀναυξῆ, καὶ ἀνεπίδοτα. διὸ καὶ οὐ φυτεύουσιν, ἀλλὰ σπείρουσιν αὐτὰ, καὶ σπείρουσιν ὀψὲ πρὸς τὸ ἔαρ. εἶθ᾽ ὅταν βλαστήσῃ, μεταφυτεύουσι. τελειοῦται δὲ τοῖς ἄλλοις ταχέως, ὥσθ᾽ ἅμα τοῖς ἄλλοις, ἢ καὶ πρότερον ἐξαιρεῖσθαι, πολὺν δὲ χρόνον ἐαθέντα ἐν τῇ γῇ σήπεται. φυτευθέντα δὲ, καυλὸν ἀφίησι,

καὶ σπέρμα

CEPA *fiſsilis,*
Matthioli.

CEPA *Aſcalonia,*
Matthioli.

καὶ σπέρμα φύει μόνον, εἶτα καινοῦται, καὶ αὐαίνεται). Quæ ſic Plinius expreſsit. Aſcaloniarum Lib.9. c.6.
propria natura. Etenim velut ſteriles ſunt ab radice, & ob id ſemine ſeri illas, non deponi iuſſere Græci. Prætereà ſeriùs circa Ver cùm germinant transferri: ita craſſeſcere, & tunc properare præteriti temporis penſitatione. Feſtinandum autem in his eſt, quoniam maturæ celeriter putreſcunt. Si deponantur, & caulem emittunt & ſemen, ipſæq; euaneſcunt. Has Aſcalonias, ſiue Aſcalonitides, ſiue Palæſtinas Cepas eſſe putant docti, quas Galli vocant *Eſchalottes* ſeruatis priſci vocabuli veſtigiis, quæ quòd ancipitis & dubiæ ſunt naturæ inter Cepam Allium & Porrum, peculiarem quandam naturam, vel figuram eas habere tradit Theophraſtus. Sunt tamen Cepis ſimiliores, ſed multò minores, & crudæ in ientaculis lautiores frequentioréſque habentur. Quapropter Franci *Appetiz* appellant, quia Pen. in
edendi auiditatem excitant. Fortè etiam rectè Bulbum Setanium dixeris, quem Aduerſ.
Theophr. & Plinius Cepæ genus quoddam eſſe teſtãtur. Quæ Cepa Aſcalonia ex Matthiolo hîc expreſſa eſt, Schœnopraſon Dodonæi quibuſdam videtur, de quo capite proximo dicemus. Omnium maximæ ſunt Cepæ, quæ Caieta Romam importantur, quæ etſi ſaturatè rubeſcant, & craſsioribus tunicis cõpactæ ſint, leuiuſcula tamen acrimonia præditæ ſunt, manſúq; tenerrimæ: ob id in cibos præſtantiores ſunt cæteris. In Hetruria, inquit Matthiolus, minùs acres, quæ magis rubẽt, In cap.45.
albæ omnium acerrimæ, quamuis flauas candidis acriores eſſe Dioſcorides ſcri- lib.2.
pſerit. Suauitate & mole omnibus Italicis & Gallicis, inquit Pena, excellunt Afri- In Aduerſ.
cæ, ac Hiſpanicæ, & Hiſpanicis maiores, ac ſpecioſiores D. Altomari in Belgio ſaturæ, quibus prima commendatio, & magnitudo capitis extuberantis, compreſſæ vtrinque rotunditatis, Rapum non mediocre æquantis, ſquamoſa cuticula, extimíſque tunicis ſanguineo ſaturo colore rubentibus, & nitentibus, Flandriæ, Angliæ, aliiſq; Septentrionalibus expetitæ. Ad quas tamen gentes aſportantur quotannis Hiſpanicæ non minore copia, aut commendatione, quæ partim albæ, par-

tim purpurascentes, gustúque aliquãtò acriores sunt, pares teneritudine & mole, cibis & condimentis quàm medicamentis aptiores. Cæterarum vbiq; in Italia, Gallia, Germania, Anglia, Vasconia prouentus maximus hortorum cultoribus venit. Et vt quæque ad illarum bonitatem proximè accedit, ita optima habenda. Terram amant pinguem, vehementer subactam & irriguam. Florent Iulio potissimùm mense, deinceps semen proferunt, quod non antè legendum quàm cùm nigrum colorem præ se fert, is enim color maturitatis est index. Omnibus eadem facultas incidendi, lacrymas ciendi, odor non insuauis, sed vapor & sapor intentior, aut mitior. Omnes mordicant, inquit Dioscorides, flatus gignunt, appetentiam inuitant, extenuant, sitim excitant, fastidium pariunt, & expurgant. Aluo vtiles sunt. Detractis tunicis in oleum coniectæ, ac pro glandibus subditæ, hæmorrhoidas reliquásque excretiones aperiunt. Succus cum melle illitus oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis, & incipiẽtibus suffusionibus auxiliatur, anginâq; laborantibus. Suppressos menses mouet. Caput purgat naribus infusus. Canis morsibus cũ sale, ruta, & melle illinitur. Cum aceto autem in sole inunctus, alphos sanat: cum pari spodio scabras lippitudines sedat. Varos cum melle reprimit. Contra calceamentorum attritus cum gallinaceo adipe vtilis est. Alui fluoribus prodest. Aurium grauitati, ac sonitui confert. Ad purulentas aures, & eliciendam aquam in iis interceptam valet. Alopeciæ earum succo vtiliter perfricantur: celeriùs enim quàm alcyonium pilos euocat. Largior Ceparum cibus capitis dolores ciet. Cocta vehementiùs vrinam pellit. In morbis cocta etiam largiùs comesta lethargum efficit. Cum passis vuis & ficu illita, tubercula concoquit & rumpit. Plinius de iis eadem & quædam alia prodidit. Cepæ olfactu ipso & delacrymatione caligini medetur, magis verò succi inunctione. Somnum etiam facere traduntur, & vlcera oris sanare commanducatæ cum pane. Et canis morsibus virides ex aceto illitæ, aut siccæ cum melle, aut vino, ita vt post diem tertium soluantur. Sic & tritæ sanant (lege ex veteri codice, Sic & attrita sanãt.) Coctam in cinere & epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium vlceribus. Succo & cicatrices oculorum, & albugines, & argema inunxere: & serpentium morsus, & vlcera omnia cum melle: item auricularum cum lacte mulierum: & in iisdem sonitum & grauitatem emendantes cum adipe anserino, aut cum melle stillauere. Et cum aqua bibendum dedêre repentè obmutescentibus. In dolore quoque ad dentes colluendos instillauere, & plagis bestiarum omnium, priuatim scorpionũ. Alopecias fricauere & psoras tusis Cepis. Coctas dysentericis vescendas dedêre, & contra lumborum dolores, purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium morsibus, ipsásq; multipedæ ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutiles esse præcordiis & concoctioni, inflationemq; & sitim facere dixerunt. Asclepiadis schola ad colorem quoq; validũ proficí hoc cibo: & si ieiuni quotidie edant, firmitatem valetudinis custodiri: stomacho vtiles esse spiritus agitatione: ventrem mollire: hæmorrhoidas pellere subditas pro balanis: succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropises mirè proficere. Item contra anginas cum ruta & melle. Excitari eisdem lethargicos. Cepa, auctore Galeno, ex quarto est ordine excalfacientium. Essentia eius potius crassarum est partium: vnde etiam hæmorrhoidas aperit tum apposita, tum cum aceto inuncta. In sole alphos abstergit: tum alopeciis attrita pilos alcyonio citiùs restituit. Si succũ eius exprimas, quod reliquum est admodùm terreæ substantiæ est, eiúsque calidæ: at succus aqueæ aëreæ'que caliditatis. Hic igitur iis qui suffusi sunt, aut aciem oculorum obtusam præ crassitie humorum habent, inunctus prodest. Ex huius temperatura tota Cepa flatuosa est manducata. Itaque quæ temperatura sunt ficciore, minùs flatuum generant. Cepa elixa, aut sub prunis tosta, inquit

Locus. Tempus. Li.2. c.145. Vires & Temper. Lib.20.c.5. Li.7.simpl.

inquit Matthiolus, datur cum ſaccharo vtiliter anheloſis, aſthmaticis & tuſsientibus, addito butyri momento. Excauatur ea parte quà ſunt radices, & præſtanti repletur theriaca citrei mali ſucco ſubacta: deinde occluſo foramine ſub calidis cineribus coquitur, donec probè fuerit macerata: tunc premitur, & excipitur cremor, iis perutilis qui peſtilentia laborant, ſed eos illicò ſudare oportet. Item excauatur & cymini puluere repletur, coquitur, & exprimitur eodem modo. Succus is vtiliter inſtillatur ad aurium ſurditatem. Craſsior Cepæ ſquama ſub feruenti cinere toſta antiquum capitis dolorem ſedat, ſi fruſtulum eius calidum in dolentis lateris aurem intromittatur, ſuperaſperſo roſaceo & laurino oleo, ſuccidáque addita lana quæ totam operiat aurem. Cepæ ſuccus cum acerrimo aceto miſtus ſanguinem è naribus manantem ſiſtit iis immiſſus.

PORRVM. CAP. XI.

NON ſolùm hic Bulbus Cepis eſt affinis, ſed etiam tunicarum inuolucris demptis, interius eius capitulum cor vocatum Cepam refert: nec foliis, floribus, caule, & ſemine multùm diſsimilis, quem Græci πράσον vocant, Latini Porrum, Arabes *Curat*, ſiue *Kurat*, Itali *Porro*, Germani *Lauch*, Galli *Porreau*, Hiſpani *Puerro*. Praſum verò dictum eſt à colore, quòd ſit πράσιον, ſiue πράσινον, id eſt, viride. Porrum autem Latinè quòd porrò eat, & longè latéque graſſetur auctore Ruellio. Pena à calloſa Porri capitis ſimillima in oſsibus ferruminatis concretione dictum coniicit. Olitorum induſtria Porrum in capitatum & ſectiuum diuiſit: Illud κεφαλωτὸν Græci vocant, id eſt, capitatum, quòd in caput accreſcat, hoc ſectiuum, cui frondentem comam ſolo tenus amputant. Tale ſi facere velis: ait Columella, denſiùs ſitum præceperunt priores relinqui, & ita cùm increuerit ſecari. Sed nos docuit vſus longè melius fieri, ſi differas, & eodem more quo capitatum modicis ſpatiis, id eſt, inter quaternos digitos depangas, &, cùm conualuerit, deſeces. In eo autem quod magni capitis efficere voles ſeruandum ſit, vt antequàm translatum deponas, omnes radiculas amputes, & fibrarum ſummas partes intondeas. Tum teſtulæ vel conchæ quaſi ſedes in ſingulis ſubiectæ ſeminibus adobruuntur, vt fiant capita latioris incrementi. Quod & Plinius tradidit. Seritur ſemine ab Æquinoctio Autumni: ſi ſectiuum facere libuit, denſius. In eadem area ſecatur, donec deficiat, ſtercoraturq; ſemper: nutritur in capita, antequàm ſecetur. Cùm increuit in aliam aream transfertur, ſummis foliis leuiter reciſis ante medullam, & capitibus detractis tunicis extremis. Antiqui ſilice, vel tegula ſubiecta capita dilatabant. Nunc leuiter ſarculo conuelluntur radices, vt delumbatæ alant, neque diſtrahant. Porrum foliis eſt Allio ſimilibus, latioribus tamen ac longioribus, carinatis, & in acutum deſinentibus. Ceruix illi

Nomina

Lib. 2. c. 10. In Aduerſ.

Genera.

Lib. 11. ca. 3.

Li. 19. ca. 6.

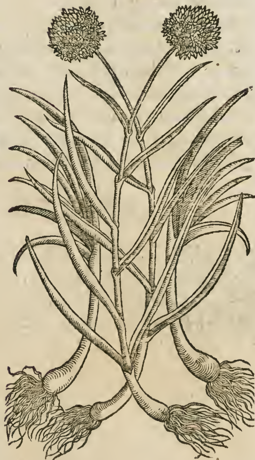
PORRVM ſectiuum, Fuchſij.

PORRVM sectiuum & capitatum, Matth.

PORRVM commune, Matthioli.

longa bulbosáq́;,candicans,crassiori summitate, radiculis multis capillata, & ex numerosis tunicis contexta. Bimum in caulem prosilit, Cepæ modo longum cauumq́; : floribus in cacumine in orbem conglomeratis:semine nigro, cepaceo non absimili. Hortis omnibus frequentissimum, læto solo gaudet, odit rigua. Maio & Iunio mense floret, altero à satu anno. Porrum capitatum inflationem parit, inquit Dioscorides, noxium succum creat, molesta insomnia parit. Vrinam ciet, aluo accommodum, extenuat, oculorum aciem hebetat, menses pellit, vesicam exulceratam, renésque lædit. Cum ptisana coctum esu quæ in thorace sunt educit. Coma eius in aqua maris & aceto cocta in decessionibus ad præclusiones vuluæ & duritias vtilis habetur. Vna & altera aqua coctum, aut aqua frigida maceratum, dulcescit, & multò minùs inflat. Semen acrius est, & quandam adstrictoriam vim habet. Quare succus eius cum aceto, addito thure, aut manna, sanguinem, maximè è naribus profluentem, sistit. Venerem stimulat. Contra thoracis vitia omnia pro delinctu efficax est, & ad tabem comestum. Purgat etiam arteriam. Sed si assiduè estur, visus obscuritatem inducit. Stomacho aduersatur. Succus ex melle potus contra bestiarum morsus auxilio est. Idem quoque illitus prodest. Cum aceto, thure & lacte, aut rosaceo instillatus, aurium doloribus & sonitui confert. Varos tollunt folia cum rhoë obsoniorum illita: epinyctidi medentur. Crustas ex sale illita rumpunt. Veteres sanguinis reiectiones cohibent seminis drachmæ binæ cum æquali baccharum Myrti pondere potæ. Hæc de Porro capitato solùm Dioscorides tradidit. Plinius ex variis auctoribus decerpta miscet, ac consarcinat. Porrum sectiuum, inquit, profluuia sanguinis sistit in naribus, contrito eo obturatis, vel gallæ mixto, aut menthæ. Item ex abortu profluuia, poto succo cum lacte mulierum. Tussi etiam veteri, ac pectoris & pulmonis vitiis medetur. Illitis foliis sanantur & ambusta

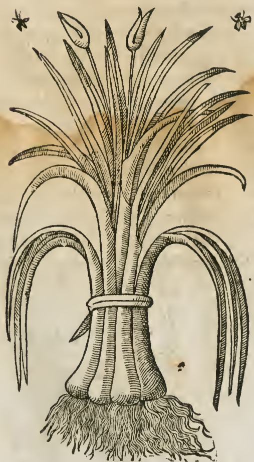
Vires & Temper. Li.2.ca.143.

Li.20.ca.6.

ambusta,& epinyctides: item alia vlcera cum melle trito. Vel bestiarum morsus ex aceto: item serpentium. Aurium verò vitiis cum felle caprino, vel pari mensura mulsi: stridores cum lacte mulieris: capitis dolores, si in nares fundatur, dormiturísve in aurem duobus succi cochlearibus, vno mellis. Succus & ad serpentium scorpionúmque ictus bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum vini hemina potus. Sanguinem verò excreantibus & phthisicis, distillationibus longis, vel succus, vel ex ipso cibus prodest. Item morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idem modus cum melle vuluas purgat. Estur verò & contra fungorum venena: imponitur & vulneribus. Venerem stimulat, sitim sedat, ebrietates discutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur: inflationem quoque facere, quæ tamen stomacho non noceat, ventrémque molliat. Voci splendorem affert. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinem reiicientibus succus eius cum gallæ, aut thuris farina, vel acacia datur. Hippocrates & sine alia mistura dari iubet: vuluásque contractas aperiri iubet: fœcunditatem etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle vlcera purgat. Tussim & destillationes thoracis, pulmonis, & arteriæ vitia sanat, datum in sorbitione ptisanæ, vel crudum, præter capita, sine pane, ita vt alternis diebus sumantur, vel si purulenta excreentur. Sic & voci, vel veneri, somnóq; multũ confert. (De voce nihil Dioscor. dixit, de somno autem, δυσόνειρον esse, id est, tumultuosum somnum parere.) Capita bis aqua mutata cocta aluum sistunt, & fluxiones veteres. (Dioscorides ait, Porrum bis aqua mutata coctum, tum frigida maceratum, dulcescit, & minùs inflat.) Cortex detractus illitúsque inficit canos. Hæc Plinius, qui paulò antè tradidit Neronem Porro sectiuo auctoritatem dedisse, vocis gratia, ex oleo statis mensium omnium diebus, nihílque aliud, ac ne pane quidem vescendo. Grauem enim vocem explicat Porrum, sua lentitia faucium asperitatem deliniens. Certè & perdices vtuntur eo, si credimus Aristoteli, canoræ vocis gratia. Galenus de Porris, Alliis, & Cepis agens: Harum plantarum, inquit, radices vulgò frequentissimè esitant, caulem tamen rarò & folia, quæ & ipsa proportione radicum acrem admodùm habent facultatem. Corpus calefaciunt, &, qui in ipso sunt, humores crassos tenuant, lentósque incîdunt. Si cocta tamen bis terue fuerint, acrimoniam quidem deponunt, tenuant tamen adhuc, & alimentum corpori dant paucissimum, quod certè priùs quàm elixa essent, omnino non dabant. Est aliud Porrum, nimirùm siluestre, quod Græcis ἀμπελόπρασον dicitur, id est, Vineale Porrum, Arabibus *Nahati*, Italis *Porro saluatico*, & *Porrandello*, Germanis *Vuildlauch*, Gallis *Porreau de chien*. Ampeloprason caule prosilit bicubitali: foliis porraceis, sed angustioribus: flore candido: radice bulbosa. Prouenit in vinetis, in agrorum marginibus, & in amœnis collium locis. Ex Matthiolo id pictum damus: à quo diuersum est quod Lobellius exhibuit, folio Allij

Lib. 19. c. 6. — Lib. Alim. — *Forma.* — *Locus.*

AMPELOPRASVM, Matthioli.

AMPELOPRASVM, ſeu Porrum ſilueſtre, Lobellij.

ſilueſtris tenuifolij non diſsimili, ſed maiore & acriore, in caule bicubitali, radice bulboſa, non ex nucleis, ſed ſingulari capite conſtante, Porri minore, duriore, acriore, nonnullis adnatis ſeſe propagante: flore & nucleis ſeminis vice, triticeis granis paribus, in glomeratis capitulis non diſparibus Allij ſilueſtris tenuifolij. Vinetis, aruis, marginibus, ſenticetis, & dumetis Galliæ & Belgij gaudet. Stomacho magis quàm Porrum aduerſatur, vt tradit Dioſcorides, plus excalfacit, vrinam & menſes vehementiùs ciet. Eius eſus contra ſerpentium morſus vtilis eſt. De quo hæc Plinius. Ampelopraſum in vinetis naſcitur, foliis Porri, ructu grauis. Contra ſerpentium ictus efficax. Vrinam & menſes ciet: eruptiones ſanguinis per genitale inhibet potum impoſitúmque. Datur & à partu mulieribus, & contra canis morſum. Galenus ſcribit Ampelopraſum tantùm à Porris diſsidere, quantùm in omnibus aliis generibus agreſtia omnia à domeſticis differunt. Quoſdam autem in totum annum ſequentem, vt Cepas aceto condientes, ita & Ampelopraſum reponere: fieríque in cibo præſtantiora, ac minùs habere vitioſi ſucci. Item Ampelopraſum agreſte eſſe Porrum: quare & acrius eo, & ſiccius eſſe, ſicut agreſtia omnia reliquis hortenſibus, ac proinde ſtomacho quàm illud nocentius. Sed & craſſos & lentos humores potentiùs incidere, valentiúſque infarcta organa obſtructione liberare. Hac quoque ratione vrinas ſæpe prouocaſſe, vbi à craſsis & lentis humoribus retinebantur. Adeò verò eſſe calidum, vt, illitum cataplaſmatis modo, exulceret.

Li.2. c.144. Vires & Temper. Li.24. ca.15. Li.2. Alim.

Schœnopraſum Dodon. Porrum aliud paruum à Dodonæo ponitur. Germanis *Vintzeulauch*, Belgis *Bieſlook*, id eſt, Allium iunceum: vnde χοινόπρασον Græcè nuncupauit. *Forma.* Cauliculos, graciles, teneros, cauos veluti iuncos paruos, in vnum aceruum coactos foliorum vice profert, guſtu ferè Porri. Inter hos nonnunquam cauliculi emergunt rotundi cum capitulis, vt in Cepa, ſed multò minoribus, floribus purpureis referti. Radices ſunt Bulbi Cepis paruis ſimiles, vel porracei, minores, oblongi, cohærentes & implexi, fibris quamplurimis capillati. *Locus.* Prouenit vbique in hortis, adeóque Porrum refert, vt quibuſdam non ſolùm veri Porri vicem expleat, ſed opinionem faciat. Crudi folia acetariis guſtum gratiſsimum addunt. *Cap.243.* Hanc plantam Fuchſius Porrum ſectiuum facit. Matthiolus pro Cepa Aſcalonia Theophraſti depinxit, vt diximus, Lobellio & aliis teſtibus. Pena negat veterum Aſcalonitidem, ſeu Palæſtinam Cepam eſſe.

ALLIVM

ALLIVM. CAP. XI.

CEPACEI etiam generis eſt, quod σκόροδον Græci, Latini Allium vocant, Arabes *Chaum, Chairin* & *Thum*, Itali *Aglio*, Germani *Knobloch* vel *Knoblouch*, Hiſpani *Ayos*, Galli *Ail* & *Aux*. Scorodō Ariſtophanis enarrator in Pluto dici tradit, quaſi σκαιὸν ῥόδον, id eſt, rudem & iniuriam roſam, quòd aſperè ſuprà modum redoleat, & olfacientium nares offendat. Latinos Allium dixiſſe putat Ruellius à Græco ἄλλεσθαι, quòd exiliendo creſcat. Allij varietates hæ ſunt Theophraſto. τὸ δὲ σκόροδον φυτεύεται μὲν μικρὸν πρὸ τροπῶν, ἢ μετὰ τροπὰς, διαιρούμενον κατὰ γένη (legendum κατὰ γέλγεις.) διαφορὰ δὲ ἐστιν αὐτῶν, ἥ τε τῶν ὀψίμων πρὸς τὰ πρώϊα: γένος γάρ τι τυγχάνει τοιοῦτον. ὅθεν (repone, ὅ,τε ἐν) ἑξήκοντα ἡμέραις τελειοῦται, καὶ μεγέθει καὶ μικρότητι. ἔτι τῷ μεγέθει γένος τὶ διαφέρον ἐστὶ μάλιστα τὸ κύπριον καλούμενον τοιοῦτον, ὅπερ οὐχ ἕψουσιν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς μυττωτοὺς χρῶνται: καὶ ἐν τῇ τρίψει θαυμαστὸν ποιεῖ τὸν ὄγκον ἐκπνευματούμενον, καὶ ἔτι τῷ μὴ ἔχειν ἔνια τὰς γέλγεις. ἡ δὲ γλυκύτης, ἔτι ἡ εὐωδία, καὶ ἡ ἁδρότης σχεδὸν παρὰ τὰς ὥρας (legendum χώρας) γίνεται, καὶ τὰς θεραπείας, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων. Id eſt, Allium ſeritur paulò antè ſolſtitia, aut poſt ſolſtitia in ſpicas diuiſum. Differunt Allia, quòd alterum ſit ſerotinum, alterum præcox: eſt enim genus quoddam, quod ſexaginta diebus perficitur. Differunt & magnitudine & paruitate. Magnitudine excellit maximè quod Cyprium vocatur: quod non decoquunt, ſed ad intrita, quæ Myttota appellantur, vtuntur, & cùm teritur in molem admirandam flatu intumeſcit. Præterea quædam ex ſpicis non coagmentantur. Dulcedinis autem, odoris, & craſſitudinis Alliorum, quēadmodùm & cæterorum ſatorum, cauſa ſunt natura loci & cultus. Ex quibus hæc ſumpſit Plinius. Allium ad multa ruris præcipuè medicamenta prodeſſe creditur. Tenuiſſimis, & quæ ſeparantur in vniuerſum, velatur membranis: mox pluribus coagmētatur nucleis, & his ſeparatim veſtitis, aſperi ſaporis: quo plures fuere, hoc aſperius. Tædium huic quoque halitus, vt Cepis, nullum tamen coctis. Generum differentia in tempore. Præcox matureſcit ſexaginta diebus. Tum in magnitudine. Vlpicum quoq; in hoc genere Græci appellauere Allium Cyprium, alij Antiſcorodon, præcipuè Africæ celebratum inter pulmentaria ruris, grandius Allio. Tritum in oleo & aceto mirum quantùm increſcat ſpuma. Ex his intelligimus prægrande Allium Vlpicum Latinis dici, quod Theophraſtus Cyprium vocat, quod Antiſcorodon dici corruptè in Plinij vulgatis exemplaribus legimus, cùm ex Columella Aphroſcorodon legendum videatur, qui Vlpicum, non Cyprium, ſed Punicum Allium appellat. Verba eius hæc ſunt. Vlpicum, quod quidam Allium Punicum vocant, Græci autem ἀφροσκόροδον appellant, longè maioris eſt incrementi quàm Allium. Sed hîc dubitare licet, an Aphroſcorodō à ſpuma, quæ Græcis ἄφρος dicitur, qua increſcit, vt Plinius ait, vel, vt Theophraſtus, ἐκπνευματοῦται, an ab Aphrorum gente, cùm Columella Allium Punicum appellet. Id quod Plinius etiā non diffitetur, ſcribens Vlpicum præcipuè Africæ celebratum inter pulmentaria ruris. Iam verò quod Theophraſtus genus quoddam Allij nucleos habere negat, id Dioſcorides in Aegypto naſci tradit, Matthiolus in Hetruria, & multis aliis Italiæ locis, vbi Allium mas appellatur. Dioſcoridi Allij genera ſunt duo. Satiuum ſive hortenſe, & ſilueſtre, quod Ophioſcorodon, id eſt, Anguinum Allium vocat, & Elaphoſcorodon, id eſt, Ceruinum Allium. Recentiores ſilueſtris duo genera faciunt tenuifolia, aliud latifolium maculoſum ſerpentinum, Ophioſcorodon. Præterea aliud vrſinum etiam latifolium. Allium ſatiuum fronde viret cepitia, ſed minimè caua: caule tereti & inani, in cuius cacumine flores in globum circumaguntur, in quo ſemen emicat. Radicis bulbus tenuibus velatur membranis, mox pluribus coagmentatur nucleis, & iis ſeparatim veſtitis, in cuius vertice complures

Nomina

Lib.1. c.20.

Lib.7. hiſt. cap.3.

Lib.19. c.6.

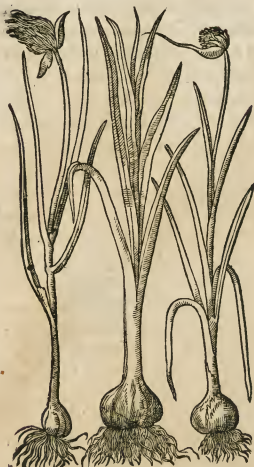
Lib.11. c.3.

Li.2. c.146.

Forma.

Ruell. lib.2 cap.85.

ALLIVM satiuum silueſtre, Matthioli.

fibræ cirrorum modò criſpātur, tædioſi, vt Cepa, halitus, acris ſaporis: quo enim ſpicæ plures vna coierint, hoc acriùs ſentitur. Silueſtre foliis conſtat paucis, prælongis, teretibus, intus concauis, iunceam ſpeciem repręſentantibus: caule procero, læui, purpureos flores oſtentante, cacumine tum colore, tum forma conſpicuo. Radix bulbus eſt puſillus, oblongus, non ex nucleis conſtans, ſed vnico læuíque capitulo, nonnullis interdum adnatis minoribus ſeſe propagante. Eſt alterum hoc minus, cæterùm foliis, caule, ſemine, radice ſuperiori ſimile, in pratis frequētiùs proueniens. Allium vrſinum, odore magis quàm habitu Allium referens, folia profert ſæpius duo, grandia, fermè Lilij conuallium, virētia, flaccida, læuia: caulem vnum aut alterum, tenellum, in quo flores multi, candidi, ſtellati. Bulbus aliquot nucleis paruis, oblongis, ſparſis, candicans, odorem Allij tædioſum ſpirat, guſtantíque ſaporem acrem non ingratum præbet. Ortu & habitu non ita huic diſsimile eſt Ophioſcorodon verè dictum, à caule foliiſque Serpētariæ modo maculoſis, quæ tamen foliorum Allij vrſini ſpeciem proximè referunt & redolent, radicis ceruice longiore, rimoſa cute obſita. *(Pena in Aduerſ.)*

Locus. Allium hortenſe paſſim in hortis ſatum prouenit. Silueſtre ſponte in aruis & cāpeſtribus, inuiſum alicubi colonis, quia ſegeti innatum prauū odorē & ſaporem ei cōmunicat, quo deinceps tum farina, tum panes imbuuntur.

ALLIVM Vrſinum latifolium, Fuſchſij & Dodon.

ALLIVM Vrſinum, Matthioli.

Vrſinum

ALLIVM anguinum, Matthioli.

Vrſinum in editis montibus & vmbroſis, vel vdis pratenſibus. Anguinum maculoſum etiam in montibus. Hortenſe & ſilueſtre æſtate florent. Vrſinum Vere, Aprili & Maio menſibus. *Tempus.*
Vis Allio eſt acris ex Dioſcoride, calfacit, flatus excernit (Legendum enim non ἐκκριτικὴν, φυσώδη, id eſt, vim excernendi, flatuoſum, ſicut in publicis codicibus habetur, ſed ἐκκριτικὴν φυσῶν) aluum turbat, ſtomachum exſiccat. Sitim efficit, flatus alterat aut concoquit (Ruellius interpretatus eſt, flatum permouet, cùm Græcè legatur, ἐμπνευματώσεως ἀλλοιωτικὴν, id eſt, flatuum alteratricem, aut concoctricem vim habet.) Summam corporis cutem exulcerat. Eſu latos ventris lumbricos expellit. Vrinas ducit. Contra viperarum morſus & hæmorrhoidum prodeſt, ita vt non aliud magis (Græca habent, ἐχιοδήκτοις τε, καὶ αἱμοῤῥοῦσιν ἁρμόζει, &c. Sunt enim αἱμοῤῥοῦντες q. per vniuerſum corpus ſanguinem fundunt, ab Hæmorrhoi, ſiue Hæmorrhoidis ſerpentis morſu) ſi vinum iugiter ſumatur, aut in eodem tritum bibatur. Contra rabioſorum morſus vtiliter illinitur. Contra aquarum mutationes confert. Aſperas arterias clarificat. Veterem tuſſim crudum & coctum eſu lenit. Cum origani decocto potum pediculos & lendes enecat. Vſtum & cum melle ſubactum illitúmque hypopia & alopecias ſanat. Exanthemata cum nardino vnguento, ſale & oleo curat. Alphos, impetigines, lentigines, achoras, lepras, furfuréſque eximit. Cum teda & thure decoctum, ſi in ore contineatur, dentium dolorem leuat. Contra muris aranei morſus cum ficulneis foliis & cumino illinitur. Comæ decoctum in inſeſsionibus menſes & ſecundas trahit. Eiuſdem gratia ſuffitur. factum ex eo & nigra oliua intritum, quod Græci μυττωτὸν vocant, vrinam cit, & aperiendi vim habet. Vtile etiam hydropicis. Hic Myttoti vox aliquoties ab Hippocrate vſurpatur, vt in libro de viſu, de medicamento quodam oculari ſcribens. καὶ ὀλίγον ἀναζέσειν, ἕως ἂν παχὺν γένηται ὡς μυττωτός. Cuius vocis Galenus meminit in Gloſſis Hippocraticis, Dioſcoridem citans. μυττωτὸν ὑπόδειγμα διοσκορίδης εἶναί φησι σκορόδου ἢ κρομμύου. Quæ de hoc Dioſcoridis loco intelligi poſſunt. Eadem voce vſus eſt Theophraſtus loco ſuprà à nobis citato. Allij vires pluribus exponit Plinius his verbis. Allio magna vis, magnæ vtilitates contra aquarum mutationes. Serpentes abigit, & ſcorpiones odore: atque, vt aliqui tradidere, & beſtiarum omnium ictibus medetur potu, vel cibo, vel illitu: priuatim contra hæmorrhoidas prodeſt cum vino redditum vomitu. Ac ne contra araneorum murium venenatum morſum valere miremur, aconitum, quod alſo nomine pardalianches vocatur, debellat: item hyoſcyamum: canum morſus, in quæ vulnera cum melle imponitur. Ad ſerpentium quidem ictus potum cum reſtibus ſuis (Alij cum veſtibus, id eſt, membranoſis corticibus) efficaciſſimè ex oleo illinitur: attritíſque corporum partibus, vel ſi in veſicas intumuerint. Quin & ſuffitu eo ſecundas partus euocari exiſtimauit Hippocrates: cinere eorum cum oleo capitis vlcera manantia ſanitati reſtituens. Suſpirioſis coctum, aliqui crudum id dedêre. Diocles hydropicis cum centaurio, aut in fico duplici ad euacuandam aluum: quod efficaciùs præſtat viride cum coriandro in mero potum. Suſpirioſis aliqui

L.1.2.c.146. *Vires & Temper.*

Lib.20.c.6.

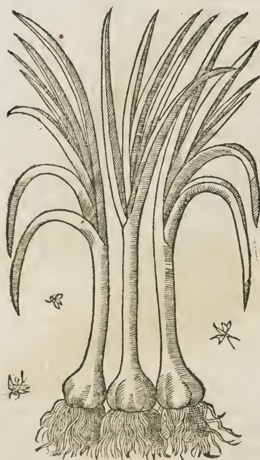
Libro de morb. mulier.

&

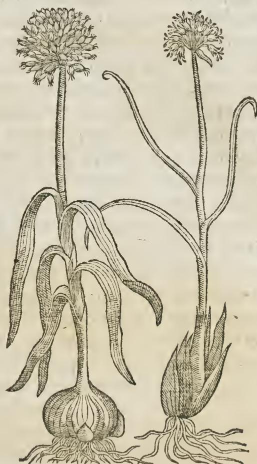
& tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium vino miscuit: & contra ileum in oleo & pulte, sic illinens strumis quoque. Antiqui & insanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi, & gargarizare prodest. Dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit, vel si decocta aqua colluantur, addatúrque ipsum in caua dentium. Auribus etiam instillatur succus cum adipe anserino: phthiriases & prurigines potum, tusum item cum aceto & nitro compescit: destillationes cum lacte coctum, vel tritum, permistúmve caseo molli: quo genere & raucitatem extenuat: vel phthisim in fabæ sorbitione. In totum autem coctum vtilius est crudo, elixúmque tosto: sic & voci confert. Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto mulso coctum. Tenesmo in pulte medetur. Temporum doloribus illitum elixum, & pustulis coctum cum melle, deinde tritum. Tussi cum adipe vetusto decoctum, vel cum lacte. Aut si sanguis etiam excreetur, vel purulenta, sub pruna coctũ, & cum mellis pari modo sumptum. Conuulsis, ruptis, cum sale & oleo. Nam cum adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis vitia cum sulphure & resina, etiam arundines cum pice. Lepras, lichenas, lentigines exulcerat, sanátque cum origano, vel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Sugillata ac liuentia ad colorem reducit, contusum ex melle. Credunt & comitialem morbum sanare, si quis eo in cibo vtatur ac potione. Quartanas quoq; excutere potum caput vnum cum Laserpitij obolo in vino austero. Tussim & alio modo ac pectorũ suppurationes quantaslibet sanat, fractæ incoctum fabæ, atque ita in cibo sumptum, donec sanitatem restituat: facit & somnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerem quoq; stimulat cum coriandro viridi tritum, potúmque è mero. Vitia eius sunt, quòd oculos hebetat, inflationes facit, stomachum lędit copiosius sumptum, sitim gignit. Cæterò contra pituitam, & gallinis & gallinaceis prodest mixtum farre in cibo. Iumenta vrinam reddere, atque non torqueri tradunt, si trito natura tangatur. Hæc Plinius. Qui cùm Allium cõtra hæmorrhoidas prodesse dicit, per hæmorrhoidas non sedis affectionẽ intelligit, sed genus serpentis, cuius mas Hæ-
Lib.13.c.23. morrhus, fœmina Hæmorrhois vocatur auctore Aëtio, ex cuius morsu sanguinẽ
Lib.8. sim. per totum corpus ferri contigit: vnde ei nomen positum. Galenus scribit Allium calfacere & exsiccare quarto excessu. Agreste domestico valentius esse, ceu reli-
Li.2. Alim. qua agrestia. Alibi Allium mandi nõ vt obsonium, sed vt salubre medicamentum, quòd digerendi & obstructiones aperiendi facultatem habet. Quod si elixum parùm fuerit, adeò vt acrimoniam deponat, vires quidem habere debiliores, succi
Lib.12.Metho. autem prauitatem non ampliùs retinere. Et alio in loco, Allium, inquit, ex eorum ciborum est genere, qui & flatum discutiunt, & minimè sitim inferunt. Sunt qui parùm id experti existimẽt maiorem quàm Cepam sitim excitare, sed planè errore: cùm non modò maiorem quàm Cepa, sed nec omnino sitim faciat. Idem omnium planè eduliorum maximè flatum discutit. Itaque ipse certè agrestium theriacen id appello. Ex his perspicuum est Dioscoridem à Galeno scribentem vim habere δίψυς ποιητικὴν, id est, sitim efficientẽ, reprehẽdi. Symeon Sethi tradit proprietate quadam sitim à salso humore factam sedare, & non solùm flatus discutere, sed horum generationem prohibere: colicos affectus à flatibus ortos, & diuturnos coxendicum, qui à pituita proueniunt, dolores iuuare. Porro & Allio hîc σκοροδόπρασον subdemus, Latinis Alliporrum, Gallis *Ailporreau*, quòd non solùm
Li.2. c.147. effigiei, sed qualitatum Allij & Porri, vt Dioscorides ait, sit particeps. Magnitudine Porrum æquat: foliis est Porraceis, quæ digitis trita Allium & Porrum resipiũt. In multis Italiæ locis sua sponte nasci Matthiolus affirmat, vnde translatum in hortis & viridariis virescit. Aliud Scorodoprason pinxit Lobellius, folio Porri latiore, caule quaternûm & quinûm cubitorum è bulbo crassiore, nucleis quinis
&

& ſenis ex ſquamatis cuticulis coacto, odoris ingrati, Allij, vegetioris. Item aliud, craſsioribus & longioribus nucleis: bulbus eius ſtipatur membraneis inuolucris ex atrò flauentibus: flos & folia Allij exiliora: odor & ſapor Scorodopraſi. Magis ſpirare Allium ait Pena, ſed propiùs exprimere Porrum, quod in cliuoſis vinetis,

SCORODOPRASVM, Matthioli.

SCORODOPRASON alterum duplex, Lobellij.

& incultis ericetis Ligurum, Niceæq; in Sabaudia ſponte prouenit. Quare fallitur Marcellus Vergilius, qui, quòd Plinius huius plantæ non meminerit, nec alij rei ruſticæ ſcriptores, monſtrum aliquod Naturæ credit id fuiſſe, coactis humano opere coaleſcere ſimul non diſsimilibus penitus oleribus duobus: qualia in re ruſtica aliquando excogitata in maiore ocio ab aliquibus fuere. Scorodopraſon, vt ſcribit Dioſcorides, promiſcuas ſibi vires ex Allio & Porro vendicauit, effectus Allij & Porri præbens, ſed inefficacius. Coctũ Porri modo dulceſcit, & in olerum vicem tranſit. Idem Galenus tradit, Scorodopraſon ſicut guſtu & odore mediam Allij & Porri qualitatẽ poſsidet, ita & viribus.

Li.2.c.147.

Lib.8. ſim.

ORCHIS. CAP. XII.

CVM Bulbis, Hyacinthis, Cepaceis, atque aliis ſimilibus Teſticulos & Satyria recenſere conuenit. In quibus qui ὄρχις, & κυνὸς ὄρχις Græcis, Latinis ſimiliter Orchis & Cynoſorchis dicitur, Officinis Teſticulus canis, Arabibus *Chaſi alkes*, ſeu *Chaſi alchels*, Italis *Teſticolo di cane*, Germanis *Knabenkraut*, Hiſpanis *Coyon de perro*, Gallis *Couillon de chien & du Satyrion*, Officinarum nomẽ retinentes. Nam Officinæ Orchies Satyria nominant, & eorum bulbis legitimi Satyrij vice vtuntur. Præbuiſſe occaſionem videtur Apuleius, qui nullam inter Satyria & Orchies differentiam facit, ſed vtrumque Satyrium cum vtroque Orchi canis videlicet dicto, & Serapiade confundit. Græcis, inquit, dicitur Satyriũ, aliis Cynoſorchis, aliis Eutaticos, Panion, Serapion, aliis Orchis, Galli Vram, Itali Priapiſcon, alij Orminalem, alij Teſticulum leporinum nominant.

Nomina

Orchis

Orchis dicta eſt herba, quòd radices ſibi inuicem haud ſecùs atque duo teſticuli cohæreant. Cynoſorchis verò quòd canum teſticulis ſimilem radicem habeat.

Genera. Orcheos duo eſſe genera dixerunt Dioſcorides, Galenus, Plinius, Orchin ſiue Cynoſorchin, & Orchin Serapiada. Multò plures ſunt recentioribus differentiæ, omnes à radicis effigie ſic nominatæ. Fuchſius Orcheos duo genera facit, marem & fœminam. Marem item duorum generum, vnum latifolium, alterum anguſtifolium: fœminam itidem duorum generum, vnam maiorem, alteram minorem. (In c.124.& 125.lib.3.) Matthiolus quinque Orcheos ſpecies depinxit, foliis & floribus differentes, quibus (Lib.2.hiſt. cap.46.) addidit Palmæ Chriſti ſpecies duas, de quib⁹ capite De Satyrio dicemus. Dodonæus Orcheis quatuor generibus diſtinxit. Primi generis, Orcheos videlicet, ſiue Cynoſorcheos quinque ſpecies conſtituit, duas priores maris, tres reliquas fœminæ nomine deſignans. Secundam Tragorchin, id eſt, Hirci teſticulum. Tertiam ſpeciem duplicem etiam, marem ſcilicet & fœminam. Quartam quoque duplicem, hanc maiorem, illam minorem. (De flor. cap.61.) Alio in libro Orcheis quinque generibus comprehendit. Primum Cynoſorchin vocat, cuius ſpecies quinque, ſecundum Teſticulum morionis, tertium Tragorchin, quartum Orchin Serapiada, quintũ Teſticulum odoratum, ſiue Teſticulum pumilum. Orchis ſiue Cynoſorchis, vt deſcribit (Lib.3.c.124.) Dioſcorides, folia habet circa caulem, & ima eius parte per terram ſtrata, Oleæ

Forma. molli ſimilia, anguſtiora tamen, læuia & longiora: caulem dodrantali altitudine, in quo flores purpurei: radicem bulboſam, oblongam, duplicem, oliuæ modò anguſtam, ſuperiorem alteram, inferiorem alteram: & hanc quidem mollem ac rugoſam, illam verò plenã. (Lib.27.c.8.) Plinius Cynoſorchin, aliqui Orchin vocant, foliis Oleæ, mollibus, ternis, per ſemipedem longitudinis in terra ſtratis: radice bulboſa, oblonga, duplici ordine, ſuperiore quæ durior eſt, & inferiore quæ mollior. Hanc (De flo.c.61) Orcheos delineationem Dodonęus primo, vel ſecundo, vel vtrique Cynoſorchi conuenire cenſet, & falſò legi apud Dioſcoridem folia ἐλαίᾳ μαλακῇ ὅμοια, pro σκίλλῃ μαλακῇ, vt Scilla intelligatur Epimenidia, foliis minùs aſperis & anguſtioribus, quam hîc Dioſcorides mollem appellat. Hanc lectionem confirmat Theophraſti auctoritate, (Lib.9.hiſt. cap.19.) qui de Orchi ſcribens ait, ἔχει δὲ φύλλον σκιλλῶδες, id eſt, folium Scillæ habet. Qua de re paulò pòſt dicturi ſumus. At priorem in Dioſcoride lectionem agnouit Plinius loco iam citato, Orchi Oleæ mollia folia aſſignãs, & Theophraſtus, vt ex eodem Plinio colligere licet, non de Cynoſorchi, ſed de Orchi Serapiade hîc verba facere videtur. (1. Cynoſo.) Cynoſorcheos prima ſpecies, auctore Dodonæo, folia fert lata, (Lib.2.hiſt. cap.46. & De flor. cap.61.) pinguia, Lilij foliis, propemodùm ſimilia: caulem pedalem ait altiorem, anguloſum, & in eo flores copioſos, ſpicatim digeſtos, colore rubentis dilutæ purpurę, cucullo aut galeæ patenti ſimiles, ex quibus parte inferiore lacinioſum quiddã, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio ſimile dependet, dilutè & ipſum purpuraſcens, punctulis magis purpureis reſperſum. Pro radicibus præter fibras ſuprà adhærentes gemini ſunt bulbi veluti teſticuli, forma aliquantùm oblongi, (Dod. ibid.) quorum vnus plenior ac vegetior, alter rugoſior. Secunda ſpecies foliis ſimiliter læuibus, oblongis & latis eſt, ſed quàm antecedentis minoribus & anguſtioribus, quinque aut ſex, nonnullis caulẽ amplectentibus qui dodrantalis eſt, ſpica denſa, breui,

ORCHIS 1. ſpecies Dodo. 5. Matth.

ORCHIS II. species Dod. & Matthioli.

breui, in qua flores multi, colore ex cãdido purpurascentes, multis purpureis punctis, & interiore parte obscurioribus, copiosis, exiguis lineis ornati, forma galeam aut hiantem cucullũ referentes, dependente ex singulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extensis brachiis, & diuaricatis cruribus absque capite corpusculo: radices duæ subsunt globosæ, nuclei nucis myristicæ magnitudine, adhærẽtibus ad annexũ fibris aliquot crassis. Tertia Cynosorchis species folia edit angusta, striata, Plantaginis angustifoliæ foliis quodammodo similia: caulem dodrantalem: flores in breui densáque spica copiosos, colore foris puniceo, & obscuriorem purpuram referente, intus verò albicante, eiusdem cum superioribus formæ, sed tamẽ minores, dependente quoque ex ipsis rudi ac informi exiguo veluti quadrupedis animantis rudimẽto. Radices subsunt aliorum Orcheon similes. Exhibuit Matthiolus eam, quæ hîc expressa est, Testiculi speciem tertiam sine vlla delineatione. Illi & alius floribus per omnia similis, foliis tamen latioribus, & secundum referẽtibus. Iam & quinta quædam species reperitur, foliis vti secundus canis Testiculus: caule pedali: spica longa: floribus colore herbaceo subuirentibus, ex quibus quod laciniæ simile dependet, oblongum est, & quasi quadrangulum. Hæ sunt primi generis Cynosorchios species. Secundum Orcheως genus, Testiculus morionis à Do-

Dod. ibid.

Dod. ibid.

Dod. ibid.

Orcheως genus. 2. De flor. cap. 61.

ORCHIS III. Dodonæi.

TESTICVLI III. species, Matth.

ORCHIS IIII. & V. Dodonæi: I. Matth.

donæo dicitur, ísque duplex, mas & fœmina. Mari folia ſunt quinque aut ſex, lata, læuia, Lilij foliis ſimilia quidem, ſed minora, ſuperiùs maculis aliquot ſubnigricantibus ſignata: quorũ vnum atque etiam alterum caulem amplectitur, qui dodrantalis eſt: flores in ſpica purpurei, circa vmbilicum albidiores, odorati & aſpectu grati poſterius corniculum habẽt propendens, ſimile ferè corniculo Regij floris, anterius verò cucullum auriculatũ & criſtatum morionis referunt. Nam cuculli quidem & patentis galeę modo floſculus hiat, & anguſta folia quæ à laterib⁹ ſurgunt, auriculas, quod verò è medio attollitur criſtam refert. Radices gemini ſunt globuli, nucleo nucis myriſticę ſimiles, ſupra quos fibræ exeunt. In hiſtoria ſtirpium Orchios ſecundum genus facit Dodonæus, Matthiolus Teſticulum quartum. Fœmina folia habet ſimiliter læuia, ſed anguſtiora, & aliquantùm venoſa ſiue ſtriata, Plãtaginis anguſtifoliæ quodammodo ſimilia: flores hiantes quoque & veluti patentes cucullos, à tergo dependente è ſingulis corniculo, ſed foliolis, quæ criſtæ auricularũ modo adnaſcuntur, non erectis, ſed ipſi floris cucullo ita incumbentibus, vt non facilè obſeruentur: gemini & huic teſticulis ſimiles globuli exeunt, & ſupra annexum aliquot fibræ. Et vni quidem huius generis flores purpurei, violæ ferè nigræ colore, in medio candidiores, punctis aliquot variegati, pluréſque in dẽſiori ſpica,

TESTICVLVS Morionis mas, Dodonæi.

TESTICVLVS Morionis fœmina, Dodon.

caulíſque

caulíſque quàm reliquorum longior. Alteri flores dilutè rubent, cauliculus breuior eſt,& folia aliquatenus minora.Tertij flores purpuram referunt exquiſitè rubentem,& vermiculum colorem:denſa huic breuíſque ſpica : flores minores:folia nonnihil ſtriata,pleraque erecta,& caulem circumamplectentia. Sunt verò & huius generis minores Teſticuli,quibus cauliculus breuis eſt:folia paruula,quina aut ſena, vno aut altero circum cauliculum erecto : flores in ſpira breui, rari, colore nunc in cæruleo purpureo diluti,nunc candidi, quandoque rubentes, ſed coloris obſoleti & odoris ingrati.Tertium Orcheωs genus Tragorchis nominatur, id eſt, Hirci teſticulus,ab aliis Teſticulus leporis:tamē ab odore,quo hircū, cùm in flore eſt,refert, Hirci teſticulus potiùs appellandus : folia ſimiliter læuia,lata,& longa

ORCHIS Saurodes vel Scincophora Gemmæ:Teſticulus Hircinus vulgaris.

fert,Liliaceis proxima,maiora quā aliorum Orcheωn : caulem cubitalem, ſæpe foliis nonnullis inferiùs implicitum:flores ſecundum caulem in longa veluti ſpira multos, fœtidos & hircum olentes, quorum forma patenti quoque galeæ ſimilis eſt, ex quibus tamen non exuuio ſimile quid, ſed longa, aliquantulùm retorta veluti lacertę cum medio corpuſculo cauda propendet, coloris eius cuius eſt caulis, purpureis aliquot punctulis circa annexum inſignita : ſemen in valuulis oblongis & ſtriatis gignitur perexiguum : teſticuli ſubſunt grandes, fibræ aliquot ſuprà adhærent. Eius iconem infrà poſuimus. Quartum Orcheωs genus Serapias ab antiquis cognominatur auctore Dioſcoride, quoniam Lib.3.c.125. radix ad multa vtilis ſit. Sunt qui à Serapi Alexādrinorum Deo ſic nominatum velint, inquit Cap.210. hiſt. Fuchſius, propter laſciuiam impudentē, qua is Lib.Geo. 17. Deus Canopi, vbi templum & cultu & religione excellens habebat, colebatur, vt videre eſt Lib.6.&7. apud Strabonem. Paulo Triorchis dicitur non alia de cauſa, quàm quòd tribus teſticulatis radicibus in terra nititur, quas etiam Fuchſius vtrique Serapiadi appinxit. Plinius tamen & Theophraſtus non niſi geminos bulbos Serapiadi tribuerunt, neque plures duobus in his vel aliis teſticulis ſe obſeruaſſe Dodonæus affirmat. Huius Serapiadis De flor. cap.61. duo genera depinxit Fuchſius,marem & fœminam. Dodonæus tria. Vnius flos Cap.210. papilionem, alterius fucum, tertij muſcam refert. Orchis Serapias, vt deſcribit Dioſcorides, folia Porro ſimilia habet, oblonga,latiora & pinguia, in alarum cauis inflexa: cauliculos dodrantales, ſubpurpureos flores: radix ſubeſt teſticulis ſimilis. Lib.3.c.125. De quo hæc ſcripſiſſe videtur Theophraſtus. καθάπερ ἐπὶ τῆς ὄρχεως καλουμένου. δυοῖν γὰρ ὄντοιν, τοῦ μὲν μεγάλου, τοῦ δὲ μικροῦ, τὸν μὲν μέγαν ἐνεργότερον ποιεῖ πρὸς τὰς ὁμιλίας, ἐν γάλακτι διδόμενον αἰγὸς ὀρεινόμου, τὸν δὲ ἐλάττω σίνεσθαι καὶ κωλύειν. ἔχει δὲ τὸ μὲν φύλλον σιλφῶδες, μειότερον δὲ καὶ ἔλαττον. τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιότατον ἀπίῳ ἀπύρῳ, ἤτοι ἀκάνθῃ. Lib.9. hiſt. cap 19. Quæ ſic vertit Gaza. Sicut qui teſticulus appellatur.Cùm enim gemini ſint,alter magnus,alter autem paruus, magnum efficacem ad coitum, datum è lacte caprino tradunt, minorem verò obeſſe, ac inhibere.Habet folium Laſeris, verùm læuius atque minus : caulem ſimillimum ſpinæ,quam Pirum vocant. Sed hunc locum mendoſum eſſe teſtatur Plinius, vt rectè Hermolaus annotauit. Non In corall. cap 143. lib. enim Silphij ſeu Laſeris folium habet Serapias, vt Gaza conuertit, σιλφῶδες pro

σκιλλώδες legens. Etenim Silphio folium eſt Apij, nõ ſcillaceum aut porraceum, vt Serapiadi. Deinde ſpinoſus huic herbæ caulis, & Apio, id eſt, Raphano ſilueſtri, Lib.26.c.10 inquit Hermolaus, nõ, vt Theodorus, Piro ſimilis. Plinius Theophraſtũ ſic interpretatus eſt. Sed inter pauca mirabilis eſt Orchis herba ſiue Serapias, foliis Porri: caule palmeo: flore purpureo: gemina radice, teſticulis ſimili, ita vt maior, ſiue, vt aliqui dicunt, durior ex aqua pota excitet libidinem, rarior ſiue mollior è lacte caprino inhibeat. Quidam folio Scillæ eſſe dicũt, læuiori ac minori: caule ſpinoſo. Quare legendum, φύλλον σκιλλώδες, λειότερον δὲ καὶ ἔλαττον. τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθώδη, ὁμοιότατον ἀπίῳ. Poteſt & ſic legi, σκιλλῶδες, λειότερον δὲ καὶ ἔλαττον, καυλὸν ἀκανθώδη, De flor. cap. 61. ὄρχιν δὲ ὁμοιότατον ἀπίῳ, id eſt, Piro. Teſticulum Serapiada primum his verbis deſcribit Dodonæus: folia fert duo aut tria, læuia, latiuſcula, at Lilij foliis multò mi-

ORCHIS Serapias primus, Dodonæi.

TRIORCHIS Serapias mas, Fuchſij.

nora: caulem dodrantalem, aut altiorem: flores in eo raros, candidos, papilionibus expanſis alis quodammodo ſimiles, è foliolis ſcilicet tribus, vno ſuperiore, duobus lateralibus alas referẽtibus, & longiori, tenui velut papilionis corpore, cauda propendente, melleum & dulcem liquorem continente commiſſi: qui contorto aliquantulùm pediculo cauli adhærent. Globuli ſubſunt gemini, candidi & rotundi, & ſupra eorum annexum fibræ aliquot pro radicibus. Secundum Serapiadis genus quinis ſenísve conſtat foliis, venoſis, aliquantulùm latis, Plantaginis anguſtifoliæ quadantenus ſimilibus, ſed minoribus, quibuſdam terram verſus reflexis, aliis circum caulem, qui palmaris aut dodrantalis eſt: floribus in ſummo quinque aut ſex, ex aliquot foliolis compoſitis, quorum inferius forma, & colore ſubnigro ſordido fucum proximè referre videtur: teſticuli ſubſunt vt aliis gemini. Reperiuntur huius ſpecies duæ: vnius flos foliola maiora, candidiora, & aliquantulùm purpuraſcentia habet: alterius omnino minora & ſubuirentia. Huius caulis breuior, illius altior. Eſt Triorchis fœmina Fuchſio. Tertius Orchis Serapias foliis eſt minoribus & paucioribus: cauléque breuiori ac tenuiori quàm ſecundus, cui alioqui ſatis ſimilis eſt: flores huic tres aut quatuor, ex tribus exiguis ſuperioribus foliolis,

ORCHIS Serapias secundus, Dodo. Matth. Testiculus II.

TRIORCHIS Serapias tertius, Dodonæi.

TESTICVLVS odoratus, Dodonæi.

liolis, & quarto inferiore oblongiore, colore in purpura tristi subnigro, nonnihil variegato, forma muscæ cuiusdã corpori similes. Testiculi veluti geminæ paruæ pilulæ sunt. Secundum ex his Serapiada præsertim maiorem Dodonæus cum Dioscoridis delineatione conuenire ait: folium enim ei Marrubij folio longius latiúsque & læue est, quod reflectitur: caulis dodrantalis: florum superiora foliola dilutè in candore rubentem purpuram referunt: testiculi exigui sunt. Vbi Dodonæus ἐοικότα πρασίῳ, id est, Marrubio, pro πράσῳ, id est, Porro legit, Pliniumq́;, qui folia Porri ei tribuit, interpretibus omnibus errandi occasionem dedisse ait. Quintũ Orchios genus Testiculus odoratus, siue pumilio nũcupatus, omnium foliis minimus est: etenim ei foliola sunt omnino paruula, eáque venosa, & Plantagini aliquatenus similia, sed minutis ac paruulis eius foliis minora, virentia: caulis tenuis est, palmi altitudine, circa quem flosculi paruuli, candidi, suauiter odorati, ordine digesti, ac spiræ modo caulem ambientes: bulbi subsunt gemini, parui, oblongi. His addo Testiculum vulpis vulgò vocatum, seu Testiculum sacerdotis, Germanis *Stendeluurtz*, quem Fuchsius Satyrij trifolij nomine descripsit & depinxit. Tria duntaxat ferè semper folia profert Lilij albi foliis similia, minora tamen & rubicundiora, caulem pedalem, in quo flores venusti, radicis cauæ floribus haud dissimiles, modò niuei candoris, modò saturè purpurei: radices sunt veluti nuces duæ exiguæ, vel oliuæ cohærentes, foris rubescentes, intus candidæ, quarum vna plenior & maior, altera minor, spongiosa, flaccida, sapore dulci & grato. Est alius Orchis, rotundus

[Margin: Lib. de flo. cap. 61. — 5. Genus Orchios. Dodon. de flor. ca. 61. — Cap. 269. hist. — Dodo. lib. 2. cap. 46.]

TESTICVLVS Vulpis, Dodonæi.

ORCHIS rotundus, Dalechampij.

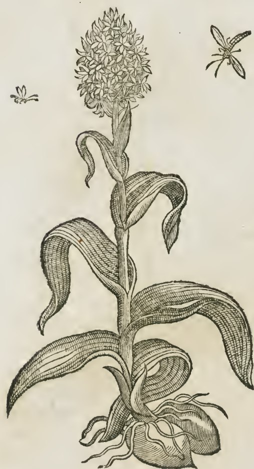
à Dalechampio cognominatus, radice gemina, testiculis simili, carnosa, supernè fibrata: caule vnico, cubitali, rotundo: foliis ad summum tribus vel quatuor, latis, venosis, pallidis, arundinis instarè caulis amplexu sese explicantibus: flore puniceo in capitulis globosis, & aliquantulùm compressis, non aliorum generum modo in thyrso longo & spicato emicante, capituli vertici velut de industria affixo. Prætereà obseruauit Dalechampius in editis montibus Orcheos genus humile, rarum flore luteo, tribus aut quatuor foliolis constans, cætera vulgò cognitis simile. Prope oppidum Monspelio vicinum, Veganiū nominatum, id genus nascitur. Orcheon genera aliter distinxit Lobellius ex Cornelio Gemma, & multò plura spectanda nobis proposuit, vt tum huic, tum illi multarum id genus plantarum cognitionem acceptam referre debeamus. Sunt omnes ordine, qui sequitur, expressæ. Cynosorchis Morio, Orchis mas angustifolia Fuchsij, Satyrium Apulei, Orchis Delphinia palustris Corn. Gemmæ, Testiculus Morionis mas Dodonæi. Cynosorchis maioris species secunda, Cynosorchis altera Dodo. Cynosorchis Morio fœmina Dodonæi, Orchis Delphinia mōtana Corn. Gemmæ. Testiculus hircinus. Testiculus vulpinus primus, Orchis Serapias primus Dodonæi. Testiculus vulpinus secū dus, Orchis Serapias secūdus Dodonæi. Hi Testiculi

CYNOSORCHIS maior Lob. Serapias Dioscor. Gemmæ.

ſticuli ſuprà deſcripti ſunt, & depicti. Cynoſorchis Lobel.maior.Serapias Dioſc. VII.
Cornel.Gemmæ, ſiue Baſilica, Syderites vel Erythræa, floris omnino purpurei,

SERAPIAS Dioſcor.2.Gemmæ Orchis Baſilica altera, Cynoſorchis altera maior, Lob.

& aliarum omnium facilè princeps. Cynoſorchis altera maior Lobellij, Serapias Dioſcoridis ſecunda. Corn.Gemmæ, ſiue Orchis Baſilica altera Syderites flore candidiore, thyrſoq; magis compreſſo, & foliis latioribus vſq; ad verticem inflexis, circa caulem argenteis. In Serapiadum genere principes, ſiue Baſilicas appellauit Corn.Gēma, ob regalis ſceptri diadematis ac trabeæ ſimilitudinem. Maior tum prima, tum ſecunda foliis conſtant perfectè virentibus inſtar Porri, oblongis, pinguibus, paulò latioribus, interdum leuiter inflexis: teſticuli perfectè rotundi: cauliculus dodrantalis, ſæpe procerior: flos venuſtiſsimus, valde purpureus, interdum leuiter ſubpurpuraſcens, diſpoſitis ferè in vmbellæ dilateſcentis ſpeciem, nulla odoris gratia. Altera flore minùs purpureo, magíſque in aciem explicato. Floret vtraque à principio Iunij menſis, ſæpe vſque in medium Iulij, conſtante ſpecie & venuſtate mirabili. Erumpunt folia circa ſolſtitium Hyemale. Gaudet vmbroſis & aſperis, muſcoſo ſolo, & maximè graminetis.
Vulgaris Teſticulus hircinus, ſeu Tragorchis, IX.

TRAGORCHIS minor, & verior, Gemmæ.

ORCHIS Melittias, Gemmæ.

X. & Leporis teſticulus noſtrâs, quem iam deſcripſimus, Orchis ſaurodes vel Scin-
cophora, lacertarum æmulatione, Cornel. Gemmæ, ſiue Tragorchis altera. Tra-
XI. gorchis minor & verior Corn. Gemmæ, ſiue Cor: oſmites, ſiue Coriophora, flore
XII. inſtar Cimicum. Orchis Melittias, ſiue Apis cadauerulum exprimens, Orchis

ORCHIS Myodes I. Gemmæ.

Myodes prima Cor. Gemmæ, floribus muſcam
exprimens. Hæ duæ poſtremæ videntur refer-
re Orchis Serapiam marem & fœminam Do-
XIII. donæi in Hiſtoria ſtirp. Vulpinus Teſticulus,
ſiue Orchis Myodes lutea Narbonenſis, con-
gener cū minimo Teſticulo vulpino, floribus
fucum colore & effigie repræſentantibus, Or-
chis Serapias 3. Dodonæi, ſuprà deſcriptus. Or-
XIIII. chis Sphecodes Gemmæ, Gallicè *Mouſcheguesſpe*,
Belgicè *Vvesſpen*. Huius ex magnitudine, &
floris intenſo & remiſſo colore varietas gemi-
XV. na conſpicitur. Orchis Myodes altera Corn.
Gemmæ, folio læuiore & flore grandiuſculo.
XVI. Orchis Ornithophora, vel Ornithes, folio læui
Corn. Gemmæ, Teſticulus Vulpinus Lobellij,
papilionis alas expanſas referens. Orchis Or-
XVII. nithophora folio maculoſo Corn. Gemmæ, cu-
ius differentiæ multæ ſunt, ex floribus purpu-
reis, ſubpurpuraſcentibus, albis: foliis pręgrādi-
bus, paruis, oualis figuræ, ex acuto in latum de-
ſinentibus, ex acuto in amplum & rotundum.
floret medio Aprilis ferè, & quandoque ſub
XVIII. initium, vel finem menſis Martij. Orchis Stra-

ORCHIS Sphecodes, Gemmæ.

ORCHIS Myodes altera, Gemmæ.

teum

teumatica, vel Stratiotes maior, siue Militaris Cor. Gemmæ, quam meritò Basili- XIX.
cam tertiam liceat appellare. Orchis Strateumatica minor Cor. Gemmæ. Or- XX.
chis Batrachites, vel Batrachoides Gemmæ, Belgarum *Vorskens*, id est, Ranula, à XXI.
floris figura. Orchis Hermaphroditica secunda Cornel. Gemmæ, siue Orchis XXII.

ORCHIS Ornithophora folio læui, Gemmæ.

ORCHIS Ornithophora foliis maculosis, Gemmæ.

ORCHIS Strateumatica maior, Basilica 3. Gemmæ.

ORCHIS Strateumatica minor, Gemmæ.

psychoides

psychoides diphylla. Testiculus odoratus, à nobis suprà depictus & descriptus,
XXIII. Orchis Spiralis Cornel. Gemmæ. Huic adiungitur Tetrorchis, vel Triorchis alba Spiralis, vel Autumnalis Cornel. Gemmæ. Alter Pumilio, inquit, flore candido odorato, rectè Spirale Satyrium vel Autumnale vocetur. Estq; vt plurimum

ORCHIS Batrachoides, Gemmæ.

ORCHIS Hermaphroditica Gemmæ: siue Orchis psycoides diphylla.

TETRORCHIS vel Triorchis alba, Gemmæ.

ORCHIS Frisia litoralis, Gemmæ.

Triorchis

Triorchis, aut Tetrorchis, oblongis bulbis instar oliuæ compressæ, folia rhomboide, impensè virentia, cum fulgore subatro. Flores in spiram apicè dispositi forma diadematis, vt Testiculo odorato. Erumpunt folia mense Septembri, flore iam marcescēte, ac perseuerant vsque in Maium, inde verò per æstatē delitescunt: erumpit autem cauliculus mense Augusto, florens vsque in Septembrem. Orchis Frisia littoralis Gemmæ, quæ gemina inferiora folia bifolij, Plantaginis latifoliæ angustiora edit, & in dodrantali cauliculo herbaceo, siue luteo virentes flosculos in horto D. Braucionis. Eadem, aut illi congener est Triorchis lutea altera Corn. Gemmæ, folio rotundiore & latiore quàm Triorchis albæ virētiore, trifolia & nonnihil hirsuta. Est eiusdē Triorchis lutea tertia, cuius effigies hîc apposita est, sed oblōgioribus radicis oliuaribus bulbis. Sequitur Orchis minor Leodiensis Triorchis lutea, flore luteo, siue Basilica minor Corn. Gēmæ. Serapias & Triorchis quorundā. Terna folia angustiora, Quinqueneruiæ Plantaginis æmula edit, læuore & viriditate Auriculæ vrsinæ, vti superior flos itidem in cauliculo exili testiculi odorati pari. Radix ternis & quaternis pusillis, pendulis testiculis subest, quibus diuaricatur & propagatur. Collibus agri Leodiensis gaudet. Dicitur hæc Basilica minor Gemmæ, Pumilio, flore luteo nonnihil herbaceo instar regij diadematis, odore fragrantissimo, cui vis ad excitādam venerem præ cæteris admiranda: quare Hispani *Amor di donna* meritò appellant: testes parui, rotundi, solidi, cortice rufo obducti. Folia emergunt prius Maio mense, vel circa finem Aprilis: floret mense Iulio vsque in Augustum: valde sese multiplicat sub terris. Gaudet montosis. Duæ, quæ sequuntur, à nobis descriptæ sunt & depictæ capite de Satyrio. Serapias mas læui folio, floribus dilutè purpureis, notulis conspersis, Satyrium Basilicum primum Dodonæi, Palma Christi Herbariorum, & Serapias fœmina pratensis, foliis notulis inspersis, Satyrium Basilicum alterum maius Dodonæi, & Palma Christi. Serapias candido flore montana maculatis foliis, Cynosorchis montana folio maculoso Corn. Gemmæ in pratis niueo flore crebra visitur: cætera haud absimilia Satyrio Basilico altero Dodonæi. Serapias minor rubra nitente flore angustifolia, nullis inspersis punctulis. Serapias palustris latifolia, Cynosorchis palustris platyphylla, folio læui luteóque: flore albo, subpurpurascente Cornel. Gemmæ

XXIIII. XXV. XXVI. XXVII. XXVIII. XXIX.

TRIORCHIS lutea Gemmæ, Lobell.

TRIORCHIS lutea, flore luteo Gemmæ, Lobell.

SERAPIAS candido flore, Lobell.

SERAPIAS minor rubra, Gemmæ.

CYNOSORCHIS palustris Platyphylla, Gemmæ.

SERAPIAS palustris altera Leptophylla Gemmæ.

XXX. Gemmæ. Præcocior eſt violacea Cynoſorchi. Serapias paluſtris altera Leptophylla. Serapias paluſtris tertia, Cynoſorchis altera Corn. Gemmæ, ſeriùs florens,
XXXI. coma violacea, foliis interdum læuibus, interdum maculoſis. Serapias montana
XXXII.
XXXIII. folio læui, Cynoſorchis montana folio læui Corn. Gemmæ. Cynoſorchis Dracontias

SERAPIAS paluſtris III. Gemmæ.

SERAPIAS montana folio læui, Gemmæ.

CYNOSORCHIS Dracontias, Gemmæ.

CYNOSORCHIS Conopſæa.

contias foliis & floribus impenſè rubris Corn. Gemmæ. Floret circa finem Aprilis,aut initia menſis Maij. Naſcitur in humidis & vliginoſis,præſertim vbi nigrior terra eſt. Cynoſorchis Macrocaulos, vel Conopſæa, ſiue Galericulata Cornel. XXXIIII. Gemmæ. Floret circa medium finémque menſis Maij,vſque ad menſis Iunij ferè

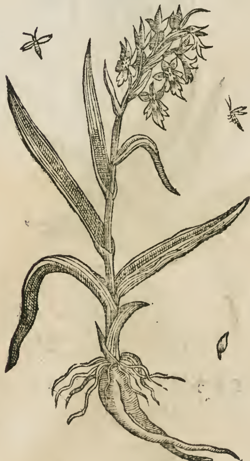
medium. Ad duorum cubitorum altitudinem ſæpe pertingit. Flores illi purpurei admodùm elegantes, & odorati vt in Serapiade Baſilica prima, atque ſecunda, niſi quòd color Conopſęæ magis dilutus, & hæc alterius velut fœmella propria videatur. Gaudet pratis, ſed tamen non vſque adeò humidis, vt priores: quin potiùs medio quodam ſolo ac temperato. Satyrium caſtratum, vel eunuchum, ex genere Cynoſorcheos Corn. Gemmæ. Cynoſorchis paluſtris læui folio & anguſto omnium viliſsima Corn. Gemmæ. Cynoſorchis paluſtris altera lophodes vel nephelodes Corn. Gemmæ. Flos illi communis ferè cum cæteris maculoſis. Ob id huic communis appicta eſt deflore ſcentis Satyrij forma, vna cum corniculis, quibus ſemen atomum prorſus includitur. Hactenus Lobellius & Cornelius Gemma.

Locus. Cynoſorchis in petroſis & arenoſis locis prouenit. Quidam locis paluſtribus, ac humectentibus, in ſiluis ac pratis. Tragorchis in pingui & argilloſo ſolo. Teſticulus vulpis & odoratus in editis, incultis, & aridis locis maximè. Orchis rotundus cliuoſis pratis altorum frigidorúmque montium gaudet. Maio & Iunio menſibus omnes floret, dempto odorato, qui Auguſto, aut Septembri menſe flores promit.

Vires & Temper. Li.3. c.124. Cynoſorchis radix editur vt Bulbus cocta, inquit Dioſcorides. Fertur de ea, ſi maiorem edant viri, mares generari, ſi minorem fœminæ, fœminas. Addunt etiam in

XXXV. *SATYRIVM castratum, Gemmæ.*

XXXVI.

CYNOSORCHIS leptophylla, Gemmæ.

CYNOSORCHIS paluſtris altera lophodes, Gemmæ.

Theſſalia

Theſſalia mulieres mollem cum caprino lacte bibendam dare, vt ad venerea excitent, aridam verò ad inhibenda, ac diſsipanda. Alterum etiam alterius potu reſolui. Eadem planè Plinius tradidit. Eduntur vt Bulbi cocti in vineis ferè inuenti. Li.27. ca.8.
Ex his radicibus ſi maiorem edant viri, mares generari dicunt, ſi minorem fœminæ, alterum ſexum. In Theſſalia molliorem in lacte caprino viri bibunt ad ſtimulandos coitus, duriorem verò ad inhibendos. Aduerſatur alter alteri. Serapiadis radix, auctore Dioſcoride, illita tumores diſcutiendi vim habet, atque vlcera expurgat: herpetas cohibet: fiſtulas abolet: inflammationes illita mitigat: ſicca nomas compeſcit, vlceráque putreſcentia & maligna oris ſanat. Cum vino pota aluum ſiſtit. Feruntur de hac etiam quæcumque de Cynoſorche dicta ſunt. Plinius quædam horum duntaxat habet. Eius radices, inquit, ſanant oris vlcera, thoracis pituitas: aluum ſiſtunt è vino potæ. Cynoſorcheos radici bulboſæ, ac geminæ, inquit Galenus, vis ineſt calida & humida, ac guſtantibus duriuſcula eſt. Cæterùm maior radix multam videtur habere excrementitiam humiditatem & flatuoſam. Quapropter epota venerem excitat. Altera minor contrà, admodùm elaborata eſt ad calidius & ſiccius vergens. Itaque hæc radix tantùm abeſt, vt ad coitum ſtimulet, vt etiam contrà planè inhibeat ac reprimat. Orchis Serapias ſicciorem facultatem obtinet, quā vt primi ordinis haberi mereatur. Quocirca nec proinde ad venerem accommodus eſt. Oedemata illitu diſcutit: ſordida vlcera expurgat, herpetas ſanat. Siccatus multò ampliùs deſiccat: nam & putreſcentia vlcera ſanat contumaciáque: quippe cùm & ſubadſtringens ſit, ac proinde etiam ventrem ex vino potus ſiſtit. Hodie Seplaſiarij, inquit Dodonæus, Orcheon bulbos compoſitionibus ad excitandam venerem ſine diſcrimine admiſcent. Præſtantiores tamen ſunt Tragorcheos bulbi. Ambo autem aſſumendi non ſunt, ſed durior, plenior ac ſucculentior: flaccidior ac rugoſior reiiciendus. Eſt autem plenior non ſemper qui maior, ſed non rarò etiam minor, ſi videlicet bulbi colligantur priuſquàm ſtirps deflorucrit, aut cùm primùm caulis erumpit. Neque enim ſucculentior alterum magnitudine ſuperat, priuſquàm ſemen maturari cœperit. Nam cùm alternis annis vnus bulbus intumeſcat, alter verò pereat, fieri non poteſt vt durior ac ſucco plenior ſemper maior ſit. Quando enim folia erumpunt, tunc demum, vel non multò antè plenior creſcere incipit, quo paulatim incrementū ſumente alter flacceſcit, rugáſque contrahit, donec maturato ſemine vna cum foliis & cauliculis ſubinde totus ſubſidat, ac pereat, eo qui intereà creuit vegeto, ac ſucci pleno.

Li.3. ca.125. — Li.26. c.10. — Li.8. ſimpl. — De florib. cap.61.

SATYRIVM. *CAP. XIII.*

EIVSDEM Bulbacei generis cū Teſticulis eſt σατύριον Græcis dictum, Latinis Satyrium, Arabibus *Gaſi alchaleb, Chaſi attraleb*, ſiue *Tartarichi*, Italis *Satirio* & *Satirione*, Gallis *Satyrion*. Satyrio nomen fecerunt Satyri, qui primi ſilueſtres dij colludentes Nymphis per ſiluas & antra, ad firmiorem venerem herbam hanc inuenerunt. Dioſcorides Satyria duo ponit. Vnum Triphyllum, id eſt, trifolium, alterum Erythronium, ſiue Erythraicū, id eſt, rubrum. Præter iſta recentior ætas Satyrium Baſilicum adinuenit, ideſt, Satyrium Regium, quod & Palmam Chriſti nominauit, propter ſimilitudinem quandam, quam eius radix cum humana habet manu, Germani *Creutzblumen*, Galli *Satyrion Royal*. Sed ne quis homonymia fallatur, lōgè alia eſt ſtirps vehementer purgans Palmæ Chriſti nomine donata. Satyrium Baſilicum duplex eſt. Vnum maius, alterum minus. Quoddam folio non maculato, aliud maculato. Satyrium trifolium delineat Dioſcorides his verbis: Folia fert Rumici, aut Lilio ſimilia, minora tamen, & rubentia: caulem nudum, longum, cubitalem: florem Lilio ſimilem,

Nomina — Li.3. ca.126. & 127. — *Genera.* — Ibidem. — *Forma.*

album:radicem Lilio ſimilem, mali modo extuberantem, foris rufam, intus oui modo albam, guſtu dulcem, & ori gratam. Satyrium Erythronium ſemine eſt Lini, maiore, duro, læui, ſplendente, quod fertur quemadmodùm & Scincus venerē excitare: cortice radicis gracili, rufo, interiore parte alba, guſtanti dulci, & ori non
Li.26. c.10. ingrata. In apricis & montoſis naſcitur. Plinius de iiſdem hæc prodidit. Concitatricem vim habet Satyrium. Duo eius genera, vna longioribus foliis quàm Oleæ: caule quatuor digitorum: flore purpureo: radice gemina ad formam hominis teſtium, alternis annis intumeſcente, ac reſidente. Altera Satyrium Orchis cognominatur, & fœmina eſſe creditur. Diſtinguitur internodiis & ramoſiore frutice, radice faſcinis vtili. Naſcitur ferè iuxta mare. Vbi Cornarius legit ex veteri codice, radice faſcini, pro virili membro faſcinum accipiens, in quo ſignificatu vſur-
Ode 8. Epod. pauit Horatius hoc verſu.

Minúſue languet faſcinum.

Hîc Plinius Satyrium cum Orchi confudiſſe videtur, & ex Latini cuiuſdam auctoris ſententia iſta prodidiſſe: ſubiungit enim. Græci Satyrium foliis Lilij rubri, minoribus, & tribus non ampliùs è terra extantibus tradunt: caule læui, cubitali, nudo, radice gemina, cuius inferior pars & maior mares gignat, ſuperior ac minor fœminas. Et aliud genus Satyrij (Erythraicum appellant) ſemine Viticis maiore, læui: duræ radicis cortice rubro intus album includi, ſapore ſubdulce: ferè in montoſis inueniri. Satyria Dioſcoridis vera vix adhuc Herbariis bene ſunt cognita: tamen ex Dalechampij coniectura potiùs quàm certa aſſeueratione ea hîc exhibemus. Erythronium, ſiue Erythraicum mōtoſis & apricis naſcitur: radice bulboſa, ima parte fibrata, oblonga, Porro non diſsimili, foris ſubrufa, intus candida, nulla grauitate odoris iniucũda, veluti Orcheos, tenera, guſtu principio dulci, qualis eſt Caſtaneæ, deinde acri Cepæ Aſcaloniæ modo, quam aiunt ſemine perfecto in globoſum caput colligi, mali figura, creſcente verò caule extenuari, ac in longum produci, vt cauli quod ſatis ſit alimenti velut de ſuo ſuppeditet, nunc ſimplici, nunc velut è duabus in vnum coëuntibus iuncta, ſubnaſcentibus aliis perpetuò, & cohærentibus duabus, tribúſue, ac interdum pluribus, quæ exhauſta craſsiore, ac maiore poſteà augeſcant: caule, ſi ortum eius à radice conſideres, procero, tereti, ſupernè rubenti: foliis Rumicis, aut Lilij, minoribus, binis, nonnunquam ternis, aliquando quinis, ad terram infractis, virentibus, ſed maculis rubris conſperſis, tam crebris, vt rubere magis quàm virere videantur: flore purpureo, Lilio rubro, quod Martagon vocant, figura ſimili, priuſquàm pandatur, oblongo, dum reſeratus eſt, ſex foliis conſtante, ad radicem candicantibus, reliqua ſui parte oſtro purpuraſcentibus, apicibus totidem quot ſunt foliola, niueis, ſupernè velut atro capite conſpicuis. Alterum, trifolium videlicet, inuentu rarius, priori omnino conſimile, niſi quòd guttis & maculis lacteis folia variegantur, flos candicat. Vtrique ſemen oblongum ſiliquis includitur, nunc triangulis, nunc quadrangulis, copioſum. Inuenitur genus quoddam vnico, ac lato folio, ſine flore, ſine fructu. Marem appellant

SATYRIVM rubrum, Dalechampij.

SATYRIVM trifolium, seu album, Dalechampij.

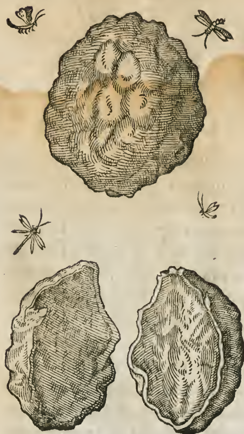
SATYRIVM Dalech. fortè Pseudohermodactylus, Matth.

appellant Herbarij. Florent Aprili & Maio mensibus. Satyriorum historiæ id repugnare videtur, quòd rotunda & globosa radice non sint, qualem requirit Dioscorides. At si Satyria non sunt, tamen ob insignem & venustam figuram describenda fuerunt vulgato apud Herbarios seruato nomine, quoad verius sit inuentum, aut è veterum libris erutum. Ad excitandam venerem magnam vim habere ostendit humida & calida substantia cum acrimoniæ paululo iuncta. Pena eandem plantam Herbariis innotuisse scribit Satyrij Erythronij nomine, non multis ab hinc annis nulla desiderata nota præterquàm coloris, qui valde variat loci varietate, vt in Scilla, Cepis, & aliis Bulbaceis videre est. In Iura monte & collibus Taurinensibus Pado sesquileucam disitis prouenire ait. Est Lobellio Satyrium & Dens caninus Belgarum, Hermodactylus & Pseudohermodactylus Italorum & Matthioli. Genuini verò Erythronij radix ex Matthiolo hîc depicta conspicitur à Cechino Martinello Pharmacopæo præstantissimo & Herbario peritissimo missa. Ea est mali effigie, cortice tenui & rufo, candida intus pulpa, sapore dulci, orique non ingrato. Easdem radices Pena se Venetiis vidisse ait in Alberti Martinelli Officina, quas hîc Satyrij Erythronij radices esse iudicabat. Eæ sunt subrotundæ, magnæ, rugoso tuberosoq; cortice, ex fusco rubello, effigiem & magnitudinem

In Aduers.

SATYRIVM Erythronium, Matthioli.

Cyclamini vel potiùs Aristolochiæ rotundæ prægrandis assecutæ, carne intus albida, eduli, dulci. Idem Matthiolus postrema Commentariorum editione aliud Satyrium primum pinxit, nulla adiecta descriptione. Satyrij trifolij radix, aucto-
Li.3.ca.126. re Dioscoride, bibitur in vino nigro austero ad opisthotonum. Feruntetiam hanc
Vires & Temper. impetum ad venerem excitare. Erythronij radicem, si manu omnino teneatur, venerem stimulare produnt, multò magis si bibatur in vino. Idem planè de Ery-
Li.26.c.10. thronio Plinius tradit. Quibus addit arietibus quoque & hircis segnioribus in potu dari. Et à Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitum,
Li.8.simpl. quod vitium procedamum vocant. Et Galenus Satyrium, aut Triphyllum, inquit, humidum & calidum temperatura est. Quamobrem gustu quoque apparet dulce. Attamen recrementitiam & flatuosam humiditatem possidet: quocircà ad venerem concitat. Hæc verò & herbæ ipsius radix præstare potest. Porrò, vt quidam aiunt, ex vino nigro austero potum sanat opisthotonum. Hæc de veterum

SATYRIVM primum, Matthioli.

SATYRIVM Basilicum maius, Dodon.

Dodon. de flor. c. 62. Satyriis. Recentiorum Satyrium Basilicum maius, quod plerique marem appellant, folia habet oblonga, lata & læuia, Lilij foliis minora, nullis aut omnino vix apparentibus maculis respersa: caules pedales, vel altiores, non absque adnatis foliis: flores in summo spicatos, colore dilutè purpureos, exiguis punctis saturatæ purpuræ respersos: forma florum Testiculi morionis maris, nisi quòd ipsis crista desit, sub quibus singula acuminata nascuntur foliola: radices sunt veluti geminæ palmæ, singulæ in quaternos digitos distributæ, quarum vna flaccidior & quasi fungosa, altera vegeta, ac solida, paucis ab annexu exeuntibus fibris. Alterum maius genus, quod fœminam vocant, priore tamen minus, folia eiusdem formæ promit, sed minora, & multis nigris maculis conspersa: flores Cucullo similes, cristatos & hiantes, vti Testiculi morionis maris, colore nunc candidos, aliàs in purpura vel rubentes, vel dilutè ad cæruleum inclinantes, semper magis purpureis ornatos, ac variegatos: radices alterius similes. Minus genus foliis est angustis, &, vt Matth

SERAPIAS fœmina pratẽsis, siue Palma Christi: Satyrion basilicum alterum, Dodon.

PALMA Christi minor, Matth. Satyrium Basilicum minus, Dodonæi.

vt Matthiolus ait, Croci, caule dodrãtali, iunceo læuique, in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amarãthi æmulus, qui recens odorẽ quàm suauissimũ reddit: radicibus aliorum similibus, sed quæ magnitudine ipsis cedant. Nascuntur Satyria hæc locis maximè humẽtibus, palustribus in pratis & siluis. Florent Maio & Iunio. Horũ duo reperiri genera in Ananiæ vallis montibus Matthiolus ait. Sunt qui velint Buzeidẽ siue Buzidan Arabum esse. Sed scribit Auicẽna Buzeidem esse medicinam ligneam Indam, in qua est virtus similis virtuti Been. Et Serapio, Buzeiden, inquit, est species Satyrionis. Et Buzeiden sunt radices duræ, albæ, similes Behen albo. Et est medicina Indiæ, qua nos parum vtimur. Satyrij autem huiusce radices nihil minùs quàm ligneæ sunt, nec ex India petuntur. Matthiolus Satyrium Basilicum siue Palmam hanc Christi, Auicennæ digitos citrinos esse vult, de quibus hæc scribit. Asahasafra siue digiti citrini quid est? Eius figura est sicut vola manus commixta ex citrinitate & albedine: & est dura, in qua est parum dulcedinis: & ex ea est citrina cum puluerulentia absque albedine. Et Rhasis digitos hos croceos, vt exemplaria habent, appellat, & esse gummi seu venam tinctorum ait. At Satyrij Basilici radices duræ non sunt, neque croceæ, neque ad tingendum vtiles. Quare id à Digitis citrinis Auicennæ & Rhasis perspicue differre videtur. Satyrij Basilici radices Orcheωn radices sapore & gustu referunt: quare & facultatibus similes existimantur. Nicolaus Nicolus Florentinus capite de quartanæ curatione vim habere ait & per superiorem & per inferiorem ventrem purgandi, & aduersus quartanas febres inueteratas, post purgationes radicis partem pollicis longitudine, tusam cum vino ante accessionem vtiliter exhiberi, hócque remedio ter sumpto Biliotum quendam post quadraginta quatuor aut quadragintaquinque accessiones, à febre quartana fuisse liberatum. Matthiolus Fuchsium reprehendit, quòd Palmam Christi Satyriorum generibus accensuerit, cùm in generibus Testiculorum canis potiùs numeranda fuerit. At Fuchsium Dodonæus & alij multi Herbarij secuti sunt, eam Satyrium Basilicum nuncupantes, vt diximus. Triorchin Serapiada Aeginetæ esse Palmam Christi aliàs opinabatur Pena, tum quia succulenta minùs sicciórque est, & deterget intrò forísque vlceribus admota, tum etiam quòd melancholicis, quartanariis, epilepticis, neruorum

Locus. | Lib. 2. c. 98. | Cap. 260. simpl. | Li. 2. c. 207. | Lib. vet. cõt. n. | Vires & Temper. | In Aduers.

offarctu & pituitoſa ſaburra oppreſſis miram præſtet opem, fluxum dyſentericum ſiſtat, quot qualéſque facultates Palmæ Chriſti recentiores vindicant, dignandas ſanè Ægyptiis venerandæ Serapiadis Deæ auguſto cognomine: alioqui nihil attinebat à cæteris ſecreuiſſe, & Serapiadas nuncupaſſe. Rationibus hiſce fauebat ex lectione coniectura: nam vbi πολύχρηστον τῆς ῥίζης, id eſt, multi vſus radicem Dioſcorides habet, legendum fortaſſe πολύχιστον multifidam radicem, & fortè vtrunque, id eſt, multifidam & multi vſus radicem innuebat. Et mox inferiùs, vbi Dioſcorides, ῥίζα δὲ ὕπεστι ὀρχιδίοις ὁμοία, id eſt, radix ſubeſt puſillis teſticulis ſimilis, legebat Pena multifida leuiore metatheſi multò quàm in ſuperiore capite, vbi pro oleo ſubſtituit Dodonæus Scillam teneram Pancratium, vti dictum eſt à nobis.

COLCHICVM EPHEMERVM. CAP. XIIII.

Lib 4.c.79. *Nomina* IOSCORIDES κολχικὸν à Græcis etiam ἐφήμερον, & βολβὸν ἄγριον dici auctor eſt. Latinè Colchicum, Ephemerum, & Bulbum agreſtem, & ſtrangulatorium: Colchicum, à Colchide veneni ferace, in qua naſcitur. Ephemerum, quoniam ſumptum vno die interficiat, Gallis *Tue-chien* & *Mort-aux-chiens*, Germanis *Teitloſen*, Italis *Zaffarano ſaluatico* Item aliud ἐφήμερον ſeu ἶριν ἀγρίαν, id eſt, Ephemerum ſeu Irim ſilueſtrem, quod lethale nõ eſt:
Lib.6.ſim. ſic nuncupatum, quòd breui vna & altera die florem amittat. Idem Galenus habet. Ephemerũ, non illud lethale ac deleterium, ſed alterum, quod Irim agreſtem
Lib.5. cognominant. Et hos ſecutus Aegineta, Ephemerum, inquit de venenis agens, quod nonnulli Colchicum, quòd in Colchide naſcatur, vocant aut Bulbum agre-
Lib.7. ſtem. Et alio in loco. Ephemerum, nõ deleterium, ſed quod Irim agreſtem dicunt. Et Aëtius. Qui Ephemerum, quod aliqui Colchicum, aut Bulbum ſilueſtrem ap-
Genera. pellant, &c. Eſt igitur Ephemerum duplex, lethale quod Colchicum, & non lethale, quod Ephemerũ non lethale nominatur. De Colchico priore loco tractat
Lib.4.c.79. Cap 80. Dioſcorides, de altero proximè ſequenti capite. Colchicum, vt ille deſcribit, Au-
Forma. tumni exitu florem edit ſubcandidum, crocino ſimilem: poſt florem folia Bulbo ſimilia, pinguiora tamen: caulem palmi altitudine, fructum ferentem rufum: radicem quæ corticem habet in nigro rufeſcentem, quo nudata, candida, tenera, ſucci plena & dulcis inuenitur. Habet bulbus eius in medio rimam, vnde flos erum-
Locus. pit. Plurimum in Meſſenia & Colchis naſcitur. Ephemerum nõ lethale caulem & folia Lilio ſimilia habet, tenuiora tamen: flores candidos amaróſque, fructum
Dioſc. ibi. mollem: radicem vnam digitali craſſitudine, longam, adſtringentem, odoratam.
Lib.25.c.13. Naſcitur in ſiluis & vmbroſis locis. Plinius, Ephemerum, inquit, folia habet Lilij, ſed minora: caulem parem, florem cæruleum, ſemen ſuperuacuum: radicem vnã digitali craſſitudine, dentibus præcipuam conciſam in aceto, decoctámque, vt tepido colluantur. Et ipſa etiam radix mobiles ſiſtit. Cauis & exeſis imponitur. Hæc Plinius. Colchicũ Ephemerum aliud non eſt, Herbariorũ iudicio, quàm vulgatiſſimum plebi pratẽſe Crocum & ſilueſtre vbique vocatum, vti & in Croco ſilueſtri diximus. Nam floret vt Crocus Autumno, flore perquàm ſimili, concolore, dilutiùs tamẽ cæruleo, ſtaminibus pallidè luteis, iamdiu anteà primo Vere ortum, & Aeſtate amittit folia, quæ porraceis latiora, Pancratij ſunt æqualia, vel Bulbi, pinguiora, terna, aut quaterna, virentia, nitentia ab radice: caule ſeſquipalmari: bulboſa, ſemirotunda: radice altera parte compreſſa Caſtaneæ figura, aut Anacardi, foris tunica rufeſcente ex fuſco, ab ima latioreq; baſi ad apicem canaliculum imprimit prima caulis germinatio, intus tota alba, fungoſa, mucida, viroſa, guſtu non ingrata. Eſt quibuſdam Narciſſus purpureus Plinij & Virgilij, apud Theophra-

ſtum

COLCHICVM Orientale, Matthioli.

COLCHICVM alterum Orientale, Matthioli.

ſtum florens Autumno, poſt Arcturũ circa æquinoctium, perperàm Moly Trago lib.2.cap.76.quia eius flos minimè lacteus. Eſt & Syriacum ſiue Alexandrinum Colchicum, cui bulboſa radix, vt deſcribit Pena.Id non parum à noſtrate differt, tametſi Dioſcorides delineationem non minùs bene referat:non enim ex radicis ſulco, ſiue rima quæ eſt à latere,caulem emittit, ſed caulis erumpens mediũ findit bulbum,quaſiq; geminum Colchici bulbũ ab imo coagmentatum,caulémque vtrinque amplexatum oſtendit, nigriórque noſtrate euadit intus prioris ſimili, foríſque, alioqui è cepacea fungoſáque concretione vti & totius figura.Iſtis adiungunt Lobellius & Pena aliud Herbariis indictũ,quod quia Anglia copioſiſſimum fundit, nec alibi facilè reperias, Anglicum candido flore nuncupant.Perpulchra eſt planta, lacteis floribus Ornithogali vel Aſphodeli,maioribus,Croci mõtani ſilueſtris paribus:caulem ornant ſeſquipalmarem radix & folia, alioqui pratenſis vulgaris ſunt, foris fuſca, intus candida.Londini hortis merſæ radices Hiemem ferunt, Vere emergũt, non ſecùs atque in collibus & montoſis prope Briſtolium & in agro Sómerſeti. Cluſius aliud Colchicum montanum exhibuit, quod terna quaternáve folia fundit,digitum longa, per terram ſtrata, Hyacinthi non ſcripti ferè æmula, ſed ſaturatiùs virentia & ſplendentia, guſtúque acida, quæ vbi flacceſcere incipiunt, colorem ſubrubrum

Lib.2.ſtir. Hiſp.c.6.

COLCHICVM Anglicum, Lobellij.

ſubrubrum contrahunt. Flos ſine foliis primùm exilit, & ſex oblongis purpureiſq; foliis, & in medio ſtaminibus totidem conſtat: eum folia ſtatim (contrà quàm in alio Colchico) ſubſequuntur & quodāmodò protrudunt, totámque Hiemem perdurant in menſem vſque Maium aut Iunium. Radix eſt bulboſa, vnica, non magna, multis ſubrufis & nigricātibus tunicis amicta, intus ſolida, candida, dulcíſque cum quadā adſtrictione, ſede longiuſcula, quæ adnatis in lateribus propagatur. In collibus Salmanticæ vicinis lapidoſo admodùm ſolo prouenire ait Cluſius, ſéque menſe Maio collegiſſe proferentem caulem dodrantalē, firmum, & in faſtigio triangularem ſiliquam: ſemine ex rubro nigreſcente, læui, exiguo, ſubrotūdo, amariuſculo plenam. Illic vulgò *Merenderas* vocari. Idem ſcribit ſe obſeruaſſe in pratis Salmantinis Colchicum noſtro vulgari ſimile, ſed minus, atque eius plātas nonnullas flore omnino lacteo: ſed in eo genere folia antè primum Ver emergere non ſolere, quemadmodùm nec in Anglico, quod hîc ex Cluſio pictum videtis. Colchici noſtri radix quouis anni tempore eruta, à quibuſdam pharmacopœis pro Hermodactylo habetur, etiamſi ſiccata, flaccida, vieta rugoſáque, tangenti partim euanida, partim fungoſa ſit. Id quod acerrimè Matthiolus reprehendit, & eius erroris cauſam Serapioni adſcribit, qui Surungen, id eſt, Hermodactylum, vt ipſemet interpretatur, iiſdem planè verbis deſcribit, quibus Dioſcorides Colchicum. Quod autem magno & pernitioſo errore has duas plantas confuderit, confirmat ex Paulo Aegi. qui lib. 7. de Ephemero & Hermodactylis ſeorſum tanquam de diuerſis tractauit, ac primùm de Hermodactylo. Hermodactyli radix, inquit, & per ſe, & ipſius decoctum vim habet purgandi. Priuatim arthriticis, cùm humores defluunt, exhibetur. Verùm ſtomacho valde aduerſatur. Paulò pòſt de Ephemeris ita ſcribit. Ephemerum nō illud venenatum, ſed quod Iris ſilueſtris nominatur, mixtæ facultatis eſt, & repellentis, & diſcutientis per halitum. Ex quibus perſpicuum eſt Hermodactylum ab Ephemero longè diuerſum eſſe, & hac in re Serapionem vehementer erraſſe, & Mauritanos omnes, ac eius ſequaces medicos, qui Colchicum Hermodactyli vice catapotiis, & aliis medicamentis immiſcent. Quare Matthiolus genuinum Hermodactylum eſſe credit, quem ex planta expreſſit quam Augerius de Busbeke Conſtātinopoli allatam donauit: vbi etiam Hermodactylus appellatur, & radices

COLCHICVM *montanum cum flore, Cluſij.*

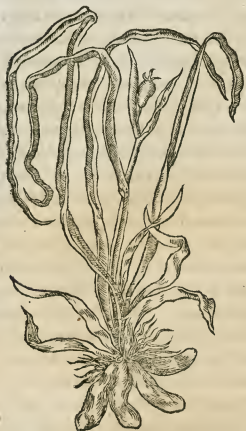

Cap. 194. ſimpl.

COLCHICVM *montanum minus, Cluſij.*

HERMODACTYLVS verus, Matthioli.

PSEVDOHERMODACTYLVS, Matth.

dices digiti ſpeciem referunt, adeò vt vnguium quoque figura conſpicua ſit. Folia fert pręlonga binûm dodrãtum longitudine, & fortaſſe longiora, Porri aut Haſtulæ regiæ ſimilia: ſed lõgè anguſtiora, breuioráque ſunt quæ circa radicem diffunduntur. Radices habet quatuor ex vna eadémq; baſi emergẽtes, digitorum figura, colore ex pallido rufeſcente, albis in ſummitate vnguibus, nullis circa ſeſe fibris: nam quæ ſpectantur fibræ, circa radicum originem ſuperiore parte capillaceæ ſeſe fundunt. Caulis è medio proſilit tenuis, herbacea tunica circumueſtitus, in cuius ſummitate oblõgum prominet capitulum (florem non vidit) piri figura, Colchici ferè modo, minus tamen. Differt ab hac planta ea quam quidam in Italia Hermodactylum eſſe arbitrantur, Matth. Pſeudohermodactylum appellat. Sed Hermodactylũ priorẽ, quẽ verũ putat, pleriq; reſpuũt, & Iridis generibus adſcribunt, Iridẽ tuberoſam appellantes, de qua capite de Iride locuti ſumus. Præterea Colchici noſtri radix medicamentis immixta, pernitioſa nõ eſt. Neq; propterea dicendũ, id, quod in Colchide plurimũ naſcebatur auctore Dioſcoride, aliud à noſtro eſſe: ſed illic lethali interimẽdi facultate cęteris omnibus antecelluiſſe, tum q; ſucco illic eſſet magis concocto, tum quòd à ſolo cœlóque vim hanc nanciſceretur. Sic fungi quibuſdam locis exitioſi proueniunt, &, niſi iiſdem quibus Colchicum remediis vincantur, interimunt: alibi innoxij paſſim eſitantur. Sic Taxus Narbonenſis & Hiſpanica deleteria ſola vmbra, vt prodidit antiquitas: in Anglia & alibi minimè malefica. Cicutę & aliis idẽ vſuuenit. Sed noſtri Colchici radices etiamſi pro Hermodactylis à quibuſdam vſurpentur, ſciendum tamen ab Officinarum Hermodactylis plurimùm differre. Hi enim peregrini ſunt, nõ pernitioſi, vt multis ſeculis plurimus vſus edocuit. Hos Hermodactylos Officinarum, Tralliani & Pauli, eſſe Colchicum, ſeu Ephemerum non venenatum Dioſcoridis Pena opinatur, & leuiore aliqua nota, non ſpecie differre, vel ſi eadem non ſint ſaltem admodùm affinia eſſe. Idem cenſuit Lobellius, ex quo Colchicum Illyricum, ſiue Græcum nõ venenatum Anguillarę, pictum exhibemus. Hermodactylos non venenatos Officinarum appellat. Se Venetiis habuiſſe ait munere Alberti Martinelli Alepo Syriæ euulſas à fratre Cequino Colchici Anguillaræ plantas, pronis palmitibus, ſeptenis, denis & duodenis foliis Colchici ſtriatis, mucronatis, reflexis, in anguſtum faſtigiatis, imbricatim & lateratim ſtipatis, è quibus in puſillo

COLCHICVM Illyricum siue Græcum non venenatum, Lobellij.

EPHEMERVM non lethale, Matthioli.

ſillo pediculo flores exoriuntur lutei, pallentes, terni, vel quaterni, Colchici parui minores, ſtaminibus itẽ concoloribus. Siliqua non diſſimilis. Radix foris cepę cõcretione; intus euanida & vieta, quia in caulẽ, folia, flores, fructũ & ſemen vis tota exhauſta fuerat. Anguillaræ & Cequino aſſentiẽdũ putat, quibus hanc plantã acceptam refert. Colchicis accenſet Lobellius plãtam quam capite de Narciſſis ex Cluſio deſcripſimus nomine Narciſſi Autumnalis quorundã, Lobellij Colchicũ luteum, fortaſſe Ephemero non venenato Dioſcoridis cõgener, Narciſſus Autũnalis Marcelli Vergilij Mutono, flore luteo pallente, cuius Narciſſi meminimus cùm de quarto Narciſſo ageremus. Certè radice, caule, folio, flore, ortu, tota deniq; planta propiùs ad Colchicũ accedit. Matthiolus longè aliud Ephemerum nõ lethale depinxit, ꝙ in Ananiẽſibus mõtibus tam in pratis quàm in ſiluis copioſè naſcitur, ab indigenis vulgò *Giglio matto*, hoc eſt, Lilium ſtultum nominatum: Ephemerũ ſpurium Lobellius appellat.

Cap 88 hiſtor. Folia habet Lyſimachiæ Glaſti aut Luteolæ media, in ſeſquicubitalibus cauliculis denſis, multiſque alis concauis: floſculos candicantes, Verbaſci nigri, quinario foliorum numero: ſemen puſillum in rotundis lini pericarpiis occluſum: radicem multùm fibratam Iſatidis. Hæc Lobellius. Fuchſius plantam, vulgò Lilium conualliũ nuncupatã, Ephemerum non lethale eſſe contendit.

Lib.3.c.79. Colchici radicem comeſam ſcribit Dioſcorides fungorum modo ſtrangulando enecare. Remedio eſſe quæcunq; contra fungos opem ferunt: bubulum etiam lac potum, adeò vt quoties hoc adfuerit, nullum prætereà quærendum præſidiũ ſit. Ephemeri non lethalis radix dẽtium doloribus remedio eſt, ſi decocto eius colluantur. folia in vino decocta & illita, œdemata & tubercula, quæ nihil adhuc puris contraxerunt, diſcutiunt. Vbi pro, μήπω ὑγρὸν ἔχοντα, legẽdum putat Fuchſius, μήπω πύον ἔχοντα, vt ex Galeno liquet ſic ſcribẽte.

Lib.6.ſim. Ephemerum nõ lethale radicem habet adſtringentem, & boni ſuauiſque odoris. Ex quibus perſpicuum eſt facultatis temperaturæq; eſſe miſtæ, nempe repellentis, & habitu euaporantis. Teſtificãtur opera quæ particulatim edit. Siquidem non inefficaciter radix eius in dentiũ doloribus colluitur. Tum phymatum augmento & ſtatui folia cõueniunt. Oportet autem ea in vino decocta priùs quàm pus moueas illinere.

Lib.28.c.9. Plinius de Colchico hæc ſolùm tradit, priuatim lac bubulum iis qui Colchicum biberunt vtile eſſe. Et

Li.26.c.12. folia Ephemeri tuberibus atque tumoribus illinuntur, quæ etiam dum diſcuti poſſunt.

possunt. Ferunt Turcas Colchici floribus vti cùm inebriari volũt: eos enim vino macerant, quo epoto adeò stupidi redduntur, vt in ecstasim abeant. Hermodactylus, auctore Mesuë, calidus est & siccus ordinis secundi initio, cum humiditate tamen excrementitia, flatulenta, nauseabunda qua vẽtriculo nocet, præsertim quando in eum ex partibus aliis excrementa cõfluunt. Pituitam crassam maximè à iuncturis trahit: ob id podagræ, & aliis arthritidis differentiis confert, non sumptus modò, sed etiam cataplasmate admotus, præsertim cum vitellis ouorum, & farina hordei, vel mica panis. Impinguat, sperma auget, vlceribus confert, quia terget sordem eorum, & carnem in his putrem consumit. Cuminum, Zingiber, Piper longum, Libysticũ, Menthastrum, mastiche mixta, Hermodac. prohibent, ne suo humore excrementitio & flatulento lædat ventriculum, néve flatus crassos & nauseabundos in eo excitet, aut multa in ipso excrementa colligat. Si verò Hermodactylus cũ pauco Zingibere, & succo Raphani, vel Scilla assata, aut Scillæ succo & Zingibere, & pauca spica in trochiscos fingatur, purgat celeriùs & pleniùs (per se enim tardè & imbecilliter vacuat.) Myrobalani quoque roborando stomachum Hermodactylos citò deturbant, & humorum in ventriculũ affluxum prohibent. Datur ab aureo vno ad aureo duos. Ad annos tres seruatur.

SCILLA. *CAP. XV.*

Cepaceo etiam generi tantopere similis est σκίλλα Græcis dicta, Latinis similiter Scilla, vt multi eam Cepam marinam vocent, & Varro Squillam, cuius exemplo omnibus Officinis sic nominatur, Arabibus *Haspel, Hausel, Aschil* seu *Alachil*, Italis *Silla*, Germanis *Meertzuuibel*, Gallis *Stipoule, Oignon marin*, Hispanis *Cebolla Albatrana*. Quia autem inter hanc & marinum testaceum piscem, à tunicata squamarum cõpactili serie Squillam vocatum, tanta similitudo intercessit, hæc putatur sic dicta, inquit Pena. Potuit etiam ἀπὸ τοῦ σκιλήματος, id est, ab ariditate dicta esse, quòd in sabuletis maritimis Sole torridis oriatur, cuiusmodi sunt in Hispania, & prope aridæ Lusitaniæ tesqua maritima. Plinius, Scillarum in medicina, inquit, alba est quæ masculus, fœmina nigra. Quæ candidißima fuerit, vtilißima erit. Et, Nobilißima est Scilla, quanquam medicamini nata, acetóque exacuendo. Nec vlli amplitudo maior, sicut nec vis asperior. Duo genera medica: masculus albis foliis, fœmina nigris. Et tertium genus est cibis gratum: Epimenidium vocatur, angustius folio, ac minus aspero. Quæ ex Theophrasto transtulit Plinius. ἐδώδιμοι μὲν γὰρ οὐ μόνον βολβοὶ, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ ἀσφοδέλου ῥίζα, καὶ ἡ τῆς σκίλλης, πλὴν οὐ πάσης, ἀλλὰ τῆς ἐπιμενιδίου καλουμένης, ἣ ἀπὸ τῆς χρήσεως ἔχει τὴν προσηγορίαν. αὕτη δὲ στενοφυλλοτέρα τε καὶ λειοτέρα τῶν λοιπῶν ἐστι. Id est, Edules non solùm Bulbi & his similia, sed etiam Asphodeli radix & Scillæ, non omnis quidem, sed eius quæ Epimenidia vocatur, quæ ab vsu nomen accepit. Hæc angustiore est folio, læuioreq; quàm cæteræ. Scillæ differentias duas ex colore duntaxat inter Hispanicas tam multas animaduertit Pena: quarum extimæ tunicæ vni rubent, vt Cepis oblongis, alteri albent, magnitudine pares. Vtrauis maxima pomũ Assyrium nõ superat, Cepæ modo multipliciter tunicata, corticosaq;. Vniuersa folii carina vel dorsum palmum ferè lata, pedẽ alta, crassitudine minori quàm Aloës, crebro è bulbo pullulant squamatim cõpacta: caulis sesquicubitalis, gracilis, flores stellatos Ornithogali habet similes, sed minores, in spicam postremò deficiens. Matthiolus ait se cùm olim credidisset Scillas, quibus in Italia tum medici tum seplasiarij vtuntur vulgò, veras esse Scillas, mutata tandem sententia eas pro legitimo Pancratio habere, Scillas verò geminas eas esse, quæ illis duplo maiores in Hispaniæ maritimis proueniunt,

Nomina

In Aduers.

Lib. 20. c. 9.

Genera.

Lib. 19. c. 5.

Lib. 7. hist. cap. 11.

Forma.

In cap. 168. lib. 2.

SCILLA, *Matthioli.*

SCILLA *Hispanica sine flore, Clu.*

foliis Aloën æmulãtibus,sed minùs crassis, cùm illæ folia ferant nõ Aloë, sed Lilio proxima, inter quæ non parua est differentia. At perperàm, inquit Pena, pro Pancratio vulgarem Scillã,quę vera est,accipit:quam non nisi vietam, aut adolescentem, cuiusmodi Venetiis væneunt, viderat. Et foliorum gracilitas sanè nõ aliam speciẽ constituit Scillæ, sed tantùm contingit habitiora & maiora adolescere folia mutatione cæli,soli,& cultu. Sic Cepis euenit angusto interiecto tractu,sic in foliis Aloës,& aliis multis obseruatur. His verò Bulbis flores, folia, omnia prorsũ similia,aliquantò duntaxat graciliora, vt bulbaceis multis præpropere enatis,& aliò transplantatis euenit.In contignatione suspensæ, dum sabulo mergũtur aut seruantur, languidiora promunt folia, & succo seu pabulo cõsueto defraudantur,exilioráque sunt.Ratio par in Scillis pusillis,quas Pancratium Matthiolus adstruit. Sed ex Clusio legitimam Scillæ iconẽ hîc proponimus,qui eam & primùm emergentem,& florẽtem semineque onustam plerisque Hispaniæ & Lusitaniæ locis se eruisse ait.Est verò Scillæ, inquit, caulis plerunque cubitalis aut maior, rectus,nudus,absque foliis, floribus plurimis candidis & stellatis ornatus,Asphodeli minoribus, Ornithogalo maiori similibus, qui ab imis florere (vti rectissimè scripsit Theophrastus) quẽadmodùm Asphodelus incipit.His succedũt siliquæ triangulares, & veluti compressæ,in quibus semen nigrum,planum & paleaceum.Folia demum emergunt quinque aut sex lata, ampla, viridia admodùm, densa, humi extensa,& quodammodo carinata.Radix crassa,alba,multipliciter tunicata,lento quodã humore plena,multis fibris crassiusculis capillata.Copiosè nascitur supra Olysiponem,& plerisque aliis Lusitaniæ & Hispaniæ locis.Floret Augusto & Septembri,semen Octobri & Nouembri maturescit.Folia maturo iam semine,& caule arido emergunt Nouembri & Decembri.De Scillæ viribus & præparatione satis prolixè Dioscorides.Vim acrem & feruentem habet. Assata verò multiplicis est vsus. Pasta aut luto óblita in clibanum coniicitur,aut carbonibus obruitur, donec circumlita pasta sufficienter tosta fuerit.Qua amota,si non mollescat,altera pasta aut luto circumlinitur,eademq; quæ priùs fiunt.Nam quæ ita non assatur, noxia magis est, præsertim interaneis data. Torretur item in olla indito operculo,& in clibanum coniecta. Sumitur ex ea abiectis extimis partibus, quod maximè medium est,quod concisum effusa priore aqua coquitur, nouáque superinfusa vsquedum nec amaritudinem, neque acrimoniam habeat aqua. Siccatur autem in vmbra dissecta, & lino traiecta,ita vt ne talleolæ inuicem se contingant.Sic igitur secta,ad oleum,vinum,acetumq; scilliticum vtimur.Ad rimas verò pedum crudę Scillæ interanea pars in oleo feruefacta, aut

Lib.2. cap. 167.

Vires & Temper.

SCILLA Hiſpanica cum flore, Cluſij.

aut cum reſina liquefacta imponitur. Decocta in aceto demorſis à vipera cataplaſma eſt. Aſſæ eiuſdem pars vna, toſti ſalis partibus octo ſubigitur, datúrque ieiunis cochlearis vnius duorúmve pondere ad emolliendam aluum. Additur potionibus & odoratis medicaminibus, & quibus vrinam ciere voluerimus, hydropiciſq; & ſtomachicis, quibus innatant cibi, & morbo regio, torminibus, in vetere tuſſi, aſthmaticis, cruenta reiicientibus (ἀναφορικῶν. Hîc Dioſcorides, & Medici alij ἀναφορικοὺς appellant, qui ſanguinem ex inferioribus partibus ſurſum educunt, & per os reiiciunt.) Trium verò obolorum pondere in delinctu ex melle ſumpſiſſe ſatis eſt. Coquitur eadem cum melle, ſumiturq; in cibo ad eadem, maximè coctionem adiuuans. Strigmẽtitia per aluum ducit. Coctu & ſimili modo ſumpta idem poteſt. Cauendus Scillæ vſus iis quibus interaneum aliquod exulceratum fuerit. Prodeſt verrucis & pernionibus aſſam inungere. Semẽ eius tritum cum caricis, aut melle exceptum, ſi manditur, aluum emollit. Pro foribus domus ſuſpenſa tota amuletum eſt. De iiſdem Plinius confuſè tractauit his verbis. Scillæ aridis tunicis direptis, quod reliquum è viuo eſt conſectum ſuſpenditur lino modicis interuallis. Li.20.c.10. Poſteà arida fruſta in cadum aceti quàm aſperrimi pendentia immerguntur, ita ne vlla parte vas contingant. Hoc fit ante ſolſtitium diebus 48. Gypſo deinde óblitus cadus ponitur ſub tegulis totius diei ſolem accipientibus. Poſt eum numerum dierum tollitur vas, Scilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clariorem oculorum aciem facit. Salutare eſt ſtomachi laterúmque doloribus, parum ſumptum binis diebus. Sed tanta vis eſt, vt auidiùs hauſtum, extinctæ animæ momento aliquo ſpeciem præbeat. Prodeſt & gingiuis & dentibus, vel per ſe commanducata. Tineas & reliqua ventris animalia pellit ex aceto & melle ſumpta. Linguæ quoq; recens ſubiecta, præſtat ne hydropici ſitim ſentiant. Coquitur plurimis modis: in olla quæ coniiciatur in clibanum aut furnum, vel adipe aut luto illita, aut fruſtatim in patinis. Et cruda ſiccatur, deinde conciditur, coquitúrque in aceto, tum ſerpẽtium ictibus imponitur. Toſta quoq; purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vſus ſic coctæ ad hydropicos. Ad vrinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad ſpleneticos & ſtomachicos, ſi non ſentiant vlcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tuſſim veterem cum ſuſpirio. Diſcutit & foliis ſtrumas quadrinis diebus ſoluta, furfures capitis, & vlcera manantia illita ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maximè vti coctionem facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum ſanat in oleo cocta, & miſta reſinæ. Semen eius lumborum dolori ex melle imponitur. Pythagoras Scillam in limine quoque ianuæ ſuſpenſam malorum medicamentorum introitum pellere tradit. Hæc Plinius. In quibus Marcellus Vergilius & Cornarius erroris eum inſimulãt, quòd dixerit adipe aut luto illita, pro eo quod eſt apud Dioſcoridem σταιτὶ δὲ ἢ πηλῷ περιπλάσσεται, id eſt, farina aqua ſubacta, quam paſtam vocamus, aut luto oblinitur. σταῖς enim & στέαρ hic non adipem, nec multis aliis locis apud medicos ſignificat, ſed paſtam aut fermentum. Dioſcorides de Stibio, ἀπτεται στέατι περιπλασθέν, id eſt, Lib.5.

assatur farina circumlitum. Vbi tamen etiam impegit Plinius, qui sic vertit. Quidam non fimo vtuntur coquentes, sed adipe. Idem Dioscorides de Erisymo. ἐνδεθὲν εἰς ὀθόνιον, καὶ ὀπτηθὲν ἐν στέατος περιπλασθέντος. Hoc est, linteo illigatum, & fermento oblito assatum. Et de fici vtriusq; succo. καὶ μυρμηκίαν αἴρει στέατι περιπλασθείσης τῆς
Lib.3. c. 38. ἐν κύκλῳ σαρκός. Id est, fermento vel pasta oblita in circumsita carne. Idem Paulus ᾠοῦ ἐν στεατίῳ ὀπτημένου τὴν λέκυθον. Hoc est, Oui in fermento assati vitellum. At sicut his in locis atque aliis στέαρ pro pasta aut fermẽto rectè intelligitur, ita multis aliis
Lib.7. hist. cap.12. pro adipe vsurpatur. Porrò quod ex Pythagora refert, idem prodidit Theophrastus, λέγεται δὲ καὶ πρὸ τῶν θυρῶν τῆς εἰσόδου φυτευθεῖσαν, ἀλεξιτήριον εἶναι τῆς ἐπιφερομένης δηλήσεως. Id est, Traditur & ante portas satam remedio esse contra veneficio-
Lib. 8. sim. rum noxam. Scilla, inquit Galenus, admodùm incidentem facultatem habet, non tamen admodùm calidam. Sed secundum hoc eam quispiam secundi ordinis censeat excalfacientium. Præstat autem aut assam aut elixam sumere: sic enim virium eius vehementia exoluitur. Vnum de Scilla volumen condidit Pythagoras philo-
Lib.19. c.5. Lib.21. c.17. sophus auctore Plinio, colligẽs medicas eius vires. Idem Plinius Scillam ter florere refert, tria tempora sationum ostendentem. Quod ex Theophrasto exscriptum esse capite de Croco declarauimus. Vbi non τρὶς ἀνθεῖν Scillam ait, id est, ter florere, quemadmodùm Plinius scripsit, sed ποιεῖσθαι τρεῖς ἀνθήσεις. Quibus verbis non significatur Scillam tribus diuersis anni tẽporibus, exempli gratia, Autumno, Verè, Aestate florẽ edere, sed inter bulbosas plantas Scillam & Asphodelum quàm diutissimè florere, ob alimenti copiam & vbertatẽ, quod Theophrastus τὴν ἄνθησιν κατὰ μέρος ποιεῖν, id est, particulatim florem promere dicit, (In vulgatis tamen co-
Lib.7. hist. cap.12. dicibus mendosè legitur τὴν αὔξανσιν, pro τὴν ἄνθησιν) vt ab ima caulis parte primũ incipiat. Quare Augusti mensis principio Scillæ caulis assurgit, seorsum eam ob causam pictus, quod sæpius est obseruatum, cubitalis aut etiam procerior, densissimè floribus stipatus, qui primùm diducuntur, ac interim dum aperti vigent, medij turgescunt, supremi gliscunt duntaxat, quæ πρώτη ἄνθησις est, primus ad florescendum impetus. Exactis aliquot diebus flores qui primi reclusi fuerunt, dilabuntur, medij sese promunt, supremi tantùm intumescunt, quæ est secũda ἄνθησις. Postremò defluentibus mediis supremi sese explicant, quæ est tertia ἄνθησις. Hic florescendi ter repetitus impetus, terrã quoque ter subigi oportere denuntiat, priusquàm fruges serantur. Flaccido verò & emortuo caule folia nascuntur circa Ianuarij medium vel finem, ob id bulbus cum foliis depictus sine caule, quæ posteà Aestatis squaloribus exarescunt. Quod de Scilla illi prodidere, Vergilius ex Arato idem de Lentisco literis mandauit.

PANCRATIVM. *CAP. XVI.*

Nomina RAECI παγκράτιον, sicut & Latini Pancratium, à vincendis & profligandis morbis omnibus nominasse vidẽtur. Scillæ species est, propte-
Lib.2. cap. 168. reà Scillã nominant, vt ait Dioscorides, vt Plinius Scillam pusillam.
Forma. Pancratiũ, vt describit Dioscorides, radix est Bulbo magno similis, subrufo colore aut subpurpureo, gustu amaro ac feruẽte. Folia habet Lilio similia,
Li.27. c.12. sed longiora. Plinius. Pancratiũ aliqui Scillam pusillã appellare malunt, foliis Lilij albi, longioribus crassioribusq;: radice Bulbi magni, colore rufo. Dalechampius sic depingendũ curauit, & descripsit his ferè verbis. Nascitur vbiuis in litore maris, radice Bulbi magni, cortice subrufo vestita, infernè capillata Cæpę modo: foliis κρίνου, id est, Lilij albi, vt Plinius vertit, longioribus & crassioribus, quod idem addidit: caule pedali & nonnunquam proceriore, anguloso, summo fastigio in quinque foliola candicantia virgata, acuminata sese explicante, è quorum medio angulosæ,

gulosæ, breues & veluti compressæ eriguntur siliquæ pediculis subnixæ, ex quarum vertice flos albus emicat, oblongus, infernè arctus, supernè latus, ambitu supremo in radios velut cuspidatim diuiso, pallidis apicibus multis, staminibúsque intus extantibus, flore delapso semen in siliquis adolescit, & maturescens grãdescit. Floret mense Iunio. Tempus. Ex his perspicuum est, Pancratium Scillam non esse, sed speciem

PANCRATIVM, Dalech.

PANCRATIVM, Clusij.

flore potissimùm ab ea distãtem. Pancratium istud Monspeliense Clusius Hemerocallidem Valentinam vocat, eóque nomine depinxit. Pancratium verò longè aliud, quale hîc videtis expressum. Cùm autem de Scilla dixisset, subiecit. Pancratio amplitudo maior est, extimæ tunicæ rubent, foliáque ampliora & longiora. Nascitur copiosè in mediterraneis Hispaniæ, éstque præsens venenũ. Germinat cum Scilla. Vires Scillæ & prçparationem habet, vt tradit Dioscorides, ac eodem pondere in iisdem morbis exhibetur. Vires & Mitior autem huius vis est quàm Scillæ. Radicis Temper. succus cum erui farina in pastillos cõformatus cum hydromelite spleneticis & hydropicis vtiliter exhibetur. Horum quçdam omisit Plinius, & alia addit his verbis. Li.27.c.12. Aluum soluit succo cum farina erui sumpto: vlcera purgat. Hydropicis spleneticisq; cum melle datur. Alij decoquunt eam donec aqua dulcis fiat, eaq; effusa radicem terentes digerunt in pastillos Sole siccatos: & posteà vtuntur ad capitis vlcera & cætera quæ repurganda sunt. Item ad tussim, quãtùm tribus digitis apprehenderint in vino dantes, & ad lateris dolores, aut peripneumonicis ecligmate. Propter ischiada in vino bibendum, & propter tormina menséśque ciendos. Radix Pancratij, inquit Galenus, Scillæ similem gustum refert ac vires. Quare ea quidam pro Scilla, si ea non adsit, vtuntur: efficit enim omnia in genere quidem similiter, sed longè imbecilliùs.

SISYRINCHION Dodonæi. *CAP. XVII.*

THEOPHRASTVS cum Bulbis multis σισυρίχιον vel σισυρίγχιον numerat, & post eum Plinius. ἴδιον δὲ τοῦ σισυριγχίου, inquit ille, τὸ τῆς ῥίζης αὐξάνεσθαι τὸ κάτω πρῶτον, ὃ καλοῦσι χειμῶνα (corrige πρῶτον, κατὰ χειμῶνα, vt legunt Plinius & Gaza.) τοῦ δὲ ἦρος ὑποφαίνοντος (addit Plinius ἴυ) Lib.7. hist. cap.13.

Lib. 19. c. 5. τοῦτο μὲν ταπεινοῦται, τὸ δὲ ἄνω τὸ ἐδώδιμον αὐξάνεται. Quæ ſic reddidit Plinius. Siſyrinchium. In hoc mirum imas eius radices creſcere Hieme, Verno autē cùm apparuerit Viola, minui & contrahi, tum denique bulbum pingueſcere. Siſyrinchium De florib. cap. 48. iſtud arbitratur eſſe Dodonæus plantam hîc depictam, quam Hiſpani *Nozelhas* quaſi nuculas ſiue paruas nuces vocant, Bulbi eſculenti genus, cui gemina eſt radix, & in Hiſpaniis paſsim editur: qualem radicem geminam & edulem Siſyrin- *Forma.* Dod. ibid. chio veteres illi aſsignarunt. Lobellius Hyacinthum poëticum Hiſpanicum gemino gladioli reticulato bulbo appellat. Huic folia ſunt graminis, bina aut terna, oblonga, & anguſta: caulis rotundus, dodrantalis, in quo floſculi tres aut quatuor, pulchri, cærulei, verùm fugaces, & paucis admodùm horis vigentes, alternatim

SISYRINCHIVM, Dodonæi.

SISYRINCHIVM minus, Cluſy.

prodeuntes, forma quodammodo florum Iridis, ex nouem videlicet foliolis compoſiti, quorum tria deorſum inflexa pro fimbria maculam habent plurima parte luteam, alia tria ſurſum verſus aliquantulùm eriguntur, tria verò reliqua reſpondentia iis quæ Iridis florum fimbriam contegunt, proportione huic floſculo maiora & tenuiora ſunt, ſurſúmque arrecta medium floris tenent, ſumma extremáque parte diuiſa: capitula inde ſuccedunt oblonga, in quibus ſemen rotundum, paruum, vti Rapi: radix bulboſa, gemina, vno Bulbo alteri ſuperpoſito, ſicuti gladioli, ſapore dulcis & edulis, quæ inuolucro quodam integitur reticulato, quod quidem maioribus ſpiſsius eſt, minoribus minùs craſſum. Duo etenim huius genera eſſe vidētur, magnitudine ſola differentia. In Luſitania, & alibi apud Hiſpa- Lib. 2. ſtir. Hiſpa. c. 10. nos naſcitur. Cluſius idem Siſyrinchium alterum genus depinxit, ſuperiori ſimile, in omnibus autem minus, & foliis gracilioribus, floréque longè odoratiore, Hiſpanis *Lirio*, nonnullis *Macucas* dicitur. Cluſius etiam Siſyrinchium Theophraſti eſſe arbitratur. Inuenitur in Valentino regno, ſed in Murciano frequentiſſimum.

ORNITH

ORNITHOGALVM. CAP. XVIII.

QVOD ὀρνιθόγαλον Græcis, Ornithogalum ſimiliter Latinis dicitur, Plinio Ornithogale. A lacteo gallinarum candore Ornithogalum nomen accepiſſe videtur, inquit Ruellius, quòd flores intus lacteo colore niteant, niſi quis cenſeat ab oui candidi figura, quam radix præ ſe fert dictum: nam auicularum oua radix imitatur, intus albiſsima. Ornithogalum, vt deſcribit Dioſcorides, cauliculus eſt tener, tenuis, ſubalbicans, ad duos dodrantes aſſurgens, ſupernè tres quatuórve habens propagines teneras, in quibus flores foris herbacei, aperti verò lactei coloris, inter quos capitulum Cachryos modo inſectum, quod vnà cum pane coquitur velut Melanthium. Radix bulboſa, quæ & cruda & cocta editur. Idem delineauit Plinius his verbis. Ornithogale caule tenero, candido, ſemipedali, radice bulboſa, molli, tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pulte. Ruellius Ornithogalum eſſe ait, quod à ruſticis in Sueſsionum agro eruitur, rotunda radice, bulbaceam ſpeciem præ ſe ferente, è cuius medio cauliculus exit tribus, aut quatuor adnatis appendicibus in cacumine: foliis in capillamenta quædam extenuatis: floribus exiguis, foris herbaceis, intus lacteo colore candicantibus, qui ſimul coaceruati velut paniculæ quædam compactili callo ſquamatim cohærentes in pilulam extuberant, nucamentum pineæ nucis repræſentantem. Sueſsionenſis ager *Churles* vocat, pueris non incognitos, qui propter adſtantes cùm aratro terra proſcinditur, aut in latiores porcas ſulcatur, erutos vomere colligunt, multò caſtaneis ſuauiores in cibis, quibus & crudis, & in cineribus incoctis rura veſcuntur, odore iucundiſsimo mirum in modum os commendante. Radix in orbem ferè collecta eſt, cortice pullo, candidiſsima intus carne pulpáve perquàm odorata. Vere vel Æſtate cum fronde virent: Hyeme vel Autumno cùm exarantur agri radicitus euelluntur. Diu ſeruari poſſunt, & vbi annonæ premit inopia, plebis ruſticæ famē & ieiunia caſtanearum more ſatiant. Nec aliud humo genitum promptiùs in cibum cedit, cùm frugum penuria gliſcit. Mirè ſuibus expetitur, qui roſtro ſcrobiculos excauant, & horum capti dulcedine, gregatim ad hos eliciendos, radicitúſque vellendos adcurrunt. Rura ex agris ſponte natum gratiorem cibum non norunt. Lautiores etiam menſas diuitum Ornithogalum non reformidat. At Dodonæo huiuſmodi radix non Ornithogalum, ſed Bolbocaſtani genus eſſe videtur. Radix enim eſt Bulbi forma, ſapore caſtaneæ, quale Bolbocaſtanū eſſe nomen ipſum indicat. Ex Matthiolo duas Ornithogali plantas exhibemus, quòd duo eſſe eius genera exiſtimet. Quorum vtrumque cùm caule folioſum ſit, differt ab eo quod Dodonæus depingit, quódque legitimum Dioſcoridis Ornithogalum eſſe cenſet. Id etiam Bulbum leucanthemum appellat. Huic folia multa ſunt & anguſta, graminis minora: caulis inter hæc exit, dodrantalis minor, rotundus, glaber, abſque foliis: flores in ſummo diſperſi emicant ſex aut ſeptem, foris herbacei viroris, intus candidi, ex ſex foliolis commiſsi, exiguis Liliis, præ-

Nomina

Li.1. ca.20.

Li.2.c. 138.

Forma.

Li.19.c.17.

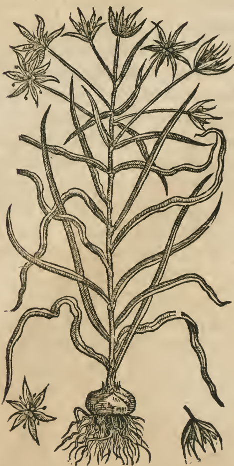
Li.de flor. cap.53.

In cap.138. lib.2.

ORNITHOGALVM I. Matthioli.

ORNITHOGALVM II. Matthioli.

ſertim priuſquàm aperiantur ſimiles, qui Sole quidem ſplendente patent, noctu verò, & cùm aër nubilus etiam interdiu occluſi permanent: capitula ſuccedunt triangularia, Cachryos ſemini ſimilia, in quibus ſemen exiguum: radix bulboſa, lento ſucco plena, ſapore vt plurimùm inſipida & aquea, cum obſcura tamen quadam acrimonia. Reperitur in agris frumẽtariis apud Brabantos locis compluribus. Maio menſe flores edit. Dodonæus alio in loco Ornithogalum, quod Narbonenſe cognominat, haud parum differens à ſuperioribus depinxit, foliis oblongis & tenuibus, & quàm aliorum anguſtioribus: caule tenello, cubitali, aut proceriore, nullis foliis veſtito, floribus verò exornato quamplurimis, à medio faſtigium petentibus, qui foris herbacei ſunt, patentes verò interiùs lactei candoris viſuntur, Phalangij flores referentes. Fructus triangularis eſt lobus, in quo ſemina: bulbus paruus & oblongus pro radice eſt. In Narbonenſi Gallia, ac iuxta Monſpelium in agris frumenti feracibus gignitur. Sunt qui Dioſcoridis legitimum Ornithogalũ eſſe exiſtiment. At ſuperiora pro legitimis Dodonæo magis placent. Ornithogalo Narbonenſi ſimile, & magnitudine tantùm diſtare videtur, quod à Mycono habuimus. Inter ſegetes oritur, inquit, cubitali altitudine, interdum maiori. Caulem ha-

Li. purgãt. App. c 6.

ORNITHOGALVM Dodon. ſeu Bulbus Leucanthemus.

ORNITHOGALVM Narbonenſe, Dodon.

bet læuem

ORNITHOGALVM magnum, Myconi.

bet læue, rotundum, ſolidum, Aſphodeli inſtar, in quo flores intus candidi, ex ſex foliolis conſtantes, foris virides ex petiolo pendent, prope cuius exortum foliolum è caule prodit, ipſum petiolum amplectens: in florum medio ſtamina multa ſunt veluti in Roſa. Radix craſſa eſt, bulboſa, candida, ſolida, non ſquamata, dulcis, inferiore parte fibras in orbem emittens, eius extremum ambitum cingentes coronæ capitis monachorum inſtar. Cùm huic idem ſit ſapor qui Ornithogalo vulgari, foliorũ, florum forma eâdem, Ornithogali ſpeciem eſſe cenſet Myconus, etiam ſi folium ſit in hoc duplo maius & latius. Quare Ornithogalũ magnum appellauit. Raram plantam eſſe ait, ſéque bis tantùm reperiſſe, ſemel Toleti, iterum iuxta Barcinonem. Ornithogali ſpeciem faciunt quidam, vt ſcribit Pena, quod Ornithogalum luteum vocant. Quamuis enim Ornithogalo nomen dedit florum lacteus cãdor, cuiuſmodi in gallinarum alis renidet aut ouis, non earum lacte, quo caret volucrum genus, tamẽ propter totius figuræ affinitatem nobis erit etiam vocandum Ornithogalum, quod flore luteo eſt elegantiſsimum, nec ita frequens Italiæ, Narbonæ, calidioribúſque viſitur. In Aruernis & ad pomeria Lugduni pone & prope ſuburbium trans Lugdunum, vulgò *La Guillotiere*, in campis latis &

ORNITHOGALVM *luteum Lobel. ſiue Bulbus ſilueſtris, Dodon.*

NARCISSVS IIII. *Matthioli.*

glareoſis,

glareosis,etiámque in Borbonio agro,quâ ducit regia via Lutetiam, plurimísque Belgij, Angliæ. nemorosis Sommerseti Ornithogalum luteum se collegisse ait. Tota planta minor multò, sed simillima candido Ornithogalo. Martio mense floret. Bulbus vnicus plurimùm Scorodoprasi,oblongior,inodorus,pauciora,sed latiora quàm Ornithogali folia:flores prorsum Ornithogali,sparsi, & foris quidẽ herbidi vt Ornithogali,sed luteoli non candidi, intus verò eleganti luteò nitent. Est Bulbus siluestris Fuchsij & Tragi,Sisyrinchium Cordi, Bulbus esculentus Lacunæ. Hîc satis apposité collocabitur venusta planta inter Ornithogala & Lilionarcissos media:habet enim radicem Ornithogali,folia oblonga Narcissi, imum caulem glabrum,singularem,pedalem & cubitalem ambientia, in summo in alas diuisum,quibus Liliacei,lactei candòris calicis instar senis foliolis radiati flores, Tulipæ minores,obtusi,è quorum fundo glomerulus pullus protuberat. Semen pericardio tereti Ornithogali clauditur, stamina luteola glomeratum fundum pullum ambientia. Plantæ odor suauis, aromaticus, Belgio hortensis vt rara, ita vsu incomperta. Narcissus est quartus Matthiolo,Lobellio Lilionarcissus polyanthes,recentioribus Lilium Alexandrinum, Italis *Hyacintho del pater nostro* propter glomerulos floris. Hæc Lobellius.

TRASI. *CAP. XIX.*

ARA est planta hæc,nec alibi scribunt Herbarij sponte oriri, quàm in amœnissimo Veronensium agro, non procul ab vrbe, vbi etiam colitur pingui riguoq; aruo. Seritur & in Athesis fluminis sabulosis

Nomina auctore Alexandro Benedicto. Huius radices Trasi illic vocantur, & *Trasi Dolce* & *Dolzolini*,Guillandinus & Dodonæus Dulcichinũ vocant plantam ipsam,Pena esculẽtos Cyperos, ꝙ hæc planta prorsus sit è Cyperi genere seu radices,seu reliquam totam plãtam spectes, eiusq; locos natales:nec differre videtur nisi radicum sapore,qui gratus vescendo est,nec minùs vtilis. Sunt autem bul-

Forma. bosæ,vt describ.t Matthiolus,fabarum magnitudine,oblongæ, & cùm siccantur rugosę.Planta ipsa folio est oblongo,arundinaceo,dorso eminente, triangulo, Cyperino simili. Caules edit cubitales, angulosos, in quorum cacumine folia exiliora stellarum modo radiata,inter quæ flores exeunt spicati, siue iubæ subfuluescentes. Radices habet numerosas, tenues, è quibus globuli dependent bulbosi, oblongi,fabarum magnitudine, colore subrubescente,alba, dulciq; intus medulla, Castaneæ sapore. Autumno parui isti bulbi leguntur, Vere seruntur in plures multiplicandi. Sunt qui putant stirpem istam esse Theophrasti κύπειρον ἐδώδιμον, id est, Cyperum esculentum, cùm cæterorum radices amarę sint,& minimè edules : ὧν αἱ μὲν ῥίζαι γλυκεῖαι, τὰ δὲ ὑπὲρ γῆς οὐχ ὅμοια. λέγω δὴ οἷον ἀγρώστιδος, κυπείρου, τευτλίου, σελίνου, ἱπποσελίνου, τῶν ἐν ταῖς λίμναις καὶ τῶν ἐν τοῖς ποταμοῖς τούτων φυομένων ἐδωδίμων. Id est,quorum radices sunt dulces,quæ verò supra terrã,minimè, veluti Graminis,Cyperi, Apij,Hipposelini,atque eorũ quæ in paludibus & fluuiis esculenta proueniunt. Quidam putant Trasos esse Arabum

TRASI cum flore, Matth.

Arabum medicorum *Halalzelin*, sed falsò. Nam *Alzelin* ab Arabibus inter fructus, seu grana, non inter radiculas numeratur. Sic enim Serapio scribit, cap.327. simpl. *Halalzelim*, id est, Granum zelim, est granum pingue, ciceris magnitudine, citrinum exteriùs, album interiùs, & habet bonum saporem, & defertur ex terris Barbariæ. Idem confirmat Auicenna, cap.304. his verbis. Granum Alzelim est granum boni saporis, & oritur in partibus Herzuz. Ex quibus perspicuum est, granum istud à Trasis multùm differre. Horum cremore, vt tradit Matthiolus, pectoris & laterum vitia expurgantur. Quo fit vt tussientibus perutiles sint: tunduntur enim macerantúrque carnium iure, deinde per linteolum exprimitur cremor, quem etiam venereis potionibus miscent recentiorum nonnulli. Idem cremor potus ad vrinę ardores valet, & ad dysenterias: nam humorum acrimoniam retundit, præsertim ex aqua potus, in qua candens ferrum extinctum fuerit. Veronenses pro bellariis vtuntur. Sunt hæ radices, vt ex experientia & dulcedine coniici potest, in moderatè calfacientium & humectantium genere, sed flatus quodam modo gignunt. Humenti Belgico solo complures capillares radices edidisse scribit Lobellius. Venerem stimulare, abstergere moderatè humectando, ideò expectorationē iuuare. *Vires & Temper.*

TVBERA ET FVNGI. *CAP. XX.*

RADIGIEVS aut Bulbis, inquit Galenus, adnumeranda quæ Græcè ὕδνα & οἴδνα, Latinè Tubera dicuntur, Arabicè *Ramech, Alchamech, Tumer & Roma*, Italicè *Tartuffi*, Germanicè *Hirtzbrunst*, Hispanicè *Turmas de terra*, Gallicè *Truffles*. Vocantur autem ὕδνα ab imbribus, & οἴδνα à tumore. Ac ne quis homonymia fallatur, sunt fructus arboris Tuberes nominati, & à Plinio descripti, & Cyclaminus Tuber terræ appellatur. Tuber tradit Dioscorides radicem esse rotundam, sine foliis, sine caule, subflauam. Effoditur Vere, & cruda & cocta in cibi vsum venit. Eius luculentior est apud Plinium descriptio. Et quoniam à miraculis rerum cœpimus, sequemur eorum ordinem, in quibus vel maximum est aliquid nasci, aut viuere sine vlla radice. Tubera hæc vocantur, *Nomina* Lib.15.c.14. Li.2.ca.139. *Forma.* Lib 19. c.11. & 111.

TVBERA, Matthioli.

vndique terra circūdata, nullisque fibris nixa, aut saltem capillamentis, nec vtique extuberante loco in quo gignuntur, aut rimas agente: neque ipsa terræ cohærent. Cortice etiā includuntur, vt planè nec terram esse possimus dicere, nec aliud quàm terræ callum. Siccis hæc ferè & sabulosis locis fruteto sisq; nascuntur. Excedunt sæpe magnitudinem mali cotonei, etiam librali pondere. Duo horum genera, arenosa dentibus inimica, & altera syncera. Distinguntur & colore, nigro rufoq;, & intus candido, laudatissima Africæ. Crescunt, an'ne vitium id terræ (neque enim aliud intelligi potest) ea protinus globetur magnitudine qua futurum est: & viuant ne an non, haud facilè arbitror intelligi posse. Putrescendi enim ratio communis est iis cum ligno. Lartio Licinio Prætorio viro, iura reddenti in Hispania Carthagine, paucis his annis scimus accidisse mordenti Tuber, vt deprehensus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifestū erit terræ naturam in se globari: quod certum est ex

est ex iis quæ naſcuntur, & ſeri non poſſunt. Et paulò pòſt. De Tuberibus hæc traduntur peculiariter, cùm fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tum naſci, & maximè è tonitribus: nec vltra annum durare: tenerrima autem verna eſſe. Quibuſdam locis accepta riguis feruntur: ſicuti Mytilenis negant naſci, niſi ex inundatione fluminum iniecto ſemine ab Tiaris. Eſt autem hic locus in quo plurima naſcuntur. Aſiæ nobiliſsima, circa Lampſacum & Alopeconneſum, Græciæ verò circa Elin. Hactenus Plinius. Duo in Romano agro genera haberi ſcribit Matthiolus. Vni candida, alteri pulla pulpa ſubeſt. Rimoſus vtrique cortex, ac niger. Eſt & tertium genus in Ananienſi & Tridentino tractu proueniens, colore
Li.2. Alim. ſubrufo, cæteris longè minùs, inſipidum & guſtu iniucundo. Tubera, auctore Galeno, nullam qualitatem inſignem habent. Quare qui ipſis vtuntur, ad cōdimenta excipienda magis vtuntur, quemadmodùm & aliis quæ vocant inſipida, & innoxia, & ad guſtum aquoſa. Quibus omnibus eſt commune, vt alimentum quod ab ipſis in corpus diſtribuitur, nullam inſignem habeat facultatem, ſed ſubfrigidũ quidem ſit, craſsitiè verò, quale ipſum eſt quod ſumptum fuerit: craſsius quidem quod ex Tuberibus eſt, humidius autem, ac tenuius, quod ex Cucurbita: atque in
Li.2. c.698. aliis proportione. Sed de iis aliter ſcripſit Auicēna. Tubera terrea magis conſtãt ſubſtantia, aquea minùs: eſt & in iis aërea & ſubtilitas pauca, ſuntq; omnis ſaporis expertia. Melancholicos & craſſos gignunt humores magis quàm quoduis aliud cibi genus. Quare frequenter deuorati apoplexiam & paralyſim inuehunt. Præterea concoctu difficilia ſunt, & ventriculum grauant. Tuberibus deteriores ſunt Fungi, qui Græcis dicuntur *μύκητες*, Arabibus *Hatar*, vel *Father*, Italis *Fongino*, Germanis *Pfifferling*, & *Reysken*, Hiſpanis *Hongos*, *Cogomelos*, & *Cylherquas*, Gallis *Champignons*, & *Potirons*. Horum differentiam duplicem ſtatuit Dioſcorides. Aut enim manduntur, inquit, aut perniciales ſunt. Multis de cauſis venenati gignuntur, vbi videlicet clauus ferreus in quo ſit rubigo, aut pãni marcor adfuerit, aut ſi iuxta ſerpentis cauernam, arborémve noxiam emergant. Cōtinent qui tales ſunt neſcio quod ſtrigmentum, concretámque pituitam, terráque eruti quàm celerrimè putreſcunt. Qui verò eſculenti ſunt, ſuauem in iuribus gratiam ineunt, largiùs tamen ſumpti nocent, & ægriùs concocti ſtrangulant, aut choleram morbum citant. Remedio eſt nitri (Oribaſius habet olei) potus, aut lixiuium cum acida muria, aut ferueſactæ Satureiæ, aut Origani iuſculum. Debellantur etiam gallinacei fimi potu ex aceto, aut eiuſdem delinctu cum melle multo. Corpus alunt, ſed ægre diſſoluuntur, cùm magna ex parte integri cum recrementis alui deiiciantur. Hæc Dioſcorides. Matthiolus eorum qui ſunt edules differētias multas reperiri ſcripſit, præſertim in Hetruria inter omnes Italiæ regiones Fungorum feraciſsima. Sunt enim, inquit, qui *Prignoli* vulgò dicuntur, ſingulis annis primis Aprilis imbribus erumpētes, nō ſolùm odorem ſuauē ſpirãtes, guſtúque gratiſsimi, ſed etiam prorſus innoxij. Secundum locum tenent porcini, hoc eſt ſuilli vulgò nuncupati, qui priùs elixi, deindè farina obliti, & in butyro, vel oleo frixi magnam cum palato ineunt gratiam. Sed in eo genere plures pernicioſi quàm in aliis reperiuntur, qui facilè dignoſcuntur cùm à terra & cortice purgantur, inciduntúrq; decoquendi. Nam diſſectorum ſtatim, vt Plinius ait, dilutus aduenit rubor, rancidus ſubinde aſpectus, liuidus intus color, rimoſa ſtria, pallidum per ambitum labrũ, poſtremò accedit nigredo, & ita protinus computreſcunt. Rectè etiam ſcripſit Auicenna eos nocentiores eſſe qui nigri ſunt, vel virides, vel in rubro purpuraſcentes. Sed accidit plerumq; vt eos potiſsimùm Fungi perimant, aut in magnum diſcrimen adducant, qui ſuper ferrea craticula, aut cineribus calentibus aſſatos deuorãt, quia non diſſecti, noxij ab innoxiis non facilè ſecernuntur. Præterea nō ſemper nocēt Fungi, quia ex ſeſe lethiferi ſint, ſed quòd copioſiùs quàm par ſit ingerantur: cùm enim

FVNGI.

enim lenti admodũ craſsiſsimiq́; ſunt ſucci arteriarum oſcula ita obſtruũt, vt concluſis intus ſpiritibus ſuffocent. Quod cùm norint Hetruſcæ ruſticę, rarò Fungos edunt, niſi Allio & pipere additis. Aſſeruatur Fungi muria, inquit Matthiolus, præſertim qui vulgò porcini vocantur: ſic enim innocentiores redduntur, depoſito lentore. Idem multa alia Fungorum vulgaria genera recenſet, *Prataioli, Turini, Boleti, Orccije, Cardarelle, Ordinoli, Parigioli, Veſcie di Lupo.* Fungi etiam non tantùm humi, ſed etiam in arborum caudicibus naſcuntur, quos omni ferè periculo vacare putat Matthiolus, modò non ſint arbores noxiæ, & è corticibus prodeant, quibus nec ferrum, nec tabefactus pannus, nec ſerpentis cadauer ſubſit. Ex eo genere præter Agaricum, quoſdam Laricibus innaſci, ait in Ananiẽſibus montibus, triginta librarum pondere, aureo colore, per ambitum inſectos, in cibis gratiſsimos, ſine vllo amarore, licet Agaricus, ex eadem arbore ſit amariſsimus. Sed optimè omnium Galenus dixit Fungum plantam eſſe admodùm frigidam & humidam: quamobrem ad deleteriam enecantémque facultatem accedere, ac ſanè inter eas eſſe quæ interficiant, potiſsimùm qui ex natura mixtam habent qualitatem putredinoſam. Et in lib. de Alim. Inter Fungos, inquit, Boleti ſi bellè in aqua elixi fuerint, propè accedunt ad cibos inſipidos. Non tamen ſic ſolis ipſis vulgò vtuntur, ſed apparant variè & condiunt, vt alia omnia, quæ nulla inſigni qualitate ſunt prædita. Alimentum autem ex ipſis eſt pituitoſum & frigidum, prauíque ſucci, ſi quis ipſis largiùs vtatur. Omnium igitur Fungorum ij minimùm ſunt noxij. Secundi autem poſt hos ſunt Amanitæ. Reliquos verò tutiùs eſt ne attingere quidem: multi enim ex ipſorum eſu interierunt. Noui quẽdam, cui poſt Boletorum non ſatis elixorum (qui innocentiſsimi eſſe putantur) vſum largiorem, os ventriculi preſſum, ac grauatum coarctatumq́; fuit, difficilémque habuit reſpirationem, & in animi deliquium incidit, ſudoremq́; frigidum ſudauit, ac demũ ſeruari ægre, ſumptis iis quæ humores craſſos incidunt, potuit: cuius generis eſt oxymeli ipſum per ſe, & cum hyſſopo, & origano ipſi mediocriter incoctis. Is enim tũ hæc ſumpſit, tum nitri ſpumam ipſis inſperſam: poſt quæ Fungos quos comederat vomuit, qui iam quodammodo in ſuccum pituitoſum frigidumq́; admodùm, ac craſſum erant mutati. Hîc non omittendus Fungus inſignis, quem ſpongioſũ Dalechãpius cognominauit. Naſcitur in aſperis & ſaxoſis, ſæpe ad Caſtanorum radices, co- *Locus.*

FVNGVS ſpongioſus, Dalechampij.

lore fuluo, corpore ſpongioſo, figura in metam deſinente, ſuauiſsimi guſtus: quamobrem in delitiis habetur variis modis præparatus, vt hominum palatum variis condimentis oblectatur. Galli vocant *Morilles*, inde fortaſſe, quòd ad Mori fructus figuram nonnihil accedat.

ASPHODELVS. *CAP. XXI.*

Nomina GRAECIS ἀσφόδελος, Latinis Aſphodelus, & Haſtula regia, quòd dum floret prorſus ſceptri regij effigiem referat, & Albucum, ſiue Albucus vocatur, Officinis corrupta voce Afrodilus, Arabibus *Cheunce, Bhunte, Biruach*, *Abg*, ſeu *Axeras*, Italis *Aſphodelo*, Germanis *Goldwurtz*, Gallis *Afrodile*, & *Hache Royalle*, Hiſpanis *Gamones* & *Gamonites*. Florem ἀνθέρικον appellari ait Dioſcorides, Plinius caulem Anthericum, radicem verò, id eſt, bulbos, Aſphodelum. Theophraſtus etiam caulem ἀνθέρικον vocat, Albucum vertit Gaza Plinium ſecutus. Dioſcorides vnius Aſphodeli meminit. Plinius Dionyſium duo genera facere tradit, marem & fœminam. Recentiores tria obſeruarunt. Aſphodelum deſcribit Dioſcorides his verbis. Folia habet Porro maiori ſimilia, caulem læuem in ſummo florem ferentem, Anthericum vocatum: radices oblongas, rotundas, glandibus ſimiles, guſtu acres. Hunc Dioſcoridis Aſphodelum album vocant Herbarij quidam, alij marem, qui folia fert complura, oblonga, anguſta, Porri foliis ſimilia, acuminata: caulem rotundum, læuem, cubito longiorem, quem à medio ſurſum verſus multi quinque foliolorum flores patentes exornant, colore candidi, aut ex rubro valde diluto modicè purpuraſcentes, ſtaminibus in medio, poſt quos capitula ſequuntur orbiculata, in quibus ſemen durum, triangulum, nigricantis obſoleti coloris: radices ab vno capite complures exeunt, oblongæ, teretes, Pæoniæ minores, concolores fermè, acres, magnis glandibus quodammodo ſimiles, ſuccoſæ. Arida Narbonæ litora huius Aſphodeli feraciſsima ſunt, nec minùs montes à mari diſsiti, vbi bulbis illius adultioribus roſtro effoſis quantumuis acribus ſues lubenter veſcuntur. Apud Germanos & Belgas non niſi ſatus prouenit. Floret Maio & Iunio menſibus, & particulatim quidē ab imis incipiens. Plinius, Aſphodelus, inquit, oblongum & anguſtum folium habet. Et mox, Aſphodeli mentionē & Homerus fecit. Radix eius Napis modicis ſimilis eſt: neq; alia numeroſior, octoginta ſunt aceruatis ſæpe bulbis. Theophraſtus & ferè Græci, princepsq; Pythagoras, caulem eius cubitalem, & ſæpe duûm cubitorum, foliis Porri ſilueſtris, Anthericum vocauêre: radicem verò, id eſt, bulbos, Aſphodelū. Noſtri illud Albucum vocant, & Aſphodelum Haſtulā regiam. Theophraſtus hæc de Aſphodelo. ὁ μὲν γὰρ ἀσφόδελος μακρὸν, καὶ στενότερον καὶ ὑπόγλισχρον ἔχει δὲ φύλλον. Id eſt, Aſphodelus longum, & anguſtum, & quadātenus viſcidum folium habet. Et, μέγιστον δὲ πάντων ἀσφόδελος. ὁ μὲν γὰρ μέγιστος ἀνθέρικος. Omnium maximū caulem Aſphodelus habet: Anthericus enim maximus. Et mox. ἔστι δὲ πολύκαρπος ὁ ἀσφόδελος, καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ ξυλώδης, τῇ μὲν μορφῇ τρίγωνος, τῷ δὲ χρώματι μέλας. γίνεται δὲ ἐν τῷ στρογγύλῳ τῷ ὑποκάτω τοῦ ἄνθους,

Lib.21.c.17. & lib.22. cap.22.
Lib.7. hiſt. cap.12.
Li.2. c.164.
Genera.
Ibidem.
Forma.
Locus.
Lib.7. hiſt. ca.12.

HASTVLA Regia, ſiue Aſphodelus, Matth.

ἄνθους, ἐκπίπτων δὲ τοῦ θέρους, ὅταν τοῦτο διαχάνῃ. τὴν ἄνθησιν (non ἄυανσιν, vt habent publica exemplaria) ποιεῖται κατὰ μέρος, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς σκίλλης. ἄρχεται δὲ πρῶτον ἀπὸ τοῦ κάτωθεν. ἐν δὲ τῷ ἀνθερίκῳ συνίσταται σκώληξ, ὃς εἰς ἄλλο μεταβάλλει ζῶον πτηνὸν ἀνθηνοειδές. εἶθ' ὅταν ὁ ἀνθέρικος ἀναρθῇ, διεσθίων ἐκπέταται. δοκεῖ δ' ἴδιον ἔχειν πρὸς τὰ ἄλλα τὰ λειόκαυλα, διότι στενὸς ὤν, ἀποφύσεις ἄνωθεν ἔχει.

ASPHODELVS minor, Dodon. & Clusij.

ASPHODELVS bulbosus, Galeni.

Id est, Multi ſeminis eſt Aſphodelus, eſtq; ſemẽ eius lignoſum, forma triangulum, figura nigrũ. Gignitur hoc in rotundo quodam quod flori ſubeſt, excidens æſtate cùm id dehiſcit. Floret particulatim, vt & Scilla, incipiens ab imis. In Antherico naſcitur vermis, qui in aliud animal volatile floridum tranſmutatur. Deinde cùm Anthericus exaruerit, ipſo eroſo euolat. Videtur autem hoc peculiare habere præ cæteris læui caule præditis, quòd, anguſtus cùm ſit, propagines ſupernè habet. Hæc Theophraſtus. Dioſcoridis Aſphodelo ſatis ſimilis eſt caule, foliis, floribus, planta appicta, ſed radicibus differt, quæ non glanduloſæ, ſed craſſæ, fibratæ, numeroſæq; ex vno capite naſcuntur: folia Aſphodeli minora & anguſtiora multò, breuioraq;, & dilutiore colore: è quorum medio ſex, aut plures ex eadem radice aſſurgunt caules cubitales, ramoſi, quos ſine ordine naſcẽtes exornant flores, ſuperioribus ſimiles, ſed minores: deinde triangulares ſiliquæ, primũ virides, deinde albicantes, & in his ſemen rugoſum, triquetrum, altero minus. Dodonæus & Cluſius Aſphodeli minoris nomine plantam hanc donarunt: nullumq; alium ferè Aſphodelum ait Cluſius toto Valẽtino regno naſci, & Gadibus, & pleriſq; Granatenſis regni locis: inueniri etiã in lapidoſa illa planitie ſupra Arelatem, ſecus vias. Huius meminimus in libro de iis quæ flore placẽt, cùm de Phalangio ageremus. Aſphodelus fœmina Dodonæi, ſiue bulboſus, ſiue Hyacinthinus, folia habet porracea, ſed tamen anguſtiora & tenuiora quàm primi Aſphodeli: caulem rectum, rotundum, floribus ſimiliter multis circũueſtitum, rarioribus tamẽ, qui primi Aſphodeli floribus, haud multùm ſunt abſimiles, ex ſex paruis acuminatis foliolis, & aliquot in medio ſtaminibus compoſiti: capitula quoque triangularia, ſed longiora, in quibus ſemen, radix ſubeſt bulboſa, magnitudine eſculẽti Bulbi, aut maior. Belgæ in hortis colunt. Floret eodem quo primus tempore, aut paulò tardiùs. Aſphodelum eſſe caulis Antherico ſimilis oſtendit. Quare is erit Aſphodelus, cuius meminit Galenus in libris de Alimen. facultatibus,

Lib 5.c.80. hiſt. ſtirp. & de flori. cap.39.

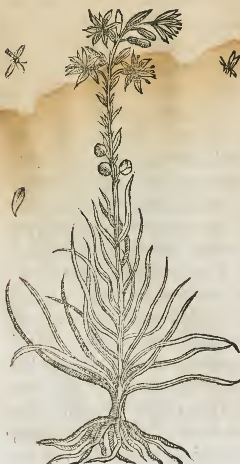
de quo posteà dicetur. Ab hac sententia non abhorrent Lobellius & Pena, qui Asphodelum fortè Galeni & Hyacinthinum appellant: quia ancipitis videtur figuræ & generis ex Asphodelo, cuius flores habet, & ex Hyacintho, propter similem radicem. Est & alius Asphodelus luteus, à florum colore luteo cognominatus, cui folia sunt oblonga, angusta, striata, in virore quasi cærulea, longiora & angustiora quàm primi: caulis rotundus, cubitalis: flores in eo à medio sursum versùs plurimi, alterius satis similes, sed colore lutei, staminibus in medio: capitula succedunt rotūda, in quibus semē: radices similiter cōplures, sed singulæ oblongæ & tenues, multò quàm primi & tenuiores & lōgiores, colore luteolæ, supra quas fibræ quædam è lateribus exeunt, per quas in plures alias stirpes ipsa facilè multiplicatur. Hortis Belgij & Galliç familiaris est. Floret similiter Maio aut Iunio mense. Est & Asphodelus luteus palustris, de quo in lib. de Palustribus. Addit Lobellius Liriasphodelū Liliflorū, de quo egimus cap. de Hemerocallide. Prætereà Liriasphodelū phœniceū, cui ex miniato flauēte flores rutilāt: folia sunt Porri, Asphodeli albi vel Liriasphodeli vegetiora latioraq́;, supernè reflexa: caulis rotūdus, durior, binos ternosq́; cubitos interdū superans, in cuius summo Liliacei itidem flores striati, Liliū puniceum minus æquantes. Radix tuberosa teres, Asphodeli lutei minoris. Aspho-

Dodon. de florib. c. 38.

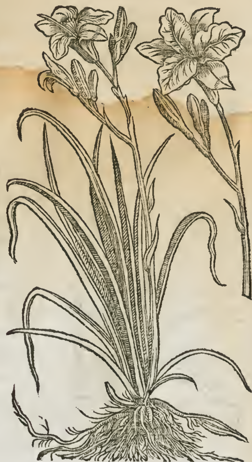
ASPHODELVS luteus, Dodonæi.

ASPHODELVS luteus minor, Lobellij.

LIRIASPHODELVS phœniceus, Lobellij.

deli ra

deli radix, vt Diosc.tradit, calfaciendi vi prædita est. Vrinã & mẽses pota mouet. *Vires & Temper.* Lateris doloribꝰ,tussibus,cõulsionibꝰ,ruptionibus drachmæ põdere ex vino pota medetur,vomitiones adiuuat ludicri tali magnitudine in cibũ accepta. A serpẽte demorsis datur vtiliter triũ drachmarũ pondere.Illinire aũt oportet morsus foliis radice & floribus cum vino:itẽ vlcera sordida & depascẽtia:mammarum quoq; & testiũ inflãmationes,tubercula & furũculos,decocta in vini fæce radice:ad recentes autẽ inflãmationes cũ polenta. Radicis succus adiecto vino vetere dulci,myrrha & croco simul decoctis, perquã vtile fit oculis medicamentũ. Ad purulentas aures per se,& cũ thure,melle,vino & myrrha tepefactus prodest. In contrariam aurẽ per se infusus dentiũ dolorẽ mitigat. Cinis è radice cremata illitus, alopecias capillis replet. Oleũ in excauatis radicibus igni decoctũ,illitũ exulceratis pernionibus, & ambustis igne cõducit. Dolori auriũ instillatus auxiliatur. Candidã vitiliginẽ linteo anteà perfrictã in Sole, illita radix emendat. Semen & flores in vino poti,scolopendræ & scorpionũ venenis egregiè aduersantur. Aluũ quoq; deiiciũt. Galenus tradit Asphodeli radicẽ vtilẽ esse sicut Ari, Arisari(exẽplaria falsò habent Asari)Dracõtij,nempe extergentis facultatis:vstæ autẽ cinerẽ calidiorem & exsiccantiorem,magis tenuium partium, & ad discutiendum potentiorẽ effici. Quare & alopecias sanat. Meminit Asphodeli etiam Hesiodus his versibus. *Li 6.simpl.*

Νήπιοι οὐδ᾽ ἴσασι ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ᾽ ὅσον ἐν μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ᾽ ὄνειαρ, Id est,
Ignorant stulti quantò plus dimidium sit
Toto,quámque bonum magnum in Malua Asphodelóque.

Sed cùm Asphodeli Dioscoridis radices acriores sint & ingratiores,quàm vt præsertim hominibus nostris in cibũ cedere possint, verisimile est Hesiodũ Asphodelũ aliquẽ aliũ intellexisse,fortè Galeni,cuius vis etiã nõ elixi ignauior multò, & feruor mitior. De quo sic scripsit. Radix Asphodeli & magnitudine & figura & amarore Scillę radici quodãmodo similis est,si tamen vt Lupini paretur,maximam partem sui amaroris deponit,in eóque à Scilla discrepat.Nam Scillæ qualitas difficillimè exuitur. Hesiodus certè Asphodelũ laudat. Equidẽ noui quosdam rusticos qui grassante fame vix tandem cõpluribus elixationibus decoctionibusq; in aqua dulci esculentam ipsam reddiderint. Porrò hæc quoque radix,quemadmodùm & Dracontij,facultatem habet tenuandi & aperiendi.Proinde quoq; prò summo remedio ipsius asparagum ictero laborãtibus exhibent. De eodem eduli Asphodelo hæc literis prodidit Theophr. πολλὰ δ᾽ εἰς τροφὴν παρέχεται χρήσιμα. καὶ γὰρ ὁ ἀνθέρικος ἐδώδιμος σταθευόμενος, καὶ τὸ σπέρμα φρυγόμενον. πάντων δὲ μάλιστα ἡ ῥίζα κοπτομένη μετὰ σύκου, καὶ πλείστην ὄνησιν ἔχει καθ᾽ ἡσίοδον. Id est,interprete Theodoro, Asphodelus permulta ad cibum vtilia adfert:quippe Albucũ tostum in cinere manditur,& semẽ torrefactum vsui est.Sed radix tusa cum ficu in vsu maximè omniũ venit,& vtilitatis plurimùm auctore Hesiodo præbet. Hæc ex Theophr. Plinius exscripsit, Asphodelus mãditur & semine tosto,& bulbo:sed hoc in cinere tosto, dein sale & oleo addito: prætereà cũ ficis,præcipua voluptate,vt videtur Hesiodo. Traditur & ante portas villarũ satum remedio esse contra veneficiorũ noxiam.Quod postremũ Theoph. & Diosc.non de Asphodelo,sed de Scilla literis mandarũt, vt diximus. Idem Plin. prolixiùs Asphodeli vires exponit,sed quæ partim mari, partim fœminæ debẽtur. *Lib.7. hist. cap.12.* *Lib.21.c.17.*

MOLY. CAP. XXII.

Tsi Homerus Moly illud primus celebrauerit, quo contra Circes veneficia Vlyssem Mercurius armauit, ita canens:

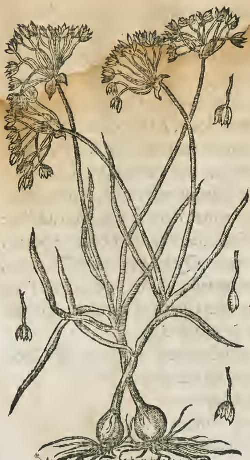
Ὣς ἄρα φωνήσας πόρε φάρμακον ἀργειφόντης
Ἐκ γαίης ἐρύσας, καί μοι φύσιν αὐτοῦ ἔδειξεν.
Ῥίζαν μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος. Odiss..10.

Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί. Id eſt,
Sic fatus diuulſam è terra porrigit herbam
Mercurius, ſimul & naturam me docet huius.
Radix magna huic, ſed lactis flos concolor exit.
Lib.14. Metamor. *Moly vocant ſuperi.* Et poſt Homerum Ouidius, dum canit:
Pacifer huic florem dederat Cyllenius album,
(Moly vocant ſuperi) nigra radice retentum:

tamen cũ graues Græci & Latini rei herbariæ ſcriptores peculiaris herbæ bulboſę meminerint, quæ μῶλυ Græcè dicatur, Latinè etiam Moly, eíque locos natales in quibus reperitur aſsignarint, de ea hîc dicendũ. Dictam autẽ volunt ἀπὸ τοῦ μωλύειν τὰς νόσους, id eſt, à mitigandis ſedandíſque morbis. Verùm cũ nomen iſtud non vni, ſed pluribus poſteà accõmodarint plantis, vt inſigni quopiã odore, ita vi & figura non ita diſsimili prædiris, vt Rutæ ſilueſtri, auctoribus Dioſc. & Galeno, tamen de Moly bulboſo Dioſc. hîc agimus. Folia, inquit, gramini ſimilia habet, latiora, humi ſparſa, flores Violæ albæ, lactei coloris, minores tamen, & cũ Violæ purpureæ floribus cõparandos: caulem album, quaternûm cubitorũ, in cuius ſummo ineſt quid Allij ſpeciẽ referẽs. Radix eſt parua, bulboſa. De alio Plinius ſcripſit. Clariſsima herbarum eſt, Homero teſte, quam à Diis vocari put t Moly, & inuentionẽ eius Mercurio aſsignat, contraq; ſumma veneficia demonſtrat. Naſci eam hodie circa Pheneũ, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, ſpecie illa Homerica, radice rotunda, nigraq;, magnitudine Cepæ, folio Scillæ: effodi autẽ difficulter. Græci auctores florẽ eius luteum pinxere, quum Homerus candidum ſcripſerit. Inueni è peritis herbarum Medicis, qui & in Italia naſci eam diceret: afferríq; è Campania vidi, aliquot diebus effoſſam inter difficultates ſaxeas, radicis triginta pedes longæ, ac ne ſic quidẽ ſolidæ, ſed abruptæ. Quæ magna ex parte ex Theoph. trãſcripſit, cuius verba hęc ſunt. Τὸ δὲ μῶλυ περὶ φανεὸν (legendum ex Plinio φενεὸν) καὶ ἐν τῇ κυλλήνῃ. φασὶ δὲ εἶναι καὶ ὅμοιον, ὡς ὅμηρος εἴρηκε (ſic habent vulgata exẽplaria: Gaza legit, καὶ ἐν τῇ κυλλήνῃ φασὶν εἶναι, ὡς ὅμηρος εἴρηκε,) τὴν μὲν ῥίζαν ἔχον στρογγύλην, προσεμφερὲς κρομμύῳ, τὸ δὲ φύλλον ὅμοιον σκίλλῃ. χρῆσθαι δὲ αὐτῷ πρός τε τὰ ἀλεξιφάρμακα, καὶ τὰς μαγείας. οὐ μὴν ὀρύττειν γε εἶναι χαλεπὸν, ὡς ὅμηρός φησι. Id eſt, Gaza interprete, Moly apud Pheneũ exit, atq; apud Cyllenem eſſe (quemadmodùm Homerus dixit) affirmant: radice rotunda nõ abſimili Cepæ, folio Scillæ. Vſum eius contra veneficia ſummũ, non tamẽ effodi difficulter, vt ait Homerus. Hæc Theophr.

Margin notes: Nomina. Li.3. ca. 47. Li.7. ſimpl. Li.25. ca.4. Lib.9. hiſt. cap.15.

MOLY, Matth.

Forma. De Dioſcoridis Moly primùm dicemus. Id genuinũ doctis Herbariis videtur eſſe, quod horti Patauini & Bononiẽſes iamdiu, nunc etiã Belgæ colunt, cui bulbus exiguus, oblongus, fermè Porri, albicans, triticeis aut gramineis foliis: flos in cauliculis cubitũ altis, lacteus, Ornithogali aut Allij vrſini æmulus: ſemen in ſiliqua. Iſtud Moly Dioſcoridis faciũt. Matth. Patauio miſſum à Cortuſo pictum dedit. Idẽ prorſus eſſe opinor quod Cluſius vidit Gadibus extra mœnia, Februarij initio florẽs, & ita deſcribit. Habet hæc planta bina aut terna folia graminea, exteriore parte aliquantulùm lanuginoſa, mollia, & ad terrã inflexa, inter quæ caulis exilit dodrantalis læuis, rotundus, vacuus, in cuius

MOLY folüs Narcißi, Lobellij.

cuius cacumine ex membrânula quadam emergunt multi floſculi exigui, candidi, ſex foliolis conſtantes: radix bulboſa, allij aut auellanæ magnitudine, nigricantibus mēbranis inuoluta, intus candida, ſucculenta, calidiuſcula, & ſubingrato odore. Cluſio plurimũ ad Dioſcoridis Moly accedere videtur, præſertim ſi pro πηχέων τεσσάρων, legatur δακτύλων τεσσάρων, id eſt, quaternũ digitorum. Illi aſſentiuntur Lobellius & Pena. Idem Lobellius perelegans aliud Moly ſerpentinum exhibuit. Dioſcoridis Moly ortu perſimile, folio ad terram item reflexo, odore & bulbo, ſed flos candore rubens, cui ſubiacent bulbuli nitidi, Indici Moly ritu. Radix cepaceo quodam inuolucro obtegitur: caulis pedalis & ſeſquipedalis. Belgis hortēſe eſt. Addit aliud folio Narciſſi, proceritate & caule non abſimile, ſed floribus cæruleis, & foliis compreſſis Narciſſi ſimilibus, & ferè paribus, oblongis, & albis radicis bulbis porraceis ſimul implexis & cohærentibus magno capitulorum ſtipatu, Allium odore præferentibus. Ab his differt Moly, quod ex Homero Theophraſtus & Plin. deſcripſerunt iis verbis quæ ſuprà memorauimus. Eſt enim horum Moly foliis Scillæ, tribus aut quatuor, lõgioribus: caule cubitali, craſſo, concauo, rotundo, foliorum experte, multos flores candidos, ſtellatos in cacumine ſummo ferente, oblongis pediculis inhærentes: ſemine in capitulis triãgulis nigro, Ceparum ferè ſimili: radix craſſa, alba, nigra membrana tecta. Iuxta caulem inter folia plerunq; exit alius cauliculus planus & folia-

MOLY ſerpentinum, Lob.

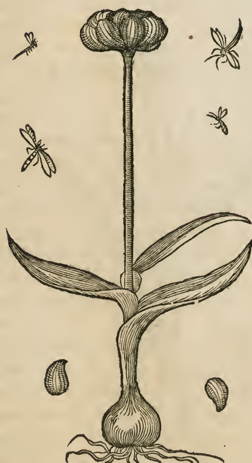
MOLY Liliflorum, Lob.

MOLY, Theophraſti & Plinij.

MOLY Indicum, Dodonæi.

ceus ſeu veriùs folium, quod in ſummo veluti Allij nucleum gerit, initio candicantem, deinde palleſcentem, qui terra exceptus germinat, & plantam eiuſdem profert. Moly Liliflorum vocat Lobellius. Aliter in hortis,& Maio menſe floret. Ita deſcripſit Cluſius. In lib. Purgantium Dodonæus pinxit & deſcripſit. Prætereà aliud Moly Indicum cognominatum, quod alij barbaro nomine *Caucaſon*, quod ex India primùm in Hiſpanias delatum eſt. Superiori, inquit Cluſius, cùm foliis tum reliqua forma ſimile eſt, ſed nunquam florens,& cui floris loco in extremo caule (qui pedalis eſt, & planus ferè, nec attolli ſine adminiculis poteſt) conglomeratum caput eſt, multiſque veluti Allij ſpicis meſpili vulgaris magnitudine conſtans, primùm viridibus, deinde flaueſcentibus aut palleſcentibus, quæ etiam ſine terra repoſitæ germinant: terræ autem commiſſæ in maiores bulbos adoleſcunt, foliáque & caules proferunt: radix vt alterius cepacea, rotunda, alba, & tunicis amicta, quæ vetuſtate ſeparatur, & in alios bulbos multiplicatur. Dodonęus in Hiſtoria ſtirp. Plinij Moly aliud, quod peritis aliis Herbariis neq; Dioſco. neq; Plinij Moly eſſe videtur, ſed potiùs Phalangium, vt ſuo loco diximus. Idem Dodonæus Pſeudomoly facit graminis genus quoddam in maritimis proueniens, valde tenerum, paruum, foliis puſillis, anguſtis, breuibus, magna ex parte ſuper humum iacentibus: cauliculis teneriuſculis, breuibus, gracilibus, in ſummo flores in muſcariis candidos aut purpureos edentibus: radices teneræ ſunt, graciles & longæ. Dioſcorides tradit Moly radicem habere ad aperiendas vuluas maximè vtilem, tritam cum irino vnguento, & in peſſo adhibitam. Hoc Moly Dioſcoridis à Galeno μύλην dici

PSEVDOMOLY, Dodonæi.

Lib. 4. c. 50.

Lib. Quæ flore plac.

Ibidem.

Lib. 3. c. 47.

dici demonſtrant ea quæ Galenus ei attribuit, citato etiam ipſo Dioſcoride. Sic enim Galenus. Myles radix paruo Bulbo ſimilis eſt,facultatis conſtringendi ſiue contrahendi. Quare ipſam cum lolij farina admotam mederi vuluæ apertè ſcribit Dioſcorides. At in noſtris vulgatis Dioſcoridis exemplaribus legimus, μετὰ ἰρίνου μύρου, non μετὰ αἰρίνου ἀλεύρου. Cùm verò ſcribat Dioſcorides, hanc radicem eſſe σφόδρα ἀγαθὴν πρὸς ὑστέρας ἀναστομώσεις, id eſt, ſummopere prodeſſe, non ad aperiendos vteros, videlicet concluſos, vt perperàm quis accipere poſſit, ſed aduerſus vteros apertos, vt videlicet conſtringantur atque concludantur, (eſt enim συνεκτικὴ μήτρας ἀνεστομωμένης, vt Galenus clarè dixit,) ſitq; loliacea farina ad id idonea, ordine tertio calefaciens ac ſiccans, ineptum verò vnguentum irinum molliens vteri concluſionibus, & hæmorrhoidibus aperiendis vtile, perſpicuum eſt ex Galeno reponendum in Dioſcoride, μετὰ αἰρίνου ἀλεύρου, pro, μετὰ ἰρίνου μύρου: adſtipulāte etiam veteris codicis lectione, vt annotauit Andreas Lacuna. Lib.7.ſim.

APIOS. *CAP. XXIII.*

GRAECIS ἄπιος & ἰσχὰς, & ῥάφανος ἀγρία, Latinis Apios ſimiliter dicitur, & Iſchas, & Rhaphanus ſilueſtris, Cretenſibus hodie Pyraria, Theodorus Caricam ſiue Pyrum vertit. Apion dixerunt Græci, quòd radicis extremum in pyri figurā turbinetur. Eadem ratione Iſchas, id eſt, ficus, ſcilicet à radicis effigie, cuius hæc eſt ex Dioſcoride delineatio. Ramulos duos aut tres, iunceos, tenues, rubentéſque profert, qui ſupra terram parum ſe attollunt: folia Rutæ ſimilia, longiora tamen & virentia, ſemen exiguum, radicem Aſphodelo ſimilem, & ad pyri figuram accedentē, rotundiorem tamen, & liquore plenam, intus candidam, foris nigro cortice contectam. Plinius iiſdem penè verbis deſcripſit. Apios, Iſchas, ſiue Raphanus agria iuncos duos ſiue tres ſpargit in terra rubentes, foliis Rutæ: radix Cepæ, ſed amplior. Quare quidam Raphanum ſilueſtrem vocant. Intus habet mammā candidam, extrà cortices nigros. Naſcitur in mōtoſis aſperis, aliquando in herbidis. Effoditur Vere. Theophraſtus. ἡ δὲ ἰσχὰς ἡ ἄπιος φύλλον μὲν ἔχει πηγανῶδες, βραχὺ, καυλοὺς δὲ ἐπιγείους, τρεῖς ἢ τέτταρας, ῥίζαν δ' οἷον ἀσφόδελος, πλὴν λεπυρώδη. φιλεῖ δὲ ὀρεινὰ χωρία καὶ κοχλακώδη. τίλλεται δὲ τοῦ ἦρος. Id eſt, Apios folium habet rutaceum, breue: caules per humum ſtratos tres aut quatuor: radicem veluti Aſphodeli, verùm ſquamoſam. Locis gaudet montoſis & lapidoſis. Legitur Vere. Apios vera ex Creta aduecta ex Matthiolo hîc depingitur, foliis exiguis, Rutæ vel Hyperico proximis, primo ſtatim Vere ab radice exeuntibus, nigrioribus tamen, alba quadā linea in longitudinem procurrente: cauliculis iunceis, ſubrubentibus, lacteo ſucco madentibus: radice foris nigra, intus candida, pyri effigie: vnde & nomē. Cuius radicis mirabiles ſunt vires. Nam eius ſuperior pars ſumpta, inquit Dioſcorides, vomitione bilem pituitámque extrahit, inferior per aluum. Tota verò vtrinque purgationes mouet. Succus eius ſeſquioboli pondere hauſtus, vtraq; parte, hoc eſt ſuprà & infrà purgat. Cùm verò liquorem colligere volueris, tundito radices, coniectaſq; in craterem aqua plenum agitato, tum penna collectum qui ſupernatabit liquorem ſiccato. De eiuſdem radicis vſu hæc Plinius.

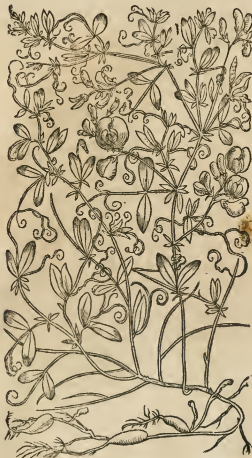
Nomina. Li.4.c.170. Forma. Lib.26.c.8. Lib.9. hiſt. cap.10. Lib.4. 170.

APIOS, Matthioli.

Lib.16.c.8. nius. Radix tusa in fictili mergitur, deiectóque quod supernatat, reliquus succus purgat vtraque parte, sesquiobolo in aqua mulsa. Sic & hydropicis datur acetabuli mensura. Inspargitur & aridæ radicis farina potioni: aiúntque superiorē partem eius vomitione biles extrahere, inferiorem per aluum. In quibus Plinius non nisi
Lib 9 hist. cap.10. in succi collectione à Dioscoride dissentit. Theophrastus quoque de eadem radice hæc tradit. τὸ μὲν οὖν μὴ πρὸς τὸ αὐτὸ πάντα τὰ μέρη χρήσιμα τυγχάνειν, οὐκ ἴσως ἄτοπον. τὸ δὲ τῆς αὐτῆς ῥίζης τὰ μὲν ἄνω, τὰ δὲ κάτω καθαίρειν θαυμασιώτερον. οἷον τῆς τε θαψίας, καὶ τῆς ἰσχάδος (οἱ δ᾽ ἄπιον καλοῦσι) καὶ τῆς λιβανωτίδος. Id est, Non omnes eiusdem herbæ partes ad idem vtiles esse minimè absurdum fuerit. Sed radicis partē vnam per superiora, alteram per inferiora purgare admirabilius, vt Thapsiæ & Ischados, quam Apion vocant, & Libanotidis. Ab hac legitima Apio & facie & viribus longissimè abest ea
Cap.46.hi. Lib.4.c.33. quam Fuchsius Apion fecit. Dodonæus χαμαιβάλανον vocat, id est, Glandem terrestrem, Germani *Erdnusz, Erdfeighen*. Cauliculos tres quatuórve profert, seu surculos teneros, paulùm à terra rubescentes, cum capreolis, quibus vicinis sepibus, atque omnibus quæ nancisci potest, sese alligat: folia parua, angusta, flores venustos, rubore tinctos odore non ingrato: siliquas exiguas semen exiguum cōcludentes. Radices longæ sunt, graciles, à quibus pendent bulbi parui napis exiguis similes, glandium ferè figura, foris nigricantes, intus albæ, gustu ferè castaneæ. Prouenit copiosa in Hollandia, in frumentaceis agris, hordeaceis potissimùm, & in sepibus. Sunt docti qui Astragalum esse arbitrentur. Matthiolus Pseudoapion vocat. Caule est multiplici, inquit, cubitali, quandoque maiore, humi procumbēte, Viciæ ferè modo foliis oblongis & subasperis: floribus punicei coloris, Pisi æmulis, odoratis, racematim cohærentibus, quibus flaccescētibus siliquæ oriuntur, in quibus est semē. Radices habet Fici aut Pyri figura, ternas aut quaternas è fibris pendentes, nigra exteriore cute, alba interiore pulpa nulla purgatoria vi prędita. Floret Iunio mense. Passim nascitur in Boëmia præsertim in vineis.

APIOS, Fuchsij.

ARVM. *CAP. XXIIII.*

Nomina
ΑΡΟΝ Græcis, Arum Latinis, Syris *Lupha* dicitur, Arabibus & Officinis *Iarrus* & *Saram*. Quidam, quòd folium vestigij bubuli effigiem præbeat, Pedem vituli appellant, Barbari *Aron* & *Barbam aron*, Draconteam minorem & Serpentariam minorem, quòd Dracunculum æmuletur sola magnitudine discrepans. Vulgus, quòd pistillum promit exerti ferè genitalis effigie, Sacerdotis penem nominat, Germani *Pfaffenpint*, Itali *Aro* & *Gi-*
Li.2.c.162. *garo*, Galli *Pied de Veau*, & *Vid de prestre* Arum, vt describit Dioscorides, folia emit-
Forma. tit Dracunculo similia, sed longiora, & minùs maculata: caulem dodrātalem, purpurascētem, pistilli figura, à quo Croci colore fructus exit. Radix illi candida, Dracunculo similis. Plinius Arum cum Dracunculo cōfundit de Bulbis agens. Est inter genera bulborum & quod in Aegypto Aron vocant, Scillæ proximum amplitudine

plitudine: foliis Lapathi: caule recto, duûm cubitorum, baculi crassitudine: radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Quibus ferè verbis Dracontium descripsit Dioscorides. Arum in siluis, locis vmbrosis, humidis & frigidis nascitur. Officinis & Herbariis notum est, ídque geminum. Etenim folia promit hederacea, cordis ferè effigie, Dracunculi longiora, minimè dissecta, paucioribus & albis respersa maculis: caulem dodrantalem, album, in purpureum leuiter tendentẽ, è cuius fastigio erumpit inuolucrum, quod mucronata in turbinem vaginula pistillum complectitur, & suo fouet sinu. Verùm vbi fructu prægnans fatiscit in hiatũ, solida pistilli facies dilutiore purpura rutilans emergit, & anfractu penitus tandem patente, primùm viridia, dein crocea spectantur semina, quæ in coronæ modũ concinnè cõtexta imam eius partem ambiunt. Radicem habet albam, bulbosam, oblongam, permultis stipatam fibris, Ellebori ferè modo, gustu perquàm acri. Matthiolus scripsit, in Bohemiæ montibus quibusdam copiosum admodùm cõuenire, sed Italico longè minùs, foliísque tenuioribus, & minori quoque radice. Quare hoc Arum minus vocat. Alteram Ari speciem ex Baldo monde à Francisco Calzolario ad Matthiolum missam hîc etiam expresimus, cui folia sunt sagittæ speciem referentia, caulis valde perspicuus, rubentium baccarum botrum in cacumine habens confertum, & in acutum desinentem. Radicibus nititur numerosis, tenuibus, circumquaque sese diffundentibus, è quibus bulbosi quidam globuli fabarum magnitudine dependent, alba intus pulpa, gustus acerrimi. Idem Matthiolus alio in loco aliud Arum, nimirùm Aegyptium, depinxit, & eum, opinor, secutus Dodonæus, Exit, inquit, & in Aegypto Arum, sed ab Europæo diuersum, maius videlicet & latioribus foliis, quod plerique perperàm Colocasiam appellant. Quos secutus est Clusius, vt ostendimus in Agro cap. de faba Aegyptia. In eadem est sententia Anguillara. Matthioli & Dodonæi sententiam Myconus approbat, non solùm eam ex simili plantæ illius cum Aro sapore confirmans, sed multò certiore argumento, quòd scilicet vaginam emittat Aro similẽ, petiolo crasso fultam, ex profundo & medio plantæ sinu ortum ducente. Primùm intra vaginam, deinde extrà flores visuntur, posteà semen racematim cohærens adnato illi longo ex vagina enato: folia & radix eadem quæ Matthiolus icone repræsentauit, vt in hac nihil prætereà spectare possis quàm vaginam, flores, & semẽ racemosum. Florentem

Locus.

In ca. 162. lib. 2.

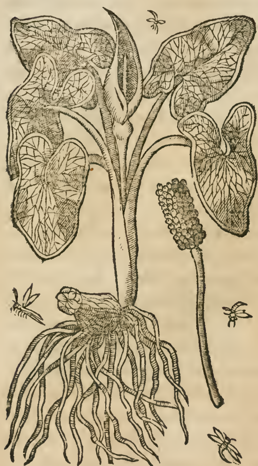
In cap. 99. lib. 2.

Lib. purg. 1. cap. 5.

Lib. 2. stir. Hispa. c. 19.

Li. 2. c. 162.

ARVM, Matthioli.

ARVM aliud minus, Matthioli.

ARVM Aegyptium cum flore, Myconi.

rentem hanc plantam ſe vidiſſe ait Myconus Barcinone in horto Petri Gulielmi Regij pharmacopœi Barcinonẽſis. Radix Ari cocta eſtur, inquit Dioſcorides, vt quæ minùs acris ſit. Folia ſale condiuntur ad eſum, & arida per ſe decocta mãduntur. Radix, ſemen, & folia eaſdem cum Dracunculo vires habent. Radix priuatim cũ fimo bubulo illita podagricis prodeſt, Dracũculi more reponitur. In totum ob mitiorem eius acrimoniam edendo eſt. Arum miris laudibus extulêre Græci, vt ſcribit Plinius, primùm in cibis fœminam præferentes, quoniam mas durior eſſet, & in coquendo lentior. Pectoris vitia purgare, & aridum in potione inſperſum, aut ecligmate vrinam & menſes ciere. Sic & in oxymelite potum ſtomacho, interaneíſque exulceratis ex lacte ouillo bibendum: ad tuſſim in cinere coctum ex oleo dedêre. Alij coxêre in in lacte, vt decoctum biberetur. Epiphoris elixum impoſuêre: item ſugillatim, tonſillis. Ex oleo hæmorrhoidum vitio infudêre, lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra venena: pleuriticis, peripneumonicis, quo tuſsientibus modo: ſemen intritum cum oleo aut roſaceo infundens aurium dolori. Dieuches tuſsientibus aut ſuſpirioſis, & orthopnoicis, & purulenta excreantibus farina permixtum in pane cocto dedit. Diodotus phthiſicis è melle ecligmate, & pulmonis vitiis: oſsibus etiam fractis impoſuit. Partus omnium animalium extrahit naturæ circumlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac ſtomachi vitia diſcutit, tuſsim decocti vis cum melle. Vlcera omnium generum, ſiue phagedænæ ſint, ſiue carcinomata, ſiue ſerpant, ſiue polypi in naribus, ſuccus mirè ſanat; folia ambuſtis proſunt ex vino & oleo cocta. Aluum inaniunt ex ſale & aceto pota. Etiam luxatis cocta cum melle proſunt: item articulis podagricis cum ſale, recentia vel ſicca. Hippocrates quaſlibet ad collectiones cum ſale impoſuit. Ad menſes trahendos ſeminis vel radicis drachmæ duę in vini cyathis duobus ſufficiunt. Eadem potio, ſi à partu non purgantur, & ſecundas trahit. Hippocrates & radicem ipſam appoſuit. Dicitur & in peſtilentia ſalutarem eſſe in cibis. Ebrietatem diſcutit. Serpentes nidore cum crematur, priuatimq́; aſpides fugat, aut inebriat, ita vt torpẽtes inueniantur. Perunctos quoque Aro & laureo oleo fugiunt. Ideò & contrà ictus dari potu in vino nigro putant vtile. In foliis Ari caſeus optimè ſeruari traditur. De eodem hæc ſtatuit Galenus. Manditur Ari radix eodem modo quo Rapi. In quibuſdam autem regionibus acrior quodammodo prouenit, vt propè ad Dracontij radicem accedat. Et dum ipſam coquis, priore aqua effuſa, in aliam calidam conuenit conijcere. Ad Cyrenen planta hæc à noſtrate eſt diuerſa. Nam in illis locis Arum minimè eſt medicamẽtoſum & acre, vt Rapis etiam ſit vtilius. Perſpicuum autem eſt, quòd talis in cibo quidem eſt præſtantior. Si quis tamen humores craſſos vel lentos in thorace vel pulmonibus collectos tuſſi velit eiicere, acrior ac medicamentoſa magis eſt præferenda. Non obſcurum etiam eſt, quòd ſuccus qui ex ipſa in hepar & totum corpus diſtribuitur, ex quo animalia aluntur, craſsior quodammodo eſt, quemadmodùm de Rapis dictũ eſt: potiſsimùm quum radices ipſæ qualitatis medicamento

Marginal notes: Li.2. c.162. — *Vires & Temper.* — Li.24. c.16. — Li.2. Alim.

dicamentosæ fuerint expertes, cuiusmodi sunt, quæ Cyrene adferuntur. Quandoquidem apud nos in Asia Arum magna ex parte est acrius, facultatémque habet iam medicamentosam. Et alio in loco. Arum terrena essentia constat, sed calida. Lib.6. sim. Quare extergendi vim habet, verùm non valentem, sicut Dracontium. Est itaque in exsiccando & excalfaciendo primi ordinis. Radices eius maximè sunt vtiles: siquidem comesæ crassitiem humorum mediocriter incidunt, adeò vt & excreationibus ex pectore vtiles sint. Vbi Galenus de Aro quod non vehementi acrimonia pollet, locutus est. Est enim haud dubiè quod in tertio ordine calidum & siccum est, ob multam qua præditum est acrimoniam.

ARISARVM. CAP. XXV.

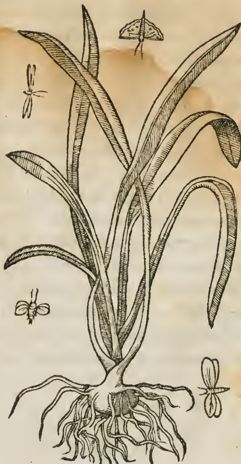

ʼΑΡΙΣΑΡΟΝ & Ἄρις Græcè, Arisarum Latinis & Aris Plinio. Apud *Nomina* Hippocratem ἄρις non pro herba, sed pro instrumento chirurgico Lib.de Art. legitur. Galenus autem in Glossis Hippo. ait. Ἄρις οὐ μόνον τὸ ὄργανον, ἀλλὰ καὶ βοτάνη τις οὕτως ὀνομάζεται. Aris non solùm instrumentum, sed herbam significat. Arisarum tradit Dioscorid. paruam esse herbulam, quæ radi- Lib.2.c.163. cem habet oleæ magnitudine, maioris quàm Arum acrimoniæ. Eius post Arum & *Forma.* Dracunculum meminit Plinius his verbis. Est & Aris quæ eadem in Aegypto na- Li.24.c.16. scitur, similis Aro, minor tantùm, minoribúsque foliis, & vtique radice, quæ tamen oliuæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera vnum tantùm emittens. Hæc Plinius. Huius plantæ genera duo Herbarij ostendunt. Matthiolus prius, cui folia sunt Aro similia, à Luca Ghinose accepisse ait, alterum In cap.163. lib.2. ab Anguillara, quod non approbat, neque verum putat. Totidem statuit Clusius, prius latifolium, alterum angustifolium. Latifolium Hederæ aut Smilacis ferè folia habet tria aut quatuor, satis carnosa, mollia, viridia, & acria, oblongo fulta pediculo, qua illi adhærent vtrinque pinnata, vti Ari folia, sed obtusioribus multò

ARISARVM prius, Matthioli.

ARISARVM alterum, Matthioli.

angulis.Inter hæc pediculus duorum vel trium digitorum longitudine multis rubris maculis variegatus erumpit, cui oblongus flos insidet, cuculli monachi,seu floris Aristolochiæ modo efformatus, amplior tamen, extrema parte nigricantis coloris qui deorsum radiatim desinit, in cæteris candidus, caninum olens, & qui pistillum obtusum incuruum,& veluti ex cucullo spectans continet:radix rotunda & globosa,Aro minor,foris nigricans,intus alba, interdum tuberosa & oblonga,initio dulcis,deinde acris, non adeò tamen vti Ari radix (licet veteres contrà sentiant)fibris aliquot super eam expansis.Istud à pictura Arisari prioris Matthioli aliquatenus diuersum est. Alterum Clusij Arisarum planè diuersa est forma: eius enim folia oblonga sunt & angusta,Plantaginis angustifoliæ ferè modo, viridia,& splendentia,quinque aut sex,post quę flos seu cucullus oblongus, mucronatus, & retrorsum inflexus candicánsque prodit, è cuius rima longus veluti vermis exilit, spithamæ interdum longitudine, inflexus, nunc purpurascente,nunc ex purpureo virescente colore, extremo non obtusus,sed acuminatus: fructus racemosus,albus, non ruber(vt quidam, qui non obseruarunt,prodidere)víxque terra emergens. Latifolium in collibus Lusitaniæ frequens est, solo lapidoso,in sepibus iuxta vias, vbi Nouembri & Decembri floret, atque nonnullis etiam Beturiæ locis solo fœcundo & pingui, iuxta semitas & aggeres,vbi Ianuario & Februario.Lusitani *Iaro* vocant, quod nomen etiã Aro commune est, Hispani *Frailillos*, id est, fraterculos, fortasse ꝙ eius flos cucullum monachi æmulatur. Alterum genus in vmbrosis ad olearum radices nascitur post vrbẽ Olyssiponem.Secũdum hoc Arisarum cum flore Myconus ex Hispania misit, in cuius historia à Clusio in quibusdã dissidet.Ex eius icone,inquit ille,agnoscẽt omnes Ari seu Arisari speciem esse. Inuolucrum enim habet oblongum, intus ruffum, aliquantùm fœtidum,eiusdem cum Dracũculi inuolucro coloris. Intra hoc semen continetur in processu longo, supernè læui, infernè versus radicem aspero,racematim cohærens, cùm maturuit rubrum. Hanc plantam Guadalupi iuxta Carpentaniam collegisse ait.

ARISARVM cum flore Myconi, angustifolium.

Li. 2. c.163. Arisari radix,auctore Dioscoride, illita nomas sistit.Fiunt collyria ex ea ad fistulas. Corrumpit ea indita cuiusuis animalis pudendum.

Vires.

Li.24. c.16. Quæ sic tradit Plinius. Medetur vtraque radice vlceribus manantibus: item combustis ac fistulis. Collyrio immisso nomas sistunt, decoctarum in aqua, & posteà tritarum. Sed vnum miraculum ingens, contacto genitali cuiuscunque fœminini sexus, animal in perniciem agi. Quæ cùm mendosa sint,vt ex Dioscoride intelligere licet, sic ex vetere codice emendat Cornarius. Fistulis collyrio immissa. Nomas sistunt decocta folia in aqua, & posteà trita rosaceo addito. Lib. 6.sim. Arisarum scribit Galenus multò minus esse Aro. Radicem habere oliuæ magnitudine,sed multò esse acrius.

DRACONTIVM. CAP. XXVI.

RAECIS δρακόντιον, & δρακοντία, Dracunculus Latinis, Serpentaria, & Colubrina, Arabibus *Luf, Alluf*, Italis *Dragontea*, Gallis *Serpentaire & Serpentine*, Germanis *Schlaugenkraut*. Nomen autem à figura ſumpſit: caulis enim glaber purpureíſque reſperſus maculis, verſicolori facie corpus anguinum repræſentat æquali longitudine. Vertex quoque ſinuoſo oris hiatu linguam exerens cruentam, caput exprimit. In antiquiſsimis Græcis Dioſcoridis codicibus teſte Marcel. Vergilio duo de Dracunculo capita leguntur, vnum de maiore, alterum de minore. At neque Galenus, neque poſt Galenum Paulus Aegineta diligentiſsimus in Græcis medicinæ auctor, & qui Dioſcoridis dicta vbique bona fide retulit, Dracunculum priorem nouerunt, neque poſt Græcos Latini ſcriptores, Apuleius, Serapio, &, quod multi apud omnes momenti eſſe debet, in vetuſtiſsimis Latinis codicibus, vnicum eſt duntaxat Dracunculi caput, alterius veſtigium nullum. Prætereà de vtroque eadem ferè traduntur, ſed diuerſis verbis, vt ex alio auctore id caput adſcriptum fuiſſe videatur. Quare viri docti ſuppoſititium eſſe illud cenſuerunt, quod δρακοντίαν μεγάλην deſcribit: ideóque ipſum hoc loco exemerunt, & inter notha retulerunt. Plinius tamen, qui Arum cum Dracontio confundit, plura eius genera facit his verbis. Quæ & Aron magnæ cum Dracontio litis. Quidam enim eandem eſſe dixerunt, Glaucias ſatu diſcreuit, Dracontium ſilueſtrem Arum pronuntiando. Aliqui radicem Arum appellauerunt, caulem verò Dracontium, in totum alium ſi modò hic eſt, qui apud nos Dracunculus vocatur. Namque Aros radicem nigram, in latitudinem rotundam habet, multóque maiorem, & qua manus impleatur: Dracunculus ſubrutilam, & draconis conuoluti modo, vnde ei nomen. Quin & ipſi Græci immenſam poſuere differentiam, ſemen Dracunculi feruens mordáxque tradendo: tantumq; ineſſe ei virus, vt olfactum grauidis abortum inferat. Idem paulò inferiùs. Dracunculus, quem dixi, Hordeo matureſcente effoditur Luna creſcēte. Omnino habentem ſerpentes fugiunt. Ideò percuſsis prodeſſe in potu aiunt maiorem, vt & menſes, ſi ferro non attingatur, ſiſtat. Succus eius & aurium dolori prodeſt. Id autem, quod Græci Dracontium vocant, triplici effigie demonſtratum mihi eſt, foliis Betæ non ſine thyrſo, flore purpureo. Hoc eſt, ſimile Aro. Alij radice longa, veluti ſignata, articuloſáque monſtrauere tribus omnino cauliculis, folia eius ex aceto decoqui contra ſerpentium ictus iubentes. Tertia demonſtratio fuit, folio maiore quàm Cornus, radice arundinea, totidem, vt affirmant, geniculata nodis, quot haberet annos, totidémque eſſe folia. Hi ea ex vino vel aqua contra ſerpentes dabant. Theophraſtus quoque quoddam Ari genus Dracontium appellari ſcribit his verbis: ἡ δὲ τοῦ δρακοντίου (καλοῦσι γάρ τι δρακόντιον, ἄρον, διὰ τὸ τὸν καυλὸν ἔχειν τινὰ ποικιλίαν) ἄβρωτος καὶ φαρμακώδης. Eſt Dracontij radix (vocant enim quoddam Ari genus Dracontium, quòd caulem habeat variegatum) ad eſum inepta & medicamentaria. De Dracunculo Dioſcoridis ab Aro diuerſo hîc agimus, quem ſcribit folia habere Hederæ ſimilia, magna, albis maculis notata, caulem rectum bicubitalem, varium, anguis ſpecie, purpureis notis aſperſum, baculi craſsitudine: fructus eſt in ſummo racemoſus, colore primùm herbaceo, & cùm maturuit croceo, guſtui mordax. Radix quodammodo rotunda eſt Bulbi ſpecie, Aro ſimilis, corticem habēs tenuem. Naſcitur locis vmbroſis circa ſepes. Hic Dioſcoridis Dracunculus doctis Herbariis, vt Fuchſio, Dodonæo, Penæ, Serpentaria eſt maior vulgò dicta, foliis hederaceis, maculas albidas habentibus: caule recto, glabro, læui, extima cute ſerpentis exuuium maculis albis, fuſcis, vipereis, pullis, puniceis, giluíſque, tranſuerſis, obliquis & fortuitis adeò exprimente, vt eminus repentè intuenti horro-

[Margin notes: *Nomina* — *Genera.* — Li. 24. c. 16. — Lib. 7. hiſt. cap. 11. — Lib. 2. c. 16. — *Forma.* — *Locus.* — Cap. 86. hi. Lib. 3. c. 6. Pena in Aduerſ.]

DRACVNCVLVS siue Serpentaria maior, Dodon.

SERPENTARIA minor, Matthioli.

rem incutiat, ſeſquicubitali, bicubitaliq́;, in cuius ſummo ex vaginula emicat cõgeſtus in conum racemus, planè Ari, cui radix etiam nõ abſimilis, rotunda, maior, ſeſéque in latera propagans. Qui hanc Dracontium Dioſcoridis eſſe negant, folia hederacea obiiciunt, quòd nõ ſint huiuſmodi. At illi, inquit Pena, actum agunt, nempe monent propter conſecutionem & arctam ſimilitudinẽ folia Dracontij dicta fuiſſe hederacea, cùm potiùs folia Ari hederacea debuerint dici, quia huius poſteà conferuntur cũ foliis Dracunculi & radice. Vbi Dioſcorides ad vniuerſum habitum plantæ reſpexit, foliorum læuorem, virorem, colorem nitidum ſuperficiei contulit, quia eſſent perquàm affines plantæ, vt vides in collatione radicis: vbi ſingularis numeri nulla expreſsione maioris aut minoris Dracontij bis repetit collationem. Nec vniuerſo tractu Græciæ ab iis qui eam luſtrarunt, eodem Pena teſte, vlla alia vſpiam viſa Serpentaria quàm iſta, quæ etiam non procul mœniis Monſpelij inter ſegetes, Gladiolos, & Hyacinthos læta exit, alibíque in pinguibus aruis non diuerſa, niſi ætate, quando decuſsis ſeminibus, & ſummitatibus effractis à prætereuntibus, frequenter repullulant nouellæ. Quæ potuerunt Plinio perſuadere, vt plures cõſtitueret ſpecies Dracunculi, miſceretq́; Ari, Ariſari cognatas differentias, vt in Bechio, aliiſq́; locis illi contigit. Nec alterius plantæ videtur geminata deſcriptio apud Dioſcoridem, ſed ab alio quopiã paulùm diuerſè, vt ferè fit, deſcripta. Eandem Serpentariã Matthiolus Dracunculum minorem facit, maiorem longè aliam, cuius radix eſt Rapi effigie, quam tamẽ non deſcribit, vtrunque ſe Tridenti ac Venetiis vidiſſe affirmans. Vbi ſępius ſe fruſtra ſciſcitatum fuiſſe ait Pena: negauerunt enim Patauini, Veneti, Veronenſes pharmacopœi, & doctiſsimi cõplures vſpiam ſibi viſam: negauerunt item Cortuſus & Anguillara Penæ anxiè ſciſcitãti. Adiecerunt Herbarij Dracunculum paluſtrem, quem Arum paluſtre vocãt alij, Gallicè *Serpẽtaire d'eau*, vel *aquatique*, q̃ folia promit hederacea, maiora, ſupernè acuta è caule rotundo, humili, vix palmari: florem rubellum, odorum, non abſimilem Serpentariæ, è radice fibroſa, geniculata, latiùs ſerpente, & multis fibris humi depacta, nullo bulbo appenſo aut annexo, vrente guſtu & cruſtas excitante. Iuxta riuulos & labentes aquas frigidarum & calidarum regionum, vt in Belgio, Northmãnia, Apulia, Hiſpania Granata ſponte emergit. Inde in hortos ſuos alij tranſplãtarunt.

Serpenta

SERPENTARIA maior, Matthioli.

DRACVNCVLVS paluſtris.

Serpentarię ſuccus, auctore Dioſcoride, ex ſemine expreſſus & cum oleo in aurem infuſus, eius dolorem ſedat. Lana exceptus & naribus inditus polypum conſumit. Illitus carcinomata cõpeſcit. Triginta eius grana cum poſca pota abortum faciunt. Odorem, poſtquàm flores emarcuerunt, recens conceptos fœtus enecare aiunt. At radix calfaciendi vim habet: orthopnoicis, ruptis, vulſis, tuſſis catharro auxiliatur. Humores pectoris excreatu faciles reddit tum cocta, tum aſſata, cũ melle & per ſe ipſam in cibo accepta. Eadem arida trita cum melle delingitur. Vrinã ciet, & venerẽ ſtimulat cum vino pota. Vlcera maligna & phagedænica addita Bryonia alba, cum melle trita repurgat, & ad cicatricem perducit. Collyria item ex ipſa fiunt ad fiſtulas & fœtũs extrahendos. Eum, qui radice manus ſuas confricauerit, à viperis feriri negant. Expurgat vitiligines cum aceto illita. Folia trita linamentorum vice recentibus vulneribus induntur. Eadem in vino cocta & impoſita ad perniones faciunt. Et caſeus foliis inuolutus à putrefactione tutus manet (Hoc foliis Ari Plinius adſcripſit, vt ſuprà diximus.) Succus autem radicis ad nubeculas, albugines & caligines conuenit. Radix ad ſanorum vſus oleris vice eſt, cruda coctáve editur. Dracunculi radicem bis terve elixantes, quoad medicamẽtoſum omne deponat, nonnunquam exhibemus mandendam, inquit Galenus, queadmodùm Ari: quando humores craſſi & lenti, qui in thorace ac pulmonibus cõtinẽtur, vi maiore indigent. Et alio in loco, Dracõtium, ait, quiddam Aro perſimile habet tum foliis, tum radice. Cæterùm illo tum acrius eſt, tum amarius: quare calfactorium magis, tenuioribus partibus. Habet etiam leuiculam quandam adſtrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri ſcilicet & amara coniuncta eſt, medicamentum factũ eſt, vt quæ maximè efficax. Nam radix viſcera omnia expurgat, craſſos potiſſimùm & lentos ſuccos extenuans: optimũq; remedium eſt cõtumacium vlcerum. Expurgat extergetq; ſtrenuè tum alia, quę exterſionem deſiderant, tum vitiliginẽ cum aceto: tum folia, vt pote ſimilem facultatẽ habẽtia, vlceribus, vulneribuſq; recẽs inflictis accõmoda ſunt, & quantò minùs fuerint ſicca, tãtò magis cõglutinãt. Nã quæ ſicciora ſunt, viribus ſunt acrioribus, quàm vt vulneribus cõueniant. Creditũ quoq; eſt caſeũ humidũ, ſi illis foris tectus reponatur, ob tẽperaturę illorũ ſiccitatẽ, à putredine cõſeruari. Fructus valẽtior eſt nõ foliis tantũ, ſed & radice. Itaq; & cãcros & polypos eliquare creditus eſt. Succ⁹ quoq; eius vitia oculorũ expurgat.

Lib.2.c.161

Li.2. Alim.

Lib.6. ſim.

CYCLAMINVS. CAP. XXVII.

Nomina YKΛΑ'ΜΙΝΟΣ vel ἰχθυόθηρον Græcis, Cyclaminus, Rapum, & Tuber, Vmbilicúsque terræ Latinis, Cyclamen Officinis mutata voce, Panis porcinus & terræ, atque Archanita à nostræ ætatis Herbariis dicitur, Mauritanis *Buchormarien Buthermarien*, seu *Bothormarie*, Italis *Ciclamino*, & *Pan porcino*, Gallis *Pain de pourceau*, Germanis *Erduurtz*, & *Schuuenbrot*. Cyclaminum Græci ἀπὸ τοῦ κύκλου, id est, ab orbe dixerunt, tum ob folij circinatum ambitum, tum ob orbiculatum radicis bulbum. Ichthyotheron autem, quòd ea pisces necantur. Romani Rapum terræ, quoniam eius radix in terra velut Rapum extuberat: qua sanè ratione Tuber terræ, quòd in molem quandam intumeat, aut Vmbilicum terræ, quoniã, vt vmbilicus circinata figura emergit, sic & Cyclaminus sub terra conspicitur, etiam appellarunt. Panem porcinum haud dubiè primũ vocarunt subulci, qui pecori suo radicem huius gratam pabulis cognouerunt. Alij quia radicem in orbem circumactam sæpius intuerẽtur, quæ non in globum intumescens, sed veluti compressa sese in latitudinem explicaret, qua forma in quotidiano vsu panes visuntur, Terræ panem nominauerunt.

Genera. Cyclamini species duas ponit Dioscorides.

Forma. Cyclaminus prior folia habet Hederæ similia, purpurea, varia, suprà infráque albicantibus maculis: caulem longitudine quatuor digitorum, nudum, in quo flores Rosarum effigie, purpurei: radicem nigram, Rapo similem, & aliquantùm latam.

Locus. Nascitur in vmbrosis, maximè sub arboribus. Cyclaminus altera, quam Cissanthemon, alij Cissophyllũ vocant, folia habet Hederæ, sed minora: caules crassos, geniculatos, qui vicinis arboribus capreolorum modo se obuoluũt: flores albos, odoratos. Fructus est velut vuæ acini, similis, Hederæ mollis, gustu leuiter acris & viscosus. Radix inutilis est. Nascitur in locis asperis. Duas etiam species

Lib. 25. c. 9. describit Plinius, Dioscoridem ferè exprimens his verbis. Folia habet minora quàm Hedera, nigrioráque & tenuiora, sine angulis, in quibus albicant maculæ: caule exiguo, inani: floribus purpureis: radice lata, vt Rapũ videri possit: cortice nigro. Nascitur in vmbrosis: nostris Tuber terræ vocatur.

Ibidem. Et paulò pòst de altera sic. Est & altera Cyclaminus cognomine Cissanthemos, geniculatis caulibus, superuacuis, à priore distans, circa arbores se voluẽs: acinis Hederæ, sed mollibus: flore cãdido, specioso: radice superuacua. Mihi & tertia Cyclaminos demõstrata est, cognomine Chamæcissos, vno omnino folio: radice ramosa, qua pisces necantur. Hæc Plinius. Prior Cyclaminus nota est Officinis & Herbariis sine cõtrouersia: altera non item. Matthiolus duas Cyclamini primi generis species Mesue auctore reperiri dixit, minorẽ & maiorem. Minorem se vidisse ait in agro solùm Tridentino in vallis Ananiæ montibus, vbi copiosè nascitur. Sed eam neque depinxit, neq; descripsit: dixit tantùm radice esse parua, nucis auellanæ cicerumq; magnitudine. Cyclaminum secundam fatetur se non vidisse.

Lib. 2. c. 75. Tragus in Heluetia, non procul à Curia oppido, nec nõ prope Velcurium, in planitie inter quædam densa

CYCLAMINVS vulgaris, Lobellij.

ac

CYCLAMINVS prior, Matthioli.

ac vliginosis locis sita arbusta, plantã quandam nasci scripsit elegantissimam, foliis rotundis, prorsus cõsimilem Asaro, ita vt primo quidem intuitu Asarum esse crederet. Sed cùm eam effodisset, radicem deprehendit rotundam, rufam, magnitudine radicis Croci, gustu aliquantulùm amaram: flores odoratissimos, Bresilij colore tinctos, odore & forma Violam Martiam purpureã referentes. Hanc ille Germanicè *Valdtzeitlosen* nominat. Quam cùm Hermodactylum esse aliquando falsò credidisset, posteà Cyclamini exiguæ veræ speciem esse iudicauit, quia Cyclamino priori per omnia respondet, nisi quòd non perinde acris est & feruens. Nascitur etiam in vmbrosis siluis. Dodonæus Cyclaminum alteram esse arbitratur, quæ hodie *Vitalba*, Gallis *Viorne* nuncupatur, Cordus Dulcamaram, alij Bryoniam nigram, alij Periclymenum alterum, aliis aliæ magis placent. Pena in montibus Alpinis Rheticis in Italiam proficiscentibus, locis vdis, & saxeis itineribus obuiam passim esse alteram Cyclaminum scribit, quæ non est folio circinato Asari, aut vulgaris Cyclamini, sed potiùs triplici mucrone distincto, herbæ Trinitatis, aut Hederę helicis modo. Eandẽ etiam Narbonæ riguis montibus & hortis crebram. Eius radices quæ vetustiores, magnitudine alterius sunt, quæ nouellæ, adeò exiguæ, vt auellanæ magnitudinem vix superent. Adultioribus caulis est exilis, teneriusculus, & in humum pronus, ex quo prælongis pediculis folia surrecta fastigium versùs, vbi sunt flores purpurei, vulgaris Cyclamini prorsus similes. Nonnunquam & luteos verno tempore exortos nondum foliis exortis meminit se vidisse. Florent enim Vere & Autũno interdum odorati, aliàs non. Lobellius Cyclamini alterius, plantæ hederaceis foliis in Italiæ collibus repertæ, rei herbarię studiosis iconem hanc & descriptionem exhibet. Herba est Hederæ foliis sinuatis, paribus, in mollibus, flexilibus, cubito prolixioribus cauliculis, floribus oblongis, galericulatis, ex purpura pallentibus. Dodonæus tradit præter Cyclaminum alterum Dioscoridis, eius qui orbiculari est radice, nempe primi, à recẽtioribus aliquot obseruatas fuisse species, & foliis quidem differentes. Prima foliis viret latis, angulosis ac Hederæ similibus, in ambitu leuiter serratis, superiore parte in virore nigricantibus, albicantibus tamen maculis variegatis, & vmbilico siue medio folij subalbido, inferiore verò ac prona purpurea, aliquando saturato colore, aliàs dilutiore. Flosculi ex tenellis pendent pediculis, deorsùm nutantes, foliolis earum sursùm reflexis, & purpureo Violæ nigrę colore non tamen intenso splendentes, odoris exigui. Succedunt capitula seminifera, pediculis in spicas contortis. Radix Bulbi aut Rapi modo in orbẽ circumacta, & aliquantulùm in latitudinem pressa, foris nigricat, intus candida, rugas inarescens contrahit. Hanc speciem pinxit etiam Lobellius nomine Cyclamini folio Hederæ. Alterius Cyclamini & lata quidem sunt folia, sed non angulosa, verùm quasi rotunda, nullis superiùs aut omnino obscurissimis apparentibus maculis, saturo colore virentia, inferiùs verò è punicante purpura rubentia: flores prioris similes, at odoratiores: radix aliquantò minor. Tertia species foliis est similiter haud angulosis, sed ambitu eorum aliquantùm crenato: maculata hæc sunt, sed

Trag. lib. 2. cap. 134.

Lib. 3. cap. 11. & 48.

Li. 1. de purga. cap. 13.

CYCLAMINVS altera hederaceis foliis, Lobell.

CYCLAMINVS altera orbicularis, Dodon.

vmbilico nigriore. Flos intenſiore colore purpuraſcit, odoris ſuauiſsimi: radix quàm aliarum minor. Hæc ex Dodonæo. Vires Cyclamini non vulgares has edocet Dioſcorides. Radix Cyclamini cum hydromelite pota pituitam aquámque per inferna trahit: menſes pota & appoſita cit. Tradunt ſi prægnans mulier radicem tranſgrediatur, abortum fieri. Partum appenſa accelerat. Bibitur & in vino cõtra lethalia, præſertim leporem marinum. Illita contra ſerpentium ictus remedio eſt. Immiſta vino ebrietatem facit. Regium morbum ſiſtit tribus drachmis pota cum paſſo, aut diluta mulſa. Sed oportet eum qui bibit cubiculo calido reclinare multis veſtibus contectum, quo ſudet. Eiectus verò ſudor felleus colore inuenitur. Succus eius ad purgandum caput naribus inſtillatur. Ad deiicienda etiam excrementa in lana ſubiicitur. Vmbilico, imò ventri, & coxæ illitus ſuccus aluum mollit, (pro κοιλίαν μαλάσσει, vetus codex habet κοιλίαν ταράττει, id eſt, aluum turbat. Quæ lectio videtur alteri præferenda, quia purgationes, quas molitur Cyclaminus potus admotúſque, ſunt admodùm violentæ & difficiles) verùm abortũ efficit. Suffuſis & hebetibus oculis inunctus cum melle ſuccus prodeſt: medicamentis abortum facientibus admiſcetur. Sedem procidentem cum aceto inunctus compeſcit. Exprimitur ſuccus tuſa radice, & ad mellis craſsitudinem decoquitur. Radix autem extergit, exanthemata reprimit, vulneribus per ſe ex aceto, aut melle medetur. Illita lienem minuit, vitia cutis in facie à Sole, & alopecias emendat. Decocto eius luxata, podagra & capitis vlcuſcula (ἑλκύδρια, id eſt, manantia vlcera) pernionéſque vtiliter fouentur. Ipſáque in vetere oleo ferueſacta, ad cicatricem perducit quæ oleo illo inuncta fuerint. Cauata radix oleo repletur, & cineri feruenti imponitur, adiecto interdum Tyrrhenicæ ceræ modico, vt ſtrigmenti craſſitudinẽ cõtrahat vnguentũ, cũ primis vtile pernionibus. Radix Scillæ modo conciſa reponitur. Narrant ad amatoria aſſumi contuſam, & in paſtillos cõformatam. In veteri codice pro κοπεῖσαν, id eſt, contuſam, legitur καεῖσαν, id eſt, combuſtam.

Li.2.ca.168.

Vires & Temper.

Cyclamini

Cyclamini alterius fructus drachmę vnius pōdere potus cū vini albi cyathis duobus, quadraginta diebus ſplenem liquat, ita per vrinam & aluum conſumens. Bibitur & ad orthopnœam, & reliquias à partu purgat. Eaſdem vires variis in locis exponit Plinius. Bibitur Cyclamini radix, inquit, contra ſerpentes omnes, in omnibus ſerenda domibus, ſi verum eſt, vbi ſata ſit nihil nocere mala medicamenta, amuletum vocant: narrantq́; & ebrietatem repręſentari addita in vinum. Radix ſiccata Scillæ modo conciſa reponitur: decoquitur eadem ad craſsitudinem mellis. Suum tamen venenum ei eſt: traduntq́;, ſi prægnans radicem tranſgrediatur, abortum fieri. Lepori marino aduerſatur & Cyclaminus. Purgat cum melle in nares addita, & vlcera capitis ſanat illita. Ad hypochyſim & caliginem Cyclaminū in paſtillos diluunt. Soluit ex aqua pota, aut balanis ſubditis ſedem conuerſam Cyclamini radix ex aceto ſanat. Eius radicis decoctum pernionibus prodeſt. Eruptiones pituitæ eadem emendat cum melle. Tribus drachmis bibitur in loco calido, & à perfrictionibus tuto: ſudores enim felleos mouet. Sanguinis profluuium ſiſtit Cyclaminus, ſi ore ſanguis reiiciatur, ſiue è naribus, ſiue aluo fluat, ſiue fœminarum vtero. Vlcera manantia ſanat Cyclamini radix, vel per ſe, vel ex aceto, vel cum melle. Eadem & contra ſteatomata efficax. Omnia corpori infixa extrahuntur Cyclamini radicibus cum melle: cutis maculas omnes emendat. Theophraſtus de Cyclamini prioris viribus hæc prodidit. τοῦ δὲ κυκλαμίνου ἡ μὲν ῥίζα πρός τε τὰς ἐκπνεύσεις τῶν φλεγμονῶν, καὶ προσθετὸν ταῖς γυναιξὶ, καὶ πρὸς τὰ ἕλκη ἐν μέλιτι. ὁ δὲ ὀπὸς πρὸς τὰς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καθάρσεις ἐν μέλιτι ἐγχεόμενος: καὶ πρὸς τὸ μεθύσκειν, ἂν ἐν οἴνῳ διαβρέχων διδῷ τις πιεῖν. ἀγαθὴν δὲ καὶ τὴν ῥίζαν καὶ εἰς ὠκυτόκιον περιάπτειν, καὶ εἰς φίλτρα. ὅταν δὲ ὀρύξωσι, κατακαίουσι. εἶτα οἴνῳ δεύσαντες, τροχίσκους ποιοῦσιν ὡς τῆς τρυγὸς, ᾗ ῥυπτόμεθα. Id eſt, Cyclamini radix ad inflammationum exhalationes valet, & ad menſes ſubdita, & ad vlcera ex melle. Succus autem ad purgandum caput cum melle infuſus, & ad ebrietatem, ſi vino inſperſum potui dederis. Confert & radix ad partus celeritatem appenſa, & ad amatoria. Cùm autem effoderint, vrunt: deinde cùm vino ſubegerint, in paſtillos formant ſicuti fæcis vini, qua maculæ abſterguntur. Cyclaminus vterque, auctore Meſue, eſt medicatorius, calidus ſiccus initio tertij ordinis. Galenus gradus non finit, ſed abſterget, inquit, incîdit, ora venarū aperit, attrahit, digerit, quod ex particularibus operibus eius perſpicuū eſt. Nā ſuccus eius hæmorrhoidas reſerat, violentérque ad ſeceſſum prouocat in floccis appoſitus. Sic etiam medicamentis phymata, ſtrumas, aliáſque durities digerentibus commiſcetur, ac ſuffuſis cum melle illitus competit: adhæc per nares quoque expurgat. Adeò vehemens eius facultas eſt, vt abdomine illito ventrem ſubducat, & fœtum interimat. Nam & alioqui validum interimendo fœtui medicamen eſt in peſſo additus. Tota autem radix ſucco imbecillior eſt, quanquam & ipſa vehemens ſit: nam & menſes ſiue pota, ſiue appoſita euocat, & aurigini prodeſt, non modò ipſum viſcus expurgans, ſed etiam quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per ſudorem eiiciens. Proinde poſt potionem, ſudoris adiuuanda prouocatio eſt. Modus eius bibendi eſt drachmarum trium, ſiue cum melicrato, ſiue cum paſſo. Cutem detergit cùm in aliis, tum quòd alopecias, ephelidas, omniáque exanthemata curet: lienem quoque induratum iuuat emplaſtri modo illita tum recens, tum arida. Sunt qui radicem ſiccam aſthmaticis exhibeant. Porrò altera Cyclaminus radicem quidem ſuperuacaneam habet, ſed fructum admodùm efficacem: nam hîc cum vino pluribus diebus potus lienes ſanat, vrinam mouens, ac vētrem ſubducens: locos quoque eiicit, & aſthmaticis prodeſt. Qualitas eius guſtanti acris eſt & ſublenta. Hæc Galenus. Cyclamini alterius vires, inquit Pena, communi priores, & vſus frequens Narbonenſibus ad Hiſpanicam luem.

Lib. 25. c. 9.

Lib. 9. hiſt. cap. 10.

Li. 7. ſimpl.

LEON

LEONTOPETALON. CAP. XXVIII.

Nomina

Li 3. ca 49.

Forma.

GRAECI λεοντοπέταλον vocant, Latini Leontopetalon, id est, Leoninum folium. Caulem, vt describit Dioscorides, emittit dodrantalem, aut etiam maiorem, plurimas alas habentẽ, in quarum cacuminibus siliquæ sunt veluti in Cicere, & in his duo aut tria parua semina: flores punicei, Anemonæ similes: folia similia Brassicæ, incisa foliorum Papaueris modo: radices nigræ, Rapo similes, eminentias habẽtes veluti nodos quosdam. Nascitur in aruis ac segetibus. Sic planè descripsit Plin. Leontopetalon alij Rapheion vocant, folio Brassicæ, caule semipedali: alæ multæ, semẽ in cacumine in siliquis Ciceris modo: radix Rapo similis, grandis, nigra. Nascitur in aruis. Hanc plantam, eiúsque nigram extuberantemq́; radicẽ Rapi instar vidisse se ait Matthiolus non modò Venetiis & Patauij in quibusdam hortis, verùm etiam in Hetruriæ aruis, aliísque Italiæ locis, nascíque frequentem in Apulia. Huius radix, inquit Dioscorides, in vino pota auxiliatur demorsis à serpentibus, breui dolorem omnem sedans. Miscetur etiam infusis per clysterem in coxendicum affectione. Sic & Plinius. Radix aduersatur omnium serpentium generibus ex vino pota: nec alia res celeriùs proficit. Datur & ischiadicis. Leontopetali radice maximè vtimur, inquit Galen. Digerẽdi facultatem, exsiccandi, excalfaciendíque in tertio ordine possidet.

Locus.

Li.27.ca.11.

Vires & Temper.

Ibidem.

Lib.7. sim.

COTYLEDON. CAP. XXIX.

VMBILICVS Veneris, Matt.

Nomen.

KOTΥΛΗΔΩΝ Græcè, Latinè Cotyledon, Acetabulũ, Vmbilicus Veneris nominatur, Italicè *Ombilico di Venere*, in Hetruria, quòd eius folia fictilium operculis similia sint, *Copertoiuole*, Hispanicè *Scudetes*, Gallicè *Escuelles*. Dicitur autẽ Cotyledon à concauo folio acetabulũ aut vmbilicum imitato. Folium enim habet, inquit Dioscorides, rotundum, acetabuli figura, ineuidenter cauum: caulem in medio breuẽ, in quo semen est: radicem rotundam oliuæ modo. Sic delineauit Plinius. Cotyledon paruula herba, cauliculo tenero, pusillo, pingui folio & concauo, vt coxendices. Nascitur in maritimis petrosisq́; viridis, radice oliuæ modo rotunda. Hæc Plinius. Vulgaris est notitiæ planta, à Matthiolo rectè depicta. Radicis & foliorum succus circumlitus aut infusus contecta genitalia nudat, auctore Dioscoride. Inflãmationibus, erysipelatis, pernionibus, strumis, & stomacho æstuanti auxiliatur. Folia cum radice comesa calculos

Li.4.ca.87.

Forma.

Lib.25. c.13.

Vires.

calculos atterunt, vrinas cient, hydropicis cum vino mulſo dantur. Herba vtuntur ad amatoria. Plinius, Oculis medetur ſucco. Et, Calculos herba & radix Cotyledonis ſanat: itémque genitalium inflammationem omnem, pari pondere caulis & ſeminis, & myrrhæ. Cotyledon condylomata & hæmorrhoidas mirè curat. Et perniunculos curat cum axungia. Galenus ſic definit. Cotyledon facultatis eſt mixtæ, nempe humidæ, ſubfrigidæ, & cuiuſdam obſcurè adſtringentis, & cum ea leuiter amaræ. Vnde refrigerat, repercutit, abſtergit & diſcutit. Itaque phlegmonas eryſipelatodeis, & eryſipelata phlegmonode curat: & maximè ſtomachi ardore æſtuantis admodùm vtile eſt cataplaſma. Putantur folia cum radice manducata calculos confringere, & vrinas mouere.

Lib. 25. c. 13. Li. 26. ca. 8. Li. 7. ſimpl.

IRIS. *CAP. XXX.*

ΙΡΙΣ Græcis, Iris Latinis appellatur. In quibuſdam Theophraſti & Athænei codicibus ἱερὶς legitur, ob id à Gaza Conſecratrix vertitur. A cæleſtis arcus ſimilitudine, quam flores eius repræſentant, nomen accepit Iris. Eadem de cauſa ἱερὶς, ὀυρανία, & θαυμαςὸς, id eſt, ſacra, cæleſtis, & admirabilis dicta eſt. Arabes *Aſmeni iuni*, ſiue *Aierſa* vocant, Itali *Iride*, *Giglio azurro*, ſeu *Giglio celeſte*, Germani *Blauugilgen*, *Blauuſchuuertel*, *&* *Veieluurtz*, Galli *Flambe*. Dioſcorides Iridis vnius meminit, ſed quæ tãtùm pro loci natalis varietate magis minúsve commendetur. Herbarij noſtri aliam ſatiuam ſtatuunt, aliam ſilueſtrem, eaſq; multiplices. Iris, ita deſcribēte Dioſcoride, folia Gladiolo ſimilia fert, maiora tamen, latiora & pinguiora: flores in caule æqualibus inuicem ſpatiis diſtantes, inflexos, varios: ſiquidem candidi, pallentes, lutei, purpurei, & cærulei conſpiciuntur. Vnde ob hanc varietatem arcui cæleſti Iris cõparata eſt. Radices ſubſunt geniculatæ, ſolidæ, odoratæ. Quæ ſimul atque fuerint diſſectæ ſiccantur in vmbra, & filo traiectæ reconduntur. Melior eſt Illyrica & Macedonica, & inter has optima quæ denſam & ſubmutilam habet radicem, ægre fragilem, ſubfuluam, valde odoratam, guſtu amariori (Græcè legimus γεύσει πυρωτέρα, id eſt, guſtu feruentiori, qualis certè in Iride perſpicitur, licet etiam amaricet. Ruellius legit πικροτέρα) odore ſyncero, & ſitum non redolente, & quæ dum tunditur ſternutationes mouet. Secundum locum tenet Africana, candida, guſtu amara. In vetuſtate teredines ſentiunt, ſed tunc odoratiores fiunt. Plinius hæc de Iride prodidit. Sed Iris radice tantùm commendatur, vnguentis & medicinæ naſcens. Laudatiſsima in Illyrico: & ibi quoque non in maritimis, ſed in ſilueſtribus Drilonis & Narone. Proxima in Macedonia. Longiſsima hæc, & candicans, & exilis. Tertium locum habet Africana, ampliſsima inter omnes, guſtúque amariſsima. Illyrica quoque duorum generum eſt, Raphanitis à ſimilitudine quæ melior: rhizotomos ſubrufa. Optima quæ ſternutamenta tactu mouet (tractata pro tactu reponit Cornarius ex veteri codice, qua voce & poſteà vtitur Plinius.) Caulem habet cubitalem, erectũ. Floret diuerſi coloris ſpecie, ſicut arcus cæleſtis, vnde & nomen. Non improbatur & Piſidica. Natura eſt feruens, tractatáque puſtulas ambuſti modo facit. Teredines non ſicca modò, verùm & in terra celerrimè ſentit. Galenus Irin Illyricam cæteris præſtare teſtatur his verbis. Omnes Herbarij vnanimes ſcripſerunt Irin in Illyrio natam optimam eſſe: Petroſelinum verò quod in Macedonia prouenit: bitumen è Iudæa aduectum: item & Opobalſamum. Idem & in reliquis fecerunt, quorum dotes à regionibus acceptas, cũ particulatim de vnoquoque loquemur, non omittemus. Id quod ante Galenum Theophraſtus prodiderat his verbis. ἐν γὰρ τῆς εὐρώπης οὐδὲν ἔςιν ἔξω ἴριδος, αὕτη δὲ ἀρίςη ἐν ἰλλυριοῖς, οὐκ ἐν τῇ πρὸς θάλατταν χώρᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνακεχωρηκυίᾳ, κειμένῃ δὲ μᾶλλον πρὸς ἄρκτον. Id eſt, In Europa nihil præter Irin inueneris. Quæ optima apud Illyrios prouenit, non locis tamen maritimis,

Nomina. Lib. 1. ca. 1. Genera. Forma. Li. 21. ca. 7. Li. 1. Antid. Lib. 9. hiſt. cap. 7.

Li. 7 med. gener. timis, ſed mediterraneis magíſque ad Septentrionē ſitis. Galenus in Aſclepiadeo quodam acopo Macedonicam habet, ſicut etiā Carthaginenſem in quadam Theriaca, lib. 2. de Antidotis recipit. Quanquam eam quæ ex Lybia magna ſua ætate plurima adferebatur, tantùm ab Illyrica diſtare ait, quantùm mortuum corpus à Lib. 1. Antidot. viuo. Iris paſsim in hortis colitur, foliis acutioribus, rigidioribus & latioribus quā *Locus.* Acori aut Gladioli, vt ſcribit Pena. Flores cōſtant ſenis potiſsimū foliolis, quorum tria deorſum repanda arcus modo curuantur, alia tria ſurſum, & contra ſe mutuò reflexa ſtamina aliquot cōdunt, quibus marcidis Æſtate media ferè, ſiliqua Xyridis aut Acori paluſtris non diſpar: anguloſum item ſemē erui, ſed minus ſe prodit, quod omiſit Dioſcórides. Radix eſt viuida plantæ ſemper virentis, plena, ſolida, albida, in multas propagines per ſummum ceſpitem fuſa, amaro, vehementi, acriore & feruidiore, dum recens eſt, guſtu, vt & purgandi vi, quam arida facta prorſus amittit, multúmque feruoris, ingratíque ſaporis remittit, & odoratior, eóque commendatior euadit, præſertim Thuſca, ſiue Florentina, hodie primam laudem adepta, vt ſcripſit Pena. Quæ plurima in mediterraneis, non procul à Florentinis montibus eruitur, multùm temperie agri, & ætheris ad Illyricos tractus accedentibus, ideóq; præſtantior Illyrica habetur, quia hæc nōnihil rufeſcat, minuſq; nitida ſit, Florentina verò candidior, & elegantiore aſpectu, ſuauioreq; odore ſit. Neutra tamē illic flaccida, rugoſa, raucida, fuſcáve aut mucida inſolatu fit, vt noſtrâs, pręſertim Septentrio- Ibidem. nalis. Quamuis autem Galenus Illyricę palmam ſtatuerit, cùm tamen idem ſanxerit quodlibet ſimplex medicamentum in ſuo genere quo ſit fragrantius, eo eſſe præſtantius, de eius ſententia Florentinæ poſtponat quis Illyricum, à cuius bonitate tantùm abeſſe Africanam, quantùm animal vegetum à ſuo cadauere Galenus dixit, vt ſuprà retulimus. Quare videtur Iris natalibus gaudere neque admodùm feruidis, vt Africæ, neque ita frigidis, vt Septentrionum, ſed montoſis temperatis & riguis, cuiuſmodi ex Hiſpania hodie valde odoratam & laudatiſsimam ferunt. Sic ad Drilonis & Naronæ fluminum ripas, non in maritimis, Illy- In Theria. ricam Irin naſci cecinit Nicander,

IRIS domeſtica, Matth.

Ἶριν θ', ἣν ἔθρεψε Δρίλων, καὶ Νάρονος ὄχθη. Id eſt,

Irinq; quam Drilonis & Naronis ripa aluit.

Vbi Scholiaſtes Illyricam Irin intelligit: Drilonem enim fluuiū eſſe Illyriorum & Narorum, qui Illyrios & Liburnos ſeparat, vbi Cadmus & Harmonia habitarūnt in ſerpentes tranſmutati. Et Ptolemæus Drilonem & Naronem fluuios eſſe ſcribit in Dalmatia Illyrico vicina. Quare non genere aut ſpecie differunt hæ Irides, ſed multiplicem hanc ſortiuntur varietatem non modò viribus, vt dictum eſt, ſed etiam magnitudine, odore, & potiſsimùm florum colore. Cuius multiplicis venuſta mixtura, vt ait Pena, non modò in diuerſis plantis, ſed etiam in vnius duntaxat floribus ſpectanda eſt. Elegantiæ enim hortenſis amantes non modò purpuream Iris vulgaris cādidis floribus. (quæ vbiuis fermè Europæ ruri oritur, omniúmque frequentiſsima viſitur) ſed etiam quaſdam floribus candidis, Liliaceis alunt, non item luteam, vt Dodonæus

putat

putat, ratus vulgarem aureis floribus vbique in pratis Acorũ, esse Iridem. Cuius radices, vt idem tradit, tantopere adstringunt, & Iridis facultatibus aduersantur, vt rectè scripserit hasce vel duntaxat appensas quemlibet sanguinis fluxum sistere. Hæc autem florum purpureorum & alborum varietas fecit, vt Herbariorum vulgus olim inter Iris & Ireos discrimen fecerint, vt vulgatus ille versiculus indicat, Lib. 2. hist. ca. 35. & de florib. cap. 40. & 45.

Iris purpureum florem gerit, Ireos album.

IRIS siluestris, Matth.

Quæ distinctio ineptior est, quã vt refutatione egeat. Iris siluestris duûm est generum auctore Matth. Vna quæ plurimùm saxosis nascitur locis, satiuæ per omnia similis, minoribus tamen foliis: floribus, caulib⁹, & radicibus graciliorib⁹. Altera foliis Gladioli, lõgioribus: radice tenui, lignosa, geniculata, subrufa, inodora: caule breui: flore cæteris longè minore, odore Armeniaci mali, qui constat foliis nouem, purpureis, quorum extima superiore tantùm parte aureis pinguntur lineis. Siluestris vtriusque generis plurima, inquit, oritur in Goritiensi agro Saluatino monte, & Iapidiæ vallibus inter saxa, odore non ingrato. Pena duas etiam Irides, quas siluestres vocant recentiores, agnoscit, inodoras, minùs obuias, multóque minùs aromatica dote commendabiles. Vna hortensi fermè eadem, inquit, nisi quia tota gracilior, quæ plurimùm squallidis saxorum marginibus sponte oritur, cultáque retinet speciem, qua distat à satiua, etiã sapore ingrato, odore nullo. In subalpinis Ligurum & Taurinensium passim occurrit. Alteram non triuialis venustatis se primùm legisse ait in Nitiobrigum maritimis & sabuletis herbidis, non procul ab oppido Frontignano ex aduerso montis Cetij multam, nec vspiam alibi in vniuersa Gallia aut Italia facilem repertu, nisi maritimis: cuius radicis recẽs erutæ effractæq; nullũ vnquam se obseruasse Armeniaci mali odorem, qualem ei inesse scribit Matthiolus. Radix, caulis, folium, siliqua, & semen Iridis, sed minora, minúsque aromatica, saltem quibus locis natalibus illam obseruauit, scilicet humidis & incultis. Flores tamen Iunio aptiùs Xyridem colore & figura, foliolísque minùs repandis exprimunt. Sapor illi feruidus, amarus, tenuitas multa, quam etiam in medico vsu se cõpertam habuisse scripsit. His idem Pena aliam addit Iridem minimam & rarissimam omnium, saxatilem, Narbonensem etiam, quæ radicis plexu, substantia densa, & colore Illyricæ absimilis nõ est: caule verò nullo, præsertim natalitiis: folio latiusculo, rigido, mucronato, palmum alto,

IRIS siluestris altera, Matthioli.

cuiuſmodi Gladioli:flore,ſemine,ſiliqua Xyridis.Hæc ſtatim atque è terra aſſurgit Chamæleontis albi modo puſilla humiliſque permanet : ob id à nonnullis Chamæiris nuncupatur. Plurima oritur in agro Narbonenſi, locis aridis & ſaxoſis,ſecus ſpecum illam ſeſquimiliari à Monſpelio diſsitam,via qua Frontignagnũ itur,

Dodon.de flori.ca.4.2

IRIS perpuſilla & ſaxatilis.

CHAMAEIRIS ſeu alia perpuſilla Iris latifolia,Lob.

Lib. purg.

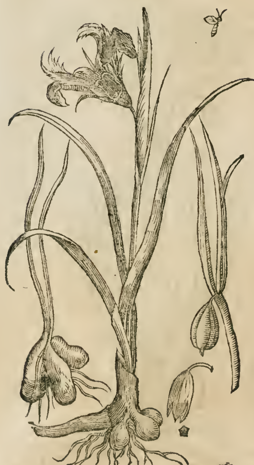

Lib.purg.

in cuius cautibus & rupium commiſſuris frequens adoleſcit prope Ferulam. Chamæiris ſeu alia perpuſilla Iris latifolia à Lobellio picta eſt, quæ ex Monſpelienſi agro in Belgium & Angliam tranſmiſſa , frigido humidóque ſolo excepta,non ſecùs ac innumeræ calidarum regionum peregrinæ ſtirpes, ſoli & cæli tẽperie mutata varias ſubit mutationes. Caulis illi dodrantalis,alicubi pedalis:flores candidi,aut lutei,aut violacei. Alibi caule carentes , dilutè rubentes, violacei,ſtriati,& ex luteo pallentes obſeruãtur. Idem annotat,Cluſium Irides Auſtriacas humiles, ſpecioſis rubris floribus, & violaceis odoratis Vienna Belgium miſiſſe, cum Chamæiride purpureo odorato flore. Alterum Iridis genus deſcripſit & depinxit Dodon. Chamæiridem vocauit Lobellius Iridẽ perpuſillam,ſilueſtrem, anguſtifoliã. Folia habet Gladiolo minora,anguſtiora, pinguiora : caulem palmi altitudine, foliis breuiorem : è cuius ſummo flores ſinguli ſuis pediculis inſidentes erumpunt odorati, ex cæruleo violacei,aliquando ex purpureo violacei , ex nouem foliolis conflati : radix gracilis, minimo digito duplo minor , obliqua, foris rufa,intus candida,acris, guſtu Xyridis. In Belgio & Germania frequens,Maio menſe floret, folia Hieme pereũt,Vere noua erumpũt. Dodonæus longè diuerſam Iridem depinxit,quam tuberoſam vocat,cui folia ferè Chamæiridis oblonga, anguſta,tenuis cauliculus,flos in cacumine,forma Iridis , minor , anguſtiorúmque foliorum, obſcurè virens, & quo aliis fimbria loco nigricans.Capitulum ſatis magnum ſemine perfecto dependet,in tres rimas fatiſcens. Semen rotundum Ochro minus , initio albicat. Non vnius formæ radix : ante florem duo vel tres veluti bulbi parui cohærẽt: hoc enato in plures ſinguli extuberant propagines,quarum nonnullę digitum referunt: vnde illi Hermodactyli nomen pleriq; dedêre, Iridis ſilueſtris genus eſſe poteſt Dodonæi ſententia, non Ephemeri. Sunt qui velint hũc eſſe quem Matthiolus perperàm pro vero depinxit Hermodactylo. Eius tamẽ pictura parum cum hac conuenit.A quibuſdam Lonchitis prior Dioſcoridis cẽſetur eſſe. Item aliam Dodonæus pinxit , quam bifloram appellat,

Cluſius

IRIS tuberosa, Dodonæi.

IRIS biflora, Clusij, & Dod.

. Clusius Lusitanicã seu biflorã, quã etiam pinxit & descripsit. Huius, inquit, folia breuiora sunt & angustiora vulgari Iride, alioqui haud absimilia: in summo caule, qui pedalis est, flos è vaginulis purpurascentibus prominet, senis foliolis constans, vt vulgaris Iridis, sed minor aliquantulùm, & colore omnino violaceo, seu purpureo saturatiore, qui deorsũ reflexis tribus foliis intensiùs nitet: villosa illa fimbria, quæ in vulgari lutea, in hoc omnino candida est. Vnicum autem plerumque in singulis caulibus florem profert, interdum sed rarò alterum, rarissimè tertium, singulari quemque vaginula inclusum, iucundissimo odore, & Liliũ cõuallium æmulante. Istius florem se vidisse ait Clusius, qui quaterna haberet folia deorsum vergentia, totidem ligulas bifidas fimbriam & stamina contegentes, & quaterna etiam folia sursum reflexa, & inuicem amplectentia, vt interdum in floribus Natura ludere solet. Semen angulosum & rugosũ in siliqua triangulari satis crassa sed rarò perficit. Radix subest nodosa ac veluti geniculata, solida, pollicari crassitudine incurua, intus candida, ingrati saporis, & paulò pòst feruidissimi gustus, multis fibris summa terra hærens, & in multas propagines è lateribus nascentes distributa. Nascitur passim in Lusitania supra Tagum, nunc pingui solo, nunc planè lapidoso. Bis floret, Vere cum aliis Iridis generibus, & Autumno: quam ob causam bifloram Clusius nuncupauit. Huic ferè similem esse ait eam, quam Alfonsus Pancius medicus Ferrariensis Belgium misit, nomine Dalmaticæ minoris, nisi quod paulò angustiore folio videtur, flores purpuræ dilutioris, & terni, aut quaterni in singulis caulibus, oblongiori pediculo inhærentes. Dalmatica maior, quam idem misit, vulgari forma & magnitudine similis, inquit Clusius, sed est aspectu hilaris & peruenustus foliorum exortus lateratim traiectus, vt describit Lobellius, & radiatim alas pauonis explicatas imitatur: floribus pluribus ex vno caule multis concauo alis, luculentæ magnitudinis, violaceis, nitentibus senis foliolis, alternatim etiam repandis. Vireta Belgica hanc in delitiis habent. His iungenda Iris flore cæruleo obsoleto, cinereóve polyanthes à Lobellio depicta. Aliquot alias plantas in Hispania obseruauit Clusius, quæ cùm flore sint Iridis aut Xyridis, tamen bulbaceas habet radices: quare eas Irides bulbosas nominauit. Prior sena sæpius habet folia longiuscula & latiuscula, inuicem alternatim amplectentia, mollia, in terram recurua, supernè ex viridi pallen- Li.2.S Hisp.c...

IRIS Dalmatica, maior.

IRIS flore cæruleo polyanthes, Lobellij.

IRIS bulbosa latifolia I. Clusij.

tia,infernè candicantia: è quorum medio flos exilit vnicus,odoratus,cæruleus,interdum candidus,nouem foliolis constans,Iridis seu potiùs Xyridis forma, quo marcescente vtrinque alij singuli succedunt. Caulem non habet, sed flos longo pediculo insidet vt in Croco: radix bulbosa,candida,auellanæ modo dulcis,multiplici cortice nigricante inuoluta,cui(præsertim dum floret)aliquot,præter fibras, radiculæ crassæ & oblongæ subnascuntur, vt in Hyacinthis interdum fieri solet. Inuenitur in Lusitania, Bæticæq; collibus non procul ab Arna flumine sitis,& copiosè circa Antequeram & Cordubam. Floret istic Ianuario & Februario. Lobellius Hyacinthum poëtarum latifolium appellat. Alteri sunt quinque aut sex folia tenuia, cubitali longitudine, interna parte canaliculata & candicantia, externa autem striata, & viridis cum cæruleo commixti coloris, caulem amplectentia,qui sesquicubitalis est, interdum maior rarò breuior,nodosus, florem vnicũ è vaginulis promens Iridis siluestris, aut Xyridis ferè forma,cuius labra inferiora,& ad terram inflexa extima parte latiora sunt & candicantia, quóque loco fimbria villosa esse solet, lutea macula insignita:folia alia his incumbentia subcærulei ex candido sunt coloris,extrema parte bifida & reflexa,ligulam vt Iridis generibus occultantia: reliqua tria erecta sunt & oblonga, & dilutioris ex cæruleo purpuræ. Totus flos iucundo

IRIS bulbosa angustifolia flore vario, Clus. & Dodon.

iucundo spirat odore præmansi ferè Coriãdri. Flori succedit siliqua longa, gracilis, triangula, subrufum angulosumq́; semen continens. Radix bulbosa, candida, subdulcis, spadiceis aliquot membranis inuoluta, quæ nucleis vti Allium ferè separatur, & seri potest. Lobellius Hispanicum poëtarum Hyacinthum vocauit. Tertia iam dictæ per omnia similis ferè est, breuiore tamen caule, gracilioribúsque, & ex viridi pallescentibus foliis: flores bini contractiores latioréſque & lutei, inodori: siliqua crassior & breuior: semen superiori simile: radix iam dictæ similis, quæ nucleis etiam separatur. Nascitur pingui solo, & petrosis collibus ad Tagum supra Olyssiponem. Floret quo superior tempore. Lobellius Hyacinthum poëtarum luteum nuncupat. Priorem Clusius appellat latifoliam, & à floris colore purpuream, siue cæruleam, Hispani nunc *Lirio* simpliciter, nunc *Lirio Espadanal*, & *Lirios azules*, hoc est, Lirium ensiforme, & Lirium cæruleum. Alteram angustifo liam flore vario nuncupat, Hispani *Lirio Illyrico*. Tertiam Iridem bulbosam flore luteo, Lusitani *Reylla buey*. De harum Iridum viribus nihil adhuc compertum. His affine est Lirium maius Dodonæi, foliis Porro, aut Asphodelo similibus: caule cubitali: flore Iridis, aut Sisyrinchij, colore aut toto luteo, aut cæruleo purpureo, cum lineis luteis, quæ in inferioribus foliolis fimbriæ loco sunt: radice oblonga, bulbosa,

LIRIVM maius, aut Lirium verum, Dodonæi.

IRIS angustifolia flore luteo, Clusij.

Cepæ simili. λεΐριον videtur esse Theophr. quod Vere post Lilium exit, & aliud à Lilio & Narcisso est. Plerisque Hispaniæ, Bæticæ, & Lusitaniæ locis sponte gignitur. His addemus duas Lobellij Irides. Prior admodùm rara est, cui flores Chamæiridis Monspeliacæ, tribus foliis repandis, peregrina elegantia striatis, obscurè violaceis. In Belgij hortis prouenit. Alterius florem vidit Bruxellis delatum, eximiæ magnitudinis, maculis fortuitis transuersis & obliquis, giluis, cinereis & punicantibus variatum: foliis tantillùm gladij ritu vndantibus. Cætera omnia Iridi vulgatæ, aut Dalmaticæ similia. Cæteræ Irides calfaciendi extenuandiq; vim obtinent. Contra tussim efficaces, humorésque excreatu difficiles extenuant. Biles ex hydromelite drachmarum septem pondere potæ purgant. Somnū conciliant: lacrymas cient: torminibus medentur. Cum aceto potæ venenatorum morsibus, lienosis, conuulsis, refrigeratis, rigentibus, & quibus genitura effluit, auxiliatur. Menses cum vino potæ ducunt. Decoctum earum ad muliebria fomenta vtile, molliens aperiénsque locos. Ischiadicis infunditur. Fistulas & sinus carne implent. Quinetiam glandis modo cum melle appositæ fœtus extrahunt. Strumas veterésque duritias coctæ & illitæ emolliunt. Aridæ vlcera explent, & cum melle purgant. Nudata ossa carne operiunt. Doloribus capitis cum aceto & rosaceo vtiliter illinuntur. Lentigines, vitia cutis in facie cū Elleboro albo, & duabus mellis partibus illitæ emēdant. Pessis, malagmatis, & acopis medētur. In vniuersum magni vsus sunt. Infantibus circūligari salubre est, inquit Plinius, dentientibus præcipuè & tussientibus, tinearúmque vitio laborantibus instillari. Cæteri effectus eius non multùm à melle differūt. Vlcera purgat, capitis præcipuè, suppurationes veteres: aluum soluit duabus drachmis cum melle. Tussim, tormina, inflationes pota, lienes ex aceto. Cōtra serpentium & araneorū morsus ex posca valet. Contra scorpiones duarum drachmarum pondere in pane, vel aqua sumitur. Contra canum morsus ex oleo imponitur: & cōtra perfrictiones. Sic & neruorū doloribus. Lūbis verò & coxendicibus cū resina illinitur. Vis ei cōcalfactoria. Naribus subducta sternutamenta mouet, caputq; purgat. Dolori capitis cū cotoneis malis aut strutheis illinitur. Crapulas quoq; & orthopnœas discutit. Vomitiones ciet, duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit imposita cū melle. Ad paronychias farina eius vtuntur: cū vino ad clauos vel verrucas, triduoq; nō soluitur. Halitus oris cōmanducata abolet, alarumq; vitia. Succo duritias omnes emollit. Somnū cōciliat, sed genituram cōsumit. Sedis rimas & cōdylomata, omniaq; in corpore excrescentia sanat. Iris, auctore Matth. māsa oris halitū cōmendat, dētiū dolores mulcet, si radicis decocto ij colluātur. Coquit, abstergit, digerit, resoluit, lenit, reserat, expurgat & deiicit. Vulnerariis medicamentis admixta sarcotica est. Radicis succus bilem, pituitā, & aquas pellit, hæmorrhoidas fotu elicit. Fit electarium ex succi radicis drachmis tribus, galangæ, zedoariæ, singulorū drachmis duabus, cinnamomi, caryophyllorum, singulorū sesquidrachma, brassicæ marinæ semuncia, & melle quantū sufficit ad excipiendū, quo maximè iuuātur hydropici, si quotidie semunciā ieiuni deuorarint.

Vires & Temper. Diosc. li. I. cap. I.

IRIS lutea variata.

Li. 21. c. 20.

In ca. I. li. I.

rarint. Radicum farina drachmarum quatuor pondere additis cinnamomi & anethi singulorum drachmis duabus, & croci scrupulo, tumores & dolores testiculorum mirificè tollit, si panni coccinei frusto meraco albo perfuso hæc omnia in puluerem trita excipiantur, & calida apponantur. Hæ radices vestibus interpositæ, eas à tinearum erosionibus tuentur, & odoris fragrantia commendant. Radix trita, & ex aceto pota omnibus aduersatur venenis. Succus naribus infusus cerebrum à pituita expurgat: ventriculo tamen nocet: ideò non exhibendus nisi cum mulsa & Indica Nardo. Potum radicis decoctum obstructiones aperit, præsertim cùm crassa materia impacta fuerit, ventris tineas pellit, vrinas ciet, renum calculos eiicit. Datur vtiliter potandum ictericis: sudores enim mouet, & auriginem exterit. Pulmones & thoracem expurgat, & iocinoris inflammationibus auxiliatur. Recentes radices saccharo conditæ aut melle, dantur vtiliter deuorandæ vnciæ pondere calculo affectis, anhelosis, hydropicis ac resolutis. Eædem in passo decoctæ contusæq; addita hordeacea farina & illitæ parotidas discutiunt. Illyricæ puluis sesquidrachmæ pondere datur ex passo calido ad iliacos affectus. Oleum, quod ex floribus & radicum succo paratur, resoluit, emollit, concoquit, frigidos dolores mulcet, attenuat, & mirificè prodest iocinoris & lienis doloribus. Podagricos iuuat, lenítque articulorum duritiem, & cæterarum corporis partium. Valet & ad frigidos vteri dolores, ad conuulsos, & aurium cruciatus. Vsus apud veteres radicum tantùm, florum apud recentiores. Hæc ex Matthiolo.

ACORVM. *CAP. XXXI.*

ἌΚΟΡΟΝ Græcè, & ἄκορος Plinio, Latinè Acorum & Acorus. In Officinis nomen retinet, Arabicè *Vage* seu *Vgi*. Ἀφροδισίαν etiam Græci vocarunt Apuleio teste, id est, Veneream, & Piper apum, quòd ea in aluearriis suspensa nunquam diffugiant apes. Dixerunt autem Græci ἄκορον, quia ταῖς κόραις, id est, pupillis, siue aciei oculorum caliginosæ mederetur. Acorum depinxit Dioscorides foliis Iridis, angustioribus tamen, radicibus non dissimilibus, implicatis, neque in rectum enatis, sed obliquis, & in superficie positis, quæ geniculis distinctæ sunt, subalbæ, gustu acres, odore non ingratæ. Præstat densum, candidum, non cariosum, plenum & odoratum, cuiusmodi est in Colchide & Galatia. Acoros folia Iridis habet, inquit Plinius, angustiora tamẽ & longiore pediculo: radices nigras, minúsque venosas, cæterò & has similes Iridis, gustu acres, odore non ingratas, ruptu faciles. Optimæ Ponticæ, deinde Galaticæ, mox Creticæ. Sed primæ in Colchide iuxta Phasin amnem, & vbicunq; in aquosis. Recentioribus virus magis (alij, vires magis, legunt) quàm vetustis. Creticæ candidiores Ponticis. In his Plinius cum Dioscoride prorsus conueniret, nisi radices nigras tribueret, & minùs venosas esse, ac ruptu faciles adderet, quanquam in vetustis quibusdam legitur raptu, in aliis erutu. Legitimum istud Acorum scitè à Matthiolo expressum est, foliis Iridis, angustioribus longioribúsque, odoratis ac gustu feruidis: radicibus Iridis æmulis, frequenter geniculatis, firmis, subcandidis, innumeris ima parte adnatis fibris, odoratis, gustu acri ac subamaro, complicatis, haud in rectum descendentibus, sed in obliquum actis, & summa tellure sese diffundentibus. Caule est læui, ex quo ramuli prodeunt, in quorum cacuminibus nucamenta quædam exoriuntur (ita affirmante Quacelbeno medico: ea enim se nõ vidisse ait Matthiolus) nucis Ponticæ iulis, aut longo Piperi similia. Talis est legitima Acori planta, quam Constantinopoli ad Matthiolum miserunt Augerius de Bousbecke, Ferdinandi Cæsaris ad Turcarum imperatorem orator, & Qua-

Nomina.

Pena in Aduers.

Lib. 1. c. 2.

Forma.

Lib. 25. c. 13.

celbenus medicus, è Nicomedia, ex quodam vastæ magnitudinis lacu petita, vbi copiosum prouenit Acorum. Est enim Nicomedia Bithyniæ ciuitas, Galatis ac Colchis vicina, vbi optimum Acorum nasci tradit Dioscorides. Eandem Acori veri delineationem ex viretis plantæ inspectione tradidit Lobellius scitè admodũ & accuratè, id nimirùm folia Xyridis habere, sed oblõgiora & angustiora, sesqui-

ACORVM verum, Matthioli.

ACORVM cum flore, domini Robini, regis Francorum Herbarij.

cubito maiora, nitida, ex atro virentia, consimili radici eximia fragrantia prædita, quæ Iridis siluestris ritu Hieme marcescũt, & Vere pullulant: radices quales in Officinis prostãt nomine Calami aromatici, implicatas, nec in rectum, nec altum actas, sed cespite summo in obliquũ, vt rectè dixit Diosco. sparsas, subtùs numerosa coma fibratas, albicãtes foris, intus candidas, gustu acres & amaras, & geniculis distinctas, ex quibus vtrinque alternatim alarum ritu aptantur pullulationes. Neque caulem, neque florem edidisse ait. Idem de ea quam aluit prodidit Clusius: quinimò asserit relatu Augerij de Bousbecke, Cæsaris ad Turcarum Imperatorem oratoris, & Quacelbeni medici, nullum vbi nascitur sponte, neque florem neque semen proferre, sed duntaxat nucamenta quædam iulis nucis Ponticæ similia, è ramulis ex læui caule prodeuntibus pendentia. Nascitur autem ingenti quodam lacu ad radices montis præcelsi iuxta Prussiam Bithyniæ vrbem. Hæc ideò inculcauimus, tum vt omnes apertissimè Acorum verum agnoscerent, tum vt intelligerẽt id prorsus esse (vt periti omnes huiusce tẽporis Herbarij censuere) quod Officinæ falsò Calamum aromaticum vocant, non Galangam maiorem, vt quidam opinati sunt, multo minùs Acorum nostratem palustrẽ, Gallis *Glaieul de marais* dictum, Germanis *Geelschuuertel* & *Drachenuurtz*, Belgis *Geellisch*: Officinæ olim Acorum perperã appellauere, & maiori errore radicibus eius pro genuino Acoro vsæ sunt: nam non forma modò, sed viribus potissimùm ab Acoro dissidet. Quare Pseudoacorum plerique nominarunt: Dodonæus Iridem luteam siluestrem, aut potiùs Pseudoiridem nuncupare maluit, vtpote Iridi quàm Acoro similiorem.

Lib. 2. hist. cap. 35. & De florib. cap. 45.

ACORVS luteus falsus, Matthioli.

PSEVDOACORVS cæruleus, Tragi.

miliorē: cùm contrà Acoro aut Galangæ quàm Iridi propter radicis vim adstrictoriam similior sit. Quidam Butomum Theophrasti esse volunt, & verè quidem, vt opinor: quia Butomū Theophrasto lib.1.cap.8.caulem læuem & æqualē habet, vt & Cyperus: capite verò 17. lib.eiusdem foliū habet Arundinis & Cyperi modo, velut ex duobus constans angulosum,& media parte velut carinatum: fructum,vt alij legunt, magnum,vt alij,nigricantem, magnitudine Sidæ proximū. Quæ Acoro palustri conueniunt. Dictum autem Butomū,quòd à bubus libenter edatur ac proscindatur. Est igitur Pseudoacorus planta foliis Iridis, longioribus & angustioribus, dorso aliquantulùm vtrinque extante, ensis figura: caulibus glabris, rotundis, cauis, nonnunquam bicubitalibus, in quorum cacuminibus flores multi exeunt, lutei, foliolis ternis deorsum vergentibus,ternis aliis multò minoribus & surrectis. Siliquæ crassæ succedunt triangulares, in quibus semina multa simul cōpressa, ordine digesta, plana, cartilaginea,lentibus maiora:radices obliquæ,longę, geniculatæ, cirrosæ, in propagines diuisæ, pallidè rubentes,gustu adstringentes. Nascitur in palustribus locis, humidis & riguis tractibus,Italiæ,Germaniæ,Galliæ,Belgióque familiaris. Floret Maio & Iunio mensibus. Tragus Pseudoacoro Gladiolum quendam cęruleum minorem subiungit, quem potiùs Pseudoacorum cæruleum vocare debuerat. In quibusdam humectis pratis, inquit, & campis, qui Rheno, & prope Vormatiam & Oppenheimium oppida adiacent, plantæ genus hoc inuenit, cuius flores aquei penè coloris,sed cum cæruleo mixti, ternis singuli versus terram inflexis foliolis prædi ti. Cæterùm quod ad reliqua attinet,folia,caulem,radicem, ea ad Iridem proximè accedunt, nisi quòd tota sua substantia magis exiguus, & angustioribus foliis & acutioribus illa esse deprehenditur. Semen fert in oblongis & triangularibus siliquis,non aliter ac Pseudoacorus. De singulorum viribus nunc dicendum. Acori radix calfaciendi vim habet, aúctore Dioscoride. Decoctum eius potum vrinam cit. Prodest lateris,thoracis, & iecoris doloribus:torminibus, ruptis,conuulsis. Lienes minuit. Vrinæ stillicidio & venenatorum morsibus subuenit. Insessu, quemadmodùm Iris, ad muliebria vtilis est. Succus radicis caligines oculorum discutit. Antidotis radix vtiliter admiscetur. Vis ei ad calfaciēdum extenuandumq; efficax, inquit Plinius, cōtra suffusiones & caligines oculorum succo eiusdem

Lib.2.c.50.

Lib.1.c.2.

Vires & Temper.

Lib.25.c.13.

co eiuſdem poto,contráque ſerpentes. Et variis in locis. Pectoribus ſubuenit,ideò antidotis miſcetur. Iocinori medetur,thoraci quoque & præcordiis. Vrinam cit eius decoctum,& omnia veſicæ vitia ſanat.Teſtium tumores radix decocta in vino,tritáque & illita mirè diſcutit. Duritias & collectiones omnes ſanat, decocto huius herbæ fouentibus. Contuſis & euerſis pota duobus obolis in mulſi cyathis tribus radix prodeſt. Acorum quoque vtile eſt interioribus fœminarum morbis. Lib.6. ſim. Galenus ſcripſit Acori radicem guſtu eſſe acri & modicè amaro, odoréque non iniucundo.Quare facultatis calidæ eſſe,& conſiſtentiæ tenuis.Hinc cõſentaneum eſt vt vrinam moueat, & lienes induratos iuuet, tum corneæ membranæ craſſitiem detergeat ſimúlque extenuet: ſed ad hoc melior eſt ſuccus ipſius. Omnino verò ſiccificum eſſe clarum eſt. Et ſanè ordinis eſſe tertij in vtroque,calfaciendo *Vires & Temper. Pſeudo-acori.* ſcilicet & deſiccando. Ab his Pſeudoacori vires multùm diſtant. Deſiccat enim citra calfactionem:radix adſtringendi facultate prædita. Quare denſat,cogit,contrahit.Igitur vrinam non cit,nec menſes prouocat,ſed potiùs ſupprimit. Sanguinem vndecunq; manantem cohibet,vt rectè Pandectarum auctor ſcripſerit, eum, qui ſecum Acori radicem geſtauerit, à nullo ſanguinis profluuio corripi. Ex recentioribus aliqui hanc Pſeudoacori facultatem obſeruarunt,atque hinc adeò tradunt eius ſuccum igne expreſſum menſes nimiùm promanantes conſtringere poſſe.Dyſentericis vtilis eſt.

GLADIOLVS. CAP. XXXII.

Nomina ΞΙΦΙΟΝ & φάσγανον, & μαχαιρώνιον Græcis, Latinis Gladiolus,Enſis ſiue Enſiculus,Romanis Segetalis,Arabibus *Kaſiſtõ*,Italicè *Gladiolo*,flores *Monacuccie*,Germanicè *Schuuertel*, Gallicè *Glais* & *Glaitel*. Xiphio, id eſt, Gladiolo ſeu Enſiculo nomen factum à folij figura, quæ tametſi eadem propemodũ ſit multis plantis, vt Iridi, Xyridi, Acoro, & bulboſis quibuſdam,tamen huic præ cæteris remãſit, quia folium propiùs enſem mucronatum refert,ſtriatúmque liris & neruis ſcabris rigidíſque ſatis firmum. Quia in ſatis frequentiſsimè reperitur, Segetalem dixerunt. *Forma. Lib.4.c.20.* Gladiolus Iridi ſimilis eſt, vt deſcribit Dioſcorides, minor tamen & anguſtior,& gladij modo mucronatus, neruoſúſque. Caulem emittit cubitalem, in quo flores purpurei, ordine à ſeſe diſtantes: ſemen rotundum:radices duas, alteram alteri inſidentem, velut paruos bulbos, quarum inferior gracilis eſt, ſuperna craſſior.Naſcitur maximè in aruis. Plinius Lonchitidem à Xiphio diſcernens,cùm illam in ſitientibus naſci dixiſſet, de Xiphio ſubiungit. E diuerſo Xiphion & Phaſganion in humidis, cùm primùm exit, gladij præbet ſpeciem,caule duûm cubitorum, radicis ad nucis auellanæ figuram fimbriatæ, quam effodi ante meſſes oportet, ſiccariq; in vmbra. In quibus à Dioſcoride diſſentit,qui nõ in humidis, ſed in aruis naſci ſcripſit. Hic Gladiolus verus depictus eſt in aruis & ſatis frequens, interdum & in pratis reperitur. Cui caulis ſingularis, inquit Pena,rectus, rotundus,ſtriatus,nitidus, è foliis quaſi

GLADIOLVS, Matth.

quasi sese exerens, & flores conditos deinceps habens per interualla, interdum ad vnam tantùm caulis partem digestos, quemadmodùm in Narbonensi, interdum binis ordinibus, vtrinque vno, vt in Italico: flores rutilant hilari saturáque purpura, senis & septenis foliolis constantes, liliaceis similibus, vel Ornithogali, sed minùs repandis aut diuulsis. Semen in folliculo rubrum erucæ magnitudine. Gemini bulbi radici sunt, quorum habitior & corpulentior interdũ superior inferiori incumbit, interdum inferior maior & lãguidior. Vere exacto iam effœta multis pusillis bulbis propagatur Ornithogali modo: coma fibrosa subtùs radicantur glutinosi bulbi, & villoso inuolucro teguntur fusco, sapore non ingrato, acri. Superior radicis pars, auctore Dioscoride, cum vino & thure imposita, spicula & aculeos extrahẽdi vim habet. Cum farina loliacea & aqua mulsa panos discutit: quare eiusmodi emplastris additur. Menses apposita trahit. Tradunt eandẽ superiorem radicẽ cum vino potam venerẽ stimulare, inferiorẽ verò steriles efficere. Quin & superiorem radicem cum aqua bibendam commodè exhiberi pueris enterocele laborantibus. Plinius eadem ferè tradit. Superior pars eius cum thure trita, æquo pondere admixto vino ossa fracta ex capite extrahit, aut si quid in corpore suppurat, vel si calcata sint ossa. Serpentis eadem contra venena efficax. Et alio in loco. Xiphij quoque radix superior vrinam ciet infantibus. Enterocelicis datur ex aqua, & illinitur vesicæ vitiis. Et rursus. Appetentiam veneris facit radix ex Xiphio superior, data potu in vino. Xiphij radix, inquit Galenus, & maximè superior, attrahentem, digerentem, & desiccantem facultatem habet.

Lib. 25. c. 11.

Lib. 26. c. 8.

Li. 26. c. 10.

Lib. 8. sim.

XYRIS. *CAP. XXXIII.*

Nomina

PLANTA, quæ Græcis ξυρὶς appellatur, & Theophrasto ἶρις ἀγρία, id est, Iris siluestris, Latinis quoque Xyris, Arabibus *Casoras*, Officinis & vulgo Spatula fœtida, Germanis *Vuandtleufkraut*, à cimicibus necandis, Gallis *Glaieul puant*. Prisci autem appositè ξυρίδα ob folij similitudinem, quasi rasorium cultrum aut nouaculam dixere. Est enim illi folium ancipiti nouaculæ similius, acutiore acie, & tenuiore rigidioreq; quàm Gladiolus aut Iris mucrone. Spatula autem fœtida, tum ob eandem folij figuram, (spata enim gladiũ significat) tum quòd grauem exhalet odorem vulgò nuncupata est. Hanc his verbis delineauit Dioscorides. Xyris folia Iridi similia habet, sed latiora, & in summo acuta: è quorum medio caulis erumpit, satis crassus, in quo siliquæ sunt triangulares, & in ipsis flos purpureus, quod verò in medio est, puniceum est: semen in folliculis fabis simile, rotundum, rubrum, acre: radix est multis geniculis distincta, longa, rufa. Nascitur sponte in Galloprouincia teste Pena, & in Anglia quàm vberrimè prope vda prata, & litoreos maris aggeres. Alibi in hortis colitur. Veterum Xyridem, vulgi Spatulam fœtidam esse periti Herbarij credunt. Cùm enim obiiciunt, Xyridis radicem longam esse, geniculatam, & rufam, quæ in Spatula multifida sit, gracilis,

Pena in Aduers.

Lib. 4. c. 22.

Forma.

XYRIS, Lobellij.

Pena in Aduerſ. cilis, fibratáque, præterea florum colorem, facilè refelluntur, quòd radicis magnitudo & color, vt pleraque alia, facilè nõnihil non ita magna de cauſa mutantur. Etenim ſi Iridis radices & flores colore, magnitudine, denſitate, bonitate & odore adeò variant, vt cum Florentina ſi noſtram conferas, longè aliam colore & odore putes, quid ni poſſit tantilla mutatio Xyridi contingere? Illyricæ Iridis radix eſt ſubrufa, noſtratis pulla & cinericia, Florentinæ candida eximia fragrantia, noſtrâs verò ingrata fermè fœtet. Adhæc cùm πλατύτερα folia Dioſcorides dixit, & cacumine acutiora, innuit medium folij latius & ventricoſius, ſummum verò multo anguſtiore mucrone, cuiuſmodi prorſum ſpatulę ſpõte naſcẽtis. Caules etiam eius cubito maiores, plures, glabri, teretes, craſſitie mediocri per media folia recti aſſurgũt, floréſque in ſummo promũt Iridis ſilueſtris, ternis foliolis ſurrectis, nec inflexis, purpura ſaturatiore Violæ Martiæ, & in medio venis nõnullis luteis & phœniceis apparẽtibus, ſiliquis itẽ Iridis, triquetris, trinaq; carina dehiſcẽtibus quãdo maturuit ſemen, quod rubrum, nitidũ, gemina ſecundũ longitudinẽ ſerie conditur in ſiliquarũ membraneis loculis vt in Pęonia, Orobi, vt quidã in Oribaſio legũt, aut Fabæ, nõ vulgaris noſtratis, ſed Dioſco. quæ multo minor, & noſtrate rotundior fuiſſe probatur à doctis. Radix parua (facilis enim & frequens eſt in Dioſcor. deprauatio vocis μικρὰ in μακρὰ) geniculata, fibris multis donata, & Iridi concolor, ſimilis, aut fuſca. Poſtremò ea vi & acrimonia prædita eſt radix, tametſi Cotulam aut cimices oleat, vt multorum noſtræ ætatis medicorum monumentis & experimentis conſtet ea præſtare quæ Dioſcorides Xyridi reddidit. Quin Iridi non modò ſimilis facie, ſed & viribus anteit, tum ad vlcera, oſſáque deſquamãda, tum intrò ſumpto decocto aut ſucco vehementiùs lotium ciet, & ſudores mouet, ſed pharyngem adurit fermè. Si multa decocto bibatur, vomitum excitat, & tormina ventris, vt Iris facit. Hiſce ſpatulam fœtidam eſſe Xyrida veterũ aſtruit Pena. Cui has vires tribuit Dioſcorides. Radix Xyridis ad capitis vulnera facit & fracturas. Educit aculeos & omne telum extrahit citra dolorem, admixta floris æris tertia parte, radicis Centaurij quinta, & melle. Sanat tumores & inflammationes cum aceto impoſita. Radix cum paſſo contuſa bibitur ad conuulſa, rupta, coxendicum dolores, vrinæ ſtillicidia, & alui profluuia. Semen ad ciendam vrinam efficaciſſimum eſt, trium obolorum pondere in vino potum. Idem & lienem liquat cum aceto potum. Xyris tenuium eſt partium, inquit Galenus, facultatis attrahendi, digerendi, atque deſiccandi cùm radix, tum multo ampliùs fructus, qui & vrinam ciet, & lienes induratos ſanare poteſt.

XYRIS, Matth.

Lib.4. c.22. *Vires & Temper.*

Lib.8. ſim.

POLYGO

POLYGONATVM. *CAP. XXXIIII.*

ΠΟΛΥΓΟΝΑΤΟΝ Græcis, Latinis Polygonatum vocatur, Officinis, Herbariis, & vulgo Sigillum Salomonis, Italis *Fraßinella* & *Ginochieto*, Germanis *Weiſzwurtz*, hoc eſt, radix alba, Gallis *Signet de Salomon*. Polygonatum autem à radice geniculorum frequentibus nodis ex interuallis tumēte appellauerunt. Fuchſius, Dodonæus, aliíque recentiores Herbarij duo Polygonati genera dant. Vnum verum Dioſcoridis, latioribus foliis, alterum multò anguſtioribus. Polygonatum Dioſcoridis frutex eſt cubito altior, folia habens Lauro ſimilia, latiora & læuiora, quæ guſtanti ſimile quid malo cydonio aut punico exhibent cum quadam adſtrictione. Per ſingulos foliorum exhortus candidos flores promit numero maiore quàm folia, ſupputatione à radice facta. Radicem habet candidam, mollem, longam, geniculis plenam, denſam, graueolentem, digitali craſſitudine. Naſcitur in montibus. Iam ſi ſingulas Sigilli Salomonis no- *Nomina* *Genera.* *Forma.*

POLYGONATVM maius, Matthioli.

POLYGONATVM anguſtifolium, Fuchſij.

tas perſequi libeat, omnes, ne vna quidem reclamante, adeſſe comperies. Nam in montibus gignitur, frutice cubito proceriore: foliis Lauri, latioribus & læuioribus, quæ guſtata quendam mali cotonei aut punici ſaporem referunt cum quadam aſtrictione. Flores per ſingulas foliorum eruptiones exeunt candidi, qui folia numero ſuperant: etenim bini, terni, aut plures ab vnoquoque foliorum ſinu prodeunt. Radix illi candida, mollis, longa, crebris nodis articulata, denſa, graueolens, digiti craſſitudine. Floribus excuſſis baccæ piſi ferè magnitudine dependent, primùm virides, deinde nigricantes. Ab hoc Polygonatum ſiue Sigillum Salomonis minus foliis diſcernitur: cui radix & caulis, plantæq; habitudo & natales ſunt eadem, verùm folia anguſtiora multò, & ambitu ſtellato, rubræ maioris vel aſperulæ, quaterna aut quina: minores etiam flores inter folia Pena in Aduerſ.

YYY

herbacei, paruæq; baccæ piperis minores. Multùm hoc collibus Riuoli, & Taurino Pedemontium collibus ſiluoſis vicinis, & arduis Veganij Narbonenſis: Belgicis hortis charum & multũ. Vbi maius etiam in pratis ſiluoſis ſponte luxuriat. Ruri etiam Galliæ & Germaniæ prouenit crebrũ. Huius radix, auctore Dioſcoride, vulneribus efficaciter illinitur. Quinetiam maculas delet in facie. Scribit Galenus Polygonatum miſtam habere tum facultatem, tum qualitatem: habet enim adſtrictionis pariter & acrimoniæ quidpiam, nec non faſtidioſam quandam amaritudinem explicatu difficilem. Quocircà nec admodùm eſt vſui, ſed tantùm quòd radicem eius quidam vulneribus illinunt. Sunt etiam qui næuos in facie illo detergent. Hæc Galenus. Hodie mulieres ex Polygonati radicibus aquam ſtillatitiam conficiunt, qua ad faciem detergendam proluendámque pro fuco vtuntur.

Vires & Temper.

Lib. 8. ſim.

FLOS Tygridis, Dodonæi.

FLOS TYGRIDIS. CAP. XXXV.

Lib. purg.

Forma.

DODONAEVS & Lobellius rariſſimum florem Tygridis vocatum pinxerunt, quem nunquã vidiſſe fatentur, ſed illius iconem tantùm affabre coloribus expreſſam à D. Ioanne de Brancion communicatam, virentibus, oblongis, anguſtis, & acuminatis foliis, è pullo radicis bulbo: flore luteo, exiguis quamplurimis notulis punicantibus fortuitò variato, è cuius medio ſuaue rubens ſtilus exoritur. Omnibus rei Herbariæ ſtudioſis ipſa planta hactenus incognita. Eius bulbus edulis fertur.

COIX. CAP. XXXVI.

Locus.

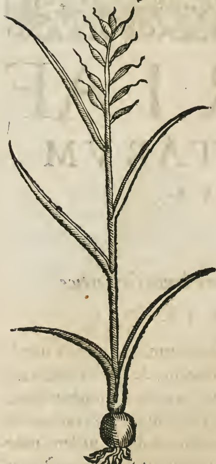
Forma.

PLANTAM hîc exhibemus à Mycono miſſam & deſcriptam his ferè verbis. Paſsim in pratis prouenit, altitudine dodrantali: caule vnico, rotundo, geniculato, qualis eſt Tritici calamus, in quo folia prorſus Gramini ſimilia, in ſummitate veluti Auenæ paniculã habente. Pro radicibus bulbi duo ſubſunt, minor maiori inſidet, vterque candidus, dulcis Graminis modo, vt inde Graminis ſpeciem eſſe colligere poſsis. Si tamen planta eſt à veteribus deſcripta, eam potiùs eſſe ſuſpicatur Myconus, quæ à Theophraſto κόϊξ dicitur, alicubi κύϊξ mendoſè pro κόϊξ. Etenim Coicem inter καλαμόφυλλα & γονυόφυλλα, id eſt, ea quæ folium habent arundinaceum & anguloſum recenſet. Quibus mox ſubiungit, folia hæc quaſi ex duobus conſtare, & medium veluti carinam habere, vnde & cæteris meatus medius ampliùs porrigatur. Quæ folij forma graminibus competit, etſi folia habeant arundicaceis minora. Prætereà idem Theophraſtus Coicem bulborum generibus

Lib. 1. hiſt. cap. 16.

Lib. 7. hiſt. cap. 13.

COIX, *Myconi.*

generibus adſcribit, qui ſunt radice rotunda, non ſquamoſa. Quod huic plantæ conuenit. At duplicem radicem Coici Theophraſtus non tribuit, quæ reuerà in hac planta duplex cenſeri non poteſt, vt ex pictura iudicare licet: ſuperior enim non bulbus, ſed veſtigium tantùm & veluti bulbi rudimentum. Vulgare herbæ nomen & vſum Myconus ſe ignorare ſcripſit, audiiſſe tantùm lepores hac magnopere delectari, noctúque eius radices effodere. Quibuſdam τȣ̃ ξιφίȣ, id eſt, Gladioli ſpecies à noſtrate diuerſi, quem depinximus, videtur eſſe, aliis Siſyrinchium, in quo explicando Theophraſtus genuinam radicem adnotaſſe videtur. Lib.7. hiſt. cap.13. Quanquam aliud Siſyrinchium ex Dodonæo iam oſtendimus. Quid ſi Aegilopa Plinij Lib.19.c.5. quis eſſe dicat, quam inter bulborum genera numerat?

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM

LIBER DECIMVS-SEXTVS,

In quo describuntur & ad viuum depinguntur Plantæ Catharticæ.

MERCVRIALIS. CAP. I.

RAETER differentias plantarum, quæ à locis natalibus & earum partibus sumuntur, de quibus hactenus egimus, alias esse diximus, quæ ab earundem facultatibus & viribus petuntur, de quibus hîc tractare instituimus. In his maximè admirabilis, & miseris mortalibus, qui tot ægritudinibus quotidie conflictantur, vtilissima, quæ καθαρτική, id est, purgatoria nominatur, vnde plantę καθαρτικαὶ, id est, vi purgãdi præditę Quid enim admirabilius, quàm stirpis particula aliqua deuorata, vel decocto aut succo epoto, humorem quempiam aut plures ab aliis secerni, attrahi, & vomitu aut ventris deiectione purgari? Quid vtilius, quàm ægros horum sarcina oppressos, vel praua qualitate cruciatos, hac ope veluti Deorum manibus subleuari, atque morbo liberari? Quamplurimas huiuscemodi munifica Dei beneficentia hominibus largita est, quas omnes nec nouimus, nec omnes à veteribus aut recentioribus memoratas cognitásve hîc persequimur. Sunt enim multæ iã sparsim locis idoneis explicatæ, & à quibus disiungi non poterant, vt Daphnoides, Rosa, Rosa Damascena, Senna, Cassia, Tripolium, Hippophaës, Hippophæstũ, Apios, Bryonia, Cnicus, Narcissus, Brassica marina, Brassica siluestris, Lactuca siluestris, Gratiola, Rhamnus purgatorius, Sambucus, Iris, Thapsia, Polypodiũ, atq; alia quędam. Alias hîc explicabimus, eásque manifestè catharticas, & satis notas, à Mercuriali etiam mulierculis cognita exordientes. Λινοζῶστις & παρθένιον Græcis, & ἑρμοῦ βοτάνιον, vel ἑρμοῦ πόα, id est, Mercurij herba dicitur, Latinis Mercurialis, quòd à Mercurio inuenta sit, Gallis *Mercuriale* & *Vignoble*, Italis *Mercorella*, Germanis *Ringelkraut*. Eius genera duo tradidêre Herbarij, marem & fœminam, quæ semine internoscuntur, & foliis in mari nigrioribus, in fœmina candidioribus. Mercurialis, vt tradit Dioscorides, folia Ocimo similia habet, Helxinæ cognata, sed minora, ramulos duplici geniculorum nodo cinctos, alarum caua multa, densa: fructum fœmina copiosum, racemosum, mas è foliorum sinu dependentem, paruum, rotundum, ceu binos testiculos vna cohærentes: frutex est dodrantalis aut minor. Plinius de eadem re paulo aliter scripsit. Linozostis siue Parthenium Mercurij inuentum est, ideò apud Græcos Hermupoan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo eius genera, masculus & fœmina, quæ efficacior: caule cubitali, interdum ramoso in cacumine: Ocimi angustioribus foliis, geniculis densis, alarum cauis multis, semine

Nomina · *Genera.* · *Forma.* · Lib.4.c.183. · Lib.25.c.5.

mine in geniculis dependente, fœminæ copioso, mari iuxta genicula stante, rariori ac breui contortóque, fœminæ soluto & candido. Folia maribus nigriora, fœminæ candidiora: radix superuacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis. Hęc Plinius. In vinetis nostris maximè prouenit, interdum tam copiosa & efficax, *Locus.*

MERCVRIALIS mas, Matthioli.

MERCVRIALIS fœmina, Matthioli.

vt vina etiam suo sapore inficiat, & bibentibus ingrata reddat. Augusto mense semine prægnans est. *Tempus.* Vtraque Mercurialis Medicis, seplasiariis omnibus, atque etiam mulierculis notissima est subnitroso sapore, & nonnihil viroso succo, purgãte, & medicato, ad multa perquàm vtili. Vtraq; enim, auctore Dioscoride, aluũ *Vires.* mouet, olerum modo comesta, cocta in aqua, & ea epota bilem & aquosa ducit. Creduntur prætereà fœminæ folia trita & pota, post purgationem pudendis apposita, vt fœminæ concipiantur efficere: masculæ verò similiter adhibitis, mares generari. Plinius de medico vtriusque vsu paulò aliter quàm Dioscorides tractauit, *Lib.25.c.5.* eundémque fusiùs ex Hippocrate declarauit, qui etiã hodie in libris illius extat, maximè eo qui de sterilibus inscribitur, & in duobus de morbis muliebribus. Verba Plinij hæc sunt. Mirum est quod de vtroque genere eorum proditur, vt mares gignantur, hunc facere, vt fœminæ, illam. Hoc contingere si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edanturq; folia decocta ex oleo & sale, vel cruda ex aceto. Quidã decoquunt in nouo fictili cum Heliotropio, & duabus aut tribus Allij spicis, donec percoquatur. Decoctum dari iubent, & herbam ipsam in cibo altera die purgationis muliebris per triduum: quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum vsu prædicauit has. At hunc modum medicorum nemo nouit. Ille eas vuluæ cum melle, vel rosaceo, vel irino admouit. Item ad ciendos menses, ad secundasq;. Hoc idem præstare potu fotuq; dixit. Instillauit auribus olidis succum, inunxitq; cum vino vetere. Aluo folia imposuit & epiphoris. Stranguriæ, & vesicis decoctũ eius dedit cum myrrha, & thure. Aluo quidem soluendæ, vel in febri, decoquitur quantùm manus capiat, in duobus sextariis aquę ad dimidias: bibitur sale & melle admisto, nec non cum vngula suis, aut gallina-

ceo decocta. Salubriùs purgationis causa putauere aliqui vtramq; dandam per se, siue cum Malua decoctã. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachũ lædunt. Mercuriali, inquit Galenus, vtuntur omnes, ad ventris purgationes duntaxat. Verùm si quis eius periculum facere voluerit in cataplasmate, sanè admodùm eam esse digerentis experietur facultatis. Hæc Galenus. Eius hodie in enematibus frequentissimus est vsus. Et multis in locis Pharmacopæi multùm vtuntur melle quod Mercuriatum vocant. Succi expressi libris tribus incoquunt mellis boni libram vnam cum semisse, vel libras duas, ad enemata, & muliebria encathismata.

In cap.183. lib.4. Matthiolus obseruatum fuisse scripsit, verrucas omnis generis vtriusque Mercurialis foliis tolli, vel earum succo. Item vtriusq; semen cum Absinthio decoctum ictericos mirificè iuuare: malis quæ serpunt succum cum aceto mederi. Quæ ante Matthiolum literis mandauit Ruellius.

CYNOCRAMBE. CAP. II.

Nomina

ΥΝΟΚΡΑ'ΜΒΗ, vel κυνία, vel Λινοζώστις ἀγρία ἄῤῥεν Græcis, Canina brassica, Cynia, & Mercurialis siluestris mas Latinis dicitur, Italis *Mercorella bastarda*, Gallis *Chou-de-chien*, & *Mercuriale sauuage*, Germanis *Vuildkingelkraut*.

Forma. Li.4.c.184. Cynocrambe, vt tradit Dioscorides, cauliculum binũm dodrãtum altitudine emittit, tenerum, subalbidum: folia Mercuriali aut Hederæ similia, certis interstitiis, subalbida: semen foliis adhæret paruum, rotundum.

Locus. In siluis copiosè prouenit.

Tempus. Semen Aprili mense profert, Maio maturescit.

Cap.167. Lib.1. c.51. Herbam hîc pictam Fuchsius & Dodonæus pro Cynocrambe proposuerunt: quibus assentitur Pena. Quæ, inquit, in tota Europa secùs vmbrosas vias, & in siluis vdísque locis, præsertim Septẽtrionalibus & minùs calidis copiosissima oritur, & vulgò siluestris Mercurialis vocatur, tantam cum mare habet similitudinẽ, foliis per interualla binis, in geniculis, & semine testiculis simili, gemino, in pediculis longis, caulibus quadratis, tenellis, vt quin vera sit Cynocrambe nulli sit dubium. Rectis hæc binis, ternis, & interdum quaternis non alatis cauliculis prouenit: folia subpallida sunt, quàm Mercuriali longiora: sapor, & odor oleraceus, & subuirosus: radix latior humiq; serpens, sparsa. Tota facies Mercurialem esse testatur. Vsus eius nullus, tametsi optimus futurus ad serosos humores & melancholicos educendos.

CYNOCRAMBE, Math.

In cap.184. lib.4. Cynocramben eandẽ Matthiolus pictam dedit, quæ notis omnibus Dioscoridis delineationi respondeat, præter semen, quod foliis nõ adhæret. Quam ob causam dubitat an hæc legitima sit Cynocrambe. Dioscoridis sanè oratio προσκεῖσθαι τοῖς πετάλοις καρπὸν scribit, μικρὸν, καὶ στρογγύλον: quod verum est, si καρπὸν non solùm geminos velut testiculos intelligamus, sed prætereà sustinentem eos pediculum.

Li.4.c.184. *Vires.* Scribit Dioscorides caulem & folia pota, & olerum modo in cibo sumpta aluum ciere: ius decoctæ bilem & aquas detrahere. Huius Cynocrambes neque Theophrastus, neque Galenus, neque Paulus, neque Aëtius meminere.

Lib.4.c.76. Verùm Galenus, Paulus, & alij, atque etiam Dioscorides alterius Cynocrambes mentionem fecere sub nomine Apocyni, à superiore multùm diuersæ.

STAPHIS

STAPHIS AGRIA. CAP. III.

STAΦΙ'Σ ΆΓΡΙ'Α & ἀσταφὶς ἀγρία, Latinis Herba pedicularis, & pituitaria, Officinis & Italis Staphiſagria, Arabibus *Alberas*, *Habebras*, *Muibazagi*, *Miubezygi*, Gallis *Staphiſagre*, & *Herbe aux pouilleux*, Germanis *Biſmyntz*, Hiſpanis *Fabaras paparaz*. A foliorũ diuiſura, qua Labruſcam, ſiue Vitẽ ſilueſtrem imitatur, nomen duxit Staphiſagria, id eſt, Vitis ſilueſtris: pedicularis autem, ſiue pituitaria, à viribus quas habet. Pediculos enim necat, & commanducata feruore ſuo multam pituitam trahit. Folia habet Labruſcæ, fiſſa, cauliculos rectos, molles, nigros: florem fert Glaſti: ſemen in folliculis viridibus, velut cicer, triangulum, aſperum, ex nigro ſubfulueſcẽs, intus album, guſtu acre. Ita deſcripſit Dioſcorides, & ſic breuiter Plinius. Aſtaphis agria, ſiue Staphis, (Vuam Taminiam vocant falſò: ſuũ enim genus habet) cauliculis nigris, rectis, foliis Labruſcæ, fert folliculos veriùs quàm acinos, virides, ſimiles ciceri: in his nucleum triangulum. Matureſcit cum vindemia, nigreſcitq;, cùm Taminiæ rubentes norimus acinos, ſciamúſque illam in apricis naſci, hanc non niſi in opacis. Hæc Plinius. Hodie in hortis noſtris ſeritur. In Iſtria, Dalmatia, Apulia, Calabria copioſiſsimè prouenit, auctore Matthiolo. Æſtate floret. Monſpeſſuli quidem vbiuis naſcitur. Hæc eſt omnium tum Medicorum, tum Officinarum conſenſu Staphiſagria, cuius hodie vſus eſt ad eadem, quæ à veteribus præſcripta ſunt. Verumtamen Dioſcorides ei flores Iſatidis tribuit, qui ſunt lutei pallidíve, cùm Staphiſagriæ ſint cærulei, venuſti, & ſtellati, in quinque, aut ſex foliola diuiſi. Eſt autem Glaſti color intelligendus, non qualis viſitur in Glaſti flore, ſed qualis fit Glaſti ſucco, nempe ſubcæruleus. Eius grana decem aut quindecim, inquit Dioſcorides, ſi trita in aqua mulſa dentur, craſſa per vomitus purgant. Sed qui hauſerũt ambulare debent. Prudenter tamen animaduertendum eſt, vt aqua mulſa continuò potui detur, quoniam ſtrangulationis periculum inferunt, & fauces vrunt. Trita herba, & ex oleo illita aduerſus morbum pedicularem, pruritus & ſcabiem valet. (Hæc in veteri codice ſic leguntur, τριφθεῖσα καθ' ἑαυτὴν, καὶ μετὰ σανδαράχης, καὶ ἐλαίῳ συγχρισθεῖσα, &c. Id eſt, Trita per ſe, vel cum ſandaracha, poſteaq; ex oleo illita, &c.) Cit plurimam pituitam commanducata: decocta in aceto dentium dolori, ſi ea colluantur, ſubuenit: rheumatiſmum gingiuarum ſiſtit: vlcera oris, (aphthas vocant) cum melle ſanat. Vrentibus malagmatis imponitur. De iiſdem ita diſſerit Plinius. His nucleis ad purgationem vti non cenſuerim, propter ancipitem ſtrangulationẽ, nec ad pituitam oris ſiccãdam: fauces enim lædunt. Phthiriaſi caput & reliquum corpus liberant triti, faciliùs admixta ſandaracha: item pruritu & pſoris. Ad dentium dolores decoquuntur in aceto: ad auriũ vitia, rheumatiſmũ cicatricum, vlcerũ manantia. Flos tritus in vino contra ſerpentes bibitur: ſemen enim abdicauerim, propter nimiam vim ardoris. Quidã eam pituitariam vocant, & plagis ſerpentium vtique illinunt. Hactenus Plinius. In quibus quod dixit rheumatiſmos cicatricũ, perſpicuè

Nomina — *Forma.* — Li.4. c.150. — Lib.23. c.1. — *Locus.* — In cap.150. lib.4. — *Tempus.* — *Vires.* — Li.4. c.150. — Lib.23. c.1.

STAPHIS AGRIA, *Matthioli.*

lapſus eſt,vel corrupta ſunt Dioſcoridis exemplaria:non enim οὐλάς, id eſt, cicatrices,ſed οὖλα ῥευματιζόμενα, id eſt,gingiuarum rheumatiſmos, ſiue gingiuas fluidas dicere oportet ex Dioſcoride,itémque vlcera oris depaſcentia. Aſtaphis agria, in-
Li.6.ſimpl. quit Galenus, vehementer acrem facultatem obtinet, adeò vt ex capite purget, quod ἀποφλεγματίζειν Græci dicunt,abſtergatq; valenter.Itaque ad pſoram accommoda eſt. Sed & vrendi vim habet.

RICINVS. CAP. IIII.

Nomina

KIKI vel κρότων Græcis,Ricinus Latinis, Mauritanis *Kerua*, Officinis nonnullis Cataputia maior,quibuſdã Pentadactylon, & Palma Chriſti, Meſuæ granum Regium, Italis *Giraſole*, Germanis *Underbaum*, vel *Creatzbaum*, Gallis *Paume de Chriſt*, Hiſpanis *Figuera de l'inferno* dicitur. Croton autem & Ricinus à ſimilitudine animalis, quod ſemen eius refert.
Li.11. ca.34. Eſt enim Croton Latinis Ricinus,inquit Plinius,animal eiuſdem turpitudinis, in-
Li.30. c.10. fixo ſemper ſanguini capite viuens,atque ita intumeſcens, vnum animalium, cui cibi non ſit exitus:dehiſcitq; nimia ſatietate,alimento ipſo moriens. Nũquam hoc in iumentis gignitur,in bubus frequens,in canibus aliquando,in quibus omnia:in ouibus & in capris hoc ſolùm. Et alio in loco. Minùs mirentur hoc,qui ſciunt fœdiſsimum animalium quantùm magnificent ricinum : quoniam vni nullus ſit exitus ſaginæ,nec finis alia quàm morte(mendoſè, legendum enim, nec finis ali quàm morte)diutiùs in fame viuenti. Septenis ita diebus duraſſe tradunt, at in ſatietate paucioribus dehiſcere. Palmã Chriſti vulgus vocat à foliorũ digitata effigie,quæ volam palmámque expanſis digitis quadantenus æmulatur. Ricinus,vt
Li.4. c.158. deſcribit Dioſcorid.arbor eſt paruæ Ficus magnitudine,folio Platani,maiore, læ-
Forma. uiore & nigriore:ramis caudicibúſq; cauis arundinis modo: ſemine in vuis aſperis,quod cortice nudatum, ricino animali ſimile eſt. Plinius de oleo factitio lo-
Lib.15. c.7. quens,Proximum fit,inquit,& Cici arbore in Ægypto copioſa:alij Crotonem,alij Seſamum ſilueſtre appellant:ibiq; non pridem. Et in Hiſpania repentè prouenit altitudine Oleæ:caule ferulaceo: folio vitium: ſemine vuarum gracilium, pallidarúmque. Noſtri eum Ricinum vocant à ſimilitudine ſeminis. Coquitur id in aqua,innatánſque oleum tollitur. At in Ægypto,vbi abundat, ſine igne & aqua ſale aſperſum eximitur, cibis fœdum, lucernis vtile. Hæc omnia noſtræ Palmæ Chriſti ita quadrant,vt nihil magis. Eſt enim ei caulis craſſus, rotundus,cauus, quinque aut ſex cubitorum,geniculatus: folia ampla, alterno ſitu in pediculo ficulneo hærentia, ſeptenis & nouenis,altioribus diuiſuris Ficus, Platani, Caſtaneæ equinæ,Staphiſagriæ, vel Ellebori nigri, ſubnigra aut ſubcærulea, pinguia : flores in ſummitate racematim compacti,quorum infimi luteoli ſunt,& ſine fructu pereunt, ſummi rubri & ſiliquas proferunt triangulares, in quibus terna grana,cinerea,phaſiolis minora, medulloſa,ac multùm olei, ſi premantur, reddentia. Non niſi in hortis ſatus prouenit. Carpitur
Locus.
Autumno dum ſemine abundat. Cluſius ſuis Annotationibus in Hiſtoriam ſimplicium medicamentorum

RICINVS, *Matthioli.*

dicamentorum ex Occidentali India Nicol. Monardus ſcribit ſe vidiſſe in Hiſpania circa Malacam & Calpen ad fretum Herculeum, aliiſq; maritimis Bæticæ locis, Ricini plantas craſsitudine hominis, altitudine trium, multis prægrandibus ramis brachiatas inſtar aliarum arborum, qui rami illic tertio aut quarto quoque anno amputari ſolent, adamuſsimq; cōuenire Dioſcoridis deſcriptioni illas plantas aſſerit. Refert etiam Bellonius, magnas in Creta Ricini arbores ſe vidiſſe. Theophraſtus aliarum arborum folia ſibi ipſis ſimilia eſſe ſcribit, ſed Populi, Hederæ, & eius, quæ Croton vocatur, diſsimilia, & figura diuerſa: noua enim rotunda ſunt, vetuſtiora anguloſa, quod & alio in loco repetit. ὁ δὲ τῶν φύλλων μεταχηματισμὸς καὶ ἑτέρων κοινὸς, ἐπεὶ καὶ τὰ τοῦ κρότωνος ἔνια περιφερῆ φυόμενα τὴν ἀρχὴν, ὕστερον ἀπογωνιοῦται, καθάπερ ἀναδιαρθρούμενα. Id eſt, foliorum transformatio etiam aliorum communis eſt, nam Crotonis nonnulla initio cùm proueniunt, rotunda ſunt, deinde in angulos formantur, tanquam perfectè articulata. Quod & Plinius adnotauit. Maxima foliorum vnitas in ſuo cuiq; genere permanet, præterquàm Populo, Hederæ, Crotoni, quam & Cici diximus vocari. Huic vires iſtas reddidit Dioſcorides.

Li.1. obſer. cap.15. Lib.1. hiſt. cap.16. Li.16.c.22. Li.4.ca.158.

Vires.

Ex ſemine Ricini oleum nomine Cicinum vel Ricininum exprimitur, ad edendum minimè aptum, alioqui tamen lucernis & emplaſtris vtile. Grana triginta, putaminibus purgata, trita & pota, pituitam, bilem, aquáſque per aluum extrahūt, vomitionéſque mouent. Sed iniucunda admodùm eſt & moleſta purgatio: ſtomachum enim vehementer ſubuertit. Tuſa & impoſita varos & faciei maculas à ſole contractas expurgant. Folia cum polenta trita oculorum tumores & inflammationes ſedant, mammáſque turgentes cohibent. Per ſe aut cum aceto illita, eryſipelata reſtinguunt. Plinius de eadem re hæc tradit. Oleum Cicinum bibitur ad purgationes vētris cum pari calidæ menſura. Priuatim dicitur purgare præcordia. Prodeſt & articulorum morbis, duritijs omnibus, vuluis, auribus, ambuſtis: cum cinere verò muricum ſedis inflammationibus, item pſoræ. Colorem cutis commendat, capillumq; fertili natura euocat. Semen ex quo fit, nulla animans attingit. Ellychnia ex vua fiunt claritatis præcipuæ: ex oleo lumen obſcurū propter nimiam pinguitudinem. Folia igni ſacro illinuntur ex aceto: per ſe autem recētia mammis, & epiphoris. Eadem decocta in vino inflammationibus cum polenta & croco: per ſe autem triduò impoſita faciem purgant. De eiuſdem purgatrice facultate manifeſtiùs hęc ſcripſit Meſues. Ricinus calidus ſuccus ordine tertio, Hamech in principio tertij. Pituitam ac interdum bilem valenter purgat deiectione, & vomitu, materias quoque & aquam ſeroſam à iuncturis attrahit. Dantur autem grana eius cocta & trita in iure galli antiqui: conferunt colico dolori, & iuncturarum, vt podagræ, iſchiadi: aut coquuntur in aqua caſei, aut lac caprinum ſuper ea mulgetur & colatur, & datur hydropicis vtiliter. Oleum autem Ricininum colico dolori à pituita & flatibus confert. Quoniam ventriculo nocet, corrigitur aſſatione, & ſi coquendo ſemen Aniſi & Fœniculi addatur. Ricini fructus, inquit Galenus, quemadmodùm expurgat, deterget ac digerit, ſic quoque folium, ſed vndequaque debilius. Oleum quod ex ſemine conficitur, tum calidius eſt, tum tenuiorum partium quàm oleum commune: quare potentiùs quoque digerit.

Li.23. ca.4. Li 2. purg. cap.28. Li.7. ſimpl.

ELLEBORVS ALBVS. CAP. V.

ἘΛΛΕ'ΒΟΡΟΣ λευκὸς dicitur à Græcis, à Latinis Elleborus albus, & Veratrum album, Arabibus *Cherbachem*, ſeu *Chaebech Abaid*, Italis *Elleboro bianco*, Germanis *Vueiſnieſzuurtz*, Hiſpanis *Herba de Baleſte*, Gallis *Ellebore blanc* & *Veraire*. Elleborum autem dictum volunt, quòd cibum corporis eripiat, Veratrum quòd mentem vertat. Album à radice vocarunt, quæ cùm nigri radice comparata, candida eſt. Ellebori albi & nigri tantū meminit

Nomina

Genera.

Lib.25.ca.5. Li.4. c.145. meminit Dioſcorides:& Plinius,Genera prima duo ſunt,inquit,candidum & nigrum. Hoc radicibus tantùm intelligi tradũt plerique. Elleborus albus, vt deſcri-
Forma. bit Dioſcorides,Plantagini ſimilia folia habet,aut Betæ ſilueſtri,breuiora tamen, nigriora & colore rubentia(id de coſtis intelligendum:)caulem palmi altitudine, cauum,quum ſiccari incœperit,corticibus,ſeu tunicis inuolutum, à cuius ſummo, quod Dioſcorides omiſit,alternis pediculis ſurrecti florum thyrſi, vt in Botry, racemoſis floribus onuſti colore albicante viſuntur,quibuſdam in hortis purpureo. Radices ſubſunt numeroſæ,tenues,ab exiguo & oblongo capite Ceparum modo

ELLEBORVS albus, Matthioli.

Lib. 25. c.5. prodeuntes. Plinius albi folia eſſe tradit Betæ incipiẽtis, (Dioſcorides ſilueſtris) hæc quoque nigriora,& canalium dorſo rubeſcentia. Vtraq; caule palmi,ferulaceo, bulborum tunicis conuoluto:radice fibrata,Ceparum modo.Hęc Plinius, in cuius veteri codice exaratum reperias fimbriata pro fibrata,vt non fibras,ſed fimbrias variè ſectas radices accipiat Cornarius : ſitq; id quod Theophraſtus dixit, πολύῤῥιζον δὲ οὐ μάλα ταῖς λεπταῖς καὶ χρησίμοις,id eſt, multis radicibus,iiſque tenuibus & vtilibus, &
Lib.25. c.5. Dioſcorides, ῥίζαι δὲ ὕπεισι πολλαὶ,λεπταὶ,ἀπὸ κεφαλίου μικροῦ, καὶ ἐπιμήκους ὥσπερ κρομμύου συμπεφυκυῖαι. Quod autem Plinius habet, Hæc quoque nigriora & canalium dorſo rubeſcentia, facit vt in Dioſcoride legendum ſuſpicetur, μελάντερα καὶ ἐρυθρὰ τὴν ῥάχη ,cùm vulgata exemplaria habeant, ἐρυθρὰ τὴν χροίαν,id eſt,colorerubro.
Locus. Naſcitur Elleborus albus in montoſis & aſperis lo-
Tempus. cis. Circa meſſem radices colligendæ.Candidũ
Ibidem. probatur Oetæum , inquit Plinius : ſecundum Ponticum: tertio loco Eleaticum, quod in vitibus naſci ferunt:quarto Parnaſium , quod adulteratur Aetolico. Quæ ſequũtur voces duæ,ex vicino,in vulgatis codicibus,in vetuſto exemplari deſunt. Veratrum album legitimum hìc depictum eſſe , tum om-
Electio. nium conſenſus,tum experimenta infinita & certiſsima comprobant. Optimum habetur,quod mediocriter extẽtum eſt,album,fragile, carnoſum , nec tamen Iunci modo mucronatum,aut cùm frangitur pulueru!entum , tenuem interiorẽ medullam habens, guſtu non admodùm feruens , neque ſaliuam confertim ciens. Huiuſmodi autem ſtrangulat. Primatum Cyrenaicum tenet,Galaticum autem & Cappadocicum candidiora,& puluere quodam obſita celeriùs ſtrangulationem
Vires. mouent. Purgat vomitionibus,varia educens,auctore Dioſcoride:miſcetur colly-
Li.4. c.145. riis,quæ claritati oculorum officientia purgare poſſunt. Menſes ducit, & fœtus in vtero appoſitum enecat. Sternutamenta cit:mures interficit cum melle & polenta ſubactum. Carnes ſimul coctum colliquat.Datur ieiunis per ſe, & cum Seſa-
Li.5. meth. mo,aut ptiſanæ ſucco (Græca habẽt θαψίας χυλῷ,id eſt,Thapſiæ ſucco,ſicuti & legitur in Actuario,pro πτισάνης χιλῷ) aut alicæ,aut aqua mulſa,aut pulte , aut lenticula,aut alia ſorbitione. Pani compinſitur & torretur. Dant aliqui cum copioſa ſorbitione,aut ſucco multo,aut modicum cibum dari præcipientes ſtatim Elleborum offerunt,præſertim iis in quibus ſuſpecta timendáue erit ſtrangulatio , aut corporis imbecillitas imminet:tuto enim ſic peragitur purgatio, quòd nõ intempeſtiuè medicamentum corporibus cibo munitis accedat. Sed etiam balani ex

Elleboro

Elleboro ſubditę cum aceto, vomitiones eliciunt. De vtroque Elleboro ſimul Galenus & Plinius differunt, quæ proximo capite explicabũtur. Album Meſues mortiferum eſſe prodidit, quòd facilè homines ſuffocare poſſit, ideoq; prorſus reiiciẽdum. Matthiolus tamen ſcribit antiquos Medicos albi Veratri puluerẽ propinaſſe comitialibus, melancholicis, vertiginoſis, inſanientibus, lymphaticis, conuulſis, podagricis, hydropicis, elephanticis, ſed nunc eius vſum exoleuiſſe, quòd eius puluis, non ſine periculo dari poſſit, quamuis eius diluto multi abſque incommodo vtantur. Id dilutum ſe melancholicis quibuſdam exhibuiſſe teſtatur, nullo eorum incommodo. In lixiuio decocta eius radix pediculos & lendes necat. Decoquitur in lacte ad muſcas perimendas: cùm enim deguſtauerint, paulò pòſt moriuntur. Mures quoque necat & gallinas. Paratur ex earũdem radicum ſucco arte quadam præſentaneum venenum, quo quibuſdam in locis venatores ſagittas inficiunt. Id, vt ſæpe in brutis animantibus & pullis gallinaceis ſe periculum feciſſe Matthiolus affirmat, vbi ſanguinem contigerit, facto ſagittæ ictu vulnere, paulò pòſt vulneratum animal interit. Sed id permirum, quòd deuoratum id venenum, niſi magna quantitate, nihil ferè incommodi adfert, eóque ipſo veſci venatores affirmãt Hiſpani, cùm purgationes moliri cupiunt. Quare nihil mirum, ſi ferinæ carnes hoc veneni genere infectæ, nihil comedentibus obſint. Verùm vbi facto à iaculo vulnere ſanguini ſe commiſcuerit venenum, nulla alia antidoto ſeruari poteſt animal, quàm deuoratis malis cotoneis. Id quod ſe à Cæſare Ferdinãdo primùm audiiſſe ait. Hac de re Hiſpanus quidam venandi peritiſsimus, rogatus, ita ſcripſit, Celtiberos, ſeu Nauarro's ſuccum albi Veratri ſeruare in vaſis corneis, aut fictilibus fuſo lythargyro ſublitis, donec exactè fermenteſcat. Id cognoſci filo intincto, & inſerto acui, ſi rana transfixa moriatur: celeriùs enim interire animalia cætera cũ ſagittis eo ſucco illitis vulnerata fuerint: venatores ſtuparum eo ſucco imbutarum puluillo ferrum ſagittarum cum haſtulę parte quadam obuoluere, ne humore ſicceſcente vis exhalet: integris viribus ſuccum diu cuſtodiri, ſi mala Cydonia, vbi reponitur, nulla fuerint, quia Cydoniorum odor vim eius obtundat: illam autem reſtitui mixtis vuæ bene maturæ acinis colliſis, aut pipere trito & iniecto: quamuis feris pernicioſum id venenum ſit, occiſarum tamen carnem eſſe teneriorem, ac ſuauiorem, illam præſertim, quæ circa vulnus eſt. Lobellius ſcribit eſſe Ellebori albi differentiam ex vario flore, albo, ſubuiridi, & ex albo rubente in horto Mutoni: quod poſtremum ante aliud germinat, foliis etiam maioribus, latioribus & longioribus. Ex horum medio caulis exit tricubitalis, aut amplior, in quo flores non albi, ſed ex atro rubentes, ſtellati, quibus ſuccedit ſemen foliaceum alterius æmulatione: paucioribus fibris radix longior donata: cuius peculiari icone opus non eſt, cùm ſola ſit in floribus differentia.

ELLEBORVS NIGER. CAP. VI.

ΛΛΕ'ΒΟΡΟΣ μέλας, Μελαμπόδιον, ἔκτομον, πολύῤῥιζον, & μελανόῤῥιζον Græcè dicitur, Latinè Elleborus niger, & Veratrum nigrum, quibuſdam Luparia, Arabicè *Cherbachem*, ſeu *Charbech Aſued*, Italicè ***Elleboro nero***, Gallicè ***Ellebore noir***. Melampodium, auctore Dioſcoride, quòd Melampus caprarum paſtor Prœti filias furore correptas eo purgaſſe, ac ſanaſſe creditur. Recentiores Ellebori nigri ſpecies aliquot faciunt, vt ex ſequentibus perſpicuum fiet. Is, vt depinxit Dioſcorides, folia habet viridia, Platani foliis ſimilia, ſed minora, ad Spondylij folia accedentia, pluribus inciſuris diuiſa, ſed nigriora, ſubaſpera: caulem aſperum: flores albos, purpureos, racematim cohærentes: ſemen Cnici, (in Anticyra Seſamoides vocant,) quo deiectiones moliuntur: radices ſubſunt tenues, nigræ, veluti à quodam capitulo Cepæ ſimili prodeuntes, quarum eſt vſus.

Nomina.

Li.4.c.146.

Genera.

Li.6.c.146.

Locus. est vſus. Naſcitur in aſperis, editioribus, ac ſiccis locis. Optimum quod ex huiuſ-
Electio. modi petitur terris, vt ex Anticyra. Nigrum ibi probatiſsimum gignitur. Eligi debet corpulentum & plenum, in quo tenuis ſit medulla, acre guſtu ferueńſque. Pli-
Lib. 25. c. 5. nius de eodem hæc tradit. Melampodis fama diuinationis artibus nota eſt. Ab hoc appellatur vnum Ellebori genus Melampodium. Aliqui paſtorem eodem nomine inueniſſe tradunt, capras purgari paſto illo animaduertentem, datoq; lacte earum ſanaſſe Prœtidas furentes. Genera prima duo ſunt, candidum & nigrũ. Hoc radicibus tantùm intelligi tradunt pleriq;. Alij folia nigri Platani ſimilia, ſed minora, nigrioráq;, & pluribus diuiſuris ſciſſa. Vtrumq; caule palmi ferulaceo, bulborum tunicis cõuoluto: radice fimbriata Ceparum modo. Et aliquantò pòſt. Nigrum alij Entomum vocant, (Dioſcorides Ecſtomum) alij Polyrrhizon. At verò,
Lib. 9. hiſt. cap. 11. vt Plinius in his cũ Dioſcoride de Elleboro vtroq; conſentire, ita Theophraſtus diſſentire videtur. Scribit enim: ὁ δὲ ἐλλέβορος, ὅ, τε μέλας, καὶ λευκὸς, ὥσπερ ὁμώνυμοι φαίνονται. περὶ δὲ τῆς ὄψεος διαφέρουσιν. οἱ μὲν γὰρ ὁμοίους εἶναι, πλὴν τῷ χρώματι μόνον διαφέρειν. τὴν γὰρ ῥίζαν τοῦ μὲν λευκὴν, τοῦ δὲ μέλαιναν. οἱ δὲ τοῦ μέλανος τὸ φύλλον δαφνῶδες, τοῦ δὲ λευκοῦ πρασῶδες. τὰς δὲ ῥίζας ὁμοίας, πλὴν τῶν χρωμάτων. οἱ δὲ ὁμοίας λέγοντες, τοίαν δέ φασιν εἶναι τὴν μορφήν: καυλὸν δὴ ἀνθερικώδη, βραχὺν σφόδρα. φύλλον δὲ πλατύσχιστον, ὅμοιον τῷ τοῦ νάρθηκος, μῆκος ἔχον εὐμήκες, εὐθὺς δὲ ἐκ τῆς ῥίζης ἠρτημένον τε καὶ ἐπιγειόφυλλον, πολύρριζον δὲ εὖ μάλα, ταῖς λεπταῖς καὶ χρησίμοις. Id eſt, Elleborus niger & albus velut homonymi eſſe videntur. De figura varia ſentiunt. Alij enim ſimiles eſſe aiunt, ſed colore tantùm differre: huius enim radicem albam eſſe, alterius nigram. Alij nigro folium Lauri, albo Porri tribuunt, radices autẽ ſimiles dempto colore. Qui ſimiles putant, talem eorum figuram eſſe dicunt: caulem Antherico ſimilem, ſed valde breuem: folium latè fiſſum, Ferulæ ſimile, bene longum, ſtatim à radice pendens, & humi ſparſum: radices multas prætenues, atque vtiles. Et paulò ſuprà ſcri-
Cap. 10. pſit Elleborum καρπὸν ἔχειν σησαμοειδῆ, id eſt, fructum ferre Seſamo ſimilem. Quæ cum Dioſcoridis deſcriptione haud conueniunt, qui nigro Elleboro Platani folia & Spondylij, Theophraſtus Lauri tribuit. At ſi Theophraſti locus is diligentiùs expendatur, haud alium quàm Dioſcorides Elleborũ delineaſſe videbitur. Cùm enim nigri folium ait eſſe δαφνῶδες, albi πρασῶδες, ſubaudiendum τὴν χροίαν, vt de colore intelligat. Quid enim ineptius, quid tam graui auctore indignius, quã Elleboro vlli Porri folium aſsignare? Cùm autẽ vtrique Ferulæ folium tribuit, tam abſurda comparatio demonſtrat locum hunc vitiatum eſſe, quia veterum nullus Veratri folium Ferulæ folio comparauit. Quare locus ſic videtur emendandus. καυλὸν δὲ ἀνθερικώδη, ἢ ὅμοιον τῷ τοῦ νάρθηκος, βραχὺν σφόδρα, φύλλον δὲ πολύσχιστον (aut, vt apud Dioſcoridem legitur, πολυσχιδέστερον) μῆκος ἔχον, &c. Id eſt, caulem Aſphodeli, aut Ferulæ ſimilem ſed valde breuem: folium multũ fiſſum, &c. Quam lectionem Plinius confirmat his verbis. Vtrumq; caule palmi ferulaceo, &c. Ellebori nigri tria ſibi nota eſſe genera ſcribit
In cap. 146. cap. 4. Matthiolus: primum, quod flores fert purpureos: alterum, quod candidos: tertiũ, quod herbaceos. Ei, cui flos eſt purpureus, numeroſa ſunt folia

ELLEBORVM nigrum, Matth. flore purpureo.

Elleb. nig. flore purp.

folia,robusta,saturatè virentia,septena simul ex apice canaliculatiq; pediculi prodeuntia,quorũ sena,vtrinque videlicet terna in exortu coniuncta sunt: quod medium est,solũ,& sine comite est.Caulem habet cubito paulò breuiorem,rotundũ, glabrum,ac solidum:flores Rosarum effigie,in purpura albicantes,è quorũ medio inter alba quædam capillamenta,octo exoriuntur siliquæ,paruæ,coniunctæ, corniculorum figura,in quibus semen oblongũ. Radicibus nititur numerosis, tenuibus,longis,saturatè nigricantibus,tenui intus matrice, à bulboso capitulo, vnde caulis exit,prodeuntibus,amaro acriq; gustu,& qui facilè stomachũ moueat,odore insuaui,& ingrato,præsertim cùm exenteratæ radices siccescunt. Ab hoc facie nihil distat Elleborus is,cui flores candidi,nisi florum colore. Eandem plantã pro gemino Dioscoridis Elleboro agnoscunt Pena & Lobellius. Niger Elleborus, inquit ille,iam plurimus ex Pyreneis & Alpinis in hortos translatus ineunte Hyeme,vel paulò post brumam flores profert,in candore roseos,interdũ albos, nonnunquam purpureos,è pediculis statim à radice ortos,Cyclamini modo.Folia habet in singulis pediculis maiora,breuiora, rotundiora, & retusiora supernè, quadumtaxat paululùm crenata sunt,ex atro viridia,minùs crassa,aut rigida.Radix intexta,& intricata innumera fibrarum nigrarum sobole,eodẽ fermè superno complexu appẽsa,amara valde & ingrata. His reclamat nota vna à Dioscoride posita, nempe florum τὸ σχῆμα βοτρυῶδες,id est,florum forma racematim cohærens.Ij autẽ in vero Elleboro sunt primũ Rosarũ compressarum & nõdum reclusarũ, deinde expansarum effigie,quæ figura à racemosa multùm abest. Quare non βοτρυώδη in Dioscoride periti quidam legendum censent, sed βοστρυχώδη,facili lapsu in tanta nominum affinitate,id est,comæ,siue capilli in modum. Sunt enim βόστρυχες siue βόστρυχοι cirri muliebres,capilli,cæsaries,& plexus muliebris, quẽ scitè exprimũt in medio florum Ellebori velut Rosarum capillamenta,alba, deinde siliquæ octo paruæ coniunctæ. Prætereà caulem τραχὼ,id est,asperum,Elleboro nigro tribuit Dioscorides,qui in nostro glaber læuisq; est,non asper. At τραχὼ etiam rigidum firmumq; exponi posse Pena putat. Tertius Elleborus,quem Matthiolus fœminã,aut Pseudoelleborum appellandum censet, habet folia digitorum nouem instar ad pediculum vsq; dissecta,Aconiti cynoctoni ferè modo, sed lõgioribus diuisuris,nigricantia, vndequaq; serrata, & è longo planoq; pediculo, caua per medium excurrente linea ortum ducentia. Caulem edit vegetum,subasperum:flores cæteris similes, sed herbaceo colore subuirides, quinq; aut plures, emergentibus è medio corniculis acuminatis, & vtrinque compressis,in quibus semen.Radicibus cohæret numerosis,tenuibus,palmã longitudine,ac etiam longioribus, colore nigricãte, ac perinde vt in aliis è cepaceo capitulo enascentibus, odore similiter graui, & sapore amaro,acuto,ac nauseam mouente.Nascitur in montibus & conuallibus.Germinãt omnia hęc Ellebori genera Ianuario,ac Februario mensibus,& sæpe germinãdo niues perforant: florẽt Martio.Dodonæus Ellebori nigri nomine tres plãtas complexus,primũ genuinum Dioscoridis Elleborũ nigrũ esse asserit, cui folia aspera,

Elleb. nig. flore albo.

Locus.

Tempus.

Elleb. nig. Dodon. Lib. 3. hist. cap. 26.

ELLEBORVS niger III. Matthioli.

nigricantia, in quaternas, aut quinas crenas profundiùs fiſſa, Vitis, aut, vt Dioſcorides ait, Platani foliis ſimilia, ſed minora: caules læues, è quorum verticibus flores aceruatim exeunt in paruis vmbellis, veluti in Scabioſa, dilutè purpurei: deinde ſemen grano tritici haud abſimile: quamplurimæ ſubſunt fibræ, tenues, longæ, nigræ, ab vno capitulo prodeuntes. Idem Dodonæus alio in libro eundem Elleborum nigrum verum Dioſcoridis eſſe, non Theophraſti, pertinaciùs aſtruit, eiuſq; deſcriptionem ei ad amuſsim quadrare contendit, caulem aſperum illi tribuens, quem illic læuem eſſe dixerat. Præter formam vires etiam cõuenire ait. Sed id hominem torquet, quòd ſcribat Dioſcorides ſemen Ellebori nigri in Anticyra Seſamoides vocari, eiuſq; ad purgationes vſum eſſe: ideò hanc lectionem vitiatam eſſe opinatur. Nam ſi Seſamoides, inquit, à Seſami ſimilitudine nomen habet, impropriè Veratri nigri ſemen, non Seſami, ſed Cnici æmulum, Seſamoides nuncupabitur. Ex his colligit aliunde hæc verba Dioſcoridi acceſsiſſe, & fortaſſe ex Theophraſto tranſlata: ſcribit enim, ὁ δὲ ἐλλέβορος ἐπὶ ταῦτα τῇ τε ῥίζῃ, καὶ τῷ καρπῷ χρήσιμος. εἴπερ οἱ ἐν Ἀντικύρᾳ, καθάπερ φασὶ, τῷ καρπῷ καθαίρουσιν· ἔχει δὲ σησαμοειδῆ τοῦτον. Id eſt, Elleborus ad eadẽ & radice & fructu vtilis eſt: ſiquidẽ in Anticyra, vt aiunt, fructu eius purgant, quẽ Seſamo ſimilem fert. Et aliquantò pòſt, οἱ ἐν Ἀντικύρᾳ τοῦ σησαμοειδοῦς ἐλλεβόρου διδόασιν, ᾧ τινι καρπὸς ὅμοιος σησάμῳ. Id eſt, Anticyrenſes Seſamoidea Elleborum propinant, cuius fructus Seſamo ſimilis eſt. Hæc verò non ab alio Dioſcoridi adſcripta, vt arbitratur Dodonæus, ſed ab ipſomet Dioſcoride ex Theophraſto mutuò ſumpta fuiſſe non dubito, cùm ſcribit, καὶ ἐν αὐτῷ καρπὸς κνίκῳ ὅμοιος, ὃν αὐτὸν καλοῦσιν οἱ ἐν Ἀντικύρᾳ σησαμοειδῆ, χρώμενοι πρὸς τὰς καθάρσεις αὐτῷ. Quæ ſic vertit Ruellius. Semen Cnici, quod in Anticyra Seſamoides vocant, quo purgationes moliuntur. Hæc ſi rectè intelligantur, vera ſunt, & legitimi Ellebori fructũ optimè referunt. Nam fructum Seſamo ſimilem, auctores illi non ſemen, ſed ſiliquas integras intelligũt, in quibus incluſum ſemẽ eſt Cnico ſimile: quas ſimiles ſiliquas in iis Elleboris cõtemplari potes quos depinxit Matthiolus, nõ in eo quẽ Dodonæus legitimũ Dioſcoridis Elleborũ nigrũ ſtatuit. Hæc nota, atq; aliæ quædam cũ in eo deſiderẽtur, illegitimus Dioſcor. Elleborus niger habẽdus eſt Sanicula fœmina Fuchſ. Aſtrantia nigra Geſnero. Alteram plantã à veri Ellebori nigri viribus parũ diſſentientẽ poſuit Dodonæus, quæ à Belgis *Heylichkerſtcruyt*, id eſt, Herba Chriſti, aut natalitia dicitur, quòd Hyeme clemẽtiore ad Domini natalem diẽ floreat, quibuſdam Planta Leonis. Huic folia ſunt lata, ſpiſſa, in ſeptenas, aut octonas partes diuiſa, quarum ſingulæ oblongæ, acuminatæ, margine vtrinq; à medio ſurſum verſus ſerrato: caule caret: flores in pediculis palmum altis è radicibus erũpunt, magni, primũ niuei & venuſti, deinde purpuraſcẽtes, poſtremò virentes, cũ videlicet è mediis ſtaminibus luteis exortæ ſiliquæ increuerint, quatuor aut quinque coniunctæ, in quibus ſemen. Pro radicibus multę ſunt craſſęq; fibræ, nigræ, in quibus medius tenuis neruus. Tertium genus Dodonæus Elleborum nigrum adulterinũ cũ Fuchſio nuncupat, à Germanis *Chriſtuurtz* appellatũ, à Belgis *Viercruyt*, quæ vox Herbam ignis ſignificat, quòd quadrupedum morbo,

Hiſt. purg.

Lib. 9. hiſt. cap. 10.

Cap. 14.

Elleb. nig. II. Dodo.

Elleb. nig. III. Dod. Ca. 195.

ELLEBORVS niger, II. Dodon.

ELLEBORVS niger III. Dodonæi.

ELLEBORVS niger adulterinus siluest. Fuchs.

morbo, quẽ ignẽ rustici vocãt, medeatur. Superiori quadãtenus similia folia habet, minora, in multa etiã alia nouena scilicet diuisa, angustiora, toto ambitu vndequaque serrata: caulẽ pedalem, aut maiorẽ, cacumine in ramulos diuiso, à quibus flosculi deorsum nutãtes depẽdent, minores, coloris ex pallido herbacei: quatuor etiã, aut quinque siliquæ paruæ succrescũt, semenq; nigrũ & rotundũ continent. Radicis fibræ sunt tenuiores, nigricantes, inter sese implicatæ. Enneaphyllõ Plinij esse quibusdã doctis placet. Enneaphyllõ, inquit, longa folia nouena habet, causticæ naturæ. Est Elleborus niger tertius Matthioli, flore herbaceo. Fuchsius Elleborum nigrum genuinũ Dioscor dis non describit, sed adulterini genera duo. Prius, Elleborũ nigrum adulterinũ hortẽsem, quod tertiũ esse Dodonæi modò diximus. Alterũ, Elleborũ nigrũ adulterinum siluestrẽ, quod Germani *Leuszkraut*, id est, pedicularem vocãt, quòd pediculos interimat. Hunc Elleborũ inter Aconita recẽset, & Lycoctonum primũ appellat: in a 10 libro Elleborum nigrũ tertiũ facit, proximè descripto nõ admodùm dissimile. Caulẽ proceriorẽ habet & crassiorem: folia minora & angustiora, in sena, vel septena alia diuisa, ambitu vndiq; serrato: flores magnitudine superioris, pallidos: siliquas paruas, Sesamo similes, in quibus semẽ: radicẽ lignosam, breuẽ, cũ foliis plurimis & subnigricãtib⁹. Nascitur in montibus asperis & petrosis, atque inter sepes. Hyeme aut eius fine floret. Allobroges *Maßitre* vocãt. Tragus Elleborũ nigrũ adulterinũ eundẽ cũ priore Fuchsij posuit, genuinũ verò longè alium, tenerrimis videlicet foliolis, Abrotoni exigui, vt mox dicemus. Elleboro affines sunt Elleborastri & Cõsiligines, sic dictæ à rusticis, quòd in aruis inter Siliginẽ frequẽtissimè reperiatur, vel fortasse quòd cierent aluum. Matthiolus plantã hîc appictã Consiliginẽ esse suspicatur, nõ asserit: quoniã nullus tum veterũ, tum recentiorum Consiliginis notas memoriæ prodiderit. Verùm quia huiusce plantæ radices per auriculas pecorũ perforatas insertæ, à pulmonaria, atque aliis morbis ea liberãt, Ellebori nigri modo, suspicio est Columellę & Plinij Cõsiliginem esse. De hac sic Columella. Præsens remediũ cognouimus radiculæ, quã pastores Consiliginẽ vocãt. Ea in Marsis mõtibus plurima nascitur, omníque pecori maximè est salutaris. Læua manu effoditur ante Solis ortũ: sic enim lecta maiorẽ vim habere creditur. Vsus traditur talis. Aenea subula pars auriculæ latissima circũscribitur, ita vt manãte sanguine tanquã O literæ ductus appareat orbiculus.

Lib. 27. c. 9.

Elleb. nig. adulterinus, Fuchs.

Lib. 3. hist. cap. 78.

In Histor. purgant.

Lib. 1. c. 135.

Lib. 6. ca. 5.

Hoc & intrinſecus, & ex ſuperiore parte auriculæ cùm factum eſt, media pars deſcripti orbiculi eâdem ſubula tranſuitur, & facto foramini prædicta radicula inſeritur, quam cùm recens plaga comprehendit, ita continet, vt elábi non poſsit. In eam deinde auriculam omnis vis morbi, peſtiléníque virus elicitur: deinde pars, quæ ſubula circunſcripta eſt, demortua excidit, & minimæ partis iactura caput conſeruatur. Plinius. Noſtra ætas meminit herbam in Marſis repertam. Naſcitur & in Æquicolis circa vicum Neruefiæ, Conſiligo vocatur. Et radix herbæ Conſiliginis, quam nuper inuentam diximus, ſuum quidem & pecoris omnis remedium præſens eſt pulmonum vitio, vel traiecta tantũ in auricula. Bibi debet ex aqua, haberíque in ore aſsiduè ſub lingua. Planta itaque, cuius hîc imago expreſſa eſt, ſiue ſit Conſiligo, ſiue Pſeudoelleborus, ad duorum palmorum altitudinem aſſurgit: cauliculos profert tenues ac molles: folia longiuſcula, tenuia, quadâtenus Abrotoni: flores Buphthalmi, paulò maiores, ex quibus capitula prodeunt oblonga, moris Ruborum ſimilia: radicibus nititur nigris, nigro Elleboro ſimilibus, tenuioribus tamen, & aliquantò nigrioribus. Plurima naſcitur in Boëmia, præſertim in agro Pragenſi. Ea vtuntur illic tum Medici, tum pharmacopœi omnes pro Elleboro nigro, peculiariter ad pecorum morbos magno ſucceſſu. Tragus legitimum Elleborum nigrum perperàm eſſe vult, vt diximus, alij Elleborum ferulaceum Theophraſti. Sed iam oſtendimus Elleborum Theophraſti à Dioſcoridis Elleboro diuerſum non eſſe. Geſnero Seſamoides minus eſt hæc planta, Dodonæo & Anguillaræ Buphthalmum. Elleboraſtrum, ſiue Conſiliginem geminam tradunt Pena & Lobellius, Maximam, quæ in ſegetibus reperitur paſsim circũ Biturigas, & variis aruis Vidugaſſum (Beauciam vocant) Galliæ Aquitanicæ & Narbonenſis, vt iuxta Ladum amnem Monſpelio vicinum, copioſo prouentu foliorum florumq́;. Caules producit ſeſquicubitales, geniculatos, ſquamoſa cute, ex viridi nigricante vel atra, in alas multas diuiſos, quæ denſa folia fulciunt, ſingulæ ſeptena, leuiter crenata, digitata, Lupini, Platani, vel Viticis diuiſura & figura, ſed longiora, craſſa, rigida, odore & ſapore ferè Laureolæ. Porriguntur inde multiplices pediculi, qui in flores herbaceos, vel buxeos, pallentes, rugoſos primùm explicantur. Deinde ſuccreſcunt cornicula membranoſa, pallentia, quadamtenus Aquilegiæ: ſemen teres, atrum, oblongum, grano Tritici minus, re

Lib. 25. c. 8.

PSEVDOELLEBORVS, ſiue Conſiligo. Matth.

Lib. 1. c. 135.

ELLEBORASTER maximo flore & ſemine prægnans.

nus, recludentia Sole Arietem ingresso. Perennis bruma frigidissima etiã Septentrionalibus perstat, florétque Christi natalibus ferè. Altera Consiligo minor est tota, pauci oribúsque caulibus, & foliis, sed maioribus & latioribus magisq; serratis. Hæc nihil aliud est quã Elleborus niger Matthioli flore herbaceo, Consiligo Ruellij, Sesamoides Cordi, Elleboraster Belgarum Lobellio. Annotat Pena nostra memoria pharmacopœos vtraq; Consiligine vsos fuisse Ellebori nigri penuria & ignoratione, nonnullos etiam quòd verum Elleborum nigrum esse sibi persuasissent: quæ tametsi ad illum non parum accedunt, tamen ei neutiquam tutò in vsu medico substitui posse. Superest vt Ellebori nigri vires explicemus. Purgat, inquit Dioscorides, (legendum τὴν κάτω κοιλίαν ex Plinio, Purgat per inferna.) Pituitã & bilem detrahit datus per se, aut cum scammonia, & tribus obolis, siue drachma salis: decoquitur etiam cum lente & iusculis, quæ purgationis causa sumuntur. Prodest epilepticis, melancholicis, insanientibus, arthriticis & resolutis. Menses inditus trahit, partus enecat, purgat fistulas impositus, & post tertium diem exemptus. Item contra grauitatem auditus in aurem immittitur, ibíque in alterum, aut etiam tertium diem esse sinitur. Scabiem sanat illitus cum thure, aut cera, & pice, cedrinoq; oleo: vitiligines, impetigines, lepras ex aceto sanat: coctus cũ aceto dolorem dentium collutione mitigat: erodentibus medicamentis commiscetur: ex eo, farina hordeacea & vino vtile fit hydropicis cataplasma. Consitus prope vitiũ radices, vinum purgatorium efficit. Ipso domos respergunt, expiandi vim habere putantes: quare cùm effodiunt, stantes Apollinem & Æsculapium precantur, vitantes aquilam, aduolare enim non sine periculo aiunt, quia mortem adfert auis, si Ellebori effosionem conspexerit. Celeriter autem effodere oportet, quoniam capitis grauitas ex odore oboritur: quapropter qui effodiunt, ad id arcendũ Alliũ edunt, & vinum bibunt, ita nulli noxæ oportuni redduntur. Emedullatur Veratri albi modo. De vtriusque Ellebori vsu multa præclarè à Plinio literis mãdata sunt. Nigrum, inquit, purgat per inferna. Candidum autem vomitione, causasq; morborum extrahit, quondam terribile, posteà tam promiscuum, vt plerique studiorũ gratia ad peruidenda acriùs quæ commẽtabantur, sæpius sumptitauerint. Carneadem respõsurum Zenonis libris, Drusum quoque apud nos Tribunorum popularium clarissimum, cui ante omnes plebs stans plausit, optimates verò bellũ Marsicum imputauere, constat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra insula. Ibi enim tutissimè sumitur, quoniam sesamoides admiscent. Farina eorum per se, & mista radicula qua lanas diximus lauari, sternutamentum facit, amboq; somnum discutiunt. Nigrum medetur paralyticis, insanientibus, hydropicis, dum citra febrim, podagris veteribus, articulariis morbis. Trahit ex aluo bilem pituitasq;. Ex aqua datur ad leuiter molliendam aluum, plurimùm drachma, modicè quatuor obolis. Miscuere aliqui & scammoniam, sed tutiùs salem. In dulcibus datum copiosius periculum infert, oculorum caliginem fotu discutit: ob id quidam & inunxere trito. Strumas, suppurata, duritias concoquit & purgat: item fistulas tertia die exemptum. Verrucas tollit cum squama æris, & sandaracha. Hydropicorum vẽtri imponitur cum farina hordeacea, & vino. Pecorum & iumentorum pituitas sanat, surculo per aurem traiecto, & postero die eadem hora exempto. Scabiem quadrupedum cum thure, aut cera ac pice. Album optimũ quod celerrimè mouet sternutamenta, sed multò terribilius nigro, præcipuè si quis apparatus poturorum apud antiquos legat, contra horrores, strangulatus, intempestiuas somni vires, singultus infinitos aut sternutamenta, stomachi dissolutiones, tardiores vomitus, aut longiores, exiguos, aut nimios. Quippe alia dari solita, quæ concitarent vomitiones, ipsumq; Elleborum extraherent medicamentis, aut clysteribus, sæpe etiam sanguine venis emisso. Iam verò & cũ prosperè cedit,

Consiligo Belgarum.

Vires. Li.4. c.146.

Lib.25. c.5.

terribili viſu variis coloribus vomitionum,& poſt vomitiones obſeruatione alui, balinearum diſpenſatione,totius corporis cura, antecedente omnia hæc magno terrore famæ. Namque tradunt abſumi carnem ſi coquatur vnà. Sed antiquorum vitium erat,quod propter hos metus parciùs dabant:cùm celeriùs erumpat, quo largiùs ſumitur.Themiſon binas non ampliùs drachmas dedit: ſequentes & quaternas dedêre,claro Herophili præconio, qui Elleborum fortiſsimi ducis ſimilitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus,ipſum imprimis exire. Prætereà mirum inuentum eſt,quod inciſum forficulis,vt diximus,cribrant: cortex remanet:hunc inaniunt:medulla cadit:hæc in nimia purgatione data vomitiones ſiſtit. Cauendum eſt felici quoque cura,ne nubilo die detur:quippe impatibiles cruciatus exiſtunt. Nam Æſtate potiùs quã Hyeme dandum, non eſt in dubio. Corpus ſeptem diebus antè præparandum cibis acribus,abſtinentia vini, quarto & tertio die vomitionibus,pridie cœnæ abſtinentia. Album & in vino dulci datur, aptiſsimè verò in lacte,aut pulte. Nuper inuenere diſſectis Raphanis inſerere Elleborũ, rurſuſq; comprimere Raphanos,vt tranſeat vis, eoq; lenimento dare. Reddi poſt quatuor ferè horas incipit. Totum opus ſeptenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus,vt diximus,vertigini,melancholicis,inſanientibus, lymphaticis,elephantiæ albæ,lepris,tetano,tremulis,podagricis, hydropicis, incipientibuſq; tympanicis,ſtomachicis,ſpaſticis, cynicis, iſchiadicis, quartanis quæ aliter non deſinant,tuſsi veteri,inflationibus, torminibus redeuntibus. Vetant dari ſenibus & pueris:item mollis ac fœminei corporis,animíve,exilibus,aut teneris, & fœminis minùs quàm viris.Item timidis, aut ſi exulcerata ſint præcordia, vel tumeant,miniméve ſanguinem excreantibus,cauſariis vel latere, vel faucibus. Medetur extra corpus eruptionibus pituitæ cum axungia ſalſa illitum: item ſuppurationi veteri. Mures polentæ admiſtum necat. Galli ſagittas in venatu Elleboro tingunt,circunciſoq; vulnere teneriorem ſentiri carnem affirmant. Muſcæ quoq; necantur albo trito,& cũ lacte ſparſo. Eodem & phthiriaſis emendatur. Hæc de Elleboro Plinius.

Li.6.ſimpl. Elleborus vterque tum albus,tum niger,inquit Galenus, extergentis ſimul & excalfacientis eſt facultatis.Quamobrem ad alphos, impetigines, ſcabies,lepráſque accommodi ſunt.Quinetiam niger ſi in fiſtulam callo induratã immiſſus fuerit,duobus tribúſue diebus callum detrahit. Dentibus prodeſt cum aceto colluentibus. Sunt autem in tertio ordine excalfacientium & deſiccantium. Porrò niger guſtu calidior eſt,candidus,ſubamarus.

Li.5. meth. Veratrũ album,inquit Actuarius,varios humores vomitione educit: datur ieiunis per ſe, & cum Seſamoide, Thapſiæ ſucco,halica,aqua mulſa, lenticula aut ſorbitione quapiam. Nonnulli exiguo cibo anteà exhibito Veratrum offerunt, iis potiſsimùm quibus ſtrangulationis ſuſpicio imminet,aut corporis imbecillitas adeſt. Siquidem in iis qui ita aſſumunt purgatio periculo vacat,quòd medicamentum citra mediũ corporibus non apponitur. Quin & glandes ex eo ſedi inditæ, vomitiones cient. Veratrum nigrum atram bilem & flauam vndique ex corpore trahens, deorſum pellit, non tamen cum difficultate:quocirca ipſum in febribus circuitu redeũtibus & diuturnis exhibemus. Datur etiam furore percitis,altera capitis parte dolẽtibus, & quos cephalæa diu infeſtauit. Eſt autem longè omnium aptiſsimum inteſtinis, vtero, veſicæ medicamentum purgans exhibentibus. Maxima eius vis eſt educendi peculiariter ſi quid permixtũ eſt ſanguini,quod ipſum vitiare poſsit: quare & in vetuſtis arquatis commodum eſt, & aſpritudinibus quæ in ſumma cute exoriuntur, qualis eſt lepra,impetigines,& id genus alia: quin & elephantia laborantibus eſt accõmodatum. Modus exhibitionis ſunt ſcrupuli tres,paulò plus minúſve,tenuiũ fibrarum è radicibus pendentium,in aqua paululùm maceratarum, deinde cortice detracto,& in vmbra ſiccato,proiectáque tenui quæ ipſi ſubeſt medulla. Datur

ex paſſo

ex passo & in oxymelite:verũ suauitatis gratia quædã ex odoratis seminibus sunt inserenda.Si verò efficaciorẽ cupis purgationẽ,scammonij pauxillùm adiicito.De vtriusq; etiã vsu distinctè admodũ scripsit Mesues his ferè verbis.Elleborus duplex albus & niger, ideq; albo salubrior: quin & albus symptomata terribilia minatur: niger autẽ corpus incolume,& velut iuuenile tuetur. Calidus est & siccus ordine tertio,tenuat,terget,resoluit,carnẽ vlceribus superexcrescentẽ exedit. Adde quòd si ad arboris alicuius radices crescat,fructus ipsius purgatorios reddit. Albus calidus siccus in medio tertij, similiter terget,mordet: sed vomitu multo purgat, & sternutamẽta valenter mouet.Vitandus autẽ hic est,quòd strangulet.Niger autem omnium consensu sumendus,præsertim castigatus natura & arte:solis robustis & animosis dandus,& Vere ipso.Datus autẽ quando & cui cõuenit, temperamẽtum melius:ob id mores quoq; probatiores reddit, & corpus incolume ac velut iuuenile efficit.Hæc enim propria ipsius sunt opera.Corpus enim totũ excremẽtis corruptis expurgat,clementer ac sine molestia vacuat bilẽ vtramq; & pituitã: sanguinẽ proinde puriorẽ reddit,attrahẽdo scilicet excrementa in venis mista, nõ à solis cauitatibus partiũ,sed à toto corpore, & à remotis partibus,& cute ipsa. Ad cerebrũ quoq; purgandũ,& caput totũ,& sensuũ instrumẽta,& neruos & viscera,& vesicã & vterũ est efficacissimus:cerebri quoq; affectibus,vt cephalalgiæ,hemicraniꝙ,maniæ,melãcholiæ,vertigini,epilepsiæ,paralysi,aquarũ in oculos defluxui apertè cõfert,iuncturarũq; quoq; morbis,vt nodis, & tumoribus scirrhosis, strumis etiã. In summa est velut Theriaca,& per antonomasiã medicina cãcri,elephãtię, herpetis, erysipelatis,exãthematis,phagedęnarũ.Puluis quoq; tenuissimus Ellebori nigri visum roborat.Acetũ quoq; cum hoc decoctũ, auri instillatũ tinnitui cõfert, & auditũ roborat.Idẽ acetũ,si os colluatur,dentiũ dolori confert:prætereà splenis affectibus,febribus diuturnis,quartanæ biliosæ,reliquis affectibus melancholicis sanatu contumacibus:vrinã & menses mouet:corporis colorẽ & odorẽ bonum efficit, ac etiã oris. Cutis affectus,alphos vtrosq;, quouis vtẽdi modo sanat:ex aceto affrictus cuti,eius fœditatem & panos delet. Albus autẽ vomitu immodico & violẽto symptomata excitat horrẽda:foris autẽ affrictus cutis vitia,scabiem,impetiginem, lentigines valenter iuuat.Vterq; autẽ fistulis & vlceribus putridis ac malignis medetur.Albus autẽ quia huius tẽpestatis corporibus est molestus,quin & velut venenum præsertim suffocans vitatur.Nigri autẽ virtus ad nostra vsq; tẽpora est tolerabilis,licet etiã difficilis. Sanis etiã corporibus Elleborus est molestus,inquit Hippocrates.Arte autẽ & industria nostra castigatũ quãdo, & cui conuenit rectè propinamus,agitq; salubriter. Filius autẽ Zezar manna melli simili,tepida, quantitatẽ corticis radicularum Ellebori aptam horis octo macerat,colatũ dat,in quo virtus est Ellebori. Idẽ fit in melle vuæ passæ aut iure gallinarũ vel carnium,aut oxymelite,aut vino dulci,aut condíto,aut syrupo,aut sapa aliqua, superaddentes polentam vel orizam,aut pultem, & sorbẽdum ita datur. Sunt qui in radicem Raphani perforatam Ellebori fibras immittũt die vno,postridie fibris ablatis dant Raphanum Ellebori vires habentem. Daucus item & piper longum, anisum,petroselinum, hyssopus,succus Calaminthæ, origanum, succus Cyrenaicus efficaciorem ipsum reddunt: & præter hæc Epithymum,Polypodium, sal Indus & similia:sese enim hæc confirmant. Ex hoc catapotia formauit Haly ad affectus melancholicos,elephantiam, alphos nigros contumaces efficacissima, quæ recipiunt Hieræ picræ drach. duodecim, Ellebori nigri,Polypodij ana drach. quinque, Epithymi, Stœchadis ana drach.septem,agarici,lapidis Cyanei,salis Indi, Colocynthidis ana drach. tres. Dantur tutò à drach. vna ad aureos duos. Vtriusque autem Ellebori virtutem ex corpore deturbat mulsa, decoctum vuarum passarum,aut hordei, aut gallorum,aut gallinarum,cum oleo nucum,vel amygdalarum dulcium,vel simili:

Lib. purg. cap. 30.

puluerem verò Ellebori ſumere tutum non eſt. Datur autem à ſiliquis ſex ad tertiam drach. vnius, vel vſque ad drach. vnam.

TITHYMALI. CAP. VII.

Nomina ΤΙΘΥ'ΜΑΛΟΣ & Τιθύμαλον Græcis, Latinis Lactaria herba, Lactuca marina, & Lactuca caprina, Mauritanis *Xanxer*, & *Ethulia*, Italis *Tithimalo*, Germanis *Vvolffzmilch*, Gallis *Tithymal*, vel, *Herbe au laict* dicitur. A' ſucco lacteo, quo turgent ſpecies omnes, nomen commune inditum Tithymalis, vel per diphthongum potiùs Tithoimalis, quòd mammam ſiue papillam vberis exitioſam ſiue viroſam, non inſcitè quis interpretetur: τιθὸς enim mammam, μαλὸς exitioſam ſignificat. Similiter Lactariæ ob commune omnibus lac vocitatæ: atque ob eandem cauſam Lactuca, quòd ex hac herba haud ſecùs atque ex Lactuca ſecta lac fluit: caprina, quòd capræ Tithymalis veſcantur.

Genera. Septem ſunt Dioſcoridi & aliis veteribus Tithymalorum genera. Sed plura hodie à recentioribus ſunt obſeruata. Primus Dioſcoridis Tithymalus eſt mas, Characias, id eſt, vallaris cognominatus, quòd vallis ſeptíſque muniendis idoneus ſit, à quibuſdam Cometes, aut Amygdaloides, aut Cobius nominatus. Secundus fœmina, Myrtites, aut Myrſinites, id eſt, Myrtifolius, à Myrti foliorum figura, aut à nucibus, quibus ſimilem fert fructum, Caryites. Tertius Paralius, id eſt, marinus, quòd in maritimis naſcitur: quidam Tithymalida, & Mecona, id eſt, Papauer nuncupauerunt. Quartus Helioſcopius, hoc eſt, Solem aſpiciens, quia eius coma ad Solis curſum circumagitur. Quintus Cypariſſias, à Cupreſſi foliorum ſimilitu-

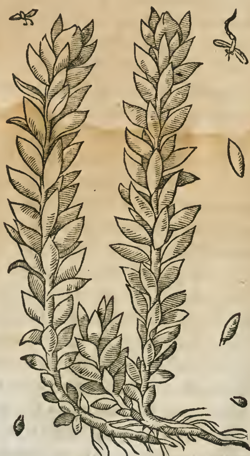
Lib.16.c.8. dine. Sextus Dendroides, quòd ad arboris magnitudinem creſcit. Septimus Pla-

Lib.9. hiſt. cap.12. typhyllos, id eſt, Latifolius à foliorum latitudine. Plinius eadem & totidem genera recenſet: Theophraſtus tria tantùm, Paralium, Marem, & Myrtiten, vt dice-

Forma. Li.4.c.159. mus. Characiæ caules, vt delineauit Dioſcorides, cubitum excedunt, rubri, acri &

CHARACIAS, Matth. ſecundus, Dodonæi.

TITHYMALVS Myrſinites ſeu fœmina, Matth.

albo

TITHYMALVS Myrsinites melius expressus.

TITHYMALVS Paralius, Matthioli.

albo ſucco pleni: folia circũ ramos, Oleæ ſimilia, ſed longiora, & anguſtiora: radix craſſa, & lignoſa. In ſummis caulibus coma eſt, qualis iuncearũ virgarum, & ſuper ipſis caueolæ peluibus ſimiles, in quibus ſemen eſt. Naſcitur in aſperis & montoſis. *Locus.* Myrſinites ſimilis natura Daphnoidi eſt, foliis ſimilibus Myrti, maioribus, firmis, in cacumine acutis & ſpinoſis. Sarmenta à radice mittit palmi altitudine: fructũ fert alternis annis nuci ſimilem, mordaci guſtu. Naſcitur & hic in aſperis. Paralius naſcitur in maritimis: ramos habet palmi altitudine, ſubrubẽtes, quinos ſenósve, à radice, circa quos folia ex ordine parua, ſubanguſta, oblonga, Lini foliis ſimilia: caput in ſummo rotundum, in quo ſemen velut eruum, colore varium, flores albi. Totus autem frutex & radix ſucco albo turget. Helioſcopius Portulacę folia ſimilia habet, tenuiora rotundioráque: ramulos emittit à radice quatuor aut quinque, dodrantales, tenues & rubentes, lacte copioſo plenos: caput eſt Anethi ſpecie, & ſemen velut in capitulis. Huius coma cum Sole circumagitur, vnde Helioſcopij nomen accepit. Naſcitur maximè in ruderibus, & circa oppida. Colligitur ſuccus & ſemen, vt aliorum. Cypariſsias caulem profert dodrantalem, vel maiorem, ſubrubrum, ex quo folia oriuntur Piceæ foliis ſimilia, teneriora tamen & rotundiora, & in totum Piceam naſcentem æmulantia, vnde nomen traxit. Candido ſucco madet. In petris naſcitur. Tithymalus Dendroides cognominatus, in cacumine amplus & largam ſpargens comam, ſucco prægnans, ſubrubentes ramos habet, circa quos folia Myrto tenui ſimilia, ſemen Characiæ ſimile. Platyphyllos Verbaſco ſimilis eſt. Plinius eadem genera iiſdem ferè verbis deſcripſit. *Lib.26.c.8.* Tithymalum noſtri Herbam lactariam vocant, alij Lactucam caprinam, narrántque lacte eius inſcripto corpore, cùm inaruerit, ſi cinis inſpergatur, apparere literas: & ita quidam adulteras alloqui maluere, quàm codicillis. Genera eius multa. Primus cognominatur Characias, qui & maſculus exiſtimatur, ramis digitali craſſitudine, rubris, rugoſis, (repone ſuccoſis ex veteri codice) quinque aut ſex, cubitali longitudine, à radice foliis pendulis, in cacuminibus coma Iunci. Naſcitur in aſperis maritimis. Alterum genus Tithymali Myrſiniten vocant, alij Caryiten foliis Myrti, acutis & pungentibus, ſed mollioribus, (maioribus, non mollioribus, vetus codex habet) & ipſum in aſperis naſcens. Tertium genus Tithymali Paralius vocatur, ſiue

Tithymalis,

TITHYMALVS heliofcopius, Matthioli.

TITHYMALVS Cypariſsias, Matthioli.

TITHYMALVS dendroides, Matthioli.

Tithymalis, folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubentibus, ſemine albo. Quartum genus Helioſcopium appellant, foliis Portulacæ, ramulis ſtantibus à radice quatuor aut quinq;, rubentibus, ſemipedali altitudine ſucci plenis. Hoc circa oppida naſcitur ſemine albo, columbis gratiſſimo, quod colligitur incipiente vua. Nomen accepit quoniam capita cum Sole circumagat. Quintum Cypariſſiam vocant propter foliorum ſimilitudinem, caule gemino aut triplici, naſcentem in campeſtribus. Sextū Platyphyllum vocant, alij Corymbiten, alij Amygdaloidē à ſimilitudine, nec vllius latiora ſunt folia. Septimum Dendroides cognominãt, alij Cobion, alij Leptophyllon, in petris naſcens, copioſiſſimum ex omnibus maximè (maximis in veteri codice legitur) cauliculis rubentibus, & ſemine copioſiſſimum. Hactenus Plinius. Dioſcorides Characiam Cobion appellatum fuiſſe ſcripſit, quam appellationē Plinius Dendroidi attribuit: item ille Characiam Amygdaloidē vocari, Plinius Platyphyllon. Theophraſtus de tribus generibus hæc literis mandauit.

Lib 9. hiſt. cap.12. τῶν δὲ τιθυμάλων μὲν παράλιος καλούμενος κόκκος, φύλλον ἔχει περιφερὲς, καυλὸν δὲ τὸ ὅλον μέγεθος ὡς τῆς σπιθαμῆς, τὸν δὲ καρπὸν λευκόν. ὁ δὲ ἄῤῥην καλούμενος τὸ μὲν φύλλον ἐλαιῶδες ἔχει, τὸ δὲ ὅλον μέγεθος διπηχυαῖον. ὁ δὲ μυρτίτης καλούμενος τιθύμαλος, λευκὸς, τὸ μὲν φύλλον ἔχει καθάπερ ὁ μύῤῥινος, πλὴν ἀκανθῶδες ἐπ᾽ ἄκρου, κλημάτια δὲ ἀφίησιν

TITHYMALVS dendroides, Dodon. ex Codice Cæsareo.

TITHYMALVS leptophyllos, Matthioli.

ἀφίησιν ἐπὶ γῆς, ὡς σπιθαμιαῖα. ταῦτα δὲ οὐκ ἅμα φέρει τὸν καρπὸν, ἀλλὰ παρ᾽ ἔτος, τὰ μὲν νῦν, τὰ δ᾽ εἰς νέωτα, πεφυκότα ἀπὸ τῆς αὐτῆς ῥίζης. φιλεῖ δὲ ὀρεινὰ χωρία. ὁ δὲ καρπὸς αὐτοῦ καλεῖται κάρυον. Id eſt, Ex Tithymalis eſt Paralius, granum vocatus, folio rotundo, caule tota magnitudine palmum attingente, fructu candido. Qui mas vocatur folio eſt Oleæ, magnitudine duos cubitos æquat. Myrtites, qui Tithymalus albus dicitur, foliũ habet Myrti, niſi quòd in cacumine ſpinoſum eſt ſarmenta parua per terram emittit, palmi longitudine, quæ non ſimul, ſed alternis annis fructum ferunt, alia hoc anno, alia proximo, exorta tamen ab eadem radice: fructus Nux vocatur. Matthiolus hæc Tithymalorum genera depinxit, Characiam, Myrſiniten, Paralium, Helioſcopium, Cypariſſiam, Dendroiden: Platyphyllum vulgaris notitiæ prætermiſit, & alium, cuius Dioſcorides non meminit, Leptophyllon addidit, quo Leptophylli nomine Plinius Dendroiden nuncupauit. Pena affirmat Characiam Matthioli, Tithymalum Platyphyllum eſſe. Eſt enim longioribus, latioribúſque foliis quàm cęteri, ramis ſeſquicubitum & cubitos duos altis, alioqui Dendroidi aſsimilatur. In Narbonæ, Gallicæ Prouincię, Lugdunenſis præfecturæ, & aliis plurimis Galliæ & Germaniæ ſiluoſis, & fluentorum ripis, nihil frequentius. Floret Maio & Iunio vnicaulis ſæpius, eoq; Dendroidi affinior. Characiam verò huic Platyphyllo admodùm ſimilem, ſed minorem caule & foliis, ait Pena frequentiorem etiam eſſe in Germania, & Aureliæ vicinis ſiluoſis, quàm calidiori ſolo, nullibi quàm in Anglia copioſiorem: primò Vere florere, cauléſque complures à radice lignoſa, fuſca, rubentes mittere, in quibus folia multò minora, purpuraſcentia, amygdalinis ſimilia, quàm Paralij maiora: luteolos floſculos, ex quibus deinde per Iunij meſſes oriuntur triangulares ſiliquæ, in quibus terna grana, paulò ſuperiùs quàm ſint concaua folia, quę pertranſeunt vmbellarum ramuli. Dodonæus in Hiſtoria purgant. Characiæ ſpecies quinque conſtituit. Primus caules profert cubitales, teretes & rubentes, folia tenuia, oblonga, anguſta & longiora, maioráque quàm Oleæ, ſed amygdalinis anguſtiora, com

Cap. 159. lib. 4.

TITHYMALVS Characias primus, Dodon.

TITHYMALVS Characias quartus, Dodon.

ra, comam in cacumine largam, & Iunci ferè modo effusam, quæ concaua quædam sursum spectantia profert, vasculis siue acetabulis similia, ex quibus flosculi sublutei: deinde triquetra exeunt capitula, parua, in quibus semina: radix dura fibras multas habet. Monspeliēsibus Amygdaloides dicitur, in agro Mōspeliensi ad crepidines Ledi amnis cis pōtem Castri noui, item Lugduni ad Athenæum cœnobium in peninsula, Aureliæ, Biturigibus, & alibi in Gallia plurimus: folio Characiæ Anglici, sed longiore, molliore, & longè maiore, latiore magísque sparsa fœtura, peltata coma: radix fibrata. Est Clusio Characias legitimus Dioscoridis, cui florem nigrum tribuit, nō subluteum aut pallescētem. Est altera Characiæ species, foliis superiori similis, sed durioribus: caules quoque nonnihil, tamē minùs rubent: coma altior, & qui hanc fert caulis, foliis haudquaquam vt prioris exuitur: illius enim comam peltatam facientis folia ferè semper defluunt: vascula, flores, semina, & radices satis conueniunt. Hic est Characias Matthioli. Ad hoc genus pertinere videtur, non caulibus rubēs, sed candidus Tithymalus. Caules ei teretes sunt, ramosi, cubito sæpe altiores, folia quoque oblonga, angusta, albida, tenuíque lanugine pubescentia: vmbella contractior: flosculi parui, luteoli: semina trigemina in acetabulis, vt aliorum. Tithymalus Characias quartus Dodonæi foliis est similiter longis, angustísque, paulò quàm primi aut secundi minoribus, etiam albicantibus, sed minimùm lanuginosis, vmbella ex viridi sublutea, quę, priusquàm explicetur, oblongioris fructus, veluti amygdalæ, rudimentum præsefert, eiusdem tamen cum reliquis foliis coloris: flosculi & semina aliorum similia: radix altè demittitur. Est Myrsinites altera, & Turbith Alexandrinū quorundam, multò tamen cognatiorem Characiæ quàm Myrsiniti putarunt Belgæ, inquit Lobellius, quamuis priusquàm vmbellas pandat, suprema folia proferat occlusa, quæ veluti nucem amygdali adumbrare videntur, vt diximus: foliis enim est pallidè virentibus, Characiæ æmulis, sed minoribus angustioribúsque: fructus & flores luteos herbaceos cæterorum Tithymalorum ritu fert. E' Narbonensi agro & Gallica Prouincia in hortis Belgicis colitur. Quintus Dodonæi Characias, nobis est Tithymalus Myrsinites serratus, de quo mox dicemus. Matthioli Myrsinites habet folia circa caulem totum crassa, acuta, Myrto similia. Idē Paralium nasci ait in maritimis tātùm,

TITHYMALVS paralius, Dodonæi & Penæ.

Senensibus, Argentario promontorio, & in toto illius regionis tractu, item in Aquileiensi agro esse frequentissimum. At Pena Paralij & Myrsinitæ effigies à Matthiolo propositas esse commentitias, neque ex plantis ipsis expressas ait, Paraliúmque, nusquam, nisi sabuloso sterilique litorum solo mediterranei, occidui, & Germanici maris, copiosè prouenietem, describit, virgis à radice rectis, rubellis, tactui glutinosis: foliis densè stipantibus, subnigris, lino latioribus: flosculis ex herbaceo luteolis, in summis pediculis circinata foliola media traiicientibus, sicq; vmbellam efformantibus, & semen edentibus tricoccum, Chamælææ aut Lathyridis non dissimile, minus & coactius: intus esse tria medullosa grana: radice simplici, prolixa, lignosa. Eundem Paralium descripsit & pinxit Dodonæus in Histo. stirpium. Pena Dioscoridis Myrsiniten, id est, Myrtifolium, siue fœminam, siue repentem Tithymalum, proxima Paralio facie esse scribit, sed breuioribus, pedalibus, pinguioribus surculis humi repere, quos folia prorsum Chamælææ, latiora Myrti, vel Rusci, mucronata, crebra stipant, vt Paralium, pallidè virentia, & in summo magis sparsa, Sedi maioris aut Laureolæ ambitu, è quo trans folia concaua & vmbilicata sparguntur quaterni aut quini pediculi, qui Iunio & Iulio flores luteos herbaceos, pusillos, muscosos ferunt, & semina triquetra Paralij, Augusto matura, maiora, quę Lib. 3. c. 23.

TITHYMALVS helioscopius, Dodonnæi.

TITHYMALVS paralius, Dodon. ex Hist. purgant.

etiam tribus constans lateribus,& in trigonas valuulas dehiscunt,quæ singulę singula grana,teretia, oblonga, fusca concludunt, medulla alba, acri, non ingrata. Hunc, inquit, Angliæ, Belgij, Franciæ horti sæpius alunt, nec alibi natum vidi. Eum certè multò meliùs pinxit Dodonæus, additis flore & capitulis affabre expressis. Idem in Historia purgantium Paralium diuersum à Matthioli Paralio exhibuit, & ab eo,quem ex Historia stirpium monstrauimus. Illi cauliculi quini seníve assurgunt, cubitales, tenues, dilutè rubentes, quos multa parua, angusta, oblonga vestiunt foliola,instar Lini, sed candida densioráq;: rotundæ, sed minimè amplæ in cacuminibus vmbellæ, in quibus flores & semina perinde vt aliorum. Tithymalus Helioscopius,inquit Matthiolus, vulgaris notitiæ est: nascitur enim passim prope vrbium & oppidorum mœnia,in agris cultis & incultis, hortis & collibus.Dodonæus & Pena eundem Helioscopiũ depinxerunt,qui Germanis *Sonne-vuende-vuolfzmelk*, Belgis *Croonkens cruyt*, Gallis *Reueille-matin* dicitur,omnib[9] familiaris & notior, foliis Portulacæ, minùs crassis, ambitu nonnihil crenato: caules paruos,pedales, teretes, in humum flexos, quaternos & quinos cingentibus: floribus ex luteo in pallidum languentibus,in vmbellam collectis:semine cæteris simili.Sed Narbonæ, vbi maturuerit, adeò spiritu vaporoso turget, vt in solo relictum quasi sese moueat, exiliat, mediúmque crepet, puerísque grato sit spectaculo, quẽadmodùm & Tamaricis semen. Hæc Pena.Cyparissias,inquit Matthiolus, ea est planta,quam Esulam minorem perperàm vocant Itali, cuius pro omni Tithymalo inualuit vsus.Ab hoc multùm differt Cyparissias Dodonæi in Histo. purgant. & ab eo, quem ipse in Historia stirpium depinxit. Illi enim foliola sunt oblonga quidem, sed perangusta, & quàm Esulæ minoris angustiora, satis ad Piceæ folia accedentia, molliora tamen ac tenuiora: cauliculus nonnihil rubet, dodrante altior,ramulos effundit complures, in quorum medio vmbella cum acetabulis purpurascentibus:floribus seminibúsque perpusillis: radix fibrata.Idẽ videtur esse, qui Leptophyllos Matthioli: cacuminibus tamen differunt. Huius species quędam minor reperitur, auctore etiam Dodonæo, palmum duntaxat alta, tenuibus cauliculis, oblongis & angustissimis foliolis, vmbella exigua, flosculis luteolis, seminibusq; minutis. Matthiolus Dendroiden vidisse ait extra Terracinam,agri Neapolitani vrbem,inter saxa

TITHYMALVS Helioscopus, Dodonæi.

TITHYMALVS Cyparissias, Dodonæi.

ter ſaxa antiquiſsimi ſpecus, plantæ arboreſcentis effigie, & in Tergeſtino litore, non procul à Timauo fonte in ſaxoſis quibuſdam rupibus arboreſcens, Anguillara in Thuſcia, Liguria, & prope Maſsiliam. Bellonius refert in Creta ad duorum hominum altitudinem creſcere, caudicem habere craſsitudine corporis humani. Platyphyllũ, id eſt, Latifolium genuinũ ſe reperiſſe credit Cluſius. Is pedali, interdum maiore altitudine aliquot à radice ramos emittit, nonnunquam ſimplici caule aſſurgit, circa quem ampla folia, mucrone rotũdiore, ad Iſatidis nouellæ foliorum formam accedentia, viridia aliquantulùm carnoſa, & ſucco palleſcente acríque turgentia: flos ex luteo purpuraſcens ramulis inſidet, ac veluti acetabulis quibuſdã continetur: radix craſſa eſt & candida. In ſolo Valentino regno inter Biar & Huentimente via ſalebroſa inter medios frutices duntaxat ſe obſeruaſſe ait, florentem menſe Martio. Eundem pictum dedit Dodonæus in Hiſtoria purgant. Duos alios Tithymalos ex Dalechampio hîc exhibemus. Prior eſt Tithymalus ſerratus, qui in agro Monſpelienſi vbiuis gignitur, radice multiplici, candida: caulibus multis, pede altioribus, rotundis: foliis ima parte longis & anguſtioribus, ſuperiore latioribus, ſerratis in ambitu, vnde cognomentum: flore ſubluteo, fructu anguloſo. Tota planta lacteum ſuccum fundit acrem & erodentem. Summa caulium parte, vt in Tithymalo Characia, folia duo iuncta quaſi lacunatum alueolum efficiunt, è quo pediculi florem ac fructum ſuſtinẽtes exeunt. Alter eſt Tithymalus verrucoſus, qui in aridis & ſabuloſis gignitur prope Lugdunũ, ad Rhodani fluenta: radice breui, ſed ſurculoſa: caulibus multis, cubitalibus: folio Myrti, inæqualibus ſpatiis diſpoſito, candicante, minimè per ambitum diuiſo: flore ex herbaceo ſubluteo: fructu rotundo, verrucarum tuberculis ſimili, qua de cauſa Verrucoſum cognominarunt. Tota planta lacte manat, vt & cætera Tithymalorum genera. Nunc de eorum viribus dicẽdum.

TITHYMALVS platyphyllos, Cluſij & Dodon.

TITHYMALVS ſerratus, Dalechampij.

Characiæ liquor lacteus, auctore Dioſcoride, vim habet aluum per inferna purgandi: pituitam & bilem ducit, duorum obolorum pondere ex poſca ſumptus. Cum melicrato autem potus vomitiones cit. Appetente vindemia lacteus hic liquor colligitur. Depilat is recens ex oleo in Sole inunctus, renaſcenteſq; capillos flauos & exiles efficit, tandémque omnes perimit. Cauernis dentium inditus leuat dolores, ſed cera dentes oblinendi, ne efflüẽs fauces aut Li.4.c.159.

TITHYMALVS verrucoſus, Dalechampij.

linguam vitiet. Idem inunctus formicátes verrucas penſiles, thymos & impetigines tollit. Valet etiam aduerſus pterygia, carbunculos, phagedænas, gangrænas fiſtuláſque. Semen & folia eadem quæ lacteus ſuccus præſtant, dimidio acetabulo pota. Radix drachmæ pondere cum hydromelite inſparſa & pota, per inferna purgat. Decocta cum aceto colluto ore, dentium dolori auxiliatur. Huic conſimilem facultatem habent Myrſinitæ ſuccus, radix, ſemen, folia, ad ciendas tamē vomitiones imbecillior hic eſt. Paralij vſus ſupradicto ſimilis eſt. Helioſcopius vim eandem habet cum ſuperioribus, ſed non adeò validam. Cypariſſiæ vis etiam eadem quæ præcedentibus. Dendroides quoque eiuſdem effectus cuius ſuperiores. Platyphylli radix, ſuccus, & folia, per inferna trahūt aquas. Piſces necat tuſus, & aqua dilutus. Plinius eorūdem Tithymalorum vires partim ex Dioſcoride, partim ex Theophraſto, partim ex aliis tradidit his verbis. Tradunt toties purgari hydropicos fico ſumpta, quot guttas lactis Characiæ exceperit. Eſt & ſemen in vſu cum melle decoctum ad catapotia ſoluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur. Colluuntur radicis decocto è vino aut oleo. Illinunt & lichenas ſucco: bibúntque eum, vt purgent vomitione, & aluo ſoluta, aliàs ſtomacho inutilem. Trahit pituitā ſale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluum purgari libeat, in poſca: ſi vomitione, in paſſo aut aqua mulſa. Media potio tribus obolis datur, ficos à cibo ſumpſiſſe melius eſt, fauces vrit leniter: eſt enim tam feruentis naturæ, vt per ſe extra corpori impoſitus, puſtulas ignium modo faciat, & pro cauſtico in vſu ſit. Myrſinitæ fructus demetitur cum meſſium maturitate, lauatúrque, deinde ſiccatur, & datur cum Papaueris nigri partibus duabus, ita vt ſit totum acetabuli modus. Minùs hic vomitionibus purgat quàm ſuperior, cæteri item. Aliqui ſic & folium eius dedêre, nucem verò ipſam in mulſo, aut paſſo, vel cum ſeſama. Trahit bilem & pituitam per aluum. Oris vlcera ſanat. Ad nomas oris folium cum melle eſtur. Paralij ſemen colligitur incipiente vua, & ſiccatum teritur, ſumitúrque acetabuli menſura ad purgationes. Trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo: cæteri vſus qui Characiæ. Cypariſſiæ eadem vis quæ Helioſcopio aut Characiæ. Platyphyllos piſces necat, aluum ſoluit, radice, vel foliis, vel ſucco, in mulſo, aut aqua mulſa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas. Dendroides eſt eiuſdem effectus cuius Characias. Galenus dilucidiùs has vires expoſuit his verbis. Tithymali omnes vincentem habent acrem calidámque facultatem: ineſt verò & amaritas. Validiſſimus Tithymalorum liquor eſt. Secundum locum tenet ſemen, & folia. Sed & radix earūdem facultatum particeps eſt, verùm non ex æquo. Sanè ipſa cum aceto decocta dolores dentium ſanat, maximè qui illis eroſis proueniunt. At liquores vt qui valentiorem vim habeant, in foramina quidem ipſa dentium induntur. Cæterùm ſi aliam corporis partem contigerint, continuò adurunt, vlcerántque: quapropter foris illis cera circumuoluitur. Sic pilos quoq; ſuccus inunctus tollit. Porrò quum vehementior ſit, oleo miſcetur: & ſi id ſæpe fiat, tandem prorſus radices pilorum aduſtæ corrumpentur, corpúſque depile reddetur.

Lib.26.c.8.

Lib.8.ſim.

detur. Eadem facultate myrmecias, acrochordonas, pterygia, & thymos auferunt, detergéntque lichenas & psoras, quia scilicet illis abstergendi facultas inest propter amaritudinem. Præterea vlcerum phagedænica, anthracode, & gangrænode, quia valenter calfaciunt & abstergunt, si in tempore & moderatè quis vtatur, iuuare poterunt. Verumenimuero & fistularum callos eadem facultate adimunt. Porrò hæc omnia genere quidem similiter, imbecilliùs tamen & folia & fructus præstare possunt. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnante capiendos vti assolent. Celerrimè namque ab illis in vertiginem acti, ac semimortui redditi ad aquæ superficiem feruntur. Cæterùm cùm septem sint eorum genera, valentissimus est, quem Characiam nominant, & Myrsinites, & qui in petris nascitur instar arboris: deinceps qui Verbasco similis est, & Cyparissias, pòst Paralius, denique Helioscopius. Proportione verò cōprehensæ eorum facultatis & cinis, & lixiuium erit.

TITHYMALVS TVBEROSVS siue Apios. CAP. VIII.

TVBEROSVS Tithymalus exiguos promit cauliculos, aliquantulùm rubentes, tenues ac tereres: circa quos exigua & parua foliola, forma quidē foliorum Hyperici aut huiuscemodi Rutæ syluestris, at minora, Chamæsyces æmula. Vmbellæ in fastigiis raræ, in quibus acetabula: flosculi pallentes lutei: semina asperiuscula triquetra, vti aliorum Tithymalorum, minora tamen: radix tuberosa pyri modo turbinatur, inferiore parte angustior, foris nigricans, interiùs candida. Manat ex hoc lacteus quoque succus, quacunque eius vulnerata aut læsa parte. In Apulia Italiæ prouincia gignitur, nec non in Græcia ac vicinis insulis, vt Creta, Lemno, aliisq́;, & quidem illic locis montosis. Exit vno loco longioribus cauliculis: aliis tenerioribus breuioribusq́;. Huius quandoq; maior: illius verò subinde minor est radix. Memini siquidem me ab excellentissimo clarissimoq́; viro Iacobo Antonio Cortuso, patritio Patauino, duas olim huius plantas accipere. Vnius radix maior crassiorq́;: folia verò & ramuli minora: alterius verò radix minor, sed ramuli lōgiores, & folia paulò maiora. Hunc Tithymalum Græci ἄπιον à figura & similitudine pyri nūcupant: dicitur quoq; & ἰχὰς & à Gaza Latinè Carica, quod ἰχάδα, id est, Caricam siue ficum aridam radix referat: item & χαμαιβάλανος, siue terrestris glans, & à figura quoq;. Sunt tamen & alij χαμαιβάλανοι Germaniæ familiares ac edules. de quibus in historia frumentorum. Pempt. 4. scripsimus. Bellonius χαμαιπύδια modò in Græcia Apion dici scribit. Facultate autem & temperamento Tithymalus iste, siue Apios, vehementer calidis ac siccis est, reliquis Tithymalis similis, ac perinde quoque humano corpori molestus ac noxius. Pars radicis superior, Dioscorides ait, sumpta vomitione bilem pituitámque educit: quæ ad radicē inferior, per aluum. Tota vtrinque purgationes mouet. Succus sesquioboli pondere, vtraque etiam parte purgat. Hydropicis, inquit Plinius, datur acetabuli mensura.

TITHYMALVS tuberosus siue Apios, Dodon. purg.

PITYVSA. CAP. IX.

Nomina ΙΤΥΟΥΣΑ Græcis, Latinis Pityuſa, Mauritanis *Alſebram*, & ſine articulo *Scebran* & *Scobran*, quod ex Serapione facilè intelligi poteſt, qui nomine Scobran, id eſt, Eſulæ, vt ipſe interpretatur, totum Dioſcoridis de Pityuſa caput tranſcripſit, Officinis Eſula ſiue Ezula nominatur. Pityuſa autem à

Li.4.c.160. dictione πίτυς, quæ Piceam ſignificat, quòd Piceæ folia referat. Hanc Dioſcorides Tithymalorum generibus aſsignauit: attamen cùm Cypariſsiæ Tithymalo nomine, viribus, natalibus, foliis præſertim, ſit adeò affinis, ne quem falleret hæc ſimili-

Forma. tudo, Dioſcorides ſpecie à Cypariſsia differre monuit, ſcripſitq; caulem habere cubito altiorem, multis geniculis cinctum, foliis acutis, tenuibus, Piceæ ſimilibus circundatum: flores paruos, veluti purpureos: ſemen latum inſtar lenticulæ: radicem albam, craſſam, ſucco plenam. Inuenitur quibuſdam in locis magnus hic fru-

Lib.24.c.6. tex. Plinius de herbis propter cognationem nominis cum Pino & Picea agens, breuiùs deſcripſit. Cum honore & Pityuſa, inquit, ſimili de cauſa dicetur, quam quidam in Tithymali genere numerant. Frutex eſt ſimilis Piceæ, flore paruo, purpureo. In quibus hæ duæ voces, cum honore, quæ in vulgatis codicibus leguntur, redundant, & penitus ineptæ ſunt. Quare legendum ex veteri codice, Et Pityuſa ſi-

In cap.160. lib.4. mili de cauſa dicetur, &c. Matthiolus cenſet Alſcebran, ſiue Scebran minus, eam eſſe plantam, quæ Officinis Eſula minor dicitur, Dioſcoridi Tithymalus Cypariſsias: Alſcebran maius, ſiue Meheſelengi Auicennæ, eam eſſe, quæ Græcis dicitur Pityuſa, Officinis Eſula maior, quæ in Italia paſsim ferè prouenit, facie minoris Eſulæ, ſed longè in omnibus maior, adeò vt in quibuſdam regionibus, vt in Apulia, arbuſculæ ſpeciem referat. Copioſa naſcitur in Veronenſi agro, ea planitie qua ad Benacum tranſitur, ſed quòd aridiſsimum hîc ſit ſolùm, non valde adoleſcit. Dodonæus, Pena, Lobellius Pityuſam Eſulam minorem eſſe cenſent. Cùm enim Dioſcorides non totum Pityuſæ habitum & lineamenta Piceæ compararet, ſed folia duntaxat, Eſula minor Piceam foliis ſatis refert, quàm Cypariſsiæ maioribus latioribuſq;. Præterea Eſulę vox ex Pityuſa videtur detorta: ſublatis enim duabus primis ſyllabis Pity, ex Vſa videtur deminutum nomen Vſula, & mutata prima vocali Eſula. Cùm etiam Dioſcorides Pityuſam, id eſt, Eſulam minorem delineaſſet, innuit eius alteram eſſe ſpeciem maiorem, ſcribens fruticem hunc quibuſdam in locis reperiri σφόδρα εὐμεγέθη, id eſt, valde magnum, quæ eſt Eſula maior, vnica nota repugnante: ſcribit enim Dioſcorides Pityuſæ fructum eſſe πλατὺν ὡς φακὸν, id eſt, latum Lenticulæ inſtar, quum Eſula flores & fructũ habeat non Lentis, ſed Tithymali, id eſt, triquetra capitula, in quibus ſemen. Sed mendoſum hunc locum eſſe credunt docti viri, rei ipſius cognitione, & virium experientia ſuffragante. Vtriuſque Eſulæ iconem ex Dodonæo in hiſtoria purgant. hîc proponimus, quæ & à Matthioli pictura hîc etiam poſita, & ab Eſula in Hiſto. Stirpium picta differre videtur, vbi Eſulam maiorẽ pinxit, quem Fuchſius Tithymalum platyphyllum fecit,

PITYVSA Matth. ſiue Eſula maior.

ESVLA maior, Dodonæi Histor. purgant.

fecit, minorem, quem ille Tithymalum Cyparissiam. Esula maior, vt describit Dodonæus, fruticosa stirps est: caules eius complures, teretes, supra cubiti altitudinem assurgentes, foliis vestiuntur oblongis, angustis, quàm Tithymali Characię minoribus: vmbellæ angustiores sunt: flores semináque Tithymali: radix ampla, ramosa, crasso cortice obducta, succo lacteo plena, vti tota stirps. Reperitur in collibus quibusdam Germaniæ, circa Scaphusiam & Basileam. Minor priori similis est: caules tamen eius breuiores, tenerioresque: folia etiam oblonga, angusta, acuminata, minora: flosculi fructusq; respõdent: radix tenerior, lignosior, tenuiori cortice vestita. Tota similiter lacteo succo prægnãs est. Hæc Turpetum nigrum est Actuarij, quamuis dixerit Dioscorides, Pityusæ radicem candidam esse: nam interiorem pulpam intelligit, non exteriorem corticem, qui viridis rufescit, siccatus nigricat. His subiungit Lobellius Pityusam, siue Esulam minorẽ alteram, floribus rubris, quam Pityusæ speciem alunt Belgæ, inquit, stirpium peritiores, spithamam & pedem altam, foliolis Esulæ paruæ, flosculis rubris, & semine Pepli, peltata foliola transmittentibus, Tithymalorum ritu. Esula maior Dodonæi ex Histor. purgant. videtur esse Esula maior Germanica, à Pena depicta, cuius apud Germanos & Belgas pharmacopœos

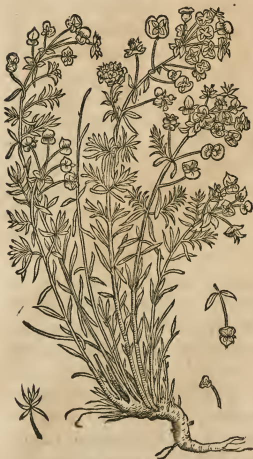
ESVLA minor, Dodonæi Histor. purgant.

PITYVSA siue Esula minor, Dod. Hist. stirp. Tithym. platyphyllos, Fuchs.

PITYVSA siue Esula minor, Dodon. Histor. stirp. Tithym. Cyparißias, Fuchs.

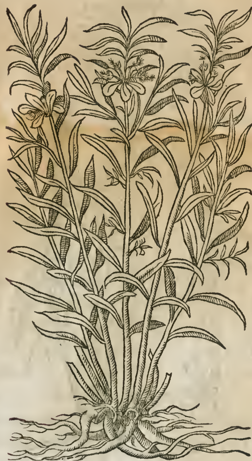

frequens est vsus, prægrandis Pityusa Dioscoridis, quam ille luculentiùs descripsit his ferè verbis. Ex ampla multísque adnatis implexa radice, crasso, denso, pullóque cortice amicta, innumera eriguntur virgulta, minimum digitum crassa, & binos cubitos alta, virentia, quæ folia habẽt crebra, Lathyridis, aut arbo resc̃etis Tithymali: nec semen dissimile, sed partim secundùm caulis & foliorum interualla, partim in vmbella, sed minùs lata, & minùs in orbem collecta. Cætera non dissident à reliquis Tithymalis. Verùm rarior hæc in Italia & Gallia, frequens in Germania superiori & inferiori ad Rhenum. Alia Esulæ genera obseruarunt Herbarij. Pena & Lobellius Esulam raram ex Lio Venetorum insula monstrarunt, quæ sesquicubitum, & cubitos duos longos caules emittit, fungosos, rugosos, fuscos, minimum digitum crassos, in ramulos multos pedales diuisos, in quibus bina folia per interualla, maiora quàm Alypi, lenta, pinguia, Thymeleæ: flores penduli, purpurascentes: radix foris pulla, sesquicubitum longa, digitum minimum crassa, succo plena. Tota planta lactescit. Non alibi quàm in litoribus, queadmodùm Tithymalus Paralius, & insulis maris Adriatici facilè reperitur, & Lio, insula parua. Est hæc Venetis Medicis & pharmaco-

PITYVSA siue Esula minor altera floribus rubris, Lobell.

ESVLA maior Germanica, Pena.

poeis Pi

ESVLA rara, Penæ & Lobell.

ESVLA rara elio Venetorum Insula Pen. alia.

ESVLA siluestris, Tragi.

pœcis Pityusæ species, & hac Esulæ vulgaris vice vtuntur in confectione Benedictæ, & catapotiis catharticis: purgat enim non segniùs, quàm Esula communis. Quibusdam creditur Alypum Dioscoridis, aliis, sed perperàm, nigrũ Turbith, quod Actuarius Pityusam esse arbitratur, vt diximus. At Pityusa quidem ea non est, sed persimilis, ideò rara Esula nominata. Tragus tres alias exhibuit. Siluestrem, quæ in sabulosis siluis prouenit, caule procero, cubiti altitudinem ferè attingente, elegantioribus, ac magis rubris vmbellis: alteram dulcem, quæ in vmbrosis ac vliginosis montibus & vallibus alpium Helueticarum nascitur, caule, flore, foliis, radice & lacteo succo Tithymalis & Lathyridi adeò propinqua, vt ab illis vix discerni possit. At gustus ipsius lactei succi & radicis dulcis est: semen rotundum, luteum, ad milium accedens, è vasculis suis cùm maturuerit exilire solitum. Est Trago alia Esulæ exiguæ species, quæ in agris quibusdam à messe autũnali tempore reperitur, frutex dodrantalis, surculosus, minutissimis foliis, Thymo similibus, vestitus: semen in tripartitis loculamentis continetur. Pityusæ radix, vt auctor est Dioscorides, purgat per inferna duarum drachmarum pondere, data cum aqua mulsà. Seminis autem drachma vna datur: succi verò cochlearis vnius mensura. Excipitur hic farina, & in catapotia formatur. At foliorum drachmæ tres dantur. Plura tradit Plinius. Bilem, inquit, & pituitam

Li.1.ca.100.

Li.4.c.160.

Vires & Temper.

Lib.24.c.6.

tuitam per aluum detrahit radix, decocti hemina, aut ſeminis ligula in balanis. Folia in aceto decocta furfures cutis emendant: mammas quoque miſto Rutæ decocto, & tormina, & ſerpentiũm ictus, & in totum collectiones incipientes. Li.8.ſimpl. Pityuſam, inquit Galenus, quidam ſpeciem eſſe putant Tithymali, quòd ſuccum illi ſimilem habeat, quodq́; ſimiliter purget, & in cæteris omnibus ſit illi viribus adſimilis. Lib.purg. cap.23. Multa de hac planta tradit Meſues diligenter notanda. Eſula, inquit, herbarum lactariarum ſpecies, ruſticorum eſt purgatorium. Vna eſt magna, altera parua. Magna vlcerat viſcera, ob id pernicioſa. Parua eſt præſtantior, præſertim cortice radicis tenui, leui, fragili, ſubrubro Caſsiæ modo, ante ſex menſes collecto:

ESVLA dulcis, Tragi.

ESVLA minima, Tragi.

nam recens quo menſe collecta mala eſt, & orta loco aliquo prope thermas. Colligenda eſt Veris initio. Lac, quòd calidius, tum acrius, ac valentius ſit, fine Veris. Calida ſicca principio tertij gradus. Subſtantia conſtat tenui, ignea, acri, incidente, tenuante, fundente, ſiccante, aperiente, & terrea ſtyptica etiam, ſiccante materias altiùs immerſas. Purgat valenter pituitam, aquas, atram bilem etiam, à iuncturis: ob id harum doloribus confert, & hydropi inſigniter, ſed nocet cordi, ſtomacho, hepati, viſcera excoriat, venarum ora diſrumpit, corpus immodicè ſiccat, ſemen abſumit, febres inflammando excitat, lacte ſuo maximè. Ob id miſcenda ei ſunt cardiaca, ſtomachica, hepatica. Ad hæc glutinoſa, cogentia & aſtringentia: glutinantia, vt gummi, tragacanthum, bdellium, muccago Pſyllij, ſuccus Portulacæ: poſtremò refrigerantia. Infundantur ergo in acetum, præſertim quo Cydonia ſint macerata, & in ſuccũ Intybi, vel Sonchi, vel Portulacæ, vel Solani: additis etiam myrobalanis, abſinthio, aloë præſtantior euadit. Radicẽ Eſulæ maioris, inquit Lobellius, aceto & lacte præparatam, in puluerem redactam à granis duodecim ad grana ſexdecim enemate infundere ſolemus, & in medicamẽto cholagogo grana ſex vel octo ſine moleſtia: pituitoſis verò ad tempus tantillum ideſt ſubmoleſtum, quia ægriùs pituita expellitur.

LATHY

LATHYRIS. CAP. X.

ΛΑΘΥΡΙΣ Græcis, Latinis etiam Lathyris, quibuſdam Tithymalus, & inter Tithymalos numeratus teſte Dioſcoride, Officinis Catapucia minor, quòd in pilulis quibuſdam, ſeu potiùs catapotiis ſemen ferat, vel potiùs quia dixit Dioſcorides, ἐν καταποτίῳ λαμβανόμενα, id eſt, in catapotiis ſumpta grana purgare, Arabibus *Menſana*, ſeu *Mahendane*, Italis *Catapuzia minore*, Inſubribus *Cacapuzza*, Gallis *Eſpurge*, Germanis *Sprinkraut.* Caulẽ profert cubitalem, vacuũ, vt deſcribit Dioſcorides, digiti craſsitudine, in cuius cacumine ſunt alæ: folia in caule oblonga, amygdalinis ſimilia, latiora tamen & læuiora. Quæ in ſummis ſunt ramulis, minora, Ariſtolochiæ, aut Hederæ oblongæ figura. Fructum fert in ſummis ramis, tribus loculamentis diſtinctum, rotundum ceu capparim, in quo terna ſunt ſemina, mẽbranis diſcreta, rotunda, maiora eruis, quæ cùm corticibus exuuntur, candida ſunt & dulcia: radix illi tenuis, & inutilis. Totus frutex lacteo ſucco Tithymali modo turget. Plinius paulùm à Dioſcoride diſsidet, hæc ſcribens. Lathyris folia habet multa, Lactucæ ſimilia, tenuiora, germina multa, in quibus ſemen tuniculis continetur, vt Capparis, quæ cùm inaruere, eximũtur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, facilia purgatu. Hæc poſtrema omnium Tithymalorum Lathyris, notiſsima eſt omnibus & vſitatiſsima, Catapucia noſtra minor, cui omnia aptiſsimè quadrãt. Naſcitur in hortis, & in agrorum marginibus occurrit. Carpitur Autumno, dum fructu prægnans eſt, ſemenq́;

Nomina. Forma. Li. 4. c. 161. Lib. 27. c. 11. Locus.

LATHYRIS, *Matthioli.*

LATHYRIS *minor, Dalech.*

eximitur dũ tuniculæ quibus includitur inaruere. Lathyridis grana ſex aut ſeptẽ, vt tradit Dioſcorides, purgant aluum in catapotio, aut cum caricis, aut palmulis deuorata, ſed aqua frigida poſteà ſorbenda. Trahunt autem pituitam, & bilem, & aquas. Succus Tithymali modo exceptus eundem effectum præſtat. Folia cum gallinaceo, aut oleribus decoquuntur ad eoſdem effectus. Plinius verò eius grana vicena in aqua pura, aùt mulſa pota, hydropicos ſanare tradit. Trahunt & bilem, inquit.

Vires & Temper. Li. 4. c. 161. Lib. 27. c. 11.

inquit. Qui vehementiùs purgari volunt, cum folliculis ipsis sumunt ea: nam stomachum lædunt. Itaque inuentum est, vt cum pisce, aut iure gallinacei sumerentur. Sunt qui dicant, inquit Galenus, Lathyrim etiam Tithymali esse speciem, tum quòd similem illis succum habeat, tum quòd eodem modo purget, totaq; illis facultate similis sit, nisi quòd semen gustantibus videatur dulce. Quod sanè etiam
Li.5.meth. maximè purgatoriam vim habet. De eadem Actuarius hæc scripsit. Lathyris vehemẽtiùs pituitã purgat: dantur eius grana maiora quindecim, & minora viginti. Atq; iis, qui vberiùs purgari cupiunt, mandi: iis verò, qui multa euacuatione opus non habent, integra deuorari iubentur, præsertim si eius qui sumit stomachus vitiatus fuerit. Lathyris minor in pinguibus nascitur, radicibus multis, crassiusculis, tenuissimis fibris huc illuc vagantibus: ramulis ad radicem compluscụlis, humi sparsis, in quibus folia sunt Polygono similia, paruula. Caulis dodrantalis, aut paulò altior: foliis inæquali situ vtrinque prodeuntibus, oblongis, Hyssopi ferè modo. Floribus in eius summo vertice conglomeratis, planta tota lacteum succum fundit.

PEPLVS, PEPLIS. CAP. XI.

Nomina

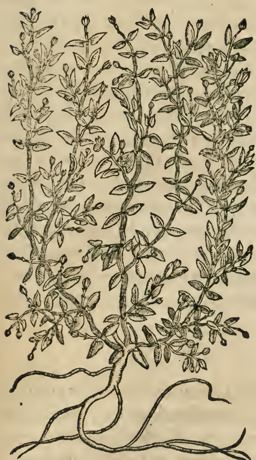
GRAECIS πέπλος, συκῆ, & μήκων ἀφρώδης dicitur, Latinis Peplus, Officinis Esula rotunda, Gallis *Reueille-matin des vignes*, Germanis *Teufelszmilch*. Peplus autem nominatur, auctore Pena, quòd ramulorum ambitu, & quasi rotundo amictu velum efformet: est enim πέπλον velũ, & stragulum. Vel potiùs ob purpuream foliorum superficiem, sanè xerampelinam, quæ Peplo in vinetis, & Peplidi in maritimis nascenti sæpius inest. Peplum enim fuisse purpurei, vel phœnicei coloris multæ historiæ declarant. πέπλις, & ἀνδράχνη ἀγρία, id est, Portulaca siluestris. Hippocrati πέπλιον, Latinè etiam Peplis & Peplum, vt nomine, sic effigie Peplum referens, & propiùs adhuc etymum Pepli exprimens, idcircò θάμνος ἀμφιλαφὴς à Dioscoride dicitur, id est, largiùs & vberiùs fruticans vndequaque. Peplus, vt describit

PEPLVS, *Matthioli.*

Li.4.c.162.
Forma. Dioscorides, exiguus frutex est, albo liquore plenus, foliis paruis, vt Rutæ, latioribus tamen. Tota eius coma dodrãtalis, rotunda, humi sparsa: semine sub foliis paruo & rotundo, minore quam candidi Papaueris. Radix vna, ex qua totus frutex prouenit.
Locus. Nascitur in hortis & vineis.
Li.27. c.12. Colligitur messibus, siccaturq; in vmbra, & cõtinuè vertitur. Plinius, Peplo, inquit, quã aliqui Sycem, alij Meconium aphrodes vocant (alij Meconium, alij Mecona aphrode vocant, vetus codex habet) ex vna radice tenui fruticat, foliis Rutę, paulò latioribus: semine sub foliis rotũdo, minore quàm cãdidi Papaueris (huic lectioni Dioscorides assentitur: repugnãt quædam exemplaria, quę habent, minùs candido, quã Papaueris, vt hîc color, illic magnitudo indicetur.) Inter Vites ferè colligitur messibus, siccaturq; cũ fructu suo, subiectis aquis in quas excidat. Quod postremum perspicuè falsum est. Quid enim siccari opus erat, si in subiectas aquas excidere debeat? Quare ex veteri codice legendum, subiectis in

PEPLIS, Matthioli.

iectis in quæ excidat, vt intelligamus vaſa, aut ſubſtrata lintea. Peplis autem, Dioſcoride auctore, frutex eſt vndequaque amplus, candido ſucco plenus: foliis Portulacæ hortenſi ſimilis, rotundis, & infernè rubrum quid habentibus: ſemine ſub foliis rotundo, velut in Peplo, feruente guſtu: radice ſingulari, ſuperuacua, tenui. Vtraque hîc depicta eſt. Quibus Dalechampij Peplion, & Peplin minorem adiecimus. Illud in litorum arenis gignitur, radice vnica, tenui, ſex digitos longa, nonnihil capillata, ſupernè rubente, infernè candida: caulibus multis, humi ſparſis, & circũquaque terram operientibus, rubris, lacte manantibus: ſemine rotundo, gemino ferè, foliis annexo, vt in Chamæſyce, & Peplo, feruidi guſtus. Peplis minor in vinetis gignitur, radice craſsiuſcula, tortuoſa, paucis fibris capillata: caulibus multis, palmum altis, ſurculoſis: foliis ima caulium parte Lino ſimilibus: quâ verò caules in ſurculos diuiduntur, amplioribus, proximè caulem latioribus, in acutum deſinentibus: flore ſubluteo, minuto: fructu gemino teſticulorum modo, in alueolis lacunatis repoſito. Lacteo ſucco tota planta turget, & corpus vehementer purgat. De Pepli viribus hæc ſcripſit Dioſcorides: Herba ipſa multos habet vſus, radix verò inutilis. Semen eius tuſum, feruidaq; aqua madefactum reconditur. Pituitam & bilem acetabuli pondere cum hydromelitis cyatho potum ducit. Obſoniis mixta herba aluum conturbat.

Peplion Dalech.

Peplis minor Dalec.

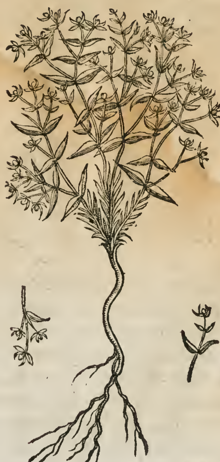
Li.4. c.162.

Vires & Temper.

PEPLION, Dalechampij.

PEPLIS minor, Dalech.

Li.27. c.12. Cōditur in muria. Eadē Plinius tradit. Pepli semine poto aluus soluitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio est acetabuli mensura, in aquæ mulsæ heminis tribus. Et cibis inspergitur, obsoniisq; ad molliēdā aluū. Peplis, vt Dioscorides tradit, Li.4. c.163. colligitur, ac reponitur, & datur quemadmodùm Peplos, muria item condîtur: vires denique easdem quas Peplos habet. Portulacam, etiam Peplion, ob similitudinem foliorum vocari præfatus Plinius, Portulacæ vires prolixè memorat, à Peplij facultate diuersas. Galeno Peplos frutex succum habet similem Tithymalis, cùm in aliis, tum quia purgat, ceu illi. Peplion quoque frutex paruus succum habet sicuti Tithymali. Nascitur plerumq; ad mare: radicem habet superuacuam, vt & Peplos: succum verò validum, non tamen admodùm vtilem: sed semen vtile est, & flatuosum, similiter ac semen Pepli purgans. Eo in loco in Græcis codicibus falsò φυσῶδες legitur, & ab interpretibus flatuosum conuertitur, quod Dioscorides & Paulus πυρῶδες τῇ γεύσει esse dicunt, id est, feruentis gustus: quare & hîc apud Galenū pro φυσῶδες legendum πυρῶδες. Præterea Aëtius ex Hippocrate ait Peplion esse φυσῶν καταρρηκτικὸν, id est, flatus disrumpere, ac discutere, quare flatuosum dici minimè potest.

CHAMAESYCE. CAP. XII.

Nomina Li.4 c.164. RAECIS χαμαισύκη, & συκῆ nominatur, Latinis similiter Chamæsyce. Forma. Ramos profert, inquit Dioscorides, quaternûm digitorū, per terram stratos, rotūdos, succo plenos: folia Lentis specie, Peplo similia, parua, tenuia, humi strata: semen est sub foliis, rotundum, velut Pepli semen. Locus. Sed neque florem, neque caulem habet: radicem tenuem, & inutilem. Nascitur in petrosis & squallidis locis. Ex his intelligere licet Chamæsycen Peplo valde affinem, aut eius speciem aliquam esse. Chamæsycen Dalechampij hîc appinximus,

CHAMAESYCE, *Dalechampij.*

quæ in agro Monspeliensi gignitur, exili radice, longiuscula, candida, dura, simplici & singulari: ramulis multis, quatuor digitorum longitudine, humi in orbem stratis, lacteo succo manantibus: folio Lentis ordine per ramulos disposito, in adulta planta ferè rubescente, acris & feruidi gustus: semine rotundo, exiguo, sub foliis abdito. Chamæsyce Penæ. Chamæsycen aliā Pena depinxit, quæ Peplo, ac Peplio rarior est multò, nec vsquam in Germania, aut Italia, sed duntaxat in Narbonensis Galliæ oliuetis vinetisq; reperitur, vbi plurima, præsertim in aridis & sabulosis, non procul à Monspelio ad patibulum via, & tractibus maritimis. Pulchella tota, & tenera, ramulis & foliolis numerosis, humi reptantibus, ex pallido virentibus, Herniariæ nō dissimilibus.

non diſsimilibus,ſed lacteſcens,vti duæ ſuperiores: ſimile quoque ſemen, folliculum,& flores habet,ſed cuncta minora. Chamæſyces ramuli in vino triti, vt tradit Dioſcorides,vteri dolores ſedant,in peſſo appoſiti. Tumores, verrucas penſiles,& formicantes tollunt impoſiti.Decocti & in cibo ſumpti aluũ ſoluunt.Ipſorum ſuccus idem pręſtat, & illitus aduerſus ſcorpionum ictus auxiliatur. Valet & ad hebetes oculos,caligines,incipientes ſuffuſiones, cicatrices, & nubeculas cum melle illitus. Plinius nõ eadem prorſus tradit. Chamæſyce Lentis folia habet,nihil ſe attollentia,in aridis petroſiſq; naſcens.Claritati oculorum, & contra ſuffuſiones vtiliſsima, & cicatrices,caligines,nubeculas in vino cocta,& inuncta. Vuluæ dolores ſedat appoſita in linteolo. Tollit & verrucas omnium generum illita. Prodeſt & orthopnoicis.Linteolum pro peſſo poſuit,& de orthopnoicis addidit, quod Dioſcorides non habet.Chamæſyce,inquit Galenus,abſtergentem ſimul & acrem vim habet. Itaque acrochordonas,& myrmecias, caules eius teneriores in modum cataplaſmatis admoti,quíque ex eis profluit liquor,auferunt. Cum melle verò craſſas oculorum cicatrices detergunt. Sed & hebetudinem viſus à craſsitie natam adiuuant,ſicut ſanè & ſuffuſionum principia.

Vires & Temper. Li.4.c.164. — Li.24. c.15. — Li.8. ſimpl.

SCAMMONIA. CAP. XIII.

SKAMMONI'A planta Græcis dicitur, Latinis ſimiliter Scammonia, Arabibus *Scammonea*, & *Sachmunia*, Italis *Scammonea*, Gallis *Scammonee*. Radicis liquor Scammonium,Græcis etiam σκαμμαίνιον, quod recentiores Græci δακρύδιον, id eſt,lacrymam, Officinæ corrupta voce Diagridium vocant. Scammoniam tradit Dioſcorides ramos multos ab vna radice producere (Oribaſius addit,τρεῖς ἢ τέσσαρας,id eſt,tres aut quatuor)tricubitales(Oribaſius, ἢ τετραπήχεις,vel quatuor cubitorum)pingues, ἐμφαίνοντάς τι καὶ δασύτητος, ac nonnihil hirſutos(Ruellius legit,παχύτητος, vertitq;, & qui nonnihil craſsitudinis præ ſe ferant. Sed prior lectio ramulis Scammoniæ maximè accommodatur, quam etiam confirmat Serapio,qui ex Dioſcoride transſcripſit.Scammonea eſt planta habens ramulos egredientes ab vna radice,quorum longitudo eſt trium,aut quatuor brachiorum, ſuper quos eſt viſcoſitas adhærens manui, & parum borræ, & habet folia piloſa.) Sed & folia hirſuta ſunt,ſimilia Helxinæ,aut Hederæ, molliora tamẽ,& triangula:flores albi,rotundi,caui inſtar calathi,graueolentes:radix admodũ longa,craſsitudine cubitali.(In vulgatis codicibus legitur, παχεῖα ὅσον πῆχυς, at in veteri παχεῖα ὅσον βραχίων, & ita legunt Oribaſius & Hermolaus,id eſt,craſsitudine brachij.Quæ lectio melior eſt,cùm nunquam,niſi impropriè, dicatur aliquid eſſe craſsitudine,ſed longitudine cubitali, præcipuè apud hunc auctorem. Serapio ineptè vertit,habet radicem groſſam ſicut pollex)alba,graueolens,ſucco plena.Plinius paucis huius delineationem perſtrinxit. Scammoniũ eſt ſuccus herbæ, à radice ramoſæ, pinguibus foliis,triãgulis,albis,radice craſſa, madida, nauſeoſa. Naſcitur pingui & albo ſolo. Dioſcoridi pingues ſunt ramuli,Plinio folia. Illi flores & radix candicant,huic folia. Quod Dioſcorides

Nomina — *Forma.* Li.4. c.165. — Cap.303. ſimp. — Lib.26.c.8.

SCAMMONIA, Matth.

dixit radicem esse ὀπῶ μεστὴν, καὶ βαρύοσμον, id est, succo plenam & graueolentem. Plinius vertit madidam, ac nauseosam. Matthiolus Scammoniam plantam, cuius effigiem hîc proponimus, Constantinopoli ad se Viennam missam fuisse ait ab Augerio de Busbecke, ad Turcarū Imperatorem legato, quam curauit illic transplantādam à Bono Baldino Myropola, eamq; soli humore restitutam, paulò pòst viticulas, folia & flores emisisse. Sed eam non oratione, verùm penicillo tantùm depictam ostendit. Pena anno sexagesimo primo, aut secundo supra sesquimillesimum, Sequinum Martinellum pharmacopœum Venetum ex Syriaco Alepo misisse ait plusquàm centum libras glebæ Scammonij Anthiocheni succi cōcreti, cui exprimendo interfuerat: conchas etiam non paucas, lacryma plenas, seu Diacrydio antiquorum, cum seminibus angulosis, volubilis. Hæc semina tum Patauij, tum Venetiis primo Vere terræ mandata in luculentam volubilem, seu volvulum abiisse, adeò sinuosis smilaceis foliis triquetris, vel potiùs Cissampeli foliis, floribus, facie similis, vt planè cum nostra Cissampelo eadem videatur. Verùm radice insigni fuit, & mole grandem Bryoniæ radicem æquante, atque teneritudine æmulante, foris pulla, aut cineritia, intus albida carne: cuius fissæ cor medium exemptum, planè idem est, aut simile radicis communis & probatioris Turbith Officinarum. Verùm hæc faciliùs aliquātò frangitur, tametsi perinde gummosa succo lacteo turgeat, atque Turbith. Communis etiam Herbariorum consensus Scammoniam vocat volubilem hîc depictam, quæ in Mediterranei maris litore, & tota ora Monspeliensi cum Scilla, Peplo, & Pancratio prouenit: quoniam Scammoniæ folia imitatur, eius modo lacteum succum fundit, Catharticam vim Scammonia, Tithymalo, aliisq; id genus nō multò inualidiorem obtinet. Radice est candida pollicis crassitudine, succosa, in arenam altiùs defossa: caulibus multis, bipedalibus, surculosis, rectis: foliis Hederæ, læuibus, mollibus, pallidis: flore quoque albo. Succo lacteo tota planta manat. Quomodo Scammoniæ succus, cuius vsus est, sit colligendus, & syncerus ab adulterato secernendus docet Dioscorides. Colligitur succus capite radicis ablato, & ipsa in fornicis formam excauata: confluit enim in ipsam succus, qui conchis demum excipitur. Alij effosa ad testudinis formam terra, & substratis nucis foliis succum excipiunt, & siccatum extrahunt. Quod ab Oribasio sic declaratur. Alij scrobes in terra mortarij instar effodiunt (θυῖοειδῶς legit, non, θολοειδῶς, id est, instar fornicis) in quos substratis nucum foliis radices abradentes, liquorem effundunt, atque ita siccatum extrahunt. Probatur qui pellucidus est (διαυγὴς, Ruellius ex Plinio, nitidum vertit) leuis, taurini glutini colore, foramina tenuia habens, spongiosus. Talis est qui ex Mysia Asiæ adfertur. Nec verò solùm attendere oportet, si ad tactum linguæ albescat: hoc enim euenit etiam admixto ipsi Tithymali succo, sed magis considerandæ sunt prædictæ notæ: etsi non vehementer linguam exurat, id quod etiam Tithymalo admixto solet contingere. At Syriacus & Iudaicus pessimi sunt, graues, densi, Tithymalo & erui farina adulterati. Scammonij historiam paulò aliter tractauit Plinius. Radix circa Canis

Marginal notes: In cap. 165. lib. 4. — Scammonium marinū Mōspeliens. — Li. 4. ca. 165. — Lib. 12. — Lib. 26. c. 8.

SCAMMONIA maritima Monspeliensis.

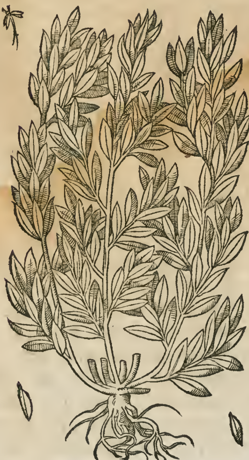
Canis ortum excauatur, vt in ipsam confluat succus, qui sole siccatus digeritur in
pastillos. Siccatur & ipsa, vel cortex. Laudatur natione Colophonium, Mysium,
Prienense: specie autem nitidum, & quàm simillimum taurino glutini, fungosum
tenuissimis fistulis, citò liquescens, virus redolens, gummosum, linguæ tactu lacte-
scens, quàm leuissimũ, cùm diluitur albescens. Hoc euenit & adulterino, quod fit
erui farina, & Tithymali marini succo, in Iudæa ferè, quod etiam strangulat sum-
ptum. Deprehenditur gustu, Tithymalus enim linguam excalfacit. Quod Scam-
monium Dioscorides spõgiosum, Plinius fungosum dixit. Præterea citò liquescẽs,
virus redolens, gummosum, linguæ tactu lactescens, cùm diluitur albescens, Dios-
corides inter bonitatis notas nõ recenset. Hic adulterari erui farina, & sine discri-
mine Tithymali cuiusuis succo, ille Tithymali marini tantùm succo retulit, atque
quod adulteratum sit, sumptum strangulare, quod Dioscorides non habet. Scam-
monij facultates nunc sunt explicandæ primùm ex Dioscoride. Succus drachmæ Li.4.ca.165.
vnius, aut obolorum quatuor pondere haustus ex aqua, aut aqua mulsa, purgat per *Vires.*
inferna pituitam ac bilem. Verùm ad aluum soluendam oboli duo cum Sesamo,
aut alio semine sumpti sufficiunt. Dantur etiam ad efficaciorem purgationẽ suc-
ci tres oboli, Ellebori nigri oboli duo, & aloës drachma vna. Fiunt etiam sales pur-
gatorij drachmis viginti succi Scammoniæ ad sex salis cyathos adiectis. Horũ mo-
dus est proportione virium, integer cochlearia tria, medius duo, minimus vnum.
Purgat & radicis drachma vna, aut duæ, cum iis quæ dicta sunt. Quidam decoctũ
ipsius bibunt. Cocta cum aceto, & trita cum farina hordeacea ischiadicis fit cata-
plasma. Succus necat partus in lana vtero appositus. Tubercula discutit cum mel-
le aut oleo illitus. Coctus autem in aceto, & illitus, lepras exterit. In diuturno ca-
pitis dolore cum aceto & rosaceo caput ex eo irrigatur. Qua de re ita Plinius scri- Lib.26.c.8.
psit. Scammonium quoque stomachi dissolutionem facit, bilem detrahit, aluum
soluit, præterquàm si adiiciantur aloës drachmæ duæ obolis eius duobus. Et mox,
Bulbi more, nec antè, nec pòst vtile (vetus quidã codex habet, vsus bimo, nec antè,
nec posteà vtile. Alius verò: Bimatu, nec antè, nec pòst vtile: quæ neque ad Bulbum
referri possunt, neque Bulbus ad Tithymalum, de quo modò dixit linguam excal-
facere.) Dedêre & per se ex aqua mulsa, & sale, quaternis obolis. Sed vtilissimè cum
aloë, ita vt incipiente purgatione mulsum bibatur. Fit & decoctum radicis in ace-
to ad crassitudinem mellis, quo lepræ illinuntur, & caput vngitur in dolore, cum
oleo. Dandi Scammonij, ac sumendi modus longè apertiùs à Dioscoride quàm à
Plinio hîc traditus est. Deinde, Scammonio rosaceo & aceto diluto, in vetusto ca-
pitis dolore Plinio caput vngitur, Dioscoridi irrigatur, ac perfunditur, qui nec tra-
didit vsum bimo esse, nec antè, nec pòst vtile. Certè Mesues viginti annis seruari
ait. Galenus Scammoniæ in simplicium catalogo nõ meminit. Paulus verò Scam- Lib.7.ca.1.
moniam scribit calfacere, discutere, & biliosa extergere, magisq; eius liquorem,
qui iam & phymata dissipat, fœtus appositus corrumpit, lepras exterit, diuturno
capitis dolori cum oxyrrhodino superfunditur. Radix tum ipsa, tum decoctũ eius
potum purgat: cum aceto autem & farina hordeacea decocta, coxendicum dolo-
ribus applicatur. Et alio in loco. Scammonia perinde ac Veratrum purgat, magis Lib.7.ca.4.
flauam bilem. Cæterùm inter omnia quæ purgationes moliuntur, aduersissima
stomacho est. Datur igitur iis qui febre carent, & stomacho sunt meliori, ad pon-
dus quatuor obolorum cum sale, aut pipere, aut zinzibere, aut quodam stomacho
vtili, quod protinus corpus permeat, aut etiam cum melle: item cum gummi quoq;
fiunt catapotia. Theophrastus, τῆς δὲ σκαμμωνίας, inquit, ὀπὸς μόνον χρήσιμος, ἄλλο δὲ Lib.9. hist.
οὐδέν. Id est, Scammoniæ succus tantùm vtilis est, & nihil aliud. In his quæ à veteri- cap.22.
bus de Scammonio produntur, duo sunt expendenda: eius delectus, & in purga-
tionibus dosis. Laudant enim illi leue, pellucidum, colore quàm simillimum

taurino glutini. At vulgare noſtrum ſqualidum eſt, & cineritio colore,& aſpectu triſtiore:quia non ſuccus,aut liquor manans,aut lacryma Scammoniæ ad nos adfertur,ſed ſuccus vi expreſſus.Scammoniæ lacrymam,quam Venetiis apud Albertum Martinellum vidit Pena in Syriacis conchis allatam, Colophoniæ concolorem,concretione ſimili,ex fuſco cæruleam fuiſſe ait, cuius coloris non eſt Scammonium noſtrum. Sic differt Meconium ab Opio,quod eſt manans liquor, ſeu lacryma Papaueris,flaua & limpidior. Verùm cùm pura ac mera lacryma Scammoniæ tam frequenti vſui non ſufficeret, ſuccum multum vi expreſſum ad nos aſportari oportuit:cuius maximè delectus habendus,quia nullus niſi variè adulteratus ad nos adfertur.Nam aliquando ex eodem corpore, eadem morbi cauſa, & eodem planè modo affecto,grana aliquot ſumpta facilè,& ſine vllo cruciatu, bilem pituitámque expurgabũt,ex eadem prorſus gleba fruſto paruo effracto multò plura grana ſumpta minùs euacuabunt,nec ſine moleſtia,& cruciatu. In cauſa eſt diſsimilis molis concretio,quæ hîc plus, illic minùs, aut lactis Tithymali, aut Lathyridis,aut alterius ſtirpis valentioris ſucci accepit:vnde diſsimiles purgationes conſequuntur. Cùm autem veteres,aut drachmam,aut quaternos obolos, aut maiorem aliquam doſim præſcribunt,purum & merum ſuccum imperant.

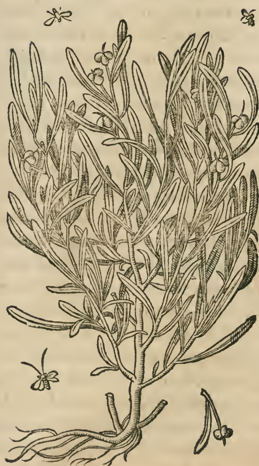
CHAMELAEA. *CAP. XIIII.*

Nomina ΑΜΕΛΑΙ'Α Græcis & χαμελαία ζίκοκκος, Latinis etiam Chamelæa, & Oleago,Oleaſtellus, Mauritanis *Mezereon*, & *Almezerion*, Prouincialibus *Garoupe*.Chamelæa autem,id eſt,humilis Olea,vel Oleago,vel Oliuella dicta eſt,ob eam quam cum Olea ſortita eſt ſimilitudinem. Chamelæa,vt tradit Dioſcorides,frutex eſt ſurculoſus,ramis dodrantalibus, foliis Oleæ,ſed tenuioribus,dẽſis, amaris,quæ guſtum mordent, & arteriam deradunt.
Li.4.c.166. Plinius ex Chamelæa oleum factitium parari dicit,ipſamq; deſcripſit his verbis.
Forma. Simillimum huic eſt ex Chamelæa frutice ſaxoſo,non altiore palmo, foliis Olea-
Lib.15.ca.7. ſtri bacciſq;. Quo in loco pro ſaxoſo, fortaſſe legendum ſurculoſo,vel ſarmentoſo: eſt enim Dioſcoridi frutex φρυγανώδης, nam reliqua, vt Dioſcorides, etiam Plinius habet :& prætereà baccas & oleum. Eadem repetit Plinius alio in
Lib.24.c.15. loco. Chamelæa ſimilitudinem foliorũ Oleæ habet.Sunt autem amara, odorata in petroſis, palmum altitudine non excedente. Matthiolus Chamelæam & Thymelæam copioſè in vallis Ananiæ montibus, & Tridentino agro prouenire ſcribit, & vtramque fructum ferre Myrti baccis ſimilem, qui tamen Chamelææ longior ſit quadantenus, & oliuæ formam referat. Vtrique initio vireſcit, mox per maturitatem rubeſcit, denique exſiccatus niger conſpicitur.
Lib.3. hist. cap.37. Dodonæus,Chamelæa,inquit, in Italiæ & Galliæ Narbonenſis incultis, aſperis & deſertis reperitur, humilis & fruticoſa ſtirps, pedalis, aut altioris magnitudinis, multis tenuibus virgulis ramoſa,foliis oblõgis, Oleæ ſimilibus, ſed minoribus & nigrioribus: flores ex aliis foliorum exigui,ſublutei: fructus inde tricocci,

CHAMELAEA, Matth.

CHAMELAEA, Dodonæi.

CHAMELAEA Alpina incana, Penæ.

tricocci, vt in Tithymalo, & Lathyri, primùm virides, deinde rubentes cum maturuerunt, qui decerpti nigreſcunt, oleoſamq; pinguitudinem contrahunt olearum inſtar, ſapore acres & mordaces, faucéſque exurentes, veluti folia & cortex, oſsiculis duris lignoſis, piperi ſimilibus: radix lignoſa. Huic Chamelææ aliam addit Pena, quam Chamelæam Alpinam incanam vocat, ſuperiori valde ſimilem guſtu, facie, viribus: foliis & virgultis ligneis, gracilibus, concoloribus, rugoſo cortice amictis, quæ tamen ab illa facilè diſcerni poſsit, fructu nimirùm Mezerei Germanici, Oleaſtri, aut Philyreæ, non tricocco, & foliis ſummis non ex atro virentibus, ſed tenui, mollíque & incana lanugine obductis, quemadmodùm & flores pallentes è lagenulis argenteis, Stramoniæ ſimilibus, ſed minoribus cōſpiciuntur. Commanducata, non ſecùs ac Mezerei Germanici, grana fauces exurunt: ideóque etiam plebs ruſticum piper vocat. Manducata folia lentorem remittunt, vti Sardanellæ, Thymelææ, & Chamelææ Narbonenſium. E Lemani & Allobrogum vicinis Alpibus ſolùm habuiſſe ait. Chamelææ folia pituitam & bilem purgant per inferna, auctore Dioſcoride, præſertim in catapotia deuorata: ita vt duplum abſinthij cum vna Chamelææ parte miſceatur, & hæc aqua aut melle excepta in catapotia formentur. Non liqueſcunt ea in ventre, ſed quotquot accepta fuerint, per aluum egeruntur. Iiſdem foliis tritis & melle exceptis ſordida & cruſtoſa vlcera repurgantur. Plinius, Chamelæa, inquit, aluum purgat: detrahit pituitam bilémque, foliis in duabus abſinthij partibus decoctis, ſuccóque eo cum melle poto. Foliis impoſitis & vlcera purgantur. De eadem breuiter hæc Galenus. Chamelæa vincentem habet qualitatem amaram. Quamobrem admodùm ſordida vlcera, & maximè quæ cruſtas habent, commodè purgare poteſt.

Vires & Temper. Li. 4. c. 166.

Li. 24. c. 15.

THYMELAEA. CAP. XV.

Nomina

GRAECIS θυμέλαια, ſic & Latinis Thymelæa nominatur. Quæ appellatio effigiem naturamq; plantæ quadantenus adumbrat. Videtur enim Thymelęa quaſi Tithymelęa dicta, ex Tithymali & Oleæ mixta facie. Arabes etiam *Mezereon* vocant, eam cum Chamelæa confundentes. Eius ſemen κόκκος κνίδιος, id eſt, granũ Cnidium dicitur, Eubœenſes Apolinum vocant, alij Linum, quòd ſatiuo Lino frutex hic ſimilis ſit. Falluntur qui Granum Cnidium Chamelææ fructum eſſe putant, foliorum ſimilitudine decepti.

Forma. Li.4.c.167.

Virgas producit longas, vt deſcribit Dioſcorides, multas, bicubitales: folia Chamelææ ſimilia, ſed anguſtiora & pinguiora, viſcoſa & glutinoſa dum mãducãtur: flores albos, & inter ipſos fructum Myrti baccæ modo paruum, rotundum, initio viridem, tandem rubentem, cuius fructus inuolucrum durum eſt & nigrum, intus album.

Locus. Lib.13. c.21.

Naſcitur in aſperis & montoſis locis. Plinius breuiter hæc complexus eſt. Et in quo naſcitur Granum Cnidiũ, quod aliqui Linum vocant, fruticem verò Thymelæam, alij Chamelæam, alij Pyros achnen, alij Cneſtrũ. Eſt ſimilis Oleaſtro, foliis anguſtioribus, gummoſis ſi mordeâtur, Myrti magnitudine: ſemine, colore, & ſpecie farris, ad medicinæ tantùm vſum. Quæ mendoſa ſunt, & ex Dioſcoride ſic corrigẽda, Myrti magnitudine, ſemine, colore & ſpecie foris. Thymelæam cum Chamelæa in Ananiæ montibus & Tridentino agro copioſè naſci ſcripſit Matthiolus, vti ſuprà diximus. Eius Thymelæam hîc appinximus. Mezereon quidem ille Germanicum potiùs, eiúſque ſemen, piper ruſticum ſeu montanum appellatum, quàm Thymelæam veram eiúſque Granũ Cnidium nobis propoſuit. Genuinam Thymelæam deſcripſit Dodonæus in Hiſto. Stirp. cuius iconem hîc poſuimus. Feliciùs pictam dedit in Hiſtor. purgantiũ: item Cluſius, qui eam acuratiſsimè delineauit his ferè verbis. Thymelæa frutex eſt pollicari interdum craſſitudine, cubitalis, aut amplior, qui in multas virgas diuiditur cubitales, pulchras, tenues, rectas, quas veſtiunt perpetuò virentia folia, Lini, maiora & latiora, mucronata, non cuſpide obtuſa, vt in Chamelæa, neq; ita fragilia, ſed lentiora, & gummoſum quid præbẽtia, ſi dentibus atterantur. Flores fert in extremis virgis, candidos, Oleæ ferè ſimiles, quatuor foliolis conſtantes, copioſos, racematim ferè propendentes: deinde

THYMELAEA, Matth.

THYMELAEA, Dodon.

fructum

THYMAELAEA vera Cluſ. & Dodon. Hiſto. purgant.

fructum baccarum Myrti interdũ magnitudine, oblongiorẽ paulò, per initia virentem, cùm maturuit rubrũ corallij modo, carne ſucci plena & aquoſa vt in Ceraſiis, ſub qua latet vnicũ ſemen, nigra fragilíque pellicula, albam & ferui do guſtu medullam continens. Radix lignoſa & dura, in teneris plãtis Raphani modo efformata, & craſſo cortice tecta, lentóque & admodùm tenaci, quemadmodùm & tota planta. Floret Iulio, & toto ferè Autumno, deinde ſemen profert. Naſcitur locis aſperis per totam ferè Hiſpaniam, & pleríſque Galliæ Narbonenſis. Quod Pericarpium dixit Dioſcorides, non totius baccæ rubentis inuolucrum intelligit, ſed inuolucrum ſeminis in bacca concluſi, cuius ſeminis medulla alba eſt, & in ea feruor ille quę ſitus in grano Cnidio. Quę, eodem Dioſcoride auctore, per inferna bilem, pituitam, & aquas purgat, ſi viginti granorum interna pars bibatur. Verùm fauces vrit. Quare cum farina aut polenta dari debet, aut in vuæ acino, aut melle cocto obducto deuoranda. Eadem trita cum nitro & aceto illinitur iis qui ægre deſudant. Folia, quæ peculiariter Cneoron vocãtur, circa meſſem colligi debent, & in vmbra ſiccata reponi. Qui dare volunt tundere debent, & neruos eximere. Purgat ex ipſis acetabuli menſura vino diluto inſperſa (legendum enim ἐπιπασσόμενον, non ἐπιπλασσόμενον, vt habent exemplaria multa, quæ ſecutus Ruellius vertit, illitum). Sed moderatiùs purgat mixta cum lente cocta, & tritis oleribus. Eadem folia trita cum vuæ acerbæ ſucco in paſtillos redacta reponuntur. Herba ſtomacho infeſta eſt, partus appoſita necat. Cocco Cnidio, inquit Plinius, color corni, magnitudo grano piperis maior, vis ardens. Itaque in pane deuoratur, ne adurat, cùm gulam tranſit. Huic vis præſentanea contra cicutam. Siſtit aluum. Quæ ex Theophraſto ſumpta ſunt. ὁ δὲ κνίδιος κόκκος στρογγύλον, ἐρυθρὸν τῇ χροιᾷ, μεῖζον δὲ τοῦ πεπέριος, ἰσχυρότερον δὲ πολὺ τῇ θερμότητι. διὸ καὶ ὅταν διδῶσι κατὰ ποτὸν (διδόασι γὰρ πρὸς κοιλίας λύσιν) ἐν ἄρτῳ ἢ σταιτὶ περιπλάττουσι. καίει γὰρ ἄλλως τὸν φάρυγγα. Id eſt, Granum Cnidium rotundum eſt, colore rubrum, maiuſq; pipere, ſed multò validiore caliditate. Quare in potu dantes (exhibent verò ad aluum ſoluendã) pane aut farina ſubacta obductum id præbent: alioqui enim id fauces adurit. Quod hîc exhiberi ad aluum ſoluendam vertimus, Plinius ſiſtere aluum non rectè videtur dixiſſe, cùm granum id catharticum ſit, vel Galeno teſte, qui ſcribit Granum Cnidium purgare, ſed acris eſſe & adurentis facultatis. Attentiores in eo loco Plinij legunt: Ciet aluum. Myconus herbariæ rei ſtudioſiſſimus fruticem & eius iconem ex Hiſpania miſit, quẽ Thymelææ ſpeciem eſſe ſuſpicatur. Frutex hic paſſim in locis ſiccis & ſiluis naſcitur, inquit, maximè in quercetis, altitudine cubitali, ramoſus, & circumquaque ramulos diffundens. Folia eius minima ſunt, Myrto ſimilia, ſed minora: flos luteus minimus, ab ea folij parte, qua caulem attingit, naſcens, vt in Chamæpity: radices lignoſæ, præſertim ſuperiore parte, cortice è nigro rufeſcente, craſſitudine pollicari, non altiùs in terram demiſſæ, ſed per ſummum ceſpitem diffuſæ, flexiles, guſtu valde ingrato, cum acrimonia amaro, & fauces abradente quemadmodùm Thymelæa Dioſcoridis. Totius fruticis odor grauis eſt, & ſapor inſuauis. Totus etiam

Marginal notes: Li. 4. c. 167. — *Vires.* — Lib. 27. c. 9. — Lib. 9. hiſt. cap. 22. — Lib. 7. ſim.

THYMELAEAE species, Mycono.

etiam lignoſus eſt,& vitilis. Vis ei purgatoria & vehemens, & quàm in Chamelæa valentior. Nam drachmæ dimidiæ modus potentiſſimè aluum ſoluit: aquas potiſſimùm vacuat, non ſine torminibus & magno cruciatu. Datur in iure aut vino. Hoc remedio Hiſpani agricolæ vtuntur, vocántque Herbam de Monteferrato, quòd ibi,& vicinis in locis frequens ſit. Alij, vt Catalani Arragoniæ finitimi, Brufalagã & Ciegegato vocant. Hæc planta ad Thymelææ ſpecies referenda Mycono videtur, ſi guſtum, odorem, facultatem conſideres. Picta videtur à Cluſio in Hiſtoria ſtirpium Hiſpanicarum, Sanamundæ primæ nomine: effigies enim & delineatio cõueniunt. Cubitalibus ramis ab eadem radice fruticat, inquit Cluſius, flexilibus, cortice exteriore nigreſcente obductis, alium interiorem lentum in tenuia fila ſeſe diſſoluentem complectente: folia Chamelæę æmula, ſed multò minora, breuiora, carnoſa, ad Tithymali paralij aut Myrti folia proximè accedunt, ſed hirſuta aliquantulùm, circa ramulos confertim & ſerie quadã vt in Myrto diſtributa, gummoſa ſi mordeantur,& guſtu amaro, deinde admodùm acri & adurente: flores inter folia Oleæ ſimiles, oblõgi, in quatuor foliola per extremum diuiſi, colore luteo: fructu Thymelææ ferè, ſed nigricante: radix craſſa, lignoſa. Frequens eſt in regno Valentino & Granatenſi. Martio & Aprili floret. Illic ab Herbariis Sanamunda vocatur, à ruſticis *Mierda-cruz*, propter purgandi facultatem, cuius cauſa ruſticis eius regionis apprimè in vſu eſt. Hæc Cluſius.

SESAMOIDES. CAP. XVI.

Nomina ΣΗΣΑΜΟΕΙΔΕ'Σ μέγα,& σησαμοειδὲς μικρὸν Græcis, Seſamoides magnum, & Seſamoides paruum Latinis, à ſeminis ſimilitudine dicuntur. Li.4.c.147. Seſamoides magnũ, quod in Anticyra Elleborum, vel, vt ait Theophraſtus, Elleborinen vocant auctore Dioſcoride, quia in purgationibus Elleboro albo miſcetur, *Forma.* herba eſt ſimilis Senetioni aut Rutæ: foliis lõgis: flore albo: radice gracili, inefficaci: ſemine ſeſamo ſimili, guſtu amaro. Seſamoidi paruo, quod album vocat Galenus, cauliculi ſunt palmi altitudine, folia habẽtes Coronopo ſimilia, hirſutiora tamen & minora. In ſummo cauliculorum capitula ſunt floſculorum ſubpurpureorum, medio eorum albo, in quibus ſemen ſeſamo ſimile, amarũ, fuluum: *Locus.* radix tenuis eſt. Naſcitur in aſperis locis. Li.22.c.25. De quo hæc Plinius. Seſamoides à ſimilitudine nomen accepit, grano amaro, folio minore. Naſcitur in glareoſis. Ibidem. Deinde de altero. Eſt etiamnum aliud Seſamoides Anticyræ naſcens, quod ideò aliqui Anticyricon vocant: cætera ſimile Erigerõti herbæ. Li.4.c.147. Seſamoidis magni ſemen, vt docet Dioſcorides, purgat pituitam & bilem per ſuperna, quantùm tribus digitis capi poteſt tritum,& ſumptum cum Ellebori albi ſeſquiobolo in aqua mulſa. Parui item ſemen purgat bilem & pituitam per inferna acetabuli mẽſura potum cum aqua mulſa. Idem impoſitum cum aqua tubercula & tumores diſcutit. Eadem ferè Li.22.c.25. Plinius habet. Granum Seſamoidis datur in vino dulci ad detractiones, quantùm tribus

tribus digitis capitur, miſcéntque Ellebori albi vnum & dimidium obolum, purgationem eam adhibentes maximè inſaniæ, melancholiæ, comitialibus, podagris. Et per ſe drachmæ pondere exinanit. Et Seſamoides paruum detrahit bilem in aqua potum. Semen illinitur igni ſacro: diſcutit panos. Galenus, Seſamoides magnum, inquit, quod & Anticyricus Elleborus appellatur, quia ſemen eius vt Elleborus purgat, hoc & reliqua facultate Elleboro ſimilis eſt. Nam & in abſtergendo, excalfaciendo, deſiccandóque ſimilem illi vim obtinet. Seſamoidis albi ſemen vehementer amaram qualitatem continet, non ſolùm mediocrem. Calfacit itaque, rumpit & extergit. Herbas iſtas catharticas Herbarij ſibi ignotas eſſe fatentur. Pena tamen ſuſpicatur Hormalam Syriacam in odoratis depictam ex Lobellio Seſamoides maius eſſe. Matthiolus verò Seſamoides minus oſtendit, quod Cortuſo acceptum refert. Permulti opinantur Seſamoides maius eſſe eam herbam, quæ in tota ora Maſſiliæ & Liguriæ, Corſica ac Sardinia gignitur, illícque vernacula lingua *Tartouraire* appellatur. Fruticoſa eſt, pede non altior, radiculis ſubflauis, gracilibus, tenuibus, ſi totam plantam ſpectes, ſuperuacuis: ramis multis, rotundis, denſa lanugine villoſis, ſurculoſis: foliis Rutæ ſimillimis, numeroſis, hirſutis, candidis: flore in ſummis ramis copioſo, exiguo, candido, denſiùs congeſto, intra lanuginem deliteſcente: ſemine paruo, nigro, guſtu tam feruido, vt ſi quis herbam mandat, diutius ardere fauces videantur, tam pertinaci vredine, vt nulla oris collutione deleri poſſit. Minor ſanè eſt in Chamelæa, Thymelæa, Laureolæq; generibus acrimonia, ac vrendi vis, quàm in hac planta. Hodie impoſtores, ac quidam ignari quãtùm malefica ſit huius plantæ vis, & corporibus noſtris noxia, ex vino albo, vel cicerũ decocto, vel elixæ carnis iuſculo bibendã propinant drachmam vnam vel alteram, in validiſsimis naturis, tanta purgandi poteſtate, vt ſæpe ob hypercatharſim ſanguis erumpat. Educit autem ſic ſumpta bilioſa, pituitoſa, aquoſa, id quod & Dioſcorides teſtatur: vt mirum non ſit, in Anticyra dictum olim fuiſſe Elleborum, admiſceriq; ſolitum potionibus ex Veratro albo paratis, vt facilius & citius Veratrum, quod vomitiones magis ciet quàm deiectiones, aluum commodiùs detraheret. Hoc fortaſſe Elleborum eſt, quod fructum Seſamo ſimilem edere Theophraſtus ſcripſit, quo in Anticyra purgationes fiebant. Quanquam non ſolùm fructu, ſed etiam radice vtile eſſe ſcribit: quod negat Dioſcorides, qui radicem ἄπρακτον, id eſt, imbecillem, ſiue ignauam eſſe dicit, ſemínique purgandi vim tribuit, quam etiam foliis & ramulis ineſſe experientia docuit. Planta hæc Cluſio eſt Sanamundæ tertium genus, Cortuſo Erica Alexãdrina, Alfonſo Pautio Cneõrum. Thymelææ congenerem eſſe, & iiſdem facultatibus pollere putat Cluſius. Plantam alteram hîc etiam appictam Seſamoides minus quidam nominant, non ad Dioſcoridis quidem hiſtoriam referentes, ſed ad eam quam cum ſuperiore cognationem habet originis, ſaporis, facultatis catharticæ. Quidam Phacoides volunt eſſe Oribaſij, ob foliorum cum Lente ſimilitudinem. In maritimis, vt & alterum prouenit, ſed Corſicæ magis quàm Galliæ, Liguriæ've: caule pedali, in ramulos pluri

SESAMOIDES maius multorum, Dalech.

Lib. 8. ſim.

In cap. 147. lib. 4.

los pluri

los plurimos & graciles diuiſo, lanugine molli veſtitos ſuperioris modo: foliis numeroſiſsimis, minimis, lætiùs virentibus, Lenticulæ ſimilibus, circa ramos denſiſsimè coaceruatis, vt ramorum conſpectum adimant, Aizoi acris ſpecie: flore copioſo, tenui, candido, per totos ramos foliis interſparſo, ſuauiſsimi odoris, nec moſcho diſsimilis, & quaſuis acres plantas ſuperantis. Purgat, & eoſdem humores educit quos Seſamoides maius, ſed laborioſiùs, præſentioréque

SESAMOIDES minus, Dalechampij.

SESAMOIDES minus, Matthioli.

nimiæ vacuationis diſcrimine. Eius tuſæ ac cribratæ drachmam ptiſanæ immixtam ſorbendam dedit Dalechampius cuidam neruorum diſtentionibus laboranti Lugduni in publico valetudinario, cui non ſegniùs aluus deturbata eſt, quàm ſi colocinthidem ſumpſiſſet, reſtitutáque ſanitas. Seſamoides minus à Matthiolo poſitum Pena approbat, ſcribítque optimè Cyanis comparari. Folia enim prorſus ſunt Cyani parui, inciſura & ortu Coronopi, hirſutiora, maiora (fortè μακρότερα pro μικρότερα in Dioſcoride legendum, qui error in eo auctore frequens eſt:) flores radiati, prorſus Cichorij concolores & ſimiles ſupernè, ſubtùs capitula ex ſquamulis compacta Cyami aut Iaceę modo habentes: ſemine intus Seſami: radice Tragopogoni, exiliore. In Narbonenſi agri ſquallidis collibus, etiam herbidis ad Ladum copioſè prouenit hæc planta, atque etiam in Longobardia. Huic Matthiolus non rectè Phalaridis flores & capitula affinxit. Hæc ex Pena. Quidam Catanancen priorem eſſe putant.

EMPETRVM. CAP. XVII.

EMΠETPON Græcis, & φακοειδὴς dicitur, Latinis Empetrum & Phacoides, & Calcifraga Plinio. Id non deſcripſit Dioſcorides, ſed dixit tantùm in maritimis & montoſis naſci, guſtu ſalſo, quod verò propiùs terreno prouenit, amarius eſſe. Purgat pituitam & bilem, & aquas, ſi in iure aliquo, aut aqua mulſa exhibeatur. Eadem prorſus Plinius tradidit. Empetron, quam noſtri Calcifragam vocant, naſcitur in montibus maritimis, ferè in ſaxo: quo propiùs mari fuerit, minùs ſalſa eſt (Deprauata hæc in vulgatis codicibus lectio, ſic corrigenda, quæ propiùs mari fuerit, ſalſa eſt) potáque bilem trahit ac pituitas: quo longiùs magiſque terrena, amarior ſentitur. Trahit aquam. Sumitur autem in iure aliquo, aut in hydromelite. Galenus ſcribit Empetrum ad ſolas purgationes eſſe vtile, bilem ac pituitam educens, guſtu ſalſum eſſe, quare ad alia quoque vti licere, ad quæ pollet ſubſtantia ſalſa: item nominari Praſoides. Idem planè Aëtius & Paulus ex Galeno exſcripſerunt, vt vox phacoides vel in Dioſcoride, vel praſoides in aliis meritò ſuſpecta ſit. Addit Paulus, quia ſalſum eſt, extergendi vi præditum eſſe. Cùm verò Dioſcorides, Galenus atque alij Græci medici ipſos ſequentes ſcribant Empetrum ad purgationes tantùm vtile eſſe: Plinius contrà his quę modò citauimus ſubiiciat, vetuſtate vires perdere, recens vrinas ciere decoctum in aqua vel tritum, calculóſque frangere, & qui fidem promiſſo huic quærunt, affirmare lapillos, qui ſubferueſiant vnà, rumpi: perſpicuum eſt eum, alterum Empetrum Saxifragum dictum cum maritimo Empetro confudiſſe. De quo Saxifrago, ſiue Empetro altero, caput extat in multis excuſis exẽplaribus Dioſcoridis, cui calculos veſicæ frangendi, & vrinas ciendi vis tribuitur: quanquã caput hoc inter Dioſcoridis notha & adſcititia à peritis herbariis referatur. Prętereà ex iiſdẽ Græcis auctoribus colligere licet fœniculum marinum, ſiue Herbam Sancti Petri, Empetrum non eſſe, hoc loco deſcriptum, quod quidam credidere: quia ei nulla bilem purgandi, pituitamq́; facultas inſit. Quare diuinare potiùs, quàm certò ſtatuere licet, quæ planta legitimum veterum Empetrum afferi poſſit. Si tamen cõiecturæ locus ſit, Dalechampius Empetrum eſſe opinatur plantam, quę à vulgo Narbonenſiũ Herba terribilis vocatur, cuius capite de Alypo mentionẽ faciemus, ob violentam in corpore purgando facultatẽ. Ea nunc in ipſo maris litore prouenit ſalſum humorẽ bibente eius radice, ac tum ſalſo guſtu eſt, vt cæterę plantę, quarũ radix marinã aquam ſugit: nunc in montibus mari vicinis, vt in monte Ceſtio, vulgò *Cap de Ceſte* prope Agatham, nullo maris ſucco imbuta, ſed tantũ obiecta eius afflatui, ac tum ſalſuginis expers, guſtãti perquã amara ſentitur. Cubiti eſt magnitudine, & eo maior, cortice purpuraſcẽte, ramoſa, folio Lẽtis, ſed Lẽtis modo per æquales verſus nõ diſpoſito, per ramos & ſurculos nullo ordine prodeũte, supernè viridi, infernè candicante, capitulis in ramorum vertice purpureis & rotundis, Aphyllanthi non diſſimilibus. Purgandi vim habet Seſamoide vtroq; non imbecilliorẽ. Purgat autẽ bilem, pituitam & aquas non aliter, quàm Tithymalus.

EMPETRVM phacoides, Herba terribilis Narbonenſium.

Nomina. *Li. 4 c. 174.* *Locus.* *Vires.* *Lib. 27. c. 9.* *Lib. 6. ſim.*

CVCVMIS SILVESTRIS. CAP. XVIII.

Nomina ΙΚΥΣ ἄγριος, Cucumis ſilueſtris Latinis dictus eſt, & Cucumis erraticus, & anguinus, Officinis Cucumis aſininus, Arabibus *Chete allimar*, *Katealhener*, ſeu *Cheta alhamar*, Italis *Cocomero ſaluatico*, Germanis *Vuilder cucumern*, & *Eſele cucumern*, Hiſpanis *Cogombrillos amaragos*, Gallis *Coucombre ſauuage*. Cucumin

Li.4.c.149. ſilueſtrem tradit Dioſcorides ſolo fructu diſtare à ſatiuo Cucumere, quem longè

Forma. minorem parit, oblongis glandibus non diſſimilem: folia atque ſarmenta ſatiui referre: radice candida, magna. His notis Cucumerem noſtrum ſilueſtrem deſignari nemo eſt qui non apertè videat. Is flagella per terram ſpargit, bicubitalia, minimi digiti craſſitudine, rotunda, breuibus aculeis aſpera, ſolida, & anguium modo inflexa. Folia edit ex longis, craſsis, & aculeatis pediculis pendentia, in obtuſum mucronem deſinentia, ſupernè viridia, infernè pallidiora, & crebris intricatíſque venis, rugoſa, vtrinq; aſpera: flores tota æſtate ex foliorum alis, quinis, latis, acuminatis, & flauis foliolis conſtantes, quoſdam ſteriles, quoſdam fœcundos. Steriles terna intus trifida veluti complicata, & per ambitum crocea, nec hirſuta ſtamina habent, nullúmque poſteriore parte capitulum, futuri fructus rudimentum. Fœcundi in medio ternas hirſutas & flauas furculas ſtaminum vice continent: retro hirſutum & oblongum extuberat tuberculum, quod flacceſcēte flore paulatim cum pediculo accreſcit, donec maximæ glandis magnitudinem ſuperauerit, quod vndique breuibus aculeis armatur, & in maturitate cū ſplendere, gliſcere, & candicare, vel palleſcere cœperit, ſponte ſua, aut leuiter tactum ex pediculo exilit, & cum impetu oblonga, foris nigra, intus candida ſemina cum aqueo ſucco eiaculatur. Radice nititur craſſa, rotunda, carnoſa, rapo oblongo haud abſimili, radiculis multis huc & illuc diſperſis. Tota planta vehementer amara eſt, præſertim fructus amariſsimus, ſola ſeminis medulla dulcedinem habet, quæ etiam mures alliciat, inquit Cordus. Quare miratur Galenum huic ſemini amarum ſaporem tribuere, quòd fortaſſe tantùm corticem ſeminis deguſtauerit, qui amarus eſt, non ipſum nucleum, qui propriè ſeminis appellatione venit. At falſò Galenum à Cordo reprehendi Matthiolus arbitratur, quòd nuſquam ſcripſerit Galenus Cucumeris ſilueſtris ſemina amara eſſe, ſed Cucumerum ſemina quædā amara eſſe, quemadmodùm & amygdalæ: nec diſertè dixiſſe Galenum aut ſatiui aut ſilueſtris Cucumeris ſemen quandoq; amarum reperiri, coniicere tamen ex contextu facilè eſſe de ſatiui ſemine intelligere, & lectores admonere voluiſſe huiuſmodi ſeminum nucleos, qui natura dulces ſunt, aliquando ſoli in quo naſcuntur

CVCVMER agreſtis, Matthioli.

Locus. vitio amaros effici. Naſcitur Cucumis ſilueſtris in ſabuletis, ac ruderibus: eſtq; in Gallia Narbonenſi & Hetruria frequens. Frigidioribus locis ſeritur in hortis

Tempus. ab Herbariis. Auguſto menſe floret. Autumno fructum producit. Inſtillatus fo-

Li.4.c.149. Vires & liorum ſuccus aurium dolori conuenit, inquit Dioſcorides. Illita ex polenta ra-

Temper. dix veterem omnem tumorem diſcutit. Impoſita cum reſina terebinthina tubercula

cula rumpit. Ischiadicis infunditur: podagras discutit decocta ex aceto & illita. Eius decocto dentes in dolore colluuntur. Aridæ farina impetiginem, lepras & vitiligines absterget: nigris cicatricibus colorem reddit, & in facie maculas expurgat. Radicis succus sesquioboli pondere, item cortex acetabuli quarta parte, bilem pituitámque deiiciunt, præsertim in hydropicis: deiectiones autem citra stomachi iniuriam mouet. Radicis selibra in vini, præsertim Lybici, hemina conteritur, dantúrque ex eo terni cyathi triduo, dum tumor abundè deprimi cernatur. Quæ postrema sententia sic legitur in vetere codice. Δεῖ δὲ τῆς ῥίζης λαβόντα ἡμίλιβαν μετὰ δυοῖν ξεστῶν οἴνου, μάλιστα αἰγυπτίου γλυκέως, λεαίνειν, καὶ διδόναι ἐκ τούτου κυάθους. γ. νήστει ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς, ἕως ἂν ὁ ὄγκος ἱκανῶς συσταλῇ. Id est, cùm selibram eius acceperis, oportet eam læuigare cum binis sextariis vini dulcis, præsertim Aegyptij, propinaréque ex ipso tres cyathos ieiuno trium dierum spatio, donec abundè tumor ipse subsidat. De foliorum & radicis vsu medico, idem quod Dioscorides Plinius apertè tradidit. Radix ex aceto cocta podagris illinitur, succóque dentium dolori medetur. Arida cum resina impetiginem & scabiem, quæ psoram & lichenas vocant, parotidas & panos sanat, & cicatricibus colorem reddit. Foliorum succus auribus surdis cum aceto instillatur. Sed in his quæ de Elaterio scripsit, à Dioscoride dissentit. Cucumin siluestrem esse diximus, inquit, multò infra magnitudinem satiui. Ex eo fit medicamentum, quod vocatur Elaterium, succo expresso ex semine. Qua in re Plinius Theophrastum secutus est: scribit enim. καὶ τοῦ σικύου δὲ τοῦ ἀγρίου τὴν μὲν ῥίζαν ἄλφους καὶ ψώρας βοσκήμασι (legendum, ἄλφοις καὶ ψώραις βοηθεῖ. τὸ δὲ σπέρμα, &c. Est enim id, quod Dioscorides antè dixit. ξηρὰ δὲ λεία ῥίζα ἄλφους, λέπραν καὶ λειχῆνας σμήχει, nulla facta pecudum mentione) τὸ δὲ σπέρμα χυλισθὲν ποιεῖ τὸ ἐλατήριον. τίλλεται δὲ τοῦ φθινοπώρου, τότε γὰρ βέλτιον. Id est, Cucumeris siluestris radix vitiliginem & scabiem sanat. Ex semine verò succo expresso fit Elaterium. Legitur Autumno: tunc enim melius. Dioscorides verò ex fructu Cucumeris elaterium fieri docet, vt simul etiam quod in ipso carnosum exprimatur. Deinde quod scripsit Dioscorides. Sunt qui ad hauriendam protinus succi abundantiam cribratos cineres humi inspergant, & medium cauantes triplicatum linteum obtendunt, per quod Elaterium cum sua humiditate diffundatur, siccatúmque in pila conterunt, Plinius non satis expreßit. Semen quoque, inquit, cinere conspergitur, ad coërcendam succi abundantiam, qui expressus suscipitur aqua cælesti, & subsidit, deinde sole cogitur in pastillos ad magnos mortalium vsus. Paulò pòst de Elaterio, Nec vllum, inquit, ex medicamentis longiore æuo durat. Incipit à trimatu. Si quis recentiore vti velit, pastillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Melius quo vetustius: finítque iam ducentis annis seruatum, vt auctor est Theophrastus, & vsque ad quinquagesimum lucernarum lumina extinguit: hoc enim veri experimentum est, si admotum, priusquàm extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. Locus Theophrasti, quẽ Plinius citat, is est. πάντων δὲ ὅλως τῶν φαρμάκων πλεῖστον διαμένει χρόνον τὸ ἐλατήριον, καὶ τὸ παλαιότατον ἄριστον. ἰατρὸς δ' οὖν τις ἔλεγεν οὐκ ἀλαζὼν, οὐδὲ ψεύστης ὡς εἴη παρ' αὐτῷ διακοσίων ἐτῶν, θαυμαστὸν δὲ τῇ ἀρετῇ, δοῦναι δέ τινα αὐτῷ δῶρον. αἰτία δὲ τῆς χρονιότητος ἡ ὑγρότης. διὰ γὰρ ταύτην καὶ ὅταν κόψωσι, τιθέασιν εἰς τέφραν ὑγρὸν, καὶ οὐδ' οὕτως ξηρὸν γίνεται, ἀλλ' ἄχρι πεντήκοντα ἐτῶν σβέννυσι προσαγόμενον τοὺς λύχνους (non ἀυχμοὺς, vt in vulgatis exemplaribus legimus) φασὶ δὲ μόνον μάλιστα ὑπέρινον ἄνω ποιεῖν τῶν φαρμάκων (non ὑπὲρ ἴνων, vt habent vulgati codices) αὕτη μὲν οὖν ἰδιότης τῆς δυνάμεως. Id est, Omnium quidem in vniuersum medicamẽtorum maximè diuturnum est Elaterium, & quod vetustissimũ optimum. Itaq; medicus quidam, vir haud gloriosus neq; mendax, sibi esse Elaterium ducentorum annorum dicebat, virtute mirabili, donatum à quodam. Diuturnæ conser-

Lib. 20. c. 1.

Lib. 9. hist. cap. 10.

Lib 9. hist. cap. 14.

uationis eſt humoris copia: eam enim ob cauſam etiam cùm triuerint, in cinere humidum reponunt,ac ne ſic quidem ſiccatur,ſed vſque ad quinquageſimum annum lucernis admotum eas extinguit. Aiunt autem ſolùm hoc ex omnibus medicamentis maximè purgationem immodicam per ſuperiora efficere. Hæc igitur eius medicamenti propria vis. In his Theophraſti verbis Gaza hæc prætermiſit, φασὶ δὲ μόνον μάλιστα ὑπέρινον ἄνω ποιεῖν τῶν φαρμάκων. Eſt autem ὑπέρινος, ὁ ὑπερκεκαθαρμένος ἄνθρωπος, vt Galenus in Gloſſis Hippocraticis exponit. Dioſcorides Elaterium ſcribit à bimatu ad decennium deiectionibus vtile eſſe. Theophraſtus id mirabili virtute ducentis annis ſeruatum eſſe. Scribit idem Theophraſtus σβέννυσι προσαγόμενον τοὺς λύχνους, quæ Plinius cõuertit, lucernarum lumina extinguit. Contra Dioſcorides ait, προσαχθὲν λύχνῳ εὐκαές, id eſt, quòd lucernarum luminibus obiectum facilè flagret, vel ad lucernã admotum facilè ardeat. Sed potior videtur eſſe Theophraſti ſententia, vt videlicet Elaterium propter humoris copiã lucernarum lumina extinguat, &, vt Plinius ait, ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. Nam omne humidum, quod pingue non ſit, ignis flammam protinus extinguit. Quare Elaterium, in quo humiditas aquea multùm exuperat, lucernæ flammam extinguet potiùs, quàm ardebit admotum, excitato videlicet in humido à calore flatu, id quod experientia confirmari poteſt. Itaque eum Dioſcoridis locum mendo non carere ſuſpicantur viri docti, & pro εὐκαές legendum eſſe putat Cornarius οὐ καίεται, id eſt, non ardet.

Ibidem. Elaterium bilem ac pituitam vtrauis parte extrahit, inquit Dioſcorid.

Vires & Temper. Optima ſuſpirioſis eſt purgatio. Quòd ſi in animo eſt deiectionem moliri, adiecto ſalis duplo, & ſtibij quod colorare ſufficiat, ex aqua, erui magnitudine, catapotia dato, poſteà cyathus vnus aquæ tepidæ ſorbeatur. Ad citandas tamen vomitiones aqua diluens Elaterium ſubiectas linguæ partes penitiſſimè penna oblinito. Quod ſi quiſquam difficiliùs euomat, oleo aut vnguento irino reſoluto, ſomnum inhibeto. Porrò his, qui eximiè vacuantur, continuè vinum & oleum dare conuenit: etenim vomendo reſtituuntur. Quod ſi vomitiones non finiantur, aqua frigida, polenta, poſca, poma, & quæ ſtomachum denſando corroborant, offerenda ſunt. Ciet Elaterium mẽſes: partus necat in peſſo ſubditum: morbo regio medetur cum lacte naribus infuſum, à diuturnis capitis doloribus liberat. Efficaciſsimè anginis illinitur cum vetere oleo, melle, aut felle taurino. Hæc & alia quædã Plinius

Lib.20.c.1. habet. Obſcuritates, inquit, & vitia oculorum ſanat, genarúmque vlcera. Tradunt hoc ſucco tactis radicibus vitium, non attingi vuas ab auibus. Contra phthiriaſim bibitur, & hydropiſes. Illitum anginas & achoras cum melle & oleo ſanat. Et paulò pòſt. Podagris & articulorum morbis decoctum in aceto illinunt, præſenti remedio: lumborum verò dolori ſemine ſolo ſiccato, dein trito, triginta denariorum pondere, in hemina dato aquæ. Sanat & tumores ſubitos illitum cum lacte mulierum. Purgat eas Elaterium: ſed grauidis abortum facit. Suſpirioſis prodeſt, morbo verò regio in nares coniectum. Lentigines ac maculas è facie tollit in Sole illitum. Adiecit & eius modum ex Dioſcoridis ſententia. Modus proportione virium à dimidio obolo ad ſolidũ. Copioſius necat. Integer modus, inquit Dioſcorides, obolus eſt, minimus ſemiobolus, pueris chalci duo, ſiquidem copioſius periculum ad-

Lib.8.ſim. fert. Galeno Cucumeris agreſtis tum fructus, tum fructuum ſuccus, quem vocant Elaterium, tum non minimè radicis, & foliorum, ad medicationes perutilis eſt. Elaterium itaque mẽſes ciet, & fœtum interimit appoſitum, ceu alia omnia amara, & ſubtilium partium, maximè ſi quam habeant caliditatem, velut Elaterium: nam ſummè amarum eſt, leuiter calidum, vt ex ſecundo ſit ordine excalfaciẽtium. Porrò tale protinus digerendi quoque vim habet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidã cum melle, & oleo vetere. Bonum item eſt morbo regio affectis,

fuſum

fuſum cum lacte in nares, dolores capitis ſanat etiam hoc vſu. Atq; Elateriũ quidem eiuſmodi eſt. At radicis ſuccus, vt & foliorum Elaterio ſimilem vim habeat, imbecilliorem tamen. Sed & ipſa radix ſimilem facultatem habet: abſtergit enim, digerit, emollit. Porrò cortex potentiùs ea deſiccat. Meſues de huius Cucumeris facultate, viribus, noxa, & eius correctione fuſiùs differit his ferè verbis. Succi ex Cucumeris ſilueſtris fructu laus eſt præcipua, ſecunda radicis. Is fructus iam abſolutus ſi maturitate palleſcat, viridíſque eſſe deſierit, & amaritudine ſit eximia, ſuccúmque remittat album & ſubpinguem, eſt calidior. Imperfectus autem tam eſt noxius, vt ſanguinem educat. Succus quidem exeunte Æſtate excipitur: radix ſine Veris colligitur. Eadem in medicamenta multùm efficacia & celebria recipitur. Succus calidus eſt & ſiccus ordine tertio: ſubſtantia ignea & terrena conſtat. Purgat potenter pituitam vomitu, & deiectione, & interdum bilem, ſi vacuari parata eſt: ſeroſum quoque excrementum etiam euulſu contumax, atque ideò à iuncturis mirificè trahit, præſertim ſucco & radice. Ob id earum dolorem ſanat: iſchiadem etiam iuuat apertè cataplaſmate impoſitus, vel clyſtere iniectus. Radices eius cum abſinthio in aqua & oleo percoctæ hemicraniam moleſtam, & curatu difficilem ſanant, ſi ipſo decocto tempora fricentur, & ſi ægris radices eædem cum herba tritæ cataplaſmate applicentur. Succus quoque ipſius cum pauco lacte naribus iniectus idem efficit: excrementa enim cerebri euacuat, & naſi fœtorem ab horum putredine ortum perſanat: cephalalgiam quoque veterem, & epilepſiam. Idem cataplaſma, præſertim ſi ſtercus caprinum addatur, tumores magnos & duros, & ſtrumas reſoluit. Succus quoque & decoctum tum fructus, tum radicis hydropem iuuat potu (valenter enim aquas ſeroſas euacuat.) & icterum, & obſtructiones lienis, & hepatis. Puluis radicis cum melle cicatricem fœdam tenuat, ecchymomata contuſionibus ſuccedentia diſſipat. Succus radicis cum farina fabarum, ſordem faciei, & fœditatem cutis illitus terget. Radix ex aceto forti alphis affricta, eos delet & lentigines. Reſoluit enim, tenuat, terget, ſiccat. Soluit moleſtè & tardè: aperit obſtructa, & ora venarum. Quæ ne aperiat & vlceret hic ſuccus, ac cum torminibus, & anxia moleſtia vacuet, datur cum Bdellio, vel Tragachantho, vel lacte dulci, recenter mulſo, aut mulſo & ſale: promptiùs autem purgat cum pauco ſale gemmæ & aromatibus. Succus ex fructibus per maturitatem pallentibus clementer ſine compreſſione multa extractus, ſiccatur vt Scammonium aut aloë. Nonnulli inter ſiccandum ei immergunt aromata nodulo ligata, quem extrahunt dum ſiccando cogi incipit. Alij alia immittunt pro variis ſcopis. Triennio ſeruatur, poſt ſex menſes vtendus. Noxam autem ab eo corpori impreſſam delent aqua hordei, mulſa, vinum, oleum. Datur ſuccus à granis decem ad drachmæ vnius partem tertiam. Puluis radicis à granis quindecim ad drachmæ ſemiſſem. Decoctum ab vnciis duabus ad vncias quatuor.

Li.2 med. purg.c.9.

COLOCYNTHIS.
CAP. XIX.

ΚΟΛΟΚΥΝΘΙ'Σ, θήλυς, quaſi Cucurbitula, deminuto à κολόκυνθα nomine, nam fructus eius cum Cucurbitæ ſatiuæ fructu collatus, lõgè minor eſt, Latinis ſimiliter Colocynthis, & Cucurbita ſilueſtris appellatur, Arabibus *Chandel, Handel,* ſiue *Handal,* Officinis, Hiſpanis & Italis *Coloquintida,* Germanis *Coloquint,* & *Vvildekurbſz,* Gallis *Coloquinte,* & *Courge ſauuage.* Quibuſdam Fel terræ dicitur, Arabibus Plantarum mors, quòd herbas

Nomina

alias ſibi vicinas veneni modo interficiat, vt vicina illi terra aduſta videatur. Hippocrates Colocynthidem ſæpe συκυώνην vocat, & σικύην, & συκυώνης σπόγγον, κολοκυνθίδος τὸ ἔντον, Colocynthidis ſpongiam, eius interiorem partem, & σικύην ἄτμητον, κολοκυνθίδα ἀδιαίρετον, in ſectilem Colocynthida, vt Galenus in Gloſſis ex-
Forma. ponit. Colocynthis aſpera viticulos foliáque per terram ſtrata emittit, Cucumeri, quem hodie Citrulum vocant Officinæ, ſimilia, in mucronem deſinentia,

COLOCYNTHIS, Matthioli.

atque vtrinque ex obliquo & profundiùs in ternas plerumque partes ſecta, quæ partes ſuas quoque habent inciſuras: flores iuxta folia pallidos ſiue flauos: fructum rotundum, pilæ forma in orbem coactum, primùm viridem, deinde flauum, cortice neque ſpiſſo, neque duro contectum, qui cùm exaruit, ſummè læuis eſt, fungoſa candidáque intus pulpa, in qua cauernulæ ſeminibus pyro ſimilibus plenæ, duro cortice candidum nucleum claudentibus. Radice nititur oblonga, fibrata, candida. Fructus ſapore eſt amariſſimo, qui ſiccatur, & ad vſum medicum aſſeruatur. Hæc eſt Dioſcoridis Colo-
Li.4. c.171. cynthis : ſic enim deſcribit. Colocynthis ſarmenta foliaq; ſatiui Cucumeris emittit, per terram repentia, diuiſa: fructum in ſpeciem mediocris pilæ conglomeratum, vehementer amarum, quem legere oportet cùm cœperit in pal-
Li. 2. c.130. lidum colorem permutari. Auicennas & Me-
Lib. 2. c. 4. ſues duplicem faciunt Colocynthidem, marem
Genera. & fœminam. Mas eſt foris lanuginoſus, nigricans, ſubaſper, grauis, durus: fœmina præſtantior, præſertim ſi eſt magna, perfectè matura, alba, lenis, rara, leuis: vti eius interior medulla albiſsima, rara, lenis & leuis: quóque leuior, eo melior: ſitq; ex agro laxo, arenoſo, libero, Autumno lecta, cùm langueſcente virore cœperit in colorem luteum mutari. Inmutata & his notis deſtituta, mala: flatus torminoſos & moleſtiſſimos excitat, immodicè purgat, vt etiam ſanguinem educat, & ſæpe mortem adferat. Peſsima eſt etiam ac venenoſa, quam producit vnicam tota vna planta. Quæ planta ſi loco illo eſt vnica, multò perniciorem fructum parit, præſertim ſi locus ille eſt vliginoſus, vel puluerulentus, vel thermis
Lib.3.c.41. propinquus, vel ſerpentibus abundet. Dodonæus alterum Colocynthidis genus reperiri tradit ſuprà à nobis deſcriptæ haud multùm ſimile, quod viticulis longis, aſperis alta ſcandit, & Cucurbitæ ſatiuæ modo iis omnibus, quæ obuia ſunt, capreolis ſuis ſe inuoluit. Folia fert Cucumeri ſilueſtri ſimilia: fructum Cucurbitæ prorſus ſimilem, ſed multò minorem, pyri ſolùm magnitudine, & effigie: cortice duro tegitur, viridi, lignoſo: intus ſucco plenus eſt amariſſimi
Lib.1. de gustus. Hanc Lobellius pingendam curauit. Cordus ſex Colocynthidum ſpe-
plant. cap.98. cies recenſet, Colocynthidem grandem, oblongam, quæ viticulis multis per
I. terram ſpargitur, ex interuallo geniculis præcinctis, iuxta quæ capreolos emittit, & ſingula erigit folia longitudine & latitudine pedali, in tres partes Lupuli modo ſecta, tactu aſpera, & breuioribus aculeis horrida, pedalibus aut cubitalibus, teretibus, aſperis, concauíſque pediculis inſidentia. Ab iiſdem geniculis radices

in terram

COLOCYNTHIS Pyriformis, Lobellij.

in terram demittit tenues, quibus nutriendo fructui succurrit. Flores secus foliorum exortũ profert, quibus decidentibus grandis, & humi procumbens excrescit fructus, longitudine plerumq; dodrantali, ea crassitudine, quam vtraq; manu circùm amplecti vix possis. Is primùm viridis est, posteà candicantibus maculis conspergitur, postremò maturus totus luteo pallet, & circa pediculũ eminentibus angulis distinguitur. Dissectus corticem primò ostendit durum lignosumq;, mox flauam cartilaginosamq; carnem, & in medio sex ordines seminum candidorum, oblongorum, acuminatorum, latorũ & planorum, in quibus candidus inest nucleus. Radice nititur breui, à qua multæ aliæ candidæ in diuersas partes exeunt, cubitales, & tenues. Hæc planta ad cameras perticis extructas admota capreolis eas apprehendit, & attegias scenasq; facit. Sapore fructus est amarissimo, & graui odore: seminis nucleus dulcis est. Seritur spectaculi gratia in latis hortorum areis. Altera Cordi Colocynthis grandis, & rotunda, supra- II. dictæ viticulis, capreolis, floribus, foliorũ magnitudine, asperitate, radicibus, deniq; aliis omnibus similis, & æqualis, demptis duntaxat duobus, quòd scilicet folia in quinas partes dissecta habet, & fructus minores, globi instar rotundos, aut modicè planos, colore primùm viridi, in maturitate pallido, pulpa, seminum ordine & figura superiori similes. Tertia Colocyn- III. this turbinata, viticulas, capreolos, folia & flores primæ similes profert, & similiter per terram repit, sed omnes partes tenuiores habet: fructum pyri modo turbinatum, ouo maiorem, in maturitate flauũ, & candicantibus lineis per longitudinem distinctum, foris durum, & lignosum, intus fungosa carne plenum, in qua quatuor oblongorum, paruorum, pleniorum, ac candidorum seminum ordines continentur. Radicibus nititur supradictis similibus, sed minoribus: sapore est amaro, vt cæteræ, similiterq; colitur. Quarta Colocynthis oblonga, glabra, viti- IIII. culis, capreolis, foliis, flore & radicibus primæ similis, & æqualis est. Folia tamen quoquo versus dodrantem vix excedunt, & non longè à mucrone duabus incisuris, sed non profundis, in tres partes diuiduntur. Fructum habet oblongum, primæ similem, glabrum, minorem, colore primùm viridi, in maturitate obscurè luteo, ac in pallorem saturatum degenerante, seminum ordine, quantitate, atque pulpæ substantia, colore, ac sapore præcedentes Colocynthidas æmulatur, similiter etiã in hortis colitur. Quinta Colocynthis oblonga, candida, grandis, viticulis, foliis, V. capreolis, floribus, fructus quantitate, semine, radicibus, asperitate, atque amaro sapore primæ similis est. Solo ferè colore huius fructus ab illius fructu differt: etenim principio viret, mox albicantibus, & inæqualibus maculis, seu nubeculis aspergitur, postremò in maturitate totus albicat. Colitur in hortis supradictarum modo. Sextam Colocynthidem ponit, fungosam illam, & læuem, vulgaremq;, VI. quam descripsimus. Hæc colitur à quibusdam Herbariis in hortis, sed rarissimè prouenit. In Italia & Hispania, & trans maria in calidioribus locis sponte in aspe- *Locus.* ris gignitur. Eius flores in æstate, seu fine æstatis apparent: fructus Autumno, siue eius fine maturescunt, & durant integris natura & viribus ad quinque annos.

Li.7 simpl. Colocynthis,inquit Galenus, guſtu amara eſt, ſed quæ amaritudinis illi, dum *Vires & Temper.* potatur,adſunt opera, ea euidenter efficere nequit, ob purgatoriam facultatem quam validam in ſe continet: nimirùm cum iis,quæ expurgat,antè & ipſa per aluum excerni præuertens. Viridis ipſius ſuccus intritus iſchiadibus prodeſt.

Li.4.ca.171. Dioſcorides verò enucleatiùs eius effectus declarat. Medulla fructus purgatoriam vim habet,ſi quatuor oboli cum aqua mulſa, melle cocto, myrrha & nitro excipiantur, & cogantur in catapotium. Arefactæ pilæ teruntur, & infuſæ clyſteribus proſunt neruorum reſolutioni, coxendicũ doloribus,& coli vitiis, vt quæ bilem, pituitam,& ſtrigmenta, interdum etiam cruorem eliciant. Fœtus admotæ enecant. Dolorem dentium tollit,ſi vnà repurgetur, & in ea luto óblita acetũ & nitrum inferueſcant, eo decocto decocti dentes colluantur. Si aqua mulſa, aut paſſum in eadem incoquatur,& ſub diuo refrigeſcat, potu craſſum humorem & ſtrigmenta alui detrahet. Stomacho ſupra modum aduerſatur. Subdita ex ea balano alui excrementa reiiciuntur. Virenti ſucco vtiliſsimè iſchiadici perfri-Lib.20. c.3. cantur. Plinius perſpicuè etiam eius vires exponit. Colocynthis vocatur alia(Cucurbita ſubaud.)ipſa plena,ſed minor quã ſatiua.(Sic fortaſſe rectiùs legas. Vtilior pallida ad medicinam quàm herbacea, medulla fructus per ſe inanit aluũ. Arefacta infuſaq; clyſteribus, &c.) Vtilior pallida,quãdo eius ſunt medicinæ. Herbacea arefacta per ſe inanit aluum.Infuſa quoque clyſteribus,inteſtinorum omnium vitiis medetur,& renum,& lumborum, & paralyſi.Eiecto ſemine aqua mulſa in ea decoquitur ad dimidias,ſic tuſsienti bibitur obolis quatuor.Prodeſt & ſtomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle ſumptis. In morbo regio vtiliter ſemina eius ſumuntur, & protinus aqua mulſa. Carnes eius cum abſinthio & ſale dentium dolorem tollunt. Succus verò cum aceto calefactus mobiles dentes ſiſtit. Item ſpinæ & lumborum,ac coxẽdicum dolores cum oleo,ſi infricetur. Prætereà, mirum dictu,ſemina eius ſi fuerint pari numero adalligata febribus,ſanare dicuntur quas Græci periodicas vocant. Hæc Plinius. Ex quibus Cornarius locos aliquot declarari ſcribit,hactenus à nullis interpretibus,vt ille arbitratur, rectè intellectos. Primùm duos modos ſumendi medullam Colocynthidis in vnum coaluiſſe,paucis particulis omiſsis, vt pro δύναμιν δ' ἔχει ἡ μὲν ἐντεριώνη τοῦ καρποῦ καθαρτικὴν, τετραβόλου πλῆθος μετ' ὑδρομέλιτος λαμβανομένη σὺν νίτρῳ, καὶ σμύρνῃ, καὶ μέλιτι ἑφθῷ εἰς καταπότιον, ſicuti habent publica exemplaria, quæ interpretes ſecuti ſunt, legunt, δύναμιν δὲ ἔχει ἡ μὲν ἐντεριώνη τοῦ καρποῦ καθαρτικὴν, τετρωβόλου πλῆθος μετὰ ὑδρομέλιτος λαμβανομένη, καὶ σὺν νίτρῳ δὲ καὶ σμύρνῃ, καὶ μέλιτι ἑφθῷ εἰς καταπότιον. Id eſt,Medulla fructus purgatoriam vim habet,ſi quatuor oboli cum aqua mulſa ſumantur.Sed & ſi cum nitro,& myrrha, & melle cocto cogantur in catapotia.

Lib.3.ca.55. Priorem modum apertè tradit Aëtius. Dantur ex medulla eius ſcrupuli duo in aquæ mulſæ cyathis duobus. Poſteriorem docet Plinius, cùm ait, Prodeſt & ſtomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle ſumptis. Alij tamen legere malunt ex Dioſcoride,Obeſt ſtomacho.Farinæ aridæ pilulæ cum decocto melle ſumuntur. Deinde rectè dixit Plinius, Eiecto ſemine aqua mulſa in ea decoquitur ad dimidias. Quòd in Dioſcoride nonnulli longè aliter intellexerunt,ipſam ſcilicet medullam in aqua mulſa coqui debere. Hoc falſum eſſe Aëtius perſpicuè oſtendit. Quod ſi minùs purgare volueris, inquit, ſumito Colocynthidem iuſtæ magnitudinis,eámque aperito ſupernè, & ſemen totum eximito. Deinde quicquid tomenti ſpeciem præ ſe fert in ipſa,rurſus citra ſemen in ipſam indito, & repletam ipſam ſapa,aut vino dulci vetere,diem ac noctem macerari ſinito. Deinde excolatum per pannum vinum calefactum bibendum dato. Hoc tamen intereſt, quòd Dioſcorides aquam mulſam, aut paſſum in ipſa priùs coquendum, deinde ſub dio exponendum præcipit. Aëtius ſapam aut vinum dulce vetus diem ſolum,

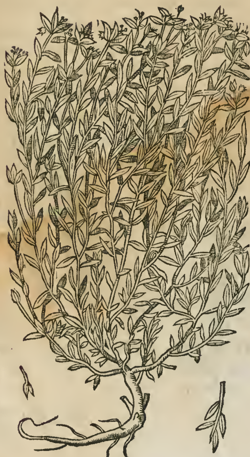
ac noctem

ac noctem macerari ſinit. Sic etiam Paulus habet. Colocynthidem ſemine reiecto, ſed quæ medullam reſeruet, paſſo implebis, ſineſq; totam noctem commadeſcere, manè paſſum auferetur, potuiq; dabitur. Qui ſanè vſus hodie quoque Medicis frequentiſsimus eſt, Colocynthidem, aut alia pharmaca in liquore aliquo macerandi. Infuſionem vulgò vocant. Sed præcipuè Medicis ſcitu neceſſaria ſunt, quæ cùm Mauritani cæteri, tum Meſues de Colocynthidis temperatura, viribus, & remediis ex ea aduerſus varios morbos, de eius vi malefica, de correctione, præparatione, doſi, & ſumendi modo tradidit in libro ſecundo de purgantibus medicamentis. Colocynthis, inquit, calida eſt, & ſicca, ordine tertio, ignea ſubſtantia & terrea per vſtionem tenuata, eximiè amara conſtat. Pituitam & alios humores craſſos & glutinoſos magis ex profundis partibus & diſtantibus, vt cerebro, neruis, muſculis, iuncturis, pulmone, thorace, quàm ex venis attractos, vt cenſet Dioſcorides, purgat, (non ita Dioſcorides cenſet, ſed pituitam, bilem & ſtrigmenta purgare. Paulus Colocynthidis medullam ſcribit bilem potiſsimùm vacuare, & muccoſa, non à ſanguine tantùm, quemadmodùm Veratrum, & Scammonium, ſed & à neruis, & neruoſis partibus) ac etiam bilem flauam, vt voluit Humain. Quapropter harum partium morbis mirè ſubuenit, cephalgiæ antiquæ, dolori cranij totius hemicraniæ contumaci, epilepſiæ, apoplexiæ, vertigini, aquoſæ fluxioni in oculum, podagræ frigidæ, iſchiadi maximè ac reliquis neruorum iuncturarumq; affectibus: aſthmati itē ac tuſsi antiquæ, dyſpnœæ ex thoracis repleti anguſtia. Ac præterea ſummè omnium prodeſt colico dolori tam à pituita, quàm à flatibus, & hydropi. Omnia autem hæc ſiue ſumpta, ſiue clyſtere, aut balano inteſtinis immiſſa præſtat. Vtero autem impoſita fœtum necat. Eadem cum aceto forti affricta alphos, lepram, pſoram, elephantiam ſanat. Oleum denique ſuper calidos cineres incoctum cortici eius inanito, capillos illitu nigrat, eóſque ne cadant firmat, canitiem tardat. Idem auri inſtillatum eius dolorem, ac tinnitum ſanat. Eodem oleo & felle bubulo interaneorum vermes necantur, ſi ſimul miſceantur, & calida ventriculo illinantur. Acetum ſimiliter incoctum collutione dentium dolorem ſedat: incìdit enim, tenuat, terget, digerit. Ne autem cordi, ventriculo, hepati, & cæteris viſceribus noceat turbando, ſubuertendo, violenter trahendo, miſcenda ſint quæ has partes roborant, vt maſtiche, gallia: miſceantur & glutinoſa, lubricando citiùs deturbantia, acrimoniam mordacem obtundentia, vt gummi, Tragacātha, Bdellium, & ſimilia, ne ampliùs vias vlceret per quas fertur, & ora venarum adeò vehementer aperiat, vnde ſanguis manet. Serapio Colocynthidem mulſa, cui incocta fuerit Ruta, macerabat, ſiccabat, læuiſsimè terebat, ex mulſa prædicta dabat. Græcus quidam Colocynthidem oleo roſato fricabat, & cum æquali portione Ladani in catapotia formabat, vtilia prædictis affectibus. Meſues eam minutiſsimè forficibus incìdit, muccagine Traganthi, aut Bdellij perlinit, ſiccat, tenuiſsimè terit: cum Ladano vel mulſa, vel maſtiche oleo roſato diſſoluta in paſtillos cogit, citra moleſtiam purgantes. Quod ſi noxam corpori impreſſerit, mulſa, vel vuarum paſſarum decoctum cum oleo amygdalino, vel oleo nucum eam abolet. Longam decoctionem ſuſtinet, éſtque pulueranda tenuiſsimè, vt eius facultas malefica permiſta illi exquiſitè alia, pleniùs obtundatur, vtq; viſcera celerrimè permeet, neque in ipſis ob partium minùs tritarum craſsitiem ceſſet: qua fortaſſe fit, vt in viſceribus pigra retineatur, eáque vlceret, præſertim cùm ſenſu percipi poſsint eius particulæ. Datur à ſiliquis ſex ad decem. Cap. 4.

ALYPVM

ALYPVM. CAP. XX.

Nomina ΑΛΥΠΟΝ Græcis, Latinis Alypum & Alypia dicitur, id eſt, indolens, ſiue expers doloris remediũ, κατ' ἀντίφρασιν, niſi quis malit dictũ quaſi ἅλυκον, id eſt, ſalſum vel maritimum, quod ſecus mare, vt Dioſcorides ait, oriatur. Herba eſt ſurculoſa, inquit ille, ſubrubra, graciliForma. busramulis: tenuibus foliis; flore molli, leui, copioſo: radix velut Betæ eſt, tenuis
Li.4.ca.173. (Oribaſius nec Betæ ſimilem, nec tenuem radicem eſſe ait:) ſemen velut Epithymi
Li.5.meth. (thymi habet Actuarius.) Naſcitur in locis maritimis, maximè Libyæ, plurima: ſed
Li.27.ca.4. & aliis locis vberrima. Plinius, Alypum, inquit, cauliculus eſt molli capite, nõ diſſimilis Betæ, acre guſtatu, ac lentum, mordenſq; vehementer & accendens. Actuario Alypum eſt Officinarum Turpetum, *Turbith* Arabibus dictum, quod album vocant. Nam in minoris Trypheræ compoſitione ſcribit: Si hoc medicamento, pituitæ deiectionem moliri inſtituas, Alypum, id eſt, album Turpetum addas. Et alio in loco, Turpetum, quod radix eſt Pityuſæ, & album Alypiæ, glutinoſam de-
Li.5.meth. trahit pituitam. At cũ idem Actuarius iiſdem ferè verbis quibus Dioſcorides, Alypum deſcripſerit, ſubiunxeritq; huius ſemen atrã bilem per inferna ducere, credidêre quidam Alypum ab Alypia differre, quæ non atram bilem, ſed pituitam vacuet. Verùm is aliam radicibus, quas Turpeti nomine donauit, aliam ſemini Alypi, ſiue Alypiæ vim ineſſe intellexit, neque tamen hanc ab illo differre: quod con-
Lib.7.ca.4 firmat Paulus his verbis. Alypi ſemen infernè atram purgare bilem, pari Epithymi menſura, cum ſale, & aceto dictum eſt: inteſtina verò, ſi fidẽ Dioſcoridi damus,
Li.3. purg. cap.2. leuiter exulcerat. Eſt autem meo iudicio quæ nunc Alypias vocatur. Meſues ſcribit
Cap.330. ſimpl. Turbith radicem eſſe herbæ lactariæ, foliis Ferulæ. Serapio Tripolium Dioſcoridi Turbith appellat. Quare difficile eſt quænam ſit hodie planta, quę verum Dioſ-
In cap.173. lib.4. coridis Alypum dici queat, decernere. Matthiolus plantam hîc pictam à Luca Ghino Piſis ad ſe miſſam pro Alypo fuiſſe ſcribit, ſed pingendo deprauatã fuiſſe,

ALYPVM, Matthioli.

ALYPVM, Penæ, Herba terribilis Narbonenſis.

ait Pena

ait Pena. Qui nullam habuit quæ æquè bene, imò vllo modo (præter Ferulas) Alypo congruat, siue lineamẽtis, siue efficacia purgandi, quàm frutex maritimus hîc depictus. Herbam terribilem vulgus Narbonensium appellat, de qua capite de Empetro diximus. Hanc Hippoglossi Valentini nomine depinxit Clusius, qui florentem vidit mense Februario & Martio in Bæticæ solitudinibus, & in regno Murciano, totóque Valentino. Bætici *Coronilla de froyles*, *& Siempre enxuta*, quòd semper arida & exsucca videatur, appellant: Murciani verò & Valentini *Segullada*, nonnulli Valentini professores Hippoglossum, quamuis nihil cum Hippoglossis Dioscoridis commune habeat, nisi quis fortè ob foliorum cũ Rusci foliis affinitatem sic dictum putet. Quæ tamen in hoc frutice circa pediculum sunt oblongiora & angustiora: prætereà facultates sunt etiam dissimiles. Eidem Clusio Alypum esse non placet, cùm planè arida sit & exsucca planta. Cæterùm circũforaneos Bæticæ Medicos scribit eius decoctum propinare iis qui scabie Hispanica laborant, non sine fœlici, vt aiunt, successu. Est & hæc planta Ptarmica, & Coniza tertia quibusdam. Semen Alypi, Dioscoride auctore, purgat atram bilem, si mensura Epithymo pari cũm sale & aceto sumatur. Intestina tamen leuiter exulcerat. Plinio verò aluum soluit in aqua mulsa, addito sale modico. Minima potio drachmarum duarum, media quatuor, maxima sex. Ea purgatio datur è gallinaceo iure. Li.4. c.173. *Vires.* Lib.27.c.4.

PYCNOCOMVM. CAP. XXI.

ΠΥΚΝΟ'ΚΟΜΟΝ Græci, Latini quoque Pycnocomum vocant. Folia habet, vt scribit Dioscorides, Erucæ similia, sed aspera, crassa, & acriora, caulem quadrangulum, florem Ocymi, semẽ Marrhubij (πρασίȣ habent vulgata exemplaria, alia πράσȣ, id est, Porri, sicuti & Oribasius legit) radicem nigram, rotundam, pallidam, exigui mali figura, terram olentem. Nascitur in locis saxosis. Eadem breuiter Plinius tradit. Aluum soluit & Pycnocomum, Erucæ foliis crassioribus & rarioribus, (Hæc vox, rarioribus, Pycnocomi nomenclaturæ repugnat: sic enim à densa coma dictum videtur. Quare pro rarioribus repone acrioribus, veteri etiam codice, atque Dioscoride lectionem hanc confirmantibus) radice rotunda, lutei coloris, terram olente: caule quadrangulo, modico, tenui: flore Ocymi. Inuenitur in saxosis locis. Ex rei herbariæ scriptoribus nullum aut audiui, aut legi, qui Pycnocomum verum se nosse asseueret. Quod si quis diligens & industrius aliquando repererit, sciat ex Dioscoride & Plinio non contemnendas esse eius vires. Semen drachmæ pondere potum, inquit Dioscorides, vim habet grauia & tumultuosa insomnia faciendi. Cum polenta impositum tumores discutit: aculeos & spicula infixa extrahit. Sed & folia imposita tubercula & furunculos discutiunt. Radix aluum soluit, & bilem vacuat. Datur drachmarũ duarum pondere in aqua mulsa. Ex Dioscoride Plinius hæc videtur exscripsisse. Radix eius in aqua mulsa denariorum duûm pondere, & aluum, & bilem, & pituitam exinanit. Semẽ somnia tumultuosa facit, vna drachma in vino potum. Rursus, Passim & in quacunque parte, ac maximo incommodo nascuntur, qui furunculi vocantur, mortiferum aliquando malum confectis corporibus. Remedio sunt Pycnocomi folia trita cum polenta, si nondum caput fecerint. Et alio in loco, Spicula sagittarum extrahit Pycnocomi semen. *Nomina* Li.4.c.169. *Forma.* *Locus.* Li.26.ca.8. *Vires.* Lib.26.c.8. Li.26.c.12.

EPITHYMVM. CAP. XXII.

QVOD Græcis ἐπίθυμον, Latinis quoque Epithymum dicitur, Arabibus *Epitimo*, Gallis *Teigne de Thym.* Epithymum scribit Dioscorides florem esse Thymi durioris, & Thymbræ similis. Habet capitula tenuia, leuia, & in eis caudiculas veluti capillamenta. Plinius magna ex parte Dioscoridi *Nomina* Li.4.c.172. *Forma.* Li.26.ca.8.

Dioſcoridi aſſentitur. Aluum, inquit, purgat Epithymum, qui eſt flos è Thymo Satureię ſimili. Differentia, quòd hic herbaceus eſt, alterius Thymi albus. Quidam Hippopheon vocant: ſtomacho inutilis, vomitiones mouet, ſed tormina & inflationes diſcutit. Sumitur & ecligmate ad pectoris vitia cũ melle, & aliquãdo Iride.

EPITHYMVM, Matthioli.

EPITHYMVM Græcorum & Arabum, Lobellij.

Aluum ſoluit à quatuor drachmis ad ſex, cum mellis exiguo, ſaliſq;, & aceti. Mox aliã de Epithymo ſubiungit opinionem. Quidam aliter Epithymum tradunt ſine radice naſci, tenuis ſimilitudine pili, rubens: ſiccari in vmbra, bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitam, bilémque. Meſues ſcribit Epithymũ Thymo, Thymbræ, & cuidam ſpeciei Origani ſupercreſcere Caſſuthæ modo. Duplex id eſſe, Creticum, idemq; præſtantius, præcipuè capitulis florulentis, ſubrufum, acre etiam, odoratu abſolutum, graue. Alterum Syriacum minus, rufum, ignobilius, vt etiam pallidum, & ſubcitrinum. Hæc Meſues. Epithymum Arabum, ſiue id quo hodie vtimur, nihil aliud eſt, quàm capillaceum quiddam inter ſeſe implicatum, ſine radice Thymo innaſcens, & ſeſe circũuoluens. Quare dubitauere pleriq;, Græcorúmne, an Arabum, ſiue noſtrum idem ſit, quod dixerit Dioſcorides florem eſſe Thymi durioris. At certè noſtrum, ſiue Arabum Epithymum, idem planè eſt cum Dioſcoridis Epithymo. Sed ſcire oportet, vt perſpicuè docet Pena, Thymum duplex eſſe. Vnum maius, foliis Thymbræ, aut Hyſſopi, cuius ſurculi capitulis ſpicatis Stœchadis ritu operti, floribus ex pallido purpuraſcentibus, atque numeroſa fibrarum coma implicantur, cuius vires præſtantiores. Hoc ex Syria Venetias aſportatur. Alterũ vulgare nigrum Plinij, Serpyllum zygis Dioſcoridis, in Narbonæ maritimis collibus puſillum naſcens: folio & flore Serpylli, rigidiore, paſsim etiam Epithymi cincinnis & capillamentis delicatiſsimis obuolutum. Dioſcorides prioris tantùm, ex quo prodit hæc fœtura meminit. Hoc nihil aliud eſt, quàm capitati floſculi, geminatíue, quibus aptantur caudiculæ capillamenti inſtar, coloris fuſci, vel rubelli nitentis. Floſculi interdum candidi, nonnunquam herbacei, Thymo verò vtrique purpuraſcunt. Altero Epithymo vulgari Thymo innaſcente vtimur. Syriacum enim rarius. Potum cum melle purgat per inferna pituitam & bilem atram. Priuatim prodeſt melancholicis & inflatis acetabuli menſura ad Drachmarum quatuor pondus cũ melle, ſale, & aceti modico.

Lib. med. purg. c. 16.

Vires. Dioſc. li. 4. cap. 172.

Scribit

Scribit Galenus Epithymum Thymi facultatem habere, ad omnia efficacius: exsiccare & excalfacere in tertio gradu. Paulus, Epithymum laudatiſsimum eſſe remedium ſcribit inter ea, quæ atræ bili vacuandæ ſunt: dari ipſius drachmas quinq; læuigatas ex lactis hemina. Li 6. ſimpl. Lib. 7. ca. 4.

CASSVTHA. CAP. XXIII.

RECENTIORIBVS Græcis χασύθα dicitur, Latinis Caſſytha, vel y, in v, tranſeunte Caſſutha, Herbariis & Officinis hinc deflexa quadam priſtini nominis vmbra Cuſcuta, *Chaſſuth*, vel *Cuſcuth*, Arabibus. Quidam, quòd Lino maximè ſeſe obuoluat, Podagram Lini vocāt, & Anginam Lini, quòd quaſi cōpedibus id cui inſederit illiget, nec vinctum eo facilè poſsit extricari. Galli *Goutte*, vel *Agourre de lin* vocant, Germani *Filtzkraut*, vel *Flachſzeiden*. De hac veteres Græci nihil, quod ſciam, memoriæ prodiderunt. Plinius tamen de iis loquens, quæ in alia ſtirpe viuunt, ſicut viſcum, Eſt, inquit, & in Syria herba, quæ vocatur Caſſytas, nō tantū arboribus, ſed ipſis etiam ſpinis circumuoluens ſeſe. In cuius vulgatis codicibus Caſſytas ſine ſpiritu legitur, librariorum fortaſſe vitio Caſſytas pro Caſſythas ſcribentium. In quibuſdam Cadytas habetur, non Caſſytas. Quæ vox Cadytas etiam in Theophraſto reperitur, ex quibus iſta mutuatus eſt Plinius: ſcribit enim, ἔτι δὲ δ' συριακὸν βοτάνιον, ὃ καλοῦμεν καδύτας, καὶ δένδροις, καὶ ἀκάνθαις ἐμφύεται, καὶ ἄλλοις τισί. Id eſt, & Syriaca illa herbula, quę Cadytas vocatur, arboribus & ſpinis, atque aliis quibuſdam innaſcitur. Caſſutha, vt depingit Ruellius, herboſis fruticibus adnaſcitur, eorum adminiculo fulta, radice nulla, ſed velut ab alarum ſinu prodeunte cirro capillamentóve miræ longitudinis, ſtatim ab ortu ramulis ſeſe circumuoluente: quæ iam velut clauiculis nixa, ſenſim proſerpens herbarum faſtigia ſcandit, & crebris voluminibus opere topiario per vertices rotata, comas herbarum complectitur, tam volubilis illi natura eſt. Foliis vidua cernitur: florem fundit album: ſemine quoque ſcatet tenui: cirri dilutiore rutilant purpura, nōnunquam ex rubro rufeſcunt, fidibus lyrarum craſſitie pares.

Nomina — Li. 16. c. 44. — Lib. 2. cauſ. cap. 23. — Lib. 2. c. 131. — *Forma*.

CASSVTHA, *Matthioli.*

Locus. Non in terra, ſed in herbis paſsim naſcitur Caſſytha, quas tam ſpiſſo ſæpius irretit contextu, vt tētorij modo herboſum ceſpitem à ſole vindicet. Nonnunquam cacuminibus impendens ſtirpes humi deturbat, propriámque parentem ſuis laqueis ſtrangulat, aut continuò materni alimenti ſuctu perducit ad tabem. Hæc Ruellius. Sed vt de Epithymo & Epithymbra, ita & de Caſſutha à multis meritò ambigitur, inquit Pena, ſuapténe adoleſcat radice, atque inde ſurrecta finitimis plātis ſeſe implicet, vnde alimentum vberius nacta, ràdiculæ illæ exareſcāt. Qua de re ita decernit ille. Epithymo, Epithymbræ, atq; Caſſuthę naſcēdi & rependi conditio par. Caſſutha enim orta primùm & amplexata Vites Narbonenſes, tam multis oſculis per quandam quaſi ſynaſtomoſin earum ſuccum populatur, & gènium defraudat, vt radices ſui muneris minùs iam neceſſarij oblitæ, feruore areſcant & abrumpantur (non ſecùs ac Vrachi exareſcunt fœtu excluſo, & mutato alimenti ductu) pendulis illis

capitulis & ſtaminibus Caſſythæ in Vitium aliarúmve ſtirpium amplexibus relictis, vbi ideò putantur enatæ. Sic à ſeſe deprehẽſum in vinetis & ſemine collecto & ſato veram Caſſutham prodiiſſe aſſerit. *Temper.* Eam in primo eſſe calfacientium ordine, & deſiccantium ſecundo ſtatuendum: quandam enim reſipit amaritudinem. Lib.2.c.131. *Vires.* Eiuſdem vires ex Arabibus has Ruellius recenſet. Abſtergendi naturam obtinet, & cum quadam adſtrictione roborandi facultate prædita eſt. Iocinoris impedimenta laxat, infarcti & obſtructi lienis expedit vitia, venas pituitoſis atque bilioſis exonerat humoribus, pellit vrinam. Regio morbo ſubuenit, qui iocinoris obſtructionibus contrahitur. Febribus iis auxiliatur, quæ pueros malè habent: ſed vſu nimio ſtomachum ſua adſtrictione grauat: verùm noxa tollitur, ſi aniſi modicum adiiciatur. Natura eius flauam bilem per aluũ exigere, ſed præſentiorem cum abſinthio effectum præbet. Hæ quidem & Pœnorum & Arabum ſententia facultates Caſſuthæ tribuuntur, quæ vtique vires illius magis gliſcere pollicetur, ſi parentis ingenium ei patrocinetur. Hinc eſt quòd hanc forſitan veteres Græci, quamuis triuialem, eo nomine ſubticuerunt, quòd natiuas ſuæ merito parentis dotes adſciuiſſet, è ſinu cuius vernaculum ebibens humorem aleretur. Nam, vt teſtatum iidem Arabicæ factionis medici reliquerunt, ſi calidæ inſidet herbæ, arboríve, calidam ſortietur facultatem, &, ſi incubuerit frigidæ, vim frigidam vendicabit. Hæc ex Ruellio. Lobellius etiam ſcribit Caſſutham plantæ, cui innaſcitur, vires quodammodo referre. Ideò Caſſutham è Lino à Practicis & Officinis præferri, quòd citra calorem minùs aſtringit, magis emollit, lenit, exterget, & ad euacuationem & diſcuſsionem præparat, iocinoris & lienis infarctus à bile & pituita leniendo reſerat, vrinam ciet: ideò morbo regio medetur, febres tertianas, quartanas & pituitoſas curat, vti Meſues auctor eſt, flauamq; bilem per aluum expurgat, ſed efficaciùs abſinthio addito. Epicnides, ſeu in Vrtica natæ magnam copiam ſe vidiſſe ait Lobellius in agro Sommerſeti Angliæ, quæ vrinis potentiùs ciendis, & obſtructionibus aperiendis eſt efficacior.

GLANS VNGVENTARIA. CAP. XXIIII.

Nomina ΒΑΛΑΝΟΣ μυρεψική Græcis dicitur. Theophraſto Βάλανος ſimpliciter, Latinis Glans vnguentaria, Plinio eadem vocis ſignificatione Myrobalanos, Arabibus *Habben*, ſeu *Ben*, Italis *Ghianda vnguentaria*, Hiſpanis *Auellana de la India*. Fructus effigies triquetra, vt ſcribit Pena, & Glandis, pręſertim Fagi, æmula, huic generi nomen dedit: oleum verò, quod expreſsione emittit, Myrepſicæ, id eſt, vnguentariæ nomine à cæteris Glandibus Li.4.c.154. diſtinxit, quòd eo vnguentarij plurimùm vtãtur. Hanc Dioſcorides ſic deſcripſit. *Forma.* Balanus Myrepſica fructus eſt arboris Myricę ſimilis, magnitudine nucis Auellanæ, cuius interior pars expreſſa veluti amygdalæ amaræ humorem emittit, quo *Locus.* ad pretioſa vnguenta pro oleo vtuntur. Naſcitur in Æthiopia, Ægypto, Arabia, & in Petra Iudææ. Præfertur quæ recens eſt, alba, plena, & quæ facilè delibratur. Theophraſtus verò ſic: ἡ δὲ βάλανος ἔχει μὲν τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τοῦ καρποῦ. φύλλον δὲ αὐτῇ παραπλήσιον τῷ τῆς μυῤῥίνης, πλὴν προμηκέστερον. ἔστι δὲ τὸ μὲν δένδρον εὐπελὲς μὲν καὶ εὐμέγεθες, οὐκ ἀφυὲς δὲ (Gaza legit, οὐκ ὀρθοφυὲς, vel εὐθυφυὲς) ἀλλὰ παρεστραμμένον. τοῦ καρποῦ δὲ τοῖς κελύφεσι χρῶνται οἱ μυρεψοὶ κόπτοντες: εὐῶδες γὰρ κατέχει. ὁ δὲ καρπὸς πρὸς αὐτὸ ἀχρεῖος. ἔστι δὲ τῷ μεγέθει, καὶ τῇ ὄψει παραπλήσιος τῷ τοῦ καππάρεως. ξύλον δὲ ἰσχυρὸν, καὶ εἰς ἄλλα τε χρήσιμον, καὶ εἰς τὰς ναυπηγίας. Id eſt, Balano à fructu nomẽ inditũ. Foliũ eius Myrto ſimile eſt, ſed oblongius. Arbor eſt patula & ampla, non recta, ſed diſtorta. Fructus corticibus contuſis vtuntur vnguentarij: odorum enim ſuauitatem retinent: fructus ipſe ad id inutilis eſt: magnitudine autẽ & aſpectu Capparis fructui ſimilis.

ſimilis. Materies valida, & cùm ad alia,tum ad nauigia vtilis. His verbis Theophraſtus declarat vnguentarios ſuis compoſitionibus addere ſolitos Balani corticem tuſum,pro ſtymmate,ſiue ſpiſſamento,conſeruandi odoris gratia,quem ad vſum nucleus eſt inutilis. Plinius de eadem hæc tradit. Myrobalanus Troglodytis & Thebaidi,quæ Iudæam ab Ægypto diſterminat, communis eſt, naſcens vnguento,vt ipſo nomine apparet. Quo item indicatur & glandem eſſe arboris, Heliotropio,quã dicemus inter herbas,ſimili folio.Fructus magnitudine Auellanæ nucis. Ex his in Arabia naſcens Syriaca appellatur, & eſt candida. Contrà in Thebaide,nigra. Præfertur illa bonitate olei quod exprimitur, ſed copia Thebaica. Inter hæc Troglodytica viliſsima eſt.Sunt qui Æthiopicam iis præferãt,Glandem nigram, ac pinguem, nucleoq; gracili, ſed liquore qui exprimitur odoribus aptiori,naſcentem in campeſtribus:Ægyptiam pinguiorem eſſe, & craſsiori cortice,rubente:& quamuis in paludibus naſcatur, breuiorem ſiccioreḿq;. E diuerſo Arabicam viridem ac tenuiorem: & quoniam ſit mõtoſa,ſpiſsiorem.Longè autem optimam Petræam ex quo diximus oppido, nigro cortice, nucleo candido. Vnguentarij autem tantùm cortices premunt,Medici nucleos,tundentes, affuſa eis paulatim calida aqua. Vides in eiuſdem arboris & fructus delineatione auctorum veterum diſcordiam. Dioſcorides eam μυρείκης, Theophraſtus μυῤῥίνης, Plinius Heliotropij folio eſſe ait. Cùm autem harum folia multùm à ſeſe diſtent, vt in horum aliquo mendum ſit neceſſe eſt. Fructum Dioſcorides nuci Ponticæ aſsimilat, Plinius magnitudine nucis Auellanæ eſſe ait, Theophraſtus fructui Capparis & magnitudine & ſpecie ſimilem. Dioſcorides ſcribit interiorem fructus partem tundi, & velut amaras amygdalas humorem reddere, cui aſſentitur Galenus,ſcribens carnis eius ſucco vnguentarios vti. Theophraſtus fructus corticibus contuſis eoſdem vti,fructum eſſe inutilem: Plinius vnguentarios cortices tantùm premere,ſed addidit medicos nucleos tundere. Meſues Balani Myrepſicæ fructum alium magnum,alium paruum facit.Magnus,inquit, nucis Auellanæ eſt magnitudine,triangulus. Paruus verò ciceri ſimilis,malus: vterq; tamen medulla leni & vnctuoſa. Magnus eſt præſtantior, præſertim Syriacus. Cortice eſt albo, læui,tenui,medulla intus alba,leni,pingui. Paruus,ſi ex nigro albeſcit, & medulla eſt alba,leni,pingui,& recens,eſt innocentior. Nullus verò fructum hunc magis ad viuum expreſsit,atque Pena, quem & deſcripſit his ferè verbis.Siliqua eſt admodùm elegans, palmum longa,ex carinula bifori compacta,teres,rotunda, gracilis, biniſq; loculis ventricoſa, nempe ima ſupremáque ſui parte qua protuberat, glandem vnam vtroque loculo claudens: ſumma verò acuto ſtilo, roſtri inſtar, mucronem protendit,intus ſubrufo colore, foris pullo cinereóue,& ſecundùm longitudinem ſtriis rugíſq; exarata,coriacea tota, flexilis & corticoſa, inſipida,ſubadſtringens & ſicca.Hæc Pena. Glans vnguentaria,auctore Dioſcoride, trita, & drachmæ pondere cum poſca ſumpta, ſplenem liquat. Imponitur etiã ipſi cum Lolij farina & aqua mulſa. Podagricis itidem. Cum aceto cocta deterit ſcabiem, lepram:cum nitro vitiligines,& cicatrices nigras. At cum vrina tollit lentigines, varos, maculas à ſole cotractas,faciei exanthemata. Vomitus mouet: aluum cum aqua mulſa ſoluit. Stomacho multùm aduerſatur. Oleum quod ex ipſa exprimitur, aluum ſoluit. Cortex eius magis adſtringit. τὸ δὲ ἐκκοπείσης καὶ ἐκθλιβείσης αὐτῆς

Li.12.ca.21.

Li.6.ſimpl.

Lib.med. purg.c.12.

Li.4. c.154.

Vires.

GLANDIS vnguentariæ ſiliqua cum fructu, Penæ.

ἐκπίεσμα, id eſt, interprete Cornario, Quod verò ex ipſa cõtuſa & expreſſa ſupereſt retrimentum miſcetur ſmegmatis aduerſus ſcabritias, & prurigines idoneis. Alij ἐκπίεσμα ſuccum verterunt, verùm tuſæ, inquiunt, & expreſſæ. Superiorem conuerſionem approbat Galenus, qui cùm de carnis ſucco dixiſſet, ſubiunxit, ἀπόθλιμμα ὑπόλοιπον, id eſt, reliquum quod ab expreſsione reſtat, idem quod Dioſcoridis

Li.6.ſimpl. ἐκπίεσμα. Illius de hac tota re verba ſunt. Balanus Myrepſica defertur ex Barbaria regione. Vtuntur vnguentarij carnis eius ſucco, qui facultate calidus eſt. Reliquiæ autem, vnde expreſſus eſt ſuccus, terreſtres, ſcilicet & duræ, vincentem habent qualitatem amaram. Sed & admiſta quædam eſt adſtrictio. Quare extergentem ſimul & incidentem, contrahentémque & ſtipantem effectum habent. Itaq; ad ionthos, lentes, ephelin, & pruritum, deinde & ad pſoram & lepram conueniunt. Verùm & lienes liquant, iecúrque indureſcens. Quod ſi quis carnem eius drachmæ pondere cum melicrato bibat, medicamentum experietur vomitorium. Sæpe etiam per inferiora aluum largiùs ſubducit. Itaque cùm hoc medicamento vtimur ad viſcerum expurgationem, & maximè iecoris, lieníſque, ex oxycrato ipſum exhibemus. Gaudet verò maximè aceto ad actiones externas. Adeò enim efficax eſt, vt & pſoras & lepras detergeat, & multò etiam magis quæ his ſunt minora, lentes, vitiliginem, ionthos, ephelin, exanthemata, achoras, tum vlceroſa, & quæ craſsi ſunt ſucci omnia. Porrò cùm illinenda eſt lieni, præſtat admiſtam eſſe farinarum quampiam exſiccantem, cuiuſmodi eſt erui & lolij farina. Hæc Galenus. Meſuæ Glans Myrepſica maior calfacit initio ordinis tertij, ſiccat ſecundo. Humiditatem habet excrementoſam & acrem, qua ventriculum ſubuertit, nauſeam excitat, viſcera conturbat. Pituitam craſſam & lentam vomitu & deiectione purgat: quare confert colico affectui pituitoſo, & flatulento ſumptus, balano, clyſtere iniectus, cataplaſmate ex ipſius medulla, hordei farina & melle appoſitus, & calore ſuo neruorum frigidis affectibus, ſpaſmo, tetano, contractioni. Tumores quoque duros, ſtrumas, nodos reſoluit cum melle. Hepati autem aut lieni obſtructo, vel durato cum farina lupinorum, & ſpica confert impoſita. Ad hæc autem Glans minor, & eius oleum efficaciùs admouentur. Idem etiam auribus infuſum tinnitui, ſibilo, ſurditati auxiliatur: cicatrices fœdas, lentigines, alphos, & cætera cutis vitia emendat. Incidit enim, tenuat, terget, expurgat, aperit obſtructa. Parua Glans ad omnia eſt efficacior, moleſtè purgat, vires deiicit, ſudorémque frigidum mouet. Ob id non vtenda etiam oleo, niſi emplaſtro, vnctione, cataplaſmate. Glans ne ventriculo noceat, facit aſſatio. Ea enim humiditatem excrementoſam & acrem horum ſymptomatum cauſſam coquit, & reſoluit: túncque ſolùm deiectione purgat. Adiicitur præterea ipſi, præſertim coquendo, ſemen aniſi & fœniculi. Hodie Officinis & Myropoliis, tum ad valetudinem, tum ad voluptatem ex Glande vnguentaria oleum exprimitur, vt nullo odore iucundum, ita nullo rancore, aut fœtore vnquam veteraſcens. Quare ad quamlibet odoris ſuauitatem ac vim, vt moſchi, zibetti, ambari integram, ac vegetam tuendam, omnium oleorum id vnum aptiſsimum eſt, nullámque labem, aut ſordem chirothecis, ac veſtibus illinit.

Temper.

Vires.

MYROBALANI. CAP. XXV.

FRVCTVS cathartici, de quibus hîc agimus, veteribus Græcis Latinísque fuere incogniti, præterquàm ex recentioribus Græcis Actuario, ab Arabibus inuenti, & ad leuiores purgationes frequenter vsurpati, qui omnes generis nomine Auicennæ Dilegi, siue Delegi dicuntur, & Serapioni Hatilig. Tametsi librariorum vitio Hatilig pro Delegi corruptè legi putat Garcias Histo. Aromat. Ind. auctor, quòd omnes Medici Arabes illi affirmarint Myrobalanos omnes Delegi nuncupari. Has cùm viderent interpretes quodammodo ad glandis formam accedere, impropriè Myrobalanos verterunt, cùm pruna, quibus similia sunt, meliùs vertissent. Ad hæc cùm Myrobalani vox Balanum myrepsicam significet, id est, glandem vnguentariam, perperàm istis fructibus nomen id inditum, quòd vnguentis apti non sint. Sunt in vniuersum quinque earum genera: flauæ seu luteæ, seu citrinæ, *Azfar* Arabibus dictæ. Indicæ siue nigræ, *Asuar:* Quebulæ, *Quebulgi:* Bellericæ, *Belleregi:* & Emblicæ, *Embelgi.* Emblicæ Seniticæ sunt Auicennæ, minutæ, & leuiores. Quod docet Serapio his verbis. Myrobalani de Seni sunt ex speciebus Myrobalanorum: habent corticem subtilem, quæ nota Emblicis conuenit. Mesues Myrobalanos citreas, nigras, cepulas eiusdem arboris fructus esse quibusdam videri ait, vt immaturi sint citreæ, maturi nigræ. Cumq; arbor his auctoribus sit bifera, primi partus sunt citreæ & nigræ, secundi verò cepulę: aliis diuersarum arborum fructus videri, idq; credi, quòd eorum facultates & opera variant. Id confirmat Garcias auctor Histor. Aromat. Indic. Falluntur, inquit, tam ij qui omnia Myrobalanorum genera in eadem arbore nasci putant, quàm qui flaua & cepula tantùm Nam quinque sunt diuersa arborum genera, &, quod magis mireris, in regionibus sexaginta, aut centū leucis à sese distantibus nascuntur. Nonnulla in Goa & Batecala, alia in Malanor & Dabul. In toto regno Cambayę quatuor earum genera inueniuntur. Kebula verò in Bisnager, Decam, Guzarate, & Bengala. Cęterùm, quę in Lusitaniam deportātur, magna ex parte collectę sunt in regione, quę est inter Dabul & Cambaya. Nam experientia compertum habemus, eos fructus, quos regio Septentrioni vicinior producit, minùs putredini obnoxios esse. Inuenio autem, inquit Garcia, apud eos hæc Myrobalanorum genera, quorum vsus est in purgationibus leuibus, & sine molestia. Primum, quod rotundum est, & bilem purgat, indigenę Arare vocant, Medici, Aritiqui: nobis sunt flauę. Alterum genus, incolis Rezenuale: nostrę sunt Indicæ, siue nigræ. Tertium genus, Gotim incolis nuncupatum, rotundum: nobis Bellericæ. Chepulæ verò nostræ, quæ pituitam purgant, illis Aretca appellantur. Hæc sunt quatuor Myrobalanorum genera, quæ illis sunt in vsu medico. Nam quinto genere Anuale iis nuncupato, nobis Emblico dicto (tametsi apud eos reperiatur) non vtuntur nisi in densandis coriis rhois coriariorū vice, & atramento conficiendo. Sunt tamen etiam nonnulli, qui iis viridibus vescuntur excitandæ appetentiæ causa. Porrò Flauę teretes sunt: arbor Sorbi folia profert. Emblicę arbor foliis est minutim incisis, Palmę magnitudine. Inda Myrobalanus octogona est. Arbori folia Salicis similia. Bellericę arbor foliis est Lauri, sed pallidioribus, & subcinericiis. Chebulæ magnæ sunt, & rotundæ, oblongiores tamen, cum ad perfectam maturitatem peruenerunt, & angulosæ. Arboris folia Persicæ similia. Sunt autem singulæ arbores Pruni magnitudine, omnésque siluestres, & sponte nascentes, non domesticæ. Cùm autem gustu sint adstringente & acido, sorborum immaturorum modo, ex frigidorum & exsiccantium classe esse dixerim. Præparationis modus apud Indos non inualuit. vtpote qui iis non vtantur purgationis, sed adstrictionis tantùm gratia. Nam si purgari velint, eorū decocto vtuntur,

Li.2. c.497. *Nomina.* *Lib.1. c.7.* *Genera.* *Cap.107. simpl.* *Lib.1. c.27.* *Forma.* *Temper.* *Vsus & Vires.*

MYROBALANI.

MYROBOLANI EMBLICAE.

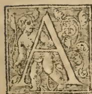

& maiori dose quàm nos in Europa. Solent autem iis saccharo condítis vti, magno successu. Chebulorum autem maior est gloria. Condiuntur in Bisnager, Bengala, & Cambaya, flauæ: Indicæ in Batecala, & Bengala. Ex iis, quod iubere soleo, immaturis stillatitius liquor organis elicitur, quem post sumptam aliquã cõseruam adstringentem propino, & syrupo admisceo si quando opus est. Flauas & Bellericas præscribere soleo initio mensę, iis qui alui profluuio, aut stomachi relaxatione laborant: talibus enim cõuenit huiuscemodi cibus propter adstrictionem cum pauca aciditate coniunctã. Præterea immaturorum succum in alui profluuiis admodùm efficacem esse expertus sum. Hactenus Garcias in Aromat. Indicorum Historia. Actuarius de iis ita scripsit. Inter ea, quæ perquàm modicè purgant, fructus quidam noti & lignosi censentur, qui è Syria & Ægypto ad nos deferuntur: quorum alij Lutei, alij Chepulæ, alij Migri nominantur, omnes communi nomine Myrobalana nuncupati. Duæ aut tres eorum drachmæ læuigatæ purgandi vim obtinent, & priuatim superuacuum capitis humorem exhauriunt. At Lutei bilem flauam euacuant, pituitam Cepulæ, atram bilem Nigræ. Cæterùm ventriculum, ac intestina sua adstrictione confirmant, roborantq́;. Torrefactæ Myrobalani ablutæq́; plurimùm vis purgatoriæ exuunt, sed tenuiorum partium euadunt, exsiccantq́; magis. Quare quibus defluxio ad inferiora procumbens molesta est, & intestina vlcerat, hæc assumimus, quæ modicè humorem defluentem subducunt, & notatu dignum robur intestinis conciliant. Eandem & consimilem facultatẽ obtinet, quod Empeliliz, & quod Emplitzi barbara voce appellatur. Hæc Actuarius. Duo potissimùm Myrobalanorum genera condîta ad nos deferuntur. Primum, Kebula siue Chepula, quę pluris fit, omnium maxima, oblõga, pusilli Limonij, aut Persici effigie, compacta, callosa, nigraq́; carne, sapore iuglandis condítæ. Alterum Bellerica minor, rotundior, tenerior edendo. Bellerico citrina similiora facie, cute, nucleo oblongo & pulpa, sed fulua, vnde nomen. Inda nigra est, notissima de colore, nuclei expers, callo penè lapideo Hanc concolorem melancholicum humorem aptiùs educere putant. Postremò Emblica, potiùs fragmenta, quàm integra pruna, quadantenus triangula, Bellericis minora. Myrobalani, inquit Mesues, medicamenta sunt benigna. Tantũ enim abest vt purgando vires deiiciant, vt etiã cor, vẽtriculum, hepar, corpusq́; reliquũ cõfirment, cogẽdoq́; in vnum roborẽt: qua re vnica his incommodant, qui sunt obstructionibus obnoxij, has enim excitãt. Præterea medicamentis acribus, & purgãdo exoluẽtibus, vt Scammonio, perfectè corrigẽdis rectè miscẽtur: sed huic præsertim citrinæ sunt miscẽdæ. Id enim cõtraria tum substãtia, tum qualitate frangit, & purgationem iuuat. Hæc & multò plura lege apud Mesuem de Myrobalanis. Omnium effigies hac pictura expreßit Lobellius, qui de Emblicis & Bellericis hæc literis mãdauit. Emblicæ parùm refrigerãt, siccãt ordine primo, pituita etiam putri vẽtriculum purgãt, eumq́; & cerebrũ, neruos, cor, hepar, & partes laxas cõstringendo roborãt: ob id tremori cordis cõferunt, appetentiam inuitãt, vomitum sistunt, furorem & latratus bilis cohibent, vim animæ rationalem

Li.5. meth.

rationalem augent, calorem viſcerum inſigniorem, & inde natam ſitim extinguunt. Præſtantiores ſunt magnæ, carnis multæ, denſæ, graues, oſsium paruorum. Largiùs purgant, & rugis ventriculi minùs incommodant, ſi aqua in ſole macerentur, donec humectatæ tumefiant: poſteà expreſſæ mulſa biduo macerantur, igni lento coquuntur: vbi coctæ refrixerint, mellis albiſſimi parte quarta exceptæ reconduntur. Aromatibus, Cinnamomo, Xyloaloë, Cardamomo, Croco, Gallia, & ſimilibus nonnulli condiunt. Bellericæ etiam ſunt benignæ, & roborant: frigidæ primo gradu, ſiccæ ſecundo, cætera Emblicis viribus proximæ. Optimæ ſunt magnæ, multa & denſa carne, graues. Hæc Lobellius.

TAMARINDI. CAP. XXVI.

ATQVE ac Myrobalani veteribus Græcis incogniti fuere Tamarindi ab Arabib⁹ nominati, id eſt, Dactyli Indi, ſiue Palmulæ Indicę: Tamar enim illis dactylum ſignificat. Sed vt Myrobalanos, ita Tamarindos minùs aptè illi vocarunt: quoniam eorum arbor Palmæ ſimilis non eſt, nec ex Palmarum generibus, vt dicetur, niſi ad effigiem fructus reſpexerint, quæ dactylum ſiue digitum inflexúm refert. Garcias in Aromat. Indicorum Hiſtoria tradit in Malauar *Puli*, in Guzarate *Ambili* nuncupari, eóque nomine reliquis Indiæ prouinciis notos eſſe. Arbor eſt, inquit, Fraxini, aut Iuglãdis, aut Caſtaneæ amplitudine, materie firma, non fungoſa: ramis foliis multis ornatis, & minutim inciſis, palmi magnitudine: fructu in arcus aut digiti incurui figuram efformato. Huius immaturi cortex viret, ſiccatus verò cinereus eſt, & facilè auellitur: nucleos intus continet ſatiuorum lupinorum magnitudine, quodammodo rotundos, ſed planos, colore furuos, læues, quibus abiectis pulpæ vſus eſt, quæ lenta eſt, & viſcida. Illud verò mirum & obſeruatione dignum tradit, quòd hic fructus in arbore adhuc pendens, noctu foliis ſeſe inuoluat vitandi frigoris cauſſa, interdiu verò ſeſe expediat, & è medio foliorum emergat. Acidus eſt dum viret, ea tamen aciditas ſuauitate non caret. Naſcuntur Tamarindi multis Indiæ locis, inquit idem Garcias. Sed qui locis montoſis, & ad Septentrionem verſis proueniunt, præferuntur, & diutius incorrupti manent: quales ſunt quos Cambaiete & Guzarate gignit. Idem Meſuen reprehendit quòd Tamarindos fecerit Palmæ ſilueſtris Indicæ fructum, cùm tota India Palmas non reperias, ſed eò deferuntur Palmæ fructus ex Arabia magna quantitate, eduntúrque ſiccæ, atque etiam in maſſam compreſſæ, abiectis oſſibus. Garcias vidiſſe ſe ait in Cambaya & Guzarate ſilueſtre quoddam Palmæ genus, ſed ſterile, & longè diuerſum à Tamarindifera arbore. Idem Serapionem etiam redarguit, quòd ſcripſerit ex auctoritate Abohanifa Tamarindos in Cæſarea Aman prouenire: nullos enim in Cæſarea Aman, quæ eſt Syria, prouenire certũ eſſe ait Garcias, cùm à negotiatoribus ex India deferantur. Nonnulli, inquit ille, Tamarindos à ſaporis aciditate Oxyphœnicem vocant, quorum ſententiam nec probo, nec improbo. Sed quod Lacuna Commentariis in Dioſcoridem lib. 1. cap. 126. à Thebaicis palmulis non differre ſcribit, minimè probo, quemadmodùm nec quod eius arborem Palmæ ſilueſtris genus facit, foliis oblongis, & per extremum acutis. Tamarindorum iconem hîc poſitam Lobellio debemus. Quare quæ de iis etiam prodidit ſubiungenda. Tamarindorum ſemina recentia, inquit, Caſſiæ quadantenus ſimilia, ſed maiora & anguloſa quadrati piſi ritu, compreſſiora tamen è ſiliquis carnoſis, & multis fibrarum cirris implexis quàm Phaſeli noſtratis maioribus, quales in inſtructiſſimis Officinis Antuerpiæ proſtant (minimè è palmulis, aut eius generis fructibus, vt multi credidêre qui non viderunt) in horto ſata G. Drieſch, nobis perelegantes arbuſculas

Nomina
Lib. 1. c. 28.
Forma.
Locus.
Cap. 348. ſimpl.

TAMARINDI folia, fructus, ſemina, Oxyphœnicum perperàm creditum, Lobellij.

ſeſquipalmares ſæpe pepererunt, quæ hyemis rigoribus periere. Earum vnam pingendam cu rauit is ſcriptor, ex qua hanc ex preſsimus, foliis vtrinque ex aduerſo oppoſitis, ordine ſecundùm coſtæ aut pediculi longitudinem, Oſmundæ filicis modo digeſtis, virentibus, & guſtu acidis, quæ contrahuntur & claudũtur per imbres, etiam ad Solis occaſum. De eorum facultatibus hæc ferè Meſues. Tamarindi dactyli Indici medicamentum excellens ac innocens, frigidum ſiccum ordine ſecundo (Exemplaria hîc mendoſa eſſe cenſet Garcias, quia Tamarindi refrigerant & exſiccant ordine tertio.) Ob id humorum acrimoniam reprimit, bilem purgat, eiuſq; & ſanguinis feruorem furoremq; compeſcit, febres acutas lenitione egentes & icterum ſanat: ſitim ac omnem ventriculi hepatíſque ardorem extinguit, vomitum ſiſtit. Lobellius etiam refrigerare & exſiccare initio ordinis tertij ſcribit: picrocholis ſaluberrimos eſſe: infuſione purgare bilioſum humorem, & extinguere: pituitamq; incidere & attenuare, ſitim delere. Refert Garcias ſe illis expurgatis plurimùm vti cum ſaccharo, ídque feliciori ſucceſſu, quàm ſi ſyrupo acetoſo vteretur: ægros eorum infuſione purgare, vt Tamarindorũ vnciæ quatuor aqua frigida, aut ſtillatitia intybi macerentur tribus horis, facta expreſſione eximantur, & modico ſaccharo inſpergantur. Euacuant bilioſum humorem pituitam incídunt, & attenuant. Indos ſine moleſtia iis ſeſe purgare cum oleo nucis Indicæ ſumptis: medicos verò folia trita partibus eryſipelate affectis imponere.

Lib. purg. cap.7. *Vires & Temper.*

EVPHORBIVM, ANTEVPHORBIVM. CAP. XXVI.

Nomina

ΥΦΟΡΒΙΟΝ Græcis, Latinis etiam Euphorbium nominatur, Arabibus *Euforbium* & *Forbium*, Italis *Euforbio*, Hiſpanis *Alforuian*, Gallis *Euforbe*. Plinius herbam Euphorbiam nominauit, eius ſuccum Euphorbium. Euphorbium, auctore Dioſcoride, arbor eſt Libyca, Ferulæ ſpecie, quæ in monte Atlante iuxta Mauritaniam naſcitur, ſucco referta acerrimo, quem timentes incolæ ob eximium eius feruorem, ventres ouillos elotos arbori circumligant, & eminus caulem contis incídunt, ſtatímque velut ex vaſe quodam multus ſuccus in ventriculos effunditur, ſed ex vulnere etiam humi ſpargitur. Sunt autem duo ſucci genera, vnum pellucidum velut ſarcocolla, magnitudine erui: alterum in ventriculis vitreum, & compactum. Eligendum eſt tranſlucens, & acre. Adulteratur ſarcocolla & glutine admixtis. Sed non difficile experimentum guſtu ſumptum, quia vellicata ſemel lingua feruor diutius permanet, vt quicquid offeratur Euphorbium eſſe putetur. Eius inuentio tempore Iubæ Regis Libyæ cognita fuit. Eius rei locis aliquot meminit Plinius. Iuba Ptolemæi pater, qui primus vtrique Mauritaniæ imperauit, ſtudiorum claritate memorabilior etiam quàm regno, ſimilia prodidit de Atlante: prætérque gigni ibi herbam Euphorbiam nomine, ab inuentore medico ſuo appellatam. Cuius lacteum

Lib.3. c.80 — *Forma.* — Lib.5.c.1.

ctum ſuccum miris laudibus celebrat in claritate viſus, contráque ſerpentes & venena omnia priuatim dicato volumine. Et Euphorbiam è monte Atlante, vltráque Herculis columnas, in ipſo rerum naturæ defectu. Et rurſus, Inuenit & patrum noſtrorum ætate Rex Iuba quam appellauit Euphorbiam, medici ſui nomine & fratris Muſæ, à quo D. Auguſtum conſeruatum indicauimus. Sed Iubæ volumen quoque extat de ea herba, & clarum præconium. Inuenit eam in monte Atlante: ſpectatur foliis achantinis (Lege ex veteri codice & Dioſcoride, ſpecie Ferulæ, foliis, &c.) Vis tanta eſt, vt è longinquo ſuccus excipiatur: inciſæ conto ſubditur excipulum ventriculo hœdino. Humor lactis videtur effluere, ſiccatus cùm coiit thuris effigiem habet. Qui colligunt clariùs vident. Contra ſerpentes medetur, quacunque parte percuſſa, vertice inciſo, & medicamento addito. Hæc Plinius. Ex quibus perſpicuum eſt deprauatè in Dioſcoride legi, ἐν τῷ τμώλῳ Mauritaniæ, cùm Tmolus mons ſit Lydiæ in Aſia minori, rectéque Ruellium Atlantem legiſſe ex Plinio. Euphorbium plantam qui repreſentarit, nullus adhuc extitit, quod ſciam, præter Dodonæum, ex quo hanc expreſsimus. Natum fuiſſe ſcribit anno 1570. Bruxellæ in horto Io. Boiſot viri generoſiſsimi & doctiſsimi, à quo vnum terræ commiſſum folium in plura multiplicatum eſt, & radicem demiſit in obliquos ramulos diuaricatam. Ioannes Leo in Africæ hiſtoria, ex vno ſolo, vt ipſe nominat, fructu, vigintiquinque, aut triginta quandoq; prouenire ſcribit, è quibus maturis & vulneratis ſuccus effluit lacti ſimilis, qui lentorem contrahens concreſcit, & colligitur. Euphorbium iſtud, vt deſcribit Dodonæus, folia habet oblonga, craſſa, virentia, in rotunda ac terete figura anguloſa. Cucumerem ſatiuum referrent, ſi non anguli eminentiores, & albicantibus ſpinis plurimis duplici ferè ordine obſiderentur. Effluit ex his vulneratis liquor vehementer acris, & mordax, facilè concreſcens. Succus illitus, auctore Dioſcoride, vim habet ſuffuſiones diſcutiendi: potus tota die exurit: quare melli collyriiſque pro acrimoniæ ratione admiſcetur. Coxendicum doloribus prodeſt in odorifera potione hauſtus. Squamas oſſium eadem die eximit: verùm eo vtentes oportet linamentis aut ceratis communire carnem oſsibus circunſitam. Narrant quidam percuſſos à ſerpentibus nihil mali paſſuros, ſi inciſa oſſe tenus capitis cute, intritus ſuccus infundatur, & poſteà vulnus conſuatur. Euphorbium, inquit Galenus, causticæ ſiue vrentis & tenuium partium facultatis eſt, perinde ac alij multi ſucci. In his neque alibi, quod legerim, Dioſcorides, neque Galenus purgatricis facultatis Euphorbij meminere, quam Plinius non omiſit. Vettonica ſoluit aluum, &c. Item Euphorbium, vel Agaricum drachmis duabus cum ſale modico potum ex aqua, aut in mulſo obolis tribus. Fuſiùs eam explicarunt Aëtius & Actuarius. Euphorbium, inquiunt, pituitam, ſed potiùs aquas ſubducit: eſt autem acutiſsimum, & maxima ignea vi præditum. Quapropter colicis, & quibus venter frigidior eſt, exhibetur: alios vehementer conturbat, ſitímque maximè mouet. Quidpiam ex odoratis ſeminibus ei permiſcetur, & trium obolorum pondere ex aqua mulſa præbetur: ſed

Lib. 27. proœm. Lib. 25. c. 7. In purgan. Hiſto. Lib 9. Vires. Lib. 3. c. 80. Lib. 6. ſim. Lib. 26. c. 8.

EVPHORBIVM, Dodonæi.

ſed præſtat vt cum melle cocto in catapotia formetur. Meſues hanc & alias eius facultates recenſet his ferè verbis. Euphorbium igneum eſt,calidum ſiccum ordine quarto,omnium lacrymarum calidiſsimum, tenuiſsimum.Vrit,ruborem excitat, vlcerat, penetrat,terget. Tam valenter agit,vt præ anguſtia & labore ſyncopem & ſudorem frigidum accerſat. Purgat autem præter cætera pituitam craſſam & lentam,quantumuis impactam,etiam à neruis & iuncturis remotis, & profundis,ſumptum, ſed correctum. Idem ex oleo Leucoij lutei ſolutum affectibus neruorum frigidis,paralyſi,ſtupori,tremori,ſpaſmo,ſpaſmo cynico, nodis,illitu mirè conducit. Hepatis quoque & lienis tumoribus, & dolori ab intemperie frigida, & flatu,& ei,qui per iuncturas & partes alias turget, occurrit. Puluis eius ex aceto alphos valenter affrictus delet: idem ſternutamentum valentiſsimè ciet. Cum oleo de ſpica illitum occipiti,lethargicæ obliuioni prodeſt, aquas quoque vacuat. Ventriculo & hepati nocet ſua actionis vehementia: ob id minùs tenuiter eſt terendum, & miſcendum acrimoniam obtundentibus, calorem flammeum extinguentibus, lubricantibus, & horum omnium tanta copia, vt ſuperficies eius vndiquaque tegatur. Hæc Meſues. Sed difficile eſt Euphorbium, inquit Dodonæus, aliis ita vel inuoluere, vel permiſcere, vt non vrendi vim exerat. Nam & plurimo contemperatum oleo foris inunctum veſicas excitat, præſertim in corporibus mollioribus:quare tutius eſt intrò in corpus non admittere. Tunditur etiam non ſine moleſtia, niſi naribus diligenter obturatis ac munitis. Si quando enim acrimonia ad nares peruenerit,mox pruriginem,ſternutamentúmque excitat, deinde ardore ſummo copioſam pituitam ac muccum,tandem verò & ſanguinē elicit non ſine perpetuis lacrymis. Aduerſus hanc Euphorbij acrimoniam indigenis remedio fertur eſſe herba,quæ ab effectu, & contrariis Euphorbio facultatibus Anteuphorbij nomen accepit.

ANTEVPHORBIVM, Dodonæi.

Forma. Hæc cauliculos emittit multos, rotundos,virentes,atq; circa eos folia,qualia Portulacæ. Radix multas habet propagines. Succo quoque prægnans eſt, ſed nequaquam acri, verùm lento & refrigerante, ardorem & acrimoniam Euphorbij retundēte. *Vires.* Creuiſſe ait Dodonæus etiam in horto Boiſſoti, eodē quo Euphorbium anno, atque vna cum eodem periiſſe. An veteres de ea herba literis aliquid mandarint, nondum compertum. Videtur tamen Dodonæo ad Telephij ſpecies referri poſſe.

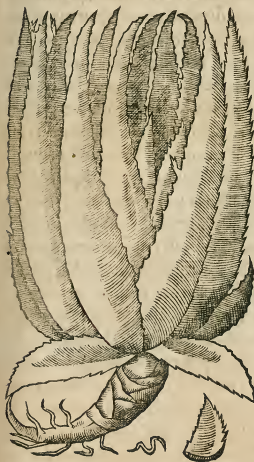
ALOE. *CAP. XXVIII.*

Nomina MEDICAMENTORVM omnium vulgatiſsimum & præſtantiſsimum eſt,quod ἀλόη, tam herba quàm ſuccus eius Græcis dicitur, Latinis Aloë, Officinis Aloës, Gallis *Aloë & l'herbe du Perroquet*, à foliorum virore. Quia verò Aloë in maritimis naſci proditur,non abs re quis ſuſpicetur, inquit Pena, nomen illi factum à ſale,vel ſalo ſiue mari, cuius afflatu imprimis gaudet,fortè itidem & nonnihil ſalſedinis foris continet,vt cæteræ maritimæ.

Lib. purg. cap. 10.

ritimæ. Sunt etiam qui à craſsis foliis, & ſimilitudine, quã cum Semperuiuo habet, Semperuiuum marinum nominent: Dodonæus Semperuiuum amarum Columellæ. Græcorum quoque vulgus Aizoon hodie vocat, quia ſemper viret: Arabes, Perſæ, Turci, teſte Garcia in Aromat. Indicorum Hiſtoria, *Cebar*. Nam quòd *Laber* à Serapione vocatur (codex meus habet, *Saber*) interpretis errore, aut librariorum negligentia factum fuiſſe exiſtimat. Siquidem Arabicum exemplar *Cebar* habet, inquit: Guzarate verò & Decan incolæ *Areaa*, Canarini, qui maritimum hunc tractum habitant, *Catecomer*, Hiſpani *Acibar*, Luſitani *Azeure* appellant. (Lib.3.c.22.) Scillæ foliũ habet Aloë, vt deſcribit Dioſcorides, (*Forma.*) craſſum, pingue, modicè latum, rotundum, repandumq́;. παρ' ἑκάτερα δὲ τὰ μέρη ἔχει ἐκ πλαγίων ἀκάνθια ἀραιῶς ἐξέχοντα, κολοβὰ: id eſt, ab vtraque parte habet ex obliquo ſpinulas rariùs eminentes, mutilas. Alij legunt, παρ' ἑκάτερα δὲ τὰ μέρη ἔχει τὰ φύλλα ἐκ πλαγίων ἀκανθώδη, ἀραιῶς ἐξέχοντα, κολοβά: id eſt, interprete Lacuna, folia ex obliquo vtrinque in ſpinas quaſdã retuſas longioribuſq́; interuallis diſpoſitas deſinunt. Vel, vt vertit Fuchſius, folia vtrinq; gerunt ex obliquis aculeos raros & breues. Quæ Ruellius obſcuriùs & ex Plinij potiùs quàm ex Dioſcoridis ſenſu conuertit, folia vtrinque ex obliquo longioribus interuallis ſtriantur, & in ſpinulas deſinunt retuſas truncáſque. Quomodo autem Aloës folia ſtriata dici poſſint, mox dicemus. Caulem profert Antherico ſimilem, florem album, ſemen Aſphodelo ſimile. Grani eſt tota herba odore, & guſtu amariſsima, radice vna pali in terrã adacti ſpecie. Naſcitur copioſiſsima (*Locus.*) in India, præpinguis, vnde ſuccus quoque defertur. Prouenit etiam in Arabia, Aſiáque, & in maritimis aliquot locis, ac inſulis, velut in Andro, ſucco extrahendo non valde idonea, ſed ad glutinanda vulnera vtilis, ſi trita illis imponatur. Hæc ex Dioſcoride. Hodie pleriſque Europæ locis in hortis penſilibus feliciter, non ſecùs ac ſuis natalibus in ſabuleto depacta adoleſcit florétque. Scribit Garcias in Aromat. Indicorum Hiſtoria, Aloën plurimam naſci in Cambaya, (Lib.1.c.2.) Bengala, aliíſque multis locis. Cæterùm laudatiſſimam eſſe in Socotora, quæ inde ad Arabes Perſas, Turcos, deniq; per vniuerſam Europam defertur, eámque ob cauſam Aloën Socotorinam appellari. Diſtare autem Socotoram inſulam à freto maris Erythræi.128.leucis: quare non minùs Arabicam quàm Aethiopicam dici poſſe, quòd altera parte freti Arabia terminetur, altera Aethiopia. Nec verò ſuccum ex Aloë extrahi

ALOE, Matthioli.

ALOE cum floribus, Matth.

In cap.23. lib.3. Diosc. trahi in quadam duntaxat Socotoræ vrbe, vt ſcribit Andr. Lacuna, ſed per totam inſulam, quæ nullis vrbibus exculta eſt, verùm pagos duntaxat habet cum multis gregibus: neque laterculis ad excipiendum ſuccum ſubſterni pauimentũ, vt idem auctor eſt. Eſſe autem Socotorinam laudatiſſimam, non ſolùm vulgari fama, ſed etiam à celebribus viris ſe accepiſſe aſſerit. Quin compertum ſe habere ait, Aloën quidem pleriſque aliis Indiæ locis naſci, quæ cum Socotorina deferatur Adem, & Gida, inde terreſtri itinere Cairum, poſteà Alexandriam: vel Ormus, deinde Baſora, poſteà Cairum & Alexandriam: facilè tamen dignoſci Socotorinam ab ea, quæ in Cambaya, Bengala, aliíſque locis aduehitur, Socotorinæq́; quadruplo maius eſſe quàm eius quæ aliunde adfertur pretium. Inter reliquas autem notas Socotorinam commendari, quòd ſolida ſit, & bene compacta: alterius verò partes non poſſe perfectè coire, quòd ſuccus ex diuerſis plãtis collectus ſit. Quod verò Dioſcorides & Plinius ſcribunt laudatiſsimam ex India deferri, alij ex Alexandria aut Arabia, non ſimpliciter id intelligendum eſt, ſed de ea quæ ex Socotora primùm in Indiam delata eſt. Alexãdrinam autem quidam præferunt, quòd ſuperioribus annis pleraque aromata Ormus deferrẽtur, deinde Baſora, Adem, Gida, inde camelis Suez, quæ in extremo maris Erythræi ſita eſt, & Alexandriam ad Nili oſtiũ, vnde Veneti petentes ea reliquæ Europæ communicabant: non autem quòd in Alexandria fiat Aloë. Naſcitur verò nõ modò in maritimis, ſed etiam deſertis Indiæ locis: eam enim ſe vbique vidiſſe ducentarum leucarum itinere terreſtri per eas ſolitudines cõfecto. Hæc tradidit Garcias. Ex quibus intelligere licet quænam ſit hodie Aloë Sucotrina, & vnde dicta, cui primum locum ſtatuit Meſues, & alij, ſecundum Hepaticæ ſeu Perſicæ, tertium Armeniæ, quartum Arabicæ. Extat &

Lib.27.c.4. apud Plinium Aloës deſcriptio, ſed breuior, prẹter hanc alia quædam habens, quæ apud Dioſcoridẽ nõ leguntur. Aloë Scillæ ſimilitudinẽ habet, maior, & pinguioribus foliis, ex obliquo ſtriata. Caulis eius tener, rubens medius, non diſsimilis Antherico: radice vna, ſeu palo in terram demiſſa, graui odore, guſtu amara. Laudatiſſima ex India affertur, ſed naſcitur & in Aſia: non tamen ea vtuntur, niſi ad vulnera recentibus foliis: mirificè enim conglutinat, vel ſucco. Ob id in turbinibus cadorum eam ſerunt, vt Aizoon maius. Quidam & caulem ante maturitatem ſeminis incidunt ſucci gratia, aliqui & folia. Inuenitur & per ſe lacryma adhærens. Ergo pauimentandum vbi ſata ſit cenſent vt lacryma non abſorbeatur. Fuere qui traderent in Iudæa ſupra Hieroſolymam metallicam eius naturam: ſed nulla magis improba eſt, aut humidior. Erit ergo optima, pinguis ac nitida, rufi coloris, friabilis, ac iocinoris modo coacta, facilè liqueſcens. Improbanda nigra & dura, arenoſa quoque, quæ & guſtu intelligitur. Gummi adulteratur & acacia. Quod Dioſcorides dixit Aloën folio eſſe Scillẹ ſimili, craſſo, pingui, modicè lato, rotũdo, retrorſus pando, ex vtraque parte, non anteriore aut poſteriore, ſed à lateribus ſpinulas habere rariùs extantes, & mutilas. Plinius obſcuriùs dicit Aloën Scillæ ſimilitudinem habere, maiorem, & pinguioribus foliis, ex obliquo ſtriatam, id eſt, lateribus ex obliquo laciniatis, & veluti ſtriatis cum ſpinularum eminẽtiis: alioqui Aloës folia neque parte aduerſa, neque auerſa ſunt ſtriata, neque in canaliculos excauata, vt

Lib.1.c.2. autopſia ipſa demonſtrat. In Aloë inueniri lacrymam per ſe adhærentem Plinius ait, Garcias in Aromat. Indicorum hiſtoria ſcripſit nullum eius inueniri gummi certum eſſe, ſed interdum aquam quandam viſcidam è foliis ſtillare, at neglectam & nullius vſus. Idem miratur Plinium tradidiſſe Aloën metallicam ſupra Hieroſolymam inueniri, qui non ſolùm Medicos Iudæos, verumetiã pharmacopœos qui Hieroſolymorum incolas ſe eſſe aſſerebant, diligenter interrogarit de hoc Plinij loco. Sed illi conſtanter negabant vnquam fuiſſe repertam huiuſcemodi Aloën in tota Palẹſtina. At Plinius id non affirmat, verùm fuiſſe inquit, qui id traderent.

Sed

Sed & Dioſcorides in præfatione totius operis falſum eſſe aſſerit quòd Niger di-
xerit Aloën foſſilem (metallicam Plinius dixit) in Iudæa naſci. Probat Dioſco-
rides Aloën ἡπατίζουσαν,id eſt,hepatis ſpeciem præſeferentē. Plinius iocinoris mo-
do coactam dixit. Deinde adulterari gummi & acacia, quod & Dioſcorides ait.
Adulterant ipſam gummi,quod deprehenditur guſtu,& amaritudine,& odore va
lido , & quòd non diſſoluitur ad minimum vſque fruſtum, dum digitis friatur.
Quidam etiam acaciam admiſcent. Hac in re iis auctoribus fidem adhibendam
non eſſe cenſet Garcias, quòd exigua ſit iis in regionibus gummi & acaciæ copia,
imò nulla,quemadmodùm à viris fide dignis accepit.Præterea cùm nimia ſit illic
Aloës quantitas,non adulteratur,ſed quia negligentiores ſunt incolæ in tollendis
ſordibus , quas hic ſuccus ſecum trahit , aliàs alia purior , aliàs impurior vide-
tur. Illud verò non negat , quin in alias regiones tranſlata , illic adulterari poſ-
ſit. Dioſcorides herbam Aloën guſtanti amariſſimam eſſe ſcripſit,Plinius guſtu
amaram. Anton. Muſa negat amaram eſſe , Pena noſtræ inſignem amarorem In Exam. ſimpl.
non ineſſe ait,ne quidem recenti ex Hiſpaniis in Flandriam Angliámque delatæ,
vbi tamen Aloë factitari dicitur. Quinetiam ſuccum nondum ſolibus perco-
ctum,vt brumæ tempore,minimùm amarum eſſe, ídque cæteris multo aqueo ſuc
co permixtis euenire , vt ignauiùs multo per initia ſapiant, deinde maturitatem
adepta,perfectioris ſaporis formam acquirant.Sic lactuca menſtrua dulcis eſt, tri-
meſtris cùm florem & ſemen profert amara. Portulaca fatua initio,adulta acida.
At Garcias Aloën herbam non amaram guſtu deprehendi miratur : nam ſæpe de-
guſtatam admodùm amaram ſe guſtaſſe aſſerit: quóque vicinior pars erat radici,
eo amariorem illi viſam fuiſſe,extrema autem folia amarore carere viſa.Huius di-
uerſitatis cauſa eſt cælum ſolúmque: iis enim feruidioribus herba eiúſque ſuccus
perfectiùs excoquuntur,& ſaporem ſuum,id eſt,amarorem contrahunt, quod nō
niſi tempore euenit eidem herbæ ſuccóque in aliis regionibus minùs calidis pro-
uenientibus.Aloës herbæ ſucci duo genera tradit Dioſcorides. Vnum arenoſum, Lib.3.c.22.
quod puriſſimæ fæx eſſe videtur.Alterum quod iocinoris ſpeciem præſefert. Nec
ſunt audiendi,inquit Garcias, qui ſuccum ex ſuperiori parte plantæ profluentem
eo,qui media aut infima parte profluat, præſtantiorem putant : nam omnis ſuc-
cus bonus eſt,& arena caret, ſi adhibita diligentia extrahatur. Hodie Sucotrinam
Officinæ vocant,cui prima laus.Eius ſingulas libras ducato emunt Venetiis,ſi lim
pida & lucida ſit,ex rubro flaueſcens.Quæ verò Officinis hepatica dicitur, vbiuis
infimi pretij eſt,arenoſa verò & purioris fæx,iiſdem Caballina vocatur. Nunc de
Aloës facultatibus tum ex veteribus, tum ex recentioribus dicendum. Aloë,id eſt, *Vires & Temper.*
herbæ ſuccus,vim habet adſtringentem,auctore Dioſcoride, ſomniferam (ὑπνωτι-
κὴν quidam codices Græci non habent) ſiccantem,denſantem corpora,aluum ſol Lib.3.c.22.
uentem.Stomachum expurgat duorum cochleariorum menſura pota in aqua fri-
gida,aut tepida. Sanguinis reiectiones cohibet , & morbum regium purgat trium
obolorum aut drachmæ vnius pondere pota cum aqua.Deuorata cum reſina,aut
cum aqua,aut melle decocto excepta , aluum ſoluit. At trium drachmarum pon-
dere ſumpta,perfectè purgat. Mixta aliis purgatoriis medicamētis, ſtomacho mi-
nùs noxia ea reddit. Siccata & inſperſa vulnera glutinat , & vlcera ad cicatricem
perducit,compeſcitq;. Priuatim verò exulceratis genitalibus medetur,& rupta in-
fantium præputia agglutinat (ἐπαγώγια παίδων præputia vocat , eo quòd glandi
inducantur.) Condylomata rimáſque ſedis cum paſſo ſanat (Alij codices habent
σὺν γλυκεῖ οἴνῳ , id eſt,cum dulci vino.) Sanguinis eruptiones ex hæmorrhoidibus
factas ſiſtit : & digitorum reduuias ad cicatricem perducit. Liuores & ſugillata cū
melle delet. Lippitudines ſcabras, & angulorum in oculis prurigines lenit.Dolo-
rem capitis ſedat, temporibus & fronti ex aceto cum roſaceo inuncta. Capillos

fluentes cum vino compeſcit. Tonſillis, gingiuis, & omnibus in ore affectionibus ex vino & melle prodeſt. Ad ocularia medicamenta torretur in teſta pura ac candente ligu'áque ſubinde verſatur, donec æqualiter torreatur. Lauatur, vt quod eſt arenoſiſſimum ſubſidat velut inutile, & leue ac pinguiſſimum aſſumatur. Plinius
Lib.27.c.4. eadem ferè tradit. Natura eius ſpiſſare, denſare, & leuiter calefacere. Vſus in multis, ſed principalis aluum ſoluere, cùm penè ſola medicamentorum quæ id præſtent confirmet etiam ſtomachum, adeò non infeſtet vlla vi contraria. Bibitur drachma: ad ſtomachi verò diſſolutionem, in duobus ciathis aquæ tepidæ, vel frigidæ, cochlearis menſura, bis térve in die ex interuallis, vt res exigit. Purgationis etiam cauſa plurimùm tribus drachmis. Efficacior, ſi pota ea ſumatur cibus. Capillum fluentem continet cum vino auſtero, capite in Sole contra capillum peruncto. Dolorem capitis ſedat temporibus & fronti impoſita ex aceto & roſaceo, dilutiórque infuſa. Oculorum vitia omnia ſanari ea conuenit, priuatim prurigines & ſcabiem genarum: item inſignita ac liuida, illita cum melle maximè Pontico. Tonſillas, gingiuas, & omnia oris vlcera. Sanguinis excreationes, ſi modicæ ſint, drachmæ pondere ex aqua: ſi minùs, ex aceto pota. Vulnerum quoque ſanguinem, & vndecunque fluentem ſiſtit per ſe, vel ex aceto. Aliàs etiam eſt vulneribus vtiliſſima, ad cicatricem perducens. Eadem inſpargitur exulceratis genitalibus virorum, condylomatis rimíſque ſedis aliàs ex vino, aliàs ex paſſo, aliàs ſicca per ſe, vt exigit curatio, mitiganda ac coërcenda. Hæmorrhoidum quoque abundantiam leniter ſiſtit: dyſenteriæ infunditur. Et ſi difficiliùs conquoquantur cibi, bibitur à cœna modico interuallo. In regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorantur & pilulæ cum mellis decocto, aut reſina terebinthina ad purganda interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur, vt quod ſit arenoſiſſimum ſubſidat. Aut torretur in teſta, pennáque ſubinde verſatur, vt poſſit æqualiter torreri. Quod Dioſcorides dixit, Aloën duorum cochleariorum menſura potam ſtomachum purgare μεθ' ὕδατος ψυχροῦ, ἢ γαλακτώδους, Plinius ait bibi ad diſſolutionem ſtomachi in duobus cyathis aquæ tepidæ, vel frigidæ, &c. vt aquam tepidam verterit τὸ γαλακτῶδες ὕδωρ, id eſt, aquam lactei teporis. Galenus de eadem ita diſ-
Lib.6.ſim. ſerit. Aloë herba non admodùm apud nos prouenit. Quæ in magna naſcitur Syria, lignoſior eſt, & facultatis imbecillioris: attamen vſque adeò deſiccare poteſt, vt vulnera conglutinet. At in regionibus calidioribus, qualis eſt Cœloſyria & Arabia, multò eſt melior. Optima verò Indica, cuius liquor eſt id quod ad nos importatur medicamentum cognominatum Aloë, ad plurimas res propter ſiccitatem morſus expertem vtile. Eſt autem non ſimplicis naturæ, ſed, vt indicio eſt guſtus, aſtringit ſimul, & amara eſt. Adſtringit quidem mediocriter, ſed vehementer amara eſt. Subducit & ventrem, vt puta ex eorum medicamẽtorum numero, quæ Græci ab excernendo ſtercore ἐκκοπρωτικὰ vocant. Itaque tertij eſt ordinis exſiccantium, calfacientium autem aut primi intenſi, aut ſecundi remiſſi. Verùm & ipſius facultatis miſturam atteſtantur particularia ipſius opera. Nam & gratum ſtomacho eſt medicamen, vt ſi quid aliud, & ſinus glutinat. Sanat & vlcera, quæ ægrè ad cicatricem duci poſſunt, & maximè quæ in ano ſunt & pudendo. Iuuat etiam eorum inflammationes aqua liquata, & vulnera ad eundem modum glutinat. Congruit ſimiliter vtenti ad inflammationes in ore, naribus, oculis. In ſumma repellere & diſcutere ſimul poteſt, cùm hoc vt parum extergeat, quantùm videlicet vlceribus puris non ſit moleſtum. Hæc Galenus. Hodie Aloës vſum eſſe non modò apud Arabes Turcáſque medicos, ſed etiam apud Indos in purgantibus medicamentis & collyriis teſtatur Garcias in Aromat. Indic. Hiſtoria, tum etiã vulneribus carne explendis: in quem vſum plerumque in ſuis Officinis medicamentum habent, cui nomen Moçebar, ex Aloë & Myrrha paratum: quo etiam plurimùm

vtuntur

vtuntur in equis curandis, & vulnerum lumbricis enecandis. Medicum ſe vidiſſe ait magni Sultani Badur regis Cambaia, ipſa herba Aloë vtẽtem pro medicamento familiari, in hunc modum. Folia Aloës conciſa cum ſale coquebat, eius decocti vncias octo propinabat, quæ aluum ſine moleſtia & nocumento ſubducebãt quater aut quinquies. In vrbe Goa Aloën probè tuſam, & cum lacte mixtam propinant iis qui vlcere renum aut veſicæ laborant, vel qui purulentas excernunt vrinas, non ſine magno ſucceſſu, & ægrorum commodo: nam illico curantur. Eius vſus etiam aucupibus notus eſt, qui confracta auium crura ea conglutinant. Similiter in India maturandis phlegmonis idonea. Recentiores, & docti quidem viri, Arabes medicos inſectati ſunt, quòd affirmauerint Aloën venarum oſcula adeò reſerare, vt inde ſanguis fluat, eámque ob cauſam hæmorroidibus non conuenire. Sed iis dudum reſponſum fuit, longa experientia compertum eſſe Aloën foris admotam ora venarum claudere, & ſanguinem ſiſtere, intrò verò ſumptam, illis præſertim qui hæmorrhoidibus vexantur, ſanguinem attenuare, calfacere, deducere ad ora venarum, ipſáque adeò vaſorum extrema reſerare, quod & alij ſucci multi faciunt, vt Porri, Vrticæ, Myrrhæ, quãuis calidi & ſicci. Siluius ſcribit Aloën calore & craſſa ſubſtantia venas tum hepatis, tum hæmorrhoidas aperire: anaſtomatica enim eſſe maximè quidem calida, craſſa, acria & mordacia, non minimùm tamen calida, & craſſa, qualis eſt Aloë: foris verò admotam vaſis ſanguine fluentibus, ipſum ſiſtere facultate ſua adſtrictoria, & va'de ſarcotica. Cluſius Aloën à vulgari planè diuerſam primus, quod ſciam, oſtendit. Eam & plures alias illi acceptas referre debemus. Multa illi ſunt folia, inquit, hominis longitudine, ſaturatiùs virentia, læuia, inferiore parte trium aut quatuor digitorum tranſuerſorum craſſitudine, & valde lata mutuò ſeſe amplectentia, vt in vulgari Aloë & Aſphodelis, ſenſim verò in mucronem deſinentia, qui nihil aliud eſt quàm ſpina nigricans, craſſa, duos digitos tranſuerſos interdum longa, & adeò firma, vt Americi pro ſubula vtantur, cuſpidíſque vice ſuis telis adaptent. Foliorum latera quæ tenuiora ſunt, ſpinis eiuſdem coloris horrent, ſed breuioribus, baſi latiore, & deorſum recuruis vt in Rhamno tertio, interiore parte fibroſa. Sunt hæc folia ſucci plena amari, & acris. Ex eorum medio caulem enaſci intellexit Cluſius (neque enim vidit) brachiali craſſitudine, & breuioris lanceæ altitudine: radix eſt craſſa, oblonga, incurua, & veluti internodiis diſtincta, è cuius geniculis ad latera adnaſcuntur aliæ plantæ. Primùm hanc plantam ſibi demonſtratam fuiſſe ait Cluſius à D. Ioanne Placa Medico & profeſſore Valentino, primo ab vrbe Valentia lapide in Monaſterio D. Virgini ſacro, cui cognomen de IESV. Poſteà aliis etiam locis obſeruauit. Erutam autem vidit omnium maxima radice in ſuburbanis Petri Alemani, duorum ferè cubitorum longitudine, ad cuius latera triginta ferè pumilæ plantæ enatæ erant,

In Meſue cap. 1 lib. purg.

Aloë Americana.

Forma.

ALOE Americana, Cluſij.

ex quibus detractas duas in Belgium detulit. Earum vna à Petro Coldebergio pharmacopœo sata Aloën produxit, ex qua iconem delineandam curauit, ne quis putet vulgaris Aloës esse. Viuax est, multósque annos durat, radice multipliciter sese propagans, cuius rei gratia, & propter spinarum rigiditatem Indi seu Americi circa agros serunt, ad eos communiendos, & fures arcendos. Valentini *fily Aguilla* vocabant, id est, filum & acum, quòd foliorum extremæ spinæ, acus, & fibræ interiores fili vicem præstent, Indi *Magney*, & *Metl*, nonnulli Hispani *Cardon*, ob aculeos. Magno in vsu est apud Indos, vt refert Gomara ad finem historiæ Mexicanæ, cuius verba, quòd integram huius plantæ historiam contineant, adscribere hîc libuit ex Clusio. *Metl* nonnullis *Magney*, aliis *Cardon*, arbor est duplici hominis statura, aut altiùs crescens, crassitudine coxæ hominis, parte inferiore crassior & densior, deinde sursum in pyramidem desinens vti Cupressus. Quadragena illi folia, tegularum propemodùm amplitudine, & eodem modo canaliculata, sede inferiore crassa, & in mucronem desinentia, lateribus tenuiora, & crassa spina mucronem occupante. Tanta circa Mexico copia nascitur, quanta apud nos vites. Profert spinam, florem, & semen. Ex ea ignem struunt, cuius cineres parando lixiuio idonei: truncus loco ligni est: folia tegularum aut imbricum. Eam cædere solent antequàm nimiũ adolescat: tum enim radix crasior fit, qua excauata liquor quidam colligitur, qui Serapij modo illic densatur: is aliquantulùm coctus mel fit, depuratus saccharum, dilutus acetũ, & addito Ocpatli (radix est, quam, ob eius præstantiam, Vini medicinam nominant) vinum, illis quidem in vsu, sed parum salubre: etenim caput ferit & inebriat: nullum autem cadauer, nulla impura sentina adeò fœtet, atque eorum anhelitus, qui eo vino inebriati fuerint. Ex huius germinibus & tenellis foliis fit conserua. Foliorum prunis assatorum succus recentibus vulneribus aut vlceribus instillatus, breui ea curat. Germinum & radicum succus, cum Absynthij illius regionis succo mixtus, viperarum morsibus vtiliter instillatur. Illius foliis paratur charta in vsum sacrificiorum & pictorum, & ex iis lini aut cannabis modo paratis fiunt Al pergates (calcei genus Hispanis admodùm familiare, ex funiculis contextum.) storeæ, chlamydes, cingula, funes: denique illis sunt cannabinum filum. Horum foliorum cuspides seu spinæ adeò firmæ sunt & acutæ, vt illis acus aut subulæ vice sint, eos cum fibris extrahendo. Istis spinis sacerdotes illius regionis in sacrificiis se pungere solent: etenim cuspis non frangitur, & satis altè penetrat, exiguo facto foramine. Hactenus Gomara. Addunt quidam, Americanos Veneream luem hac planta curare solitos hoc modo. Eius fragmentum in minutas partes sectum, ollæ canthari aquæ capaci impositum, trium horarum spatio decoquebant, olla priùs luto obturata: eam deinde apud ægrum positam aperiebant: magna fumi copia inde exhalans multum sudorem excitabat. Aut folium huius plantæ prunis impositum assabant, cuius fumum æger excipiebat: sed adeò vehementes sudores inde excitabantur, adeóque vires collabebantur, vt vix æger ferre posset, tametsi triduo duntaxat vteretur. Ex eorumdem foliorum fibris reticula contexuntur, & indusia conficiuntur. Hæc Clusius.

RHABARBARVM. CAP. XXIX.

APVD Arabes & recentiores duæ radices peregrinæ Rha nomine designantur. Quæ res atque vtriusque stirpis ignoratio fecit, vt plerique, num eiusdem plantæ radices essent, ambigerent. Verùm rerum inspectio atque accurata collatio totam litem diremit, docuitq; Rhaponticum à Rhabarbaro plurimùm discrepare. Primùm Rhabarbari priscis incogniti historiam perscribemus. Nascitur id in montibus Singui ciuitati Indiæ propinquis, quę à frequentissima & ditissima ciuitate omnium, quarum extat memoria, Quinsai quatuor dierum itinere distat. Vtraque verò regionis amplissimę, & in multa regna diuisæ, quam Mangi vocant, ditionis est. Singui terræ ciuitatem indigenarum lingua significat, Quinsai verò cæli. Quod illinc Rhabarbarum adfertur, Indicum nuncupant. Id autem perpaucum est, tum quia ipsæmet gentes id consumunt, tum quia pauci mercatores, cum quibus sunt cõmercia, eò vsque penetrant, tum quia minore sumptu & periculo ex Armenię ciuitate, quam Tauris nominant, (Terua ptolemæi quidam esse arbitrantur, alij Arsamoten Plinij) aduehitur. Gignitur & in Prouincia Scythiæ orientalis Tartarorum Imperatori subdita, quam Tanguth vocant, in montibus oppidis Campion & Succuir vicinis (Succuir Sarangas à Plinio dici quidam suspicantur.) A' Tauris, quæ Armeniæ maioris caput est, ad eas vrbes iter patet centum & octoginta dierum, his stationibus. A' Tauris ad Sultaniam ex ruinis Tigranocertæ ædificatã sex diebus peruenitur. A' Sultania ad Casibin (Cosiæos esse aiunt) quatuor. A' Casibi ad Veremi, sex. A' Veremi ad Eri Arianorũ caput, vt quidã volunt, quindecim. Ab Eri ad Bachora (in Chorasmiis siue Choraxiis oppidum id est, Chorasam prouinciã vocant. Sunt qui Berdrigeos Plinij esse credunt, alij Bactrianos) viginti. A' Bachora ad Sarmacand (Marginanæ caput nonnulli esse autumant, alij Sogdianorum) quinque. A' Sarmacand ad Cascar (Commanos Plinij quidam esse volunt, alij Aracosios) vigintiquinque. A' Cascar ad Acsu (Atasini sunt Plinij quorundam iudicio) per desertas ac vastas solitudines, viginti. Ab Acsu ad Cuchia, viginti. A' Cuchia ad Cialis oppidum, decem. A' Cialis ad Turfon (fortasse Tagas esse Plinij non malè quidam opinati sunt) decem. A' Turfon ad Camul, quod iam prouincia Tanguth continetur, tredecim. Hucusque Machometum colunt, ideò Musulmani dicti. A' Camul ad Succuir quindecim. A' Succuir ad Ganta, Gandaros Plinio nonnullorum opinione dictos, quinque. A' Ganta ad Campion, sex. Itineris spatia viatores & mercatores parasangis metiuntur, quas adhuc farsing vocant veteri nomine, sed corrupto. Via facili, nec montibus impedita, nec solitudinibus homines iumentáque siti ac fame necantibus intercepta, octo parasangas, id est, 24. miliaria Italica conficiunt singulis diebus. Nam parasanga tribus miliaribus Italicis proportione respondet. Campionenses ac Succuirini Rhabarbarum sua lingua *Rauend Cini* vocant, quod non rectè quidam nunc *Raued Seni*, nunc *Raued Sceni* appellant. Cuius nominis proprietas controuersiam dirimet inter medicos nostri seculi agitatam, cur ita vocetur, contendentibus aliis Sinicum nominatum esse à Sinis extremæ Indiæ populis, aliis Scenicum, vel Sceniticum à Scenitis Arabiæ gente, aliis à Scenitis Parthorum natione, qui Ariæ & Marginanæ montes habitant: quæ postrema sententia plus habuit ponderis quàm reliquæ duæ, cùm Arij, Margiani, Aracosij, & alij populi prouinciæ Tanguth Campionensibúsque finitimi communi vocabulo Cini & Maucini etiam hodie nominentur. An verò à Troglodytis Æthiopiæ, quos κατ' ἐξοχὴν Barbaros nuncupasse videtur antiquitas, Rhabarbarum sit appellatum, facilè diiudicari potest. Nam Æthiopiam & eius Troglodytas Lusitanorũ nauigatio nobis patefecit, quibus in locis nec Rhabar-

Locus.

Nomina

barum prouenire, nec inde ad nos mitti cõpertum eſt. Quod verò in Ægyptum per ſinum Arabicum camelis deportant, ex Armuzo, nunc Ormus, & Teredone, nunc Balzera, ad Euphratis oſtia ſitis, & aliis ciuitatibus Caramaniæ maritimæ mercatores aduehunt, in ea loca ſecundo Euphrate, id Barbarum potiùs nominatum crediderim, ab earum gentium immani feritate, quæ in montibus ſuis collectum ad nos tranſmittunt. Quondam enim totus is tractus deſertorum vaſtitate, & tam longo itineris à nobis interuallo diſſitus, vix ſolis nominibus cognitus fuit. M. Paulus Venetus viam, quæ è Carmania ad Tanguth ducit Cobinam, Timochaim veterum Arbelitin, in qua Darium Alexander vicit, Sapurgan, Balac, Thaicam, Scaſſem, Balaxiam, Baſcia, Cheſmur, Comaros Plinij, Vocham, Ocanos Plinij, Caſchar diſtinctè tradidit. At verò Chagi Memet è regione Chilam ortus prope mare Caſpium ex oppido Tabas, mercator ſummæ fidei, acutiſsimíque ingenij apud Succairinos & Campionenſes emendi Rhabarbari cauſa aliquandiu commoratus, alteram viam ſuprà deſcriptam, qua è Terua Armeniæ eò proficiſcuntur, rectam & compēdioſam docuit: ex cuius narratione magnam horum partem nos ſumpſiſſe ingenuè fatemur. Rha Turcicum Meſuæ idem eſſe cum Rhapontico Græcorum nemini dubium eſſe debet. Ad ripas fluminũ Rha, nunc Volga, Edel, Elatach, (tot enim nominibus appellant,) Boryſthenis, nunc Neper, Tanais, nunc Tana, vel Don, id creſcit, vt & Acorus. Turcæ, qui olim vltra Tanaim ſedes habuere prope Sarmatas Zygos, nunc Circaſſos, in patentibus illis campis, in quibus nunc Tartari Harmatotrophi, ſiue Hamaxobij per Hordas, id eſt, turmas vagantur palantes & errabundi, Rhaponticum ad exteras nationes mittebant: vnde Turcicum cognominatum. Scribit Pena multis ab hinc annis Rha ex ſemine Turcico nonnullos habuiſſe in hortis Galliæ & Flandriæ, quod magno ſtudio cultum ibi viguit, foliis Perſonatæ, ſed non perinde latis, longioribus, Helenij vel Verbaſci, in ambitu ſerratis & fimbriatis, aduerſa parte virentibus, auerſa lanuginoſis, caulem rectum ſeſquipedalem & cubitalem amplexis, capite faſtigiatum, foris ſquamulis loricato, ac per maturitatem ſtaminibus purpureis pleno, vt in Cynara, & Carduis purpureis, ſemine, dum circa Iunium & Iulium maturuit, Centaurij maioris, vel Cartami, longiore: radix fungoſior, maior, & Rhabarbaro ſimilior quàm Cētaurio. Id pinxerunt Dodonæus & Lobellius. Huic capitato Rheo valde affine eſt, inquit Lobellius, quod ex Italico ſemine alunt horti quidam Belgici: ſed folia anguſtiora multo, acuto Lapatho paria, auerſa parte incana: caulis rectus, capite faſtigiatus, ſquamulis loricato, ac ſtaminibus purpureis Cynaræ aut Cardui cõcoloribus pleno: ſemen Cnici ſilueſtris, cõpreſſum, ægre matureſcit in Belgio: radix Centaurij maioris, fungoſior. Hoc ex Lobellio pictum damus. Sed ad Rhabarbari hiſtoriam reuertatur oratio. Succuir ampla & frequens eſt ciuitas, ædificiis ornata ſumptuoſis & magnificis, è latere conſtructis, auguſtiſsimíſque ſuperba delubris, ex ſaxo & marmore compoſitis. In planitie iacet, innumeris fluuij canalibus rigua. Quare omnibus rebus hominum vitæ neceſſariis abundat, ſerico

Rha Turcicum ſiue Ponticum. *Locus.* *Forma.*

RHA CAPITATVM, *Helenij folio.*

ſerico præſertim, quod illic plurimùm Mori nigræ foliis paſti bombyces nent. Vites quidem locus is, nempe frigidior, dedignatur. Vini loco potum zytho ſimilem adiecto melle incolæ parant. Cætera, illorum ager Malorum, Pyrorum, Armeniorum, Perſicorum, Melonum, Cucumerum fertiliſsimus eſt. Rhabarbarum vbiuis in ea prouincia gignitur, ſed præſtantiſsimum in quibuſdam montibus Succuir propinquis, editis, ſaxoſis, ſiluis diuerſiſsimarum arborum, opacis, fontes plurimos effundentibus, terra rubra, crebris pluuiis fontiumq; ſcaturiginibus riguiſq; ſemper lutoſa. Caulem ab radice profert viridem, palmi altitudine, quem Rhabarbarum.

RHAPONTICVM alterum anguſtiore folio, Lobell.

RHABARBARVM, Matthioli.

circundant folia multa, palmos duos longa, tamen pro ætate plantæ longiora, aut breuiora, ima parte anguſta, in ſumma latiora, rotundata, in terram inclinata, toto ambitu lanuginoſa, cum adoleſcunt viridia, cum ſeneſcunt flaueſcentia, & humi procũbentia. Ex medio foliorũ ſtipatu cauliculus, ſiue ſurculus prodit, flores ſuſtinens, hîc illic nullo ordine emergẽtes, ex candido purpuraſcẽtes, Violæ nigræ, ſiue Martiæ ſimiles, maiores, odoris validi, grauis & iniucundi. Radix ad duos treſve palmos, terram ſubit, cortice fuſco obducta, craſsitudine diſpari: ſunt enim radices quædam tenuiores, quædam craſsiores, ſed nonnunquam tanta craſsitudine, vt ſuræ & coxæ hominis non cedant. Ex his fibræ multæ radiculæ've enaſcuntur, circumquaque per terram ſeſe ſpargentes. Planta è terra effoſa, (quod Hyeme fit, nimirùm ante Maij finem, cùm illis gentibus Ver incipit, quia tum priuſquàm exoriantur folia, ſucco introrſum reuocato plenior & habitior, ideoq; facultate præſtantior radix turgeſcit) radiculæ primùm reſecantur & reiiciuntur, deinde radicis, velut truncus in fruſta conciditur, qualia videmus in Seplaſiis. Eſt autem intus lutea, venis diſtincta, colore rubro pulchrè nitentibus, ſucco luteo rubroq; madida, quo manus inficit, ſic lento & glutinoſo, vt contactu facilè digitis inhæreſcat, ſaporis tam amari, vt guſtari nequeat. Fruſta protinus radice diſſecta non appenduntur, vt ſicceſcãt: ſic enim luteus ſuccus totus efflueret, craſſaq;, euanida,

& exhausta radix, fieret facultate imbecillior, & bonitate inferior, sed super mēsis & tabulis disposita, quotidie ter, aut quater inuertuntur, vt quod superne est inferne collocetur: hac enim ratione succus non adimitur, sed in radice veluti coactus & concretus manet, radice nisi confestim ea diligentia adhibeatur, efferuescente ac inarescente. Post quartum demum, aut sextum diem pertusa frusta funiculis adactis ligata suspenduntur loco perflato, aëremq; liberè admittente, sic tamen vt solis radiis non feriantur. Hoc pacto exactis mensibus duobus siccatum Rhabarbarum egregium reconditur. Ex septem plaustris recentis, cùm siccatum est, vix restat quod equum oneret. Effossa per æstatem radix foliis iam enatis, & adultis velút immatura, nec succo luteo madet, vt quæ per Hyemem effoditur, & fungosa, rara, leuis, arida est, bonitateq; ab altera multùm superatur. Qui in montosa pergunt, vt Rhabarbarum emant, quale effossum est, siue cū foliis, siue absque foliis plaustris imponunt, ac vehes singulas in plana deductas sexdecim Saggiis argenteis vendunt. Cusæ autem monetæ nullus apud illos vsus: argentum & aurum in virgas oblongas malleis ducunt, eas deinde in particulas ponderis vnius Saggij diuidunt, qui valet argenteos solidos Venetos circiter viginti, aureus verò nummum aureum cum dimidio. Id pro moneta est. Emptum mercatores, vt iam dictum est, præparant. Id incolæ, quod admiratione dignum est, nullo in pretio habent, ne effossuri quidem, nisi ab externis mercatoribus eò conuenientibus, & deposcentibus, pretio sollicitarentur. Indi & Chinenses mercatores maiorem partem collecti, & præparati auferunt. Cataini ad purganda corpora, & alia medicinæ remedia, id non vsurpant more nostrò, sed eo tuso, & cum aliis confectionibus perquàm odoratis mixto, Deorum quos adorant simulacra & imagines suffiunt. Multis in locis tanta est huius radicis copia, vt pro ligno siccatam vrant. Quidam tam paruifaciunt, vt equis languentibus, & ægris asiduè comedendam obiiciant. Longè pluris æstimatur Catainis radicula Mambroni Cini vocata, cum Rhabarbaro nascens, ad varias ægritudines laudatissima, ob ídque nobilissima, sed ad oculorum morbos præcipuè. Nam ea in cote trita ex rosacea, & affusa, oculorum dolor euestigio sedatur. Ad nos eam non conuehunt, propterea quòd solo nomine celebris, cætera ignota est. Apud Catainos in prouincia Chianfu herba quoque nascitur Chiai Catai nominata, vniuersis eius regionis populis commendatissima. Foliorum & aridorum & virentium decocti cyathus vnus vel alter bibitur quàm calidissimè bibi potest, aduersus febres, dolores capitis, lateris, articulorumq;, remedio inter alia efficacissimo, & ad alios plerosq; morbos. Tardiorem quoque ventriculi concoctionem decoctum id sic iuuat, vt eius grauitati ob crudum cibum contractæ facilè medeatur, & feliciorem, ac celeriorem concoctionem præstat. Ob has nimirùm dotes Catainornm quisque hanc secum herbam aliquo peregrinaturus gestat, vt subitis eorum morborum causis occurrat. Tanta ob id est huius plantæ dignitas, ac æstimatio, vt Rhabarbaro plenum saccum eius sola vncia gens illa lubentissimè permutet, atque adeò iactitet Persis, ac Francis si ea planta innotescat, mercatores Rhabarbarum ampliùs non postulaturos. Aduenas non absque periculo in montes Rhabarbari feraces conscendere narrant legendi gratia, nisi eius prouinciæ iumentis vehantur. Illic enim venenatam quandam herbam nasci, qua gustata veterinis vngulæ decidant: equos verò eorum montium pascuis assuetos exitiosam hanc plantam noscere, nec attingere, alienos verò carpere & appetere magno suo malo. Rhabarbarum calidum est & siccum ordine secūdo potiùs quàm primo, auctore Mesue. Substātia duplici constat, vna aquea, terrea adstringente, in corporis molē cōcreta, profunda, altera aërea & ignea, à qua rarum efficitur, superficiaria, quæ suam terream substantiam adurendo amaram efficit, ac purgatoriam, & obstructa liberantem. Clemens est & excellens

Mābroni Cini radix.

Chiai Catai herba.

Temper.

Lib. purg. cap. 5.

Vires.

excellens medicamentum, multas dotes medicamento purganti maximè expetitas complexum. Huius substantiæ macerando separantur, vt calida & purgatrix in humorem transferatur, terrea verò adstringens remaneat. Bilem pituitámque illa vacuat, præcipuè à ventriculo & hepate, & inde sanguinem purgat, obstructiones liberat, & affectus inde natos, icterum, hydropem, splenis tumorem, febres putridas etiam diuturnas, dolorem hypochondriorum punctorium. Hæc insuper hæmorrhagiam pulmonum, vel aliarum partium sistit, ex casu quoque aut ictu contusa, rupta, fracta, interna & externa sanat, si eius drachma vna cum mumiæ granis duobus, & Rubiæ tinctorũ grano vno & dimidio ex vino austero bibatur (mumiæ & Rubiæ non ita valentium medicamentorum mensura hîc est parcior, vt mendi suspicio sit, inquit Siluius, præsertim cùm Auicenna Rubiæ drachmam vnam Rhabarbaro addat.) Oleum quoque eius contusis & confractis musculis vtiliter illinitur: singultũ & dysenteriam sanat, præcipuè assum, & cum succo Plantaginis è vino austero potum. Innoxium est Rhabarbarum: omni tempore tutò datur: omni est ætati salubre, atque adeò pueris, & prægnantibus. Efficaciùs autem agit sumptum ex sero lactis, præsertim caprini, aqua quoq; Intybi, aut Apij, vel Plãtaginis cocta & colata maceratum, idq; omnino cum Spica nardi, actionem eius iuuante imprimis, expressumq;. Quòd si ad liberandas obstructiones propinandum est, vini albi puri & odori modicum macerando admisceatur, expressumq; eius tunc sumatur, & cùm detersione ac purgatione opus est. Quòd si post purgationem viscera adstringendo roborari volumus, puluis eius triti datur, si adstrictio magis expetitur, assum datur, si maxima, vstum.

AGARICVS. CAP. XXX.

ΓΑΡΙΚΟΣ vel ἀγάρικον Græcis dicitur, qui Agaricus Latinis & Agaricum, Mauritanis *Garichum*, siue *Garicum*, Hispanis & Italis *Agarico*, Germanis *Dannenschuuam*, quasi fungus Pinorum, aut potiùs Abietum & Laricum, Gallis *Agaric*. Agaricum gentile nomen sibi adsciuit, ab Agaria Sarmatiæ regione, in qua nascitur, teste Dioscoride, vel ab Agaro, quem & vrbem, & amnem in Sarmatia vocari tradit Ptolemæus. Appianus Alexandrinus Agaros Scythicam gentem contra serpentium morsus adhiberi solitam refert: propter quod Mithridates eos apud se habuerit. Agaricum scribit Dioscorides radicem dici Silphio similem, non ita densa superficie sicuti Silphium, nam tota rara est. Duo eius genera Vnum mas, alterum fœmina, quæ etiam præfertur, rectos venarum discursus intus habens. Mas rotundus est, & vndique eadem substantia compactus, καὶ πανταχόθεν συμφυὴς, cuius videtur sensus esse accommodatior iudicio And. Lacunæ, atque vniformis vndique. Nam cùm dixisset Dioscorides, Agarico fœminæ inesse quosdam venarum discursus rectos, assignat posteà differentiam in masculo, dicens ipsum esse rotundum, & per omnes partes sui similem, vniformem, atque eiusdem substantiæ & naturæ: id quod inter alia συμφυὴς significare solet. Huic interpretationi adstipulatur Serapio, qui sic vertit. Sed est tota eius substantia continua. Gustus vtrique similis, initio dulcis, mox cum saliua madet (ἔπειτα ἐξ ἀναδόσεως.) Nascitur in Agaria Sarmatiæ regione. Quidam plantæ radicem esse aiunt. Alij in truncis arborum ex putredine, veluti fungos, nasci tradunt. Prouenit etiam in Galatia Asiæ, & Cilicia, in Cedris, sed friabile & infirmum. Galliarum glandiferæ arbores Agaricum ferunt, inquit Plinius. Est autem fungus candidus odoratus, antidotis efficax, in summis arboribus nascens, nocte relucens. Signum hoc eius, quo in tenebris decerpitur. Et alio in loco, Agaricum vt fungus nascitur in arboribus, circa Bosphoron, colore

Nomina. *Lib. 3. ca. 1.* *Forma.* *Genera.* *Locus.* *Lib. 16. c. 8.* *Lib. 25. c. 9.*

AGARICVS, Matth.

colore candido. Datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti mulſi. Id quod in Gallia naſcitur, infirmius habetur. (Alij codices habent Galatia pro Gallia. Et ſanè Dioſcorides in Galatia Aſiæ naſci dixit. Et hodie in Gallia naſci certum eſt.) Præterea mas ſpiſsior amariórque. Hic & capitis dolores facit. Fœmina ſolutior, initio guſtu dulcis, mox in amaritudinem tranſit. Agaricus Galeno radix dicitur, quæ trunco innaſcitur. Meſuæ verò Agaricus medicamentum efficax oritur in truncis arborum magnarum, vetuſtate iam putreſcentium, & eroſarum, tanquam earum vel apoſtema, vel fungus. Eſt autem is duplex, mas & fœmina. Mas eſt malus, præſertim qui longus, niger, durus, denſus, grauis, & in frāgmētis ceu villos neruorum oſtendit. Fœmina ſi rotūdior, alba, poroſa, & rara valde, & frangi facilis, leuis, dulcis primo guſtatu, mox amara & ſtyptica, eſt melior, præcipuè ſumma corporis ſui parte. Nam ſtipes, quòd ligni putrefacti aliquid præ ſe ferat, malus eſt, vt eroſus Agaricus. Hodie cùm ſeplaſiis omnibus notiſsimus ſit Agaricus, & quotidiano vſu tritus, tamen Dioſcoridi vix notum fuiſſe perſpicuum eſt, vt qui radicem dici Silphio ſimilem ſcribat, deinde hæſitans ſubiungat, aliis radicem eſſe plantæ, aliis fungum arborum truncis innaſcentem quadam putredine. Agaricum igitur fungum eſſe certum eſt, qui præter arbores glandiferas naſcitur, præcipuè in Larice, in qua præſtantiſsimum in Ananienſibus montibus ſe collegiſſe ait Matthiolus. Vim habet calfaciendi & adſtringendi, auctore Dioſcoride, efficacem ad tormina, & ad cruditates, ruptáque, & caſus. Duorum obolorum pondere datur non febricitantibus ex vino mulſo, febricitantibus ex aqua mulſa. Datur hepaticis, aſthmaticis, in morbo regio, dyſſentericis, nephriticis, in vrinæ difficultate, in vteri ſtrangulatu, & in vitiato colore, drachmæ pondere. Tabidis autem cum paſſo, ſplenicis cum aceto mulſo; ſtomachicis ita vt eſt manditur ac deuoratur ſine vlla humoris ſorbitione, ſimiliter acidum ructantibus. Siſtit ſanguinis reiectiones trium obolorum pondere cum aqua ſumptum. Facit ad coxendicum & articulorum dolores & comitialem morbum, ſi pari pondere cum aceto mulſo ſumatur. Ducit & menſes: fœminis vteri inflatione vexatis vtiliter æquale pondus datur. Rigorem ſoluit ante febrium acceſsiones datum. Aluum purgat drachmæ vnius, aut duarum pondere potum cum aqua mulſa. Eſt lethalium medicamentorum antidotum, ſi cum diluta vini potione drachmæ vnius pondere ſumatur. Serpentum plagis ac morſibus trium obolorum pondere cum vino potum auxiliatur. In ſumma, internis omnibus vitiis conuenit pro viribus & ætate datum, aliis cum vino, aliis cum aqua, aliis cum aceto mulſo, aliis cum aqua mulſa. Galenus eius naturam ſic declarat. Primùm guſtui dulcem eſſe, ſed paulò pòſt amarum apparere, & acrimoniæ quandam ſpeciem temporis ſpatio inducere, leuiculæq; adſtrictionis, & conſiſtentia eſſe laxa. Quare compoſitum eſſe ex ſubſtantia aërea, & terrea, à caliditate extenuata, præterea minimùm habere eſſentiæ aqueæ. Hac ratione & digerendi vim habere, & craſsitudinem incidendi, tum infarctus viſcerum expurgandi. Ob id regio morbo laborantes ſanare, eos vtique qui ſic ab infarctu

Margin notes: Li. purgan. cap. 5. — *Vires & Temper.* — Lib. 3. ca. 1. — Li. 6. ſimpl.

farctu iecoris laborant. Iuuat & comitiali morbo obnoxios eadem facultate. Tum rigores per circuitum recurrentes, ex crassis aut viscosis humoribus natos sanat. Iuuat & demorsos à bestiis frigore lædentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impositum, tum intrò in corpus sumptum pondere drachmæ vnius cum vino diluto. Est & purgatorium. Hæc Galenus. Hodie Agarico siue simplici, siue in trochiscos coacto in purganda pituita vtimur. Nam, auctore Mesuę, pituitam crassam, lentam, putrem, & bilem flauam & atram vacuat, à cerebro, neruis, musculis, sensuum instrumentis, spina dorsi, thorace, pulmone, ventriculo, hepate, liene, renibus, vtero, iuncturis. Ob id medicamentum familiæ à Democrito dictum est, quòd ad omnes partium internarum affectiones conferat: viscera reddit imbecilla: ob id tergentibus miscetur, ne in ea virtus eius altiùs penetret. Li. purgãt. cap. 3.

HIPPOPHAES. CAP. XXXI.

VEnit & iis quæ lacteum succum fundunt Hippophaës annumerandum. Frutex (inquit Dioscorides) est φρυγανώδης, siue surculaceus, vndequaque densus & amplus: folia ei oblonga veluti Oleæ, angustiora tamen & teneriora: inter quæ spinæ siccæ & candicantes emicant, articulatæ, interstitio quodam distantes: flores Hederæ corymbos referunt, racematin cohærent, sed tamē minores mollésque, & ex albido partim rubentes: radix crassa & mollis, succi plena, gustu amara, ex qua veluti ex Thapsia succus colligitur. Anguillara radicem refert palmum esse longam vel maiorem, & ex hac fracta aut vulnerata succum manare tenuem, lacti concolorem, gustu amarissimum, odore grauem. In maritimis, ac sabulosis, vt Dioscorides scribit, nascitur. Anguillara arenosis & maritimis locis in Peloponneso à se repertum refert. Ἱπποφαὲς Græcis, Latinis quoque Hippophaës dicitur: à Plinio lib. 22. cap. 12. (nisi corrupta vox) Hippophyes. Hippophyes, ait, in sabulosis maritimisq; nascitur, spinis albis: Hederæ modo racemosa est, candidis & ex parte rubentibus acinis: radix succo madet, qui aut per se conditur, aut pistillis farinæ. Extant verò & inter nothas appellationes quædam huius nomina: vt, Hippophanes, Hippion, Echinion, Pelecinon, & Lappago, quæ tamen Aparinæ conuenit: nostra ætate ab indigenis Peloponnesi ἀκανθανὰ καθαρίση, id est, Spina purgatoria vocatur. Ab Hippophaë differt Hippophęstum, quod tamen & Hippophaës aliqui (Dioscoride teste) appellant: à Plinio Hippope (nisi & hîc vitium) dicitur. Spinæ fulloniæ genus est, absque cauliculo, flore, aut fructu inanibus tantùm capitulis, foliis paruis spinosis, radicula molli & crassa, ex qua cum foliis & capitulis succus exprimitur. E Narbonensi Gallia, inquit Ruellius, Hippophæstum vidimus spinosis capitulis, sine flore, sine cauliculo, minutis inter aculeos foliis candicantibus. Debent (Plinio authore) Hippophaës & Hippophæstum accommodata esse equorum naturæ, neque ex alia causa nomen accepisse: quippe quædam animalium remediis

HIPPOPHAES, Dodon. ex Cod. Cæsareo.

nascuntur

naſcuntur. Eſt verò Hippophaës, præſertim verò radix ipſius ac ſuccus, calidæ ſiccæq; facultatis, & ſimul valenter purgantis. Succus ſyncerus radicis huius pituitam, bilem, & aquoſos humores detrahit oboli pondere: cum farina verò ſubactus quatuor obolorum. Saluberrimè autem cum aqua mulſa exhibetur. In comitiali morbo, vt Plinius ait, vtiliſsimus. Frutex verò ipſe ſiccatus tunditur, tritúſque cum aqua mulſa exhibetur. Extrahitur quoq; ſuccus è radice, foliis & capitulo Hippophæſti, qui & ex aqua mulſa pituitam & aquam detrahit, & præcipuè comitialibus morbis, neruorum vitiis, & Orthophnœæ, vt Dioſcorides tradit, conuenit.

***

HISTOR

HISTORIAE OMNIUM PLANTARUM
LIBER DECIMUS-SEPTIMUS,

In quo describuntur & ad viuum depinguntur Plantæ Venenatæ.

PAPAVER. *CAP. I.*

ATHARTICA, & quantitate & qualitate malefica, graues corpori noxas inuehunt, non solùm quæ deleteria, vt Thymelæa, Lathyris, Euphorbiũ, sed etiam quæ benigna vocitantur, nisi necessariæ conditiones obseruentur. Quare illis venenata ordine subiungenda, quæ principes corporis nostri partes, & virtutes ipsum gubernantes ita opprimunt, atque vincunt, vt necessariò mors consequatur. Vt igitur de Catharticis plantis libro superiore, ita hoc de Venenatis agemus, quas sceleratis, & qui ad hominum perniciem his abu'i voluerint, ignorasse præstiterit: probis autem, & iis qui ad hominum salutem naturæ rerum arcana scrutantur, cognitu hæ sunt necessariæ, tum vt doceāt homines, ne ab iis imprudentes fallantur, aut si quando per imprudentiam harũ quampiam sumpserint, tunc quoque innoxiæ fiant, atque irritæ, tum vt iis succurrant, qui iam noxam sentiunt. His adde, quòd morbis quibusdam venena sunt salubria, malefica tamen vi eorum modis omnibus, vel saltem quibus nobis licet, fracta. Venenatas autem non omnes, quæ cognitæ sunt, hîc persequimur. Quasdã enim, vt Taxum, Nerium, Cicutam, Coriandrum, similitudine ducti in alias classes digessimus: sed plerasq;, & eas notiores, quale est Papauer, Græcis μήκων, Arabibus *Nomina* *Thaxthax*, & *Chascas*, Gallis *Pauot*, Italis *Papauero*, Germanis *Maysomen*, Hispanis *Dormidera*. Officinæ Papaueris nomen retinuerũt: μήκων quidem à μὴ κινεῖν, id est, à non operando dicitur, quia vincti papauereo sapore sensus stupefactaq; membra nihil queunt agere, vel παρὰ δ' μῆκος, à proceritate, siue longitudine. Multa sunt Dioscoridi Papaueris genera. Vnum est Papauer Rhœas, Erraticum nuncu- *Genera.* patum, de quo in Agro diximus. Alterum satiuum, μήκων ἥμερος, cuius vnum genus est hortense, μήκων κηπευτὴ, θυλακῖτις, semine albo: alterum siluestre, semine nigro: tertium magis siluestre, Arabibus *Seil*. Hortense vocat Dioscorides quòd in hortis frequentissimè seratur, cætera duo siluestria, non q̃ nõ serantur. (Nam nõ solùm in hortis seruntur, sed etiam in campestribus, segetum & leguminum modo) sed quòd asperiora sint tum caulibus, tum capitibus, tum foliis, nec tam domestica, quàm hortensia: Prætereà est μήκων κερατῖτις, id est, Papauer cornutum, siue corniculatum, Arabibus *Almacharam*, & μήκων ἀφρώδης, id est, Papauer spumeum.

Lib.19.c.8. Plinius multa quoque fecit genera,ſed non tam perſpicuè diſtincta. Papaueris ſatiui tria genera,inquit: candidum, cuius ſemen toſtum in ſecunda menſa cum melle apud antiquos dabatur. Hoc & panis ruſtici cruſtæ inſpergitur, affuſo ouo inhærens,vbi inferiorem cruſtam Apium githq́; cereali ſapore condiũt. Alterum genus eſt Papauer nigrum, cuius ſcapo inciſo lacteus ſuccus excipitur. Tertium genus Rhœam vocant Græci,&c. De reliquis generibus Papaueris alio in loco di-
Li.20.c.19. cit. Silueſtrium vnum genus, Ceratitin vocant, nigrum,cubitali altitudine,radice craſſa & corticoſa,caliculo inflexo vt cornicula. Folia minora & tenuiora quàm cæteris ſilueſtribus:ſemen exile,tempeſtiuum eſt meſsibus. Et paulò pòſt. Alterũ è ſilueſtribus genus Heracleum vocatur, ab aliis Aphron,foliis (ſi procul intuearis) ſpeciem paſſerum repræſentantibus:radice in ſumma terræ cute: ſemine ſpumeo. Ex hoc lina ſplendorem trahunt æſtate,&c. Tertium genus eſt Tithymalon,
Lib.9. hist. cap.13. Mecona vocant,alij Paralium,de quo alio iam diximus. Theophraſtus etiam Papaueris ſilueſtris genera annotauit,ex quo Plinius ſuperiora mutuatus eſt. μήκωνες δὲ, inquit, εἰσὶν ἄγριαι πλείους. ἡ μὲν κερατῖτις καλουμένη, ἡ δὲ μέλαινα. ταύτης δ' φύλλον ὡς φλόμου τῆς μελαίνης, ἧττον δὲ μέλαν. τοῦ δὲ καυλοῦ δ' ὕψος, ὡς πηχυαῖον, ῥίζα δὲ βραχεῖα. καὶ ἐπιπόλαιος: ὁ δὲ καρπὸς καμπύλος ὥσπερ τῶν κερατίων. συλλέγεται δὲ περὶ πυρολομίας. δύναται δὲ καθαίρειν κοιλίαν. δ' δὲ φύλλον ἄργεμα προβάτοις ἀφαιρεῖ. φύεται δὲ παρὰ τὴν θάλατταν, οὗ ἂν ᾖ πετρώδη χωρία. ἑτέρα δὲ μήκων ῥοιὰς καλουμένη, παρομοία κιχωρίῳ τῷ ἀγρίῳ, διὸ καὶ ἐσθίεται. ἐν τοῖς ἀρουραίοις δὲ φύεται, μάλιστα ἐν ταῖς κριθαῖς, ἄνθος δὲ ἔχει ἐρυθρόν, κωδίαν δὲ ὅσην ὄνυχα τοῦ δακτύλου. συλλέγεται δὲ πρὸ τοῦ θερισμοῦ τῶν κριθῶν, ἐγχλωροτέρα δὲ μᾶλλον. καθαίρει δὲ κάτω. ἑτέρα δὲ μήκων ἡρακλεία καλεῖται, δ' μὲν φύλλον ἔχουσα οἷον στρουθός. ᾧ τὰ ὀθόνια λευκαίνουσι. ῥίζαν δὲ λευκὴν, ἐπιπόλαιον, τὸν δὲ καρπὸν λευκόν. καθαίρει ἄνω ταύτης ἡ ῥίζα. χρῶνται δέ τινες πρὸς τοὺς ἐπιλήπτους ἐν μελικράτῳ. Id eſt, Papaueris ſilueſtris multa ſunt genera. Vnum Ceratitis,id eſt,Corniculatum vocatur, aliud nigrum, folium habens Verbaſci nigri,ſed minùs nigrum:caulem altitudine cubitali,radicem breuem, & per ſumma terræ ſparſam:fructum inflexum veluti cornicula. Legitur circa meſſes. Aluum purgare poteſt. Folium argema ouibus adimit. Naſcitur iuxta mare locis petroſis. Aliud Rhœas ſimile Intubo erratico: quare in cibi vſum venit. In aruis prouenit, potiſsimùm inter Hordea. Florem rubrum profert,calicem ſiue caput vnguis digiti magnitudine. Legitur ante Hordei meſſem,atque etiam viridius,purgat per inferna. Aliud eſt Papauer Heracleum,folio Radiculæ, quo lintea dealbãtur: radice alba per ſumma terræ hærente: fructu albo. Radix purgat per inferna. Quidam aduerſus comitialem morbum vtuntur in vino mulſo. Quod hîc dixit Theophraſtus Papauer Heracleum (alij vocant Aphron teſte Plinio, Dioſcorides ἀφρῶδες) folium habere Struthi, quod Struthiũ Dioſcorides vocat, Latini Radiculam, ſiue Lanariam herbam, Plinius hoc ad paſſerem auiculã retulit, qui & ipſe στρουθὸς appellatur,cùm tamen mox indicarit Theophraſtus, de quo Strutho loquatur, nimirũ quo lintea dealbant. Plinius verò hæc non de Strutho, id eſt,Radicula herba intellexit, ſed ad Papauer Heracleũ retulit,ex hoc lina ſplendorẽ trahere

PAPAVER ſatiuum, Matthioli.

æſtate

æſtate ſcribens. Papauer ſatiuum album caulem profert rectum, læuem, vnicum, ſed alis diuiſum, ternûm & quaternûm cubitorum, quem totũ folia ambiunt longa, lata, candida, Scariolæ hortenſis, aut Hyoſcyami nigri modo laciniata, tenera, *Forma.*

PAPAVER ſatiuum rubrum fimbriatum, Dalech.

PAPAVER fimbriatum, & criſtatum, album, & nigrum. Lobell.

ſuccum lacteum emittentia, qui effuſus vna, aut altera die pòſt flaueſcit: flores in ſummo caule vel candidos, vel leuiter purpureos, latioribus quaternis ſæpius foliis: deinde rotundum, magnum & oblongum caput, in quo ſemen albũ. Huius ſpecies quædã ſeritur in hortis flore ſpecioſiore, oris eius criſtatis, & fimbriatis, capitis etiam quæ operculo ineſt corolla, radiolis multis, argutioribus, & dentatim crenato ambitu. Cætera ſuperiori prorſus ſimilis. Papauer fimbriatum, & criſtatũ albũ, & nigrum Lobellius appellat. In calidarum & frigidarum regionum hortis ſatu maximus huius Papaueris prouẽtus, præſertim in agris maritimis, aut flatui maritimo obnoxiis, quibus impendiò delectatur. Eſt ille duplò maior, niueo candore nitens, & tantò pulchrior flos, quem horti Belgij in deliciis habent ad coronamenta: non ſanè alîus generis â fimbriato albo, aut nigro ſatiuis, niſi florum inciſura & laciniis profundis, fœturã perelegantem ſortitur, quæ multipla ſerie maiores & confertiores, Roſarum dehiſcentium æmula gratia, viſum oblectantes, ipſis Maluæ hortẽſis pares floribus cernuntur. Color renidet albus, aut coccineus ſanguineus, aut niueo cãdore & rubore confuſus: interdum ora criſtata ex albo purpuraſcunt. Seminibus me donauit maximæ & optimæ ſpei non minùs peritus quàm nobilis Carolus de Croy princeps de Chimay, ſtudioſiſsimus, & ſummus ſtirpium admirator. Papauer ſatiuum nigrũ, caule & foliis albo proximum, flores promit venuſtos, rubros, vel colore ſanguineo ſaturo Pæoniæ, capita rotunda in quibus ſemen nigrum concluditur, vnde nigrum cognominatur. Satiuũ iſtud etiam horti alunt, capitibus ſuperiori ſatiuo albo tam ſimilibus, vt non niſi è ſemine nigricante diffractis illis agnoſcant pharmacopœi ipſi qui ſeuerint. Eius pictura ex Dodonæi Hiſtoria ſtirpium hîc exhibetur. Officinis Papauer nigrum magnum dicitur, indoctis Papauer rubrũ à florũ colore, à Lobellio Papauer ſpontaneũ ſilueſtre, & hortenſe, ſemine interdum albo, interdum nigro. Hîc etiam appinximus Papauer nigrum ſatiuũ, flore Maluæ hortenſis, aut Pæoniæ Penæ, & Lobellij, cuius ſeminis tutior eſt vſus in ſyrupo de Papauere, quàm Papaueris nigri ſpontanei, Lib. 3. c. 80. In Appẽd.

PAPAVER siluestre, siue nigrum, Dodonæi.

de quo mox. Queadmodum autem albi satiui, ita huius nigri satiui differens quædam species est, quæ florum folia multũ fimbriata, & rubro colore nitentia gerit: item capitulorum corollas cristatas, alioqui nec colore, nec magnitudine distat. Præterea inter superius album, inquit Pena, & rubrum indoctis nominatum, etiam quoddam est Officinis notum, quod nulla re discrepat, nisi paruis foraminibus patulis in superna capitis parte, vnde elabitur semen. Papauer patulũ vocant Pena & Lobellius. Dodonæo Papauer satiuum tertium est, caule, foliis, floribus & capitulo minus. Flos ex cæruleo, ac purpureo obsoletum, ac dilutũ quendam colorem refert: capitulum quoque rotundum habet, sed maturato semine foraminibus aliquot, qua parte operculum ipsi insidet, in circulũ hiat, facilè defluenti semini viam præbens: quod aliis duobus non contingit, quorum ita clausi permanẽt calices, vt nullum inde semen elabi posfit Hæc Dodonæus. Papauer spontaneum hortense, & siluestre, Penæ, & Lobellij, in hortis prouenit, foliis minoribus, floribus dilutè rubẽtibus, obsoleto aspectu: capitulis triplo minoribus, numerosis: semine interdum nigro, interdum albo, quandoque hiantibus osculis, quandoque occlusis & cohibentibus semen, quod parum gratum & probatum habetur, præsertim nigrum. Quare vt virosius reiiciendum, & satiui nigri primi semine vtendum. Ex Papauere albo &

In Histor. purgant.

PAPAVER nigrum satiuum flore Maluæ hortẽsis, aut Pæoniæ, Pen. & Lob.

PAPAVER spontaneum siluestre & hortense, Pen. & Lobell.

nigro

nigro vtroque lacryma,ſeu liquor gummoſus,tum ſponte,tum ex vulnere manat quem Grçci κατ᾽ ἐξοχὴν ὀπὸν, & ὄπιον vocarunt. Eius colligendi ratio hæc à Dioſcoride traditur. Cùm ros in eo exaruerit,cultello ſtellam circũſcribere oportet, ita vt ad interna vſque non perforet:à lateribus capitis in directum ſummã cutẽ incidere,exeuntem lacrymam digito in concham deradere,& non multò pòſt redire:inuenitur enim concreta,& ſequenti die ſicca.Oportet autem ipſam in mortario terere,& in paſtillos coactam reponere. Præterea ex capitibus vnà cum foliis tuſis,& prælo expreſsis ſuccũ colligunt, quo in mortario trito paſtillos effingunt. Meconium id appellatur,opio imbecillius. Quæ ſic declarat Plinius. E nigro Papauere opos gignitur ſcapo inciſo (Sic habent vulgata exemplaria, tamen capite inciſo legendum videtur, vt caput incídi debeat, non ſcapus:ſequitur enim, nec in alio genere ipſum inciditur caput, & ſic habet Dioſcorides)vt Diagoras ſuadet,cùm turgeſcit:vt Iollas,cùm defloreſcit,hora diei ſereni,hoc eſt cùm flos in eo exaruerit. Incídi iubent ſub capite,aut calice. Nec in alio genere ipſum inciditur caput. Succus,& hic,& herbæ cuiuſcunque, lana excipitur, aut ſi exiguus eſt vngue pollicis, vt lactucis,(Hermolaus legit,aut lactucis,legendũ tamẽ videtur ex Dioſcor.aut conchis:ſuccũ enim εἰς μύακα deraſum excipere iubet) & poſtero die quod magis inaruit. Papaueris verò largior,denſatur,& in paſtillos tritus in vmbra ſiccatur,non vi ſoporifera modò,verùm,ſi copioſior hauriatur,etiã mortifera per ſomnum:Opion vocant. His Meconij parandi modum alium ſubiicit. Cùm capita ipſa & folia decoquuntur,ſuccus is Meconium vocatur, multò Opio ignauior. Nunc Papauerum vires explicandæ. Papaueribus ſatiuis communis refrigerandi vis eſt, vt tradit Dioſcorides. Quare folia & capita in aqua decocta fotu ſomnum accerſunt. Bibitur & decoctum contra vigilias. Capita trita & cum polenta cataplaſmatis mixta,eryſipelatis & inflammationibus proſunt. Oportet autem viridia ipſa tundere,& in paſtillos cõformare,ſiccatoſq; reponere, ac vti. Capita per ſe etiam ad dimidias in aqua decocta, dein iterum cũ melle dum humor denſetur,craſſeſcatq;,decocta,eclegma medicamentum efficiunt,dolorẽ mitigans in tuſsi,& fluxionibus arteriæ, & cœliacis affectionibus. Efficacius hoc medicamentũ redditur adiecto Hypociſtidis ſucco,& acacia.Papaueris nigri ſemen tritũ cum vino bibitur cõtra fluxiones alui,& fœminarũ profluuia.In peruigiliis fronti ac temporibus cum aqua illinitur. Opium magis refrigerat,ſpiſſat,ſiccatq;, & mediocri quantitate ſumptum dolorem leuat,ſomnũ conciliat,concoquit.Tuſsi atq; cœliacis affectibus auxiliatur. Maiori copia hauſtũ nocet,lethargicos efficiens, & interimit. Ad dolores capitis cũ roſaceo perfuſum facit. Aurium doloribus cum amygdalino, myrrha & croco inſtillatur. In oculorum inflãmationibus cũ toſto oui luteo & croco.Eryſipelatis & vulneribus cum aceto:podagricis cũ lacte mulieris & croco, ſedi pro balano ſubditũ ſomnũ allicit. Eraſiſtratus auctor eſt Diagoram vſum eius improbare in aurium dolore,& oculorum lippitudine,eo quòd viſum hebetet,& ſoporem gignat. Andræas verò ait, ſi non adulteraretur, excæcari eos qui ipſo illinerentur.Mneſidemus vſum duntaxat eius olfactãdi probauit, qui ad ſomnum conciliandum conueniat. Quæ falſa eſſe experientia deprehẽdit, quũ ipſi effectus viriũ huiuſce medicamenti fidẽ faciant. Hæc paulò aliter Plinius refert.Diagoras & Eraſiſtratus in totum damnauere,vt mortiferum, infundi vetantes:præterea,quoniam viſui noceret. Addidit Andræas non protinus excæcari eo,quoniam adulteraretur Alexandriæ. Sed poſteà vſus eius non improbatus eſt, medicamento nobili quod Diacodion vocant. Deinde vſum medicum Plinius præſcribit his verbis. Satiui albi calix ipſe teritur, & è vino bibitur ſomni cauſa. Semẽ elephãtiis medetur.Et mox.Semine quoq; eius trito in paſtillos, è lacte vtũtur ad ſomnũ:itẽ ad capitis dolores cũ roſaceo. Cũ hoc & auriũ dolori inſtillatur.

Li.4.ca.60.

Meconiũ.

Li.20. c.18.

Vires & Temper.

Lib.4.c.60.

Li.20. c.18.

Ibidem.

Podagris illinitur cũ lacte mulierũ. Sic & foliis ipſis vtuntur. Item ad ſacros ignes, & vulnera ex aceto. Ego tamen damnauerim collyriis addi, multoq; magis quas vocãt lexipyretas, quoſq; pepticas & cœliacas. Nigrum tamẽ cœliacis in vino datur. Satiuum omnino magis rotundat capita. At ſilueſtri longum ac puſillũ, & ad omnes effectus valentius. Decoquitur & bibitur contra vigilias, eademq; aqua fouẽt ora. Galenus, ſatiui Papaueris ſemen, inquit, mediocriter ſomnũ cõciliat, viſu candidum. Proinde pani ipſum inſpergunt, tum melle maceratũ edũt. Papauer nigrũ medicamentoſum eſt, admodũ refrigerans. Aliud nigrũ omniũ eſt medicatiſſimũ, tum ſemine, tum caliculis, tum foliis, tum ſucco. Validè enim refrigerat, ad ſtuporẽ vſque & mortẽ perducens: eſt enim ex quarto & vltimo refrigerantiũ ordine. Μήκων κεράτιτις, id eſt, Papauer corniculatũ, ab Oribaſio & Aëtio Paraliũ, ab aliis Papauer ſilueſtre, aut marinũ appellatum, ex Dioſcoridis deſcriptione folia habet alba, hirſuta, Verbaſco ſimilia, in ambitu ſerrata ſilueſtris Papaueris modo: caulẽ ſimilẽ: florem pallidũ: fructum longũ, cornu modo inflexum, Fœnigræci fructui ſimilem, vnde nomẽ accepit: ſemen paruum, nigrum, Papaueris: radicem per ſumma terræ, craſſam, nigram. Naſcitur in maritimis & aſperis. Id in maritimis Senenſibus Craſſetano & Orbetellano agro, & circa Herculis portum in Argẽtario promontorio, itẽ Adriatici maris litore non longè à Timauo fonte, & Tergeſto, ſaxoſo litoris tractu copioſiſsimum prouenire ſcribit Matthiolus, atq; etiam in hortis & viridariis ſeri. Idem Cluſius & Dodonæus corniculatũ Papauer agnoſcunt, quod maius eſt, inquit Dodonæus. Reliqua Papauera candidis & ambitu infractis ac laciniosis foliis ſatis refert, non tamen læuibus, ſed nonnihil lanuginoſis, inſtar ferè foliorum Verbaſci: caules infirmiores breuioréſque in multas alas diuiduntur: flores ochri colore luteo pallent, quos excipit nõ capitulũ, ſed tenue, oblongũ, incuruumq; corniculũ, ſiue ſiliqua, in qua ſemen nigricans: radix ſubeſt lõga, craſsior. Præter iſtud vulgare corniculatũ Papauer, duo alia obſeruata ſunt à Cluſio & Dodonæo genera. Prius folio eſt Erucæ modo laciniato & altè inciſo, vulgari minore & tenuiore, neque adeò candicante, ſed hirſuto: caules interdũ vulgari non minores, teneriores tamẽ, & graciliores, procumbentes: flores etiã minores interdũ intenſo colore rubent, interdũ languidiore (præſertim in eo genere quod per omnia teneriùs eſt &

PAPAVER cornutum, Matthioli.

Li.7.ſimpl.

Li.4. ca 61.

PAPAVERIS corniculati ſpecies, Dodonæi.

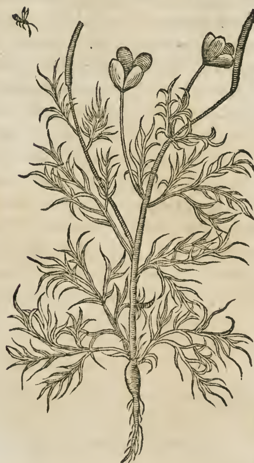

In Hiſtor. purgant.

PAPAVER corniculatum alterum, Clusij.

PAPAVER corniculatum violaceum, Dodon.

eſt & minus) nõnunquam etiam pallido ſunt colore, mediis foliis ad phœniceum vergentibus: cornicula prælonga, quibus veluti opercula quædam inſident latiuſcula, in iis ſemen nigrum Papauere maius, radix oblonga, candicans. Naſcitur in agro Salmanticẽſi iuxta vias & agrorum margines. Floret Iunio, ſemen Iulio profert. In Belgio ſatum nõ niſi Auguſto & Septembri floret, interdum etiam ſeriùs. Minimè autem croceo ſucco turget, vt quidam putauere. Illud quod florem habet pallidum & phœniceum in Viennenſi agro ſponte naſcitur inter Auenas, præſertim quæ ſecus vias ſatæ ſunt. Alteri folia ſunt multò maiora & teneriora, eáque minutim admodùm diſſecta, neq; candicantia, ſed viridia: cauliculi tenelli & ſubhirſuti: flos ſuperiori non minor, cærulei ex purpureo coloris ſaturati, & nigræ Violę æmuli, fugax admodùm, & qui leuiſsima aura excutitur: huic ſuccedunt cornicula digiti duntaxat longitudine, plærumq; etiam breuiore, exilia, duriuſcula, rigidiúſque hirſuta, in quibus continetur ſemen exile admodùm, colore ex cæruleo nigricante: radix tenuis eſt & inutilis. Inuenitur in multis Hiſpaniæ locis, ſed non niſi inter ſegetes, & Maio menſe floret, in Belgio multò ſeriùs, & in totum multò minus ac tenerius. Hæc Cluſius, qui iſtud poſtremum Papauer ſe collegiſſe ait in agro Narbonenſi inter Auenas prope Latera oppidum, ſecus flumẽ Ledum, à Caſtellanis vocari *Roſetta*, à nonnullis *Amapolas moradas*, id eſt, Papauer flore violaceo, à ſucci mororum colore. Perperàm, inquit Lobellius, corniculata Anemone maior à Pena dicitur, cuius flos minùs bene expreſſus in Aduerſariis. Corniculati Papaueris radix, vt tradit Dioſcorides, in aqua decocta ad dimidias, & pota, vim habet coxendicum & hepatis affectus ſanandi: prodeſt iis qui craſſa quędam aut araneoſa cum lotio reddunt. Semẽ acetabuli menſura cum aqua mulſa potum aluum leniter purgat. Flores & folia cum oleo impoſita cruſtas emarginant: pecoribus illita argema & nubeculas repurgant. Poſtremus eſt μήκων ἀφρώδης, Papauer ſpumeum, aliis Heracleum, vt iam diximus, non perinde vt cætera notum. Caule eſt dodrantali, vt deſcribit Dioſco. foliis admodùm paruis, herbæ Lanariæ ſimilibus,

Vires & Temper.

Papauer ſpumeum. Lib.4.c.62.

Forma.

fructu circa ipſa albo, ſed & tota herba alba eſt, & ſpumea, radice alba, per ſumma terræ hærente. Huius fructus colligitur æſtate cùm plenè maturuit, & ſiccatus decidit. *Vires.* Purgat per vomitus, ſi acetabuli menſura cum aqua mulſa bibatur: quæ purgatio priuatim comitialibus prodeſt. Eadem ſic breuiter tradit Galenus. *Lib.7.ſim.* Papauer cornutum vim habet incidendi & abſtergendi. Itaque radix herbæ in aqua decocta ad dimidias hepaticos affectus adiuuat. Porrò folia & flores ſordida admodùm & contumacia vlcera iuuant: ſed ea reiicere oportet veteribus iam repurgatis. Nam tam validè abſtergunt, vt puras carnes colliquent. Hoc virium robore non ſordem duntaxat, ſed & cruſtam vlceribus detrahit. Papauer Heracleum ſemen habet pituitam expurgans. Opio aut meconio largiùs epoto conſequitur veternus cum perfrictione & pruritu vehementi: itaque ſæpe inualeſcente veneno, tanta erumpit prurigo, vt hominem excitet. Corpus id medicamentum olet. Remedio ſunt poſt citatam oleo vomitionem acres clyſteres, acetúmque mulſum cum ſale potum, aut mel cum roſaceo calido. Merum cum abſinthio aut cinnamomo copioſum, aut calidum per ſe acetum. Alia plura remedia tradunt Dioſcorides & Auicennas. Corniculatum Papauer cibo & potu eadem inferre conſueuit quæ opium, nec aliis expugnatur remediis.

ANEMONE. *CAP. II.*

Has duas Anemones figuras, quas Penæ diligentiæ nos debemus, propter floris ſimilitudinem, qualis ferè in Papauere ſpectatur, Papaueris generibus adiecimus, quamuis ſuus locus eſſet inter Anemonas alibi deſcriptas & particulatim explicatas.

NOTISSIMAE verò apud Narbonenſes duæ primo intuitu Papaueris Rhœadis florem oſtentant, in cultis præſertim, quarum maior folia habet etiam Coriandri diuiſura, ſed Papaueris Rhœadis modo hirſuta, in caule pedali & ſeſquipedali: flores verò ex rubro in purpu-

ANEMONE maior Penæ corniculata.

ANEMONE minor, Penæ.

reum

reum violaceum deficiunt, quos perquàm tenellos Papaueris Rhœadis ritu vel leniſsimus auræ appulſus celeriter aufert, remanente tereti hirſuto longiore corniculo, cornuti Papaueris non diſsimili, ſed minore & graciliore: quaſi natura alludere voluiſſet iſto deſcripto ad Papaueris cornuti ſiliquas, & altero ad Argemonæ glomerata capitula, in acutum faſtigiata, non operculo munita, vt Papauera omnia ſunt. Minor autem delicatiore caule non diſsimili, minutiore folio & diuiſura quàm Coriandri, valde quàm hirſutis & ſatis rigidis, hirſuta capitula, flore eleganti relinquente multò minora quadantenus ſimilia Rhœadis Papaueris: ſemine nigro Hyoſcyami: radice puſilla, ſuperiori haud diſpari, quibus ſi tuberculum adeſſet nullæ notæ deeſſent: ac ſi non ſint Anemones, ſanè vix ſint vllæ propiores aut illis, aut Argemonæ, aut non hæ putandæ ſint, vel ſuſpicandum capite de Anemone duo genera deſcripſiſſe Dioſcoridem. Quorum vnum radice ſit tuberoſa, alterum nõ diſsimili Rhœadi: quod videntur innuere verba initiò, deinde confirmare, vbi diſcrimen ponit Papaueris, Argemonæ & Anemones, huius tuberculi nulla interim facta mentione, cùm tamen maximè oportuit: quare fortè idem illi cõtigit, quod Drabæ radici, quæ alicubi tuberoſa, aliubi plana & æquabilis viſitur. Idcirco à Monſpeliaceis Medicis veræ putantur, frequentéſque inibi oriuntur in vinetis ac veruactis, præſertim iuxta prædium Præceptoris & harum ſeduli veſtigatoris D. Aſſatij, qui cum aliis multis opinabatur illam Germanicam & recentiorem Anemonem, ſtellatis luteis Ranunculi floribus & ſemine, radice multis bulbulis tuberoſis Bulbocaſtani donatã, ſpeciẽ eſſe bulboſam Batrachij: nã tametſi eiuſdem flores interdũ albidi aut purpurei ſint, tamen nihil fermè habet tota quòd quadantenus præferat Papauer Rhœas: ſunt enim folia Geracij columbini aut Ranunculi, cuius vrentem facultatem itidem habet: quapropter illuc nos referendum duxiſſemus, niſi à Galeno memorata Anemone luteo flore nos ſuſpenſos ſententiæ de hac planta magis quàm certos retinuiſſet.

An Gal. Anemone lutea lib. 2. κατὰ τόπους eadem ſit Germanicæ.

HYPECOVM. CAP. III.

QVOD Græci ὑπήκοον & ὑπόφεον, Latini quoque Hypecoum dicunt. Naſcitur, inquit Dioſcorides, in ſegetibus & aruis. Foliũ habet Rutæ ſimile, ramos paruos. Vim habet reſpondentem Papaueris ſucco. Plinius eadem planè tradit. Hypecoum in ſegetibus naſcitur, foliis Rutę. Natura eius eadem quæ Papaueris ſucco. Galenus Hypecoum vim habere refrigerandi ſcribit, & ex tertio eſſe refrigerantium ordine, vt parum abſit à Papauere. Herba hæc paucis aut nullis herbariis nota eſt. Eam tamen quæ hîc picta eſt pro genuino Hypecoo Matthiolus propoſuit. In aruis prouenit, foliis Rutæ paulò maioribus, caulibus exiguis, mollibus, hirſutis, in quibus ſunt flores, in luteum palleſcentes, etſi prope calicem purpurei ſpectentur, in quorum medio flocculus erumpit, colore aurum æmulans, viſu iucundus. Floribus ſuccedunt capitula tenui inuolucro contecta, in quibus ſemen concluditur nigrum, aſperum, Pſeudomelanthio

thio proximum. At folia Rutæ huic eſſe αὐτοψία ipſa falſum eſſe demonſtrat. Præterea viribus opij præditum non eſſe guſtus docet: nam guſtanti potus inſipidum quiddam & ignauum linguæ relinquit, ab opij amarore horrido prorſus alienum. Qui explorarint guſtu, humidum tantùm & calidum ſecundo ordine facilè dicent. Hæc fortaſſe altera eſt Argemone Tragi. Eſt Alcea peregrina Penæ & Lobelij, deſcripta in Horto cap. de Alcea.

HYOSCYAMVS. CAP. IIII.

Nomina RAECIS ὑοσκύαμος, Latinis Hyoſcyamus, Apollinaris, Arabibus, Plinio teſte, Altercum, ſiue Altercangenum dicitur, Arabibus Medicis *Bengi*, Officinis corrupta voce *Iuſquiamus*, Gallis *Iuſquiame* & *Hanebane*, Germanis *Bilſamkraut*, & ſimpliciter *Biſen*, Italis *Iuſquiamo*, Hiſpanis *Velenho*. Hyoſcyamum autem, id eſt, fabam porcinam Græci videntur appellaſſe, quòd Æliano auctore paſtu huius herbæ conuellantur ſues apríue, præſenti mortis periculo, niſi copioſa aqua ſtatim ſe foris & intus proluerint: adeuntes aquas, non vt proluant ſe tantùm, verumetiam vt cancros venentur: eos enim nacti protinus ſanitati reſtituuntur. Apollinarem verò Latini ab Apolline medicinæ inuentore dixerunt, vel quia opplet cerebrum viroſo ac fœtido halitu, eoque mẽtem percellit, quaſi Apollinis œſtro: Altercum autem ab altercando, Scribonio teſte, quia cum verborum altercatione rixáque ſe torquent Hyoſcyamo dementati. Tres Hyoſcyami differentias aſſignat Dioſcorides. Vna flores fert ſubpurpureos, folia Smilaci ſimilia, ſemen nigrum, cytinos duros ac ſpinoſos. Altera flores luteos, folia & ſiliquas ſimpliciores (vulgati codices habent ἁπλώτερα, vetus & Oribaſius ἁπαλώτερα, id eſt, teneriores) ſemen ſubflauum velut Irio. Tertia pinguis, tenera, lanuginoſa, flores albos & ſemen album gignit. Naſcitur in maritimis & ruderibus. Plinius quatuor recenſet genera, cùm ſecundum & quartum vnum & idẽ ſit. Herculi eam quoq; adſcribunt, quæ Apollinaris, apud Arabas Altercum

Li. 4. c. 64.

Genera.

Lib. 25. c. 4.

HYOSCYAMVS, Matth.

ſiue Alterchãgenum, apud Græcos verò Hyoſcyamus appellatur. Plura eius genera. Vnum nigro ſemine, floribus penè purpureis, ſpinoſum. Talis naſcitur in Galatia. Vulgare autem cãdidius eſt & fruticoſius, altius Papauere. Tertij ſemen Irionis ſemini ſimile: & omnia inſaniam gignunt, capitíſque vertigines. Quartum genus molle, lanuginoſum, pinguius cæteris, cãdidi ſeminis, in maritimis naſcens. Hyoſcyamus, vt deſcribit Dioſcorides, frutex eſt caules emittens craſſos, folia lata, oblonga, inciſa, nigra, hirſuta: per caulem deinceps flores prodeunt veluti mali Punici cytini, clypeolis ſepti, ſemine vt Papaueris plenis. Quod floribus hîc tribuitur, id ſeminis conceptaculo tribuendum videtur: hoc enim ſcutulis contegitur, & ſemen intus continet, non autem flores. Serapio id demonſtrat de fructibus ſcribens, quod hîc de floribus, his verbis. Et ſuper ramos eius in lateribus eſt fructus ſimilis balauſtiæ in figura ſua ſortitus ſuper ramos ipſos æquediſtantes per ordinem, ſuper quem fructum eſt operculum ſimile

Lib. 4. c. 64.

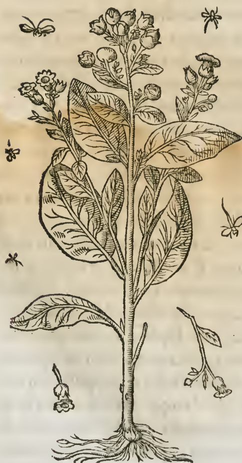
Forma.

ſimile ſcuto,& ipſe fructus eſt per ordinem, plenus ſemine ſimili ſemini Papaueris. Niger familiariſſimus calidis & frigidis regionibus, vbiuis in Europa gignitur ſecus vias,locis ſabuloſis & incultis. Folia profert ampla, longa, lata, cinerea, mollia & flaccida, lanuginoſa, laciniata & marginibus altiùs inciſa,craſſa, ſucculenta:caules craſſos, cubitales & bicubitales,ramoſos, quos flores continua ſerie digeſti veſtiunt, patentibus calathis ſimiles, colore per margines ſubluteo, diſcurrentibus vnà purpuraſcentibus aliquot venis,in medio verò ex obſcuriore purpura nigricātes, quibus calices ſuccedunt rotundi, oblongi, craſſi, ventricoſi,ſuperiùs operculati, & aculeati,in quibus ſemina haud ita magna,colore pullo : radix craſſa,prolixa albicat, erutu facilis, & ad anodyna multùm vtilis,minùs fœtens & obnoxia putredini, quàm reliqua planta,quæ grauis odoris eſt, caput grauans & ſomnolentiam inducens. Hunc Dodonæi,Penæ,Lobellij Hyoſcyamū nigrū ex Matthio. pictū damus,qui Hyoſcyamum ſimpliciter vocat. Candidus rarior eſt : quare in hortis Galliæ & Belgij ſeritur & colitur. Is tamen in maritimis ruderibus aſperis prouenit Narbonenſis Galliæ, præſertim vbi Rhodanus in mare influit. Eadem propemodùm facie eſt & magnitudine qua niger : ſed eius folia latiora ſunt, rotundiora, molliora, hirſutiora,nonnihil quoque circumroſa ac ſinuata, quamuis minùs : cauliculi breuiores: flores per cauliculos & in ſummitate candidi, minores, radices læues : calyces non ſpinoſi : ſemen candidius. Hunc etiam ſcitè pictum dedit Matthiolus. Is nouam quandam plantā inter Hyoſcyami genera à quibuſdam numerari ſcribit, quæ caules edit ſeſquicubitales, rotundos, tenui obductos lanugine,ramoſos : folia ampla, pinguia, tenui pilo referta, mollia, Solani ſomniferi ſpeciem quandam referentia, odore graui : flores luteos Hyoſcyami æmulos, è quibus capitula ſubrotunda oriuntur, qui quandam Hyoſcyami ſpeciem præſeferunt : nam & ſimilibus ferè ſcutulis concluduntur, coronato vndique orificio, & ſemine intus ſubflauo. Radice nititur alba, ſpithamæ longitudine, & digiti craſſitudine, numeroſis fibris. Hyoſcyamum nigrum vocat, Dodonæus luteum, cuius caulis ſimplicior, inquit,folia indiuiſa,minora,lata tamen & oblonga, Solani lethalis, maiora, candidiora,ac molliora : flores in cauliculorum faſtigiis inconditi luteo pallentes colore, aliquantò minores quàm nigri,vaſcula ferè ſimilia,ſed minora, teneriora,

HYOSCYAMVS albus, Matthioli.

HYOSCYAMVS niger, Matth. Luteus, Dodon.

HYOSCYAMVS III. Matthioli.

Histo, purgant.

HYOSCYAMVS Peregrinus, Dalechampij.

Li.4. c.64.
Vires & Temper.

neriora,& ſpinis carentia, ſemen pallidius,ſubflauum,vt Irionis puſillum. Dubium Hyoſcyamum Pena & Lobellius appellant. Ego verò plantam iſtam minimè ad Hyoſcyami genera referendam eſſe cenſeo, cùm vtriuſque facultates ex diametro pugnent: huius enim ſemen eſt acre, folia acria admodùm, & manſa feruorem ori diu inurentia,qui non niſi longo tempore extingui poſſit, id quod caliditatem inſignem teſtatur. Ad Nicotianam propiùs accedit, de qua in Peregrinis. Quare perperam à Dodonæo Hyoſcyamum Peruuianum appellari puto, nec eius generibus rectè adſcribi, quòd in eius foliis inſignis acrimonia deprehendatur,qua digerunt, reſoluunt, diſcutiũt,vt experientia compertum mihi eſt. Ea verò calidæ naturę, non ſtupefacientis ac frigidiſsimę, ſunt opera, qualis eſt Hyoſcyami. Plantam aliam hîc depictam Herbarij quidam ad Hyoſcyami,alij ad Solani ſpecies referunt.Herba rara eſt, & foliorum & fructus figura inſignis.In vmbroſis & denſis Apennini ſiluis reperitur, foliis oblongis, per ambitum ſinuoſis, venoſis, ternis ferè ſimul ex interuallis per caulem prodeuntibus, teretem, digiti craſsitudine, ferè cubitalem: fructu in caulium vertice rotundo, exiguo malo ſimili, pruni magnitudine, rubeſcente,ſemine pleno.Vires & eius natura adhuc incogni ptæretioſiſsimæ ac elegantiſsimæ picturæ genere (illuminationē vocarunt maiores noſtri(in vetuſti codicis manuſcripti membranis, quæ multarum ſtirpium ita pictarum imagines oſtendunt, hęc herba proponitur rudiùs expreſſa nomine tituloq; Apollinaris.Qui deſcribit ita dictam notat ab Apollonio Philoſopho,qui eam Platoni monſtrarit,eamq; Græcis vocari Strygnion Malchion(Styrchnon Manicon)& Dorigion (Doricnion.) Hyoſcyamus ſemine nigro, & is qui ſemine eſt ſubflauo, auctore Dioſcoride, inſaniam inducunt,caput ſapore percellunt, & noxij ſunt. Albus ad medicum vſum vtilior: ſi verò deſit, vtendum ſubflauo. Niger peſsimus improbandus. Exprimitur ſuccus ex tenero ſemine (addit vetus codex τȣ λδυκȣ, id eſt, albi Hyoſciami) foliis, caulibúſque, in quem vſum tunduntur omnia, expreſſúſque in ſole ſiccatur. Vſus eius ad annum vſque: facilè enim putreſcit. Exprimitur priuatim etiam ſuccus ex arido ſemine calida aqua perfuſo, tuſo & expreſſo. Eſt verò ſuccus hic antedicto præſtantior,& magis dolores finit. Herba autem virens contuſa, & trimeſtris tritici farinæ mixta in paſtillos conformatur,

& recon

& reconditur.(In antiquo legitur, ἢ δὲ χλωρὰ κοπεῖσα καὶ μιγεῖσα σησαμίνῳ ἀλεύρῳ, ἢ πηγάνῳ. Id eſt, Herba viridis tuſa, & mixta farinæ Seſami aut Rutæ.) Prior ſucci expreſſio,& quod à ſicco ſemine exprimitur,collyriis dolorem lenientibus commodè miſcetur,& contra acres calidáſque fluxiones, dolores aurium & vuluæ vitia: cum farina autem & polenta,contra oculorum, pedum, aliáſque inflammationes. Semen eadem poteſt.Facit ad tuſſim,deſtillationem,oculorum fluxionem, vehementes dolores,muliebria profluuia,aliáſq; ſanguinis eruptiones,oboli pondere cum Papaueris ſemine & aqua mulſa potum. Confert podagris, teſtibus inflatis,mammíſque à partu turgentibus,ſi tritum cum vino illinatur. Miſcetur vtiliter & aliis cataplaſmatis dolorem leuantibus. Folia omnibus medicamentis dolorem ſedantibus per ſe, & cum polenta mixta vtiliter illinuntur.Recentia ad mitigandos omnes dolores illinuntur. Tria aut quatuor cum vino pota,hepialas febres ſanant.Decocta olerum modo,& heminæ menſura comeſta,mediocrem inſaniam gignunt. Idem efficere tradunt, ſi in colo vlcus habenti quis per clyſterem infundat. Radice in aceto decocta dentes in dolore colluuntur. Plinius eadē fere tradit. Hoc (quartum genus) recepere medici: item rufi ſeminis. Nonnunquam ante candidum rufeſcit,ſi non ematuruit, improbatúrque. Et alioqui nullum,niſi cùm inaruit, legitur. Natura vini (mendoſè,legendum enim,Natura veneni,vt ſequentia declarant) ideóque mētem capútque infeſtans. Vſus ſeminis & per ſe,& ſucco expreſſo.Exprimitur ſeparatim, & cū caulibus foliiſq; vtūtur & radice, temeraria in totum (vt arbitror) medicina. Quippe etiam foliis conſtat mentem corrumpi, ſi plura quàm quatuor bibantur. Etiam antiqui in vino febrem depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex ſemine,vt diximus, quod ipſum auribus infuſum tentat mentem. Et aliis in locis. Hyoſcyamus contra canum morſus valet, & in vulnera cum melle imponitur. Contuſum cum foliis ex vino datur peculiariter contra aſpidas.Eius ſuccus ſanguinem excreantibus medetur.Nidor quoque accenſi tuſſientibus. Breuiùs ſic Galenus. Hyoſcyamus,cui ſemen atrum eſt, inſaniam ac ſaporem adfert: is cui ſemen mediocriter flauum eſt,propinquam ei facultatem habet. Verùm vtrique fugiendi ſunt, vt inutiles ac deleterij. Cæterùm cuius ſemen ac flos candidus eſt, ad ſanationes maximè idoneus eſt,ex tertio quodammodò ordine refrigerantium. Hyoſcyami epoti noxæ auxiliatur aqua mulſa copioſè data auctore Dioſcoride,lácque, præſertim aſininum:ſi deſit,caprillū, vel bubulum,vel aridarum ficuum decoctum. Faciunt etiam ad id nuclei pinei: item Vrticæ ſemen,Intubus erraticus,ſinapi,naſturtiū,cæpa,allium, & hæc ſingula cum vino ſumuntur. Poſteà ſinendi quieſcere, quemadmodùm qui vinum biberunt vt excoquant.

Lib.25.c.4. *Lib.8.ſim.* *Lib.6.c.15.*

SOLANVM. *CAP. V.*

DE Solanis, quæ in hortis vel circa hortos creſcunt, in Horto tractauimus, nunc de venenatis. Primùm de ſomnifico ſiue ſoporifero, quod etiam Halicacabum nonnulli appellant, inquit Dioſcorides. Fruticat id ramis multis, denſis, caudicoſis, fractu contumacibus, pinguium foliorum Cotoneæ mali ſimilium plenis:flore grandi, rubro:fructu ac folliculis crocato: radice magna, ſubrubro cortice veſtita. Naſcitur in ſaxis non procul à mari. Has omnes notas in plantam hîc pictam competere Matthiolus putat,ideóque legitimū eſſe le Solanum ſomnificum Dioſcoridis aſſerere non dubitat. Numeroſis enim ramis fruticat, inquit, denſis, ſurculoſis,fractu contumacibus,foliis multis,ſubpinguibus,Cotoneę mali haud abſimilibus,floribus ſubrubentibus, caules per interualla verticilli modo amplectentibus: fructu crocato,

Nomina *Lib.4.c.68.* *Forma.*

baciæ figura in folliculis hirſutis concluſo. Radix ſubeſt longa, vegetáque, brachiali quandoque craſſitudine, cortice ſubrubente circunueſtita. Naſcitur in maritimo tractu, locis plerumque ſaxoſis. Hanc plantam etiam Cluſius nomine Solani ſomniferi deſcripſit, Lobellius eodem nomine pinxit. Aliam tamen Solani ſom-

SOLANVM Somnificum, Matthioli.

SOLANVM Somnificum alterum, Matthioli.

nifici ſpeciem Matthiolus propoſuit, hîc quoque expreſſam, foliis anguſtioribus, venoſis, in terram inclinatis, caule anguloſo, floribus tintinabuli figura, ſubpurpuraſcentibus, in ambitu denticulatis, & è longo prodeuntibus petiolo, ex quibus baccæ prodeunt nigræ, aut ex nigro purpuraſcentes, vinoſæ, minuto ſemine refertæ, quemadmodùm & reliquorum Solanorum acini. Hæ viridi quodam calice ad medium vſque ferè conteguntur, cuius ambitus coronæ figuram refert. Radicem habet grandem, ſtrumoſam, teneram, albicantem. Maio menſe floret, Iunio fructum fert. Naſcitur in agro Goritienſi Saluatino monte inter ſaxa. Theophraſtus in deſcriptione Solani ſomnifici nonnihil à Dioſcoride diſſidet, cùm ſcribit. ὁ μὲν ὑπνώδης στρύχνος ἐρυθρὰν ἔχει τὴν ῥίζαν ὥσπερ αἷμα, ξηραινομένην δὲ λευκὴν, καὶ καρπὸν ἐρυθρότερον κόκκου. φύλλον δὲ τιθυμάλλῳ ὅμοιον, ἢ μηλέᾳ τῇ γλυκείᾳ, καὶ φύλλο δασὺ, καὶ πυθμὴν μέγας. Legendum, καὶ σπιθάμην μέγα. Sic Gaza legit, vt vox ὀρυττομένην, quæ legitur in vulgaribus codicibus poſt ξηραινομένην, irreptitia ſit & delenda, vel ſuperioribus addenda hoc modo, τὴν ῥίζαν ὀρυττομένην, vel ἐξορυττομένην, &c. atque ita conuertit. Veſicariæ genus ſomnificum radice rubra ſanguinis modo, ſed cãdida cùm ſicceſcit, fructu rubriore quàm coccus folio Tithymalo ſimili, aut malo dulci, ſed piloſo. Verùm pro κόκκου, etiam κρόκου legi poſſet, & pro ληλέᾳ τῇ γλυκείᾳ, μήλῳ κυδωνίῳ. Scribit enim Dioſcorides huius Solani καρπὸν ἐν λοβοῖς κροκίζοντα, id eſt, fructum eſſe in ſiliquis crocatum, & φύλλα ἐμφερῆ μήλῳ κυδωνίῳ, id eſt, folia malo Cotoneę ſimilia. Quare Theophraſti locus fortaſſe hoc modo cõuertendus foret. Solanum ſomniferum radicem habet rubram cum effoditur ſanguinis modo, cùm inareſcit, cãdidam: fructum magis rubrum, croci inſtar, vel rubriorem

Lib. 9. hiſt. cap. 12.

briore croco: folium Tithymalo ſimile aut malo Cotoneæ,ſed denſum, & palmi magnitudine. Quæ poſtrema Gaza omiſit. Plantam,quam Herbariorum vulgus Solatrum maius nominat,Officinæ Solatrum mortale, quidam Solanum lethale, Galli *Solane mortel*,Germani *Dolkraut* & *Senkraut*, Veneti vulgò *Herba Belladonna*, Cap.264. Fuchſius & nonnulli eum ſecuti Solanum ſomnificum Dioſcoridis eſſe putant. Hiſtor. Qua de re hæc eſt Fuchſij ſententia. Eam quidem plantam Solanum eſſe ſomnificum, quibuſdam non ſine magno errore Solanum eſſe credentibus hortenſe quod ſuibus plurimùm confert,& eas à lethalibus morbis conſeruat ac tuetur. De quo non laborandum, ſed quid in homine poſſit conſiderandum, cùm conſtet pleraque animantibus cæteris eſſe cibum, quæ homini venenum ſunt. Experientia verò compertum fuiſſe ait geminos pueros ſtatim ex eſu acinorũ huius Solani mortuos eſſe. Quòd fidẽ facere poteſt ſomniferum eſſe,præſertim cùm tota ferè deſcriptio illi conueniat, hoc dempto,quòd ſemen non habet in ſiliquis croceum. Hortenſis autem Solani notæ multæ illi non conueniunt: neque enim exilis eſt frutex,ſed propemodùm arboreſcens, neq; florem candidum habet,ſed ſpadiceum: fructu verò & floribus ad Solani furioſi hiſtoriã accedere videtur, vt ſuſpicio ſit horum duorum generum hiſtorias eſſe confuſas. Quam quidem auget Theophraſtus, qui in eorumdem deſcriptione nonnihil à Dioſcoride variat.Quicquid ſit,certum eſt Solani eſſe ſpeciem, quod forma foliorum ſatis docet,atque huic vehementem refrigerandi vim,maximè ſi paulò copioſius ſumatur,ineſſe, vt hoc nomine pro Solano ſomnifero eius vſus medicus nullo periculo eſſe queat. Quod ſi tamen hæc nonnullis haud ſatisfecerint, inquit Fuchſius, certè neceſſe eſt Mandragoræ ſpeciem fateantur eſſe tertiam,quam pingit Theophraſtus. Hæc ferè Fuchſius,à quo diſſentit Matthiolus,nec hanc plantam Solanum ſomnificum Dioſcoridis eſſe putat,quia fructum non fert in folliculis crocatum,quamuis eius baccæ largius ſumptæ interimant,& viribus iiſdem quibus Solanum ſomniferum polleant,facie tamen maximè à ſeſe diſtant. Eadem prætereà vlla Mandragoræ ſpecie cõprehendi poſſe negat,vt capite de Mandragora fuſiùs oſtendimus.Quare eam Solani quintam ſpeciem eſſe antiquis incognitam putat Matthiolus. Eandem Dodonæus nec Lib.3.hiſt. Solanum manicum, nec Solanum ſomniferum Dioſcoridis, nec Mandragoram cap.90. morion eiuſdem eſſe arbitratur,ſed potiùs Mandragoram Theophraſti. Geſnerus Solani genus ſiluaticum,Germanis *Schaffbeere*, & *Doluurtz* dictum,Italis *Belladonna*, ſponte in Germania,circa ſiluas, alibiq; locis incultis abundare ſcribit,baccas aut potiùs poma ceraſorum inſtar coloris è cæruleo nigricantis ferens,radiceq; craſſa eſſe,viuaci proculdubiò in hortis futura.Sed ne pueri fructus ſua ſpecie inuitantes deuorent vitæ periculo,vt in aliis Solanis,ita in hoc præcipuè cauendum.Quidã, inquit,mortale cognominant. Aliqui Morion eſſe ſuſpicãtur,vel potiùs Mandragoram Theophraſti.Ab hoc ſiluatico Solano non aliud eſſe opinatur Solanũ ſomniferum.Tandem hoc adiicit,ſuum hoc Solanum legitimi quidem,ſicut & Mandragoræ,omnibus ſuis partibus ſuccedaneum eſſe poſſe. Cordus Solanum ſomni-

SOLANVM Somnificum, Fuchſij.

ferum hodie ignorari ſcribit. Id tamen certum eſſe plãtam, quam ipſe Amarodulcem, Germani *Jelenger ielieber* appellant, huic valde cognatam eſſe: foliis enim, florum forma, fructu & viribus (quas in ſeipſo expertum eſſe ait) Solanum referre. De hac egimus in lib. de iis quę in vicina ſcandunt. Sed ad Solanum ſomniferũ Fuchſij, aut quintam ſpeciem Solani Matthioli reuertatur oratio.

Forma Herbæ Belladonna dictæ.

Id in montium ſiluis prouenit, foliis hortenſi Solano maioribus, caudice bicubitali tricubitalíque, interdum maiore, ſubrutilo colore, numeroſis ramis, alis multis concauis, in quibus flores oriũtur, longi, Luteæ digitalis floribus proximi, ex lõgo pediculo penduli, Campanulæ inſtar cõcaui, colore ex pallido purpuraſcente, capillaceis intus ſtaminibus. His flacceſcentibus baccæ ſuboriuntur, ſingulæ ex ſuis pediculis pendentes, inſecto breuiq; caliculo comprehenſæ. Matureſcentes nigricant, acini vuę magnitudine, pellucida exteriùs cute, vinoſo ſucco refertæ, & numeroſo minutóque ſemine. Radicem fundit longam, craſſam, albicantem, ſucci plenam.

Forma Solani manici Dioſco. Lib. 4. c. 69.

Solanum manicum, ſiue furioſum, folium habet Erucæ ſimile, maius aliquãtò, ſatis ad Acanthi folium accedens: caules à radice proceros emittit decem aut duodecim, vlnæ longitudine adoleſcentes, caput in cacumine oliuæ figura, ſed vt Plantani pilulæ hirſutius, verùm minus latiuſq;: florẽ nigrum. Poſtquam eo exuitur, racemus exit rotundus, niger, denis aut duodenis acinis conſtans, ſimilibus Hederæ corymbis, vt vuæ mollibus. Radice firmatur candida, craſſa, caua, cubitali.

Locus.

Gignitur in montibus vẽto perflatis & platanetis. Id Solanũ ſe non vidiſſe fatetur Matthiolus, quod & cæteris Herbariis fortaſſe ignotum eſt.

Lib. 9. hiſt. cap. 12.

De hoc ſic Theophraſtus. Ὁ δὲ μανικὸς στρύχνος λευκὴν ἔχει τὴν ῥίζαν, καὶ μακρὰν ὡς πήχεος, καὶ κοιλήν. Id eſt, Solanum manicũ radicem habet cãdidam, cubitalem, cauam. Et paulò pòſt. ἔχει δὲ τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον εὐζώμῳ, πλὴν μεῖζον, τὸν δὲ καυλὸν ὥσπερ ὀργυίας, κεφαλὴν δὲ ὥσπερ γηθύου, μείζω δὲ καὶ παχυτέραν. ἔοικε δὲ τῷ πλατάνου καρπῷ. Id eſt, folium habet Erucę ſimile, ſed maius, caulem quatuor ferè cubitos longum, caput Gethyi, maius tamen atq; craſſius: ſimile autem eſt Plantani fructui. Quæ ſi quis cum Dioſcoride conferat, ferè eandem huius Solani hiſtoriam comperiet, niſi quòd Dioſcorides habet, τὴν κεφαλὴν ἐπικειμένην ὥσπερ ἐλαίαν, δασυτέραν δὲ ὡς πλατάνου σφαῖραν, μείζονα δὲ καὶ πλατυτέραν. Id eſt, caput in cacumine Oliuæ figura, ſed vt Platani pilulæ hirſutius, verùm maius latiuſq;. Ex quibus intelligere licet in Theophraſto pro παχυτέραν legẽdum eſſe δασυτέραν, ſicut & Gaza legit, qui piloſius interpretatus eſt, vel πλατυτέραν, id eſt, latius. Solanũ manicũ copioſè in Ægypto naſci tradit Cordus, vnde ad nos adferuntur eius fructus, quos pharmacopolæ *Cuculos de Leuante*, Galli *Coques de Leuant*, id eſt, Solanum Oriẽtale vocant. Nam Cuculus, inquit, idem eſt quod Cucubalus, id eſt, Solanum, *Leuante* verò Itali Orientem appellant. Antequam ad nos perferantur hi Cuculi, omnino exſiccantur nuclei interiores, & ſuccoſa caro quæ corticem ambit. Piſces quamprimùm eos deglutierint, vertigine corripiuntur, & ſupini aquis innatant, ita vt facilè manibus apprehendi poſſint. Aliis Cucuti ſiue Coccati Orientis cum Solani huius hiſtoria conuenire non videntur. De horum Solanorum facultatibus nunc dicamus, primùm ex Dioſcoride.

Li. 4. c. 68. Vires Sola. ſomniferi.

Solani ſomniferi radicis cortex in vino drachmæ pondere potus ſomnificam vim habet, opio mitiorem. Semen vehementer vrinam ciet. Corymbi duodecim hydropicis dantur. Si quid numero adiicitur, alienationem mentis faciunt. Remedio eſt aqua mulſa copioſa potui data. Succus (vel, vt alij legunt, φλοιὸς, id eſt, cortex) paſtillis inſeritur, & medicamẽtis quæ doloris leuamẽtum præbent: decoctum in vino, ſi in ore contineatur, dentiũ doloribus auxiliatur. Radicis ſuccus cum melle illitus, oculorum hebetudines tollit.

Lib. 8. ſim.

Eadẽ tradit Galenus. Solani ſomnifici cortex radicis, ſi cũ vino bibatur drachmæ põdere, ſomnũ accerſit, ſed & ad cætera quoq; Papaueris ſucco perſimilis eſt, niſi quòd eouſq; imbecillior eſt, vt ipſe ſit tertij ordinis refrigerantiũ, cùm hic in

quarto

quarto ſit conſtitutus. Huius ſemen vrinam ciendi vim habet, verùm ſi plus duo-
decim baccis hauſeris, dementiam adferet. Plinius valentiorem refrigerandi vim Lib.21.c.31.
huic tribuit,cùm ait. Quin & alterum genus,quod Halicacabum vocãt(Legendũ
ex Dioſcoride, Quin alterum genus,quod & Halicacabum vocant) ſoporiferum
eſt,atque etiam opio velocius ad mortem. Dioſcorides dixit ſoporiferam vim ha-
bere opio mitiorem. Laudatum verò à Diocle & Euenore,à Timarchide etiã car-
mine,mira obliuione innocentiæ(Lege,mira obliuionis innocentia, nempe quam
adfert citra perniciem)quippe præſentaneum remedium ad dentium mobiles fir-
mandos(Dioſcorides dixit tantùm ad dentium dolores valere)ſi colluantur.Hali-
cacabo vni exceptionem addidere, ne diutius id fieret,delirationem enim gigni
eo.Nec demonſtranda remedia, quorum medicina maioris mali periculum adfe-
rat.Et paulò pòſt. Halicacabi radicem bibunt qui ſunt vaticinandi callentes, quia
furere ad confirmandas ſuperſtitiones aſpici ſe volunt. Remedio eſt,id enim liben
tius retulerim,aqua copioſa mulſa,calida potui data.De Manici radice id non tra-
dit Dioſcorides,vt dicetur. Theophraſtus etiam ſcribit corticem radicis huius So-
lani tuſam & in vino maceratam , atq; epotam ſomnum inducere.Solani ſomni-
fici Fuchſij,quam quintam Solani ſpeciem eſſe Matthiolus arbitratur, baccæ de-
uoratæ homines in veternum inducunt,& in furorem agunt. Aiunt Empirici qui-
dam aquam è tota planta deſtillatam , duorum aut ſummum trium cochleariorũ
menſura hauſtam, internas viſcerum inflammationes extinguere, nullo corporis
incommodo:ſed à largiore potu abſtinendum.Ad eryſipelata & alios calidos affe-
ctus confert.Contuſa folia oculorum palpebrarúmque phlegmonas leniunt. Sic-
cæ radicis miram vim prædicat Matthiolus. Eius enim drachma craſsiuſculè tri-
ta,ſi in vino horis ſeptem maceretur, & percolatum id vinum ieiunus quis hauſe-
rit, à cibo prorſus abſtinebit , nec vllum vnquam carpere poterit,quoad acetum
potauerit: hoc enim vnicum eſſe mali remedium. Solani furioſi radix,vt ſcribit Vires Solani manici.
Dioſcorides,drachmæ vnius pondere pota ex vino,facit ſpecies vanas , imagina- Li.4.c.69.
tionéſque non iniucundas obuerſari.Sed duplicatus hic modus ad tres vſque dies
mentis alienationẽ adfert,quadruplicatus interimit. Remedio eſt aqua mulſa co-
pioſiùs pota,& vomitione reiecta.De eodem Galenus,Solanum furioſum, inquit,
ad medicationes quæ intrò in corpus adhibentur inutile eſt. Nam ſi quatuor eius
drachmæ ſumptæ ſint,mortem adferent,ſi pauciores inſaniam.Vna certe innoxiè
ſumitur:cæterùm nec ipſa vtile quid obtinet. Verùm ſi foris emplaſtri modo cor-
pori illinatur,vlcera maligna & depaſcentia curat.Sed ad talia radicis cortex opti-
mus eſt,deſiccans ſecundo ordine iam completo,& tertio incipiente, refrigerans
verò ſecundo incipiente.Plinius hæc de eodem prodidit.Tertio folia ſunt Ocimi Lib.21.c.31.
(εὐζώμου Dioſcorides,id eſt,erucæ,vt iam annotauimus)minimè diligenter demon
ſtranda,remedia non venena tractanti:quippe inſaniam facit paruo quoque ſuc-
co (Dioſcorides tradit id radice fieri) Quanquam & Græci auctores in iocum
vertêre : drachmæ enim pondere luſum pudoris gigni dixerunt , ſpecies vanas,
imaginéſque conſpicuas obuerſari demonſtrantes : duplicatum hunc modum in-
ſaniam facere. Quicquid verò adiiciatur ponderi, repræſentari mortem. Hoc eſt
venenum, quod innocentiſſimi auctores ſimpliciter Dorycnium appellauere,ab
eo quòd cuſpides in præliis tingerentur illo,paſſim naſcente. Qui parciùs ſpecta-
uerant, Manicũ cognominauere. Qui nequiter occultabant, Erythron aut Neu-
rida, vt nonnulli Periſſon,ne cauendi quidem cauſa curioſiùs dicendum. Sed Pli-
nij locum ſicut in vulgatis exemplaribus legitur,emendabit & Dioſcoridem illu-
ſtrabit Theophraſtus,ex quo vterque quæ de Solano dixit,mutuatus eſt. Ὁ δὲ μα-
νικὸς στρύχνος,inquit,οἱ μὲν θύορον καλοῦσιν ἄλλον,οἱ δὲ περιττὸν (Dioſcorides habet θρύον &
πέρσιον) λευκὴν δὲ ἔχει τὴν ῥίζαν καὶ μακρὰν ὡς πήχεος , καὶ κοιλήν.δίδοται δὲ αὐτῆς , ἐὰν

μὲν οὕτως, ὥστε παίζειν καὶ δοκεῖν ἑαυτῷ κάλλιστον δραχμῇ σταθμῷ, ἐὰν δὲ μᾶλλον μαίνεσθαι, καὶ φαντασίας τινὰς φαίνεσθαι, δύο δραχμάς, ἐὰν δὲ ὥστε μὴ παύσασθαι μαινόμενον, τρεῖς· ἐὰν δὲ ὥσπερ ἀποκτεῖναι, τέτταρας. Id eſt, Solanum furioſum alij Thyoron, alij Periſſon vocant. Radice eſt candida, longa, cubitali cauaq́; Ea drachmæ pondere datur, vt ſibi quis illudat, placeátque, ac ſe pulcherrimum exiſtimet. Duplicato pōdere magis inſanit, vanis ſpectris animo obuerſantibus. Triplicato perpetuæ ſubeunt furię. Si interimere volueris, quatuor drachmæ dandæ. Ex quibus intelligere licet non luſum pudoris, velut publica exemplaria habent, in Plinio legendum eſſe, ſed ſimpliciter luſum, id eſt, τὸ παίζειν. Alij non abs re id à Plinio ſcriptū eſſe aiunt, quòd drachmæ pōdere ſumpto, mares inter dormiendū cum formoſis puellis, fœminæ cum pulchris adoleſcentibus ſe rem hābere ſomniant. Nulla tamen pudoris vox; imò ne veſtigium quidem in vetere Plinij codice reperitur etiam Cornario teſte.

DORYCNIVM Monſpelienſe, Dalechampij.

DORYCNIVM. CAP. VI.

Nomina Lib.21.c.31.

QVAM plantam Græci δορύκνιον, Crateuas ἁλικάκαβον & καλέαν vocarunt, Latini quoq; Dorycnium. Plinius Dorycnij appellationem Solano furioſo tribuit, & cur ita diceretur explicauit his verbis. Hoc eſt venenum (Solanum furioſum intelligit) quod innocentiſſimi auctores Doryciū appellauere, ab eo quòd cuſpides in prælijs tingerentur illo, paſſim naſcente. Et Dioſcorides Dorycnium à quibuſdam Solanum manicū appellari ait. Videtur certè hæc vox communis omnibus quibus haſtæ & tela inficerentur, quo celeriorem inferrent mortem: at cùm harū plantarum vires diuerſæ ſint, diuerſæq́; earum deſcriptiones ſeorſum traditæ à Dioſcoride, Galeno, Paulo, hanc ab illa differre perſpicuū eſt. Eſt autem Dorycniū Dioſcoridi, frutex Oleæ recens prodeunti ſimilis. Naſcitur in petris non procul à mari, ramis cubito maiorib⁹, foliis Oleę ſimilibus colore, ſed minoribus, ſolidioribus, vehemēter aſperis, flore albo. In ſummitate verò denſos habet folliculos velut Ciceris, in quibus ſemina ſunt rotunda quinq; aut ſex, parui erui magnitudine, læuia, dura & varia: radicem digiti craſſitudine, longitudine cubitali. Creditur hoc ſomniferum eſſe, ſed copioſius hauſtum necare. Quidam aiunt ſemen in philtra amatoria aſſumi. Galenus ſcribit Dorycnium temperamento Papaueri ſimile eſſe, ac Mandragoræ & aliis ita refrigerandi vi præditis, vt in quo vincat aquea frigiditas

Lib.4.c.70 Forma.

DORYCNIVM congener planta, Cluſij.

giditas

giditas valde efficax. Quamobrẽ modicũ quidẽ ſoporem conciliat, largiùs verò ſumptũ interimit. Herbarij diuerſas plantas Dorycnium eſſe diuinarunt, à quibus multũ abeſt hîc depictũ, quod Mõſpelienſes docti Herbarij pro Dorycnio habẽt. Gignitur hic frutex in aſperis, ſaxoſis, & editis locis non procul à mari, caulibus multis ex vna radice craſſa, lignoſa, multifida prodeuntibus, cubitalibus, nonnunquam altioribus, flexilibus & lentis Sparti modo: foliis paruis, oblongis, anguſtis, quaternis ſimul, per interualla caules & ramos circũdãtibus Erythrodani modo, aut Aparines: flore in ſũmo cauliũ vertice inſtar vmbellæ ferè circinato, è pallido ſubnigricãte, denſo, admodũ paruo. Nondũ explorata eſt huius fruticis facultas, vt ſomnifera ſit nec ne diiudicari poſsit. Guſtu inſipido eſt, vt etiã auctor eſt Pena, & refrigerãtis nõ humectãtis facultatis. Idẽ cũ ſuperiore eſſe puto Dorycniũ Hiſpanicũ Cluſij, cui ferè ſimilẽ plantã in regno Valẽtino, & quibuſdã Bæticæ locis naſci tradit, cubitalibus & viminis modo obſequioſis virgis, ſuperiore gracilioribus: foliis breuioribus & latioribus, breui pediculo ternis, aut quinis ſimul iunctis, & ramulos amplectentibus, guſtu ſalſo, & nõnihil acrimoniæ habẽte: oblõgi ramuſculi ternos, quaternos, aut quinos flores ſuſtinent, medica maiores, colore viridi: alioqui tota planta candida eſt omnino & incana, magis etiam quàm ſuperior.

MANDRAGORAS. CAP. VII.

ΑΝΔΡΑΓΟΡΑΣ Græcis & Κιρκαία, Pythagoræ ἀνθρωπόμορφος, quibuſdam ἀντίμαλον, Latinis etiam Mandragoras, & canina, aut terreſtris Malus dicitur, Arabibus *Iaborofe Yabrohac*, Officinis & Italis *Mandragora*, Hiſpanis *Mandracola*, Gallis *Mandragore*. Circæa à Circe nomen inuenit, quoniam videatur radix ad amatoria conducere. Antropomorphos à forma humana, quoniam omnes ferè radices Mandragoræ à medio ad imum bifurcæ ſunt, vt cruribus hominũ ſimiles videantur. Quare ſi quo tempore fructum ferunt effodiuntur, hominis cui brachia deſunt effigiem quadãtenus repræſentant. Duo Mandragoræ genera, auctore Dioſcoride. Mandragoras mas & candidus, & Mandragoras fœmina, ſiue niger, tridacias appellatus. His tertium addit Mandragoram nomine Morion. Mandragoras mas ſiue albus folia à radicis capite profert magna Iuglandi, aut latifoliæ Lactucæ æqualia, oblongiora tamen, mollia, læuia vt Betæ, in viridi candicantia, & circa radicis caput per terrã ſparſa, ſecus quæ breues exeunt pediculi, in quibus flores pallidi & foliacei, latiuſculo calici inſidentes. His ſingula ſuccedunt poma, rotunda, paruis limonibus æqualia, colore ad dilutum aqua crocum inclinantia, carne ſuccoſa, qua cõtinentur pallida aut cæſia ſemina, pyri ſeminibus æqualia, non tamen acuminata, ſed modicè plana, & ab vna parte renum inſtar ſima. Radix ſubeſt perennis, grandis, longa, craſsitudine manum implente, in partes duas ſæpius diſtracta, foris pallida, aut in candido ſubfuſca, intus candida, carnoſa, ſuccoſa, & craſſo cortice veſtita. Odorem tota herba grauem ſpirat, præſertim poma, quibus ſuccus eſt aliquantulùm guſtu vinoſus, ſubamarus, tam odore, quàm ſapore caput grauãs. Radix amareſcit, ſimulq; ſubdulcis eſt. Mandragoras niger, ſeu fœmina folia habet maris inſtar per terram ſparſa, minora tamen & anguſtiora, tenuifoliæ Lactucæ ſimilia, ſed his quoque minora, mollia, odore graui, ac in viridi colore nigricantia, ſecus quæ pediculi, flores & poma ſunt albo Mandragoræ ſuccoſa carne ſeminibúſque ſimilia, colore verò paulò pallidiore, duplò minora, ſorbis, aut paruis meſpilis noſtratibus æqualia. Radicem habet perennem, priori ſubſtantia & figura ſimilem, ſed minorem, in duas aut tres inter ſeſe implicatas partes diuiſam, foris nigricantem, intus candidam, quæ ſapore prioris radici reſpondet. Hæc proculdubiò ſunt Mandragoræ genera, à Dioſcoride expreſſa his verbis. Mandragoras niger, quæ

Nomina. Matthi. in li.4. Dioſc. cap.71. Li.4. ca.71. *Genera.* *Forma.* Lib.4. c.71.

MANDRAGORAS mas. *MANDRAGORAS fœmina.*

fœmina exiſtimatur, anguſtioribus eſt foliis, ac minoribus quàm Lactucæ, viroſis ac graueolentibus, per terram diſperſis, atque inter ipſa mala ſorbis ſimilia gerit, pallida, odorata, in quibus ſemen veluti pyrorum: radicibus hęret bene magnis, binis, terníſue inter ſe conuolutis, nigris foris, intus albis, craſſo cortice veſtitis: caulem non fert. Alter candidus, qui mas dicitur. Huius folia magna, alba, lata, læuia vt Betæ: mala quàm alterius duplò maiora, colore in crocum inclinante, iucundè cum grauitate quadam olentia, quorum pomorum cibo aliquantùm opiliones ſoporantur. Radix alterius ſimilis maior & candidior, orbata & hæc caule. His
Li.25. ca.13. conſentanea ſunt magna ex parte quæ Plinius tradidit. Mandragoram, inquit, alij Circeium vocant. Duo eius genera: candidus qui & mas, niger quæ fœmina exiſtimatur, anguſtioribus foliis quàm Lactucæ, hirſutis & caulibus, (legendum, hirſutis, æqualibus, non, & caulibus: vtrique enim Mandragoræ caules deſunt. Præterea hirſuta folia malè dixit, quaſi δασέα legiſſet: neutrius enim folia hirſuta ſunt, vt ex Dioſcoride liquet) radicibus binis, terníſve rufulis, intus albis, carnoſis, teneríſque, penè cubitalibus. Ferunt mala Auellanarum nucum magnitudine, & iis ſemen ceu pyrorum. Album hoc alij Arſen, alij Morion, alij Hypophlomon vocant. Huius folia alba quàm alterius latiora, vt Lapathi ſatiuæ. Quæ Mandra-
Lib.11. goræ nigri poma Dioſcorides οὔοις ἐμφερῆ, id eſt, ſorbis ſimilia facit, Oribaſius etiã οὔοις & achradibus comparat: quorum prius ad magnitudinem & formam, poſterius ad figuram tantùm referendum videtur. Marcel. Vergil. ᾠοῖς ἐμφερῆ legit, id eſt, ouorum vitellis, vt ipſe intepretatur, ſimilia. Sed & ᾠοῖς malè legit, & hęc vox, oua, non ouorum vitellos ſignificat. Prætereà omnes probati codices & Oribaſius οὔοις habent. Serapio Meſpilum interpretatus eſt, quod vitiũ non Serapioni, ſed ipſius interpreti adſcribendum. Plinius hæc mala nucum Auellanarum magnitudine eſſe ſcribit. Idem Mandragoræ fœminæ caules tribuit, cùm vtrumq; Dioſcorides
Embl 65. li.4. Dioſc. ἄκαυλον eſſe dicat. Quare Cornarius in Plinio hirſutis, excaulibus legendum eſſe crederet, niſi rurſus ſequeretur, Succus fit & ex malis, & è caule, &c. vt Plinius caulem ipſi omnino attribuat. Nam quæ de Mandragora tradidit, partim ex Dioſcoride,

ride, partim ex Theophraſto tranſcripſit, qui etiam in Mandragora caulem agnoſcit. τῶν δὲ ἄλλων, inquit, τὰ μὲν ὁμοιότερον τούτῳ τὸν καυλὸν ἔχει, καθάπερ ὁ μανδραγόρας, καὶ τὸ κώνειον. Id eſt, Reliquorum autem quædam ſimiliorem huic (Ferulæ) caulem habent, veluti Mandragoras, & Cicuta. At Theophraſti Mandragoras à Dioſcoridis Mandragora plurimùm diſtat. Quod cùm Plinius non animaduertiſſet, ex vtroque transſcribens, vtriuſque Mandragoram confudit. Maximam autem vtriuſque Mandragoræ differentiam hæc perſpicuè demonſtrant. Dioſcorides Mandragoræ nigri fructus ſorbi magnitudine, & pallidos eſſe dixit: albi verò fructus ſiue mala duplò maiora, & colore in crocum inclinante depinxit, ac vtrũque ſine caule. Theophraſtus apertè Mandragoram caulem habere ſcripſit, vt oſtendimus, ἴδιον δὲ τὸν καρπὸν τοῦ μανδραγόρου, τῷ μέλανα τε ᾗ ῥαγώδη, καὶ οἰνώδη εἶναι τῷ χυμῷ, Id eſt, peculiarem autem ei fructum eſſe, quòd niger & Acino vuæ ſimilis, & vinoſo ſit ſucco. Quæ non ſatis rectè ſic conuertiſſe videtur Gaza. Fructus Mandragoræ peculiàris, quòd niger racematus, vinoſuſq; ſuo ſapore ſentiatur: ῥαγώδης enim non racematũ neque racemoſum ſignificat. Nam ῥὰξ, ῥαγὸς, vt alibi declarauimus, vuæ acinum propriè deſignat, id eſt, vuæ fructum, qui ex ſucco, carne, vinaceis, & ambiente cute conſtat, non totam vuam, ſiue racemum, vnde ῥαγώδη vuæ acino ſimilem Græci intelligunt. Ruellius hunc fructum effigie eſſe oui, non, vt Theodorus vertit, racemi, apud Theophraſtum legendum eſſe cenſet, magno errore: integer enim eſt hìc Theophraſti locus. Quare nemo miretur, aut alterutrũ auctorem inſimulet, quòd tam contraria de Mandragora ſcripſerint. Quiſnam autem ſit Theophraſti Mandragoras ab Herbariis ambigitur. Cordus tertiam Mandragoræ ſpeciem, quæ priuatim Morion dicitur, Theophraſti Mandragoram eſſe cenſet. Grandem, inquit, radicem habet, caulem procerum: folia Solani & Mandragoræ nigri foliorum mediam habent figuram. Flores profert nigros, & poſt hos nigros fructus grandi vuæ acino æquales, qui vinoſum ſuccum emittunt. Vidiſſe ait hanc plantam in Heſsiæ vmbroſis & antiquis ſiluis iuxta ſpeluncas natã, Heſsis *Dollkraut* dictam, quo nomine Græcorum Morion interpretantur, aliis etiam *Schaffbeer*, quoniam fructus eius ſoporem faciunt. Hanc plantam Solanum ſiluaticum Geſnerus appellat, Itali *Bella donna*. Quidam, inquit, Solanum mortiferum, alii qui Morion eſſe ſuſpicantur, vel potiùs Mandragoram Theophraſti, vt in ſuperioribus fuſiùs diximus. Fuchſius Solanum mortiferum eſſe arbitratur, vel certè tertiam Mandragoræ ſpeciem quam pingit Theophraſtus. At Solanũ ſomniferum non eſſe ex Matthiolo iam oſtendimus: nec Mandragoram Morion rectè dici poſſe (omnia enim quæ de Mandragora ſuo Theophraſtus tradit, ad tertium genus Mandragoræ Fuchſius refert) idem probat, quòd Mandragoras Morion folia ferat, vt ſcribit Dioſcorides, Mandragoræ mari ſimilia, dodrantalia, humi iacentia circa radicis ſummum. Quibus verbis demonſtrat plantam hanc, vt & cætera Mandragoræ genera, caule carere. Quæ in eam, quæ *Bella donna* nominatur, minimè conuenient: cùm folia emittat hortenſi Solano maiora, palmum non excedentia, minimè candicantia, nec humi ſtrata, ſed ex caulibus exeuntia, in quibus adnata plurima, bicubitalia, ligni modo dura. Quare planta hæc Mandragoras Morion eſſe nequit. Dodonæus eam Theophraſti Mandragoram eſſe cenſet, vt diximus, ſed à Mandragora Morio Dioſcoridis diſtinxit, quam Dioſcorides non vidit, vt ex verbis illius colligi poteſt. Alium, inquit, tradunt eſſe Mandragoram, nomine Morion, in opacis iuxta ſpecus enatum, foliis albi Mandragoræ, minoribus, albis, dodrantalibus, radicem ambientibus, quæ mollis eſt & candida, paulò maior palmo, pollicemq; craſsitudine æquat. Mandragoras prouenit in ſiluis, & obſcuris locis. Vtrumque genus frequẽs naſcitur in multis Italiæ locis, præſertim in Apulia, Gargano mõte. In hortis maximè colitur ab Herbariis. Auguſto menſe

Lib. 6. hiſt. cap. 2. — Lib 6. hiſt. cap. 2. — Ca. de Solan. — Lib. 3. c. III. — In lib. 4. Dioſ. c. 76. — In hort. Germ. — Ca. de Solan. — Cap. 264. — Lib. 6. hiſt. cap. 2. — Ca. de Solan. — In lib. 4. Dioſ. c. 69. — Lib. 4. c. 71. — **Locus.**

Li 7.ſimpl. menſe poma perficit. Mandragoras auctore Galeno vincentem habet qualitatem

Vires & Temper. refrigerantem, adeò vt tertij ſit ordinis refrigerantium. Verũtamen nõnihil etiã caloris ineſt, & in pomis humiditatis. Quare ſoporem & conciliandi vim habẽt. Radicis cortex cùm ſit valentiſsimus, non tantùm refrigerat, ſed & deſiccat, reliquum quod intus eſt imbecillum eſt. Omnes eius partes ad magnos in medicina

Lib.4.c.71. vſus adhibet Dioſcorides. Succus fit è cortice recentis radicis tuſo, & prælo ſubiecto, qui inſolatus vbi concreuerit, fictili reconditur. Malis quoque ſuccus depromitur, ſed aliquantò ignauior. Delibratur radix, & traiectus lino cortex ad vſum ſuſpenditur. Aliqui radices in vino ad tertias coquũt, & defæcatum ius ſeruant, cyathoq; vno vtuntur in peruigiliis, & doloribus, & ante ſectiones, vſtionéſq; ne ſentiantur. Succus duobus obolis ex mulſo potus (ὁ δὲ ὀπὸς ποθεὶς σὺν μελικράτῳ, Id eſt, lacryma, ſiue liquor cũ melicrato potus: ὀπὸς ſponte defluit, ſuccus χύλισμα tundendo exprimitur) vt Veratrum per vomitiones bilẽ atram, pituitamq; extrahit: verùm potu largiore vita adimitur. Medicamentis ocularibus, & his quæ dolores finiunt, peſsis quoque emollientibus admiſcetur: ſemioboli põdere inditus per ſe mẽſes, & partus expellit: ſubditus ſedi pro balano ſomnificus eſt. Radix ebur emollit, quod ſenis horis cum eo decoctum ſit, & ad accipiendam, quã effingere optaueris formam, ipſum facilè præſtat. Folia recentia cõuenienter oculorum inflammationibus, & collectionibus quas vlcera citarunt, cum polenta illinuntur: duritias omnes, ſuppurationes, ſtrumas, & tubercula diſcutiũt: ſtigmata ſine exulceratione delent, ſi quinis ſeníſve diebus ſenſim perfricentur. Folia ſeruantur in muriis eoſdem ad vſus. Trita radix ignibus ſacris ex aceto, & ſerpentium ictibus ex melle, aut oleo medetur: ſtrumas atque tubercula cum aqua diſsipat: articulorũ cruciatus cum polenta ſedat. Fit citra coctionem vinum è cortice radicis, ad hunc modum. Ternæ minæ in vini dulcis metretam coniiciuntur. Dantur ex eo terni cyathi iis qui ſecari, aut vri debent: ſiquidem nullo tunc afficiuntur dolore, ſed veterno quodam preſsi torpeſcunt (διὰ δ' καταφέρεσθαι, quòd alto ſomno opprimantur.) Mala ſoporem afferunt olfactu, & etiam ſi mandantur: item expreſſus ex iis ſuccus: nimio tamen odore percuſsi obmuteſcunt. Semen malorum potum vuluas purgat, appoſitumq; cum ſulphure ignem non experto, rubra fœminarum profluuia ſiſtit. Scarificata, punctiſq; multifariam aperta radice erumpens lacryma cauo vaſe recipitur. Liquamẽtum autem ſucco lacteo præſtantius eſt. Sed non vbique vt experientia docet, radices lacteum ſuccum delacrymant. Vt tertiam Mandragoræ ſpeciem non nouiſſe videtur Dioſcorides, ita nec eius vires certas tradere. Aiunt, inquit, eam in pane, offa, obſonióve, drachmæ pondere deuoratã vſum rationis intercipere: obdormiſcit enim homo, eo ferè quo comederit habitu, ſenſus impos, ternis quaterníſve ex quo data eſt horis. Hoc medici vtũtur, cũm ſcindendi vrendíque neceſsitas adeſt. Antidotum eſſe aiunt radicem cum Solano

Ca.13.25. manico potã. Plinius à Dioſcoride & Theophraſto ſua mutuatus, vt diximus, non omnino tamen eadem tradidit. Succus fit, inquit, & è malis, & ex caule, deciſo cacumine, & radice punctis aperta, aut decocta: vtilis hæc velut ſuccus (ſic emendat Cornarius ex vetere codice vulgata exemplaria, quæ habent, vtilis hæc vel ſurculo.) Conciſa quoque in orbiculos ſeruatur in vino. Succus non vbique inuenitur, ſed vbi poteſt, circa videmias quæritur. Odor grauis eius, ſed radicis & mali grauior. Ex albo mala matura in vmbra ſiccantur. Succus ex iis ſole denſatur: item radicis tuſæ, vel in vino nigro ad tertias decoctæ. Folia ſeruãtur in muria efficaciùs, aliàs recentium ſuccus peſtis eſt: ſic quoque noxiæ vires. Grauedinem adferunt etiam olfactu. Quãquam mala in aliquibus malis mandantur, nimio tamen odore obmuteſcunt ignari. Potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis ſomnifica pro viribus bibentium. Media potio cyathi vnius. Bibitur & contra ſerpentes, & ante

ante sectiones vstionésque ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnū odore quæsisse. Bibitur & pro Elleboro duobus obolis in mulso. Theophrastus Mandragoræ folia vlceribus cum farina vtilia esse scribit, radicem rasam, & ex aceto subactam ad erysipelata, ad podagricos dolores, ad somnum, & ad amores: dant autem in vino & aceto. Secant orbiculos velut ex Raphano, quos filo transmisso, in musto suspendunt super fumum. Quæ fortasse Plinius exprimere voluit cùm dixit. Concisa quoque in orbiculos seruatur in vino. Quæ tamen alio in loco dilucidiùs expressit. Sed is in publicis exemplaribus valde corruptus est. Igni sacro medetur Aizoum, folia trita Cicutæ, Mādragoræ radix. Siccatur in aëre vt Cucumis, &c. Quē ex vetere codice sic restituit Cornarius. Igni sacro medetur Aizoum, folia trita Cicutæ, Mandragoræ radix. Secatur hæc in asses vt Cucumis, primumq; super mustum suspenditur, mox in fumo. Dein tunditur in vino & aceto. Agyrtæ & impostores illi circūforanei, qui radices fictitias humana effigie pro Mandragoræ radicibus imperitæ plebi ostentant, ex Pythagoræ Anthropomorpho, quo nomine Mandragoram appellauit, vt diximus, occasionē sumpsisse videntur. Cui Columellæ testimonium accessit, qui vulgi quoque superstitione motus cecinit. Lib. 9. hist. cap. 10. Li. 26. ca. 11. Embl. 55. lib. 4. Lib. 10.

Quamuis semihominis vesano gramine fœta

Mandragoræ pariat flores, mœstámque Cicutam.

Illi in Bryoniæ, Althææ, Arūdinis, aliarúmq; plantarū radicibus adhuc recentibus humanā vtriusq; sexus effigiem sculpūt, insertis in ea loca, in quibus pilos exoriri voluit natura Hordei & Milij granis. Deinde eas facta scrobe tenui sabulo obruunt, vt grana illa radiculas emittant, quod euenit viginti summùm dierū spatio. Tum eruunt, & radiculas ex granis natas acutissimo cultello cōcidunt, itaq; aptāt, vt capillū, barbā, & cæterarū corporis partiū pilos referant. Has sub crucibus & rotis ex vrina suppliciis affectorū enatas persuadēt, mōstrososq; eorū vsus pollicētur. Nec nisi magno vitæ periculo effodi posse nugātur, cane qui effodiat radicibus adalligato, & auribus pice obturatis, ne radicis clamorē exaudiant effodiētes: qua audita illis pereundū sit. Cuius imposturæ, ac mēdacij origo ex veterū superstitione fluxisse videtur. Theophrastus enim de effodiēdo Mādragora hęc scripsit. Circūscribunt & Mandragorā gladio ter, secantq; ad occasum spectātes. Iubent & aliū saltantem tripudio circūagi, multaq; de veneris vsu & re dicere. Quæ Plinius trāstulit his verbis. Cauēt effossuri contrariū ventū, & tribus circulis antè gladio circūscribunt: posteà fodiūt ad occasum spectātes. Matthiolus hanc fabulam, quæ ignaris Mādragoræ radices effodere volētibus tātopere minatur, ex Fla. Iosepho natā putat, qui etsi de alio radicis genere scripsit, ea tamen facilè ab impostoribus ad Mādragoræ radices, detorqueri potuerūt. Hęc sunt illius verba. Vallis, qua ciuitas à parte Septentrionali cingitur, quidā lacus Baaras appellatur, vbi radix eodem nomine gignitur, quæ flāmæ quidē assimilis est colore, circa vesperam verò veluti iubar fulgurās. Accedētibus, eamq; euellere cupiētibus facilis non est, sed tam diu refugit, nec priùs manet, quā si quis vrinā muliebrē, vel menstruū sanguinē super eam fuderit. Quinetiā tunc si quis eam tetigerit, mors certa est, nisi fortè illā ipsam radicē ferat de manu pendentē. Capitur alio quoque modo sine periculo. Totam eam circūfodiunt, ita vt minimū ex radice terra sit conditū, deinde ab ea religant canem, illoq; sequi eum à quo religatus est cupiente, radix quidem facilè euellitur, canis verò continuò moritur, tanquam eius vice à quo tollenda erat, traditus: nullus enim posteà accipientibus metus est. Tantis autem periculis propter vnam vim capi eam operæ pretium est. Nam quæ vocantur dæmonia pessimorum hominum spiritus, viuis immersa, eósque necātia, quibus subuentum non fuerit, hæc citò, etiam si tantùm admoueatur ægrotantibus, abigit. Hæc Iosephus. Sed literatū hominem nullum esse existimo, qui his imposturis & nugis fidem adhibeat. Lib. 9. hist. cap. 9. Li. 25. c. 13. In lib. 4. Diosc. c. 71. Lib. 7. c. 25. Bell. Iud.

MALA

MALA ÆTHIOPICA. CAP. VIII.

DIFFERVNT non parum à Malis inſanis, quæ noſtra ætas Æthiopica cognominat: horum ſtirps caule aſſurgit ſubinde cubitali, in duas treſve alas diuiſo: foliis latis, ex albido virentibus, anguloſis, duriuſculis, quibus à media coſta, ſiue neruo ſpinulæ quædam breues exeunt. Floſculi ſecundum cauliculos albicant, ſenum foliolorum, ſtaminibus mediis

MALA Æthiopica, Dod.

ſubluteis. Fructus rotũdus, ſtriatus, Malo aureo minor ac durior, colore per maturitatem eleganter rubens, ſupereminente exiguo quodam veluti alterius mali rudimento, quod & rubet, ſed dilutiùs. Peregrinum iſtud Belgio: ſemina ex Hiſpaniis attulit honeſta Domina Chriſtina Bertolfia vidua clariſsimi, ac ampliſ. viri D. Ioachimi Hopperi. Tardè admodũ (ſed tamen eodem quo ſatum anno) ad perfectionem Coloniæ venit. Malum vocant Æthiopicum, quòd ex Æthiopia in Hiſpaniam primùm inuectum exiſtimetur. Veteribus cognitum fuiſſe difficile fuerit affirmare. Cum Malinathalla, de qua ex Theophraſto ſuperiore cap. ſcripſimus, nequaquam etiam conuenit. Folia ſiquidem cum Cyperinis haud conueniunt, cuiuſmodi ſunt Malinathallæ. Feruntùr verò hæc Mala in pinguium carnium iure cum ſale, ac pipere cocta inferri, ac edi: ac minùs mali ſucci eſſe, quàm inſana aut aurea: propterea videlicet, quòd duriora, diutiuſq; aſſeruari queant, nec ita facilè vti illa corrumpantur. Sunt tamen nec hæc Æthiopica boni ſucci, & alimenti non multùm corpori adferunt.

APOCYNVM. CAP. IX.

Nomina ἈΠΌΚΥΝΟΝ Græcis & κυνόμορον, & κυνοκράμβη, Latinis Apocynũ, Cynomoron, & Braſsica canina dicitur. Apocynum quidem & Cynomoron, quòd eſu canes interficiat, quaſi canicida. Cuius hæc extat

Li.4.ca.76. apud Dioſcoridem deſcriptio. Frutex eſt longas habens virgas, lentas

Forma. vitilium modo, graueolentes, ægre fragiles: folia Hederæ ſimilia, ſed molliora, & in ſummo acutiora, grauiter olentia, ſubuiſcida, ſucco luteo plena: fructus velut ſiliquas fabarum, folliculi ſpecie, in quo ſemina lanugine obuoluta ſunt, dura, parua,

Vires. nigra. Huius folia cum adipe in panes coacta, & in cibos data, canes, lupos, vulpes, pantheras interimunt: protinus enim coxendices ipſorum reſoluunt. Græcè legitur, ταύτης τὰ φύλλα σὺν στέατι ἀρτοποιηθέντα, quod ſic Cornarius vertit: Huius folia cum farina ſubacta in panes coacta, &c. Legendum ſanè, σὺν σταῖτι. Eſt enim σταὶς, farina aqua ſubacta, & vt pinſatur, macerata, priùs quàm fermenteſcens aceſcat,

Li.6.ſimpl. vulgò paſta, quod ſenſus requirit. Galenus, Apocynum aut Cynocrambẽ, inquit, vocant quidam Cynomoron, quòd canes celerrimè interimat, ſicut Lycoctonum lupos. Eſt autem hominibus venenum, herba multùm grauiter olens, proinde omnino calida eſt non inſtrenuè, non tamen proportione deſiccat. Itaque illita

Li.24.c.11. admodùm digerentis eſt facultatis. De quo aliter ſcripſit Plinius. Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores Apocyni ſemen ex aqua (ſub. ſanat:) frutex eſt folio

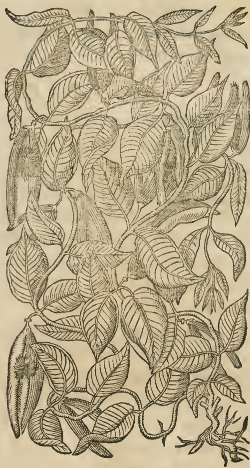
Hederæ,

Hederæ, molliore tamen, & minùs lōgis viticulis: ſemine acuto, diuiſo, lanuginoſo, graui odore. Canes, & omnes quadrupedes necat in cibo datum. At cum Dioſcorides nullum Apocyni vſum humano corpori commodum præſcribat, & Galenus venenum hominibus eſſe dicat, & ſolùm foris impoſitū diſcutiendi vim habere, meritò ſuſpectum eſt Apocyni ſemen pleuriticis ex aqua propinatū. Quare verba hæc, Sic & pleuriticos & omnes lateris dolores ex aqua, ad præcedētia referenda videntur, vt ſequatur, Apocynum frutex eſt, &c. Scribit Matthiolus plantas duas à Luca Ghino ad ſe miſſas fuiſſe, qui ſiliquas duas dono acceperat è Syria delatas, quarum vni inſcriptum erat, Periploca repens, alteri Periploca non repens, In lib.4. cap.76.

APOCYNVM, Matthioli.

APOCYNVM repens, Matth.

quòd ita in Syria has plātas nominent. Prætereà has ſiliquas Rhododēdri ſiliquis admodùm ſimiles fuiſſe, niſi quòd repentis Periplocæ ſiliqua ea erat longitudine, qua & Rhododēdri, gracilior tamen, alterius breuior. E longiori ſata plantā proueniſſe non modò humi repētem, ſed & arbores proceras ſcandentem, è breuiori verò aliam, quæ notis omnibus Apocynum refert: vtramque ſucco turgere, repentem albo, non repentem ſubcroceo. Eſt & alia in ſiliquis differentia: cùm enim hæ in vtraque Rhododendri ſimiles ſint, in nō repenti tamē ſimplices, acutiores, rectæ ex vno pediculo proueniūt, in repenti verò binæ, & in origine cōiunctæ, & in ſeſe inuicē inflexæ, nec adeò vt illæ in acutū deſinentes. Non negat Pena Apocyni deſcriptioni apprimè quadrare plantas duas non minùs raras quàm elegātes, quas Pataui j & in publico Piſano vireto pridem vidit. Earū vtriq; nomē Periploca erat. Altera nō repens flexilibus erat ſurculis, vimineis, gracilibus, læuibus, pediculos vtrinque habētibus longiuſculos, & exiles, in quibus folia hederacea, molliora, viridia, læuia, nitentia, & quàm Vincetoxici rotūdiora, nonnihil in ſummo acuminata: flores tenues, candidi, muſcoſi, Valerianæ inſtar aut Drabæ, inter folia exoriuntur, ſuccedentibus Auguſto mēſe ſiliquis corniculatis, mucronatis, rectis, quàm in Aſclepiade maioribus, claudentibus ſemen nigrius, depreſſum, pappoſa lanugine obductum. Succus flaueſcit, ingratus, & vti tota planta viroſus. Hæc ſi

Hhh

deuorata necem infert, inquit, Apocynum esse (& huius fore antidotum Vincetoxicum) valde probabile est. Certum tamen exploratumq; sibi esse ait, aliis venenis à cane deuoratis antipharmacum fuisse, queadmodùm Thoræ Anthorã, & Pardalianchis herbam Paridis. Altera Periploca repens prolixioribus & leuioribus vimineis surculis serpit, variisq; flexibus arripit & amplectitur obuios caudices Periclymeni modo: folia vtrinq; ex aduerso bina, Periclymeni potiùs quàm Hederæ æmula, sed apice quemadmodùm Vincetoxicũ donata: siliquę solertiore cõnexione mutuis erãt coniunctæ quasi rostris, vna & floris basi, seu calatho, vtrinq; repandæ, summis & imis insertæ mucronibus, Rhododendri quadantenus modo. In Histor. purgant. Easdem Periplocas descripsit & depinxit Dodonæus, & ad Dioscoridis Apocynũ referendas esse censuit, præsertim priorem. Easdem Lobellius etiã pictas dedit, & priorem cognatæ figuræ esse & naturæ cum Scammonio Monspeliensi tradidit, succo, viticulis & longo radicis reptatu. Sed ab hac sanè diuersum est Scammonium Monspeliense.

ACONITVM. CAP. X.

Nomina. Li.27. ca.3. 'ΚΟ'ΝΙΤΟΝ Græcis, Aconitum Latinis. Nascitur, inquit Plinius, in nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideò Aconitum aliqui dixere, nullo iuxtà ne puluere quidem nutriente. Hanc aliqui rationem nominis attulere. Alij quoniam vis eadem in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, statimq; admota velocitas sentiretur. Fabulæ Lib.7. narrauere (id declarat Ouidius in Metamorphosi) è spumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, extitisse, ideóque apud Heracleam Ponticam, vbi monstratur is apud inferos aditus, gigni. Ibidem. Idem Ouidius à cautibus nomen inditum canit his versibus:

Quæ, quia nascuntur dura viuacia cote,
Agrestes Aconita vocant.

Theophrastus ab Aconis, vbi plurimum nascitur, nomenclaturam duxit. Is autem vicus est Periandynorum, qui ad Heracliam Ponti est. Rursus Plinius alio in loco Lib.6. ca.1. ait, Portus Aconæ, veneno Aconito dirus. Aptior verò, inquit Pena, fuerit nomenclaturæ interpretatio, si eam ab herbæ succo vel radice, quibus quasi cote spicula à venatoribus affricta & subacta celeriùs subirẽt, & perniciem adferrẽt, quàm si à cautibus, aut à pago cognomine deducas: tametsi possit etiã ἀπὸ τοῦ ἀκοντίζειν deduci, quemadmodũ τοξικὸν ἀπὸ τοῦ τοξεύειν, nõ à taxo. Sic enim in Cyripædia Xenophon. οὐδὲ γὰρ τοξεύειν, οὐδὲ ἀκοντίζειν ἄνθρωπον ἐπετρέπομεν ὑμῖν. Neque enim iaculari, neque in Li.4. ca.72. & 73. hominẽ collimare permittebamus vobis. Dioscorides duo ponit Aconiti summa Genera. genera. Vnum, quod Pardalianches vocãt, aliqui Cammaron, alij Thelyphonum, alij Myoctonũ, alij Therrophonũ siue Therophonũ. Alterũ Aconitum Lycoctonum, quod & Cynoctonũ, cuius tria facit genera. Vnũ quo vtũtur venatores, alia duo, quæ in vsum suũ vertere Medici, ex quibus tertiũ Ponticum nominatur. Hîc tamen dissimulandũ nõ est, verba hæc, Vnum quo vtũtur venatores, &c. in vulgatis codicibus Græcis exarata nõ esse, sed statim huius Aconiti nominibus locũ natalẽ & descriptionẽ subiũgi, sine vlla generũ distinctione: quæ nec in Oribasio reperias, & Marcellus vt spuria respuit. Illud, quia enecat pãtheras, Pardalianches, quia fœmini sexus animalia tactis genitalibus, Thelyphonum, quia feras omnes Theriophonũ nominatur. Cãmaron verò à radice Cãmaro marino simili, Plinio auctore. Myoctonũ, quia procul & è longinquo mures necat. Hoc Lycoctonũ & Li.c.1. & 2. Cynoctonũ, quia priuatim lupos canesq; interimat. Plinius de vno & priore Aconito Dioscoridis scripsit, alterum prorsus omisit. Theophrastus de Thelyphono sine Aconiti mẽtione tradidit ea, quæ ad prius genus Aconiti Dioscoridis pertinent, quæ

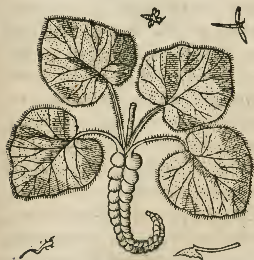
nent, quæ etiam Plinius tranſcripſit, & de Aconito velut ab illo diuerſo ſeorſum. Certè Aconitū multarū ſtirpiū vnū fuit nomē, quas inter multas lethales cõpertum eſſet celerrimā & certiſsimā mortē adferre: de quibus quia Theophraſtus & Dioſcorides ſuccinctè nimis, atque minùs apertè ſcripſere, (flores enim & alia in delineationibus prætermiſerūt) factū eſt, vt alij atq; alij Aconita alia atq; alia ſtatuerint. Aconitū Pardalianches tradit Dioſcorides folia habere tria aut quatuor, Li.4.ca.72.
Cyclamino vel Cucumeri ſimilia (σικύῳ ſimpliciter habēt exēplaria, Oribaſius ſil- *Forma.*
ueſtri Cucumeri) minora tamē, & ſubaſpera, caulē dodrantalē, radicem ſcorpionis caudæ ſimilē, alabaſtri modo nitentē. Hìc neq; florum, neque fructus vlla mentio. Ferunt Aconiti huius radicē ſcorpioni admotā eū reſoluere, & e diuerſo admoto Elleboro excitari. Ocularibus medicamētis dolorem tollētibus miſcetur. Enecat pardos, ſues, lupos, & feras omnes carnibus impoſitū & obiectum. Quibus ſimilia ferè de Thelyphono Theophraſtus prodidit. τὸ δὲ θηλύφονον (οἱ δὲ σκορπίον καλοῦσι Lib.9.hiſt.
διὰ τὸ τὴν ῥίζαν ὁμοίως ἔχειν τῷ σκορπίῳ) ἐπιξυόμενον (Gaza ἐπιτιθέμενον legit) ἀποκτείνειν cap.19.
τὸν σκορπίον. ἐὰν δέ τις ἐλλέβορον λευκὸν καταπάσῃ, πάλιν ἀνίστασθαί φασιν. ἀπόλλυσι δὲ καὶ βοῦς, καὶ ὑποζύγια, καὶ πρόβατα, καὶ ἁπλῶς πᾶν τετράπουν, ἐὰν εἰς τὰ αἰδοῖα τεθῇ ἡ ῥίζα, ἢ φύλλον, αὐθήμερον. χρήσιμον δὲ πρὸς σκορπίου πληγὴν πινόμενον. ἔχει δὲ τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον κυκλαμίνῳ, τὴν δὲ ῥίζαν, ὥσπερ ἐλέχθη, σκορπίου. φύεται δὲ ὥσπερ ἄγρωστις, καὶ γόνατα ἔχει. φιλεῖ δὲ χωρία σκιώδη. Id eſt, Gaza interprete, Thelyphonū, quod alij Scorpionē appellant, quia radicē ſcorpioni ſimilem habet, admotum ſcorpionē occidere tradūt, & eum reuiuiſcere poſſe ſi Elleboro candido linatur. Enecat idem & boues, & oues, & iumenta, & in ſumma omnes quadrupedes eadem die, ſi genitalibus folium vel radicula imponatur. Proficit potū cõtra ſcorpionū ictus. Foliū habet Cyclamini, radicem, vt dictum eſt, ſimilē ſcorpioni. Naſcitur graminis modo, & geniculis conſtat: loca amat vmbroſa. Quæ ſic Plinius exſcripſit. Thelyphonum herba ab aliis Li.25.ca.10.
Scorpion vocatur propter ſimilitudinē radicis, cuius tactu moriūtur ſcorpiones. Itaque cõtra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum ſi quis candido Elleboro linat, reuiuiſcere aiunt. Thelyphonū omnē quadrupedem necat, impoſita verēdis radice, folio quidē intra eundē diē, quod eſt ſimile Cyclamino. Ipſa geniculata naſcitur in opacis. Quāuis hæc apertè eadē ſint cum iis quæ de Aconito pardalianche Dioſcorides prodidit, tamē eadem alio in loco de Aconito repetit Plinius, aliis tamen quibuſdam additis. Conſtat omnium venenorū ocyſsimū eſſe Lib.27.c.2. & 3.
Aconitū, & tactis quoque genitalibus fœminini ſexus animalium, eodem die inferre mortem. Hoc quoque tamē in vſus humanæ ſalutis vertere, ſcorpionū ictibus aduerſari experiundo datum in vino calido. Ea eſt natura, vt hominē occidat, niſi inuenerit quod in homine perimat. Cum eo ſolo colluctatur, velut pari intus veneno. Sola hæc pugna eſt cùm venenū in viſceribus reperit: mirumq; exitialia per ſe ambo cùm ſint, duo venena in homine cõmoriuntur, vt homo ſuperſit. Et mox, Torpeſcunt ſcorpiones Aconiti tactu, ſtupentq; pallentes, & vinci ſe confitentur. Auxiliatur eis Elleborum album, tactu reſoluente: ceditq; Aconitū duobus malis, ſuo & omnium. Quod duobus malis dicit Aconitū cedere, ſuo & omniū, intellectu eſt difficile. Hunc locū veluti mendo inquinatum coniectura ſic emēdat Cornarius. Ceditq; Aconitum duobus malis, ſuo dominio. Quam lectionē minimè probo. Quidam pro malis legunt, modis, & ſic interpretantur, Aconitū cedere, id eſt, innoxium fieri, ac nihil lædere, duobus modis: ſuo, nimirùm proprio, ac peculiari, ſi reperiat venenum in corpore: & omnium, ſub. venenorum, quorū vis frangitur idoneis & conuenientibus alexipharmacis. Pergit Plinius, Tangunt carnes Aconito, necantq; guſtatu earū pantheras, niſi hoc fieret, repleturas illos ſitus. Ob id quidam Pardaliāches appellauere. Et rurſus, Maiores oculorum quoq; medicamentis Aconitum miſceri ſaluberrimè promulgauere, aperta profeſsione,

malum quidē nullum eſſe ſine aliquo bono. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, mōſtrare quale ſit Aconitū, vel deprehendendi gratia. Folia habet Cyclamini, aut Cucumeris, nō plura quatuor, ab radice leuiter hirſuta. Radicem modicam Cammaro ſimilē marino. Quare quidam Cammarō appellauere, alij Thelyphonum ex qua diximus cauſa. Radix incuruatur paulū ſcorpionū modo, quare & Scorpium aliqui appellauere. Nec defuere qui Myoctonum appellare mallent, quoniā procul & è lōginquo odore mures necat. Hæc Plinius de Aconito primo Dioſcoridis. Theophraſtus ſeorſum, vt diximus, hæc de Aconito à Thelyphono
Lib.9. hist. cap.16. diuerſo ſcripſit. Τὸ δὲ ἀκόνιτον γίνεται μὲν, ὥς φασι, καὶ ἐν κρήτῃ, καὶ ἐν ζακύνθῳ· πλεῖστον δὲ καὶ ἄριστον ἐν ἡρακλείᾳ τῇ ἐν τῷ πόντῳ. ἔχει δὲ φύλλον μὲν κιχωριῶδες, ῥίζαν δ' ὁμοίαν τῷ σχήματι, καὶ τῷ χρώματι καρύᾳ. τὴν δὲ δύναμιν τὴν θανατηφόρον ἐν ταύτῃ. τὸ δὲ φύλλον, καὶ τὸν καρπὸν οὐδὲν φασὶ ποιεῖν. καρπὸς δὲ ἐστὶ πόας, καὶ οὐχ ὑλήματος. βραχεῖα δὲ ἡ πόα, καὶ οὐδὲν ἔχουσα περιττὸν, ἀλλὰ παρομοία τῷ σίτῳ. τὸ δὲ σπέρμα οὐ σταχυηρόν. φύεται δὲ πανταχοῦ, καὶ οὐκ ἐν ταῖς ἀκόναις μόνον, ἀφ' ὧν ἔχει τὴν προσηγορίαν. αὕτη δὲ ἐστὶ κώμη τις τῶν περιανδυνῶν. φιλεῖ δὲ μάλιστα τοὺς πετρώδεις τόπους. οὐ νέμεται δὲ οὐδὲ πρόβατον, οὐδὲ ἄλλο ζῶον οὐδέν. συντίθεσθαι δὲ τρόπον τινὰ πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι, καὶ οὐ παντὸς εἶναι. διὸ καὶ τοὺς ἰατροὺς οὐκ ἐπισταμένους συντιθέναι, σηπτικῷ δὲ χρῆσθαι. καὶ πρὸς ἄλλα ἄττα πινόμενον, οὐδεμίαν αἴσθησιν ποιεῖ, οὔτ' ἐν οἴνῳ, οὔτ' ἐν μελικράτῳ. συντίθεσθαι δὲ, ὥστε κατὰ χρόνους τακτοὺς ἀναιρεῖν, οἷον δίμηνον, τρίμηνον, ἑξάμηνον, ἐνιαυτὸν, τοὺς δὲ καὶ δύο ἔτη. χείριστα δὲ ἀπαλλάττειν τοὺς ἐν πλείστῳ χρόνῳ καταφθίνοντας τοῦ σώματος, ῥᾷστα δὲ τοὺς παραχρῆμα, λυτικὸν δὲ φάρμακον οὐχ εὑρῆσθαι, ὥσπερ ἀκούομεν ἕτερόν τι φύεσθαι. ἀλλὰ τινες τοῖς ἐνεγκαμένοις βοήθειαι εὕρηνται. τοὺς γὰρ ἐγχωρίους ἀνασώζειν τινὰς μέλιτι καὶ οἴνῳ, καὶ τοιούτοις τισὶ, σπανίως δὲ καὶ τούτους, καὶ ἐργωδῶς. Id eſt, Aconitum naſcitur, vt aiunt, in Creta & Zacyntho: plurimū & optimū in Heraclea Ponti. Foliū habet Cichorio ſimile, radicē figura & colore ſimilē nuci (Sic vertit Gaza, legit enim καρύᾳ, ſicut & in vulgatis codicibus exaratū eſt. Dioſcorides πλεκτάναις καρίδων, id eſt, cirris ſquillarum cōparauit, Plinius Cammaro marino, vnde Cammarū appellatū dixit:) vim mortiferā illi ineſſe, folium autē & fructum nihil nocere aiunt. Fructus eſt herbæ, non humilis materiæ. Breuis eſt herba, & nihil ſuperuacui habens, ſed ſimilis frumento: ſemen autē nō ſpiceum. Naſcitur vbiq;, & non in Aconis ſolùm, vnde nomen accepit. Eſt autē vicus is Periandynorum. Gaudet locis petroſis. Neq; pecus, neque vllum aliud animal ipſo paſcitur. Cōponi id quodāmodo narrāt ad aliquid efficiendum, nec id cuiuſuis eſſe. Quare medicos cōponendi ignaros pro putrefaciente vti, & ad alia quædam: ſi bibatur, nullum ſui ſenſum inducere, neq; in vino, neque in aqua mulſa. Componi verò vt certo tempore interimat, veluti duobus, aut tribus, aut ſex menſibus, item anno, aliquos etiam duobus annis. Peſsimè verò illos de vita decedere quibus longo tēpore corpus cōtabeſcit, facillimè quibus ſtatim. Nullum autē huius antidotum eſſe ex aliqua alia planta audiuimus, ſed iis qui ſumpſiſſent remedia quædā excogitata fuiſſe: nam incolas ſeruaſſe quoſdā melle & vino, & quibuſdam aliis huiuſmodi, ſed & hos rarò, atque etiam operoſè. Hæc Theophraſtus. Quæ de Plinij, prioréve Dioſcoridis Aconito intelligi nō poſſunt, neque de poſteriore, hoc vno dempto, quòd vterq; radices τῇ καρίδι comparauit, ſi
Lib.4. c.73. in Theophraſto pro καρύᾳ rectè καρίδι legatur. Sic enim Dioſcorides alterū Aco-
Forma. nitum deſcribit. Aconitum alterum, quod alij Cynoctonum, alij Lycoctonū appellant, naſcitur plurimum in Italia, montibus Iuſtinis, præſtātius ſuperiore. Folia habet Platani, magis tamen inciſa, longiora & nigriora: caulem veluti Filix, cubiti altitudine: aut maiorē, pediculum glabrum: ſemē in ſiliquis aliquatenus longis: radices cirris marinarū ſquillarū ſimiles, nigras, quibus ad luporū venationes vtuntur: nam inſertæ carnibus crudis, & à lupis deuoratæ, eos enecant. Hæc ſolùm in quibuſdā Dioſcoridis codicibus reperias, in aliis tria notātur Aconiti Lycoctoni genera, vt iam monuimus, quorum tertium dūtaxat deſcribitur, nimirū Ponticū.

Quare

Quare meritò docti viri in hoc capite quędã desiderari suspicãtur, quibus Dioscorides & Aconitorũ duorũ historiã,& quomodo tum venatores, tum Medici iis vterentur,declaret,quemadmodũ in Põtico nihil horum prætermisit. Nunc Aconita varia ex peritissimis Herbariis proferamus. Ac primũ fuerit Matthioli Aconitum Pardalianches. Planta est, inquit, in nudis & arduis montium summitatibus cautibúsque proueniens, vmbrosis tantùm locis, foliis Cucumeri proximis, ad summum quatuor, iisq; subhirsutis. Caulem edit palmarem,subhirsutum, quemadmodũ & foliorum petiolos. Florẽ non vidit,verùm Doronici æmulum esse suspicatur. Radicem edit alabastri modo splendentẽ, dum recens est,digiti crassitudine,ex lata origine in acutum desinẽtem,incuruã,geniculatã, & tota facie scorpionis caudam ęmulantem. Hanc vidisse se legisseq; affirmat tantùm in Ananiensibus montibus Tridentini agri, locis ferè inaccessis & præruptis.Raram quidem illam esse,& ab aliis fortasse haud visam,quàm ab iis quibus videndi copiam fecit quos multos veritatis locupletissimos testes profert. His tamen fidem adhibere nolunt pleriq; periti Herbarij,nec vlla aut Matthioli asseueratione aut testimoniis persuaderi possunt,vt plantam hanc in rerum natura existere credant: quin potiùs fictam ac cõmentitiam picturam esse existimant. Imprimis Gesnerus, cuius hæc sunt verba in libro de Lunariis. Matthioli pro Aconito primo delineata imago, planè fictitia mihi videtur: siue ipse ad Dioscoridis descriptionem confinxerit,siue ab alio deceptus acceperit. Quanquã enim ipse hoc Aconitum primum sæpe in Tridentinis montibus se legisse scribat,non tamen fidem apud nos meretur radicis quam proponit forma nimis sane artificiosa,nimiumq; σκορπιοειδὴς absque vllis fibris. Idem Gesnerus Toram venenatam(aliqui Lunariã vocant,fortè quòd folium ei rotundum & orbiculare sit instar Lunæ plenæ) Aconitum primũ Dioscoridis esse asserit, quòd foliatria edit ab vna radice, quorũ duo extrema minora sunt,& absque cauliculo, medium maius est. Ea rotunda sunt, planè circinata, ea ferè magnitudine,vt diameter duos pollices æquet, in circuitu serrata, solida,albicantia. A medij principio cauliculus enascitur,simul & paruum aliud folium mucronatum inde profertur. Radiculæ circiter decẽ, ceu Napi quidã exigui ab vno omnes radicis capite oriuntur.Eandẽ plantam ab Anguillara Patauini horti præfecto verũ Aconitum Pardalianches iudicari scribit: reperiri in mõte Baldo inter Patauiũ & Veronã:oriri etiam apud Valdenses in Alpibus Vnderflumen, & Engronia. In eadẽ sententia Gesnerus perseuerat in Hortis Germaniæ. Aconitum primũ,siue Pardalianches voco,inquit,nõ quod Fuchsius pinxit,neq; Doronicũ, vt quidam,neque depictã à Matthiolo herbã, de qua dubitamus etiam,nũ in rerũ natura extet, & si extat, an rectè ab eo pingatur, nullis penitus in radice fibris, quod ego in nullam plantã cadere dico. Sed ego Aconitum primũ, Toram vulgò

ACONITVM Pardalianches, Matthioli.

TORA Valdensium, Aconitum I. Diosc. Gesnero.

dictam à Valdensibus, vt semper, & quidem primus existimaui, ita magis, ac magis in ea sententia cõfirmor. Scio, inquit, & alias quasdã herbas diuersis in locis Thoræ nomine vocari, vt in Italia alicubi Napellũ. Ego de Thora, siue Toxico Valdensiũ loquor. Nascitur spõte in mõtib⁹ quibusdã Sabaudiæ & Valesię nostræ, radiculis, cũ recẽtes sunt, omniũ cãdidissimis, scorpionũ specie, præsertim caudæ, in quibusdã manifesta. Foliũ aliis plãtis singulare est, aliis bina, terna, quaterna, aut etiã quina ab vna radice. De eius veneno hæc ex epistola ad se missa descripsit. Venenũ lethale ex ea cõficitur, quo si gladius, aut spiculũ, aut sagitta infecta fuerit, & hominẽ vulnerauerit (mirabile dictu) nisi pars læsa subitò abscisa fuerit, vt nequeat veneni malignitas in reliquũ corpus serpere, totũ sanguinẽ ita corrũpit atq; coagulat, vt statim occìdat, nec vllo remedio aut medicamine, quod sciãt, vitę ac saluti succurri possit. Itaq; necesse est eũ qui percussus fuerit miserè perire. Si verò aliud animal sagitta huiusmodi veneno intincta, verbi gratia vrsus aut fera alia, percussum fuerit, bino aut trino saltu facto moriẽs cadit, cuius carnes si edãtur, nihil nocent homini. Quo datur intelligi, id venenũ soli sanguini inimicũ esse. Nam & cõtrà veneno illi sanguis ita inimicus est, vt si in ollã in qua seruatur venenũ sanguis inciderit, venenũ suã vim amittat, nec ampliùs nocere possit. Idẽ ex alterius epistola refert, herbæ huius radicẽ seruari aliquãdiu in loco humido, posteà contundi, vbi contusa fuerit, succo eo qui expressus fuerit sagittas tingi. Vim illius experturi, inquit Gesnerus, acum eo succo inficiunt, qua ranã pungũt, quæ si illico moriatur, præsentaneũ venenũ indicant. Peritus mihi quidam Herbarius narrauit certè, cũ in arduo mõte effossam illã herbã statim comes suus olfecisset, cõcidisse velut exanimatũ, vixque frictionibus & vino faucibus instillato fuisse reuocatũ. Dicebat & idẽ aliquãdo sibi obseruatũ, sanguinẽ è vulnere fluentẽ admota illa herba tusa cũ radice primũ substitisse, deinde versus plagã recurrisse. Hanc Matthiolus Pseudoaconitũ Pardaliãches vocat immeritò, cũ pnitiosa facultate quoduis Aconitũ & Toxicũ superet. Sũt qui ad Cyclamini genera referãt. Quidã Limeũ Plinij esse suspicãtur. Limeũ, inquit, herba appellatur à Gallis, qua sagittas in venatu tingunt medicamẽto, quod Ceruariũ vocãt. Pena cõmentitiũ etiã Matthioli Pardaliãches esse arbitratur: Thorã verò Soldanellis, Gramini Parnasio hederaceo recentiorũ, & Cyclamino accẽset, de qua scitè admodũ disseruit, & dilucidiùs quã Gesnerus expressit his ferè verbis. Thora Valdensiũ herbula est, inquit, qua passim multùm diuq; Alpiũ incolæ venatores vsi sunt, vti etiã multi alij ad feras capiẽdas, quibus solo succo expresso & spiculis illito certã citamq; perniciẽ parãt. Qua nãque hæserit telum, aut vulnus fecerit, subitò repẽtè virus, quo illico ora vulneris (nisi præcisione anteuertãt) corrũpũtur, putrescũntve: vnde Thora nũcupata, manifesto Gręcæ vocis vestigio, Thora ex φθορὰ deducta, quæ est corruptio, venenũ, aut mors. Omniũ enim, vt aliorũ Aconitorũ, atque etiã Ellebori quibus sagittæ inficiuntur, vires qui lõga experiẽtia cognouerũt, si cũ istius viribus cõparentur, multò minùs efficaces & incertas existimãt. Huius Vere ineũte succus premitur, atque vesiculis aut potiùs vngulis & cornibus bouillis recõditus emitur, mittiturq; venũ ad emporia finitima, vbi ad vsus annuos venationũ sibi cõparãt ferarũ insidiatores, quos Delphinates, Allobroges, & Prouinciales *Beßiers* & *Loubatiers* vocant. In montibus Geneuę cõterminis nascitur, sesquipalmũ vix superãte caule, glabro, & iunceo, cuius è medio & summo sæpe vnũ, rarò bina, rarissimè toto caule terna aut quaterna folia, ambitu circinato, & tantillũ cristato, superficie glabra, & rigidiuscula, nõ hirsuta, læuore & colore virẽte, nõnihil ad Cyclaminũ accedũt: flores lutei Pẽtaphylli, Tormẽtillæve: radiculæ sat multæ, quasi torulis oblongis, in imo exilioribus & acutis, supnè autẽ quasi nodulo collectis, Asphodeli similitudine & cãdore, cespitem amplexæ, quasi cancri forcipulæ. Hæc de Thora Pena prodidit. Fuchsius pro Aconito Pardalianche plantam depinxit, quam Herbariorum vulgus Vuam ver-

Lib. de Lunariis.

Li. 27. ca. 11.

Ca. 30. hist.

ſam,& Vulpinam, alij Herbam Paridis vocant, Germani *Uuilffsbeer* & *Doluurtz.* Sed Aconitorum delineationes hanc eorum ſpeciem non eſſe arguunt. Præterea deleteriam vim huic ineſſe plerique negant. Certè antidotis aduerſus lethalia pharmaca paratis admiſcetur. Dodonæus in Hiſtoria ſtirpium cùm Aconitum Pardalianches aliud nactus non fuiſſet, eius picturam ex Matthiolo mutuatus exhibuit, quam haud veram ſed fictitiam pleriſq; videri diximus, quibus in fine eiuſdem Hiſtoriç aſſentitur, atque Doronicum Romanum Officinarum, Aconitum Pardalianches antiquorũ eſſe aſſerit. Et in Hiſtoria purgantium Aconitum Pardalianches deſcripſit, quod Pena & Lobellius & Herbarij plurimi Doronicum appellant, cuius etiam radiculas paſſim pro Doronico medicamentorum compoſitionibus admiſcent. Has teſtatur Lobellius ſæpius à Ioanne de Vrœde Rhizotomo ſine noxa vlla impunè deuoratas, quamuis canibus pernitioſæ prodantur. Foliis exit ſubrotundis, latis, dilutè virentibus, mollibus, tenui lanugine pubeſcentibus, Hederæ cuiuſdã, ac vnius Cyclamini foliorum quidem forma, ſed amplioribus, ad Cucumeris folia magis accedentibus, minoribus tamen, & mollioribus: caulis dodrante altior, & ipſe lanugine haud carens, ſtriatus, & quaſi multiangulus, alioqui rotũdus, qui in pauculos diuiſus ramulos, ipſis faſtigiis flores promit, Chryſanthemi æmulos, medio videlicet diſco, & orbiculato ambitu luteos, qui in tenues & candi- Lib. 3. c. 77.

DORONICVM Rom. Aconitũ Pardalianches antiquorũ, Dodon.

ACONITVM Pardalianches minus, Matthioli.

ACONITVM Pardalianches, Plinij.

dos pappos resoluuntur. His subsunt exigua nigricantiáque semina: radiculæ haud magnæ, candidæ dum recentes sunt, geniculis velut articulatæ non rectè descendunt, sed graminis modo per obliquum serpunt, & subinde extuberantes nouella germina protrudunt (ita sese multiplicante stirpe) demissis etiam ab ipsis tuberosis partibus aliquot deorsum concoloribus fibris. Referunt radiculę exanimatos scorpiones: nam anterior & tuberosior cauliculis proxima, corpusculum cum pedibus, posterior articulatam exprimere videtur caudam. Theophrastus Thelyphoni, quod idē esse cū Aconito primo Dioscoridis putamus, radicem scorpio similem esse scribit, Dioscorides ῥίζαν ὁμοίαν σκορπίȣ ȣρᾷ. Sed fortasse, inquit Dodonęus, dictio ȣρᾷ redundat, vt cum Theophrasto legēdum sit, ῥίζα ὁμοῖα σκορπίῳ. Hanc plantam appellat Matthiolus Pardaliāches minus, quod falsò Doronicum vocāt. Alia verò huius Aconiti species est, inquit Dodonæus, antedicta paulò maior, saturatiùs virens, procerior, cuius radix longior minùs serpit, & adnatis vtrinq; cāmarum potius quàm scorpionem refert. Hanc pro Aconito Pardalianche Plinij Matthiolus pinxit, cui aliud addit, quod Theophrasti Thelyphonū & Aconitum Pardalianches facit. Hoc radicem habet non solùm quæ scorpionem integrum referat, sed folia Cyclamini, radicis fibras geniculatas Graminis modo, & similiter sese propagantes, & alios rursus scorpiones exprimentes, ex quibus posteà & folia & germina erūpunt. At caules & flores nihil ferè à superiore differre videntur, sunt enim aurei oēs Chrysanthemi modo. Hanc triplicē proximè explicatam Aconiti Pardalianchis differentiam Pena, Lobellius, & plurimi Herbarij pro triplici Doronici differentia agnoscunt, de qua fusiùs tractauimus in libro de plantis quæ in asperis nascuntur. Vnifolium hoc venenatum, Plinij Cyclaminum quidam tertium esse volūt, radice piscibus exitiosa. Gignitur in niuosis montibus Allobrogum prope oppidulum quod Muram vocant, & in Iuræ cacumine, vel sub ipsa niue statim vt nix liquata est sese attollens, & florescēs mense Maio, vel Iunij principio: radice in appendices diuisa, Rapūculis similes, quod fortassis Plinius ramosum dixit, fibrata, gustus valde acris cùm terra primùm exit, vnico folio, crasso, carnoso, pallidè virente, venoso, lateribus diuiso, Cyclamino simili, paulò rotundiore: caule tenui, dodrātali: flore Violæ, luteo, cui foliolum alterum subnascitur, non, vt prius, rotundum, sed

ACONITVM Pardalianches Theophrasti, ex Matthiolo.

LIMEVM Pardalianchis genus vno tantùm folio, Dalech.

LIMEVM alterum duplici folio.

ſed longum & anguloſum. Tam venenata planta eſt, vt cùm recés erutam & lethalem adhuc odorem ſpirantem Herbarius quidam mihi comes curioſiùs & ſæpius olfeciſſet, velut exanimatus corruerit, vnde & ab eo piſces interfici poſſe, animo concipio. Alpinas gentes vallis Putæ ſagittarum ferrum huius plantæ ſucco tingere compertum eſt ad ferarum venationem, ineuitabili letho pereuntibus, quas ſic vulnerauerint, vt vel gutta ſanguinis è plaga fluat. Acicula huius ſucco tincto columbum leuiter punctum nos paulò pòſt mori vidimus, cùm tam exitioſæ facultatis periculum faceremus. Lineum Plin.cap.11.lib.27. quo ſagittas in venatu Galli tingunt, & ideò venenum ceruarium vocant, quidam eſſe arbitrantur. Hactenus de Aconito Pardalianche. Nam Lycoctonum ſeu Cynoctonum oſtendendum, alterum Aconiti ſummum genus, cuius differētias plures, quàm recenſuerit Dioſcorides, hodie norūt Herbarij: tametſi ambiguæ mediæ've naturæ inter Ranūculos, Elleboros & Napellos quædā earum eſſe videantur, vt rectè ſcripſit Pena. Horum Aconitorū quædam luteum florem, alia cæruleum, aut purpuraſcētem proferunt. Matthiolus aliquot Aconiti Lycoctoni ſpecies propoſuit ſine vllis deſcriptionibus, quòd appictæ imagines eas ad viuum repręſentent. De floribus tantùm dicit, eos in quarto & nono aureos eſſe, in reliquis purpureos. Dodonæus in Hi-

ACONITVM Lycoctonum II. Matthioli.

ACONITVM Lycoctonum III. Matthioli.

ſtoria

ACONITVM IIII. Lycoctonum, Matthioli.

ACONITVM V. Matthioli.

ſtoria ſtirpium Elleborum adulterinũ nigrum ſilueſtrem Fuchſij pro Lycoctono primo poſuit. In Hiſtoria purgant.aliud Lycoctonum maius luteum facit,cui folia ſunt ampla, vt ipſe deſcripſit, in complures partes conſecta,Platani foliorum ſimilitudine, ſed profundioribus diuiſuris, haud μακρότερα (vt perperàm Dioſco-

ACONITVM VI. Matth.

ACONITVM VII. Matth.

ridis

ACONITVM VIII.
Matthioli.

ACONITVM IX.
Matthioli.

ACONITVM Lycoctonum luteum maius, Dodonæi.

ACONITVM Lycoctonum Dod. ex Cod. Cæsareo.

ridis exemplaria legunt) ſed μικρότερα. id eſt, minora, reſplendentia, ac non rarò nigriora, ſuperiore videlicet parte, inferiore magis albicāte: caulis bipedalis & quandoque altior, rotūdus, læuis, ad latus nonnihil inclinans, & nequaquam in totum rectè aſſurgens, in ramos diffuſus: flores ordine ſuprà inuicem digeruntur, colore

pallentes

pallentes ſubluteo: ſemen in corniculis nigricat: radices ſæpius nigræ, multis cirris craſſis & flexuoſis implicatæ. In montoſis & opacis ſaltibus, auiiſque nemoribus viret. In hortis Galliæ & Belgij colitur. Trium illorum, quorum quædam Dioſcoridis exemplaria meminerunt, poſtremum eſſe cenſet Dodonæus, Ponticum dictum. Eſt Matthiolo Aconitum Lycoctonum primum. Arabes Strãgulatorem adib, id eſt, lupi appellant, Officinæ quædam Napellum luteum, nonnulli Lupariã, Germani *Vuoluurtz*, Hiſpani *Yerua matta louo*, Galli *Tue-loup*. Pro deteriore cæteris veneno habetur à venatoribus, qui eo lupos interficiunt, non quòd idem nõ faciant alia Aconita, ſed quia hoc citiùs & certiùs. Quin nonnullis in locis, inquit Pena, adulti flores vel ſolo manſu fauces tumore illico excitato adurunt, & vertiginem cient. Aconitum Lycoctonum aliud depinxit Dodonæus paruum ſiue minus cognominatũ, deſcripſitq; his ferè verbis. Humilis eſt herba, inquit, præter foliorum pediculos cauliculos nullos habens: ſunt autem hi breues, vix palmum alti & tenues, folium verò in ſingulis vnicum, circumſcriptione quidem rotundum, ſed inſtar Napelli multifidum, & profundis inciſuris radiatim diſſectum, quibus medius inſidet floſculus luteus, forma Ranũculi, quem tamẽ non capitulum, ſed ſiliquæ ponè ſequãtur, paruæ, tres aut quatuor, ſurſum arrectæ, veluti Lycoctoni.

ACONITVM Lycoctonum luteum minus, Dodon.

ACONITVM aliud, Dalechampij.

LYCOCTONVM cæruleum I. flore Delphinij, Dodon.

Radicula

Radicula ſubeſt craſſa, tuberoſa, primæ Anemones æmula, quaſi geniculis aliquot articulata, guſtus admodùm acris, ex qua foliorum pediculi exeunt. In Belgij hortis floret, inquit, nõ rarò ipſo Ianuario, cùm clementior Hyems fuerit: vnde Aconitum hyemale ſiue hybernum illic dici cœpit. Aconiti autem ſpeciem eſſe & forma foliorum ſiliquarúmque, & pernitioſa herbæ facultas oſtendunt. Matthiolus etiam Aconitum Lycoctonum ſecundum fecit. Vt Lycoctoni lutei, ita cærulei aut purpuraſcentis aliquot ſunt ſpecies. Prima Dodonæo eſt: quæ proceris caulibus aſſurgit, inſtar Napelli: folia habẽs variè ſimiliter & creberrimis inciſuris diuiſa: flores ſecundum caules ſuperius veluti in longam ſpicam compoſitos, è puniceo ac obſcuriore colore purpuram æmulantes, forma ferè Floris regij (quem Delphiniũ multi eſſe arbitrantur) in poſterius videlicet corniculum deſinentes: ſiliquas & ſemen vt in maiori Lycoctono luteo: radices oblongas, craſſas, tres aut quatuor, paucis adhærentibus fibris. Altera tota externa facie Napellum refert, caulibus videlicet diſſectis, fiſſis & nigricantibus foliis, flore cæruleo, hiante, ex totidem partibus eodem ordine compoſito, ſiliquis etiam ac ſemine omnino ſimilibus: ſed radix eſt diuerſa, coni ſcilicet effigie, bulboſa, ex cuius media baſi cirri multi & fibræ tortiles exoriuntur. Tertium genus cauliculos profert tenuiores, breuiores, dodrante altiores: folia diuiſura Ranunculi aut Lycoctoni lutei, minora tamen: floſculi cæruleo nitent colore, paulò minores quàm Napelli: ſiliquæ & ſemina eadẽ quæ aliis: radix fibroſa, nigricans, adnatis exiguis veluti bulbulis facilè propagatur. Hæc in montibus reperiuntur, vnde in Belgij hortos ſunt trãſlata. Primum ac tertium vna cum Napello ſæpenumerò aut non multò pòſt, ſed ſecundùm multò ſeriùs floret. Lycoctona eſſe ex ipſa facie perſpicuum eſt, ac nocendi non minoribus facultatibus prædita. Aliud Aconitum ex Dalechampio hîc depictum eſt, quod candidum & ἄχαυλον cognominari poteſt. In opacis excelſorum montium iugis prouenit, tenuibus & perquàm multis radicis fibris, nigricantibus: foliis multis, Geranio aut Aconito luteo ſimilibus, longo pediculo & villoſo ſubnixis: nullo caule, vnde ἄχαυλον dictum: floribus principio rubore aſperſis, ſed cùm ſeneſcunt albicantibus, duobus aut tribus ex ſummis foliis prodeuntibus, ſex foliolis conſtantibus, ſingulis ſuo pediculo ſingillatim inſidentibus. Semen

In hiſt. purgant.

LYCOCTONVM cæruleum paruum, Dodon.

ACONITVM candidum, ἄχαυλον, Dalech.

Iii

ACONITI Lycoctoni genus aliud, Dalechampij.

videre non licuit. Id cùm Dalechampius Geranium album esse suspicaretur, Herbarij quibus naturæ & facultatis huius plantæ indagandæ negotium cõmiserat, venenatam esse, & ex Aconitorũ genere asseruerunt. Dodon. in Histo. purg. Ranunculum albo flore vocat. Item aliud ex eodẽ Aconiti Lycoctoni genus exhibemus, quod in montosis ac gelidis siluis nascitur, lapidosisq; cliuis sæpius ad Orientem versis, radice per terram serpente, candida, carnosa, acri, crebris geniculorum nodis scabra: caule sesquipedali, ferulaceo, foliis Ebuli, valde serratis, amplioribus, in vno pediculo ferè septenis, flore Violæ, è puniceo candicante, semine paruo, in siliquis latiusculis. Cùm Aconita omnia lethalia sint, quę mala inuehant, & quæ sit omnium communis medendi ratio ex Dioscoride & aliis veteribus exponamus. Lib. 6. c. 7. Aconit. no xx. Aconitum statim atque bibitur linguam edulcat cum quadam adstrictione, & ab edulcatione vertigines, potissimùm cùm exurgere conantur, inducit, & oculorum humiditates, pectorísque & hypochondriorum grauitatem, simúlque multi flatus redduntur. In his, vomitionibus venenum educere oportet, & clystere aluũ purgare. Vtemur in potu Origano, aut Ruta, aut Marrhubio, aut Absinthij decocto cum vino absinthite, vel Erucæ (rectiùs εὐζώμου, sicuti Paulus & Aëtius legunt, quàm ἀειζώου, id est, Semperuiui, vt vulgaria habẽt exemplaria) aut Abrotoni, aut Chamelææ aut Chamæpityos. Prodest etiamnum ipsis opobalsami drachma vna cum melle, aut castorij & piperis & rutæ par pondus cum vino. Et coagulum hœdi, aut leporis, aut hinnuli cum aceto. Ferri quoque recrementum, aut ipsum ferrum, aut aurum, aut argentum igné candens in vino restinctum, vt vinum hoc bibatur. Lixiuium item cum vino & gallina coctum, aut cornuum bubulorum iura cum vino sumpta. Dicitur autem Chamæpitys priuatim ipsis conuenire. Lib. 13. c. 59. His addit Aëtius, eos qui hausere, post dulcedinem & adstrictionem, amaritudinẽ percipere, constrictionem maxillarum comitari, & oris stomachi morsus, caligare oculos, & subrubentes videri, perseuerantéque malo tremorem concussum tumorémque totius corporis sequi. Sed eandem medendi Cap. 23. rationem Aëtius & Auicenna præscribunt. Petrus Aponensis libro de venenis, iis qui Aconitum biberunt sphragidem Lemniam commendauit drachmarum duarum pondere ex calida potam, deinde vomitum excitari iubet, à vomitu theriacam eodem pondere exhiberi, ex vino, in quo incocta fuerit Gentiana, putátque Aconiti præcipuum esse antidotum Aristolochiam longam. Lib. 6. sim. Galenus scribit Aconitum Pardalianches septicæ & deleteriæ facultatis esse: quare in cibo potuq; fugiendum, tamen ad putrefaciendum quædam extra os & sedem aptum esse. Herbæ autem radix ad hæc vtilis est. Aconitum Lycoctonum esse similis facultatis, sed peculiariter lupos interficere, sicut illud pardos.

NAPELLVS. CAP. II.

EST & Aconiti Lycoctoni ſpecies, qui à Barbaris & recẽtioribus Napellus à figura Napi in radice apparentis vocatur, à Germanis *Blou-voluurtz*, & *Rappenblumen*, id eſt, flos rapaceus, à Belgis *Blauw-vuolz-vuortele*, à nonnullis *Muncks cappen*, id eſt, monachi cucullus ſiue cappa monachi, à Gallis *Chapperon* ſiue *Coqueluchon de moine*. Dicitur & Thora. Caulem mittit bicubitalem atque etiam tricubitalem, petiolóſque graciles folia ferentes Ranunculi maiora, è virore nigriora, ſupina parte nõnihil albicantia, numeroſioribus altioribúſque inciſuris diuiſa. Flores à medio caule ad ſummum vſque ordine prodeunt, colore cæruleo venuſto, cuculli hiantis, aut galeæ patentis ſpeciem omnibus ſuis partibus referentes: quinque enim conſtant particulis, quarum maior & ſuperior cucullo, aut caſſidi, capitis cauo operimento ſimilis, duæ mediocres latera contegunt, reliquæ inferiores minores ſunt, & anguſtæ, nonnullis ex iguis ſtaminibus mediis, villoſis, quibus extremis puncta lurida viridiáve inſunt: ex medio etiam duo paulùm inflexi exoriuntur ſtyli, non priùs quàm eleuetur cucullus ſe exerentes, quos ſequuntur ſiliquæ, in quibus ſemen nigrum, anguloſum ac minutum, vt luteo Lycoctono: radix craſſa, oblonga, Napi figura, foris nigricans, intus candidior. In Alpibus Ananiæ & Rhetiæ, tum alibi in montibus ſponte prouenit. Apud Belgas quandoque in hortis reperitur. Maio aut Iunio, interdum etiam ſeriùs alſioſis locis floret, ſemen Auguſto dat. Auicenna de Strãgulatore adib, & Strãgulatore leopardi, tum de Napello ſeorſum tractauit. De Napello verò hæc: Napellus venenum pernitioſum, eſt in ſummo caliditatis & ſiccitatis. Delet albaras linitum, & confectio eius dicta Alberzachali in potu ſumpta delet albaras, & ſimiliter confert lepræ. Eſt venenum deſtruens bibentem ſe, maior verò portio medietas drachmæ vnius, & ſecundum me, minùs hoc interficit. Theriaca verò eius eſt mus Napelli, & ipſe quidẽ eſt mus qui eo nutritur. Seman verò (id eſt, coturnices) ex eo cibantur, & non moriuntur, & ex omnibus confectionibus Diamoſchum magis ei reſiſtit. Et alio in loco. Napellus eſt de deterioribus. Et accidit potanti ipſum, vt apoſtementur labia & lingua, & egrediantur oculi eius, & frequens fit ſuper ipſum vertigo, & ſyncope: & non excercere, ſeu non mouere poteſt crura, & eſt oppidò malum. Et qui euadunt ex eo raró euadunt quin cadant in hecticam, aut phthiſim, & quandoque facit epilepſiam odor eius. Et eius ſucco imbibuntur ſagittæ, & interficiunt quem vulnerant ſtatim. Cura. Oportet vt feſtinetur ad faciendum vomere bibentem ipſum cum decoctione ſeminis Napi & Rapæ, & detur in potu vinum, & butyrum coctum vaccinum, dando potum ſupra potum, & ſimiliter decoctio corticum glandium cum vino. Deinde cura eius principalis eſt Bezahar, & medicamẽ de muſco, & Algeduar (id eſt, Zedoaria) & Duha ſeu bis mus buha, (id eſt, herba naſcens cum Napello, & Napellus Moyſi, animal quod moratur in radice Napelli ſicut mus, veluti ipſemet interpretatur) & theriaca magna quandoque

[Margin notes: *Nomina* — *Forma.* — *Locus.* — *Tempus.* — Li.2.c.684. & 605 — Li.2.c.499. — *Vires &* *Temper.* — Li.4.fen.6. tract.1.c.1. — Lib.2.c.500]

NAPELLVS, Dodon.

confert in eo vsque ad terminum. Et de melioribus rebus est vt in potu detur muschus in fricatione albezahard, aut quantitas drachmæ vnius de medicamine muschi cum siliqua vna muschi. Et existimant quidam quòd radices Capparis sunt Bezahar Napelli. Et omnia albezahard sunt bona ei, & propriè illud quod simulatur albumini, & habet fila sicut fila lithargyrij. Et animal nominatum mus Napelli, est contrarium Napello, & destruitur eius operatio cùm comeditur ex ipso. Hæc Auicenna. Cuius Napellum esse plantam eam quam descripsimus Herbariis persuaserunt sæua & atrocia illa symptomata, in quæ inciderunt qui sumpserunt. Tota quidem perniciosa est admodùm, sed radix perniciosior, adeò vt manu aliquandiu retenta, inquit Matthiolus, quousque concalescat, tenentem perimat. Quinetiam pastores necatos asserit, qui assandis auiculis Napelli caule pro veru temere vsi essent. Immanis illius in necandis hominibus facultatis exempla aliquot idem refert. Eandem euidenti sed perquàm miserabili experimento Antuerpiæ olim compertam fuisse Dodonæus auctor est. Cùm enim ab imperitis huius inter acetaria illatæ essent radices, quicunque eas ederunt, mox sæuissimis correpti symptomatis breui interiere. Inter remedia & antidota, quibus tam lethali veneno statim succurrendum, Auicenna murem Napelli radice nutritum refert, qui naturæ huius maleficæ tota substantia aduersetur, & sumentem ab omni liberet periculo. Matthiolus murem Napelli radicibus victitantem à se sæpius inuentum affirmat, qui Napellus Moysi dicitur ab Auicenna. Petrus Aponensis etiam Napelli bezoar esse scribit murem nascẽtem in radice Napelli, qui exsiccandus est, & dandus in potu drachmarum duarum pondere. Sed Antonius Guainerius Papiensis, sua ætate celebris Medicus, in tractatu de venenis hunc non murem esse sed muscas existimat. Refert etiam quendam philosophiæ ac veritatis studiosum sollicitè admodùm & diligenter murem huiusmodi quæsiuisse, neque vnquam vel murẽ, vel arrosam etiam Napelli radicem ab eo repertam, sed muscas abundè multas folia depascentes inuentas, quas philosophus ille muris loco accipiens antidotum ex eis confecit, quam & aduersus alia, sed contra Napelli venena vtilissimam ac efficacissimam comperit. Accipit hæc terræ Lemniæ, baccarum lauri, antidoti Mithridatis singulorum vncias duas, muscas Napelli vigintiquatuor, mellis & olei quantùm satis est. In eadem planè sententia sunt Pena & Lobellius, scribentes accliues montium saltus Rheticarum Alpium Napello abundare. Iunio & Iulio mensibus, cui (omni illic arroso gramine) parcit pecus omne, nec ab vllo animali attingitur præterquàm à muscis quæ gregatim aduolant, & illi insident, & floribus fortè innascuntur: sunt enim fermè concolores, maiores quàm communes, alis capitibúsque ex lurido viridíque vel cæsio virente quasi cantharides, vel cincedulæ. Hasce aiunt se attentiùs obseruasse quidem continenter flores rostello delibantes, cæterùm murem Napelli frustra diu & multis auulsis plantis quæsiuisse, & an vidissent opiliones percunctatos, vsquã sibi visum negasse. Quare tum suspicatos Arabas ex μυῖα μῦν fecisse, id est, ex musca murem: μυῖα enim musca est, μῦς mus: nullum enim antidotum ex mure parant, ex muscis verò præstantissimum aduersus funestum Tarantæ morsum, & epidemicos morbos. Cuiusmodi hoc. Accipe muscas quæ pastum acceperunt de Napello viginti, Aristolochiæ, Boli Armeni ana drachmam vnam. Nec in vlla planta huic congenere muscæ hæ cæruleæ insident aut victitant. Quo certior est coniectura, istum Napellum esse Arabum, & vnum esse ex Dioscoridis Aconitis. Et verisimile est non murem esse qui Napello victitet, sed muscas quæ linctu eius viuant: nam Aconitum, cuius Napellus est species, mures interimit, atq; inde μυοκτόνον & μυοφόνον, id est, muricida dicitur. Plantam aliam hìc depictã etiam Napellum vocant Herbarij ob venenatam facultatem, & Napellum leucanthemum seu

In cap. 73. lib. 4.

In Histor. purgant.

Li. 2. c. 500. Lib. de venenis.

NAPELLUS racemosus, Dodonæi.

mum seu racemosum cognominant. Nascitur in saxosis, gelidis, & niuosis mõtibus cum Aconitis inter lapides & saxa: radice longa, lata, innumeris fibris nigris capillata, quę in plerisque id genus plantis sic complicãtur, vt retia temere congesta quis iudicet. Sub his fibris veluti sub fornice inter lapides, ex quibus radix prosilit, cameratum spatium est, in quo mures occultati sæpius deprehẽduntur. Caules multos emittit, sesquipedales, glabros, Filicis modo, nodosos, prope radicẽ nudos: folia Angelicæ similia, gustus amarissimi & abominandi, odoris tetri: florẽ in caulium vertice albũ: fructum Hederæ corymbis similem, qui nouem aut decem acinis cõstat mollibus, nigris. Narrant montium, in quibus hæc planta frequens est, incolæ, ea sumpta lupos & homines necari præsentissimo exitio. Quidam venenatam esse negant, & Actæã Plinij esse volũt. Actæa, inquit, graui foliorum odore, caulibus asperis, geniculatis, semine nigro vt Hederæ, baccis mollibus, nascitur in opacis & asperis, aquosisq;. Datur acetabulo pleno interioribus fœminarum morbis. Sed caules asperos Actææ tribuit Plinius, quos in hac nostra læues esse diximus. Quidam Plinij codices habẽt caulibus Anisi, falsò. Cornarius legit caulibus angulosis, & Actæam Ebulum appellatam à Plinio videri ait, & apud Paulum Æginetam ἀκτέας radicem Sambuci radicẽ interpretatur. Dodonæus Christophorianæ nomine describit, & Aconitis adnumerat, propter periculosam & Aconito similem quam habere creditur facultatem: fertur enim exitialis ac non minùs noxia quàm Aconitum. Lib. 27. c. 7. Lib. 3. c. [illegible] In H[illegible] purgant[illegible]

ANTHORA. CAP. XII.

QVONIAM pessimè consultum humano generi foret, si de venenis ageretur sine remediorum declaratione, huic de venenatis plantis libro postremam addemus plantam, quæ cùm aduersus venena omnia, tum maximè aduersus Napellum plurimùm valet. Ea est Anthora vulgò dicta, quasi Antithora, seu potiùs Antiphthora, quòd Thoræ aduersetur, & eius sit alexipharmacum. *Nomina* Ea, vt ferunt Herbarij, cum Napello vel prope Napellum crescit in Rhetiæ & Sabaudiæ alpibus, atque etiam alibi. Taurini Ligures atq; Lemani lacus incolæ aduersus exitiale Thoræ venenũ diuinitus comparatam esse putant, qui radicum huius copiam Venetias deferendam curant. Caulem profert sesquipalmarem, interdum cubitalem, rotundum, firmum, in quo tenuia ac multifida profundísque incisuris fissa disparibus interuallis oriuntur folia, in latus sese diffundentia: flores Napelli æmulos, sed luteos pallentes & minores: siliquas & semen similia. *Forma.* Radices subsunt geminæ, solidæ, oblongæ, oliuis pares, sæpe maiores, cortice subnigricante, carne intus alba, cùm siccatę fuerint fractu contumaces, friabiles tamen. Sribit Auicenna Napellum Moysi buha herbam esse nascentem cum Napello, eíque propinquam ita ipsum debilitare, vt non crescat, neque fructificet, nullum esse hac melius Napelli alexipharmacum, ad omnia Li. 2. c. 500.

NAPELLVS prior, Matthioli.

ANTHORA, siue Antithora, Matth. Napellus Mosis.

prodesse ad quæ Napellus, ad albaras & ad lepram, & theriacam esse viperæ & venenatorum animalium. Alio in loco tradit Zedoariam illam meliorem esse, quæ cum Napello crescit, atque eius vicinia illius vires retundi. Ex quibus colligere licet Anthoram esse Napellum Moysi Auicennæ, & eiusdem Zedoariã. Diuersam tamen Zedoariam habent Officinæ, de qua dicemus in Peregrinis. Amarissima est Anthoræ radix, & non solùm Napello & cæteris omnibus venenis aduersatur, sed etiam ad purgationes vtilis est: serosos enim & muccosos humores per inferiorem ventrem educit, lumbricos & ventris tineas pellit. Pena & Lobellio auctoribus. Hugo Solerius scribit hanc radicem ad fabæ magnitudinem in iusculo aut vino derasam propinari ad largas durorum corporum per superna & inferna purgationes. Antonius Guainerius in tractatu de peste refert Anthoram magnæ esse aduersus pestem efficaciæ. Et quod ad experientiam, inquit, vidi consimilis cum Dictamno virtutis Anthoræ radicem esse. Et est herba quæ iuxta Thoram illam scilicet herbam nascitur, ex qua venenum conficitur, cum quo in Alpibus Salutianorum & Pinarolij capras siluestres venantur. Et hæc radix Anthoræ assimilatur nucleis oliuarum, & est bezoar illius Thoræ, quæ est adeò venenosa, vt omnia animalia sua interficiat venenositate. Hæc ille. In collibus prope Diam Allobrogum ea frequentissima nascitur. Indigenæ vocant *L'herbe du maclou*, id est, herbam colicis doloribus vtilem. Radicum geminarum altera quotannis, vt in Cynosorchi, flaccescit: altera fit vegetior. Credit in eo tractu Herbariorum vulgus, marcescentem radicem coli cruciatus excitare, grandiorem & augescentem sanare.

Li 2. c. 745.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER DECIMVS-OCTAVVS,

In quo describuntur & ad viuum depinguntur Plantæ Peregrinæ.

GVAYACVM. CAP. I.

MVLTAE sunt stirpes quæ in remotissimis terrarum oris exoriuntur, tam excellentibus dotibus præditæ, vt iis in tanta nostrarum copia carere nec possimus, nec velimus. Raritas pretium & admiratione͂ auxit, & discendi cupidos veteres Græcos, Latinos, Arabas ad earum notitiam comparandam ita stimulauit, vt maria traiicere, in barbaras regiones proficisci, edita co͂scendere, per saltus & auia vagari, omnia denique perlustrare, nullíq; labori parcere voluerint. Quare multi quidem multa & præclara de iis literis consignarunt, sed non omnes omnia quæ viderint, sed auditione duntaxat acceperint: ob id incerta quædam, nonnulla fabulosa tradiderunt. Nunc verò cùm regiones multæ illis prorsus ignotæ, & velut alter orbis detectus sit, iisdem discendi stimulis concitati seduli & industrij viri, multò plura quàm veteres obseruarunt, multóque veriora & certiora de aliis quæ ab illis tradita fuerant, literarum monume͂tis ma͂darunt. Ex quibus ea prompsimus quæ studioso lectori satisfacere possunt. Sed multas peregrinas pla͂tas, quæq; ex iis mana͂t, aliis libris exposuimus, vt in Silua Siliquam catharticam, Ficum Nigritarum, Populum Peruanam, Ahouai, Hairi, & plures alias: in Catharticis Aloën, Rhabarbarum, ordine & quadam cum aliis similitudine id postulante. Nunc de peregrinis arboribus, fruticibus, herbis agemus, quarum fructus, cortices, ligna, radices, semina, succi, resinæ, gummi magno ac quotidiano nobis vsui sunt. Exordiemur aute͂ à Guayaco omnibus notissimo. Indi *Guayacan* vocant, nos Guayacum, siue Gaiacum, alij Lignum Indicum. Hoc alij Ebenum esse dicunt, aut Buxi speciem, alij aliis nominibus appella͂t. Sed nouum est arboris genus, nec in his regionibus aut vllis aliis toto orbe veteribus cognito visum, sed in eo solùm qui nuper inue͂tus est, qua͂ sic descripsit Nicolaus Monard. Magna est arbor, Ilicis magnitudine, ramosa, matrice magna, nigricante, materie quàm Ebenus duriore, cortice crasso, gummoso siue pingui, & cùm siccu͂ est lignum facilè decidente: foliis exiguis & duris: flore luteo, cui succedit fructus rotundus, solidus, quo semina continentur veluti in mespilo. Frequens nascitur in insula S. Dominici. Aliud eius genus in insula D. Ioannis de portu diuite posteà *Nomina.* *Forma.* *Locus.*

repertum est, superiori ferè simile, sed minus omnino, & ferè sine matrice, odoratius & amarius superiore, quo vti desiere vt istud vsurparent, ob admirabiles virtutes Lignum sanctum appellatum: experientia enim docuit altero præstantius esse. Quanquam vtriusque facultates in curanda lue venerea maximè sint efficaces: quare ad eam curandam siue coniunctim, siue separatim vtriusque propinatur decoctum. Secundum istud genus videtur esse, quod Pena Palmam aut Palum sanctum Indiæ occiduæ vocat, quam speciem à Guayaco diuersam facit, etsi similis esse dicatur, nempe non vasta vt Fraxinus, sed minor, & concolore cortice: foliis Plantaginis, sed crassioribus, minoribus, pinguioribus, breuioribus: fructu iuglandis magnitudine, aluo subducendæ idoneo. Idem Pena Palmæ sanctæ similis arboris à naucleris Angliæ, qui ex India redierant, surculos se habuisse scripsit, quos depinxit & descripsit his ferè verbis. Rami sunt grandioris arboris, recti, cortice arboris Iudæ, folio Citri carnoso, nudo, quàm Lauri latiore, breuiore, neruoso, in quorum summitate hærent folliculi pallidi, coriacei, circinatæ rotũditatis, admodùm compressi, aureo nummo Gallico ferè pares: in quorum medio insunt semina lentis effigie & colore, compressiora, gustu amaricante. Hæc ex Pena. Quomodo autem & quando Guayaci vsus primùm innotuerit, ita narrant. Hispanus quidam magnis doloribus Hispanici morbi, quem ab Inda muliere contraxerat, torquebatur, cuius seruus in ea prouincia medicinam faciens decoctum Guayaci propinauit, quo non solùm à magnis doloribus illum liberauit, sed etiam pristinæ sanitati restituit: cuius exemplo multi alij Hispani eodem morbo infecti curati sunt. Eius morbi curatio Hispali statim euulgata fuit ab iis qui ex ea insula redierant: hinc per totam Hispaniam, inde per vniuersum orbem, quem hæc lues paulatim occupauit. Atque hoc sanè medicamento nullum aliud aduersus eum morbum præstantius, sic volente Deo, vt vnde manarat morbus, inde remediũ peteretur. Nam primùm ex India occidentali hoc malum duxit originem, præcipuè verò ex insula D. Dominici, quæ prima fuit noui orbis ab Hispanis occupata, vbi morbus hîc tam familiaris est, quàm nobis papulæ, neque eius contagium magnopere quisquam reformidat. Hoc autem modo propagatus fuit. Anno à Christo nato 1493. eo bello, quod Neapoli gestum est à Carolo Gallorum rege, Christophorus Columbus ex prima illa profectione, quam noui orbis conquirendi causa susceperat, cùm rediisset, & inuentis S. Dominici aliisq; insulis inde Neapolin (ibi tum Rex Catholicus erat, pacemq; cum Gallorum rege fecerat) viros ac mulieres secum duxisset, commeantibus vltro citroq; excercitibus, Hispani primùm cùm Indis mulieribus hac scabie correptis, & Indi cum Hispanis consuetudinem habuerunt: deinde ad Italos & Germanos, postremò etiam ad Gallos serpsit hoc malum, ac inde per vniuersum orbem. Ad huius perfectam curationem nullum aliud præstantius remedium, quàm Guayaci decoctum pro morbi magnitudine, ægri viribus, & totius corporis temperatura à medico præscriptum: est enim eius morbi antidotum, neque eum curat manifestis suis qualitatibus. Nam gustus ex Galeni doctrina

PALMAE sanctæ similis arbor.

Vires & Temper.

doctrina in lib. de Simpl. medicament. facultatibus tradita, siccæ admodùm & calidæ substantiæ esse demonstrat, quòd amarum sit eius decoctum & acre, vt calidum ad tertium vsque gradum esse censeatur, & habere partes ἑτερογενεῖς, nempe subtiles, in quibus acrimonia, & terrestres adustas in quibus amaritudo consistit: quare tantam sustinet decoctionẽ, adeò vt si decies decoxeris, paulò minùs amarum, acre & spissum fuerit hoc decoctum quàm primum, vixq; virtus extrahi possit. Cùm igitur iis qualitatibus præditum sit, non solùm iis non curaret hunc morbum, qui ex calida & sicca oritur hepatis intemperie, imò potiùs exacerbaret. Ex quibus liquet occulta qualitate, & forma specifica, vt aiunt, id agere, quemadmodùm & multa alia medicamenta. Conuenit etiam huius ligni decoctum incipienti hydropi, asthmaticis, epilepticis, morbis vesicæ & renum, articulorum doloribus, omnibus morbis qui ab humoribus frigidis & flatibus proueniunt, & diuturnis, quibus nihil profuerint cætera medicamenta quæ in vsu sunt quotidiano, præsertim si morbi illi luem veneream subsequantur. Dentes etiam confirmat & dealbat, si sæpius eius decocto colluantur. Qua verò ratione præparandum sit ligni huius præstantissimi decoctum, quis eius vsus, quæ eo vtentibus victus ratio seruanda, non est quòd hîc explicemus, cùm hæc omnia lippis & tonsoribus iam sint notissima.

EBENVS. *CAP. II.*

EBENOΣ, Græcis, Ebenus Latinis, Arabibus *Abanus*, & *Abenus*, Italis *Ebeno*, Gallis *Ebene*. Ebenus optima, inquit Dioscorides, habetur Æthiopica & nigra, nullos habens venarum discursus, factitio cornu læuore similis, cùm frangitur densa, mordens gustu & subadstringẽs. Suffitur iucundo odore super carbones sine fumo. Recens igni admo a ob pinguitudinem accenditur, & trita ad cotem rufescit. Altera est Indica lineas albas habens & fuluas, item frequentes maculas: cæterùm prior bonitate antecellit. Theophrastus in India tantùm prouenire Ebenũ scribit his verbis. Ebenus quoq; Indiæ peculiaris est, cuius duo sunt genera, vnum laudata materie pulchrumq;, alterum ignobile. Quod præstantius, rarum, alterum copiosum. Coloris gratiam non recondita acquirit, sed statim sua natura habet: fruticosa est arbor Cytisi modo. Idem cecinit Maro.

Nomina *Li. 1. c. 111.* *Forma.* *Lib. 4. hist. cap. 5.* *Li. 2. Geor.*

-sola India nigrum
Fert Ebenum, solis est thurea virga Sabæis.

Hos secutus Plinius, Vnam, inquit, è peculiaribus Indiæ Virgilius celebrauit Ebenum, nusquam alibi nasci professus. Herodotus eam Æthiopiæ intelligi maluit, in tributi vicem Regibus Persidis è materie eius centenas phalangas tertio quoque anno pensitasse Æthiopas cum auro & ebore, prodendo. Et mox, Æthiopiæ forma nuper allata Neroni principi, raram arborem Ebenum Meroën vsque à Syene fine imperij per nongenta XVI. M. passuum, nullamq; aliam nisi palmarum generibus esse docuit. Accendi eam Fabianus negat: vritur autem odore iucundo. Duo genera eius, rarum id quod melius, arboreum, trunco enodi, materie nigri splendoris, ac vel sine arte protinus iucundi: alterum fruticosum Cytisi modo, & tota India dispersum. Theuetus scribit Indiam ferre & alere tantopere laudatam Ebenum, sed præcipuè in insula quam Palmobotre vocant præstantissimam & nigrã colligi. Cæterùm an Ebenus quæ ad nos adfertur legitima sit, meritò dubitari potest, quòd suffitu nullum iucundum odorem emittat. At hic tempore & longo per maria itinere euanescere & perire potest. Eum Officinæ pro Xyloaloë habent. Nec obstat, inquit Pena, quin Officinarum Ebenus species sit Guayaci. Nam prædur æ assulæ, quæ in Officinis visuntur, & aquis mersæ sidunt, tum pinguedo

Li. 12. ca. 14. *To. 1. lib. 11. cap. 21.*

guedo, quæ exudat igni perinde atque è Guayaco, tum aſpectus ipſe, tum vires & ſapor id teſtari videntur. Præterea odor ei ineſt Guayaci, & vires ad eadem quæ Guayacum commendantur. Quod ſi quis obiiciat ſolam Indiam nigrum ferre Ebenum ex Poëta, reſpondet Ebeno idem euenire poſſe quòd Guayaco, quod nō modò in Taprobanæ finitimis ad Orientem & Auſtrum, ſed etiam in India occidua longiſsimè diſsita ſilueſtris proueniat. Ebeni facultates has eſſe ſcribit Dioſcorides. Caliginem oculorum deterget: ad veteres deſtillationes puſtulaſq; mirum in modum pollet. Si quiſpiam facta ex eo coticula collyriis vtatur, meliùs proficiet. Ad oculorum medicamenta efficax eſt, ſi ſcobes ramentáve in vino Chio die noctuq; macerata in collyria digerantur. Nonnulli pertrita ipſa excolant. Alij pro vino aqua vtuntur. Vritur in fictili nouo, donec in carbones redigatur. Lauatur plūbi vſti modo, & ita ſiccis ſcabriſq; lippitudinibus cōducit Plinius aliter de eadem re diſſerit. Non omittetur Ebenus propter miraculum. Scobem eius oculis vnicè mederi dicunt: lignóque ad cotem trito cum paſſo caliginem diſcutit. (Dioſcorides dixit lignum vice cotis ad terenda collyria paratum vtilius eſſe.) Ex aqua verò radice, albugines oculorum: item tuſsim pari modo Dracūculi radicis adiecto cum melle. Ebenum Medici & inter erodentia aſſumunt. Quæ poſtrema, Ex aqua verò, &c, Dioſcorides non habet, Galenus etiam prætermiſit. Ebenus, inquit, ex iis lignis eſt quæ trita cum aqua in ſuccum ſoluuntur, vt lapidum nonnulli. Vis ei ineſt calfaciendi, extergendi, & tenuium partium. Quamobrem quæ pupillas offuſcant extergere creditur. Miſcetur aliis remediis ocularibus, quæ ad vlcera vetera, fluxiones, & puſtulas accommoda ſunt.

Vires. Lib. 1. c. 111.

Li. 24. c. 11.

Li. 6. ſimpl.

THVS. CAP. III.

GRAECIS λίβανος & λιβανωτὸς, Latinis Thus, Auicennæ Conder, Serapioni Ronder corruptè, Italis *Incenſo*, Germanis *Vueirauch*, Hiſpanis *Encienſo*, Gallis *Encens*. Thus, vt refert Dioſcorides, in ea Arabia gignitur quæ Thurifera cognominatur. Primatum tenet in eo genere, inquit, maſculum Stagonias appellatum, natura rotundum, cùm frangitur intus pingue, in ſuffitu ſtatim ardens. Indicum verò ſuffuluum eſt, & colore liuidum, ſed rotundum induſtria factitant, nam in quadrangulares formas diſſectum fictilibus verſant, donec rotunditatem contrahat. Verùm huiuſmodi Thus tempore flaueſcit, quod Atomum, aut Syagrum appellant. Secundum locum habet Arabicū, & in Smilo naſcens, quod aliqui Copiſcum vocant, minus multò & fuluius. Eſt & genus cui Amonitæ cognomen eſt, alioqui candidum, quod dum molitur, maſtiches more digitis cedit. Adulteratur in itinere Pini reſina & gummi: quod facilè deprehendi poteſt, quòd ſuffitum gummi flammam non eiaculatur, & reſina in fumum euaneſcit, Thus verò ſtatim ardet: idem maleficium odor prodit. Hæc de Thure Dioſcorides, cuius hiſtoriam fuſiùs ex Theophraſto & Plinio deſcribere non iniucundum fuerit. Gignitur Thus præter Arabiam nullis, ac ne Arabiæ quidem vniuerſæ, ſed priuatim in medio ferè regionis, circa Aramitas pagum Sabæorum. Spectat is locus Orientem æſtiuum vndique rupibus inuius, & à dextera maris ſcopulis inacceſſus. Siluarum Thus proferentium longitudo eſt centum milia paſſuum, latitudo dimidium eius: quas & Minæi attingunt pagum alium incolentes, per quos Thus euehitur vno tramite anguſto, à quibus etiam Thus Minæū dictum eſt: etenim hi primi commercium Thuris fecere, maximéque id exercent. Cæteris Arabibus videre Thuris arbores interdictum eſt, his exceptis, ac ne Minæi quidem omnes has arbores videre poſſunt: ius enim in Thus & legendi poteſtas trecentum tantùm familiarum eſſe dicunt, quæ id ſibi per ſucceſsionem vendicant, quæq; ob id ſacræ vocantur, quia cùm incidūt has arbores, aut metūt, nec fœminarum,

Nomina Li. 1. ca. 531. Lib. ſimpl. cāp. 175. Lib. 1. c. 70. *Locus.* Electio.

Lib. 9. hiſt. cap. 4. Li. 12. ca. 14.

fœminarum,nec funerum congressu polluuntur, atque ita religione merces augentur. Quidam promiscuum ius iis populis esse tradunt in siluis, aliis per vices annorum diuidi. Cæterùm quãquam prisci Romani in Arabia bella gesserint, tamen arboris Thuris facies à nullo quod sciam,inquit Plinius, Latinorum tradita est.Græci quoque variant. Alij enim,vt scribit Theophrastus, folio Pyri minore duntaxat,& herbidi coloris prodidere.Alij Lẽtisco similem, subrutilo folio.Iuba tradidit contorti esse caudicis,ramis Aceris maximè Pontici, succum amygdalæ modo emittere,talésque in Carmania apparere,& in Ægypto satas studio Ptolemæorum regnantium.Cortice esse Lauri constat:quidam & folium simile dixere. Talis certè fuit arbor Sardibus, nam & Asiæ Reges serendi caussa habuere. Qui mea ætate Legati,inquit Plinius, ex Arabia venêre, omnia incertiora fecerunt, quod iure miremur,virgis etiam Thuris ad nos commeantibus: quibus credi potest matrem quoque teretem enodi fruticare trunco.Meti semel anno solebat minore occasione vendendi. Deinde quæstus alteram vindemiam attulit. Prior atq; naturalis vindemia,circa canis ortum flagrantissimo æstu, incidentibus qua maximè videbatur esse prægnans,tenuissimúsque tendi cortex. Laxatur hic plaga,nõ adimitur. Inde prosilit spuma pinguis. Hæc concreta densatur, vbi loci natura poscit tegete palmea excipiente, aliubi terra circumpauita. Purius illo modo, sed hoc ponderosius. Quod in arbore hæsit, ferro depectitur, ideò corticosum. Autumno legitur ex æstiuo partu. Hoc purissimum,candidum. Secũda vindemia est Vere,ad eam Hyeme corticibus incisis. Rufum hoc exit,nec comparandũ priori. Creditur & nouellæ arboris candidius,sed veteris odoratius. Quidã in insulis meliùs gigni putant. Iuba in insulis negat nasci. Hæc de Thure veteres literis mandarunt,quæ omnia recentioribus non probantur. Primùm Garcias per vniuersam Indiam Thus minimè prouenire certissimum esse ait,& quicquid Thuris hîc cõsumitur,& hinc in Lusitaniam defertur, ex Arabia aduehi affirmat. Quare miratur Dioscoridem & eum secutum Auicennam scripsisse Thus in India nasci. De Arabibus tamen minùs mirum,qui nigricantem colorem Thuris Indici ex Dioscoride, Indum ea ratione vocare possunt, qua Myrobolanum nigrum, Indum. Cæterùm Thus Arabibus dici *Louan*,idem Garcias auctor est, nomine ex Græco deducto,eóque solo nomine ab omnibus vocari, à paucissimis *Conder*. Arborem etiam quæ Thus producit *Louan* ab iisdem appellari,eiúsque duo esse genera.Vnã montanam,alteram in planis nascentem.Montana montibus confragosis prouenit,optimúmque & laudatissimum Thus profert. In planis nascens Thus profert nigrum & improbum,quo cum aliis resinis permixto naues picant,vti nos pice. Eæ arbores sunt Regis, nec cuiquam Thus colligere licet nisi Regis permissu. Confluunt eo negociatores ex Aden,Xael,& aliis Arabiæ locis, & cum Rege de Thuris quantitate quam auecturi sunt,& de pretio conueniunt, modò laudatum sit ac legitimum,quod nos masculum appellamus, ipsi *Melato*. Arbor Thuris humilis est,& folia habet Lentisco similia, peculiarísque est Arabiæ. Aiunt tamen Hispani in nouo orbe etiam Thus inueniri.Sed fides penes eos esto. Cùm autem optimi Thuris satis vile sit pretium, improbi verò,quod interdum cum optimo miscetur,& cui nonnunquam corticum fragmenta inhærent,multò vilius,id minimè adulteratum ad nos deferri putat Garcias.Quis enim,inquit,adulterare vellet,quod tam vili emitur?Theuetus à Garcia dissidet:scribit enim arborem Thuriferam Pinus resiniferas referre,& succum fundere,qui tempore durescit, & Thus vocatur,cum quo granula reperiuntur arenæ aut sabulo similia, quæ Mannam Thuris vocant. Multas insulas & regiones huius esse feraces,non solam Arabiam, & quibusdam in locis tam vulgarem esse,quàm Aurantiam malum in Galliæ Prouincia. Thus tamen quod in Arabia crescit, & à Pecher & Fartach regni Aden oppidis

[Margin notes: Li.1.Arom. Ind. cap.6. — *Nomina* — *Genera.* — *Forma.* — To.1.Cosmog.lib.4.]

ARBOR Thurifera, Theueti.

oppidis defertur, vt olim, ita etiam hodie præstantiſsimũ haberi, quod à priſcis magna cum ſuperſtitione colligebatur. Id duplex eſſe. Vnũ quod æſtate, & quandiu Sol ſub cane eſt, colligitur, candicans, purum, nitidum, pellucidum: alterum quod Vere rubeſcens, pondere, pretio, bonitate & viribus ſuperiore multò inferius, quia illud maturius, & à Sole ſub cortice ſuæ arboris magis excoctum eſſe videatur. Arabes cultris arbores vulnerant, vt copioſior liquor effluat, quem *Alboucor* vocant. Ex iis arboribus quædam ſexaginta Thuris libras, & eo plus emittunt. Arboris iconem ex Theueto expreſsimus, & eliciendi Thuris rationem. Thus lympidum & pellucidum, nitorémque ac puritatem ſuccini aſſecutum ſe vidiſſe & habuiſſe ſcribit Pena, quod Dioſcoridis notis quadrabat: nam dum adolebatur ſuauiſsimum ſpirabat odorem, & vulneribus tumoribúſque diſcutiendi vi relicta aliqua adſtrictione ad robur partis ſummo erat auxilio: ſe Rupellæ à docto Medico Launano gummi iſtius glebis, arboris fructu & folio donatum. Aſſerebat tamen nihil ille, ſed ſibi relatum à nautis vtrumq; trunci Pino ſimilis ſobolem eſſe. At folium quia rariſsimum, neque à quopiam vnquam expreſſum, pictum dedit, magis ſciſcitaturus ſit'ne plantæ reſiniferæ, quàm aſſerturus. Eſt enim quod rarò aliis contigit, ab imo pediculo ad ſummum vſque cuculli verticem duplicatum, quaſi ex geminis tenuibus conflatum tunicis, vagina ſeſquipalmum longa inſtar infundibuli hiantis hiſtrionis ſpeciem præ ſe ferentis, ſupernè galeata, quod de floribus Napelli & de Lonchitide, non de foliis vllis memorant auctores. Nunc explicandæ Thuris vires, & magnæ ac certiſsimæ aduerſus varios morbos, tum internos, tum externos vtilitatis.

THVRIS lympidi folium, Penæ.

Lib. 1. c. 70. *Vires.*

Calefaciendi & adſtringendi vi pollet, auctore Dioſcoride, oculorum caliginem diſcutit, caua vlcera replet, & ad cicatricem perducit, cruenta vulnera glutinat, infrenátque cunctas ſanguinis eruptiones, etiámſi cerebri membranis effluat: vlcera quæ cacoëthe vocantur, & ſedis & reliquarum partium permulcet tritum cum eo & lacte linimentum: formicantes verrucas inter initia, impetiginéſque ex aceto & pice illitum tollit: ambuſta igni pernionéſque cum ſuillo adipe, aut anſerino, & vlcera in capite manantia cum nitro ſi infricetur ſanat: paronychiis cum melle, auribus fractis cum pice medetur: ad reliquos aurium dolores cum vino infunditur: inflammatæ à partu mammæ cum cimolia & roſaceo magna vtilitate perunguntur: additur ad arteriæ viſcerúmque medicamenta: prodeſt ſanguinis excreationi potum: ſed in ſecunda valetudine hauſtum inſaniam mouet, & largiùs cum vino potum interficit. Cortici Thuris eadem vis quæ Thuri, ſed validior, adſtringentiórque. Quare potu cruentis excreationibus & vuluis fluxione laborantibus in

tibus in peſſo confert, ad cicatrices oculorum, & caua ſordéſque efficax eſt, toſtus ſcabris lippitudinibus auxiliatur. Manna Thuris (Sic micas Thuris concuſſu eliſas vocamus, inquit Plinius) vim habet eandem quam & Thus., ſed inualidiuſculam. Fuligo Thuris oculorum inflammationes mitigat, fluxiones ſuſpendit, vlcera purgat, caua replet, carcinomata ſiſtit. Galenus diſtinctiùs eadem declarat. Thus excalfacit ordine ſecundo, deſiccat primo, habet quoque adſtrictionem puſillam. Sed minimùm manifeſta adſtrictio eſt candido. Cortex eius euidenter adſtringit: quare ſtrenuè quoque deſiccat, adeò vt ex ſecundo ſit ordine completo deſiccantium. Eſt autem craſsiorum partium quàm ipſum Thus, & minimùm habet acrimoniæ. Ob has ergo tum facultates, tum qualitates, multus eſt eius vſus apud Medicos in hæmoptacis, ſtomachicis, cœliacis ac dyſentericis, non tantùm iis quæ extrinſecus applicantur ipſum admiſcentes, ſed & iis quæ intrò in corpus ſumuntur. Fuligo eius tum ſiccioris, tum calidioris eſt facultatis quàm ipſum Thus, adeò vt ad tertium vſque exceſſum perueniat. Habet verò etiam abſterſorium quiddam. Itaque eo nomine & repurgare, & implere quæ in oculis conſiſtunt vlcera videtur, veluti & myrrhæ & ſtyracis. Hæc Galenus. Quod verò Dioſcorides dixit Thus in ſecunda valetudine hauſtum inſaniam mouere, nullus alius Græcorum ſcriptorum, quod ſciam, prodidit. Contrà Auicenna tradidit Thus conferre rationi, ipſamq; corroborare, & eſſe quoſdam quibus præcipitur, vt eius infuſum bibere aſſueſcant ieiuni, ſed eius vſum plurimum dolorem capitis excitare. Id tamen quod ille dixit Thus largiùs cum vino potum interficere, Auicenna etiam vſum eius plurimum cum vino interficere, ſimiliter cum aceto. Serapio locum Dioſcoridis ſic conuertit. Et quando bibunt de eo ſani, parùm meliorat eos, ſed ſi nimis cum vino biberint, inducit maniam, & amplius cum vino occîdit.

Li.7. ſimpl. | Li.2. ca.532. | Lib. ſimpl. cap.178.

MYRRHA. *CAP. IIII.*

ΜΥΡΝΑ Græcis, Latinis Myrrha, Arabibus *Ler Mur*, ſeu *Mor* appellatur, *Mirrha* Italis, *Mirrhen* Germanis, *Myrrhe* Gallis. Myrrhã ſcribit Dioſcorides lacrymam eſſe arboris quæ in Arabia gignitur Ægyptiæ ſpinæ non diſsimilis, è cuius vulnere defluit lacryma in ſubiectas tegetes, alia circum caudicem concreſcit. Deinde genera eius recenſet. Dicitur aliqua pediaſimos, præpinguis, qua expreſſa ſtacte emittitur. Alia gabirea pinguiſsima, læto & pingui ſolo naſcens, eà copioſam ſudat ſtacten. Omnium prima eſt quæ Troglodytica appellatur, accepto cognomine à loco in quo prouenit, ſplendens, ſubuiridis ac mordens. Quinetiam legitur tenuis quædam, quæ à Troglodytica ſecunda eſt, Bdellij modo mollis, verùm odore grauiuſcula, apricis naſcens. Alia caucalis cognominatur, præter modum exoleta, nigra & retorrida. Omnium deterrima quæ Ergaſima dicitur, pingui carens, cano ſitu obducta, acris, ad gummi imaginem vergens, & viribus eius proxima. Improbatur Aminæa cognomine. Eligenda eſt recens, ſqualore obſita, leuis, vndique concolor, quæ confracta venas vnguium modo candidas & læues oſtendit, minutis glebis, amara, acris, odorata, calfaciens: ſuperuacua & inutilis eſt ponderoſa, coloris picei. Plinius cùm de Thure ſcripſiſſet, hæc de Myrrha literis mandauit. Myrrham in iiſdem ſiluis permixta arbore naſci tradidêre aliqui, plures ſeparatim. Quippe multis in locis Arabiæ gignitur. Conuehitur & ex inſulis laudata, petúntque eam etiam ad Troglodytas Sabæi tranſitu maris. Satiua quoque prouenit, multùm ſilueſtri prælata. Gaudet raſtris atque ablaqueationibus, melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinque cubita, nec ſine ſpina, caudice duro & intorto, craſsiore quàm Thuris, & ab radice

Nomina | Li.1. ca.67. | *Forma.* | *Genera.* | *Electio.* | Lib.12. c.15

etiam, quàm reliqua sui parte. Corticem læuem similémque vnedoni: scabrum alij spinosúmq; dixere. Folium Oliuæ, verùm crispum & aculeatum. Iuba Olusatri. Aliqui similem Iunipero, scabriorem tantùm, spinísque horridam, folio rotundiore, sed sapore Iuniperi. Nec non fuere qui è Thuris arbore vtrumque nasci mentirentur. Inciduntur bis & ipsæ, iisdémque temporibus, sed à radice vsque ad ramos qui valent. Sudant autem sponte priùs quàm incidantur, Stactem dictam, cui nulla præfertur. Ab hac satiua, & in siluestri quoque melior æstiua. Genera complura. Troglodytica siluestrium prima. Sequens Minæa, in qua & Atramitica est, & Ausaritis Gebanitarum regno. Tertia Danitis, Quarta collatitia, Quinta Sembrocena, à ciuitate regni Sabæorum mari proxima. Sexta, quam Dasaritin vocant. Est & candida non tantùm loco, quæ in Messalum oppidum confertur. Probatur Troglodytica à pinguitudine, & quòd aspectu aridior est, sordidáque ac barbara, sed acrior cæteris. Sembrocena prædictis caret vitiis, ante alias hilaris, sed viribus tenuis. In plenum autem probatio est minutis glebis, nec rotundis, in concretu albicantis succi & tabescentis: atque fracta candidos vngues habens, gustu leuiter amara. Secunda bonitas intus variæ. Pessima intus nigra, peior si etiam foris. Hæc Plinius, qui magnam partem ex Theophrasto mutuatus est. Gignitur, inquit, Thus & Myrrha in regione Arabum media, circa Saba & Atramita, & Citibæna, & Mamali. Nascuntur autem Thuris & Myrrhæ arbores aliæ in monte, aliæ in pede montis culturis propriis. Quamobrem aliæ coluntur, aliæ minimè. Montem istum aiunt esse excelsum, & ningi solitum, amnésque ex eo in plana fluere. Myrrhæ arborem minorem esse Thuris arbore, fruticosiorémque, caudice duro & contorto iuxta terram, crassioréque sura hominis, cortice læui, similíque Andrachne. Alij qui se vidisse affirmant de magnitudine ferè non consentiunt: neutram earum arborum magnam esse aiunt, sed minorem Myrrhæ, humiliorémque: eius folium esse aculeatum, non læue, Vlmo simile (προσεμφερὲς τῇ πτελέᾳ habent vulgata exemplaria, Plinius legit ἐλαίᾳ, id est, Oliuæ) crispum tamen, in extremo aculeatum Ilicis modo. Alij Myrrhæ arborem Terebintho similem esse tradidere, sed scabriorem spinosiorémque, folium paulò rotundius, gustatu proximum Terebintho. Quidam, sed falsò, Thus & Myrrham ex eadem arbore nasci putauerunt. Hæc de Myrrha veteres prodidere. Ex recentioribus Garcias scripsit plurimam etiam adferri ex Arabia ad nos Myrrham, quæ Indis Bola dicitur, tum etiam ex regione Abexim quæ Æthiopiæ est. Qualis verò sit arbor, quæ eam profert, aut qua ratione eliciatur, nunquam se scire potuisse ait. Illud addit, quod à quodam mercatore qui in Melinde & Mosambique negociabatur, tum à quodam sacrifico Æthiopiæ, & episcopo Armeniæ intellexit, genus esse quoddam hominum montanum & siluestre (*Bodoins* vocant, linguáque pura Arabica, quæ nonnihil ad Chaldaicam, aut Syriacam antiquam accedit, vti ferunt) quod Myrrham in Bratta & Magadaxo terrestri itinere adfert, & è Chaldæa regione sic illis vocata se deferre asserit. Theuetus falsum esse ait quod Plinius Sabæos petere Myrrham scribit à Troglodytis transitu maris: quia tum veterum, tum recentiorum auctoritate regio hæc eo loco sita est, qui mille, aut mille & ducentis leucis ab Arabum regione distet, qui omnium eorum, qui per hæc loca peregrinati sunt, testimonio nunquam tàm longas peregrinationes aggrediuntur. Prætereà constat nullum esse in Arabia tam diuitem, qui nauim adornare & instruere possit omnibus ad nauigationem necessariis, quæ ad Troglodytas vsque penetret, quorum situs esse creditur inter regnum Cefala, & deserta Paucal, ad altitudinem promontorij Bonæ spei, regionis frigidæ & ferè inaccessæ ob indigenarum barbariam. Ad hæc eos erroris insimulat, qui putant Myrrham locis frigidis & humidis perfectionem suam adipisci, & arbores Thuris Myrrhæque feraces nusquam eodem

Lib.9. hist. cap.4.

Lib.1. Aromat. Ind. cap.8.

eodem in loco prouenire, niuésque iis in locis in quibus naſcuntur frequentes eſſe: nam ſe vidiſſe aſſerit duo penè millia huiuſmodi arborum in eadem ſilua permixtarum. Perinde falſum eſſe ait Myrrham quam Arabes per mare rubrum in Alexandriam Ægypti camelis important, Indicam eſſe, cùm ipſimet Indi & Inſulares Aſiatici eam ex felici Arabia petant. Cùm verò Myrrha Dioſcoride auctore quadantenus viridis ſit, pellucida, guſtu acri cum amarore, negant plerique Myrrham genuinam ad nos deferri, cùm ne in Alexādria quidem vix reperiatur quæ non adulterata ſit, qui enim eam vendunt, multis modis corrumpunt ac vitiant, Chriſtianos irridentes qui tam curioſè emunt. Quamobrem quæ publicè venit, tantùm abeſt, vt vireſcat, pinguis & gummoſa ſit, vt potiùs arida ſit, exuſta, nigra vel pallida, & facilè in puluerem diſsiliat, & guſtu vix amara cum acrimonia ſentiatur. At ſi talis ſit Myrrha quæ paſsim in Officinis habetur, tamen nos vera non carere certum eſt: aduehitur enim quandoque quæ legitima, ac probatiſsima ſit, ſed ea rara admodùm. Pena quod Bdellium putatur certò ſe ſcire ait, & à Rondeletio experimētis perſuaſum fuiſſe optimè viribus Myrrhæ reſpondere: ideò Myrrhæ ſpeciem eſſe credit, nec vulgare rationis momentum addit, Londinum allatas fuiſſe multas peregrinas merces, inter quas plurimos huiuſce ligni ſurculos perquiſiuit, ſolida ſubſtantia, cortice duro, nigricante, ſpinis multis rigidis & craſsiuſculis horrentes, in quibus multa copia Bdellij congeſta, intus foriſq; valde amari: cætera Dioſcoridis deſcriptioni admodùm ſimilia. Ad id quod de colore obiiciunt reſpondet ſe vidiſſe in Officina Gulielmi Drieſch pharmacopœi Antuerpienſis fuluam, albeſcentem, viridem etiam Myrrham. Has eius vires Dioſcorides recenſet. Li.1. ca.67. *Vires.* Calfacit, ſoporem gignit, glutinat, ſiccat, adſtringit, vuluam emollit, & præcluſam aperit: menſes & partus celeriter extrahit cum Abſinthio, lupinorum cremore, vel ſucco Rutæ admota: magnitudine fabæ deuoratur in vetere tuſsi, orthopnœa, in laterum pectoriſq; doloribus, in alui profluuio & dyſenteria: horrores diſcutit duabus horis ante febrium acceſsiones, fabæ magnitudine pota cum pipere & aqua: ſubdita linguæ liquatáque ſcabritiem arteriæ expolit, obtuſam vocem expedit: ventris tineas enecat, contrà grauem oris halitum manditur, & aduerſus alarum tædia cum liquido alumine illinitur: gingiuas & dentes ſtabilit, colluto cum vino & oleo ore: vulnera capitis illita glutinat: medetur fractis auribus, ac oſsibus nudatis peruncta cum cochleæ carnibus: item purulentis auribus inflammatiſq; cum meconio, caſtorio & glaucio. Ad varos cum caſsia & melle illinitur: impetigines ex aceto purgat: defluentes capillos cum ladano & vino myrteo illita firmat, oculorum vlcera complet, albugines tollit, caliginem diſcutit, ſcabritiam læuigat. Scribit Galenus Myrrham ſecundo eſſe ordine tum excalfacientium, tum deſiccantium. Li.8. ſimpl. Quare capitum vulneribus illitum glutinare ea poſſe. Ineſt & amaritudo non pauca, per quam fœtum & lumbricos tum enecat, tum eiicit. Ineſt ei & abſtergendi facultas. Sic igitur ocularibus miſcetur

MYRRHA aut Bdellium ſuo ſurculo ſpinoſo hærens, Penæ.

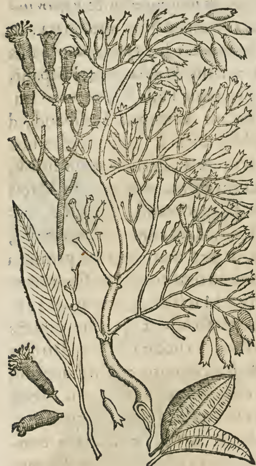
medicamentis, quæ ad vlcera & crassas cicatrices præparantur. Eadem de caussa inditur & medicamentis quæ ad tussim veterem & asthma exhibentur: non tamen arteriam exasperat, sicut abstergentium nonnulla. Verùm adeò moderatam obtinet abstersionem, vt nonnulli eam arteriacis admisceant, tanquam sufficienter excalfaciens & desiccans medicamen, scilicet abstersionem proficiscentem ab amaritudine nihil verentes.

CARYOPHYLLVM. CAP. V.

Nomina ETERIBVS Græcis ignotus fuit fructus, qui χαρυόφυλλον seu χαρυόφυλλος dicitur, Latinè etiam Caryophyllum & Caryophyllus, quod, si verbum verbo reddas, Nucifolium dixeris, quo nomine longè alia res designatur, nimirùm fructus aut fructus rudimentum, qui folio Nucis nihil prorsus simile habet. Nostris, quòd claui modo capitatus sit, Clauus dicitur, *Clou de Gyrofle* & *Gyrofle*, Mauritanis *Carhumfel*, & *Charunfel*, Barbaris Gariophilus, Italis *Carofano*, Germanis *Naegel*, Hispanis *Clauo de especia*. Huius meminit Plinius his verbis. Est etiámnum in India Piperis grani simile, quod vocatur Caryophyllum, grandius fragiliúsque. Tradunt in Indico luco id gigni. Aduehitur odoris gratia. Serapio de Caryophyllis scribens Galenum falsò citat, cùm ex Paulo, vel Galeno recentiore aliquo scriptore illa mutuatus sit. De iis sic Paulus. Caryophyllum non eam habet substantiam, quæ nomine prætenditur, sed ex India veluti flores cuiusdam arboris, festucacei, & nigrescentes, longitudine ferè digitali, odorati, acres, subamari, calidi & sicci in tertio propemodùm ordine, qui multiplicis sunt vsus ad opsonia, tum ad alia multa medicamenta. Recentiores de iisdem veriora ac certiora tradiderunt. Caryophyllum, inquit Garcias, Arabibus, Persis, Turcis, & omnibus ferè Indis *Calafur* vocatur, in Maluccis verò *Chanque*. Nomina autem quæ sunt in Pandectario, *Arumfel* & *Charumfel*, corrupta esse putat. Nascitur Caryophyllum in Maluccis tantùm insulis, quæ sunt quinque, nec procul nimiùm à mari, nec etiam locis nimis mari vicinis. Nascitur etiam in Zeilan, nonnullisq; aliis locis, sed nullibi fructifera est arbor quàm in Maluccis. Ea est Lauri forma & magnitudine, foliis etiam Laurinis, sed angustioribus, Salicis aut mali Persicæ simillimis auctore Clusio, ramis multis, copioso flore, primùm candido, deinde virescente, postremùm rufescente, qui induratus est Caryophyllum ipsum, clauum vocant, quòd capitatum sit in modum claui, exertis quatuor denticulis sese stellatim decussantibus. Prouenit in extremis ramulis Myrti modo. Est autem flos is viridis adeò odoratus, vt flores omnes odoris suauitate superet. Clusius Caryophyllum non florem induratum, sed potiùs fructus rudimentum esse censet, quemadmodùm in malis, pyris, punicis, atque aliis videre est. Nam flos ipse qui quaternis foliolis constat, huic fructus rudimento insidet, multis fibris plenus, veluti flos Myrti ferè. Pediculi oblongi, ex quibus dependent flores, vulgò *Fusti* vocantur. Folia non tam odorata sunt quàm Caryophyllum ipsum, sed neque rami ipsi nisi aliquantùm siccati. Colliguntur Caryophylla à decimoquinto Septembris vsque in Ianuarium & Februarium, non manu, vt quidam volunt, sed violenta flagellatione: cultores enim flagellant altiores ramos, mundato priùs circa arborem solo, nullum enim genus graminis sub hac arbore nascitur, omnem succum siue humorem ea attrahente. Decussa Caryophylla biduum aut triduum siccantur, deinde asseruantur, & in Malacam aliasq; prouincias mittuntur. Quæ in arbore hærent & remanent, crassiora fiunt, neq; ab aliis

[Margin notes: Lib.12. c.7. (beside "Clauo de especia. Huius meminit Plinius"); Lib.7. (beside "re illa mutuatus sit"); Li.1.Arom. Ind.ca.21. (beside "certiora tradiderunt... Garcias"); *Locus.* (beside "tem quæ sunt in Pandectario"); *Forma.* (beside "cis. Ea est Lauri forma"); *Tempus.* (beside "Septembris vsque in Ianuarium")]

CARYOPHYLLI aromatici, Matthioli.

ab aliis nisi vetustate differunt. Quare non rectè Auicenna hos fructus mares facit. Nascitur ipsa arbor sponte ex decidentibus Caryophyllis. Cùm enim huic nunquam desit pluuia quæ fructui alimentum præbeat qui in terram decidit, enascuntur arbusculæ, quæ intra octennium quidem adolescunt, in centesimum verò annum perdurant, quemadmodùm ipsi incolæ testantur. Errant, inquit Garcias, qui Caryophylli & Nucis moschatæ arborem eandem esse putant. Nam Nux rotunda ferè folia habet, Pini foliis similia: Caryophyllum folio est Lauri, angustiore. Præterea Caryophyllum defertur in Bandam insulam procul inde dissitam, quæ Nucem profert. Scribit Auicenna Caryophylli arboris gummi facultate simile esse glutini Albotin, id est, terebinthinæ resinæ: quod se vidisse Garciæ negarunt qui Caryophylla ex Maluccis deferunt. Clusius tamen inter Caryophylla, quæ Antuerpiam aduehuntur, ait inueniri interdum gummi ex atro rufescens, odorum sanè, & quod prunis iniectum Caryophyllorum odorem refert. Id fortasse gummi fuerit Auicennæ, quod tamen affirmare non audet. In Iaua insula crassiora illa & annotina Caryophylla magis expetuntur, à nobis verò tenuiora, quæ adhuc viridia aceto & sale apud Maluccanos condiuntur, sed ex his teneriora saccharo asseruantur, quæ mirum in modum palato grata sunt. Lusitaniæ mulieres quæ istic habitant, ex Caryophyllis viridibus aquam stillatitiam eliciunt, mira odoris suauitate fragrantem, & cordis affectibus vtilem. Nonnulli sudorem mouent iis qui lue venerea vexantur, Caryophyllis, Nuce moschata, Pipere longo & nigro. Alij Caryophyllorum puluerem capiti admouent aduersus capitis dolores à frigida causa prouenientes. Mulieres Indicæ atque etiam Lusitanicæ ea mandunt commendandi halitus gratia. Ea, auctore Serapione, iocinori, stomacho, cordi auxiliantur & ipsa roborant. Concoctionem adiuuant, & ventrem constringunt. Eorum puluis drachmarum quatuor pondere sumptus cum lacte venerem concitat. Præterea Caryophylla, vt tradit Auicenna, visus aciem acuunt, nubeculas & argema exterunt.

Li.2.ca.311. *Lib.2.c.310.* *Vires.* *Li.5.simpl. cap.329.*

NVX MYRISTICA, MACIS. CAP. VI.

Nomina. NVx, quæ Græcis recentioribus μοσχοκάρυον & μοσχοκαρύδιον, & κάρυον μυρεψικὸν, vel κάρυον ἀρωματικὸν dicitur, Latinis etiam Nux moſchata, & Nux myriſtica, Arabibus *Ieuzbane*, *Iusbagua*, ſeu *Gianzibαn*, Gallis *Noix muſcade*, Italis *Noce moſcada*, Germanis *Moſchat nuſz*, Hiſpanis *Nuez de eſpetie*. Ab incolis eius regionis in qua prouenit Palla, Macis verò Bunapalla, in Decan Nux ipſa lapatri, Macis verò Iaifol, ab Auicenna Iauſiband, id
Li.2.ca.195. eſt, Nux Bandenſis, Macis verò Beſbaſe. Vtrâque deſcribitur à Garcia & aliis hoc
Li.1.Arom. Ind.ca.20. ferè modo. Arbor, quæ Nucem myriſticam & Macim fert, Perſicæ malo ſimilis eſt, breuioribus tamen foliis & anguſtioribus. Fructum adhuc immaturum Macis tanquam flos, Roſæ apertæ inſtar circũſtat, maturum complectitur, cui & alius cortex accedit, craſſus & denſus. Is per maturitatem primùm dehiſcit, atque tenuiorem corticem, ſiue membranam oſtendit: ea Macis eſt, Cocci modo rubeſcens, pulcherrimo aſpectu, bene onuſtis præſertim arboribus. Exſiccata Nuce dehiſcit etiam Macis, & flacceſcente rubore aureum quodammodo colorem acquirit, cui ſubeſt Nux cum ligneo ſuo putamine ſeu libro. Adferuntur ad nos Nuces myriſticæ ſaccharo conditæ, in quibus hæc tria agnoſcimus, veſca omnia: extimum illud ac primum operimentum calloſum, vt in iuglandibus, plurimùm commendatum, quòd ſit odoratum, grati ſaporis, morbis cerebri, vteri & neruorum vtile: Macim qui proximè ſubeſt, Officinis notiſsimum, cuius pretiũ triplò maius eſt quàm Nucis ipſius: Nucem, inter quam & Macim ligneum eſt putamen, ſiue cutaceus liber, lignoſam, odoram, & præpinguem cùm recens eſt & matura.

NVX myriſtica, Matth.

Locus. Naſcitur hæc arbor in inſula Bandam. Inueniri etiam aiunt in Moluccis, ſed ea fructifera non eſt, quemadmodùm nec ea quæ in Zeilam prouenit. Fuit hæc Nux cum ſuo Maci
Ca.2.ſimp. veteribus Græcis incognita, quamuis Serapio in Macis hiſtoria Græcos auctores citet. Septembri menſe Nuces certatim legunt incolæ barbari, & quantam quiſq;
Electio. poteſt copiam congerit, illic enim omnia ſunt communia. Eligendæ ſunt recentes, minimè carioſæ, graues, farctæ, pingues, ita vt adacta acu confeſtim exeat liquor. Inuenitur quandoque oblongum quoddam genus, mas vulgò appellatum,
Temper. & Vires. & à mulieribus alia Nuce longè vtilius exiſtimatum. Nuces myriſticæ, vt Mauritani ſcribunt, ſiccant & excalfaciunt ordine ſecundo completo, adſtringunt, oris ſuauitatem commendant, & fœtorem anhelitus commanſæ abolent, lentigines in facie emendant, viſum acuunt, ventriculum & iecur roborant, lienem abſumunt, vrinam cient, fluentem aluum ſiſtunt, flatus diſcutiunt, & frigidis vteri affectibus mirè proſunt. Ex recentibus contuſis & in cacabo calfactis, prælo exprimitur liquor, qui refrigeratus ceræ nouæ inſtar concreſcit, fragrantiſsimum ſpirans odorem, neruorum & articulorum doloribus diuturnis à frigida cauſa excitatis vtiliſsimus, qui & venerem ſtimulat. Mulcet mirificè Nux myriſtica ventriculi dolores, ſi trita decoquatur ex rhodomellis vnciis ſex, & duabus aquæ vitæ,

quouſque

quousque aqua euanescat. Nam si huiusce colati liquoris cochlearia tria quotidie dentur ieiunis, & dolor à frigidis oriatur excrementis, aut à flatu, proculdubiò iuuabuntur ægri. Maximè commendatur eadem ad vteri cruciatus à flatu genitos, hoc modo. Coquitur crassiusculè tusa cum Matricariæ radicibus ex sex vnciis vini albi generosi ad tertias. Percolatur decoctum, & additis Sacchari duabus drachmis propinatur.

NVX INDICA. CAP. VII.

NON solùm inter Palmas, sed etiam inter arbores omnes Palma illa, quæ nucem Indicam fert, palmam obtinet: adeò multa vitæ humanæ necessaria suppeditat, nec est pro dignitate celebrata ne ab ipsis quidem Arabibus: priscis enim Græcis an cognita fuerit, plerique dubitant, in quibus est Garcias, tametsi Strabo eius meminisse videatur. Eius historiam ex eodem Garcia & aliis hîc contextimus. Arborē scribit ille à Serapione & Rhase Iaralnare, id est, arborem nuciferam dici, Nucem verò Indicam ab Auicenna Iausia lindi, quæ nomina in codicibus nostris vulgatis non reperiuntur, sed Neregit tantùm, quam Nucem Indicam interpretantur. Vulgò vocatur arbor Maro, & fructus Narel, quod nomen Narel commune est Persis & Arabibus: in Malauar arbor ipsa Tengamaran, fructus verò maturus Tenga, sed viridis adhuc & immaturus Eleri, & Goæ Lanha: in Malaio arbor Triccan, ipsa nux Nihor, cui Lusitani nomen Coccho indiderunt, ob tria illa foraminum vestigia, quibus cercopitheci aut similis alterius animalis caput repræsentat. Arbor est vastæ magnitudinis, foliis Palmæ aut Arundinis, aliquantò latioribus, flore Castaneæ, materie fungosa & ferulacea. Fructum parit capitis humani magnitudine, vel maiorem, vel magnis melonibus parem. Eius primus siue extimus cortex primùm viridis est, deinde ex atro rufescens, subdurus, crassus, villosa materie compactus. Subest alius prædurus cornu instar, ferè triangularis, qui nucleū siue medullam continet albicantem, crassam, crassitudine digitali, sapore dulci, concauam, quæ in cauitate suauem, dulcem & limpidam concludit aquam. Quantò autem tenerior nux, tantò suauior est is liquor & copiosior. Maturior verò facta eundem liquorem quidem continet, sed minùs suauem, quique interdum acescat, in inueterascente concrescit. Gaudet arenoso solo & mari vicino, vt in mediterraneis haud facilè sit reperire. Seruntur ipsæ nuces ex quibus enatæ plantæ transplantantur, quæ paucis annis adolescunt & fructiferæ sunt, præsertim si diligenter colantur. Nam Hyeme cinere aut stercore conspergi volunt, Æstate aqua rigari, lætiores tamen euadunt, si secus ædificia pangantur, quia videntur luto & sordibus gaudere. Has in duo genera distingunt, vt tradit Garcias. Alterum enim fructus ferendi causa seruant. Alterum Suræ cogendę gratia, quæ est vinum mustum: decocta autem ab incolis Otraqua vocatur. Sura verò hoc modo colligitur. Præcisis ramis vascula alligantur ad liquo-

Li.16. Geograph.

Lib.1. Aro. Indic.c.26.

Nomina

Li.2.c.498.

Forma.

Locus.

NVX INDICA, *Matthioli.*

rem, quem Suram vocant, excipiendum. Eum vt ex altioribus ramis colligant, arborem conſcendunt aptatis ad pedes compedibus & laqueis; aut foramina quædam in corpore faciunt, vt faciliùs conſcendant. Hęc Sura diſtillatur aquæ ardentis modo, vinúmque extrahitur aquæ ardenti per omnia ſimile, vt etiam pannus lineus eo madefactus non ſecùs ardeat, quàm ſi aquæ ardenti intinctus foret. Vocatur autem ſtillatitius hic liquor Fula, id eſt, flos, quod reliquũ eſt Otraqua appellatur, admiſto ſtillatitij liquoris momento. Ex Sura antequàm diſtilletur inſolata fit acetum ſatis interdum acre. Sublato priore vaſculo, ſi vulnus in arbore factũ Suram adhuc extillet, ſeruatur ea, & Solis æſtu, vel igne denſata ſacchari modo coit. Id Iagra vocant. Optima cenſetur quæ in Naledina inſula naſcitur: nõ enim nigricat, veluti quæ in aliis regionibus prouenit. Materies ligni cùm ſit procera, ad plurima perquàm vtilis eſt, ita vt interdum in Naledina inſula naues ex hac arbore fabricentur, atque clauis, molis, velis & rudentibus armentur. Ex ramis qui in Malauar Olla auctore Garcia nuncupantur, fiunt ædium tecta, & nauium tabulata & opercula. Hoc tamen nomine non huius arboris ramos, ſed ipſa folia deſignari ſcripſit Ferdinandus Lopes in Hiſtoria Indica, quibus inſcribere ſolent indices memorabiles & acta publica. Refert etiam ſimili ollæ ſeu folio Arabicis characteribus inſcriptam fuiſſe epiſtolam, quam Rex Calecut ad Emanuelem Luſitaniæ Regem dedit, cùm eò primùm appulerunt Luſitani. Indi iſtarum Palmarum germinibus veſcuntur, nam gratiora ſunt palato, quàm aut caſtaneæ molles, aut humiles Palmæ, quas vulgo *Palmitos*, Itali *Ceſaglioni* vocant. Quo autem vetuſtior eſt Palma, eo tenerius & odoratius germen producit. At eo ſublato perit Palma: quare qui huiuſmodi germen edit, non immeritò Palmam edere dicitur. Hæc de arbore, nunc de fructu dicamus. Ex eius extimo cortice è villoſa materia compacto fiunt rudentes & funes nauibus neceſſarij, qui incorrupti manent in aqua marina. Ex eodem ſtupæ loco naues obturantur & ſtipantur, ipſiſq; ſtupis præſtat, quod putredini minùs ſit obnoxius, & aqua marina imbutus infletur denſetúrque. Idem affirmat Cluſius, qui omnes rudentes & funes liburnicarum regiarum Vlyſſipone ex villis Coccorum ſiue nucum confectos eſſe ſcribit præſertim verò earum quæ in Indiam nauigant. Sed etiam ex iiſdem villis fieri nodoſa cingula, magno in vſu omnibus tenuioris fortunæ mulieribus Vlyſipone. Nulla verò ex hac villoſa materie fieri aulæa teſtis eſt Garcias, id quod tamen perſuadere conatus eſt Lacuna. Ex ſecundo cortice duro vaſa in tenuiorum vſum tornantur, cuiuſmodi Vlyſipone & aliis locis ſe vidiſſe ait Cluſius ex Cocco de Maldina confecta, oblongiora plerumque, quàm quæ ex vulgari Cocco parantur, & nigriora nitidioráque. Sed ea paralyticos, ſi inde bibant, minimè iuuant, vt vulgò Luſitanorum creditum eſt: nihil enim in hoc fructu eſt quod neruis conferat præter oleum, de quo mox dicemus, nec ipſi Indi huiuſmodi facultates his vaſculis tribuunt, nec quiſquam alius probatus auctor. Medulla ſine nucleo recenti cum carne & piſcibus veſcuntur, non aliter quàm nos pane, nec amygdali dulcis ſapori cedit. Ex eadem trita lac exprimunt, cum quo coquitur oriza, non minùs ſuauis quàm ſi cum lacte caprino decoqueretur, aut ex ea & auium quadrupedúmve carnibus edulia parantur, Caril illis nuncupata. Ex eadem exſiccata panem conficiunt. Nuces iſtæ recentes ſiccatæ, atque ſupremo cortice delibratæ & confractæ ab indigenis Copra vocantur, deferuntúrque in Ormuz, Balagnate, & in alias regiones, in quibus minor eſt earum copia quàm vt exſiccari poſſint, aut in eas prouincias quæ his omnino carent. Suaues ſunt, iiſque vtuntur tanquàm caſtaneis ſiccis, multóque ſunt gratiores palato, quàm quæ integræ in Luſitaniam deferuntur. Ex iis nucibus duo olei genera exprimuntur. Vnum ex recentibus contuſis calida affuſa aqua, quibus expreſſis oleum aquæ ſupernatat. Hoc vtuntur, inquit

Vſus. *Caril.* *Copra.* *Olea.* *Vires.*

inquit Garcias, ad purgandum excrementis ventriculum & inteſtina: purgat enim leniter & ſine noxa. Multi Tamarindorum expreſſionem addunt: quod vtile eſſe medicamentum ſæpius ſe expertum fuiſſe ait. Si id oleum Auicenna & Serapio intelligunt, cùm melioris ſucci eſſe dicunt quàm butyrum, rectè quidem eos ſentire Garcias arbitratur, in eo verò falli, quòd ventrem minùs mollire aiunt quàm butyrum. Alterum olei genus eſt, quod ex iiſdem recentibus ſiccatis, delibratis & confractis (Copra vocari diximus) limpidiſſimum magna copia torculari extrahitur. Id non ſolùm neruis vtile, ſed etiam oryzæ coquendæ aptum eſt. Neruis autem admodùm conferre, & neruorum contractionibus, & articulorum doloribus antiquis, ſe expertum fuiſſe teſtatur Garcias, ægrum eo inunctum in cupa grandi imponendo, ibíque quieſcere ſinendo concalefactum. An verò lumbricos enecet, vt Auicenna & Serapio tradunt, nondum ſe expertum fuiſſe ait. Quod verò ipſam nucem eadem eſſe falcultate præditam ſcribant, non modò rationi conſentaneum non eſſe, ſed quotidiana experientia manifeſtiſsimum eſſe, eius eſu lumbricos generari. Id verius quod tradit Serapio ex auctoritate Meſarugie, Cocchi eſu ſiſti aluum. Nam alienum à ratione non eſt, nucem, quæ terreſtrium eſt partium, ventrem conſtringere, oleum, quod tenuiorum eſt partium & aërearũ, ipſum lenire. Ex ipſa autem arbore nullum oleum elicitur, ſed ex Coccho tantũ: quamuis Lacuna ſcribat quoſdam in ea opinione eſſe, vt credant dulce id oleum quod ex hac Palma ſtillat, Dioſcoridis eſſe Elæomeli. Cocchus, quẽ de Maldina appellant, nigro eſt córtice & nitidiore quàm vulgaris, cui figura magna ex parte nec ita rotunda vt vulgari. Medulla interior, quæ ſiccata dura eſt admodùm & candida, nonnihil tamen ad pallorem inclinans, in ſuperficie rimoſa eſt, & valde poroſa, nullo ſapore præſtans. Laudatur hic Cocchus, vt auctor eſt Garcias, ſed præſertim eius medulla aduerſus venena ab ipſis harum inſularum incolis. Et à viris fide dignis ſe accepiſſe ait, ad coli dolores, paralyſim, epilepſiam, alióſque neruorum affectus prodeſſe. A' coli quidem doloribus, quòd vomitum excitaret, ab aliis verò ægritudinibus liberari ægros, ſi aquam in nucibus aliquandiu conſeruatam ebiberint, adiecto medullæ momento. Quibus fidem ille non adhibet, vt pote quæ experimentis minimè ſint confirmata, iiſq; vtatur medicamentis quorum facultates iamdiu perſpectæ ſunt, & infinitis experimentis comprobatæ. Auicenna ſcribit nucem Indicam calidam eſſe in principio ſecundi gradus, ſiccam in primo: ineſſe tamen in ea humiditatem excrementitiam: quare recentem humidam eſſe primo ordine, grauem quidem ſtomacho eſſe, ſed non mali nutrimenti: oleum è veteri nuce conferre doloribus dorſi & genuum.

Li.2.c.498. c.218.ſimp. Li.2.c.498. c.218.ſimp. Cap.218. ſimpl. In c.29.lib. 1.Dioſco. Li.2.c.498.

NVX VOMICA ET METHEL. CAP. VIII.

NVX quæ Arabibus *Leuz alkei* ſeu *alke* dicitur, Officinis ac Barbaris Nux Vomica: quæ verò *Leuz atrachaha*, Nux Methel ſeu Nux Methela. Nucem Vomicam Serapio Abraam citans breuiter ſic delineat. Eſt nux colore inter glaucum & album, Auellana paulò maior, nodoſa. Nucem verò Methel hoc modo. Eſt fructus ſimilis Nuci Vomicæ, cuius ſemẽ Citri ſemini ſimile eſt. Et ex Haceſ. Nux Methel ſimilis eſt Nuci Vomicę, ſemine Mãdragorę ſemini æmulo, cortice aſpero, guſtu ſuaui. Et Auicẽna. Nux Methel inquit, eſt ſimilis nuci, cortice aculeis craſsis & breuibus tecto. Nuci Vomicę ſimilis eſt: eius ſemẽ Citri ſemini ſimile eſt. Lonicerus arbitratur Nucis Vomicę deſcriptionẽ Nuci Methellę Officinarũ conuenire, & contrà: vt Nucem Vomicã Officinarum pro vera Methella, & earumdem Nucem Methellã pro legitima Vomica Serapionis & Arabum accipiamus. Amatus Luſitanus in eadem eſt opinione, quod Nux Methella Officinarum colore ſit glauco in album vergente, & ab vtroque latere attollatur tuberculis quibuſdam circularibus, oculos imitantibus, tum quòd quæ Methellæ aſſignantur notæ, omnes Vomicæ Officinarum conueniant,

Nomina Cap.163. ſimpl. *Forma.* Cap.365. ſimpl. T.2.cap.20 In cap.161. lib.1.Dioſ.

quæ plana eſt vtroque latere, cortice aſpero, veluti piloſo, ſapore vnctuoſo & pingui, canes interficiens. Quod verò eius ſemen ſemini Mandragoræ ſimile dicatur, id intelligit Amatus de virtute & effectu, non de figura, cùm hæc etiam nux quarto gradu frigida ſit. Id quod ante Amatum Lonicerus annotarat. At ſi Vomica vulgaris vera eſſet Methella, neceſſe foret, vt ſcribit Anguillara, huic ineſſe ſemen Citri ſimile, vt ſcribit Auicenna, vt Serapio, Mandragoræ, quibus tamen ſimile nihil in ea reperias. Quare Methellam vulgarem, veram eſſe Methellam veriſimilius fuerit, quàm Vomicam. Ex cuius Methellæ deſcriptione ab Auicenna tradita, ſunt qui coniiciant, nec id temere, eſſe Crateuæ Hippomanes cuius meminit Theocriti ſcholiaſtes, ἱππόμανες κραλεύας φησὶ τὸ φῦλον ἔχειν καρπὸν ὡς σικύυ (ἢ μελάντερον δὲ τὸ φύλλον ὥσπερ μήκωνος) ἀκανθώδη, ſic enim legendum cenſet Anguillara.) Crateuas Hippomanes plantam eſſe dicit, quæ fructum habet Cucumeris ſilueſtris modò (folia non nigriora veluti Papaueris) ſpinoſum. Vomicam autem vulgarem nec veram Vomicã eſſe, nec Methellam putat Anguillara, nam eius hiſtoriæ à Serapione ex Abraam expoſitæ refragãtur color, aliqua cum auellana ſimilitudo, nodi in ea nulli. Præterea à viro fide digno, & rei herbariæ peritiſsimo ſe accepiſſe ait vulgarem Vomicam radicem eſſe non nucem, foliis rotundis, per humum repentibus. Matthiolus credidit aliquando quas Vomicas ſeplaſiæ vocant, genuinas eſſe Methellas, quam ſententiam tandem retractauit, ſeq; iis aſſentiri ait qui Nucem Methellam Strammonij fructum eſſe credunt. Etenim præterquam quod Nucis imaginem refert, etiam aculeis craſsis & breuibus riget, ſemen Mandragoræ ſimile habet, nec dubitat quin fructus ipſe, ac tota etiã planta ſoporiferæ ſit facultatis: qua de re in Horto diximus. Vomicam verò Nucem Officinarum non eſſe genuinam: quia (ſi Auicennæ & Serapioni credimus) Vomica Nux Methellæ ſimilis eſſe debet, ſed aculeorum vice nodos habere, quibus Vomica vulgaris caret: quinetiam nullam Nucis ſpeciem refert. Scribit Auicenna Nucem Methel venenatam eſſe, ſtupefaciendi vim habere, ſomnum profundum inducere, cerebro & cordi noxiam eſſe, ſemiſcrupuli pondere ſumptam inebriare, drachmæ verò vnius pondere deleteria facultate vna die interimere. Alij drachmæ vnius pondere inebriare aiunt, duarum drachmarum pondere necare. Auctore Rhaſe obſtupefaciendi vim habet, dolores leniendi ſedandíque, quandoque interimere, meatus farcire, vomitus excitare. Eos qui maiore quàm drachmæ pondere ſumpſerunt, interficit. Succurritur iis ſi butyrum calfactum continuò aſſumant, & extremas corporis partes in aquæ calidæ ſolium iniiciant. Præterea ad vomitum ſæpiſſime cogendi ſunt. Denique iis omnia auxiliantur, quæ aduerſus Mandragoræ venenum valent. Nux Vomica per ſe, vt ſcribit Serapio, aut cum ſale, aut aliis medicamentis trita drachmæ pondere, vomitum ciet. Idem præſtat cum ſemine Anethi aut Fœniculi, & melle mixta, & cum aqua calida pota humores phlegmaticos bilioſóſque expellit, & aluum mediocriter ſubducit. Vomica noſtra vulgaris præſertim canes citò interimit.

In cap. 141. lib. 1.

Li. 2. c. 501.

Vires & Temper.

Cap 163. ſimpl.

ANACARDIVM. CAP. IX.

Nomina

VEteribus Græcis incognitus fuit hic fructus, quẽ recentiores Græci Ἀνακάρδιον, Latini ſimiliter Anacardium à cordis tum ſimilitudine tum colore vocauerunt, Arabum veſtigia ſecuti, quibus *Balador* dicitur, Indis *Bybo*, Luſitanis *Faua de Malaqua*, quòd viridis & in arbore pendens ſimilis ſit noſtrati maiori fabæ, maior tamen. Auicenna de eo ſic ſcribit. Anacardium eſt fructus ſimilis oſſi Tamarindorum. Et nucleus eius eſt ſimilis nucleo amygdalæ dulcis, qui innoxius eſt. Et cortex ipſius eſt durus, habens

Forma.

foramina,

ANACARDIVM.

foramina, in cuius raritate eſt mel viſcoſum habens odorem. Et ſunt qui ipſum maſticant, & non nocet eis, & propriè cum nuce. Serapio ſic etiam deſcribit. Balador, id eſt, Anacardus, eſt fructus arboris, ſimilis cordi auis, cuius color eſt rufeſcens, parum ad ruborem declinans, ſicuti eſt color cordis. Intus eſt res ſimilis ſanguini, & id quod adminiſtratur ex eo, & defertur ex Sini. Naſcitur ex montibus Siciliæ ignitis. Hunc fructum ex Cluſio hîc pictum damus. Magna eſt eius in Cananor copia, auctore Garcia, tum in Calecut, & reliquis Indiæ prouinciis, velut in Cambaya & Decan. Calidum ſicc̀úmque eſſe quarto exceſſu tradit Auicenna, vlcerare, adurere ſanguinem, & humores, delere radicitus verrucas, vitiligines albas & lepram, ſanare alopeciam, commouêre calida apoſtemata partium interiorum, aduerſus neruorum affectus à frigidà cauſa ortos & paralyſim valere, memoriæ iacturam reſarcire, maximè ſumpta confectione anacardina, mentem tamen de ſtatu deiicere & furorem excitare. eius ſuffitu hæmorrhoides exſiccari. Sed deleteria facultate non carere, humores adurere & interficere. Eius antidotum eſſe lac vaccinum potum, & oleum ex nucibus expreſſum. Eadem Serapio tradit, citátque Galenum, qui huius fructus meminerit, cui tamen planè ignotus fuit, atque noxium eſſe præſertim bilioſis & iuuenibus. Quod illi Anacardium calidum & ſiccum ſtatuunt quarto ordine, alij tertio, Garcias non probat: in virente enim perſpicuum eſt hunc caliditatis & ſiccitatis gradum deeſſe, neque rationi conſentaneum videri, eò caliditatis & ſiccitatis exceſſu conſtituere quò piper. Niſi fortè, inquit, quod in Sicilia naſcitur iis ſit facultatibus præditum. Prætereà deleteria eſſe facultate negat, quòd experientia repugnet. Nam his in regionibus, inquit, è lactis ſero maceratum aſthmaticis datur, & aduerſus lumbricos. Adhæc iis viridibus & ſale condítis vtimur in cibariis, oliuarum conditarum modo. Fructu verò ſiccato cauſtici vice vtuntur in ſtrumis, totáque India huius cum calce mixti vſus eſt ad pannos obſignandos. Anacardij hiſtoriæ à Garcia deſcriptæ Cluſius Scholiſtes adiecit deſcriptionem & picturam fructus cuiuſdam, ſiue nucis, quam aliquando Vlyſſipponē adferri ait è Braſilianorū regione: *Caious* vocant. Arbor eſt magna, foliis Pyri (in recèns nata Lauri potiùs) fructu oui anſeriri, forma & magnitudine, qui ſucco plenus eſt, veluti id Citriorū genus, quod Limā vocant, quo quidē vtuntur Braſiliani (licet Theuetus contrà aſſerat) vt ab iiſdem ſe intellexiſſe ait Cluſius. In extremo fructu prominet nux quædā, renis leporini figura, colore cinereo, interdum ex cinereo rubeſcente. Duplici hæc nux contecta eſt cortice, inter quos ſpongioſa quędam eſt materia, olei aſperrimi & calidiſsimi plena, intus verò nucleum continens, edulem, & Piſtaciis guſtùs ſuauitati non cedentem, pellicula cinericia obductum, quem eximere oportet. Eo leuiter toſto veſcuntur incolæ: ſic enim gratior eſt, & venerem ſtimulare fertur. Acri illo nihil præſtantius eſſe ferunt ad lichenas & impetigines tollendas. Incolæ certè aduerſus ſcabiem vtuntur. Sed illud mirum, primarium fructū nulla ſemina cōntinere, & extrema illa nuce earum arborum genus conſeruari debere. Nonnulli Anacardiorum genus eſſe arbitrantur, ob ſimilitudinem acris illius humoris, quem corticibus incluſum habent.

CAIOVS, Cluſij.

MEDIVS.

INTEGER.

Cap.346. ſimpl.
Locus.
Lib.1. Aromat. Ind. cap.30.
Lib.2.c.40.
Temper. & Vires.
Cap.346. ſimpl.
Lib.2.c.30. Arom.Ind.
Cap.61. deſcrip. Ameri.

FAVFEL

FAVFEL. CAP. X.

Nomina Lib. 1. cap. Arom. Ind. cap. 25. FAVFEL Arabibus dicitur, id eſt Auellana Indica, inquit Serapio, Auicēnæ Filfel & Fufel, ſed deprauatè auctore Garcia, in Malauar Pac à vulgo, à nobilioribus Areca, quo nomine vtuntur Luſitani qui in Indiis habitant: in Gazarate & Decan Çupari, in Zeilan Poaz, in *Forma.* Malaca Pinan, in Couchin Chacani. Arbor quæ fructum hunc parit, recta eſt, fungoſa materie, foliis Palmæ, fructu Nucis moſchatæ, minore tamē, aut iuglandibus exiguis ſimilis, intus dura, & candidis rubentibúſque venis reſperſa, non planè rotunda, ſed altera parte ſeſſili: quæ tamen notæ non omnibus Arecæ generibus conueniunt. Integitur inuolucro admodùm lanuginoſo, & foris ſubflauo,

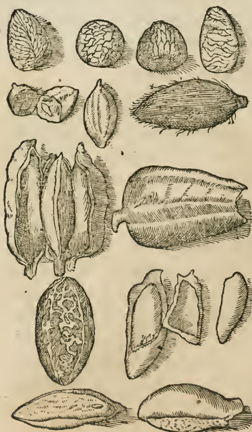
AREСA ſiue Faufel, Cluſij.

perquàm ſimili Dactylis cùm maturuit & antequam ſiccatus fuerit. Hanc nucem probè agnouit Matthæus Siluaticus: ſic enim ſcribit. Faufel id eſt, Auellana Inda, eſt ſimillima Nuci muſcatæ, niſi quòd pars vna eſt plana, altera eminentior, ita vt poſſit ſtare erecta, ſicut calculus qui in ludo dicitur Pedes. In cæteris intus & extra Nuci muſcatæ ſimilis eſt, ſine odore, & ſine ſapore. Naſcitur incluſa in quadā lanugine ſimili folliculo ſerici. Multoties fertur inter alias ſpecies à Calecut. Et ego vidi ipſum in ſuo folliculo. Hæc ille. *Locus.* Naſcitur Faufel plurimùm in Malauar, in Guzarate & Decan pauca quantitate, idq; duntaxat in maritimis, ſed laudatum, præſertim in Chaul, quod defertur Ormuz. Optimum verò prouenit in Mombaim inſula. Laudatur etiam quod in regione Bacain prouenit, atque id defertur in Decan cum eo quod in Gauchin naſcitur nigrum & puſillum, durum admodùm, poſtquàm ſiccatum fuerit. Prouenit etiam in Malacā, ſed tam parua quātitate, vt vix incolis ſufficiat: item in Zeilan magna copia, ſed cādidum, quod in eam partem regionis Decan defertur, quæ Catamaluco paret, tum etiā in Biſnaga. Defertur etiam ex Zeilan in Ormuz, Cambaya & Cap. 335. ſimpl. inſulas Maldinas. Scribit Serapio ex Haboaniſa arborem iſtam in Arabia non prouenire, quod de mediterraneis locis & magna ex parte intelligendum eſſe cenſet Garcias: naſcitur enim laudata ſed exigua in Dofar & Xael portubus Arabicis. Amat enim hæc arbor loca maritima, mediterranea reſpuit, alioqui magna diligentia ſereretur, quoniam ſingulis diebus eam edunt cùm Mauritani, tum Moalis (genus hominum id eſt, qui Ali generum Mahometi ſectantur) etiam in ieiuniis ſuis cùm à Betre abſtinent: mandunt enim Arecam cum Cardamomo purgādi Cap. 335. ſimpl. ventriculi & cerebri gratia. Scribit Serapio ex auctoritate Iſaac Faufel parùm ex- *Temper. & Vires.* calfacere, & paucæ amaritudinis particeps eſſe. Sed ſe deguſtaſſe Garcias aſſerit, nullumq; in eo calorem deprehendiſſe, verùm cum inſipiditate adſtrictoriam facultatem. Cui conſentiunt quæ ſubiungit Serapio ex aliorum auctoritate, frigidum eſſe ac ſiccum, atque adſtringens: ob id aduerſus calidos morbos valere, do- Li. 2. c. 256. loribus dentium auxiliari, gingiuas & commotos dentes ſtabilire. Quibus accedit Auicennæ auctoritas, ſcribentis Fufel refrigerare atque adſtringere. Immaturum Faufel ſtupefacit & inebriat,, vt refert Garcias: ideò ſic editur à nonnullis, vt veluti

luti ebrij dolorum cruciatus non sentiant. Admiscentur Fausel siue Arecæ eadẽ quæ Betre admisceri dicemus, tametsi Betre calidum sit, Areca verò frigida & sicca. Sed & admiscetur Lyrium, quoniam vtrumque gingiuas confirmat, & dentes stabilit, stomachum roborat, & vtile est aduersus sanguinis reiectiones, vomitus

AVELLANA Indica, Matthioli.

& alui profluuia. Sic autem parant. Contusam Nucẽ Fausel in tenuissimas partes cum Lycio & folio Betre, cui sit exemptus neruus, mandunt, sicuti in Betre dicetur, & priorem satiuã quæ cruenta est expuunt, eáque ratione cerebrum & ventriculum expurgant, gingiuas stabiliunt. Potẽtiores ex Fausel, Lycio, Caphura, Ligno Aloës & Ambari momento pastillos componunt, quos mandunt. Garcias ex Fausel viridi aquam stillatitiam vitreis organis eliciebat, qua maximo cum successu in biliosis alui profluuiis vtebatur. Nucem Fausel cum suo operimento ex Clusio hîc depinximus, qui & aliam vidit nucem oblõgam, quæ Fausel cum suo inuolucro magnitudine æquat, prædura & foris nigricans, quæq; per medium secta Nucem myristicam proximè æmulatur. Fortè Fausel genus erit, aut aliquid simile. Eius quoque iconem hîc ex eodem expressimus. Alias Auellanas indicas à Cortuso dono datas depinxit Matthiolus, & descripsit his ferè verbis. Prior tum facie, tum magnitudine differt à Fausel. Contegitur putamine extimo Cardamomi maioris putamini simili, sed duriore, compactiore, & colore magis obscuro, magnitudine iuglandis viridi adhuc putamine tectæ. Eo Auellana concluditur oblõga, vtraque parte acuminata, dorso arcuato, inferiore parte lata ac sessili, osse cõtecta duro, læui, castanearum colore, in quo nucleus concluditur solidus, eiusdem ferè figuræ, tenui albáque membrana obductus, dulci intus medulla, albicante. Altera est superiore longè minor, quæ è suo inuolucro exempta, quod læue molléque est, colore subpallido, nec folio Palmæ crassius, glandis acuminatæ aut myrobalani flauę ferè figura est, duro putamine conclusa, quod colore vulgaris auellanæ oblongum intus nucleum pumilam amygdalam referentem continet. Clusius in Scholiis in Garciæ Aromaticorũ Indicorum historiam aliquot Auellanarum Indicarum icones cum suis descriptionibus exhibuit. Prior exigua est tribus lateribus elatioribus, atque itidem tribus foraminum vestigiis, vti Coccus conspicua villoso quodam inuolucro velut Fausel ferè tecta. Altera pollicari est longitudine, duorum verò

AVELLANARVM Indicarum, Clusij.

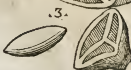

Mehenbethene.

Nucleus.

digitorum craſsitudine,inferiore parte ſeſsilis,rugoſa ſcabritie & cinerea, ſuperna autem & eminentiore parte læuis, ſubruſiq; coloris, ita vt animalculum duro corio tectum videatur. Prægnans eſt, & aliam continet. Huic ferè ſimile genus inuenitur minus,nigricãs,quod à Matthiolo priori generi Auellanarum Indicarum adſcribitur. Tertia Mehenbethene nomine à Cortuſo miſſa.Pollicem tranſuerſum longa eſt,forma triangulari, duro & ligneo putamine, fracta tres cellulas oſtendens, in quibus nucleus oblongus, albus dulcíſque inuenitur. Quomodo
Li.2.c.473. autem Mehenbethene nomen illi tribui poſsit non video, cùm Auicenna de Mehenbethene tractans,nihil aliud quàm Græcorũ Lathyrim deſcribat.

SANTALVM. CAP. XI.

Nomina

ETERIBVS Græcis ignotũ fuit quod Santalum dicitur,Auicẽnæ,Serapioni,atq; Mauritanis omnibus corrupto nomine *Sãdal*, in Timor
Lib.1.Aromat.Ind. cap.17. inſula, omnibúſque Malacæ vicinis prouinciis *Chandama*, in Canara, Decan,& Guzarate,*Sercanda*, auctore Garcia.Santali tria ſunt genera,
Genera. rubrum,album,pallidum,quod Officinæ Citrinum appellant. Idem Garcias Santalum ſcribit in Nucis iuglandis magnitudinẽ aſſurgere, foliis eſſe admodùm vi-
Forma. rentibus, Lẽtiſci æmulis, flos ex cæruleo nigricat,fructus eſt Ceraſi magnitudine, primùm viridis, deinde niger, inſipidus & facilè decidens. Inodoram ferunt eſſe arborem,niſi cùm detracto iam cortice exſiccata fuerit.Tria huius genera vno in
Locus. loco non proueniunt, ſed in regionibus multùm à ſeſe diſtantibus.In Timor inſula vndique portubus abundante plurimum album & pallidum reperitur, & in India vltra Sangem fluuium,quem Indi Hanga vocant, item in Verbali portu Iauæ,vehementer quidem odoratum,ſed quod breuì ſeneſcat,debeatq; poſt annum multo ligno adempto odor eius reuocari, qui in medio eſt.Præfertur id quod minimum ligni,plurimum cordis habet: rubrum in India intra Gãgem,videlicet in Tanaſarim,& maritimis quibuſdam Charamandel.Hoc à Braſilioliquo (quamuis vtrunque ſit inodorum)differt,inquit Garcias, quòd Santalum rubrum neq; dulce eſt,neq; inficit,quæ notæ in Braſilio perſpicuè apparent. At rubrũ Santalum vulgare Officinarum ſæpe inficere comperias. Eius ea in regione, in aqua prouenit, rarus eſt vſus,quòd Indi aduerſus febres duntaxat eo vtantur.Reliquum in Luſitaniam & Occidentales regiones defertur. Ex eo interdũ idola ſua eorumq; delubra fabricãtur: qua de cauſa craſſiora ligna magis expetũtur,maioriq; pretio redimun
Electio. tur.Primum locum tenet pallidum,ſecundum album,tanta tamen inter vtriuſque arbores eſt ſimilitudo, vt hæc ab illa diſcerni nõ poſsit,niſi ab incolis,qui eas cæſas mercatoribus vendunt. Vtriuſq; magna copia per vniuerſam Indiam abſumitur:quoniam omnes ferè eius regionis incolæ,ſiue Mauritani,ſiue Gentiles eo in mortariis lapideis contuſo,& aqua macerato,vniuerſum corpus inungunt,deinde ſiccari ſinunt,ad æſtus corporis tollendos,vel ad odorem conciliandum.Eſt enim regio calida admodùm,& incolæ plurimùm odoribus delectantur.Garcias legitimum Santalum citrinum vix in Luſitaniam deferri putat,cum multò pluris apud Indos,quàm in Luſitaniam delatum vendi poſſit.Ex quibus non ſine ratione dubitandum genuinumne Santalum citrinũ habeamus, an potiùs aliquod aliud lignũ odoratum eius loco ad nos deferatur. In citrini tamen penuria,albi & rubri partes æquales præſcribendas eſſe non putat Garcias,ſed potiùs, ſolum candidũ, mul-
Li.2.c.649. tò magis enim cum citrino affine eſt album quàm rubrum. Auicenna de Santalo
Vires & Temper. ſcribẽs, Galenum, cui id incognitum fuit,falſò citat,ſtatuitq; frigidum eſſe in fine ſecundi ordinis ad tertiũ vſq;, ſiccum in ſecundo. Serapio ſimiliter ex multorum Arabum auctoritate frigidũ in tertio gradu, ſiccum in ſecundo:rubrũ tamen frigi
Cap.336. ſimpl. dius eſſe albo & citrino.Præſertim rubrum humorum fluxum inhibere,eryſipelatis, inflam

tis,inflāmationibus,podagræ à bile ortæ ex ſucco Solani, aut Sedi, aut Portulacæ vtiliter illini.Candidum ac pallidum ex aqua roſarū fronti impoſita capitis dolores à bile & caliditate mulcere. Omnia calidis febribus aduerſari:epota æſtuāti vētriculo auxiliari.Fiunt ex his & aqua roſarum epithemata, quæ vētriculo admota, eius feruorem in ardētiſſimis febribus extingunt.Prætereà Santalū, auctore Auicenna libro de viribus cordis,cordi amicum eſt, lætitiam enim adfert, & robur ei addit. Quare iis miſcetur medicamentis quæ cordi & eius palpitationi ſuccurrūt. Sed cùm Santalū album & pallidum odorata ſint, Mauritanorum ſententia improbanda,qui Santalum tertio ordine refrigerare prodiderunt.

AGALLOCHVM. CAP. XII.

PRiscis Græcis ἀγάλλοχον, recētioribus etiam ἀγάλλοχον & ξυλαλόη, Latinis Agallochum & Lignum Aloës, Arabibus *Haud, Agalugin*, ſeu *Agalugen*, à Guzarate & Decan incolis, auctore Garcia, *Vd*, quod ex Arabibus ſumptum videtur in Malaca *Garbo*, ſelectiſsimum autem *Calambac*. De eo ſic Dioſcorides. Agallochum lignum eſt, quod ex India,& Arabia deportatur, Thuiæ ligno ſimile,maculatū, odoratum,guſtu adſtringens,cum quadam amaritudine,cute veriùs quàm cortice veſtitur, aliquantùm verſicolore. Auicēna duobus diuerſis capitibus de Agallocho tractat.De priore, nomine Agalugen ſiue Agalugin, de altero nomine Xyloaloës. Priore quidē ait Agalugin lignum eſſe Indicum, aut Arabicum, odoratū,cute aſpera,diuerſis & lineis colorata.Huic adſtringēdi vis ineſt cum pauca amaritudine. Quæ omnia ex Dioſcoride deſcripta ſunt,in quo legit ἐστιγμένον, εὐῶδες, quemadmodum & vulgaria exēplaria habent, id eſt, punctis maculatum, odoratum, pro quo Oribaſius legit,ἔστι μὲν οὖν εὐῶδες,id eſt,Eſt igitur odoratum.Deinde eaſdem,quas Dioſcorides ſubiungit vires.Serapio Dioſcoridis verba tranſcribens nec macularum nec punctorum meminit,nec Paulus.Poſteriore loco Auicenna nomina & regiones enumerat,à quibus Xyloaloë deportabatur. Sed in omnibus verū & legitimū nō naſcitur.Nam quod in promōtorio Comorin,veteribus Cori dicto, & Zeilan inuenitur, lignum odoratum eſt,quod lignum Aloës ſilueſtre vocarunt,cùm tamen non ſit. Legitimum in Malaca & Sumatra naſcitur,vnde à Chinenſibus ferebatur.Serapio ex Dioſcoride & Galeno omnia tranſcripſit, item multa eius genera, & plurima alia ex Arabibus.Garcias legitimum Lignū Aloës nō niſi in India naſci putat.Ex Arabia quidem adferri potuiſſe, priùs tamen ex India eò deportatum,vt pleraſque alias merces.Nam in Arabia prouenire non arbitratur:nec cute veſtiri,ſed cortice,vt & alia ligna:neq; veriſimile eſſe pro Thure ad ſuffimēta ſubſtitui,ſed potiùs contrà, pro Agallacho Thus ſubſtitui debuiſſe, vt pote cuius maior copia fuit: non ſolemus enim rariora & inuentu difficiliora vulgaribus ſubſtituere,ſed contrà. Eſt autem Agallochum eodem auctore arbor Oleæ inſtar, interdū minor. Nec florem nec fructum vidit,ob periculoſam huius arboris diuturnam obſeruationem, frequenter iſtic graſſantibus tigribus.Ramos autem ex Malaca delatos vidit.Ferunt Agallochum recens diſſectum nulla odoris fragrantia gratum eſſe, nec niſi ſiccatum odoratum,nec eum odorē per vniuerſam ligni materiam diffundi, ſed in ipſa matrice conſiſtere. Craſſus enim eſt cortex,& ligni materies odoris expers. Non negat tamen Garcias, quin putreſcente cortice & ligno, oleoſus ille & pinguis humor matrici ſeſe inſinuet,illamq; odoratiorē reddat. Sed vt odor Agallocho concilietur minimè putredine opus eſt:nam tēpore aliud magis, aliud minùs odoratum fit,quod multi experientia edocti probè norunt, vt etiam de recēns diſſecto ſtatim iudicare poſſint, ſitne odoratū futurum, ánnon. Nam in omni lignorum genere aliud alio præſtātius eſt. Solent autē Malacæ incolæ Agallochum repur-

Nomina

Lib.1. Arom.Ind. cap.16.

Lib.1.c.21.

Forma.

Lib.2.c.4.

L.1.21.c.735.

Locus.

Forma.

Electio. gare antequàm mercatoribus vendant. Præfertur multùm nigricans, cinereis discurrentibus venis, pōderosũm, plurimo pingui humore prægnans. Probatio erit, si igni accensum multũ humorem exudet, si in aquam iniectum nõ sidat: nam solidissimũ quodq; innatat. Guzarate & Decã incolæ præter supradictas notas, vt magna sint fragmẽta requirunt, quemadmodũ maiores gemmas & margaritas cæteris præferunt: sibi enim persuaserunt quo maiora sunt fragmẽta, eo maiore facultate prædita esse. Fabulam narrant qui Agallochi arborem à nemine visam referunt, quòd in terrestri tantùm paradiso proueniat, illiusq; lignum ferri fluminibus quæ ex eo manant. Hoc verò multò absurdius quod Pandectarius scribit Agallochum Chamelæa adulterari, cùm tota ea regione Chamelæa nõ nascatur auctore Garcia. Illud quidẽ Serapio tradit ex quorundam auctoritate ramos Agallochi frãgi, & in flumina decidere, cum iis vehi in eas regiones quas alluũt: prætereà lignũ Aloës ex arbore sua excisum anni spatio sepeliri, ibiq; corrodi, ita vt remaneat lignum Aloës purum, nihilq; è ligno illo erodatur. Cui Symeõ Sethi subscripsit, nõ aliàs futurum odoratius scribẽs, nisi priùs marcorem aliquem & teredinem senserit. Quod ait Garcias Auicennam hallucinari cùm scribit Agallochum ab incolis elixari, vt omnem odoris vim eliciant, id in nostris exemplaribus nõ reperitur. Verùm Agallochum Officinis omnibus diu ignotum fuit, atq; etiam hodie à multis ignoratur aliud atq; aliud lignum ei substituẽtibus: quãquam verum à Lusitanis ex India Vlyssiponem & Hispaniam delatum sit, sed magno æstimatum: fiunt interdum ex eo sphærulæ precatoriæ, odoris iucunditate, & pretij magnitudine commendabiles. Frequentiores tamen sunt eæ quę ex Xyloaloë syluestri, cuius ex Garcia meminimus, fiunt, tum ex alio ligni genere quod Agallochum proximè ęmulatur: inodorum tamẽ est. Venetiis etiam habent institores, inquit Pena, carissimum, & vsu probatissimum, gustũ astringenti, præsicco, non multùm amaro: suffitu suauissimũ reddit odorem, & succum aut liquorem pinguem, odorẽ qualem in Ebeno vel Guyaco percipias, cui concolor & fortè congener.

Cap. 30.

Cap. 197. simpl.

AGALLOCHVM siue Xyloaloë.

Lib. 1. c. 21. *Vires & Temper.* Manditur Agallochũ, inquit Dioscorides, aut decocto os colluitur, commẽdandi halitus gratia. Sudores arcet toti corpori inspersum. Pro thure ad suffimenta substituitur. Radix epota drachmæ vnius pondere humida stomachi vitia, & imbecillitatẽ feruoremq; mulcet. Si lateris iocinorisq; dolor excruciat, si dysenteriæ aut tormina infestant, ex aqua bibere prodest. Agallochum auctore Auicenna calfacit atque exsiccat ordine secundo. Facit ad cordis affectus: ob id inter ea medicamenta quæ cordi præsidio sunt ab eodem recensetur.

Lib. 2. c. 733.

BALSAMVM. CAP. XIII.

Nomina GRAECE βάλσαμον, Latinè etiam Balsamum dicitur, Arabibus *Balsem Balesma*, *Belsan*, Italis *Balsamo*, Gallis *Baume*. Dioscorides Balsamum

Lib. 1. c. 18. *Forma.* esse tradit Leucoij, &, vt in vulgatis exemplaribus habetur, Pyracanthæ magnitudine, folio Rutæ proximo, longè cãdidiori, semper

Locus. exurẽte. In Iudæę solùm quadam valle, & Ægypto nasci, differẽs scabritia, procè-

Tempus. ritate, gracilitate: quòd igitur tenui & capillacea coma sit, Theriston vocari, quasi

Opobalsamum. demessile, fortassis quòd ob gracilitatem facilè demetatur. Aestiuis sub ortu canis ardoribus arborem vnguibus ferreis incidi, manareq; è plaga succum siue liquorẽ, quem

quem Opobalſamum vocant, ſed tam exiguo ſtillatu, vt annis ſingulis, non plures quàm ſeni ſepteníve congij cogantur, inibiq; pondus duplo rependitur argento. Theophraſtus paulò aliter delineauit his ferè verbis. Balſamũ in valle Syriȩ naſcitur, in hortis dũtaxat duobus, vt aiunt, alterum viginti eſſe iugerum, alterũ multò minorem. Arbor magnitudine eſt Mali Punicæ magnæ, ramis valde multis, folio Rutæ ſimili, ſed ſubcandidiore, perpetuo virente. Fructus ſimilis eſt Terebintho, magnitudine, figura & colore, valde odoratus, & lacryma ipſa odoratior. Hãc ex plaga colligi tradunt, inciſo vnguibus ferreis caudice circa ſuperna, ſub ſydere cùm maximè æſtus feruet. Colligi verò æſtate tota, ſed multùm nõ eſſe quod fluit, vnam enim die concham duntaxat plenam colligi: odorem eius eximium eſſe & copioſum, adeò vt ex eius tantulo odor lõgum ſpatium permeet. Verùm ſincerũ nullum ad nos aduehi, ſed cùm collectũ eſt atq; permixtum: multarũ enim rerum permixtione vitiari, & quod in Græcia venditur, ſæpe adulteratũ eſſe. Quin & valde odoratas eſſe huius arboris virgas: & eas quidem amputari quotãnis, partim vt reliqua valentiora ſeruentur, partim vt emolumenti plus comparetur: vẽdi enim eas magno pretio poſſe. (ex qua Gazȩ cõuerſione ſic legẽda Græca in vulgatis codicibus deprauata. δένδρα γὰρ καθαίρειν καθ' ἑκάστους ἐνιαυτοὺς, καὶ τῶν ἄλλων ἕνεκα, ὥστε ἰσχυρότερα σώζειν, καὶ πλεῖον κέρδος εἰσφέρειν, πωλεῖσθαι γὰρ τιμίως.) atq; huius arborum cultus cauſam ad imbrem referunt, (Lege, καὶ τῆς ἐργασίας περὶ τὰ δένδρα σχεδὸν τὴν αἰτίαν εἶναι &c. Continuò enim eum decidere: atq; etiam virgarum amputationem cauſam quandam eſſe aiunt, cur arbores magnæ non fiunt. Etenim quia frequenter tondentur virgas tantùm producunt, nec in vnũ caudicem vires intendũtur. Nullum vſpiam ſilueſtre Balſamum eſſe audiuimus: ex maiori horto vaſa duodecim impleri, quæ dimidiũ congij capiunt. Ex altero verò duo duntaxat. Sincerũ vendi duplo ad argentum pretio, adulteratũ proportione mixtionis. Et Balſamum quidem odoris gratia videtur excellere. Plinius quædam alia ſcribit, alia ex vtroq; mutuatus videtur. Sed omnibus odoribus præfertur Balſamum, vni terrarum Iudeæ conceſſum, quondam in duobus tantùm hortis, vtroq; Regio, alterum iugerum viginti, nõ ampliùs, altero pauciorũ. Oſtendêre arbuſculam hanc vrbi Imperatores Veſpaſiani. Clarumq; dictu à Põpeio Magno in triumpho arbores quoq; ductas. Seruit nunc hæc, & tributa pendit cum ſua gente, in totum alia natura quã noſtri externiq; prodiderũt. Quippe Viti ſimilior eſt quàm Myrto. Malleolis ſeri creditur, nuper vincta vt Vitis: & implet colles vinearũ modo, quæ ſine adminiculis ſeipſæ ſuſtinent. Tondetur ſimiliter fruticans, ac raſtris miteſcit, properatq; naſci, intra tertium annum fructifera. Folium proximum Rutæ, perpetua coma. Sæuiêre in eandẽ Iudæi, ſicut in vitam quoq; ſuam. Contrà defendêre Romani, & dimicatum pro frutice eſt. Seritq; nunc eam fiſcus: nec vnquã fuit numeroſior aut procerior. Proceritas intra bina cubita ſubſiſtit. Arbori tria genera. Tenui & capillacea coma, quod vocãt Eutheriſton. Alterũ ſcabro aſpectu, incuruum, fruticoſum, odoratius. Hoc Trachy appellãt. Tertiũ Eumeces, quia eſt reliquis procerius, læui cortice. Huic ſecunda bonitas, nouiſsima Eutheriſto. Semen eius vino proximũ guſtu, colore rufum, nec ſine pingui: peius in grano quod læuius atque viridius. Ramus craſſior quã Myrto. Inciditur vitro, lapide, oſſeiſq; cultellis. Ferro lædi vitalia odit. (Theophraſtus & Dioſco. ferreis vnguibus ſcalpi dixêre) Emoritur protinus, eadẽ amputari ſuperuacua patiẽs. Incidentis manus libratur artifici tẽperamẽto, ne quid vltra corticẽ violet. Succus è plaga manat, quẽ Cipobalſamũ vocant, ſuauitatis eximiæ, ſed tenui gutta: ploratus lanis parua colligitur in cornua. Ex iis nouo fictili cõditur craſſiori ſimilis oleo, & in muſto cãdida. Rubeſcit deinde, ſimulq; dureſcit è trãſlucido. (Legẽdum, & trãſlucet) Alexãdro magno res ibi gerẽte, toto die æſtiuo vnã conchã impleri iuſtum erat. Anni verò fœcunditate è maiore horto con-

Lib. 9. hiſt. cap. 6.

Li. 12. c. 25.

gios ſenos,minore ſingulos,cum duplo repẽdebatur argẽto.Nunc etiã ſingularum arborum largior vena,ter omnibus percutitur æſtatibus, poſtea deputatur. Et ſarmenta quoq; in merce ſunt.Denariis trecẽtis amputatio ipſa ſurculuſq; vænit. Intra quintũ demum annum Xylobalſamum vocatur, & coquitur in vnguentis.Pro ſucco ipſum ſubſtituêre Officinæ. Corticis etiã ad medicamẽta pretium eſt.Præcipua autẽ gratia lacrymę,ſecũda ſemini,tertia cortici,minima ligno.Strabo etiã Balſami hiſtoriã ſic deſcripſit. Hierichus eſt cãpus à montana quadã regione circũdatus,q̃ in theatri ſpeciẽ ad ipſum declinat. Hoc in loco eſt Palmetũ Palmis abundãs ſpatio ſtadiorũ centũ,& totũ irriguum,& habitationibus plenũ,vbi & regia eſt,& Balſami viridariũ.Arbor odorata eſt & fruticoſa, Cytiſo & Cerebintho p̃ſimilis. Eius corticẽ vulnerãtes,ſuccũ in vaſis ſuſcipiunt tenaci lacti perſimilẽ.Alibi etiam naſci Balſamũ teſtatur,cùm ſcribit.Et apud Sabæos Thus & Myrrha,& Cinnamomum naſcitur:in ora etiã Balſamũ, & quædam alia planta odorata.Auicẽna Balſamum in Ægypto naſci ſcripſit,eandemq; ferè omnia quæ Dioſcori.de eo tradidit. Ait Theuetus ſe vidiſſe hortum non procul à Cairo Ægypti liquore illo raro & pretioſo ex Balſamo arbore profluẽte celeberrimum, quam Prouinciæ præfectus adhibitis cuſtodibus diligentiſſimè cõſeruat,vt eius liquorẽ colligat, quẽ quotannis ad Turcarũ Imperatorem mittat. Itẽ à Græcorum Patriarcha & vrbis ſenioribus audiuiſſe eum qui hodie colligitur,neq; tam oleoſum, neq; vulneribus vlceribuſq; curãdis tam vtilem, quã qui poſtremi Regis Ægyptij tempore colligebatur. Plures quidem clam Opobalſamũ vendere,ſed adulteratũ.Narraſſe Arabas ex hiſtoriis Cleopatram Ægypti Reginam ex Iudæa Balſamum primam in Ægyptum trãſtuliſſe. Sed huic hiſtoriæ vix aſſentitur Theuetus, quòd in alia vulgari Græca lingua cõſcripta in Paleſtina legerit,Traians tẽpore Balſami feracia fuiſſe montana Engadi, & quædã alia Aſiæ minoris loca:quãquam re vera cùm hæc luſtraret, nullam reperire potuerit Balſami ſtirpem.Præterea Baſiliani montis Libani incolæ ex hiſtoriis ſuis referebãt,in quadam mõtis parte quę Solis ortũ ſpectabat, Alexi Græcis imperãte,tantum Balſami colligi ſolitum, quantũ in Ægypto. Sed regione à Turcarũ tyrannide oppreſſa, & exactis inde Chriſtianis,eius liquoris memoriã vnà cum planta ipſa exoleuiſſe. Ægypti Reges nihil pretioſius habebant, quod Regibus & Imperatoribus Perſidis,Catax, Æthiopię,Græciæ,cęteriſq; dono darẽt,ſiue ad ineundã ſiue ad confirmãdam cum eis amicitiam.Auctor deſcriptionis Africæ,in octaua eius parte tradit extra vrbẽ Ægypti Milſruhetich primã in Ægypto à Mahumetanis cõditam ad Nilum,excellẽtes eſſe & magnificas ſepulturas Regum Ægypti,qui eorum lingua Soldani dicũtur. Ab his ſepulchris mille & quingẽtis paſſibus ſtare dignos dictos Almathria,in quibus eſt hortus vnicã alens arborẽ,quæ Balſamum producit,nec in toto orbe vlla alia eſt quã hæc ſola.Plãtula eſt in medio fontis inſtar putei. Nã eſt procera arbor.Folia eius ſimilia ſunt foliis vitis,& parua.Audiuiſſe ſe refert qui dicerent, ſi aqua fontis diminuatur,plantam ipſam ſiccatã iri.Hortus cinctus eſt validiſsimis muris, in quem ingredi nemo poteſt,niſi maximo fauore aut dono cuſtodiẽtibus dato.Multa quidẽ hæc illi de Balſamo. Nullus tamen notis omnibus delineauit eius imaginẽ, vt veriſimile ſit eam præſertim veteribus illis incognitam fuiſſe. Hanc ex amici cuiuſdam oratione ſic refert Pena :Humilis eſt frutex, aſpectu deformis, cineracei coloris, flore puſillo Iaſmini lutei ſimili, minore,perpetuis virgis.Folia horna exuit menſe Decembri, quibus non niſi menſe Maio noua ſubſtituuntur. In Cairo atque Babylone ſata viget. Decembri menſe ramuli præſcindũtur, quibus cera oblitæ appenduntur amphoræ,excipiendo aureo liquori,qui moſchum ſapit. Nunc de tribus plantæ partibus dicamus, vt veras ab adulteratis diſcernamus, & earum vires perſpectas habeamus. Succus probatur,auctore Dioſcoride,recens, odoris validi,ſincerus,non ad

Marginal notes: Lib. 16. Geogr. (beside "ſami hiſtoriã ſic deſcripſit"); Ibidem. (beside "naſci Balſamũ teſtatur"); Lib. 2. c. 81. (beside "mum naſcitur"); To. 1. lib. 2. cap. 3. (beside "mum in Ægypto"); *Succi Electio.* (beside "phoræ … tibus dicamus"); Lib. 1. c. 18. (beside "beamus. Succus probatur")

ad acorem vergens,dilui facilis,læuis,adſtringẽs,ac modicè mordẽs linguam. Sed variè vitiatur miſto ab aliquibus Terebinthi,Cypri,Lentiſci,Balani vnguẽto,item Suſino,Metopio,Melle,aut cerato Myrteo,aut Cyprino liquido,læui. Sed dolus facilè depreheẽditur. Nam purus in laneam veſtem inſtillatus, ſi eluatur, neque maculam,neque notam relinquit:vitiatus autem inhæret, & lac inſtillatus coagulat, quod adulteratus nõ efficit: Præterea ſincerus in aqua, au lacte celeriter liquatur & lacteſcit,adulteratus olei modo innatat ſe cõuoluens,& in ſtellæ modũ diffundens,Sincerus tempore craſſeſcit, deteriorq; redditur. Xylobalſamum probatur recẽs,tenuibus ramulis,fuluum,odoratum,quadãtenus Opobalſamum ſpirãs. Semen eligitur flauum,plenũ,grande,ponderoſum, mordẽs guſtu, feruens, modicè Opobalſamũ olens. Adulteratur ſemine Hyperico ſimili,quod è Petra oppido defertur. Sed coarguitur magnitudine, inanitate, virium ignauia, ſapore piperis. Efficaciſsima vis ineſt ſucco,& maximè calfaciens, abſtergit quæ tenebras oculis offundunt,medetur perforictionibus vuluæ cum cerato roſaceo appoſitus: mẽſes quoque ſecundas & partus extrahit, horrores illitu diſcutit,ſordida vlcera expurgat,& cruda cõcoquit:vrinam potu ciet,ægrè ſpirãtibus prodeſt: datur in lacte cõtra Aconitũ hauſtum, ac ſerpẽtium ictus. Miſcetur acopis,malagmatis & antidotis. In ſumma efficaciſsima vis ineſt ſucco,ſecunda ſemini,minima ligno. Semen cõmodè potui datur pleuriticis,peripneumonicis,tuſsi,iſchiadicis, comitialibus, vertiginoſis,orthopnoicis,vrinæ difficultati,torminibus, ac ſerpẽtium morſibus: ad muliebres inſeſſus vtile eſt: vuluã aperit in deſeſsionibus balnearum decoctũ, & humorem euocat. Lignum eaſdem habet vires,aliquãto minores. Ex aqua potum cruditatibus,torminoſis,venenatorũ ictibus,vulſis opitulatur,vrinam cit, ad vulnera capitis cum Iri ſicca conuenit,ſquamas oſsium extrahit,& ad vnguentorum ſpiſſamenta additur. Balſamum,vt ſcripſit Galenus,deſiccat & excalfacit ordine ſecundo. Eſt autem tenuium partium,adeò vt odoratum ſit. Sed liquor eius ſubtiliorum etiam partium eſt quàm ipſa planta, non tamen adeò calidus, vt quidam exiſtimant,tenuitate partiũ falſi. Porrò fructus eius perſimilis genere facultatis eſt,cæterum longè in ſubtilitate partium inferior. Cùm hæ tres Balſami partes rariſsimæ ſint,imò potiùs cum his prorſus deſtitutæ ſint Officinæ, ſuccedanea tria excogitarunt. Liquori Balſama quæq; ſua, quæ vocant artificialia ſubſtituerunt,quorum mirificas vires ad vulnera curanda omnes celebrant,& experimẽtis confirmant. Xylobalſamo Lẽtiſci ſurculos,fortaſſe haud abs re,modò carioſi non ſint,ſed recentes,nec odorem amiſerint: ea enim ſunt temperie, nempe modicè calfaciente,deſiccante,moderatè etiam adſtringente & aromatica, vt horum puluis ſtomacho commodus eſſe poſsit. Iiſdem qualitatibus dentiſcalpia ex iis,dentes & gingiuas purgant & roborant. Hoc Pſeudoxylobalſamo abundat Gallia Narbonenſis & Italia. Carpobalſamum Officinarum prorſus reiiciendum eſt, neq; enim Balſami fructus eſt, ſed ignotæ cuiuſdam plantæ, vietum, exoletum, inodorum. Quare eius penuria ſemine Terebinthi,vel Lentiſci immaturi vtendum cẽſet Pena, quòd eius vires Carpobalſami facultatibus planè reſpondere videantur. Quin è Terebinthi pullulantibus botris atque flagellis tempore Verno lympidiſsimus liquor extillans,odoratiſsimus,non parùm tenax, digerendo, glutinando, dolorémque mulcẽdo eadem quæ Opobalſamum præſtare poteſt: cui ſuffragatur omnium conſenſus:nullus enim Balſamum confecit,qui non Terebinthinam vulgatam permiſcuerit. Quare nullum ille ſuccedaneum aptius arbitratur, cuius partes omnes omnibus partibus,liquori,ligno,ſemini reſpondeant, quàm Terebinthus genuinus. Hodie ex Occidentali India præſtantiſsimus liquor in Hiſpaniam defertur,quem ob excellentes & admirandas virtutes Balſamum nuncuparunt, veri illius Balſami quod in Iudæa & Ægypto naſcebatur nomine. Quare Balſamum

Xylobalſ. Electio. *Carpobalſa. Electio.* *Vires & Temper.* Li.6. ſimpl. Balſamum Indicum.

Li. de simplic. Ind. Occident.

Indicum siue Occidentale nominetur. Nascitur auctore Nicolao Monard. in Hispania noua arbor Indis Xilo dicta, Punica malo maior, foliis Vrticæ similibus, serratis & tenuibus. Ex hac duobus modis liquor elicitur. Vno multis incisuris vulnerato arboris cortice, qui tenuis est. Liquor inde fluens tenax est, subalbidus, & præstantissimus, sed adeò paucus, vt totum sibi seruent incolæ, nec ad nos transferatur. Altero Indis admodùm familiari in eliciendis succis ex quauis arbore. Ramos atque etiam truncos arboris assulatim & minutim cōcisos in amplissimū lebetem coniiciunt, multa affusa aqua. Bulliunt omnia quantùm satis sit: sublato igne refrigerari sinunt, & conchis oleum supernatans colligunt. Id verò est Balsamum quod in Hispaniam aduehitur, & quo illic vulgò vtuntur, colore ex nigro rubente, odoris suauissimi. Vasculis argenteis, vitreis, stanneis, aut fictilibus vitratis asseruatur, aliam omnem materiam penetrans. Gustu est acuto & aliquantulū amaro, vnde colligere licet adstrictionis particeps esse, calidum & siccum secūdo gradu. Tribus autem modis in vsum medicum recipitur. Aut enim intus sumitur, aut foris illinitur, aut chirurgicis remediis permiscetur. Intus sumptum manè ieiuno ventriculo asthmaticis vtile est, & vesicæ doloribus, menses ciet, vt & pessi modo subditum. Eius quatuor aut quinque guttulæ vino, aut aqua rosacea in cochleari exceptæ, & diluculo sensim in guttur instillatæ, sic vt linguam nō contingant (eius enim Balsami sapor in ore diutius hærens forsitan nauseam moueret) veteres stomachi dolores finiunt, eúmque roborant: colorem commendāt & anhelitum. Iocinori prodest, obstructiones aperit, & iuuentutem conseruat. Phthisicos iuuat, sterilium vterum expurgat pessi modo admotum. Foris calidum cum pluma illitum omnes cruciatus à frigidis humoribus ortos mulcet, præsertim si linteum liquore delibutum apponatur. Oedemata discutit & absumit: quamlibet corporis partem roborat. Capiti illitum cerebrum reficit & fouet, omnemq; noxium humorem absumendo, dolores sedat. Paralyticis opitulatur, cerebro, ceruice, spina, & ea parte quæ paralysi tentata est inunctis. Eadem ratione ad omnes neruorum morbos & contractiones vtile est. Stomacho illitum eum roborat, concoctionem iuuat, & flatibus obstructionibusq; liberat, sicuti & lienem, quem etiam emollit. Nephritidem & ventriculi dolores à causa frigida & flatibus prouenientes, calidum loco dolenti impositum sanat. Idem præstat pani calido inditum, sicq; appositum. Vrinam cit & expellit illitum. Summòpere laudatur in articulorum doloribus, præsertim coxendicum, quia omnem duritiem & tumorem resoluens discutiat. Chirurgicis medicamentis mixtum, mirum quantùm valeat. Vulgò in recentibus vulneribus vtuntur: nam statim & sine suppuratione glutinat. Iis etiam prodest in quibus contusio adglutinationem impedit, quòd statim digerat, & reliqua præstet quæ ad vulnus glutinandum necessaria sunt, vt non abs re pauperum chirurgia censeri possit. Neruorum iuncturarumq; vulnera præ reliquis medicamentis ad cicatricem perducit, contractionemq; prohibet. Capitis vulnera sanat, modò cranium illæsum sit. Denique recētia omnia in qualibet corporis parte, antiqua verò per se, aut cum aliis eò pertinētibus expurgat, & ad cicatricem perducit. In diuturnis febribus spina eo calente inuncta, dimidia hora ante paroxysmum, & illico quinq; aut sex guttis eius in vino sumptis modo supradicto, horrores discutiuntur, si ter aut quater remedium id repetatur. Hoc Balsamum statim, atque in India innotuit, ab Hispanis vsu receptum fuit, Indorū exempla secutis, hoc succo vulnera sua curantium. Quare in Hispaniam delatū ob admirabiles eius dotes magno fuit in pretio: eius enim vncia modò decem, modò viginti ducatis æstimabatur, nunc libra non pluris quàm tribus aut quatuor ducatis vænit. Romam quoque primùm illatum in eo fuit pretio, vt vncia centum ducatis venderetur. Deinde magna eius copia ad nos delata cœpit vilescere.

Forma. *Temper. & Vires.*

Eodem

FRVCTVS Balsami, Monardi.

Li.de simpli. Occid. Indiæ.

Eodē Nicolao Monardo auctore, ex Americæ siue noui orbis cōtinenti magna copia deferri cœpit Balſamū aliud per inciſionē extractū ex arboribus iis ſimilibus quæ in noua Hiſpania naſcūtur, vbi Balſamū decoctione colligitur. Sunt autem eæ arbores vaſtæ magnitudinis,& ad radicem vſque ramoſæ, duplici ſeptæ cortice,altero craſſo,Suberum modo,altero tenui,interno, materiam arborum amplectente. Ex eo quod inter vtrumque corticem eſt ſpatio,inciſione Balſamum profluit, alba limpidiſſimáque lacryma, ſuauiſsimi odoris, qui inſignes ſuas facultates ſtatim prodit. Idem auctor affirmat eius guttulam,alterius quod decoctione elicitur libra præſtare, eiúſque arboris fructum ſe habere, qui pro arboris magnitudine exiguus eſt, nempe Ciceris aut Piſi grano non maior, guſtus aliquantùm amari, incluſus extrema ſiliqua anguſta,digitum longa, alba & tenui. Eo fructu ſeſe ſuffiunt Indi ad capitis dolores & defluxiones. Auctor generalis Indiarum Hiſtoriæ narrat in India & inſula Hiſpaniola plantam quandam ſponte naſci,arboris magnitudine, vtpote quæ ad duorum hominum proceritatem interdum aſſurgat.

Forma. Vſus. Lib.11,7.3.

BALSAMI folium.

Caulibus eſt cinereis,foliis viridibus ſuperiore parte magis quàm inferiore,grandibus & amplis coſta craſsiore & elatiore per medium diuiſis,foliorum pediculis non virentibus, ſed rubeſcentibus. Fructus eſt racemoſus, longus inſtar manus digitatæ. Acini eius rari, virentes, quandoque rubeſcentes, & qui matureſcendo magis,ac magis rubeſcunt. Succum ex ea hoc modo extrahunt. Cymas & aſparagos teneros huius plantæ colligunt,alij racemos addunt, & ex his ſuccum exprimunt, quem in aqua coquunt ad dimidias, deinde magis ac magis ad ſapæ aut mellis craſsitudinem. Reſidere ſinunt, & ad vſum reponunt. Vlceribus & vulneribus admouent:ſanguinem enim reprimit,terget, & mirificè eis medetur, etiam vero Balſamo efficaciùs. Eius folium hîc ad viuum eſt expreſſum, vtroque extremo acuminatum, ſex digitos longum,latum quatuor cum dimidio. Reperitur in multis locis inſulæ Hiſpaniolæ. Balſamum nouum vocant. Ex eius ſummitatibus deſtillatur aqua, præſtantior aqua vitæ,vulneribus vtiliſsima, & morbis omnibus qui à frigore ortum habent, vti dolori ventriculi, aut partis alterius, ſi diebus aliquot bibatur.

MACER. CAP. XIIII.

Nomina Lib.1.c.94. Forma. Lib.12.c.8.

VT Graecis μακὲρ, ita Latinis Macer & Macir nominatur, Auicennæ Taliſafar, de quo breuiter ſic Dioſcorides. Macer eſt cortex flaueſcens, craſſus, guſtu perquàm adſtringens. Ex Barbaria aduehitur. Plinius non plura tradit. Et Macer ex India aduehitur, cortex rubens radicis magnæ, nomine arboris ſuæ. Qualis ſit ea incompertum habeo. Plinius & Galenus ex India conuehi Macerem aiunt, Dioſcorides ex Barbaria, quæ, Ptolemæo auctore, in Indo fluuio inſula eſt, vel vrbs. Illud maiore conſideratione dignum, quòd Plinius radicis, alij alterius partis, vel trunci, vel ramorum arboris corticem Maceris nomine intellexiſſe videntur. Quis autem ſit hic cortex, hodie ignoramus, nec etiam aliunde ad nos aduehitur. Attamen Pena ſcribit inter eximi Caſsiæ corticis magna fragmenta, de quibus dicemus, etiam repertum fuiſſe alium, qui ex cuiuſdam arbuſculæ ſtipitis imo exemptus, inferiore ſui parte valde ſimilis & concolor eſt ſuperiori, ſed minùs craſſus, ferè inodorus, aut quiddam Iuglandis aut Lauri redolens, guſtu perparùm caloris glutinis've mixti cum adſtrictione habens. Quare Macer videri poſsit, cùm Macer Dioſcoridi & Galeno adſtringens ſit, & calfaciat, & arboris cortex eſſe videatur. Macim autem Officinarum non eſſe, integumentum ſcilicet Nucis myriſticæ, multis rationibus demonſtrari poteſt. Eſt enim Macis tenuis cortex, acris odoratus, & amariuſculus: Macer verò Plinio cortex rubens, radicis magnæ. Prætereà vires & facultates plurimùm à ſeſe diſsident. Nam Macer guſtu valde adſtringit, vt Dioſcorides auctor eſt. Quare contra cruentas excreationes, dyſenterias, & alui fluxiones bibitur. Et ex Plinio, Corticis melle decocti vſus ad dyſenterias præcipuus habetur. Galeno verò Macer guſtu eſt multùm acerbo, cum leuicula quadam acrimonia odorata, iucundum ſanè redolens. Videtur itaque ex mixta conſtare eſſentia, pleraque terrena frigida, paucula verò calida, & tenuium partium. Quamobrem valenter deſiccat adſtringítque: ob id cœliacis & dyſentericis miſcetur facultatibus, in tertio deſiccantium conſiſtens ordine, in caloris frigoríſque differentia neutram inſigniter efficiens. At Macis non ita adſtringit, nec tam leui eſt acrimonia, ſed linguam & fauces ſatis vellicat, odoratior eſt, & leuiuſculum amarorem cum ſiccitate relinquit, vt dici poſsit calfacere & ſiccare in fine ſecundi ordinis, vel principio tertij. Maceris à Maci diſcrimen non ignorauit Serapio, qui cum ex Iſaac dixiſſet Macim eſſe Nucis odoratæ operimentum, ſubiungit aliud eſſe de quo intelligit Dioſcorides, ſcribens Macerem ligni corticem eſſe ſiue corium. Item Auicenna de Maci Nucis odoratæ inuolucro tractauit vno in loco, de Macere autem tanquam diuerſa re, nomine Thaliſafar, alibi. Poſtremò Dioſcorides & Galenus de Macere illa quidem quæ ſuprà diximus, literis mandarunt, de Maci verò vtpote incognito aromate, ne verbum quidem.

Vires. Lib.12.c.8. Li.7.ſimpl. Ca.2.ſimp. Li.2.c.448. Li.2.c.687.

MALABATHRVM BETRE. CAP. XV.

Nomina Lib.1.ca.11. Forma.

ΜΑΛΑ'ΒΑΘΡΟΝ Græcis & φύλλον, Latinis ſimiliter Malabathrum & folium ſimpliciter, & folium Indicum. De quo hæc prodidit Dioſcorides. Malabathrum quidam eſſe putant Indicæ Nardi folium, decepti quadã odoris ſimilitudine: multa enim Nardum olent, vt Phu, Aſarum, Niris. Res autem nõ ita habet. Nam Malabathrum folium eſt ſui generis, quod in Indiæ naſcitur paludibus, Lentis paluſtris modo innatans aquis ſine radice. Id collectum ſtatim lino tranſſuitur, & ſiccatum reconditur. Ferunt ſiccatis æſtiuo feruore aquis, humum aridis fruticibus vri. Quod ſi non acciderit, non ampliùs renaſci. Probatur recens, ex nigro candicans, non fragile, integrum, odore

odore caput feriens, quod in ſua odoris ſuauitate diù permaneat, vt Nardum ſapore immiſcetur, nullo ſatis guſtu. Infirmũ verò, & minutim conciſum, carioſum, virus olens, improbatur. De eodem ſic Plinius. Dat & Malabathrum Syria, arborẽ folio conuoluto, arido colore, ex quo exprimitur oleum ad vnguenta, fertiliore eiuſdem Ægypto. Laudatius tamen ex India venit. In paludibus ibi gigni tradũt Lentis modo, odoratius Croco, nigricans ſcabrúmq;, quodam ſalis guſtu. Minùs probatur candidum. Celerrimè ſitum in vetuſtate ſentit. Sapor eius Nardo ſimilis eſſe debet ſub lingua. Odor verò in vino ſufferuefacti antecedit alios. Hîc Plinius diuerſa Malabathri genera ponit, Dioſcorides vnicum. Vnum in India laudatius, ibi in paludibus gigni Lentis modo, quod Dioſcorides dixit Lenticulæ paluſtris modo aquis innatare. Quodam ſalis guſtu, Dioſcorides nullo, μὴ ἁλμυρίζον, id eſt, nauigationis tempore aqua marina non perfuſum. Minùs probari candidum, Dioſcorides probat ex nigro candicans. Auicenna & Serapio quæ de Folio Indo tradiderunt, à Græcis mutuati ſunt, qui cùm Malabathrum non norint, ex eorum ſcriptis innoteſcere aliis non potuit. Quare veram Malabathri hiſtoriam ex Garcia hîc exponemus. Indi folium ſiue Malabathrum Tamalapatra appellant, ex qua voce Græci & Latini ſuum Malabathrum detorſerunt, Arabes *Ladegi Indi*, id eſt Folium Indum, Actuarius à Mauritanis *Tembul* nominari perperàm ſcripſit. Eſt autem Folium Indum folio mali medicæ ſimile, anguſtius tamẽ per extremũ, colore viridi, tribus per longitudinem excurrentibus coſtis (qua nota facilè dignoſcitur) odoratum, Caryophylla quadantenus redolens, non tam vehementis odoris quàm Nardus aut Macis, neque tam ſubtilis & acuti quàm Canella. Non igitur aquis innatat hoc folium Lentis paluſtris modo, vt referunt Dioſcorides & Plinius, ſed naſcitur in procera arbore procul ab aquis, cùm multis aliis in locis, tum in Cambaya. Neque tam validi ſunt odoris folia hæc quàm Spica Nardi, ſed ſuauioris, neque eo modo colliguntur atque reponuntur quo Dioſcorides ait, ſed collecta in faſciculos colligantur, atque ita væneunt. Dilutiore viridi colore nitent, nõ ex candido nigricant, & præferuntur integra, quòd facultas in iſtis meliùs conſeruari credatur. Odore nequaquam caput feriunt, vt reliqua odorata. Plinius in Syria, Ægypto & India naſci tradit, quod cùm perquiſiuiſſet Garcias à Medicis Memphiticis, Damaſcenis, & Alepinis, omnes vno ore negarunt in Syria aut Ægypto gigni, neque tam validi eſſe odoris quàm Crocum, neque Nardi eſſe ſapore affirmat. Quod verò huius in vino ſufferuefacti odorem alios antecedere ſcribit, eius tempore verum id eſſe potuit, cùm adhuc ignota eſſent Berzuinum, Ambarum, Moſchus, Calambac, id eſt Agallochum præſtantiſsimũ, aromata odoratiſsima. Hoc folium quale à Garcia deſcribitur, eius Scholiaſtes ad nos, ipſis etiã tenuioribus ramis interdum adhuc inhærens & integrum adferri ait, quale & hîc pictura expreſsit, guſtu Laurini ferè folij. His addit picturã fructus cuiuſdam exigui, glandis ferè forma à Cortuſo miſsi cum hac inſcriptione, Fructus Canellæ quorundam ſententia, ex aliorum verò ſententia, *Tembul* conuoluoli in India. Eum

Li.12. c.26.

Li.2.ca.253. Cap.53. ſimpl.

Li.1.Arom. Ind. ca.19.

Nomina

Forma.

TAMALAPATRA cum ſuo ramuſculo.

Eum quoniam intellexerat aliquando vnà cum folio Indo ad nos adferri, atque id legitimum esse folium ex Garciæ descriptione coniiciat. (Nam *Tembul* fructus longè diuersus est, vt in Betre dicetur) pingendum curauit ea magnitudine qua missus est, quem & nos hîc cum folio exhibemus. Falluntur, inquit Garcias, qui Malabathrum Caryophyllorum folium esse putant: nam regio in qua Caryophylla nascuntur, biennij ferè itinere distat ab ea in qua Malabathrum prouenit. Neque opus fore ἀντιβαλλομένῳ ait, si diligentiores essent pharmacopœi & Medici Lusitani: tanta enim eius copia exportari posset, quæ vniuersæ Europæ satisfaceret. Eius autem penuria Canellæ foliis vtendum consulit, si ea nanciscantur, sin

Li.2.ca.253. minùs, Spica Nardi, non autem Maci, vt quidam voluerunt, Auicenna Thalisafar substituit aut Spicam, Bellunensis autem Thalisfar, seu Thalisafar, seu Thalaffir, seu Thaleffir interpretatur folia Oliuæ Indæ. Alij dicunt, inquit, quòd est lingua auis. Rectiùs opinor Clusius, qui Thalisafar Auicennæ Græcorum Macerem esse censet, de quo Thalisafar nomine scripsit Auicenna, vt diximus. Malabathrum,

Li.2. c.687. Dioscoride auctore, easdem quas Nardus vires habet, sed omnia efficaciùs præstat.

Lib.1.ca.11. *Vires.* Vrinam vehementiùs ciet, & stomacho magis prodest Malabathri vis. Oculorum inflammationibus tritum & in vino feruefactum commodè illinitur, subditum linguæ oris halitum commendat. Vestibus interpositum earum odorem seruat,

Lib.23. c.4. & ab erosione tuetur. Plinius, Malabathri quoque naturam, inquit, & genera exposuimus. Vrinam ciet, oculorum epiphoris vino expressum vtilissimè imponitur: item fronti dormire volentibus, efficaciùs si & nares illinantur, aut si ex aqua bibatur. Oris & halitus suauitatem commendat linguæ subditum folium, sicut &

Betre. vestium odorem interpositum. Folio Indo Betre siue Betle adeò simile est, vt idē

In cap.11.li. 1. Dioscor. esse credant multi, etiā qui in India peregrinati sunt. Amatus Lusitanus vtrumq; confundit. Item Odoardus Barbosa, scribens fluuium esse Betelle nuncupatum,

Lib. Nauigat. in cuius ripis vici sunt aliquot, & horti amœnissimi ac paradisi, in quibus tanta Betelle copia colligitur (folium id est ad mandendum præstantissimum) vt iis nauigia paruula & scaphas onerent, quæ ad alias regiones & maris portus vendēda

Forma. transuehunt. Hoc folium, inquit, Folium Indum vocamus, Lauri folio magnitudine par, eademque ferè specie. Hederæ modo alias arbores conscendit, & palis ridicisque fulcitur. Fructu seminéque caret. Folium istud in ore detentū roborandi

Vires. vim habet. Quamobrem Indi omnes tam viri quàm fœminæ, noctu diuq;, domi & foris id perpetuò mandunt ita præparatum. Ex ostreorum testis calcem conficiunt, in qua aqua dissoluta folium macerant, quibus adiungunt paruula quædam poma (*Areca* vocant) quæ permixta in ore tenent manduntq;, nihil deglutientes, præterquàm succum qui ex superioribus tribus commixtus elicitur, quæ semper os rufo colore, & dentes nigro inficiunt. His tradunt ventriculum à superuacuis humoribus expurgari atque exsiccari, cerebrum & cor mirè roborari, flatus discuti, sitim sedari, vt nulla apud Indos res maiori sit in pretio. Non solùm loco supradicto, sed etiam in tota India magna folij huius copia est. Persæ & Arabes *Tambul*

Li.1.Arom. Ind.ca.18. vocant. Hæc Odoardus Barbosa. Sed hallucinantur, inquit Garcias, qui Betre folium Indum esse putant, in quo etiam errore se fuisse fatetur. Sed Nizamoxæ Regi medicamentum roborando stomacho iussus componere, cùm medicamenta ex quibus constaret enumerasset, adderetq; id folium quod manderet, folium Indum esse, risit ille, & Auicennam ostendit Arabica lingua conscriptum, qui diuersis capitibus de Folio & Betre agebat. De Folio quidem loco suprà citato, de *Betre* verò

Li.2.c.699. multò pòst, quod *Tembul* vocat corrupto, vt Garciæ videtur, vocabulo, quod ab

Nomina omnibus *Tambul* non *Tembul* vocatur. In Malauar, vt idem Garcias scribit, *Betre*

Locus. vocatur, in Decan, Guzarate & Canam, *Pam*, in Malaio *Siri*. Nascitur in omnibus Indiæ regionibus maritimis Lusitanis cognitis, in continenti non reperitur, nisi è maritimis

è maritimis delatum. Verum quidem in Dultabado, vrbe opulenta, in Decan, in Bisnaga inueniri, sed minori certè quantitate quàm vt ad Persas & Arabes deferatur. Supra Calaiate, quod octoginta leucis ab Ormuz distat, inueniri haud erit facilè. Nam neque regionem frigidam amat, vt ex China, neque solibus nimiùm perustam, vt Mosambique & Sofala. Est autem Betre, inquit ille, folium simile ferè Mali Medicæ folio, oblongius tamen, & per extremũ arctius, venas siue costas per longitudinem excurrentes habens. Optimum censetur bene maturum, colore fuluescẽte, tametsi mulieres nonnullæ præferunt quod immaturum est, quia maiorem sonum edit in ore dum manditur. Corrumpitur si recens à planta collectũ diutius manibus tractetur. Fert Betre in Maluccis fructum quẽdam cõtortum, lacerti caudæ similem, quem istic edunt, quòd bene illis sapiat. Fuit id semen delatum Malacam, atque degustatũ optimi saporis inuentum est. Seritur autem Vitis modo, adduntúrq; pedamẽta, per quæ repens se sustineat nostratis Hederæ modo. Quidam maioris quæstus gratia Piperis, aut Arecæ arboribus id maritant, atque ita pulcherrima vmbracula conficiunt. Multam verò curam & assiduam rigationem desiderat. Betre folium mansum amarum sentitur. Quã ob causam Arecam, calcem, atque alia admiscent. Sunt qui addant Lycium, opulentiores Caphuram de Burneo, nonnulli lignum Aloës, aut Moschum, aut Ambarum. Sic autem paratum, adeò suauis est saporis, orísque halitum adeò commendat sua fragrantia, vt perpetuò ferè illud mandant ditiores, tum etiam alij pro facultatum ratione. In solitudinibus autem & remotioribus à mari locis carè venditur. Ideò fertur Nizamoxa singulis annis in id impẽdere trigesies mille aureos Lusitanicos. Hæc sunt eorum tragemata, hoc abeuntem donant, atque Rex ipse interdum propria manu potentioribus largitur, aliis verò per manus famuli. Sed quia Betre venas habet per folij longitudinem discursantes, vngue pollicis (quẽ ea de causa in acutũ præsecant, non veluti nos in rotundum) eas eximunt: deinde admisto calcis momento (quæ tum ob exiguam quantitatem, tum quòd ex testis ostreorum concrematis facta sit, nocere non potest) & Areca contusa aut confracta, folium Betre complicant, atque in os iniectum mandunt, priorem illum succum expuentes (quod tamen nonnulli non faciunt) qui cruentus videtur: deinde alia atque alia folia similiter præparata sumunt. Solent aliquem dimissuri, aut ipsi ab adstãtibus discedentes his foliis præparatis plena bursula serícea abeuntem honorare. Nemo autem discedere sustinet, donec Betre sit donatus: id enim est dimissionis indiciũ. Prætereà opulentiores adituri, hoc Betre manducare pro more habent, vt odore os commendent. Est enim apud eos valde indecorum odoratum non habere anhelitum: ita vt si tenuioris fortunæ aliquem cum potentiori fabulari necesse sit, manu ori admota id faciat, ne teter aliquis odor nares alterius feriat. Sic etiam mulieres cum viris congressuræ Betre mandunt, antequàm colloquantur, existimántque ad lasciuiam summam esse illecebram. Omnes eius regionis incolæ sumpto cibo mandere solent, alioqui cibos nauseam prouocaturos aiunt, & mandere assuetis oris halitum tetrum fieri si abstineant. Solent ab eius vsu aliquot dies abstinere, quibus obierũt sanguine iuncti, & in quibusdam ieiuniis. Ab eius etiam esu abstinent, & humi se abiiciunt Arabes & Moalis, id est, Ali sectatores, decem diebus quibus ieiunant. Auicenna tradit Betre gingiuas confirmare, in quem etiam vsum semper ab Indis manditur: & paulò pòst subiicit stomachum roborare, ob quam facultatem etiam ab Indis expetitur. Quod autem frigidam facultatem illi tribuat in primo gradu, & exsiccantem in secundo, putat Garcias exemplar vitiosum esse, aut (quod docti Arabes arbitrantur) Auicennæ in temperamenti ratione impositum fuisse. Fit enim plerumque, vt vulgus quæ calida sunt, frigida esse dicat, vt Piper, Cardamomum, Cepam. Calidum autem

Forma.

Vsus & Vires.

Li.2.c.699.

& ſiccum eſſe Betre ad finem ſecundi exceſſus Garcias expertus eſt, & ex ſapore, ac odore iudicauit.

LACCA. CAP. XVI.

Li.2. c.432. Acca Officinis, Italis etiam *Lacca*, quibuſdam *Lachetta*, Auicenna Luch vocat, & Dioſcoridis Paulíq; Cancamum eſſe cenſet. Scribit enim ex Paulo gummi eſſe ſimile Myrrhæ, boni odoris, deberéque adhibita cautione ſumi. Deinde eos reprehendit, qui Caraben dixerunt eſſe Laccam, quamuis Carabe nonnullas facultates ſimiles habeat. Serapio ex ſententia Dioſcoridis & Athabaris (quem nonnulli Paulum putant, quòd eius verba transſcribat) ſcribit Laccã gummi eſſe arboris in Arabia naſcentis, Myrrhæ ſimile. Deinde ex ſententia Rhaſis, ex cælo decidere in ramos arboris Gubera, id eſt Meſpili. Poſtremò ex Iſaac, Lacca, inquit, res quædam rubra, quæ tenuibus lignis inhæret, ſaporis ſuauis. Coquitur hæc, & ex ea panni rubro colore inficiuntur, quam infecturam Kermes vocant. Ex Armenia defertur. Sed de Lacca longè aliter ſcripſerunt recentiores. Amatus Luſitanus tradit Laccam hodie à Luſitanis ex India deferri, rubram, tranſlucidam, infecturis præcipuè expetitam, ex qua etiã Officinæ compoſitionem præparant, quàm Dialacca appellant. Hanc certum eſt non gummi eſſe, nec arboris plantæ've alicuius lachrymam, ſed potiùs formicarum alatarum ſtercus, fauaginémve, veluti ceram apum. In Regno igitur Pegu apud Indos, cùm terra pluuia, vel arte plus iuſto irrigatur, formicæ alatæ ligna quædam tenuia ab incolis ſic diſpoſita conſcendunt, in quibus Laccam generant: qua de cauſa in Lacca ligna viſuntur, quæ proculdubiò arboris non ſunt Laccam ferentis. Garcias tradit quam Officinæ Laccam vocant Arabibus, Perſis, & Turcis *Loc Sumutri*, quaſi dicas Laccam è Samatra, nuncupari, non quòd Samatra ſit prouinciæ Pegu, vbi plurima Lacca naſcitur, finitima, ſed quòd Arabes & alij in Samatra gigni putarent. Idem nomen ſeruarunt incolæ prouinciarum Balagnate, Bengala, & Malauar, quia à Mauritanis id didicerunt. Legitimum tamen in his prouinciis nomen eſt Lac, in Pegu verò & Martaban, vbi eſt præſtantiſsima, Tree, atque iſtuc à Iamay adferri tradũt. Non vocatur Aec, nec Aucuſal, vt Pandectarius ſcribit, neque Sar, vt corruptè apud Serapionem legitur. Porrò incolæ Pegu & Martaban eam Samatram deferebant, vnde Piper in ſuam regionẽ reuehebãt. Quomodò autem illic naſcitur, ita narrat. Vaſtam arborem illic inueniri, foliis quodammodò Pruni, in cuius ſurculis & minutioribus ramis magnæ formicæ in terræ viſceribus aliiſq; locis enatæ hanc Laccam elaborant (vt apes mel conficiunt) materiam ex ipſa arbore exſugentes: hos deinde ramulos ab arbore reuelli, atque in vmbra ſiccari, donec decidẽtibus ipſis Lacca veluti in tubulos cõcreta maneat: interdum ligni fragmenta ipſi inhærent. Melior ſincera, ligni & fragmẽtorum expers, deterior cui ligni fragmẽta inhærent. Inuenitur etiam ſolida & minimè ſincera, quã poſteà colliquãt, & in pollinem redigũt. Hæc vilior, quia multã terram admixtam habet. Non eſt autem arbor in qua

Cap.181. ſimpl. — In cap. 23. lib.1. Dioſ. — Li.1. Arom. Ind. cap.6. — *Nomina* — Cap.13.

LACCA cum ſuis bacillis.

in qua Lacca prouenit, Myrto ſimilis facie, aut magnitudine, vt aliqui putant, ſed interdum in Nucis iuglandis magnitudinem accreſcit, interdum minor eſt. Idem refert ſe in Balagnate vidiſſe ramulum ex arbore Betifera reuulſum, cui inhærebat Lacca: ſed quia exigua admodùm quantitate aduerſante, cæli temperie prouenit, negligi: multi tamen ſe vidiſſe in iis arboribus affirmabant. Formicas autem Laccam conficere perſpicuum eſſe, quòd plerumque alæ formicarũ Laccæ permixtæ reperiantur. Eligenda Lacca quæ præmanſa pulcherrimo colore rubro inficit. *Electio.* Quæ etiam ad nos aduehitur, circa ramulos elaborata eſt, inquit Cluſius, & quãuis prædura & exſucca, manſa tamen ſputum efficit ſanguineum, quod probitatis eſt indicium. Ex his intelligere licet Laccam à Cancamo Græcorum diuerſam eſſe, quòd Lacca minimè odorata ſit, Cancamum autem ad ſuffimenta vſurpatur, quod boni odoris eſt indicium. Quare Auicennæ & Serapioni ignotam fuiſſe qui Cancamum Græcorum eſſe putarunt, quibus æquè incognita fuit. Non eſt autem Lacca Myrrhæ ſimilis, quia hæc in exterioribus ramulis conficitur, & odorata nõ eſt, Myrrha ex ipſo arboris trunco extillat, & odorata eſt. Fallitur etiam Auicẽna ſcribens ſimiles illi cum Carabe eſſe facultates: Carabe enim adſtringit, Lacca obſtructiones aperit. Prætereà Laccam in Arabia naſci falſum eſt, cùm in Arabiam ex India deportetur. Neque in Sorbi ramulos delabitur, neque etiam Meſpili, vt nonnulli perperàm verterunt: cùm nullæ ſint, auctore Garcia, in vniuerſa India Sorbi neque Meſpili. Sed nec in Armenia prouenit, nec eſt Kermes Arabum, cùm id nihil aliud ſit, quàm Coccus infectorius Græcorum. Lacca excalfacit ordine *Vires & Temper.* ſecundo, ventriculum & iecur roborat, & ab obſtructionibus liberat, ictericis prodeſt, aquas pellit. Eſt alia Lacca artificialis, quam infectores vendunt: quæ ex fæce braſilij & croci conſtat, qua pictores maximè vtuntur in exprimendo colore rubro obſcuro.

BENZOIN. CAP. XVII.

BELZOE, vel Belzoim, vel Belzuinum vulgò, Garciæ Benini, ſiue Benzuinum dicitur. *Nomina* Id ille veteribus prorſus incognitum fuiſſe ſcribit: *Li.1 Arom. Ind. cap.5. Collig.5. ca.56.* neque enim apud Græcos, neque apud Arabas vllos eius deſcriptionẽ legimus. Auerrhois quidem ſcribit Belenizan, ſiue Belanzan, ſiue petroſam exſiccantem & excalfacientem in ſecundo exceſſu habere facultatem, ſtomachum humidum & langueſcentem exſiccare & roborare, oris odorem commendare, partes corporis confirmare, & venerem excitare: quod nonnulli Beniui eſſe putant, quibus Garcias non aſſentitur. Veteribus etiam Iudæis incognitum fuiſſe ex eo coniicit, quòd neque Dauid, neque Salomon eius meminerint, qui tamen odores & ſuffimenta maximè celebrarint. Beniui genera multa Garcias recenſet. Vnum à mercatoribus maximè expetitum, quod amygdaloides vocant, *Genera.* quia vngues ſeu maculas candidas amygdalorum inſtar admixta habet, & quo pluribus abundat, eo præſtãtius habetur. Amatus Luſitanus hoc genus Myrrham Troglodyticam Dioſcoridis, omnium præſtantiſsimam eſſe cenſet. Maximè prouenit in Sian, & eius cõtermina Martaban. *In cap.71. lib.1. Dioſ.* Alterum genus nigrius inuenitur in Iaoa & Sumatra, quod vilius eſt. *Locus.* Eſt & genus nigrum in Sumatra, è nouellis arboribus profluens, quod ab odore grato Beniui de Boninas vocant: id ſuperiori decuplo carius eſt. E nouellis autem plantis profluens amygdaloide odoratius eſſe ait Garcias, quia gummi multùm natiuæ ſuæ fragrãtiæ vetuſtate amittat, vt ferè reliqua huiuſmodi. Sed quia candidum elegantius eſt, nigrum & nouellum odoratius, vtrumque permiſcere ſolent, vt odoris fragrantiæ etiam elegantiam concilient. Beniui genera à Chinenſibus vocantur *Cominham*, ab Arabibus *Louaniaoy*, quaſi dicas Thus de Iaoa, quòd hæc regio primùm Arabibus innotuerit: Arabes

enim Thus Louan vocare diximus,Gazarate & Decan incolæ *Vdo* nominant.Eſt autem Beniuifera arbor procera,vaſta,pulchra, vmbrã latè diffundens ob ramorum copiam,quos venuſto ordine digeſtos,& in altũ ſublatos habet. Caudice eſt craſſo,materie pulchra & firmã.Folia minora ſunt aliquantò Citri,ſeu Limoneræ foliis,non tamen adeò virentia,ſed parte auerſa candicantia, quæ in maioribus ramis naſcuntur,ad Salicis folia magis accedũt,latiora tamen ſunt,ſed minùs longa. Naſcuntur interdum in ſiluis Malaca. Vulnerãtur interdum arbores vt Beniui maiori quantitate effluat,nouellæ,vt dictũ eſt,Beniui de Boninas emittũt. Credidêre permulti Laſerpitij lacrymãm,ſiue Aſam odoratam eſſe Benzuinũ, quorum ſententiam Garcias improbat. Nullum enim,inquit,in condimenta vnquã Benzoinum recepiſſe certum eſt. Aſæ verò frequens eſt vſus in condiendis cibis apud Indos. Deinde maxima pars Laſeris ex India vltra Gãgem(Indi Ganga vocant)aduehitur. Benzoin verò quod in Indiam adfertur, quódq; Amygdaloides dicunt, naſcitur in Sumatra & Sian (non in Armenia aut Syria, aut Cyrene) eiúſque maxima pars in Indiam conuehitur,deinde in Arabiam,Perſiam, & Aſiam minorẽ, atque etiam in Paleſtinam Syriam,Armeniam,Africam.

Forma.

BDELLIVM. *CAP. XVIII.*

Nomina. Lib.1.c.69.

ΔΕΆΛΛΙΟΝ Græcis, μάλδακον & βόλχαν,Latinis Bdellium. Eſt, auctore Dioſcoride,lacryma Sarracenicæ,ſeu Arabicæ arboris.Probatur guſtu amarum, translucidum taurini glutinis modo, intus pingue, facilè liqueſcens,ligni ac ſordis expers,ſuffitu odoratũ, vngui ſimile. Eſt etiam Bdellij genus ſordidum,nigrũ,vberioribus glebulis in offas conuolutũ, Aſpalathi odore,ex India aduectum.Deferunt etiam ex Petra oppido ſiccum,reſinoſum,liueſcens,ſed facultate ſecundum. Adulteratur gummi, ſed ita vitiatum non perinde guſtui amaritudinem repreſentat, nec adeò ſuffitionibus odoratum. Dioſcorides hîc ſolùm gummi meminit,Plinius etiam arboris.Vicina eſt Bactriana,inquit,in qua Bdellium nominatiſſimum.Arbor nigra eſt,magnitudine Oleæ, folio roboris,fructu caprifici naturáq;.Gũmi alij Brochon appellãt,alij Malachrã, alij Maldacon.Nigrũ verò & in offas conuolutũ, Hadrobolon. Eſſe autem debet translucidũ ſimile ceræ,odoratũ,& cùm fricatur pingue,guſtu amarũ citra acorẽ. In ſacris vino perfuſum,odoratiũs.Naſcitur in Arabia,Indiáq;,& Media ac Babylone. Aliqui Peraticũ vocant ex Media aduectũ. Facilius hoc & cruſtoſius, amariúſq;:at Indicũ humidius & gũmoſum. Adulteratur Amygdala nuce. In noſtris Auicẽnæ exemplaribus cõfuſa eſt admodùm & inepta Bdellij deſcriptio.Serapio duobus diuerſis capitibus de Bdellio tractat. In priore ſcribit Molechil de Machi,id eſt Bdelliũ de Mecha eſſe arborẽ Iunci,quæ maturatur in Mecha,& comeditur,eſtq; dulcis,cuius cor eſt Ceſilio, eſtq; ex genere Palmæ. In altero capite de Molochil agit,quod eſt Bdellium Dioſcoridis.Bdellij fructum à Cortuſo miſſum rei herbariæ ſtudioſis cõmunicauit Cluſius, quem & hîc expreſſimus.Eſt nucis Iuglandis magnitudine, aut etiam amplior, triangulari forma, oblongiori tamen, & ad Ficum quodãmodò accedente,odoratus,colore ſubcinereo, duriſsimo

Lib.12.c.9. Lib.2.c.115. Cap.117. ſimpl. Cap.194. ſimpl.

BDELLII fructus Cortuſo.

rißimo putamine, quod prægnans est, & nucleum continere videtur. Bdellium calfacit auctore Dioscoride, & emollit duritias, & turgentia guttura, humidasq; hernias discutit, cum ieiuna saliua dilutum: vuluæ spiracula laxat apposítu & suffitu, & partus humiditatésque omnes extrahit, calculos potu comminuit: vrinam mouet, tußientibus & à serpente percußis vtilißimè datur: valet ad rupta, vulsa, laterum dolores, & discursantes spiritus: malagmatis inseritur, quæ contra duritias & neruorum nodos prosunt. Contusum resoluitur affuso vino aut aqua calida. Dilucidiùs easdem facultates exponit Galenus. Bdellium quod Scythicum nominant, quod sanè & acrius est & resinosum magis, emollientis admodùm & efficacis virtutis est. Arabicum, quod dilucidius est, magis desiccat quàm emollientia. Igitur recens & humidum est, & contusum facilè mollescit, ad omnia ad quæ Scythicum idoneum. At quod antiquum est, & gustu admodùm amarum, & acre & siccum ab eorum quæ indurata emolliunt mediocritate excidit. Vtuntur autem illis & potißimùm Arabico, & ad bronchocelas, & hydrocelas saliua matutina ieiunáque subigentes, vt emplastri consistentiam accipiat. Porrò Arabicum & calculos renum in potu sumptum frangere apparet, tum vrinas ciere, & crudorum flatuum discursus, & laterum dolores, & rupturas persanare.

Temper. & Vires. Li.1. ca.69.

Li.6. simpl.

CAPHVRA. CAP. XIX.

KAPHOR seu *Chafur* Arabibus, recentioribus Græcis καφουρα, vt etiam Latinis Caphura nominatur, Officinis & Italis *Camphora*, Germanis *Campher*, Gallis *Camphre*. Serapio tradit Camphoram de Panzor esse de terra Panzor, id est, de insulis propinquis regioni Sarandin, & quibus annis fiunt multa fulgura, tonitrua, & terræ motus, ibi generari multã Camphoram, & cõtrà. Aiunt etiam, inquit, in montibus Indiæ & Sim esse arbores Caphuræ. Deinde scribit ex Isaac, Camphoram deferri ex regione Saffella, & ex regione Calea, & Dhabehac, & Harigi. Et Camphorã esse gũmi arboris nascentis in partibus illis, & esse gummi maculati coloris rubri, & lignũ eius esse album, tenerũ, quasi velit fieri nigrum, & Camphoram reperiri in corde ligni arboris, & in interueniis ligni. Meliorem esse quæ Camphora Riach appellatur, quæ spõte ex ligno arboris manat, & coloris est maculati rubri, quæ sublimatur, & fit Camphora alba, Riachina dicta à nomine Riach Regis, qui ibi primus regnauit. Nomen loci Panzor. Secundum bonitatis gradum obtinet Camphora de Sauzen, crassa, coloris obscuri, nec clara sicut Riachina, & vilior. Sequitur Camphora de Carsal, fusca, vilioris etiam pretij quàm Riachina. Deinde Camphora Halonichi, fragmenta ligni admixta habens, pinguis, gummosa, ad suffitus vtilis cum Costo, Myrrha & Thure in templis. Omnes hæ species, inquit, clarificantur per sublimationem, & ex his prodit Camphora alba in laminis, figura paropsidum, & vocatur Camphora operata. Hæc ex Serapione. Auicennæ species Camphoræ sunt, Alkansuri, & Ariagie, deinde Alzeid, & Alescek: & est alba quæ permixta est cum ligno suo. Quidam autem dixerunt quòd est arbor magna, faciens vmbram multitudini animalium valde numerosæ, sub qua vmbra consueuerunt habitare aluemur, seu aluemer (lupos ceruarios Bellunensis interpretatur) & non peruenitur ad ipsam arborem nisi in tempore noto anni. Lignum eius sæpius se vidisse ait, quod est album, frangibile, leue, in cuius cauitatibus quandoque continetur aliquid de vestigiis Camphoræ. Hæc ferè Auicenna. Sed de hac tota re multò certiùs & enucleatiùs scripsit Garcias. Ac primùm *Capur* seu *Cafur* ab omnibus Arabibus nominari, quia apud eos literæ p, & f, magnam habeant affinitatem. Quod si à quibusdam aliis alia imponantur nomina, aut mendosa esse exemplaria, aut auctores ipsos ea in re deceptos fuisse censet. Præterea nomina locorum in quibus Auicenna &

Nomina.

Cap.344. simpl.

Lib.2.c.133.

Lib. Aromat. Ind. 1. cap.9.

Serapio naſci tradunt, magna ex parte corrupta eſſe. Nam ea, quam de Panzor vocat, eſt de Pacen in Samatra inſula. Pro regione Calca ex qua aduehitur, è Malaca dicere debebat, quoniam in Bairros loco Malacæ vicino naſcitur. Ea, quam Auicenna de Alſuz appellat, de Sonda eſſe poteſt, inquit Garcias, quæ eſt inſula Malacæ vicina. In noſtris tamen Auicennæ exemplaribus nõ legimus Camphorã de Alſuz, ſed Alkanſuri, Ariogiæ, deinde Alzeid & Aleſchek, vt ſuprà diximus. Eſt autem Caphura nobile medicamentum, veteribus Græcis ignotum, & ſolis Arabibus acceptum ferendum, gummi quod in meditullium ligni cadens, deinde extrahitur, aut per rimas exudat. Id in aliquot lignis ſe vidiſſe Garcias affirmat. Principio verò exudat admodùm candida, ſine vllis rubentibus, aut nigricantibus maculis, non autem organis elicitur, neque ad candorem conciliandum decoquitur, vt Auicenna & Serapio tradidêre. *Genera.* Duorum eſt generum, Caphura de Burneo, & quæ ex China defertur. Caphura de Burneo nũquam ad noſtras vſque regiones penetrauit: nec id mirum, inquit Garcias, quia huius libra tanti emitur, quanti centum libræ eius quæ ex China eſt, quæ ſecundũ eſt genus, quæq; in Europam defertur in panes orbiculares coagmentata, diametri quinque digitorũ: quæ cùm coagmentata ſit, compoſitum medicamentum, nõ ſimplex, videtur. Caphuræ de Burneo, quæ magnitudine eſt Milij, aut paulò maior, genera quatuor conficiunt Gentiles, Baneanes, & Arabes qui eam emunt. Nam diuidunt in caput, in pectus, in crura & pedes. Eius quæ ex capite eſt libra vænit Pardan octoginta. (Eſt autem Pardan monetæ aureæ apud Indos genus, quod cõ ficit decem regales Caſtellanos.) Quæ ex pectore, aureis viginti: quæ ex cruribus, duodecim: quæ ex pedibus, quatuor, aut ſummùm quinque. Nõnulli curioſiores quatuor inſtrumenta cuprea ſumunt, inæqualibus foraminibus pertuſa, per quæ Caphurã traſmittunt. Ea quæ per inſtrumentum maiora foramina continens tranſmittitur, ſuum habet pretium, quæ per inſtrumentum mediocrium foraminum, aliud: ſic de cæteris intellige. *Locus.* Multa naſcitur Caphura in Burneo, Samatra & Pacen. Quæ ex Burneo adfertur, plerumq; admixta habet lapidum fragmenta, aut gummi quoddã Chonidetros illis vocatum, Succino crudo perſimile, aut ligni cuiuſdã ſcobem. Sed maleficium deprehenditur facilè, nullamq; aliam adulteratioñe nouit Garcias. Nam ſi interdum rubentibus, aut nigricantibus maculis conſperſa videatur, id ex ſordidarum & impurarum manuum contrectatione, aut ex madore contrahi affirmãt. Sed facilè à Baneanibus id vitium emendatur. Nam in panno lineo colligatam, in calidam aquam clam demittunt, additis ſapone & Limonum ſucco: deinde probè elotam in vmbra ſiccant, ſic multò candidior redditur, pondere non multùm imminuto. Id ab amico Baneane fieri vidit Garcias, qui & hoc arcanũ docuit. *Forma.* A viris fide dignis ſibi relatum fuiſſe idem Garcias narrat, Caphuræ arborem Nuci iuglãdi ſimilem eſſe, foliis tamen candicãtibus, Salignis ſimilibus, fructum & florem haudquaquam ſe vidiſſe, fieri tamen poſſe vt vtrumque ferat. Illud autem certò ſe ſcire, materiem eſſe cinerei coloris, Faginæ ferè ſimilem, interdum nigriorem, nec eam quidem leuem, aut fungoſam, vt ait Auicenna (niſi fortè caducã, aut emortuã viderit) ſed mediocriter ſolidam. Addũt pleriq; vaſtam & præaltam eſſe arborem, latiſsimè ſeſe fundẽtem, aſpectu perpulchrã. Fabuloſum eſt quod ad eius vmbram omne animaliũ genus cõfugere aiunt, vt ferociora animalia deuitent: item quod ſcribit Serapio largioris huius prouẽtus augurium eſſe, cùm frequẽtibus fulgetris cælũ coruſcat, aut crebro tonitru cõſtrepit. Nam cũ Samatra inſula (quã nõnulli Taprobanã putãt) & circũiacentia loca lineæ Æquinoctiali vicina ſint, multis tonitribus ſubiecta ſint neceſſe eſt, eámq; ob cauſam ſingulis diebus imbres, aut leues pluuias habẽt. Quare ſingulis annis Caphura abundare debebant. Ex quibus perſpicuum eſt tonitru largioris Caphuræ prouentus cauſſam, aut indicium non eſſe.

esse. Nonnullis Caphura ex China composita videtur ex eius parte quæ ex Burneo adfertur. Affirmarunt præterea Garciæ panes illos orbiculares qui ex China deferuntur compositos esse, quoniam Caphura de Burneo in Chinam defertur, incolis expetita, vt eam alteri viliori permisceant. Cui opinioni suffragantur Baneanes de Cambaya, qui pro arcano dicunt deficiente Caphura de Burneo, solere se eius exiguam quantitatem cum multa Chinensi commiscere, eámque falsò de Burneo nuncupare. Addunt item isti Baneanes Chinensem Caphuram compositum esse medicamentum, quod tempore euaporet & corrumpatur, Caphura verò de Burneo minimè. Garciæ verò compositum medicamentum non videtur, nisi ex duobus Caphuræ generibus constare dicamus. Quod Ruellius & Matthiolus Serapionem secuti tradunt Caphuram cæteris bonitate præstare quæ à Rege Riach, qui primus eius dealbandæ rationem adinuenit, Riachina dicta est, vix credit Garcias, quia Indiæ Reges potentiores sunt, quàm vt huiusmodi mangonio operam dare velint. Rhasis Caphuram frigidam & humidam esse, Auicenna & Serapio, quos plerique sequuntur, frigidam & siccam ordine tertio constituunt. Cùm tamen in aquam coniecta flagret, cùm sit odorata & tenuium partium, calida videtur ac incidens. In qua etiam sententia se aliquando fuisse ait Garcias, Sed cùm experimento didicisset, ophthalmiis & oculorum inflammationibus, atque etiam ambustis impositam non minùs quàm niuem refrigerare, sententiam retractare coactus est. Adde quòd omnes apud quos nascitur frigidam esse asserunt. Neque verò huic sententiæ repugnat, quòd odorata sit, quia ob tenuitatem partium facilè exhalat odor qui in superficie est. Potest & interdum factitia esse quæ ad nos adfertur, arte & mangonio caliditatem aliquam acquirens. Genuina autem capitis dolores à calore prouenientes illita mulcet, incandescentes inflammationes restinguit, præsertim iocinoris. Circumlitionibus imponitur ad cutis nitorem conciliandum, & ad arcendas vulnerum & vlcerum inflammationes, erysipelata extinguit, aduersus gonorrhœam & albas vuluæ fluxiones efficax est, cum Succino & aqua Nymphææ hausta. Idem præstat pubi, testibus & renibus illita, priùs seminis Psyllij spissamẽto, vel Omphacio, vel Solani succo probè macerata. Sanguinem è naribus fluentem sistit, aut cum semine Vrticæ immissa, aut cum maioris Sedi & Plantaginis succo fronti circumlita. Collyriis ad calidas oculorum lippitudines vtiliter imponitur. Renibus ac testibus illita venerem extinguit. Scribit Auicenna Caphuram vigilias excitare. Qui autem id fieri potest cùm frigida sit ipsius etiam testimonio, & frigida somnum accersant? Somnum certè inducere ait Garcias, foris & intus exigua quantitate vsurpatam. Si quis verò sæpius odoretur, & naribus admoueat, cerebrum exsiccat & vigilias inducere potest. Magni est vsus his in regionibus in quibus nascitur multis in rebus, tum etiam in cibis. Legitimæ probationem hanc esse ait Ruellius. In calido pane ponatur, si humore madeat, sinceræ est argumentum, contrà si perarescat indita, spuriæ ac fictitiæ certitudo est. Nisi diligenter asseruetur in operculatis etiam capsulis nonnunquam euanescit. Tutò asseruatur in vase marmoreo aut alabastrino, Lini & Psylij semine sepulta. Venetias Caphuram omnem rudem important, ibíque arte, igne scilicet & vitreis organis elaboratur, vt candescat atque pelluceat.

Lib. 1. c. 26.

Temper. & Vires.

SASSAFRAS. CAP. XX.

IN Florida Noui orbis prouinci a Galli paucos ante annos ligni cuiusdam facultates admirabiles aduersus varios morbos experti fuerant, quas ab eius regionis incolis didicerant. Hos cùm profligassent Hispani,& in similes morbos incidissent, ob praui succi alimenta,aquarum insalubrium potationes, sub dio dormitiones, à quibusdam qui illic remanserant Gallis illius ligni virtutes edocti,eo vsi sunt,& sanitati restituti.Ob id recens in Hispaniam inuehitur,de quo Nicolaus Monard.hæc ferè tradit. Arbor hæc ab Indis *Pauame* nominatur, à Gallis, quos imitati sunt Hispani, nescio quam ob causam *Sassafras.* Arbor est magna, Pini mediocris magnitudine & forma (tametsi minores inueniantur) vnico trunco nudo: ramis in cacumine expansis, quales habet Pinus repurgata: cortice, quem integit cinerea quædam pellis ex cinereo nigricante, gustu aliquantulùm acri sed aromatico, nonnihil ad fœniculi saporem accedente, odorato, ita vt parua eius quantitas cubiculum suo odore compleat:materie trunci & ramorum alba,ad cinereum colorem vergente,nō adeò aromatici saporis & odoris vti cortex: folio ficulneo, in tres angulos desinente, nouello verò folio Pyri folium æmulante, sed quòd vestigia angulorum habeat,semper virente, hoc est,nouellis foliis semper iis quæ decidunt succedentibus, colore viridi obscuriore, odorato, præsertim si siccum sit. An florem habeat, adhuc incompertum. Radicibus nititur nunc crassis,nunc tenuibus pro arboris magnitudine, læuibus, sed non adeò vti lignum, per summa cespitum vagantibus, vt facilè euelli possint, quod ferè commune est omnibus arboribus Indicis (imò referunt Hispanicas arbores eò translatas steriles fieri nisi in summa terra pangantur.) Cortex radici firmus inhæret cinereus, ipsiusq; arboris cortice magis aromaticus,ideóque radicis decoctum odoratius & præstantius est,& ab Hispanis istic vsurpatur. Nascitur in maritimis,& locis temperatis, hoc est, neque nimiùm siccis, neq; nimiùm humidis, vt in portubus S.Helenæ,& S.Matthæi:nam alibi per vniuersam Floridā haud facilè inuenias. Istic verò sunt integræ siluæ,quæ ob suauissimum quē spirant odorem, ab Hispanis eò primùm venientibus, arborum Canellæ esse existimabātur, nec immeritò:nam adeò odoratus est & acris huius arboris, atq; Canellæ cortex, & eosdem effectus præbet,quos Canellæ decoctum. Omnium optima est radix, deinde rami, tertiò truncus,sed cortex omnibus præfertur. Arboris & ramorum temperamentum calidum & siccum est in secundo gradu, cortex aliquantò calidior, ad initium tertij gradus in calore & siccitate accedens. Quibusdam calidus videtur in fine primi gradus, siccus in tertio. Eius decoctum commendatur in omni morborū genere, præsertim verò in obstructionibus, & partibus internis roborandis ad tertianas febres & antiquas.Commodè ex saccharo propinatur defluxione laborātibus,asthmate,pectoris vitiis ex frigiditate ortis,doloribus nephriticis & renum,è quibus calculos eiicit, & flatus discutit:quam etiam ob causam

Nomina *Forma.* *Electio.* *Temper.* *Vires.*

SASSAFRAS arbor, Monard.

ſum vterum ad conceptionem præparat, & menſes ciet. Vomitus inhibet, concoctionem iuuat, aluúmque ſubducit. Decocti verò præparandi hæc eſt ratio. Radicis cum ſuo cortice aſſulatim confractæ vncia dimidia in tribus aquæ ſextariis, fictili nouo duodecim horas maceratur, lento igne ad duorum ſextariorum conſumptionem decoquitur, colatur, & fictili vitrato aſſeruatur. Poſtmodum iiſdem fragmentis tãtundem aquæ ſuperinfunditur, decoquitur ad dimidij ſextarij conſumptionem. Illud verò obſeruandum eſt plus aut minus ligni in decoctionem iniiciendum pro morbi magnitudine, viribus & temperamento ægrorum: minori enim quantitate & minùs cocta propinatur decocti aqua bilioſis quàm pituitoſis. Sed frequentiùs & vulgò quarta ſextarij pars decocti prioris tepidi ſumitur manè: deinde ſudatur, veſtis mutatur, nec quiſquam eorum qui medicamentum hoc ſumpſere lecto ſe continere cogitur. Prandium ſit media gallina aſſa cum aliquot vuis paſſis & amygdalis. Cœna ſit è conſeruis conuenientibus morbo qui curatur: potus ſecundùm decoctum. Hoc ſic propinatum aſſerit Nicolaus Monard. ſe ſingulari experimento compertum habuiſſe, vtiliſſimum iis eſſe qui pedes & manus ex podagra & chiragra ſic contortos habent, vt iis vti non poſſint. Ad luem item veneream non minùs vtile quàm Guayaci aut Chinæ decoctum. Qui tam exquiſita victus ratione vti nollent, aquã ſimplicem hac ratione decoquunt. Ligni aſſulatim confracti ſemuncia plùs aut minùs pro conditionibus iam enumeratis, in tribus aquæ ſextariis coquitur ad dimidias, ea aqua diu vtendum cùm in prandio, tum in cœna, & interdiu. Qui vino abſtinere non norunt, eadem aqua id diluant: etenim ſaporis & odoris gratiam vino conciliabit. Ligni huius fragrantiam aſsiduè geſtare & odorari maximè prodeſt aduerſus peſtis contagia, non neglectis aliis remediis. Denique ob ingentem ſiccitatem & moderatum calorem, remedium eſt excellens ad omnis generis defluxiones, quoniam eas abſumit. Sed iis qui extenuati ſunt & imbecilles non conuenit. Eiuſdem fragmentum præmanſum eo dente qui dolet, & iſtic retentum, dolorem ſedat. Porrò ſupradictus ligni & corticis vſus in medicinis duntaxat receptus ſit, Indi tamen recentia folia trita vulneribus imponũt, & ſicca ad alios vſus medicos ſeruant.

MOLLE, Arbor.

MOLLE. CAP. XXI.

RBORIS in Peru naſcentis, quam vocant Molle, plantas duas è ſemine natas vidit Cluſius ante aliquot annos Mechliniæ, quarum hiſtoriã hanc tradit. Erant, inquit, ex arbuſculæ trunco (quia tenellæ) ex viridi nigricante, multis conſperſo veluti maculis cinereis, foliis pẽnatis vt Fraxini, ſed multò minoribus, ex viridi nigricantibus, ſerratis, & ſub extremum anguſtioribus, ab arbuſculis reuulſa lacteo ſucco, eóque lento & viſcido & odorato manabant, & ipſa folia trita Fœniculi odorem reddebant, guſtata adſtringentis facultatis nonnihil habere videbantur. Fructus ex quo natæ ſunt, Piperis ferè eſt magnitudine, oleaginoſus, pellicula rubeſcente tectus, racematim cohærens, vt ex eius icone hîc expreſſa perſpicere licet. **Forma.**

Quem

Quem florem habeat adhuc incertum, nisi quòd tradunt quidam minutum esse, Viti similem. Hæc arbor copiosè nascitur in conuallibus & locis planis Peruanæ regionis, vt referunt omnes qui Occidentalium Indiarum descriptionem dederunt, sed Petrus Cieca maximè, qui eius historiam hoc modo exponit prima parte Chronici. Toto hoc tractu conspiciuntur magnæ, quædam etiam paruæ arbores, quas *Molle* appellant incolæ. Folia habent minuta, odore Fœniculi, cortice adeò commendato, vt eius decocto crurum dolores & inflammationes summa cum vtilitate foueantur. Ex ramulis fiunt dentiscalpia vtilissima. Ex eius fructu cum aqua cocto pro cocturæ modo fit vinum, siue potio admodùm bona, aut acetum aut mel: tantóque in pretio sunt apud Indos hæ arbores, vt quibusdam locis eas consecratas suis idolis habeant. Addunt nonnulli eius arboris foliorum decoctum, doloribus ex frigida causa ortis auxilio esse, gummi verò eius, quod mumiæ modo candidum est, lacte dissolutum oculorum caliginem abstergere.

Locus.

LIGNVM AROMATICVM, LIGNVM ad Nephritidem. CAP. XXII.

SCribit Nicolaus Monard. ligni cuiusdam fragmentum sibi à Bernardino de Burgo pharmacopola fuisse ostensum, Ligno sancto ferè simile, cuius corticis sapor & odor adeò aromaticus est & excellens, vt Nucem myristicam longè superet, imò Canellam odoris suauitate, Piper acrimonia. Magna huius ligni quantitas in monte quodam cæsa fuerat & in nauim delata ignis struendi gratia. Vnde perspicere licet quàm multæ arbores & aliæ plantæ in Indiis inueniantur insigni facultate prædit æ, cùm ignis accẽdendi causa tam odoratis & aromaticis lignis vtantur, quorum cortice in puluerem redacto cor & ventriculus roborari, reliquáque membra foueri possint, & aromatum ex Moluccis insulis, Arabiáque & Perside vsque petitorum vires supplere. Mittit etiam noua Hispania aliud quoddam ligni genus crassum & enode, materia Pyri, cuius vsus iam diu receptus fuit in his regionibus ad renũ vitia, vrinæ difficultates & incommoda. Posteà experimento compertum est eius aquam in iecoris aut lienis obstructionibus vtilem esse. Fit autem hoc modo. Lignum assulatim & minutim concisum in optima & limpidissima fontana aqua maceratur, atque in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus absumpta sit. Dimidia hora post iniectum lignum aqua cæruleum dilutiorem colorem contrahit, qui sensim intenditur pro temporis diuturnitate, tametsi lignum candidum sit. Id adulteratur ligno illi simili, quod aquã croceo colore inficit. Hac aqua qui assiduè vtuntur, ea vinum diluunt, & mirabiles experiuntur effectus sine vlla humorum commotione, neque alia opus est victus ratione quàm temperata: aquæ enim sapor non magis immutatur ligni iniectione quàm si pura esset, & nihil in ea maceratum. Calidum & siccum est in primo gradu.

FRVCTVS ET CORTEX AD Dysenteriam. CAP. XXIII.

NArrat item Nicolaus Monard. ab adolescente quodam Hispano delatum ex Quito prouincia fructum, qui vt ex eius fragmentis (quæ altera parte læuia erant, & lutei coloris, altera aspera & admodùm rubra, seu ex rubro nigricantia) coniicere licebat, ex magna quadam arbore natus videbatur. Is ad dysenteriam mirum in modum confert. Quod experimento comprobatum vidit in puella quæ dysenteria miserè torquebatur,

cui

cui adoleſcens ille fragmentorum eius fructus tenuiſsimè tritorum puluerem ex ſtillatitio calicũ roſarum liquore hauriendum dedit veſpere, tantundem poſtridiè manè, ſtatimq; ſiſti cœpit fluxus, ita vt breuì puella ſanitati reſtituta ſit. Quis autem eſſet hic fructus, aut ex qua arbore naſceretur Nicol. Monard. ſcire non potuit. Idem refert in Nouo orbe prægrandem arborem foliis cordis effigie, nullo fructu prouenire. Eius corticem digiti craſsitudine, aut ampliorem, ſolidum, durum & ponderoſum tenui, candicante pellicula contegi. Is ſimilis admodùm eſt cortici Guayaci, vti Gentiana amarus, adſtrictionis, & grati ſeu aromatici cuiuſdam ſaporis particeps. Magno eſt apud Indos in pretio, vt qui eo vtantur aduerſus omnis generis alui profluuia, eius puluerem drachmæ pondere, aut paulò ampliùs manè propinantes ex aqua conueniente, aut vino craſſo & rubro. Ter aut quater id remedium repetitur, obſeruatúrque in reliquis victus ratio, quæ eiuſmodi morbo neceſſaria eſt. Eius corticis fragmenti periculum iam bis feciſſe affirmat in alui profluuiis inueteratis, magno ſucceſſu.

FRVCTVS CHOLAGOGVS, AVELLANAE, & Nuclei pinei cathartici. CAP. XXIIII.

FRVCTVS quidam ex maritimis Nicaragna & Nata (quæ ſunt in Noui orbis continenti) inuehitur in Hiſpaniam auctore Nicolao Monard. qui ex quadam vaſta arbore naſcitur, Caſtaneæ ſimilis, ſed calice læui, non vt illarum echinato. Eo calice fructus continetur Caſtaneis non multùm abſimilis, ſed ſine cortice, & ferè quadratus, in duas partes diuiſus, medium intercurſante, & totum deinde ambiente pellicula. Editur hic fructus viridis, aut contuſus vino exceptus, ſi ſiccus, eius puluis ex vino aut gallinæ iuſculo ſumitur: datur etiam toſtus vt minùs purget. Quocunq; tandem modo ſumptus ſine moleſtia purgat, obſeruatis iis quæ à purgandis obſeruari ſolent, & præparatis humoribus. Illud verò minimè ſilentio prætereundum, pelliculam illam exteriorem & internam abiiciendam eſſe, alioqui grauia ſymptomata excitaturam, veluti magnos vomitus, animi deliquia, & periculoſa profluuia. Calidus eſt in primo gradu. Narrat idem Nicol. Monard. Nouo orbe primùm inuento inſulam D. Dominici quoddam Auellanarum genus mittere, quo ſe Indi familiariter purgabant: poſteà Hiſpanos neceſſitate compulſos iiſdem ſeſe purgare cœpiſſe, non ſine vitæ diſcrimine. Colore & forma noſtris Auellanis ſimiles ſunt, putamine tenui, coloris ſpadicei, triangulares, medulla interiore alba & dulci, ſic vt multi dulcedine allecti decepti fuerint. Medicorũ vulgus eas Ben magnũ vocat, paruum autem quod Ciceris eſt magnitudine, ex quo Itali oleum odoratũ conficiunt, quod Oleum de Ben nuncupant. Validiſsimè pituitam & bilem ſupernè & infernè purgant. Nonnulli tamen eorum vehementiam aſſatione infringebãt. Coli doloribus præſens ſunt remedium, flatus diſcutiunt, & enematibus iniectæ mediocriter euacuãt. Doſis eſt à dimidia drachma ad drachmam vnam: ſed aſſandæ ſunt. Calidi ſunt temperamenti initio tertij gradus, & ſicci in ſecundo. Auellanas has ſe vidiſſe ait Cluſius. Cæterùm hanc, cuius iconem hìc exhibemus ex Cluſio, lentus & mollis integit cortex, partim ex cinereo candicans, partim nigricans: hunc ſequitur putamen minùs ſolidum quàm in vulgaribus Auellanis, id nucleum continet Auellanæ magnitudine, candidum, ſolidum, Auellanæ vulgaris aut ilignæ glandis ſapore,

AVELLANAE purgatrices.

Vires & Temper.

pore, tenui mem brana obductum. Integra nux altera parte ſeſſilis eſt & coniunctim binæ naſci videntur, vt interdum caſtaneæ. Tranſmittit etiam noua Hiſpania, vt idem Nicolaus refert, Pineorum nucleorum genus, quo Indi ſe purgant, quos imitati ſunt plurimi Hiſpani. Noſtris Pineis nucleis ſimiles ſunt, naſcentes in ſtrobilis magnis, quales ſunt Mayzi ſpicæ muticæ, molliori putamine, & nigriore quàm noſtri, rotūdi, intus albi, pingues, & guſtu dulces. Bilem, pituitam & aquas valenter admodùm purgant, & licet auellanis mitiores, attamen vomitum cient, atque ventrem ſubducunt. Aſſi neque tam valenter, neque cum tantis torminibus purgant. Peculiari quadam facultate craſſos humores expellunt. Quinque aut ſex triti & vino diluti dantur pro virium robore, euacuando humore conuenientibus ſyrupis præparato, & recta victus ratione obſeruata. Calidi in tertio, & ſicci in ſecundo, pinguedine tamen quadam præditi quæ ſiccitatem imminuit.

(Margin: Pinei nuclei cathartici. — *Forma.* — *Vires.* — *Temper.*)

RICINVS AMERICVS. CAP. XXV.

Forma.

RICINI genus ex America delatum pinxit Cluſius, noſtrate paulò maius, cuius ſiliqua triāgula quæ ſemina continet tuberculis aſperis caret, læuíſque eſt & cinerei coloris. Ipſum ſemen noſtrati ſimile, nigrum tamen & non maculoſum, Curcas ab incolis nuncupatum. Arbor quoque noſtrati ſimilis, niſi ob ſoli vbertatem in maiorem altitudinem excreſceret.

RICINVS Americus.

Vires. Semen tanta purgandi facultate præditum eſſe referebat qui Cluſio dabat, vt dimidia tantùm grani vnius pars ſumpta valenter ſupernè & infernè humores pellat. Ex eodem oleum elici tradit Nicolaus Monard. quod Oleum ficus inferorum Hiſpani vocant, quia Ricinus Hiſpanis *Figueira de l'inferno*, id eſt, Ficus inferorum nominatur. Semine trito & in aqua decocto innatans oleum cochleari colligitur, qui ſolus modus olei parandi Americis notus eſt, alios non didicerunt. Duros tumores mollit, diſcutit. Sanat dolores à frigidis humoribus & flatibus exortos, præſertim ventris: ac ideò Anaſarcam & Tympanitem curat inuncto ventre, aut tribus vel quatuor guttis ſumptum ex vino, aut infuſo mixtum. Aquas enim ducit, flatus diſcutit, pituitam craſſam purgat. Doloribus colicis & ilei medetur ſumptum, illitum, iniectum clyſtere. Articulorum morbis à cauſa non admodùm calida natis auxiliatur. Contractos artus molliter diſtendit. Aurium doloribus confert. Infantium aluū ſubducit, pube inuncta: lumbricos necat ac eiicit, maximè ſi eius vna aut altera gutta è lacte aut iure propinetur. Ad pſoras & capitis vlcera manantia valet. Calidum eſt initio tertij gradus, humidum ſecundo.

LAC PINIPINICHI. CAP. XXVI.

IN omnibus continentis oris Noui orbis, vt refert Nicolaus Monar. lacteus quidam ſuccus elicitur ex arbuſcula Mali ſimilitudine, quem Indi Pinipinichi vocant: ex cuius ramis reciſis lacteus is humor ſtatim manat, aliquātulùm denſus & viſcoſus, cuius tres aut quatuor guttæ ſumptæ validiſſimè per aluum purgant bilem & aquas. Bibitur è vino, aut eius deſiccati puluis deglutitur pauca quantitate propter nimiam vehementiam. Illud autem peculiare habet, quòd ſi quis eo ſumpto, iuſculum, vinum, aut aliud quid iniiciat, ſubitò eius facultas infringitur & ceſſat. Calidus & ſiccus eſt is liquor in ſecundo gradu.

(Margin: *Vires.* — *Temper.*)

COPAL,

COPAL, ANIME. CAP. XXVII.

DVo resinarum genera multùm similia, teste etiam Nicolao Monard. ex Hispania noua afferuntur, quorum vnum Copal vocatur, alterum Anime. Copal resina est admodùm candida, splendida, pellucida, magnis offis, Citri conditi & clari similibus, mediocriter suauis. Eam Americi in sacrificiis thuris vice adolebant. Vtilis est ad suffitus in frigidis capitis morbis. Calida ordine secũdo, humida primo. Discutit ac emollit. Gomara in Mexicana Historia duo Copalis genera facit. Vnum rugosum, quod Xolochcolpasi vocari dixit, molle, thuri simile. Alterum multùm præstantius Copalcahuiel, quod plerique Myrrham existimarunt. Vulnerata arbore guttatim stillat liquor albus, qui statim concrescit. Anime arboris prægrandis est resina candida, ad thuris colorem nonnihil vergens, magis oleosa quàm Copal, granis siue guttis thuri similibus, grandioribus, quæ fracta luteum colorem ostendunt resinæ modo, & iucundissimum odorem spirant, & accensa facilè liquescunt ac consumuntur. Est alia Anime resina orientalis, auctore Garcia, quam Lusitani ex Æthiopia Arabiæ finitima in Europam deferunt. Candidior est & nitidior occidentali, magnis item offis adfertur, pellucidis, ita vt nonnulli Carabe seu Succini speciem esse suspicati sint, è quo spherulæ precatoriæ tornantur. Sed ij vehementer errant. Garcias hanc resinam orientalem, Cancamum Græcorum esse putat. Qua in re Amati Lusitani sententiam secutus videtur in commentariis in Dioscoridem capite de Cancamo, sic scribentis. Est igitur Cancamum gummi quoddam, quod ex Guinea, Mina, Africáve, & insulis illi circuniacentibus Lusitani nostri adferunt, Aniimum appellantes: decidit enim gummi hoc, vt testantur illi, ex proceris arboribus, folia Myrti habẽtibus, quod album reperitur, & aliud subnigrum Myrrhæ quodammodo persimile, odoratum, quod Dioscorides illis de causis inter Myrrhę species tanquam improbam commemorat, & Minæam à terra, vnde præcipuè nascitur, eam appellat: quanquam Serapio Aminæam nominet, vnde Lusitani corrupta voce pro Minæa vel Aminæa Anijmum vocent, & eo mulieres maximè in suffitibus, & Medici contra dolores à frigiditate ortos pręcipuè vtuntur. Id verò primus asseruit Brisottus Gallus, vir magna eruditione præditus, qui quum apud Lusitanos ageret, vt inde ad Indos cognoscendarum rerum nouarum cupidus nauigaret, gummi hoc vidit, quod Cancamum esse dixit. Quare cùm Cancamo opus fuerit, Lusitanorum Aniimo vtemur. Idem Amatus capite de Myrrha, Myrrha verò Minæa vel Aminæa dicta, inquit, hodie quoque in Lusitania, & vniuersa Hispania paucis mutatis literis habetur, vt capite de Cancamo diximus, gummi scilicet Aniimum appellantes: cuius duo genera habentur, albũ & nigrum, album Cancamum esse ex Brisotto didicimus, nigrum verò, Minæa hæc Dioscoridis Myrrha est, quæ ex proceris arboribus decidit, nullo cogente artifice, aut vulnere in arbore facto. Clusius gummi illius quod Anime vocant, & Lusitanorũ nauigationibus in Europam adfertur, tria inueniri genera scribit. Primum fuluescit, & pellucidum est, nobiliusq; illud succinum crudum æmulatur. Hoc Cancamum esse Amatus à Brisotto Gallo edoctus contendit. Alterum genus nigricat, & ferè taurino glutini simile est, siue illi resinæ quam Officinæ Colophoniã vocant. Id Amatus Myrrham Aminæam Dioscoridis esse vult. Tertium genus pallidum est, & resinaceũ retorridúmque. Omnia verò iucundum in suffitibus odorem spirant, idémque vidẽtur temperamẽtum sortita. Posteriora duo degustata magis siccare & amarescere deprehenduntur. Hæc Clusius. Sunt qui Anime verum Bdellium esse putant, ob multas quas habet cum Bdellij historia notas communes, de quibus suo loco diximus. Anime Americum siue nouæ Hispaniæ colligitur, auctore Nicolao

Vires. *Temper.* *Genera.*

Lib. 1. Aromat. Ind. cap. 8.

In schol. in lib. 1. Aro. Ind. Historiæ.

Nnn

Monard. ex arboribus mediocris altitudinis vulneratis, non aliter quàm thus ac maſtiche. Valet ad ſuffitus in dolore capitis à frigido, & defluxionibus poſt purgationes: aëris vitia corrigit, ſuffitu caput roborat. Miſcetur emplaſtris & ceratis, quę frigidos humores & flatus diſcutiunt, ac roborant: imponitur capiti & cerebro inualidis, item neruoſis partibus. Idem temperamentum quod & Copal. Hoc Anime occidentale Aminæam Myrrham eſſe putat Hermolaus.

TACAMÀHACA. *CAP. XXVIII.*

Forma. DEFERTVR item ex noua Hiſpania, vt ſcribit Nicolaus Monard. aliud gummi ſiue reſinæ genus, ab incolis *Tacamahaca* vocatum, quod nomen Hiſpani retinuerunt. Reſina eſt proceræ arboris Populo ſimilis, quæ fructum gerit ſimilem Pæoniæ granis. Elicitur arbore ſauciata. Colore eſt Galbani (nec deſunt qui idem eſſe putant) fruſtulis tamen quibuſdam albis vt in ammoniaco, odoris ſaporíſque ingrati. *Vires.* Suffitu vtero ſtrangulatas mulieres reuocat: vmbilico impoſita vterum ad ſuam ſedem redire cogit, ventriculum roborat. Ad hos vſus totam ferè mulieres abſumunt. Illita ſic adhære ſcit, vt non niſi euanida cùm effectum ſuum præſtiterit excidat. Coquit & diſcutit mirificè ægritudines ex flatu & ſuccis frigidis natos. Fluxiones ſiſtit: neruorũ vulneribus medetur. Denique ad quoſuis ſedandos dolores nullum aliud præſentius remedium, ſi ab inflammationibus admodùm calidis non oriantur. Sed & iis admodùm vtilis eſt in morbi declinatione, ad diſcutiendum qui ſupereſt humorem. *Temper.* Calfacit in principio tertij gradus, ſiccat ſecundo. Præterea vim ſatis adſtringentem obtinet.

CARAGNA. *CAP. XXIX.*

Forma. EX continentis parte interiore, per Carthaginem & Nomen Dei Americæ prouincias deferri ſcripſit Nicolaus Monard. reſinam coloris Tacamahaca, odoríſque eiuſdem, ſed grauioris. Eſt & liquidior, glutinoſior, ſplendidior, magis oleoſa. Lingua Indica *Caragna* vocatur, quod nomen etiam Hiſpani adhuc ſeruant. *Vires.* Prodeſt ad omnia ad quæ Tacamahaca, ſed effectu celeriore & certiore. *Temper.* Temperamenti eſt calidioris. Vulnerata arbore colligitur ſuperiorum modo. Ex eadem Carthagine Noui orbis prouincia allatam fuiſſe ait Caragnam quandam puriorem, & Balſami modo limpidam, ſuperiore multò præſtantiorem, vtiliorem & odoratiorem.

LIQVIDAMBAR, ET EIVS Oleum. *CAP. XXX.*

Forma. RESINAM odoratam Liquidambar ad nos ex Hiſpania noua adferri referunt Nicolaus Monard. & Hiſtoriæ Mexicanæ auctor. Manat ex inciſa vaſta arbore, quam Americi vocant *Ocoçol.* Huic folium eſt hederæ, cortex craſſus, cinereus, quo ſecto aut ex cauato Liquidãbar fluit. Indigenæ huic corticem confractum admiſcent, quoniam ita ſuauiorem odorem mittit dum vritur. Odor ſtyracis, qui cælari non poteſt, præſertim vbi magna eſt Liquidambræ copia, quoniam in ædes ac vias propinquas latiſsimè diffinitur. Ex ea reſina recenti ac pingui in humido loco repoſita ſtillat ſponte Oleum pretioſiſſimum ob maximam odoris iucunditatem. Quidam machinis exprimũt, vt manicis inficiendis vnguentariis vendant. Sed id bonitate ac pretio longè inferius eſt. Vt præſtantiſſima quæque fraude hominum adulterantur & interpellantur: quidam quæſtus cauſa ex ramis arborum conciſis, & in aqua *Vires.* feruefactis Liquidambram innatantem colligunt, altera longè deteriorem. Liquidambar

dambar frigidis omnibus morbis opitulatur. Eadem vis & olei sui, sed cum maiore partium tenuitate. Calfacit propemodùm tertio gradu. *Temper.*

GVMMI AD PODAGRAM, SVLPHVR Quitense. CAP. XXXI.

Refert Nicolaus Monard. se ab Episcopo Carthaginiēsi dono accepisse gummi genus quoddam (cuius arborem describere non poterat) ex cōtinenti Noui orbis delatum, quo se istic podagrici purgant hoc modo. Istius gummi fragmentum Nucis Ponticæ magnitudine *Vires.* stillatitio aquæ liquore totam noctem macerant, postridiè manè percolant & exprimunt, eam aquam ad duas vncias hauriunt, neq; quicquam cibi sumunt ante meridiem. Eo medicamento purgatur humor qui podagram creat sine molestia. Insipidum est & inodorum. Calidum videtur in primo gradu. Mittit Quito prouincia Peruana Sulphur viuum præstantissimum, vitri modo pellucidum, colore auri purissimi, cuius fragmentum pusillum lucernę admotum odorem maximum sulphuris eiaculatur, fumo viridi permixtum, sed antequàm incendatur nullum sulphuris odorem prębet. Huius puluis vino dissolutus, & per aliquot dies vesperè faciei illitus (purgato priùs corpore) inflammationes curat, scabiem delet oleo rosaceo mixtus. Drachmæ pondere cum oui luteo sumptus, coli doloribus, nephritidi, neruorúmque contractionibus & ictero vtilis est. Calidum & siccum esse hoc sulphur summo excessu ait Nicolaus Monard. Quare mirum non sine causa videatur eo inflammationes curari. Ex Nicaragna aliud sulphuris genus aduehi idem scribit, colore cinereo, densum, minimè transparens, nihílque cum alio commune habens præter odorem.

RESINA ABIEGNA INDICA. Resina Carthaginiensis. CAP. XXXII.

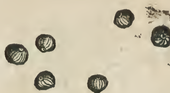
Ex novi orbis continenti etiam asportari tradit Nicolaus Monard. liquorem siue resinam, quàm abiegnam vocant, ex arboribus spuriis quæ neq; Pinus, neque Cupressi dici possunt, sed Pino altiores sunt, & Cupressi modo rectæ. In harū arborum cacumine vesiculæ quædam enascuntur nunc magnæ, nunc paruæ, quibus confractis guttatim stillat liquor admirandus, quem Indi diligenter conchis excipiunt, sed tanto labore & molestia vt multi exiguam admodùm quantitatem singulis diebus cogant. Ad eadem omnia, ad quæ Balsamo vtuntur: nam vulnera optimè curat, dolores ex materia frigida & flatulenta progenitos mitigat. Item vtilis est stomachi vitiis ab humore frigido aut flatibus sumpta ex modico vino albo, vt in Balsamo dictum est. Idem Nicolaus Monard. auctor est, nunc etiam mitti à Carthagine Noui orbis prouincia, resinam quandam purißimam & odoratißimam, abiegna aut Terebinthina Veneta multò præstantiorem, iisdem facultatibus seu maioribus præditam quàm sit selectißima Terebinthina. Experientia docuit vtiliter iniici neruorum, articulorum pedúmque vulneribus, & antiquis vlceribus: magno etiam commodo ea elota & præparata matronæ sibi faciem oblinunt. *Vires.*

MVNGO SIMILIS FRVCTVS, Buna. CAP. XXXIII.

Lib.2. Aro. Indic. hiſtor.cap.21. SCribit Garcias Mungo ſemen eſſe viride, quod per maturitatem fit nigrum, Coriandri ſicci magnitudine, pabulum equorum, interdum etiam hominum. Guzarate & Decan incolæ in febribus hoc modo vtuntur. Febricitans decem, nonnunquam quindecim dies cibo abſtinet, poſt quos huius fructus decoctum illi propinatur, in quo nonnihil pulpæ remanſerit: deinde cortice delibratum Mungo, & Orizæ modo coctum febricitanti exhibent: panem verò triticeum non niſi poſt multos dies: non quòd frumento careant hæ prouinciæ, nam etiamſi non ſtercorentur & colantur agri, ſed ſuperficie tenus duntaxat arentur, natiua ſua pinguedine & vbertate etiam interdum ſine pluuia frumentum menſe Nouembri ſibi creditum, medio Ianuario maturum & colligendum exhibent. Naſci etiam ferunt hoc Mungo in
Li.1.c.488. Palæſtina, eiúſque Auicennam meminiſſe, & vocaſſe Meſſe, Bellunenſem interpretem, Mens. In noſtris tamen publicis exemplaribus legimus Meiſce, (& Piſa in-
Lib.1. fen. 3.cap.7. terpretantur) & in margine Mes. Mex autem debere dici ab eruditis Medicis Arabibus ſe didiciſſe ait Garcias. Alio in loco putat Auicennam eius mentionem
Cap.116. ſimpl. feciſſe, vbi prohibet auiculas cum Mex edi: in noſtris tamen libris non Mex, ſed Meſt ex aratum eſt. Et Serapio, Mes, inquit, id eſt, Robiliæ eſt granum paruum ſicut Orobus magna, viridis coloris &c. Cæterùm Mungo à Garcia deſcripto optimè conuenit fructus à Cluſio depictus & hîc expreſſus, niſi calidus eſſet, Mungo verò frigidus, quantũ ex eius effectu colligere licet. Is fructus omiſſus à Valerando Duræo, inquit Cluſius, ex Ormuz, exigui Piperis magnitudine, rotundus, ſtriatus, qui Coriandri grana ita æmulatur, vt primò intuentibus Coriandrum videatur, maius tamen & nigrum: membrana ſuperior granum continet nigricans calidi guſtus.

MVNGO ſimilis fructus.

Præthereà ex eodem Cluſio puſilli cuiuſdam fructus ab Alphonſo Pautio Medico Ferrarienſi miſſi iconem hîc exhibemus, quem Buna à nonnullis, ab aliis Elicano nominari tradit. Eſt igitur Buna Fagaræ magnitudine, aut paulò amplior, oblongior plerumque, colore ex cinereo nigricante, cortice tenui, & veluti ſulcum quendam per longitudinem vtrinque habente, per quem facilè in duas æquales partes diuiditur, quæ ſingula grana continent oblonga, altera parte plana, fulueſcentia, guſtu acido. Aiunt in Alexandria potionem quandam fieri ex iis, vim refrigerandi non mediocrem obtinentem.

BVNA.

TVNA

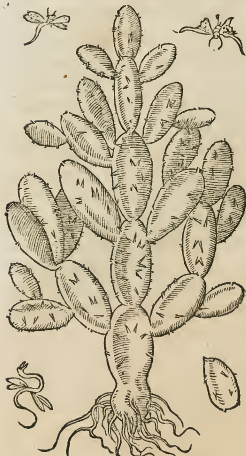
TVNE INDORVM. CAP. XXXIIII.

QVae ex Indiis occidentalibus aduecta est tam planta hîc appicta, quàm fructus, Tune Indis vocatur & Tunas. In maris Peruani insulis, Hispaniola, & aliis, mirabile folium istud spinosum ruri ac sponte oritur, vnico folio, humi ad medium vsque defosso, productis ex sese radicibus, posteà folia supernè ex ipso accrescunt, ex iis alia, ita vt continuata serie aliis ex aliis prodeuntibus foliis in arborem accrescat sine cortice, sine ramis. Folia ista crassissima sunt, aliquando pollicis crassitudine, ex quibus albæ, tenues, longiusculæ, acutæq; prominent spinæ, ex horum etiam summitatibus fructus, nostratibus Ficubus similes, sed crassiores, qui suprema parte in coronæ speciem desinant, colore ex viridi purpurascente, interiore pulpa Ficubus simili, sed adeò succosa & rubente, vt sanguineo succo Mororum modo manus inficiat, & vrinam cruentam multo esu creet, quod multis tum primùm esitantibus & huius effecti ignaris magno aliquando terrori fuit. Ex Indiis folia permultis in locis Hispaniæ, Galliç, & Italiæ sata flores & fructus produxerunt, quales se vidisse & decerpsisse, & maturas Ficus esitasse testatur Pena: vnà cum ficuum rudimentis in paruo vmbilico calathi balaustij quadantenus effigie emicare luculentiore magnitudine & luteo colore, Ficus maturas Ficum magnam æquare, spinulis in ambitu horridam, cute purpurascente, succo intus cruento, grauis & pulpa ficulneis, sed gustu insuauiore. Hanc Theophrasti & Plinij Opuntiam esse, non sine ratione quis suspicetur. Sic enim Theophrastus. παραπλήσιον δὲ τούτῳ, μᾶλλον δὲ τρόπον τινὰ θαυμασιώτερον, εἴτις ἐκ τῶν φύλλων ἀφίησι ῥίζαν. οἷον φασὶ περὶ Ὀποῦντα ποάριον εἶναι, ὃ καὶ ἐσθίεσθαι ἐστιν ἡδύ. Id est, Huic (Fico Indicæ) simile est, vel potiùs quodammodo mirabilius, si qua ex foliis radicem mittat, qualem circa Opuntem herbulam esse aiunt, quæ & esu suauis est. Et Plinius, Item circa Opuntem (Opûs Locrorum Epicnemediorum oppidum lib. 4. cap. 7.) Opuntia est herba etiam homini dulcis. Mirúmque è folio eius radicem fieri, ac sic etiam nasci. In iisdem insulis atque etiam in continenti sponte crescit arbuscula superiori valde cognata, quç Indis Ferruminatrix vocatur, nobis Opuntia Ostocollos dici potest, quòd artuum fracturis & luxationibus mirè prosit. Ramos profert foliis refertos aspectu deformibus, admodùm spissis & spinosis, Tune foliis simillimis, vt describit auctor generalis Indiarum historiæ. Rami isti folia primùm fuêre, ex singulis singula oriuntur, atque ex his alia, quæ demùm indurantur, & mutuò sibi ipsi succedente foliorum sobole in ramos abeunt, ac tandem arboris magnitudinem adipiscuntur, quæ perpetuò viret, caudice in imo & ramis cineritiis, asperis. Fructum fert superiore minorem & spinosiorem, purpureum, viscidum, succum remittentem, & ad inficiendos pannos infecturæ tenacissimæ. Folia spinis exemptis trita, & cataplasmatis modo imposita fracta ossa mirè glutinant & ferruminant. Sed illa priùs locis suis aptissimè repo-

Nomina
Locus.
Forma.

FICVS Indica, siue Opuntia.

Lib. 1. hist. cap. 12.
Lib. 21 c. 17.
Ostocollos.
Forma.
Lib. 10. c. 1.

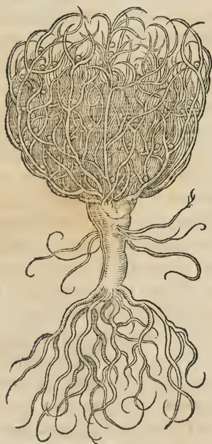
ni ac reſtitui oportet. Nam admotum cataplaſma cùm agere in partem cœpit, ita parti hæret, vt auulſu perdifficile ſit. Ea verò ſanata ſtatim ſponte excidit.

ROSA DE HIERICHO, Loniceri.

CAP. XXXV.

Nomina

Forma.

OSAM de Hiericho, ſiue Hiericunthis, ſiue Hiericunthinam vocant ab Hiericunthe Paleſtinæ oppido. Monachi & mulierculæ Roſam Mariæ. Hanc deſcribit Lonicerus fruticem eſſe Labruſcæ ſimilem, ſed minorem, venoſum, odoratum, ramulis duriuſculis, colore ſubflauo, baccis inter ſe racematim cohærentibus, flore violæ candido. Lonicerus & quidam alij Amomum eſſe falſò crediderunt. Qua de re paulò pòſt dicemus. Creſcit haud ita difficilè ex ſemine recenti, auctore Pena: hærent autem ſemina parua, complura, racematim vnà compacta, glumoſa, Sorgi minora, & intra fruticis cancellatim reticulatimq; implexi glomum contenta. Hac Roſa vtuntur ſuperſtitioſæ mulierculæ ad partus horam cognoſcendam. Nam, vt aiunt, in aquam demiſſa non priùs fatiſcit, quàm partus naſci incipiat.

CANELLA, CASSIA, CINNAMOMVM.

CAP. XXXVI.

Nomina

VAE Græcis χασία & ξυλοχασία nominatur, Latinis Caſſia & Caſſia lignea, Arabibus *Selicha*, *Seliche*, ſiue *Selihacha*, Italis *Canella* Hiſpanis *Canela*, Gallis *Canelle*, Germanis *Zimmet*, ſeu *Zimmet roezlin*. Caſsiam autem Etymologicum dici vult παρὰ τὸ χάσαι, quaſi κοσμῆσαν διὰ τῆς εὐοσμίας τὰς αἰσθήσεις. Quod verò Græci κιννάμωμον, Latini quoque Cinnamomum dicunt, Plinius etiam Cinnamum, Arabes *Darſeni*. De vtroque ſeorſum tractauit Dioſcorides. Caſsiæ multa ſunt genera, quæ circa Arabiam aromatiferam naſcuntur. Virgas ſeu ramulos habet craſsi corticis, folia Piperis (alij ἴρεως, id eſt, Iridis legunt, & ita Serapio legit.) Eligẽda eſt fulueſcens, pulchri coloris, Coralli æmula, valde anguſta, craſſa, longa, fiſtuloſa, guſtu mordens, & cum multo feruore adſtringens (non cum aliquanto feruore, vt Ruellius vertit, eſt enim μετὰ πολλῆς πυρώσεως, quod & Plinius confirmat, à guſtu, inquit, quàm maximè mordens) aromatica, vinoſo odore, cuiuſmodi eſt quæ ab incolis Achy nominatur, ab Alexandriæ negotiatoribus Daphnitis. Huic præfertur craſſa, purpurea & nigricans Zigir cognomine, quæ Roſam odore imitatur, præcipui in medicina vſus. Secundum locum tenet antedicta. Tertia cui Moſylitico blaſto, id eſt, germini cognomen eſt. Reliquæ viles, vt quæ Aſyphemum dicitur, nigra, inſuauis, cortice tenui ac rimoſo: vt quæ Darca & Citto vocitatur nomine barbaro. Similior huic eſt Pſeudocaſsia, quàm vt explicari poſsit, quę guſtu coarguitur, cùm nec acris, nec aromatica ſit,

Lib.1.c.12. & 13.

Cap.91. ſimpl.

ſit, hærētémque medullæ corticem habeat. Inuenitur etiam lata quædam fiſtula, mollis,leuis,ramoſa antedictæ præfertur. Damnatur candicans, ſcabra, hircinum virus olens,& quæ nō habet fiſtulam craſſam,ſed ſcabram & tenuem. Deinde de Cinnamomo hæc ſcripſit. Cinnamomi genera plura patrium ſibi nomen vendicantia. Præfertur tamē Moſyliticum, quòd Caſsiæ,cui Moſyliti cognomē eſt,aliquam referat effigiē:ſed in eo genere recens,nigrum, ex vinoſo in cinereum vergens,læue,tenuibus ramulis, ac frequentibus nodis cinctum, perquàm iucundè olens. Optimi ferè iudicium iucundi odoris proprietate conſtat:inuenitur enim cū optimo,eoq́; quod peculiare eſt,odor Rutæ,aut Cardamomo proximus. Inſuper acre,mordens,& cum calfactione quadātenus ſalſum, quòd confricanti non citò aſperum,& frianti puluerulentum,læuibus tamē internodiis appareat. Si certior fieri voles, vellito ab radice ſurculum,facilis eſt huiuſmodi probatio:namque fragmenta miſcellanea quædam eſſe vidētur. Quæ autem meliùs ſpirant ſuo habitu cùm nares primo conſuluntur,olfactum explentia, deterioris dignotionē impediunt. Eſt etiam montanum,craſſum, pumilum,fulueſcens admodùm. Tertium à Moſylitico perquàm ſuauiter olet,nigrum,fruticoſum, paucis intercedentibus geniculis. Quartum fungoſum,candicans,aſpectu tuberoſum,vile ac friabile,magnam habens radicem,quæ Caſsiam repræſentat. Quintū genus odore nares feriens,ſubrufum,& cortice fuluæ Caſsiæ ſimile,tangēti firmum, minùs neruoſum, denſa radice firmatum. Iis quæ Thuris,Caſsiæ,Myrti aut Amomi odorem ſpirant, minùs ſuauitatis ineſt. Deligito ſcabrum,album,rugoſum: at læue, & lignoſum circa radicem,vt inutile reiicito. Eſt etiámnum ſimile aliud,cui Pſeudocinnamomo nomen eſt,vile,inualidi odoris,ſolutarumq́; virium. Vocatur etiam Zingiber, cùm tamen ſit Xylocinnamomum,præbens quandam Cinnamomi faciem. Eſt autem lignoſum Cinnamomum,ſarmenta longa,robuſtáque ferens,odore longè Cinnamomo inferiore. Sunt qui Xylocinnamomum à Cinnamomo genere differre dicant,quòd à natura eius abhorreat. Plinius recitatis iis quæ de Cinnamomo & Caſsia fabuloſa narrauit antiquitas,ſubiicit,Cinnamomum, idemq́; Cinnamum naſcitur in Æthiopia Troglodytis cōnubio permixta. Ij mercantes id à coterminis,vehunt per maria vaſta ratibus,quas neque gubernacula regant, neque rami trahant vel impellant,non vela,non ratio vlla adiuuet,cùm omnium inſtar ibi ſint homo tantùm & audacia. Prætereà hybernum mare exigunt circa brumam, Euris tum maximè flātibus. Hi recto curſu per ſinus impellūt,atque à promontorij ambitu Argeſte deferūt in portum Gebanitarum, qui vocatur Ocila. Quamobrem illi maximè id petunt,produntq́; vix quinto anno reuerti negotiatores,& multos interire. Cōtrà reuehunt vitrea,ahena,veſtes fibulaſq́; cum armillis & monilibus. Ergo negotiatio illa fœminarum maximè fide cōſtat. Ipſe frutex duûm cubitorum altitudine ampliſsimus,palmíque minimus, quatuor digitorū craſsitudinis ſtatim à terra ſex digitis ſurculoſus,arido ſimilis. Cùm viret nō odoratus,folio Origani,ſiccitate gaudēs,ſterilior imbre, cæduæ naturæ. Gignitur in planis quidem, ſed dēſiſsimis in vepribus rubíſque difficilis collectu. Metitur nō niſi permiſerit Deus. Iouem hunc intelligunt aliqui: Aſſabinum illi vocant, quadraginta quatuor boum caprarumq́; & arietum extis impetratur venia cædendi. Non tamē aut ante ortum Solis,aut poſt occaſum licet. Sarmenta haſta diuidit ſacerdos,Deóque partem ponit,reliquum mercator in naſſas condit (meliùs in naues.) Eſt & alia fama,cū Sole diuidi,ternaſq́; partes fieri,dein ſorte cremia diſcerni, quodq́; Soli ceſſerit relinqui,ac ſponte cōflagrare. Præcipua bonitas virgultorum tenuiſsimis partibus ad longitudinem palmi. Secunda proximis breuiore mēſura, atque ita ordine. Viliſsimum quod radicibus proximum, quoniam ibi minimùm corticis,in quo ſumma gratia. Qua de cauſſa præferuntur cacumina,vbi plurimus

Li.12.ca.19.

cortex. Ipſum verò lignum in faſtidio eſt, propter Origani acrimoniam, Xylocinnamomum vocatur. Quidam Cinnami duo genera tradidêre, candidius, nigriuſq;. Quondam præferebatur candidum, nunc contrà nigrum laudatur, atq; etiam varium præferunt candido. Certiſsima tamen æſtimatio, ne ſit ſcabrum, atque inter ſeſe tritum tardè frietur. Damnatur in primis molle, aut cui albet cortex. Ius eius à Gebanitarum Rege ſolo proficiſcitur:is edicto mercatu vendit. Pretia quondam fuêre in libras denariûm mille. Auctum id parte dimidia eſt, incenſis, vt ferunt, ſiluis ira Barbarorum. Id acciderítne ob iniquitatē præpotētium, an forte, non ſatis conſtat. Auſtros ibi tam ardentes flare, vt æſtatibus ſiluas accendant apud auctores inuenimus. Et mox, frutex & Caſsia eſt, iuxtaq; Cinnami campos naſcitur, ſed in montibus, craſsiore ſarmento, tenui cute veriùs quàm cortice, quem contrà ac in Cinnamo leuari & exinaniri pretium eſt. Amplitudo fruticis trium cubitorum. Colos triplex. Cùm primùm emicat, candidus, pedali menſura, deinde rubeſcit addito ſemipede, vltrà nigricans. Hæc pars maximè laudatur, ac deinde proxima: damnatur verò candida. Conſecant ſurculos longitudine binûm cubitorum. Mox præſuunt recentibus coriis quadrupedum ob id interemptarū, vt iis putreſcētibus vermiculi lignum erodant & excauent corticem tutum amaritudine (legendum & excauent, cortice tuto amaritudine.) Probatur recēs maximè, & quæ ſit odoris molliſsimi, guſtúve quàm maximè feruēs potiùs, quàm lento tepore leuiter mordens, colore purpureo, quæq; plurima minimùm ponderis faciat breui tunicarum fiſtula, & nō fragili. Lactam vocant talem Barbaro nomine. Alia eſt Balſamodes ab odore ſimili appellata, ſed amara, ideoq; vtilior Medicis, ſicut nigra vnguentis. Hæc Plinius, quorum magnam partem ex Theophraſto exſcripſit: ſic enim de Cinnamomo & Caſsia ſcribit. De Cinnamomo & Caſsia iſta referunt. Vtrūque fruticem eſſe non magnum, ſed magnitudine Viticis (ἄγνυ, non Amerinæ, vt vertit Gaza) multis ramis conſtantem & lignoſum. Cinnamomum exciſum in quinas partes diuidi: id optimum eſſe, quod germinibus proximum fuerit, quod ad palmi longitudinem cæditur, aut paulò maius. Secundum locum tenet quod ſequitur, quod & breuiùs cæditur. Eſt & tertium, ac quartum: vltimum omnium deterrimum radici proximum, quod minimùm corticis habeat: is enim vtilis eſt, non lignum. Quam ob cauſam quod ex cacuminibus decerpitur, omnibus præfertur, quia plurimùm corticis habeat. Hæc quidam ſic referunt. *Alij* fruticoſum eſſe Cinnamomum aiunt: duo eius eſſe genera, vnum nigrum, alterum candidum. De quo hæc fabula narratur, ipſum in cōuallibus naſci, in iis eſſe ſerpētes, morſu necem inferentes, aduerſus quos munitis manibus pedibúſque deſcendere, atque ita Cinnamomum legere, quod cùm exportauerint, eo in tres partes diuiſo, cum Sole ſortiri, & quæcūque illi ſorte obtigerit, eam relinquere, abeūteſq; ſtatim eam flagrantem cōſpicere. Sed hæc planè fabula eſt. Caſsiam autem ferunt virgultis eſſe craſsioribus (παχυλέρας pro πλαλυλέρας rectè legit Gaza) valde neruoſis, nec poſſe cortice exui, eum verò corticem eſſe vtilem. Cùm virgulta ſecāt longitudine binûm digitorum (Plinius habet lōgitudine binûm cubitorum) aut paulò maiora abſcindunt, recentiq; bouis corio ea conſuunt, vt ex eo & lignis putreſcentibus vermiculi gignantur qui lignum erodant, corticem verò non attingunt propter amarorem & odoris acrimoniam. Galenus Dioſcoridem ſecutus lib. 1. de Antidotis multa Caſsiæ genera recēſet, eamq; cæteris præfert, quæ Zizir cognominatur, Cinnamomíque adeò æmulam eſſe ait, vt eſſent ſuo tempore, qui eam Cinnamomi loco venderent. Idem eodem in loco tradit Caſsiam ſæpenumerò in Cinnamomum tranſmutari, ſeq; vidiſſe eximiæ Caſsiæ ramulos omni ex parte Cinnamomum referētes. Contrà vidiſſe ſe Cinnamomi ſurculos Caſsiæ prorſus perſimiles, adeò vt aſſerat pro qualibet Cinnamomi parte in componendis medicamentis

Lib. 9. hiſt. cap. 5.

camentis,duas ſelectæ Caſsiæ adhiberi poſſe.Item deſcribit quoddam aliud deterioris Caſsiæ genus,quod iunior Andromachus Caſsiam fiſtulam nominat, quòd fiſtularum modo inanis cauáque ſit,& craſsi corticis,cuiuſmodi in vulgari Cinnamomo frequentiſsima conſpicitur.Eius verò hiſtoriam ſic perſequitur eodem in loco Galenus. De Cinnamomo contraria iis quæ de Opobalſamo diximus, compertum habeo:perſuaſum namque eſt mihi ipſum omnium cognitu facillimum eſſe illis,qui ſæpe optimũ viderunt. Optimum verò conſequi nemo poteſt, niſi repoſitum ab Imperatoribus intueatur,ſex generibus quodammodò diſtributum. Siquidem & in hoc ipſo,velut & in Caſsia,optimi ad deterrimũ tam magna differentia eſt,vt optima Caſsia à peſsimo Cinnamomo parùm diſtet. Neq; verò Cinnamomi virtus ad vſum apta longo tempore durat:ad triginta ſiquidem annos, quam à principio vim habuit, integram non conſeruat. Nugantur autem qui Cinnamomum ex iis medicamentis eſſe dicunt, quæ ſenectutem non ſentiunt. Atqui ego non centum,neque ducentûm annorum interuentu,ſed pauciorum, ſi quis ad tantum numerum conferat,iam aliquam mutationem vetuſtiori Cinnamomo factam obſeruaui. Quo tempore enim Antonino Imperatori Theriacam paraui,vaſa lignea in quibus eiuſdem generis Cinnamomum inerat,multa cõſpexi,alia Traiani,quædam Adriani,nõnulla Antonini,qui poſt Adrianũ Imperator fuit,ætate repoſita:omniaq; hæc ſeſe & ſaporis & odoris imbecillitate vehementiaq; tantùm ſuperabant, quantùm & tempore differebant. Olim è Barbarorum terris arca cubitos quatuor & medium longa,Romam perlata cùm fuiſſet, in qua Cinnamomi primi generis integra arbor erat,ex eóque Marco Antonino Imperatori antidotum quandam compoſuiſſem, ipſum cæteris multùm præſtare deprehendi,adeò vt Imperator quoque ea deguſtata medicinæ cõcoctionem, velut in aliis fieri ſolet,expectare noluerit,ſed etiam ea vſus ſit, nondum integrè duobus mẽſibus elapſis. Antonino ſucceſsit Commodus,qui nec Theriacæ, nec Cinnamomi curam vllam habuit,ſub quo non ſolùm arboris illius quod ſuperfuerat omne diſsipatum eſt,verùm etiam quodcũque poſt Adriani tempora comportatum fuerat. Quo factum eſt,vt nunc Imperator Seuerus cùm me ſibi antidotum eo modo conficere iuſsiſſet, quo Antonino cõfeceram, ex Cinnamomo Traiani & Adriani tẽpore repoſito ſumere coactus ſim, imbecillioráque planè viſa ſunt, & tamen nondum triginta anni interceſſerant. Hîc tamen optimi Cinnamomi notas quaſdam neceſſarias ſubiicere volumus, ipſum ſummoperè bene olere, inexplicabilémque præ cæteris bonum quẽdam odorem ſpirare, ac calidum guſtantibus ſe multùm exhibere,non tamen ita vt mordicando triſtitiam palato inferat:colorem denique talem habere,qualem ſi quis lacti nigrum colorem admiſceat,atque cærulei aliquantùm addat. Ex hoc igitur quantùm volebam, vt mos mihi fuit,cùm accepiſſem, ramuſculos paucos apud me repoſui ex apotheca, in qua res meas omnes pretioſas ſeruabam. Verùm ipſa combuſta, quo tempore & delubrum Pacis incenſum eſt, & hæc & aliæ quinque Cinnamomi ſpecies, quas mihi conquiſieram, periêre. Neque itaque cùm Seuero Imperatori Theriacam componerem,ex Cinnamomo Adriani tempore repoſito quod optimum viſum eſt elegi. Superſunt adhuc ibi multa vaſa lignea,quæ omnia habent plurium radicum,vel plurium ramorum,vel Cinnamomorum differentias: nullum tamen veluti truncus in plures ramos diuiſus attollitur, ſed Veratri vtriuſque figuram præ ſe fert,atque etiam magis Damaſonij,quod è Creta ad nos adfertur. Quæuis antẽ Cinnamomi ſpecies ab vna radice,ceu frutex quidam paruus conſurgit, emittítq; hæc ſex, illa ſeptem virgulta, vel paulò plura paucioráve, non æquali tamen omnia longitudine:verùm quod maximum eſt,pedis Romani dimidium non excedit. Vniuerſa autem Cinnamomi natura ſimilis eſt quodammodò optimæ Caſsiæ

Caſsiæ. Hactenus Galenus. Strabo cum Theophraſto, Dioſcoride, Plinio, Cinnamomum in Arabia gigni dicit, atque etiam in India, ea ſcilicet parte quæ ad Auſtrum vergit. Quia cùm hæc Arabiæ & Æthiopiæ Sole perſimilis ſit, ea omnia, vt ipſe ait, gignit aromata, nempe Cinnamomum, Caſsiam, & alia, perinde ac illa.
Lib.9. c.13. Idem teſtatur Ariſtoteles in Hiſtoria animalium. In Arabia Cinnamomus auis appellatur, quã ſurculos Cinnamomi portare, ac nidos ex iis cõficere aiunt. Nidificant in excelſis arboribus & ramis, ſed incolæ ſagittis plũbatis nidos petunt, atq;
Lib.10.c.33. ita decuſſum in terra Cinnamomum legunt. Quæ Plinius mutuatus, in Arabia, inquit, Cinnamologus auis appellatur, Cinnami ſurculis nidificat. Plũbatis eos ſagittis decutiunt indigenæ mercis gratia. Ariſtoteli auis non κινναμολόγος dicitur, ſed κιννάμωμος eodem cum planta nomine. Verùm Iulius Solinus de eadem re ſcribẽs, auem ipſam nõ Cinnamomum, ſed Cinnamologum appellat, atque etiam addit Cinnamomum hoc pretiis vendi amplioribus, quòd magis, quã aliud mercatores
Lib.2.c.151. & 124. portent. Auicenna & Serapio nihil aliud de Caſsia & Cinnamomo literis mãdarunt, quàm quod ex Dioſcoride & Galeno deſcripſerunt. Ex quibus omnibus intelliget ſtudioſus lector, quàm fabuloſa, varia, & incerta de Caſsia & Cinnamomo à veteribus Græcis & Latinis auctoribus perſcripta ſint: tam longis enim difficilibúſque nauigationibus, ex regionibus tum parùm notis petebantur hæc aromata, vt perfectam horum cognitionem ſibi comparare non potuerint. Primùm Dioſcorides ſuccinctè admodùm Caſsiam dixit eſſe virgultis craſsi corticis, Piperis foliis: Cinnamomi verò deſcriptionem prorſus omiſit. Theophraſtus Caſsiam & Cinnamomũ magnitudine Viticis, multos ramos habere, lignoſos. Plinius Cinnamomum dixit fruticem eſſe duorum cubitorum altitudine ampliſsimum, palmíque minimum, & cætera quæ ſuprà poſuimus. Caſsiam fruticem eſſe amplitudine trium cubitorum, &c. Galenus arcam Romam delatam fuiſſe tradit è Barbarorum regione, longitudine cubitorum quatuor cum dimidio, in quo integra Cinnamomi arbor erat. Quibus indicat Cinnamomum eſſe arborem. Idem ſcribit vnãquamque Cinnamomi ſpeciem, ab vna radice, ſeu fruticem quẽdam paruũ conſurgere, adeò vt maiora eius virgulta dimidium Romanũ pedẽ non excedant. Quibus innuit Cinnamomum in paruorum fruticum genere eſſe. Quid verò ſibi vult Galenus cùm dicit Cinnamomorũ nullum veluti truncum in plures ramos diuiſum attolli, ſed Veratri vtriuſq; figuram præ ſe ferre, aut etiam magis Damaſonij? Ad hæc cũ Caſsiam & Cinnamomũ diuerſas arbores eſſe ſtatuit. Eſt & illud permirum, quod ait Caſsiam ſæpe in Cinnamomũ trãſmutari, ſeq; vidiſſe eximiæ Caſsiæ ramulos omni ex parte Cinnamomum referentes: contrà Cinnamomi ſurculos Caſsiæ prorſus perſimiles. Caſsiæ genera Galenus recenſet eadem quæ Dioſcorides: item Cinnamomi ſex, à Dioſcoride etiam declarata. Theophraſtus Cinnamomum in quinque partes diuidit, vt diximus. Eidem & Plinio duo duntaxat Cinnamomi genera ſunt, candidum & nigrum. Iam verò priſci illi regiones & natales locos apertè & diſertè non deſignant. Dioſcorides Caſsiam circa Arabiam odoriferam prouenire ſcribit, Plinius Cinnamomum in Æthiopia, mox ſubiungens Æthiopas mercari id à conterminis. Quòd ſi apud illos naſceretur, cur ab aliis id emerẽt? Multò abſurdius quod ſequitur, Æthiopes eas merces per vaſta maria vehere. Nam ſi contermini ſunt qui vendunt, tam longa nauigatione quid opus eſt? vt nunc, ita & olim à Molucis in ſuperiorem Indiam Cinnamomum vehebatur, mercimonium id exercente quæ ad mare rubrum iacet Æthiopum gente, quos Abyſsinos vocamus, ob commodam Occeani propinquitatem. Quæ res Plinium fefellit, vt rectè Dalechampius annotauit. His fabulas addidêre non ſolũ Herodotus, ſed etiam Theophraſtus & Plinius. Fabuloſum enim eſt ſectos ſurculos præſui recentibus coriis boum, vt iis putreſcentibus vermiculi lignum erodant

& excauent

& excauent cortice tubo amaritudine. His expoſitis nunc diſcutiẽdum an veram hodie Caſsiam habeamus, ſitq́; ea quæ Canella vulgò vocatur. Deinde an ab ea Cinnamomum differat, an verò genuino careamus. Primùm recentiores omnes, qui doctrina & iudicio præſtant, cenſuerunt Officinarum Cinnamomum, vulgò Canella dictum, legitimam eſſe priſcorum Caſsiam: cuius genera à Dioſcoride & Galeno tradita internoſcere poterit is: qui magnã huius copiam in mercatorum apothecis diligentiùs perquiſierit, & examinauerit. Quare ex Officinis omnibus reiicienda ſegmenta & fruſta quædam, nec odore, nec ſapore, nec viribus commendanda, quæ Caſsiæ ligneæ ſiue odoratæ vice tum Medici, tum ſeplaſiarij diu vſurparunt. Inter quæ cùm ſint nonnulla quæ præter odorem ſaporémque quibus ferè carent, Caſsiæ Dioſcoridis admodùm ſimilia videantur, eius Pſeudocaſſiam eſſe non temerè quis dixerit: medicamentorum verò compoſitionibus Xylocaſsiam, id eſt, Caſsiam ligneam, ſiue Caſsiam odoratam poſtulantibus, Canella noſtra adhibeatur. At cùm hæc Caſsia etiam Caſsia fiſtula nominetur, quoniam ligno exempta tubuli ſeu fiſtulæ ſpecie eſt, Mauritaníque Siliquam Ægyptiam, ſiue Caſsiam nigram, ſiue Catharticam vulgò dictam etiam Caſsiam fiſtulam vocent ſiue ſua, ſiue interpretum culpa, cauendum ne hac homonymia decipiamur, præſertim in medicamentis à Mauritanis inuentis, quæ Caſsiam fiſtulam expetunt, quæ Siliqua Ægyptia, ſiue Caſsia cathartica, non illa odorata intelligenda eſt. Quantum ad Cinnamomum attinet, quidam credunt in capſis Canella ſiue vulgari Cinnamomo refertis, fragmenta veri, ac legitimi Cinnamomi reperiri poſſe ab iis qui & deligere & diſtinguere nouerunt. Pena ſcribit ſe Caſsiam ad Cinnamomum proximè accedentem vidiſſe in Officina Gulielmi Drieſch pharmacopœi Antuerpienſis. Erat verò multorum iudicio ſurculus ille Cinnamomi, bacillo ſolido, fractu facili, Cinnamomi cortice obtecto, cui etiámnum cuticula pullo colore obducta fuit. Cluſius in Scholiis in Hiſtoriam Aromat. Indic. Garciæ, aſſerit ſe tres vidiſſe Cinnamomi ſurculos. Erant ij recti, non enodes, ſed nodis quibuſdam ſine ramulorum veſtigiis palmum à ſeſe diſsitis inſigniti. Cortex tenuis, ſubcinerei quodammodò coloris, iucundi odoris, ſuauis guſtus, ſed qui ſua acrimonia aliquantulùm linguam vellicet. Lignum certè inodorum eſt & inſipidum, non minùs quàm Salicis ramus, cui perquàm ſimilis eſt. Retinet autem cortex ſuauem illam cum odoris tum ſaporis iucunditatem (tametſi totis quadraginta aut ampliùs annis à matre reuulſi ſunt ramuli) atque eam etiam maiorẽ, quàm noſtra Canella. Iſtud autem hodiernum Cinnamomum neque idem cum Caſsia, neque multùm diuerſum eſſe certum eſt, inquit Pena. Nam ſi vtriuſque notas ex Dioſcoride perpendas, videbis eaſdem ferè eſſe vires, non diſparem vſum. Si recentioribus aſſentiaris & exploratoribus, eiuſdem arboris non ita diuerſas partes eſſe diſces. Quod Galenus innuit, cùm dicit Caſsiam ſæpe in Cinnamomum tranſmutari, ſeq́; vidiſſe eximiæ Caſsiæ ramulos Cinnamomum prorſus referre. Cõtrà ſe vidiſſe Cinnamomi ſurculos Caſsiæ prorſus perſimiles. Quibus tanta horum cognatio ſignificatur, vt Galeni auctoritate freti quidam putent Caſsiam & Cinnamomũ ex vna & eadem arbore prouenire, ſed ex diuerſis eius partibus, nimirũ Cinnamomum ex ſummis & tenerioribus ſurculis, Caſsiam ex aliis. Alij nos verò Cinnamomo deſtitutos eſſe contendunt, ídque quod Cinnamomum Officinis dicitur, nihil aliud eſſe quàm Caſsiam ligneam, ſiue odoratam, quæ vulgò Canella nominatur, quos ſecutus eſt Matthiolus, qui contra veterum & recentiorum omnium qui de Cinnamomo & Caſsia tractarunt ſententiam, Cinnamomum lignum non corticem eſſe ait. Ex iis recentioribus Garcias horum hiſtoriam luculentè deſcribit his ferè verbis. Propter locorum diſtantiam, inquit, & minùs frequentatas has regiones à negotiatoribus, probè cognita Caſsiæ hiſtoria veteribus non

Lib. 1. ca. 15.

Li. 1. Arom. Indic. c. 15.

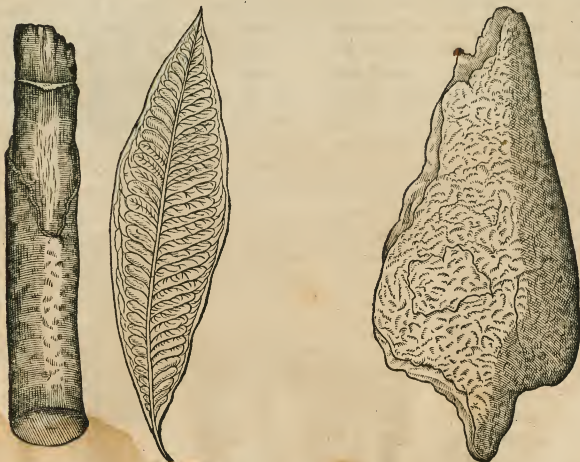
non fuit. Nam qui eam Ormuz & Arabiam deferebant, Chinenses erant. Ex Ormuz deinde in Alep emporium totius Syriæ nobilissimum ab aliis negotiatoribus transferebatur. Qui verò inde eam ad Græcos deportabant, aut apud se nasci, aut in Æthiopia dicebant, multísque cum superstitionibus cędi diuidíque à sacerdotibus, vt ex Theophrasto & Plinio diximus. Cæterùm neque Casiam, neque Cinnamomum apud Æthiopes aut Arabes nasci, Lusitanorum nauigationibus palàm factum fuisse ait Garcias, qui totam illam oram circunlegerunt, magnáque ex parte terrestri itinere peragrarunt: nullam autem Casiam aut Cinnamomum se vidisse affirmarunt. Dicet aliquis Canellam quidem apud eos non nasci, & propterea ab Indis petere: sed legitima Casia & vero Cinnamomo eos non carere, fortè autem à Barbaris & inconditis populis ignorari. Cui respondet Garcias, familiares se habere eruditos Medicos Arabes, Turcas & Coracones, qui omnes Canellam crasiorem Casiam ligneam appellant. Præterea nonnullos Lusitanos totam Æthiopiam sub Ægypto (quam nunc Guineam vocant) non solùm secundùm mare, sed in mediterraneis peragrasse, alios ab insula D.Thomæ vsque ad Sofala & Mozambique, & inde Goam penetrantes, plerosque alios à promontorio Bonæ spei (cùm naufragium pasi essent) vsque ad Mozambique & Melindam, ita vt vtramque Æthiopiam, supra & infra Ægyptum perlustrarint: nullam tamen ab his conspectam illic fuisse Canellam vel Casiam. Neque credendum est ipsos incolas tam nobilia medicamenta ignorasse, aut tacituros fuisse. Nam quemadmodùm barbarisima gens, quæ insulam D.Laurentij incolit, mercatoribus, qui eò interdum deferuntur, fructum quendam auellanæ magnitudine ostendit, quia Caryophylla redolet, eadem ratione credendum est Æthiopas Cinnamomum & Casiam, adeò odorata aromata Lusitanis demonstraturos fuisse. Porrò Casia lignea Arabibus, Persis, Indis *Salihacha* vocatur, à vulgo autem Indorum eodem nomine, quo Canella: nullum enim inter Canellam & Casiam discrimen faciunt. Neque reuerà quispiam Casiam à Canella differentem vidit. Cæterùm quòd Canellæ diuersa Cinnamomi & Casiæ nomina indita fuerint, occasionem præbuisse putat Garcias mercatores Chinenses, (nam annales vrbis Ormuz produnt olim quadringentas naues è China vno eodémque tempore eò appulisse) qui cùm è sua regione aurum, sericum, vasa murrhina, moschum, margaritas, cuprum, aliásque merces eueherent, nonnullas ex eis in Malaca vendebant, Santalum, Nucem myristicam, Macim, Caryophylla, lignum Aloës contrà in suas naues inferebant. Quæ rursus in Zeilam & Malauar diuendebant, indéque sumebant Canellam, ex Zeilam, videlicet laudatisimam, ex Malauar minùs selectam: similiter & ex Iaoa, vnde etiam Piper Cardamomúmque euehebant, eáque omnia deinde Ormuz, aut in Arabiæ oram maritimam perferebant. Interrogati autem isti Chinenses, quænam essent hæc aromata, & vnde adueherent, fabulas illas narrabant quas recenset Herodotus, vt iis commentis earum mercium pretia augerentur. Cùm autem eam, quæ in Zeilam prouenisset, Canellam ab ea, quam in Iaoa & Malauar sumpserant, differre conspicerent, diuersa illis indidere nomina, cùm tamen eiusdem generis essent cortices, pro soli cælíq; varietate duntaxat differentes, vt plerumque idem fructus pro regionum & cæli differentia suauior fieri, aut à naturali bonitate degenerare solet. Ementes ergò incolæ Ormuz eam Canellam à Chinensibus, Darchini, quod Persis lignum Chinense significat, appellarunt. Deinde Alexandriam vehentes, vt eam Græcis eò confluentibus cariùs venderent, Cinnamomum vocarunt, quod significat lignum odoratum, quasi Amomum ex China delatum. Deteriori autem Canellæ, quæ scilicet ex Iaoa & Malauar delata esset, idem nomen quo in Iaoa

Nomina

appellatur

appellatur, indiderunt, ſcilicet *Cais manis*, quod lingua Malaya dulce lignum ſonat, duo diuerſa nomina eidem rei imponentes. Græci corrupto vocabulo Caſsiam dixere. Vſus eſt Auicenna cum Rhaſe & reliquis Arabibus vocabulo Perſico Darchini, vt pleriſque aliis Perſicis ſolet. Nam Canella cuiuſcunque generis Arabicè *Querfaa* & *Querfe* dicitur. Reliqua verò nomina apud Arabas corrupta ſunt, vt *Darſihaben*,& ſimilia. Vocatur in Zeilam *Cuurdo*, in Malaya, vt dictum eſt, *Cais manis*, in Malauar *Camraa*. Nam quod Serapio Darchini arborem de China interpretatur, corruptum eſt, & ab interprete additum. Quare Garcias Caſsiam, Cinnamomum, & noſtram Canellam, vnum idémque medicamentum eſſe cenſet, atque ita depingit. Arbor eſt magnitudine Oleæ, interdum minor, multis onuſta ramis, non iis quidem contortis, ſed rectis fermè, foliis colore quidem ad Lauri, forma verò ad Citri folia accedente (non autem foliis Iridis, vt fabuloſè quidam ſcripſere.) Floribus candidis, fructu nigro & rotundo, auellanæ ferè magnitudine, aut exiguis oliuis ſimili. Eſt autem Canella nihil aliud quàm ſecundus & interior arboris cortex. Nam hæc arbor duplici cortice munita eſt, veluti Suber, non eo tamen adeò craſſo & diſtincto. Hoc confirmat *Forma.*

CANELLAE folium & bacillus. *XYLOCASSIA.*

Pena, qui ſcribit Venetos inſtitores Londini oſtendiſſe corticem pollicem craſſum, ſcabrum, calloſum, foris Ilici aut Oleæ concolorem, interiùs verò conuexum mollius, ſuperficie, odore, ſapore, colore, guſtu quadantenus Canellæ vulgaris. Idcirco doctiorum Medicorum ſententia, Caſsiæ arboris extimum & craſſiſsimum corticem iudicatum fuiſſe. Similiter adnotauit Cluſius in Scholiis in Garciæ hiſtoriam, interdum inueniri fragmenta, quæ non videntur interior ille cortex, ſed omninò ſuperior, cinerea quodammodo pellicula obductus. Exemptus ergo cortex craſſo illo & exteriore libro repurgatur, deinde in laminulas quadrangulas ſectus humi abiicitur, atque ita per ſeſe conuoluitur, vt vnius rami integer cortex videatur, cùm tamen partes ſint duntaxat corticis in tubulos digiti craſsitudine conuolutæ, truncus verò interdum femoris craſsitie

Ooo

reperiatur. Roſeum autem illum, ſiue ex cinereo vinoſum colorem Solis calore contrahit: qui non probè paratus, candicans ſiue cinerei coloris ſit, nimiis verò Solis ardoribus aduſtus, niger. Exempto cortice tribus poſteà annis ab ea arbore abſtinetur. Frequentes ſunt hæ arbores in Zeilam, ſolebátque vili emi Canella: ſed triginta ab hinc annis nemo eam emere potuit præter Procuratorem regiorum negotiorum, quem Factorem vocant. Zeilanicis minores ſunt eæ arbores, quæ ignobiliorem Canellam ferunt in prouincia Malauar, & in Iaoa, ſiue Iaua, non tamen adeò puſillæ, vt Plinius & Galenus eſſe ſcribunt. Sunt verò omnes ſilueſtres & ſponte naſcentes. Nuſquam alibi, quod ſciam, inquit Garcias, naſcitur Canella, tametſi Franciſcus de Tamara ſcribat in freto maris Erythræi Cinnamomi arbores & Lauros maris æſtu interdum opertas inueniri. At Luſitani ſingulis annis per mare Erythræum nauigant, nullam tamen eiuſmodi arborem ſe vidiſſe referunt. Præterea Occidentalis Indiæ Hiſtoria refert Canellam iſtic naſci, quod veriſimile non eſſe Garcias arbitratur: eam enim narrat calices glandéſque Suberis modo ferre, cùm legitima Canella veluti oliuas tantùm ferat. Quare alia erit ſui generis arbor. Quotquot tamen Hiſtoriam Peruanam deſcripſerunt, iſtius Canellæ, quam in prouincia Sumaco naſci tradunt, meminerunt. Eſt verò ex eorum deſcriptione, Canellæ arbor vaſta admodùm, folio Laurino, fructu racematim cohærente, ſed qui calice Suberino ſimili contineatur, ampliore tamen & magis cauo, colore nigricante. Huius arboris fructui, foliis, cortici & radicibus (licet Canellæ ſaporem & odorem habeant) longè calices præferuntur, quorum duntaxat puluis in vſu eſt. Nam ſi Canellæ modo cum cibis decoquantur, tantùm abeſt vt ſuauitatem eduliis concilient, vt potiùs eorum facultas & ſaporis gratia decoctione euaneſcat. Horum puluere ad diuerſos morbos vtuntur, ſed præſertim aduerſus coli, inteſtinorum, & ſtomachi dolores in potionibus eum propinant. Quamuis autem multæ ſint huius generis arbores ſilueſtres, diligenter tamen & magna cura eas in prædiis ſuis colunt (fit enim culta longè melior) atque in vicinas regiones deferunt, alias merces ad vitam humanam neceſſarias hoc aromate redempturi. Hæc Franciſcus Gomara in Hiſtoria generali. Nec vti eadem Hiſtoria Occidentalis Indiæ narrat, in China Canella naſcitur, nam è Malaca Chinam cum aliis mercibus defertur. Intellexit verò Garcias plurimam etiam Canellam in inſula Mindanao naſci, & vicinis inſulis, ſed eæ procul à China abſunt. Putarunt etiam nonnulli in Alep naſci Canellam, quòd apud aliquos auctores ſcriptum inuenerint Cinnamomum Alepinum. Sed ſciant, non magis iſtic, quàm in Hiſpaniis naſci. Verùm cùm ex illis regionibus Ormuz, & inde Alep deportabatur, factum eſt, vt incorruptam Canellam inde in Europam aduectam ab ipſa vrbe Alep denominarint. Quamuis autem Zeilanica cæteris præferatur, inuenitur tamen etiam interdum ignobilis, qualis eſt quæ craſsiori cortice conſtat, minúſque in tubulos conuoluitur, quòd non ſit eiuſdem anni: quo enim vetuſtior cortex, eo deterior. Quæ verò in Malauar naſcitur, tota ferè eſt deterior, tantumq; à Zeilanica differt, vt centenæ Zeilanicæ libræ decem aureos pendant, Malauaricæ verò libræ quadringentæ vnum duntaxat aureum. Ludouicus de Barthena in nauigatione ſua ſcribit in Zeilam inſula Indiæ naſci Canellæ arborem Laurum proximè referentem præſertim foliis: item baccas Lauri modo ferre, ſed minores & candidiores. Hæc Canella ſiue Cinnamomum (nihil enim inter ea diſcriminis ponit) cortex eſt huius arboris, cuius ramos tertio quoque anno ſecant, & cortice ſpoliant: truncum verò illæſum relinquunt. Similiter Odoardus Barboſa ſcripſit in Zeilam Indiæ inſula naſci optimam Canellam locis

Locus.

Li.12.ca.19. Lib.1. Antidot.

Cap.143.

locis montoſis ex arbore Lauro ſimili. Arrianus in nauigatione maris rubri refert duorum dierum itinere ab Emporio Mordo dicto locum eſſe Moſillum nuncupatum, in quo maxima Caſsiæ copia prouenit. Idem ait Emporium eſſe Aromata dictum Orientem verſus, in quo naſcitur Caſsia, Zigir & Aſyphi, & alia aromata. In quam Arriani nauigationem is qui ſcripſit, quod de Caſsia & Zigir Canellæ generibus ab Arriano proditum eſt, diligenter expendendum eſſe annotauit, nempe ea naſci in Troglodyticæ parte, velut in Aromata & Moſillo, vnde mercatores emunt, & ad alias partes tranſportant. Similiter quod Plinius dixit, Cinnamomum naſci in Æthiopia Troglodytis contermina, quæ ob id ab antiquis auctoribus teſte Strabone Cinnamomifera appellata fuit, quod etiam confirmauit Ptolęmæus. At nunc tota Troglodytica & Æthiopia probè cognitis, certum eſt neque Cinnamomum, neque aromatum ſpeciem vllam illic naſci, dempto Zingibere, quod in regno quodam Damute nuncupato prouenit. Theuetus partim Garciæ aſſentitur, partim ab eo multùm diſcrepat. Narrat inſulæ quæ Monorique dicitur celebriores vrbes eſſe Cauit & Subanin, prope quas optima Canella prouenit, quam Maluarici *Cais-mani* appellant, quæ vox dulce lignum ſignificat, credítque Theuetus Græcos corrupto inde nomine Caſsiam ligneam appellaſſe. Ac reuerà veteres plerique, inquit, exiſtimarunt arborem, quæ Caſsiam, & eam quæ Cinamomum & Canellam fert, eandem planè eſſe, quod falſum eſt, etiam ſi Garcias id aſſerere voluerit: tantùm enim differt hæc ab illa, quantùm glandifera arbor à Caſtanea arbore. Cæterùm Canellam Arabes appellant *Querfaa*, alij *Querfe*, Zeilam incolæ *Cuurde*, in Iauan inſula *Cameaa*, in Ormuz *Darchini* dicitur, id eſt, Lignum Chinenſe. Arbor hæc in montibus naſcitur, Lauro noſtrati ſimilis, cuius ramuli duntaxat, & tenuiores ſurculi ſtato anni tempore Regis iuſſu amputantur & væneunt. Ramulis multùm brachiata eſt, in quorum extremis flores ſunt parui, quibus Solis feruore ſtatim flacceſcentibus & delapſis ſuccedit fructus, ferè rotundus, Nucis auellanæ magnitudine, ex cuius nucleo oleum exprimitur, inodorum, niſi ſit igni excoctum, quo ægri neruos & cæteras corporis partes malè affectas illinunt. Canella quæ ad nos aduehitur, ſecundus eſt arboris cortex, qui diſſectus in ſeſe conuoluitur, & colorem mutat. Radix vtilis eſt, nec non ſuccus qui ex arbore manat, iiſque confert maximè, qui ſanguinis ex naribus profluuio obnoxij ſunt, oríſque halitum commendat. Scire autem licet nullam Canellæ arborem, neque in Africa, neque in Aſia minore, neque in Peru, neque in Europa prouenire, quicquid ſcribant Plinius & Herodotus. Hæc ex Theueto. Supereſt vt Cinnamomi & Caſſiæ vires ex veteribus explicemus. Caſsia vim habet calfaciendi, inquit Dioſcorides, vrinam ciendi, ſiccandi, & leuiter adſtringendi. Conuenit ad medicamenta oculorum, quæ efficiendæ claritatis gratia concinnantur, & ad ma-

To.1. Coſmog. lib. 12. cap. 7.

ARBOR CANELLAE, *Theueti.*

Temper. & Vires. Lib. 1. c. 12.

laginata. Lentigines tollit cum melle illita, menſes trahit, contra viperarum morſus pota auxiliatur. Aduerſus inteſtinas inflammationes omnes, & renum vitia potu proficit. Fœminis in ſolio deſidentibus aut ſuffimentis prodeſt ad dilatationem vuluæ. Ea duplo pondere medicamentis mixta Cinnamomi vicem ſupplet, ſi ipſum deſit: nam eoſdem effectus præbet, ad plurima perquàm vtilis. Cinnnamomum omne, eodem auctore, excalfacit, emollit & concoquit, vrinam ciet: tam menſes quàm partus potum, aut ex Myrrha impoſitum pellit, contra beſtias quæ virus eiaculantur, venenáque conuenit: craſſitiem extenuat, lentigines & vitia cutis in facie ex melle illitum deterget: contra tuſſes, defluxiones, hydropem, nephritidem, & vrinæ difficultatem efficax eſt. Vnguentis pretioſis inſeri ſolet. In ſumma magni ad omnia vſus. Garcias contra Dioſcoridis & Galeni auctoritatem monet rogátque Medicos & pharmacopœos omnes, ne Caſsiam duplici pondere pro Cinnamomo compoſitionibus immiſceant. Tum ne poſthac Caſsiæ loco Canellam deteriorem præſcribant, ſed ſelectiſsima vtantur, cùm tanta ſit eius copia. Galenus ſcribit Caſsiam exſiccare & excalfacere tertiò quodammodo ordine, ſed & tenuium admodùm eſſe partium, guſtu verò plurimam in ſe acrem deprehendi, leuiter quoque nonnihil adſtringere Quamobrem ob hæc omnia incidere, ſimúlque digerere quæ in corpore ſunt excrementa: ad hæc robur etiam inſtrumentis addere. Idoneam verò etiam ſuppreſsis menſibus, cùm videlicet à copia ſimul & craſsitudine excrementorum quod ſufficiat euacuari nequit. Cinnamomum verò ſummè tenuium eſſe partium, non ſummè tamen calidum, ſed ex tertio ordine. Nihil autem æquè deſiccare eorum quæ pari ſunt excalfaciendi facultate, propter tenuitatem eſſentiæ. Garcias auctor eſt extillare ex Caſsiæ radice liquorem Caphuram redolentem. Sed Rex vetuit radices vulnerari, ne arbores pereant. Præthereà elici aquam vitreis organis ex ipſis floribus, ſed quæ fragrantia & odoris ſuauitate ei cedat, quæ ex corticibus nondum reſiccatis elicitur. Vtilis eſt hîc liquor ſtillatitius ad plurima. Nam ſtomachi imbecillitatem roborat, coli dolores à cauſſa frigida prouenientes illico lenit. Faciei colorem commendat & oris halitum. Prætereà ad condiendos ſuauioréſque efficiendos cibos perquàm idoneus. Ex Canellæ baccis oleum exprimitur, quemadmodùm ex oliuis, ſebaceum quodammodo & ſaponi Gallico ſimile, inodorum, niſi calfactum ſit, tunc enim Cinnamomum aliquantùm olet, & vtuntur aduerſus ventriculi, & neruorum frigidam intemperiem.

Lib.1. ca.13. | Lib.1. hiſt. Arom.Ind. cap.15. | Li.7.ſimpl.

PIPER.

PIPER. CAP. XXXVII.

QVod Græci πέπερι, id Piper Latini dicũt, Arabes *Fulfel* & *Fulful*, Itali *Pepe*, Germani *Pfeffer*, Hiſpani *Pimienta*, Galli *Poiure*. De eo Dioſcor. hæc prodidit. Piper arborem tradunt naſci in India, breuem, quæ inter initia prælongum fructũ veluti ſiliquam promit, quod eſt longum Piper, habens intus aliquid tenui Milio ſimile, quod tãdem in perfectum Piper euadit. Id autem ſuis temporibus dehiſcens, racemos emittit grana ferentes qualia videmus. Ea acerba candidũ Piper faciunt, aptũ ocularibus remediis, antidotis, & theriacis medicamẽtis. Longum verò vehementiùs mordet, & ſubamarũ eſt, quia immaturum decerpitur, antidotis & theriacis medicaminibus expetitum. Nigrum verò candido ſuauius, acrius, ori gratius, & quod non niſi maturum colligatur, magis odoratum, nec non ad condimenta vtilius. Sed candidum & ſubacerbum antedictis infirmius eſt. Piperis radix Coſto ſimilis eſt. Eligendum eſt grauiſsimum, plenum, nigrum, non valde rugoſum, recens, nõ furfuroſum. Inuenitur etiam in genere nigri, nutrimento deſtitutum, inane, leue, quod vocatur braſma. Plinius, Paſsim verò, inquit, quæ Piper gignunt arbores, Iuniperis noſtris ſunt ſimiles: quãquam in fronte Caucaſi ſolibus appoſita gigni tantum eas aliqui tradidere. Semina à Iunipero diſtant paruis ſiliquis, quales in Phaſeolis videmus. Hæ priuſquàm dehiſcant decerptæ, toſtæq; ſole faciunt quod vocatur Piper longum: paulatim verò dehiſcentes per maturitatem oſtendunt candidum Piper, quod deinde toſtum ſolibus, colore rugiſque mutatur. Dioſcorides arborem Piperiferam neque delineauit, neque cuiquam alteri aſsimilauit. Plinius Iunipero comparauit: in cæteris haud multùm diſſentiunt. Theophraſtus dixit tantùm Piper fructum eſſe, cuius genera duo. Vnum enim rotundum Erui modo, cute carnéque conſtans, ſicuti Lauri baccæ, ſubrubrum. Alterum oblongum, nigrum (contrà, rotundum μέλαν, nigrum, oblongum ὑπέρυθρον ſubrubrum dicendum videtur) ſemina parua Papaueris continens. Longè hoc validius altero. Auicenna & Serapio, quæ de Pipere tradiderunt, ex Græcis exſcripſere. At Dioſcorides, Theophraſtus, & hos ſecutus Plinius Piperis plantæ formam, ac notas ignorarunt, vt ait Garcias, neque natales locos probè deſignarũt. Quod minùs mirum videri debet: regionis enim procul diſsitæ, ideóque minùs bene cognitæ, nec perluſtratæ plantam non inſpectione notam, ſed auditione tantùm acceptam, alienam fidem ſecuti deſcribebãt. Illud magis mirum Arabas & recentiores in eundem errorem incidiſſe. Quare veram Piperis hiſtoriam ex aliis referemus. Ac primùm ex Garcia. Maxima, inquit, Piperis quantitas prouenit in Malauar, tota ea maritima regione quæ à promontorio Comorim ad Cananor vſque pertingit. Naſcitur etiam in Malacæ maritimis, ſed bonitate ſuperiori cedens, & magna ex parte inane. Prouenit ſimiliter in inſulis Iauæ vicinis, & Sunda, & Cuda, aliiſq; locis. Sed id in Chinarum regionem tantùm deportatur, & loco natali conſumitur, præter id quod in Pegu & Martaban deuehitur. Maxima etiam eius pars quæ in Malauar oritur, in vſum incolarum cedit, tametſi regio ampla non ſit: nonnihil etiam à maritimis eius regionis populis abſumitur. Pars eius defertur in Balagate bubulis coriis. Et magna copia (quamuis edicto Regio vetitum ſit) à Mauritanis per mare Erythræum exportatur, id ſuffurantibus ipſis incolis. Inuenitur etiam Piper ſupra Cananor, qua Septentrionem ſpectat, ſed adeò exigua quantitate, vt ipſis incolis non ſufficiat, & externo importato opus habeant. Etenim non gaudet planta hæc locis deſertis ac mediterraneis. Quantùm verò diſtent hæ regiones à Caucaſo monte, ex Geographiis ſatis liquet. Piper Malùatica lingua Molanga dicitur, Malacitana, Loda, in Guzarate & Decan, Meriche, in Bengala, Morois, longum Piper quod ſolùm

Nomina
Lib.2.c.153.
Lib.12.c.7.
Lib.9.hiſt. cap.22.
Li.2.c.549. Cap.357. ſimpl.
Li.1.Arom. Ind.ca.2.
Locus.
Nomina

iſtic prouenit Pimpilim, Arabibus medicis, tum vulgò *Filfel.* Tamen Auicenna Fulful & Fulfel appellat, quem ſecutus eſt Serapio. Seritur Piperis planta ad radices alterius arboris (magna ex parte iuxta arborem Faufel, aut Palmam ſatam Garcias vidit) ad cuius faſtigium vſque ſeſe conuoluendo conſcendit, foliis raris, Mali Aſſyrij effigie, ſed minoribus, in extremo acutis virentibus, guſtu aliquantùm ca-

Forma. lidis, & folij Betre ſapore. Fructus vuarum modo racematim cohæret, minores tamen ſunt Piperis racemi, & fructus ipſe minor, ſempérque virens, donec ſiccetur, & perfectam maturitatem conſequatur, quæ incidit circiter medium Ianuarium. Radix puſilla, nō Coſto ſimilis, vt vult Dioſcorides, quia Coſtus radix non eſt, ſed lignum. Verùm inter plantam quæ Piper nigrum fert, & eam quæ candidum, tam parua eſt differentia, vt à nemine quàm ab incolis dignoſci poſsit, quemadmodū Vitem quæ vuam fert nigram ab ea quæ candidam non dignoſcimus, niſi cùm vuas habent, & eas quidem maturas. Quæ autem Piper longum edit, longè alia eſt planta, quæq; non plus habet ſimilitudinis cum ſuperioribus quàm faba cum ouo. Prætereà Piper longum in Bengala prouenit, quæ regio quingentarum leu-

Li.8. ſimpl. carum ſpatio à Malauar diſtat, vbi nigrum & candidum gignuntur. Quare Galenus Dioſcoridem ſecutus eandem plantam Piper longum, candidum & nigrum

ARBOR Piperifera, Theueti.

PIPER nigrum & album.

proferre falsò credidit. Candidi plantæ rariores ſunt, nec niſi certis Malauar & Malacæ locis raræ naſcuntur. Condiuntur aceto & ſale recentes adhuc, & immaturi Piperis nigri racemi, & vſui aſſeruantur, cuiuſmodi racemos interdum cum Zingiberis radicibus muria condítis Antuerpiæ reperiri ait Cluſius, oblongos quidem & graciles, neque ita farctos, vt ſunt vuarum racemi, ex quo eorum iconem expreſſam hîc exhibemus. Arabes & Perſæ Medici Piper calidum tertio ordine ſtatuunt. Sed empirici cuiuſmodi ſunt maxima pars Indicorum Medicorum, frigidum Piper faciunt, vt & pleraq; alia aromata, quæ reuerà excalfaciunt. Solent magnates candido Pipere vti quemadmodùm nos ſale. Venenis reſiſtere, &

Li.2. ca 153. ocularibus medicamentis vtile eſſe aſſerunt, quod & Dioſcorides annotauit. Vis

omnium,

omniũ, inquit, excalfacit, vrinam ciet, cõcoquit, trahit, diſcutit, abſterget quæ tenebras oculis offundunt. Piper horroribus febrium periodicis ſiue potu, ſiue illitu ſubuenit: ſerpentium morſibus auxiliatur, partus extrahit, conceptum adimere creditur ſtatim à concubitu ſuppoſitum: tuſsi omnibúſque pectoris vitiis ſiue eclegmate, ſiue potu ſuccurrit: anginæ eo & melle vtiliter perunguntur. Potum cum recẽtibus Lauri foliis tormina diſcutit. Cum vua paſſa commanducatum pituitam à capite elicit: dolores ſedat, appetentiam mouet, concoctionem adiuuat ad intinctus eſculentorum additum. Strumas cum piſce diſcutit, vitiligines cum nitro terget. Radix ora guſtantium accendit, ſaliuam ciet, lienem reprimit cum aceto illita, aut pota. Caput etiam purgat cum ſemine Staphiſagriæ manducata. Garciás candidi Piperis loco, quod calidius eſt & odoratius, nigrum præſcribendum eſſe non conſulit, niſi in candidi penuria. Similiter nec longum Piper candidi aut nigri loco, cùm prorſus diuerſæ ſint plantæ, & nigrum cum candido Lib.2.c.153

PIPER, Matth.

PIPER Aethiopicum, Matth.

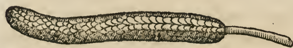

magis conueniat. Idem alîus generis Piperis meminit, ꝙ lingua Maluarica à Canara Canaricum nuncupatur. Eſt autem id inane, eóque vtuntur ad pituitam à capite eliciendam, ad dentium dolores, & in cholerico affectu. Annotauit Cluſius Scholiaſtes Antuerpiam inuehi ſolitum aliud Piperis genus, quod Luſitani Pimienta delrabo, id eſt, Piper caudatum vocant. Sed veritus Rex Luſitaniæ ne legitimum Piper alterius inuectione vileſceret, id ampliùs deferri edicto vetuit. Erat id Cubebis ferè ſimile, pediculo ſubnixum exiguo, rotundum, plenum, aliquantulùm rugoſum, nigricans, eadem acrimonia qua Piper præditum, aromaticum, racematim cohærens. Amomum eſſe nonnulli perperàm exiſtimarunt. Eſt & aliud Piperis genus quod Aethiopicum vocatur, à Serapione Granum Zelim & Piper Nigrorum, atq; ita deſcribit. Habzeli, inquit, id eſt, Granum Zelim, granum eſt pingue, magnitudine Ciceris, foris flauum, intus album, boni ſaporis. Adfertur ex Barbaria, vbi vocatur Croni, Piper etiam Nigrorum nuncupatur: quanquam reuerà Piper Nigrorum ſit aliud. Specie Phaſeolis ſimile eſt, ſed granis &

Piper Canaricum. Piper Caudatum. Cap.317. ſimpl.

corticibus minoribus, colore nigro, ſapore acri ſicuti Piper. Ex regione Nigrorum defertur, & doloribus dentium confert. Hęc Serapio. Hoc Piper ſic depictum dedit Matthiolus. Sunt qui perperàm Carpeſium eſſe opinentur. Nicolaus Monard. aliud Piper longum Americum depinxit, cuius toto continentis tractu, in quo Nata, Carthago, atque etiam in nouo Regno magnus eſt vſus. Id oblongum eſt, maiori acrimonia præditum Orientali, magiſq; aromaticum, ac iucundiore odore quàm Capſicum: quinetiam Piperi nigro tum ſapore, tum ſuauitate præferēdum. Altę cuiuſdam plantæ fructus eſt, oblongus eſt, craſsitudine quidem funiculi, & dimidij pedis longitudine, veluti granulis multis conſtans, circa pediculum oblongum, cōtinuo & coniuncto ordine diſpoſitis, veluti in ſemine plātaginis, quibus ademptis pediculus nudus conſpicitur. Recens viridis eſt, ſole matureſcit, & nigreſcit. Calidus eſt tertio gradu.

PIPER longum.

CARDAMOMVM. CAP. XXXVIII.

Nomina Lib.1.c.5.

ΚΑΡΔΑ΄ΜΩΜΟΝ Græcè, vt Latinè Cardamomum, Arabicè *Cordumeni* vocatur. Dioſcorides de Cardamomo tractans id non deſcribit, ſed duntaxat quibus in locis naſcatur optimum, qualéque illud ſit, docet his verbis. Cardamomum optimum eſt, quod ex Comagene, Armenia, Boſphoróque deuehitur. In India quoque & Arabia prouenit. Eligi debet plenum, frangenti contumax, occluſum farctumq; (Quod enim huiuſmodi non eſt, exoletum iudicatur) & guſtu acre, ſubamarum, & odore caput feriens. Lib.12.c.13. Plinius de eodem aliter hæc ſcripſit. Simile his (Amomo & Amomidi) & nomine & frutice Cardamomum, ſemine oblongo. Metitur eodē modo & in Arabia. Quatuor eius genera. Viridiſſimum ac pingue, acutis angulis, contumax fricanti, quòd maximè laudatur. Proximum è rufo candicans: tertium breuius atq; nigrius. Peius tamen varium, & facile tritu, odoríſque parui, qui verus Coſto vicinus eſſe debet. Hoc & apud Medos naſcitur. Quod ſemine oblongo dixit Plinius, de ſeminis conceptaculo ſiue calice intelligendum videtur. Ex quibus verò auctoribus quatuor eius genera faciat, neſcio. Dioſcorides enim, Galenus & cæteri Græci vnius tantùm Cardamomi meminerunt. Quod maximè laudari ait viridiſſimum ac pingue, acutis angulis, Dioſcorides requirit occluſum plenúmque, & δυσθραύστον, id eſt, frangenti contumax, quod Plinius contumax fricanti, vt fortaſſe legendum ſit contumax frianti. Auicenna de Cardamomo duobus diſtinctis capitibus tractauit. Priore de Cardamomo, id eſt, Sacola, de quo poſteà dice- Li.2.c.156. mus: altero de Cordumeni, id eſt, Cardamomo. Quo capite eaſdem planè vires ei aſsignat, quas ſuo Cardamomo Dioſcorides. Ex quo perſpicuum eſt, de Græcorum Cardamomo Auicennam hîc verba facere. Item Serapio nomine Cardamomi eadem prorſus refert quæ Dioſcorides & Galenus de ſuo Cardamomo. Sed Carda- *Genera.* momúmne Græcorum ſit quod vulgò in Officinis habetur, id in cōtrouerſia eſt. Matthiolus tria Cardamomi genera ad nos adferri ſcribit, maius, medium, & minus. Maioris inuolucrum fici faciem refert, materia compactum tenaci, lenta ac læui, Indicę nucis inuolucro, aut Palmæ elates non abſimili, ſtaminibus multis per longitudinem diſcurrentibus. Intus ſemine farctū eſt ſubrubro colore, granis inæqualibus, multis intercurſantibus membranis albicantibus, quibus ſemina conteguntur, quæ Melegettas quidam appellauere, quòd Milium Indicum referant, quod Itali Melegam vocant, ſaporis acuti, odoris iucundi ac ſuauis, vnde Grana Paradiſi à multis vocitantur. Medium folliculo contegitur oblongo, triquetro, ſtriatóque, retuſo in ſummitate cacumine, in quo ſemen conditur, membranis quoque

CARDAMOMI species, Matth.

quoq; obuolutũ, oblongum, pressum, canaliculo quodã altera parte diuisum, multis transuersim intersecantibus lineis, colore ex albo rufescente. Minus folliculo constat breui, facie triangulari, fagini ferè nuclei effigie, obtusioribus tamẽ angulis, media intus dissepiente membrana. Vtrinque semen est altera parte caua linea diuisum, subrotundum & tactu subasperum. Omnium semen est fractu facile, acre, cum quadam odoris sapo rísque suauitate, & sine vlla amaritudine. Maius tamen acrius est, & aromatis quid magis resipiens. Minus vt medium acrimoniæ vehementia superat, ita & odoris fragrantia. Maius Cardamomum videri possit, inquit Matthiolus, id esse quo veteres Greci vsi sunt, quòd suo è Cardamomo apud Galenum folliculos abiiciat Zeno, & quòd in Theriaca carmine descripta folliculorum Cardamomi mentio fiat. (Lib. 2. Antidot.) Prætereà alio in loco Galenus ex Pamphilo myropola transscribens Cardamomi delibrati meminit. (Lib. 7. compos. med. loca. cap. 3.) At repugnat sapor, in quo nulla prorsus amaritudo percipitur, quæ in Galeni Cardamomo adeò euidens est, vt eo vermes intestinorum necari affirmet. Adhæc illius sapor suauis est, nec caput tentat, nec frangenti contumax est, sed dentibus facillimè cedit. Quare maius illud Matthioli Cardamomum, veterum Græcorum Cardamomum minimè fuerit: neque etiam medium, neque minus, id quod ex sequentibus perspicuum fiet, quibus de Cardamomo vulgari Officinarum dicemus potissimùm ex Garcia. Quod Cardamomum vocant, inquit, aroma est in India notissimum, ob frequẽtem eius vsum, cuius etiam magna pars in Europam, Africam, & Asiam deuehitur. (Lib. 1. Aro. Indic. c. 24.) Quàm verò rectè sit illi Cardamomi nomen inditum, aliis disceptandum reliquit. Certè Auicenna peculiare scripsit caput de Saccolaa, quod duûm generum esse tradit. Alterum Saccolaa quebir, id est, magnum, alterum Saccolaa ceguer, id est, minus. His nominibus cognitum esse vtrumque Cardamomum cùm Medicis Arabibus, tum mercatoribus. *Nomina.* In Malauar vocatur *Etremelli*, in Zeilan *Ençal*, in Bengala, Guzarate & Decan interdum *Hil*, interdum *Elachi*, ídque inter Mauritanos: nam à gentilibus indigenis omniũ suprà dictarum prouinciarum *Dore* nuncupatur. Quæ diuersitas & nominum confusio multis errandi occasionem præbuit: alij enim Indicis vocabulis, alij Arabicis vsi sunt. Nam quòd Serapio alterum Saccolaa, alterum Hilbane vocat, mendosum est, & Hil duntaxat scribendum. (Cap. 64. simpl.) Quòd si Bane quis adiici velit, potiùs Bara dicendum censet Garcias, quod lingua Canarina magnum significat. At Serapio nomine Hilbane Cardamomum minus intelligit. Nihil igitur aliud est Saccolaa omnium Arabum, aut Saccule Auicennæ, aut Elachi, quàm quod vulgo Cardamomum vocant Officinæ, veteribus tum Græcis, tum Latinis incognitum, de quo sic Auicenna. Saccolaa quid est? Aliud est magnum sicut Cicer nigrum, quod cùm frangitur, interius habet granum album, mordicans linguam sicut Cubebæ, in quo est aromaticitas. (Lib. 2. c. 155.) *Forma.* Et aliud est paruum sicut Lens, aromaticum etiam. Serapio etiam de vtraque huius Cardamomi specie ex auctoritate Isaac fusiùs agit.

Nascitur, & seritur auctore Garcia, leguminum modo, altitudine quando summa, cubiti, in quo dependent siliquæ paruæ granula interdum vsque ad viginti continentes.

nentes. Prouenit vtrumq; in India, præsertim ab Emporio Calecut vsque ad Canor: tamen aliis etiam locis Malauar, & in Iaoa nascitur, non tamen adeò copiosum, neque cortice tam candido. Optimum censetur minus, quod odoratius est altero, & facultate maius dici potest. Id veterum Græcorum Cardamomum esse nequit. Nam Galenus scribit, Cardamomum non esse tam calidæ facultatis, quàm Nasturtium, sed suauius & magis fragrans cum quadam amaritudine. Quas notas omnes, præsertim amaritudinem Cardamomo nostro non conuenire experientia docet. Dioscorides verò commendat quod ex Comagene, Armenia, Bosphoróque adfertur (tametsi in India quoque & Arabia prouenire dicat) eligendúmque plenum, frangenti contumax, gustu acre, subamarum, odore caput tentans. Nostrum contrà in regiones illas defertur, ex quibus Dioscorides suum deferri scribit. Sed neque id frangenti contumax est, neque caput tentat, neque amarum, neque gustu adeò acri vt Caryophylla. Neque vllum ex Plinij Cardamomis cum nostro conuenit, quod fragile esse debet, siliqua candicante, granis intus nigris. Ex iis etiam satis liquet errasse eos qui Capsicon siue Siliquastrum pro Mauritanorum Cardamomo exhibuerunt. Item eos qui Melegetam Cardamomum Dioscoridis esse putant, nam Melegeta Dioscoridi ignota fuit: quíque Cardamomum maius coloris esse cinerei aiunt, Nigellæq; id tertium genus, quod in Officinis habetur, quoniam Nigella in his omnibus prouinciis non nascatur. Quòd verò Melegeta Cardamomum minus non sit, satis ex vtroq; genere quod in India nascitur perspicuum est, quorum alterum Cardamomum, vt vocant, maius est, alterum minus, eiusdem tamen formæ, & magnitudine duntaxat differentia. Multi vsus est in his prouinciis in quibus prouenit. Etenim cum Betre (vt iam diximus) manditur, pituitaq; caput & stomachum expurgat, & Serapiis admiscetur. Hæc ex Garcia. Scribit Auicenna Saccola calidum & siccum esse tertio gradu, cum calore adstrictionem illi inesse, præcipuè in cortice. Conferre vomitui & nauseæ cum mastiche & aqua vtriusq; Granatorum. Serapio verò tradit Cardamomum maius minore minus esse acre, & maiore adstringendi vi prędìtum, præcipuè cortices & folliculos. Calidum siccúmque esse primo gradu, resoluere, ventriculum roborare, concoctionem iuuare, valere ad syncopem & vomitus maximè cum suo cortice & folliculis, cum mastiche, ligno Aloës, succo Menthæ & vino Granatorum. Minus eodem gradu calidum, & iisdem viribus præditum, sed subtiliorum partium: quare concoctionem magis iuuare, gutturis, pectoris & ventriculi superuacuos humores magis exsiccare. Græcorum verò Cardamomum, auctore Dioscoride, calfaciendi vim habet. Potum ex aqua facit ad comitiales, ischiadicos, tusses, neruorum resolutionem. Item ad rupta, vulsa: latas ventris tineas excutit. Ex vino autem potum renibus, difficultati vrinæ, à scorpione ictis, neque non omnibus venenum vibrantibus auxilio est. Cum cortice radicis Lauri epota drachma calculos comminuit: partus suffitu enecat, scabiem ex aceto illitum adimit. Et ad vnguentorum spissamenta additur. Galenus, Cardamomum, inquit, est facultatis admodùm calidæ, non tamen vsque adeò vt Nasturtium, sed quantò suauius, magísque fragrans est Nasturtio, tantò & imbecillius ei calida facultas inest: nec enim vlcerare idoneum est, vel ipsum per se illitum. Porrò adiunctum habet quiddam etiam amaritudinis, qua lumbricos interficit, & cum aceto valenter psoras deterget. Apud Indos solo, eo, aut cum Betele mixto ad oris fœtorem, pituitam purgandam, & stomachum roborādum maximopere commendatur.

Locus. *Electio.* Ruell. lib. 1. cap. 5. Lacun. in 5. cap. lib. 1. Dioscori. *Vsus.* *Temper. & Vires.* Lib. 1. c. 5. Lib. 7. sim.

CVBEBAE.

CVBEBAE. CAP. XXXIX.

Ctvarivs κομβέβας fructus vocat, quos nos Cubebas, Arabes Medici *Cubebe* & *Quabebe*, vulgus *Quabebechini*, in Iaoa vbi frequens naſcitur *Cumuc*, reliqui Indi præterquàm in Malayo *Cubabchini*. Non eſt autem nomen huic fructui inditum quòd in China naſcatur, quia ex Cunda & Iaoa, vbi plurimus eſt, in Chinam perferatur, ſed quia Chinenſes qui Oceanum Indicum nauigabant, hunc fructum, quem in ſupradictis inſulis emerant cum aliis mercibus, in alios maris Indici portus & emporia tranſuehebant. *Nomina* Silueſtris eſt planta & ſponte naſcens, neque multorum generum, vt quidam putauerunt, Malo vulgari ſimilis, minor tamen, foliis Piperis, ſed anguſtioribus, per arbores Hederæ, aut veriùs Piperis modo repens, non Myrti effigie, neque foliis Myrto ſimilibus. Fructus racematim cohæret, non vt in vua coaceruatus, ſed ſingulis granis ex ſingulis pediculis pendentibus. Flos eſt odoratus. Piperis genus non eſt, quoniam plurimùm Piperis ex Cunda aduehitur, quod nihil differt à Maluarico, hic verò fructus minima quantitate iſtic naſcitur, qui cum ipſa planta diuerſi generis eſt. *Forma.* Cubebarum rarior vſus eſt in Europa, niſi in medicamentorum compoſitionibus: apud Indos verò frequens eſt earum in vino maceratarum vſus ad excitandam venerem, tum etiam in Iaoa ad excalfaciendum ventriculum. *Vſus.* Tanto autem in pretio eſt hic fructus iis in locis in quibus naſcitur, vt eum incolæ decoquant, antequàm efferri ſinant, veriti ne alibi ſatus naſcatur. Hinc fortaſſe fit, vt corruptioni magis ſit obnoxius in Europa. Id quod à Luſitanis fide dignis ſe accepiſſe ait Garcias, qui longo tempore in Iaoa inſula habitauerant. Multi Auicennæ, Serapionis, Actuarij auctoritate nixi, Cubebas legitimum Galeni Carpeſium eſſe cenſuerunt. *Cubebæ non ſunt Carpeſiũ.* Etenim Auicenna de Cubebis ſcribens, ea omnia ferè exſcripſit quæ à Galeno de Carpeſio dicuntur. *Li.2.c.134.* Serapio Myrtum ſilueſtrem ſiue Ruſcum Dioſcoridis, & Galeni Carpeſium eodem Cubebarum nomine, eodémque capite deſcripſit. *Lib.7.ſim.* Actuarius Mauritanorum nomina ſecutus in quibuſdam medicamentis Carpeſium miſcet, quod Barbaris κομβέβας vocari ait. At illorum Cubebæ à vulgaribus & Officinarum noſtrarum Cubebis permultùm differunt: neque enim iis Ruſci hiſtoria conuenit, neque fructus cùm ſint Galeni Carpeſium dici poſſunt, de quo ſcribit, λεπτὰ δὲ ἐστι τὰ κάρφη, παραπλήσια τοῖς ἀκρέμωσι τοῦ κινναμώμου, id eſt, tenuia eſſe ſarmenta, Cinnamomi virgultis ſimilia. Et alibi, Carpeſium ſimile eſſe Phu, non guſtu tantùm, ſed & facultate. Nec minùs errarunt qui Cubebas Viticis ſemẽ eſſe aſſeruerunt, cùm vtriuſque hiſtoria & facultates plurimùm diſſideant. Cubebæ noſtræ cùm odoratæ ſint, & præter odoris gratiam guſtu acrimoniam & amaroris tantillùm relinquant, dicere poſſumus eas excalfacere initio tertij ordinis, & in fine eiuſdem exſiccare. *Temper. & Vires.* Quare languentem ex pituita ventriculum, vel ex flatibus roborare, pectus à lentis craſsíſque humoribus expurgare, lienem iuuare, flatus diſcutere, & frigidis vteri malis auxiliari. Diu cùm maſtiche manſæ pituitam à capite trahunt, & cerebrum roborant.

AMOMVM. CAP. XL.

Raecis ἄμωμον, Latinis etiam Amomum dicitur, Arabibus *Hamenus* ſiue *Hamana*. *Nomina* De hoc breuiter ſic Dioſcorides. *Lib.1.c.14.* Amomum paruus eſt frutex, ex ligno ſeſe conuoluens in racemi modum: florem habet paruũ ceu Violæ albæ. Folia Bryoniæ ſimilia ſunt. *Forma.* Id in Armenia, Media, & Ponto naſci innuit Dioſcorides, cùm dicit. *Locus.* Optimum Armeniacum aureo

aureo colore, ligno ſubrufo, valde odorato. Medicum, quia in campeſtribus & aquoſis naſcitur, infirmius eſt. Magnum autem & ſubuiride eſt, tactu tenerum, frutice vinoſo, odore Origani (ὀριγανίζον expreſſerunt vetus interpres & Hermolaus. Codices vulgatiores habent πηγανίζον, odore Rutæ:) Ponticum verò ſubrufum, paruũ, fragile, racemoſum, fructu plenum, & odore nares feriens. Adulteratur herba ſimili, quæ Amomis vocatur, ſed ſine odore, ſine fructu. Naſcitur in Armenia flore Origani. Plinius de eodẽ hæc tradit. Amomi vua in vſu eſt, Indica Vite Labruſca (rectiùs fortaſſe ex Indica Vite) vt alij exiſtimauere, frutice myrtroſo (fibroſo Dioſcorides) palmi altitudine, carpitúrque cum radice, manipulatim leniter componitur protinus fragile. Laudatur quàm maximè Punici mali foliis ſimile, nec rugoſis, colore rufo. Secunda bonitas pallido. Herbaceum peius, peſſimũq; candidum, quod & vetuſtate euenit. Pretium vuæ in libras. x. L x. friato verò Amomo. x. L VIII. Naſcitur & in Armeniæ parte, quæ vocatur Otene, & in Media, & in Ponto. Adulteratur foliis Punicis, & gummi liquido, vt cohæreat, conuoluátque ſeſe in vuæ modum. Eſt & quæ vocatur Amomis, minùs venoſa atque durior, ac minùs odorata: quo apparet aut aliud eſſe, aut colligi immaturum. Idem quod Dioſcorides Amomum Plinius intellexiſſe videtur, cùm Indicã Labruſcam eſſe ait, cui folia Vitis albæ tribuit, atque eoſdem natales. Theophraſtus, Cardamomum, inquit, atque Amomum, alij ex Media, alij ex India cum Nardo & reliquis, aut plurimis aduehi narrant. Sed de Amomo magna eſt inter auctores contentio. Alij verò Amomo nos carere exiſtimant, eiq; ex Galeni præcepto Acorum ſubſtituunt. Alij Hierichuntinam roſam Amomum eſſe contendunt, magno ſanè errore, quòd folia Bryoniæ non habeat, nec odorata ſit adeò vt nares feriat, neque Origanum reſipiat, ſicuti Amomũ. Quidam, inquit Matthiolus, ex Gargano Apuliæ monte pumilum quoddam ſemen deferunt, colore nigro, odore Melanthij, paululùm aromaticum, guſtu acre, quod pro legitimo Amomo vendunt. At Dioſcorides ſeminis Amomi non meminit, ſed Amomum racemoſum, id eſt, ex ligno ſe conuoluens in racemi modum dixit. Quare nos vero Amomo carere peritiores cenſuerunt. Garcias hiſtoriæ Aromatum Indicorum auctor, de Amomo ſcribens narrat ſe percontatum aliquando à quodam pharmacopœo Hiſpano, ſed religione Iudęo, qui Hieroſolymis habitabat, quid eſſet Amomum. Eum reſpondiſſe Arabica lingua *Hamama* nuncupari, quod pedem columbinum ſignificat, ſtirpem hanc nouiſſe, quam tamen apud Indos non vidiſſet. Poſteà ſe euocatum à Nizamoxa Rege in Decam potentiſſimo, Medicos eruditos tum Perſas, tum Turcas, quos ſemper magnis ſtipendiis domi alebat, interrogaſſe num Amomum haberent, dixiſſe illos iſtic quidem non naſci, ſed inter alia aromata quæ ad Regem ex Aſia, Perſia, & Arabia conficiendis alexipharmacis perferrentur, Amomum etiam aduehi: eiúſque ramulis ſe ab eis donatum, id cum Dioſcoridis deſcriptione contuliſſe, & venuſtiſſimè quadraſſe, ac, licet iam ſiccum, pedem columbinum repræſentaſſe. Sed eius figuram nec prolixiore oratione, nec pictura Garcias expreſſit. Eius verò Scholiaſtes nobis vt hîc picta eſt exhibuit, ad Valerandum Doræum diligentem & eruditum pharmacopœum Amomi, item Amomidis

Lib.12. c.13. — Lib.9. hiſt. cap.7. — Lib.1. c.31.

AMOMVM & Amomis.

Amomum.

Amomis.

Amomidis nomine ex Ormuz celebri ſinus Arabici emporio miſſam. Neutram tamen cum Plinij & Dioſcoridis Amomo conuenire ille putat, niſi id fortè ſit quo ſe Garcias donatum, quódque pedem columbinum referre aſſerit. Nam hæc fragmenta, aliquot ſunt ramuli, foliolis quibuſdam adeò frequentibus onuſti, vt ex ſolis foliis conſtare videãtur (veluti in Tithymalo paralio videre licet) quæ in extremo ita ſunt diſpoſita, vt floſculum aut roſulam efforment. Ramuli iſti ſimul compacti non ineptè pedem columbinum (qualis columbarum eſt, quæ pedes, vt ita dicam, plumatos habent) referre videntur, nullo tamen ſingulari odore aut ſapore præditi ſunt. Cæterùm cùm auctor hic pedem columbinum memorat, atque etiam Serapio, minimè intelligunt id Geranij genus, quod Herbarij Pedem columbinum vocant, ſed Amomum ipſum, vt ex Serapionis deſcriptione perſpicere licet. Quare ineptiſsimè faciunt, neque ex Serapionis aut aliorum Arabum auctoritate, qui Pedẽ columbinum vulgarem Herbariorum, Amomo ſubſtituũt. Cap.169. ſimpl. Huius vires Dioſcorides his ferè verbis explicat. Vim habet calfaciendi, adſtringendi, exſiccandi. Somnum allicit, & illitum fronti dolorem ſedat. Inflammationes & meliceridas concoquit & diſcutit. Iuuat quos ſcorpius percuſsit ex ocimo illitum: podagricis confert: inflammationes oculorum viſcerúmque lenit ex vua paſſa: ad vuluarum vitia in peſſis aut in ſeſsionibus vtile eſt. Decoctum iocinoroſis, nephriticis, podagricis potu conuenit. Antidotis miſcetur, & precioſiſſimis vnguentis. Lib.1.c.14. Amomum, inquit Galenus, Acoro ſimilem facultatem obtinet, niſi quòd Acorum ſiccius ſit, maiore autem concoquendi facultate Amomum. Lib.6.ſim.

ASPALATHVS. CAP. XLI.

ΣΠΑ'ΛΑΘΟΣ Græcis & ἐρυσίσκηπτρον, Aſpalathus Latinis dicitur & Eryſiſceptrum, Arabibus *Darſchichahan*. Aſpalathus, vt deſcribit Dioſcorides, frutex eſt lignoſus, multis ſpinis horrens. Naſcitur in Iſtro, Niſyro, Syria & Rhodo, quo ad vnguentorum ſpiſſamenta vnguentarij vtuntur. Optimus eſt grauis, detracto cortice rubeſcens, aut purpuraſcens, denſus, odoratus, guſtatu amarus. Eſt alterum genus candidum, lignoſum, inodorum, quod deterius habetur. Plinius non eadem omnino tradit. In eodem tractu Aſpalathus naſcitur ſpina candida (& lignoſa, Dioſcorides) magnitudine arboris modicæ (Dioſcoridi frutex eſt) flore Roſæ (id prorſus omiſit Dioſcoride.) Radix vnguentis expetitur (lignum Dioſcor.) Tradunt in quocunque frutice curuetur arcus cæleſtis, eandem quæ ſit Aſpalatho ſuauitatem odoris exiſtere, ſed in Aſpalatho inenarrabilem quandam. Quidam eum Eryſiſceptrum vocant, alij ſceptrum. Probatio eius in colore rufo, vel igneo, tactuq; ſpiſſo (rubeſcente vel purpuraſcente Dioſcor. tactúque denſo & graui) & odore caſtorei. Dioſcorides εὐώδης habet, id eſt, odore iucundo. Idem alibi oſcitanter Orientalẽ alium à Rhodio facit, his verbis. Per Hiſpanias quidem multi & inter odores, & ad vnguenta vtuntur illa (meliùs, alia) Aſpalathũ vocantes. Eſt ſine dubio hoc nomine ſpina ſilueſtris in Oriente, vt diximus, candida, magnitudine arboris iuſtæ. Sed & frutex humilior, æquè ſpinoſus in Niſyro, & Rhodiorum inſulis (legendum ex Dioſcoride in Niſyro, Iſtro, & Rhodiorum inſula) quẽ alij Eryſiſceptrũ, alij Adipſatheon, ſiue Dipſacon, ſiue Diacheton vocant (fortè meliùs Adipſacon, quoniam locis ſitientibus gaudet, & Diareton, id eſt, eximiæ magnificæq; virtutis.) Optimus qui minimè ferulaceus (grauis & denſus Dioſco.) rubens, & in purpuram vergens detracto cortice. Naſcitur pluribus locis, ſed non vbiq; odoratus. Auicenna etiam à Dioſcoride diſſentit, cùm ait Aſpalathum arborem eſſe craſſam, quæ ſpinas grandes habet, qua vnguentarij ad vnguentorũ ſpiſſamenta vtuntur. Aſpalathũ quidã Santalum rubrũ eſſe crediderunt. Sed eos falli conſtat tum ex iis quæ de Santalo

Nomina. Lib.1.c.19. Forma. Locus. Electio. Lib.12.c.24. Lib.24.c.13

diximus, tum ex multorum qui ad Orientales Indias aliasq; Noui orbis terras nauigarunt scriptis, qui omnes vno consensu affirmant se cōtinuas Santalorum rectorum & procerorum siluas vidisse. Aspalathus verò humilis est frutex, suauiter odoratus, amaricante gustu. Quæ notæ Santalo non cōueniunt, neque enim odoratum est, nisi odorem ex albo pallidóque & aliis aromatis, quibus permixtum fuerit, contraxerit, qui breui euanescit, neq; amarum est. Alij pro vero Aspalatho id vsurparũt quod Rhodium Oleastrum appellant, quo olim pharmacopœi Agallochi vice vtebantur: cuius materies cùm partim nigra sit, partim ex nigro flauóque venosa, neque rubra, neq; subrubra, præterea cùm ex Olearum sit genere, vt Rhodij narrant, in Rhodo insula frequens, & oliuas ferat, cùm etiam nullis spinis armata sit, neque detracto cortice rubescat, Aspalathus dici nullo modo potest. Ac, vt verum fateamur, Officinis olim omnibus hodie quoque permultis incognitus fuit geminus Aspalathus. Verùm recentiorum diligenti peruestigatione factũ est, inquit Pena, vt tres lignorum differentiæ nobis innotuerint, quarum quçlibet Aspalathi nomine digna sit. Primam vidisse se ait Veronæ, & dono accepisse à doctis pharmacopœis Francisco Calceolario & Andrea Bellicoco, qui eam Theriacis suis miscent & doctorum Medicorum Veronensium consilio, frustũm illud quod habuit, densum, solidum & compactum esse, quasi ex cuiusdam fruticis ima parte resectum, radiatis fibris, graue, colore buxeo, sed saturatiore, suauissimo odore & pertinaci, sapore non ita amaro, nec gustu insuaui. Alteram speciem Venetias aduectam Rhodo, missam Nicolao Comasco erudito Medico, apud quem tum maximum truncum vidisse, detracto cortice rubentem, Taxo concolorem, odore adeò fragrantem, vt quàm latè patebat cœnaculum, eximio imbueret odore. Tertiam albicantem foris, intus torulo subflauo, aut citreo, Santali albi & citrij simillimam: Rosam sapore nullam gustanti exhibere manifestam qualitatem, nisi tantillùm calidi, quod vix gustu discerni possit. Hanc alij Aspalathi speciem, alij Oleastri Rhodij aut Santali arbitrantur. Aspalathi vires hæ sunt ex Dioscoride. Vim calfaciendi habet cum adstrictione. Vnde decoctum cum vino ad tetra oris vlcera colluenda conuenit, ad nomas genitalium, & sordida narium vlcera infunditur, subditum in pesso partum extrahit, aluum sistit eius decoctum, & sanguinis reiectionem potu cohibet: vrinæ difficultatem inflationésque discutit. Plinius eadem ferè tradit. Sanat tetra oris vlcera & ozęnas, genitalia exulcerata aut carbũculantia (vlcera sordida & depascentia genitalium, Diosco.) item rhagadia: inflationes potu discutit, & strangurias cortex. Sanguinem reddentibus medetur decoctũ eius. Aluum sistit cortex. Dilucidiùs verò Galenus hæc declarat. Aspalathus gustu quidem acris simul & adstringens est, facultate verò ex dissimilibus constat, nempe partibus suis acribus excalfaciens, partibus verò aliis, austeris scilicet, refrigerans. Quare vtriusque ratione desiccat, atque hac ratione aduersus putredines & fluxiones est vtilis. Auicenna calidum esse in primo gradu, siccum in fine secundi vsque ad tertium scribit. Cætera ex Galeno & Dioscoride transcripsit.

Aspalathi genera. — *Lib. 1. c. 19.* — *Temper. & Vires.* — *Lib. 6. sim.*

COSTVS. CAP. XLII.

Nomina — *Lib. 1. c. 15.*

ΚΟΣΤΟΣ Græcis dicitur, Latinis Costus, Arabibus *Costos* siue *Chost.* Dioscorides eius genera & delectum declarat omissa descriptione. Præcellit, inquit, Arabicus, candidus, leuis, eximia odoris suauitate. Secundum locum sibi vendicat Indicus, plenus, & niger, & leuis vt Ferula. Tertius est Syriacus, grauis, colore buxeus, & odore feruens. Optimus est recens, albus, abunde plenus, densus, aridus, à teredinibus non exesus, sine graueolentia, gustu calidus ac mordens. De eodem Plinius hæc breuiùs scribit. Radix & foliũ (lege

Lib. 12. c. 12.

(lege, radix Costi & folium) Indis est maximo pretio. Radix gustu feruens, odore eximio, frutice aliàs inutili. Primo statim introitu amnis Indi in Patale insula duo sunt eius genera, nigrum, &, quod melius, candicans. Auicennæ species sunt tres. Arabicus est, inquit, albus, leuis, aromaticus. Alter est Indus, qui est magis leuis. Tertius est amarus, grauis odoris, qui nominatur garyophyllata. In quo à Dioscoride dissentit, scribente tertium esse Syriacum, grauem, colore buxeo, & odore feruentem. Serapio de Costo omnia ex Dioscoride & Galeno exscripsit. Officinæ Arabes secutæ Costum fecere duplicem, dulcem & amarum. Dioscorides tamen & Plinius neque dulcis, neque amari mentionem vllam fecerunt. Galeno verò omnis Costus amarus est, & ex Græcis qui Costum quendam dulcem esse dicat, reperies neminem, nisi si ex recentioribus sint, qui Arabas hac in re & permultis aliis sint imitati, in quibus est Actuarius, qui dulcis Costi meminit. Hos tamen Pena excusat, quòd Costus dulcis collatione quadam cum acriore & amariore vocetur, vt eadem plantæ radix cùm recentior est, mitior multò, vetustior verò amarore & feruore ingratior facta, amara, aut inamœna dicatur. Aliam huius diuisionis causam ex Garcia in sequentibus proferemus. Vtut sit, Officinarum Costus adulterinus est: neque enim vlla est odoris suauitate, neque gustu mordens & feruidus, neque ita acris & calidus, vt etiam exulceret, vt ait Galenus, sed fusca radix, grauis, inodora, Helenij compacto concretione ignota. Quamobrem sunt qui Zedoariam legitimum Costum esse contendant. At hæc minùs odora, minùs aromatica est, gustúque grata. Alij Angelicam nigrum Costum siue Indicum faciunt, propter odorem suauem & insignes vires. Sed non est peregrina planta, imò Europæ familiarissima, nihil adstrictionis habens, neque exulcerans. Arabici Costi radices omnibus adstipulantibus notis se habere Matthiolus ait, à Francisco Calceolario pharmacopœo Veronensi ad se missas, Indici verò frustum à Cecchino Martinello missum, quod secum ex India detulerat, quæ cùm forma tum substantia differunt: quin tamen Costi genera sint non dubitat, cùm ex Dioscoride Arabicus ab Indico non parum differat, hic quoque à Syriaco. Arabicum tamen alteri præfert. Garcias Costi historiam paulò aliter descripsit. Costus, inquit, Arabibus dicitur *Cost*, aut *Cast*, in Guzarate *Vplot*, in Malaca, vbi eius plurimus est vsus, *Pacho*, & inde vehitur in Chinarum regionem. Græci & Latini ab Arabibus nomen mutuati sunt: nam in Serapione & aliis Chost & Chast corruptum est, legendúmque Cost, Cast & Costi. Huius etsi tria genera veteres constituant, vt diximus, tamen Garcias vnicum duntaxat Costi genus esse tradit, aítque se à negotiatoribus perquisiuisse Arabibus, Persicis & Turcis, vbinam tanta Costi copia consumeretur, quæ apud eos ex India exportaretur. Respódisse maximam partem in Asia minori & Syria consumi, atque etiam apud Arabas & Persas. Rursus interrogatos an alius quispiam Costus apud eos nasceretur, id negasse. Idem percontatum fuisse à Nizamabuci Medicis, sed ne-

Lib.2.c.161.

Cap.308. simpl.

In cap.15. lib.1.

Lib.1. Aro. Ind. cap.25.

Nomina

Cap.308. simpl.

Costi genus vnum

COSTVS Indicus.

gaſſe ſe Coſtum alium vidiſſe vnquam, quàm qui ex India ad eos deferretur. Quòd autem tam diuerſa nomina ſortitus ſit, in cauſa fuiſſe negotiatores putat, qui ex variis regionibus oriundi erant. Quòd autem Arabes eius duo genera faciant, amarum & dulce, id euenit, quòd iſtud medicamentum cùm recens eſt, & incorruptum, nullius amaritudinis ſit particeps, candidiúſque perſiſtat: cùm autem vetuſtate corrumpi incipit, amaritudinem contrahit, fitq; nigricans. Deſcribunt autem Coſtum qui viderunt Sambuci effigie, & Arbuti aut Azimbri magnitudine, (Quid ſit Azimbri neſcio. Cluſius Iuniperum ſuſpicatur intelligi, quod Zimbro Luſitanis ſit Iuniperus) florem odoratum ferens. Præcellit qui intus candidus eſt, cortice cinereo. Inuenitur etiam colore Buxi, cortice palleſcente. Tanta odoris fragrantia pollet, vt pleriſque nares feriat, & dolorem capitis excitet, guſtu nec amaro, nec dulci, tametſi iam ſeneſcens interdum amareſcat: nam recens acri guſtu eſt, vt reliqua aromata. Naſcitur circa Guzarate, inter Bengala, Delli & Cambaya, in Mardon & Chitor. Inde multi currus Vplot, Spica, Chryſocolla, aliíſque mercibus onuſti aduehuntur in Regni metropolim Amadabar, quæ in deſertis ſita eſt, & in Cambayete vrbem non procul à mari: vnde poſteà per maiorem Aſiæ, aliquam Africæ partem, & vniuerſam Europam deferuntur. Hoc vtuntur in multis medicamentis Indici Medici. Nec mirum ſi eius loco vtuntur adulterino Officinæ procul à Luſitania diſsitæ, quoniam exigua admodùm quantitas in Luſitaniam defertur. Sed hîc obſeruandum eſt, quod & annotauit Cluſius, veterum Coſtum radicem fuiſſe, non lignum. Plinius enim radicem diſertè appellauit. Dioſcorides cum Helenij Comageni radicibus adulterari ſcripſit, radicem eſſe innuit: nam trunci aut rami lignum tantam non habet cum radice affinitatem, vt radice adulterari poſsit. At Garciæ Coſtus, vt deſcriptio indicare videtur, nihil aliud ferè quàm lignum eſt, ſuo cortice contectum, aut certè minimùm corticis habet. Et de Pipere ſcribens Coſtum radicem non eſſe, ſed lignum aſſerit. Quare aut veterum Coſtum non deſcribit, aut Arabum Coſtus (ſi is quem deſcribit illorum Coſtus eſt) à Græcorum veterum Coſto diuerſus videtur. Coſti genus Antuerpiam è Luſitania adfertur, vt & affirmat Cluſius, ſolidum, cortice cinereo, intus candicans, interdum cinerei coloris. Odorata eſt admodùm radix, violaceum ſeu irinum ſpirans odorem, præſertim dum manditur. Ei caulis fragmentum, quod è terra extat, ſæpe inhærere, conſpicitur, ferulaceum quiddam referens, & fungoſam medullam continens, vt perſpicuum ſit Coſto Garciæ bellè conuenire.

Forma.

Lib. 1. c. 22.

COSTVS Syriacus, & Arabicus.

Eius iconem ex Cluſio, qualis ex ſicca radice exprimi potuit, hîc appinximus. Paucis ab hinc annis è Syria & Ægypto Venetias aduehi cœpit radix Zedoariæ aut Zingiberis effigie, quam Valerandus Douræus materiæ medicæ peritiſsimus verum Coſtum eſſe iudicauit. Radix eſt intus candida, inquit Pena, læuis, minimè grauis, pollicem craſſa, vnciam & ſeſquiunciam longa, hinc inde tuberibus oblongis altrinſecus donata, odora, guſtu acri, odore intenſo & iucundo Cupreſsi, aut Cedri Libani quadantenus. Interdum buxea viſitur, vti vulgata odore & ſapore ſimilis, ſubamara vtraque, cætera ſimiles. Initio nomine Zingiberis ſilueſtris vendebant. Hæc radix ſi genuinus

Coſtus non eſt, inquit Pena, tamen quia radix eſt, & eximia odoris ſaporíſque acris gratia aromatica pollet, parem Coſto laudem & gratiam meritò adepta eſt. Pictam ex Pena hîc exhibemus. Idem Pena duas alias radices Coſtum admodùm ſimilantes depinxit à Rupellenſi Medico Launaio donatas, quas ille à naucleris è Moluccis redeuntibus acceperat. Horum altera maior arboris maiuſculæ cortex videtur, & figura Sambuci adultioris & cineracei, rugis & plicis frequens, ſapore & odore æquè vehementi. Altera minor radice Solani ſilueſtris valde ſimilis, colore pullo diluto, guſtu vrente, vt vix ardorem lingua ferre queat. Illis perſuaſum erat Coſti ſpeciem eſſe, etſi parum odora eſſet. Quod vt non inficiatur Pena, ita priorem vt potiorem retinet, & haſce ambas Moluccenſes minùs odoras iudicio ſtudioſorum ſic pictas ſubdidit. Coſto vis excalfactoria, auctore Dioſcoride. Vrinam ciet, menſes pellit, vuluæ morbis tam impoſitu quàm fotu & ſuffitu auxiliatur. Contra viperarum morſus vncias duas bibere prodeſt: item aduerſus pectoris dolores, conuulſa, inflationéſque ex vino & Abſinthio. Venerem ex mulſo ſtimulat, latas ventris tineas pellit ex aqua: horroribus ex oleo ante febrium acceſsiones, & neruorum reſolutionibus oblinitur: vitia cutis in facie cum aqua vel melle illitus emendat. Additur in antidota & malagmata. De eo ſic Galenus. Coſtus leuiculam planè amaram, plurimam autem acrem, & calidam in ſe qualitatem, ſimul & facultatem continet, adeò vt etiam exulceret. Vnde ipſo cum oleo perfricant corpus ante acceſsiones in rigoribus per circuitus redeuntibus. Sic verò etiam in reſolutis & iſchiadicis, atque in ſumma in quibus excalfacere partem quamuis, aut ex alto in ſuperficiem attrahere aliquem humorem opus eſt, ad Coſtum confugitur. Eadem de cauſa vrinas menſéſque prouocat: & ad rupta, conuulſa, ac laterum dolores conuenit. Porro ob amaritudinem quæ illi ineſt, lumbricos latos enecat. Ob eandem & ad contractas velut à Sole maculas cum aqua aut melle vſurpant. Ineſt item flatuoſa illi humiditas, per quam & venerem excitat cum vino mulſo.

COSTVS Moluccenſis corticoſus.

Vires & Temper.

Lib.1.c.15.

Lib.7.ſim.

ZEDOARIA, ZERVMBET.

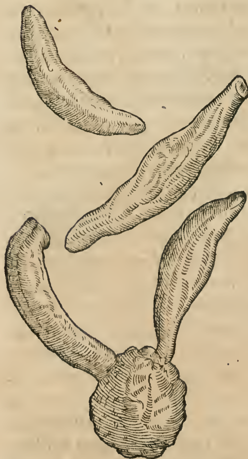
CAP. XLIII.

Nomina Cap.172. ſimpl. Vae Officinis Zedoaria, Græcis recentioribus ζαδούρα dicitur, iiſdem Officinis Zurumbet & Zerumbet. Quæ duæ radices peregrinæ, ex facultatibus potiùs quàm ex ipſarum plantarum partibus notæ notis, Græcis veteribus incognitæ fuerunt. Quare ex aliis petendæ deſcriptiones. Serapio de iis ſic ſcribit ex auctoritate Iſaac. Zurumbet, id eſt, Zedoaria, ſunt radices rotundæ, ſimiles radicibus Ariſtolochiæ rotundæ tum facie, tum magnitudine, verùm ſapore & colore Zingiber æmulantur. Deferuntur ex Chinarum regione. Excalfacit & ſiccat ordine ſecundo. Flatus diſcutit, & propria quadam facultate impinguat. Pòſt ſumpta graue virus animæ, quod allium, cepa, vel vinum excitauerit, abigit. Venenatorum animalium morſibus confert, aluum ſiſtit, vteri abſceſſus reſoluit, vomitiones reprimit, coli dolores à flatu ortos mulcet. Auicenna Zedoariam dixit eſſe portiones ſimiles Ariſtolochiæ, minores tamen. Addit meliorem eſſe illam quæ cum Napello creſcit, eiúſque vicinitate Napelli vires plurimùm debilitari. Aliquantò pòſt Zeduar ſiue Algieduar Zedoariam eſſe opinatur. Alio capite Zurumbet ait eſſe lignum ſimile Cypero, ſed maius, & minus odoratum, eaſdémque eius vires recenſet, quas Serapionem ex diuerſis auctoribus ſuo Zurumbet, id eſt, Zedoariæ aſſignare diximus. Hoc tantùm diſtant, quòd Auicenna Zurumbet calidũ & ſiccum eſſe ordine tertio ponit, Aben Meſue apud Serapionẽ calidum & ſiccum ſecundo duntaxat. Hic conferre morſibus venenatorum, ille valdè conferre morſibus venenatorum vermiũ, ita vt ad Zedoariam proximè accedat. Quibus verbis innuit aliquid eſſe inter Zurumbet & Zedoariam diſcriminis. Serapio alio capite Zurumbet aliud deſcribit hiſce planè verbis. Zurumbet eſt ex ſpeciebus odoriferis, & propter hoc admiſcetur cõfectionibus aromaticis, & eſt calidum & ſiccum prope tertium gradum, & eſt in virtute ſua ſimile Caſſiæ ligneæ & Cubebis. Et dixit Caſſidonius. Si non habes Cinnamomum, pone pro eo Zurumbet. Hæc ſe ex Galeno & Paulo tranſtuliſſe ait, ne detracta quidem aut addita vna litera. In quibus vt falſò Galenum citat, ita Pauli orationem, qua de Arnabone agit, ad verbum conuertit. Sic enim ille. Arnabo ex aromaticis eſt, vnde maximè in vnguenta miſcetur, vt quòd calidæ ac ſiccæ ſit facultatis in tertio ordine, Caſſiæ aut Carpeſio ſimilis. Vnde etiam Poſsidonius (perperàm in Serapione Caſsidonius legitur pro Poſsidonius) Cinnamomo nõ præſente, hoc vſum ſe eſſe dicit. Perſpicuè videre licet Serapionem Zurumbet cum Pauli Arnabone eundem ſtatuere. His ſubiungit deſcriptionem Zurumbet auctore Iſaac. Eſt arbor magna quæ naſcitur in montibus, in Oriente, nullum ferens fructum, folia verò longa in viridi citrina, foliis Salicis ſimilia, ramos eiuſdem coloris: odore eſt Citri, calida & ſicca, adſtringens. Reſoluit & aluum ſiſtit. Ineſt & ei partium ſubtilitas. Ex quibus perſpicere licet Serapioni Zurumbet & Zedoariam eaſdem eſſe radices, niſi deprauata ſint eius exemplaria, item aliud Zerumbet arborem: Auicennæ verò diuerſas eſſe plantas, vt qui Zedoariam radices Ariſtolochiæ radicibus cõpararit, Zerumbet lignum Cypero niſi hic ſit interpretum error, qui Zurumbet Ariſtolochiæ radicibus, Zedoariam Cypero cõparaſſe debuiſſent, præſertim cùm ei quæ Cypero ſimilis eſt, eaſdem prorſus tribuerit vires quas Serapio Zedoariæ, vt oſtendimus. Quod & indicat Bellunẽſis, cùm ſcribit. Zedoaria apud Arabes quoſdam appellatur Cyperi Indi, quia naſcitur in India, & aſsimilatur Cyperis. Hæc Arabes de Zedoaria & Zerumbet literis mandarunt. Ex quibus expendere oportet, an duæ radices, quæ in Officinis Zedoariæ & Zerumbet nomine venæunt,

Marginal notes: *Forma.* — *Locus.* — *Temper. & Vires.* — Li.2.c.734. — Cap.743. — Cap.736. — Cap.161. ſimpl. — Lib.7.c.3.

næunt,eæ ſint quibus vſi ſunt Arabes. Qui dubitãt, imprimis deſcriptionẽ competere negant,quòd noſtra vulgaris radix ſit oblonga,læuis,foris candicans,intus ex flauo ruſeſcens,aromatica,amara,figura Zingiberis,valde acris. Matthiolus radicem hanc ob id non eſſe Zedoariam non cenſet,quòd longa ſit: eſſe enim quaſdam radices longas,alias rotũdas Ariſtolochiæ ſimiles, quales à Calzolario pharmacopœo Veronenſi ſe accepiſſe narrat,quæ Zedoariæ nomine comprehenduntur,quòd eiuſdem ſint ſaporis,coloris,& odoris,nec niſi forma d fferãt, vt quemadmodùm Ariſtolochiæ,ita Zedoariæ duo ſint genera, alterum longum, alterum rotundum. Pena & Lobellius hac de re ita ſtatuunt. Zedoariam & Zerumbet vt nominis,ſic eiuſdem radicis partes eſſe, nec ſecùs inuicem differre,quàm Cyperum rotundũ vel longum à ſuis cohærentibus radicũ anfractibus:cuiuſmodi videndi & habendi copia fuit Antuerpiæ in Myropolio ſimpliciũ ditiſsimo Franciſci Pennini. Eóque Serapionem Zedoariam eandem cum Zurũbet dixiſſe,vt quemadmodùm Doronicis, Ariſtolochiis & Oenãthis euenit,variam nanciſci radicis molem,aliàs oblongam,teretem, aliàs orbiculatã & nodoſam, ſic eueniſſe Zedoariæ,cuius naturæ, ſicut & nominis particeps eſt Zerumbet, quia amaror, feruor,odor,color, ingratus vehementior guſtus,modus,durities,duratio eadem, & vſus ad colicos cruciatus, præſertim aduerſus venena certiſsimus. Vnde Zedoariæ nomẽ fluxiſſe ingenioſè cõiectatur Pena. Indeq; videntur Auicenna,Serapio, ac Arabes nonnulli deſignaſſe antidota multa, ampliore, vt ſolent, nominis Zedoariæ ambitu, vt quemadmodùm Bezardica generatim vocarunt quæ vitam tuentur, ita celebrem quandam arborem foliis ſalignis, odore Citri, eodẽ Zedoariæ aut Zerumbet nomine donarint. Eo etiam ſignificatu Auicenna dixiſſe meliorem eſſe Zedoariam, quaſi dicat Antidotum,quæ radicibus Napelli adnaſcitur, eiúſque & aliorum venenorũ eſſe Theriacam,qualem ſe expertum fuiſſe ait,& copioſam eruiſſe in variis montibus, quod fabuloſum eſſe Garcias dixit. Ergo triplicem Zedoariam Arabes innuere voluiſſe Pena exiſtimat,oblongam vulgatiorem ad Cyperum propiùs accedentẽ, & huius ſpeciem Zerumbet rariorem nobis rotundam dictam,tertiam egregiam illam arborem,hodie incognitam. Non deſunt qui Zedoariam Officinarum Coſtum Arabicum,vel Syriacum Dioſcoridis eſſe opinentur, quòd multæ ei Coſti notæ ſatis quadrare videãtur. Diuerſã prorſus Zedoariam nobis enarrat Garcias, quam Geiduar vocat Auicenna,magnitudine glandis,eiuſdem ferè formæ,colore ſublucido. In regionibus Chinenſium prouinciæ finitimis naſcitur. Ait magno emi, nec facilè inueniri, niſi apud circũforaneos quoſdam & circulatores, qui peregrinationibus, & ſtipem emendicando vitam ſuſtinent. Ab his (quod mirũ videri debet)Reges & magnates Geiduar emere. Hoc Dioſcoridi incognitũ fuiſſe,atque etiam Auicennæ. Porrò ad plurima vtile eſſe,præſertim aduerſus venena, & venenatorum animalium ictus morſuſq;. Id Europæ quoque hodie ignotũ eſſe ex deſcriptione liquet, nec facilè cognoſci poſſe ob has quas adfert cauſſas. Nam

ZERVMBET Serapionis, & Zedoaria eiuſdem radicis partes.

In cap. 154. lib. 2.

Li. 2. c. 734.

Li. 1. Arom. Indic. c. 43.

Li. 1. Arom. Ind. ca. 42.

Zedoaria nostra nihil minùs est quàm hoc Geiduar. De Zerũbet verò hæc tradit.
Lib.1. Aro. Ind. ca.43. Arabibus, Persis, & Turcis *Zeruba* vocari, in Guzarate, Decan, & Canara, *Cachoraa*, in Malauar *Cua*. Copiosè prouenit in Malauar prouincia, videlicet in Calecut & Cananor, tum sata, tum sponte in siluosis earũdem regionum locis, vnde à multis Zingiber siluestre dicitur, nec id sine ratione, inquit, quoniam eius folia Zingiberis foliis similia sunt, maiora tamen, & magis aperta, radix Zingibere maior. Radicem erutam ait concídi & siccari, deinde in Arabiam, Persiamq; deferri, in Gida & Alexandriam, inde posteà Venetias, & alias regiones transferri. Condíri etiam saccharo, & præstantiorem esse Zingibere candido. Ex quibus ille colligit Auicennæ ignotam fuisse Zedoariam, vt iam diximus, solam verò Zerumbam aut Zerumbet cognitum. Cùm enim vidisset radices quasdam in frusta rotunda, alias
Li.2.c.734. Cap.736. in oblonga sectas ad sinum Persicum vehi, duo genera existimasse, Zerumbam, de quo nomine Zedoariæ priùs tractat, & Zerumbet, de quo posteà. Hac de caussa folia quæ nõ viderat prætermisisse, radices quales ex India in alias regiones transferebantur duntaxat expresßisse. Serapionis verò emendatos codices scribit additã expositionem Zerumbet, id est, Zedoaria, nõ habere, sed ab interprete adiunctam, qui differentiam inter Zedoariam & Zerumbam, siue Zerumbet ignorabat. Quã ex eo perspicuè deprehendi ait, quòd Zedoariam ex Chinarum regione conuehi dicat Serapio. Certum enim esse Zedoariam in Chinarum regione nasci, raram autem in India reperiri: Zerumbam autem copiosè in India nasci. Sed quid de Zedoaria & Zerumbet sentiendum sit, item de Garciæ Zedoaria iam fusiùs diximus. Reprehendit etiam eos Garcias, qui Pauli Arnabonem eundem esse cum Zerumbet opinantur: quia Arnabo Pauli, arbor sit procera, suaui odore fragrans. Zerumba verò graminea planta. Qua in re ipsemet reprehen-
Lib.7. ca.3. dendus est, cùm apud Paulum de Arnabone scribentem nulla arboris mentio fiat, ac ne stirpis quidem, sed ex aromaticis esse, ideò in vnguento addi, & cætera quæ suprà posuimus. Annotat Clusius inueniri Antuerpiæ apud quosdam aromatarios Zedoariæ genus, illis *Bloczeuuar*, quod tuberosam Zedoariam significat, nuncupatum, rotundum instar Aristolochiæ rotundæ, foris nigricans, interdum cinerei coloris, intus candicans, gustu vulgaris Zedoariæ. Eam radicem quoniam multùm cum Serapionis Zerumbet conuenire Clusio videtur, hîc exprimendam ex eodem curauimus.

ZERVMBET Serapionis, Clusio.

TERRA MERITA. CAP. XLIIII.

Nomina Lib.1. ca.4.

PEREGRINA hęc radix, Curcuma Officinis dicta, Gallis *Terra merita*, Cyperus Indicus Dioscoridis esse creditur. Sic enim ille. Aliud Cyperi genus tradunt in India nasci Zingiberis effigie, quod manducatum Croci vim reddit, gustu amaro sentitur, & illitum præsentem Psilothri vim exhibet. Quæ omnes notæ Curcumæ Officinarum aptißimè con-
Forma. ueniunt. Est enim radix Zingiberis effigie, crocei intus coloris, quæ manducata croceum colorem reddit, amara, cuius & in psilothris vsus est. Sed cùm Dioscorides Zingiberi radicem hanc comparet, & reuerà Zingiberi propior sit quàm Cypero, mirum est cur Cyperi speciem fecerit. Quare verisimilè est eum quæ de Indico Cypero scripsit, ab aliis auditione accepisse, & speciem Cyperi esse apud quosdam

quoſdam legiſſe, eóque fortaſſe minùs aptè dixiſſe, vt annotauit Pena, Zingiberis radices paruas, candicantes, odoratas Cyperi modo. Eſt enim Curcumæ valde exigua cũ Cyperis ſimilitudo, cum Zingibere magna. Prætereà vires quaſdam ſimiles habet (præter croceum ſuccum quem manſu emittit) cum Zingibere, tametſi guſtu ignauiore, ingratiore, facultate verò viſcera ab obſtructione liberandi potiore. Ideò, inquit Pena, curſores & mulierculæ cum Zingibere miſcent ad ictérũ. Vis autem illa pſilothri videtur elangueſcere, longo temporis & locorum interuallo, atque teredine, cui obnoxia eſt, minùs tamen quàm Zingiber. Pictoribus & chymiſtis quàm medicamentis hodie frequentior eſt, attamen in electarium aſſumitur Diacurcuma nuncupatum aduerſus ægritudines inueteratas, hydropem, & cachexiam perutile. Hîc non omittendũ quod prudenter animaduertit Matthiolus, Curcumam Serapionis non eſſe eam de qua hîc agimus. Illa enim nihil aliud eſt quàm Chelidonium Dioſcoridis. Quod vel Serapionis ipſius, vel interpretis errore accidit: nam Curcuma neque Mauritanum, neque Græcum eſt vocabulum. Mauritani enim Chelidonium *Kauroch* vocant: ex quo perſpicuum eſt Curcumam pro *Kauroch* in Serapione deprauatè legi. Quod cũ tum Medici, tum ſeplaſiarij non animaduertiſſent, & cuiuſnam plantæ hæ radices eſſent ignorarent, eas Chelidonij maioris radices eſſe crediderunt, ob crocei ſucci ſimilitudinem, quæ ſunt Cyperi Indici. Quare deprauatam Serapionis lectionem ſecuti, has Curcumam nuncuparunt.

Vires.

In ca. 5. li. 1. Cap. 296. ſimpl.

CHINA RADIX. *CAP. XLV.*

CHINA, vt ſcribit Nicolaus Monard. Orientalis Indiæ prouincia eſt, Scythis atque Sericanis finitima. Eſt Chinarum regio vaſtiſſima, vt refert Garcias ab Horto, quæ ad Moſcouiam vſque extendi creditur. Addit Chinẽſes eſſe Aſiaticos Scythas: & quamuis barbari eſſe exiſtimentur, in negotiatione tamen, & in artificiis quæ manu perficiuntur eſſe admodùm induſtrios, neque cuiquam regioni in literarum cognitione cedere: habere etiam leges ſcriptas Imperatorio iuri ſimiles, & apud eos doctrinæ eſſe gradus & præmia, eruditiſq; viris Regis, totiúſque regni moderationem committi. His addit artem Typographicam tam vetuſtam apud illos eſſe, vt omnem hominum memoriam ſuperet, & ſemper apud illos vſurpatam fuiſſe. Hæc Garcias. Sæuit in tota hac prouincia, atque in Iapã lues venerea, cui malo vt ſuccurrerent, benignus Deus radicis vſum dedit, quæ apud eos naſcitur, à nobis à loco natali China nuncupata, quemadmodùm Guayaci Noui orbis incolis, qui eodẽ morbo infeſtantur. Scribit idem Garcias plantam ab indigenis vocari Lampatan, trium aut quatuor cubitorum altitudine aſſurgere, cauliculis tenuibus, quos rara cingunt folia, Mali Aſſyrij iunioris ſimilitudine radicem palmi lõgitudine, interdum craſſam, nonnunquam tenuem, quæ recèns enata admodùm tenella eſt, & cruda & elixa mandi poteſt. Vnicam duntaxat plantam in Goa ſe vidiſſe, eámque perpuſillam, quæ ſiccitate periit antequàm excreuiſſet. Si ſeratur ea radix, iuxta arbores ſerendam eſſe aiunt, quoniam Hederæ modo eas ſcandit & amplectitur. Aliter deſcribit Nicolaus Monard. Chinam Arundinis maioris radici ſimilem eſſe, nodoſam, intus albam, interdum rufeſcentem, foris rubram. Optimam eſſe recentem, ponderoſam, ſolidam, pinguem, non carioſam, inſipidam. Eius figura ex recentiſſima, & ſuis propaginibus adhuc cohærente hîc expreſſa eſt, quæ demonſtrat eam ſub terra ſerpere, ac variis ex locis teretes, ac lignoſos proceſſus emittere, quibus noua radicũ aliarum ſoboles adnaſcitur, & incremẽtum capeſſit, multis & tenuibus alioqui fibris capillata, quibus nutrimentum attrahit. Eſt autem grandior & adultior radix ſcabris & inæqualibus nodis tuberoſa, cortice obſcuriùs virente Galangæ

Li. 1. Arom. Ind. ca. 38.

Electio.

CHINA radix.

Galangæ ferè modo vestita, cùm recẽs est succulenta, cùm exaruit fungosa, & intus laxa, è rubro dilutè pallida, quæ diutius seruata carie & teredine facilè vitiatur. Quod si acciderit, mercatores foramina à teredinum erosione aut carie facta obturãt bolo Armenia aqua diluta, velut cæmento quodam, obducuntq; extrinsecus pari fraude totam radicis molem: quæ fraus & natiuum illius colorem ementitur, & ei pondus addit. Illam præferunt quæ ponderosa est, & quæ quantùm in eius arida natura fieri potest, maximè succulenta est, quæ à teredine, carie, putredine est illæsa: quibus vitiis obnoxia est, quæ recondita fuit, & in longum tempus seruata. Saporis est fatui, perinde ac Suberis cortex citra omnem adstrictionẽ, aut oleosæ pinguísve substantiæ occursum. Est & eius decoctũ prorsus insipidum, nõ aliter quàm Hordei integri, colore subrubrum, seu colore vini gilui. Eam ob causam ἄποιον radicem hanc quidam vocauerunt, quemadmodùm & olim Græci aquam salubrem omnis qualitatis expertem.

Locus. Nascitur hæc radix in China Orientalis Indiæ regione, vt dictum est, maritimis locis, Arundinis aut Vluæ palustris modo. Nicolaus Monard. auctor est etiam in Occidua India prouenire, seq; vidisse huiusmodi radices alias paruas, alias magnas, in Hispania noua à D. Frãcisco de Mendozza collectas, & recẽtissimas inde delatas. *Chinæ decoctũ.* Decocti ex China radice propinandi, & eius vtendi hæc est ratio. Obseruatis iis quæ in omnibus morbis obseruare decet, nimirùm natura morbi, anni tempore, regione, sexu, ætate, temperamento ægri, atque exquisitè purgato corpore, radicis vncia minutim concisa fictili nouo imponitur: huic infundũtur aquæ sextarij tres, maceratur viginti horas fictili obturato, coquitur lento igne ex prunis accenso ad dimidias, frigescit, colatur, atque in fictili nouo aut vitreo vase asseruatur. Eius aquæ calidæ vncias decem æger hauriet, duas horas aut paulò diutius sudabit: sudore deterso indusium & linteamina mundis & calfactis mutabit, posteà in lectulo duas aut tres horas perdurabit: deinde vestitus calidè se in cubiculo continebit. Circiter vndecimam prandebit. Prima mensa iusculum sumet, deinde pullum coctum, aut gallinæ quartam partem, aut veruecinam aliquando elixam, aliquando assam cum pauco sale: pro bellariis carnes Cotoneorũ, aut quid simile. Poterit & simpro iusculo passas vuas, aut pruna passa cocta edere. Cum cibis panis bene cocti crustis, aut biscocto vescetur. Potus erit eadem aqua quam ieiunus sumpsit, aut dilutior. Si inter pastus bibere velit, eadem aqua cum conserua aliqua propinabitur. Qui igitur hac radice vtuntur, tenui illa victus ratione non egent, qualis in Guyaci vsu requiritur. Abstinendum tamen est à bubulis & suillis carnibus, piscibus, crudis fructibus, tametsi ne à piscibus quidem in China regione abstineant, quoniam magni sunt helluones. Aliquando tenera tantùm radice Chinenses vtuntur cum carne elixa, quemadmodùm & nos napis, aut rapis cum carnibus elixis. *Vires.* Mirabiles sunt eius virtutes ad luis venereæ curationem: efficaciorq; est in inueteratis morbis, in quibus videlicet magni sunt tumores & vlcera maligna, quàm in recentioribus. Nec solùm ad eos morbos valet qui cum contagio luis venereæ commune aliquid habent, sed etiã ad tremores, paralyses,

articulorum

articulorum dolores, iſchiada, podagram, tumores ſcirrhodes & œdematodes. Strumas etiam extirpat, ſuccurrit ventriculi imbecillitati, inueterato capitis dolori, calculo, & veſicæ vlceribus. Primùm innoteſcere cœpit huius radicis vſus poſt annum 1535. adferentibus eam in Indiam Chinenſibus quibuſdam ea lue infectis, qua ſe intereà dum illic negotiarentur curarent. Poſteà Luſitani reliquo orbi communicarunt.

RADIX CONTRA VENENA, CARLO SANCTO, RADIX S. HELENAE. CAP. XLVI.

EX CHARCIS Peruana prouincia, ita referente Nicolao Monard. radices quædam aduehuntur Iridis radicibus valde ſimiles, ſed minores & ficulnei folij odore. Hiſpani Indias inhabitantes *Contrayerua* appellant, quaſi dicas alexypharmacum, quoniam earum puluis ex vino albo ſumptus, aduerſus omne venenum, cuiuſcũque ſit generis, præſentiſsimum eſt remedium (vno ſublimato excepto, quod ſola lactis potione extinguitur) vomitione illud reiicere faciens, aut per ſudores euacuare. Sed & amatoria pocula, eo puluere hauſto, reiici ferunt. Ventris etiam animalia pellit. Guſtata radix aromaticum quiddam ſapit cum acrimonia coniunctum. Quare calida videtur in ſecundo gradu. Nicolaus Monardi narrat ante triennium ex prouincia Mechioacan delatam eſſe radicem quandam *Carlo ſancto* dictam, cuius inſignes facultates prædicant. Noſtro Lupulo ſimilis eſt, & perticis ſe conuoluit illius more, quibus ſi careat, per humum ſpargitur & diffunditur: folia etiam Lupulo ſimilia, colore viridi, ſed obſcuriore, odore graui: neq; florem, neq; fructum fert. Radix craſſo capite eſt, ex quo aliæ radices oriuntur digiti maioris craſsitudine, colore candicante: cortex qui facilè ſeparatur, cuiúſque vſus eſt, odore aromatico, guſtu amaro cum quadam acrimonia: neruus radicis cortice ſpoliatus, multis quaſi fibris, ſeu tabellis tenuiſſimis conſtare conſpicitur, quæ ſingillatim ſeparari poſſunt. Naſcitur temperatiſsimis prouinciæ Mechioacan locis, ſolo neque nimiũ ſicco, neque humido. *Locus.* Calida & ſicca initio ſecundi gradus. *Temper. & Vires.* Radicis cortex manè aliquanto tempore commanducatus, multam pituitam, alioſq; humores ex capite elicit, eamq; ob cauſam rheumatiſmos & capitis dolores & defluxiones curat: in nonnullis etiam vomitu multam bilem & pituitam è ſtomacho expellens, ſed illius decoctum maximè, cuius gratia ventriculum noxiis humoribus liberat, eumq; roborat, purgationem tamen præcedere neceſſe eſt. Idem commanducatus gingiuis abſcedentibus auxilio eſt, dentéſque ſtabilit, eóſque à ſcabritia & corruptione liberat, oríſque halitum commendat: ſed poſteà vino os eluendum ad amaritudinem tollendam. Pulueris exigua quantitas ex vino albo, aut Adianti, aut Canellæ decocto ſumpta vuluam obſtructionibus liberat, menſes prouocat, flatus diſcutit, purgato priùs corpore, & aluo (dum eo remedio vtetur) ex æquis partibus Liquidambar, & vnguenti Dialthææ inuncta. Cordis affectibus, iis præſertim qui ex vteri ſympathia oriuntur, auxilio eſt puluis vt antè ſumptus, aut illius decoctum hoc modo præparatum. Radicis minutim conciſæ drachmæ duæ in aquæ ſextario & dimidio coquuntur ad dimidias, corticis Citri in puluerem redacti drachmæ quatuor, pulueris Canellæ drachmæ duæ ſtatim iniiciũtur, ac denuo feruent, deinde colantur.

RADIX Carlo ſancto, Monardi.

Iſtius

Istius decocti sex unciæ singulis diebus manè addito saccharo propinantur, purgato tamen priùs vt decet corpore. Eundem puluerem & idem decoctum nonnulli in morbi Hispanici affectibus, atque in epilepsia commẽdant. Narrat idem Nicolaus Monard. ex portu S. Helenæ, qui est in Florida prouincia, adferri radices

Radix S. Helenæ.

PATER noster, vel Radix S. Helenæ, Monardi.

quasdam prælongas, sed nodosas admodùm, pollicari crassitudine, foris nigras, intus albas, sapore aromatico, Galangæ ferè simili. Resectis his nodis & perforatis fiunt precatoriæ sphærulæ, quas milites Hispani & Indi è collo suspendunt, & multùm illis tribuunt. Hi siccati rugantur, duriq; & quasi cornei fiunt. Planta ramos suos per terram diffundit, foliáque ampla & viridia admodùm profert. Nascitur

Locus. locis humidis. Sicca initio, calida in fine secundi gradus existimatur. Has radices Indi lapidibus conterunt, totíque corpori inducunt balneaturi: quoniam cutim constringunt, & membra, vt inquiunt, suo grato odore roborant. Illius pulvis cum vino haustus in ventriculi doloribus, vrinæ difficultatibus & nephritide commendatur. Hæc planta, sicut annotat Clusius, vt ex eius descriptione facultatibúsque colligere licet, ad Cyperi genus aliquod referri poterit.

PERSEA. CAP. XLVII.

Nomina.

ARBOR περσέα Græcis, similiter Latinis Persea nominatur. Quidam Persion ipsam etiam appellant. Qui hanc arborem eandem esse existimarunt, & Malum Persicam vulgò notam, de qua iam tractauimus, certè hallucinati sunt, vt ex Theophrasti, Dioscoridis, Galeni, Plinij testimoniis perspicuum fiet. Perseam veram Theophrastus his verbis de-

Lib.4. hist. cap.2.

Forma.

PERSEA America, Matthioli.

pingit. Est in Ægypto alia arbor Persea vocata, aspectu magna, & pulchra, sed maximè similis Pyro, & foliis, & floribus, & ramis, & tota figura, præterquàm quòd hæc folio perpetuo est, illa deciduo. Fructum autem fert multum, ipsúmque omni tempore maturum edit, nouo semper veterem occupante. Maturat autem sub Etesiarum flatum. Reliquum crudiorem tollunt & reponunt. Est autem Pyro magnitudine par, figura oblongus, Amygdali specie, colore herbidus. Intus nucem habet quemadmodùm Prunum, sed multò minorem, & molliorem, carnem verò valde dulcem, iucundam, & concoctu facilem: nihil enim lædit eos, qui multùm ederint. Arbor hæc radicum excellit tum longitudine, tum crassitudine, tum etiam multitudine. Materia est robusta, aspectu pulchra, nigra Loti modo, ex qua simulacra, lectulos, mensulas, atque alia huiusmodi conficiunt. Persea Dioscoridi arbor est in Ægypto, fructum ferens cibo idoneum, stomacho

Li.1.ca.146.

vtilem, in quo phalangia Cranocolapta nomine inueniuntur, præsertim in Thebaide.

Arida

Arida folia in farinam redacta, illitu ſanguinis eruptiones ſiſtunt. Arborem hanc prodiderunt aliqui in Perſide exitioſam eſſe, tranſlatámque in Ægyptum mutata natura in cibos receptam. Hæc Dioſcor.cùm anteà alio capite de Perſicis egiſſet. Galenus duobus locis de Perſica malo, & Perſea ſeorſum tractat. Perſeam, inquit, vidi in Alexandria: ex magnis & ipſa eſt arboribus. Narrant autem fructum huius apud Perſas adeò eſſe noxium, vt eos qui ederint interimat, qui tamen ſi in Ægyptum transferatur, fit eſculentus, manditurq; non aliter quàm pyra & mala, quibus etiam magnitudine conuenit. Idem cùm dixiſſet Perſicæ folia vincentem habere amaram qualitatem, & cætera, multò pòſt ſcribit, Perſeæ folia adſtringentem vim modicam participare, adeò vt queant etiam nonnunquam vtiliter ſanguinis eruptione affectis partibus imponi: ac rurſus, In ſola Alexandria, inquit, Perſeæ arborem vidi, at non in alia Romanis ſubdita gente. Quidam Perſion ipſam etiam appellant, aiuntq; in Perſis lethalem eius arboris fructum eſſe, cùm tamen in Ægypto innoxius ſit. Quare cùm Perſeæ hiſtoria Perſicæ Malo nullis notis conueniat, cùm Dioſcorides & Galenus diuerſis locis de iis tractauerint, ſcripſerítque Galenus ſe in Alexandria ſolùm Perſeam vidiſſe, Perſica verò in Aſia, Græcia, Italia notiſsima eſſe, apertè demonſtrauit Perſeam à Perſica plurimùm differre. Iam verò Plinius Perſeam à malo Perſica perſpicuè diuerſam facit his verbis. Perſicæ arbores ſerò, & cum difficultate tranſiere, vt quæ in Rhodo nihil ferant, quod primùm ab Ægypto earum fuerat hoſpitium. Falſum eſt venenatam cum cruciatu in Perſis gigni, & pœnarum cauſa à Regibus tranſlatam in Ægyptum terra mitigatam. Id enim de Perſea diligentiores tradunt, quæ in totum alia eſt, Myxis rubentibus ſimilis, nec extra Orientem naſci voluit. Eam quoque eruditiores negauerunt ex Perſide propter ſupplicia tranſlatam, ſed à Perſeo Memphi ſatam: & ob id Alexandrum illa coronari victores ibi inſtituiſſe, vel vt in manuſcripto legimus, coronam victoriæ ſibi inſtituiſſe in honorem ataui ſui. Semper autem folia habet, & poma, ſubnaſcentibus aliis. Quod autem Plinius hîc non ex Perſide tranſlatam, ſed à Perſeo Memphi ſatam ait, Nicander Perſeum Mycenis, non Memphi Perſeam plantaſſe his verſibus cecinit. In Alexi.

Καίτε καταθλιφθέντα μετ᾽ ἀργῆεντος ἐλαίου,
Σκληρ᾽ ἀπὸ περσείης κάρυα βλάβος οἷον ἐρύξει.
Περσεὺς ἥν ποτε ποσσὶ λιπὼν κηφῆιδα γαῖαν,
Αὐχέν᾽ ἀποτμήξας ἅρπῃ γονόεντα μεδούσης
Ρ᾽εῖα μυκηναίῃσιν ἐνηίξησιν ἀρούρης,
Κηφῆος νεὰ δῶρα.

Quos ſic Gorræus conuertit.

Tunſa quoque interdum quæ Perſea protulit oſſa
Palladio noxam depellent mixta liquori.
Hanc olim Perſeus poſtquàm Cephiea liquit
Arua, & fœcundæ præcidit colla Meduſæ,
Cephei noua dona, Mycenis intulit aruis.

Nicander autem hoc loco aduerſus ceruſſæ venenum remedia docens, Perſeæ nuces pro Perſicorum nucleis intelligere videtur. Nam Dioſcorides contra ceruſſam περσικῶν ὀςᾶ exhibet. Lib.6. Paulus verò, ſicut hîc Nicander, περσείης κάρυα ad id laudat, Lib.5. c.59. vt ipſe Nicander inter Perſeam, & Perſicam Malum nihil diſcriminis nouiſſe videatur, & contra ipſum imprimis dictum eſſe credibile ſit, quod ex Plinio ſuprà memorauimus. In Theria. Præterea idem Nicander octauum phalangij genus phalænæ muſcæ circa faces noctu volitanti ſimile eſſe ait, & Perſeæ foliis innutriri.

Τῷ ἴκελος περσεῖος ὑποτρέφεται πετάλοισι.

Margin notes: Li.2.Alim. — Li.7.ſimpl. — Li.8.ſimpl. — Lib.2.c.ph. par.c.2. — Lib.15. c.13.

Hoc Phalangij genus à Nicandro nominatim non expreſſum, Cranocolaptam eſſe ſcribit eius Scholiaſtes, quem & κεφαλοκρούστην appellari ſcribit, vtroque nomine, ab eo quòd caput impetat, ſic nuncupatum, quod etiam Dioſcorides de Perſea tradit, ἐφ᾽ οὗ τὰ λεγόμενα κρανοκόλαπτα φαλάγγια εὑρίσκεται). Idem Scholiaſtes hoc loco Soſtratum citat, qui ſcribit Perſeam Rhodaceneam vocari, & ex Æthiopia in Ægyptum tranſplantatam fuiſſe. ἰστέον δὲ, inquit, ὅτι σώστρατος ἐν τῷ περὶ βλητῶν, ἢ δακέων τὴν περσέαν, ἣν ῥοδακηνέαν καλοῦσι, φησὶν ἀπὸ αἰθιοπίας εἰς αἴγυπτον μεταφυτευθῆναι. At Rhodaceneam oſtendimus, nihil aliud eſſe quam Malum Perſicam, & Rhodacena, Perſica Mala. Gorræus itidem Nicandri interpres, iis verſibus quos modò citauimus ſubiungit. Perſea oſſa Perſicorum oſſa, ſiue nuclei, euidentem habent amaritudinem. Proinde calfaciunt, & detergent. Eſt autem Perſea arbor, à Perſeo dicta, & cætera. Ex quibus intelligitur, Nicandri interpretes & Soſtratum aperto errore Perſeam, & Malum Perſicam eandem arborem putaſſe. Fructus eius figuram hîc damus affabre expreſſam, quem fructum ex Ægypto Dalechampius habuit, cum Theophraſti deſcriptione optimè congruentem. Nam pyri maiuſculi formam præ ſe fert (pendebat enim vncias quatuor & ſemiſſem) ſed ſtatim à ſuperiore parte qua pediculo hæret, multis locis tuberoſam, in mucronem obtuſum ſenſim deſinentem, colore, cum diu exſiccatus fuerit, qualis erat is quem vidimus, foris ſaturatè rufo, pulpa ſemidigitum craſſa, dulci, & guſtu ſuaui, intus nucem coërcente, totius fructus ſeu pyri ſpecie, foris rufeſcẽtem, intus cornu pellucidi prorſus colore & duritie cùm inaruit: in medio eius cauo nucleum nullum vidimus: aquam enim ſuauem eo concludi putamus quæ tempore abſumitur.

PERSEA America, Cluſij, cum fructu, Dalech.

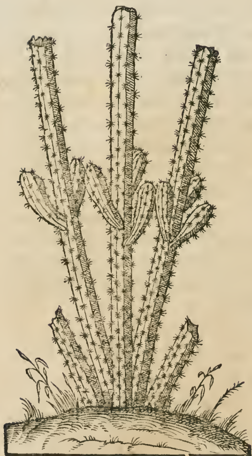
Fructus is aliquandiu aqua maceratus muccaginem in ea emiſit ſuccúmque valde viſcidum, & valde ſuauem. Annis aliquot ante quã liber Cluſij ſtirpium per Hiſpanias obſeruatarum prodiiſſet, hæc deſcripſeramus: ex quo diuerſam, vt arbitror, à ſuperiore Perſeam hîc apponimus, quam in ſolo Valentino vnicam vidit in monaſterio D. Virginis, cui cognomen de Ieſu, primo ab vrbe Valentia lapide. Ex America eò delata fertur. Pyro ſimilis eſt, in latum diffuſa, perpetua coma virens, ramis ex viridi palleſcentibus, foliis Lauri latifoliæ, parte ſuperna virentibus, inferiore cinereis, firmis, neruis aliquot per obliquum diſcurrentibus, odore & ſapore commendatis, cum adſtrictione linguam mordicantibus. Flos illi eſt Lauri ferè, copioſus, racematim compactus, pallidus, ſex foliolis conſtans: fructus per omnia pruno ſimilis, deinde tempore pyri modo oblongus, nigro colore, iucundo ſapore, nucleum cordis effigie continet, guſtu caſtaneæ, aut dulci amygdalæ haud abſimili. Vere florentem vidit. Autumno fructum ferre intellexit. Hæc Cluſius.

Lib.1. ca.2.

Forma.

CEREVS

CEREVS SPINOSVS. CAP. XLVIII.

HVivs penè portentoſa elegantia Naturæ Genius omnem prouocauit in noſtratibus plantis admirationem. Nam mirabilitatis opplet ſpectantis animum & oculos huius rariſsimæ venuſtatis plantæ ſpectaculum. Eam plebecula effigiei argumento Cereum vernaculè vocauit: haſtas enim ſurrigit quaternas & quinas, nouendecim & vicenûm cubitorum, virgatis & ad normam directis ſtriis, cannulatas: in externis extantibus ſtriarum angulis obtuſis exeruntur ſtellulæ, corneis ſtilis, radiatim è ſuo centro quoquouerſum minacibus, vno duntaxat prominulo horſum, æquè directo longiùs: tota quandam effigiaturam, & concolorem ſuperficiem echino Melocacti præfert, ſed brachium æquabili ductu æquante, columellæ, aut cerei funalis prælongi inſtar. Eius è medio & ſtriarum dorſis, anſatim, anguſtiore ceruice, Cucumeris ventre, ſurriguntur brachia terna, quaſi folia teretia craſſa, eundem commenſum proportionis & figuram ſortita. Intus torulus ligneus, carpi craſsitie, obductus eſt calloſa carne, & ſucco Aloës: gummeo enim turget, perquàm amaro lentore: flores in veſtigio ſummo promit, referente qui attulit, digitalis purpuræ fructus: hilari purpura miniata rubet, ficus ferè effigie, guſtu non inſipido.

PERVVIANA ALIA FACIE ARBORIBVS ITEM INNASCENS. CAP. XLIX.

Idem cælo & natalibus ramorum arborum Indicarũ debemus hanc vnde auulſerunt qui Morgano miſerunt, ceſpite latiore, ſeſsilis caudicibus incumbit, fibrillis cepaceis radicata: vnde proximè ſurgunt folia inuicem conuoluta, tunicea, inferiùs fermè palmum lata, numeroſa, quadantenus Aloës, aut Scyllæ: & ſupernè in ligulas prætenues, mucronatas deſinentia: purpureum, ſtriatum, concauum alis donatum ſcapum Haſtulæ regiæ, aut Aloës, duorum & trium cubitorum ambientia, quæ multis glumoſis ſiliculis ſpicantur, Auenæ ſitu: magnitudine verò & ſericeo tomento candido Apocinum, vel Aſclepiadem repræſentant, & ſemine, ſed Coniſæ exili guſtu ſalſo, ingrato, nitroſo, fortè quia in aura maritima adoleuit, vt Aloës illic in ſabuletis.

VISCVM INDICVM. CAP. L.

VISCVM Indicum ait Pena in Peruuianis inſulis nuſquam niſi in ramis & truncis arborum naſci ſolitum noſtratis modo, multumq; adumbrare Seſsili, ſed tranſuerſim excurrente radicis ceſpite: gramineis geniculis,& Polypodij quadãtenus, ſed albicãtibus culmis, ex pallido virentibus, à medio ſummo tenus craſsioribus,fungoſis, ſtriatis, ſeſquipedem longis, in quibus folia ſemper virent, Viſci effigie, ſed duplo maiora,craſsiora, fungoſiora ſecundum neruum folium medium intercurrentem: circulis vtrinque ſenis, veluti ſcalpro impreſsis, non parum admirandis.

POPVLVS AMERICA. CAP. LI.

POPVLVS America.

EX NOVO orbe elegantes ramos ac prægrandes mercatores Anglos illinc reuerſos attuliſſe teſtis eſt Pena,ex quo effigiem hanc exhibemus. Virgulta ſunt aliquantulùm flexuoſa,& per ſeſquipalmum palmúmque crebra, geniculata, veluti inſectione, commiſſuráque partium nodoſa: vnde exeunt, ſingulo pediculo ſingula folia, ora exquiſitè rotunda, nec vſquam niſi quà pediculus hæret interciſa,craſſa,rigida,latiora,arboris Indæ,cui floſculi alternatim exeunt,prælongis loculis, ſtipati acinulis multis,exiguis, planè Populi modo. Quare & hanc Populum Peruuianam vocare illi viſum fuit: guſtu perquàm adſtringente, aliquantulùm calfaciente,ſubſalſo.

PALMACEA, SEV ARVNDINACEA PINNATA SPINOSA. CAP. LII.

SVNT huius plantæ indidem aduecti rami folioſi,illis affines, nec minùs intuenti effigie peregrina: quippe ſambucini, aut ferulacei ſunt,fiſtuloſi & medullæ pleni, recti, rotundi, octonûm aut denûm cubitorum: ſed per longitudinem triplici cartilagine,digitum lati, pinnati aut alati inſtar teli: & oris extremis modicè fimbriis ſinuatæ ſunt cartilagines, ſtelluliſque ſpinoſis ornatæ, ſolertis opificis ſapientiam arguentes. Alterius etiam illic natæ arboris

PALMACEA pinnata spinosa.

NERII facie arbor, Pena.

arboris truncum aut bacillum hîc proximè exprimendum curauimus qualem vnà accepimus: quod carpi craſsitie eſt longa haſta & cortice nigro, denſóque veſtitur, tuberculis craſsis, ſenticoſis, creberrimis in clauæ modum muricato, ſolido, graui & præduro ligno.

NERII FACIE ARBOR Penæ. *CAP. LIII.*

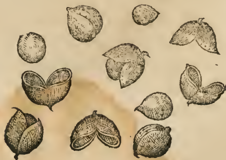
ARBORIS peregrinæ Nerij facie ramulum, cuius perpulchræ ſunt ſiliquæ, pingendum curauit Pena, & paucis deſcripſit. Propendent ſiliquæ de ramis & ſurculis Sambuci paluſtris, medulloſis, pallidis, pullis, nodoſis, ſeſquipalmum & pedem longis vaginis, cutaceis, vno cohæſu ſeptenis aut nouenis, ſingulis gracilem lampetram exprimentibus. Intus farciuntur pelliculis cepaceis & tomentoſis, adeò exuuium ſerpentis ementientibus, & quiddam cadauerculi anguini ſimile inuoluentibus, vt pueris terrori ſit: conſimili florum exortu oblongi exeunt caliculi, Herbæ ſanctæ aut Stramoniæ.

FAGARA Auicennæ. *CAP. LIIII.*

MAHALEB meminit Cluſius in Hiſtoria Aromat. Indicorum de Fagara Auicennæ hæc ſcribens. Fagara fructus eſt Ciceris arietini magnitudine, cortice tenui cõſtans ex cinereo nigricante, cui ſubeſt tenue putamen nucleum continens ſatis ſolidum, & tenui nigraq; membrana obductum. Integer fructus cùm magnitudine tum forma & colore adeò ſimilis eſt ei

FAGARA, Auicennæ.

quem Officinę Coccũ Indũ, Galli *Coque de leuant* appellant, vt primo aſpectu fallere, & pro eo ſumi poſsit. Meminit huius Auicẽna, ca. 260. hoc modo. Fagara quid eſt? Granũ ſimile Ciceri, habens granum Mahaleb, & in concauitate eius eſt granum nigrum, ſicut Schehedenegi, & aſportatur de Sofala. Collocat verò eam in tertio calefacientium & ſiccantium ordine, atque ſtomachi & hepatis frigiditati vtilem eſſe, concoctionémque iuuare, & aluum conſtringere ſcribit.

ARBOR TINCTORIA. CAP. LV.

Forma. MVLTAE sunt aliæ siluestres & peregrinæ plantę admirabiles, quarum nonnullæ solis descriptionibus nobis notæ esse potuerunt, quòd ij qui in exteras illas regiones nauigarunt, in quibus proueniunt, earum figuras non expresserint. Inter arbores in Regno Senegæ vna est glandiferarum nostrarum crassitudine, fructum ferens dactylis parem, ex cuius nucleo oleum exprimunt miris virtutibus præditum. Aquæ permistũ croceo colore planè inficit, quo tingunt pocula, ac pileos quosdam ex iunci, vel orizæ paleis contextos. Præterea id oleum odore est Violæ Martiæ, olei nostri sapore. Quamobrem multi pisces, orizam, aliósque cibos eo condiunt.

Theuetus cap.12. lib. sing.

Vires.

PALMAPINVS, SIVE CONIFERA. CAP. LVI.

VLGARIS Palmæ congeneres esse multas siluestres in sinu Guineæ Oceani occidui, quæ steriles sunt, nec nisi exilitate à satiuis absunt, Pena intellexit ex mercatoribus Gallobritonibus, qui illuc quotannis ferè commercij causa adeunt. Inter quas & alij Angli institores non parum venustam & miram hanc icone hîc expressam ibi oriri illi affirmarunt,

PALMAPINVS siluestris.

PALMAPINVS, siue Conifera, Penæ.

eiusdémque ramos luculenta conorum fœtura onustos attulerunt: quorum arborem quasi quandam ex Palma & Pino hybridam natura ludibunda videtur conflasse. Lignum ipsum fungosa est Palmæ prorsum textura, in villos totum dehiscens, & squamosa cute loricatum, fastigiato termite numerosis & in orbẽ exortis surculosis ligulis quadraginta, aut quinquaginta, compactili vertibulorum & squamarũ serie pyxidatim articulatis, pedem longis, rotundis, parum compresis, quarum singulis commissuris singuli numerosi coni altiùs inseruntur triceni, aut quadrageni, qui mediocrem conum Cedri ementiuntur, pulullis in quincuncem digestis, reticulatoq; & imbricatim extuberante ventricoso nucis cortice fusco, nitido, polito, crassitie & concretione nucis Indicæ, intus nucleum glandémve oblongam sesquiunciam, aut duas vncias longam, præduro, & in farinam ægre friatili, gustu glandis & castaneæ, quæ sunt ei genti panis supplementum.

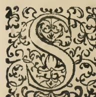
Forma.

GENIPAT. CAP. LVII.

AGNI æſtimatur in America arbor, quæ Genipat dicitur, maximè fructus eiuſdem nominis cauſa: non quòd eſculentus ſit, ſed quòd alios vſus Barbaris præbeat. Arboris folia Nuci iuglandi ſimilia ſunt, fructus ferè in ramorum extremo prouenit, aliis aliis impoſitis mirando quodam modo. Is magnitudine, coloréque Perſicis noſtris ſimilis eſt, ex cuius ſucco vniuerſum corpus inficiunt hoc modo. Miſeri illi, & bruti homines, cùm ſuccum ex hoc fructu aliter exprimere neſciant, illum mandunt, ac ſi voraturi eſſent, deinde ore reiiciunt, & manibus veluti ſpongiam exprimunt, vt ſuccum emittat, qui admodùm limpidus eſt. Profecturi igitur illi aut ad ſtragem aliquam edendam, aut ad inuiſendos amicos, aut ad ſolenne aliquod, totum corpus hoc liquore madefaciunt. Is quo magis in corpore exſiccatur, eo magis natiuum colorem acquirit, qui vix verbis exprimi poteſt: eſt enim quodammodo inter nigrum & cœruleum, ſiue eum colorem qui vulgò azurus dicitur, medius. Hoc infecti Barbari incedunt, non minùs ornatos ſeſe exiſtimantes, quàm nos noſtris coccineis, ac ſericis veſtibus. Eſt alia arbor etiam Genipat appellata, cuius fructus maior eſt, & edulis. *Forma.* *Theuetus cap.32. lib. ſing.* *Vſus.*

HYVOVRAHE. CAP. LVIII.

ILENTIO non prætereunda arbor, quam ob raras dotes Barbari Hyuourahe appellant, id eſt, rem raram. Arbor eſt procera, cortice coloris argentei, ligno rubeſcente, guſtu ferè ſalſo, aut ligni glycyrrhizæ. Corticis mira eſt virtus, & mirandus effectus. Quare eodem eſt in pretio apud Barbaros, quo Gaiacum apud nos. Fuerunt etiam qui Gaiacum verum eſſe exiſtimauerint, à quibus diſſentit Theuetus. Quicquid enim ſimiles Gaiaco vires habet, Gaiacum dici non oportet. Nihilominus Chriſtiani hoc cortice Gaiaci loco vtuntur ad curandum morbum Indicum hoc modo. Corticis huius, qui recèns ab arbore ſua auulſus lacteum ſuccum emittit, quãtùm ſatis ſit in particulas concídunt, tres quatuórve horas in aqua decoquunt, donec vini rubelli colorem acquiſierit. Hoc decocto quindecim vel viginti diebus vtuntur continuis, cum tenui victu. qua ratione, vt audio, curatur optimè morbus Indicus, nec is modò, ſed quiuis alius, qui à frigidis & pituitoſis humoribus pendet, qui huiuſmodi decocto attenuantur, ac probè exſiccantur. Eundem Americi in morbis vſurpant. Eſtq; huius potio etiam ſanis ſuauiſſima. Eſt etiam aliud in hac arbore præſtantiſſimum, nimirùm fructus ipſius pruni noſtri mediocris magnitudine, auri obryzi colore, nucleum concludens mirè ſuauem & delicatum, ægris, & iis quibus prorſus deiecta eſt appetẽtia vtiliſſimum. Præterea hæc arbor quindeno quoque anno tantùm fructum profert, quod pleriſque incredibile videri poſſet: id tamen affirmare aſſeueratione poſſum, quod curioſiùs perſcrutatus ſum, didicíque à ſenioribus Americis, quorum vnus arborem mihi oſtendit, mihíque aſſeruit ſe toto vitæ tempore ter quatérve ſolùm huius fructum guſtaſſe. *Forma.* *Theuetus cap.50.* *Vires.*

PENOABSOV. CAP. LIX.

ST etiam in America arbor Penoabſou dicta, cortice odoris planè admirandi, foliis Portulacæ, valde ſpiſſis, perpetuò virentibus. Fructus edit magnos, grandioris pomi magnitudine, orbiculatos, pilæ luſoriæ modo, minimè edules, imò venenatos. Singuli ſenas nuces intus habent, amygdalis noſtris ſimiles, niſi quòd latiuſculæ ſunt, & magis com- *Forma.* *Theuetus cap.58.*

pressæ in singulis singuli nuclei conduntur, qui ad sananda vulnera mirificè faciunt, quibus etiam vtuntur Barbari sagittis icti, aut quouis alio modo in præliis vulnerati, ex his contusis oleum exprimentes rufum, eóque vulnera illinentes.

PALMA VINIFERA. CAP. LX.

Forma. Theuetus Cap.11.

ROMONTORIVM Æthiopum, nunc Promontorium viride, vt infinitis arboribus, fruticibúsque maximè fructiferis, ita etiam Palmis tum ob aëris naturam, tum summam soli fertilitatem abundat. Est autem ex Palmarum genere arbor pulcherrima, siue proceritatem, siue perpetuam viriditatem, atque alias speciosæ arboris dotes contempleris. Hanc instrumento aliquo incídunt, & aperiunt, tanto hiatu, vt in eum pugnus immitti possit, qui à terra pede vno, aut plurimùm duobus absit. Inde manat succus, quem vasis terreis excipiunt ad hiatum vsque pertingentibus. Ex Palma Cichorin eiusmodi succum elici gustu suauissimum posteà dicemus. Hinc in alia transfundunt, reponúntque in quotidianam potionem, quam Mignol appellant. Vt autem integrum diutius cõseruent, modicos sales, vt nos in omphacium nostrum, iniiciũt, à quibus consumpto humore crudo & immaturo liquor incorruptus permaneat.

Vires. Colore verò & consistentia vinis albis Campaniæ nostræ, & Andium similis, gustus suauissimi, ad refrigerandum & ad sedandam sitim, cui incolæ ob continuos & summos æstus maximè obnoxij sunt, conuenientissimus, quíque non minore apud eos est in pretio, quàm apud nos vina nostra præstantiora, quamuis eiusdem arboris fructus, qui parui sunt dactyli, sint gustui acerbi, nec edi facilè possint.

ARBORES VENENATAE. CAP. LXI.

Theuetus Cap.61. lib.Sing.

NTER Peru & Canibales multæ sunt insulæ, quæ vnius imperio parent, quem Casique nominant, in quarũ maxima, in qua sæpius Rex habitat, Gaiacum arbor copiosissimè prouenit. Item alia fructum ferens pilæ magnitudine visu speciosum, sed venenatum. Huius succo sagittas Barbari imbuunt, iis aduersus hostes in præliis vsuri. Est etiam alia ex qua scarificata succus emanat mortifer: radices tamen sunt esculentæ, ex quibus farinam faciunt, qua vescuntur. Hæc in gratiam eorum qui rerum naturæ variarum, nouarúmque cognitione delectantur, ex Theueto descripsimus. Qui & hæc de Baxama tradidit. Ab insula Ormuz decem miliaribus distat ea quæ Queionne nominatur, è regione illius sita, olim Principum quorundam delitiæ, nunc inculta & deserta, tum quòd magna ex parte diruta sit ob vehementes terræ motus, tum ob viperarum, aspidum, colubrorum, qui colore à nostris valde differunt, atque serpentium omnis generis copiam, quæ illic stabulantur, ex quibus tam venenata & pestilens aura exhalat, vt non solùm homines perimat, qui vel aliquãtulùm moram illic fecerint, sed etiam stirpes ipsas inficiat, in quibus est arbor Baxama, cuius fructus vel minimùm degustatus, mox suffocat, id quod ipsius etiã vmbra præstat, si quis vel quadrantem horæ sub ea moretur. Cùm tamen aliis in regionibus eiusdẽ arboris radix venenorum omnium sit antidotus, illic lethalis, nec non & folium ipsius, & fructus qui Rabuxit vocatur.

T.1. Cosm. lib.10.c.3.

ARBOR FINIVM REGVNDORVM. Cap. LXII.

Lib.Exot. Exerc.15. Exerc 181.

VASDAM alias nobilissimas ex Æthiopia, Arabia, Troglodytica, India, Sarmatia, Scythia plantas ex Scaligero recensendas esse duximus, etiam à nauigatoribus, & Historiæ Indicæ scriptoribus memoriæ proditas. Ab arbore finium regundorum incipiemus. Nominis oblitus Ioannes Balada familiaris meus, inquit Scaliger, qui multos annos Indias pera

Exerci. 181. 3.

dias peragrauit, faciem modo narrabat arboris. Paruam eſſe frequentibus virgulis, veluti Punicã, folium Pruni, fructus qualis Caſtaneæ cum erinaceo. Intus coccus ruber, quo vtuntur ad tincturas & picturas. Non enim literas habẽt Mexicij, apud quos naſcitur, ſicuti neque olim Ægyptij ante Theuth. Sed in tabellis pictis ſeruant agrorum facies, fineſque prædiorum. Quæ fuit cauſa vt eam Scaliger appellarit finium regundorum arborem, donec alius fœlicior nomen apponat verum. *Forma.* *Vſus.*

MANGA. AMBA. CAP. LXIII.

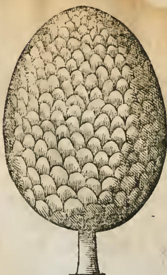
EST in Malauar Manga arbor Pyri facie, cuius fructus Perſico par aut maior. Corticis color viridis immaturo: Auguſto menſe cum maturitate recipit luteum: ſimul acquirit ſplendidum nitorẽ. Caro, vt pruno, mellei ſaporis. Os intus ſicut amygdalo. Immaturum condiunt vt oliuas. Amba nomen. Ludou. Bononienſis in Itinerario ſuo in Calicuto naſci tradidit. Cætera planè eadem habet. Garcias in Aromat. Indico. hiſtoria tradit omnium qui apud Indos naſcuntur fructuum præſtantiſsimum eſſe eum quem ipſi Mangas vocant. Colligi in regionibus calidioribus menſe Aprili, in aliis Maio & Iunio, interdum tamen Octobri & Nouembri, cæterùm pro regionum natura & diuerſitate variare etiam ſaporis bonitate. Habere ſe in prædio ſuo quod eſt in Bombaim arborem huiuſmodi fructus ferentem, quæ bifera eſt. Nam Maio menſe fructum fert ſaporis quidem & odoris gratia excellentem, ſub finem verò Autumni alium ſuperiori magis commendabilem. Colore eſt is fructus ex viridi rubeſcente, & odore gratiſsimo. Exempto cortice editur, aut ſine vino, aut generoſo aliquo vino maceratus, veluti Perſica. Condîtur etiam ſaccharo, interdum verò & aceto, & oleo, & ſale, inſperſis in eius meditullio gingibere & aliis. Nonnunquam editur cum ſale, & nonnunquam elixus. Frigidus verò eſt & humidus, quẽadmodùm Perſica. Eius oſſiculis aſſatis alui profluuia ſiſti aiunt, quod verum eſſe Garcias deprehendit. Nucleis verò recentibus lumbricos & ventris tineas necari dicunt, quod rationi conſentaneum eſt ob eorum amarorem. *Forma.* Exerc. 181. 5. Theuet. T. 1. Coſmog. lib. 11. c. 16. *Locus.*

GVANABANVS. CAP. LXIIII.

GVANABANVS arbor Pini ſtipite, procera, folio magno, oblongo, fructus Melonis magnitudine. Cortici color viridis, ſplendor Cydonij, digitalis craſsitudo. Caro intus candida, dulcedine lactis coacti, ſemina continet phaſiolacea. Generalis hiſtoriæ Indiarum auctor tradit fructus corticem viridem tenuem eſſe vt Pyri, ſuperficieque ſquamulis diſtincta. Hic Guanabanus planè conuenire videtur cum Ouiedi Guanabano, & vterque ab eo diuerſus eſſe cuius ex Scaligero meminimus. Sic in Hiſtoria ſua ſuum deſcribit Ouiedus. Guanabanus procera arbor eſt, & formoſa, folio ferè Mali citriæ virente: fructu pulcherrimo, mediocris Melonis magnitudine, qui tamẽ interdum in capitis pueri craſsitudinẽ excreſcat. Cortex huic fructui viridis, & qui quibuſdam ſquamis diſtinctus videatur, vt ſtrobilus, læuioribus tamen, neque ita tumentibus, quandoquidem totus cortex tenuis ſit, neque craſsior quàm in Pyris. Caro candidiſsima, ſaporiſq; delicatiſsimi, quæ facilè cremoris lactis inſtar in ore reſoluitur. Per eius carnẽ ſparſa ſunt ſemina magna, Cucurbitarũ ſeminibus aliquãtò maiora & nigricantia. Frigidus eſt hic fructus, & per æſtus vtilis. Nam tametſi quis integrum Guanabanum deuoret, Exerc. 181. 6. *Forma.* Lib. 8. c. 17. Lib. 8. c. 17.

GVANABANI fructus, Ouiedo.

deuoret, nullum inde ſentiet nocumentum. Infirma eſt ligni materies. Hæc Ouiedus. Scholiaſtes verò hiſtoriæ Aromat. Indic. Scaligeri Guanabanum eum eſſe putat, qui ſuperioribus annis ex Æthiopię Mozambique Antuerpiam allatus eſt fructus craſſus, ſeſquipedali longitudine, cui denſus durúſque cortex, tenui mollíque vt in Cydoniis, ſed viridi lanugine obductus, aliquot per lõgitudinem excurrentibus venis, ſiue potiùs ſulcis, vt in Melonibus, extrema parte in mucronem deſinit, ſuperiori verò quà è ramis dependet, pediculo inhæret firmo, duro, & fibroſo. Continet hic fructus pulpam candicantem, qua Æthiopes in febrium ardoribus vtuntur ſitis ſedandæ gratia: iucunda etenim aciditate prædita eſt. Hæc ſiccata friabilis eſt, ſic vt digitis trita in pollinem reſoluatur, remanente tamen perpetua aciditate. Per hanc ſparſa ſunt ſemina renibus, aut Anagyridis legitimę fructui ſimillima, nigro tamen colore nitentia, ac ex vmbilico fibris quibuſdam ſuſpenſa. Huic ſimillimum, foliis tamen ab hoc diuerſis, ex Theueto ſuprà deſcripſimus nomine ficus Nigritarum.

MAMEI. CAP. LXV.

Exer.181.8. *Forma.*

MAMEI arboris tum facies tota Caſtaneæ, tum magnitudo. Idẽ folium, ſed maximum, fructus non ſolùm ingentis Perſici, ſed etiam maximi Cydonij ſuperat globũ. Nuculas duas habemus, inquit Scaliger, quas intus fert, quarum altera penè æquat Perſicum, altera longè maior. Ex qua poſſumus addita aut circumiecta pulpæ corpulentia totum ambitum animo metiri. Rubro colore pulpa eſt. Corium fructui fuluum. Sapor Perſici. De eadem

Lib.8.c.20. arbore hæc ex Ouiedi hiſtoria decerpſimus. Mamei arbor eſt ſpecioſiſsima, magnæ Nucis iuglãdis proceritate, foliis paribus aut maioribus, craſsioribus, altera parte viridioribus, palmũ longis, & ad proportionem latis. Huius fructus eſt omnium qui in inſula Hiſpaniola dicta proueniunt guſtui ſuauiſsimus, quandoque perfectè, quandoque imperfectè rotundus, pugnos duos magnitudine æquans, aliquando minor, cortice contegitur fuluo, modicè aſpero, Pyrorum ſilueſtrium ritu, niſi durior craſsiórque eſſet. Sunt qui vnum, alij duos trésve concludunt nucleos in pomi medio interſtitiis diſtinctos, acinorum ritu membranula tenui opertos, delibratæ caſtaneæ colore, quorum pulpam ſi ſecueris, iudicabis caſtaneæ, præterquàm ſapore, ſimilem, ſed interior acinus fellis eſt amaritudine, delicata tunicula contectus, quam inter & priorem illam membranulam caro ſine pulpa intercedit ferè fulua, Perſici duracini guſtu, aut meliori, non tamen tam ſucculenta eſt, neque tam odora. Pulpæ iſti digitalis eſt craſsitudo in maioribus, minor in minoribus pomis.

MAMEI folium.

GVAIAVA. CAP. LXVI.

Exer.181.9. *Forma.*

GVAIAVA eſt arbor, tum fructus, Mali facie. Sed color fructui cãdidus. In quo ſemen nigrum, minutum, rotundum eximit ipſum ex illo

Lib.8.c.19. rum natura. Paulò fuſiùs hæc arbor ex Ouiedo deſcribenda. Guayabo, inquit, arbor eſt Indis omnibus vulgatæ cognitionis, Aurantiis arboribus magnitudine par, ſed ramis rarioribus, foliis minùs viridantibus, laurinis, ſed paulò latioribus, craſsioribus, & venulis eminentioribus. Poma profert aut longiuſcula, aut rotunda, alia intus rubra & punicantia roſarum modo, alia candida, ſed foris omnia viridia, aut lùtea cùm prorſus maturuerint. Horum quædam ea ſunt magnitudine qua quæ Paſsipoma Galli vocant, quædam minora, pulpa in quatuor

quatuor partes distincta est,quarum singulæ granulis sunt refertæ durissimis,quæ tamen quo minùs deglutiantur non impediunt, cortex Pyri muscatelli cortici similis,eodem modo eximitur, flos quadâtenus Aurantiæ aut Citriæ mali florem refert,in quibusdam florum Gelsemini odore, eoq; suauiore. Huius arboris quædam siluestris est,alia satiua:fructus esu suauis,concoctu facilis,alui profluuiis vtilis,nam astringit, præsertim si paulùm immaturus & duriusculus edatur, vt arbor Guyabo,ita fructus Guyaba dicitur.

BRVSATHAER. CAP. LXVII.

AD Chinarum sinum marinæ sunt arbores visenda vastitate: tanta,inquam,vt in eis immensæ magnitudinis auibus stabulari liceat.Etenim tam grandes sunt, vt eis etiam grauiora animalia integra sustollatur, atq; auferantur.Has arbores vocant incolæ Brusathaer:fructus ferunt anguriis non minores. Eadem scripsit M.Anton.Pigafetta in Itinerario suo. Exer.181. 10.

CACHI. CICCARA. CAP. LXVIII.

SPinosa est arbor in Malauar,cuius folium nō pingunt. Ipsa Cachi, fructus Ciccara dicitur,longitudine pedali,humanæ coxæ crassitudine.Pondus fidem superat.Cortici color primùm viridis:maturescens in luteo fuscus. Corpus firmiusculum,compressioni tamen ita cedit, vt frangatur. Temporis quoque suapte natura impatiens. Haud enim ita multò postquàm detractus sit, fit rugosum. Totius forma vt Pineæ Nucis. Intus enim camerulæ membranis distinguntur, vt in Punica. Pulpæ odor suauissimus. Sapor mistus ex Melone moschato, Persico arantio dulci,& melle. Intus poma ducena quinquagena ad trecentena vsque, ficorum tum specie, tum dulcedine,sine cortice, vt aiunt. Membranulis tamen distingui necesse est, quibus segregentur, vt ouorum vitella.In his pomis fructiculus est alius, figura castaneæ,qui ad eundem quo castanea modum inter coquendum crepitat, esculentúsque est. Etiam bobus in pastum datur. Exit è trunco fructus,sicut & Iumeiz,id est, Sycomoro,inter spinas & frondes: interdum,quod magis mirum est, è radice subtus terra,vnde prodit. Hic longè præstantior regibus dono datur. Legitur mense Decembri. Eadem prorsus scripsit Ludou.Bonon.in Itiner.suo,nascíque in Calicuto. Eadem etiam Nicolaus Costin. in Itiner. nisi quòd non fructus ait bubus pro cibo præberi,sed eorum cortices. Prætereà arborem grandi Fico similem esse,foliis diuisis Palmæ modo,ligno buxeo,ad multa vtili. Exer.181. 12 Forma. Tempus.

MELO CORCOPALI. CAP. LXIX.

COrcopal Indiæ prouincia est,in qua Cydonij magnitudine & foliis arbor. Prægrandem gerit fructum, Melonis figura, eodémque sulcatum modo. Intra quem terna, quaternáve grana, acinorum vuæ facie,acore cerasi.Melo hic & edendo est, & ad medicinas vtilis. Ibidem mespilum colore albo,mali magnitudine. Eadem Ludo. Bono. in Itiner. Theuetus in Promontorio Comari fertilissimo prouenire tradit arborem Malo Cydoniæ magnitudine & foliis similem,cuius fructum Corcopal vocant,esu gratissimum,gustu suauissimum,quo etiam ægrotantes vtuntur,quia prauos humores per aluum expurget. Exer.181. 13. Forma. Vsus. Theuet.1. Cosm. lib. 11.cap.17.

DARIAN. CAMALANGA. CAP. LXX.

SVperiori Meloni similis Taprobanæ, quæ nunc Sumatra, fructus, qui Darian dicitur. Anguriæ magnitudo, cortex viridis. Eius in visceribus quini fructus Arancij quantitate, & figura,sed oblonga: butyri sapore suauissimo. Hæc etiam Nicol. Costi. in Itinerario. In Exer.181. 14. Forma. Vsus.

eadem Carcopal Camolaga fructus esitatur, sesquipede maior, Cucurbitæ colore. Humi iacet vt Melo. Pulpæ plurimùm. Condimenta ex ea vel cucurbitinis, quas Carabassadas Hispani vocant, vel Citriis meliora, atque sapidiora. Eadem Ludou. Bonon. in Itinerario suo.

ETTALCH. *CAP. LXXI.*

Exerc. 181. 19.

Forma.

Vires.

GRANDIOREM Iuniperũ quæ Cedrum maximè æmulatur, Harar vocant Arabes, Afri nominant Ettalch. Eius medulla in Numidia candida, in Æthiopia nigra, in Libya purpurea: qua in scobem comminuta dicuntur Afri Medici fælicissimo successu vice Gaiaci ad morbum Indicum profligandum vti. Hunc morbum tres nationes, Galli à Neapoli, vbi se inuenisse putant: Itali à Gallis in quibus primùm aiunt sese illum conspexisse: Germani ab Hispanis, qui ex India tam pretiosam mercem conuexerunt, nominant. Ego, inquit Scaliger, meritò ac iure Indicum. In descriptione nonæ partis Africæ legimus Ettalch grandem & spinosam esse arborem, foliis Iuniperi, quæ gummi mastiche simile emittit, quo Afri mastichen adulterant, quòd colore & nonnihil odore mastichen referat. Cætera prorsus eadem. Ea prorsus videtur esse Oxycedrus suprà descripta. Meminit Theuetus arboris Etabche, quę in insula Cuoue prouenit valde spinosa, & Iunipero similis.

GOR, ARANCIA, LIMONES, AMBVLON. *CAP. LXXII.*

Exerc. 181. 20.

AD fluuium, qui Niger dicitur, nullæ arbores fructiferæ præter paucas admodùm. Inter quas vna, cuius fructus castaneæ similis, sed amarus. Gor vocant incolæ. Ioannes Leo lib. 1. descriptionis Africæ tradit has arbores mirandæ esse proceritatis, satis procul à mari, in continente. In Indiæ insula Zeilam cortex Aranciis dulcis est, & suauis. Limones autem proueniunt ibi, sua specie, pusillli, qui nullum porrò capiunt incremẽtum, sapore dulcissimi. Siluestrium Limonũ arbores in Syria, Ægypto, Africa, frequentes, pomis admodùm exiguis, acidissimis. Aruchet insula fert arborem, cuius è cortice fructus exit candidus, saccharati specie, & magnitudine coriandri. Ambulon ei nomen est.

Exer. 181. 24.

ARBOR ΜΗΤΡΟΣΙΔΗΡΟΣ. *CAP. LXXIII.*

Exe. 181. 27.

GRAECVM fortasse nomen à nobis inditum, inquit Scaliger, plus historiæ conueniet, quàm ingenio nostro. Tam enim est prope mendacium, quàm nos à voluntario mendacio alieni. Animi tamen gratia reponentur hîc. In Iaua maiore aiunt raram esse arborem cuius medulla ferrea sit: exilis illa quidem, cæterùm porrecta ab imo ad summum plantæ fastigium. Ex ea frustum qui gerat, ferro esse impenetrabilem. Eadem refert Nicol. Costin. in Itinerario suo, vt & ea quæ sequuntur.

MVSA ARBOR. *CAP. LXXIIII.*

PALMARVM quoque generis quidam putant esse arborem illam, quæ in Ægypto Cypróque, & Syria non procul ab vrbe Alep vulgò nominata prouenit, quam qui illuc nauigant Musam appellant. Arabibus vt Serapioni & Auicennæ Musa Maum, & Amusa dicitur,

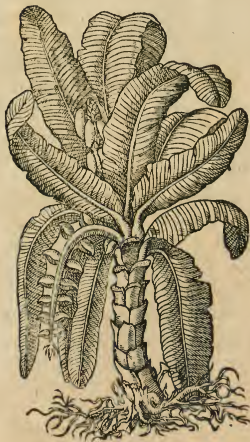
Nomina in Syria Mose. Græci Christianíque qui Syriam incolunt, & Iudæi, arborem eam

Li. 2. c. 491. esse aiunt, cuius fructus edit Adam. Quod ridiculum esse scribit Garcias in Aro-

Matth. lib. 1. in Diosc. matum Indicorum Historia. Id verò multò magis, quod scribit quidam Franciscanus,

ſcanus, fructum hunc laudabilem Muſa vocari, quòd Muſis dignus ſit, aut quòd earum ſit cibus. Naſcitur in Canara, Decan, Guzarate & Bengala, vocaturq; illis Quelli. Naſcitur etiam in Malauar, vbi Palan, & in Malàyo, vbi Pican, & in ea Africæ parte quam Guineam appellant, vbi Bananas dicitur. Arbor eſt quinûm ſenûmve cubitorum proceritate, quæ ex ſtolonibus alterius ſeritur, foliis arundinaceis, longè latéque ſeſe diffundentibus, adeò vt ternûm cubitorum longitudinem quandoque excedāt, latitudine ſeſqui cubitum æquent, lata craſſáque per medium excurrente coſta. Ea Aeſtate vel natura ſua, vel ſolis ardore, ſic areſcunt, & veluti torrentur, vt menſe Septembri nudæ tantùm remaneant coſtæ, decidente foliorum materia, quòd admodùm ſit tenuis. Caudice vnico conſtat ſine ramis, ſquamoſo cortice veſtitos, Palmæ vel Arũdinis modo. Ex vertice germen emergit molli corpore, longitudine ferè cubitali, à quo alia prodeunt, ternûm quaternúmve digitorum interuallo, ex quibus circumeminent fructus parui cucumeris magnitudine, per maturitatem quodammodò flaueſcentes ficuum inſtar cortice contecti, eodē quoque modo quo ficus ſpoliantur. Subſtantia pulpæ melopeponibus ſimilis nullo intus oſſe, neque ſemine. Ii principio guſtantibus inſipidi eſſe quodammodò iudicantur, nec ita guſtatui ſuaues: ſed qui iis veſci perſeuerant, magis ac magis in dies oblectantur, occulta quadam ſaporis ſuauitate ita allecti, vt nunquam iis ſaturari poſſe videantur. Muſæ meminit Auicenna, vt diximus, item Serapio his verbis. Muſa excalfacit in medio primi abſceſſus, humectat autem in eius fine. Paucum præbet alimentum. Priuatim prodeſt thoracis, pulmonis, ac veſicæ ardoribus. Aluum emollit, verùm liberalior eius vſus ſtomacho aduerſatur, ac iecur obſtruit. Quamobrem ſi quis cùm frigidi ſit temperamenti ea copioſiùs veſcatur, ſubinde aquā mulſam, oxymeli, aut zingiber condîtū ſumat neceſſe eſt. Fœtū in vtero alit, renibus opitulatur, vrinam ciet, & venerem ſtimulat. Hæc Serapio. Si Muſa hæc Palmæ genus eſt, quodnam id ſit ex tot generibus quæ ex Theophraſto recenſuimus, dictu difficile eſt, niſi quis id eſſe iudicet, quod Theophraſtus in Cypro naſci prodidit, folio cæteris ampliore, & folio longè maiore, magnitudine Mali Punici & figura oblongo. Carolus Cluſius in ea eſt opinione vt exiſtimet Muſam Arabum eam eſſe plantam, cuius Plinius meminit his verbis. Maior alia pomo, & ſuauitate præcellentior, quo ſapientes Indorum

MVSA arbor.

MVSA cum fructu.

Li.2. c 491. cap. 84

Vires & Temper.

Lib. 2. hiſt. cap. 8.

In Arom. Indi hiſto. cap. 10 li. 2.

Lib. 12. c. 6.

MVSA Pacouera Theueti.

viuunt. Folium alas auium imitatur lõgitudine trium cubitorum, latitudine duûm: fructum cortice emittit, admirabilem ſucci dulcedine, vt vno quaternos ſatiet. Arbori nomen Palæ, pomo Arienæ. Plurima eſt in Sydracis, expeditionum Alexandri termino, &c. Nam ferè omnia, inquit ille, pulcherrimè ad Muſæ deſcriptionē quadrant. Huc accedit quòd in Prouincia Malauar, quæ ſupra Indum flumen eſt, intra verò Gangem, Palan adhuc nomen retineat, à quo Latini ſuum Pala mutuati videntur. Cæterùm meminit huius fructus Ludouicus Rom. in lib. Nauigationum ſuarum. Ouiedus nomine improprio Platanum appellat. Theuetus arborem hanc Paquouere Americis vocari tradit, fructum Pacoua. Arborem Mauze in Ægypto vocatam deſcribit non maiorem ficu mediocri, cuius folia quinque aut ſex pedes longa ſunt, duos lata, fructus in caule coaceruatus, non ſecùs ac dactyli in Palma, craſſus & longus mediocris cucumeris inſtar, delicatiſſimus atque ſuauiſsimus quem domi ſuſpendunt vt nos vuas penſiles eóque ſæpe ſolo tanquam optimo vtuntur alimento. Arbor tenella eſt & fragilis, adeò vt niſi maxima truncum haberet coxæ hominis craſsitudine parem, minima tibiæ, in cremiorum non in arborum numero recenſenda foret. In America ſemel aut ſummùm bis fructus fert. In Æthiopia & Arabia viciníſque inſulis etiam trifera eſt. Idem Theuetus in regione Catay naſci arborem refert quæ Photel nominatur Fructũ edit magnum, Muzæ Ægyptiæ fructui parem, ſed paulò breuiorem: quam ob cauſam nonnulli ficum Pharaonis vocitarunt. Is præter cæteras dotes, ad ſedandam ſitim & febrium ardentium æſtus refrigerandos perutilis eſt: folium Plantaginis habet, ſed paulò ſpiſsius. Arbor octo cubitorum altitudinem vix ſuperat. In ramorum eius vtraque parte fructus prouenit, ligno ipſi hærens, ſub foliis occultatus, quæ arthritidi mirè proſunt.

Lib.5.c.15. Lib.8.c.1. Cap.33.ſin. Ame. Theuet. Coſmog. T 1.lib.5. cap.2. *Mauze.*

T.1.Coſm. lib.12.c.19. *Photel.*

NANA. *CAP. LXXV.*

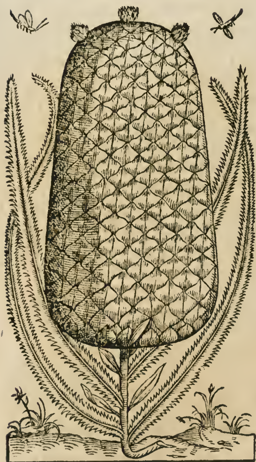
Theuet. cap.46. ſingul. Americ.

FRVTEX in America prouenit, folium habens lato Iunci folio ſimile: fructus Nana à Braſilianis nuncupatur, citruli mediocris magnitudine, toto ambitu Pineæ nucis ſpecie, fuſcus cùm maturuit. Mirè excellit hic fructus tum dulcoris, tum ſuauitatis gratia quouis ſaccharo præſtantior, non maturus tam inſuauis vt os vlceret. Semen nullum profert: quare ſurculo ſeritur. Non niſi condîtus ad nos deferri poſſet, quia poſt maturitatem diu ſeruari nequit. Hoc ægri frequentiùs veſcuntur, quàm vllo alio cibo. Hunc fructum deſcribere videtur Ouiedus nomine Yayama his verbis à Cluſio traductis. Naſcitur in Hiſpaniola, cæteríſque vicinis inſulis fructus, quem Hiſpani à Pineæ nucis ſimilitudine Pinas appellant, non quòd eiuſmodi ſquamas lignoſas habeat, ſed quòd eius cortex ſimili modo diſtinctus videatur, tametſi non ſquamatim, ſed peponis modo cultello integer auferatur. Vt autem ſucci bonitate & ſuauitate reliquos fructus hic antecellit, ita color illi pulcherrimus ex luteo vireſcens, paulatim per maturitatem virore euaneſcente. Odor ei iucundiſſimus, qualis ferè

Lib.7.c.13. *Yayama Indorũ.*

NANA fructus, siue Yayama.

ferè in eo Persicorum genere, quod à malis & cotoneis nomen apud Italos & Hispanos inuenit: magnitudo illi vulgaris melonis. Nascuntur verò singuli fructus ex Cardui genere aspero & spinoso, cui folia oblonga, ex quorum medio prosilit caulis rotundus, vnicum ferēs fructum, qui post decimum aut duodecimum mensem demum maturescit. Eo sublato nullus prætereà in planta nascitur fructus, ideóque ea velut inutilis abiicitur. In extremo fructus, interdum etiam in extremo caule sub fructu enascuntur veluti germina & turiones quidam, qui fructui magnum addunt ornamentum: hi sunt tanquā semen: panguntur enim tribus sub terra digitis, sic vt media turionum pars extra terram extet, atque radices agunt, suóque tempore fructum perficiunt. Varia sunt eius genera, quæ pro linguarum varietate diuersis nominibus nuncupantur: tres vero distinctæ species notantur. Prior Yayama ab incolis appellata, altera Boniama, tertia Yayagua. Postrema carne est candida, gustu vinoso, sed acido & acerbo. Boniama carne est candida, gustu dulci, & quodammodo fatuo. Yayama reliquis oblongior est, & bonitate illis præstat, carne fuluescente, gustu dulci & suaui. Per omnium tamen carnem sparsæ sunt fibræ quædam tenuissimæ, quæ tametsi palatum inter edendum non offendant, gingiuas tamen lædunt, si quis crebriùs eis vescatur. Quibusdam locis nascuntur etiam hæc genera sponte in agris copiose, at quibus cultura accessit longè sunt iis suauiores, & cultoris beneficium abunde pensant. Huius fructus abundātia auctoritatē eius minuit. Sed tamen & his insularibus cùm bonitate, tum magnitudine præstant qui in continenti nascuntur. Maturus fructus quindecim tantùm aut viginti diebus conseruari potest. Hactenus Ouiedus. Narrat etiam Theuetus Necumere maris Indici insulam innumeris fructibus abundare, inter quos qui ipsorum lingua Melenken nominatur, magnus est nucis pineæ specie, cortice luteo, quo spoliatā carnem & in particulas consectam si degustaueris, saccharum ore continere dixeris cum pauxilla nucis muscatæ portiuncula permixtum. Hoc Barbari præsertim ad sedandam sitim vtuntur. Fructui Nana satis similis est, nisi quòd Melenken in arbore prouenit Mori ferè proceritate, nigro cortice vestita, folio quadātenus rubescente, longitudine & latitudine folij Angelicę. Nana autem planta est foliis Iunco similis, nunquam ad tantam altitudinem accrescens.

ARBOR GEHVPH. CAP. LXXVI.

ALIT Taprobana insula hodie Sumatra nuncupata arborem admirandæ facultatis, vt refert Theuetus, quæ illic Gehuph, in India Cobbam dicitur. Foliis est paruis, quemadmodùm & arbor quæ siliquam catharticam fert, ramis breuioribus, cortice flauescente, siue croceo: fructu crassiusculo & rotundo pilæ lusoriæ instar, in quo nux auellanæ par coërcetur, quæ nucleum includit valde amarum, qui linguæ admotus radicis Angelicæ saporem refert. Fructus ad sedandam sitim commodissi- Cosmog. T.1.lib.12. cap.1. *Forma.*

ARBOR Gehuph.

mus. Eo tamen nucleus quamuis amarus longè præstantior: ex eo enim indigenæ oleum eliciunt, ſeduloq; cōſeruant, quia ad hepatis & lienis dolores maximè confert: quibus doloribus cum affliguntur, primùm dies aliquot parciſſimo vtuntur victu: deinde octo dierum ſpatio oleum ſumunt: quo tempore morbus paulatim minuitur, & tandem curatur. Quod ſi qui oleum ſumere noluerint, veluti pueri & mulierculæ, eo ventriculum, ſpinam dorſi, latera inungunt. Idem articularis morbi, cui huius inſulæ incolæ valde obnoxij ſunt, ſummum eſt remedium. Ex eadem arbore gummi manat vtiliſſimum. Ex eo enim cum mediocri oleo ſupradicto diſſoluto, cataplaſmata conficiunt quæ pellibus illinunt, & partibus laborantibus applicant. Hanc arborem diligenter prope ædes ſuas, & in hortis colunt.

FICVS NIGRITARVM.
CAP. LXXVII.

FICVS Nigritarum.

NVNC ſilueſtres plantæ dicentur quæ peregrinæ ſunt, non illæ quidem in Syria, aut Ægypto genitæ, ſed in Nouo, & veteribus Coſmographis incognito orbe, ſcilicet in America, ſeu Francia Antarctica, quas illic Andreas Theuetus vidit, obſeruauit, aut à peritioribus curioſiùs didicit, & literarum monimentis conſignauit. Ac primùm in Regno Senegæ promontorium eſt, ab incolis Ialont, à noſtris qui primi illuc nauigarunt Cap Verd, id eſt, promontorium Viride nuncupatum, ab arborum fruticúmque toto ferè anno illic vireſcentium copia. Iuxta hoc promontorium tres ſunt paruæ inſulæ continenti propinquæ, pulcherrimarum arborum feraces, à nullis tamen habitatæ. In vna harum prouenit arbor quæ folia fert Ficus noſtratis ſimilia, fructum pedes duos, aut circiter longum, proportione craſſum, ad longitudinem craſſitudinémque Cypriarum cucurbitarum accedentem. Quidam hunc eſitant, non aliter quàm nos melones noſtros. Intus ſemen eſt re- ni leporino figura ſimile, magnitudine fabæ. Alij eo ſimias nutriunt. Sunt qui ex eo maturo, & tempeſtiuè exſiccato pulchra monilia conficiunt. Huic arbori ſimilem ferè, ſed folio valde diuerſam arborem deſcribit Ouiedus in Indica Hiſtoria, quam Higüero vocat nomine tetraſyllabo. Arbor eſt prægrandis, inquit, velut Morus nigra, fructum ferens cucurbitæ rotundæ, interdum verò oblongæ ſimilem. Ex rotundo pateras & alterius generis vaſa conficiunt. Materie eſt robuſta, atque

Forma. Theuetus cap. 10. lib. ſing. & T. 1. Coſm. lib. 3. cap. 4.

Lib. 8. c. 4.

FOLIVM dictum Higüero.

atque apta sedibus, subsellіis, ephippiis, aliisque operibus fabricandis: Mali enim Medicæ, aut Punicæ materiam esse diceres. Cortice facilè delibratur. Folio est oblongo, angusto, in extremo latiore, à quo ad pediculum vsque paulatim angustius fit. Indi nonnunquam in aliorum fructuum penuria hoc vescuntur, id est, eius carne, quæ cucurbitæ carni cùm adhuc viret, similis est. Corticis color & forma cucurbitæ. Vulgaris est hæc arbor in Hispaniola, reliquísque insulis, & huius Indiæ continente. Priori similiorem fructum non tamen eundem memorat Theuetus, qui in insula Zipangu prouenit magno meloni par, cui nomen Chiuef, quod Syriacè ficum significat. Fructus is suauissimus est, cùm manditur mannæ modo in ore liquescens. Semina intus continet qualia in cucumere nostro reperiuntur, cortice cùm maturuit croceo, folio arboris eximiè viridi exquisitè rotundo, aureo numo Gallico pari. *Cosmog. T. 1. lib. 12. cap. 10.*

AHOVAI. CAP. LXXVIII.

Arbor hæc in America etiam prouenit, ea ferè proceritate qua Pyrus nostra, foliis tres quatuórve digitos longis, duos latis, toto anno virentibus. Cortice integitur candicante, succum album, si ramulus abscindatur, & quasi lacteum fundente. Arbor ipsa concisa vehementer tetrum abominandúmque odorem spirat. Quare nullus eius omnino apud Barbaros vsus, ne ad ignem quidem accendendum. Fructum profert castaneæ mediocris magnitudine, album, Græcæ literæ Δ figura. *Forma. Theuetus cap. 36. lib. sing.*

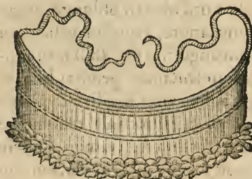
AHOVAI.

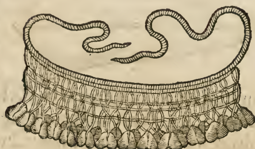

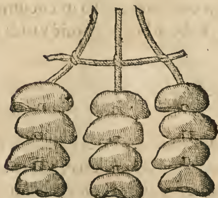
Huic, præsertim nucleo, venenata & mortifera vis inest, quo Barbari ex leuissima quaque occasione vxores iis irati necant, & contrà vxores viros suos. Quam ob causam exteri à Barbaris hos fructus recèns collectos, nec precibus, nec pretio impetrare possunt, imò filios suos ab illis prorsus abstinere iubent, priusquàm nucleum exemerint, quo exempto ex corticibus tintinabula conficiunt, tibiísque applicant, æquè bene ac nostra tinnientia. Clusius rei herbariæ peritissimus, & stirpium exoticarum obseruator diligentissimus, cùm de Guanabano disseruisset, fructus eius iconi, quæ paulò pòst expressa est, hæc subiicit. Porrò apud me seruo ex huius fructus, aut huic similis seminibus, quibus exempta est medulla, lora duo filo xylino contexta: alia item bina è fructu quodam anguloso. Constant verò singula lora duplici aut triplici filorum xylinorum ordine reticuli modo contextorum, ex quibus dependent vacui fructus eo quem exprimi iussimus modo. His Canibales ad crura alligatis in suis saltationibus vti solent, quemadmodùm apud Mauritanos atque etiam Hispanos nolarum & tintinabulorum vsus est: mirum enim quantum hi fructus ex mutua collisione sonitum edant. Posterioris meminit The- *Vires.* *Vsus.*

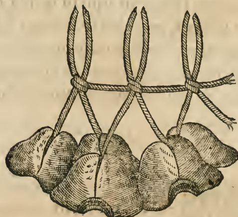
FRVCTVS Higüero, ex Clusio.

AHOVAY Theueti, ex Clusio.

uetus cap. 36. ſingular. Americæ: deinde ſubiungit eadem de Ahouai, quæ hoc capite retulimus: tum icones duas, priorem ſine inſcriptione, alteram cum hac Ahouay Theueti. Lobellius priorem inſcribit nomine fructus Higüero apud Cluſium.

HAIRI. CAP. LXXIX.

Forma. Theuetus cap. 38. lib. ſingul.

HAIRI in America arbor eſt, folio palmeo, ligno marmori nigro ſimili, quamobrem multi Ebenum eſſe exiſtimant: quorum ſententiam Theuetus non approbat. Nam Ebeni lignum nitidius ſplendet. Deinde arbor hæc tota ſpinoſa eſt, minimè verò Ebenus. Poſtremò Ebenus in Æthiopia & Calicuto naſcitur.

Vſus. Lignum iſtud ferri modo ad ima aquæ ſidit: quare Barbari ex eo enſes conficiunt, atque monilia. Adeóque durum ac validum eſt, vt ex eo ſagittæ quaſuis ferreas loricas penetrare poſsint. Fructum edit pilæ luſoriæ magnitudine, altero extremo quodammodo acutum. Intus nucleus eſt niuei candoris. Huic quadantenus ſimilem fructum nomine Yayama deſcripſit Ouiedus, de quo ſuo loco dicemus.

Lib. 8. c. 13.

VHEBE

VHEBEBASOV. CAP. LXXX.

HAEC arbor excelſiſsima eſt, ramis in ſeſe per tranſuerſum inſertis, vt non natura, ſed arte id fieri exiſtimare poſsit, qui arborem contemplatus fuerit. Folio eſt Braſsicæ, fructu in quibuſdam ramis pedis vnius longitudine, quo apum examina nutriuntur, quæ in cauum arboris ſeſe recipientia, illic mel cerámque conficiúnt. Mel hoc magno apud Barbaros eſt in pretio, quòd eo ægros alant, cum farina recenti permixto, quam ex ſiccatis tuſiſq; radicibus in vſus reponunt. Eſt animal nomine *Heyrat*, id eſt, Beſtia mellis, fuſcum, felis noſtri domeſtici magnitudine, quod vndique ad huiuſmodi arbores accurrit, mellis, quod in iis reperitur, auidiſsimum. Id ea arte ex cauis arborum vnguibus educit, vt apes non lædat, neque ab iis lædatur.

Forma. Theuetus cap. 51. lib. ſingul.

Vſus.

COHYNE. CAP. LXXXI.

IN AMERICA regio eſt *Morpion* nominata, quam hodie incolunt Luſitani. Ea plurimorum & optimorum fructuum ferax eſt, eius præſertim quem Nana appellari diximus. In iis etiam eſt fructus eius arboris quam Cohyne vocant, quæ folium habet Lauri, fructum Citrulli mediocris magnitudine, oui ſthrutocameli figura, qui edulis nō eſt, aſpectu tamē pulcher, pręſertim in ipſa arbore ramis eo onuſtis. Barbari ex ipſo pocula faciunt: præterea arcanum quoddam, & planè ſtupendum myſterium. Excauatum hunc fructum milio, ſeminibúſve aliis implent. Deinde baculo parte vna in terram defixo, altera in fructum inſerto, eum toto ambitu ſpecioſis plumis exornant, ſingulíque in ſingulis tuguriis binos ternóſve huiuſmodi fructus ſeruant, magnóque habent in honore: quod iis miſeri idololatræ diuinitatem quandam ineſſe exiſtiment, nihilq; aliud quod ſenſu percipiatur adorant quàm hoc inſtrumentum, quod cùm tangitur, percutitúrve tinnitum reddit: adeóque ſunt vecordes, vt cùm tinnit, & percuſſum reſonat ſummum illum Deum eſſe putent, quem ſua lingua *Toupan* nominant, qui loquatur, quíque ipſis, maximè verò ipſorum prophetis omina præſagiat. Recitatur eadem Hiſtoria à Cluſio in ſcholiis cap. 11. lib. 2. de Aromatib. Indicis, vbi ait fructum huius arboris vocari *Maraka* & *Tamaraka*.

Forma. Theuetus cap. 54. lib. ſing.

Vſus.

COHYNE.

ARBOR BRASILIA. CAP. LXXXII.

Nomina
Forma.
Theue us cap.59 lib. sing. & T. 2. Cosmo. lib.2. c.116.

QVAE arbor Brasilia, Gallicè *l'Arbre du Bresil* nominatur, ab Americæ incolis *Oroboutan* dicitur. Specie est pulcherrima, procera, recta, tam crassa quàm quæuis alia, foliis Buxo similibus, æquè paruis, sed densis & perpetuò virentibus: cortice cinereo, ligno rubro, maximè eius intima parte, siue corde, quod præstantius est, cuiúsque maior copia à mercatoribus coëmitur, ita vt ex tam crasso caudice, quem vix tres homines amplecti poßint, nõ excindatur matrix hominis coxa craßior. Arbor hæc neque fructum, neque gummi vllum profert. In Barbarorum regione, qui Canibales appellantur, prouenit: multò præstantior in regione Morpiũ, & promontorio Frie dicto. Inodora est, & infecturis tantùm dicata. In eadem America nascuntur arbores quædam ligno luteo, ex quo enses fiunt, aliæ ligno purpureo, ex quo pulcherrima tinctura fieri posset, aliæ ligno candidißimo & tenerrimo, nulliúsque apud Americos pretij.

ACAIOV. CAP. LXXXIII.

Forma.
Theuet. c. 61. li.sing.

PARS illa Americæ quã Anthropophagi illi tenent, quos Canibales appellant, maximam copiam fructuum, herbarũ, radicum suauißimarum, earúmq; arborum producit, quas *Acaiou* vocant. Est autem arbor Acaiou folio Pyri nostræ, paulò magis acuminato, & extremo rubescente. Fructum edit pugni magnitudine, oui anserini figura, ex quo nonnulli potionis genus quoddam parant: quanquam is edulis non sit, sorbo nondum maturitatẽ perfectam adepto gustu similimus. Huius extremo adnascitur veluti nux, maioris castaneæ magnitudine, leporini renis figura. Nucleus inclusus esui suauißimus est, modò ignem leuiter attigerit. Cortex oleo totus madet, gustu acerrimo, ex quo Barbari maiorem olei copiam, quàm nos ex nucibus nostris, elicere possent. Hic aliæ reperiuntur arbores quarum fructus perniciosi sunt, in quibus est illa quæ *Haounay* nominatur.

DRACO

DRACO ARBOR. CAP. LXXXIIII.

IN INSVLA à Lusitanis Madera dicta, veteribus incognita, crescit arbor auctore Theueto, ab incolis & Lusitanis Draco dicta, quæ stato anni tempore optimum gummi fundit, quod sanguinem Draconis appellant (rectè ne an secus, dubitat) perforato arboris stipite propè radicem satis lato & profundo hiatu. Præterea fructum profert luteum, cerasi nostratis magnitudine, refrigerando corpori, & leuandæ siti, in febre, ac in summis ardoribus vtilissimum. Succus is siue gummi, simile est, inquit, Cinnabari, sed diuersitate nascendi distant: illud enim liquor est, hæc fossilis, & ex Africa solùm defertur, magnoq; constat, quoniam vix reperitur, quæ pictorum intentis coloribus satisfaciat. In ea tamen re statuenda multùm hæsitat. Hoc enim gummi sanguinem Draconis esse haud diffitetur, etsi ratio id admodùm non suadeat, nisi Africæ barbari, vnde primùm deferebatur hic liquor, arborem hunc fundentē, lingua sua Draconem appellarint: non audet tamen affirmare plantam quæ hoc gūmi emittit, eam esse quæ in Africa nascitur, cùm figura differant. Tandem vtrumque idem esse illi persuadent facultates & vires planè eædem, vt ab iis didicit, quos diligenter percontatus est. Sed nemini dubitandum sanguinem Draconis arboris siue gummi, verum esse Cinnabari, quod nos hodie ex insulis Canariis, quæ olim Fortunatæ dictæ sunt, habemus, quódque Officinæ sincerum & minimè adulteratum vocant sanguinem Draconis in lacrymis, à factitio, quod in offas panis modo cogitur, distinguentes. Prius illud etiam Dioscor. sanguinem Draconis à quibusdam existimari dixit, de quo & Plinius hæc falsò tradidit. Milton vocant Græci minium, quidam Cinnabari: vnde natus error Indico Cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi saniem Draconis elisi elephantorum morientium pondere, permisto vtriusque animalis sanguine. At Cinnabari minium non est, sed liquor arboris quē diximus, neque sanguis siue sanies Draconis & elephanti: iam enim priscorū temporibus Arrianus in Periplo nouit Cinnabari lacrymam esse arboris. Et Cadamostus in libro Nauigationum narrat in insula Portus sancti, vna ex Canariis, colligi sanguinem Draconis, qui lacryma est arboris, quæ stato anni tempore ferro vulneraretur, ex qua plaga anno proximo fluebat gūmi, quod ahenis decoctum & defæcatum, sanguis efficitur, quem

Cosm. T. I. lib. 3. ca. 14.

Li. 5. c. 109.

Lib. 33. c. 7.

Cap. 4.

DRACO arbor.

FOLIVM arboris sanguinis Draconis.

FOLIVM arboris Draconis ex Indiis delatum.

quem Draconis appellant. Fructum edit Cerasi instar, gustu suauem, coloris cærulei (aliis lutei) Eius insulæ incolæ siluam Draconum vocant, & aduenas eam adeũtes huiusmodi nomine per iocum deterrent. Pena eius arboris folium depinxit, quale hîc intueri licet, ex Occiduis Indiis delatum, coriaceum, cui simile aut par latitudine aut crassitudine vix vllum est. Ex Palmæ congenere arbore euulsum videtur: quin ipsa tota textura asserem bicubitum latum, quaternos, aut quinos cubitos longum refert, tegulæ modo fornicatum, media secũdùm longitudinem costa, semidigitum crassa, carinatum, superna ora quasi præsectum esset, margine digitali, tenuiore, duriore clauditur. Vniuersum folium à summo ad imum in villos quadãtenus similes iis qui obducunt nucem Indicam, aut capillitiũ texendis funibus aptum discerpitur, quemadmodùm totum est tectoriis ædium & storeis accommodum.

Vires. Li.5.ca.109.

Vim habet sanguis Draconis auctore Dioscoride, hæmatite lapillo eandem: conuenit ad oculorum medicamenta, verùm efficaciùs: magis enim adstringit, & sanguinem cohibet: ambustis igni & papularum eruptionibus excepta cerato medetur. His quæ dudum de hac arbore commentati fueramus, adiungere libuit ea, quæ de eadem Clusius obseruauit & nuper edidit.

FRVCTVS Sanguinis Draconis.

Lib.1.stirp. Hispa. c.1.

Hanc arborem primùm Olyssipone se vidisse ait, anno salutis humanæ, 1564. post monasterium D. Virgini sacrum, cui nomen à Gratia, monachis ignotam & neglectam.

Forma.

Est Draco procera arbor, inquit, Pinum procul intuẽtibus referens, adeò æquales sempérque virentes ramos habet. Huic truncus crassus, valde scaber, multis ramis dehiscens, octo aut nouem bicubitales ramos æquales & nudos sustinet, qui rursus in summo finduntur in alios ternos aut quaternos ramos cubitales, aut paulò ampliores, brachialísque crassitudinis, etiam nudos, ex quorũ capitibus folia prodeunt cubitalia, maiusculi pollicis latitudine, in medio densiora, & eminentiore quodammodo costa, veluti Iridis folia, tenuia & rubentia in lateribus, mucronem planè referentia, semper virentia. Fructum profert colore flauescentem, sapore aliquantulùm acido, magnitudine exigui Cerasi. Ex trunco per Caniculæ æstus humor emanat, qui in rubram lacrymam densatus, sanguis Draconis appellatur, ob ipsam arborem Draconem. Materia trunci firma est, ferrumq; difficilè admittit, quod veluti fibris transuersim & obliquè excurrentibus constet. At rami cùm multo succo prægnãtes sint, facilè cædi possunt. Hæc Clusius, qui folium quale Olyssipone vidit,

vidit, descripsit Pena multò grandius & habitius, ex India delatum. Iis fabulam, opinor, affinxit Nicolaus Monardis, cùm scripsit ex Noui orbis cõtinenti allatum ab Episcopo Carthaginiensi fructũ arboris ex qua manat lacryma illa, quàm sanguinem Draconis vocant, cuius fructus sublata cute illico Dracunculus apparet, tanto artificio à natura fabricatus, vt à peritißimo aliquo artifice in marmore sculptus videatur, collo oblongo, ore hiante, spina aculeis horrida, cauda oblonga, & pedibus conspicuis. Id quod in fructu eiusdem arboris se vidisse negat Clusius, qui fructum asserit se habuisse Cerasi magnitudine, rotundum, læuem, tenui pelle contectum, qua sublata nucleus totus osseus conspiciebatur, sine vlla animalis, nedum Dracunculi effigie. Adhæc idem Nicolaus arborem scribit esse cortice satis tenui, & qui facilè incídi poßit, cui prorsus repugnat à Clusio tradita descriptio. Lib. simpl. Occid. In Schol. in Nucl.

AGNVS SCYTHICA, BORAMETZ. CAP. LXXXV.

SVPERIORA ludum putes, præut est admirabilis Tartaricus frutex, inquit Scaliger. Tartarûm horda primaria Zauolha est, vetustißimæ nobilitatis commendatione. In eo agro serunt semen, seminis melonis similimum, sed minùs oblongum. Ex eo satu planta exit, quam *Borametz*, id est, Agnum vocant. Crescit enim agni figura, ad pedum ferè ternûm altitudinem: quem pedibus, vngulis, auribus, toto capite, præterquàm cornibus repræsentat. Pro cornibus pilos gerit singularis cornu specie. Obducitur corio tenuißimo: cuius detracti vsus ad tegmina capitum incolis. Ferunt internã pulpam gammari referre carnes. Cæterùm è vulnere quoque sanguinem manare. Dulcedine esse admirabili. Radicem humo exertam surrigere ad vmbilicum vsque. Illud miraculi fouet magnitudinem. Quandiu vicinis obsidetur herbulis, tandiu viuere, quasi agnum in læto pascuo. Absumptis illis tabescere, atque interire. Idq; non solùm vel casu, vel tractu temporis, sed etiam experiundi gratia, subtractis, atque ablatis euenire. Quin illud auget admirationem, appeti à lupis eam, non item ab aliis bestiis, quæ carne vescantur. Hoc quasi condimentum, atq; intritum, ad fabulæ & agni allusionem. Illud scire velim, inquit Scaliger, ab vno stipite quatuor dißita crura cum suis pedibus, quî poßint prouenire atque produci. Eadẽ Sigismundus Liber refert in suis cõmentariis De rebus Maschouitarũ. Exer. 181. 29. *Forma.*

ARECA PALMA SCRIPTORIA, TAL, *Arbor maximis foliis.* CAP. LXXXVI.

EST Palmæ species gracilior, procera, foliis læuißimis. Inter quæ racematim hærent poma, nucum magnitudine, alba. Fructus is pro bellariis manditur à potentioribus. Areca nomen est. Fertur in mercatus, magna æstimatione recens. Seruatur & in modum palmularum siccata. Vartomanus Areca vocat arborem, fructum Coffol, Ludouicus Romanus lib. Nauigat. 5. cap. 7. Chofolo vocat, Garcias lib. 1. cap. 25. Historiæ Aromatum Indic. Faufel & Arecam, de quo multò plura suprà hoc ipso libro diximus. Sunt & humilia Palmeta, inquit Scaliger, folio tam politæ superficiei, vt eo pro chartis vtantur ad scribendum. In Prouincia Mangi arbor est *Tal* nomine, folio grandi quod chartæ vsum præbet in tota India. Fructus profert magnis Napis similes. Quod cortici subest tenerum est, dulce, esu gratum: cortex tamen melior & suauior à quibusdam Vguetal nominatur. Nicolaus Costinus prodidit haud procul ab vrbe Caël reperiri vniones. Ibidem nasci arborem sine fructu, cuius folia sex brachia sunt longa, totidem lata, adeò tenuia, vt compressa comprehendi manu poßint, quibus chartæ vice vtuntur ad scribendum, & ad Exer. 158. 5. 6. *Forma.* *Vsus.* Exer. 158. 6. Nic. Cost. itine. *Forma.* Theuet. T. 1. Cosmog. lib. 11. ca. 23. In itiner. *Forma.* *Vsus.*

pluuiam arcendam: folio enim expasso, tres quatuórve in itinere ita operiuntur, vt pluuias non metuant.

GVIABARA, COPEY. CAP. LXXXVII.

Lib.8.ca.13. & 14.
Nomina
Forma.

ALIAS duas papyraceas arbores hîc describimus ex Ouiedo, quæ in insula Hispaniola proueniunt. Minor *Guiabara* Barbaris dicitur, Hispanis *Vuero*, ab vua, quòd pro fructu vuas ferat. Materia est rubescente, rotunda, densa, atque ideò optima, præsertim ad carbonem ramis expansis. Vuas edit rariùs sparsas, atque à sese disiitas, rosæ aut mori concolores, exigua earum parte esculenta: nam acini sunt auellanæ nucis magnitudine, nucleum tam crassum cõcludentes, vt parum carnis supersit. Folij figuram hîc depictam videtis, ab aliarum arborum foliis planè diuersam, atque ideò memoratu dignam: maximum palmæ manus magnitudine par est, dempto pediculo. Id Hispanis in insula Hispaniola & finitimis bellum gerentibus papyri & atramenti vsum præbebat: tota enim hæc regio charta ad scribendum & atramento prorsus caret. Folium istud viride est, aliquando rubrum, crassum & æquè spissum ac duo Hederæ folia simul iuncta. In parte tam prona quàm supina literas pingebant acicula, aut stylo aliquo, modò recens esset, & eodem die decerptum, quæ candidæ apparebant, aut ita diuersi à folio coloris, vt facilè legi possent: neque enim folium literas transmittit, & costa per medium eius excurrens etsi crassiuscula sit, tamen venulæ ab ea deductæ sunt tenues: vt scribentis manum nihil aut parum remorentur. Altera papyracea arbor Copey nuncupata in eadem insula crescit, Guiabara procerior, folio specie quidem simili, sed duplò maiore, crassiore, & ad scribendum aptiore cum acicula, aut stylo aliquo, venulæq; exiliores sunt quàm superioris, & minùs scribenti impedimentum adferũt. Quamobrem cùm Hispaniolam & cæteras insulas Hispani subiugarent, iis foliis chartarum lusoriarum vice vtebantur, quòd in iis Regum, Reginarum, equorũ, & aliorum huiusmodi figuras facilè imprimerent, nec facilè rumpantur.

FOLIVM Guiabara.

FOLIVM Copey.

ARBOR FOLIIS AMBVLANTIBVS. CAP. LXXXVIII.

Pigafet. in itin.
Forma.
Vis mira.

INSVLAE Cimbubon vicina est alia, in qua nascitur arbor, cuius folia, cùm in terram deciderint, gradiuntur perinde ac si viuerẽt. Ea Mori foliis multùm similia sunt, parte vtraque binos pedes breues, & acutos habent, quibus abstractis sanguis minimè manat. Statim atque folium quis attigerit, illud mouetur & abit. M. Anton. Pigafetta octo dies vnum in scutula habuit, quod cùm tangeret, circa scutulam ibat: nullàque alia re quàm aëre viuere existimabat.

ARBOR TRISTIS. CAP. LXXXIX.

IN medicamentis & ſtirpibus Indicis nobis incognitis non abs re fore duxi,inquit Garcias lib.2.Arom.Hiſt.cap.1. initium facere ab arbore quadam,quæ nõ niſi à Solis occaſu vſque ad eius ortum floret, interdiu minimè. Arbor eſt Oleæ magnitudine, foliis Pruno ſimilibus,flore noctu(dum ſcilicet floret)odoratiſsimo, nullius quod ſciam vſus propter teneritatem,niſi quod florum pediculis, qui lutei ſunt, huius vrbis incolæ vtuntur cibis tingendis,ſiquidem Croci modo inficiunt. Et volũt etiam nonnulli aquam ſtillatitiam florum, oculis vtilem eſſe admoto lineo panno hac intincto. Peculiaris eſt hæc arbor Goæ,quam è Malaca allatam aſſerũt. Eam ſane nuſquam alibi per Indiam vidi. Hanc Goæ *Parizataco*, in Malayo *Singadi* vocant. Arboris triſtis nomen illi inditum,quòd duntaxat noctu floreat. Fabulantur autem indigenæ, Satrapæ cuidam nomine Parizataco elegantem fuiſſe filiam, quæ cùm Solem deperiret,eam ille compreſſerit. Cùm verò poſteà illam relinqueret alterius amore irretitus,Parizataci filia præ amoris impatientia ſibiipſi mortem conſciuerit. Ex cuius crematæ cineribus (nam adhuc vtuntur in hac regione cadauera) hæc nata eſt arbor,cuius flores adeò Solẽ exhorrent,vt eum videre non ſuſtineant. Hactenus Garcias. Pretium verò operę fuerit audire quæ de eadẽ planta Christophorus Acoſta Africanus, Medicus, refert. Is igitur libro Aromatum & medicamentorum in Orientali India naſcentium, Arboris Triſtis natales & qualitates ita deſcribit,& quam damus icone repræſentat. Nonnullis Indiæ locis,præſertim verò in Malabar frequentiſsima naſcitur arbor quædam, magnitudine & forma ferè Pruni,multis prædita ramis tenuibus,& certa per ſpacia nodulo diſtinctis, è quo vtrinque ſingularia folia enaſcuntur Pruni foliorum magnitudine, mollia & lanuginoſa parte auerſa, quemadmodùm fere Saluiæ folia,& viridia nonnihilq; aſpera parte interiore,nõ adeò ſerrata in circuitu, vt Pruni folia, neque tam multis venis prædita. E ſingulorum foliorum ſede naſcitur pediculus quinq; capitula ſumma ſui parte ſuſtinens,quæ quatuor foliolis ſubrotundis cõſtant,è quorũ medio quinque flores exiliunt candidi,elegantes, Aureæ mali floribus magnitudine & figura pares,tenuiores tamen, elegantiores, & odoratiores, pediculo magis ad rubrum quàm ad flauum colorem tendẽte, quo in illis regionibus edulia tingunt, quemadmodùm apud nos vulgò fit Croco: fructus magnitudine lupini eſt, vireſcens,cordis effigie,per medium ſecundùm longitudinem ſectus,continens in vtraque parte quoddàm receptaculum,in quo ſemen occluditur, magnitudine ſeminis Ceratij ſiue Siliquæ, cordis effigiem retinens,album, tenerum, membrana ſubuirente tectum,nonnihil amarum. Vocatur hæc arbor in Canarin *Parizataco*, in Malayo *Singadi*,in Decan *Pul*,ab Arabibus *Guart*,à Perſis & Turcis *Gul*. Res eſt profectò obſeruatione digniſsima,conſpicere hanc elegantiſsimam arborẽ nocte pulcherrimis,ſuauiſsimeq; olentibus floribus onuſtam & hilarem, & ſimul atque à Solis radiis illuſtratur,non modò flores omnes in terram abiicere, ſed totam arborem cum ſuis foliis quodammodo marcidã apparere. Inter omnes ſanè quos vnquam odoratus ſum flores nullum meo iudicio memini cum hoc comparandum,præſertim initio dum quis repentè locum ingreditur vbi hæc arbor eſt conſita:nam pòſtquàm manu contacti ſunt,exiguus & euanidus eſt odor. Indigenæ iſtos flores cor reficere cenſent,ſed amariuſculi ſunt:nam recenter ex arbore collectos & in cibis deguſtaui,& nonnullam amaritudinem ſemper deprehendi. Gentiles etiam medici eius ſemen inter medicamenta cor reficientia recenſent. Multi proreges,tribuni,atque alij priuati hanc arborem in Luſitaniam transferre voluerunt,ſed irrito conatu. Noui etiam quoſdã qui ſemẽ cõmodo tempore collectum

Forma ex Garcia.

Nomina

Acoſtæ deſcriptio

Nomenclaturæ varia.

Odor.

Florum vires.

ARBOR Tristis, Acostæ.

ARBORIS Tristis rami cum flore & fructu, Clusij.

Mogli.

& maturum, vasculis figulinis vitratis atque bene obturatis, item argenteis, pyxidibúsque ligneis in Lusitaniam detulerunt, ibiq; cum omni cura & diligentia seuerunt, sed nunquam nasci voluit. In Malabar autem & Goa, locísque vicinis cum tanta facilitate nascitur, vt quilibet rami in terram depacti comprehendant. Hæc ille, vt Hispanica eius quidem verba interpretatus est Clusius. Qui & ipse harum rerũ studiosissimus, quæ ab ornatissimo viro multisq; peregrinationibus claro, Dn. Fabritio Mordente Salernitano, qui aliquot annis Goæ viciniśq; in India locis vixit, familiaribus sermonibus acceperat, quia publicè omnibus cõmunicauit, eorum te hîc etiam vsu & voluptate fraudare nolumus, præsertim cùm ex rami cum suis floribus ab ipso expressis collatione cum Acostæ delineatione facta, non parum tota huius plãtæ historia illustretur. Assurgit, inquit, ea arbor interdum ad trium hominum altitudinem, iustámque crassitiem adquirit: ramos habet multis alis concauos, & foliis Myrti foliis quàm simillimis onustos: in tenerioribus ramis nascuntur flores pediculis ex foliorum interna sede prodeuntibus inhærentes, copiosi, hoc est, terni, quaterni, aut plures simul ferè congesti, candidi, Iasmini floribus forma magnitudinéque pares, foliísque mucronatis, vt illi, constantes, sed pleniores multiplicíque foliorum textura, odoris fragrãtissimi, & haud multùm à Iasmini florum odore dissimilis, noctu autem solent ij flores explicari, & oriente Sole, simulatque ab ipsis radiis illustrari incipiunt, ilico decidere, vel antipathia quadã, vel præ nimia succi tenuitate, quem solares radij absumunt: nam quos Sol non attingit, diutius in arbore hærere solent. Studiosè verò colliguntur ij flores propter odoris fragrantiam, & vitreis organis odoratissima ex illis aqua elicitur, quæ aqua de Mogli dicitur asserente Fabritio, quoniã Malauarica lingua arborem *Mogli* vocant, florésque idem nomen mutuati sunt. Eius fructum obseruasse negat: quem verò adpingi iussimus, sub finem anni 1579. missus est Viennensi cuidam mercatori pro fructu arboris Indicæ cuius flores odoratissimi aperiuntur, & oriente Sole decidunt: quibus notis maximè ad arboris Tristis historiam accedit.

FICVS INDICA. CAP. XC.

ADMIRATIONE prorſus dignum eſt, quod ſe ab eodem Fabricio Cluſius accepiſſe ait de arbore, quam Ficum Indicam ipſe appellat: quámque nos, vt ab illo depicta eſt, hîc repræſentari curauimus. Sed quandoquidem, inquit, in Indicarum arborum narrationem incidimus, ſilentio minimè premendam duxi miraculo verè dignam eam arborem, de qua idem Fabricius apud me verba fecit. In magnam altitudinem vnico trunco eóque admodùm craſſo aſſurgere ſolet: ramos deinde in omnia circùm latera expandit, qui tenues quaſdam fibras ſiue filamenta (qualia in Cuſcuta vulgò nuncupata conſpicimus) coloris, dum recentia ſunt, cerei ſiue aurei demittunt. Iis, vbi terram attigerint, firmantur, nouamq; quaſi prolem generant: etenim magnam craſsitiem paulatim adquirunt, & veluti in nouos arborum caudices tranſeũt, qui nouos rurſus ſumma ſui parte in latera ramos ſpargentes, nouis denuo fibris deorſum miſsis ſeſe propagant. Sic alij deinceps rami in infinitum, vt interdum vnica arbor ſuis propaginibus integrum ferè miliare Italicum in ambitu occupet, ſitq; difficile, quæ primaria ſit arbor, ſiue omnium iſtarum prolium parens diiudicare, præterquàm ex trunci amplitudine, quæ nonnunquam in matre tanta eſt, vt trium virorum vlnis vix apprehendi queat. Verùm non modò inferiores rami ſimiles fibras ſpargunt, ſed etiã in arbore ſummi: ideóque vnica arbor denſiſsimam ſiluam efficit. Sub eas autem arbores aditum ſibi paraturi incolæ, fibras iam in truncos conuerſas, tenuiores ſcilicet, excindere ſolent, atque ea ratione veluti concamerationes & vmbracula facere arcendi caloris gratia: adeò enim denſis ramulis reliqui maiores rami luxuriãt, vt Solis radij nulla ratione penetrare queant: imò concaui iſtarum fornicum multipliceſque ſinus ſcindunt inæqualiter inde reſultãtem aëra, quæ cauſa eſt vt Echo multis in locis ter atq; etiam ſæpius humanas voces reddat. Vidit verò, qui mihi referebat, interdum octingentos aut mille viros, quo in numero ipſe fuiſſet, vnius huiuſcemodi arboris vmbra tegi: atq; affirmabat terna etiam hominũ milia ſub tali arbore latêre poſſe. Folia fert in nouellis ramis Mali cotonei foliis ſimilia, ſupernè viridia, infernè candicãtia, & lanugine, vti illa, pubeſcentia, quæ mirum in modum ab Elephantis expetuntur, ideóque in eorum pabulum cedere ſolent. Fructus extremi pollicis articuli magnitudine, ficubus exiguis ſimilis, colore foris & intus ſanguineo, graniſque, vti vulgares ficus, plenus, dulcis quidem & edulis, verùm ſaporis minùs grati quàm illæ: naſcitur autem inter folia, quemadmodùm vulgares ficus, hoc eſt in nouellis ramis, qua parte folia illis inhærent. Prouenit in inſula Goa, lociſque vicinis. Diſpiciendum ſupereſt an veteribus cognita non fuerit hæc arbor, eiúſve hiſtoria literarum monumentis tradita, quandoquidẽ illam Indiæ partem Alexandri Macedonis victoriæ Europæis etiam hominibus aperuerunt. Q. Curtius lib. 9. Hiſtor. rerum ab Alexandro geſtarum, refert, Alexandrum Poro rege, & Hydaſpe amne ſuperato, ad interiora Indiæ proceſsiſſe. Siluas

Forma.

Ficus Indicæ mira amplitudo

Fructus.

An veteribus cognita fuerit.

FICVS *Indica.*

autem fuiſſe prope immenſum ſpatium diffuſas, proceríſque & in eximiam altitudinem editis arboribus vmbroſas: pleroſque ramos inſtar ingentium ſtipitum flexos in humum, rurſus qua ſe curuauerant erigi, adeò vt ſpecies eſſet non rami reſurgentis, ſed arboris ex ſua radice generatæ. Plinius verò lib. 12. naturalis Hiſt. cap. 5. de Indicis arboribus agens, in hæc verba ſcribit. Ficus ibi exilia poma habet. Ipſa ſe ſemper ſerens, vaſtis diffunditur ramis: quorum imi adeò in terram incuruantur, vt annuo ſpatio infigantur, nouámque propaginem faciant circa parentē in orbem quodam opere topiario. Intra ſepem eam æſtiuant paſtores, opacam pariter & munitam vallo arboris, decora ſpecie ſubter intuenti, procúlve, fornicato ambitu. Superiores eius rami in excelſum emicant ſiluoſa multitudine, vaſto matris corpore, vt ſexaginta pedes pleræq; orbe colligant, vmbra verò bina ſtadia operiant. Foliorum latitudo peltæ effigiem Macedonicæ (quæ à Xenophōte Hederæ folio comparatur) habet: ea cauſa fructum integens creſcere prohibet, rarúſque eſt, nec fabæ magnitudinem excedens, ſed per folia ſolibus coctus prædulci ſapore, dignus miraculo arboris. Gignitur circa Aceſmem maximè amnē. Meminit & lib. 7. cap. 2. Hæc (inquit) facit vbertas ſoli, temperies cæli, aquarum abundantia (ſi libeat credere) vt ſub vna Ficu turmæ condantur equitum. Strabo item Geograph. lib. 5. ſimilem etiam arborem deſcribit, tametſi nullo nomine inſigniat, his verbis. India multas quidem admirabiles arbores fert, è quibus eſt, cuius rami ad terram propendent, foliis non minoribus clypeo. Oneſicritus curioſiùs ea perſequens quæ ſunt in Muſicana terra Indiæ auſtraliſsima, refert arbores quaſdā ingētes eſſe, quarū rami cū ad duodenos cubitos creuerint, reliquū incrementū pronum faciant, deflexi quouſque terram contingant, deinde terram ſubeant, ac radices agant veluti traduces, mox rurſus in truncum exeant, à quo poſtquā aucti fuerint, eodem modo flectantur, & aliam propaginem efficiant, rurſúſque aliam: & ſic deinceps, vt ab vna arbore longum vmbraculum fiat, tabernaculo multis columnis nitenti ſimile. Ex quibus deſcriptionibus facilè cuiuis colligere licet, eam arborem, de qua nobis inſtitutus eſt ſermo, illos auctores intelligere voluiſſe. Sed diligentiùs preſsiúſque Theophraſtus, qui Alexandri coætaneus fuit, quiq; haud dubiè eorum narrationes curioſè excepit, qui ſub Alexandro in Indica expeditione militarunt. Is enim ſimili planè modo, paucis duntaxat notis variātibus, Ficum Indicam deſcribit, qualis illa arbor eſt, cuius hiſtoriam ex Fabritij narratione dedimus. Plantarum igitur hiſtoriæ lib. 4. cap. 5. ſic ait. Indica autem regio arborem Ficum vocatam ſortitur, quæ è ramis radices demittit ſingulis annis, vt primo volumine retulimus: demittit autem nō ex nouellis, ſed ex anniculis, atque etiam vetuſtioribus. Illæ ſe terræ coniungentes, ceu ſepem circum arborem faciunt, ita vt veluti tabernaculum condatur, quo etiā morari homines ſolent. Radices autem naſcentes euidentiſsimè à ramis diſcernuntur: ſunt enim candidiores, hirtæ, (δασεῖαι) tortuoſæq;, bináque fronde foliatæ (δίφυλλοι.) Item arbor comam ſupernam laſciuam gerit, (ἔχει δὲ τὴν ἄνω κόμην πολλήν) totáq; fornicato ambitu pulchrè orbiculatur, & magnitudine vehementer excellit: quippe vmbram bino ſtadio facere fertur: & craſsitudine caudicis pleraſque vltra quàm ſexaginta graduum (βημάτων, pedis veſtigiorum) orbem colligere, magna verò ex parte quadraginta. Folium pelta nō minus habet, (potiùs ad ſimilitudinem quàm ad amplitudinem referenda hæc comparatio) fructum admodùm paruum, magnitudine ciceris, fici ſimilem: quamobrem Græci Ficum eam arborem appellabāt. Paucos verò admodùm fructus fert, non tantùm pro arboris magnitudine, ſed etiam omnibus rebus. Naſcitur arbor hæc circa Aceſmem amnem. Hactenus Theophraſtus. Cùm itaque tam multis notis Ficus Indica à veteribus deſcripta, cum admirandæ huius arboris in India naſcentis (cuius nomē vulgare ſibi excidiſſe ſeriò dolet Fabricius) hiſtoria

Ficus Indica Plinij.

Indica arbor admirabilis.

Ficus Indica Theophraſti. Cap. 12.

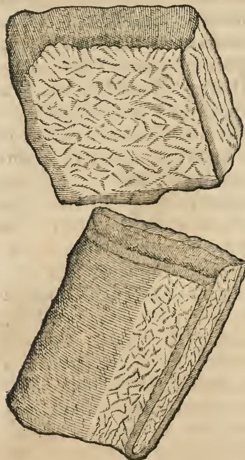
historia conueniat,eo audaciùs illi Ficus Indicæ nomen indidi,præſertim cùm illam ipſam eſſe certò mihi perſuadeam. Garciam autem illius nullam mentionem facere inter tot exoticas arbores locis Goanæ inſulæ vicinis naſcentes, quarum deſcriptiones in Aromatum hiſtoria aſperſit,ſatis mirari nequeo. Nos porrò iconem ex Fabricij narratione,quàm concinnè ex ipſius etiam iudicio fieri potuit, adumbrare iuſsimus in ſtudioſorum rei herbariæ gratiam. Cæterùm cum hac arbore cognationem habere videtur,quam Ouiedus Indicæ hiſtoriæ lib.9. deſcribit his verbis Latinè ex Italico expreſsis. Mangle arbor eſt inter eas quæ in occidentali India vulgò naſcuntur ſelectiſsima,cùm ad ædificiorum fabricas,tum ad reliqua fabrilia opera.Creſcit vliginoſis locis,littore maris,& ripis fluminum torrentiumq; qui in mare dilabuntur:folia habet Pyri maioribus foliis ſimilia, craſsiora tamen,& aliquantùm longiora:ſiliquas duorum palmorum longitudinis aut maiores,craſſaſq;,Caſsiæ ſolutiuę fructui pares,fuſci coloris,pulpam medullæ oſsium ſimilem continentes,qua Indi aliorum eduliorum penuria veſcuntur: etenim ſatis amara eſt,ſalubrem tamen cibum eſſe ferunt.Ego eius nihilominus eſu in morbum incidi,licet adeo delicati palati non ſim,nec ab iis cibis abſtinere in penuria ſoleam,quibus alios veſci video: imò etiã nulla vrgente penuria deguſtare ſoleo, vt commodiùs deſcribere queam:eaq; ratione hunc fructum deguſtaui,ſed brutorum animantium & ſilueſtrium hominum potius cibus eſt. Admiranda eſt eius natura,plurimæ enim ſimul creſcunt,multive eius rami deorſum vergere & in radices conuerti videntur:nam præter plurimos quos erectos foliiſque onuſtos atq; ab inuicem ſeiunctos vt reliquæ arbores habet,multis etiam aliis cùm craſsioribus tum tenuioribus aphyllis ſeſe ad aquam vſque demittentibus,& ſub terra aut arena radices figentibus prædita eſt,qui vbi apprehenderint,alios ramos ſurſum vergentes proferunt:non enim minùs firmiter hærent quàm primarius arboris truncus,ſic vt arbor multis caudicibus ſimul connexis conſtare videatur,egregio ſanè ſpectaculo,& ſingulari huius arboris natura. Mãgle hiſtoria.

ARBOR FARINIFERA. CAP. XCI.

NOTISSIMA eſt & omnium ore celebrata nobilis illa Franciſci Drake Angli recens vniuerſi orbis circũnauigatio. Is cùm ſuperioribus annis ab ea expeditione reuerſus fœlicibus auſpiciis in Angliam omnium ſtupore,nec minori cùm fauore & gratulatione appuliſſet,Carolus Cluſius,qui ea in inſula tunc temporis fortè agebat,& ipſe rerum nouarum audiendarum ſtudio & cupiditate incenſus, his,qui eundem in illa nauigatione comitati erant,ſeſe vt applicaret operã dedit, adq; ipſum adeò præfectum Drake ſibi parauit aditum:à quo exceptus perhumaniter, quorum addiſcendorum deſiderio tenebatur, omnia ea beneuolè & pleraq; alia ſcitu digniſsima ipſius ex ore accepit,quæ cum eiuſdem comitũ & grauiũ alioquin & fide dignorum relatione omnino conſentirent. Horum ego omnium, tum aliorum quorundam exoticorum fructuum,quos in Britannica iſta peregrinatione acquiſiui,breues deſcriptiones,& nonnullorum etiam icones in rei herbariæ ſtudioſorum gratiam exhibere,inquit, volui, non minùs gratas eis futuras ſperans aliis lucubrationibus priùs in lucem à me editis. Hæc de nouis ſuis plantarũ aliquot deſcriptionibus Cluſius,quas nos pro inſtituto noſtro ex Notis, quas in Garciæ Aromatum hiſtoriam poſt tertiam editionem idem conſcripſit,deſumptas ipſius Cluſij verbis aliquot capitibus hìc appoſuimus: quibus Arboris,quã Farin ferã vocat, Fructus Beretini,Caccao,Vvinterani corticis,Drakenæ radicis,Variorũ prætereà fructuũ peregrinarum iucundiſsima continetur hiſtoria. In Tarenate ergo,inquit,inſula Beretini fructus hiſtoria.

ARBORIS Farinifer æ, Panis fragmenta.

Æquatori proxima ad Arctícũ polum vergente naſcitur arborea quædam planta, cuius truncus humanæ coxæ craſsitiem æquat, decem pedum altitudinem attingit, ſummo faſtigio in orbiculatum caput Braſsicæ capitatæ inſtar extuberans, in cuius meditullio natura quandam candidam farinam produxit ad illius inſulæ homines tenuioris fortunæ ſuſtentandos: eam etenim diligenter colligunt, deinde adfuſa, ſiue inſperſa potiùs modica aqua fermentant, pinſunt, & in formulas quaſdam coctili latere conſtantes immittunt longa ſerie, atque prunis accenſis circũquaque admotis & ſuperetiam impoſitis coquunt. Sunt verò ij panes ſiue placentæ interdum palmares, vnciali craſsitie, quibus illius inſulæ incolæ calidis & recenter coctis veſcuntur: at vbi induruerunt tepida aqua macerantes pultis modo edunt. Inſipidi ſaporis eſſe, cùm deguſtarẽ, hic panis mihi viſus eſt: verũ iniecto Piperis aut Cinnamomi momẽto cum ſaccharo, nõnullis deliciæ eſſe queat. Eiuſmodi panis bina fragmenta qualia noſtri Morgani opera accepi, hac tabella exprimi curauimus.

FRVCTVS BERETINVS. CAP. XCII.

Arboris Beretini Forma.

IN EADEM inſula celſiſsimas inuenerunt arbores Quercu maiores, foliis laurinis, craſsis, ſplendentibus, & minimè in ambitu ſerratis, quæ oblongiuſculum fructum ferũt, exiguis iligneis glandibus ſimilem, nullo tamen calice, vt ipſi referunt, incluſum, cortice tenui cinereo, interdum atro, tectum, nucleum continentem oblongiuſculum, candidum, nullo (dum induruit) manifeſto ſapore præditum, tenui membrana tectum. Similibus arboribus abundat Beretina inſula illi vicina, ad quam poſteà delati ſunt: à cuius incolis illarum arborum fructum, quem priùs non attigerant, edulem eſſe didicerunt. Eo deinde more leguminum elixo, aut in farinam cõtuſo, & pultis modo cocto & inſpiſſato, alterius cibi penuria cum in ea inſula, tùm in naui famẽ ſubleuarunt. Eam arborem etiam alunt omnes Moluccæ inſulæ. Eum porrò fructum, cuius iconem hac tabella exprimimus, cùm C. V. Dn. Richardus Garth Cancellariæ Londinẽſis Primicerius, vir inſigni pietate & doctrina præditus, atque humaniſsimus, & optimè de me meritus, tum noſter Morganus, mihi liberaliter communicarunt. Eorundem munere librum arboris habui, tenuiſsimæ membranæ inſtar candidum, quo omnis generis ſcriptura perinde atque vulgari papyro excipi queat. Eum in Iaua inſula aliarum mercium permutatione Drake comites acceperant.

FRVCTVS Beretinus.

Fructus Vſus.

Papyrus ex Iaua.

CACAO

CACAO. CAP. XCIII.

CELEBREM etiam per vniuerſam Americam multiq; vſus fructum, Perüanæ prouinciæ litora legentes, ſecum detulerunt, *Cacao* appellatum, cuius cùm luculēta deſcriptio apud Benzonem extet, qui miles aliquot annis Noui orbis prouincias peragrauit, ipſius verba, vti ab Vrbano Caluetone Latina facta ſunt, hîc ſubiicere libuit. In Nicaragua Noui orbis prouincia pomi quoddam genus peculiare eſt, neque Hiſpaniolæ, neque vlli alteri Indiæ parti conceſſum. Pyri noſtri ſpecie fermè eſt, ligno interiore rotundo, nucis craſsitudine, & dimidio ampliùs, optimi & iucundiſsimi ſaporis: arbor procera, exiguis foliis veſtitur. Hiſpani cùm primùm eam prouinciam ſubegerunt, propter vberrimam omnium rerum ibi repertam copiam, eam Paradiſum Mahumetis nuncuparunt. Duo inter cætera fert hæc tellus nulli præterea Indiæ regioni conceſſa, excepta Guattimala, Hondurenſis prouinciæ & Mexici finibus, totóque nouæ Hiſpaniæ tractu. Vnum pauonum quoddam genus eſt, qui in Europam tranſlati vulgò Gallinæ Indicæ vocantur. Alterum, id quod *Cacauata* vulgò vocant, quod monetæ vſum illis præbet. Id fert arbor modicæ magnitudinis, nec niſi calido loco & opaco viuit. Simul ac ſole tactum eſt contabeſcit: itaque ferè in ſiluis vmbroſo & humido loco ſeritur: neque id ſatis, ſed iuxtà eius generis arborem aliam editiorem plantant: quæ ſimulac adoleſcere cœpit, eius cacumen ita concinnant aptántque, vt adulta ea arbor Cacauatem inumbret, defendátque ita ab æſtu, vt Solis radiis lædi non poſſit.

Pomũ Nicaraguæ. Paradiſus Mahumetis. Cacao hiſtoria.

CACAO.

Fructus amygdalarum ſpecimen referens, ſiliquis quibuſdam velut cucurbitis includitur, craſſitudine & latitudine Cucumeris, annuo ſpatio matureſcit. Maturas eas vbi legêre, excuſſum folliculis fructum ſuper ſtoreis expaſſum ad ſolem exponunt, donec humorem exudauerit. Potum ex eo confecturi, in teſta fictili ad focum exſiccant: mox lapidibus, quibus pinſitur panis, contuſum & cōmolitum, fuſúmque in pateras (quæ cucurbitæ ſpecie è certis arboribus per omnē Indiam enaſcuntur) paulatim aqua temperant, atque interdum paululo pipere, quali vulgò vtuntur, condiunt, eóque in potu vtuntur. Porcorum ea veriùs colluuies quàm hominum potio. Quum eam prouinciam peragrarem, pluſquàm integrum annum ab tali lora abhorrui: ſed quum mihi vini copia non eſſet, ne ſemper aquam bibere cogerer, alios imitari didici. Ea cælia ſapore aliquantùm amaro, ſatiat & refrigerat corpus, minimè tamen inebriat hæc præcipua & cariſsima merx earum regionum eſt: neque quicquam aliud Indi maiore in pretio habent, vbi quidem in vſu eſt. Hactenus Benzo. Amygdalæ planè ſimilis eſt hic fructus ſuo putamine exemptæ, membrana tectus tenui, nigra, nucleo, qui in binas aut ternas partes diuidatur, ſubfuſco & cinereis venis diſtincto, adſtringentis & ingrati guſtus: quare non mirum eſt, ſi qui primùm deguſtant à potione ex eo confecta abhorreant, ego profectò puram aquam longè prætulerim. Eam tamen claris hominibus propinant, vt nos aromatites vinum ſolemus, referentibus iis qui pauculos fructus retulerunt, è quibus binos habui.

VVINTERANVS CORTEX. CAP. XCIIII.

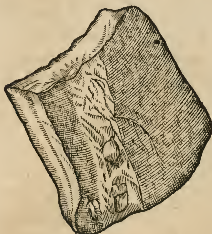
Vvinterani corticis historia.

VILHELMVS Vvinterus, qui generoſum Franciſcum Drake ad Magellanicum vſque fretum comitatus eſt, nec vlterius progreſſus, nauim cui præerat in Angliam anno 1579. reduxit, collectum iſtic corticem retulit, viliori Canellæ tum ſubſtantia, tum colore non admodùm diſsimilem, plerumque tamen craſſiorem, & parte externa vel cinereum, vel aliquãdo etiam fuſcum, & vlmei corticis modo ſcabrum, interna nõnunquam diſſectum & multis rimulis hiantem vt Tiliæ cortex, interdum etiam admodùm ſolidum & durum, odore non ingrato, ſed guſtu perquam acri, & linguam faucéſque non leuius vrente quàm piper. Illius facultates nullas exploratas habuit: ſed eo, dum recens eſſet, partim melle condíto, vt acrimoniam deponeret, partim reſiccato & in pollinem trito, vt in eduliis Canellæ aliorúmque aromatum vicem præberet, vſi ſunt qui ea naui vehebantur. Poſteà tamen intellexi aduerſus ſtomachacis ſiue ſcorbuti morbum, quo eorum nonnulli in illa nauigatione affecti fuerant, optimo ſucceſſu vſos eſſe. Plurimùm mihi accedere videtur ad Ligni aromatici corticem, cuius D. Monardes in Simplicium hiſtoria meminit, tametſi ſingularem illam odoris fragrantiam, quam ſuo cortici tribuit, in hoc deprehendere non potuerim.

Forma.

VVINTERANVS cortex.

Vires.

DRAKENA RADIX. CAP. XCV.

Drakenæ radicis hiſtoria. *Forma.*

SEMVNCIALI plerunque craſſitudine prælongáque hæc radix eſt, ſubinde in nodos & inæqualia capita extuberans, & in ſummis capitibus, veluti è craſſis ſquamis contexta, Dentariæ enneaphylli (quam in Pannonicis deſcribo) modo, foris nigricans, & rugoſa duráque cùm reſiccata eſt, intus alba: fibris tenuibus ſparſim naſcentibus prædita, interdum maiuſculis fractúque contumacibus, è quibus alij nodi depẽdent. Nullo manifeſto odore pollere deprehendi: ſed guſtu nõnihil adſtringente & linguam exſiccante initio eſſe videtur, deinde diutius præmanſa, tenuem ſuauémque acrimoniã in ore relinquit. Magnam affinitatem habere videtur cum Radice S. Helenæ, de qua D. Monardes in lib. Simpliciũ è Nouo orbe delatorum. Sed cùm M. Eliot qui Dn. Drake comes fuit, Hiſpanos in Peru maximo in pretio habere, nec pretio redimi poſſe referat, ab iíſque didiciſſe folia præſens venenum eſſe, ipſam autem

autem non modò illius, sed reliquorum etiam venenorum antidotum esse, atque cor & vitales facultates roborare, si pollinis modo trita, manè ex pauxillo vino albo hauriatur, ex aqua verò febris ardores mitigare. Earum facultatum ratione, valde conueniret cum radicibus venenis aduersantibus, de quibus eodem libro Monardes: in his tamen aromaticum saporem & caloris gradum desidero quem iis radicibus tribuit. Ipse Drake sanè cùm mihi eas, quas hîc exprimo, cum Perüano lapide Bezaar donaret, summæ esse æstimationis apud Perüanos asserebat.

VARII FRVCTVS PEREGRINI. CAP. XCVI.

DONATOS sibi ab amicis, cùm Londini esset anno 1581. peregrinos aliquot fructus, refert idem Clusius. Horum, inquit, maior ex eo genere est, quod in annotatiuncula ad caput 26. lib. 1. Historiæ Aromatum secundo loco descripsi, sed longè amplior, vtpote qui ternas vncias longitudine superet, crassitie vnam, altitudine duas ferè æquet, alioqui forma & colore eidem planè similis: nempe crasso cortice seu putamine constans, inferiore parte sessili, rugoso, scabróve & cinereo, superna autem & gibba læui, subrufo, vel potiùs spadiceo, ita vt animalculum duro corio tectum videatur. Prægnans est, & nucleum intus continet duas vncias longum, vnam latum, geminum, extima parte simul cohærentem, tenui cinereáque membrana tectum, materie firma vt amygdalæ aut castaneæ recentes, subfusca, pingui, & oleaginosa, odore satis iucundo prædita, & gustu non ingrato. Eum accepit Lusitanus quidam mercator, Petrus de Frias nuncupatus, à prouinciæ Peru Prorege, pro fructu illius arboris in Nouo orbe nascentis, ex qua Balsamum elicitur, cum ipso Balsami oleo. Verùm, si D. Monardis descriptioni credendum est, longè minor est Balsami fructus. Consule finem capitis 8. ipsius Hist. Simplic. ex Nouo orbe delatorũ, quam pridem Latinam fecimus. Alter nucis iuglandis ferè magnitudine est, extima parte latiusculus, totus rugosus, atque vt nucis iuglandis putamen inæqualis, niger, sed magna ex parte veluti crusta quadam durissima & cinerea tectus: leuis est & minimè ponderosus, tametsi admodùm solidus sit, & saxea duritie præditus, nec minùs in aqua subsidat quàm lapis: confractus crasso durissimóque cortice constare deprehenditur, & nucleum candidum, succulentum, grati saporis, iucundíque odoris, oleum ferè Macis referentis continere, in binas partes sectum & tenui candidaq; membrana diuisum, alia insuper paulò crassiore firmioréque inclusum. Eiusmodi ante plurimos annos Antuerpiæ inter aromata inuentos memini. Magnam similitudinem habet tertius cum prima nuce in adnotationibus ad 26. cap. 1. lib. Hist. Aromatum descripta, sed paulò minor est, angulosus, niger, crassioribus quibusdam firmísque villis ipsi incumbentibus & firmiter inhærentibus obseptus, altera parte tribus foraminum vestigiis insignitus, quorum tertium maiusculũ est & infrà spectat. Præduro putamine constat, & prægnans

I. Balsami fructus. II. III.

BALSAMI fructus.

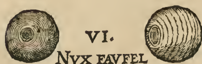
VARII fructus peregrini, Clusij.

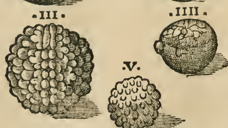

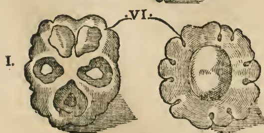

Alij fructus peregrini Clusij.

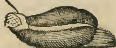

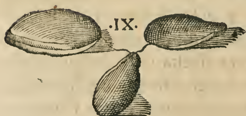

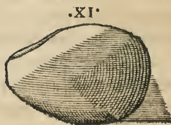
prægnans eſt, nam concuſſus crepitat & ſoni-
tum edit. Quartus, nucis auellanæ magnitudi-
ne, & eiuſdem colore, putamine duro, veluti in
duas partes diuiſo, nucleum intus continens.
Similes aliquando Granatæ in Hiſpaniis accepi
ab Ill. Dn. Didaco ab Stuniga, recẽs ex Aphrica
(*Elpenon de Velez* arce ab Hiſpanis occupata) de-
latos, nucleum cõtinentes album, dulcem: quas
ad Vnguentariæ nucis genus aliquod referen-
V. das exiſtimabam. Quintus, duntaxat nucleus
eſt ſuo putamine ſiue cortice exemptus, firmus,
tenui membrana fuſca & multis venis diſtin-
cta, firmitérque ipſi nucleo inhærente tectus:
ipſa materies firma eſt, candida, pulpæ nucis In-
dicæ ſiue Cocci ſimilis, nullo quidem odore
prædita, ſed ſatis grato ſapore. Calidum in pri-
VI. mo gradu, aut ſecundi initio arbitror. Sextus,
orbiculari ferè rotunditate & tanquam torno
elaboratus eſt, ouo paſſerino minor, flauus om-
ni ex parte, niſi in altera extremitate ſubfuſca
macula inſignitus eſſet, ſolidus, lapideáque du-
ritie, & in aqua ſubſidens. Priores quinque à
Iacobo Gareto iuniore Aromatario, viro inte-
gerrimo accepi: ſextum ab humaniſſimo do-
ctiſsimóque viro Dn. Ioanne Rizio Ser^{mæ}. Re-
ginæ Angliæ Elizabethæ pharmacopœo, qui
multis beneficiis dum Londini eſſem me affe-
cit. Eum verò à C. V. Nicolao Raſſio accepiſſe
fatebatur. At poſtquàm Viennam redij, inter
multos exoticos fructus, quos, vt alia pleraque
rariora, ſuis capſis incluſos adſeruo, alios inueni
quos à nemine adhuc deſcriptos exiſtimo.
Rem itaque minimè ingratam ſtudioſis me fa-
cturum arbitratus ſum, ſi illorum breues deſcri-
ptiones, atque icones ſuperioribus adiicerem.
I. Prior, alteri iam memorato non admodùm diſ-
ſimilis eſt, ſed minor, & Ponticam nucem non
excedens (tametſi iuglandi ferè æquales videre
meminerim) læuis, ſplendens, cinerei coloris, &
ſaxea duritie præditus, licet in aquam demerſus
ſupernatet, inæqualis aliquãtulùm, & compreſ-
ſus, vti piſa quæ in eadem ſiliqua nata ſeſe mu-
II. tuò contigerunt. Alter, oualis, Iudaico lapidi
magnitudine par, & eius formam exceptis ſtriis
pulcherrimè exprimens, ex rufo nigricantis coloris eſt, vt maiores nonnullæ gal-
læ leuis, & aquæ impoſitus ſupernatans, duro putamine conſtans, ac nucleũ con-
III. tinens. Tertius, illo minor, & mediocrem nucem auellanam non excedens, or-
bicularis ferè, niſi infima parte paulò auguſtior in triangularem veluti cuſpidem
deſineret, colore alteri ſimilis eſt, &, tametſi leuis, in aqua ſubſidens & imum pe-
tens, duro craſſóque putamine conſtat, & nucleum candidum tenui fuſca mem-
brana

brana tectum continet. Vtrumque hunc anno humanæ *ſalutis* 1579. Londini na-
ctus ſum à noſtro H. Morgano, qui ex ea Nigritarum in Aphrica regione quæ
vulgò Guinea appellatur, & circiter quinque gradus ab æquatore diſtat, eodem
anno delatos aſſerebat: eam ob cauſam initio ſubſequentis anni, maiorem vnum,

& minores duos, quorum alter ſuo putamine
exemptus erat, terræ in fictili credidi: ſed neu-
ter natus eſt, quemadmodùm nec ſequentium
nonnulli, quos cùm in Belgio, tum hîc terræ
commiſi. Quarto ſphærica penè eſt figura, IIII.
magnitudo ferè vncialis, putamen craſſum ad-
modùm & durum, perpetuis tuberculis vndi-
que obſitum, coloris flaueſcentis, linea eminen
tiore tranſuerſum ſecante, quam, vt in iuglan-
dibus, putaminum coniunctionem & commiſ-
ſuram eſſe arbitor. Quinto planè ſphærica eſt V.
forma, magnitudo vulgaris globuli bombardi-
ci, putamen eiuſdem cum ſuperiore coloris, &
perpetuis ſimiliter tuberculis, at non adeò craſ-
ſis obſitum, nulláque linea cinctum. Sextus,
officinarũ Nuce vomica maior eſt, planus idem
atque ſimilis coloris, nempe cinereus, ſuperna
parte paulò eminentior, & in ambitu quodam-
modo ſinuoſus, infima verò, quinque grana in-
ter ſe diſiuncta, & veluti ipſi impreſſa oſten-
dens, meſpilorum ſetaniorum oſſiculis non val
de abſimilia, quæ exempta, ſatis alta lacuna-
rum veſtigia relinquunt. Totus linea duritie præditus eſt. Septimi forma etiam VII.
plana eſt, ſed à ſuperiore diſcrepans, rugoſa & nonnullis locis intumeſcens, color
ex cinereo nigricans, qualis in nonnullis *Caious* fructibus, quorum iconem & hi-
ſtoriam libro Aromatum cap. de Anacardio dedi. Is per medium ſectus nulla
grana, ſed ſplendentem quendam nigrúmque ſuccũ iam cõcretum & induratum
dũtaxat cõtinere deprehẽditur: itaq; inter fructus potiùs vitia quàm inter fructus
numerandum cenſeo. Hos omnes cum Acaciæ veræ ſiliquis & ſeminibus, paruis
quibuſdã cõchyliis, & aliis quiſquiliis in Piperis repurgatione & delectu aliquãdo
inuentos memini. Sequẽtes verò olim nouo orbe delatos ex Hiſpaniis accepimus.
Octauum, Pinei alicuius generis nucleos eſſe exiſtimo, adeò noſtratis pineæ nucis VIII.
ſiue ſtrobili nucleos referunt, licet plerumque noſtris ſint & longiores & craſſio-
res: durum ſimiliter putamen & idem color. In nono quædam eſt varietas: nam IX.
alter altero maior & amplior eſt, licet color & forma propemodùm eadem. Pla-
nus eſt & oblongiuſculus, altera parte latior, altera anguſtior, glaber & læuis, totus
fuſci aut interdum ſpadicei coloris, niſi linea quædam candicans, qua parte ſuo
fructui adhæſit (nam altero incluſus fuiſſe videtur) varium faceret: prægnans eſt, &
ſonitum edit. Hi duo *Pepitas del Peru*, id eſt, acinorum Perüanorum nomine inſi-
gnes miſſi fuêre. Decimus Caſsiæ ſolutiuæ, aut Ceratiorum ſemen magnitudine X.
æquat, cui etiam forma perſimilis eſt, ſed tumidior aliquantùm, & colore diffe-
rens, qui in hoc egregiè rubet vt in Oxyacanthæ fructu, ſolidus & durus, atque in
aqua ſubſidens & imum petens: ſiliqua aut alio fructu incluſum fuiſſe arbitror.
Eum nomine *Mates* accepi. Poſtremum locum occupabit Phaſioſus ille colo e XI.
Macouna ſimili, hoc eſt, ex ſpadiceo nigricante, ſed planiore lõgiorẽque forma, hi
lo non admodùm magno, cuius ad epiſtolam Petri de Oſma Nicolao Monardes
inſcriptam,

inſcriptam poſtrema editione memini, quíque Diuo Maximiliano II. feliciſsimæ memoriæ Cæſari ex Hiſpaniis miſſus fuit, *Haba de India muy larga*, id eſt, Fabæ Indicæ prælongæ nomine. Aqua merſus imum petit.

CORV. CAP. XCVII.

Locus. IN prouinciis China, Iapan, Malaca & Bengala, inquit Chriſtophorus Acoſta, pręter Macer arborem, de qua nos huius libri cap. 14. naſcũtur duæ aliæ arbores plurimũ inter ſe differẽtes, ſed quæ iiſdẽ facultatibus cum Macere ſint præditæ. *Nomina* Harum prior (de qua hoc capite agemus) vocatur in Malabar *Curodapala*, & *Curo*, in Canarin *Coru*, à Brachmenis *Cura*. Eſt verò hæc arbor pumilæ Malo aureæ ſimilis, cui etiã perſimilia habet folia, ſed quæ *Forma.* medium neruum craſsiorem habeant, aliis octo aut nouem in latera excurrentibus: flos luteus eſt, odoris ferè expers: radicis cortex diluto virore præditus eſt læuis & tenuis, qui ſi frangatur aut vulneretur, multo lacteo ſucco manat, lentiore & magis viſcido quàm qui ex ſuperiore fluit, guſtu inſipido, amaritudinis tamen alicuius participe, frigidus & ſiccus, plus tamen ſiccitatis quàm frigiditatis *Temper. & Vires.* poſsidens, in quo ordine Medici illius prouinciæ etiam conſtituunt. Huius virentis corticis ſucco, licet admodùm ingrato, plurimùm vtuntur incolę cùm gentiles tum Chriſtiani ob admirandos quos præbet effectus in omni genere profluuij, cùm in lienteria tum in diarrhœa & dyſenteria è quacunque cauſa prognata. Luſitani tamen Medici methodum in eo exhibendo ſeruant. Vtuntur etiam eo ſicco veluti priore: ſed prioris cortex longè præſtat. Diſtillant verò atque vtuntur in hunc modum. Corticis in puluerem triti vncias octo, ammeos, apij, coriandri ſicci, cumini nigri nonnihil toſtorum & in puluerem redactorum ſingulorum drachmas tres, corticum Myrobalanorum Cepulorum drachmas ſeptem, butyri vaccini non ſaliti vncias duas, lactis acidi quantùm ſatis eſt ad pulueres iſtos excipiendum, ſumunt in diſtillatoriam ollam vitream (ſi delicatioribus paratur) aut vulgarem (vt maxima ex parte fit) imponunt, & ſtillatitium liquorem eliciunt, cuius quatuor vel quinque vncias cum aquæ auellanæ Indicæ, vulgò *Areca* nominatæ, aut aquæ è pediculis roſarum vnciis duabus propinant alui profluuio laborantibus, (interdum, ſi neceſsitas vrgeat, trochiſcos de charabe vel de Lemnia terra admiſcent) ſemel in die, vel bis ſi opus ſit, illico autem poſt eius ſumptionem, orizam cum oxygala exhibere ſolent. Clyſteres etiam ex eo confecti præſertim ſub noctem iniiciuntur. Licet verò hic liquor admodùm commendabilis ſit, longè tamen præſtantior eſt Maceris cortex viridis, licet multò ingratior, & ſumptu difficilior. Vtilis etiam hæc eſt radix ſeu cum orizæ decocto ſumpta, ſiue inuncta aduerſus hæmorrhoides & ani ſciſſuras. Foliorum eius cum Tamarindorum foliis decoctorum vapore crura tumentia vtiliter fouentur: ipſo autem decocto madentes panni commodè in tympanite applicantur.

PAVATE. CAP. XCVIII.

Nomina ALTERA iſtarum ſtirpium, tertium videlicet genus earum quæ ad alui profluuia vtiles ſunt, vulgò in Malabar dicitur *Pauate*, à Brachmenis & Canarinis *Vaſaueli*, à Luſitanis *Arbol contra las eriſipolas*, hoc eſt, Arbor eryſipelas curans. Frutex eſt non admodùm ramoſus, octo aut nouem pedum altitudinis, cui rara ſunt folia, Mali aureæ minoribus foliis ſi-*Forma.* milia, excepta appendice qua carent, vtrimque eleganti virore prædita: flos exiguus, candidus, quatuor foliolis præditus, è cuius medio exit alba fibra cuſpide viridi inſignis, odore floris Periclymeni, cui procul aſpicientibus perſimilis videtur, ro

PAVATE, Acosta.

tur, rotundum ſemen, lentiſcini magnitudine, ex viridi nigricans, & vbi maturuerit nigrum. Caudex & rami cinerei ſunt coloris, radix alba & inſipida, cum nonnulla tamen amaritudine, odoris propemodùm expers. Tametſi vtilis ſit hæc planta aduerſus alui profluuia, quemadmodùm ſuperiores duæ, cum illis tamen minimè comparari poteſt, quandoquidem imbecillior eſt: itaq; qui ſuperiores nouit, ea haudquaquam vtetur in alui profluuiis, at in curando duntaxat omnis generis eryſipelate, & eo præſertim quod è mera bile ortum eſt: etenim inſigni virtute aduerſus hunc morbum pollere deprehenſum eſt. Teritur & maceratur huius plãtæ truncus ſiue radix orizæ decocto (*Canie* vocant) aliquot horis quieſcere ſinitur vt aceſcat hęc aqua: eryſipelas deinde ea inungitur, bibendáque propinatur ſufficiente quantitate bis in die, purgato priùs ventriculo. Eadem ratione præbetur radix orizæ decocto macerata iis qui iecoris inflammatione laborãt, & febrium ardoribus: addito autem ſucci foliorum Tamarindi momento vulnerum labia circumquaque inungi ſolent ad inflammationes prohibendas, & humorum defluxus cohibendos. Quoniam verò iis in prouinciis multò maiore quantitate hoc tertium genus quàm ſecundum *Coru* nuncupatum creſcit, incolæ eo vtuntur. *Vſus.*

MAMBV, ſiue arbor Tabaxir. *CAP. XCIX.*

INVENIVNTVR interdũ hæ arbores ſiue arundines, vocatæ *Mambu*, in quibus naſcitur Tabaxir, tantæ amplitudinis & craſsitiei vt ex ea cymbas faciant, quæ binos viros capere poſſint, non quidem eas excauantes, ſed relictis ſolùm duobus internodiis excidentes. Conſcendere verò ſolent ſimiles cymbas bini Indi, iiq; nudi (nam nudos incedere in iis regionibus moris eſt) ſederéque ſinguli in eius extremitatibus, iunctis cruribus, tenentéſque ſingulis manibus remos trium aut quatuor palmorum longitudinis, quibus eas cymbas impellunt tanta dexteritate, vt etiam aduerſo rapidóque flumine ſumma celeritate nauigare poſsint, queadmodùm meis oculis conſpexi in flumine Crãganor, in quo plurimus eſt vſus cymbarum ex hac arundine confectarum, quoniam qui eis vehuntur ſecuriores ſeſe exiſtimant à Crocodilis, quos illi *Caymanes* vocant, magno numero in eo flumine verſari ſolitis. Nam cùm ij ferociſsimi ſint, ſæpenumero in naues maiuſculas & minuſculas impetum facere ſolent, vt eos qui illis vehuntur apprehẽdant. Si enim

Amplitudo. Crãganor flumen. Crocodili.

aut in flumine, aut in litore hominẽ, bouem, bubalum, aprum, porcum, aut quodcumque tandem aliud animal comprehendere poſsint, illico deuorant. Indigenæ autem affirmant nunquam compertum eſſe, vt eos qui cymbis ex Mambu confectis vehuntur appetant, ſed ſæpenumerò conſpectos eſſe natantes proxime illas, at tamen eas præterire ſine noxa.

LIGNVM MOLVCCENSE. CAP. C.

Forma. INVENITVR in Moluccis arbor quædam domeſtica Mali cotoneæ magnitudine, cuius folia Maluæ vulgaris foliis ſunt ſimilia, fructus verò auellanis, ſed minor, molliore cortice & nigricante. Seritur colitúrque in hortis diligenter, nec alibi facilè inuenias: tanti enim ab incolis æſtimatur, vt peregrinos ne ad eius quidem conſpectum admittant. Incolæ *Panaua* appellant. Cùm verò iſtic Regis nomine gubernaret prudẽtiſsimus & animoſiſsimus Dominus Ludouicus de Tayde, ipſius nomine hæc arbor dicta

Nomina fuit, quoniam ille primus nobis eius inſignes facultates aperuit. Accidit enim vt nobilis quidam Luſitanus, Henricus de Lima vocatus, dum in Moluccis verſaretur, animaduerteret quanta cura & diligentia incolæ hanc arborem colerent, quantíque æſtimarent, atque ideò illius facultates apprimè intelligere cupiens, nonnullas tandem edoctus eſt. Nactus igitur trunci huius arboris partẽ, eam obtulit Proregi, bonarum rerum, & naturæ ſecretorum ſtudioſiſsimo, tãquam medicamentum valde neceſſarium, cognitúque dignum, & noſtris hominibus hactenus inauditum. Anno autem ſexageſimo primo ſupra milleſimum & quingenteſimum interrogans me Prorex, an aliquid de hac arbore inaudiſſem, aliquot eius facultates retuli quas ab aliis didiciſſem, conquerẽs arborem nondum licuiſſe videre: tum ille eius quod habebat fragmento me donauit, imperans vt cum iudicio & ratione experirer, nec vllius vitam periclitarer, deinde rerum ſucceſſum illi ſignificarem: quod me facturum recepi. Eius itaque ligni periculum feci, cùm in nõnullis ægris quorũ curam habebam in noſocomiis, tum in variis morbis qui in longa nauigatione plerumq; oriri ſolent dum in Luſitaniam redirem, partim adiutus facultatum relationibus quas intellexerã, & vtendi methodo, partim iis quæ

Vſus. nobilis ille in Moluccis didicerat. Illius ſemen iam antè videram mihi donatum ad aues capiendum: etenim eo in aucupiis vtuntur non modò in illa regione, ſed etiam in multis Indiæ prouinciis, ad quas eius rei gratia venale defertur. Eius pauxillum cum oriza cocta mixtum auibus ſilueſtribus exponunt: quæ deguſtãt, illicò decidunt ſopitæ & ſtupidę, quæ verò auidiùs id edũt, moriuntur antequam illis auxilium pręberi poſſit, quod eſt, vt frigida caput perfundatur. Graculi omnium ci-

Vires. tiſsimè eo deguſtato extinguuntur. Nunc ad ſalubrem huius arboris materiem accedamus, cuius pauxillum hodie plurimi facio. Intus ſumptum, aut foris appoſitum, omnibus venenis reſiſtit. Intrò aſſumitur magno commodo ex aqua roſacea vel vulgari, auiúmque iuſculo eius pulueris apta quantitas pro neceſsitate, & ægri natura, modò decem grana non excedat, ſed infra id pondus conſiſtat. Ad viperarum, Regulorum (qui ſerpentes pileati appellantur, & admodùm noxij ſunt) aliorúmque ſimilium aſpidum aut ſerpentum morſus bibitur hic puluis ex aqua, ipſiſq; morſibus puluis inſpergitur. Eadem ratione præbent in vulneribus quæ à ſagittis toxico illitis facta ſunt, quibus illius regionis incolæ plurimùm vtuntur. Puluerem verò ex hoc ligno ſibi parant lima è pelle marinæ caniculæ confecta, aut tenui aliqua ferrea lima. Robuſtiſsimo cuique dimidius eius ſcrupulus ex aqua limpida tepida aut roſacea, aut gallinarum iuſculo tepente, ſummo mane datur: cœna autem diei præcedentis parca eſſe debet euacuat enim omnes humores, præſertim craſſos, lentos, & melancholicos: conuenit quartanis, diuturnis, febribus con

bus continuis, iliacis, colicísque doloribus, flatibus, hydropisi, arenulis, renum calculis, vrinæ difficultatibus, sæuissimæ colericæ passioni, aliisq; morbis, veluti articulorum & tibiarum inueteratis doloribus, scirrhis & scrofulis. Omnis generis lumbricos necat, & appetentiam deiectam reuocat: & si nimia fiat euacuatio, bibat æger dimidium cyathum *Cania*, hoc est, decocti orizæ, aut auiculam comedat: subitò cessabit, quod sanè multa laude dignum est, paucisq; medicamētis vulgare, vt in potestate sit medici aut ægri, purgari quantùm cupierit. Huc accedit quòd neque fœtorem, neque tædium, neque metum dum sumitur pariat, posśitque sine diætæ obseruatione, etiam iis qui sua negotia foris peragunt, propinari, vti ex iis deprehendi qui vnà mecum eadem naui vehebantur, nullum sentientes incommodum, tametsi dum purgarentur nulla diæta vterentur, viuerentq; solutissimè. Obseruaui etiam illius præstantiam in inueteratis capitis doloribus, hemicrania, apoplexia, aurium tinnitu, arthritide, ventriculi & vteri affectibus & asthmate. Propterea fidens illi plurimùm, sæpius in diuersis naturis, ætatibus & locis, feliciter vsus sum, & sine vlla molestia, nisi quòd in biliosis naturis, calidisq; ventriculis nonnihil molestiæ pareret donec cibum sumerent, & in nonnullis vomitum excitaret: sed biliosis hunc puluerem nonnunquam dedi syrupo acetoso aut carambola condita exceptum, aut in catapotia cum saccharo rosato efformatum. Exhibendus est summo mane, neque cibus aut potus concedendus donec purgati sint quantùm necessarium videtur, tum demum cyathus iusculi gallinarum tepidi datur, dimidiaq; aut integra hora pòst conceditur pullus gallinaceus, & paululùm vini aqua bene diluti, deinde toto illo die potu abstinet ad cœnam vsque, quæ parca erit, & facilis concoctionis. Subsequēti die sumitur saccharum rosatum cum aqua buglossi, aut borraginis, aut communi, atque iniicitur clyster ad aluum eluendam. Solet verò interdum in nonnullis ani pruritum & excoriationem excitare, atque in aliquibus (sed paucis admodùm) hæmorrhoides. Hæc sunt quæ de hoc ligno Panaua conspexi & intellexi. Nunc verò in illis regionibus magnus est eius vsus, tantaq; æstimatio, vt sine metu in multis morbis suprà enumeratis vsurpent. Ego bis illud sumpsi in coli dolore & hemicrania, mihiq; salutare esse deprehendi. Ceterū cùm propter eius insignes facultates incolæ plurimi faciant, easq; quantùm in ipsis est, celare nos studeant, quæ proculdubio lōgè plures sunt quàm quas nouimus, sperādum est temporis (quod omnia reuelat) successu reliquarum, quæ nobis adhuc ignotæ sunt, notitiam nos consequuturos: easq; in libro quem præ manibus habemus fideliter enarrabimus, si, antè quàm in lucem prodeat, intellexerimus.

MORINGA. CAP. CI.

Lentisci magnitudine est Moringa, cui persimilia habet folia: paucis prædita est ramis, eámque ob causam exiguam præbet vmbram, multis nodis scatet, adeoq; fragilis est, vt facilimè cùm ipse frutex, tū rami confringantur: folia saturatiùs virent, viuidiq; sunt coloris, saporis verò foliorum napi: fructum fert pedalem, raphani crassitie, octo angulis insignitum, colore dilutiore inter viridem & cinereum, intus candidum, medullosum, & in certa receptacula distinctum, quibus continentur rotunda semina Eruo similia, virentia, & admodùm tenera, sed sapore quàm folia acriore. Editur hic fructus cum carnibus coctus, aut alio modo paratus. Huius arboris radix Vnicornu, & lapidis Bezar vices supplet, veráque theriaca est qua vulgò incolæ vtuntur cùm aduersus omnis generis venena, tum morsus serpentium maximè noxiorum, vulgò *Culebras de Capillo* dictorum, aliorúmque insectorum, & virulentorum animalium, cùm intrò sumpta; tum foris applicata. In colerica quam vocant passio- *Forma.*

MORINGA, *Acostæ.*

NEGVNDO mas, *Acostæ.*

ne singularis efficaciæ esse deprehendi. Miscetur remediis melancholicos humores purgantibus: & probè nota est elephantiasi laborantibus, quorum plurimos eius continuo vsu sanari perhibent. Abunde nascitur variis Indiæ locis, sed præsertim tota prouincia Malabar, secundum flumen Mangate, vbi admodùm luxuriat, multósque fructus profert, qui vulgò in foro venduntur perinde atque fabæ in Hispania. Arabes & Turcæ *Morian* appellant, Persæ *Tame*, Guzaratenses *Turiaa*.

Lotus.

Nomina

NEGVNDO. CAP. CII.

DVAE arbores multis Indiæ locis, præsertim verò prouincia Malabar inueniuntur, in vsu medico adeò commendatæ, vt multis morbis vtiles esse deprehēdantur. Earum prior mas censetur, & à Canarinis *Varalo Nigunda* appellatur, Amygdalæ magnitudine, foliis supernè virentibus, infernè hirsutis, foliorum Saluiæ modo, & in ambitu serratis, quæ procul aspicientibus Sambuci foliis similima videntur. Altera Negundo fœmina nūcupata, aut *Norchila* à Lusitanis, vulgò in Canarin *Nyergundi* dicitur: in Balagate *Sambali*, in Malabar *Noche*: vtraque verò tam mas quàm fœmina Arabibus, Persis & Decan incolis *Bache* vocatur, Turcis *Ait.* Eadem magnitudine qua prior assurgit, folia verò habet ampliora, rotundioráque, neque in ambitu serrata, foliis Populi albæ perquàm similia. Vtriusque generis folia Saluiam odore & sapore referunt: degustata tamen magis amara & acria deprehenduntur: in plurimis foliis parte auersa summo mane inhærens conspicitur spuma quædam candida, quę nocte ex illis emanat. Vtriusque flos cinerei coloris est, plurimumq; ad Rorismarini florem accedit. Vtriusque fructus admodùm similis est Piperi nigro, acris gustus quidem, sed minimè vrentis vti Piper, at Zingiberi propemodùm paris. Arborem moderatè calidam faciūt, & semini paulò plus caloris tribuunt. Folia, flores, fructus contusa, aut in aqua decocta, vel in oleo fricta vtiliter imponuntur omnibus doloribus ex quacumque causa prouenientibus: præsertim verò articulorum doloribus ex frigida causa natis, atque in tumoribus & cōtusionibus, mirabiles præbet effectus. Vlceribus etiam vetustis folia trita imponuntur felici successu, quandoquidem eorum materiam digerunt, eaq; emundant & ad cicatricem perducunt, modò corpus non sit impurum. Et sanè in vulneribus, apostematibus

Negundo mas.

Negūdo fœmina.

Forma.

Temper. & Vires.

NEGVNDO fœmina, Acosta.

tibus & contusionibus adeò vtilem experiuntur, vt chirurgorum operam minimè requirant. Mulieres horum foliorum decocto omni tempore vniuersum corpus lauant: tantáque inuasit persuasio apud illas, Negundo folia, flores & fructus vtilia esse ad iuuandum conceptum, vt eum qui contrarium persuadere conetur, lapidibus obruturæ sint. Obstetricibus etiã, quas illi *Dayas* vocant, apprimè nota est hæc arbor. Adeò frequens est huius arboris vsus ad medendum in illis regionibus, vt nisi Deus præcisos ramos multiplici fœtura renasci faceret, iam diu fuissent consumptæ arbores, aut certè maximi pretij nunc essent: sed quò magis præciduntur rami, eò feliciùs renascuntur, perpetuáque fronde virent.

NIMBO. CAP. CIII.

ALIA est arbor medico in vsu admodùm commẽdata à Christianis & Gentilibus, reliquisq; earum Indiæ prouinciarum incolis, rara tamen admodùm: sed qui eam cognoscunt *Nimbo* appellant, Malabarenses *Bepole*. Magnitudine est Fraxini, cui procul aspicientibus persimilis videtur: folia vtrinque viridia sunt, nec ab altera parte incana lanugine pubescũt, in ambitu serrata & mucronata: rami multis foliis luxuriant, floribúsque abundant exiguis, albis, quinque foliolis constantibus, flauis in medio staminulis, Lotiq; siluestris siue Trifolij odorati odorem referentibus: fructus est paruis oliuis similis, subluteus, cortice admodùm tenui præditus, nasciturq; ex ramulorum alis. Huius arboris folia nonnihil amaricant, saluberrimáque sunt trita & cum succo limonũ imposita vulneribus sordidis, cuniculosis, callosisq; cùm hominum tum iumentorum: digerũt enim, emundant, sarcotica sunt, & ad cicatricem perducunt. Foliorum item succus perutilis est siue per os sumptus solus, aut ex vino, aut aqua, aut gallinæ iusculo, siue vmbilico impositus solus, aut cum fellis bubuli momento, aut aceto, aut aloë, ad necãdos & expellendos omnis generis lumbricos: quamobrem familiare admodùm, & perquàm salubre medicamentum est omnibus illius regionis incolis, præsertim Malabar prouinciæ, quoniam lumbricis valde sunt obnoxij. Magnus est etiam eorum vsus tum florum & fructus in articulorum doloribus, tumoribus, membrorum debilitate, & apostematibus. Oleum item ex eius fructu expressum, multo

Nomina. *Forma.* *Temper. & Vires.*

NIMBO, Acosta.

eſt in vſu in neruorum doloribus. Eoq; vulnera, neruorum puncturas, & contractiones curant Malabarenſes.

IACA. CAP. CIIII.

Nomina. NASCITVR arbor in nonnullis Indiæ inſulis ſecundùm aquas, quæ licet nullum medicum vſum præbeat, propter amplitudinem tamen & fructus elegantiam minimè prætermittenda eſt. Eam Malabarenſes *Iaca*, Guzaratenſes *Panax*, Canarini *Panaſu*, Arabes *Panax* & *Iaca* nuncupant, Perſæ mutato p. in f *Fanax*. Forma. Vaſta eſt arbor, foliis palmaris amplitudinis prædita, dilutè virentibus, neruo craſſo & duro per longitudinem excurrente: malum fert non è germinibus aut foliorum ſede, quemadmodùm aliæ arbores, ſed ex ipſo trunco maioribúſque ramis naſcens, longum, craſſum, obſcuriùs virens, craſſo duróque cortice tectum vndique veluti adamantum cuſpidibus ſepto, quæ in ſpinam breuem, viridem, nigróque aculeo præditam deſinũnt, admodùm ſimilem Durionis ſpinæ, ſed minimè acutam aut pungentem, tametſi minitari videatur. Horum fructuum minimus eſt maximæ cucurbitæ amplitudine atque etiam maior, præſertim in Malabar, vbi præſtantiores naſcuntur: nam qui in Goa proueniũt, minores & peiores ſunt atque magis inſipidi. Fructus duo genera. Cùm maturus eſt hic fructus, bonum odorem ſpirat, eiúſque duas differẽtias cõſtituunt, vnã *Barca* appellatam, & præſtantiorem, alteram *Papa* aut *Giraſal* dictam, minúſque bonam: deprehenditur poſtrema ex mollitie, quoniam ſi manu apprehendas, digitis cedit.

IACA, Acoſtæ.

Præſtantiſsimi verò fructus pretium quadraginta marauedis non excedit, hoc eſt, paulò plus regali caſtellano. Per longitudinem ſecti hi fructus, intus candidi, & denſa carne præditi apparent, ac veluti in capſulas aut receptacula diuiſi, plena caſtaneis longioribus & craſſioribus quàm ſint dactyli ſiue palmulæ, cinerea tunica tectis, & intus albis caſtanearum vulgarium modo, guſtu terreſtri & aſpero, ſi virides edantur, multóſque flatus generantibus: Vires. at ſi vti Hiſpanicæ caſtaneæ aſſentur, guſtu ſapido & venerem excitantibus, ob quam ſolam rem plebs frequentiùs vti ſolet. Sunt autem ſingulæ hæ caſtaneæ pulpa flaueſcente & aliquantulum lenta inuolutæ, & pulpam Durionis nonnihil referente, tametſi ab eo differat. Grati ſaporis eſt, præſertim quæ in Iaca *Barca* cognominata continetur, optimi Melonis pulpæ admodùm ſimilis: duræ tamen concoctionis eſt, & admodùm grauat ventriculum: atque, vt illarum prouinciarum medici aiunt, ſi in ventriculo corrumpatur, noxios & venenoſos humores generat: quíque frequentiùs hoc fructu veſcuntur, facilè in peſtilentem illum & peſsimum morbum *Morxi* appellatum incidunt.

DV

DVRIONES. CAP. CV.

FRVCTVS est in Malaca adeò grati ſaporis & odoris, vt reliquis qui in ea prouincia gignuntur,tametſi plurimi ſint & boni, præferendi videantur. Cuius præſtantia,& quoniam Doctor ab Orta illius etiam meminit capite de Datura,licet eum nonvidiſſet,me impulit vt de eo ſcriberem tanquam oculatus teſtis,tametſi in medicina nullum locum obtineat. Vocatur hic fructus in Malayo (quæ prouincia eſt vbi gignitur) *Duriaon:* ipſius flos *Buaa:* arbor ipſa *Batan.* *Nomina.* Prægrandis eſt hæc arbor, materie valida & ſolida, craſſo cinereóque cortice tecta, multis ramis luxurians,& copioſum fructum præbens: flores habet ex albo nonnihil flaueſcentes: folia, dimidij palmi longitudine,duorũ aut ampliùs digitorum latitudine, in ambitu tenuiter ſerrata, parte externa dilutiùs virentia, interna verò ſaturiore virore, & quodammodo ad rufum tendente prædita: fructum Melonis magnitudine,denſo cortice ſeptum,eóque multis breuibus craſsiſq; & pungentibus aculeis horrente, foris viridi & veluti ſtriis quibuſdam quemadmodũ Melo ſecundùm longitudinem diſtincto: intus verò cõcamerationes quatuor ſecundùm longitudinẽ habet,ſingulas tria aut quatuor receptacula cõtinentes, quibus ſinguli fructus inſunt admodùm cãdidi vti lactis pingue,magnitudine oui gallinacei, guſtu ſuauiore odoratioreq; quàm ſit cõdimentum illud ab Hiſpanis *Maniar blanco* appellatum, nõ tamen adeò molles aut glutinoſi: nam qui cãdore illo non ſunt præditi ſed flaueſcũt,putridi ſunt,aut aëris iniuria pluuiáve corrupti. *Forma.*

DVRIONES, *Acoſta.*

Fructus delectus. Optimi cẽſentur qui tres dũtaxat fructus in ſingulis concamerationibus,deinde qui quatuor obtinent:nam qui quinq; habẽt, improbi cenſentur,quemadmodùm & illi qui fiſſuras aliquas habẽt:non ſolẽt verò in ſingulis malis plures quàm viginti fructus cõtineri, iiq; ſinguli incluſum habẽt nucleum, mali Perſici nucleo ſimilem, non rotundum,ſed oblõ giuſculum,guſtu inſipido, quíque guttu exaſperet, veluti meſpila viridia, propterea nõ eduntur. *Temper.* Calidus & humidus eſt hic fructus:& *Vſus.* qui edere volunt,pede leuiter comprimere & frangere ſolent propter ſpinas quibus obſitus eſt. Qui nunquam his fructus ederunt,cùm primùm illos olfaciunt,videntur putridas cepas odorari:ſed poſtquàm deguſtarunt,præ reliquis cibis bene olere & ſapere cenſent. Eſt verò tanta in exiſtimatione,apud eos qui gulæ dediti ſunt hic fructus, vt putent neminem eo poſſe ſaturari,propterea varia dant illi epitheta. Memini videre quædam Epigrãmmata ab eleganti Poëta in laudem eius conſcripta: quæ (ſi hic locus ferret vt adſcriberentur) non dubito quin lectori plurimùm eſſent placitura. Tanta tamen eſt huius fructus in Malaca abundantia,vt ſinguli non pluris quàm quatuor marauedis veneant,præſertim menſibus Iunio,Iulio, & Auguſto:nam reliquis pretiũ intenditur pro hominum arbitrio. *Pretium.* Admiratione porrò digna eſt Betele cum hoc fructu antipathia quæ profectò tanta eſt, vt ſi quis in nauem Durionibus plenam, ædéſve aut concamerationem, vbi obſeruentur, aliquot Betele folia reponat,

corrumpantur & putrescant omnes. Et, sicut ex Durionum immodico esu ventriculus inflammetur & grauetur, folio Betele supra ventriculum imposito, subitò mitigatur inflammatio, tumorq; tollitur. Et, si à Durionum esu ingerātur aliquot Betele folia, nullam noxam sentiet, quantumuis multos ederit. Inde fit, tum etiam ob eius gustum suauem, vt vulgò dicatur, neminem eorum esu posse satiari.

MANGAS. CAP. CVI.

Forma.

VASTA hæc est arbor & multis ramis prædita, fructúmque fert magna ex parte anserino ouo maiorem, nonnullis interdum Indiæ locis binas libras, aut ampliùs pendentem. In eadem verò arbore persæpe colore differentes isti fructus conspiciuntur: alij enim dilutè virent, alij flauent, quidam etiam ex viridi rubescunt: grati admodùm saporis odorísq; est, & quandò non est corruptus, Duracinis Persicis (quæ à carne firmiore flauáque Melocotonea vulgò appellantur) præstat. *Locus.* In multis prouinciis nascitur, vti in Malabar, Goa, Guzarate, Balagate, Bengala, Pegu, Malaca, aliísque Indiæ locis, & in Ormuz vbi reliquis præcellit. *Nomina* Nominatur *Mangas*, in Canarin *Ambo*, à Persis & Turcis *Amba*: permanétque in arbore ab Aprili in Nouembrem vsquè interdum, pro locorum natura & situ. Editur hic fructus in laminas sectus aut sine vino, aut vino maceratus. Condítur etiam saccharo vt commodiùs adseruari posit, atque interdum cultello aperitur, & in eius meditullium zingiber recens, allia, sinapi, sal, cum oleo & aceto insperguntur, vt vel cum oriza edant, vel oliuarum conditarum modo. Saliunt etiam & elixant, atque in forum venalem proferunt. *Temper. & Vires.* Frigidus & humidus est, tametsi vulgus calidum constituat, & multas mordicationes in eorum qui vescuntur vētriculo parere affirmet. Quin & indigenæ medici calidum faciunt, & vitùperant, dicentes serpiginem, erysipelas, biliosas febres, phlegmonas, & scabiem generare. Quod fortè accidit ab eius in ventriculo corruptione: sed eo tempore quo inuenitur hic fructus, propter immoderatum æstum, in similes morbos incidunt etiam nonnulli qui illo abstinent. Antequàm probè maturus sit, gustu adstringente est, & ea pars quæ osiculo vicinior est, acerbior: sed maturus dulcis & sapidus est. Præduro putamine, vndiquaque tomēto, aut duris fibris transuersim & obliquè excurrentibus operto tegitur nucleus longiusculus & crasiusculus, magnitudine iligneę glandis, candidus & candida cute tectus, gustu amaro dum crudus est, ideóque aduersus lumbricos & alui profluuia vtilis: tostus verò iligneas glandes sapit. Inuenitur etiam huius genus sine osiculo, palato admodùm gratum. *Mangas siluestre aliud genus.* Aliud eius genus siluestre reperitur *Mangas brauas* nuncupatū, adeò præsentis veneni, vt indigenæ illo sese mutuò perimant: nam si quis paulùlum ederit, ilicò moritur: *Vires.* interdum oleum admiscent ad exacuendam eius vim, vtq; celeriorem perniciem adferat: sed quocūque tandem modo sumptum, adeò celeriter perimit, vt hactenus nullum sit repertum antidotum ad eius vim compescendam. Dilutè viret, & aliquantulùm splendet, lacteo succo abundat,

MANGAS, Acostæ.

paucáque

paucáque carne præditus eſt, nam craſſo cortice ſolummodo integitur oſsiculum prædurum & cartilagineum, Cotonei tamen mali magnitudine eſt. Per vniuerſam prouinciam Malabar prouenit copioſè hæc arbor, domeſtica ſiue ſatiua minor, breuioribúſque & craſsioribus foliis. Pueri his fructibus, aureorum malorum loco ſeſe mutuò petere conſueuerunt.

ANANAS SILVESTRIS. CAP. CVII.

Ltius aſſurgit Nanâ à nobis deſcripta ſuprà huius libri cap. 75. quæ Ananas ſilueſtris nuncupatur: namque truncum habet haſtæ magnitudine læuem admodùm, rotundum & Mali aureæ craſsitie, ſpinis horridum: folia ſpinoſis cuſpidibus prædita, & per ambitum mollibus ſpinis ſepta. Singulæ arbores ſecundū radicem ſumma tellure magnam foliorum comam fundunt, maiorum quàm quę in arbore ſunt, quæq; procul intuentibus Aloës foliis ſimilima videantur, tenuiorum tamen, pluribus ſpinis horridorum, & dilutè virentiū: adnatis ſe propagat, aliæq; ſtirpes ex aliis enaſcuntur, præſertim in ſepibus & hortorum ambitu quos egregiè muniunt. Rami foliorum ſimul glomeratorum capita proferunt flauentium admodùm, & tenerorum, ſuauiſsimi odoris, quæ nihil aliud ſunt quàm flos ipſe: ex horū ſingulis ſpica prodit Arundinis ſpicæ non abſimilis, ſed craſsior, cōpactior, & elegantior, odore Cedri. E ramis dependent fructus, *Ananas brauo*, id eſt, Ananas ſilueſtres dicti, quoniā cum domeſticis nonnullam habeant ſimilitudinem, Melonis magnitudine, coloris rubri elegantis & oculos oblectātis, toti in partes diuiſi quemadmodùm cupreſsini ſtrobili, ſeu nuces exſiccatæ, ſed tuberculis foris obſiti, vt procul ſpectantibus magni pinei ſtrobili appareant. Capitum teneriora folia ſeu flores crudi eduntur carduóſque ſapiunt, ſed exiguum alimentum præbent. Fructus (quem pauci deguſtant) ſapore vtcumque ſuaui præditus eſt, adſtrictionis tamen auſteræ, & palato parum gratæ particeps. Succi plena eſt tota planta cum ſuis radicibus. Huius ſex vel octo vnciæ ex ſaccharo ſummo manè ſumptæ præſentiſsimum certiſsimumq; cenſentur eſſe remediū aduerſus iecoris & renum calores, renum vlcera, purulentas vrinas, & penis excoriationem: nam magna ex parte poſt tertium diem ſanantur. Vtilem etiam in diabete eſſe ferunt: at non ſum expertus. Arabes admodùm laudant aduerſus eoſdem morbos & eryſipelas: & *Queura* vocant, quemadmodùm in Decan, Perſæ *Ananaſa*, & *Angali* florem (qui caput illud foliorum odoratum eſt) Arabes *Chuxtaid*, Perſæ *Pixcoxbuith* dicunt: Turcis eſt ignota. Habere hanc plantam aliquot notas non diſsimiles Aloï Americanæ, annotat Cluſius.

Forma. Vires. Nomina.

ANANAS ſilueſtris, Acoſtæ.

CARAMB

CARAMBOLAS ACOSTAE. CAP. CVIII.

Nomina FRvctvs quem Malabares & Lusitani *Carambolas* appellant, in Decan *Camarix*, in Canara *Camarix* & *Carabeli*, in Malayo *Bolimba*, & à Persis *Chamaroch* dicitur, *Forma.* naſcitur in arbore Cotoneæ magnitudine, foliis Mali, paulò longioribus, coloris viridis ſaturatioris, & guſtus amaricantis: floribus paruis quinq; foliolis conſtantibus ex albo rufeſcẽtibus, nullo quidem odore gratis, ſed aſpectu elegantibus, & guſtu oxalidis acetoſo. *Fructus.* Ipſe verò fructus maiuſculi oui gallinacei magnitudinem æquat, oblongus, flaueſcens, atque veluti in quatuor partes diuiſus, ſulcis illis paulò altius impreſsis magnam gratiam addentibus: in meditullio continet ſemina tenera ſaporis aciditate palato grata. *Vſus.* Multi vſus eſt in medicina & in cibis; namque maturum exhibent in bilioſis febribus, & ſaccharo condîtum ſyrupi acetoſi loco præbent. Canarini eius ſucco, cum aliis medicamentis iſtic naſcentibus, collyria parare ſolent ad oculorum nubeculas tollendas. Obſtetricẽ (quæ illis *Daya* dicitur) vidi fructu ſicco & in puluerem contrito, & foliis Betele vtentem ad ſecundinas à partu expellendas, fœtumq; mortuum educendum. Eius etiam muria condîti frequens eſt vſus, cùm gratiſsimi ſit ſaporis, & appetentiam excitet.

IAMBOS ACOSTAE. CAP. CIX.

ALivs eſt in India fructus, qui ob aſpectus elegantiam, ſuauémq; odorem & ſaporem, tum etiam ob eius in medicina vſum, dignus eſt cuius hiſtoriam hîc apponam. *Forma.* Arbor verò quæ hunc fructum præbet, vaſta eſt, maximam Malum auream quæ in Hiſpaniis naſcatur æquans, multis ramis in latum expãſis, multamq; vmbram præbentibus prædita, aſpectúque pulcherrima, caudex maioréſque rami cinereo cortice teguntur: folia pulcherrima ſunt, læuia, palmũ aut ampliùs longa, craſsiore neruo per longitudinem, multis autem obliquis venis in latera excurrentibus, parte ſuperna ſaturatiùs, inferna verò dilutiùs virentia: flores ex rubro purpuraſcentes, viuidi admodùm coloris, multis ſtaminibus in medio præditi, aſpectu pulcherrimi, guſtu capreolorum vitis ſimili. *Fructus.* Fructus magnitudine eſt Pyri quod à Rege cognomen accepit, eiúſque duo ſunt genera: vnus enim adeò obſcurè rubet vt niger videatur, magnaq; ex parte oſsiculo

caret,

caret,& ſucci bonitate præſtat:alter ex candido rubeſcit,& oſsiculum continet album,durum,non admodùm rotundum,oſsiculi quod in Perſico malo eſt magnitudine,læue,& candida hirſutaq; membrana tectum, qui licet ſuperiori bonitate cedat,dignus tamē eſt delicatiſsimorum etiam hominum palato. Vtriuſque odor ſuauiſsimam roſam refert, frigidus & humidus eſt, & admodùm tener, cortice adeò tenui & molli tectus,vt cultello auferri non queat. Altè ſuas radices terræ infigit hæc arbor,& poſt quartum annum fit fructifera:fructū ſæpius eodem anno perficit,& nunquam ſine flore aut fructu conſpicitur, cùm iidem rami floribus, fructu viridi & maturo ſemper ferè onuſti ſint,decidentibúſque quotidie floribus (ſic vt ſolum rubro colore tinctum quandoque videatur) noui ſubnaſcantur, fructúſque alij primùm enaſcantur,alij matureſcant,alij iam maturi colligātur. Succuſſa arbore maturi facilè decidunt:comprehenſi verò rami ad fructus colligendos,facilimè ab arbore reuelluntur. Ante reliquos cibos initio menſæ edi ſolent atque interdiu. Malabares & Canarini hunc fructū *Iamboli* vocant,Luſitani iſtic habitantes *Iambos*, Arabes *Tupha*, Indi,Perſæ *Tuphat*,Turci *Alma*: Luſitani arborē *Iambeiro* appellant. Flores & fructus ſaccharo condiri ſolent,iiſq; frequenter vtuntur in bilioſis febribus,& extinguendæ ſitis gratia. *Nomina*

MALA INDICA, ACOSTAE. *CAP. CX.*

MAGNA eſt arbor multis foliis & floribus prædita,& copioſo fructu: folia minùs rotunda ſunt Mali foliis, tametſi ea æmulentur: ſupernè ſaturatè virent, infernè candicant & pubeſcunt vti Saluiæ folia, guſtu adſtringente: flores exigui, candidi, quinque foliolis conſtantes, inodori. Fructus Iuiubis, ſeu Ziziphis ſimiles,alij aliis maiores & ſuauiores,nunquam verò tam probè matureſcentes vt conſeruari queant & in alias regiones transferri vti Zizypha, & perpetuò nonnihil adſtrictionis retinentes : vnde colligitur minimè pectori vtiles eſſe quemadmodùm Zizipha. Huic arbori nomen eſt in Canara *Bor*, in Decan *Ber*, & in Malayo *Vidaras*, apud Luſitanos *Mançanas de la India*, id eſt, Mala Indica. Præferuntur fructus in Malaca nati Malabaricis: ſed iis adhuc præſtantiores quos Balagate profert. Conſpicitur hæc arbor æſtate alatis formicis perpetuò onuſta, quæ in ramis eius Laccam elaborant. *Forma.* *Fructus.* *Nomina*

IAMBOLOINS. *CAP. CXI.*

HVIVS arboris materies cortice integitur coloris ferè eiuſdem cum Lentiſci cortice:folia Arbuto ſimilia habet,ſed Myrti virentis foliorum ſapore:fructus Cordubēſibus oliuis maturis ſimiles, adſtringentis guſtus,& fauces contrahentis. Nullum vſum in medicina obtinent,ſed eduntur cum oriza cocta, nam appetentiam excitant. Vulgus *Iamboloins* appellat.

IANGOMAS. CAP. CXII.

ALIVS est fructus, *Iangomas* nuncupatus, Sorbis ferè similis colore, & immaturis prunis ſapore: quibus & arborem ſimilem habet, (ſed ſpinis obſitam) & folia & flores. Naſcitur cùm ſponte in agris, & in hortis etiam colitur. Fructus licet maturus digitis priùs emolliendus eſt antequàm edi poſſit: attamen adſtrictionem illam haud mediocrem, nequaquàm adhuc deponit: eáque de cauſa illius vſus eſt vbi adſtrictione opus habent.

AMBARE, Acoſta.

AMBARE. CAP. CXIII.

Forma. CRASSA magnaq; eſt hæc arbor, foliaq; habet Iuglandis foliis magnitudine reſpondentia, ſed non eius formæ, dilutiùs virentia, & multis venis elaborata, quæ illis magnam gratiam addunt: flores exiguos candidos, fructus Iuglandis nucis magnitudine dilutiùs virentes, & cortice quàm illa leuiore: odoris grauis & guſtus acerbi dum adhuc virent, coloris verò flaui in maturis, gratioris odoris, & guſtus grata aciditate commendabilis, medullam continentes cartilaginoſam & duram, è duris neruis obliquè intertextis conſtantem. Hanc arborē appellant Canarini *Ambare*, fructum *Ambares*, Perſæ *Ambereth*, Turci *Harb*, Luſitani *Ambares*, quemadmodùm Canarini. Propter fructus gratam aciditatem eum omphacij, ſeu agreſtæ loco cibis admiſcent: maturum ex ſale & aceto edunt, excitat enim edendi appetitum. Indi aduerſus bilioſos humores vtilem eſſe perhibent. Sale & aceto condîtus, diu conſeruari poteſt.

Nomina.

PINEI nuclei Malucani, Acoſta.

PINEI NVCLEI MALVCANI. CAP. CXIIII.

Forma. ALITVR in hortis quibuſdam Malabar, tum etiam in nonnullis ſiluis ſponte naſcitur arbor magnitudine Pyri, cuius folia infernè diluto virore prædita ſunt, ſupernè autem ſaturo, admodùm tenella & mollia, quæ guſtata valde acria deprehēduntur, & linguam diu vellicant: fructus triangularis, auellanæ magnitudine, interiùs in multa receptacula diſtinctus, in quibus ſemen eſt album, ſolidum, rotundum, Pineo nucleo ſuo putamine exempto par. Eo fructu frequenter vtuntur Indi, cùm in curandis quibuſdam morbis, tum etiam in ſuis nequitiis. Binos eiuſmodi nucleos tenui membrana quæ illos contegit

Vſus.

contegit liberatos terunt,& clysteribus vulgaribus admiscēt aduersus ſchiaticam, & vrinæ difficultatem:ſeu propinant cum gallinæ iuſculo ad educēdos putridos, lentos,craſſoſq; & frigidos humores,& aſthmaticos curandos, aduerſus quē morbum plurimùm commendant,& frequenter vtuntur. Ex aqua tritis impetigines inunctæ primùm tamen diligenter confricatæ & abraſæ,probè & breui temporis ſpatio curantur:ſed admodùm vrunt, vt experientia didici. Improbæ etiam mulieres illarum prouinciarum ſuis maritis parum æquæ,quatuor grana ſiue nucleos edendos præbent vt eos interimant. Vulgò appellatur hic fructus *Pinones de Maluco*,hoc eſt,Pinei nuclei Malucani, quòd iſtic frequentes ſint arbores hunc fructum ferentes,multúſque & familiaris admodùm ſit illius vſus in purgationibus:à Canarinis *Gepalu*. *Nomina fructus.*

CHARAMEI. *CAP. CXV.*

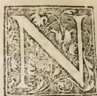

HVIVS arboris duo ſunt genera. Vnum Meſpili amplitudine, foliis Pyro ſimilibus, dilutè virentibus, fructu auellanis ſimili, admodùm flauo,eleganter in multos angulos deſinente, ſapore Omphacij, & grata aciditate,quem vel immaturum vel maturum, vel ſale condîtum vulgariter edunt. Alterum genus eiuſdem eſt magnitudinis, foliaq; habet Malo minora,fructum verò priore maiorem, cuius decocto cum Santalis aduerſus febres vtuntur Canarini Medici. Creſcit in ſiluis & montibus procul à mari diſsitis. E primi generis, quod ſecundùm aquas naſcitur, arboribus, ſeligunt Decanini & Canarini eam quæ longiùs à mari abeſt:eius radicis corticem (cui lacteus ſuccus ineſt) quatuor digitorum longitudine ſumentes cum drachma ſinapi probè terunt,& aſthmaticis exhibent: valenter enim purgat per aluum & vomitum. Quod ſi immodica ſubſequatur euacuatio, Carambolas fructum vnum viridem edunt,vel aceti Canarini hauſtū ſumunt(quod nihil aliud eſt quàm aqua decoctionis orizæ vno aut altero die reſeruata donec aceſcat, Canarinis aceti vices præbens,& medicum vſum præſtans)&,ſi profluuium nō ceſſat,ægris caput frigida abluunt. Magnus eſt horū Charameis vſus in illis prouinciis, & ad orexim ciendam edere ſolēt immaturos,maturos,ſalitos,vel ſale & aceto condîtos vt antè dixi,aut aliis eduliis quibus aciditatem conciliare volunt,admiſcent. Vocantur in Canara,Decan,& vulgò *Charameus*, Arabibus, Perſis & Turcis *Ambela*. *Forma.* *Locus.* *Vires.* *Vſus.* *Nomina*

CHARAMEI, Acoſta.

ARBORIS CORTEX AD RHEVMATISMOS VTILIS. *CAP. XVI.*

NICOLAVS Monardes lib.3. Hiſtoriæ ſimplicium medicamentorum ex Nouo orbe delatorum,quorum in medicina vſus eſt, Peruani cuiuſdam corticis, quem ad rheumatiſmos ab Indis efficaciſsimè adhiberi ait, his verbis meminit. Inter reliqua mihi ex Peru miſſus eſt craſſus quidam cortex, quem ex vaſta arbore Vlmo ſimili cùm amplitudine tum

Locus. forma detractum ferunt. Nascitur ad ripas fluminis cuiusdam vigintiquinque leucis à Lima distantis: nec alibi in India facilè reperias. Indi capitis defluxionibus, rheumatismis, aut alioqui capitis grauedine laborãtes, huius arboris corticem in tenuissimum puluerem comminuunt, & naribus imponunt: humores enim insigniter educit, qua ratione liberantur: quod verum esse nos ipsi experti sumus. Secundum caloris gradum excedere videtur.

PACAL. CAP. CXVII.

AD EIVSDEM, inquit idem, fluminis ripas nascitur altera arbor, quam Indi *Pacal* vocant, iam descripta multò minor. Huius ligni vsti cineribus cum sapone mixtis, Indi ad tollendos lichenes etiam fœdissimos vtuntur, cùm qui in capite nascuntur, tum qui reliquas corporis partes occupant: sed & vetustas cicatrices emaculare dicitur. Paulululum huius ligni etiam accepi, cuius facultates experiemur.

CACHOS. CXVIII.

MISSVM prætereà sibi idem Monardes fuisse ait plantæ semen, plurimæ apud Indos æstimationis, *Cachos* vocatæ. Nascitur arbusti modo, insigni virore prædita est, folio rotundo & tenui: fructũ fert Malo insano similem, altera parte sessilem, altera turbinatum, cinerei coloris, grati saporis & acrimoniæ expertis, minutum admodùm semen continẽs. Inuenitur duntaxat in Perüanis montibus. Magnæ est apud Indos, vt dixi, æstimationis, ob insignes facultates. Nam vrinas ciet, arenulas & calculum in renibus pellit, quódque præstantius est, illius vsu calculum in vesica comminui ferunt, si mollis adhuc sit, vllísque medicamentis comminui queat: eiúsque rei tam multa proferunt exempla, vt admirationem mihi pariat: nam ea est mea opinio, vesicæ calculum haudquaquam expelli posse, solámque exemptionem illius remedium esse, nullum autem medicamentum adeò efficax esse, vt eum confringere valeat: aiunt tamen illius semen tritum ex aqua aliqua ad eam rem vtili sumptum, calculum in lutum dissoluere, quod excretum denuo concrescat, & in lapideã duritiem conuertatur. Adolescentem vidi, cui hoc obtigisse scio. Is cùm vesicæ calculo torqueretur, idq; à lithotomis qui calculum deprehenderant intellexissem, & ex symptomatis quæ patiebatur agnoscerem, hominem veris initio ad fontem qui de petra cognominatur ablegaui, vbi cùm duos menses hæsisset, à calculo liber rediit, & omne lutum, quod paulatim eiecerat, denuo in lapidea fragmenta concretum secum in charta detulit. Pauculum semen quòd habemus terræ committemus, & si nascetur vtemur, vt eius facultates quas in hoc morbo adeò prædicant experiamur.

Forma. (margin)

Vires. (margin)

FRVCTVS SVB TERRA NASCENS. CAP. CXIX.

Forma. MISSVS eidem etiam est ex Peru fructus sub terra natus, pulcher admodùm aspectu, & grati saporis, qui & radice caret, neque aliquam plantam profert, aut ab vlla planta producitur, sed solummodo sub terra enascitur quemadmodũ tubera: dimidij digiti magnitudinem æquat, rotundus est & contortus, & affabre elaboratus, coloris spadicei, nucleum intus continens, resonantem dum siccus est, amygdalæ similem, cortice fusco, intus album & in duas partes diuisum vti amygdala. Grati saporis est, & auellanam gustu refert.

Locus. Inuenitur apud flumen Maranon, nec vsquam alibi per vniuersam Indiam

Indiam:editur recens & exiccatus,ſed torreri præſtat: apponitur ſecundis menſis bellariorum loco,quoniam ventriculum admodùm exſiccat & roborat: ſed ſi liberaliùs edatur,capitis grauedinem generat. Eum admodùm æſtimant cùm Indi tum Hiſpani,nec immeritò,quoniam eos qui ad me miſsi ſunt deguſtans, grati eſſe ſaporis deprehendi. Temperatus eſſe videtur.

FRVCTVS LEVCOMA NVNCVPATVS. CAP. CXX.

RBORIS etiam fructum inde accepit, quem Indi *Leucoma* nuncupant:ſimilis eſt noſtrati caſtaneæ cùm colore,tum magnitudine, tum etiam ſeſsili illa & albicante parte quam caſtanea obtinet. Prægnans eſſe videtur,ſed quoniam binos duntaxat accepi, confringere nolui, cùm alterum ſeuerim & non prodierit,alterum in aliud ſationis tempus ſeruem. Arbor in qua prouenit vaſtæ eſt magnitudinis,materiæq; firmæ & robuſtæ, folia Arbuti obtinet. Fructum edulem gratiq;,ſaporis eſſe aiunt,& alui profluuia ſiſtere quoniam adſtringit:temperatum aſſerunt. *Forma.* *Arbor.*

SAPONARIAE SPHAERVLAE. CAP. CXXI.

ASSVLA ipſi prætereà miſſa fuit ſubere contexta, plena ſphærulis admodùm rotundis & nigris atque ſplendentibus, ſic vt ex Ebeno confectæ viderentur. Eæ verò conſtabant ex fructu in pumila arbore naſcẽte magis incurua quàm recta, veluti Ruſcus, cuius folia filici ſunt ſimilia. Ferunt ij frutices rotundum fructum nucis magnitudine lenta quadam pulpa tectum,qua ſublata relinquitur ſphæra quædam maximè rotunda, coloris nigri,adeò dura,vt niſi malleo,aut alia quapiam re ſolida & dura confringi queat. Saponis vicem præbent hi fructus,quoniam ſi binis,aut tribus cum calida aqua veſtes eluantur,multò nitidiores redduntur, quàm ſi ſaponis librali pondere elotæ forent:plurimam etenim ſpumam excitant,eoſdémque effectus præbent quos ſapo, paulatim liqueſcentes, donec ſolæ ſphærulæ ſuperſint, quæ nucleus ſunt huius fructus:perforantur deinde hæ ſphærulæ, fiúntque ex iis precariæ coronæ adeò elegantes vt ex Ebeno confectas dicas,tum diutini vſus, quoniam difficulter confringuntur.Eſt verò is fructus adeò amarus, vt nulla quadrupes, aut auis eum deguſtent. Aliquot ex iis terræ credidi,quæ enatæ ſunt,foliáq; geſtant admodùm elegantia,& viridia:fructum ſuo tempore prolaturas exiſtimo,paruulæ enim adhuc ſunt plantæ. Deſcribit quoque hunc fructum Ouiedus Indicæ Hiſtoriæ lib.9. quod & ad Monardem annotauit Cluſius. Sũt,inquit Ouiedus,in his inſulis(Hiſpaniola videlicet)& cõtinenti quædam arbores, quæ à precariis ſphærulis & à ſapone cognomen acceperunt, quarum folia Filicis folia nonnihil referunt,licet minora ſint. Celſæ ſunt & formoſæ, fructum ferentes auellanæ, aut ceraſij magnitudine,corolla inſignitum, minimè edulem,qui ſole exſiccatus ſubflauum colorem retinet, is oſsiculum intus continet globulo bombardario æqualem,rotundum,nigrum, at ſi ſolis radiis opponatur, ſubrufum, quod ſemen exiguum & amarum habet. Ex his oſsiculis perforatis fiunt precatoriæ corollæ, non inelegantiores quàm ſi ex Ebeno confectæ eſſent, imò iis præſtant, cùm quòd leuiores ſint,tum non adeò fragiles. Fructu integro cum aqua calida panni expurgantur perinde atque ſapone: at ſi quis frequentiùs eo vtatur, pannos vrit & corrumpit:ſemel duntaxat neceſsitatis cauſa eluiſſe ſufficiat. Pulpa oſsiculum ambiens ea eſt quæ ſaponis vicem præbet. *Arbor.* *Fructus.*

HERBA PVDICA. HERBA AESCHYNOMENE. CAP. CXXII.

Exerc.181. 28.
Forma.

OCTONVM circiter pedum est arboris proceritas, quæ nascitur in prouincia Pudifetam. Ea rerum accessum videtur sensu percipere. Appropinquante homine, aut animali, ramos constringit: recedentibus pandit. Hoc vero simile est. Idem quoque spongiam facere confessum ac receptum est. Quare nemo nescit, genus hoc à Philosopho zoophytum appellari. At hæc etiam tactum præuenit, tum sensu, vt putant, tum sui, vt palàm videtur, subtractione. Quapropter aut afflatum percipere dicendum est, aut radicis propter soli motum, compreßionem, agitationémve. Hac de causa nominant incolæ Arborem pudicam. De eadem scribere hæc videtur Garcias in Aromatum Indic. Historia. (Lib.2.c.27.) Nascitur in Malauar planta miræ naturæ: nam si quis manū admoueat, illico contrahitur. folia Polypodij, flores verò luteos habet. Nullus veterum huius, quod sciam, mentionem fecit. Eam verò intelligere videtur qui Americam descripsit: quoniam in Peru prouincia plantam nasci asserit, cuius folia solo contactu siccantur. Sunt qui putant eandem à Theophrasto descriptam his verbis: (Lib.4. hist. cap.3.) ὄιδημα δὲ ἴδιόντι φύεται περὶ μέμφιν (lege ὕλημα, vt & Gaza) ὃ καὶ φύλλοις καὶ βλαστοῖς, καὶ τὴν ὅλην μορφὴν ἔχει οὐ τὶ ἴδιον, ἀλλ' ἐπὶ δὲ συμβαῖνον περὶ αὐτὸ πάθος. ἡ μὲν γὰρ πρόσοψις ἀκανθώδης ἐστὶν αὐτοῦ, καὶ δὲ φύλλον παρόμοιον ταῖς πτερύσι (Gaza legit πτέρισι, id est, Filicibus, Plinius πτέροις, id est, pēnis) ὅταν δὲ τις ἅψηται τῶν κλωνίων, ὥσπερ ἀφαυλινόμενα τὰ φύλλα συμπίπτειν φασὶ (Gaza legit ἐπαμβλυνόμενα, sed legendum ἀφαυαινόμενα, vel φαυλιζόμενα) εἶτα μετά τινα χρόνον ἀναβιώσκεσθαι πάλιν, καὶ θάλλειν. id est, Nascitur peculiaris quædam arbor circa Memphim, non foliis vel ramis, vel tota forma peculiare quid sortita, sed euentu: facies enim eius spinosa, folium Filici simile vt vertit Gaza, vel pennis, vt Plinius: sed cùm ramulos quispiam contigerit, folia veluti arescentia & languescentia cōtrahi aiunt, deinde paulò pòst ad vitam redire, & virere. (Li.13. ca.10.) Quæ Plinius sic conuertit. Siluestris fuit circa Memphim regio, tam vastis arboribus, vt terni nequirent, vel circumplecti, vnius peculiari miraculo, nec pomum propter, vsúmve aliquem sed euentum. Facies enim spinæ, folia habet ceu pennas, quæ tactis ab homine ramis cadunt protinus, ac posteà renascuntur. Huic arbori affinem herbam prodidit Apollodorus Democriti discipulus, quam idcirco Æschynomenen appellabat, quia admotam manum refugeret foliorum contractione.

PAPYRVS. CAP CXXIII.

Nomina
Lib.1. c.98
Lib.4. hist. ca.9.
Locus.
Forma.

ΠΑΠΥΡΟΣ Græcis, Latinis similiter Papyrus, Arabibus *Burdi*, siue *Berdi.* Dioscorides Papyri vt vulgò cognitæ descriptionem prætermisit. Theophrastus & natales & faciem quadātenus delineauit, & varium eius vsum exposuit. Nascitur Papyrus, inquit, non in altis gurgitibus, sed ad duos circiter cubitos profundo vado, alicubi etiam minore. Radix craßitudine est carpi robusti hominis, longitudine decem cubitos excedente. Crescit super terram ipsam, radices obliquas in imum demittēs tenues & densas. Sursum Papyros producit, triangulos, quaternûm ferè cubitorum magnitudine, quos in multas diffundit partes, coma inutili, inualida, fructu prorsus nullo. Radicibus pro ligno vtuntur, non (*Vsus.*) ignis solùm gratia, sed ad diuersi generis vasa ex ipso conficienda: multam enim materiam habent, bonamq;. Papyrus ipse ad multa vtilis est: ex eo enim nauigia fiunt, ex libro vela tegetésque texunt, vestes quasdam, stragula, funes, alia plura. Ac externis quidem notißimæ sunt chartæ (βιβλία dicit scapi tænias, ex quibus chartæ fiunt, scapos ipsos παπύρους, aliquando plantam totam πάπυρον, aliquando caulem) maximè verò suppeditando alimento plurimùm confert: mandunt enim incolæ

incolæ Papyrum & crudũ,& elixum,& assum, succum deuorãt, & quod mansum est expuunt. Talis igitur est Papyrus,& tales vsus præbet. Nascitur & in Syria circa lacum in quo & Calamus odoratus,vnde & Antigonus nauium funes faciebat. Eadem ferè Plinius tradit ex eodem Theophrasto. Papyrum ergo nascitur in paluſtribus Ægypti,aut quiescentibus Nili aquis,vbi euagatæ stagnant,duo cubita non excedente altitudine gurgitum,brachiali radicis obliquæ crassitudine, triangulis lateribus,decem non ampliùs cubitorum longitudine in gracilitatem fastigiatum(legendum videtur ex Theophrasto,Brachiali radicis obliquæ crassitudine,decem non ampliùs cubitorũ longitudine,triangulis lateribus. Theophrastus tamen radicem carpi robusti hominis crassitudine esse ait, longitudine decem cubitis maiore.) thyrsi modo cacumen includens (sic Gaza reddidit quod Theophrastus κόμην dixit,Strabo χαίτην ἔχοντες ἀχρεῖαν, ἀσθενῆ, quod aptiùs conuertisset, Comam siue iubam inutilem habent & inualidam: thyrsus enim à coma differt.) Semine nullo,aut vsu eius alio quàm floris ad deos coronandos. Radicibus pro ligno incolæ vtuntur,non ignis tantùm gratia, sed ad alia quoque vtensilia vasorum. Ex ipso quidem Papyro nauigia texunt,& è libro vela tegetésque, necnon & vestem etiam stragulam,ac funes.(Ex biblo Theophrastus eadem texi scripsit, nimirùm ex Papyro siue Papyri caule,id est,caulis tæniis & philuris, non autem libro siue extimo cortice. Sed omisit Plinius mortalibus maximè necessarium huius plantæ vsum à Theophrasto positũ,nempe ex biblo texi biblia, id est,chartas etiam externis notissimas,cùm Græci longè plura chartis tradiderint, quàm ipsimet Ægyptij,apud quos Papyrus nascitur, memorabilium rerum monumenta saxis,obeliscis & pyramidibus inscribere soliti.) Mandunt quoque crudum decoctumq;,succum tantùm deuorantes(Dioscorides & eum secuti,vt Pierius in Hieroglyphicis,falsò putarunt radicem ἔχειν τρόφιμόν τι,id est, alimenti nonnihil præbere, ideoq; Ægyptios διαμασωμένους ἀποχυλίζειν, mandere exugereq; succum, τὸ διαμάσημα ἐπιπτύοντας. Nam præter Theophrasti perspicuam hac de re narrationem,Herodotus in Euterpe apertissimè refert Ægyptios Papyri è paluſtribus collectæ annua messe partem superiorem præcisam in alios vsus quàm alimentorum vertere,inferiorem autem cubiti longitudine & mandere & comesse,eximia quadam suauitate,cùm in luculento furno torretur. Ante fruges inuentas priscis Ægyptiis vsitatissimum & frequentissimum eum cibum fuisse ex Oro cognoscimus: scribit enim Ægyptios antiquissimam, & omni memoria priorẽ originem suam significantes,Papyri fasciculum pinxisse,quoniam eo primùm vescerentur.) Nascitur & in Syria circa quem odoratus ille Calamus lacum. Neque aliis vsus est quàm inde funibus Rex Antigonus in naualibus rebus,Sparto nondum communicato. Nuper & in Euphrate nasci circa Babylonem Papyrum intellectum est eundem vsum habere chartæ. His subiungit Plinius chartarum genera, earumq; conficiendarum rationem explicat,oratione quidem satis obscura & perplexa,vt in re antiquissima,& nobis ignota, quam ex doctissimis eruditissimi Dalechampij in Plinium obseruationibus, & ex Guillandino perspicuam reddere & enucleare conabimur. Præparantur,inquit Plinius, ex eo (Papyri scapo) chartæ, diuiso (scapo) acu in prætenues,sed quàm latissimas philuras (rectiùs fortasse longissimas,Guillandinus mauult latissimas.) Principatus medio (subaudi Papyro, ex vetusto codice,mediis scilicet philuris) atque inde scissuræ ordine. Hieratica(id est princeps & primaria) appellabatur antiquitus religiosis tantùm voluminibus dicata,quæ ab adulatione Augusti nomen accepit, (ablutione ex vetusto codice & Isidoro,Hieratica,inquit,subcolorata, Augustea facta abluendo candidior,) sicut secũda Liuiæ à coniuge eius. Ita descendit Hieratica in tertium nomen. Proximũ Amphitheatricæ datum fuerat à confecturæ loco (Guilland. Arthribitica , ab

Lib.13.c.11.

Lib.13.c.11. & 12.

Lib.5. c.10. Arthribica præfectura, cuius meminerunt Strabo, Ptolemæus, Stephanus. Arthribin etiam memorat auctor. Quidam Amphitheatricem dici potuisse suspicantur, quòd in Amphitheatris Ægypti, Alexandriæq; potissimùm, à concursu populi vacuis cõficerentur, vt solent mercenarij opifices in locis publicis à vulgi turba non occupatis artem suam exercere. Fortassis & id Romæ factum in aliquo Amphitheatro, vnde nomen. Excepit hanc Romæ Fannij sagax officina, tenuatamq; curiosa interpolatione principalem fecit è plebeia, & nomen ei dedit. Quæ non esset ita recurata, in suo (nomine) mansit Amphitheatrica. Post hanc Saitica ab oppido (Sai) vbi maxima fertilitas (Papyri suba.) ex vilioribus ramẽtis (philuris) propriorq; etiámnum & cortici Tæniotica à vicino loco (Guillandinus legit Tanica à Tani ciuitate, hodie Damiata) pondere iam hæc nõ bonitate vænalis. Nam Emporetica inutilis scribendo, inuolucris chartarũ, segestriumq; mercibus vsum præbet (Quidam legũt stegestrium, ἀπὸ τοῦ στέγειν, σκεπάζειν, καλύπτειν. Varroni tamẽ segestria dicũtur stramenta è segete, quibus lecticas inuoluebãt, vt ab imbre, puluere, & externis quibusuis iniuriis defenderent. Alij quæuis ἐνειλήματα & inuolucra sic appellari putant, quòd iis segerantur, seponantur ac separantur quæ occultant. Sunt etiam segestria vela aut tegumenta cilicia, ex pilis caprarũ aut hircorũ contexta Procopio lib.2. belli Persici, & Suidæ. Suetonius in Augusto, segestrio aut lodicula inuolutus, non vt vulgò sesterio. Cuiacius 13. Obseruat.) ideò à mercatoribus cognominata. Post hanc Papyrum est, extremumq; eius scapo simile, ac ne funibus quidem nisi in humore vtile. Vetusti codices habent extimũ, quod probat Dalechampius, pro extimo ac supremo cortice. In hoc Plinij loco Guillandinus Turnebum acriter insimulat, tres chartæ species inuehentem, Hieraticã, Augustam, Liuiam, cùm vna eadémq; sit Ægyptiis dicta Hieratica, quoniã religiosis & sacris tantùm voluminibus dicata esset, Romanis adulatione prima Augusta, adulatione secunda Liuia, vt obscurius & ignotius, ordinéque tantũ tertium eius nomen fuerit Hieratica. At qui totum hac de re Plinij sermonem diligentiùs expenderit, Turnebum & Ruellium à Guillandino iniustè reprehẽsos fuisse iudicabit. Cùm enim chartarũ genera pro latitudinis differentia recenset perspicuè plu-
Ca.12. li.13. res eius species constituit. Emporeticæ digitos sex esse vult, Saiticæ pauciores nouem, Amphitheatricæ nouem, Fannianæ decem, Hieraticæ vndecim, optimis verò duabus, id est Augustæ & Liuianæ (vt paulò pòst ostendemus) tredecim. Præ-
Ca.12. li.13. tereà Augustã & Liuianã eandem nõ esse apertissimè demõstrant hæc Plinij verba. Augustæ in Epistolis auctoritas relicta. Liuiana suam tenuit, cui nihil è prima erat, sed omnia è secunda. Hæc ad Guillandini opinionẽ refellendam, tuendámq; Turnebi & Ruellij sententiam satis valent, sed multò magis quæ sequũtur, in quibus ex Dalechampij iudicio & deprauata quædã corrigũtur, & obscura declaran-
Li.13. ca.12. tur. Verba Plinij sunt. Texuntur omnes tabulæ madentes Nili aqua. Turbidus liquor vim glutinis præbet, cùm primo supina tabula scheda adlinitur, longitudine Papyri, quæ potuit esse resegminibus (aliàs segminibus) vtrinq; amputatis. Transuersa posteà crates peragitur. Premitur (aliàs premuntur) deinde prælis, & siccantur Sole plagulæ, atque inter se iungũtur, proximarum semper bonitatis diminutione ad deterrimas. Nunquam plures (philuræ subaud.) scapo quàm vicenæ. Hic Guillandinus Turnebum & Ruellium ignorantiæ accusat, quòd locum non intellexerint, nec viderint tabulas hîc dici Papyri schedas, quæ auulsæ compinguntur, non autem asseres philuris subditos, super quibus glutinantur. At contrà hi rectè, ille perperàm sensisse videtur. Nam dum charta fiebat, necesse fuit tabulã subiici, super qua distẽderentur rectæ & trãsuersæ philuræ, quæ glutino, vel aqua Nili turbida cõmitterentur, quod Plinius his verbis indicat. Texuntur omnes tabulæ madẽte Nili aqua: sic enim ex manuscripti codicis fide legendũ censet Dalechãpius.

Idem

Idem ex iis verbis perſpicuũ fit (cum primo ſupina tabula ſcheda adlinitur). Quæ ſic accipit Guillandinus, cum primo ſcheda, id eſt, philura adlinitur & inſternitur tabula ſupina, auferẽdi caſu, id eſt, exporrecta in longum eadẽ philura. Quod ſanè repetitionis genus inſulſum minimè cõuenit ſuccinctæ Plinij breuitati, cùm preſſiùs dici potuiſſet & aptiùs (cum primo ſupina ſcheda adlinitur) quibus verbis nihil clarius, nec cõgruentius eſſe poteſt. Supinam ſchedã idem exponit recto ſitu poſitam, quomodo Liuius ſupinas manus dixit erectas, matronis in publico dolore ad cœlum & Deos tendẽtibus. Dalechampius verò ſupinã ſchedam interpretatur, cuius pars quæ in ſcapo vergebat introrſum, cùm ſuper tabula diſtenditur, extrorſum vertitur, nec tabulæ lignum tãgit: ſic enim poſita, quia mollior, humidior ac tenerior eſt, faciliùs ſuperiniectã aliam amplexatur & retinet. Idẽ Guillãdinus legẽdum putat (trãſuerſa poſteà cute peragitur.) At manuſcripti codicis integritas vulgatam lectionem nihil immutãdam eſſe ſuadet: cõmodiùs enim & cõcinniùs appellari nõ potuit chartarum textus, quàm cratis nomine, ob rectas tranſuerſaſq; philurás ſibi mutuò ſuperincũbentes, quæ cratis vel clatrorũ figura eſt. Porrò plagula eſt chartæ iam cõfectæ, ac ſuis philuris, ſiue ſchedis, ſiue ramentis textæ velut lamina, quam chartæ noſtræ ex linteis tritis cõfectæ folium vulgus vocat. An verò in apricis locis chartæ ſiccarentur an vmbroſis & perflatis, nõ eſt indignum ſcitu quòd id pertineat ad Plinij literam vel emẽdandam vel cõfirmandam. Verum id quidem eſt, quæ ſolo aquæ humore glutinãtur diſsilire, cùm vapore ſolis inareſcũt. At quæ luto pingui, aut pollinis flore aqua diluto cohærent, ſolis tepore & æſtu, atq; adeò ignis calore tenaciùs cõmittuntur. Itaq; qui chartas denſas libris compingendis, aut tegẽdis mercibus cõficiunt, vbi prælo chartæ quadratam plagulam ſatis preſſerint, inſolatu ſiccãt, & librarij voluminũ quæ conſuuntur poſteriora glutine oblita, vel igni admouẽt, vel ſoli exponunt, vt citiùs reſiccẽntur. Quamobrem & olim chartas inſolatu durari ſiccariq; ſolitas vero abſimile nõ eſt. Deinde Plinius chartarum ſpecies ex latitudinis differentia, & earum ordinem exponit. Magna in latitudine eorum differẽtia, tredecim digitorum optimis. Duæ detrahũtur Hieraticæ, Fanniana denos habet. Et vno minùs Amphitheatrica. Pauciores Saitica: nec malleo ſufficit. Nam Emporeticæ breuitas ſex digitos nõ excedit. Prætereà ſpectantur in chartis, tenuitas, denſitas, cãdor, læuor. Primatum mutauit Claudius Cæſar. Nimia quippe Auguſtæ tenuitas tolerãdis non ſufficiebat calamis. Ad hoc trãſmittens literas lituræ metum adferebat aduerſis, & aliàs indecoro viſu per trãſlucida. Igitur & ſecundo corio ſtatumina facta ſunt è primo ſubtegmine. Auxit & latitudinem. Pedalis erat mẽſura, & cubitalis macrocolis. Sed ratio deprehendit vitium, vnius ſchedæ reuulſione plures infeſtãte paginas. Ob hoc præclara omnibus Claudia: Auguſtæ, in epiſtolis auctoritas relicta: Liuiana ſuam tenuit, cui nihil è prima erat, ſed omnia è ſecũda (cui nihil primum erat, ſed omnia ſecũda, ex vetuſto codice.) Scabricia læuigatur dẽte cõchâve, ſed caducæ literæ fiunt. Minùs ſorbet politura charta, magis ſplẽdet. Rebellat ſæpe humor incurioſè datus, primoq; malleo deprehẽditur, aut etiam odore, cùm fuerit indiligẽtior. Deprehẽditur & lentigo oculis, ſed inſerta mediis glutinamẽtis tænia, fungo Papyri bibula, vix niſi litera fundente ſe: tantùm ineſt fraudis. Alius igitur iterum texendis labor. Glutinum vulgare è pollinis flore temperatur feruente aqua, minimo aceti aſperſu. Nam fabrile gummíque fragilia fiunt. Diligentior cura molli panis fermẽtati colato aqua feruente. Minimùm hoc modo intergerij: atque etiam Nili lenitas ſuperatur. Hæ ſunt ex Plinio Chartarum ſpecies. Prima eſt latitudinis decem digitorum, quales ſunt Auguſta & Liuiana: aliæ enim eſſe nõ potuerunt quàm hæ, ab adulatione Auguſti & Liuiæ principem locum nactæ, reiecta in tertium bonitatis & nobilitatis locum Hieratica, quæ ſecunda eſt digitorum vndecim. Tertia Fãniana, de-

Lib. 13. c. 12.

cem. Quarta Amphitheatrica, nouem. Quinta Saitica, pauciorum nouem, nempe octo, quę nec malleo sufficit, vel quòd tam angusta sit, vt malleum qua parte ferit, latiorem non admittat, vel tam fragilis sit, vt malleo percussa disrumpatur. Sexta Emporetica, sex digitorum. Taniticam cortici propiorē, & venalem pondere non bonitate in hoc censu nō reposuit. Hæ fuerūt chartarum differētiæ dum vixit Augustus, mutatæ posteà à Claudio. Nim ia enim Augustæ tenuitas tolerādis non sufficiebat calamis, quo minùs pertunderent ac perforarēt, & transmittens literas, id est, literarum atramētum, lituræ metum afferebat auersis. Sic enim legēdum ex vetusto codice. Nam aduersa charta est exterior, & oculis nostris obiecta, quam scribētes intuemur, in qua calamus properat. Auersa posterior, & à tergo posita. Litura verò effusi sparsiq; atramēti in bibula charta est macula, ei similis quam penna scripturam delētes inducimus. Apparet certè ea magis in auersa chartæ facie, illuc subeunte atramēto, vt cùm aduersa iam aliquid scriptum est, in auersa maculis nigris fœdata præterea nihil pingi queat. Igitur & secundo corio statumina facta sunt, è primo subtegmine. Vetustus codex habet, Igitur & secundo corio stamina facta sunt, vt primo subtegmina, sensu nihil discrepāte, etiā si statumina legamus. Stamen id est quod colo obuolutum mulieres nent. Est & in textrinis filum telæ directum, intra quod subtegmē siue trama currit trāsuersim. Statumen verò ridica siue palus quo vitis fulcitur. Auctoris ergo sensus est. In charta Claudij sicut primo corio è rectis philuris cōfecto additum est secundum velut subtegmē siue trama ex schedis trāsuersis textum, sic huic impacta pro tertio corio siue stamina siue statumina sursum è rectis philuris composita, velut in primo corio. Auxit & latitudinem. Pedalis erat mēsura, & cubitalis macrocolis. Sed ratio deprehēdit vitium, vnius schedæ reuulsiōe ampliores infestāte paginas. Sic vetustus codex. Macrocolla ἀπὸ τῶν μακρῶν κολλῶν dicta putat Guillandinus, Dalechampius ἀπὸ τῶν μακρῶν κώλων, à longis velut artubus, & mēbris. Mensura pedalis & cubitalis, id est, sesquicubitalis harum chartarum an in lōgitudinem an in latitudinem exporrigeretur, Plinius non statuit: in latitudinem potiùs existimat Dalechampius, de latitudine enim hîc agitur: & scapi Papyri, vnde schedæ distrahebantur, nota est lōgitudo ex superioribus, circiter quatuor pedum, quæ ad pedis vel cubiti mēsuram contrahi nō potuit: quamuis μακροκώλου nomē longitudinem potiùs indicet quàm latitudinem. Cùm autem vnius schedæ reuulsione ampliores vel plures infestari paginas dixit, docet nos plagulas chartæ confectæ, siccatæ, malleatæ, læuigatæ plicari solitas in paginas, vt fit & in nostris linteis, quæ quo complures essent, magis scriptura conturbaretur ac læderetur, si quis vnam philuram vel improbitate ac malitia, vel corruptam ac vitiosam exemisset. Augustam epistolis laudatam testatur Martialis, salutatricémque vocat.

Lib. 9. *Marcus amat nostras Antonius Attice musas,*
Charta salutatrix si modò vera refert.

Ex his pro æstimationis ac pretij ordine, & latitudinis varietate, quoniam par ferè esset omnium longitudo, chartas numerare, & in suis classibus recēsere possumus. Augusti tempore Macrocolas primas, pedem aut sesquipedem latas, Augustam & Liuianam optimas, digitos tredecim, Hieraticam vndecim, Fannianā decem, Amphitheatricam nouem, Saiticam, & quam omisit auctor Taniticam pauciores, nempe septē vel octo, Emporeticā sex: quas omnes anteiuit & bonitate & dignatione Claudia, principatu Claudij texta, ex duobus staminibus siue statuminibus, & interiecto vno subtegmine optimis, nempe Augusta & Liuiana aliquātò latior, vt suspicari licet, ad digitos quatuordecim vel quindecim. Ex his cuiuis perspicuū esse potest, Guillādinum non rectè affirmasse Augustam & Liuianam, Hieraticam candē esse chartam. Hîc nō sunt omittēda chartarum vitia quatuor, quæ

auctor

auctor ponit, ſcabritiam, rebellem cõtumaciam, lentiginem, tæniam vnã vel plures. Scabritia, inquit, læuigatur dẽte, &c. Id eſt, Scabritiæ remediũ eſt dente vel concha politura, moderatione tamẽ adhibita, ne vehemẽtiùs atteratur. Nam quamuis ex cõplanatione & erugatione ſplẽdeat magis, fulgenteq; nitore oculis placeat, validiore tamẽ attritu nõ ſorbet atramẽtum ſed reſpuit, & ſi quæ literæ appictæ ſint, inſtabilis & fugax eſt ſcriptura, nec permanet. Alterum vitium eſt rebellio. Rebellat humor incurioſè datus, cùm artificis operæ & ſtudio reluctatur pertinaciùs, nec omne corij ſpatiũ ex æquo rigat & oblinit, ſed alicubi ſubſiſtit copioſior, alicubi parcior affunditur, vnde plagularum fit inæqualis & ſuperficies, & reſiccatio. Nam cùm probè curatam, ſubactam, tractatamq; chartam eſſe putat artifex, neq; quicquã aliud operæ ſuæ prætereà deſiderare, tum cõtra eius ſpem vitium id detegitur, & tanquã recrudeſcit, quòd eius diligẽtiæ negotiũ faciat. Itaq; retexẽda charta, & eodẽ labore domanda, atq; peruincẽda quo priùs. Malleo deprehẽditur id vitium, aut quòd percuſſam laceret, aut quòd eminentiora tubera, depreſſioreſq; lacunas plagularum inæquali percuſſu tundat, & inuenuſta deformitate tuſas oſtendat. Prodit eam labẽ etiã odor, charta præſertim negligẽtiùs prælo cõpreſſa & ſiccata, mucidus fœtiduſq; putreſcente ac ſitum olente humore, qui nec prælo eſt eliſus, nec inſolatu diſsipatus. Deprehẽditur & lentigo oculis, &c. Lentiginẽ in charta Plinius appellat næuos, ſordes, decolores punctorum notas, & maculoſas velut aſpergines, quæ fiebãt dum cõpingerẽtur coria, ſi quid illaberetur impurius, quod natiuũ colorem inquinaret, aut ſi quid in ſchedis cõtortum & conglobatum chartam infuſcaret. Oculis id cognoſcebatur, vel conſpecta ſtatim charta, ſi maculæ in aperto forẽt, vel ad ſolem explicata, ſi altiùs inſiderẽt (Sed inſerta mediis glutinamentis tænia.) Quartum ac poſtremum vitiũ eſt tænia, non, vt Guillandinus arbitratur, philura vel ſcheda, ſed oblongus & anguſtus in plagulis ductus, nullo glutine, aut pingui humore litus & opertus, in quo ſola Papyri fungoſa & bibula raritas abſque vllo tectorio calamis ſcribẽtium occurrit, & literam ſiue atramẽti picturam dum haurit diffundit. Quod nec ictu mallei, nec oculorũ conſpectu exploratum ſed ſcriptura tantùm, tum picta litera liqueſcẽs vtraq; parte cõbibitur, & tam aduerſam quàm auerſam partem inquinat. Hæc de Papyro & veterum chartis ex Plinio & Dalechampij obſeruationibus ſtudioſo lectori fortaſſe nõ iniucunda exponere voluimus. Papyrum Niloticam ſiue Ægyptiam ex Ægypto delatam, & qualẽ deſcribunt Theophraſtus & Plinius, Pena in horto Piſano florentem ſe legiſſe ait, quam Cypero cõgenerem facit & ſimilimã, verùm elegantiorem multò, iunceo, arundinaceóve triquetro caule, medulla farcto tomẽtitia, ſtipitibus multis, proceris, lænibus, nitidis ſurrectis, ſenũ, interdum ſeptenũ cubitorum altitudine, quibus ad imum tantũ folia inſunt Cyperi aut Sparganij repanda, radicibus arundinaceis, fibroſis, floribus valde ſpecioſis, luculẽtam in ambitu cæſariem referentibus, numeroſis gracilibus thyrſulis, dẽſo & æquali comarum ſtipatu, & apicibus prominentibus, Ferulæ in modum collectis, nõ vt in Cypero ſparſis, quos circa ortum ambiunt radiatim foliola

PAPYRVS Aegyptia, Penæ.

foliola multò minora illis quæ ſunt ad imũ, vt in Cypero. Quare veri ſimile eſt, inquit Pena, hãc veram eſſe Theophraſti Papyrũ, cuius deſcriptio apud Pliniũ neq; mutila, neq; ex duabus diuerſi generis cõfuſa, nempe hac Ægyptia, & Babylonia, vt cẽſet Pena, ſed eadẽ planè eſt quæ apud Theophraſtum, vt ſuprà citatos vtriuſq; locos cõferenti facilè innoteſcet. Præterea cùm ſcribit Pena Pliniũ vſum tum funium tum chartæ obſcuriùs tradẽtem his verbis, Texuntur omnes tabula madẽte Nili aqua, quod de funibus quis fortè interpretetur, inquit: & mox, Turbidus liquor vim glutini præbet, &c. cùm ſcribit, inquam, medullæ gluten in chartas duci ſolitum innuere videri. Ad hæc cùm antè dixerit caulis medullam tomẽtitiam tuſam, glutiniſq; in ſpeciem ſubactam, ductam olim fuiſſe in bracteas Papyraceas, quæ mutuò ſibi appreſſæ folia craſsiora cõflabant, ſcribendo apta, quemadmodũ etiam fit ex laciniis linei panni cõtuſi, & in candidum redacti, neq; chartarum priſcarum, neq; noſtrarum conficiendarum rationem intellexiſſe videtur. Neq; enim medulla vlla Papyri in laminas ducebatur, quæ mutuò appreſſæ folia cõficerent, ſed ſcapi Papyri philuræ ſuper tabula exporrigebantur rectæ & tranſuerſæ, ex quibus plagulæ & chartæ fierẽt, vt prolixè & dilucidè ex Plinio declarauimus. Neque panni linei in gluten rediguntur, vnde chartæ noſtræ fiant, ſed ex lineis pannis tritis & aqua diſſolutis folia compingũtur, quæ poſteà glutine accepto ſolideſcunt.

Vires. Nunc de medico Papyri apud veteres vſu dicamus. Ad aperiendas fiſtulas, inquit Dioſcorides, (Lib.1.c.98.) madefacta lino inuoluitur, vſque dum inaruerit: conſtricta enim atque immiſſa in hiatum, humore completur, & intumeſcendo fiſtulas aperit. Crematæ Papyri cinis nomas cùm omnium partium, tum oris maximè cohibet: verũ id meliùs combuſta charta præſtat. Quæ verò addit de radice Ægyptiis alimenti nonnihil ſuppeditante, id iam refutauimus. (Lib.8.ſim.) Galenus de eadem ita ſcriptum relinquit: Papyrus ipſa quidẽ per ſe in vſum medicinæ non venit, at macerata aut vſta vtilis efficitur. Igitur oxycrato vinóve macerata recẽtia vulnera glutinat, maximè in circulum circumpoſitã. At vſta medicamentum eſt exſiccans, velut & chartæ combuſtæ cinis, niſi quia infirmior eſt quàm Papyri. (Li.14.c.11.) Plinius, cognata in Ægypto res eſt Arundini Papyrus, præcipuæ vtilitatis cùm inaruit (Dioſcorides priùs madefacit, & imbuit, mox circundato ligno conſtringit, quoad compreſſa exſiccetur) ad laxandas ſiccandáſque fiſtulas (ad aperiendas ſiue recludendas fiſtulas tantùm dixit Dioſcorides) & intumeſcendo ad introitum medicamẽtorum aperiendas. Charta quæ fit ex ea, cremata inter cauſtica eſt. Cinis eius ex vino potus ſomnum facit (de ea re nihil planè Dioſcorides) ipſa ex aqua impoſita callum ſanat.

IVNCVS ODORATVS. CAP. CXXIIII.

Nomina ΧΟΙΝΟΣ & σχοῖνος ἀρωματικὸς Græcis, Latinis Iuncus odoratus, Cornelio Celſo Iuncus rotũdus, vt diſtinguat à Iunco vulgari & Cypero, Iunco triãgulari, Officinis Squinanthum, dictione ex χοίνȣ & ἄνθȣς, id eſt, ex Iunci flore deprauata, quo Schœnanthi nomine olim vocabatur à multis tempore Galeni à præſtantia roſeáque fragrantia, Serapioni Adher, non Adcher, vt in excuſis codicibus legitur, Auicennæ Adhar, non Adchar, Hiſpanis *Paya de la Mequa*, ſiue *Paya de Camelhios*, Gallis *Paſture de chameaux*. (Lib.1.c.16.) Dioſcorides locos natales, & præſtantioris notas potiùs, quàm totam eius figuram deſcripſit his ferè verbis.

Locus. Iuncus odoratus in Africa & Arabia naſcitur. Laudatiſſimus ex Nabathæa, proximus Arabicus, quem aliqui Babylonicum cognominant, alij teuchitin: peſſimus ex Africa. (Præſtantia) Eligendus eſt rufus, recens, floribus refertus, tenuis, purpuraſcens, fiſſilis, qui manibus confricando roſæ odorem emittit, igneæ mordacitatis ad linguam. (Lib.21.cap.) Breuiùs hæc Plinius dixit. Ob id & odorati Iunci medicinæ dicentur, quoniam

quoniam & in Syria Cœle (vt ſuo loco retulimus) naſcitur. Laudatiſsimus ex Nabathæa, cognomine teuchites, proximus Babylonius, peſſimus ex Africa, ac ſine odore. Eſt autem rotundus, vinoſæ mordacitatis ad linguam. Syncerus in confricando odorem roſæ emittit, rubentibus fragmentis. Quæ ſi cum Dioſcoride conferas, quædam manca, alia perperàm notata perſpicies. Neque enim ex Dioſcoride Iuncus ex Nabathæa teuchites cognominatur, ſed Babylonius. Quare ſic Plinij locus explendus videtur. Laudatiſſimus ex Nabathæa, proximus Arabicus, quem aliqui Babylonium cognominant, alij teuchitin, peſſimus, &c. Eſt autem τεῦχος, ἀγγεῖον, vas, vnde τευχῖτις σχοῖνος, quod vaſis afferretur. Neque vinoſam mordacitatem Iunco huic ineſſe ait Dioſcorides, ſed linguam mordere μετὰ πολλῆς πυρώσεως, id eſt, cum multo feruore: neque rubentia fragmenta, ſed σχιζομένην καὶ ἐμπόρφυρον, id eſt, fiſſilem & purpuraſcentem. Quod vterque de roſæ odore dixit, id negat Garcias: nam tritum quidem ait iucundum odorem ſpirare, ſed non roſæ: annotátque Dioſcoridem in his aromatis ſæpe incertis comparationibus vti. Auicenna duo Iunci genera ſtatuit, vnum Arabicum, & boni odoris, alterum in Agiami natum, quo vocabulo Damaſcum ait intelligi Garcias. Alij Iuncum Agiami accipiunt Iuncum vulgarem, de quo Dioſcorides lib. 4. vt eo capite Auicenna duo capita Dioſcoridis commiſceat, vnum de Iunco odorato, alterum de Iunco vulgari, qui locis humidis naſcitur: nam Agiami exponit Bellunēſis natum in loco humido & paluſtri. Illud verò æquè abſurdum quod ſubjicit ex Dioſcoridis auctoritate, Iuncum odoratum duarum eſſe ſpecierum, quarum vna eſt quæ non habet fructum, altera quæ fructum habet nigrum: neque enim Dioſcorides ita diſtinxit, neque fructus Iunci odorati vſpiam meminit. Serapio ex Abohanifa tradit Iuncum odoratum radicem habere ſimilem Chulem, latiorem tamen, cum minoribus tuberibus, ramulos tenues, qui fructum ferunt ſimilem floribus Arundinis, ſed gratiorem & minorem. Quid autem Serapioni ſit Chulem neſcio, niſi fortaſſe ſit gramen, aut herba vulgaris Græcis πόα dicta. Pandectarius

Lib. 2. cap. 591.

Cap. 42.

Cap. 158.

IVNCVS odoratus, Matthioli.

SCHOENANTHI flores, Lobellij.

vocat

In cap.16. Lib.1. vocat Chulem herbam capillarem. Recetiores accuratiùs & magis ſignatè Schœnanthi ſpeciem expreſſerunt. Matthiolus, qui ſe arculam florum Schœnanthi plenam habere ait, folia ei Caricis vel Zeæ tribuit, robuſtiora tamē, ſurſum ſpectantia, ex quibus culmi geniculati, & in horum ſummitate flores exeunt odorati Radix ſubeſt ima parte villoſa odoratáque, ſed odor tempore perit. Cluſius in ſcholiis in Garciæ hiſtoriam refert natas ſibi fuiſſe Iunci odorati plantas ex ſemine Italia miſſo. Is teneris multis culmis aſſurgit, tenerioribus foliis quàm Gramen, ſiue πόα, quam plurimùm refert, linguam mordicantibus iucunda & aromatica quadam acrimonia, quæ trita gratum quidem ſpirant odorem, ſed in quo Roſæ odor non appareat: nam manducata potiùs Roſæ præſertim ſaccharo condítæ odorem æmulari videtur. Nullum protulit florem, quod ſeriùs prouenerit. Radix fuit numeroſa, capillacea, non, vt dixit Serapio, nodoſa, guſtu feruido & aromatico. Tandem frigoribus periit, vt annua planta eſſe videatur. Eius iconem ex eodem Cluſio hîc proponimus, cui addidit Lobellius flores ſpicatim è glumis ſecundum caulem Lilij ritu hærentes, quos etiam hîc appinximus. Naſcitur in

Forma.

Lib.1.c.34.

Locus. Mazcate & Calaiate Arabiæ prouinciis maxima copia Garcia teſte, non aliter quàm Gramen vulgare in Hiſpania, quo paſcuntur animalia. Ab incolis vocatur *Sachbar*, à nonnullis *Haxis cachule*, id eſt, herba lotoria, ſiue lotionibus idonea. Aliis etiam nominibus Arabes Schœnanthum nuncupant, vt Auicenna Adhar, Serapio Adher, vt diximus, quos ſequuntur Arabici omnes & Perſici Medici. Florem verò vocant Foca, Perſæ qui ad ſupradictas vſque prouincias pertingunt, Alaf, quod herbam ſignificat. Apud Indos Herba Mazcatenſis appellatur. Sunt qui Paleam de Mequa vocant, alij Paſtum camelorum, nec immeritò. Non ſunt tamen iſtic adeò frequentes cameli, vt totum gramen cum floribus depaſcantur. Sunt enim etiam aſini, muli, equi, boues, capræ & oues, quæ nullum aliud pabulum norunt, quàm hunc Iuncum. Quare non temere ſcribit Galenus neſcire ſe quomodo Schœni anthos, id eſt, Iunci odorati florem vocent, cùm floris copiam non admodùm ſuppeditet. Nam etſi tota adferatur herba, ſunt tamen eius ſuperiores partes à camelis ſæpe depaſtæ: veſcuntur enim ea, & delectantur maximè, non quòd tantus ſit illic camelorum ſummitates depaſcentium numerus, vt nullus vnquam flos nobis compareat, ſed quòd trunca ſæpe adferretur herba, nempe radix, folium, caulis, flores autem ferè nulli, quemadmodùm hodie videas in emporiis magnam plantæ copiam, flores autem perpaucos, tum quia plurimæ illic animantes iis vt cæteris graminibus veſcendo ſummitates abſumunt, tum quia flores pappoſi tenuéſque facilè dilabuntur. Huic florum paucitati accedit inſtitorum negligentia, qui nullos adferunt, medicis hos non poſtulantibus, quòd eorum vſus deſierit. Defertur quidem in Indiam in medicum vſum vſurpandus. Maxima tamen copia in faſciculos colligatos nauibus inferunt equarij mercatores, vt equis ſubſternant, ne ſtercoris & vrinæ pædore offendantur: nam ſimul atque maduerit in mare abiiciunt, & recentem ſubſternunt. Sed & nautæ faſciculos aliquot ſecum aduehere ſolent, quos in India vendunt. Refert idem Garcias ſe in inſula Dio vili emiſſe multos Iunci faſciculos, quos in Luſitaniam cum aliis aromatibus mitteret, nullum tamen florem ſe vidiſſe. Sed nec ab incolis in pretio habebatur, nec eius vllus apud eos vſus niſi in lotionibus: eo enim ſe & iumenta ſua lauant. Arabes verò & Perſæ Medici ad medicamenta duntaxat vſurpant. Schœnanthum noſtrum ex Alexandria Ægypti ad nos aduehitur, eò importatum ex locis antedictis. Sed in eo deligendo diligentia magna eſt adhibenda: id enim palearum quarundam & herbarum feſtucis impoſtores adulterant. Ad hæc ne vetuſtate vires amiſerit diligenter expendendum Hæc enim vitia multis perſuaſerunt Schœnanthum Officinarum ſpurium & illegitimum eſſe. Sed falluntur

Lib.1.c.34.

Nomina.

Lib.1.Anti.

luntur illi, quoniam tum deſcriptio, tum vires perſpicuè eos refutant. Nam quod radices primùm medico vſui conuenientes illi non ineſſe contendunt, ſed capillorum modo tenues, deinde paleas ipſas nullam guſtantibus acrimoniam relinquere, poſtremò Schœnanthum vulgare Iuncum non proferre, ſed calamos geniculatos Tritici vel Hordei modo, in iis vehemẽter errant: ſiue enim tenues ſint radices, ſiue craſſæ, nihil ad hiſtoriam attinet, modò iis viribus prædita ſint quæ eis tribuuntur, quibus ideò deſtitutæ non ſunt quòd ſint capillaceæ, nam Dioſcorides eas non deſcripſit. Quod Schœnanthum noſtrum acrimonia careat, id falſum eſt: id enim quod vetuſtate euanidum & exoletum non fuerit, linguam manſu vellicat. Quod Iuncum ferat, non calamos quos ferre debeat, apertè Dioſcoridi refragatur, ſcribenti: χρῆσις δὲ τοῦ ἄνθους, καὶ τῶν καλάμων, καὶ τῆς ῥίζης, id eſt, Vſus eſt floris, calamorum, & radicis. Illud verò abſurdiſsimum, Galangam Iunci odorati radicem eſſe, cùm Galanga auctore Garcia in China naſcatur, quæ bis mille leucis ab Arabia diſtat, & plurimùm à Iunco odorato differt tum foliis, tum radice, nec niſi ſata proueniat, Iuncus autem ſponte naſcatur, nec ſeratur. Alij aliis rationibus noſtrum Schœnanthum vt adulterinum improbãt. Primùm quòd caulem Cyperi non habeat, vt Dioſcorides in Cypero teſtatur: deinde quòd radices noſtro Phu ſimiles non ſint: præterea quòd antiquis florum, caulis, radicum vſus tantùm fuerit, non foliorum, quibus hodie tantùm vtuntur: adhæc quòd in noſtro Schœnanthi tum caule tum radice nullus prorſus calor percipiatur, nec ſapor, ſed in foliis quibus Dioſcorides non vtitur. Quæ facilè refelluntur. Dioſcorides enim Cyperi caulem nulla adiectione dixit eſſe ὅμοιον σχοίνῳ, id eſt, ſimilem eſſe Iunco, vulgari ſcilicet. Quare Ruellius perperàm caulem Iunci odorati vertit. Cùm enim Dioſcorides Schœnantho calamum tribuat, Cyperi autem caulis calamus non ſit, nec rotundus, nec geniculatus calami inſtar, ſed anguloſus, vt ad huius diſcrimen Iuncus ille odoratus rotundus cognominatus ſit à veteribus, quonam pacto Dioſcorides capite de Cypero ei Iunci odorati rotunditatem aſſignaſſet? Idem nuſpiam Phu radicem Schænantho ſimilem dixit: ſic enim capite de Phu, ῥίζα δὲ ἡ μὲν ἀνωτέρα περὶ δακτύλου μικροῦ τὸ πάχος, πλαγία δὲ ἐπιρρίζια ἔχει καθάπερ σχοῖνος, ἢ μέλας ἐλλέβορος. Id eſt, radix Phu ſuperior digiti parui craſſitudinem æquat, ex obliquo fibras ſeu radiculas habens Iunci & Ellebori nigri modo. Hic fibras radicis Phu fibris radicis Iunci ſimpliciter comparat, vt hic quoq; Ruellius malè Iunci odorati verterit. Quod autem Schœnanti noſtri caules & radices minimè in medicina vſurpentur, ſed folia duntaxat, nõ euenit, quòd partes illæ ſapore, odore, viribuſque careant, (ſunt enim omnes odoratæ & efficaces) ſed quia poſt Dioſcoridis tẽpora incuria Medicorum ita inualuerit vſus, proculdubio reuocandus, vniuerſaque planta vtendum in poſterum, quod teſtatur Galenus his verbis, Ego quidem mihi teſtis eſſe poſſum, habere me nunc ad manus aliquot Iunci odorati plantas, quarum calami ac radices non minùs ſunt acres quàm folia. Quare qui Schœnanthi noſtri natales ac facultates diligentiùs examinauerit, id ex Arabia in Alexandriam, inde ad nos importari ex negotiatoribus certò intelliget, ac legitimi facultatibus præditum eſſe teſtabuntur Medici omnes, qui id ſæpe in medicamenta vſurparunt. Eas autem facultates Dioſcorides ita declarat. Iunci odorati floris, calamorum, radicis eſt vſus. Vim vrinæ ciendæ habet, menſes pellit, inflationes diſcutit, caput aggrauat, modicè adſtringit, comminuit, concoquit, & venarum ſpiracula aperit: flos eius in potu vtilis eſt ſanguinem reiicientibus, doloribus ſtomachi, pulmonis, iocinoris & renum. Miſcetur antidotis. Radix adſtringentior eſt: ideò faſtidiis ſtomachi, hydropicis, conuulſis drachma vna cum pari pondere Piperis per dies aliquot datur. Decoctum vuluæ inflammationibus, ad deſidentium fotus vtile eſt. Plinius aliter de iis

Lib.1.c.4. Lib.1.c.10. Lib.8.ſim. Lib.1.c.16. *Vires & Temper.* Lib.21.c.18.

Xxx

ſcripſit. Diſcutit inflationes,ob id ſtomacho vtilis, bilémque & ſanguinem reiicientibus. Singultus ſedat,ructus mouet,vrinam ciet,veſicæ medetur. Ad muliebres vſus decoquitur, opiſthotonicis cum reſina arida imponitur. Dioſcorides florem duntaxat ſtomacho vtilem eſſe dixit,& ſanguinem tantùm reiicientibus. Quod Plinius ad muliebres vſus decoqui, ille decoctum ad inflammationes vuluæ fœminis inſidentibus vtile. Vterque vrinam ciere. Reliqua, quæ Plinius ha-
Lib.8.ſim. bet, Dioſcorides prætermiſit. Galenus de iiſdem hæc prodidit. Schœni anthos modicè calfacit,modicè etiam adſtringit,nec planè à tenuitatis natura alienus eſt. Quare vrinam mouet, menſéſque ciet, adhibitum ſiue in fotum, ſiue in potionem.Prodeſt & ſtomachi,& iecoris,& ventris inflammationibus. Magis adſtringit radix.Flos calidus eſt. Porrò in omnibus ſui partibus, in aliis magis,in aliis minùs guſtantibus apparet adſtrictio. Quare hæmoptoicorum medicinis admiſcetur. Hæc Galenus. Etſi in Officinis verus odoratus Iuncus reperiatur, tamē odor & ſapor adeò euanuerunt, viréſque tempore ita imbecilles factæ ſunt, vt putent nonnulli hunc non aliam eſſe plantam,inquit Pena, quàm quæ paſſim in Adriaticis frequens,& nonnunquam in mediterraneis,litoribus,& ſabuletis occurrit, planè ſpecie, magnitudine, culmóque concolori ſimilem Iunco odorato: meminítque ille hanc ſibi obtruſam à pharmacopœis Venetiis & Monſpelij, qui affirmarent veri eſſe congenerem.Verùm ab illius præſtantia longiùs abeſt, quàm Canna vulgaris à Calamo aromatico deinde foliis eſt gramineis,& longè diſſimilem florem profert. Coniicere poſſit quiſpiam Iuncum eſſe odoratum,quem in Campania inueniri memorat Plinius.

Marinus Iuncus gramineus foliis Schœnanthi.

CALAMVS AROMATICVS. CAP. CXXV.

Nomina ΚΑ'ΛΑΜΟΣ ἀρωματικὸς, Latinè Calamus aromaticus, potiùs quàm odoratus. Auicenna & cæteri Arabes omnes Caſſab & Aldirira vo-
Lib.2.c.157. cant.Caſſab enim Calamus eſt, Aldirira ex aromatibus. Dirire enim idem quod aroma. Serapio corrupto vocabulo Haſſabel-derire. De
Cap.265. ſimpl. hoc Dioſcorides ſic breuiter. Calamus aroma-
Lib.1.c.17. ticus in India naſcitur. Melior eſt fuluus denſè geniculatus,& qui in aſſulas multas frangitur plena araneorum fiſtula, albicans, viſcidus in mandendo,& aſtringens cum aliquāta acrimo-
Li.12. c.22. nia. Et Plinius,Calamus, inquit,in Arabia naſcens, communis Indis atque Syriæ eſt: in qua vincit omnes, à noſtro mari centum quinquaginta ſtadiis. Inter Libanum montem, aliúmque ignobilem, non (vt quidam exiſtimauere) Antilibanum in conualle modica iuxta lacum cuius paluſtria æſtate ſiccantur, tricenis ab eo ſtadiis Calamus & Iuncus odorati gignuntur. Nihil ergo à cæteris ſui generis differunt aſpectu.Sed Calamus pręſtātior odore ſtatim è longinquo inuitat, mollior tactu, meliórque qui minùs fragilis,& qui aſſuloſè potiùs quàm Raphani modo frangitur. Ineſt fiſtulæ araneum, quod vocant florem (aliàs, araneus, quem vocant florem.) Præſtantior cui numeroſus (aliàs, numeroſior.)Reliqua probatio,vt niger ſit(Dioſcoridi κιῤῥὸς, id eſt, fuluus.) Damnatur aliubi (quidam legunt, alius.) Melior quo breuior & craſsior,

CALAMVS aromaticus, Matthioli.

craſſior, lentúſque in frangendo. Quæ ferè ex Theophraſto Plinius tranſcripſit. Lib. 9. hiſt. cap. 7. Sic enim ille. Calamus & Iuncus trans Libanum montem, inter ipſum Libanum & alium quendam montem paruum (ignobilem Plinius dixit) in conualle parua, non, vt quidam dixere, inter Libanum & Antilibanum. Etenim inter hos campus eſt amplus & pulcher, quem Aulonem vocant. Vbi verò Calamus & Iuncus proueniunt, lacus magnus eſt, iuxta quem paluſtribus ſiccatis iſti enaſcũtur. Occupant locum triginta ſtadiis ampliorem. Virides nequaquam eſſe videntur, (Sic legit Gaza, vt & vulgata exemplaria, ὐ δοκοῦσι δὲ χλωροί: Guillandinus legit, οὐκ ὄζουσι δὲ χλωροί, id eſt, virides inodori ſunt) ſed ſiccati faciè nihil ab aliis differunt. Locum ingredienti protinus odor ſentitur, non tamen longiùs expirat, vt quidam referunt. Sequitur in Græco, ταῖς προσφερομέναις εἶναι πρὸς τὴν χώραν: quæ omiſit Gaza, & reuera deprauata ſunt, ac ſic reſtituẽda. ταῖς προσφερομέναις ναυσὶν πρὸς τὴν χώραν, id eſt, à nauibus quæ eò curſum tenẽt ſentiri. Hic enim locus à mari pluribus quàm centum quinquaginta ſtadiis abeſt. Sed Arabiæ regionis afflatum odoratum eſſe aiunt. Hæc Theophraſtus, qui quæ de loco illo narrat, ex aliorum ſermonibus & fide narrat. Is campus eſt, auctore Guillandino, vallis quem interſecat Iordanus. Lacus verò Geneſareticus, D. Matthæo mare Galilææ, D. Ioanni mare Tyberiadis. Serapio & Auicenna magnam partem eorum, quæ de calamo tradiderũt, ex Græcis deſcripſere. Quæ omnia quia graphicè Calami aromatici partes omnes non depingunt, dubitandi occaſionem præbuerunt, num radices, quæ paſsim in Officinis proſtant hoc nomine, pro legitimo Calamo habẽdæ ſint. Braſauolus has pro vero calamo habet. Fuchſius eaſdem veri Calami aromatici radices eſſe putat. At plures, iiq; rei herbariæ peritiſsimi, has vulgares radices Acori veri radices eſſe ſtatuerunt, & perperàm in Officinis pro Calamo vſurpatas fuiſſe. Qui non ſolùm odore, cæteriſq; facultatibus, ſed etiam natura & tota effigie ab Acoro diſſidet. Primùm quæ Calami ferũtur eſſe radices, Iridi perſimiles ſunt, geniculatæ, reflexæ, ſubalbidæ, acres, odore præſtantes, &, vt ait Galen. etiam ſubamaræ. Deinde folia quæ nonnunquã cum planta ipſa adferuntur, planè ſunt Iridis. Quæ omnia Acorum planè referunt, quale Dioſcorides depinxit. At Calamus verus eodem auctore fuluus eſt: aſſulatim frangitur, tubum arundinaceum ſeu fiſtulam habet araneorum plenam, lentus eſt in mandendo, adſtringẽs & ſubacris. Lib. 1. c. 17. Ad hæc ex Arundinũ eſt genere Theophraſto & Plinio teſtibus, id quod etiam ipſum nomen demonſtrat, atque etiam ipſius caulem ſeu arundinem non radicem in medicum vſum aſſumi. Sed vulgaris Calami radix, quã Acori eſſe probauimus, neq; aſſulatim frangitur, ſed tranſuerſim Iridis, vel Raphani modo, neq; fiſtulam ſeu arundinem fert, ſed caulem Iridis, graciliorem tamen, & longiorẽ, neq; adſtringit, neque ſubacris eſt, ſed planè acris, neq; amaritudine caret auctore Galeno, quæ Calamo vero deeſt. Garcias Calamum aromaticum quo Officinæ in Luſitania vtuntur, eundẽ eſſe Lib. 1. Arom. Ind. cap. 32. Calamus Aromat. Garciæ. aſſerit cum eo qui in India magno eſt vſui tum viris, tum mulieribus, & iumentis. In Guzarate vocari ait *Vas*, in Decan *Bache*, in Malabar *Vazabu*, in Malayo *Dirimguo*, in Perſia *Heger*. Seritur, inquit, per vniuerſam Indiam, plurimus verò in Guzarate, & Balagnate, Goæ etiam, vbi multus eſt eius vſus, in hortis ſatus prouenit, ſed perpaucus. Sciſcitatus eſt Garcias à multis Coracone incolis & Arabib⁹, num apud eos naſceretur Calamus: item an eſſet eis cognitus, eoq; vterẽtur. Negarunt omnes apud ſe inueniri, niſi ab Indis aduectum, probeq; ſibi cognitũ, vtpote cuius apud eos plurimus eſſet vſus. Non falli tamen eos ait qui Arabicum vocant. Nam ex India in Arabiam defertur, & inde in alias regiones, neq; qui Alexandrinum appellant, quoniam hinc Alexandriã, deinde Barut & Tripolim Syriç defertur. Is verò quo ſe in India vti Garcias ait, radix non eſt (puſilla enim eſt eius radix) ſed ipſius Calami cum aliquãtula interdum radicis parte fragmentũ. Ex iis perſpicuum

eſt, Calamum, cuius meminit Garcias, lõgè alium eſſe à Calamo Officinarum noſtrarum, quin potiùs eius Calamum legitimum videri à veteribus deſcriptũ. Quare quãplurimi in ea perſeuerant ſentẽtia, Calamum noſtrum vulgarem Acori eſſe radices, noſq; legitimo Calamo carere. Quem ſi quis nactus ſit, ſciat has eius vires

Lib.1.c.17. ex Dioſcoride. Calamus aromaticus vrinã potu ciet: quare cũ Graminis aut Apij

Vires & Temper. ſemine coctus & potus, vtilis eſt hydropicis, nephriticis, ſtillicidio vrinæ, ruptiſq;. Menſes & potu & appoſitu pellit: tuſſi ſuffitu medetur per ſe, aut ex reſina terebin thina hauſto per arũdinem fumo: ad muliebres inſeſſus decoquitur, & clyſteribus

Lib.8.ſim. imponitur. Suffitionibus, malagmatiſq; odoris gratia cõmiſcetur. Ex Galeno. Calamus leuiculam quãdam adſtrictionem, ac minimam acrimoniam habet. Magna ex parte eſſentia eius terrena eſt & ærea, in frigiditatis caliditatiſq; cõiugatione tẽperata. Quamobrem moderatè vrinam mouet, & facultatibus, quæ iecori & ſtomacho imponuntur, miſceri poteſt. Tum in fomenta quoque vteri, quę phlegmones gratia, aut irritandis menſibus aſſumuntur, admiſcetur. Habeatur igitur ſecundi ordinis eorum quæ excalfaciunt & deſiccant, valentiùs tamen deſiccent quàm ex calfaciant. Ineſt quoque ei quædam partium tenuitas.

ZINGIBER. *CAP. CXXVI.*

Nomina RAECIS voce barbara ζιγγίϐερ, & ζιγγίϐερι, & γιγγίβερι dicitur, Latinis Zingiber & Gingiber, Arabibus *Zingibel*, Italis *Gengeuo*, Germanis

Lib.2.c.154. *Ingber*, Hiſpanis *Gingiure*, Gallis *Gingenure*. Dioſcorides vſum potiùs quàm plantæ ſpeciem expreſſit his verbis. Gingiber ſui generis planta eſt, in Troglodytica Arabia magna ex parte naſcens, qua virente ad multa perinde atq; nos Ruta vtũtur, & in primis potibus & eduliis admiſcẽt. Huius radices Cyperi modo paruæ ſunt, candicantes & odoratæ, atq; Piper ſapore imitãtur. Eligi debent quæ teredinem nõ ſenſerunt. A' multis tamen ob id cõdiuntur, quòd

Lib.12.c.7. celeriter cariem ſentiant. Breuiùs etiam Plinius de Pipere ſcribens. Nõ eſt, inquit, huius arboris radix, vt aliqui exiſtimauere, quod vocãt Zimpiberi, alij verò Zingiberi, quanquã ſapore ſimile. Id enim in Arabia atq; Troglodytica in villis naſcitur, paruæ herbæ radice candida. Celeriter ea cariem ſentit, quãuis in tanta amaritudine. Dioſcorides omiſſa reliqua delineatione, radiculas tantùm memorat vt Cyperi, cui tamen admodùm ſimiles nõ ſunt, & maiores, nec pendulæ Cyperidis ritu. Plinius dixit tantùm paruæ herbæ radicem eſſe candidam. Quare ampliorem eius deſcriptionem ex Garcia & aliis hîc ponemus. Zingiber, vt docet Garcias, appellatur Arabibus, Per-

ZINGIBER, Penæ.

Lib.1. Aro. Ind c.41. *Nomina* ſis, & Turcis, *Gingibil*, non *Lengibel*, vt corruptè legimus in Serapione: in Guzarate, Decan,

Cap.326. ſimpl. Bengala cùm adhuc recens eſt & viride, *Adrac*, ſiccatũ verò *Sucte*, in Malabar tam viride quã ſiccum, *Imgi*, in Malayo, *Aliaa*. Eſt autẽ Zingi-

Forma. ber foliis Iridi aquaticæ aut Gladiolo (nõ Arundini) ſimilibus, magis tamen nigricantibus: caule cum foliis duorum aut trium palmorum altitudine, radice etiam Iridis, multò minore quã Cyperi, nõ ſerpente, vt volunt quidam, nec admodùm acri, præſertim eius quod in Bacaim

natum

natum eſt,ob nimiam quæ in ea exuperat humiditatem. Ludouicus de Barthema ſcribit erui radicem quatuor,& octo, & duodecim vnciarum pondo,neque enim omnibus eadem eſt amplitudo:caulem trium, aut quatuor palmorum longitudine: cùm eruitur Zingiber,relinqui internodium in ſcrobe, terráque operiri, ſeu ſemen eius radicis proximo anno producturæ alium fructum,id eſt,Zingiber. Et Antonius Pigafetta narrat in inſula Thidore naſci Zingiber, idq́; recens edi panis modo,quòd recens acre non ſit veluti eſt ſiccum. Arborem non eſſe,ſed paruam plantam,quę caules ferat palmum altos,Arundini ſimiles,folia item ſimilia, ſed anguſtiora & breuiora, quorum nullus vſus,ſed radicis tantùm quæ eſt Zingiber.Naſcitur id in omnibus Indiæ prouinciis cognitis,ſemine aut radice ſatum. *Locus.* Nam quod ſponte naſcitur, exigui eſt momenti. Optimum & frequentiſsimum *Electio.* eſt Maluaricum, Arabibus & Perſis maximè expetitum. Secundum locum obtinet,quod in Bengala creſcit. Tertium,quod in Dabul, & Bacain, totáque ea ora maritima. In ſolitudinibus & mediterraneis vix inuenitur, neque inde ad nos adfertur.Prouenit etiam in inſulis D. Laurentij, & Comaro,quæ Æthiopiæ ſunt conterminæ. Vnde ſumpta occaſione dixere nonnulli apud Æthiopes & Arabas naſci. Galenus è Barbaria conuehi ſcripſit. Si per Barbariam Indiam intelligit, *Lib.6.ſim.* inquit Garcias, rectè quidem. At ſi per Barbariam eam Africæ partem,quæ hodie Barbaria nominatur, malè. Dioſcor. in Troglodytica Arabia naſci tradidit. At apud Troglodytas quidem & Æthiopes naſcitur,ſed adeò exigua quantitate, vt vix incolis ſufficiat,in Arabia verò minimè: nam ad Arabes ipſos importatur. Quod idem dixit Zingiber primis eduliis admiſceri, id verùm eſſe confirmat Garcias, quòd idem hodie quoque apud Indos obſeruetur. Hæc etiam radix minutim conciſa,& aliis herbis admixta,in acetariis additur cum aceto, oleo & ſale: ac etiam cum carnibus ac piſcibus coquitur. Quare rectè Dioſcorides dixit Zingiber cibo conueniens eſſe, & cum condimento aſſumi, excalfactoriam vim habere,& concoquentem,aluum leniter mollire,ſtomacho vtile eſſe, efficax aduerſus ea quæ oculis caliginem offundunt, in antidota addi. Quod autem aluum mollire ait,id intelligendum ſi recentes & teneræ adhuc radices edantur, multa adhuc in iis humiditate aluum molliēte,& lubricante: nam vetuſtiores & exhauſta humiditate ſiccæ aluum potiùs adſtringunt. Galenus de iiſdem hæc prodidit. *Lib.1.c.154. Vires & Temper. Lib.6.ſim.* Zingiberis radix vtilis eſt,quam vtique ex Barbaria ad nos conuehunt. Excalfacit potenter,ſed non primo ſtatim occurſu velut Piper. Vnde ſanè & minùs eſſe ſubtilium partium quàm Piper exiſtimandum, ſiquidem in tenues ſolueretur partes, & celerrimè actu vt illud fieret calidũ. Apparet enim adhuc illaboratam,& craſſiorem quandam ei ineſſe ſubſtantiam, nec eam ſiccam & terreſtrem, ſed humidam potiùs atque aqueam. Quo fit vt facilè perforetur, cùm ſcilicet excrementitia inſit humiditas. Hæc Galenus. Succulentæ adhuc & recens condítæ radices ex Indiæ variis locis adferuntur maximè commendandæ, longè minùs verò hę quas iam ſiccas,& vi emolliente exoletas,lixiuio maceratas ſaccharo condiunt Venetiis. Deſcribit paulò aliter Chriſtophorus Acoſta Zingiber, qui in Noui *Zingiberis ex Acoſta deſcriptio.* orbis regionibus ſimplicium cognoſcendorum ſtudio peregrinatus, oculis multa & ipſe ſubiecit, in quibus non rarò ei cum Garcia & aliis non ſatis conuenit. Planta hæc igitur eſt, vt is vult,ad trium quatuórve cubitorum altitudinem aſſurgens: folia habet quàm ſimilia foliis Lachrymæ Iob,ſeu Milij Solis: caulis craſſitudine Aſphodeli, quam & Haſtulam regiam appellant. Tota foliorum quodam *Forma.* quaſi congeſtu velut compacta eſt,vt humiles Arũdines virides referre illam velle dicas. Radices eædem ferè Lirij Cardeni ſiue Iridis radicibus. Frequentiſsima *Locus.* tota India Orientali naſcitur, veluti in Bengala, Dabul, Becain. Fert & vniuerſa prouincia Malabar, vbi eius longè eſt maximus prouentus.Zingiber quod boni-

ZINGIBER, Acostæ.

tate præstat, è semine vel radice, vti iis qui terræ mandant visum est, prouenit. Sed & plerisque locis non satum, sponte nascitur, mediterraneis tamen rarum, maritimis copiosius. Toto anno viret. Id vt asseruent, Decembri & Ianuario mensibus legunt, siccant, terráque pingui & argillacea operiunt, vt obturatis ea poris & foraminibus quibus id totum ocellatum est, difficiliùs corrumpatur: recentius enim ingesta humo perdurat, conseruátque quod habet humoris, atq; ita à teredinibus tutiùs defenditur. Etiamnum viride gustatum leuiter adurit, minusq; quàm cùm siccum est mordicat: quóque vda magis & humecta sunt in quibus nascitur loca, eo minùs retinet acrimoniæ, qua vice versa molestius est quo sicciora illa magisq; inopia aquarum sitientia. Primis mensis virens adhuc commendatur, & dapes vice acetarij inchoat. Neq; edendi modò causas affert, stomachum acuēs, verùm etiam aluum sollicitat, eiúsque idem profluuia ex cruditate orta sistit. Hæ radices saccharo condiuntur, bene contusæ priùs, multísque aquis maceratæ & elotæ quo magis magisq; dulcescant. Quæ verò ex iis tempestiuè lectæ sunt, diligēter accuratæ, mundatæ, præparatæq; antè quàm saccharo incoquantur optimę sunt, gratiorisq; gustus, & cùm mādun-tur, teneriores: vt quæ filamenta in ore relinquunt & amaricant, malæ. Improbat idem Dioscoridis & Galeni sentētiam de Zingiberis locis natalibus, quod & iam ex aliis antè notauimus. Neque magis illi assentitur, eius radices Cyperi modo paruas tradenti, cùm planè, inquit, cum nostra icone conueniant. Neq; verò est, addit, quòd aut minoris faciat, aut reiiciat quisquam Zingiber quod terra obductum videat, quasi id eo consilio factum sit, vt praui & carie corrupti vitia ea arte dissimulentur & obtegantur. Alia longè est eius ratio, quàm vt vel hac de causa, vel quo inde aliquid ad pondus accedat, ita procurent: nempe ea quam iam retulimus, conseruandi gratia. Hæc quidem de Zingibere Acosta. Alia porrò est radix Zingiberi cognata, quæ Zingiber fuscum & Mechinum Officinis dicitur. Id nō solùm à Zingibere differt quòd eo immaturius sit aut improbius, vt etiam declarat Pena, sed potiùs specie & concretione (caret enim fibris & filamentis) perspicuitate, fuscedine, soliditate & acriore gustu, nec teredine exedi solita. Id etiam condîtur. Ex eodem Pena pictam exhibemus raram Mechini speciem, & nuper adferri cœptam. Vulgatum Zingiber aut Mechinum refert, sed elegātiore aspectu, colore Mechini, cortice Zingiberis albi, sed squamatim geniculato, & ferè articulato veluti Doronicum, aspectu pellucido, gustu quàm Zingiberis multò acriore & sicciore, carie non exeso.

MECHINVM, Penæ.

Mechinū rarius.

GALAN

GALANGA. CAP. CXXVII.

QVAE recentioribus Græcis γαλάγγα, vulgò etiam Galanga dicitur, veteribus incognita videtur fuisse, nisi Arabes, vt ait Pena, Galaticum Acorum, quod cæteris Dioscorides præfert, in Galauge, siue Galangæ nomenclaturam deprauarint, vt qui fortè Galangam Acori speciem esse putarent. Arabes omnes *Caluegiam* vocant. Quare Serapio & Mauritani omnes corruptè *Kalungen* & *Galungen* scribunt. Est autem Galanga duplex. Vna minor, odorata, quæ ex Chinarum regione in Indiam, inde in Lusitaniam defertur. Eam incolæ *Lauandon* appellant. Altera maior, crassior priore, ignauior tamen, & viribus infirmior. Nascitur in Iaua, & ab incolis *Lancuaz* nominatur. Tamen in India *Lancuaz* vtraq; appellatur. Serapioni & Auicēnæ, auctore Garcia, non satis perspecta fuit vtriusq; Galangæ historia. Nam Serapio nec maioris, nec minoris meminit, & ineptè describit. Est vena, inquit, in crassitudine Cassię ligneę, & cortex eius est ruber, & interius eius est puluerulentum. Auicenna diuersis capitibus de Galanga scripsit. Vno nomine Calungiam, dicítque frusta esse inuoluta rubra & nigra, quibus hæsitans subdit. Mesangne dicit esse Casurudar ipsum, de quo Casurudar, siue, vt Garcias vocat, Caserhendar alio capite dixerat, & Galangam ex Mesangne interpretatus est. Sed quo nomine Galangam minorem, siue Chinensem, quæ præstantior est, quo item maiorem Iauanensem, quæ ignobilior, intelligat, non exponit, cùm tamen hæc ab illa non solùm facultatibus, sed etiam forma differat, vt ex descriptionibus perspicuum fiet. Galanga maior binûm ferè cubitorū altitudine attollitur, foliis mucronatis, cuspidis lanceæ modo, vt ait Garcias, vel, vt Pena, foliis Iridis aut Xyridis, nigricantibus, angustioribus tamē, flore candido, radice crassa, nodosa Arūdinis modo, vel Acori palustris vulgaris, vt ait Pena, ex fusco intus forisque rufescente. Minor duorum palmorum altitudine fruticat, foliis Myrti, vt ait Garcias, quibus à Galanga maiore plurimùm dissidet, quam alioqui radice nodosa, & similiter colorata (nisi quòd minor est) viribus, odore, sapore, colore & nomine proximè refert. Hæc aliis Cyperi species, aliis Acori videtur. At quamuis radices aspectu, duritie, odore, sapore, & nonnihil figura Cyperum longum repræsentent, certè folia, si Myrti sunt, ab vtroq; illorum plurimùm distant. Non defuere etiam qui Galangam Acorum Dioscoridis esse cōtenderunt. At diligens radicum inspectio & collatio facilè ipsorum sententiam refellet. Nam Acori (quod verum ac genuinum nos habere demonstrauimus) radix est albida, odora, amaricans etiam teste Galeno, fractu facilis, colore & concretione Iridi similis. Galangæ radix ex fusco intus forisque rufescit, frangenti est contumax. Prætereà reclamant vires. Minor enim odorata est, sapore admodùm acri, adeò vt mansa Piperis vel Zingiberis modo linguam & fauces vellicet, aromatico, minimè amaro: crassior viribus est imbecillior, colore etiam dilutiore, minùs odorata, adstringit, quæ vis Acoro non inest. Quare Iridi aduersus vulnarum vitia substitui non potest, quod tamen requirunt Dioscorides & Galenus. Galanga itaque calfacit & exsiccat ordine tertio. Ventriculum roborat, eius dolores vel à frigore, vel à flatibus ortos sedat. Naribus admota refrigerato cerebro vtilis est: ore retēta anhelitum commendat.

Nomina

Genera.

Li.1. Arom. Ind. ca.40.

Cap.332. simpl.

Li.2. c.314.

Li.2. c.192.

Forma.

Temper. & Vires.

GALANGA maior & minor, Pena.

Facit & ad cordis palpitationem. Coli dolores mulcet, si à flatibus proueniant. Prodest flatuosis vteri affectibus: venerem roborat, refrigeratos renes calfacit. Denique frigidis omnibus morbis aduersatur. Multò verò ineptior est eorum opinio, qui Galangam Schœnanthi radicem esse volunt. Nam Schœnanti radix inutilis est, Galanga vtilissima ad ea omnia quæ diximus. Adhæc Schœnanthũ in Mazcate, Calaiate Arabiæ prouinciis nascitur, Galanga in China & Iaua, siue Iaoa regionibus procul ab Arabia remotis. Age verò, quandò vsibus humanis hoc medicamentũ apprimè necessariũ est, dignúmque vel eo quod pharmacopolæ in suis officinis perpetuò habeant, cum superiore descriptione nouam Acostæ etiam hîc conferre libet. Habet enim nonnulla quidem illis non dissimilia: sed multò consideratione digniora ea sunt, à quibus, nobis ex illorum auctoritate traditis, omnino dissentit. Indicta & iisdem quædam haud prætermittẽda refert, quæ nos vnà cum ipsius quam vides Galangæ icone eo libentiùs mutuabimur. Verba eius, Aromatum historia, hæc sunt. Duplex est Galanga. Vna minor & odorata, quæ cum Rhabarbaro ex Chinarum regione in Indiam aduehitur, & inde in Lusitaniam defertur, incolis *Lauandou* dicta. Altera maior, plurima nascens in Iaua & Malabar, cuius descriptionem, quòd maiore sit in vsu, hîc damus. Ea duorum cubitorum altitudine crescit, nonnunquam amplior, fœcundiore præsertim solo: folia habet Orchidi Dioscorid. lib. 3. descriptæ similia, longiora tamen & latiora, supernè saturatiùs infernè dilutiùs virentia: caulem ex foliorum inuolucris constantem, vti in Orchidum generibus: florem candidum, inodorum: semẽ exiguum, neglectum, radicem secundum caput crassam & bulbosam, reliqua ex parte Zingiberi similem, sed maiorem, nonnunquam capitula Hastulę regiæ modo proferentem. Seritur radice quæ mirum in modum sese propagat. Appellatur à Canarinis & Brachmenis (quibus maximo est in vsu cùm in hominum tum iumentorum morbis, quíque eam ordinariè cum Oriza, vel piscibus, vel in acetariis edunt) *Caccharu*, ab Arabibus *Caluegian*, in Iaua *Lancuax*, in Malabar *Cua*. Adeò autem vulgaris est apud Malabarenses huius radicis vsus, vt non modò in medendis morbis eam vsurpent, sed in farinam etiam cõuertant, ex qua Cocci seu nucis Indicæ lacte, nonnunquam Sura, au Iagra excepta, certum quoddam panis genus pinsunt in tenuium placentularum formam: *Apas* vocant. In deliciis est hic panis, præbentq; i s qui ventriculi debilitate, & frigiditate laborant, in alui doloribus, vteri affectibus & vrinæ difficultatibus: quo postremo in morbo miram eius efficaciam experiuntur, siue ob humores crassos & pituitosos, flatúsve, aut arenulas in vreteribus aut collo vesicæ congestas, vrinæ difficultas orta sit, vel etiam ex carnis excrescentia in ipso vesicæ collo aut meatibus nata. Præbent verò edendum hunc panem, deinde haustum Nimpa (quæ veluti aqua ardens est) concedunt, in inguinibus verò supráque pubem & collum vesicæ folia Nymphææ decocta in aqua & macerata atq; adhuc calentia applicant. Clusius tamen, qui illa Acostæ hactenus Latinæ consuetudini tradidit, neque Acostam, neque Garciam ab Orta sibi satisfacere in Galangæ maioris

GALANGA, Acostæ.

Galãgæ ex Acosta historia.

Genera.

Forma.

Nomina

Vsus.

maioris deſcriptione, ait: præſertim ſi ea, qua Europæ Officinæ vtuntur, legitima eſt Galanga maior. Etenim eius radices maiorem ſimilitudinem habere cum Iridis (folia duntaxat foliis Iridis ſimilia facere Penam ſuprà retulimus) quàm cum Aſphodeli aut Zingiberis radicibus. Sibiq; omnino perſuadet, Galangam noſtram maiorem Iridis genus eſſe, huic fortè ſimile, quod ipſe in ſua Pannonicarum ſtirpium hiſtoria primum poſuit. Nihil tamen ſtatuit.

PETVM. CAP. CXXVIII.

QVEMADMODVM hortis omnibus magno eſt ornamento, ita facultatibus inſignibus celeberrima eſt herba, quam Petum ab Indis vocari refert Theuetus, Nicolaus Monard. *Picielt*, Ouiedus in Hiſpaniola inſula *Petebecenuc*. Hiſpani *Tabaco* nominarunt ab inſula quadam eius nominis, in qua frequentiſsima reperitur. Galli, quòd Ioannes Nicotius, regius aliquando in Luſitania orator, eius ſemen primus ad Reginam Regis Galliæ matrem detulerit, illiúſque facultates docuerit, Nicotianam & Herbã Reginæ nuncuparunt. Alij Herbam ſanctam ob admirandas eius virtutes. Alij Bugloſſum antarcticum. Ad magnam altitudinem aſſurgit, & Limoniam malum æquat: in Gallia, Belgio, Anglia, trium cubitorum eſt proceritate, ſæpiſsime quatuor aut quinque cùm maturè ſemen ſatum fuerit in calidioribus tractibus Aquitaniæ & Linguagothiæ: caule recto, craſſo, multis & grãdibus ramis brachiato, tam pingui, maximè cum adoleuit, vt melle illitus videatur: foliis numeroſis, longis, amplis, Symphyti magni foliis latioribus, & rotundioribus, Perſonatæ vel Hippolapathi ſatiui ſatis ſimilibus, carnoſis, pinguibus, aliquantùm hirſutis, colore viridi dilutiore, iniucundo odore, acri admodùm guſtu cum quodam lentore. Florem fert in ſummis ramis copioſum, oblongum, tubæ modo cauum, extrema parte latum & pentagonũ, ex albo dilutè purpuraſcentem. Huic ſuccedunt caliculi ſiue capitula oblonga, exigua, ſemine plena ex rufo nigricante, puſillo, Papaueris multò minore. Radix eſt ſatis craſſa, multifida, lignoſa, intus crocea & amara, quæ facilè cortice ſuo ſpoliatur. Alterum Tabacum minus pinxit Lobellius, foliis Hyoſcyami lutei mucronatis, anguſtioribus, pediculo hærentibus, floribus minoribus aliquantò, non abſimilibus, ſaturatioribus & purpurantibus. Item aliud minimum. Dodrantalis eſt herba, facie non diuerſa, eodẽ etiam feruido vrentéque guſtu. Floſculi Hyoſcyami lutei multò minores, ex flauo herbacei. Folia Doronici aut Plantaginis anguſtifoliæ, minora & anguſtiora Pulmonariæ. Radix puſilla, fibrata. Naſcitur Petum pleriſque Indiæ locis, humidis & vmbroſis, & exculto læuiq; ſolo. Non multis ab hinc annis ex Heſperiæ Indiæ nouo orbe, Luſitaniæ, Galliæ, Belgij, Angliæ facta fuit inquilina. Seritur illic omni tempore. In frigidioribus regionibus Auguſto aut Septembri ſerenda, quia ſemen exiguũ diutiſsimè ſub terra latet antequàm germinet: deinde à primis frigoribus

Nomina

Forma.

NICOTIANA ſiue Tabacum.

Tempus.

SANA sancta, siue Tabacum minimum, Lobellij.

frigoribus læditur. Semel autem sata, & semen ad maturitatē cum perduxerit, seipsam deinde serit, nec opus habet alia satione. Floret in calidioribus regionibus Iunio & Iulio mensibus: semen Septembri maturescit. Foliorum duntaxat vsus est, eaq; vt asseruari possint, auctore Nicolao Monard. filo traiecta in vmbra suspēduntur, & siccantur: deinde iis aut integris, aut in puluerem tritis vtuntur. Calidam esse & siccam plantam hanc in secūdo gradu idem Nicolaus Monard. tradit, ideò calfacere, resoluere, abstergere, & aliquantùm adstringere, vt ex sequentibus facultatibus colligere licet. Folia eius, inquit, calfacta & imposita cephalææ & hemicraniæ præsenti sunt remedio, si morbus à causa frigida, aut à flatibus ortus fuerit. Sæpius verò sunt repetenda ad perfectam vsque curationem. Sunt qui caput oleo florum Mali arantiæ priùs inungunt. Idem remedium tetano vtile est, & totius corporis doloribus ab eadem caussa ortis. Dentium dolores à caussa frigida non modò finit dente priùs deterso aliquo linteo eius succo delibuto, & pilula ex eius folio confecta denti indita, sed etiam ne putredo serpat prohibet. Pectoris vitiis, vt tussi veteri, asthmati, & similibus ex frigido humore prouenientibus morbis, foliorum decoctum ex aqua, & eclegma ex eius decocto vtilia sunt. Serapium ex saccharo & foliorum eius decocto paratum, & parua quantitate sumptum, putres humores ex pectore eiicit. Asthmaticis interdum fumus eorū ore exceptus opitulatur: sed necessarias euacuationes præcedere oportet, si morbus inducias dederit. Sub cineribus calfacta folia, & sordida non excussis cineribus, calidáque sæpius imposita dolori ventriculi qui fit à frigida caussa, aut à flatibus in ipso generatis auxilio sunt. Viridia folia alij manibus oleo inunctis confringunt, & sic imponunt. Ventriculi & lienis obstructionibus folia pauxillo aceto intrita, diúq; illita vtilia sunt: quibus deinde folia calefacta aut lineus pannus succo foliorū calenti intinctus superimponuntur. Foliorum inopia puluis communi vnguento obstructiones aperienti excipitur, & pars obstructa, aut tumore affecta diu illinitur. Indicæ mulieres in puerorum, atque etiam grandiorum stomachi cruditatibus valde commendant. Nam ventre priùs inuncto oleo lucernarum, & foliis sub cineribus calefactis, altero regioni ventriculi, altero tergori, quà ventriculum spectat, impositis, eas cruditates cōcoquunt, & aluum emolliunt, si quoties opus erit renouentur. Latas & teretes ventris tineas expellit foliorum succus cum saccharo coctus & depuratus parua quantitate sumptus. Vmbilico tamen etiam folium tritum imponendum, & aluus enemate eluenda. Nephriticis doloribus folia sub cineribus, vt dictum est, calfacta, & quàm calidè fieri potest apposita, magnum adferunt doloris leuamentum, idem remedium quoties opus fuerit repetendo. Commodè etiam clysteribus iniicientur, atque etiam fomentationibus & emplastris admiscetur. In suffocationibus vteri folia probè calfacta, & vmbilico vteriq; regioni imposita præsens adferunt remedium. Quod si animi deliquium subsequatur, eorūdem fumus naribus obiectus illico illas liberat. Quod remedium Indicis mulieribus adeò vulgare est, vt ea de causa huius plantæ folia diligenter asseruent.

Temper. & Vires.

aſſeruent. Articulorum doloribus(ſi ab humoribus frigidis,vel non nimiùm calidis fiant)efficaciſsimè folia calida adhibentur,aut eorum ſucco pannus lineus intinctus:humores enim digerunt & reſoluunt,ideoq; tumoribus etiam œdematodis, foliorum ſucco calido priùs elotis,vtiliſsimè imponuntur Perniones ſanare, ſi ter aut quater huius plantæ foliis fricentur, deinde pedes aqua calida cum ſale abluantur,experientia docuit. Venenis & toxico pernicioſiſsimo, quo Cannibales ſagittas inficiunt,hac ratione reſiſtere didicerunt Hiſpani (nam ante ſublimatum vulneribus inſpergebant.)Cùm Cannibales ad D.Ioannem de portu diuite nauigaſſent,Indos & Hiſpanos nonnullos qui illic erant,telis ſuis venenatis conficiebant,pleroſq; vulnerabant,qui cùm ſublimato carerent,à quodam Indo edocti ſunt Tabaci ſuccum expreſſum vulneribus imponere, deinde folio ipſius trita. Illico ſedati dolores, & ea ſymptomata quæ huiuſmodi venena ſubſequi ſolent: tandem veneno ſuperato vulnera curata. Eadem de cauſa venenatis peſtiferíſque carbunculis impoſita cruſtas inducunt,deinde curationem adferunt: & ad ictus morſúſque venenatorum animalium plurimùm conferunt. Recentibus vulneribus impoſita ſanguinem ſiſtunt,eáque glutinant. Quod ſi maiuſcula ſint, vino priùs eluantur,& labiis vulnerum coniunctis ſuccus foliorum inſpergendus, & ipſa folia trita ſupra vulnus alliganda:poſtridie reliquiſq; diebus ſequentibus eadem facienda:victúſque ratio neceſſaria obſeruanda. Vetera vlcera gangrænáſque ſuccus inſtillatus,& folia trita impoſita detergunt,curant,& ad cicatricem perducunt,purgato videlicet priùs corpore,& miſsione ſanguinis, ſi neceſſaria fuerit, facta,obſeruata etiam conueniente victus ratione. Porrò non modò in hominibus eiuſmodi vlcera curare,ſed etiam in animalibus experientia ipſa docuit. Nam per vniuerſam Indiam frequentia vlcera vaccas,boues, & alia animalia infeſtant, quæ facilè ob ſummam regionis humiditatẽ putreſcunt & vermibus ſcatent,quibus ſolebant inſpergere ſublimatum,melioribus remediis deſtituti. Sed cùm magno iſtic væneat,plerumq; quod vulneribus inſpergebatur, pluris cõſtabat,quàm animal quod curabatur æſtimari potuiſſet. Quare Tabaci facultates in hominibus experti,illius etiam vſum ad putrida,fœtida, vermibúſque ſcatentia animalium vlcera tranſtulerunt, atque adeò compererunt ſuccum eius inſtillatum non modò vermes necare,ſed etiam vlcera mundare,deinde ad cicatricem perducere:prodeſt etiam iumentorum exulcerationibus,ideóque Indi Tabaci folia ſemper circunferunt. Scribit Nicol.Monard.ſe quendam nouiſſe narium vlcere laborãtem,è quo ſanies manabat non ſine contagij ſuſpicione,conſuluiſſéque foliorum huius plantæ ſuccum inſtillari, à ſecunda inſtillatione vermes multos excidiſſe,deinde pauciores, & poſt aliquot dies ſanatum fuiſſe vlcus,ſed quæ eroſa erant non reſtituta. Illius etiam foliis impetigines & capitis ſcabies confricantur. Fuit iſta planta ab Indicis ſacerdotibus celebrata ad reſponſa danda. Etenim moris erat apud Indos ſacerdotes de bellorum euentu,aliiſque magni momẽti negotiis conſulere. Sacerdos conſultus iſtius plantæ folia ſicca vrebat,& eorum fumum tubulo quodam in os excipiebat, deinde quaſi in ecſtaſin quandam raptus cadebat omni motu priuatus, & ſic aliquandiu permanebat. Diſcuſſa eius fumi facultate ad ſe redibat, referebátque negotium cum dæmone contuliſſe,reſponſaq; dabat ambigua, vt, vtcunque euentus ſuccederet, illis facilè perſuaderet, ſic ſe prædixiſſe, eóque modo Barbaros illos miſerè decipiebat. Vulgus etiam Indorum eundem fumum per os & nares excipit animi gratia,cùm ſomnia videre,& extra ſe quaſi rapi volunt, atq; etiam de ſuorum negotiorum euentu ex inſomniis quæ illis apparuerint pronuntiaturi. Prætereà Indi oneribus ferendis, aut aliis laboribus defatigati eiuſdem plantæ fumum hauriunt,& illico quaſi mente alienati corruunt, excitati verò refocillatos eo ſomno,& vires recuperatas ſentiunt. Eadem vtuntur ſitis famíſque

ſedandæ

ſedandæ gratia hoc modo. Teſtas cochlearum quarundam vrunt,& terunt calcis modo: huius & foliorum æquas partes mandunt diu,donec ex vtriſque maſſa fiat, quam in pilulas piſo maiores conformant,in vmbra ſiccant,& in vſum reponunt. Facturi iter per deſerta,in quibus neque cibum,neque potum inuecturos ſe putant, eas pilulas ſecum deferunt,ex quibus vnam inter labrum inferius & dentes reponentes, eius liquorem aſsiduè ſorbent; ea abſumpta aliam reponunt, atque item aliam,donec peregrinationem abſoluerint triduanam interdum, aut etiam quatriduanam; quo tempore neque famem ſibi moleſtam eſſe, neque ſitim aſſerunt. Horum exemplo naucleri plerique iſtinc redeuntes geſtant puſilla infundibula ex folio Palmæ,aut ſtorea confecta,quorum vni extremo inſerta ſunt conuoluta & comminuta huius plantæ folia ſiccata: iſtud igni accendunt,atque altero extremo hianti ore quantùm plurimùm poſſunt, inſpirando fumum hauriunt, vnde ſibi famē ſitímque ſedari,vires inſtaurari, ſpiritus exhilarari aſſerunt: ſopiriq; iucunda ebrietate cerebrum dictitant,incredibilem pituitæ copiam plerumq; educi. Sunt qui eius folia ſingulis diebus manè à ieiunis mandi iubent,vt podagra liberentur, quoniam multam pituitam in os attrahunt,eámque in partes inferiores defluere prohibent. Carolus Stephanus in Prædio ruſtico experientia comprobatum eſſe ſcribit,folia ſtrumis vtiliter illini,eiuſq; ſtillatitium liquorem aſthmaticis auxilio eſſe. In ſumma,Panacea quædam eſt ad omnis generis morbos. Quidam Nicotianæ ſpeciem eſſe putant plantam,quam Hyoſcyamum luteum vocant, quia vidiſſent non paucos huius fumo hauſto temulentos fieri. At non rectè ſentiunt, quia Nicotianæ fumus,vt ſe expertum fuiſſe ait Pena,non citò inebriat, nec frigore dementat, vt Hyoſcyamus, ſed quodam aromatico vapore ventriculos cerebri imbuit.

ZARZA PARILLA. *CAP. CXXIX.*

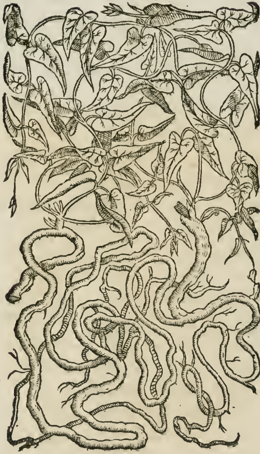

EX NOVI orbis, ſiue Americæ prouinciis etiam prodiit Zarza parilla,& Chinæ radici ſucceſsit: eíque laudem eripuit, quòd non niſi carioſa & longa vectura euanida,atque marcida ad nos peruenire ſoleat Zarzam parillam Hiſpani, qui primi eius vſum in Europam ex Peru inuexere,breuiore itinere,atque ideò integrioribus viribus ad nos tranſmittant,ad multos varioſq; morbos præſtantiſsimum medicamentum. Qui primi illic viderunt, Zarzæ parillæ nomen indiderunt propter magnam ſimilitudinem quàm habet cum Zarza parilla Hiſpanica,id eſt,Smilace aſpera, quaſi dicas Rubū viticulā,nec Hiſpanis,inquit Matthiolus,Zarza parilla aliud eſt, quàm Rubus viticuloſus: *Parra* enim Hiſpanis vitis dicitur, *Parilla* viticula, & *Zarza* rubus. Eius apud indigenas nomen ſpinoſam vitem Latinis ſignificare,Lopius Luſitanus auctor eſt. Planta eſt,vt deſcribit Nicolaus Monardes,quæ multis radicibus nititur, duos cubitos,aut eo ampliùs longis,colore cinereo dilutiore, tam altè interdum demiſsis, vt qui integras eruere velit, ei profundè admodùm fodere opus ſit, ramis nodoſis & lignoſis, qui facilè deſiccantur: floréſne an fructum proferat, ignorat. Hac quæ in Hiſpania noua prouenit,multò meliorem & efficaciorem poſteà protulit prouincia Honduras,à ſuperiore differentem,quòd illa candidior eſt ad pallorem accedens, & gracilior, hæc verò cinerea,nigrior atque craſsior.

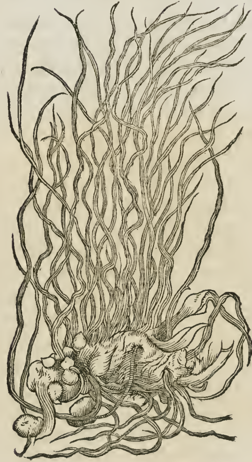
Nomina (margin, beside "lic viderunt…"); *Forma.* (margin, beside "ctor eſt. Planta eſt…")

Electio. Deligitur nigrior,recens,non carioſa,fractu contumax,quę́q; aſſulatim frangitur, & ponderoſa: nam quæ cariem ſenſit, & dum frangitur pulueruleuta eſt, inutilis exiſtimatur. Guſtu inſipidam eſſe ait,& ſine acrimonia, nec eius aquam hordeacea ſapidiorem. Hanc credunt multi nihil aliud eſſe quàm Smilacem aſperā Dioſcoridis: quibus aſſentitur Matthiolus eiúſque ſententiæ auctorem citat Lucam Ghinum,qui ſe vidiſſe affirmauit apud Florentiæ Ducem Zarzæ parillæ integram plantam

ZARZA parilla,
Matthioli.

ZARZA parilla,
America.

plantam ex Hiſpania delatam,quæ omnibus ſuis partibus ac notis nihil ab aſpera Smilace differebat,imò nihil aliud eſſe cenſuit,quàm genuinam Smilacem aſperã. Id quod paulò pòſt experientia deprehendit,quia aſperæ Smilacis radicum decocto multos curauit lue venerea affectos. Idem quoque ab aliis factitatum fuiſſe, præſertim Romæ. Alij diuerſas plantas eſſe contendunt,maximè Pena, de harum differentia diſſerens his penè verbis. Smilacis radices geniculatæ ſunt, articulatis ſegmentis,candidæ,foris nitentes, Graminis aut Arũdinis vallatoriæ modo.At in Zarza parilla ab vno radicis trunco magno, præduro, ſtrumoſo, rugoſiſq; capitibus hinc inde,ſubtus,vt in Aſparago, vel Ruſco oriuntur numeroſa eiuſdẽ coloris flagella,æquabilia, & ſine geniculis,vel nodis recta,flexilia, cortice duriuſculo, pullo,magis ſtriato in longitudine, interdum vicenûm pedum, farinacea intus medulla,non ita ingrata, ſed viſcida,nonnihil emplaſtica,amaricante,nec tamen calorem prodente. Quare perſpicuum eſt non magis eſſe radices Smilacis,Rubi, Clematidis alterius Viornæ dictæ, quã ſint Cinnamomi,vti nec arbores quædam tum Indiæ Orientalis,tum Occidentalis ſunt noſtra Laurus, tametſi hæc eadem quæ illæ præſtent.Neque ſi Colutea ſimilima eſt Sennæ,ideò ſtatim eadẽ aſtruenda. Idem de Zarza & Rubo dicendum. Nam ſtipites Zarzæ ex eodem radicis grandi & capitato nodo,lignoſo,intus flaueſcente,Ariſtolochiæ rotundæ tuberoſæ magnitudine & colore exeuntes, pollicem aut maximum Rubum craſsitie ſuperant:ſed præduri lignoſiq; crebros nodos admodùm extantes circa articulatas commiſſuras crebriorum vncialium,frequentiumq; interuallorum,atque aculeos aduncos deorſum verſus nonnihil depreſſos & rigidos habent, & Rubo valde ſimiles ſunt aſpectu potiùs quàm Smilaci. Verùm guſtu non ſunt adſtringente, ſed fermè inſipido,nec vt radicis emplaſtico, eóque minùs efficaci. Folia intellexit ille ab amicis qui viderunt non multùm abeſſe à Smilaceis. Hæc ſunt Zarzæ parillæ à noſtratibus aliquatenus ſimilibus diſcrimina.Nicolaus Monard.illam ca- *Temper. & Vires.*

lidam & ſiccam eſſe in ſecundo gradu tradit. Primùm circiter viginti ab hinc annis nobis innotuit. Hodie in multis morborum generibus freques eius eſt vſus, videlicet in defluxionibus,flatibus,frigidis vteri morbis, & aliis plurimis, modò acuti non ſint,aut iis febris acceſſerit. Certum eſt tamen iis qui calida præſertim hepatis intemperie laborant,non conuenire:nimiùm etenim excalfacit:ſed ventriculos frigidos fouet,& flatus mirificè diſcutit. Vis illi excalfaciens, & extenuãs, inquit Matthiolus,& quæ valenter ſudorem prouocet. Valet autem non ſolùm ad luem veneream curandam,ſed ad quoſuis articulorum dolores,ad omnia cutis vitia,vlcera contumacia,lichenas. Auxiliatur iis qui œdemate laborant. Peculiariter verò frigidis capitis & cerebri affectibus medetur. Hac Indos ſic vti ſolitos refert Nicolaus Monard.Zarzæ parillæ ſelibram minutim conciſam aqua macerant,dein in mortario tandiu tundunt,donec in muccaginem quandam reſoluatur, quam deinde colant & exprimunt. Eius liquoris ita expreſsi ſatis capacem cyathum calidum manè hauriunt,deinde ſtragulis ſeſe operiunt,& duarum horarum ſpatio ſudant. Quod ſi interdum ſitis vrgeat,idem liquor illis eſt potus. Sub noctem alium eiuſdem calentis cyathum hauriunt, & tantũdem temporis quantum manè ſudant.Hic ordo triduo integro obſeruatur,vt nihil aliud edant,aut bibant,præter eum humorem expreſſæ Zarzæ parillæ. Eadem ratione præparatam ait Nicolaus Monard.ſe plerumque initio propinaſſe, multóque meliùs ſic morbos curaſſe quàm nunc, cùm ob ſeculi noſtri delicias eodem quo Guyacum modo propinetur. Videlicet duæ eius vnciæ lotæ,confractæ, & minutim conciſæ in nouum fictile cum tribus aquæ ſextariis iniiciuntur,24.horas macerantur, obturato fictili coquuntur lento igne è prunis accẽſo,quoad ſextarij duo fuerint conſumpti, refrigerantur, colantur, & fictili vitrato, aut vaſe vitreo reconduntur. Eadem deinde Zarza parilla fictili aqua pleno maceratur, aliquantulùm feruet, frigida colatur,& fictili vitrato aſſeruatur. Purgatus æger vt decet, manè decem vncias prioris decocti hauriet,ſudabit duas horas:deinde omnia ea perficiet, quæ in ſumendo Guyaci aut Chinæ decocto facienda præcipere ſolent. Similiter etiam tenui victu vtetur, habita ſemper virium ratione. Nam poſt ſudores vuas paſſas,pruna cocta, amygdala,& panem biſcoctum edet. Si vires imbecilles fuerint,conceditur vſus carnium pulli aſsi,aut auicularum montanarum,& de ſecunda aqua bibet. Quindecim dies,aliquando viginti, nonnunquam triginta, interdum quadraginta huius medicamenti vſum continuabit pro morbi magnitudine & virium robore. Matthiolus eius vncias quatuor in libris quindecim aquæ (in quibus 24.horas maceratæ priùs fuerint)decoquit ad dimidias. Pena non minoris quantitatis inſtituenda eſſe decocta cenſet,quàm decem aquæ librarum ad vncias duas,vel tres,vel quatuor radicis:nam citiùs,ait, difflarit aqua (niſi in diplomate decoctum faciendum præceperint) quàm radicum vires bulliendo eductæ fuerint:radicis enim corculum lori inſtar durum tam citò vires non deponit. Nicolaus Monard.cùm vncias duas in tribus aquæ ſextariis,id eſt,in libris quinque decoquendas decernit,de recentiore,opinor,intelligit,& quæ,quòd ſucculenta ſatis & tenera adhuc ſit,faciliùs aquæ vires ſuas impertiat, quàm quæ ad nos longiore itinere defertur,& ob id magis arida & exſucca cùm ſit,longiore tempore, atque ideò in copioſiore aqua decoquenda: paucior enim aqua longiore decoctione exhalaret.

In cap. III. lib. I.

PEREBE

PEREBECENVC. CAP. CXXX.

N TERTIO volumine nauigationum, libro vndecimo generalis Historiæ Indiarum, legimus in insulæ Hispaniolæ locis multis copiosissimam nasci herbam, quam Perebecenuc vocant, mirabilis aduersus vlcera efficaciæ. Multa folia fert, in extremo acuminata, lanceolæ ferro simillima, vt natura nobis indicare voluisse videatur herbas curandis vulneribus ferro factis perutiles. Folia ista satis tenuia sunt, viridia, & in summo cæsia, petioli quibus sustinentur similiter cæsij coloris. Quædam folia sunt non acuminata, sed rotunda, sed & hæc & illa coloris sunt ex cinereo cæsij. Flores edit rubros & lõgos in vmbella Fœniculi modo, sed magis dispersos, tenues. Ad hominis proceritatem tota planta assurgit, admirandi effectus: facilè enim & citra dolorem vlceribus omnibus medetur, etiam si cacoëthe sint & admodùm contumacia. Huius manipulum in aquæ sextario decoquunt, quoad tertia pars supersit. In eo decocto penè refrigerato lineum pannum intingunt, quo vlcus abluunt, exsiccato herbæ crudæ succum infundunt, aut linamenta succo intincta admouent. Id bis die repetentes facilè vlcera quantumuis maligna curant, non autem vulnera recentia manu illata. Forma.

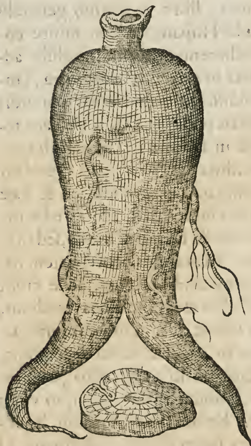
PEREBECENVC.

MECHIOACAN. CAP. CXXXI.

N INDIIS maris Oceani prouincia est quadraginta miliaribus suprà Mexicum, Mechioachã dicta, cuius præcipua & fœcundior pars vernacula Indorum lingua *Chincicila* nominatur, ab Hispanis totius regni nomine *Mechioacan*. Omnium harum Indiarum auri & præsertim argenti fertilissima regio est: præterea temperato & salubri fruitur aëre, multarum & salubrium plantarum feracissima, adeò vt has ob causas vicini Indi ægri eò se transportandos curent, morborum remedia quæsituri, & sanitatem recuperaturi. Ad hæc frumento, fructibus, siluestribus animalibus abundat: multi in ea aquæ dulcis fontes scaturiunt, quorum nonnulli optimorum piscium copiam alunt. Quare incolæ cæteris Indis vegetiores, alacriores, meliùs colorati degunt. Hanc subiugauit Ferdinandus Cortesius anno salutis humanæ 1524. quò statim appulerũt Franciscani, & monasterium condiderunt: cuius primâs cùm longo & periculoso morbo affligeretur, & Gazoucin Cacíque, id est, dominus totius regionis medico suo Indo curandum tradidisset, quòd iam summam cum Franciscano illo amicitiam contraxisset, cõsiderato morbo dixit medicus curatum iri ægrum, si radicis cuiusdam farinam vellet sumere, quam recuperandæ sanitatis auidissimus Franciscanus perlibenter cum modico vino sumpsit, qua ita purgatus sine dolore & molestia vlla fuit, vt eadem die meliùs habuerit, atque tandem sanitati pristinæ restitutus fuerit. Huius exemplo cæteri Frãciscani, atque Hispani quidam cùm in morbos incidissent, eodem remedio sæpius vsi sunt, tam felici successu, vt iis visum fuerit cæteris fratribus qui in Mexico erant tam excellens remedium communicare: vnde rursus ob mirabiles effectus, eius fama per nouam Hispaniam & omnes Indias ita peruagata est, vt spretis Rhabarbaro, atque aliis vsitatis remediis, hac sola radice in purgandis ægris vterentur. Hinc in Hispaniam, inde in

MECHIOACAN, Penæ.

MECHIOACAN, Dodonæi.

Galliam, Germaniam, Italiam delata est.

Nomina. Nomine totius prouinciæ, in qua prouenit, Mechioacā nominatur, ab Indis vulgò Rhabarbarum Indicum. Nicolaus Monard. plantam vidit Hispali apud Franciscanos ex ipsa

Forma. prouincia Mechioacan delatam, multis ramis luxuriantem, supra terram expansis, colore cinereo, qui vicinas perticas, aut pergulas scandunt, & multiplici nexu amplectuntur, foliis rotundis in mucronem desinentibus, secundū pediculum amplis, fibrosis, adeò verò delicatis, vt humore carere videātur: fructu Coriādri sicci magnitudine, racematim cohærente, qui Septembri maturescit: radice crassa, Bryoniæ modo, vt non defuerint qui eandem plantam esse putarent, aut saltem ei congenerē. Sed multùm differunt: nam Bryoniæ radix & viridis & sicca admodùm acris est, Mechioacan verò insipida, & sine acrimonia vlla. Pena quoque eos qui sunt in ea opinione perinde falli censet, atque illos qui Laurum, Cinnamomū, & Smilacem asperam Zarzam parillam, aliásque multas exoticas eadem specie cum nostratibus faciunt. Eam radicem ab Hispanis acceptam sic ille pingendam curauit. Ea integra ad nos rarò defertur, sed in laminas grādes & taleolas consecta, ex quo magnam esse radicem, solidam, & sine matrice. Hanc, inquit Pena, non visam qui nosse cupit, intueatur Bryoniæ radicem: sunt enim cortice eiusdem coloris, rugis & ferè magnitudine iisdem. Sed huius taleolæ transuersim sectæ siccandi caussa, intus multis circulis à centro ad ambitum parallelis distinguntur, mādendo sapore farinaceo, nec acri: odore non ingrato est, cæterū albida & friabilis vt Bryonia.

Electio. Optima recens, non cariosa, intus candida: vetustior enim nigrescit, foraminulenta, cariosa & leuior euadit. Milij semine obruta seruatur, aut lino picato siue resinato inuoluta.

Temper. Calida videtur esse primo gradu, sicca secundo, constaréque partibus subtilibus aëreis cum quadam adstrictione.

Vires. Pituitam maximè & aquas euacuat: icterum, cephalæam, strumas & epilepsiam curat: veteres defluxiones sistit, articulorum, coli, & renum doloribus vtilis est. Conuenit etiam vteri doloribus, asthmati, tussi veteri, & lue venerea vexatis. In febribus diuturnis, compositis, phlegmaticis, quotidianis, erraticis, iis quæ ex viscerum obstructione pendent commodissimè datur, in ardentibus & acutis minimè. His assentitur Pena, qui huius radicis puluisculo solo drachmæ pondere, ex vino albo aut iusculo propinato commodissimè qualibet die, hora & ætate,

nulla

nulla molestia, aut incommodo, quinquies, sexies, aut septies flauas hydropicorum aquas eductas, pituitásve quasuis se comperisse affirmat. Molestus non est huius radicis vsus, quia nullius ingrati saporis particeps est: ideò pueris, senibus, & iis qui cætera medicamenta auersantur vtilis. Eius autem sumendæ ratio talis est. Præparatis humoribus qui euacuandi fuerint, purgato etiam corpore enematis & sanguinis missione ex medici consilio, huius radicis leuiter contusæ puluis vino albo maceratus, aut aqua Anisi, Fœniculi, aut Cinnamomi (si quis à vino abhorret) summo manè propinatur, dimidiæ drachmæ pondere pueris, vnius drachmæ iuuenibus & adolescentibus, duarum verò drachmarum viris & mulieribus. Nec inutiliter datur ex syrupo rosato cathártico. Post sumptum hoc medicamentum breuis somnus conceditur, iis præsertim qui vomitibus obnoxij sunt. Facta purgatione datur iusculum, ac paulò pòst cibus, qualis dari solet iis qui purgantur. Fiunt nonnunquam ex eodem puluere catapotia Coriandri sicci magnitudine cum syrupo aliquo, vel electario. Auctor est Nicolaus Monard. in potestate esse medici, aut eius qui Mechioacan sumpserit, eam quàm velit humoris quantitatem purgare: sumpto enim iusculo, vel quouis alio cibo, eius vim purgatricem illico sisti atque infringi, id quod negant alij, quoniam ei opinioni quotidiana experientia refragatur. Alia nunc ex continenti adfertur radix Mechioacan, quæ circa Nicaragna & Quito nascitur, vbi diligenter colitur, & magno in vsu est ob admirandas eius vires, longè præstantior ea quæ ex noua Hispania deferri consueuit, cuius, flos semen, & ramuli etiam delati sunt. Erat verò is flos quasi Mali aureæ, quinque foliis constans maioribus, è cuius vmbilico protuberat calix, siue vesicula quædam auellanæ magnitudine, membrana tenui operta, albicante, quæ in duas cellulas tenuissima pellicula secretas diuiditur, & in singulis bina grana Ciceris magnitudine, colore per maturitatem nigro, gustu insipido continebantur, quæ molli & spongiosa terra commodè nascuntur. Mittit etiam Promontorium D. Helenæ, quod in eodem quo Nicaragna tractu est, aliud Mechioacan genus siluestrius, quod grauia symptomata excitat, vt vomitus immodicos, tormina, alui profluuia. Quam ob causam Scammonea nuncupatur, sed nemo periculo semel facto vtitur. Simile est alteri cùm folio tum sarmentis, tum radice, sed per omnia minoribus: ipsa etiam radix acrimoniæ nonnihil habet. Memorat Petrus Cieca in prima parte Peruanæ Historiæ in prouincia Quimbaya, cuius metropolis Carthago magna, nasci tenues quasdam radices digiti crassitudine inter arbores, quarum si fragmentum brachiali longitudine aquæ sextario per noctem maceretur in vase aliquo, maiorem aquæ partem ea nocte absumi. Ex ea quæ supererit aqua, qui tres vncias sumpserit, adeò benignè purgatur, ac si Rhabarbaro purgaretur, & aliquoties periculum se fecisse scribit, magno purgatorum commodo.

Genera.

Radix Quimbaya.

FLOS Mechioacan, Monardis.

ACHANACA THEVETI. CAP. CXXXII.

Ta.Cosm. lib.3.ca.2.

REFERT Theuetus in vtraque ora fluuij Senega multa esse Regna, præsertim in ea quæ meridiẽ spectat, Regnum Mely, in ea quæ Septentrionem Regnum Tombotu. In his periti sunt Medici multi, quos *Bisrains* appellant: morbus qui illic frequentiùs grassatur *Borozail* nominatur, aut *Zail* Æthiopum lingua, qui ex immodicà venere, cui multùm obnoxij sunt, ortum habet. Genitales partes potißimùm is occupat, in homine Asab, in fœmina Assabatas nominatas. Ad huius morbi curationem decoctis multis vtuntur, sed potißimùm decocto herbæ, quæ *Achanaca* dicitur. Huius folia bifurcata & acuminata sunt, Braßicæ amplioris foliis similima, sed non ita crassa, & tenuiore costa. In horum medio fructus nascitur, oui magnitudine, colore luteo, quẽ *Alfard* nuncupant, alij *Lefach* nomine serpentis cõcoloris. Fructus is magno apud eos est in pretio. Tota planta tibiæ hominis craßitudine. Ea in morbis curandis vtuntur, perinde ac nos Guayaco.

Forma.

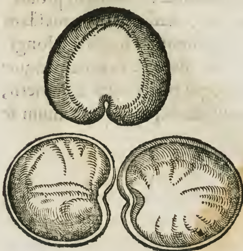
FABAE PVRGATRICES. CAP. CXXXIII.

IN NOMINE Dei & Carthagine continentis prouinciis Fabæ purgatrices nascuntur, vt narrat Nicolaus Monard. quæ nostris similes sunt, sed minores, eiusdem cum nostris formæ & coloris, pellicula quadam tenui, qualis est Ceparum tunicula exterior, illas per mediũ intersecante, quæ cum cortice abiicienda est, alioqui tanta vehemẽtia supernè & infernè purgans, vt in vitæ discrimen sumentem coniiciat. Assandæ verò sunt, vt illarum acrimonia infringatur, deinde in puluerem comminuẽdæ. Datur hic puluis vino, aut saccharo exceptus ad cochleare vnum, deinde haustus vini sumitur. Apud Indos hoc medicamentum celebre est, ob sumendi facilitatem: nam sine molestia bilem, pituitam, & serosos humores multò leuiùs & faciliùs quàm superiora medicamenta purgat. Dantur hæ Fabæ in febribus diuturnis, in coli doloribus, & articulorum morbis. Dosis assatarum esto à quaternario numero ad senarium, pluriúmve aut pauciorum pro ęgri viribus. Clusius aliquot peregrinos fructus se accepisse scripsit Fabæ purgatricis nomine, sed nullum habuit qui Fabæ purgatrici à Nicol. Monard. descriptæ conueniret. Quare potiùs inter Phaseolos recensendos putauit. Prioris iconem hanc exhibuit. Orbiculari fermè est forma, sed planus vtrinque & quodammodò puluinatus, digiti vnius craßitudine, duorum verò latitudine aut ampliore, vno latiore aliquantulùm cauo, quo videlicet hilus esse solet, & siliquæ in qua continetur adhæret: cortex durus & lignosus, læuis, ex rubro

Forma. **Vires.**

FABAE Purgatrices, Monard.

Phaseolus Ind.Clus.

ex rubro nigricans: quod intus continetur album, firmum, & in duas partes natura sectile, vt sunt omnia Phaseolacea, sapore primũ quali sunt omnia ferè legumina, sed illico linguam mordicante & acri: quo fit vt purgandi facultate præditus esse possit. Nascitur in insula D. Thomæ dicta, & cordis effigiem quale vulgò pingi solet imitatur: idcircò à quibusdã Cor D. Thomæ nuncupatur. Eius obiter meminit Petrus Cieca prima parte Chronici. Alter Phaseolus vulgari haud dissimilis est, sed minor, densior, nigricans, hilo prominente, & renis formam minimè referente. Idẽ Clusius cùm Vlyssipone esset, habuisse se scribit aliud Phaseoli genus ex Brasilia Americæ prouinciæ delatũ, admodùm recens, pollicari latitudine, crassum, colore rufescente, magno hilo, & parte extrema veluti sessili. Eiusmodi quatuor aut quinque siliquis prægrandibus continentur, qui recentes & virentes adhuc tusi & impositi bubones venereos curare dicuntur. Flore traditur ex rubro pallescente. Clusius iuniorẽ duntaxat plantam vidit è semine natam, quæ foliis Phaseolo vulgari ferè similis erat, nisi quòd minora erãt, & auersa parte hirsuta, præsertim teneriora folia, & extremi caules tenui mollíque lanugine fuluescente obsiti. Brasiliani *Maconna* vocant. Similes planè, & colore, qui ex cinereo candicans est, duntaxat differentes ex Africæ Mauritania delatos se vidisse Clusius ait. Lobellius se

Locus.

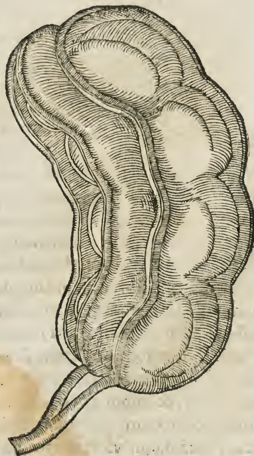
PHASEOLVS alter Indicus, Clusij.

PHASEOLVS Brasilianus, Clusij.

SILIQVA Phaseoli Brasiliani, Lobel.

vidiſſe & habuiſſe ſcribit purgatrices Fabas,& Phaſeolos, quales expreſſit Cluſius. Siliquam etiam pictam dedit,quæ dodrantalis eſt,admodùm elegans, duas vncias lata,quaternis & quinis loculis ventricoſa,carnoſa, corticoſa & coriacea, ſiliquæ Carobiæ vulgò dictæ concolor, innumeris rugis exarata,qualis icone delineatur. Idem Cluſius vidit nō procul Olyſſipone in monaſterio quodam Phaſeoli genus vulgari noſtrati adeò ſimile, vt noſtrum putares. Pergulas iſtic veſtiebat opere topiario, flore purpureo: at ſiliquæ ſcabræ ſunt, breuiores, & duplò latiores quàm noſtri vulgaris: fructus exiguus, piſi vulgaris magnitudine,intus niger,niſi qua parte ſiliquæ adhæret, quæ candida eſt. Braſilianis frequentem eſſe aiunt, & Luſitanis iſtic habitantibus Faba braua, id eſt, Fabam ſilueſtrem nuncupari. His appinxit Lobellius Phaſeolos paruos ex America delatos.

PHASEOLI parui ex America.

HERBA IOANNIS INFANTIS, GVACATANE, Hordeolum. CAP. CXXXIIII.

QVi in Hiſpania Noua primi militarunt, eámque ſubiugarunt, herba quadam vſi ſunt in curandis vulneribus, vt refert Nicolaus Monard. quam primus oſtendit Indus quidam Hiſpani famulus nomine Ioannis infantis, à quo illa nomen accepit. *Forma.* Exigua eſt planta, foliis exalidis,aliquantulùm villoſis. *Vires.* Viridis præmanſa aut trita,vulneribúſque impoſita ſanguinem ſiſtit atque conglutinat. Neruorum aliorúmque partium vulnera digerit & mundat,tandem ad cicatricem perducit. Iiſdem viribus pollet ſicca in puluerem redacta. Idem Nicola. Monard.refert ad ſe miſſam fuiſſe ex Hiſpania Noua plantulam quandam ſine radice (*Forma.*) (Indi Guacatane nuncupant) noſtro Polio montano haud abſimilem, ſed inodoram. An florem,an fructum proferat,ignorat. *Vires.* Ad hæmorrhoides commendatur hac ratione. Eius plantæ decocto ex vino (ſi calor abſit) alioqui ex aqua hæmorrhoides abluuntur,deinde blandè ſiccantur, poſtmodùm eiuſdem plantæ puluere inſperguntur. Dolores ex frigore & flatibus ortos in quacunque corporis parte ſedat, ſi locus reſina priùs inunctus, tenuiſſimo eius puluere inſpergatur, & pannus lineus ſuperimponatur: nam illico adhærebit cerati modo,nec inde amouebitur niſi dolore ſedato. Eius puluis leuibus vulneribus impoſitus præſertim inguinum, ea mundat,& ad cicatricem perducit. Præterea narrat Nicola.Monard.ad ſe perlata eſſe cum aliquot aliis plantis ex Hiſpania Noua, ſemina cuiuſdam plantæ, quæ *Ceuadilla* iſtic vocatur, id eſt, Hordeolum, à ſimilitudine quam cum Hordeo noſtrate habet, in ſpica & vaginulis quibus ſemen includitur,ſed minus,& Lini ſemine neutiquam maius,verùm longè aliis facultatibus præditum. Etenim nunquam auditum eſt aliquam aliam plantam adeò vrente & cauſtica vi præditam, ita vt vbi cauterium neceſſarium eſt in gangrænis, & impuris putridíſque vlceribus, eoſdem præbeat effectus,quos non modò ſublimatum, ſed etiam ignis præſtare poſſet. Etenim vermes in vlceribus necat, putridáque vlcera expurgat puluis eius ſenſim inſperſus,maiore minoréve quantitate

GVACATANE, Monardis.

HORDEOLVM, Monard.

quantitate pro vlceris magnitudine, adhibitis preseruatibus quæ in huiusmodi remediis vsurpari solent. Itaque cùm eius facultates infringére volunt, puluerem stillatitio liquore rosarum aut plantaginis excipiunt, linúmque aut ellychnium eo intinctum vlceribus & gangranis imponunt: deinde sarcotica medicamenta adhibentur pro periti chirurgi iudicio. Eadem ratione vsurpatur in animalium malignis vlceribus, quibus plerumque infestantur. Missas item fuisse ad se aliquot alias plantas idem auctor refert sine nomine, quarum vnius ex aqua decoctum calidè sumptum pectoris vitiis auxilio est. Altera partus mortuos secundásque morantes trahit. Tertia, si, cùm maximè viget, quispiam colligere volens duntaxat contingat, illico flaccescit & procumbit. Quarta per solum diffusa est & expansa, si quis tamen eam attingat, statim contrahitur vt Brassica Murciana. Hellebo rus etiam niger Hispanico similis, & iisdem facultatibus præditus. Multa prætereà alia medicamenta in Indiis occidentalibus inueniuntur, insignibus facultatibus donata, quæ cum tempore σὺν θεῷ innotescent, diligentia & industria illorum, qui non sibi se, sed in commune natos meminerunt.

HETICH AMERICVM. *CAP. CXXXV.*

EXTERNAS etiam quasdam hortenses plantas adscribamus atque in primis Hetich, quæ radix est Rapis magnis, quales apud. Lemouices nascuntur, similes, cuius duæ reperiuntur species eiusdem crassitudinis. Vna quæ coctura flauescit, altera quæ albescit. Vtraque folium habet Maluæ, semen nullum. Quare barbari Americi ipsam radicem in taleolas concisam pangunt, quæ sic copiosissima prouenit. Hanc magno cuidam prophetæ (Chariabe prophetam vocant) acceptam referunt, qui puellæ cuidam obuius dono dedit, eámque serendi, vtendíque modum docuit, itáque successit, vt ad posteros continuato eius vsu, nullo ferè alio nunc vescantur cibo, sitq; iis adeò vsitatus, ac nobis panis, cùm anteà, vt narrant, herbas, radicésque siluestres beluarum more depascerentur. Hetich Oetum esse Plinij putat Dalechampius, pro quo apud Theophrastum mendosè legimus Vingum. Sic Plinius. Mandunt & Oetum, cui pauca folia minimáque, verùm radix magna. Theoph. verò. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἐν αἰγύπτῳ καλούμενον οὔιγγον, (aliàs οὔιτον) τὰ μὲν γὰρ φύλλα μεγάλα, καὶ ὁ βλαστὸς αὐτοῦ βραχὺς, ἡ δὲ ῥίζα μακρὰ, καὶ ἔστιν ὥσπερ καρπὸς, διαφέρει τε, τὸ ἐσθίεσθαι, καὶ συλλέγουσι δὲ ὅταν ὁ ποταμὸς

Nomina. *Genera.* *Forma.*

Lib.21.c.15. Lib.1. hist. cap.11.

ποταμὸς ἀποβῇ, τέφονζες βωμές. Id eſt, Similiter & quod in Ægypto Oetum appellant. Folia eius magna,germen breue, (non,vt Gaza, puſillum) radix longa,ſapore præſtanti,cibo idonea, quæ pro fructu colligitur, cùm amnis in alueum redierit,eóque deorum aras coronant. Quæ Theophraſtus folia ampla, Plinius pauca & minima dixit.

MANIHOT. CAP. CXXXVI.

Forma. ALIA radix hæc eſt,brachij craſſitudine, pedis vnius & dimidij, aut pedum duorum longitudine,ſæpius tortuoſa,& obliqua.Hanc emittit frutex paruus,quatuor pedes circitérve altus.folia habet ei plãtæ quæ vulgò ab herbariis Pata leonis dicitur ſimilia,in ramuſculorum vertice ſena ſeptenáve, quorum ſingula dimidium pedem longa ſunt, tres digitos lata. *Vſus.* Barbari ex radice, quam Manihot appellant, hoc modo farinam conficiunt. Radices ſiccas ſiue recentes tundunt, ſiue radunt lato arboris cortice plurimis duriſsimiſq; lapillis conſerto. Dein incerniculo cribratas in vaſe cum aqua igni impoſita commouent, ita vt hæc farina in grumulos coëat, mannæ granatæ ſimilis,quæ recens optima eſt,& plurimùm ſucci corpori ſuppeditat.Huius parandæ negotium totum mulieribus committitur, perinde ac viris indignum. Scire autem licet à regione quæ Peru dicitur, Canada,& Florida inſulis,tota continente inter Oceanum & Magellanicum, ſcilicet in America,& eorum regione qui Canibales appellantur, vſque ad fretum Magellanicum, id eſt, quater mille miliariorum ſpatio, nullum cibum vſitatiorem frequentiorémque eſſe, eáque farina cum carne & piſcibus omnes veſci, non aliter quàm nos pane, admirando quodam modo, nunquam admouentes manum ori,ſed procul longioréque quàm pedis vnius ſpatio,magnáque dexteritate in os coniientes, ac Chriſtianos irridentes, ſi aliter comedant. *Lib. 1. hiſt. cap. 11.* Quidam Arachidnam Theophraſti, Manihot eſſe putant, Igname verò,de quo proximo capite agitur, eiuſdẽ τὸ ἀραχοειδὲς ſiue ἀράχῳ ὅμοιον,

MANIHOT.

YVCA.

non

non,vt apud Plinium legitur,Aracidnam,& Aracum. De quibus hæc Theophrastus. οἷον ἅιτε τῆς ἀραχίδνης καὶ τοῦ ὁμοίου τῷ ἀράκῳ. φέρουσι γὰρ ἀμφότερα καρπὸν οὐκ ἐλάττω τοῦ ἄνω. καὶ μίαν μὲν ῥίζαν τὸ σαρκῶδες τοῦτο παχεῖαν ἔχει, τὴν κατὰ βάθους. τὰς δὲ ἄλλας, ἐφ' ὧν ὁ καρπὸς, λεπτοτέρας, καὶ ἐπ' ἄκρῳ, καὶ σχιζομένας πολλαχῆ. φιλεῖ δὲ μάλιστα χωρία τὰ ὕφαμμα. φύλλον δὲ οὐδέτερον ἔχει τούτων, οὐδ' ὅμοια τοῖς φύλλοις, ἀλλ' ὥσπερ ἀμφίκαρπα μᾶλλόν ἐστι. καὶ φαίνεται θαυμάσιον. Id est, veluti Arachidnæ radix,eiusq; quod Araco simile est. Vtrumque enim fructum fert non minorem eo qui in supernis plantæ partibus nascitur. Et radicem quidem vnam carnosam & crassam, quæ in altum demittitur, cæteras,in quibus fructus,tenuiores, & summo cespite & quaquauersum diffusas.Locis gaudet arenosis.Neutrum folium habet,neque foliis quicquam simile, sed potius quasi vtrinque fructum edant, quod mirum videtur. Plinius. Aracidna quidem & Aracos cùm habeant radices ramosas ac multiplices,nec folium,nec herbam vllam,aut quicquam aliud supra terram habent. Satis igitur conuenit historia radicis,nisi Theophrastus scriberet neutrum folium habere,neque foliis quicquam simile. Nam vtrumque radicem vnam habet crassam & carnosam,quæ in profundum recta descendit,alias prætereà tenuiores, in summa terra, multifariam diuisas,quibus fructus,id est,noua soboles, inhæret ac innascitur, vt in herba quam Dodon. Chamæbalanon vocat.Auctores huius sententiæ aiunt peregrinæ vtriusque plantæ historiam Theophrasto sua commentanti parum integra fide recitatam fuisse. Lib.5.c.35.

IGNAME, BATAT, AGIS. CAP. CXXXVII.

IN Brasilia, & Hispaniola insula vocata, *Batat* dicitur quod in terra Themistitam *Agis*, in Sancti Thomæ insula, *Igname*.Radix est Napi figura aut Rapi, nigro cortice, infernè sparsa quasi in brachia. Ei castaneæ sapor,sed suauior ac tenerior. Sub cineribus assa atque elixa vescuntur.Medullæ color haud vnus omnibus. Itaque in species varias digesserunt. Prima est quæ ab Hispanis *Igname cicorero* dicitur. Sola hæc annum durat incorrupta : quocirca in naues imponunt pro commeatu. Tres prætereà species, temporis omnes impatientes. Excellentissimo sapore illa quæ nascitur in agro Benim. Quæ à Manicongo minùs nobilis. Vltimo in pretio lutea est, colore quasi Carotæ dictæ.Eius satio mira,quippe non radice seritur,sed talea sicut Olea. Sarmenti fructum fissum in partes aliquot,modò quidpiam corticis seruatum sit, deponūt,ridicam propter pangunt. Eius namque stipes aduoluitur Lupuli more. Folium vt Citrio, æquè nitidum,sed minus ac tenuius. Quinto mēse messis tempestiua.indicium vbi folia siccātur. Radix vt Arundinis,aut Dracontij,quaternas quináue soboles edit. Siccatam seruant. Hæc Scaliger. Eadem planè reperies apud auctorem nauigationis ad Insulam S. Thomæ. Primus opifex qui ad panis vicem accedere iussit hanc radicem, eiúsque vsum supplere famelicæ regioni, cauit & id, vt non in futuram messem radix auulsa sereretur, sed in annonam potiùs seruata,cederet pactorum sarmentorum fructificationi : vnde soboles succresceret in futurum prouentum.

Forma. *Genera.* Exerc 181. 17. Scalig. ibi.

BATATAS Clusij. CAP. CXXXVIII.

SCRIBIT Pena ad Sisarum non parum accedre radices illas quæ in insulis Nouo orbe non procul dissitis suapte sponte oriuntur. *Batades* vernaculè tum indigenæ tum Hispani illic vocāt,Angli *Potades*, quibus illi tum vt cibo,tum vt veneris irritamento frequenter vtuntur. Singuli bulbi teretes, oblongi Napum vtrinque obtusum æquant, color pullus illis foris, albidus intus, sapor gratus valde & tener quasi Milij delicatioris, aut Fabæ fresæ, eóque gustu insulsæ sint nisi condiantur : cum sale, aceto, & oleo

Batades. *Forma.*

Ignames. oleo interdum eduntur,& vino perfunduntur,nonnunquam coctæ prunis.Hisce congeneres sunt & persimiles quæ ab Hesperia, Æthiopia,& Guinea afferuntur, Ignames vocatæ : folia vtrisque hederacea & maluacea esse dicuntur.De his plura

Cap.60. in horto diximus. Integram tamen plantæ iconem & historiam ex Clusio adscribere operæpretium fuerit. Veteribus plāta hæc ignota fuit, ideò nullum nomē Græcum aut Latinum proditum. Hispani & indigenæ, vt diximus, vocant Battades, atq; etiam Camotes, & Amotes, quidam etiam Aies, tametsi nonnihil, vt aiunt, inter se differant, sitq;

BATATAS, Clusij.

Battatas radix longè & suauior & tenerior. Tria plantæ huius genera in Betica se obseruasse ait Clusius, colore externo inter se differentia, atque etiam gustus suauitate. Nam aut cortex externus rubescit siue purpurascit (& hoc genus præstantissimum censetur) aut pallet, aut candidus est:omnes verò radices intus albæ. Producit autem Cucumeris satiui modo sarmenta, per humum sparsa, satis crassa, & succulēta,& læuia,in quibus folia vtcumq; carnosa, ex viridi cādicantia, Ari foliis,seu potiùs Spinachij haud dissimilia:radix dodrantalis est,Raphani pręgrandis nōnunquam amplitudine,vtrinq; obtusa. Sponte nascitur in Nouo orbe viciníſque insulis, vnde primùm in Hispaniam delata est: nunc verò multis Bæticæ maritimis locis seritur in taleolas dissecta: principatum autèm obtinet Malacæ nata Editur ab ipsis incolis aut cruda, aut cocta : nunc Hispanis etiam in deliciis,ob saporis iucunditatem & teneritatē, præsertim si in cineribus cocta, & exteriore pelle repurgata,& in talleolas secta ex pauxillo vino, stillatitiiq; rosarum liquoris & sacchari momento edatur.

FAALIM, Theueti.

FAALIM Theueti. CAP. CXXXIX.

Cosmo. T. 1.lib.4.c.7. HELENIO,vt narrat Theuetus,foliis præsertim similis est herba quę Faalim vernacula lingua nuncupatur in Mombaze insula, olerum optimorum & simplicium medicamentorū omnis generis feracissima, atq; eorum potissimū quæ venenis serpētium omnium, quibus regio hæc abundat,aduersantur.Huius herbæ experimentum se vidisse ait in duobus cōmorsis à serpente partim in aquis, partim in terra degente,quam illic *Alefah* vocāt:cuius morsus adeò lethalis est, vt nisi statim succus huius herbæ admoueatur, necesse sit hominem interire.

LIGNO

LIGNVM COLVBRINVM. *CAP. CXL.*

BINAE stirpes tradente Acosta in Malabar inueniuntur plurimùm dissimiles cùm forma, tum nascendi modo, vno tamen eodemq; nomine nuncupatę Lignum Colubrinum, quòd singulæ mirum, in modum vtiles sint aduersus colubrorum morsus. Prior nascitur Hederæ modo, colore Dracunculi maioris, siue Serpentariæ: folia illi sunt Bryoniæ ferè similia, integra tamen initio, neruoq; prædita per longitudinem excurrente, & quinque aut sex venis in latera vergentibus: successu temporis accedunt exigua foramina, quæ paulatim cum foliis incrementum sumunt donec tandem omnino folia scindant, eaq; vitis foliis similia reddant: conspiciuntur enim interdum in eadem stirpe folia integra, alia exiguis, nõnulla maioribus foraminibus prædita, omniaq; adeò inter se dissimilia, vt minimè eiusdem plantæ folia esse videantur. Tantam verò habet hoc lignum cum colubro similitudinem, vt qui non norit, aut de die viderit, si ad Lunæ splendorem noctu conspiciat, viuum colubrum esse existimet. Vulgò censetur præstantissimum remedium aduersus colubrorum & viperarum morsus: incolæ sanè, dum in agros tendunt, magna ex parte circumferre solẽt hoc lignum (sunt enim in ea prouincia multę viperæ, variáque serpentũ genera) aiúntque solo eius odore serpentes fugari: &, si dum colubros venantur, eos attingere hoc ligno queant, ilicò rumpi & extingui. Altera admodùm breuis est & tenuis,

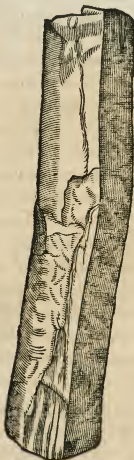
LIGNVM Colubrinum I. Acostæ.

LIGNVM Colubrinum II. Acostæ.

triaq; solummodò folia habet mollia, lęuia, saturatiùs virentia: florem aut fructum non conspexi, nec quenquam inueni, qui se vidisse assereret: radix oblonga & tenuis est, minimo digito minor, hinc inde nonnunquam extuberans, & summa tellure serpens: exterior eius cortex valde tenuis est & cinereus, nullo, dum gustatur, manifesto sapore præditus, deinde tamen gustum in ore relinquens suauem, & vti Moschus odoratum. Fissus est vndiq; hic cortex, & sponte sese expedit ab alio crassiore flauoq; cortice subtus nascente, qui odorem Loti siluestris siue Trifolij odo-

LIGNVM Colubrinum, Acostæ.

rati vulgaris refert, & ſaporem Glycyrrhiza dulciorem: præmanſus autem odore admodùm ſuaui, nec iniucunda mordicatione, momentanea tamen præditus eſſe deprehenditur. Ipſa materies lignoſa eſt, candida, dura & inſipida: folia Napi ſaporem referunt: germen producit hæc radix ſupra terrã circiter quatuor vncias longum, in caput extuberans. Nomen huius plantæ apud Canarinos eſt *Duda Sali.* Trita radix cum aqua roſacea aut vulgari, vel cum vino (indifferenter enim vtuntur) præſens certumq; aſſerunt remediũ aduerſus omnis generis ſerpentũ morſus. Plurimus etiã eius eſt vſus in febribus continuis, tertianiſq;, ſyncope, ventriculi debilitate, & cordis tremore: daturq; aduerſus omnis generis venena. Multi mihi ſanctè affirmarunt dummodò manu hanc radicem tenerent, nullos ſerpentes, vel alia ſimilia virulenta inſecta formidare, & certiſsimum eſſe ſerpẽtes & viperas eius aſpectum minimè ferre poſſe, ſed fugere, celerriméque in aliam partem ſeſe proripere, ſi quis ante ſerpentes eam proiiceret. Perutilis etiam cenſetur iis quibus anhelitus ab ore vitiato aut dentibus corruptis fœtet, modò eam continuò mandant, dentiumq; cauis geſtent. Prouenit locis humidis, & inter arbores, præſertim verò ſecundum eas quæ *Angelins* nuncupãtur, nec procul à mari. Inuenitur & tertium Colubrini ligni genus in eadem prouincia, vaſtæ arboris magnitudine, de quo in alio libro agemus. Neutrum verò, inquit Cluſius ad ſuperiora Acoſtæ, horũ ligni Colubrini generum cum Garciæ ligno colubrino cõuenire facilè animaduertet, qui vtriuſque deſcriptiones diligenter conferet. Secundi verò generis Garciæ deſcripti fragmentum quinque vnciarum longitudinis, quódque, vt coniicere licebat, duarum vnciarum craſſitudinem æquarat, mihi nõ modò oſtendit Londini anno 1581. C.V.D. Hector Nunez Medicus Luſitanus, ſed etiam dimidia eius parte liberaliter donauit. Eius porrò materies firma eſt, candida, venis quibuſdam diſtincta, nõ diſſimilis Fraxini ligno, cortex autem qui eam integit candicans, & quaſi cinereus. Vtraque verò, ſi quis deguſtet, amaro ſapore prædita eſſe deprehenditur. Eius fragmenti iconem lectoris oculis ſubiecimus.

Vires.

DATVRA. CAP. CXLI.

Genera. TRIA ſunt huius plantæ genera, quorum quo frequentiùs vtuntur, primo loco deſcribemus: eius enim adeò vulgaris eſt vſus, vt paucæ ſint meretrices, quæ inter ſua κειμήλια illud non recondant, ob eas

I. quas poſteà ſubnectemus cauſas. Primùm Altheæ magnitudine caulem habet, nec admodùm illi diſſimilem, in plures tamẽ ramos diuiſum: folia cùm magnitudine tum forma Stramoniæ foliis ſimilima, verùm magis in circuitu ſerrata, vti ferè Xanthij folia: flores albos, Smilacis læuis (quam Hiſpani *Correguela mayor*, hoc eſt, Conuoluulum maiorem appellant) floribus omnino reſpondentes: fructum Stramoniæ, rotundum, nucem Iuglandem magnitudine æquantem, viridi colore præditum, & ſpinis mollibus, minimeq; pungentibus vndique ſeptum, plenum ſemine Lenticulæ ſimili, eiuſdemq; coloris, cordis humani effigie, guſtus amari: radicem albam, Raphani odore, quæq; ſi diu naribus admoueatur, ſternutamenta ciet, cuius cortex nonnihil amaricat, minùs tamen eo qui caulem & ramos ambit.

DATVRA, Acosta.

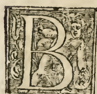

ambit. Naſcitur vmbroſis locis, & ſecundum aquas. Nomen huic plantæ in Malabar eſt *Vnmata caya*, in Canara *Datiro*, apud Arabes *Marana*, apud Perſas & Turcos *Datula*, apud Luſitanos *Datura* & *la Burladora*, hoc eſt, faceta. Literati pleriq;, atq; etiam maxima pars Medicorum iſtic degẽtium, legitimam Nucem Methel Arabum eſſe cenſent, frigidamq; exceſſu tertio, & ſiccam ſecundi fine conſtituunt. Mala inualuit cõſuetudo apud impudicas mulieres, vt huius ſeminis in puluerem triti dimidiam drachmã ex vino, aut alia quæ magis arridet materia præbeãt: miſer qui eum hauſit diu velut mente alienatus remanet, aut ridens, aut eiulans, aut dormiens, plerumq; etiam alteri colloquens & reſpondens, vt interdum etiam ſana mente prædi tum eſſe credas, tametſi mentis non ſit compos, neque eum agnoſcat cum quo ſermones cõfert, & colloquij habiti planè ſit immemor, poſtquã ad ſe rediit. Sunt verò nõnullæ adeò exercitatæ in hoc medicamento exhibẽdo, idq; ſic temperare norunt, vt ad certas, eaſq; quot velint horas, quibus id propinant, mentem adimant. Multa ſanè eius rei exempla, quæ vel ego ipſe vidi, vel ab aliis audiui, huc adducere poſſem, ſed cùm ad rem nihil faciãt prætermittenda eſſe duxi: illud ſolùm addam, neminem qui ſimile ſumpſiſſet, necatum vnquam comperiſſe, tametſi nonnullos conſpexerim per aliquot dies perturbatos ferri, quod forte acciderat ob immodicam quantitatem exhibitam: quæ ſi fuerit nimia, interimit, quoniam hoc ſemen pernicioſa qualitate non caret, licet Gentiles ad prouocandas vrinas cum Pipere & foliis Betele id exhibere ſoleãt, & perutile eſſe dicant. Ego verò nunquam obſeruaui, nec experiri volui, cùm alia medicamenta ad eam rem vtilia non deſint. Porrò ſi ad eorum qui hoc ſemẽ hauſerunt curam euocentur Hiſpani Medici, medicamẽta vomitum cientia exhibẽt, vt quidquid in ventriculo hæſit reiiciant, acres deinde clyſteres iniiciunt ad euacuandum, forteſq; ligaturas adhibent ad diuertẽdum, tum etiam cucurbitulas adponunt & venam ſecant. Gentiles verò Medici & Chriſtiani indigenæ cùm à cucurbitulis & venæ ſectione abhorreant, nihil aliud quàm vomitum prouocant, forteſq; ligaturas & fricationes adhibent, quæ ſi non ſufficiant, balnea ex aqua calida præſcribunt ad eliciendum ſudorem: porrò à vomitu vinum propinant, cui Piper & Cinamomum admiſcent. In cibis verò audaciores ſunt Hiſpanis: namque euacuata materia gallinas edendas prębent, & vinum dulce, aut paſſum exhibent. Radicis Daturę drachma ex vino pota ſomnum profundum inducit, in quo varia inſomñia, & miræ rerum facies obuerſantur. Semine verò per noctem in aceto macerato, deinde exactè trito, vtiliter illinuntur herpetes miliares & eryſipelata ſerpentia: nam breui ſanantur. Quantùm ex ſuperiore Daturæ primæ deſcriptione colligere licet, eandem eſſe cum Turcorum, qui Conſtantinopoli viuunt, *Tatula*, cuius vſus illis perquàm familiaris eſt, exiſtimat Cluſius. Reliqua duo genera facie & fructu ſuperiori ferè reſpondent, ſed flores colore variant: etenim ſecundi flores, licet forma priori ſint ſimiles, colore tamen flauo ſunt, & ſecundùm pediculum nonnihil rubent: tertij flores Hyoſcyami floribus magis accedunt. Cæterùm neutro ex poſtremis duobus vtuntur, niſi ad necem inferendã. Nihilominus

Locus. *Nomina* *Temper. & Vires.* *Tatula.*

tamen Brachmenes Medici ex ſecundi ſemine (quod floribus eſt flauis) catapotia faciunt, granorum Piperis magnitudine, magnæ ſanè efficaciæ ad ſiſtenda alui profluuia, quibus adiuncta ſit febris ardens, atque etiam in dyſenteriis. Fiunt verò hunc in modum catapotia. ℞. ſeminis ſecundi generis drachmam vnam, Piperis nigri & longi, Sandali albi, Atincar, radicum *Biſa* (adfertur ea ex Bengala & Patanne montibus) foliorum Bangue, ſingulorum dimidiam drachmam: omnia iſta diligenter cum aqua terunt in marmore, quo pictores ſuos colores terere ſolent, deinde catapotia efformant, è quibus exhibent quantùm commodum videtur. Mea eſt cum aliis pleriſque opinio, vt nucem Methellam Stramoniæ fructum eſſe credam, qui per omnia ſimilis eſt fructui Daturæ: atque ſi nonnihil ab eo differt, id locorum varietati adſcribendum cenſeo.

BANGVE. *CAP. CXLII.*

BANGVE ſimile ferè eſt Cannabi, cuius Dioſcorid. lib. 3. meminit. Caulem habet quinque palmorum longitudine, quadrangulum, colore dilutiùs virente, fractu contumacem, nec adeò concauum, vt cannabinus caulis, cuius cortex non minùs quàm illius in fila diduci poteſt: folia cannabina ſupernè virentia, infernè incana lanugine pubeſcẽtia, guſtu terreſtri & inſipido: ſemen cannabino minus, neque adeò candidum. Indi ſemine & foliis veſcuntur, cùm vt validiores in re venerea fiant, tum ad excitandam cibi appetentiam. Fit ex hoc Bangue compoſitio vulgaris admodùm vſus in iis regionibus, ad varios effectus: etenim magnates & militiæ præfecti, vt laborum obliti ſecuriùs & liberiùs dormiant, ſeminis & foliorum in puluerem redactorum quantùm videtur ſumunt, illíque addunt Arecam ſiue auellanam Indicam viridem, opij nonnihil pro arbitrio: omnia ſaccharo excepta deuorant: ſi verò in ſomno varias rerum ſpecies ſibi obuerſari cupiunt, addunt prætereà ſelectiſſimam camphoram, caryophyllos, nucem moſchatam & macis: ſi verò hilares eſſe volunt & faceti, & præſertim in venerem procliuiores, ambaro & moſcho additis ſaccharo excipiunt, & electarium faciunt. Multi mihi affirmarunt huius ſemen & folia ad libidinem ciendam miræ eſſe efficaciæ: vnde colligere licet, nihil affinitatis habere cum Cannabi, licet illi admodùm ſimilis ſit, quandoquidem auctore Dioſcoride loco ſuprà dicto Cannabis calida & ſicca eſt, & genituram extinguit. Dicitur Arabibus *Axis*, Perſis, Decan & plurimarum aliarum regionum incolis *Bangue*, Turcis *Aſarath*. Sed & hoc Bangue, vt ſcribit Cluſius, plurimam affinitatem habere videtur cum Turcorum Conſtantinopoli degentium *Maſlac*, quo ad varios effectus vtuntur: nonnulli etiam veſcuntur excitandæ veneris gratia.

BANGVE.

Nomina

HERBA

HERBA VIVA. CAP. CXLIII.

Onnullis Asiæ locis planta quædam inuenitur, vulgò *Herba viua* nuncupata, à circumforaneis illis *Iogues* appellatis *Herba amoris*, ab Arabibus & Turcis *Suluc*, & à Persis *Suluque*. Exiguam habet radicem, è qua supra terram exiliunt octo ramuli duos digitos longi, foliis vtrinq; in ordinem digestis & inter se respondentibus onustis, quæ plurimùm ad Erui tenella folia accedunt, nec dissimilia sunt foliis prioris Polypodij, cuius iconem Lacuna exhibet lib.4.cap.187. sed longè tenuiora, & vtrinque læuia, & grato virore oculos pascentia, vti Tamarindorum folia: è medio radicis capite exiliunt pedunculi (nam caule caret) quatuor, singuli suum florē sustinentes flauum, aspectu pulcherrimum, minoribus Caryophylleis similem, sed sine odore. Nascitur calidis & humidis locis. Adeò mira est huius plantulæ natura, vt eam humana ratio assequi nequeat. Nam cùm maximè viret, gratissimáque est aspectu, si quis illā apprehendere cupiat, illicò folia contrahit, atque sub tenues ramulos recondit: si verò apprehendat, subitò adeò marcida conspicitur, vt exsiccari putet: sed quod maiore admiratione dignū est, si manum retrahat, illicò nitorem recuperat, & toties marcescit aut reuirescit quoties comprehenditur, aut manus ab ea retrahitur. Mihi autem relatum est Philosophum quendam in Malabar, dum nimis curiosè huius plantæ naturam obseruare cupit, amentem esse redditum. Plantam ego conspexi, eámque cum suo cespite, ipsam minimè contingens, erui, & in hortum quendam transtuli, vbi permansit, at fatuum minimè vidi. Interrogati à me nonnulli indigenæ Medici, an aliquas huius plantæ facultates perspectas haberent, illámque in vsum medicum adhiberent, affirmarunt vtilem esse ad virgines corruptas in integrum (si credere fas est) restituendas & ad reconciliandum amorem miræ esse efficaciæ. Gentilis Medicus, & pro ea regione satis doctus, cùm adeò cupidum cognoscendi huius herbæ facultates conspiceret, ait, vnam se edocturum adeò compertam & certam, vt ceruicem pro pignore deponeret, nisi eam sic se habere comperirem. Nempe vt illi cuiuspiam mulieris, qualiscunque etiam status, nomē modò indicarem, se effecturum vt illa in omnibus mihi obsequeretur, dummodò ex ipsius præscripto herba vterer. Sed conditionem respui quādoquidem res adeò illicita esset. Nihil igitur aliud post diligentem inquisitionem de hac planta intelligere potui, quàm apud Gentiles, præsertim verò Brachmenes Canarinos & Iogues in magna æstimatione esse. Quodam die mihi accidit plantas conquirenti non procul à flumine Mangate, vt Gentilem quendam humi sedentem, & verba quædam obmurmurantem, tanquam oraret, fortè conspicerem, quem cùm compellassem, nihil respondit, sed meo interpreti, quem comitem duxeram, manu duntaxat innuit: is hominem intelligens, celeriter sese inde proripuit, méque secedere iussit, inquiens Gentilem illum incantatorem esse cuiusdam illius regionis Capitanei quem *Caymal* appellant, & istic sortes iacere supra Herbam viuam, id

Nomina

Forma.

Locus.

HERBA VIVA, *Acostæ.*

fieri ſolere repurgato priùs circa ipſam plantã ſolo ad hominis longitudinẽ, recitariq; quædã concepta verba, & expectari primã auẽ aut rem animatam quæ iſtã plantã prætergrederetur dum verba obmurmuraret, cuius ſanguine (ſi cõprehendi poſſet) perluenda eſſet, ſin minùs alterius eiuſdem ſpeciei, idq; cum multis ceremoniis, quas prætermitto, cùm indignæ ſint vt ſcriptis mandentur. Conſpexi deinde iſtam plantam ſiccam inter ſupellectilem mulieris proſtitutæ pudicitiæ.

HERBA MIMOSA. CAP. CXLIIII.

Locus.

ALIA planta inuenitur in quibuſdam hortis, quinque palmorum longitudinis, & vicinis arbuſtis aut parietibus incumbens, tenui caule, eleganti virore prædito nec admodùm rotundo, per interualla exiguis & pungentibus ſpinis obſito, foliis ſuperioribus haud abſimilibus, Filicis fœminæ foliis minoribus. Gaudet humidis & petroſis: & *Herba mimoſa* nuncupatur, quoniam manu admota ſeneſcit & marceſcit, manu verò remota priſtinum vireorẽ recipit, ſed non adeò celeriter vti prior. Naturam habet plurimùm ab Arbore triſti differentem: nam ſingulis noctibus Sole occidente ſeneſcit & ſiccatur quodammodò, ſic vt contabuiſſe videatur: oriente verò Sole vigorem denuò recipit, quantóque Sol magis feruet, eò magis viret, totóque die folia ad Solem conuertit. Odore & ſapore eſt Glycyrrhizæ: vulgoq; ab indigenis folia manduntur aduerſus tuſsim, ad pectus repurgandũ, & vocem clariorẽ: renum etiam doloribus vtilis eſſe cenſetur, & recentia vulnera glutinat. Multis notis (annotat Cluſius) hæc planta cõuenit cum Fœnogręco ſilueſtri Tragi, ſiue Polygalo Cordi & Glycyrrhiza ſilueſtri Geſneri, cuius folia & radices deguſtata Glycyrrhizã ſapiunt: nam eius folia noctu interdũ contrahuntur (quod in multis leguminaceis plãtis vſu venit) at ſpinis caret caulis, niſi pro ſpinis ſumere libeat tenues illas & mucronatas appendices ſedi foliorum alatorum inhærentes.

Forma.

Nomen.

HERBA MALVCANA. CAP. CXLV.

DVORVM aut trium cubitorum longitudinem adquirit hæc planta, nonnunquam etiam locis vberioribus & humidis, quinque cubitos ſuperans, eleganti virore prædita, caule tenui, tenero, nonnihil concauo, imbecillo, & niſi vti Iaſminum pergulis ſuſtineatur, humi ſeſe diffundente, quemadmodùm Hedera, & multos ramos ſpargente, qui ſubinde radices agunt vt Mentha & Meliſſophyllon, adeóque ſerpunt, vt planta ſola vel ramus tranſpoſitus breui temporis ſpatio magnum locum occupet: folia habet tenella & mollia, in ambitu ſerrata, magnitudine & forma Sambuci foliis reſpondentia: florem croceum Chamæmeli flori admodùm ſimilem, paulò tamen maiorem. Toto anno viret & luxuriat. Vulgò nuncupatur Remedium pauperum, & Deſtructio Chirurgorum, Canarini *Brungara aradua* appellãt, id eſt, quæ flore eſt croceo. Frequenter vtuntur cùm in Maluco (vnde primam originem traxiſſe creditur, quòd iſtic abundè naſcatur, & plurima admiſceatur chirurgicis remediis) tum in omnibus Indiæ prouinciis, in quibus diligenter colitur, & in pretio habetur, nec iniuria. Coquuntur huius plantæ folia in oleo, & cum cera inſpiſſantur

Forma.

Nomina

tur

tur vnguenti modo. Mirificè curat id vnguentum omnis generis vlcera cùm recentia tum antiqua, etiam ſi ſanguinolenta, ſordida, cuniculoſa, maligna & putrida ſint: miræ eſſe efficaciæ deprehendi in tibiarum vulneribus inueteratis, & recentibus vulneribus. Alia eſt prætereà huius ſtirpis vtendæ ratio. Eius enim caulem & ramos ſuperiore cortice denudant, & ſumunt membranam illã tenuem quæ media eſt inter exteriorem corticem & caulem, quæq; facilè, vti in Cannabi, reuellitur: eam oleo nucis Indicæ madentem, ipſius plantæ foliis inuoluunt, & ſub cineribus calidis recondunt: vbi incaluerit & emollita fuerit, conterunt, & recentibus cruentiſque vulneribus imponunt ſeu grandia ſint, ſeu minora: & paucis diebus non ſine admiratione conglutinant abſque vlla inflammatione aut apoſtemate: lenit enim dolorẽ, ſanguiniſq; fluxũ cohibet, breuiter, nullo alio medicamento adhibito omnino ad cicatricem perducit: ſingulare etiam perhibent eſſe remedium aduerſus neruorum punctiones, & vulnera. Eodẽ prætereà modo adhibetur in apoſtemate aperto ad emundandum, carnem generandum, & ad cicatricem perducendum: item in inueteratis vlceribus & cuniculoſis, in quibus ea ſolummodò trita interdum apponitur. Porrò quoniam iſta remedia huius plãtæ certiſsima ſunt, vulgariter iis vtuntur in vniuerſis illis prouinciis, & magna habent in æſtimatione: multi prętereà alij qui inde nauigãt vnguentũ ex hac herba cum oleo & cera cõfectũ, ſecũ efferre ſolent, tantã fiduciã in eo collocantes, quaſi omnia chirurgica remedia, apud ſe haberent: itaq; quacunq; occaſione in qua chirurgorum opera requiri poſſet, ſubitò ad vnguentum ex herba Malucana confectũ confugiunt, tanquam indubitatum remedium.

MALVCANA, Acoſtæ.

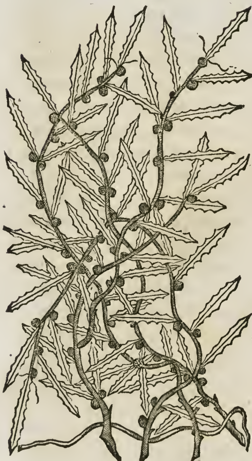
SARGAÇO. CAP. CXLVI.

IN CELEBRI illa nec minùs metuenda nauigatione *del Sargaço* (ſic enim totum illud Oceani ſpatium à decimo octauo gradu ad trigeſimum quartum ab æquinoctiali ad Septentrionem tendens, qui in Indias nauigant, appellant) cõſpicitur profundũ & ſpatioſum æquor tectum herba quadam *Sarguaço* nuncupata, palmum longa, tenuibus ramulis in glomos conuoluta, foliis anguſtis, tenuibus, & dimidiam vnciam longis, in ambitu admodùm ſerratis, colore ſubrufo, guſtu inſipido, ſiue inſenſibili mordicatione prædito, qui potiùs ex aquæ ſalſugine contractus, quàm ipſi plantæ innatus videatur. Ad ſingulorum foliorum exortus inhæret ſemen rotundum vti granum Piperis vani & vacui, tenui corallio albo, interdum autem corallio rubro & albo omnino elaboratum, tenerum admodùm dum primùm ex aqua educitur, & durum ſi exſiccari ſinatur, ſed propter tenuitatem admodùm fragile, ſalſa aqua plenum. Nulla radix in hac planta conſpicitur, ſed ſola rupturæ veſtigia apparent, atque in profundo arenoſoq; maris alueo naſci, tenuéſque radices obtinere credibile eſt, tametſi nonnulli opinentur rapido aquarum, quæ ex multis inſulis in Oceanum influunt, curſu iſtam herbam euelli & ſimul trahi. Cùm eam opinionem pertinaciter tueretur nauclerus illius nauis qua vehebat, ſubortáque eſſet inter nauigandum hoc mare malacia, quantùm acies oculorum extẽdi potuit, id vndiq;

Locus. *Forma.*

SARGAÇO, *Acostæ.*

ista planta contectum vidimus, demissisq; nonnullis iunioribus nautis qui eam herbam à naui propellerent, aquámque repurgarent, apertè conspeximus eius herbæ glomos simul implexos ex alto mari emergentes, vbi demissa bolide nullus fundus tentari potuit. Hæc planta aceto & sale condita eiusdem saporis est cum Crithmo, siue Fœniculo marino, & in eius penuria sumi posset, tum etiam Capparum loco à nauigantibus edi. Iussi illam recenter è mari sumptam capris quas in naui vehebamus obiici, & auidè sanè vescebantur. Nullas eius facultates comperi, sed quidam è nostris nautis vrinæ difficultate laborans, & arenulas crassósque humores eiiciens, crudam eam & coctam fortè edit, quoniam illi bene saperet paucos post dies affirmauit mihi, magnum ex illius esu se sentire commodum, secúmque detulit, vt peracta nauigatione in continenti vteretur. Considerandum Clusius admonet, an non sit Lenticula marina serratis foliis Lobellij, cuius iconem inter marinas stirpes ad Obseruationum calcem exhibet.

Vires.

GRANADILLA. CAP. CXLVII.

Nomen. LLATVS mihi ex continenti herbæ fructus est (ait idem) quæ in Peruanis montibus, vbi sponte nascitur, *Granadilla* appellatur, quod nomen illi imposuerunt Hispani ob similitudinem quam cum nostris Malis granatis habet, nam eiusdem ferè est amplitudinis, atque etiam coloris, quando maturus est, nisi quòd corona careat: nunc in siccato, si agitetur, sonitum edit semen intus occlusum, quod Pyri semini simile est, aliquantò maius, tuberculis quibusdam eleganter elaboratum, & aspectu iucundum: pulpa candida est, & saporis expers. *Forma plantæ.* Planta hunc fructum ferens Hederæ similis est, eodémque modo repit & scandit quocunque loco ponatur. Elegans est cùm fructu onusta cõspicitur, propter eius amplitudinem: florem habet albæ Rosæ persimilem, in cuius foliis aliquæ veluti passionis Christi figuræ delineatæ conspiciuntur, quas magna diligentia istic pictas existimes: eam ob causam elegantissimus est flos. Fructus ipse sunt Granatula iam dicta, quæ matura acidulo liquore abundant, & semine plena sunt: aperiuntur vt oua, & liquor ille cum magna voluptate sorbetur cùm ab Indis, tum ab Hispanis: nec etiam si multos sorbeas vllam ventriculi grauedinem sentis, sed potiùs aluum emolliri. Herba rara est, quæ duntaxat vno in loco inuenitur. Fructus temperatus esse videtur, & aliquantulùm humidus.

FLOS SANGVINEVS. CAP. CXLVIII.

EMEN ex Peru delatum terræ commisisse, vt eius elegantiam potiùs conspiceret, quàm quòd vlla medica facultate præditus esset, scribit Monardes. Ipsa planta duos circiter palmos assurgit, ramis rectis, quos ambiunt rotunda & tenuia folia admodùm virentia: flores in summis ramis nascũtur aureo admodũ colore fulgentes, quinque foliis cõstantes, in quo

in quorum ſingulis ſanguinea & maximè rutilans macula impreſſa eſt, oblongo cucullo extremos flores occupante & longè prominente. Elegans eſt flos, ad penſiles hortos exornandos aptiſsimus: nam & ſemine & ſurculis facilimè naſcitur. Guſtatus eodem ſapore & odore quo Naſturtium eſſe deprehenditur: inſigniter calidus eſt.

PAYCO. CAP. CXLIX.

SED & herba quædã ipſi ex Peru miſſa eſt, iſtic *Payco* nũcupata, cuius folia Plantaginis foliis cùm forma, tum colore ſunt ſimilima, quæ ſiccata, admodùm tenuia ſunt, & guſtata valde acria calidáque deprehenduntur. Eius puluis ex vino ſumptus, nephreticum dolorem è flatibus, aut frigida cauſa prouenientem tollit: ipſa verò planta cocta, & emplaſtri in modum dolenti loco impoſita, eundem effectum præbet: quod certiſsimum eſſe ipſa experientia didiciſſe teſtatur. *Vires.*

HERBA AD RENVM MORBOS VTILIS. CAP. CL.

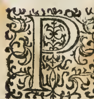
ALIA item, inquit, miſſa eſt, admodùm vtilis ad renum affectus è calida cauſa natos, illito parti dolenti eius ſucco cum roſaceo vnguento mixto, & foliis ipſius plantæ ſuperimpoſitis: in eryſipelate & inflammationibus ſuccus impoſitus valde confert: nam inflammationem tollit, & dolorem mitigat. Sunt verò ea folia quaſi Lactucæ primùm enatæ & tenerioris, ſimiliq; virore præditæ, quæ guſtata inſipida deprehenduntur, ſic vt herba perfrigida videatur.

LACTVCA SILVESTRIS PVMILA. CAP. CLI.

ALIAM præterea herbam attulerunt, Lactucam ſilueſtrem vocatam: cuius folia Lactucæ foliis ſunt ſimilia, ex atro virentia. Vires idem ſubiungit. Dentium enim, ait, dolorem tollit foliorum decoctum, & diutiùs in ore, qua parte dentes dolent, retentum. Idem præſtat foliorum ſuccus dentium cauis inſtillatus, herba trita ſuperimpoſita. Sapore admodùm amaro eſt: calidiorem exiſtimo, quàm in primo gradu.

HERBA AD RVPTVRAS VTILIS. CAP. CLII.

PAVLVLVM cuiuſdam plantæ ſibi idem miſſum fuiſſe narrat, cuius formam, quòd ob ſiccitatem omnino confracta & comminuta eſſet, obſeruare non potuit. Hanc, inquit, ſcribunt miram habere facultatem in rupturis cùm puerorum tum adultorum, & rem ita ſe habere aſſerunt. Ea vtitur Indus quidam recenti contuſa & rupturæ impoſita, adhibito deinde miro quodam ligaturæ genere: quoniam etiam ſine braccis non minùs firmiter ligati incedunt, quàm ſi braccati eſſent, vt mihi retulit quidam qui ſimili morbo liberatus erat eius plantæ & ligaturæ vſu. Talem ligaturam (ſi adeò firma ſit vt ille referebat) ſolam ſufficere poſſe exiſtimo, nulla herba aliáve re impoſita: quoniam hìc quendam Cordubenſem conſpexi, qui omnes hernioſos ſola ligatura curabat, nullis adhibitis braccis: quod veriſsimum eſt, & hìc adhuc viuunt qui ab eo curati fuêre.

VERBENA PERVANA. CAP. CLIII.

Locus. *Forma.* *Vires.*

SCRIPSIT mihi (verba ſunt Monardis) nobilis ille vir ex Peru, ſecundum flumina è montibus eorum regnorum delabentia plurimam Verbenam creſcere, illi quæ in Hiſpania naſcitur ſimilem, perpetuò virentem, qua Indi in multis morbis curandis vtuntur præſertim aduerſus omnis generis venena, & in his qui in cibis toxicum aut ſimile aliquid hauſerunt. Nobilis quædam matrona ex Peru rediens mihi aſſeruit ſe multis annis ægram fuiſſe, cúmque plurimorum medicorum opera vſa fuiſſet, Indum tandem quendam acceſsiſſe, qui in plantarum ſcientia celebris habebatur, quíque inter Indos Medicum agebat, Verbenæ ſuccum depuratum illi propinaſſe, à cuius vſu poſt paucos dies lumbricum eieciſſet (colubrum ipſa nuncupabat) hirſutum, pede longiorem, craſſum, cauda bifida, deinde omnino conualuiſſet. Ipſam porrò nobili cuidam viro in Peru, qui continuè ægrotabat, ſingulis diebus manè eundem ſuccum ſaccharo permiſtum ſumere perſuaſiſſe, (ita enim ipſa hauſerat ob amarorem) illum deinde plurimos lumbricos reieciſſe longos, tenues, atque inter cæteros vnum albi cinguli inſtar longiſsimum, & tum demum integram valetudinem recepiſſe. Id poſteà conſilium plurimis aliis qui malè affecti erant, & lumbricos habere ſuſpicio erat, dedit, qui omnes ſumpto Verbenæ ſucco, multas ventris tineas eiecerunt, & ſanati ſunt. Illud remedium adeò certum affirmabat, vt vnum è ſuis famulis oſtenderet, qui ob morbi grauitatem philtrum, aut medicata pocula hauſiſſe diceretur, quiq; epoto Verbenæ ſucco, vomitu multa variis coloribus diſtincta ex ventriculo reieciſſet, quæ medicata pharmaca eſſe aſſerebant, deinde conualuiſſe. Quod verò ad incantationes & medicata pocula attinet, quod ego vidi hîc ſubiiciam. Ioannis de Quintana Dueñas primarij ciuis famulus vomitu reiecit me præſente magnum tenuium & ſpadiceorum capillorum glomum, adſeruabatque in papyro inuolutos plures alios quos binis horis antè euomuerat: quibus reiectis nulla ampliùs moleſtia torquebatur, præter eam quam vehementer vomitus induxerat. Ioannes Langius Medicus Germanus vir doctiſsimus refert mulierem ſe vidiſſe plurimùm de ventriculi dolore conquerentem, reiectis multis vitri & murrhinorum vaſorum fragmentis atque piſcium ſpinis, ſanitatem eſſe adſequutam. Aliud ſimile exemplum refert Beniuenius, libro de Morbis mirandis. Sed quod maiorem mihi admirationem parit, eſt: Agricolã, grauiſsimis ventris doloribus afflictum, cùm nullis medicamentis mitigari dolor poſſet, ſibi cultro guttur præcidiſſe: eius deinde cadauer cùm ſecuiſſent & aperuiſſent, inuentam in ventre fuiſſe magnam ſimilium capillorum, quales ſuperiorem vomitu reieciſſe dixi, quantitatem, & ferrea fragmenta. Has ego res dæmonis præſtigiis tribuo: nam ad naturalium claſſem referri minimè poſſunt. Cluſius tamen non diſsimilia ſuperioribus, nec minùs mira, duo exempla affert, ne quis tantum illa Monardi credat. Accepiſſe verò primùm ſe ait à Franciſco Zinnig Sereniſs. Principis Matthiæ Archiducis Auſtriæ, &c. pharmacopœo cùm in ſua arte peritiſsimo, tum diligentiſsimo: alterius ipſe eſt teſtis. Lucas Farel, inquit, eiuſdem Principis coquus, qui primùm apud D. Mariam Hungariæ reginam, deinde apud Margaretam Parmenſem ducem in ſimili miniſterio fuerat, ſingulis interdum annis, nonnunquam ſemeſtribus, vel trimeſtribus interuallis, per annum eiicit tenuem quandam lentámque materiam, anguſti cinguli inſtar oblongam, candidam & criſpam, non eam quidẽ continuam & integram, ſed quam per fragmenta ſex, duodecim, atque etiam quindecim vlnas longa eximere cogitur. Solet verò ante ſymptomata plerumque grauem in pectore ſub dextra mamilla dolorem perpeti, quem vt leuet, aggregatiuis catapotiis corpus purgat, eámque, quam dixi,

materiam

materiam excernit, tum demum morbo liberatur. Is verò, quoniam plerumque tanta capitis grauedine afficitur, vt domo egredi, aut quoquam prodire nequeat, ex quorundam consilio Verbenæ radicem collo appensam gestat. Et mox de capillorum eiectis glomis. Simile, inquit, exemplum ante multos annos accidere memini Iureconsulto N.Vlierden celebri apud Antuerpianos causarum patrono, qui certis anni temporibus materiam in multos veluti muliebrium capillorum glomos congestam per aluum excernere solebat, qua reiecta meliùs habebat: nam alioqui macilentus pallénsque semper cùm esset, aduersa valetudine ante ista symptomata plerumque corripiebatur.

HERBA MORTEM AVT VITAM IN MORBIS PRAENVNTIANS. CAP. CLIIII.

ANNO 1562. Comite de Nieua in Peru commorante, in eius familia mulier quædam illi inseruiens maritum habuit graui morbo decumbentem, cuius causa cùm ipsam admodùm tristem Indus quidam primarius conspiceret, interrogauit an scire cuperet, vtrum ex eo morbo periturus esset, an superstes futurus maritus, herbæ ramum se illi missurum, quem in mariti sinistra manu poneret, eámque deinde diutius comprimeret: nam si superstes futurus esset, quamdiu eam herbam manu teneret, alacrem & lætum, sin moriturus, mœstum & anxium fore. Missum ab Indo ramum marito in manum dat, comprimeréque iubet: sed illicò tanta mœstitia & anxietas ipsum oppresit, vt illa, metuens ne subitò extingueretur, ramum ex manu tolleret & abiiceret: is deinde paucos post dies extinctus est. Cupienti mihi, inquit Monardes, an ista vera essent perscrutari, nobilis quidam, qui multis annis in Peru vixerat, certum esse affirmabat, & vsitatum esse apud Indos in ægritudinibus id facere, quod sanè magnam mihi admirationem attulit.

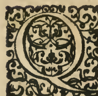
COCA. CAP. CLV.

SCribit idem, cùm tam multis annis celebrem illam apud Indos plantam, quam *Coca* nuncupant, & tanta cura & diligentia serunt, atque colunt, quoniam omnes eam in quotidianos suos vsus & oblectationes conuertunt, videre cuperet, ad se perlatam esse. Est verò ea, vt tradit vlnæ magnitudine, foliis Myrti paulò maioribus (quæ veluti aliud folium simili forma in meditullio delineatum habent) mollibus, dilutiùs viretibus: fructu racematim cohærente, vti Myrti fructus rubente quando maturescit, eiusdémque magnitudinis, quando verò plenam maturitatem adeptus est, nigricante: tum verò herbæ est messis, quæ collecta in canistris, aliisque rebus, ad exsiccandum reponitur vt meliùs conseruari & in alias partes transferri queat: nam è montibus in alios montes defertur mercimonij gratia, próque aliis mercibus commutatur, vestibus, gregibus, sale, & aliis rebus, quia illis pro pecunia est. Reconditur semen in Mastiche, atque inde exemptum alibi seritur in terra bene culta, per suos ordines & series, vti apud nos Fabæ, aut Pisa. Vulgaris est eius vsus inter Indos ad multas res, tum ad eas quæ ad iter necessariæ sunt, tum quæ ad voluptatem in suis ædibus seruiunt, hoc modo. Conchylia, aut ostreorum conchas vrunt, & calcis modo comminuunt: folia deinde Cocæ dentibus atterunt, & subinde puluerem illum Conchyliorum vstorum admiscent, & simul quasi fermentant, vt tamen minor sit calcis quàm foliorum quantitas: ex hac massa trochiscos, seu or

Forma. Vsus.

ſeu orbiculos conficiunt, & ſiccandos exponunt. Quando iis vti volunt, vnum orbiculum in ore ſumunt,eúmque exugunt,ſubinde in ore nunc hac, nunc illac verſantes,& quamdiu poſſunt retinentes, vno abſumpto alium ſumunt, deinde tertium, ſic pergentes toto tempore quo iis in longis itineribus conficiendis opus habent, præſertim ſi per loca fiant, vbi nulla, aut cibi, aut aquæ copia eſt, quoniam horum orbiculorum ſorbitione, famē, ſitímque ſibi leuari, & vires ſuſtentari aſſerunt. Si duntaxat voluptatis gratia vti volunt, ſolam Cocam mandunt,eámque in ore verſant,donec omnis facultas abſumpta ſit, deinde aliam ſumunt. At ſi inebriari,aut aliquantulùm extra ſe rapi,& veluti mente alienari, Cocæ Tabaci folia admiſcent,atque ſimul mandunt & ſorbent: ea ratione extra ſe feruntur veluti homines ebrij,magnam voluptatem inde capientes. Et profectò res admiratione nō caret,inquit,conſpicere quàm iſti Indi oblectentur mente & ſenſu quaſi priuari, quandoquidem eius rei gratia Cocam cum Tabaco ſumant, aut ſolum Tabacum,vt in ſecundo huius Hiſtoriæ libro de Tabaco diximus. Hæc Monardes. Sed & Benzo lib.3.cap.20. Cocæ in hanc ſententiā meminit, Peregrè profecturi(de Peruanis loquitur)rubro quodam bitumine faciem oblinunt, herbámque ore clauſam(*Cocam* ipſi appellant)velut panchreſtum quoddam pharmacum circunferunt. Quippe eius præſidio freti,integrum diem, nullius nec cibi, nec potus egentes iter faciunt. Atque hoc quidem herbæ genus, earum rerum, quibus mercaturam exercent, præcipuum eſt.

TVBVLI AD ASTHMA VTILES.
CAP. CLVI.

VAE DE Tubulis quoque ad aſthma vtilibus, qui ex Hiſpaniola adferuntur,narrat eodem lib.ſimpl.medic.3.Monardēs, nullius meliùs quàm ipſius verbis,vt ea Cluſius interpretatus eſt, intelligere potes. Aduehuntur è noua,inquit,Hiſpania Tubuli quidam Cannarum,interiore & exteriore parte quodam gummi illiti, quod meo iudicio Tabaci ſucco infectum eſt,& caput tentat: eo,ni fallor,cannam inungunt,vtq; tenax eſt,firmiter inhæret,colorîſque nigri eſt,induratum autem non eſt tenax; incenditur Tubulus ea parte qua bitumen eſt,altera verò in ore ſumitur,fumúſque excipitur,qui omnem pituitatem & purulentos humores è pectore educit:eo verò vtuntur cùm aſthmate ſe premi & veluti ſuffocari ſentiunt. Primatem quendam,qui ſæpius aſthmate laborabat,eius vſu plurimùm vtilitatis conſequutum obſeruaui: ſimile commodum ante ex Tabaci fumo percipere ſolebat; propterea aio Tabaci ſuccum admixtum eſſe oportere; tutum autem vtriuſque eſſe vſum ipſa experientia in multis docet. Nōnullos ægros & aſthmate vexatos ex India redeūtes obſeruaui Tabaci folia viridia mandentes,& ſuccum inde promanantem ſorbentes ad purulentas materias expellendas, qui licet inebriarentur, plurimam tamen vtilitatem ſenſiſſe apparebat cùm ad pus, tum ad pituitam pectori inhærentem propellendam. Mirum eſt quàm inſignes & variæ Tabaci facultates ſingulis adhuc diebus deteguntur; nam præter eas, quas ſecundo libro deſcripſi, tantumdem adhuc proferre poſſem, quas poſteà & referentibus aliis intellexi, & ipſe obſeruaui.

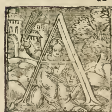

INDEX HISTORIÆ PLANTARVM LOCVPLETISSIMVS,

LATINVS, GRÆCVS, ARABICVS, GALLICVS, ITALICVS, HISPANICVS, GERMANICVS, BELGICVS, BOEMICVS, ANGLICVS:

Quo non arborum modò & fruticum, subfruticum, herbarum, radicum, corticúmque, verùm etiam fructuum, succorum, lacrymarum, oleorum, aliorúmque id genus nomenclaturæ ordine alphabetico diligentissimè recensentur, appositis fideliter suo quoq; loco paginarum arithmeticis numeris: vt nullo labore summa eorũ omnium capita, quæ fusè libris his totis XVIII. explicantur inueniri possit.

A

Alsine

Asplenum

B

Condex

D

E

F

M

Malico

P

Peruinca

Polyneu

T

V

Vnifolium

FINIS INDICIS LATINI.

INDEX GRÆCVS.

Ἱππό

πευκέ

σπλή

FINIS INDICIS GRÆCI.

INDEX ARABICVS.

Bache

Kali.

FINIS INDICIS ARABICI.

INDEX

INDEX GALLICVS.

D

E

F

Fouteau

M

N

O

P

Pied

Sanicle.

FIN DE LA TABLE FRANCOISE.

INDEX

INDEX ITALICVS.

ξ

Lauaneſe

FINIS INDICIS ITALICI.

INDEX HISPANICVS.

FINIS INDICIS HISPANICI.

INDEX GERMANICVS.

Feldtnege

Mayer

FINIS INDICIS GERMANICI.

INDEX BELGICVS.

Pinap

FINIS INDICIS BELGICI.

INDEX BOEMICVS.

FINIS INDICIS BOEMICI.

INDEX ANGLICVS.

FINIS INDICIS ANGLICI.

APPENDIX
HISTORIÆ GENERALIS PLANTARVM: CONTINENS
IMAGINES QVARVMDAM RARIORVM, & paucis cognitarum, quæ è longinquis regionibus missæ fuerunt.

G. R. LECTORI.

QVVM iam hæc Plantarum generalis historia excusa propemodum tota esset, hinc inde aliæ quædam raræ & paucissimis notæ, vel earum imagines, missæ ad me fuerunt: quas nullo modo antè, quamuis nulli nec labori nec sumptui parcens, nancisci potueram. Huius etiam boni quum te participem facere in hac ipsa editione, potius quàm alij reseruare vellem (etiamsi hoc plerique mihi suaderent, vt isti mora longior non afferretur) eas quoque plantas, quàm fidelissimè & exactissimè fieri potuit expressas, in hanc Appendicem redegi: quum in sua quæque classe locum vnà cum cæteris habere non possent, vtpote iam excusis. Quamobrem non est quòd dubites quin omnium plantarũ, siue stirpium (id est, herbarum, arborum, & aliorum quæ illis nominibus comprehenduntur) veras iconas liber hic tibi sit exhibiturus: non solùm quarum ab vllo scriptore facta mentio fuit, sed & quarum insuper notitia ad plurimos qui diuersas regiones incolunt, peruenire potuit: quũ antea incognitæ fuissent. Siquæ tamen præter has omnes in manus meas venerint, ne iis quidem te priuabo, simúlque sumptu te non grauabo. Neque enim eas in alia totius operis editione, sed seorsum in secunda Appendice tibi dare decreui.

DE CANELLA.

CANELLÆ arbor mali aureæ amplitudine est, nonnunquam maior, interdum minor, ramosa admodum, cuius teneriores rami recti sunt: folium Laurino simile, latius tamen, colore dilutiore, & minus siccum, tribus neruis insignitum: flos candidus, odoris propemodum expers: fructus siluestris oleæ baccis par, virescens initio, deinde ruffescens, & vbi plenam maturitatem consequutus est, niger atque splendescens (quo tempore colligi debet) osiculum intus continens siluestribus oliuis simile, simílique carne præditus, ex qua exstillat oleaginosus quidam liquor subuirescẽs, odore baccarum Lauri, sapore acri cum pauxillo amarore coniuncto. Præditus verò est hic fructus sessili parte paruo calyce, læuiore minúsque crispo quàm sint ilicis calyces. *Forma.* *Tempus.*

CANELLA A Costa.

Locus. Harum arborum magna eſt frequentia in ſiluis prouinciæ Malabar: ſed præſtantia & odore longè ſunt inferiores iis quæ in Zeylan inſula naſcuntur. Vires. Stillatitius Canellæ liquor vitreis aut plumbeis organis extractus is præfertur, qui è viridi cortice, præſertim radicum, minutim inciſo eductus eſt: etenim non modò corroborat & ſtomachi imbecillitatem, colíve dolores ex frigida cauſa prouenientes lenit: ſed vrinam cit, & oris anhelitum commendat: vtilis eſt præterea iecoris, ſplenis, cerebri & neruorum ægritudinibus, atque in ſyncope cardiacíſque affectibus confert: venenis reſiſtit & virulentorum animalium morſibus, menſes mouet, & vteri affectibus prodeſt, vomitiones cohibet, & appetentiam excitat: valet item ad ſpaſmos, & comitiales morbos: atque vt ſummatim dicam, aperit, incidit, digerit, calefacit & corroborat. Elicitur etiam liquor ex Canellæ floribus, ſed longè minore quantitate, minúſque præſtans ſuperiore.

DE MACERE.

Locus. NASCITVR quibuſdam Orientalibus inſulis, præſertim verò in prouincia Malabar, in inſala S.Crucis regni Cochin, tum in ripis fluminis Mangate & apud Cranganor vaſta quædam, & multis ramis Forma. prædita arbor Vlmo multò maior, cuius folia in longitudinem ſex aut ſeptem vncias longa ſunt, duas lata, exteriore parte dilutius virentia, interiore ſatura. Ea non alium florem, non alium fructum habere creditur præter ſemen quoddam denarij magnitudine, tenue, cordis effigie, colore flauo, ſapore verò amygdalæ, aut nuclei perſicorum malorum, tenui & candida tunica tectum, quod veſica quadam ex tenuiſsimis duabus ſimul iunctis & tranſparentibus membranis conſtante includitur: ea autem veſica in medio folio naſcitur aliis magnitudine non diſsimili, ſed cuſpide obtuſiore, & circa pediculum anguſtiore, colore medio inter rubrũ & fuluũ, inæquali, & multis fibris à pediculo ad extremitatem recta linea ductis, criſpo & rugoſo, haud abſimilis illi quæ in Vlmo naſcitur, paulò tamen latior & planior. Succo lacteo prædita eſt hæc arbor vti Morus, radicéſq; habet Ilici perſimiles, magnas, craſſas, in latum & profundum diffuſas & cortice tectas craſſo, aſpero, ſcabro, duróque, cinereo foris colore, interius albo & lacteo ſucco prægnante dum recens eſt, flaueſcente autem dum ſicca eſt, & admodum adſtringente: & licet ſuccus ille cum adſtrictione nonnihil mordicet, breui tamen euaneſcit hæc veluti inſenſibilis mordicatio. Arenoſa & humida loca amat, & reliquas ferè plantas circũnaſcentes enecat. Nomen vulgare huius arboris apud Nomina Luſitanos eſt *Arbore de las camaras*, & *Arbore ſancto*, hoc eſt, Arbor dyſenteriæ, & Arbor ſancta: ab indigenis Chriſtianis *Arbore de ſancto Thome*, id eſt arbor D. Thomæ, & *Macruyre:* à Medicis Brachmenis *Macre*, apud quos ſummo in pretio eſt Tẽperam. arboris cortex. Radicis cortice recẽti trito, & cum oxygala ſeu lacte acido mixto, & Vires. omnis generis dyſenterias & alui profluuia mirabili ſucceſſu curant omnes Medici, cùm Brachmenes tum Canarini & Malabarici. Aliqui huius corticis ſicci &

in

in puluerem redacti ſemunciam per noctem macerant in quatuor vnciis ſeri lactis, eúmque bis in die propinant manè & veſperi, deinde medicamento ſumpto orizam ſine ſale & butyro coctam, atque pullos gallinaceos coctos, maceratos & tritos in orizæ decoctione ſtatim ægro exhibent: interdum ſi neceſsitas vrgeat, opium admiſcent roborandi medicamenti cauſa: ſolent verò etiam Arabes cuiuſcunq; generis alui profluuia opio nuce moſchata admixta curare. Huius item radicis vſus ſalutaris creditur ad vomitus cõpeſcendos, & ventriculum roborandũ cum aqua Menthæ & maſtices puluere. Rogatus Brachmenes quidam medicus mihi familiaris, vírq; probus, boni iudicij & magnæ exiſtimationis apud omnes ciuitatis S. Crucis regni Cochin incolas cùm gentiles tum Luſitanos, quòd illius fideli opera ſæpius vſi eſſent, vt bona fide exponeret iſtius corticis quem *Macre* vocant facultates, in hæc verba reſpondit: Si vos Luſitani hunc corticem probè noſſetis, multò pluris illum faceretis quàm Piper: Sed quoniam iſtic in Luſitania eius facultates ignoratis, idcirco contemnitis. Puluis quem in omnis generis alui profluuio ex oxygala propinare ſoleo, ex hoc cortice de quo percontaris conflatus eſt. Eius magnam quantitatem tibi oſtendere domi poſſem, quam in Bengala & Iapan ſum miſſurus. Sítne verò inutile medicamentum, tu ipſe qui illius effectus plerumque conſpexiſti, iudicare potes. Hunc corticem etiam oſtendi rhizotomo cuidam *Ioque* (genus quoddam hominum eſt circumforaneorum qui peregrinando pœnitentiam agere ſeſe profitentur in illis regionibus) petiíque vt quid eſſet (tametſi probè noſſem) ſignificaret: reſpondit ille, eum ſequerer, cuius arboris cortex eſſet ſe demonſtraturum, oſtendítque arborem quam antè ſciueram & addidit, Apud noſtros homines appellatur *Cura ſantea macié mſtuſa garul*, hoc eſt, Macre ab Angelis oſtenſum hominibus ad ipſorum ſalutem. Subiunxit inſuper iſtius corticis apud ipſos vſum eſſe in compeſcendis vomitibus, aluíque profluuiis ſiſtendis, plúſque pollere huius radicis portiunculam, quàm magnam quantitatem corticis Myrobalanorum aut Arecæ, eámque præſtantiorem eſſe Corú Malabarico de quo proximè dicemus. Referebat præterea Macre fructum omnis generis lumbricos in humano corpore natos necare & expellere, & calculum in renibus frangere: tum etiam eos qui ſingulis diebus manè eo vterentur, liberos fore à calculo & à coli doloribus, nec inebriari poſſe. Magna diſceptatio eſt inter Neotericos, an Græci Macin & Arabes Macerem nouerint. Negari non poteſt quin multo plura medicamenta nunc nouerimus quàm veteres: inficiari etiam non poſſumus, pleraque illis cognita fuiſſe, de quibus dubitamus. Nam certiſsimum eſt, Græcis probè notum fuiſſe Macer de quo dubitamus, & quod plerique adhuc ignorant: neſciuiſſe autem Macim & nucem moſchatam nobis adprimè nota, vt ex eorum ſcriptis conſtat. Galenus ſimplicium lib. ſeptimo Macerem aduehi ait ex India, conſtare eſſentia pleraque frigida & terreſtri, paucula verò frigida: conferre ſua adſtrictione aduerſus dyſenterias & cruentas excreationes. Dioſcorides verò, Macer qui ex Barbaria aduehitur, eſt cortex flaueſcens, craſſus, & guſtu perquam adſtringens, qui contra cruentas excreationes

MACER A Coſta.

Dioſ.lib.1. cap.94. bibitur, dyſenterias & alui fluxiones. Quæ facultates inueniuntur in cortice iam deſcriptæ arboris, non in Maci odorato nucis moſchatæ operculo, quod calidum ſiccúmque eſt in fine ſecundi gradus, aut initio tertij, tenuiúmque partium & leuiſsimi amaroris, pauculæq; adſtrictionis particeps: itaque certum eſt vtrumque loqui de cortice noſtræ arboris, non de Maci quod illis ignotum fuit. Admonuit me præterea medicus quidam Regis Cochin, ne dubitarem quin hic cortex Auicennæ Macer eſſet: magnæque inſcitiæ eſſe de re tam aperta diſceptare: huius etenim *Macre* facultates, eis, quas ſuo Maceri veteres tribuunt, perſimiles, facile Plin.li.12. cap.8. id demonſtrare. Plinius etiam Macer, inquit, ex India aduehitur, cortex rubeus radicis magnæ, nomine arboris ſuæ. Minimè verò nos mouere debet quòd Dioſcorides ex Barbaria Macerem aduehi aſſerat, quem Plinius & Galenus ex India deferri ſcribunt: idem enim illis accidiſſe poteſt in hoc medicamento, quod in Cinnamomo & Caſsia, vt (quoniam ex peregrinis & longinquis regionibus ad eos adueherentur) eorum natales non fuerint probè cogniti. Ait tamen Ptolemæus: Quædam in Indo fluuio inſula vel vrbs ſita eſt, quæ Barbaria dicitur, ex qua facilè comportabatur Macer: vel quòd afferretur ex Arabia eo maris ſinu qui à Barbaria inſula Barbaricus appellatur. Cui ſuffragatur Strabo, Omnia, inquit, quæ in India proueniunt, ea ſcilicet parte, quæ ad Auſtrum vergit, ſimiliter in Arabia naſcuntur. Macis & Maceris differentia Auicennæ probè fuit cognita, quippe qui Macim odoratæ nucis inuolucrum cap. 456. & Macerem radicis corticem capit. 694. ſub titulo Talisfar deſcripſit. Non igitur etiam fuit Serapioni, qui ex auctoritate Iſach, Macim eſſe nucis odoratæ operimentum dixit, diuerſum ab eo cuius Dioſcorides meminit, quippe qui ſcriptum reliquerit, Macerem eſſe ligni corticem ſiue corium. Liquet itaque Macim & Macerem differre inter ſe qualitate, ſubſtantia, figura, planta & regione, quandoquidem Macer radicum arboris cortex in Malabar naſcitur: Macis verò nucis Moſchatæ operimentum, in Banda, longiſsimè inter ſe diſsitis. Tametſi Monachi qui in Meſuen commentarios ſcripſerunt, aſſerant non differre, ſuam negligentiam iſta ratione prodentes. Vulgaris admodum huius corticis Maceris eſt vſus in omnibus noſocomiis prouinciarum Chinæ, Iapan, Malacæ & Bengala, in dyſenteriis, alui profluuiis, & ſanguinis reiectionibus, cuius cauſa ex Malabar vſque petunt.

DE NVCE MOSCATA.

Locus. N inſula Banda naſcitur arbor quæ Nucem moſchatam fert, colligi mittíque ad externos ſolitam. Alunt & quaſdam generis eius arbores Moluccæ, & Zeilan inſulæ, verùm humiles, fructúque tam pauco & puſillo vt nihili ſit. Bandenſes Pala vocant, Macin verò à Macere diuerſum, Buna Palla: Decanenſes Iapatri, *Macin Iayfol*: Arabes *Seygar*, & *Nomina* *Iauziband*, id eſt, Nucem Bandenſem, Macim vero *Thaliſphar bisbeſe*, vel *Besbaça*, id eſt Nucis corticem: Perſæ arborem ipſam, *Drach:* Turcæ, *Agache:* oleum Macerinum Arabes *Geuziſami*, Turcæ *Geuziiat:* Perſæ, *Geuzi erugaant.* Aſſurgit in Pyri vel Perſicæ magnitudinem hæc arbor, rotundiore folio quam Pyri, in extremo acuto: fructu Pyris ſimili, aliquanto rotundiore: cortice foris cornoſo, ſubduro, quem pro nihilo ducunt Bandenſes, tametſi quidam eo veſcantur ob aſtringentis ſaporis incunditatem, condito ſale & aceto, Luſitani verò Nucem adhuc immaturam integram condiunt ſaccharo. Nuce iam matura cortex ille carnoſus ac externus in multas partes dehiſcit, ac tum ſub eo videtur Macis, colore perquam eleganti rubeſcens: acuti odoris, ac ſaporis, membrana reticulatim texta,

NVX MOSCATA, A Costæ.

texta, interioris Nucis proximè calycem ambiens, & ſic agglutinata, vt tubercula in ſolido Nucis putamine elata repræſentet. Macis color à ſiccata & purgata Nuce reuulſi, minus rubet, quam in ipſa prius arbore. Abditur Maci Nucis interioris putamen, quo rupto Nux detegitur, nunc amplior, nunc otrigoſa, quam recentem ſi diſpertiantur, apparet intus candida medulla, languidioris acrimoniæ, quam Nucis reliquum corpus. Vertitur autem ſpatio temporis in Nucem ea medulla, & eadem cum Nuce fit. Grandiores India longe pluris facit quam nos, & charius emit. Ex hac Nuce paratur oleum Brachmanibus, & Indorum medicis valde laudatum, ad vteri & neruorum frigidos morbos, quemadmodum & ex Maci. *Vires.* Eligenda Nux moſchata recens, grauis, pinguis, humore plena, minime pertuſa. Emendat illa & tollit fœtorem anhelitus: viſum acuit: roborat ventriculum, & hepar: adiuuat cibi coctionem: flatus diſsipat: aluum cohibet: vrinam prouocat: maculas faciei delet: vteri morbis prodeſt: ſplenis duros tumores lenit, & emollit, itémque hepatis: impetigini medetur.

CARYOPHYLLVS, A COSTAE.

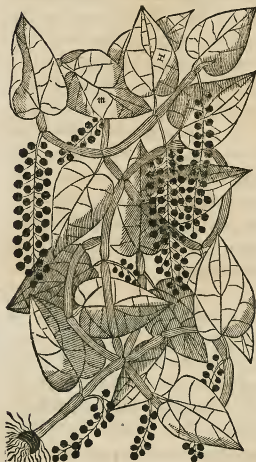

Forma. ARBOR Caryophyllos proferens magnitudine & forma Lauri eſt, ſed ſuperiore parte magis ramoſa, minore & anguſtiore folio: copioſos fert flores, initio candidos, deinde virides, cùm nunc in fructum efformati ſunt, at vbi maturuerunt, rubros, qui deinde collecti & ſiccati nigrum colorem contrahunt: naſcuntur ficus modo ſparſim per ramos ad foliorum baſim bini, terni aut quaterni ſimul iuncti, vel vnicus interdum. *Nomina.* Dicitur Arabibus, Perſis & Turcis *Caranful*, ipſa arbor *Siger*, foliũ *Varaqua*. Paulus Ægineta acres illos conſtituit, calidos & ſiccos ordine tertio: alij duntaxat ſecundo. *Vires.* Ventriculum, iecur & cor roborant, concoctionem iuuant, vrinas cient, aluum cohibent, oculis inſtillati eorum aciem exacuunt, nubéſq; extergunt: & quatuor drachmarum pondere ex lacte ſumpti venerem extimulant.

DE PIPERE.

Genera. PIPER aliud domeſticum, cuius vſus eſt, aliud ſilueſtre, quod ob amarorem negligitur. *Forma.* Domeſtici planta ſarmentoſa eſt, ſcandítque hederæ modo, arboribus quas nanciſci poteſt ſeſe circumuoluendo: nodis per interualla prædita, ad quos folia naſcuntur Betele foliis ſimilia, parte interiore ſaturè virentia, exteriore dilutiora, cuſpide mucronata, & guſtu linguam vellicante. Horum foliorum alia aliis nigriora ſunt: quæ dilutiora ſunt fibráſque æqualiter naſcentes habent, feminas cenſent (nam vtrumque ſexum in foliis eiuſdem plantæ conſtituunt) nigriora verò, inæqualibus fibris, mares. Ad ſingula internodia, vnde folia dependent, ex ipſa foliorum ſede naſcuntur vuæ, quarum maximæ circiter quinquaginta grana obtinent, minores verò triginta. Radix puſilla eſt, & ſumma tellure fibras agit. Summa autem ſimilitudo eſt plantarum quæ nigrum Piper proferunt & album: albi tamen folia tenuiora & molliora videntur: eius etiam fructus magis aromaticus, melioríſque ſaporis quàm nigri. Huius verò foliorum nullus eſt vſus apud eius regionis incolas: *Temper. & Vires.* ſed nigri Piperis folia duntaxat expetuntur in coli doloribus, aliíſque omnibus alui ægritudinibus è frigida cauſa prouenientibus: ea oleo Cocci ſiue Nucis Indicæ prius inuncta, deinde calefacta ſupra aluum adhibentur magno effectu. Porro ſeritur Piperis planta hoc modo: ſarmentum eius ſeu ramus iuxta prægrandem qualemcumque arborem aut palum defoditur, atque bubulcum ſtercus & cineres cum aqua inſperguntur: infra annum deinde fructifera eſt, quóque vetuſtior eſt planta, eò feracior, quippe quæ ad ipſius arboris, cui maritata eſt, faſtigium ſeſe circumuoluendo ſcandere ſoleat.

PIPER NIGRVM, A Coſta.

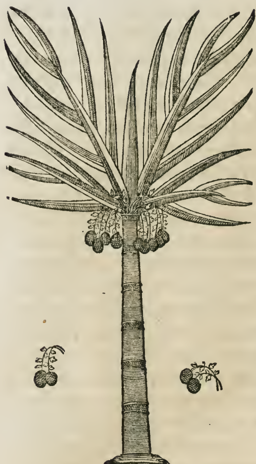
DE AVELLANA INDICA.

Forma. ADMODVM procera eſt hæc arbor rectáque, tenuis, rotunda, & fungoſa materia: folia habet longiora latioráque quàm Palma quæ Coccos ſeu Indicas Nuces fert, ex ſumma arbore naſcentia, inter quæ prodeunt tenues virgæ paruis floribus onuſtæ, albis & ferè inodoris, quæ deinde in fructum *Areca* nuncupatum efformantur, Nucis iuglandis magnitudine, minimè tamen rotundum, ſed oblongum oui gallinacei exigui modo, exteriore cortice admodum virente, dum recens eſt, &, vbi maturuit, admodum flauo, vt longè ſpectantibus veluti dactyli ſiue palmulæ maturæ appareant: materia molli & tomentoſa conſtat hic cortex, continétque incluſum fructum Caſtaneæ grandioris magnitudine, altera parte ſimiliter ſeſſilem, candidum, durum, rubris venis plenum, quem incolæ edunt. Eum adhuc virentem

ſub are

AVELLANA INDICA,
A Costa.

sub arena condere solent, vt melior gratiórque esui fiat: vulgo autem edunt cum foliis *Betele:* confringunt etiam, solíque exponunt & siccãt, (tum *Checani* appellant) eóque plurimum vtuntur tum in cibo, tum in lotionibus adstringentibus: & cortice, seu inuolucro dentes repurgant. Cùm verò adeò fungosa huius arboris sit materia, frangitur difficulter: idcirco virga duorum digitorum crassitudine ex hac arbore parata Crocodilum cùm in aqua, tum in terra facilè retinere potest, si per eius fauces transmittatur (ea etenim ratione illos venari solent) vt sæpe conspexi. *Vsus.*

DE PALMA INDICA,
quæ & Elephantis.

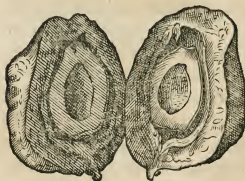
PRAEALTA est hæc arbor, & recta, nec admodum crassa, præsertim in fastigio: nam ab infimo ad summum paulatim gracilescit, & colore cinereo est: truncum à radicibus ad fastigium vsque paruis quasi gradibus circumdant, qui ascensuris scalarum vicem præbeant: flos Castaneæ similis: fructus verò integer capite humano maior, forma oblongiore, triangulari, & colore viridi admodum diluto. *Forma.* Tametsi *Narel* huius arboris nucem vulgo appellent cùm Persæ tum Arabes, negant tamen Persæ legitimum esse nomen sed *Nargel* dicendum: ipsam arborem *Darach* Persæ vocant, Arabes *Siger Indi*, Turci autem arborem *Agach*, fructum *Cox Indi*: Brachmanes arborem nuncupant *Maro*, nucem *Naralu*. *Nomina*

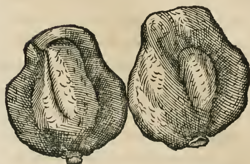
Ex hac arbore ex insulis de Nalediua fabricantur naues, atque clauis, malis, velis, rudentibus aliísque armamentis necessariis instruuntur: instructæ iam, mercibus ex eadem arbore conflatis onerantur, oleo, vino, aceto, saccharo nigro, fructibus aqua, & ardente aqua vulgo vocata. Ex eadem arbore extruuntur ædes cum suis tabulatis satis firmæ: atque eiusdem ramis, (quos *Ola* dicunt) contegunt imbricum vice, nam imbres commodè arcent. Ex iisdem ramis tecta comparant ad tegendas hieme naues, quæ in portum deductæ, remulco deinde in terram trahuntur. *Vsus.* Istarum porro Palmarum duo genera constituunt: Vnum enim *Suræ* cogendæ gratia deligunt, ea est veluti vinum mustum, quæ ignibus decocta in licorem transit vino similem, incolis *Orraca* appellatum, alterum fructuum gerendorum causa adseruant. *Genera.* Colligitur verò *Sura* in hunc modum: Aliquem è ramis cerebro viciniorem præcidunt, duorum pedum longitudinem relinquentes, ad quem vascula ampla, oris tamen angusti, illis *Caloins* nuncupata, colligant: per hunc ramum præcisum exstillat arbor *Suram* iam memoratam, qua organis distillatoriis imposita, ignis vi aquam eliciunt ardentem, purior, illis *Fula* dicta, hoc est, flos, facilius igne incenditur quàm nostra aqua ardens, siue vinum adustum: altera *Orraca* nuncupata non item: sed huic purioris aliquantulum admiscere solent. *E Sura* antequam ignibus decoquatur, soli exposita, fit acetum satis interdum acre, tametsi neque Mentha, neque cortex arboris Myrobalani iniiciantur, quæ medicamenta plerumque admisceri solent vt acetum acrius reddant. Exempto primo vase *Suræ*, exstillat alia, quæ ignis vel solis caloribus inspissata, Saccha-

PALMA Elephantis A Costa.

CVCIOPHERA Matth.

Locus. rum fit incolis *Iagra*, appellatum: præstantior censetur, quæ in Naalediua colligitur, quàm quæ in Malabar. Fructus recens sub primo illo crasso viridíq; operimento, alio cortice nigro præditus est, medullam tegente, qui recens antequam nigrum colorem contrahat, tener & candicans est, editúrque cum sale, vel sine sale, vel cum aceto & pipere interdum, atque gustu est Cinaræ: cùm verò iam nonnihil indurari cœpit, Cardui caput sapit. Medulla cortici adhærens tenera & dulcis est, continétque multam aquam limpidam, suauem, nec fastidium aut nauseam sua dulcedine parientem quæ vulgo in solis ardoribus bibitur. *Vires.* Frequens est huius aquæ sub dio refrigeratæ, atque etiam Iagræ vsus aduersus iecoris renúmque nimios calores, purulentæq; materiæ per virgam excretionem: refrigeratur verò hæc aqua in sua nuce viridi *Laña* appellata: diu conseruatur, nam toto anno inueniũtur istæ nuces virides, quarum nonnullæ interdum tres aut quatuor libras siue pintas aquæ cõtinent. Postquam iam indurata est hæc nux, duriorémque medullam contraxit, remanet in cõcauitate limpida quidem aqua, at non adeò dulcis vt prior: nucem tum vocant Malabares *Eleui*. In annotinis nucibus mutatur hæc aqua in rotundam quãdam substantiam mali instar, candidam, spongiosã & leuem, sapore dulci. *Temper.* Medulla nucis recentis tenera alba & dulcis, sola editur ab incolis aut cum *Iagre*, hoc est, Saccharo è *Sura* confecto, vel cum *Auela*, pulmento ex Oriza in aqua cocta, deinde trita & probè sole exsiccata: editur item cum piscis quodam genere siccato ex insulis de Nalediua aduecto, simili ferè bubulis carnibus fumo induratis, *Comalamasa* appellãt, bonúmque condimentum est ad bibẽdi appetentiam prouocandam. Ea verò mixtura non modò incolis in vsu est, sed ab ipsis etiam Lusitanis expetitur. Ex eadem medulla lac conficitur Amygdalino simile, ad edulia parãda vtile. Solibus exsiccata hæc medulla vocatur *Copra*, suauis est, reconditur, illísque perinde in vsu est, atque nostris Europæis castaneæ siccæ. Vulgo creditur, & experientia comprobatum est, frequentiorem huius nucis vsum, lumbricos generare: cui morbo totius prouinciæ Malabar incolæ admodum obnoxij sunt. *Vsus.* Externo illo primóque cortice siue operimento crasso, foris læui, intus verò tomentoso dum resiccatus est, fiunt rudentes & alij funes nautici, vti in Hispaniis ex sparto. Tomentum illud Malabares *Cayro* vocant, magni apud eos vsus, nam quoniam aqua marina non corrumpitur,

pitur, ſtipantur eo omnis generis naues: itaque illis populis vſum præbet lanæ, xyli, ſtuparum, lini, & ſparti. E ſecundo nigróque & duro cortice, qui à noſtris *Cocco* dicitur, ab incolis verò *Xareta*, fiunt ſcutellæ & alia vaſa potoria in tenuiorum vſum. Fiunt etiam ex eo vſtulato carbones auri fabris vtiles, qui in iis prouinciis periti & induſtrij, nec admodum ſumptuoſi reperiuntur. Solent enim ſuum opificium proclamantes compita circuire, ſecum deferentes vrceolum, malleolum, & duo cæla, cannæq; tubulum palmari longitudine manu tenentes quo focum incendunt. Ij in ædes admiſsi, vaſa ex auro & argento conficiunt, pro eorũ qui ipſos euocarunt arbitrio. Fiunt ex huius Palmæ foliis petaſi maiores & minores ad Solis ardores & imbres arcendos idonei: texuntur etiam ſtoreæ & alia pleráque. Coccus porrò de Nalediua cognominatus adeò commendatur ab ipſis incolis, & à Malabarẽſibus, non modò à plebe, ſed à Regibus & Principibus viris, vt in omni fere morborum genere ad eum confugiant tanquam ad ſacram anchoram. Fiunt in eam gratiam ex illo pocula quæ auro vel argento excipiuntur, & in nauium triremiumq; figuram efformantur, ad aquam bibendam, in quam ex catenula medullæ ipſius Cocci fragmentum pendere ſinunt: ſibíque certo perſuadent, illis, qui aquam ex ſimilibus poculis hauriunt, nullum venenum nocere poſſe, futuróſque immunes à multis morbis, in quos memini multos incidere, qui ex iis poculis bibere ſoliti erant. Et licet omnem diligentiam adhibuerim, nunquam tamen obſeruare potui, ſimilia pocula aliquem ex morbis curare, ad quos vtilia eſſe creduntur: potius igitur arbitror tantam laudem obtinuiſſe à vulgi opinione. Nonnulli ex huiuſmodi vaſculis bibere ſoliti, mihi affirmarunt ſeſe experientia didiciſſe iecur incendi, renes noxam contrahere, & calculum generari: nihilominus tamen magnũ eſt eorum pretium, longéq; pluris æſtimantur iis locis vbi inueniuntur, quàm aliis procul inde diſſitis: nam interdum eiuſmodi Nuces nudæ, neque auro aut argento exornatæ quinquaginta aut amplius aureis nummis æſtimantur. Nigrior autem, nitidior, longior, maiórque eſt hic *Coccus* quàm aliæ nuces *Cocci* communis.

TAMARINDVS, A COSTAE.

SVNT Tamarindi fructus elegantis & aſpectu pulchrę arboris, Caſtaneæ aut Ceratiorum arboris magnitudine, multis ramis præditæ, & foliis latam vmbram præbentibus, materie ſolida admodum: folia filicis feminę (quam Hiſpani *Helecho*, Cantabri *Ariſtora* appellant) foliis perſimilia, dilutè virentia, valde elegãtia, guſtu acido, gratóque, è quibus condimentum fit (*Salſam* vocant) perinde atque è petroſelino: flores candidi, Aureæ mali floribus admodum ſimiles forma exteriore, & odore: attamen octonis foliis conſtant, quorum quatuor interiora alba ſunt & craſsiora velut Mali aureæ florum folia, quatuor verò exteriora tenuiora, & bina ex his eleganti neruo radiata: è medio flore quatuor enaſcuntur ſtamina corniculorũ modo inflexa, candida & tenuia. Fructus admodum ſimilis eſt Ceratiis foris vireſcens initio, deinde per ſiccitatem cinereus, continens oſsicula *Forma.*

cula rotunda Caſsiæ ſolutiuæ modo aut paruis Lupinis ſimilia, dura admodum, & colore nitido terreo, haud quaquam flauo, quemadmodum nonnulli referunt: his non vtimur, ſed ſola pulpa quæ nonnihil lenta & viſcida eſt, iucunda tamen aciditate grata, tametſi nõnulli indigenæ aſſerant oſsicula aſſata & in pollinem redacta ex oxygala in alui profluuiis vtiliter exhiberi: facilè auellitur hic fructus, & etiam ſponte decidit. Folia ſub noctem ſeſe contrahunt, ſuúmque fructum amplecti ſolent, qui ſi deſit, ſua virgulta & ramos complectuntur: ſumma verò aurora ſeſe explicare incipiunt grato ſpectaculo: *Temper. & Vires.* hæc trita partibus eryſipelate infectis imponunt, atque etiam circa phlegmonas ad arcendum qui influit humorem: iiſdem cum ſale Ormuziano phlegmonas reſoluũt, & cum cineribus ex Cambàya pituitoſos & melancholicos tumores. *Nomina* Vocatur hic fructus in Canarin *Chincha*, oſsicula verò *Chincharo*, in Malabar *Puli*, & in Guzarate *Ambili*: Arabes, Perſæ, Turci *Tamarindi* vocant, oſsicula *Abes*, arborem *Siger Tamarindi*. Præferuntur qui in locis montanis iiſque Septẽtrioni obuerſis naſcuntur: vſu verò compertum eſt, huius arboris vmbram ſub ea dormientibus non minus noxiam eſſe, quàm arboris iuglandis.

DE RADICE CHINAE.

Nomina Ocatur hoc excellens medicamentum in Chinarum regione *Lampatan*, in Decam *Lampaos*, in Canarin *Bonti*, ab Arabibus, Perſis & Turcis *Chophchina*. *Locus.* Naſcitur abundantiſsimè in Chinarum regione: inuenitur tamen etiam in Malabar, Cochin, Cranganor, Coulan, Tanor, & aliis locis. *Forma.* Planta eſt multis tenuibus ſpinoſiſq; ſarmentis prædita, ſmilaci aſperæ non abſimilibus, quorum maxima minimum manus digitum craſsitie non ſuperant, foliis plantaginis latifoliæ magnitudine: radices pugnum nõnumquam æquant, interdum minores ſunt, ſolidæ, graues, candidæ, interdum etiam rubeſcentes, & multæ ſæpenumerò ſimul cohęrẽtes.

RADIX CHINAE, A Costa.

Vires. Plurimus eſt huius radicis vſus in omnibus Orientalis Indiæ prouinciis ad varios morbos: quin adeò innoxia cenſetur, vt eam ſumẽtibus, tametſi nullam victus rationem obſeruent, ſed liberè carnibus & piſcibus veſcantur, nihil incommodi adferre credatur. *Temper.* Vulgaris tamẽ quæ in Chinarum Indiæ prouinciis obſeruatur, ſumendi huius radicis decocti conſuetudo eſt, vt radicis vncia vna, additis radicum Apij duabus drachmis decoquatur lento igne & ſine fumo, in decem & ſex aquæ libris ad ſex librarum conſumptionem reliquos decem in fictili vitriato adſeruant, ſumuntq; ſingulis diebus recens decoctum, quoniam facilè corrumpitur, nec vltra diem obſeruari poteſt. Eius verò tepidi manè ſumit æger plenum hauſtum, duabúſq; horis in lecto remanet, poſtea ſurgit, duabus autem horis ante cœnam totidem haurit, interdiu de eodem frigido bibit. Plerique tamen etiam dum ſua negotia exercent & nauigãt ſingulis diebus manè & veſperi duas eius radicis in puluerem redactæ drachmas ex vino, aut ipſius radicis

decocto

CROCVS INDICVS, A Costa.

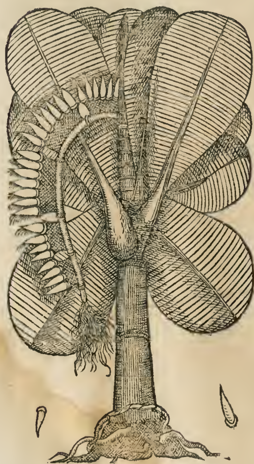

decocto felici successu bibere solent. Organis etiam ex hac radice recenti, aqua elicitur, delicatioribus admodum familiaris: attamen & ab aliis magna quantitas absumitur, quoniam illi plurimum fidunt nō modò in morbis à D.Orta enumeratis, sed etiam in hemicrania, in herniis humoralibus, & vētosis, in colli, vesicæ & penis callis, eorúmque vlceribus, venerem etiam admodum excitare creditur: decoctum tamē ipsa stillatitia aqua præstantius est. Optimè conseruatur radix, si Pipere confracto inuoluatur.

DE CROCO INDICO.

MAIORA latioráq; habet Crocum Indicum folia quàm Orchis Serapias dicta, colore foliorum Scillę, dilutiora tamen & tenuiora, caulē habet è foliis simul implicatis, & sese mutuo amplexantibus constantem: radicem foris Zingiberi similem, intus croceam. Præter nomina ab Orta enumerata, apud Arabes etiam *Curcum* dicitur, apud Turcos *Saroth*. *Forma.* *Nomina*

DE MVSA, SEV FICV INDICA, A Costa.

DECEM & octo aut viginti Palmorum magnitudine hæc pulchra & elegans arbor, cuius truncus ex multorum corticū sibi mutuò incumbentium coniunctione constat, & humani crucis crassitiem adipiscitur, radice rotunda & crassa, Elephantorū grato pabulo: foliis nouem palmorum longitudine, duorum cum semisse latitudine, neruo satis crasso per longitudinem excurrente, & transuersis fibris in latera sparsis, parte superiore saturis, inferiore dilutioribus: ex huius arboris fastigio nascitur veluti thyrsus quidam florum simul congestorum in modum pinei strobili coloris rufi: deinde vnicū ramum fert humani brachij crassitie in multos nodos diuisum, è quorum singulis decem aut quatuor decim dependent Ficus, ita vt nonnunquam ramus centenis aut ducentenis ficubus onustus conspiciatur. Hos in diuersas species distingunt Lusitani prouinciam incolentes: nam *Cenorins* appellant qui admodum flauent, læues, longiusculi, gratíque saporis sunt, & odoratiores: *Chincapanoes* verò qui virescunt nonnihil, longioresque sunt, iíque etiam grati saporis. Laudantur præterea qui in Cofula nascuntur, Æthiopibus *Inninga* dicti. Legitimum autem nomen apud Arabes & Persas *Forma.* *Locus.*

& Perſas (vt è præſtante medico Perſa in Ormuz nato intellexi) eſt *Mous*, non autem *Muſa* aut *Amuſa*: arboris verò *Daracht Mous.* Reliqua nomina ex Garcia petenda. Semel dumtaxat ſeritur hæc arbor, nam ex eius radice aliæ enaſcuntur: ſingulæ verò vnicum (quemadmodum retuli) fructuum ramum geſtant, qui, dum maturi ſunt, reſcinditur, plantámque ipſam ſponte exſiccari ſinunt, tanquam in poſterum inutilem, aut amputant, in domeſticorum Elephantorum pabulum.

Nomina

Vſus. Nonnulli interiora tenerioráque, antequam explicentur, folia, florúmque thyrſum Pipere, Zingibere recenti, allio, ſale & aceto condiunt, & capparum modo edunt. Folia verò quoniam ampliſsima, mollia frigidáque ſunt, ſubſternere ad accumbendum in æſtu ſolent: & ambuſtis nonnunquam imponunt. Ruellius huius fructus meminit ex auctoritate Theophraſti & Strabonis.

DE ANANAS.

Locus. PEregrinvs eſt hic fructus, & ex prouincia S. Crucis in Braſilia primùm in Indiam Occidentalem, deinde etiam in Orientalem Indiam delatus, in quibus nunc vberrimè prouenit. *Forma.* Citrij verò mali minoris magnitudine eſt, admodum flauus & odoratus cùm probè maturus eſt, adeò vt prætereuntes ex odore dignoſcere queant ædes in quibus ſit: ſucculentus & gratiſsimi ſaporis, procul intuentibus cinara videtur, ſed pungentibus aculeis caret. Singulæ ſtirpes Cardui edulis magnitudinem æquant, vnicúmque malum geſtant in medio quaſi caule, & circa eum multas alias proles, quarum nonnullæ etiam ſuo fructu præditæ ſunt. Qui itaque fructus maturos colligunt, proles ilicò terræ mandare ſolent: è quibus ſingulæ deinde ſtirpes proueniunt ſuo malo onuſtæ, vti mater, quæ intra annuum ſpatium colliguntur. Eius radix carduo eduli perquam ſimilis eſt, ſed & folia non ſunt diſparia, tametſi ad *Ananas* ſilueſtris folia magis accedant. *Nomina* Vulgo *Ananas* vocant: Canarini verò *Ananaſa*. Cùm primùm in Indiam illatus eſt hic fructus, ſinguli decem ducatis, aut paulò amplius æſtimati ſunt: nunc verò propter abundantiam (tametſi neque ſapore neque odore primis cedant) vix duobus regalibus Caſtellanis veneunt. Hactenus in medicum vſum non eſt receptus, ſed ſolummodo ob ſaporis gratiam commendatur. *Vſus.* Calidus & humidus eſt, editúrque maceratus in vino vti Perſicum malocotoneum, & facilis eſt concoctionis, nimius tamen eius vſus inflãmationes parit quemadmodum Duriones Malacenſes.

ANANAS A Coſta.

Si medius ſecetur, & partes denuo coniungantur, vniuntur vti cucumeres: perfoſſus verò cultello, ſi in vulnere vnius diei aut noctis ſpatio cultellus relinquatur, inuenietur tota ea pars quæ in vulnere hæſit abſumpta.

DE CARCA

DE CARCAPVLI.

CARCAPVLI Malabaribus, *Garcapuli* Canarinis, vastæ magnitudinis arbor est, fructum ferens malo aureo cui cortex exemptus sit, magnitudine & forma similem, ex grumis omnino constantem, (sed non separabilibus ab inuicem vt in malo aureo) tenui, læuíque & splendenti cortice tectum, non admodum sicco, colore pallido, at vbi maturuit aureo: gustu admodum austero, sed quadam adstrictione grato. Eo vtuntur in cibis, magnáque apud incolas eius est laus in curationibus: sed inter omnes quæ experientia comprobatæ sunt primas obtinet profluuij alui cuiusq; generis constrictio, in iis præsertim qui nimio veneris vsu hoc malum contraxerunt: editur verò aut ipse fructus maturus, aut eius succus cum oxygala sumitur, aut illius exsiccati puluis: cum oxygala autem mixtus & cocta oriza, mirificè appetitũ deiectum reuocat. Vtilis etiam est eius succus, & exsiccati puluis in oculorum caliginibus & suffusionibus. Familiaris est eius fructus puluis obstetricibus, eum enim puerperis exhibere solent ad pellendas secundas, & ad purgationes, atque lactis vbertatem præstandam, tum etiam ad facilitandum partum magna, vt aiunt, efficacia. Succus eius cum aliis plantis mixtus vngui maioris digiti pedis imponitur eodem latere quo quis aut caliginem, aut suffusionis initium in oculo habet, vtilémq; esse perhibent. Transfertur hic fructus siccus ex Malàbar in alias prouincias. *Forma.* *Vires.* *Tẽperam.*

CARCAPVLI *A Costa.*

DE BETRE.

FREQVENTISSIMO in vsu est apud Indos Betre: ab instituto igitur alienum non erit, si hoc loco eius mentionem fecero. Betre masticatum, amarum inuenitur: eam ob causam ei Arecam admiscent, & calcis momentum, sicque præparatum suauissimi esse saporis affirmant. Mihi sanè cùm primum degustaui, propter amarorem ita displicuit, vt ab eo tempore semper abhorruerim, nec vnquam degustare potuerim. Sunt qui addant Lycium: potentiores verò & opulentiores Caphuram de Burneo, nonnulli lignum aloës & Moscum aut Ambarum. Sic autem paratum adeò suauis est saporis, orísque halitum adeò commendat sua fragrantia, vt perpetuo ferè illud masticent opulentiores, tum etiam alij pro facultatum ratione, tametsi non desint, qui Arecam cum Cardamomo aut Garyophyllis masticent. In solitudinibus autem & remotioribus à mari locis caro venditur. Ideo fertur Nizamoxa singulis annis in id impendere trigesies mille aureos Lusitanicos. Hæc sunt eorum tragemata, hoc abeuntem donant: atque Rex ipse interdum propria manu potentioribus elargitur, aliis verò per manus famuli sui quem *Xarabdar*, aut *Tambuldar* vocant. Sed quia Betre venas habet aut costas secundum folij longitudinem excurrentes, vngue pollicis (quem ea de causa in acutum præsecant, non, veluti nos, *Temper.*

in rotundum) eas eximunt, deinde admisto calcis momento (quæ ob exiguam quantitatem & materiam vnde conflata est, fit enim ex ostreorum testis concrematis, nullum nocumentum adferre potest) & Areca contusa aut confracta, folium Betre complicant, atque in os iniectum masticant, priorem illum succum expuentes (quod tamen nonnulli non faciunt) qui cruentus videtur, deinde alia atque alia folia simili modo præparata subsequenter sumunt. Solent aliquem dimissuri, aut ipsi ab adstantibus discedentes his foliis præparatis plena bursula sericea abeuntem honorare. Nemo discedere sustinet, donec Betre sit donatus, id enim dimissionis est indicium. Ceterùm opulentiores aliquos adituri, hoc Betre masticare pro more habent, vt odore os commendent. Siquidem apud eos summæ inciuilitatis est odoratum non habere anhelitum: ita vt si tenuioris fortunæ aliquem cum potentiori fabulari necesse sit, manu ori opposita id faciet, ne teter aliquis odor alterius nares feriat. Sic etiam mulieres viris congressuræ, Betre masticant antequàm colloquātur, existimántq; ad lasciuiam summum esse illectamentum. Omnes huius regiones incolæ id, sumpto cibo, mandere solent, alioqui cibos nauseam quodammodo mouere aiunt: & masticare assuetis, oris halitum tetrum olere, si quando abstineant. Solent ab eius vsu per aliquot dies abstinere, quibus obierunt sanguine iuncti, & in quibusdam ieiuniis. Ab huius etiam esu abstinent, & humi se abiiciunt Arabes & *Moalis*, hoc est, Ali sectatores dicti, decem diebus quibus ieiunant. Fabulantur autem isti Ali sectatores, siti se morituros conclusos in quadam arce, multásque præterea fabulas addunt.

Vsus.

BETRE, Garciæ ab horto.

Locus. Nascitur Betre in omnibus Indiæ regionibus maritimis Lusitanis cognitis: nam in continenti non reperitur, nisi è maritimis allatum. Verum quidem est in Dultabado, vrbe opulenta in Decan, & Basnagua inueniri, sed minori certè quantitate, quàm vt ad Persas & Arabes deferatur. Supra Calaiate, quod octoginta leucis ab Ormuz distat, inuenire haud erit facile. Nam neque regionem frigidam amat, vt est China, neque solibus nimium adustam, vt Mosambique & Sofala.

Nomina In Malauar vocatur *Betre*, in Decan, Guzarate, & Canam *Pam*, in Malaio *Siri*. Hallucinantur qui Betre folium Indum esse putant: in quo errore etiam versatus sum, cùm primùm in Indiam appuli. Sed sententiam mutare coactus sum postea, à Nizamoxa, quem Nizamaluquo vocant, euocatus: cui medicamentum roborando stomacho iussus componere, ea simplicia quæ medicamentum ingrederentur enumeraui, addens, id folium quod masticaret, Folium Indum esse. Ad quam vocem, risit ille (siquidem hoc vocabulum intelligebat) & Auicennam mihi ostendit Arabica lingua conscriptum, qui diuersis capitibus de folio & Betre agebat. Ducētesimo enim quinquagesimo nono capite, lib. 2. de Folio Indo, *Cadegi Indi* illi nuncupato scribit, & septingentesimo septimo capite lib. 2. de Betre, quod ille *Tembul* vocat corrupto, vt mihi videtur, aliquantulum vocabulo, quod ab omnibus *Tambul*, non *Tembul* dicatur. Huc adde, quod si quem Arabem Æthiopem perconteris, quî vocetur Betre, statim *Tambul* dicet. Auicenna lib. 2.

cap.709. gingiuas confirmare eſt auctor, in quem etiam vſum ſemper ab Indis maſticatur, & paulò poſt ſubiicit, ſtomachum roborare, ob quam facultatem etiam ab Indis expetitur. Quod autem frigidam illi facultatem tribuat in primo gradu, & exſiccantem in ſecundo, putauerim exemplar vitioſum eſſe, aut (quod eruditi Arabes arbitrantur) Auicennæ, in temperamenti deſcriptione, impoſitum eſſe, fit enim plerumque vt vulgus erret in temperamenti dignotione, vtpote cui Piper, Cardamomum, Cepa ſint frigida. Calidum autem & ſiccum eſſe Betre ad finem ſecundi exceſſus, ipſe expertus ſum, & ſic ex ſapore & odore coniicio. Eſt autem Betre folium ſimile ferè Mali medicæ folio, oblongius tamen & per extremum arctius venas, ſiue coſtas, vt diximus, per longitudinem excurrentes habens. Optimum cenſetur bene maturum, colore fuleſcente, tametſi nonnullæ mulieres præferant quod immaturum eſt, quippe quod maiorem ſonum edat in ore dum maſticatur. Corrumpitur, ſi recens à planta collectum diutius manibus tractetur. Fert Betre in Maluccis fructum quendam contortum, Lacerti caudæ ſimilem, quem iſtic edunt, quod bene illis ſapiat. Fuit id ſemen delatum Malacam, atque deguſtatum optimi ſaporis inuentum eſt. Seritur autem Vitis modo, adduntúrque ſtipites & pedaméta per quæ repens ſe ſuſtineat noſtratis Hederæ modo. Quidam maioris quæſtus gratia Piperis aut Arecæ arboribus id maritant, atque ita pulcherrima vmbracula conficiunt. Multam verò curam, & aſsiduam rigationem deſiderat. *Forma.*

DE NARDO INDICA.

ILLVD affirmare poſſum, multò plura aromata, maioríque quantitate, & minus adulterata ad nos adferri, viliorique emi, quàm antiquitus fiebat: quod nunc Luſitanorum nauigationibus Indiæ nobis apertæ ſint, ipſæq; regiones, quæ aromata gignunt, longè cultiores nunc ſint, quàm Veterum tempore fuerunt. In eorum numero Nardum repono quæ legitima & ſine mangonio ad nos importatur, licet interdum aut maris humore ſibi aſcito ſitum contrahat, aut ſenio ſuaueolentiam illam amittat, qua initio prædita erat. Vocatur autem Nardus incolis (nam Græcum & Latinum nomen notum eſt) *Cahzçara:* Auicennæ lib.2.cap.646. & omnibus huius tempeſtatis Arabibus *Çembul*, quod eſt Spica, & *Çembul indi*, id eſt, Spica Indica: eadem ratione, quam nos Spicam Celticam vocamus, illi *Çembul rumim* appellant. Quod autem corruptè Matthæus Syluaticus cap.640. *Simibel* & *Sumbel* protulerit, mirum non eſt, cùm is linguam Arabicam ignorarit: niſi malimus tempore paulatim corrupta fuiſſe vocabula. Ceterum naſcitur Nardus in Mandou & Chitor prouinciis, Regni Delli, Bengala, & Decan vicinis, iuxta flu. Gangem, quem incolæ *Ganga* appellant, & ſacroſanctum exiſtimant, ita vt morituri regni Bengala incolæ hoc flumine mergi ſe iubeant, ſed pedibus duntaxat. Sunt in eo flumine certa idolorum delubra, ad quorum cultum cateruatim confluunt Mercatores è Guzarate & regno Decam, magnáque donaria in hæc idola conferunt, inde redeuntes ſanctificati, vt ipſi ſibi perſuadent, imò pòtius à cacodæmone obſeſſi. Porro non ſunt diuerſa Nardi genera: ſed vnicum duntaxat mihi notum genus, id ſcilicet quod ex iam memoratis locis adferri diximus. Prouenit quidem in monte quodam, qui altera parte Orientem ſpectat, altera Occidentem, ad quem ſcilicet Occidentem ſita eſt Syria multis regionibus ab India diſcreta. Sed tamen multis aliis eius regionis locis ſata prouenit, non facilè enim ſponte naſcitur. Neque vna præſtantior eſt altera: Spicámve habet alia altera multò longiorem. Certè radix eſt, ſpargens ſupra ſolum breuem virgulam ſeu caulem circiter tres palmos longum, cum longiſsimus, atque alias inſuper virgulas multò breuiores: in ſumma

Nomina. *Locus.* *Genus.* *Forma.*

NARDVS INDICA, Garciæ ab horto.

radice ſpicæ producuntur, item aliæ per virgulas. Tali enim modo venditur in Cambayete, Aſurate & Gogua, aliíſque portubus marinis, vnde mercatores Arabes & Perſæ petunt: potiſsimã tamen partem ab indigenis abſumi ferunt. Inuenitur interdum ſordida & pulueru lenta, villis ipſius plantæ in pollinem redactis. Emitur tamẽ ab iis quos dixi mercatoribus, & eo puluere manus eluere intelligo. Hac vnica Nardo quæ iuxta Gãgem oritur, quamq́; in Occidentẽ exportãt, vtuntur medici cũ Indici tũ Turci, Perſæ & Arabes. Nã quod ex ingẽti pre-
Li.12.c.12. tio quo antiquitus, teſte Plin. emebatur, inferre volũt, noſtram Nardũ non eſſe legitimã: obiectioni me ſatis reſpõdiſſe arbitror, cùm dixi Indias nunc magis apertas & cognitas eſſe, quàm tẽpore Pl. fuerint, & ipſa aromata maiori copia ad nos adferri. Ceterũ fabuloſũ omnino iudico
Lib.1.ca.6. quod And. La. ſuis in Dioſc. cõmẽtariis ſcribit, Nardi vsũ apud Indos eſſe periculoſũ, quoniã ex ea fiat veneni quoddã gen⁹ mortiferũ, quod nõ modò hauſtũ, ſed etiã cuti in ſudoribus inſperſum, hominẽ illico iugulet, idq́; toxicum *Piſum* vocari. Nam cùm multis in India annis Medicinã exercuerim, & non modò verſatus ſim cũ omnis generis medicis Aſiaticis, ſed etiã Regibus & Principibus familiaris fuerim, nunquã tamẽ hoc Piſũ videre mihi cõtigit, aut eius nomen audire. Id genus quod Sepulueda *Satiech* & *Satiach* appellat, id eſſe puto, quod ex Satiguã adfertur, celeberrimo regni Bẽgala portu & Emporio ad fluuij Gãgis oſtia.

ACONITVM PARDALIANCHES PRIMVM.

PRÆCESSIT inter Aconitorum genera Pardaliãchis figura, qualẽ Matth. exhibuit, veriſsima, & certiſsima, quamuis falsã ac cõmentitiam eſſe quidã exiſtimarint, ſed mutila, radice tantũ picta cum foliis. Ego integrã nactus à ſeplaſiario Treuorenſi, in cuius horto plantæ aliquot multis iam annis viuũt, & vigent, controuerſiam pertinaciorem de hoc Aconito, quod his oculis conſpexi, iactatam inter Geſnerum ac Matthiolum viros præſtantiſsimos, clariſsimos, doctiſsimos, vt dirimã, Matthiolo fidem ſuam, quæ labare videbatur, aſſerui, & plantam oſtendi, minimè decurtatam, adiectis pauculis quæ totam hiſtoriam reddant locupletiorem, ac illuſtriorem.
Locus. Naſcitur copioſè in Allobrogibus, haud procul à primario cœnobio Carthuſianorum, in confragoſo & arduo mõte, quem ideo Scalas nominant, vulgò, *les Eſchelles*, ob anguſtos tramites in ſaxo velut gradibus exciſos,

per quos

per quos in cacuminis fastigium conscenditur. Primo veris clementioris accessu caulis exit, antequam folia prodeant, vt in petasite officinarum, & Bechio, palmū altus, opertus candicante lanugine. Foliola quatuor, bina ex aduerso ferè sibi opposita, extant in caule, quorum alterum altero paulò demissius est. Flos densus, ac velut congestus in globum, gracilibus peciolis insidet, caulis verticem ambientibus, ex subluteo pallescens, arrectis in cuiusque flosculi medio compluscculis apicibus, subluteis. Diuanescente ac dilapso flore, emergunt folia, hirsuta, ferè quatuor, huc illuc diducta, tenui pediculo subnixa, venosa, supernè virentia, infernè abdicantia, & tomentosa, punctis quamplurimis notata, rotunda ferè margine. Subest radix, nodis articulatim siue geniculatim multis compacta, similis caudæ Scorpionis, prorsus ea specie quam Matthiolus delineauit, ac expressit. Quo sapore linguā feriat, taceo, non ausus illius mortiferæ venenatæq; herbæ gustum explorare. *Tempus.* *Forma.*

DE GVAYAVAS.

RBOR cuius fructus est Guayauas, apud Indos & Hispanos celebratissimus est, mediocris magnitudinis, ramis sparsis, folio laurino, flore candido aureæ mali floribus simili, aliquanto tamen maiore, odorato: facilè nascitur quocunque loco seratur, adeóque luxuriat & serpit, vt in terræ vitiorum nomine habeatur, nam plurimorum agrorum gramen quod depasturi essent greges corrumpit nimio vti rubi implexu: fructus nostris malis similis est, eorum magnitudine quæ ab Hispanis *Camuesas* vocantur, viridis initio, & per maturitatem aureus, pulpa interiore alba, interdum etiam rosea: diuisus quatuor concamerationes aut vascula habere conspicitur, in quibus semina reconduntur, mespilorum seminibus similia, durissima, colore fusco, omnino ossea, medullæ & saporis expertia. Fructus edi solet prius dempto cortice, palato gratus est, sanus & facilis concoctionis: viridis in alui profluuiis vtilis est, nam valde adstringit: præmaturus aluum soluit: at medius, hoc est neque immaturus neque præmaturus, si assetur, valentibus & ægris confert, nam ea ratione paratus, sanior est gratiorísque saporis: præstantior autem is est quem domesticæ & cultæ arbores ferunt. Foliorum decocto Indi vtiliter tumentia crura lauant, eodē lienis obstructiones tolluntur. Fructus frigidus esse videtur, propterea febricitantibus assatus datur. Vulgaris est per vniuersam Indiam. *Forma.* *Vires.* *Locus.*

BALSAMVM TOLVTANVM.

DVEHITVR ex Continentis quadam prouincia inter Carthaginem & Nomen Dei sita, Tolu ab Indis appellata, Balsami quidam liquor, maximarum virium, & præstantissimum omnium quæ hactenus ex iis regionibus attulerunt, medicamentum. Arbores è quibus colligitur pumilis Pinis sunt similes, multos ramos quaquauersum spargentes, foliáque Ceratiæ similia obtinentes perpetuò virentia: præferuntur domesticæ & in cultis natæ. Colligunt verò hunc liquorem Indi vulnerato & inciso arborum cortice qui tenuis & tenellus est, suppositísque, & arbori adnexis veluti quibusdam cochlearibus è cera nigra in illis regionibus nata confectis, quæ emanantem è vulneribus liquorem excipiant, quem deinde in alia vascula ad eam rem parata effundūt: id verò feruentissimo sole fieri necesse est, vt liquor facilius emanet, nam noctus ob frigiditatem nihil effluit: erumpit etiam interdum ex ipsis arboris nodis & alis nonnihil liquoris, qui cum exiguus sit, & in solem decidat, perit. Porro apes quæ ceram istam conficiunt, nigræ sunt, eámque in terræ hiatibus & cauernis subterraneis elaborant. Plurimam autem huiusmodi ceram in Hispaniam deferri vidi, *Locus.* *Forma.*

qua ad paranda funalia vtebantur: ſed ob tetrum quem eius fumus ſpirabat odorem vetitus fuit eius vſus, poſtea tamen in medicamenta receptus. Etenim perutilia ex hac fiunt cerata ad mitigandos dolores è quauis cauſa frigida prouenientes: nam tumores reſoluit, & plurima alia commoda præſtat. Ceterũ Balſamæus hic liquor apud Indos maximè celebris eſt, ob inſignes eius facultates, à quibus edocti deinde Hiſpani, cùm miros eius effectus animaduerterent: pro re maximi pretij inde in Hiſpaniam detulerunt, magno illum iſtic redimentes, nec abs re, quandoquidem mihi præſtantius eſſe maioribúſque facultatibus pollere videtur eo qui è noua Hiſpania aduehitur. Colore rubro ad aureum tendente eſt, mediæ inter liquidum & denſum conſiſtentiæ, glutinoſus admodum, & vbicunque reponatur firmiter inhærens, ſapore dulci & grato, nec ſi ſumatur nauſeam mouente quemadmodũ reliqua Balſama, odore excellẽtiſſimo, & limonum fragrantiam quodammodo referente, ſic vt vbicunque reponatur, abſcondi non poſsit, ſed ſuo odore locum gratiorem reddat: etiam pauxillum in vola manus attritum, ſuauiſsimum ſpirat odorem vti Iaſmini ferè. Eius facultates inſignes ſunt, quoniam inciſione elicitur, quemadmodum olim Balſamum in Ægypto, ad eadem omnia ad quæ illud celebrabatur, efficax. Omnia recentia vulnera, curat conſolidat, glutinátque labra, nec materiam purulentam in iis exoriri ſinit; quódque maius eſt, nullum cicatricis veſtigium curatis vulneribus relinquit, ſi eorum labra probè iuncta fuerint, quapropter in faciei vulneribus ſingularis eſt, quandoquidem ea ſine purulentæ materiæ generatione curat, nec veſtigium vllum relinquit. Primùm autem emundandum eſt vulnus ab omni ſpurcitie, & vino eluendum, deinde eius labra probè vnienda, Balſamúmque ſubtepidum illinẽdum, & lineus pannus duplicatus eodem Balſamo intinctus ſuperimponẽdus, atque ita colligandus, vt labra hiare nequeant: poſtmodum victus ratio ſit tenuis, ſecetúrque vena ſi neceſſe ſit: quarto demum die ſoluatur ligatura (niſi ſymptoma aliquod ante ſoluere cogat) & vulnus conſolidatum inuenietur. Quod ſi ſingulis diebus vulnus curare neceſſe ſit, lineum pannum Balſami liquori intinctum ſubinde adponendo glutinabitur: etenim eius facultas eſt prohibere, ne materia in vulnere generetur. Præſertim verò vtile eſt in vulneribus in quibus confracta ſint oſſa, exemptis prius iis quæ ſeparata ſint fragmentis, & reliquis intactis, quoniam Balſami facultas ea expellet, vulnúſque ſenſim conſolidabit. Miræ etiam virtutis eſt in articulorum vulneribus, & neruorum ſectionibus, omnibúſque puncturis, etenim ea curat, atque à contractione liberat, ne partes inutiles fiant & motu priuentur. Altè penetrantia & cuniculoſa vulnera curantur huius Balſami albo vino mixti per ſyringam iniectione, & poſt ternas deinde horas eius eductione: idem fit in vulneribus punctim inflictis, ſemel in die mediocriter calidum iniiciendo. Vtile præterea eſt in contuſionibus, reliquiſque chirurgi operam requirentibus, modò nulla inſignis inflãmatio adſit: ea verò conuenientibus medicamentis ſublata, balſami eſt vſus. In morbis chirurgi operã minimè requirentibus plurimum prodeſt, veluti in aſthmate, hauſtis eius aliquot ex albo vino guttis: capitis dolorẽ è frigida cauſa prognatũ lenit, lineo panno eius liquori intincto, capiti circumligato: & temporibus adpoſitum, omnem defluxionem cohibet, in oculos præſertim, eorúmque dolores leuat, calidum admodum cerebro impoſitum dolorem tollit, roborat, & paralyſi remedio eſt. Vſi ſunt eo nonnulli phthiſici, manè aliquot guttas è manu lambendo, magnúmque ſenſerunt commodum, quoniam pectus egregiè expurgat. Aliquot eius guttæ ex aqua vitæ calida initio rigoris in quartanis, aut tertianis diuturnis & importunis ſumptæ, vtiles ſunt, ſed etiam ante frigus eodem balſamo feruenti oleo rutaceo permixto ceruices inungendæ. Si quis ab orificio vẽtriculi ad vmbilicũ vſque inungatur, ventriculus

Vires.

triculus roboratur, & dolore liberatur, languens cibi appetentia excitatur, coctio iuuatur, flatus diſcutiuntur: at longè maiore efficacia iſtud molitur, ſi æquales balſami & olei nardini compoſiti vel ſimplicis partes miſceantur, & facilius etiam illinitur. Longa experiẽtia apud Indos probatum eſt, eos qui Hydropicorum in morem tument, ſi hoc balſamo æquis partibus cum vnguento aperitiuo mixto ventrem illinant, lienis regionem præſertim, magnum leuamen ſentire: quoſlibet tumores & œdemata cuiuſcunque partis corporis reſoluit: omnes dolores à frigida cauſa promanantes etiam diuturnos tollit emplaſtri modo applicatum, & continuè delatum donec ſponte decidat. Eoſdem effectus præbet calidè adpoſitum, lineóque panno, qui aqua vitæ ſelectiſſima & calefacta madeat ſuperimpoſito, vbi ſunt flatus ſiue in ventre, ſiue in alia corporis parte, magnæ eſt etiam efficaciæ in nephritico dolore, ſi ferues cum aliis oleis ad eum morbum vtilibus mixtum illinatur: contractorum neruorum dolorem lenit, & ſi per ſũmos æſtus illo illinantur & fricentur, eos relaxat: parotides ſeu ſcrophulas tum cæcas tum apertas curat. Alias præterea multas facultates obtinet hic mirabilis liquor, quæ me latent, ſed quas intelligere potui, vniuerſo orbi notas facio, vt adeo præclaro medicamento & tam inſignibus viribus prædito (quibúſque lõgè plures & maiores tempus deteget) quilibet vti queat. Donatum ſe ait Cluſius pauxillo ſimili Balſamo à ſuo Morgano ſub ſuum è Londino diſceſſum anno 1581.

PLANTARVM ÆGYPTIARVM ET *Syriacarum eiconicæ figuræ, & hiſtoriæ ſumma diligentia & cura deſcriptæ à Leonardo Ravvolf Medecinæ doctore Auguſtano.*

KALI ARABVM PRIMVM GENVS.

RIMVM genus Kali Arabum ab illis *Vſnen*, ab incolis verò regionis, quæ hanc Plantam fert *Schinan*, nominatum: ex cuius cinere Sapo ſit, & vitri liquandæ inflandæq; materiæ nitroſa maſſa: (quam Galli vocant *Soude.*) Hæc Planta ſurculoſa eſt, multíſque veluti ramulis tenuibus venuſtè diſperſa, in ſummis virgis hinc, illinc, nodulos multos edit, ſub quibus folia emergunt anguſta, tenuia, acuminata, (quæ forma, & facultate, minori Kali reſpondent,) infernè candida, ſupernè cinerea. Hæc non de foliis tantum, ſed tota Planta intelligenda.

KALI ARABVM ſecundum genus.

Forma. ALTERVM genus Kali, multos quoque ramulos ſpargit, & genicula plurima: Radicem habens craſſam, lignoſam, cinerei coloris.

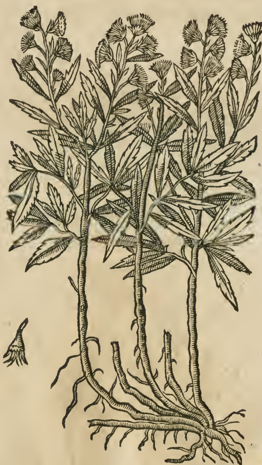
CONYZA SYRIAE.

Locus CIRCA ciuitatem Tripolin, in Prouincia Syriæ, in multis locis gignitur, creſcítque planta, quam Dioſcorides, Græci & Latini Conyzam nominant. Ex cuius radice cauliculi multi gignuntur ad longitudinem pedis, quorum alij ſeſe erigunt, alij verò, & maior copia, in terram ſe humiliant, & proſternunt: ex quibus poſtea, nouæ radiculæ ſuccreſcunt, quæ rurſum alios caules recentes producunt, vt poſsint tranſponi. Folia huius Plantæ ſunt longa, Oliuæ ſimilia, pinguia, aliquantulum hirſuta. Odoris non exigui, ſuauis tamen, quæ ſicut & flores Conyzæ maioris ſunt ſimiles.

KALI ARABVM ſecundum genus.

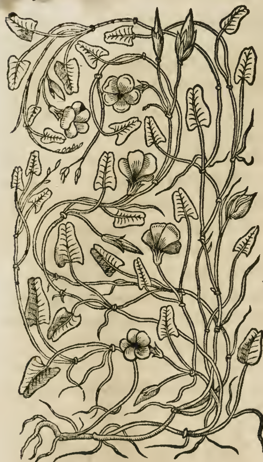
CONYZA SYRIAE.

BRASSICAE MARINAE GENVS.

Nomina IN Hortis, & locis incultis, & deſertis, prouenit, Braſsicæ marinæ genus, ſeu Soldanellæ, quod ab incolis Meudheudi à Rhaſe, libro ad Almanſorem, Corigiola nominatur, Germani Braſsicam marinam, ſua lingua, in vniuerſum *Mierkoil* appellant. *Locus.* Planta hæc creſcit in arida & ſicca terra, & locis arenoſis, habétque radicem tenuem, huc illúcque per *Forma.* terram diffuſam. Folia eius ſunt oblonga & parua, non vt in vulgari, rotunda, ſed euntibus in latera venis, tanquam virgata, ad pediculum cui inſident, latiora, & quadrata, in ſummo veluti crenata. Flores ex turbinatis capitulis emergunt, qui cum adoleſcunt, in quinque foliola ſeſe expandunt.

BRASSICAE *Marinæ genus.*

FICUS CYPRIA.

FICVS CYPRIA.

EXTRA Ciuitatem Tripolin, conſpiciuntur variæ arbores, & inter alias, multæ à Græcis Sycomori, ab Arabibus verò Mumeitz nominatæ, harũ Dioſcor. & Theophraſtus, duo ponunt genera, quorum alterum Ficus Ægyptia dicitur, alterum verò Cypria dicitur, à loco denominatæ, vbi hæ copioſę proueniunt. Huius Cypriæ nempe, quæ & in Syria frequens, arbores ſunt magnæ, proceræ, vt etiam nonnullæ altitudinem Mori candidæ aſſequantur. Cuius folia & iis ſimilia ſunt, niſi quod paulo ſint rotundiora, & in ambitu minimè ſerrata, quater in anno fert fructus ſuos non in caudice ipſo & ramis grãdioribus, ſicut Ægyptia, ſed grominibus, ex hiſce naſcentibus. Ficubus ſimiles, minores tamen, Pruni magnitudine, dulcioréſque. Qua de cauſa, cum minus eſui apti, viliores habentur. Inopi tamen plebeculæ venales exponuntur. Amant valles, & loca plana.

Locus. *Genera.* *Forma.*

PLANTA RARA *Plantagini longè ſimilis.*

PLANTA *rara Plantagini ſimilis.*

DEſcriptionem Plantę addere nolui, ne ob vires occultas, quas attribuit Dioſc. Veneficis innoteſcat, & in abuſum veniat, quæ non tantum hac præcipua nota, quod eiuſdẽ primæ ſpeciei folia areſcẽtia, ad formam vnguiũ Milui exanimati, ſeſe cõtrahunt cognoſcenda, ſed & reliquis omnibus, quas attribuit Dioſco. Eam ob cauſam, illam tantam nomine, Græcis characterib⁹ impreſſo, inſcribere volui.

CYPRVS

CYPRVS GRAECORVM.

Nomina

Locus.

Forma.

Vſus.

VIDIMVS quoque arborem noſtræ in Germania *Beynholtz* ſeu *Mundholtz* nominatæ ſimilem: à Latinis Liguſtrum, ab Arabibus & Mauris *Alcanna* ſeu *Henne*, à Græcis nunc publico & communi vocabulo *Schenna* nominatur. Ex Ægypto, & præcipuè ex Cayro, vbi copioſa prouenit, eò defertur. Hanc Turci & Mauritani, propter gratum & ſuauem odorẽ Muſcho ſimilem, quẽ flores exhalant, diligenter in vaſis cuſtodiunt, & Hyeme, ne frigore pereant, in cubiculis, & ſubterraneis locis, ſeruant. Flores eius ſunt pallidi, ſubflaui, duobus digitis lõgiores & tenelli, quatuor foliolis paruis conſtant. Ramuli flori concolores extant, quibus acuminatis lęuigatis dentes purgant, & in eum vſum, vendunt. Folia tota Hyeme durant, ex quibus, Succo Citriorum madefactis, liquorem eliciũt & recondunt, quo vngues digitorum, & capillos infantium, feſtis diebus, rubro colore, vt etiam equorum iubas & caudas, Turcarum more, tingunt. Ex radice huius arboris trita, vel vſta, Arabes Spodium parant, cuius Auicenna capite 17. meminit.

PLANTA LACTARIA.

Forma.

Nomina

HAVD procul ab Horto quodam, oblata nobis eſt incognita Planta Lacte turgida, cuius flores & folia, deciderant: Alta illa fuit cubitos duos, extrinſecus à ſummo ad radicem vſque ſcabra, nõ quidem tota, ſed hinc inde ſcabrities illa apparet quam pictura oſtendit. Sicca & intus concaua, Sambuci modo: coloris è flauo virentis, multos habuit ramulos, recta ſurſum ſe attollentes veluti arundinaceos tubulos, compactos, non geniculis, ſed ſciſſura aliqua manifeſta, ac ſi ſtudio cultello eſſet facta, in interiore parte apparente, quæ ramis grandioribus inſeruntur minores, ſeparatim fuſos, intus Lacteó ſucco plenos, qui ſuccus acrius pungit, quàm Tithymali lac, aut Eſulæ. Ab Tucolis, nomen eius, quamuis ſæpe percuntatus ſim, ſcire non potui. Tandem, vt ex multis ſignis & coniecturis cognoſcere licuit, iudicaui, hanc Plantam eſſe Xabra, & Camarronum Rhaſis, *Tanaghut*, & *Sabeam*, ab Arabibus vocatam, cuius, Rhaſis, ſæpius mentionem fecit.

MELANTZANA ARABVM.

VIDIMVS quoque Plantam, Melantzanam, ab Arabibus *Melongena*, seu *Bedengia*, nominatam, trium generum, colore distinctorum, nempè Cinereo, Flauo, & ferè Purpureo. Fructus oblongos, curuos, longæ cucurbitæ similes, procreat, & cuiuscunque generis sunt, inter se forma non discrepant. *Nomina* *Forma.*

MELANTZANA NIGRA.

MELANTZANAE nigræ, duo genera, Mauri vocant *Bathleschain.* Fructus longus, altus, aliàs rotundus, colore nunc atro, nunc subnigro, cortice læui, & procul intuenti, splendido, qui, vt Auerrhoes inquit, salubrior est coctus, quàm crudus. *Forma.*

MELANTZANA, *Arabum Melongena.*

MELANTZANA *Nigra.*

SECACVL ARABVM, PASTINACA SYRIACA: *Germanis Gerelen, siue Siseris Species.*

EXTRA Halepi hortos gignuntur duæ raræ plantæ, quæ quia, in vulgaribus cibis commendantur, inter Hortenses poni, numerarique debent. Harum altera quam Arabes nominant *Secacul*, extra vrbem Halepi, in locis opacis & sub arboribus, & in segetibus, reperitur. Radice læui, fragili & tenera, foris coloris cinerei, & intus albi. Carne lenta, molli, & tenera. Ei crassities, digiti, sesquidigiti longitudo, pro fibris sunt, quædam tubercula, *Locus.* *Forma.*

cula, parua rotunda, inſtar verrucarum, grati, & dulcis ſaporis, qualis eſt noſtræ Paſtinacæ flauæ, cui carne, caule & vmbella valdè ſimilis eſt, ſed floris colore flauo, qui in Paſtinaca noſtra, candidus eſt. Radices, circumferanei ſeplaſiarij, vêre, filo connexas, & aſſeruatas, publicè, multas magnaq́; quantitate vendunt, & diſtrahũt.

PLANTA SPINOSA, MAVRORVM ALHAGI.

Nomina

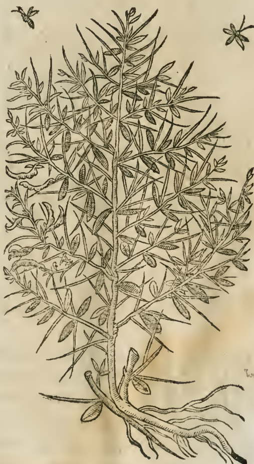

PLANTA rara Spinoſa, Maurorum, *Alhagi*, *Agul*, & *Algul.* In eius fronde, præcipuè apud Perſas, colligitur Manna, quam illi *Trunſchibin*, Arabes verò *Tereniabin* & *Trungibin* vocant, multis ſpinulis rubris ea liquata manum tractantis, pungentibus. *Locus.* Circa ciuitatem Halepi, Plantæ ſpinoſæ multæ, naſcuntur cubito altiores, ramulis teretibus, & rotundis *Forma.* quamplurimis, multis tenuibus & molliuſculis hinc, inde, ſpinis rigentibus. Spinæ quibus riget Planta hæc, ſunt ſubcinericei coloris quemadmodum & folia, quæ Polygono ſunt ſimillima ſed ſiliquulas habet rubras, quæ & ſemina eiuſdẽ coloris continent, quibus etiam hæc Manna ſcatet. Flore purpureo, ex capitulis paruis & rubris, quibus oriuntur ſiliquulæ, ſcorpiodi, vel Coluteæ Scorpiodes ſimillimæ. Intus eiuſdem coloris ſemina concluduntur. Radix mediocriter longa, fuſca. Folia longiuſcula, Gramini vel potius Polygono ſimilia, cinerei coloris, circa ſpinularum radicem exeunt. Sicut Cuſcuta variis ſeſe implicat plantis, ita hac ſpinam illam fere totam circumuolutam reperi. Temperamento, calida & ſicca, incolæ, *Temper.* decocto horum foliorum, corpus purgaturi vnius manipuli decoctum, in aqua fontana, pauca paratum, bibunt. Manna, quæ his arboribus illabitur, Tiriamiabin à Coſta vocat, cap. *66.* & Carduis inſidere, ſcribit.

SECACVL ARABVM,
Paſtinaca Syriaca.

PLANTA SPINOSA,
Maurorum Alhagi.

SAFSAF

SAFSAF SYRORVM.

HOc rarum genus Salicis, extra ciuitatem Halepi naſcens Incolis Saffaf nominatur. Multæ hæ arbores ibi creſcunt, magnitudine inæquales, ſed trunco, ligno, ramis ſimiles Betulæ,& præſertim virgis,quæ lõgæ, prætenues, *Forma.* flexiles,pallentis, ſubflaui, aut ſublutei ſunt coloris, quibus inſunt folia oleagina, ſupernè virentia,infernè candicantia,Vitias ſimilia, & in caudice, ramisq́; grandioribus germina, inſtar Ficus Cypriæ. At non ſunt illa ſine foliis, è quibus in Vere prodeunt,floſculi tenues,molles,& lanuginoſi,populi albi, pallidi,& iucundi odoris. Incolæ hos floſculos, eo quòd nullum ferãt fructum,auellunt & colligunt, aquamq́; ex illis igne eliciunt,cordi roborando conuenientiſſimam & valentiſſimam.Has arbores Arabes vocant *Zarneb*, & *Zarnabum*, vt Raſes cap.353. & *Nomina* Auicenna ca.749. Serapio verò cap.26.cõmuni nomine *Zurumbeth*,prout ex eorum ſcriptis cognoſcimus. Arbor hæc non videtur eſſe Ziziphus Cappadocia, quam etiam eodem ferè loco ſub nomine Seiſefun deſcribo. Siquidem hæc quæ & in Syria frequens,fructifera,illa verò cuius ſuprà mentionẽ facio,ſterilis eſt.Præterea memini me & Ziziphi ſpeciem aliam deſcribere, folio 461. Hœdœporici mei, quam & in finibus Tyri & Sidonis reperi, quæ videtur omnino reſpondere Paliuro Theoph. Ibi, qui præterea quid cupiet plura inueniet.

MORGSANI SYRORVM.

PLANTAM hanc raram, Syri Morgſani vocant, aſpectu pulchram,ac elegantem,valde virentem,mediocriter craſſam,& fron- *Forma.* doſam, radice longa, minimè ſucculenta, ſed ſicca ligniferæ modo, ex qua cauliculi aliquot erumpunt. Foliis rotundis Cappari ſimilibus, vtrinque binis ſemper, & eodem ortu, vt in Faba. Inter hæc prodeunt flores, intus rubri, extrinſecus albi, quibus ſuccedunt ſiliquæ oblongæ, quales Seſami: Plantæ toti ingratus ineſt ſapor odórque grauis, incolæ illa vtuntur *Vſus.* lumbricis necandis,& depellendis.Quo autem nomine Veteres illam appellarint, dubitant, imò neſciunt. At ego,ex deſcriptione, & facultate illius ſuſpicor eſſe Ardifrigi Auicennæ, & Andirian Rhaſis.

ANEMONES GENERA.

Forma.

Nemones genera, floris roſei, lutei, purpurei varietate, diſtincta, aſpectu pulchra, quæ Arabes Sakaick vocant. Iiſdem locis naſcuntur genera aliquot Anemones venuſta ac inſignia, vario floris colore, aliâs rubro, aliâs purpureo, nonnunquam luteo, quæ incolæ communi nomine Sakaick appellant cognomen addentes è floris colore ſumptum, Sakaick achmar, Sakaick alfar, Sakaick aſerach, id eſt, Anemone, rubra, purpurea & lutea.

Genera.

ASTRAGALVS DIOSC. vulgo Christiana radix.

Forma.

ASTRAGALVS DIOSCORIDIS, vulgo Chriſtiana radix.

Eperiuntur iis in locis, Aſtragali genera duo, alterum foliis paruis Hedyſari, ſiue Securidacæ, aut quomodo quidam pronunciant Securidatæ; alterum, quod deſcriptioni Dioſcoridis omnino reſpondet, ac ideo mihi verus Aſtragalus eſſe videtur. Frutex eſt exiguus, radice fuſca, longa, magnitudine Raphani grandioris ex qua prodeunt cauliculi nigri, ipſa radice duriores, alij in terram inclinantes, alij in altum aſſurgentes, faſtigio, velut in cornua diuiſo, guſtu dulci, cum mediocri ſiccitate & adſtrictione. Cauliculorum qui è radice naſcuntur, & in terram flectuntur, idem eſt color, longitudo verò digitalis. Ex iis ſpiſſi veluti ramuli diffunduntur, in quibus folia Lentis aut Orobi, ex aduerſo, bina ſemper, nouem ferè aut vndecim. Flos, purpureo, fuſco & cæruleo, diſtinguitur. Semen, in folliculis denſis & carnoſis, flatu diſtentis, Coluteæ modo, continetur. Depictæ radici non dedit proportionem, quamuis enim exigua ſit Planta, minor tamen longè apparet in eicone, quàm in viua.

CHONDRILLAE, ALTERVM GENVS DIOSCORIDIS.

N Agris cultis, & terræ aggeribus naſcitur ſecundum genus Chondrillæ Dioſcoridis, radice rotunda, ſatis craſſa, læui, nigra, aut fuſca, cum in altum excreuit, forma & craſsitie vnius digiti. Longitudine digitorum quinque, ac interdum octo, tanquam bulboſo, infernè tuberculo, Caſtaneæ ſimili, quod Lacteum ſuccum fundit. Ex ſumma radice, cauliculi ferè tres oriuntur, folia Graminis, longa, tenuia, multa in terram flexa, flos luteus, ac flauus, auriculæ Muris ſimilis, inter illa prodit: florum cuique ſuus eſt pediculus. *Locus.* *Forma.*

CONDRILLAE ALIVD GENVS DIOSCORIDIS.

ON procul ab iis locis quæ memoraui, in Agris lapidoſis & aridioribus, prouenit alterum genus Chondrillæ Dioſcoridis, ſuperiori, quam deſcripſimus, radice & flore ſimilis. Foliis vero, quæ ſola differentia eſt, latioribus & craſsioribus, colore cinereis, & ferè talibus, qualia nos in Holoſtio Mompelij vidimus. *Locus.* *Forma.*

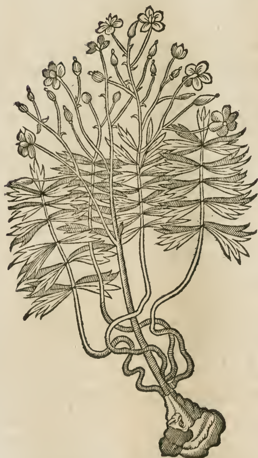

CHONDRILLAE, *alterum genus Dioſcor.*

CHONDRILLAE, *aliud genus Dioſcor.*

CHRYSOGONVM DIOSORIDIS

Forma.

CHrysogonvm Planta rara, inter Segetes, ad cubiti altitudinem consurgit, quam flore, caule, & tuberosa radice, quæ intus rubea, Leontopetalo valde similem comperi, differunt tamen inter se, eo quòd Chrysogoni caulis, exilior & tenuior est, in plures veluti surculos diuisus, à se inuicem separatos, in quorum vertice aureus flos emicat, coronis aptus, formosior, & copiosior, Verbasci quàm in Leontopetalo maiores. Exeunt ex radicis superiore parte, qua è terra prosilit, tres aut quatuor ferè surculi. Plerumque quatuor apparent, nec memini me tres reperisse: fili modo tenues, in quibus folia sunt ex aduerso vtrinque bina, obscurius virentia, humi strata, in summo & extremo, qua parte latiora sunt, Quercus modo dissecta.

LYCOPSIS DIOSCORIDIS.

Locus.

IN eodem agro, vidi plantam raram, Cynoglosi genus, & vt arbitror veram Lycopsin Dioscoridis, radice rubra, caule recto, bicubitali.

Forma.

Foliis multis, asperis, duris, Rubi modo, aut Syluestris Cynoglosi scabris, propè radicem in orbem circumiectis & distentis, superiori parte caulis, non sic dispositis, sed hinc inde è caule prodeuntibus, & in summo & vertice acuminatis, surculis paruis, tenuibus, numerosis viginti, aut pluribus, nudis, folioq; nullo vestitis, vt in Echio. In horum summo, flores purpurei micant, exiles, extrinsecus minimè diuisi, intrinsecus verò in sex foliola dispertiti, vt in Syluestri Bethonica.

MAVRORVM RHASVT, ET RVMIGI.

Descriptae Lycopsidi, vicina fuit planta rara, & nobis incognita, quam Incolæ Rhasut & Rumigi nominant, odoris exigui, sed haud quaquam grati. Ramulos habet albicantes, plerunque quatuor, aliquando plures, prope radicem, fili modo, valdè tenues. Folia circiter septem, vel octo, tenuia, mollia, cinerei coloris, ex aduerso bina, ab vtraque parte sita & inuicem sibi obiecta, magnitudine, longitudine, & incisuris, florenti Filici similia, nisi quòd adnatas habent, ad exortum suum, Lacinias duas, velut auriculas quasdam rotundas, omnino folij principio cohærentes & coniunctas, vt in Saluia minori. Qua parte, folia cauliculo adnexa sunt, exeunt flores Aristolochiæ similes, aliquanto maiores, colore magis fusco, & longiore pediculo subnixi. Radix longa, satis profundè demissa, gustu amara, vnde cognoscimus, eam siccare, & nonnihil calfacere. Plantam hanc non incommodè ad Aristolochias referri posse existimo. *Forma.*

TRAGIVM ALTERVM DIOSCORIDIS,

Secudes & Sucudus Auicennæ.

Circa riuulos & aquosa loca, nõnunquam & in Montosis, frequẽs nascitur Tragium alterum Dioscoridis. *Locus.* Radice longa, tenui, candida, ex qua prodeunt lignosi tanquam surculi graciles, digito non longiores, à quibus consurgunt folia multa simul longa, quæ rursum multis foliolis à latere vtrinque dispositis cinguntur, Saxifragiæ rubræ, Trichomanis modo, paulò longioribus. *Forma.* Cuiusmodi in Aspleno apparent, quæ lanuginosa, prȩsertim minora, quæ inter alia oriuntur. Flores huius Plantȩ iam primum tum temporis incipiebant apparere, ita vt nondum potuerim illos exactè cognoscere. Flos violaceus & fuscus, oui figura stipatus, sui & peculiaris pediculi fastigio, euehitur. Incolæ hanc plantam Secudes appellant, quo nomine & Arabibus fuit cognita præsertim Auicennæ, cap. 679. qui facultatem illi astringentem attribuit, & Dysentericis vtilem esse tradit. *Vsus.* Aliam tamen Plantam suprà descriptam, Secudes Arabum esse, quidam potius existimãt.

LILIVM ALBVM SYRIACVM.

Forma.

Adiungendam his Plantis duxi raram Lilij albi ſpeciem, & imaginem, pingendam, quam Pharmacopolæ ciuitatis Halepi, narrant in locis aquoſis prouenire. Caulis procerus eſt, craſsitie & colore Lilio noſtro ſimilis, ſed latior, præcipuè circa verticem, qua in parte, latitudinem, trium digitorum excedit. Vndique quantum porrigitur emergunt, folia tenuia, longiuſcula, tenella, & quæ facilè decidant. In eius ſummo faſtigio aliquot flores candidi, noſtratibus, ſimiles viſuntur. Hanc Plantam, quidam eſſe volunt Lilium à Theophraſto memoratum, lib. 4. cap. 9. Cæterum de Stratiote aquatico Theophraſti, verba intelligenda ſunt, cuius meminere, Athenæus lib. 14. & Plinius cap. 15. lib. 24.

GARAB MAVRORVM.

Forma.

Garab Maurorum, rarum & peregrinum Salicis genus, è quo Aphronitrum, Salem Petræ vocant optimum fit igniario pulueri parando, quo in bellicis tormentis, pilis excutiendis vtuntur. Appicta Plãta rarum & exoticum genus eſt Salicis. Incolæ apud quos naſcitur, etiam nunc veteri Arabum nomine Garab vocant. Hæ Arbores non multum ſe in altum attollunt, ſed humiliores huc illúcque diffundunt virgas craſsiores, & firmiores, quàm noſtrarum Salicum, ideóque minus vegetas, & ad ligaturas aptas, cortice luteo vtcumque palleſcente, quem & folia habent, quæ ad Palmum longa, duos digitos lata, in ambitu ſerrata. Attriplicis modo duos digitos longis, qua nota ab aliis Salicibus differunt: modicè quod obſeruare potui, ſiccant & adſtringunt folia. De fructibus & floribus, (quorum Auicenna cap. 326. & cap. 686. meminit) quoniam ego, tum temporis nec vidi, nec quicquam aliunde cognoui, nil certi ſcribere poſſum.

Vires.

TRIONON

TRIONVM THEOPHRASTI.

IN agris Planta rara gignitur, ob altitudinem facile ſpectabilis Seſamo non diſsimilis, ſed caule longiore & craſsiore. Foliis aſperioribus circa extremum, in tres partes à ſe diſtantes & ſeparatas, fiſsis, quod in Seſami foliis Salici, longitudine & colore ſimilibus, non conſpicitur. Ex imo foliorum, eo quòd certis interuallis prodeunt, emergunt Flores, aſpectu pulchri, foris, lutei coloris, cum rubentibus viuulis, intus verò, purpurei ad fuſcum vergẽtes, in quorum medio extant parui torulei, quibus poſt florum lapſum, vaſcula ſuccedunt in modum ſiliquarum, longitudine ferè & craſsitie digiti, extrinſecus aſpera, & in ſummo acuminata, intrinſecus in quinque veluti loculos diuiſa: quibus continetur digeſtum ſemen omnino Piſis ſimile ſeminibus Maluæ, vel Ibiſci, quod pro Abutilo Auicennæ habetur. Planta hæc ab illis, *Lubie Endigi*, id eſt, Indicus Phaſeolus vocatur: ni fallor, puto eſſe Trionum Theophraſti, cuius ille ſæpe mentionem facit.

Forma. *Nomina*

TEREBINTHVS INDICA, *prior Theophraſti.*

IN officina pharmacopolarum, Terebinthi fructus paſſim venduntur guſtu piſtaciis ſimili. Incolæ iis veſcuntur vbique, vt noſtri Germani Auellanis. Ego cùm manderem, lenẽ ſalſedinem in iis cum mediocri ſiccitate, deprehendi. Arabes *Botin*, Perſæ *Therbaick*, nominant. Horum duo ſunt genera, magnitudine diſtincta, maiores quidem Arabes, vt differentiam indicent, *Botin quibir*, id eſt, magnos, minores, *Botin Sougier*, id eſt, paruos, appellant. Maiores, figura ſimiles ſunt noſtris Piſtaciis, mediocri magnitudine, non tamen ſic longi vt Piſtachia, ſed globoſi magis. Minorum ea eſt magnitudo, vt quæ Piſi habitioris, forma turbinata, vt Cordis, ſiue Milij Indici, quorum magnus eſt in Perſide, Meſopotamia, & Armenia prouentus. Quæ hos fructus proferunt Terebinthi, vbiuis hîc naſcuntur, folio, aliàs longo, vt in Terebintho noſtrate, aliàs maiore & rotundiore, quale eſt Piſtaciorum ſequentis arboris depictæ, quibus folia ſunt ſublonga, vt in Terebintho noſtrate, non vt in Piſtachiis rotunda: ita vt hæ primo intuitu, dignoſci hiſce poſsint.

Nomina *Genera.* *Locus.* *Forma.*

RIBES ARABVM, *cum suis Capreolis.*

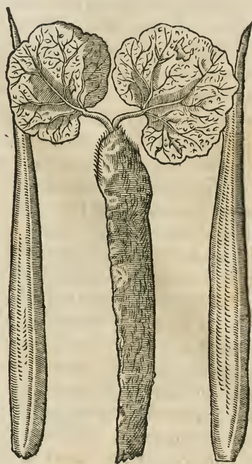
Locus. IN editißimis locis montis Libani, præter Scortzoneram, luteo flore & Tulipam, sub flauis Ribes veram, ego quoque reperi, sed Autumno incommoda Plantis inuestigandis anni parte, sine flore, ac semine, duobus tantum foliis recenter enatis, asperis, rotundis, Petasiti similibus, pediculo quidem breui, subnixis, sed craßiusculo: radice satis longa, magna, dura, incurua, rugosa, colore fusca, saporis, odorísque ingrati. Gaudet humidis & opacis locis. E iunceis huius plantæ Capreolis, extrinsecus scabris, & ruuidis, supernè virentibus, infernè rubris, quod etiam tradit Serapio. Caulibus fructu & foliorum pediculis, succus acidulus exprimitur, vt ex nostratis Ribes vua & acinis, quo Rob Arabes parant, viris primariis, ac ditioribus, quod in magno pretio habetur.

Forma.

TRAGACANTHAE ALTERVM GENVS.

Locus. DIGRESSIS à monte Libano in descensu occurrerunt tria Tragacanthæ genera. *Genera.* Quorum primum, cuius doctißimus vir Carolus Clusius meminit, veræ videtur esse simillimũ. *Forma.* Alterum illo quidem humilius, forma tamen, aspectu & habitu, haud dißimile, nisi quòd flores flauescunt, ex rotundis & subflauis, tanquam vasculis exeuntes, & per tenues surculos, vtrinque impari exortu, sint dispositi. Tertium est altitudine & statura simile secundo, ramos habet densos, oblongos colore, fusco in quorum vertice, capita multa subalba visuntur, qualia sunt Poterij cũ floribus, purpureis & speciosis.

RIBES ARABVM, *cum suis Capreolis.*

TRAGACANTHAE *alterum genus.*

MEDIVM

MEDIVM DIOSCORIDIS, VEL MINDIVM RHASIS.

VLterivs progrediendo, in locis obſcuris, vmbroſis & opacis, inter arbuſta, vidimus Medium Dioſcoridis, ſeu Mindium Rhaſis, inſigni proceritate, Violæ Marianæ, Dodonæi, ſimile, foliis Plantaginis minoris, valdè Laciniatis, à ſe inuicem multum ſeparatis, flore lato & amplo, purpureo, nonnihil albicante, foliolis octo recluſum & apertum, cingentibus. Maturum ſemen videre & colligere, non licuit. Hiſtoriæ Dioſcoridis prorſus hæc planta, conuenire videtur. *Locus.* *Forma.*

BACCHARIS DIOSCORIDIS.

PLanta hæc, quam pro Bacchari Dioſcoridis nos oſtendimus, fruticoſa eſt, altitudine cubitali, foliis lanuginoſis & albicantibus, Verbaſci modo, eo minoribus, quæ veluti exculta, ſima ſui parte, ſine pediculo, caulem amplectuntur, vt in Nicotiana ſiue Tabaca. Flos in ima parte, & ſummis virgis nitet, purpureus, ſubalbicans, denſus & valde ſtipatus, qualis Elichriſi, vel auriculæ muris, ſeu Piloſellæ Fuchſij. Radicem effodere non potui. Ea ſi Veratro ſimilis eſt, & odorata, vt videtur eſſe, prout ex paucis fibris in illa relictis apparet, veram Dioſcoridis Baccharim eſſe iudicarem. *Forma.*

MEDIVM DIOSCOR. vel Mindium Rhaſis.

BACCHARIS Dioſcoridis.

GINGIDIVM DIOSCORIDIS.

Forma. Ingidivm illud noſtrati haud abſimile eſt, ſed folio fœniculi tenuiore, guſtúque amariore, quàm ſylueſtris Paſtinacæ noſtratis, cui in cacumine vmbella alba, & in medio purpureũ quiddam apparet è quibus ſemen prodit, quod altera parte inter ſquamulas, quibus, quaſi corolla circumdatum, extuberat forma rotunda Coriandri, minori tantum, quo matureſcente, tota ſeſe contrahit vmbella, radix parua, candida. Ex his ſcilicet notis Gingidium Dioſcor. eſſe ego cenſui.

MAVRORVM BELLAN, FORTASSE *Sanguiſorba Spinoſa.*

Locus. Rvtex in decliui montis Libani parte naſcens, ſurculis compluribus cubitalibus, foliis tenellis, longiuſculis, in pediculis ordine ex aduerſo poſitis, ſupernis vtcunq; virentibus, infernè cinereis, noſtræ Forma. Pimpinellæ, Sanguiſorbæ ſimilibus, cui hæc Planta, tam forma, quàm viribus, aſtringente námque & exſiccante, videtur admodum reſpondere. In ſummis ramulis eminent ſpinæ, è quibus aliæ deorſum, aliæ ad latus, quamplurimum autem ſurſum ſpectant. Ex iis tempore Veris præſertim eminentioribus, floſculi prodeunt, è viridi pallentes, ſtellati, quibus ſuccedunt baccæ albicantes, magnitudine Piperis, cum rubore nonnihil conſperſæ, racematim cohærentes, vt in vuis Nomina Ribes noſtratis, quibus ſimiles ſunt. Bellan Incolæ nominant, quidã Hippophaën Dioſcor. eſſe exiſtimant, ſed, quod in multis deſcriptioni non reſpondet, inter Pimpinellæ, Sanguiſorbæ ſpecies videtur recenſenda.

GINGIDIVM, *Dioſcoridis.*

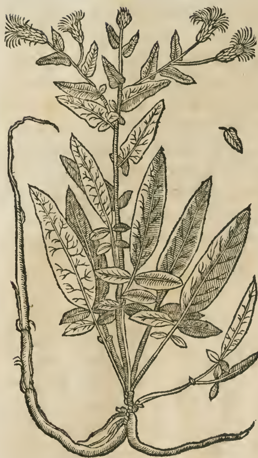

MAVRORVM BELLAN *fortaſſe Sanguiſorba ſpinoſa.*

BEHMEN

BEHMEN ABIAD ARABUM, Id est, BEHEN ALBUM.

ELEGANS genus Limonij.

D radices Libani, vmbroſo ſolo & aquoſo, gignitur verũ Behen album Arabũ, quod etiam hodie incolæ, Behmen Abiad vocant, vt Behen rubrum, Behmen Ackmar: ea planta, inſtante iam Hyeme, ferè interierat, multis ramulis & foliis exſiccatis & arefactis, verùm alio loco, noui ramuli & ſurculi extiterunt, vt Veris tempore germinare ſolent. Folia, magna, longa, ſpiſſa, qualia Oxylapathi. In horum ima parte, folij Laciniæ quatuor, ex aduerſo binæ: at quæ ex caule ſuperiori naſcuntur, longitudine cubitali amplectuntur illum ſine pediculo, vt in Perfoliata vulgari, & Smyrnio Cretico. In caulis faſtigio, ſurculi prominent, cum foliis minoribus, oblonga, flaua, ſquamoſa capitula ſuſtinentes, è quibus prodit flauus quoque flos. Radix longa, geniculata nullis capillata fibris, ſerpit inſtar Glycyrrhizæ, quã æmulatur & forma & craſsitie, ſed intus alba potius, quàm flaua. Quod autem ſcribit Auicenna huius Plantæ radices contrahi & corrugari, conſpicitur id quidem, in craſsis & inueteratis, non in gracilioribus, & nuper enatis. *Locus.* *Tempus.* *Forma.*

ELEGANS GENUS LIMONII.

N opacis & humidis locis naſcitur elegans genus Limonij, decem aut duodecim foliis, Aſpleno ſimilibus. Radice oblonga, extrinſecus fuſca, intus rubra, duobus aut tribus ramulis, inter folia exorientibus, cubitum altis, in quorum vertice multi ſurculi emicant, cum tribus foliis longis & tenuibus, quæ illos circumdant, flore purpureo aſpectu pulcherrimo, flores & ſurculi ſiccandi vim habent. Eos menſis apponunt, incolæ pro acetariis, folia tantum. *Locus.* *Forma.* *Vires.*

SCHEHA

SCHEHA ARABVM, ABSINTHII GENVS.

Locus. Forma. CIRCA Bethlehem prouenit, copiosum Absinthij genus, foliis cinereis, quale est nostratis: ramulis tenellis multis, in quorum vertice, semen copiosissimum est grauis odoris, qui nauseam moueat, etiam valde molestam, gustu acre, salsum, amarum. Hanc Plantam Arabes *Scheha* vocant. Semen huius minutissimum est, semen Zina, lumbricis necandis vtilissima: quamobrem semen contra vermes Mercatores, qui vendunt & emunt, nuncupant.

FINIS APPENDICIS.

INDEX APPENDICIS HISTORIÆ GENERALIS PLANTARVM.

FINIS.

LECTORI.

Nonnulli negligentiæ crimen pertimescentes sub librorum finem Errata subiicere dubitant: ego autem aliam sequutus viam, malo delicta paßim in his impreßis admissa, Erratis ipsis ad calcem adnexis & repræsentatis, liberè ingenuéque profiteri, quàm hæsitantem, suspensum, & inerroribus perquirendis solicitum tenere Lectorem, vtq; facilius exactiúsque, suo loco & tempore, mendaquæque emendare & corrigere poßit. Vale.

ERRATA PRIMAE PARTIS.

Prior numerus paginam, posterior lineam indicat.

Repone, procul. pag. 30. lin. 4
Gallis. 31. 48
corbésq; ex ea, ac. 35. 30
Serbin vocãt, Galliç. 36. 9
Cedria itaque. 38. 9
ἔχει alterum redundat. ibid. 45
repullulat. 43. 32
Boëmis. ibid. 41
κώνυς. 44. 2
Boëmia. 45. 12
ἡμίξηρανέναι. 47. 1
ὁ. ibid. 3
fissile rimis. 49. 41
ἀρκαδίαν. 50. 29
ὅτι bis. ibid. 30
ἄναι. ἰσχύν. παχύτερον. ὑψη λότερον ἄναι. ὀλίγα τιμᾶ ἄλλων ἧττον, ἰνῶδη. πιεζουμένη. ibid. 31. 32. 33. 34. 35. 36. & 41.
γίνεσθαι ἡ. 51. 44
καταπλασσόμενος. ibid. 47
καταπλάσσοντες. τὰ αὐτά. & φλοιός. ibid. ead. & 49
προσβάλλει προσφάτης. προβάλλων. πάντοτε ἐκπέμπεται ὁ καρπὸς. καρπόν. ἄνευ μετὰ ἄνθη. 52. 22. 26. 40. 43. 45.
frigiditatémque aëreæ. 53. 10. & 11.
ἔχει. 54. 9
λευκός. ibid. 12
compactilibus foliatísque. 56. 20
Vitruuio & Vitruuij, atque ita semper. ibidem. 28. & 36.
exsiccat. 58. 40
vtpote. ibid. 41
mordere. ibid. 43
sæpe bis. 59. 1. & vlt.
harum rerum peritis, à Cupresso. 60. 40
plerúnque, bis. ibi. 33. & 44
codicibus. 61. 46
Terebinthina. ibi pen.
æmula. 63. 18
Mastix. ibid. 41
codices. 64. 18
ἀνθή. 65. 5
αὐτῶν. 67. 30
ἀφιστῆσαι. ibid. 31
ῥίνωμα. 68. 34
pletique ibid. 40
Colocinthidis. ibid. 41
coërcet. 69 24
ὁ ῥητίνη. ibid. 39
condita. 73. 16
ac bis facta Pix. 75. 7
vtramque. ibid. 37
ἀναλαβεῖν. ibid. 38
ὁ μίλος. 78. 16
σμίλος. ibid. 17
æreus. 79. 10
nostrâs bis. 80. 28. & 29
nostrâs. 81 2
κατάπλασμα πρωτοτάξ. ib. 41
p, ter. ibid. 46
vt malagmati. 82 10
ὁ. ibid. 26
πτελέας ὑγρόν. ibid. 27
ἐκβλαστάνειν. ibid. 31
& iiilum. 84 9
πάσχειν. ibid. 37
πωλοῦντας πάμπαν ἄναι. 85. 2.

Scillæ. ibid. 26
λοβοὺς nõ siliquata. 86. 7
iülos. ibid. 14
Acheronte. ibid. 16
iüli, bis. ibid. 23. & 28
Ruellij. 87. vlt.
Porrò semen tum Resina. 88. 43
αὐγάζειν. 89. 4
φίλυρα. ibid. 11
φύλλα. 90. 39
ἴσθια. ibid. ead.
Phillyrea cõfudisse quã Phillyream, atque ita semper. ibid. 43
φίλυρα. ibid. 48
tẽperamẽti. Foliorũ. 91. 3
quæ de Phillyrea. ibi. 11
fasciis tiliaceis. ibid. 39
Cinesiam. ibid. 40
iülos. 92. 18
bitumine. ibid. 38
pædagog. ibid. 44
baculos. ibid. ead.
σφενδαμνος. 94. 21
ῥίζαν. 96. 14
quamobrẽ baculũ. 98. 9
nec maturus. ibid. pen.
οὐκ ἔχων, ὥσπερ. 100. 3
οἶον. ibid. 6
ἂν ἄναι. ibid. 10
Pyri. ibid. 22
ex illo genere. ibid. 26
nucleúsque. 101. 4
plantarum. ibid. 38
Laburnum. 104. 4
æmula. ibid. 31
ὀλοσχερής. 107. 12
Labrusca. ibid. 29
quibusdã canaliculati. 109. vlt.
μάλιστα. 113. 14
condita. 114. 44
Canis ortum. 115. 16
atque præst. 116 11
segestribus. ibid. 23
deceptus, idest, ver. ib. 30
ἐν αὐτῷ ὑμένας (ἐκ. &c. 121. 44
absque interna illa lanugine: hæc. ib 45 & 46
Folia digitis trita. ibi. 47
eiusdémq; fructũ 122. 33
μέταξυ. ibid. 36
nõ alibi nascatur. 123 16
haud æquè. ibid 48
quina in flore folia, sine parenthesi. 124. 35
ῥᾶδιον ter. 126. 35. & 6
Seri nec pro serineæ. 127 lin. 24
Scribit & is. 130 18
herpetas. 141. 37
incolæ. 150. vlt.
φιλανθρώπων bis. 153. 29
geminum. 154. 18
Peruuianis. 164 3
secundam. ibid. 35
ἄναι. 165. 12
Cratægon. ibid. 23
plaustrorũ axes. 166 19
λίθινον. ibid. 47
spartium. 168. 3
angustioráque. 169. 2
dolentia sanat. ibid. 47
ἄλγη σώματος. 170. 11

coqui debet. ibid. 26
spartij modo striatos. 171. 14
Cientibus. 172. 37
Camæspartium. 175. 16
Hispanico spatto. 177. 38
flore, semine. ibid. 44
ἁλμυρὸν & ἀλῆς. 179. 13
nascens. ibid 27
maioris, delendũ. 183. 41
procumbens. 189. 15
ἀσφόδελον. 197. 1
ἄνω. 199. 17
δάφνη. 203. 17
ῥαχίας. 208. 40
solùm. 222. 2
ἄνω. 246. 14
τημελίζεται. 253. 18
Conuoluuli. ibid. 47
Alarders. 257. 43
genus ex his priores plantas. ibid. 45
ἀσφόδελον. ibi. ead.
pag. 258. lemmata ita reponenda: primũ, *Philyrea maior Penæ tertia Clusij, Philyca prima:* alterum, *Philyrea minor Penæ, quarta Clusij Philyrea secund.* tertiũ, *Philyca tertia Dalechãpij.* initio.
censet quomodo. 265. 31
ἀπὸ τῆς. 271. 12
rotundis. 272. 36
densiores. 274. 26
aptißimæ. 275. 19
Segusiani. 276. 17
αὐτὴν. 279. 27
corpori. 282. 32
exiguæ, breuésque siliquæ. 283. 36. & 37
Miluana. 290. 4
quaotum. 296 39
ἰσθίεται. 298. 48
putridos. 302. 24
pyrus. 306. 28. & 29. 307. 16. 308. 10. atque ita semper.
ἀνθεῖν. 313. 41
nisi iuuantur. 314. 43
perticis. 322. 15
Putamen. ibid. 27
μίγνυται. ibid. 37
subducendi. 323. 22
γάστρας. 341. 26
corruptos. 346. 21
αὐτή. 347. 12
zizyphis vtuntur ad tussim. 357. 38
macie. 362. 11
Caryotarum. 364 41
insignis. ibid. ead.
Caryotæ. 367 pen.
excruciare. 369. 2
πολλὴν. 372 14
βουβῶσι. ibid. 27
εἶναι. ibid. 28
ἄκρα. ibid. 29
quidem. 373. 41
αὐτόπυρον. 375. 9
τροφήν, & ἰσχυρότερον. ibi. 34
factilia. 38 39
Robus. 395. 33
τυφή. 400 2
ὄρυζα & ὄρυζον. 407. 21

scrutarius & improbus. 408. 37. & 38
Phœnix folia. 416. 18
μᾶλλον. 474. 12
ὄλυρα. 484. 14
Aphace. ibid. 35
Chrysitin. 485. 31
plantas. ibid. vlt.
Secatur. 489. 22
fruticans. 494. 14
Palladius. 495. 15
dissolutiones. 496. 18
ἐξερευθόντες, καὶ οὐκ διακριθέντες. 512. 41
φύεται περὶ τὰς. ibid. 42
sunt folia, quæ. 523. 20
prodire. 533. penult.
ὁ προσηγορία. 539. 48
qua cauli. 547. 34
cornea mẽbrana. 550. 21
Asphodeli. 559. 41
dissecantibus. 637. 37
αὐτήν. 639. 26
ferunt. ibid. vlt.
ῥίζαις. 642. 28
elicit. 649. 11
& muris aranei. 650. 4
nascitur. 653. 24
Crateuæ Erucæ folio. 658 43. & 44
cardamine, redundat. pag. 659. lin. 9.
exiliora ibid. 13
positu alterno: oxeos. ibid. 21
procumbentibus. ibi 22
Dioscoridis redundat. 663. penult.
ὀφθαλμίας. 689. 17
vi præditum. 690. 10
Germanis. 692 6
amarescente. 709. 29
multorum Chærephyllũ, & Matthioli. 711. in lemmate secundo.
Sisari. 719. 46
rubentem. 721 26
subrecta, 726. 46
λιχθάρων. 727. 45
αὐτήν. 731 20
ærugine. ibid. 45
Laserpitium. 732. 22
frustulis. 733 10
Colembergio. 741. 27
eisque illud tutò. 745. 18
Pini. ibid. 26
peucedani. 752. 15
Gargano. 757. 33
παρ' ἡμῖν. 762. 33
à myriophyllo. 768 46
gonorrhœam. 771 11
Historia stirpiũ. 773 21
ἐπιπόλαιον. 775. 38
Pena nascitur maior. 786. 41
nominata. 789. 19
nũc tota: vel recta ibi. 21
præfixis. ibid. 23
genuino. 790 13
virus exhalat. ibid. 18
chondrylla, hypochœride. 791. 19. & 20
item gladiolus. 793. 16
ὄντως καὶ. ibid. 38
quàm illam. 801. 18
sunt bulbosæ. 805. 37

alas. 816. 45
& multis. 821. 1
constant. 827. 1
aut Delphinium. 866 9
Heliãthes. 869. in lẽm. 2.
Erythrodano. 870. 8
στεφανώματα. 877. 4
ἡμερολέγια. ibid. 9
polline. 883. 14
Maris nomine. 889. 19
Alnagen seu. 890. 28
Flos. 893. 6
solo reditu. 899. antep.
Mentham hanc Cattariam, 909. 3
odor & vulgari grauior. ibid. 7
μικρότερα. 913. 30
roborat. 8 penult.
ab indig. 922. 27
lectipedum. 930. 41
δυσπνοίαν. 936. antepen.
ἀποπνίξαι, 940. penult.
λεπτόκαρφος. 949. 36
vbi de. ibid. 43
Feldandorn. 963. 21
Cneorum. 967. penult.
Ruta Harmala. 973. in lemmate secundo.
λευκώσας. 977. 6
certiorem. ibid. 34
cum grauit. 979. 19
quædam. 983. 20
παχύτερα. 984. 17
decliuibus. 985 34
συμπεπυκνωμένα. 987. 35
Heildebergensis. 993. 6
ἄναι. 995. penult.
ἰσχυρὸν ibid. vlt.
τοῦτο δέ. 997. 26
sphærulæ. 1001. 18
πληγήν. 1010. 7
ἀνθήλιος. 1011. 24
ἵππον. ibid. 25
λευκή. ibid. 31
ἄγχειν. ibid 35
Theophr. 1014. in lẽmate.
φαλός. ibid. 21
ὑπὸ. 1017. 42
κάππαρις. ibid. 43
Tanaceti bis. 1022. 11. 13
& quod scitè Plinius ait aquarum. ibid. 42
albus, Dalechãpij. 1030. in lemmate.
Anemone. Ranunculus phœniceus Nyconij frequens est. 1035. 31
totum ab. 1037 41
ἐμμοτῶν, 1044. 4
fructifera. ibid. 12
Alij Camepeucẽ. 1049. 15
quòd βύνας. 1051. 45
Petasites. 1052 4
πυρρὸν 1059. 19
inuisam equis etiam. 1073. penult.
esse volunt. 1075. 38
Handacocha. 1077. 11
Handacocham & Handacochæ. 1078. 11. & 13
ἄγχειν. ibid. 23
recentiorum. 1082. 19
Vmbilicum. 1091. 25
pota. 1095. 31

Finis primæ partis.

ERATA SECVNDAE PARTIS.

Prior numerus paginam, posterior lineam indicat.

χυλιάδα. pag. 1100. lin 23
occidat. 1103 15
procidente. ibid.19
Calzolario. 1112.16
Saxifraga.ibid.in lẽmatibus duobus. & 1113.in lemmate item
Achilleon. 1117.42
Salui. 1119 8
ἐπιτιθεμένης. 1120.14
euidenter. 1123 31
Lithontripon, 1 26.2
Chamæpityn. ibid.pen.
confertique. 1.33 vlt.
Sesamum. 1137.9
Athanasia Leucanthemos Dalechampij. 1147.in lemmate.
Α'μβροσία. ibid.37
a'ias. 1149.25
Moschatam. ibid.26
ὑποδασεία, ter. 1153. 36. 40. & 43.
Moschatam. 1159.17
χαμαίδρυψ. 1162.14
Camæcyparissũ. 1164.3
longum. 1.67.36
proficiendo ibid.45
Pyrethrum, bis. 1170. in lemmatibus.
deesse. 1171.7
semine. 1172.34
Elleborum. 1186.5
Monspelie 1187.14
Luteam. 1194.19
μορφὴν. 119(.31
ὅταν. ibid.33
οὐδὲ νέτιαρ ἐπίδηλον ἐστὶν τί ἐπιμένων. 1208.18.& 19
τρίχα. 1211.35
Polytrichum. 1212. 3
πολλὰς. 1222.13
μέλαιναν. 1223.16
ἔχειν. 1230.vlt.
siue. 1233.45
fruticat. 1239.35.& sic deinceps.
illita 1241 3
alio. 1242.penult.
dentium. ibid.vlt.
gangrænas. 124 .5
φλεγμαίνουσαν. ibid.16
quia 1246.24
Quinquefolij. 1251.17
πλανῶνται. ibid.35
πράσον. 1252.45
ἐπ]ἐπτῷ. 1254.22
plithi. 1257.17.
colluuibus. ibid 37.
cum. ibid.45
μίσυ. 1258.10
fuelle. 1260.40
la ign 1261.17
comites. 1267.12
singi[...]m. 1271.19
felicit 1272.10.atque itamper.
ceu. 128 .39
πας. 1281.28
Psycophum. ibid.39
letha 1283.25
recointur. ibid.36
μέλαν, 1285..7
τριάρ] 1287.6
ὁμοίως ibid.26
Peloinese. ibid.40
παρά. 1288.24
πάντ. ibid.ead.
τὰ. ibid ead.
ἐν. ibid.29
extei 1290.28
vermulosus. ibid..9
æmutur. 1293.3.atque iteinceps.
ἀνέρς. 1299.16
teneum. 1302.penult.
Senonis. 1305.14
αἴθω ibid.43
λευκ 1307.4
dici ibid.12.
cabaam. ibid.28
Græ ibid.ead.
Arct. ibid.ead.
disciinis. ibid.29
strattiam. ibid.34
Glythiza. 1308.40
Leoce. ibid.41
quattenus. 1310.antaul.
terris. 1311.10
cort 1312.34
præam. 1316.31.atque semper.
Perpelle. 1321.3
lon. 1323.12
oxelite. 1330 3
flor 1331.12
Vipe. ibid.23
gluat. ibid.30
κορῶα. 1332.vlt.
ictcis. 1333.24
Solum. 1338.32
Myrteis. 1339.14
Anagallidem.ibid. pen.
ranæ. 1340 26
pedicalo. ibid.27
in canis. 1343.10
nigræ. 1347.41
variè. ibid.43
adstringentes. 1348.3
ἀλωλυθοῦντας. 1349.20.
excipitur. 1351.19
enteroce en. 1355.24
Terebinthinæ. 1356.35
detergenda. 1357.2
προμηκης. 1363.7
ὁμοιόσχημον. ibid.ead.
γλισχρὸν. ibid. 0
οἶσυ. ibid.11
γλισχρὸς. ibid.25
quarum Matthiolus meminit. 1364. 12. & 13.
obseruauit. ibid.30
arrodi.ibid. 31.& 32
Coniza marina Dalechampij. 1366. in lemmate primo.
Tribulus Marinus Dalechampij.1367. in lemmate ptimo.
angulosas. ibid.22
ἄπαντα. 1370.9
παυόντες. ibid.12
ὁ. ibid.19
ῥυσσωδέστερον. ibid.20
σχεδὸν. ibid.22
Prason. 1371.15
arescit. ibid.19
ὀσμὴν. 1372.31
πολυφλοίσβοιο. ibid.32
βαπτόμενον. 1374.18
varésque. 1375.14
colligunt. 1377.32
conficitur. 1378.24
Nitiobrigum. 1381.9
exsuccus. 1382.2
insectis. 1384.20
solitis. 1388.32
Maritima. 1391. in lemmate primo.
subrectis. ibid.19
exsuccæ. 1401 9
arbustiuas. ibid 26
vitro. 1402..36
τιμφύλων. 1403 7
ἃ καὶ αὐτὰ. ibid.8
πηλούσιω.ἐγὼ.Tosti.ibid. 9 10.& 30.
proxima. 1404.23
τίμφυλα. ibid.29
arteriis. 1405.2
Nouum accedendi. ibidem 36 .& 43.
homonymia. 1406.16
Dulcamaram. 1407.25.
alterum esse redundat. ibid.26.
granorum. 1408.28
Ampelos. 1409.7
ἐφήλιδας ϰ. ibid.13
syluestris. ibid.23.& sic deinceps.
μονόβιον 1405.36.
ἔναι.ἀμφιθμέτρια.μετ]ὰ. ibidem antepen. & pen.
λαβεῖν. μεῖζω. ἀεὶ. 1416. 6. 13 & 23.
xerampelino. 1418.27
lugubris. 1421.penult.
Conuoluulum minorem. 1424.12
μαλακωνιασ. ibid.35
inefficáxque. 1428.27
copiosius. ibid.46
ἐκ]ω. 1440.36
Carduus, bis.ibid.44.& 46.
squamosum. 1441.18
opipata. ibid.41
Hîc. ibid.43
παίδηγος. 1443.1
ὅπου. ibid.25
καλοῦσιν. 1452.43
suspicione. 1458.28
Eryngium pusillũ 1461. in lemmate.
pulcherrimo. 1462.22
Leucacantha. 1463.44
Acorna. 1467.45
ætę. 1481.8
breuioribus. 149 .16
Cæpacea. 1495.17
mẽsibus ferentem. 1525.1
tritus. 1526.6
κρομμύου. 1537.& 1547.3.& 36.
Triorchis serapias,&c.1555. in lemmate primo.
ac humectis. 1564.17
κρομμύω. 1592.28
monte à. 1597.22
habent. 1613.antepen.
hoc inuenitur. 1619.34
Ἀνάξωσις καὶ ἄρρην. 1628 13
Charbach. 1031.45
κρομμύου. 1632.21
constant. 1648.1
à Lio. 1655.in lemmate secundo.
σκαμμώνια. 1661.18
& σκαμμώνιον. 20
vel hydromelite tritũ. 167 .18
vellitur Autumno.1673. 26.
ἀντιφώνι. 1678.31
cephalalgiæ. 1679.17
ad ionthos. 1686.11
Chepulorum. 1688.3
ceu. 1694.27
Rhabarbarum, Chagi, Memet.1699. & 1701. in lemmate secundo.
ἱεράτιτις.1707.penult. & 1708.15.
quásque. 1712.3
incognitæ. pretiosissimæ. 1718.29
cedúntque. 1733.40
Armeniæ.ana. 1746.44.
de especie. 1760.5
Gangem fluu. 1768.22
Ganga. ibid.ead.
Charamandel nascitur. & Brasilio ligno. ibi. 26.
βίλχον. 1782.18
multò præstãtius. 1791.8
diffunditur. 1792.40
τόπῳ, & φύλλον. 1795.30.
Sorbi minora. 1796 19
notæ nobis. 1820.4
væneunt. ibid.vlt.
Guayaci. 1824.43
Agnus Scythicus. 1849. in lemmate primo.
Moschouitarum. ibid.31
palmæ. 1850.13
noluimus. 1852.16
vlnis. 1853 17
lignea. 1861.27
Phasiolus. ibi.antepen.
ex Macere fluit. 1862.14
gustu. 1869.35
formam. 1905.10
gangrænis. 1907.6
coniicientes. 1908.24
μάλιστα. 1909.4
Bætica. 1910.19

F I N I S.

